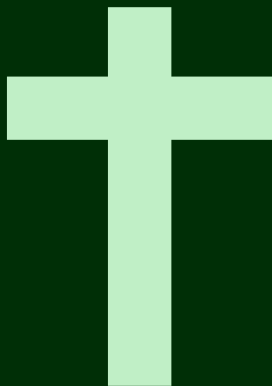


Na Taratara TeAtua i
naa taratara Takuu



The New Testament in the Takuu language of North Solomons
Province, Papua New Guinea

Na Taratara TeAtua i naa taratara Takuu
The New Testament in the Takuu language of North
Solomons Province, Papua New Guinea
Nupela Testamen long tokples Takuu long Niugini

Copyright © 2009 Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Language: Takuu

Translation by: Translation Committee of Takuu, Mortlock Community

Contributor: Isles of the Sea

This translation is made available to you under the terms of the Creative Commons Attribution-No Derivatives license 4.0.

You may share and redistribute this Bible translation or extracts from it in any format, provided that:

You include the above copyright and source information.

You do not make any derivative works that change any of the actual words or punctuation of the Scriptures.

Pictures included with Scriptures and other documents on this site are licensed just for use with those Scriptures and documents. For other uses, please contact the respective copyright owners.

2022-04-15

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 11 Nov 2022 from source files dated 7 Jun 2022

78ef068e-b7cb-5f13-bf46-55a4db12e0f1

Contents

MATTHEW	1
MARK	86
LUKE	140
JOHN	229
ACTS	288
ROME	367
1 CORINTHIANS	402
2 CORINTHIANS	436
GALATIANS	458
EPHESIANS	471
PHILIPPIANS	483
COLOSSIANS	493
1 THESSALONIANS	502
2 THESSALONIANS	510
1 TIMOTHY	515
2 TIMOTHY	525
TITUS	532
FILEMON	537
HEBREWS	540
JAMES	566
1 PETER	575
2 PETER	586
1 JOHN	593
2 JOHN	602
3 JOHN	604
JUDE	606
REVELATION	610

MATTHEW TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA MATTHEW TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaa taratara Matthew e taratara maa naa purepure TeAtua nituku ma anatama imua raa, teenei e hakattino i Jesus, teenaa maa Jesus raa ko te tama ma ki hakasao naa tama te maarama nei i naa haisara laatou. Te lono taukareka nei see mee maa e taratara koi ki naa Jew, te kanohenua ni haanau mai ai Jesus no tipu ake Ia, teenei se taratara e hano ki naa tama hakkaatoa i te maarama nei.

Matthew e hakamoe hakaraaoi loo ana taratara nei ki hainauhie taatou te paupau. Telaupepa nei e kaamata kite saaita Jesus ni haanau, aa kiotiraa kutaratara itana saaita ni hakaukau tapuria John aa itana saaita ni usuusuhia Satan. Teenaa kutaratara hoki itana saaita nikaamata iana heuna no hakaea ka akonaki te henua inaa taratara TeAtua, aa iana hakamasike naa tama e mmaki i Galilee. Imuri naa taratara nei raa, Matthew ku hakatuu hoki i te masike ana Jesus i Galilee no hano ki Jerusalem, teenaa ku taratara i naa vana ni ssura i te wiki hakaoti Jesus, no tae ki tana saaita ni tuukia ki te kros no mate aa i tana saaita ni masike i te mate no ora hoki.

Te Lono Taukareka inaa taratara Matthew nei e taratara maa Jesus ko te Tisa hakamaatua teelaa e iloa te tarataraina a Ia te hakataakoto naa Loo TeAtua, aa e akonaki te henua i naa tiputipu te Nohorana TeAtua. Te mahi ana ana akonaki nei e vvae no hakatuu ki laro naa tahito taratara e rima: (1) Naa akonaki i aruna te Mouna, teenaa e taratara i naa sosorina ma naa heuna naa tama te Nohorana te Lani, aa e taratara hoki i naa vana naa tama naa elavaa te mee aa ma naa vana ma ki ssura ilaatou imuri (sapta 5-7); (2) Naa taratara Jesus ni kauake ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol i te saaita naa tama naa ni heunatia a Ia ki oo no mee ana heuna (sapta 10); (3) Naa parapol i te Nohorana te Lani (sapta 13); (4) Naa tiputipu te disaipol maa oni (18); aa (5) Naa taratara i te hakaoti te maarama nei aa te sura iho te Nohorana te Lani (sapta 25-25).

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa tippuna Jesus aa te haanau mai ana Jesus 1—2.23

Naa heuna John te Baptis 3.1—12

Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.13—4.11

Jesus e mee ana heuna i Galilee 4.12—18.35

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa inaa kina tauppiri ki Jerusalem 21.1—27.66

TeAriki ku masike i te mate no hakasura ki ana disaipol
28.1–20

Te manava Abraham e au no tae ki Jesus
(Lk 3.23-38)

¹ Teenei ko naa hano iho te manava inaa tippuna Jesus Christ: Jesus e au i te manava David, aa David e au i te manava Abraham.

² Abraham ni sura tana tama ma ko Isaac, Isaac ni sura tana tama ma ko Jacob, Jacob ni sura tana tama ma ko Judah ma ana taaina.

³ Judah ni sura anatama ma ko Peres laaua ma Sera (te tinna laaua raa ko Tamar).

Peres ni sura tana tama ma ko Hezron, Hezron ni sura tana tama ma ko Ram,

⁴ Ram ni sura tana tama ma ko Aminadab, Aminadab ni sura tana tama ma ko Naason, Naason ni sura tana tama ma ko Salmon,

⁵ Salmon ni sura tana tama ma ko Boaz (tana tinna raa ko Rahab),

Boaz ni sura tana tama ma ko Obed (tana tinna raa ko Ruth), Obed ni sura tana tama ma ko Jesi,

⁶ Jesi ni sura tana tama ma ko David, te Tuku, David ni sura tana tama ma ko Solomon (tana tinna raa ko te aavana Uriah imua),

⁷ Solomon ni sura tana tama ma ko Rehoboam, Rehoboam ni sura tana tama ma ko Abaisa,

Abaisa ni sura tana tama ma ko Asa, ⁸ Asa ni sura tana tama ma ko Jehosafat,

Jehosafat ni sura tana tama ma ko Jehoram, Jehoram ni sura tana tama ma ko Usaia,

⁹ Usaia ni sura tana tama ma ko Jotam, Jotam ni sura tana tama ma ko Ahas,

Ahas ni sura tana tama ma ko Hesekaia, ¹⁰ Hesekaia ni sura tana tama ma ko Manasseh,

Manasseh ni sura tana tama ma ko Amon, Amon ni sura tana tama ma ko Josia,

¹¹ Josia ni sura tana tama ma ko Jehoiakin aa ma ana taaina, teenaa ko te ssao te kanohenua Israel raa ni toa no karapusina ki Babilon.*

¹² Kaamata i te ssao te kanohenua Israel ni toa ki Babilon no tae ki te haanau ana Jesus raa, te manava naa ni hano iho peenei:

Jehoiakin ni sura tana tama ma ko Shealtiel, Shealtiel ni sura tana tama ma ko Serubabel,

¹³ Serubabel ni sura tana tama ma ko Abiud,

* 1.11 2 Kgs 24.14-15; 2 Chr 36.10; Jer 27.20

Abiud ni sura tana tama ma ko Eliakim,
 Eliakim ni sura tana tama ma ko Asor,
 14 Asor ni sura tana tama ma ko Sadok,
 Sadok ni sura tana tama ma ko Akim,
 Akim ni sura tana tama ma ko Eliud,
 15 Eliud ni sura tana tama ma ko Eliasar,
 Eliasar ni sura tana tama ma ko Mattan,
 Mattan ni sura tana tama ma ko Jacob,
 16 teenaa Jacob ni sura tana tama ma ko Joseph,
 aa Joseph ko te aavana Mary, te tinna Jesus, ttama e taapaa
 ma ko te Mesaea.

17 Teelaa ni haanauna kato e sinahuru maa haa,
 e kaamata iho i Abraham no tae ki David, aa e kaamata
 i David no tae ki te ssao te kanohenua Israel ni toa
 ki Babilon raa, teelaa ni haanauna e sinahuru maa haa. Aa
 e kaamata i te ssao naa no tae ki te haanau ana te Mesaea raa,
 teelaa ni haanauna hoki e sinahuru maa haa.

Te haanau iho ana Jesus Christ
 (Lk 2.1-7)

18 Te taratara i te haanau mai ana Jesus Christ raa e hano
 peenei: Te tinna Jesus, Mary, ni tarikai ki Joseph, aa
 i te saaita te takarua raa seki aavvana raa, Mary ku iloa maa
 ia ku haitama i naa mahi TeAitu Tapu.* 19 Joseph se tama
 e hiihai ki te tiputipu e tonu lokoi, teenaa a ia ni see hiihai
 maa Mary ki hakanaparia aia imua te henua. Teenaa
 mee iloo tana maanatu ki tiiake seemuu te tarikai laua naa.
 20 Ite saaita Joseph koi taka no maanatu itana vana
 ki mee raa, aia ni miti ina tuu ake te ensol TeAtua raa
 no mee ake kiaa ia, “Joseph te mokopuna David nei, koe
 see matakū te toa a koe Mary ma se aavana aau; te ffine naa
 e haitama i naa mahi TeAitu Tapu. 21 A ia ma ki haanau mai
 tana tamariki tanata, aa koe ku taapaa koe te tamariki naa
 ki Jesus, i aa Ia ma ki hakasao tana kanohenua i naa haisara
 laatou.”*

22 Naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara TeAtua teelaa
 ni tarataraina tana pure: 23 “Te taupu raa ma ki haitama,
 no haanau mai tanatamariki tanata, aa te tamariki naa
 ma ki taapaa te henua ma ko Immanuel.” (Teenaa
 ko te taratara e mee maa, “TeAtua e noho ma taatou.”)*

24 Teenaa i te saaita Joseph ni maahuru raa, aia
 ni hakannoo kinaa taratara ekauake te ensol TeAtua
 no aavanatia aia Mary. 25 Tevana ia te hai aavana naa
 ni see moemmoe ma see hai aavana no tae iloo ki te saaita
 Mary ni haanau, teenaa Joseph ni taapaa a ia te tamariki raa
 ki Jesus.*

2

Naa horau e oo ake i te anake no mmata i Jesus

¹ Jesus ni haanau itetaon Bethlehem i Judea, i te saaita Herod ni tuku. I te saaita naa raa, e mee naatama ellau te tokatoka inaa hetuu ni oo ake inaa matakaina ettuu i te anake ki Jerusalem. Naa tama naa ni oo ake no vasirisiri peela, ² “Teehea te tamariki e haanauria iho ma setuku naa Jew? Maatou ni kkite i te masike mai ana tana hetuu raa i te anake, aa te nei maatou ku oomai no lotu kiaa Ia.”

³ Te saaita Herod nilono inaa taratara nei raa, tana manava ni hakallika iloo, aa naa tama hoki i Jerusalem raa ni llono i te taratara nei. ⁴ Herod ni aru ake naa maatua hakamaatua raa hakkaatoa ma naa tisa naa Loo raa no vasiria, “Te Mesaea raa ma ki haanauria mai i hea?”

⁵ Naa tama naa ki mee ake, “Te Mesaea raa ma ki haanau mai i Bethlehem iloto Judea. Naa taratara te pure Te Atua ni sissii raa e taratara pe nei:

⁶ ‘Bethlehem, koe see mee ma se tamaa henua vare koi e tuu iloto Judea.

E mee te tuku ma ki haanau mai i te taon naa, teenaa ko te tama ma ki roorosi i taku kanohenua Israel.’ ”[☆]

⁷ Teenaa kkave iloo te taratara Herod ki naa horau ni oo ake i te anake raa no vasiri seemuu ki naa tama naa ki ilotia aia tessao te hetuu raa ni sopo ake. ⁸ Araa teenaa, heunatia iloo ia naa tama naa ki oo ki Bethlehem, ka taratara ake peela ki naa tama naa, “Kootou oo atu no ssee hakaraa oi iloo kilaavea kootou te tamariki naa, aa te saaita te tamariki naa elaavea kootou raa, kootou ku hakaari mai ki iloa nau, kihanatu hoki nau no lotu ia ia.”

⁹⁻¹⁰ Te saaita Herod ni oti te kauake ana taratara naa raa, massike iloo naa tama naa ka oo. Iloto te ara raa naa tama naa ni kkite hoki i te hetuu teelaa ni kkite laatou e hanake i te anake. Naa tama naa ni fiafia iloo i te saaita laatou ni kkite i te hetuu naa. Te hetuu naa ni hano vaamua laatou no takoto iloo i aruna te kina te tamariki raa e noho ai. ¹¹ Naa tama naa ni oo atu no uru atu iloo ki loto te hare, aa i te saaita laatou ni kkite i te tamariki naa e noho mai ma Mary, tana tinna raa, naa tama naa ni ttuu katoo ki naa turi laatou no lotu kiaa ia. Teenaa ffana ake iloo naa kol, naa ‘frankincense’, aa ma naa ‘myrrh’ no tuku atu kimua te tamariki.

¹² Teenaa ahe iloo naa tama naa ki te henua laatou i telaa ara, i te aa, ilaatou ni mmiti inaa taratara ake Te Atua ki see ahe laatou ki Herod.

Te haimaatua raa ku ffuro ki Egypt

[☆] 2.6 Mic 5.2

13 I te saaita naa horau naa ku oti te ahe raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti no mee ake, “Herod ma ki seeia a ia te tamariki naa ki taia. Masike, koe ku too te tamariki naa ma tana tinna raa, kootou ku ffuro ki Egypt no nnoho ki tae iloo ki taku saaita ma ki vanaatu ki hakattaha kootou.”

14 Teenaa masike lokoi Joseph no too te hai tinna raa no ffuro laatou i te poo ki Egypt. 15 Laatou ni nnoho i te kina naa no tae iloo ki te saaita Herod ku mate. Naa vana nei ni ssura kittino naa taratara TeAtua ni tarataraina tana pure, teenaa ko te taratara e mee peelaa, “Nau ni kannaa ki taku Tama raa ki hakataha i Egypt.”[☆]

Naa tamalliki raa ku taia Herod

16 Saaita Herod ni iloa maa ia ni hakareresia naa horau ni oo ake i te anake raa, a ia ni loto hakallika iloo. Teenaa heuna iloo ana soldia raa ki oo no taia katoa naa tamalliki koi punaammea no tae iloo ki naa tamalliki ku tae ki naa setau elua i Bethlehem ma naa matakaaina ettuu tauppiri atu. I te aa, inaa horau raa ni taratara maa te hetuu raa ni kiitea mua lokoi laatou inaa setau elua ku oti te llaka raa.

17 Teenei naa taratara Jeremiah, te pure TeAtua, kuttino maaoni; teenaa ko ana taratara ni sissii peelaa:

18 “Teelaa setama ku mate hakaoti i ana tanitani mai i Ramah.*

Rachel e tanitani i tana aroha i ana tamalliki;
A ia see hiihai maa ia e haka aneaneria,
i ana tamalliki raa ku mmate.”[☆]

Te haimaatua Joseph ma Mary aa ko Jesus ku ahe ki Nazareth

19 I te saaita Herod ku oti te mate raa, te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Joseph iloto tana miti i Egypt, 20 no vanaake kiaa ia, “Masike no too te hai tinna naa aa kootou ku ahe ki Israel, inaa tama ni haia laatou te tamariki naa ki taia ki mate raa ku oti te mmate.” 21 Teenaa masike iloo Joseph no too te hai tinna raa no ahe laatou ki Israel.

22 Tevana ia i te saaita Joseph ni lono maa Arkelaus ku sui tana tamana, Herod, no tuku i Judea raa, a ia ni mataka te hanatu ki te kina naa. Teenaa TeAtua ni hakasura atu hoki kiaa ia iloto tana miti no vanaake ki hano ia ki Galilee.

23 A ia ni hano no hakatuu iloo tana hare i te matakaaina ettapa ma ko Nazareth. Teenaa naa taratara naa pure TeAtua raa nittino maaoni: “A ia ma ki taapaa ma se tama haka Nazareth.”[☆]

[☆] 2.15 Hos 11.1 * 2.18 Ramah raa ko te kina Rachel, te aavana Jacob, ni tanumia [☆] 2.18 Gen 35.16-19; Jer 31.15 [☆] 2.23 Mk 1.24; Lk 2.39; Jn 1.45

3

*John te Baptis e hakaeta naa taratara TeAtua
(Mk 1.1-8; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)*

¹ Ite saaita naa raa, John te Baptis raa ni kaamata te hakaeta naa taratara TeAtua raa iloto mouku, teenaa aia ni hakaeta peelaa, ² “Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Laniraa ku saaita mai koi!”[☆] ³ John raa kotetama teelaa etarataraina Isaiah, te pure TeAtua, i ana taratara ni sissii peelaa:

“Te tama raa e tanitani varo mai i mouku peelaa:

‘Penapenaa mai hakaoti te ara TeAriki,

hakatonu tana saarena raa ki tonu!’”[☆]

⁴ John e hakao ki naa hekau ellana ki naa huru te kamol; aia etuu kitettuu epena kitekiri te manu, aa ekai naa manu emee pee ko naa tama telaanui ma naa hani.[☆]

⁵ Etammaki naa tama i Jerusalem, naa matakaaina kato iloto Judea aa ma naa taon ettuu i naa vasi te Riva Jordan ni oo ake no hakannoo ki naa taratara John. ⁶ Naa tama naa ni hakaari ake naa haisara laatou ki John, teenaa John ki hakaukau tapu naa tama naa iloto te Riva Jordan.

⁷ Ite saaita John nikite inaa oo ake telopo Faarisi ma naa Sadiusi ma ki hakaukauria laatou raa, John ki mee ake kilaatou, “Naa kata! Koai te tama evanaatu maa kootou ma kilavaa te ffuro no mmuni inaa haeeo TeAtua ma kippesi mai?”[☆] ⁸ Kootou ffuri naa manava kootou no hakassura te tiputipu etaukareka, ki maatino

maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. ⁹ Kootou ki see mannatu maa kootou ma ki see lavaa telaavea naa haeeo naa ma ikootou nitama ite manava Abraham. Nau evanaatu ki kootou: TeAtua elavaa te huria a Ia naa tamaa hatu nei ki mee ma nimokopuna Abraham![☆]

¹⁰ Te takuu raa etakkoto mai ki tuutia telaakau raa i ana patiaka. Naa laakau see ffua taukalleka raa ma ki tuutia ki laro no peesia ki te ahi.[☆]

¹¹ “Kootou e hakaukau tapuria a nau ki te vai, ki maatino maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Tevana iaa te tama ma ki au imuri aku raa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu aa ki te ahi. Te tama naa se tama e hakamaatua are iaa nau; aa taku tino iloo see tau te sausau ana taka. ¹² A Ia etaaohi tana reik raa ki ttahi tana kina e hakakkutu naa hua wit ki vaaea naa hua wit i naa penu. Teenaa ki toa a ia naa kaikai wit raa no tuku ki loto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia ki loto te ahi e ura see mate.”

[☆] **3.2** Mt 4.17; Mk 1.15 [☆] **3.3** Is 40.3 (LXX) [☆] **3.4** 2 Kgs 1.8 [☆] **3.7** Mt 12.34; 23.33 [☆] **3.9** Jn 8.33 [☆] **3.10** Mt 7.19

John e hakaukau tapuria a ia Jesus

(Mk 1.9-11; Lk 3.21-22)

¹³ I te saaita naa raa, Jesus ku tae ake ki Galilee no hanake ki John ki hakaukau tapuria a Ia. ¹⁴ Tevana iaa John ni mee ma ki huria a ia te maanatu Jesus, teenaa a ia ki mee ake, “Ai koe ku au ai kiaa nau ki hakaukauria a koe? A koe are raa ki hakaukau iaa nau!”

¹⁵ Jesus ki mee ake, “Kau koi no hakaukau tapuria a nau. Teenei te ara taaua ki hakassura naa vana kato TeAtua e fiffai.” Teenaa hanatu iloo John no hakaukau i Jesus.

¹⁶ Saaita Jesus ni marana ake ite vai raa, telani raa nitaaraki. Teenaa kite iloo Ia i naa hano iho TeAitu TeAtua ma se rupe notakoto iaa Ia. ¹⁷ Araa taratara iho iloo te reo raa ite lani, “Teenei ko taku tino tama e llee ai taku manava; aa nau e hiihai kiaa ia.”*[☆]

4

Jesus e haaiteria Satan

(Mk 1.12-13; Lk 4.1-13)

¹ Ki oti raa Jesus ku taakina TeAitu Tapu raa ki loto mouku ki hanake Satan no haaiteria.* ² Jesus ni hakapakuu ana aso ma naa poo e matahaa, teenaa lono iloo Ia itana hiikai.

³ Satan ni hanatu kiaa Ia no vanaake peela, “Ki mee maa koe naa ko te Tama maaoni TeAtua, taratara ake ki naa tamaa hatu nei ki ffuri no mee ma ni haraoa.”

⁴ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, ‘Te tama seelavaa te ora ite haraoa koi, sei. Te tama e ora i naa taratara kato e tarataraina TeAtua.’”*[☆]

⁵ Teenaa Satan ki toa a ia Jesus ki Jerusalem, te matakaaina e tapu, no hakatuuria i aruna te taffuu te Hare Tapu raa

⁶ no vanaake kiaa Ia, “Ki mee maa koe ko te Tama maaoni TeAtua, koe ku sopo kilaro. I te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe; koe ma ki tauhia naa ensol raa ki see pakuu oo vae i naa hatu ilaro.’”*[☆]

⁷ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peela, ‘Au see haaiteria a koe TeAriki, too Atua.’”*[☆]

⁸ Ki oti raa Jesus ku taakina Satan ki aruna te mouna elasi no hakaari ake naa nohorana hakamaatua kato ite maarama nei, ⁹ teenaa a ia ki mee ake ki Jesus, “Ki mee maa koe ettuu ki ooturi no lotu mai kiaa nau, teenaa nau ma ki kauatu naa mee naa hakkaatoa kiaa koe.”

¹⁰ Araa mee ake iloo Jesus, “Satan, hakataha iaa nau! Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, ‘Koe kilotu ka heheuna koi i TeAtua too Ariki.’”*[☆]

* 3.17 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 12.18; 17.5; Mk 1.11; Lk 9.35 ☆ 4.1 Heb 2.18; 4.15 ☆ 4.4 Deut 8.3 ☆ 4.6 Ps 91.11-12 ☆ 4.7 Deut 6.16 ☆ 4.10 Deut 6.13

11 Araa Satan kutiiake ia Jesus, teenaa oo ake iloo naa ensol raa no tokonaki ake ki Jesus.

Jesus ku kaamata ana heuna i Galilee

(Mk 1.14-15; Lk 4.14-15)

12 Tesaita Jesus nilono maa John ku ponotia kiloto te hare karapusiraa, ahe iloo Ia ki Galilee.*

13 A Ia niseenoho i Nazareth; a Ia ni hano are no noho i Capernaum, te matakaaina ite vasi te Namu Galilee. Te matakaaina naa etuu iloto naa matakaaina Zebulun ma Naftali.* 14 Jesus ni hano no noho i te kina naa ki ttino naa taratara Isaiah, te pure TeAtua, ni mee imua:

15 “Te henua Zebulun ma Naftali, e tuu ki te ara e tere ki tai, i telaa vasi te Riva Jordan, iloto Galilee, teenaa ko te matakaaina naa tama i naa henua sara!

16 Naa tama e nnoho i te pouiri raa ma ki k kite te maasina e lasi. Naa tama e takkoto ilaro te maru te mate raa, te maasina naa ma ki too i laatou.”*

17 E kaamata ite saaita naa raa, Jesus ku kaamata te hakahea ite Nohorana te Lani: “Tiiake naa haisara kootou naa, i te Nohorana te Lani ku saaita mai!”*

Jesus e aru ana disaipol mua

(Mk 1.16-20; Lk 5.1-11)

18 Ite aso tokotasi Jesus esasare vaatai ite Namu Galilee raa, a Ia nilave ite haanau Simon (ettapa ma ko Peter) laaua ma Andrew, e haanota kilaaua kupena itai. 19 Jesus ki mee ake, “Koorua oomai no tautari kiaa nau, aa nau ku ako atu ki illoa koorua te haanota tama.” 20 Takarua naa ni tiiake koi naa kupena laaua naa no tautari iloo ki Jesus.

21 Jesus ni sare atu hakamaarie no kite hoki i telaa haanau, James ma John, naa tama Sebedii. Te takarua naa e nnoho ma laaua tamana iloto te poti laatou raa ka onoono naa kupena laatou. Teenaa Jesus ni kannaa hoki kilaaua ki tautari kiaa Ia. 22 Te haanau naa ni massike koi i te poti laatou naa, ka tiiake laaua tamana raa, no tautari ki Jesus.

Jesus e haia a Ia naa tama e maki raa no taukalleka

(Lk 6.17-19)

23 Jesus ni hano ki naa matakaaina hakkaatoa i Galilee raa no akonaki te henua iloto naa hare lotu naa Jew ka hakahea te Lono Taukareka ite Nohorana te Lani, teenaa naa tama elaavea tekau maki raa ni haia a Ia no taukalleka.*

24 Telono inaa vana Jesus ni mee naa nitere vaaroto

* 4.12 Mt 14.3; Mk 6.17; Lk 3.19-20 * 4.13 Jn 2.12 * 4.16 Is 9.1-2 * 4.17 Mt 3.2 * 4.23 Mt 9.35; Mk 1.39

Syria hakkaatoa. Teenaa ki too ake naa tama raa naa tama e mmaki raa ki Jesus. Naa tama naa nitama elaavea te lopo maki; naa tama e tauria naa tipua hakallika, naa tama elaavea te maki tekiteki, aa naa tama see lavaa te sassare. Jesus ni haia a Ia naa tama naa hakkaatoa no taukalleka.

²⁵ Etammaki iloo naa tama i Galilee, Dekapolis, Jerusalem, Judea, aa ma naa matakaaina i telaa vasi Jordan ni tautari atu vaamuri Jesus.

5

Naa akonaki Jesus i aruna te mouna
(Lk 6.20-23)

¹ Ite saaita Jesus ni kite i naa kuturana tama raa, a Ia ni hano no noho i aruna te tamaa mouna ma ana disaipol.

² Teenaa kaamata iloo Ia te taratara:

³ “Naa tama teelaa e illoa maa laatou nitama e nnoho hakaaroa raa i te vasi TeAitu Tapu, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama peena!

⁴ Naa tama e ppari raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;*

i te aa TeAtua ma ki hakaaneane laatou!

⁵ Naa tama e meeme seemu raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;*

i te aa naa tama naa ma ki too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou!

⁶ Naa tama e oti manava ki haia laatou naa heuna TeAtua e fiffai raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;*

i te aa TeAtua ma ki kauake naa mee katoo laatou e ssee!

⁷ Naa tama e manava aroha i aaraa tama raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa TeAtua ma ki manava aroha i laatou!

⁸ Naa tama e mataffua naa hatumanava laatou raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;*

i te aa naa tama naa ma ki kite i TeAtua.

⁹ Naa tama e penapena ki sura te taukareka raa ma ki hakahiahiaria TeAtua;

i te aa naa tama naa ma ki taapaa TeAtua ma ni tamalliki aana.

¹⁰ Naa tama e taai te henua i laatou e heheuna naa vana e fiffai ai TeAtua raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua;*

i te aa te Nohorana te Lani raa se kina naa tama naa.

¹¹ “Te saaita kootou e sasaakiria te henua ka ffuri atu no taaia kootou aa ka taratara hakallika i kootou, i kootou nitama e tautari kiaa nau raa, kootou ma ki hakahiahiaria TeAtua.* ¹² Kootou ki fiafia no manava, i naa tuuhana

* 5.4 Is 61.2 * 5.5 Ps 37.11 * 5.6 Is 55.1-2 * 5.8 Ps 24.3-4 * 5.10 1 Pet 3.14 * 5.11 1 Pet 4.14

e llasi kootou raa e takkoto mai i te lani. Naa pure TeAtua imua raa ni mee pakavaina peenei hoki.*

Te parapol te sol raa aa ma te maasina

(Mk 9.50; Lk 14.34-35)

¹³ “Kootou e mee pee ko te sol te maarama nei. Aa ki mee te sol raa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia peehea ki taukareka hoki? Te sol naa ku hakallika, teenaa ku tau koi te peesia ki takatakamia te henua.

¹⁴ “Kootou e mee pee ko te maasina e too i te maarama nei. Te matakaaina e tuu ki aruna te mouna raa see lavaa te lluu i naa karamata te henua.* ¹⁵ See hai tama e hakaura tana lamu no uhi ki te kamete; te lamu raa e hakapiria a ia ki aruna se mee, teenaa ki maarama te hare raa hakkaatoa.* ¹⁶ Peelaa hoki, naa ora kootou ki maasina imua te henua, ki k kite naa tama naa i naa sosorina taukalleka kootou aa laatou ku hakanau i kootou Tamana i te lani.*

Jesus e akonaki naa Loo Moses

¹⁷ “Kootou ki see mannatu maa nau ni au ki seua naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua imua. Seai. Nau ni au ki haia naa akonaki naa tama naa ki ttino maaoni. ¹⁸ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: E tae iloo ki te saaita te lani ma te kerekere ma ki hakaoti mai raa, see hai tama taratara i naa Loo Moses raa ma ki seua. Naa tamaa taratara kato iloto naa Loo naa ma ki takkoto peenaa kitae iloo ki te saaita naa mee hakkaatoa ettino maaoni.* ¹⁹ Aa teenaa, ki mee se tama see hakannoo ki se loo tokotasi, teelaa e maanatu ia maa seai seloo maaoni, aa e akonaki aaraa tama ki mee ma ko ia raa, TeAtua ma ki ttoka maa teenaa se tama e taka ilaro hakaoti iloo i te Nohorana te Lani. Aa te tama e tautari ki naa Loo naa ka akonaki aaraa tama ki mee peenaraa, TeAtua ma ki ttoka maa teenaa se tama hakamaatua iloo i te Nohorana te Lani. ²⁰ Nau e vanaatu ki kootou: Ki mee maa naa tiputtipu kootou e mee koi pee ko naa tiputtipu naa tisa naa Loo aa ma naa Faarisi raa, kootou ma ki see ttae ki te Nohorana te Lani; kootou ki hakannoo ki naa taratara TeAtua no haia kootou ana vana e fiffai.

Te akonaki ki se taa tama

²¹ “Kootou nilono maa te taratara raa nikauake ki naa tama imua raa peelaa, ‘Kootou se taa tama. Ki mee maa se tama e taa tana tama no mate, ttama naa ma ki toa ki te koti.’* ²² Iaa nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa se tama e loto i tana taina, ttama naa ma ki toa ki te koti. Aa ki mee maa se tama e kannaa i tana taina ma se inapuu raa, ttama naa ma ki taakina ki te Kansol. Aa te tama e huri

* 5.12 2 Chr 36.16; Acts 7.52 * 5.14 Jn 8.12; 9.5 * 5.15 Mk 4.21; Lk 8.16; 11.33 * 5.16 1 Pet 2.12 * 5.18 Lk 16.17 * 5.21 Ex 20.13; Deut 5.17

no kannaa itana taina ma se panimu raa, ttama naa ma ki kaavea ki te ahi e ura see mate.

²³ “Aa teenaa, ki mee maa koe e tuu ki hakaara ni mee maau ki TeAtua ite olta, araa nei koe ku maanatu ake i too taina raa e takoto tana roto iaa koe, ²⁴ tiiake oo mee naa ki mmoe imua te olta, aa koe ku hano ite saaita naa lokoi no taratara hakaraaoi koorua ma too taina, aa ki oti are raa koe ku ahemai no hakaara oo mee naa ki TeAtua.

²⁵ “Ki mee maa koe e huutia setama kite koti iaa ia e mee tana roto iaa koe, koe ki mmata ki taratara hakaraaoi koorua imua, i koorua seki ttae are ki te hare koti. I te aa, ite saaita koi koorua ma ki ttae atu ki te hare koti raa, koe ma ki kauake te tama naa kite hakamau e hakannoo ki naa koti. Teenaa te hakamau naa ma ki vanaake ki ana polis raa ki ponotia koe ki loto te hare karapusi. ²⁶ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Koe ma ki tiiake ki moe koe peenaa iloto te hare karapusi raa ki sua iloo koe te kooina te koti raa e tuku ma koe ki pesi.

Jesus e akonaki naa tiputipu te hai huri

²⁷ “Kootou ni llono ite loo e mee peelaa, ‘Koe see hai huri ma te aavana telaa tanata.’[☆] ²⁸ Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: te tama e ttoka koi ki te ffine no kaimanako ia ki mmoe laaua raa, te tama naa kunaa mee are tana sara, ite maanatu kailaarao naa ku takoto iloto tana hatumanava. ²⁹ Aa teenaa, ki mee maa koe e usuhia too karamata tokotasi no ppena too sara, nnape te karamata naa no peesia! Ki mee maa sekina tokotasi itoo haitino e seai raa, te mee naa e taukareka iaa maa too haitino katoo e peesia ki te ahi e ura see mate.[☆] ³⁰ Aa ki mee koe e usuhia too rima haka maataura ki ppena too sara, tuutia no peesia! Ki mee maa too rima tokotasi e seai raa, te mee naa e taukareka iaa maa too haitino katoo e peesia ki te ahi e ura see mate.[☆]

Jesus e akonaki i naa tiputipu te tama e tiiake tana aavana (Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18)

³¹ “E mee hoki te taratara nitarataraina imua e mee peelaa, ‘Tetanata e mee ki tiiake tana aavana raa kissii se pas maana kite ffine raa imua no hakaariake ilaaua kumee kimavvae.’[☆] ³² Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou: ki mee se tanata e huri no tiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena tana sara itana aavana naa ku haia a ia ki mee ma se ffine hai huri, teenaa ki mee maa te ffine naa e aavana hoki. Te tanata hoki ma ki aavana ite ffine naa ma ki sara ite aavana huri.[☆]

Te akonaki i naa taratara e tuku

[☆] **5.27** Ex 20.14; Deut 5.18 [☆] **5.29** Mt 18.9; Mk 9.47 [☆] **5.30** Mt 18.8; Mk 9.43 [☆] **5.31** Deut 24.1-4; Mt 19.7; Mk 10.4 [☆] **5.32** Mt 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18; 1 Cor 7.10-11

33 “Kootou ellono hoki inaa kauake te taratara raa ki naa tama imua, ‘Taaohi kiootarata nituku imua TeAtua.’[☆] 34 Aa teenei nau kuvanaatu kikootou: kootou seetarata hakamaumau kinaatarata hakamaatua inaa saaita kootou etukutarata. Kootou seetarata hakamaumau kitelani, iteaa, iteena kote nohorana TeAtua;[☆] 35 kootou seetarata hakamaumau hoki ki te kerekere nei, iteaa, itenei kote kina e hakanoho naa tapuvae TeAtua; aa kootou seetarata hakamaumau hoki ki te inoa Jerusalem, iteaa, iteena kote matakaaina te Tuku Hakamau.[☆] 36 Kootou hoki see tarata hakamaumau kattapa inaa pisouru kootou, iteaa, ikootou seelavaa te mee naaluru kootou ki makkini aa ma ki uri pallaa. 37 Koe kitarata koi peela, ‘Uee’, aa ki mee seai, koe ku mee peela, ‘Seai’. Aaraa tarata au e mee raa, teena ni tarata te tipua e hakallika.

*Au see mee hakallika ki te tama e mee hakallika kiaa koe
(Lk 6.29-30)*

38 “Kootou nillono naa tama imua etarata peela, ‘Ki mee maa se tama e patua a ia too karamata no hakallika, teena te karamata te tama naa ki patua hoki ki hakallika. Aa ki mee maa se tama e patua a ia too niho no mahana, teena te niho te tama naa hoki ki patua ki mahana.’[☆] 39 Teenei nau kuvanaatu kikootou: kootou see huri no mee hakallika ki te tama ni mee hakallika ki kootou. Ki mee maa se tama e paakia a ia too vasikauae, huri ake telaa kauae hoki ki paakia. 40 Ki mee maa koe e huutia se tama ki te koti ma ki toa a ia too kahu, hookii ake too kahu matoru raa hoki kiaa ia. 41 Ki mee maa se soldia e kauatu tana paeke raa ki aamo ake koe no sare se mael tokotasi, amo te paeke naa no sare ni mael elua. 42 Hookii ki te tama e kainnoo atu kiaa koe, aa ki mee se tama e hiihai ma ki too se mee iaa koe, aa ma ki oti a ia ku sui atu, kauatu te mee naa kiaa ia.

*Manava laaoi inaa tama e tautau haaeo kootou
(Lk 6.27-28,32-36)*

43 “Kootou nillono inaa tama imua etarata peela, ‘Manava laoi inaa soa kootou, aa kootou kilotoffaaeo inaa tama e tautau haaeo kootou.’[☆] 44 Tevana iaa nau evanaatu kikootou: kootou ki manava laoi inaa tama e tautau haaeo kootou, aa kootou kutaku ki TeAtua ki tokenaki ki naa tama e ppena te hakallika ki kootou, 45 teena ki mee kootou ma ni tamalliki te Tamana kootou itelani. Iteaa itelaraa e haia a ia kitii ki naa tama esosorina taukalleka hapaa ma naa tama esosorina hakallika, aa teuaraa e haia a ia kitoo ki naa tama

[☆] 5.33 Lev 19.12; Num 30.2; Deut 23.21 [☆] 5.34 Jas 5.12; Is 66.1; Mt 23.22

[☆] 5.35 Is 66.1; Ps 48.2 [☆] 5.38 Ex 21.24; Lev 24.20; Deut 19.21 [☆] 5.43 Lev 19.18

e sosořina taukalleka hakapaa ma naatama e sosořina hakallika. ⁴⁶ Kimee maa kootou e manavalaaõi koi inaa tama e manavalaaõi ikootou, TeAtua ma ki kauatu peehea ni tuuhana ma kootou? Naatama e ao naa takis raa e sosořina hoki peenaa! ⁴⁷ Kimee maa kootou e taratara koi ki naa soa kootou raa, kootou e mee koi ma ko naa tama hakkaatoa. Naatama see lotu i TeAtua raa hoki e sosořina peenaa. ⁴⁸ Naatiputtipu kootou kittonu, e mee pee ko kootou Tamana i te lani e tonu!*

6

Te akonaki ki hookii oo mee ki aaraa tama

¹ “Ite saaita kootou e mee naa heuna kootou i te lotu raa, kootou see mee ma ki ttoka atu te henua maa kootou ni tama ettonu, aa ma laatou ku hakannau ikootou. Kimee maa kootou e mee naa vana kootou naa imua te henua, kootou ma ki see hai tuuhana e kauatu kootou Tamana i te lani.*

² “Teena too saaita e hookii ake ni mee ki naa tama e noho hakaaroa raa, koe see sosořina hakatanata pee ko naatama e kaikailua teelaa ettuu no hai iloto naa hare lotu raa ma vaaroto te ara. Naa tama naa e sosořina peenaa ma ki hakannau te henua ilaatou. Nau e vanaatu ki kootou: naa tama naa kunaa kauake are naa tuuhana laatou. ³ Teena i too saaita e tokonaki ki te tama see hai mee raa, too soa e noho taupiri atu iloo kiaa koe raa ki see iloa i too vana e mee naa. ⁴ Teena se vana koi koorua soko koorua, aa too Tamana, teelaa e iloa i too vana e mee seemu naa, ma ki kauatu too tuuhana.

Jesus e akonaki naa tama raa ki taku (Lk 11.2-4)

⁵ “Te saaita kootou e taku raa, kootou ki see mee pee ko naa tama e kaikailua! Naa tama naa e fiffai kittuu laatou iloto naa hare lotu ma naa kina ekkapi te tama raa notaku, teena ma ki kite te henua katoo ilaatou. Nau ku kauatu te taratara maaõni nei: Naa tama naa kunaa too are naa tuuhana laatou.* ⁶ I too saaita e taku raa, koe ku hano ki too hare no ppui too tootoka, aa koe ku taku ki taatou Tamana, teelaa see kiitea. Teena taatou Tamana, teelaa e kite i oo vana e meeme seemu naa, ma ki kauatu too tuuhana.

⁷ “Ite saaita kootou e taku raa, kootou ki see mee pee ko naa tama see lotu, e hakahekahe peenaa naa taratara laatou, ilaatou e mannatu maa naa atua laatou raa ma ki hakanoo ake kilaatou, inaa taku laatou raa e hualolloa. ⁸ Kootou ki see tautari naa sosořina naa tama naa. Ite saaita kootou seki kainoo are

* 5.48 Lev 19.2; Deut 18.13 * 6.1 Mt 23.5 * 6.5 Lk 18.10-14

ki TeAtua raa, a Ia kunaa iloa are maa ni aa kootou e fiffai.

⁹ Teenaa kootou ki taku peenei:

‘Tamana maatou i te lani; too inoa e tapu naa ki hakanauria;

¹⁰ kau no noho ma se tuku i maatou;

too hiihai raa ki hakasuratia i te kerekere nei,

e mee pee ko i-ana takoto i te lani.

¹¹ Kaumai ni kaikai maa maatou i te aso nei.

¹² Hanaa naa haisara maatou ni ppena,

e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama
hakkaatoa ni ppena ki maatou.

¹³ See tiiake maatou ki lavaa te usuhia ni vana e hakallika,

aa ku hakassaoria maatou i naa mahi te tipua e hakallika.

[I te aa, te Nohorana raa, teenaa se nohorana aau; naa mahi
e llasi raa, teenaa ni mahi aau; aa te henua hakkaatoa
ki hakanau iaa koe,

i naa saaita hakkaatoa. Amen.]

¹⁴ “Ki mee maa kootou e hanaa kootou naa haisara
aaraa tama ni mee ki kootou, teenaa te Tamana kootou
i te Lani raa ma ki hanaa a Ia hoki naa haisara kootou.

¹⁵ Tevana iaa ki mee maa kootou see hanaa kootou
naa haisara naa tama naa, teenaa Ttamana kootou
i te lani raa ma ki see hanaa a Ia naa haisara kootou.*

Te akonaki i naa tiputipu te hakapakuu ki lotu

¹⁶ “Te saaita kootou e hakapakuu raa, kootou ki see ttoka
hakaaroha naa karamata kootou pee ko naa sosorina
naa tama e kaikailua. Naa tama naa e tokatoka hakaaroha
naa karamata laatou kikite aaraa tama maa laatou
e hakapakuu. Nau e kauatu tetarata maaoni nei:

Naa tama naa ku oti te kauake naa tuuhana laatou.

¹⁷ I oo saaita e hakapakuu raa, huihui oo karamata ka komu

too lauru. ¹⁸ Too Tamana raa koi, teelaa see kiitea, ma ki iloa

maa koe e hakapakuu. Teenaa too Tamana teelaa e kite

i oo vana e meeme seemu naa ma ki kauatu oo tuuhana.

Naa tuuhana e taुकalleka e takkoto i te lani

(Lk 12.33-34)

¹⁹ “Kootou ki see hakatau ni mee e taुकalleka ma
kootou i te kerekere nei, inaa mee kootou naa ma ki sukia
naa manu ka piritia te taekata, aa naa mee naa hoki
ma ki kailaaraotia naa tama e kailallao.* ²⁰ Kootou

ki hakatau are naa mee kootou naa ki takkoto i te lani,

te kina naa mee naa ma ki see lavaa te sukia naa manu

ka piritia te taekata, aa see lavaa te kailaaraotia naa tama

e kailallao. ²¹ I te aa, i too hatu manava ma ki takoto lokoi

i te kina oo mee e taुकalleka raa e mmoe.

Te lamu te haitino

(Lk 11.34-36)

* 6.15 Mk 11.25-26 * 6.19 Jas 5.2-3

22 “Naa karamata raa e mee ma selamu te haitino. Ki mee maa oo karamata naa e taukalleka, too haitino ma ki maarama hakkaatoa. 23 Aa ki mee maa oo karamata e hakallika, too haitino ma ki takoto poouri. Aa ki mee maa oo karamata see too tana maasina kiloto too hatumanava, too manava ma ki takoto poouri hakaoti iloo.

See hai tama e lavaa te heheuna i laro naa hakamau e lua (Lk 16.13; 12.22-31)

24 “See hai tama e lavaa te heheuna ilaro naa hakamau e lua. Ttama naa ma kilotoffaeo itetama tokotasi aa ma ki hiihai ki telaa tama; aia ma ki hakannoo ki te tama tokotasi aa ma ki see hakannoo ki telaa tama. Kootou seelavaa te heheuna ilaro TeAtua aa maa kootou hoki e kaimanako ki hai mane kootou.

25 “Teenei ko taku vana e taratara atu ai ki see mannatu tammaki kootou inaakaikai kootou ekkai ma naavai kootou e unu ki ora kootou. Nau e taratara atu hoki ki see mannatu kootou ki naa hekau ki hakao i naa haitino kootou. I te aa, naa ora kootou e takkoto hakamaatua i aruna naaakaikai kootou ekkai, aa naa haitino kootou e takkoto hakamaatua i aruna naa hekau kootou. 26 Kootou ttoka ki naa manu. Naa manu naa see hakatori naaakaikai laatou, aa ma ki oti ku vasi no hakatau iloto naa hareakaikai laatou. Tevana iaa te Tamana kootou i te lani raa e haanai laatou. Aa kootou iaa elaka i aruna naa manu naa! 27 Ko ai te tama i kootou ma ki lavaa te hakanuu tana ora ki noho rooroa ia i ana noho ka mamannatu tammaki i te mee naa?

28 “Ai kootou e mamannatu tammakiai ki naa hekau kootou e hakao? Kootou mmata inaassomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou. 29 Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon setuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei.* 30 Teelaa ko TeAtua raa e hailaakei naa vee e ssomo i te vao ki naa kaute. Te aso nei naa vee naa e ssomo taukalleka, aa taiao kummae no peesia ki te ahi. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hailaakeina a la peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!

31 “Kootou see nnoho no mannatu peelaa, ‘Taatau katoomai nikaikai maa taatou ihea? Taatou ka unu i te aa? Taatou katoomai nimaro ma taatou ihea ki ttara?’ 32 Teenei ko naa mannatu naa tama see lotu i TeAtua ettaka ma laatou. Kootou Tamana i telani raa e iloa maa kootou esse ki naa mee nei. 33 Kootou iaa ki anaana ki naa mee hakamaatua i te Nohorana te Lani aa ki tauhia kootou tana tiputipu e hiihai. Teenaa TeAtua ma ki kauatu aaraa mee nei ki kootou. 34 Teenaa kootou ki see mamannatu tammaki maa ni aa kootou ma ki mee taiao; ttari ki taiao aa kootou ku nnoho no mannatu ki naa mee naa. Naa vana taatou e nnoho no mannatu

* 6.29 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6

i te aso nei raa, e tau ma te aso nei; taiao raa teenaa see aso sara.

7

Au see hakatonutonu telaa tama
(Lk 6.37-38,41-42)

¹ “Kootou ki see hakatonutonu aaraa tama, ki see huri atu TeAtua no hakatonutonu ikootou. ² Ite ara kootou e hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou i te ara naa hoki. ³ Ai koe ettoka ai kite kerekere emmau i te hua karamata too taina, aa too tino iaa see anaana ki te kunaaroto laakau emmau itoo hua karamata? ⁴ Koe elavatoa peehea te mee ake ki too taina, ‘Kau ki pisia te kerekere emmau itoo hua karamata,’ aa too tino iaa emmau te kunaaroto laakau itoo hua karamata?” ⁵ Koe se tama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau emmau itoo karamata naa. Teenaa kilavaa koe te kite hakaraa oi te pisia te tamaa kerekere emmau iloto te karamata too taina naa.

⁶ “Kootou see kauatu ni mee ettapu ki naa ndog; naa ndog naa ma ki ffuri atu koi no kaaina kootou. Kootou see pesi atu ni mee e taavi mmaha ki naa poi; naa mee naa ma ki takatakamia koi naa poi.

Kainnoo ki kauatu; see ki lave; pakuukuu ki taaraki atu te tootoka

(Lk 11.9-13)

⁷ “Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; sessee, aa koe ma ki lave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe. ⁸ Naa tama katoo e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama essee raa ma ki lave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka. ⁹ Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se hatu ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se haraoa? ¹⁰ Eaa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake seika? ¹¹ Ki mee maa kootou, naa tammana e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii naa mee e taukalleka ki naa tama e kainnoo ake kiaa Ia?

¹² “Te tiputipu kootou e fifai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama. Teenaa ko te hakataakoto naa Loo Moses aa ma naa akonaki naa pure TeAtua imua.✠

Te tootoka e kkaao
(Lk 13.24)

13 “Kootou uru atu vaaroto te tootoka e kkaao, i te tootoka e hano ki te ahi e ura see mate raa e llaha, aa te ara e hanatu peenaa e aatea. E tammaki naa tama e ttaka ki te ara naa. 14 Te tootoka te kina te ora maaoni raa iaa e kkaao, aa te ara e hano ki te kina naa e hainataa. E moosisi koi naa tama e llave i te ara naa.

Matamata hakaraaoi naa tiputipu te tama
(Lk 6.43-44)

15 “Kootou ki poopoo tonu i naa pure hakallesi. Te saaita naa tama naa ma ki oo atu ki kootou raa, naa tama naa ma ki hakamatemate iloo ki vana kootou maa laatou nitama esosorina taukalleka, e mee pee ko naa sipsip ettara. Tevana iaa naa tiputtipu maaoni naa tama naa e mee pee ko naa manu vao e kaittama. 16 Kootou ma ki illoa i naa tiputipu maaoni naa tama naa i naa vana laatou e mee. Te laakau tuitui raa see lavaa te ffua naa ‘grape’, aa naa tuna raa see lavaa te ffua naa ‘fig’. 17 Te laakau e somo taukareka raa e ppsi ana kaikai e taukalleka, aa te laakau e somo hakallika raa e hua hakallika. 18 Te laakau e somo taukareka raa see lavaa te hua hakallika, aa te laakau e somo hakallika raa see lavaa te hua taukareka. 19 Te laakau see hua taukareka raa etuutia kilaro nopeesia kiloto te ahi.✱ 20 Aa teenaa, kootou ma ki ilotia kootou naa pure hakallesi naa i naa tiputtipu naa ora laatou.✱

Nau ni see iloa i kootou
(Lk 13.25-27)

21 “See mee ma ko naa tama hakkaatoa teelaa e kannaa iaa nau maa, ‘Te Ariki, Te Ariki’ ma ki ttae ki te Nohorana te Lani. Naa tama koi ma ki ttae raa ko naa tama e haia laatou naa vana taku Tamana ite lani raa e hiihai. 22 I te aso te Hakatonu Te Atua raa, e tammaki iloo naa tama ma ki kannaa mai peenei, ‘Te Ariki! Maatou ni hakaea naa taratara Te Atua iloto too inoa, aa maatou ni hakassura naa mahi Te Atua ka kerekereia maatou naa tippua raa iloto too inoa!’ 23 Teenaa nau ma ki mee ake ki naa tama naa, ‘Nau ni see iloa iloo i kootou. Kootou hakattaha iaa nau; kootou ni tama e sosorina hakallika!’✱

Takarua e hakatuu naa hare laaua
(Lk 6.47-49)

24 “Te tama elono i aku taratara no tautari ki naa taratara naa raa, ttama naa e mee ma ko te tama e atamai e hakatuu tana hare raa ki aruna te ppaa e makattau. 25 Te u raa ni too nollohi ake tettai, aa te matani raa ni oko haimahi iloo, tevana iaa te hare naa ni see sina, i te aa, i te hare naa ni hakatuu ki aruna te ppaa e makattau.

²⁶ “Tevana iaa te tama e lono i aku taratara aa see tautari ki naa taratara naa raa, te tama naa emee ma setama e vvare e hakatuu tana hare ki aruna te kerekere e parapara. ²⁷ Te saaita te ua raa ni too nollohi ake tettai ka oko ake te matani raa, te hare naa ni sina no maseuseu kato.”

²⁸ Teenaa te saaita Jesus ni oti te kauake ana taratara nei raa, naa tama ni kkuu i te kina naa ni massaro iloo i te mattoni ana taratara. ²⁹ I te aa, i Jesus ni see taratara pee ko naa tisa naa Loo; a Ia ni taratara hakamaatua iloo.*

8

Jesus e haia a Ia te tama e maki raa no taukareka (Mk 1.40-45; Lk 5.12-16)

¹ Te saaita Jesus ni au ki laro te mouna raa, e tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri aana. ² Teenaa hanake iloo te tama e haia teleprosi raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “Te Ariki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.”

³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iloo iaa ia, teenaa mee ake iloo ki te tanata naa, “Nau e hiihai maa koe ki taukareka. Te maki nei ku sei.” Teenaa teleprosi raa ni mahana i te tama naa i te saaita naa lokoi. ⁴ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te tama naa, “Hakannoo mai! Koe see hakaari ki setama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te Hare Tapu raa no mee ki mmata ia iaa koe; aa kikkite te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki Te Atua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”*

Tepoe te hakamau e haia Jesus no taukareka (Lk 7.1-10)

⁵ Te saaita Jesus ni tae atu ki Capernaum raa, te hakamau tokotasi i naa soldia Rome raa ni hanake kiaa Ia no mee ake, ⁶ “Te Ariki, taku poe raa emoe ka maki i taku hare. Aia see lavaa te meeme e aa emoe ka hakallono isu hakallika iloo.”

⁷ Jesus ki mee ake, “Nau maki hanatu no haia te tama naa ki taukareka.”

⁸ Tevana iaa te hakamau raa ni huri atu no mee ake peela ki Jesus, “Te Ariki, nau see tau te hakauru te tama peena pee ko koe kiloto taku hare. Taratara mai koi aa taku poe raa ku marooroo. ⁹ Nau hoki emee naa hakamau teela e heheuna ai nau, aa nau emee naa soldia e heheuna i laro aaku. Taku saaita emee ake ki te soldia raa peela, ‘Tere!’, te soldia naa maki hano; aa taku saaita emee ake ki telaa tama peela, ‘Tere mai!’, te tama naa ma ki au.

* 7.29 Mk 1.22; Lk 4.32 * 8.4 Lev 14.1-32

Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, ‘Haia te heuna nei’, te heuna naa ma ki haia te tama naa.”

¹⁰ Jesus niho itana saaita nilono inaa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia kite kuturana tama e oo ake vaamuri aana naa no mee ake, “Nau e kauatu te taratara nei ki kootou: nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa elotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei! ¹¹ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Etammaki naa tama ma ki oomai i te anake ma telaki nonnoho kikkai i te kaikai elasi te Nohorana te Lani. ✧ ¹² Aa naa tama ni tukua ki nohoria laatou te Nohorana raa iaa, naa tama naa ma ki peesia ki te pouri ana, teenaa laatou ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.” ✧

¹³ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te hakamau naa, “Tere ki hare. Toopoe naa ma ki taukareka, iaa koe e iloa maa TeAtua ma ki tokonaki ake kiaa ia.”

Saaita naa lokoi, te tama e heheuna te hakamau naa soldia naa ku marooroo.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo
(Mk 1.29-34; Lk 4.38-41)

¹⁴ Jesus ni hano kite hare Peter, teenaa kite iloo ia te hinaona ffine Peter raa emoe iaruna ana moelana raa, ka makallilliri. ¹⁵ Teenaa kapaatu iloo Jesus no tauhia a Ia te rima te ffine naa no taukareka iloo te ffine naa. Araa masike iloo te ffine naa no kauake naa kaikai naa tama naa kikkai.

¹⁶ Itelaasururaa te henua nitooake naa tama laatou e tauria naa tippua raa ki Jesus, teenaa naa tippua raa ni hanaa Jesus kato o inaa tama naa, aa naa tama e mmaki raa ni haia a Ia no taukalleka. ¹⁷ Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina te pure Isaiah nei ni ttino maaoni:

“Naa maki taatou nei ni hanaa a Ia, aa taatou ni haia a Ia ki see hakallono isu taatou.” ✧

Naa tama e fiffai ki tautari laatou i Jesus
(Lk 9.57-62)

¹⁸ Te saaita Jesus ni kite i te tammaki ttama e muimui ake kiaa Ia raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, “Taatou ki tere kitelaa vasi te namo nei.” ¹⁹ Teenaa hanake iloo te tisa tokotasi naa Loo raa no vanaake ki Jesus, “Te tisa nei, nau ma ki tautari atu i oo kina kato o e hano.”

²⁰ Teenaa vanaake iloo Jesus ki te tama naa, “Naa poi vaoraa e mee naa rua laatou emoemmoe, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou; te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki hakatipe no hakamarooroo.”

21 Teenaa ki mee ake tana disaipol tokotasi kiaa Ia, “TeAriki. Ttari mai ki hano nau no tanu taku tamana raa imua.”

22 Teenaa ki mee ake Jesus, “Tautari mai kiaa nau. Ti iake naa tama ku oti te mmate raa ki tanu naa tama laatou e mmate.”

Jesus e tiinai te matani

(Mk 4.35-41; Lk 8.22-25)

23 Jesus ni kake kiloto te poti raa no tere iloo laatou ma ana disaipol. 24 Naa tama naa ni hakatekia i te lani e lasi raa kullau ake, teenaa te poti laatou naa ni kaakea naa peau raa no taupiri laatou ki apuru; i te saaita naa raa Jesus e moe mannuu. 25 Ana disaipol naa ni ffuri atu no ffano iaa Ia ka mee ake peelaa, “TeAriki, mmata ki hakassao taatou! Taatou ka mallemo!”

26 Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki laatou, “Ai kootou e mattaku ai? Kootou ku hakattina nataa peehea?” Teenaa masike iloo Jesus no varo ake ki te matani ma naa peau raa ki ttuku. Teenaa marino kkii iloo te moana.

27 Naa tama naa ni massaro iloo iaa Ia. Laatou ni ffuri no taratara soko laatou peelaa, “Teenei se tama peehea, maa te matani ma naa peau raa ki tuku atu ki ana vana?”

Jesus e hanaa a Ia naa tippua e tau i te takarua taanata

(Mk 5.1-20; Lk 8.26-39)

28 Te saaita Jesus ni tae ki Gadara i telaa vasi te namo raa, a Ia nittiri i te takarua taanata e ooake inaa kava i te kina naa. Te takarua naa e tauria naa tippua, aa laaua e haaeo iloo, teenaa te henua ni mattaku te sassare i te ara i te kina naa. 29 I te saaita te takarua naa ni kkite i Jesus raa, laaua ni kappisi naa varo laaua no mee ake peelaa ki Jesus, “Tama TeAtua. Se aa koe e hiihai e mee i maaua? Te ssao maaua ki taaia raa seki tae mai are. Ai koe ku au ai no mee pakavaina maaua?”

30 See mmao i te kina naa raa, te laa ni poi tammaki raa e ttuu ka kkai. 31 Teenaa naa tippua raa ni ttani atu ki Jesus, “Ki mee maa maatou e kerekereia a koe, koe ku kaavea maatou ki oo no tau i naa poi e ttuu mai i te kina raa.”

32 Jesus ki mee ake, “Kootou hakattaha i te takarua naa!” Teenaa ffuro iloo naa tippua naa no tau inaa poi. Naa poi naa hakkaatoa ni ffuro no maaoha i te hakattoo ana te mouna raa kiloto te namo no mallemo.

33 Naa tama ni roorosi inaa poi raa ni ffuro kiloto te henua laatou naa no taratara i te vana ni mee inaa tama e tauria naa tippua. 34 Teenaa massike atu iloo naa tama te henua naa no oo atu killave laatou i Jesus; aa te saaita laatou nittiri i Jesus raa, laatou ni puratia laatou Jesus ki hakataha i te matakaaina laatou.

9

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare
(Mk 2.1-12; Lk 5.17-26)

1 Jesus nikake kiaruna tepotiraa no ahe kitelaa vasi te namo raa ki tanataon e noho ai* 2 Teenaa ssau ake iloo naa tama te tama se lavaa te sasare e moe iaruna ana moelana. Tesaaita Jesus nikite maa naa tama naa e hakattina iaa Ia raa, a Ia ki mee ake peelaa ki te tama e moe, see lavaa te sasare, “Taku tama nei. Koe see mamaanatu tammaki! Oo haisara naa e uiia a nau.”

3 Teenaa ki ffuri aaraa tisa naa Loo no taratara soko laatou, “Tama nei e taratara iloo pee ko ia ko TeAtua!”

4 Jesus ni iloa inaa mannatu naa tama naa ettuu ma laatou, teenaa ki huriatu Ia no mee ake peelaa ki naa tama naa, “Ai kootou ettaka ai ma naa mannatu e hakallika peenaa? 5 Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara ku oti te uiia a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ 6 Nau e mee ki huriatu peelaa maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii naa haisara.” Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, “Masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

7 Te tanata naa ni masike no hano iloo ki tana hare. 8 I te saaita naa tama i te kina naa ni kkite i te mee naa raa, naa tama naa ni massaro iloo no hakannau i TeAtua. I te aa, inaa tama te maarama nei kukuake Ia naa mahi laatou ki hakamassike naa tama e mmaki.

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia
(Mk 2.13-17; Lk 5.27-32)

9 Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, a Ia nikite i te tama e aoao naa takis, tana inoa ko Matthew, e noho iloto tana hare e heheuna. Jesus ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.”

Teenaa masike atu iloo Matthew no hanatu vaamuri Jesus.

10 Te saaita Jesus ni noho ka kai iloto te hare Matthew raa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai hakapaa laatou ma Jesus ma ana disaipol.

11 E mee naa Faarisi ni kkite i naa tama naa e kkai hakapaa ni vasiri ake ki ana disaipol, “Te tisa kootou naa e kai hakapaa ma naa tama naa raa ko te aa?”*☆

12 Te saaita Jesus ni lono naa taratara naa tama naa raa, a Ia ki mee ake, “Naa tama see mmaki raa see kaavea no mmata inaa tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki.

13 Kootou ki oo nossee ki illoa kootou te hakataakoto te taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa: ‘Nau essee ki te manava aroha: nau see kaimanako ki naa manu

* 9.1 tana taon e noho ai: Capernaum ☆ 9.11 Lk 15.1-2

kootou e taa no hakaara mai.’ I te aa, nau ni see au no ssee ki naa tama ettonu naa ora laatou, seai. Nau ni au are no ssee ki naa tama haisara.”[☆]

Naa taratara i te hakapakuu

(Mk 2.18-22; Lk 5.33-39)

¹⁴ Naa disaipol John te Baptis raa ni oo ake ki Jesus no vasiri kiaa Ia, “Ai maatou ma naa Faarisi raa maraa e hakapakuu, aa oo disaipol raa iaa see hakapakuu?”

¹⁵ Jesus ki mee ake, “Naa tama e arumia ki te kaikai te tanata e aavana hoo raa see lavaa te tiiake ka nnoho hakaaroha ite saaita te tama e aavana hoo laatou naa koi noho malaatou. Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai. Te tama e aavana hoo naa ma ki hakataharia i laatou, teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu see kkai.

¹⁶ “See hai tama ettui te tapaa maro hoo ki aruna te masae te maro tuai. I te aa te tapaa maro hoo naa ma ki mmuni nolasi te masae ite maro tuai. ¹⁷ Aa see hai tama hoki e utu te wain hoo raa kiloto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa, te wain hoo naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain hoo naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. Naa wain hoo raa e utu ki naa paeke hoo, teenaa te wain naa ma te paeke raa ma ki takkoto taukalleka.”

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo

(Mk 5.21-43; Lk 8.40-56)

¹⁸ Te saaita Jesus ni taratara ake peenei ki naa tama naa raa, te hakamau tokotasi naa Jew raa ni hanake no ttuu kiana turi imua Jesus no mee ake, “Taku tamariki ffine raa ku mate. Tevana iaa nau e hiihai maa koe ki au no hakapiri too rima ki aruna tana pisouru ki ora ia.”

¹⁹ Teenaa masike atu iloo Jesus ma ana disaipol raa no oo laatou.

²⁰ E mee te ffine tokotasi, te nei kulavaa ana setau e sinahuru maa rua, tana ttoo e tere peenaa, ni hanake vaamuri Jesus no paa iloo tana rima ki te ttapa te kkahu Jesus.

²¹ Te ffine naa ni hakataakoto peelaa, “Ki mee maa nau e paa koi ki tana kkahu raa, teenaa nau ma ki marooroo.”

²² Jesus ni hakatahuri no kite iloo te ffine naa, teenaa mee ake iloo kiaa ia, “Taku tama, koe see mataku. Koe nei ku taukareka iaa koe emau too manava iaa nau.” Te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

²³ I te saaita Jesus ni uru atu ki loto te hare te hakamau naa no kite inaa hakattani naa tama naa ‘flute’ aa inaa ttani te hare naa vaaruna raa, ²⁴ a Ia ki mee ake ki naa tama naa,

“Kootou hakkaatoa, uru ki haho! Tetamariki ffine nei see mate, a ia e moe koi!” Teenaa naa tama naa ni kkata seemuu koi iaa Ia.

²⁵ Ite saaita naa tama naa nioti te hakauruhia katoo ki haho raa, Jesus ni uru atu kite kina tetamariki naa e moe. Teenaa kapaatu iloo Ia ki te rima tetamariki naa no masike iloo tetama naa kiaruna. ²⁶ Teenaa telono ite vana ni mee nei ni tere kina kina hakkaatoa iloto te henua naa.

Tetakarua e ppuni naa karamata laaua e haia Jesus no taukalleka

²⁷ Te saaita Jesus ni masike ite kina naa no hano raa, te takarua e ppuni naa karamata laaua ni oo atu vaamuri ka tanitani varo atu kiaa Ia, “Te Tama David nei, aroha i maaua.”

²⁸ Te saaita Jesus ni uru kiloto te hare tokotasi raa, te takarua taanata naa ni uru atu kiaa Ia. Teenaa ki mee ake Jesus kilaaua, “Koorua e illoa maaoni maa koorua ma kilavaa nau te haia ki kkite?”

Te takarua raa ki mee ake, “Te Ariki, maaua e illoa maa maaua e lavaa koe te haia ki kkite.”

²⁹ Teenaa haaro atu iloo Jesus tana rima no paa i naa karamata te takarua naa, no mee ake kilaaua, “Naa karamata koorua ma ki kkite i koorua e hakattina iaa nau.” ³⁰ Teenaa taukalleka iloo naa karamata te takarua naa. Araa Jesus ku hakaapo ake tana taratara kilaaua, “Koorua see taratara ake ki se tama maa naa karamata koorua ni haia a nau no taukalleka.”

³¹ Tevana iaa te takarua naa ni oo no hakatere telono i Jesus raa ki naa kina hakkaatoa i te henua naa.

Te tama see lavaa te taratara e haia Jesus no taukareka

³² Te saaita te takarua naa ni massike ka oo raa, te tama see lavaa te taratara iaa ia e tauria te tipua raa ku taakina ake naa tama raa ki Jesus. ³³ Teenaa te saaita koi te tipua raa ni hanaa Jesus raa, te tanata naa ni kaamata te taratara. Naa tama ite kina naa ni oho iloo ka taratara peela, “Taatou see hai vana iloo peenei ku oti te kkite iloto Israel!”

³⁴ Tevana iaa naa Faarisi raa ni taratara peela, “Te nei ko te tipua hakamaatua nei e kauake naa mahi Jesus ki lavaa ia te hanahana naa tippua.”✧

Jesus e aroha i te kanohenua

³⁵ Jesus ni hakataka vaaroto naa matakaaina ellasi ma naa matakaaina punaammea raa ka akonaki naa tama raa iloto naa hare lotu naa Jew. A Ia hoki ni hakaea te Lono Taukareka ite Nohorana te Lani ka haia a Ia naa tama

e laavea te kau maki raa no taukalleka.[☆] ³⁶ Jesus ni aroha iloo i tana kite ana i naa kuturana tama naa. I te aa, i naa tama naa ettaka hakaaroha peenaa ka see illoa maa laatou kisse ki hea kitokonakiake kilaatou; emee pee ko naa sipsip ettaka sokolaatou, see hai tama e roorosi ilaatou.[☆] ³⁷ A Ia ki mee ake ki ana disaipol, "Ttoka atu. Te huata raa ku tae, tevana iaa naa tama e vasi raa e mooisi koi. ³⁸ Kootou taku ki TeAriki te huata raa ki heuna ni tama e tammaki ki oo no vasi."[☆]

10

Jesus e hakamaatino tana taka sinahuru maa tetakarua aposol

(Mk 3.13-19; Lk 6.12-16)

¹ Jesus ni aru ake tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa no uii ake naa mahi TeAtua raa kilaatou, teenaa kilavaa naa tama naa te hanahana naa tippua aa kilavaa laatou te hakamasike naa tama e laavea te kau maki hakkaatoa. ² Teenei naa inoa naa tama ni tukua ki heheuna ma ni aposol Jesus:

Ttama mua raa ko Simon, (ttama ni taapaa Jesus ki Peter),
laaua ma tana taina Andrew;

James laua ma tana taina John, naa tama Sebedii;

³ Philip laua ma Bartolomiu;

Thomas laua ma Matthew, te tama e aoao naa takis;

James te tama Alpius, laua ma Tadeus;

⁴ Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fifai maa Rome e roorosi i Israel,

aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus e heuna ana aposol ki oo no mee ana heuna

(Mk 6.7-13; Lk 9.1-6)

⁵ Ite saaita Jesus ni heuna ana aposol naa ki oo raa, a Ia nitaratara ake peelaa kilaatou, "Kootou see oo atu ki naa matakaaina naa tama inaa henua sara aa ma naa matakaaina iloto Samaria. ⁶ Kootou oo ki naa tama te kanohenua Israel; te kanohenua e mee pee ko naa sipsip e hurohuro ssiri. ⁷ Kootou oo atu no hakaetau peelaa ki naa tama naa, 'Te Nohorana te Lani raa ku saaita atu ki kootou!'[☆] ⁸ Kootou ki haia kootou naa tama e mmaki raa ki taukalleka, hakaora naa tama e mmate, haia naa tama e laavea te maki leprosi raa ki taukalleka, aa ku hanahana naa tippua etau inaa tama. Naa mahi naa ni kauatu vare ki kootou, aa teenaa, kootou see mee maki tauia kootou

[☆] **9.35** Mt 4.23; Mk 1.39; Lk 4.44 [☆] **9.36** Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mk 6.34 [☆] **9.38** Lk 10.2 [☆] **10.7** Lk 10.4-12

i te saaita kootou e mee naa mee naa. ⁹ Te saaita kootou e oo raa, kootou ki see too ni mane ma ko naa kol, naa siliva, aa ma ni peni e mmea ka oo ma kootou; ¹⁰ kootou see ppiki ma ni paeke haohao hekau, aa seai ma nisoa naa kahu kootou, aa seai ma nitaka aa ma nitokotoko ma kioo ma kootou. I te aa, i kootou naa e heheuna iaa nau, teenaa naa tama i naa kina naa e tau te kauatu ni mee ma kootou.*

¹¹ “Te saaita kootou ettae atu kise matakaaina, kootou kum mata i te tama ma ki hanatu no toa kootou raa, aa kootou ku o atu nonnoho ma tetama naa kitae iloo ki te saaita kootou ma ki massike i te kina naa kioo. ¹² Te saaita kootou euru atu kiloto se hare, kootou ki pure pure atu ki naa tama te hare naa pe laa, ‘Te laa oi Te Atua ki takoto i te hare nei.’ ¹³ Ki mee maa naa tama te hare naa e fiffai maa kootou ki noho ma laatou raa, teenaa naa pure pure kootou naa ma ki takkoto i te hare naa; aa ki mee maa naa tama naa see fiffai maa kootou e noho ma laatou raa, naa pure pure kootou naa e ahe koi ma kootou. ¹⁴ Aa ki mee kootou e o atu kise hare, aa seai kise matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou kioo ake, aa seai maa see hakannoo ki kootou, teenaa kootou kutahitahi naa vae kootou aa kootou kuti ake kootou te henua naa.* ¹⁵ Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu Te Atua raa, naa haa eo Te Atua ni ppe si ki naa tama i Sodom ma Gomora raa ma ki see tae ki ana haa eo ma ki ppe si atu ki naa tama te matakaaina naa!*

Naa haa eo ma ki pakuu mai imuri

(Mk 13.9-13; Lk 21.12-17)

¹⁶ “Kootou hakannoo mai! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea ki ttaka ma naa poi vao e kaittama. Kootou ki hai karamata pee ko naa kata ka meeme seemu pee ko naa rupe.* ¹⁷ Kootou ki roorosi hakaraa oi iloo. E mee naa tama ma kioo atu no tauhia kootou no taakina ki te koti, aa kootou ma ki sarua iloto naa hare lotu naa Jew. ¹⁸ Kootou ma ki taakina naa tama naa no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, i te aa i kootou e tau tari kiaa nau. Kootou ma ki hakaea te Lono Taukareka ki naa tama naa aa ma naa tama i naa henua sara. ¹⁹ Aa te saaita kootou e tauhia no taakina ki te koti raa, kootou see ssopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea ki hakattonu kootou. I too saaita e tukua ki taratara raa, naa taratara raa ma ki kauatu kiaa koe. ²⁰ I te aa, naa taratara ma ki tarataraina kootou naa, teenaa seai ni taratara kootou; teenaa ni taratara e kauatu Te Aitu Tapu kootou Tamana ki tarataraina kootou.*

* **10.10** 1 Cor 9.14; 1 Tim 5.18 * **10.14** Acts 13.51 * **10.15** Mt 11.24; Gen 19.24-28 * **10.16** Lk 10.3 * **10.20** Mk 13.9-11; Lk 12.11-12; 21.12-15

21 “Naa tama ma ki hookii naa tino taaina laatou ki taai ki mmate; naa tammana raa ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laatou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttuu ma naa maatua laatou, teenaa ma ki lavaa te tiiake laatou aaraa tama ki ooake no taai naa maatua laatou ki mmate.* 22 Naa tama hakkaatoa ma ki lotoffaaeo i kootou, i kootou e tautari kiaa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu iaa nau no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria.* 23 Te saaita kootou e haia hakallikaina naa tama te matakaaina tokotasi, kootou ffuro ki telaa matakaaina. Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Te saaita naa heuna kootou iloto naa matakaaina kato o iloto Israel raa seki hakaoti raa, Ttama te Henua raa ku tae mai.

24 “See hai tama e akonakina elaka iaruna tana tisa; see hai poe e lavaa te hakahiti i tana hakamau.* 25 Teenaa te tama e akonakina raa ki hiahia iaaia kumee pee ko tana tisa, aa te poe raa ki hiahia iaaia kumee pee ko tana hakamau. Ki mee maa te tama hakamaatua i te haanauna raa e taapaa ma ko Belsebul, teenaa naa tama hakkaatoa i te haanauna naa ma ki taapaa ki naa inoa e hakallika iaa!*

Too tama ki mataku

(Lk 12.2-7)

26 “Kootou ki see mattaku i naa tama naa. Naa mee e ttanu i te saaita nei ma ki oti ku ilotia te henua hakkaatoa, aa naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku hakailootia.* 27 Akutaratara e taratara atu i te poo raa, kootou kitarataraina naa taratara naa itelaa iaruna, aa aku taratara e taratara atu seemuu ki kootou soko kootou raa, kootou ki oo no hakaea ki te henua hakkaatoa. 28 Kootou see mattaku i naa tama e taa koi te haitino te tama, iaa se e lavaa te taia laatou tana manu; kootou ki mattaku are i TeAtua, i aa Ia e lavaa te taa te haitino te tama hakapaa ma tana manu i te kina te ahi eura see mate.

29 “Naa tamaa manu e lua e tauia koi ki te peni tokotasi, iaa seai iloo se manu i naa manu naa e lavaa te mate aa maa kootou Tamana raa ni see iloa. 30 Aa kootou iaa, TeAtua e iloa maa e hia te kooina kato o naa lauru i naa pisouru kootou. 31 Aa teenaa, kootou ki see mattaku; kootou e ttoe iaa i te inaho manu hakkaatoa!

Naa tama e tautari ki Christ aa ma naa tama e hakakkeina laatou Christ

(Lk 12.8-9)

32 “Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, nau ma ki taratara hoki

* 10.21 Mk 13.12; Lk 21.16 * 10.22 Mt 24.9,13; Mk 13.13; Lk 21.17 * 10.24 Lk 6.40; Jn 13.16; 15.20 * 10.25 Mt 9.34; 12.24; Mk 3.22; Lk 11.15 * 10.26 Mk 4.22; Lk 8.17

imua taku Tamana i te lani maa naa tama naa ni tama aaku.
 33 Aa kimee maa ni tama etaratara imua naa karamata
 te henua maa laatou see illoa iaa nau, nau ma ki mee ake
 ki taku Tamana i te lani raa iaa nau see illoa i naa tama naa. ☆

Jesus ni see au ma ki meeme hakapaa te henua
 (Lk 12.51-53; 14.26-27)

34 “Eaa? Kootou emannatu maa nau niau no mee
 ki nnoho hakaraaoi naa tama te maarama nei? Seai iloo!
 Nau niau no mee ki see nnoho hakapaa naa tama
 te maarama nei. 35 Nau niau no hakkoro naa tama
 taanata raa ki see hakannoo ki naa tammana laatou;
 naa tama haahine raa ki see hakannoo ki naa tinna
 laatou; aa naa haahine e aavvana raa ki see hakannoo
 ki naa hinaona ffine laatou. 36 Naa tino hareakina iloo
 kootou raa, teenaa ko naa tama ma ki tautau haaeo kootou. ☆

37 “Ki mee maa tellee naa manava kootou i naa tammana
 ma naa tinna kootou raa ettoe iaa iteltee naa manava
 kootou iaa nau, teenaa kootou seetau te mee ma
 ni disaipol aaku; naa tama ellee naa manava laatou
 i naa tama taanata ma naa tama haahine laatou, ettoe iaa
 iteltee naa manava laatou iaa nau raa, naa tama naa see tau
 te mee ma ni disaipol aaku. 38 Naa tama see massike no amo
 naa kros laatou no tautari mai kiaa nau raa see tau te mee
 ma ni disaipol aaku. ☆ 39 Te tama e hakaseresere tana ora raa,
 a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora
 no tautari kiaa nau raa, te tama naa ma ki taaohi te ora
 maaoni. ☆

Naa tuuhana
 (Mk 9.41)

40 “Te tama e meeme hakaraaoi atu ki kootou raa,
 e meeme hakaraaoi kiaa nau; aa te tama e meeme
 hakaraaoi iaa nau raa, a ia e meeme hakaraaoi kite tama
 ni heuna ma ki au nau. ☆ 41 Te tama e meeme hakaraaoi
 kise pure Te Atua iaa ia e iloa maa teenaa setama
 e heunatia mai Te Atua raa, te tama naa ma ki kauake
 tana tuuhana e noto ki te tuuhana te pure Te Atua raa
 ma ki too. Aa te tama e meeme hakaraaoi kite tama
 esosorina taukareka iaa ia e iloa maa teenaa setama
 e taukareka raa, te tama naa ma ki kauake tana tuuhana
 e noto ki te tuuhana te tama esosorina taukareka raa
 ma ki too. 42 Aa kimee maa koe e kauake sevai uakoi
 ma ki unu se tamavare i naa tama nei, iaa koe e iloa maa ia
 se disaipol aaku raa, nau e kauatu te taratara maaoni nei:
 koe ma ki kauatu hakaraaoi iloo too tuuhana.”

☆ 10.33 2 Tim 2.12 ☆ 10.36 Mic 7.6 ☆ 10.38 Mt 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23

☆ 10.39 Mt 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33; Jn 12.25 ☆ 10.40 Mk 9.37; Lk 9.48;
 10.16; Jn 13.20

11

*Jesus laaua ma John te Baptis**(Lk 7.18-35)*

¹ Te saaita Jesus ni oti te kauake naa akonaki nei ki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa, a Ia ni masike ite kina naa no hano no hakahea ka akonaki naa taratara TeAtua raa i naa matakaaina e tauppiri ki te kina naa.

² Ite saaita John te Baptis ni lono mai ite hare karapusi i naa vana Jesus ni mee ake raa, a ia ni heuna aaraa disaipol aana ki oo no vasiri ake ki Jesus.

³ Naa tama naa ni oo no vasiri ake iloo peela, “Teena ko koe naa te tama John ni taratara maa ki oti ku au? Seai, maatou ki ttari ki telaa tama?”

⁴ Jesus ki mee ake, “Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua e kkite aa naa vana koorua e llono:

⁵ Naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite, naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare, naa tama ni haia te leprosi raa ku taukalleka, naa tama ni ppuni naa kautarina laatou raa ku llono, naa tama ni mmate raa ku hakaoratia no ora, aa naa tama e noho hakaaroha raa kulono ite Lono Taukareka TeAtua.*

⁶ Naa tama see nnapa te tautari kiaa nau raa ma ki hakahiahiaria TeAtua!”

⁷ Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake ki te kuturana tama raa i naa tiputipu John: “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu ma setama peehea raa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma kikkite ma setama e matanaena, e mee pee ko naa tuu te vvee ka aania huri te matani? ⁸ Eaa? Kootou ni mannatu maa kootou ma kikkite ma setama e uru ki naa hekau e taavi mmaha? Seai hoki. Naa tama e uru ki naa hekau e taavi mmaha raa teena ko naa tama e noho i naa hare naa tuku! ⁹ Kootou taratara mai, teela setama peehea raa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa ite teena ko te pure TeAtua? Uee, aa nau kutaratara atu ki kootou, teena se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. ¹⁰ Ite aa, iteela ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: “TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aa, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.”*

¹¹ “Nau e vanaatu ki kootou: See hai tama iloo ite maarama nei etakoto hakamaatua iaruna John, tevana ia tetama vare koi iloto te Nohorana te Laniraa e noho hakamaatua iaruna John. ¹² Ekaamata mai ite ssao John te Baptis ni hakahea naa taratara TeAtua no tae mai

* 11.5 Is 35.5-6; 61.1 * 11.10 Mal 3.1

ki te ssao nei raa, e tammaki naa tama ni hai ki naa mahi laaou ki hakauru atu laaou no nohoria te Nohorana te Lani. ¹³ Ite aa, ite saaita John seki tae mai raa, naa pure TeAtua ma naa Loo Moses raa e taratara i te Nohorana naa. ¹⁴ Aa teenaa, ki mee maa kootou e illoa maa aku taratara nei nitaratara maaoni raa, kootou maki illoa maa John naa ko Elijah, te tama nitarataraina te Laupepa Tapu raa maki oti ku hakasura iho. ¹⁵ Ki mee maa kootou e fifai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

¹⁶ “Nau kitaratara maa naa tama ennoho ite maarama ite ssao nei e tiputtipu peehea? Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laaou peela,

¹⁷ ‘Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue! Maatou ni huahua hakaaroa atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’

¹⁸ Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peena ka see unu naa wain, teenaa kootou nitaratara peela, ‘Te tama naa e tauria te tipua!’ ¹⁹ Saaita te Tama te Henua ni au raa, a Ia ekai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peela, ‘Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei setama e kaikai vware aa e unuunu vware; teenei setama e vaisoa maa naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ Tevana iaa naa tama e tauhia laaou te atamai TeAtua raa e huri ake peela maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maaoni.”

Naa matakaaina see lotu i TeAtua
(Lk 10.13-15)

²⁰ Naa tama inaa matakaaina teela nikkite itelopo mahi TeAtua ni hakassuratia Jesus raa ni see ffuri no tiaake naa haisara laaou, teenaa ki huri atu Jesus no mee ake kilaaou, ²¹ “Kootou naa tama inaa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haeo e llasi ma ki pakuu atu ki kootou! Ki mee maa naa mahi TeAtua ni hakasura i naa matakaaina kootou nei ni hakassuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama sara inaa matakaaina naa kuna ffuri are naa manava laaou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa ennoho are ma naa maro ppari laaou ka huna naa haitino laaou ki naa nanahu, ki huri ake peela maa laaou ku ffuri naa manava laaou! ²² Nau e kauatu te taratara maaoni nei: ite Aso te Hakatonu TeAtua raa, te manava aroha TeAtua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttoe iaa i kootou! ²³ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki sua ki te lani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate! Ki mee maa naa mahi TeAtua teela ni hakassuratia

☆ **11.13** Lk 16.16 ☆ **11.14** Mal 4.5; Mt 17.10-13; Mk 9.11-13 ☆ **11.21** Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4

a nau i te matakaaina naa ni hakassuratia i Sodom raa, te matakaaina naa koi tuu i te aso nei. ²⁴ Kootou ki illoa maa i te Aso te Hakatonu TeAtua raa, naa haaeo TeAtua ni kauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauatu ki kootou! ^{*}

Kootou oomai no hakamalolloo iaa nau
(Lk 10.21-22)

²⁵ “Tamana, TeAriki telani ma te kerekere nei! Nau e hiahia iaa koe ku oti te hakaari ake ki naa tama see illoa i naa vana i oo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa i te kau vana. ²⁶ E maaoni, taku Tamana, i te nei ko too ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

²⁷ Araa Jesus ku huri ake no mee ake ki naa tama naa, “Taku Tamana ni kaumai naa mee hakkaatoa. See hai tama e iloa maaoni maa nau se tama peehea, taku Tamana raa koi. See hai tama e iloa maaoni maa taku Tamana raa se tama peehea, te nei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua, aa ma naa tama hoki etukua a nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana. ^{*}

²⁸ “Kootou oomai kaaa nau, kootou naa tama ku naennae te amo naa mee emmaha, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou. ²⁹ Kootou hakannoo no tuku ki aku vana, aa kootou ku mee ki illoa kootou i aku tiputipu, iaa nau setama see haaeo aa emeeme seemu, teenaa nau ma ki tokonaki atu ki hakamalolloo kootou. ^{*} ³⁰ I te aa, i aku taratara ma ki kauatu raa ma ki kauatu kootou taukareka, aa naa mee ma ki kauatu nau ki amo kootou raa, teenaa seai ni mmaha maaoni.”

12

Jesus ko TeAriki te Sabat
(Mk 2.23-28; Lk 6.1-5)

¹ I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare vaaroto naa verena e ssomo naa wit. Ana disaipol raa ni hiikai, teenaa kaamata iloo naa tama naa te hakahaki naa hua wit raa no kkai naa hua. ^{*} ² Teenaa te saaita naa Faarisi raa ni kkite raa, laatou ki mee ake ki Jesus, “Oo disaipol naa see lavaa te mee peenaa! Te mee raa e tapu te haki wit i te Sabat.”

³ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te vana David ma naa taanata e ttaka ma ia raa ni mee i te saaita laatou ni hiikkai? ^{*} ⁴ David ni hano ki loto te Hare Tapu TeAtua raa no too naa haraoa e hakatapu ki TeAtua raa no kkai laatou ma naa taanata e ttaka ma ia. Tevana ia naa Loo taatou raa eppui tetamavare

^{*} **11.23** Is 14.13-15; Gen 19.24-28

^{*} **11.24** Mt 10.15; Lk 10.12 ^{*} **11.27** Jn

3.35; 1.18; 10.15 ^{*} **11.29** Jer 6.16

^{*} **12.1** Deut 23.25 ^{*} **12.3** 1 Sam 21.1-6

te kai naa haraoa naa, teelaa ko naa maatua raa koi e lavaa te kkai.*

⁵ “Kootou ni see ttoka inaataratara naa Loo Moses raa maa naa maatua te Hare Tapu raa esahea laatou naa loo te Sabat, aa laatou iaa see hai sara?*” ⁶ Nau e vanaatu ki kootou. Nau nei etakoto hakamaatua iaa i te Hare Tapu. ⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, ‘Nau essee kite manava aroha; nau seessee ki naa manu kootou e taa no hakaara mai.’ Ki mee kootou e illoa maaoni te hakataakoto te taratara nei raa, naa tama see haisara raa ni see tuku haaeoina are kootou.* ⁸ I te aa i te Tama te Henua raa ko Te Ariki te Sabat.”

Te tama e mee tana rima e mmate
(Mk 3.1-6; Lk 6.6-11)

⁹ Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te hare lotu naa Jew. ¹⁰ I te kina naa raa, teelaa setanata e mmate tana rima tokotasi. E mee naa tama i te kina naa ni ssee se ara ki kotia laatou Jesus; naa tama naa ni vasiri ake peelaa, “E aa? Te mee raa see ppui maa te tama e makiraa ki haia no taukareka i te Sabat?”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Ki mee maa setama i kootou e mee tana sipsip eleiho kiloto serua ennoto i te Sabat, kootou ma ki see lellere ki hanaa mai te manu naa ki taha?*” ¹² Te ora te tama raa e takoto hakamaatua iaa i te sipsip! Teenaa naa Loo taatou raa e taratara maa taatou e lavaa te tokonaki ki telaa tama i te Sabat.”

¹³ Teenaa huri atu iloo Jesus no mee ake ki te tama e mmate tana rima, “Ffora too rima.”

Te tanata naa ni ffora tana rima no taukareka iloo pee ko telaa rima. ¹⁴ Teenaa oo iloo naa Faarisi raa no taratara ki taia laatou Jesus ki mate.

Jesus ko te tama Te Atua ni tini ki heheuna iaa Ia

¹⁵ Te saaita Jesus nilono i te taratara naa tama naa e tuku raa, a Ia ni hakataha i te henua naa, teenaa te lopo tama ni oo atu vaamuri aana. Naa tama katoo e mmakiraa ni haia a Ia no taukalleka. ¹⁶ Araa vanaake iloo ki naa tama naa ki see taratara ake ki aaraa tama iaa Ia. ¹⁷ Jesus ni mee tana vana nei kittino naa taratara Te Atua ni tarataraina te pure Isaiah, teenaa ko te taratara e mee peelaa:

¹⁸ “Teenei taku tama ni hakamaatino ki heheuna iaa nau, te tama e llee ai taku manava aa e hiahia ai nau.

Taku Aitu raa ma ki kauatu ki takoto iaa Ia,

teenaa a Ia ma ki hakaea ki naa kanohenua i taku ara e hakatonutonu te tama.

¹⁹ Ttama naa ma ki see hakatautau tama aa seai maa e tanitani varo,

* 12.4 Lev 24.9 * 12.5 Num 28.9-10 * 12.7 Mt 9.13; Hos 6.6 * 12.11 Lk 14.5

a Ia ma ki see pukua kkaa vaaroto te ara.

²⁰ A Ia ma ki see mee pakavaina a Ia naa tamavare, aa ma ki aroha i naa tama e mee pakavaina.

A Ia ma ki hakasura peenaa te manava laaoui ma te manava aroha ki tae iloo ki te ssao te tiputipu e tonu raa e hakahiti te tiputipu see tonu,

²¹ teenaa te henua katoo ma ki taaohi manava kiaa Ia.”*

Jesus laaua ma Belsebul

(Mk 3.20-30; Lk 11.14-23)

²² Ki oti raa naa tama raa ku taakina ake laatou te tanata e ppuni ana karamata aa see lavaa te taratara i aa ia e tauria te tipua ki Jesus. Te tanata naa ni haia Jesus no kite iloo ka lavaa te taratara. ²³ Naa tama i te kina naa ni oho iloo i te vana Jesus ni mee naa, ka taratara soko laatou peela, “E aa? Te nei ko te Tama koi David?”

²⁴ I te saaita naa Faarisi raa ni llono i naa taratara naa tama naa raa, laatou ki mee ake, “Te tama naa e hanahana naa tippua i aa ia e kauake ana mahi te hakamau laatou, Belsebul, ki mee ana vana naa.”*

²⁵ Jesus ni iloa i naa mannatu naa Faarisi naa, teenaa ki mee ake iloo Ia peela ki naa tama naa, “Te henua e nnoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa, ma ki see takoto rooroa; te haanauna see nnoho no meeme hakapaa raa, ma ki oti kumaseu. ²⁶ Aa ki mee maa te nohorana Satan raa e nnoho ka heheatu soko laatou raa, e mee maa te nohorana naa kunaa maavae iloo, teenaa see rooroa kumaseu! ²⁷ Kootou e hai maa te nei ni mahi e kaumi Belsebul ki hanahana nau naa tippua. Ki mee maa te nei ni mahi maaoni Belsebul etaka ma nau, naa tama e tautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama e tautari ki kootou naa e hakaari atu maa naa taratara kootou naa e ssara! ²⁸ Seai, te nei seai ni mahi Belsebul; te nei ni mahi e kaumi Te Aitu Te Atua ki hanahana nau naa tippua. Kootou nei ku kite maaoni maa te ssao te Nohorana Te Atua raa ku oti te tae atu ki kootou.

²⁹ “See hai tama e lavaa te uruhia aia te hare setanata haimahi no huuina ana hekau ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia aia imua, ki lavaa aia te too naa hekau te tanata naa.

³⁰ “Te tama see tuu itaku vasi raa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu mai naa tama Te Atua, e mee pee ko naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu te kanohenua Te Atua, e mee pee ko naa maseu naa sipsip raa no ffuro huri.* ³¹ Aa te nei nau ku vanaatu ki kootou:

* 12.21 Is 42.1-4 (LXX) * 12.24 Mt 9.34; 10.25 * 12.30 Mk 9.40

TeAtua ma ki uiaa a Ia naa haisara te henua ma naa taratara hakallika laatou e ppesi iaa Ia, tevana iaa tetama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa, tana sara naa ma ki see lavaa te uiaa TeAtua. ³² Tetama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uiaa naa haisara te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uiaa TeAtua, i te saaita nei aa ma te saaita imuri.*

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai

(Lk 6.43-45)

³³ “Te laakau e somo taukareka raa ma ki hua taukareka, aa telaakau e somo hakallika raa ma ki hua hakallika. Teenaa telaakau raa e ilotia i ana hua e ppesi.* ³⁴ Naa kata! Kootou makitaratara peehea inaa mee taukalleka maa kootou nitama e hakallika? I te aa, naataratara tetama e pesi raa etautari ki naa tiputipu tana hatumanava.* ³⁵ Tetama e sosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka teelaa e takoto iloto tana hatumanava; te tama e sosorina hakallika raa e hakasura te tiputipu hakallika teelaa e takoto iloto tana hatumanava.

³⁶ “Kootou ki illoa maa i te Aso te Hakatonu raa, te henua ma ki hakaari naa taratara vware kato teelaa ni tarataraina laatou. ³⁷ TeAtua ma ki hakatonutonu kootou, tautari ki naa taratara kootou ni mee, teenaa ki mmata maa kootou e ttonu aa seai maa kootou e ssara.”

Naa Faarisi raa e fiffai ki huri ake Jesus naa mahi TeAtua

(Mk 8.11-12; Lk 11.29-32)

³⁸ Teenaa ki mee ake aaraa tisa naa Loo ma aaraa Faarisi ki Jesus, “Maatou e fiffai maa koe ki hakasura naa mahi TeAtua ki kkite maatou.”*

³⁹ Jesus ki mee ake, “Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou esse ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana peenaa e kkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni hakasura i Jona.* ⁴⁰ Jona nimoe naapoo etoru ma naa aso etoru iloto teika elasi, teenaa te Tama te Henua raa hoki ma ki moe anapoo etoru ma naa aso etoru iloto te kava.* ⁴¹ I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike no tuku haeeo ki naa tama ennoho ite ssao nei, teenaa ilaatou ni ffuri no tiiake naa haisara laatou i te saaita laatou ni llono i naa hakaea ake Jona i naa taratara TeAtua. Aa te nei nau ku taratara atu kikootou: e mee tetama enoho hakamaatua iaa i Jona enoho ma kootou i te kina nei!*

* **12.32** Lk 12.10 * **12.33** Mt 7.20; Lk 6.44 * **12.34** Mt 3.7; 23.33; 15.18; Lk 3.7; 6.45 * **12.38** Mt 16.1; Mk 8.11; Lk 11.16 * **12.39** Mt 16.4; Mk 8.12

* **12.40** Jon 1.17 * **12.41** Jon 3.5

42 “Ite Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e Tuku i Sheba raa ma ki masike mai no tuku haaeo ki naa tama e noho ite maarama ite ssao nei, ite aa iaa ia ni masike mailoo itana henua emmao raa no hakannoo ki te atamai te Tuku Solomon. Aa teenei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma kootou i te kina nei.”*

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama
(Lk 11.24-26)

43 “Tesaaita tetipua hakallika e hakataha ite tama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina aana elave, 44 a ia ma ki taratara soko ia peelaa, ‘Nau ku ahe ki taku hare mua.’ Teenaa tetipua naa ku ahe nokite inaatuu matahua ka maarama te hare. 45 Aia raa ku hano no toomai telaa takahitu tippua e hakallika iaa iaa ia, no noho laatou hakapaa. Teenaa te ora te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa itana noho ana imua. Teenei te ara ma ki sura ki naa tama e sosorina hakallika i te ssao nei.”

Naa taaina ma te tinna Jesus
(Mk 3.31-35; Lk 8.19-21)

46 Te saaita Jesus ni taratara ake ki naa tama naa raa, tana tinna aa ma anataaina raa ku ttuu ake ihaho no mee ma ki mmata laatou iaa ia. 47 Teenaa te tama tokotasi iloto te hare raa ki mee ake ki Jesus, “Too tinna raa ma oo taaina raa ettuu mai ihaho, aa laatou e mee ma ki taratara atu kiaa koe.”

48 Jesus ki mee ake, “Ko ai taku tinna, aa ko ai aku taaina?”
49 Teenaa ssii iloo tana rima ki ana disaipol raa no mee ake, “Ttoka. Teenei taku tinna ma aku taaina. 50 Te tama e tautari ki naa vana taku Tamana ite lani e hiihai raa, teenaa ko taku taina, taku kave, aa taku tinna.”

13

Te parapol ttama e pesipesi naa hua laakau
(Mk 4.1-9; Lk 8.4-8)

1 Te aso naa koi raa, Jesus ni masike ite hare naa no hano iloo kitai te Namu Galilee no noho ka akonaki naa tama. 2 Naa tama ni kku tu ake kiaa ia raa etammaki iloo. Teenaa kake iloo ia kiaruna te poti raa no noho, aa naa tama raa iaa ettuu ake i uta.* 3 Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peelaa ki naa tama naa: “Hakannoo mai. Teelaa se tama ni hano no pesipesi naa hua wit raa ki ssomo itana verena. 4 Tana saaita ni pesipesi naa hua raa, araa hua ni maaoha kiaruna

* 12.42 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12 * 13.2 Lk 5.1-3

te saarena, ka llee ake naa manu raa no kaina. ⁵ Aaraa hua ni maaoha ki te korohatu, see hai kerekere maaoni. Naa hua wit naa ni matiri vave lokoi, i te pela raa see lasi. ⁶ Araa nei i te saaita te laa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake naa ni tuunia koi ka mmate, teenaa naa wit naa ni pakupakuria i naa patiakaa naa wit naa ni see ttae kilaro iloo. ⁷ Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, teenaa naa wit naa ni torohia atu te tititai naa no mmate. ⁸ Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka, teenaa naa wit naa ni ssomo hakaraaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou. Aaraa wit e taa telau; aaraa wit e taa te mataono; aa aaraa wit iaa e taa te mata toru naa hua.”

⁹ Itana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake kilaatou, “Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”

Te hakataakoto i naa parapol Jesus e hakaeta
(Mk 4.10-12; Lk 8.9-10)

¹⁰ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa ki Jesus no vasiri ake kiaa Ia, “I too saaita maraa e taratara ki te henua raa, ai koe e taratara ai ki naa parapol?”

¹¹ Jesus ki mee ake, “Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana te Laniraa, te nei e kauatu nau ki kootou; naa taratara naa see kauake nau ki aaraa tama. ¹² Te tama ni kauake ana mee Te Atua raa, Te Atua ma ki kauake hoki aaraa mee aana, teenaa ki toe iaa itana kooina ni hiihai; aa te tama seai ana mee ni kauake Te Atua raa, naa tamaa mee iloo ni noho ma iaraa ma ki toa iaa ia.*

¹³ Nau e taratara ki naa tama naa i naa parapol raa i te mee nei:

‘Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou, laatou ma ki see kkite.

Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou, laatou ma ki see massaro.’

¹⁴ Teenaa naa taratara te pure Isaiah raa e taratara i naa tama naa:

‘Kootou ma ki llono i aku taratara, te vana iaa kootou ma ki see massaro;

kootou ma ki ttoka no kkite i aku vana e mee, te vana iaa kootou ma ki see illoa i te hakataakoto naa mee naa.

¹⁵ I te aa, i naa tama nei e manava makattau;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;

naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.

Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;

naa kautarina laatou ma ki ppuni;

aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,

aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa Nau ma ki haia laatou ki taukalleka.*

* **13.12** Mt 25.29; Mk 4.25; Lk 8.18; 19.26 * **13.15** Is 6.9-10 (LXX)

¹⁶ “Kootou iaa e haia hakaraaoina iloo TeAtua! Kootou naa ni lavaa te kkite kallono i aku vana ni mee. ¹⁷ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Etammaki iloo naa pure TeAtua aa e tammaki naa tama TeAtua ni fiffai iloo maa laatou ki kkite i naa mee kootou e kkite nei, tevana iaa laatou ni see lavaa; naa tama naa ni fiffai iloo maa laatou killono i naa vana kootou e llono nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.*

Te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua wit (Mk 4.13-20; Lk 8.11-15)

¹⁸ “Hakannoo hakaraa oi ki illoa kootou i te hakataakoto te parapol i te tama e pesipesi naa hua wit. ¹⁹ Naa tama e llono i naa taratara i te Nohorana te Lani, tevana iaa see illoa i te hakataakoto naa taratara naa raa, naa tama naa e mee pee ko naa hua wit teelaa ni maaoha ki aruna te saarena, teenaa te tipua e hakallika raa ni hanake no huutia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou. ²⁰ Naa hua wit ni maaoha ki te korohatu raa, teenaa ko naa tama ni fiaffia iloo i te llono ana loko i laatou i naa taratara TeAtua. ²¹ Araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita naa haaeo raa ni pakuu ake ilaatou e ttaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni tiiake koi laatou. ²² Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, teenaa ko naa tama ni llono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa taratara naa ni tiiake laatou ilaatou ni hakaapiapi are ki naa vana te maarama nei aa e kaimannako ma ki hai mane laatou. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou. ²³ Naa hua e maaoha i te pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama e llono naa taratara TeAtua notauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa i naa ora laatou. Teenaa e mee pee kotetama e tori ana hua laakau raa no ssomo kappesi telopo kaikai; naa laakau e ppesi tiki mata toru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa te lau i ana kaikai.”

Te parapol i te vvee hakallika

²⁴ Jesus ki taratara ake telaa parapol hoki: “Te Nohorana te Lani raa e mee ma setama ni pesipesi ana hua wit raa iloto tana verena. ²⁵ Ite poo tokotasi, te saaita te henua ni mmoe raa, te tanata e lotoffaaeo iaa ia raa ni hanake no pesipesi iloo naa hua naa vvee raa iloto hoki te verena naa. ²⁶ Te saaita naa wit raa ni ssomo no kaamata ki ffua raa, naa vvee raa ni ssomo hoki no ssura. ²⁷ Naa poe te tanata raa ni oo atu kiaa ia no mee ake, ‘Oo hua wit ni pesipesi iloto too verena raa e ssomo hakaraa oi iloo; aa teelaa ni vvee nissura ake i hea?’ ²⁸ Te tanata e mee

* 13.17 Lk 10.23-24

tana verena naa ki mee ake, ‘Teena se tama e lotoffaaeo iaa nau naa e mee tana vana naa.’ Teena ki vasiri ake ana poe, ‘Koe e hiihai maa maatou ki oo no huti te vvee?’
 29 Te tanata raa ki mee ake, ‘Seai. Kootou see oo no huti te vvee; naa wit raa ma ki mee no utania hoki kootou.
 30 Tiiake te vvee raa ki ssomo hakapaa ma naa wit. I te saaita naa wit raa ku ffua no mee ki vasi raa, nau ma ki vanaake ki naa tama e vasi raa ki huti te vvee raa imua no mee saitana aa ku tuunia ki te ahi, aa ki oti laatou ku haki naa hua wit raa no hakanaaopo ki loto taku hare e tukutuku kaikai.’ ”

Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat

(Mk 4.30-32; Lk 13.18-19)

31 Jesus ki kauake hoki telaa parapol: “Te Nohorana te Lani raa e mee ma kotetanata etoo te hua telaakau ettapa ma se mastatraa no hakatori iloto tana verena.
 32 Te hua telaakau naa e punaamea inaa hua naa laakau hakkaatoa. Tevana iaa i te saaita telaakau naa e somo raa, telaakau naa ma ki somo nolasi inaa laakau hakkaatoa, teena naa manu raa ma ki llee atu no takitaki naa ohana laatou raa i aruna naa laa telaakau naa.”

Te parapol te iis

(Lk 13.20-21)

33 Jesus ki kauake telaa parapol hoki: “Te Nohorana te Lani e mee ma se iis te ffine etoo no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa.”

Te vana Jesus e hakaeta ai ki naa parapol

(Mk 4.33-34)

34 Inaa saaita katoou Jesus e taratara ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara lokoi ki naa parapol; see hai saaita maa Ia ni taratara atu aa ma Ia ni see taratara ki naa parapol. 35 A Ia ni mee tana vana nei ki ttino naa taratara te pure Te Atua raa ni mee imua:

“Nau ma ki taratara ki naa parapol i taku saaita e taratara ki naa tama naa;
 nau ma ki taratara ake i naa mee ni see ilotia te henua imua, e kaamata mai iloo i te mahaa mai ana te kerekere nei.”[☆]

Te hakataakoto te parapol i te vvee e somo

36 Te saaita Jesus ni tiiake ia naa tama naa no hano ki hare raa, ana disaipol raa ni oo atu kiaa Ia no mee ake, “Hakaari mai te hakataakoto te parapol i te vvee e somo iloto te verena.”

37 Jesus ki mee ake, “Te tama e pesipesi naa hua laakau e taukalleka raa, teena ko te Tama te Henua.
 38 Te verena raa, teena ko te maarama nei; naa hua laakau

e taukalleka raa, teenaa ko naa tama te Nohorana te Lani; te vee somo i te verena raa, teenaa ko naa tama Satan; ³⁹ aa te tama e lotoffaaeo i te tama teelaa e pesipesi ana vvee iloto te verena raa, teenaa ko Satan. Te ssao ma ki vasi raa, teenaa ko te ssao naa mee katoo i te maarama nei ma ki hakaoti mai, aa naa tama ma ki vasi raa, teenaa ko naa ensol TeAtua.

⁴⁰ “I te saaita te maarama nei e hakaoti mai raa, naa tama Satan raa ma ki hakakuturia no peesia kiloto te ahi, e mee pee ko te vvee ni hakanaaoporia no tuunia ki vvela i te ahi.

⁴¹ Ttama te Henua raa maki heuna ana ensol raa kioo no hakattaharia naa tama hakkaatoa teelaa e hakkoro aaraa tama kippena naa haisara aa ma naa tama katoo e sosorina hakallika, ki see nnoho laatou i tana Nohorana;

⁴² naa tama naa ma ki peesia naa ensol raa kiloto te ahi e ura see mate, teenaa laatou ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou. ⁴³ Teenaa naa tama TeAtua raa ma ki maasina pee ko te laa iloto te Nohorana te Tamana. Ki mee kootou e fiffai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!

Naa parapol e hakailoa te Nohorana te Lani

⁴⁴ “Te Nohorana te Lani raa e mee ma ni mee e taukalleka e laavea emmoe kattanu iloto te kerekere. Te saaita naa mee naa nilaavea te tama tokotasi raa, naa mee naa ni tanumia hoki a ia. Te tama naa ni hiahia iloo, teenaa hano iloo ia no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia aaraa tama, aaraa ahe iloo te tama naa no tauia te kerekere e takkoto ai ana mee ni llave naa.

⁴⁵ “Te Nohorana te Lani hoki e mee pee ko naa sessee te tama inaa tamaa hatu etaavimaha ettapa ma ni ‘pearl’. ⁴⁶ I te saaita te tama naa ni lave tana mee e tiputipu taukareka iloo raa, a ia ni hano no too hakkaatoa ana hekau raa no kauake ki tauia aaraa tama, aaraa ahe iloo no tauia a ia te tamaa hatu naa.

⁴⁷ “Te Nohorana te Lani raa hoki e mee pee ko te kupena epesi no hakamiri te kau ika hakkaatoa.

⁴⁸ Te saaita te kupena naa ni pii raa, ttaki iloo naa tama naa te kupena naa ki uta no hiri iloo naa ika naa; naa ika e taukalleka raa e haaoa laatou kiloto naa kete laatou, aa naa ika e hakallika raa iaa e peesia ki taha.

⁴⁹ Te mee raa ma ki mee peenei i te saaita te maarama nei ma ki hakaoti mai: naa ensol raa ma ki oo no vaaea naa tama e sosorina hakallika raa inaa tama e sosorina taukalleka, ⁵⁰ teenaa naa tama e sosorina hakallika raa ma ki peesia laatou kiloto te ahi e ura see mate, te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.”

⁵¹ Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e illoa i aku vana e taratara atu nei?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “Uee, maatou e illoa.”

⁵² Araa Jesus ku vanaake ki laatou, “Te mee nei e mee maa naa tisa hakkaatoa naa Loo teelaa ku mee ma ni disaipol iloto te Nohorana te Laniraa, e mee pee ko te tama e mee tana hare e huri no hanahana naa mee houu aa ma naa mee tuai raa ki see takkoto iloto te hare e tukutuku ana mee.”

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth

(Mk 6.1-6; Lk 4.16-30)

⁵³ I te saaita Jesus ni oti te kauake naa parapol nei raa, a Ia ni masike i te kina naa ⁵⁴ no ahe ki tana tino matakaaina. A Ia ni akonaki te henua peenaa iloto te hare lotu naa Jew, teenaa naa tama ni llono i ana akonaki raa ni massaro iloo iaa Ia ka mee naa taratara laatou peelaa, “Teenei se iloa te tama nei e toomai ihea? Teenei ni mahi te tama nei e kauake e ai ki lavaa ia te penaa naa mirakol nei?” ⁵⁵ E aa? Teenei sei ko te tama e mee tana tamana e penapena hare? Teenei sei ko te tama Mary, aa e mee ana taaina maa ko James, Joseph, Simon, aa ko Judas? ⁵⁶ E aa? Teelaa sei ko ana kave raa e nnoho i te kina nei? Teenei se iloa aa ni mahi te tama nei e kauake e ai?” ⁵⁷ Teenaa naa tama naa ni see fifai maa laatou e hakannoo atu kiaa Ia.

Jesus ki mee ake ki laatou, “Te pure TeAtua raa e haia hakaraaoina naa tama i ana matakaaina kato e hano; a ia iaa ma ki hakakkeeina naa tama i tana tino matakaaina. Teenaa ana tino hareakina raa iloo ma ki see illoa atu kiaa ia.”^{*} ⁵⁸ Jesus ni sei ana mirakol ni mee i te kina naa, i te aa, i naa tama i te kina naa see hakannoo kiaa ia.

14

John te Baptis ku taia no mate

(Mk 6.14-29; Lk 9.7-9)

¹ I te saaita naa raa, Herod te tuku Galilee raa ni lono i naa vana Jesus e mee. ² Teenaa Herod ki mee ake ki naa tama e heheuna iaa ia, “Teenei maaoni ko John te Baptis ku ora hoki. Teenei ko te vana e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi TeAtua.”

³ Teelaa ko Herod raa ni vanaake ki ana soldia raa ki saisaitia Jesus aa ku peesia kiloto te hare karapusi. A ia ni mee tana vana naa ite naa ko te hiihai tana aavana, Herodias, te aavana tana taina, Philip, teelaa ni aavanatia a ia.^{*} ⁴ John te Baptis maraa e hai ake peenaa ki Herod i te kau saaita, “Te mee raa e sara ma koe e aavanatia a koe te aavana too taina!”^{*} ⁵ Herod ni hiihai ma ki taia a ia John ki mate, te vana iaa a ia ni matakou i te kanohenua naa Jew, i naa tama naa e hai maa John se pure TeAtua.

⁶ I te aso Herod ni mee tana kaikai elasi ki maatino i tana aso ni haanau mai raa, te tamariki fine Herodias raa

^{*} 13.57 Jn 4.44 ^{*} 14.3 Lk 3.19-20 ^{*} 14.4 Lev 18.16; 20.21

ni hanake no anu imua naa tama ni arumia ki te kaikai. Herod ni hiahia iloo,⁷ teenaa vanaake iloo ki te taupu, “Kainoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe!”

⁸ Teenaa kauake iloo te taupu naa naa taratara tana tinna raa ni mee ake: “Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptist kiloto se peesini aa ku toomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!”

⁹ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, tevana iaa a ia ku see lavaa te sahea a ia te taupu naa, i teelaa se taratara aana ni tuku ka llono kattoo naa tama ni oo ake kite kaikai naa. ¹⁰ Teenaa heuna iloo Herod ana soldia raa ki oo ki te hare karapusi raa no tuutia te ua John. ¹¹ Araa haaoa iloo laatou te pisouru raa kiloto te peesini no kauake ki te taupu. Teenaa hano iloo te tamariki ffine naa no kauake te pisouru raa ki tana tinna. ¹² Naa disaipol John raa ni oo ake no toa iloo laatou te haitino John no tanumia, araa oo iloo no hakaari ake ki Jesus.

Jesus e haanai naa tama e tammaki iloo

(Mk 6.30-44; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

¹³ Te saaita Jesus nilono ite vana ni mee i John raa, a ia ni kake kite poti raa no hano no noho i tana kina soko ia. Naa tama i te kina naa ni llono maa ia ku noho i te kina naa, teenaa massike iloo laatou i naa matakaaina laatou raa no oo atu vaauta kiaa ia. ¹⁴ Ite saaita Jesus ni sepu i te poti raa no kite i te tammaki ttama ettuu ake raa, a ia ni aroha iloo i naa tama naa, teenaa huri atu iloo no haia naa tama e mmaki raa no taukalleka.

¹⁵ I te laasuru naa raa, ana disaipol raa ni oo atu no mee ake kiaa ia, “Taatou ka poonia i te kina see nohoria nei. Heunatia naa tama nei ki oo ki naa matakaaina e tauppiri mai raa ki oo no taavi ni kaikai ma laatou.”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Tiiake naa tama naa kinnoho, aa kootou ku kauatu ni kaikai ma laatou ki kkai!”

¹⁷ Naa disaipol raa ki mee ake, “Maatou e nnoho koi maa naa haraoa e rima aa ma naa ika e lua.”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Toomai naa kaikai naa.” ¹⁹ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa kinnoho ki te vvee ilaro. Teenaa too iloo ia naa haraoa e rima ma naa ika e lua naa no ttoka kitelani notaku ki Te Atua. Kioti raa tohi-tohi iloo ia naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama. ²⁰ Naa tama naa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppai ki naa kaikai ni ttoe.

²¹ Te kooina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sasare vaaruna te kirikiri ttai

(Mk 6.45-52; Jn 6.15-21)

22 Ki oti raa heuna iloo Jesus ana disaipol raa ki oo nokkake ite poti laatouraa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, itelaa vasi te namo, a Ia ia ku noho ki heunatia a Ia naa tama raa ki oo ki naa matakaaina laatou. 23 Ite saaita naa tama naa ni oti te heunatia a Ia ka o raa, hano iloo Ia ki aruna te tamaa mouna tokotasi no taku. Ite saaita telaa ni suru raa, Jesus koi noho ka taku soko Ia i aruna te mouna. 24 Ite saaita naa raa te poti naa disaipol raa ku mmao iloo kiloto te namo, teenaa te poti naa tama naa ni sausaua naa peau raa i te matani raa e oko mai imua.

25 Ite ssao naa manu maraa ettani ite tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa ki te poti ana disaipol. 26 Te saaita ana disaipol raa ni k kite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa ni mattaku iloo ka kappisi naa varo laatou peelaa, "Te tipua!"

27 Jesus ni huri atu ite saaita naa lokoi no mee ake ki laatou, "Kootou see mattaku, te nei ko nau!"

28 Teenaa ki mee atu Peter kiaa Ia, "Te Ariki, ki mee maa teenaa ko koe maaoni, koe ku mee ki sare atu nau vaaruna te kirikiri ttai kiaa koe."

29 Jesus ki mee ake, "Kau!" Teenaa sepui iloo Peter ite poti raa no sare atu ki Jesus vaaruna te kirikiri ttai. 30 Araa nei ite saaita Peter ni kite i naa haimahi te matani raa, a ia ni matakau, teenaa kaamata iloo ia te tere kiloto te ttai ka tanitani varo atu ki Jesus, "Te Ariki, hakasaoria nau!"

31 Jesus ni haaroo atu no tauhia lokoi a Ia Peter no mee ake, "Koe ku hakatina nataa peehea? Ai koe ku mamaanatu tammaki ai?"

32 Takarua naa ni k kake ki aruna te poti raa no marino lokoi te matani. 33 Teenaa ffuri iloo naa disaipol raa no lotu kiaa Ia, "Koe maaoni ko te Tama Te Atua!"

*Jesus e haia a ia naa tama emmaki i Genesaret raa no taukalleka
(Mk 15.1-9)*

34 Naa tama naa ni oo ki telaa vasi te namo naa no ttae iloo ki Genesaret, 35 aa i te kina naa raa, naa tama i te kina naa ni mmate maa teelaa ko Jesus. Teenaa ffuro iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina katoo i te kina naa no too ake naa tama emmaki raa ki Jesus. 36 Naa tama naa ni oo atu no hai ake ki Jesus ki tiiake naa tama emmaki raa ki ppaa koi naa rima laatou ki te ttapa tana k kahu. Teenaa naa tama katoo ni ppaa naa rima laatou ki tana k kahu naa ni malolloo hakkaatoa.

15

Naa akonaki naa tippuna
(Mk 7.1-13)

¹ E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no vasiri ake ki Jesus, ² “Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara nikaumai naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekere laatou?”

³ Jesus ki hakahe ake, “Ai naa Loo TeAtua raa e tiiake ai kootou no ffuri kootou no tautari ki naa tino akonaki kootou? ⁴ TeAtua etaratara peelaa, ‘Hakannoo ki naa tammama ma naa tinna kootou,’ aa etaratara hoki peelaa, ‘Tama e mee hakallika tana tamana ma tana tinna raa kitaia ki mate.’[☆] ⁵ Tevanaiaa kootou e akonaki aaraa tama ma ki mee se tama etaratara ake peelaa ki tana tamana ma tana tinna, ‘Naa mee koorua e lavaa te kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa ni mee TeAtua.’ ⁶ Teenaa te tama naa ku haia kootou ki sei ana vana ki mee ma ki kauatu naa mee raa ki ana maatua. Ite ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku tiiake kootou, teenaa kilavaa kootou te tautari ki naa tino akonaki kootou. ⁷ Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:

⁸ TeAtua e mee maa, ‘Naa tama nei elotu mai koi ki naa maaisu laatou,

aa naa manava laatou ia e mmao haaeo iloo i aa nau.

⁹ Naa tama naa elotu huri koi, i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare, ka hai maa teenaa ko naa Loo TeAtua!’ ”[☆]

Naa mee e mee te tama ki kerekere
(Mk 7.14-23)

¹⁰ Ki otiraa Jesus ku kannaa ke ki naa tama raa ki oo ake, teenaa a Ia ki mee ake, “Kootou hakannoo mai aa kootou mee ki illoa kootou i te mee nei! ¹¹ Naa mee te tama e ppono kiloto tana pukua raa se lavaa te mee te tama ki kerekere i te vasi naa Loo. Teelaa ko naa mee are e oo iho ki taha tana pukua raa e mee te tama naa no kerekere.”

¹² Teenaa ooake iloo naa disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Koe e iloa maa naa Faarisi raa ni lloto iloo i oo taratara ni mee?”

¹³ Jesus ki mee ake, “Naa laakau kattoo teelaa ni see toria taku Tamana raa ma ki utania. ¹⁴ Kootou ki see mannatu i naa taratara naa Faarisi naa. Naa tama naa e ssau koi ma ko naa tama e ppuni naa karamata e hakattaki telaama e ppuni hoki ana karamata, teenaa te takarua naa ma ki maaoha hakapaa kiloto te rua.”[☆]

¹⁵ Teenaa ki taratara ake Peter, “Hakaari mai te hakataakoto te parapol naa.”

[☆] 15.4 Ex 20.12; 21.17; Deut 5.16; Lev 20.9 [☆] 15.9 Is 29.13 (LXX) [☆] 15.14 Lk 6.39

16 Araa Jesus ku mee ake, “E aa? Kootou hoki ku vvare pee ko naa tama naa, anii? 17 Kootou see illoa maa te mee te tama e ppono kiloto tana pukua raa e hanotonu kiloto tana koopuu aa kioti ku au kitaha tana haitino? 18 Aa naa mee e oo iho ite pukua te tama raa iaa e oo iho itana hatumanava. Teenaa ko naa mee e mee te ora te tama ki kerekere.* 19 Ite aa, naa mannatu e hakallika raa e ssura iho ite hatumanava te tama; te tama naa e usuhia ki taa tama, ki see noho tonu ki tana aavana, ki hai huri, kaila arao, ki taratara hakareeresi, aa ki taratara hakallika itelaa tama. 20 Teenei ko naa mee teelaa e mee te tama ki kerekere. Tevana iaa te tama raa see kerekere maa iaa ia e kai aa see huihui ana rima.”

Te ffine e taaohi manava i Jesus

(Mk 7.24-30)

21 Jesus ni masike i te kina naa no hano iloo ki te matakaaina e taupiri atu ki Tyre ma Saidon. 22 Te ffine tokotasi e noho ite matakaaina naa ni hanake kiaa Ia no tani ake, “Te mokopuna David nei, aroha iaa nau! Taku tamariki ffine raa e uruhia te tipua; a ia e meeme e ffaeo iloo.”

23 Jesus ni see hai taratara ni mee ake ki te ffine naa, teenaa oatu iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Heunatia te ffine naa ki hano! Tama naa e sare tanitani koi vaamuri taatou.”

24 Araa Jesus ku vanaake, “Nau ni heunatia mai TeAtua ki au nau no tokonaki ki naa tama ite kanohenua Israel teelaa e mee pee ko naa manu ssiri.”

25 Teenaa ki hanake te ffine raa no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, “TeAriki, tokonaki mai kiaa nau.”

26 Araa vanaake iloo Jesus “Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki raa etoa no kauake kikkai naa poi.”

27 Te ffine raa ki mee ake, “E tonu, TeAriki. Tevana iaa naa poi raa hoki e kkai naa kaikai e ttoe e maaoha i te teevo naa hakamau laatou.”

28 Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Koe se ffine e haimahi too hakataakoto i TeAtua! Too tamariki ffine naa ma ki taukareka.” Teenaa te tamariki te ffine naa ni taukareka i te saaita naa lokoi.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka

29 Jesus ni masike i te kina naa no hano vaatai te Namu Galilee. A Ia ni hano no kake iloo ki aruna te tamaa mouna no noho ki laro. 30 E tammaki iloo naa tama ni oo atu ma naa tama see lavaa te sassare, naa tama e ppuni naa karamata laatou, naa tama e ppiko naa vae laatou, naa tama see lavaa te taratara, aa ma te kau maki hoki

* 15.18 Mt 12.34

no hakannohoria imua Jesus. Teenaa naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka. ³¹ Naa tama raa ni massaro iloo i naa tama ni see lavaa te taratara raa ku tarattara, naa tama ni ppiko naa vae laatou raa ku taukalleka, naa tama ni see lavaa te sassare raa ku sassare, aa naa tama ni see kkite raa ku kkite; naa tama naa ni hakannau katoo i te Atua Israel.

Jesus e haanai telaa kuturana tama e tammaki
(Mk 8.1-10)

³² Jesus ni aru ake ana disaipol raa no mee ake, “Nau e aroha i naa tama nei; naa tama nei kullava iloo naa aso laatou e toru ninnoho ma nau, aa teenei laatou ku see hai kaikai ekkai. Naa tama nei see lavaa nau te heunatia ki oo see kkai, i laatou ma ki pouuri koi naa karamata laatou no ssina iloto te ara.”

³³ Naa disaipol raa ki mee ake, “Taato ma ki llave ni kaikai i hea i te kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”

³⁴ Teenaa ki vasiri ake Jesus kilaatou, “Ehia naa haraoa e nnoho ma kootou?”

Naa tama naa ki mee ake, “Teenei ni haraoa e hitu aa ma naa tamaa ika.”

³⁵ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa kinnoho ki te kerekere. ³⁶ Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa raa ki naa tama. ³⁷ Naa tama raa hakkaatoa nikkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa nittoe; laatou raa ni kete e hitu niffao no ppii. ³⁸ Te kooina katoo naa tama nikkai i te kina naa e lava naa simata e haa. Teenaa ko naa taanata raa koi; naa haahine ma naa tamalliki raa see taaua.

³⁹ Ki oti raa, heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo, a Ia iaa ku kake ki loto te poti raa no hano kite matakaaina Magadan.

16

Naa Faarisi raa e fiffai maa Jesus ki hakasura se mirakol
(Mk 8.11-13; Lk 12.54-56)

¹ E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatautau laatou. Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana ma Jesus, teenaa laatou ki mee ake ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peelaa ma naa mahi TeAtua e takkoto i aa Ia.* ² Teenaa ki mee ake Jesus, “I te saaita telaa e suru kakkite kootou inaa mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peelaa, ‘Taiiao ma ki marino.’” ³ Aa i te tahaata,

* 16.1 Mt 12.38; Lk 11.16

te saaita kootou ekkite i naa tuu poouri ka mmea mai naa uruaoa raa, kootou ma ki taratara peelaa, 'Te aso nei ma ki hakariaria.' Kootou e illoa koi i naa vana ma ki ssura te aso raa i naa ttoka kootou i naa tiputipu te lani, aa niaaina maa kootou e hakakkiitea a nau i naa vana e llasi raa, kootou koi see illoa i te mee ma ki au i muri! ⁴ Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou essee ma ki kkte laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana peenaa ekkite, teelaa ko naa mahi koi TeAtua ni mee i Jona."[☆]

Teena masike iloo Jesus i te kina naa no hano.

*Poopoo tonu i naa sosorina naa Faarisi ma naa Sadiusi
(Mk 8.14-21)*

⁵ Te saaita naa disaipol raa ni oo ki telaa vasi te namo raa, naa tama naa ni ssiri ki too ake ni haraaoa. ⁶ Jesus ki hakaapo ake ki laatou, "Kootou ki poopoo tonu lokoi i te iis naa Faarisi ma naa Sadiusi."[☆]

⁷ Teena kaamata iloo naa disaipol raa te taratara soko laatou: "Tama nei e taratara peenei i taatou ni see hai haraaoa ni ppiki mai."

⁸ Jesus ni illoa inaa taratara naa tama naa e hai, teena vasiri ake iloo Ia peelaa, "Ai kootou e taratara ai i te see hai haraaoa kootou? Kootou ku hakatina nataa peehea! ⁹ Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou ku see mannatu ake itaku saaita nittohi naa haraaoa erima no haanai naa taanata ehaa naa simata? Ehia naa kete kootou ni ffao no ppai?"[☆] ¹⁰ Ai naa simata ehaa naa taanata ni hanaia a nau ki naa haraaoa e hitu? Ehia naa kete kootou ni ffao no ppai?"[☆] ¹¹ Ai kootou see illoa peehea maa nau see taratara i naa haraaoa? Nau e taratara atu are ki poopoo tonu kootou i te iis naa Faarisi raa ma naa Sadiusi!"

¹² Teena ki illoa naa disaipol raa maa Jesus see taratara ake ma ki poopoo tonu laatou i te iis e hakatipu haraaoa; a ia e mee ake are ki poopoo tonu laatou i naa akonaki hakallesi naa Faarisi ma naa Sadiusi.

*Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea
(Mk 8.27-30; Lk 9.18-21)*

¹³ Jesus ni hano ki te matakaaina e taupiri atu ki Sisaria Filipai, teena a Ia ki vasiri ake ki ana disaipol, "Te henua e taratara maa nau ko ai?"

¹⁴ Ana disaipol raa ki mee ake, "E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah, aa aaraa tama e hai maa koe ko Jeremiah, aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua."[☆]

[☆] **16.4** Mt 12.39; Lk 11.29 [☆] **16.6** Lk 12.1 [☆] **16.9** Mt 14.17-21 [☆] **16.10** Mt 15.34-38 [☆] **16.14** Mt 14.1-2; Mk 6.14-15; Lk 9.7-8

15 Teena vasiri ake iloo Jesus kilaatou, “Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?”

16 Simon Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea, te tama TeAtua e ora hakaoti.”*[☆]

17 Araa Jesus ku mee ake, “Simon tetama John,* koe e haia hakaraaoina TeAtua. See hai tama i te maarama nei ni hakaari atu tetaratara hakamaatua nei, tetaratara nei ni kauatu tonu taku Tamana itelani. 18 Aa teenei nau ku vanaatu kiaa koe: koe ko Peter, aa iaruna te hatupaa nei nau ma ki hakatuu takulotu, aa telotu nei ma ki see lavaa te seua naa mahi te mate. 19 Nau ma ki kauatu naa kii te Nohorana te Lani; oo mee e ppuu i te kerekere nei ma ki puuia hoki itelani, aa oo mee e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i te lani.”*[☆]

20 Ki oti raa vanaake iloo Ia ki ana disaipol raa ki see taratara ake ki aaraa tama maa Ia raa ko te Mesaea.

Jesus ku taratara i tana mate

(Mk 8.31—9.1; Lk 9.22-27)

21 Teena kaamata iloo Jesus no taratara ake ki ana disaipol, “Nau ki hano ki Jerusalem, teena nau ma ki mee pakavaina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamau te Hare Tapu, aa ma naa tisa naa Loo. Nau ma ki taia naa tama naa no mate, tevana ia nau ma ki masike i te mate no ora hoki i te ttoru naa aso.”

22 Teena Peter ki ttaki Jesus hakavasi no nutua. “TeAriki, koe ma ki see lavaa iloo te haia peenaa!”

23 Jesus ki hakatahuri no vanaake ki Peter, “Satan, hakataha iaa nau! Taku ara nei e puuia a koe; naa mannatu e ttaka ma koe naa seai ni mannatu e kauatu TeAtua; teena ni mannatu naa tama te maarama nei.”

24 Teena huri atu iloo Jesus no mee ake ki ana disaipol, “Ki mee maa setama e hiihai maa ia kitautari kiaa nau, a ia ki tiiake ana mee e fiffai, aa a ia ku amo tana krosraa no tautari kiaa nau.*[☆] 25 Te tama e hakaseresere tana ora raa, tetama naa ma ki see kite te ora maaoni; aa tetama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, tetama naa ma ki taaohi ki te ora maaoni.*[☆] 26 Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee katoo i te maarama nei etauhia laatou, aa laatou iaa seetaaohi te ora maaoni? Seai iloo! See hai mee naa tama naa e lavaa te hookii ki hakaaha ake naa ora laatou.

27 “I te aa, te Tama te Henua raa ku mee kiau ma ana ensolraa iloto naa mahi tana Tamana, teena a la ma ki kauake naa tuuhana te henua, tautari ki naa tiputtipu laatou.*[☆] 28 Nau e kauatu tetaratara maaoni nei: e mee

* 16.16 Jn 6.68-69 * 16.17 Tetaratara Hebrewraa e mee maa Simon tetama Jona; mmata i John 1.42; John 21.15 * 16.19 Mt 18.18; Jn 20.23

* 16.24 Mt 10.38; Lk 14.27 * 16.25 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 * 16.27 Mt 25.31; Ps 62.12; Rom 2.6

aaraa tama i kootou i te kina nei ma ki see vave mmate, laatou ma ki ttae ake no kkite i te Tama te Henua e au ma se Tuku.”

17

Naa mahi TeAtua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus (Mk 9.2-13; Lk 9.28-36)

¹ Naa aso e ono ku oti te llaka raa, Jesus ni toa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou ki aruna te mouna e moe ki aruna no nnoho soko laatou.* ² Naa disaipol raa ni ttoka atu no kkite i naa huri te haitino Jesus: tana taurae ni maasina pee ko te laa, aa ana hekau e hakao raa ni kkiva no makkini hua. ³ Teenaa kkite iloo tetakatoru disaipol naa i naa hakassura ake Moses ma Elijah no ttuu ka hai taratara ma Jesus. ⁴ Peter ki mee ake ki Jesus, “TeAriki, e taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Ki mee koe e hiihai, nau ku hakatuu ni tamaa hare e toru i te kina nei; too hare, te hare Moses, aa se hare ma Elijah.”

⁵ I te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa e maasina raa ku uhi ake i aruna laatou, teenaa taratara mai iloo te reo raa iloto te uruaoa, “Teenei taku Tama e llee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!”*⁵

⁶ Te saaita naa disaipol raa ni llono i te reo naa raa, naa tama naa ni mattaku kappesi naa haitino laatou no mmoe kite kerekere ilaro. ⁷ Jesus ni hanatu no paa tana rima ilaatou no mee ake, “Massike ki aruna, kootou see mattaku.” ⁸ Naa disaipol naa ni ttoka atu raa nei, teelaa ko Jesus soko Ia raa ku tuu ake.

⁹ I te saaita laatou ni ahe kilaro te mouna raa, Jesus ki mee ake, “Kootou see haka ake ki se tama i te mee kootou ni kkite nei; kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te hakamasikeria mai i te mate.”

¹⁰ Naa disaipol raa ki vasiri ake ki Jesus, “Ai naa tisa naa Loo TeAtua raa e taratara ai maa Elijah ki au are i mua te Mesaea?”*¹⁰

¹¹ Jesus ki mee ake, “Elijah ma ki hakasura mai maaoni i mua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. ¹² Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina laatou te tama naa. Te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina laatou peenaa hoki.”*¹²

¹³ Teenaa ki illoa naa disaipol raa maa Jesus e taratara i John te Baptis.

* **17.1** 2 Pet 1.17-18 * **17.5** Gen 22.2; Deut 18.15; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22 * **17.10** Mal 4.5 * **17.12** Mt 11.14

Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka
(Mk 9.14-29; Lk 9.37-43)

¹⁴ I te saaita Jesus ma ttakatoru naa ni ttae atu ki naa tama raa ilaro te mouna raa, te tanata tokotasi ni hanake no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, ¹⁵ “Te Ariki, aroha itaku tamariki tanata! Taku tama nei maraa kioti kusura te vvare iaa ia, teenaa ite saaita te mee naa maraa e tae ake raa, a ia maraa e ppore no sina kiloto se ahi, aa seai kilotottai. ¹⁶ Ttama nei ni toa a nau ki mmata oo disaipol raa iaa ia, te vana iaa te tama nei ni see lavaa laatou te haia no taukareka.”

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Ai kootou ni tama e aa kusee illoa te lotu ka sosorina hakallika! Eaa? Te nei sessao huapotopoto taatou nittaka hakapaa katokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa!” ¹⁸ Jesus ni varo atu ki te tipua naa no hakataha lokoi te tipua raa i te tama naa, teenaa taukareka lokoi te tamariki tanata naa.

¹⁹ Teenaa ooatu iloo naa disaipol raa no vasiri seemuu ake ki Jesus, “Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?”

²⁰ Jesus ki mee ake, “Te tipua naa ni see lavaa kootou te hanaa ikootou see lotu maaoni. Nau ekauatu te taratara maaoni nei: Ki mee maa naa hakataakoto kootou iaa nau e punaamea koi pee ko te hua laakau te mastat raa, kootou e lavaa te mee ake ki te tamaa mouna nei, ‘Tosi atu no tuu mai i te kina raa!’ teenaa te mouna naa ma ki tosi. See hai mee ma ki hainattaa i kootou!”[☆] ²¹ [Naa vana peenei ma ki lavaa te haia kootou ki mee koi kootou e hakapakuu no taku ki Te Atua; see hai ara peela hoki.]

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mk 9.30-32; Lk 9.43-45)

²² Te saaita naa disaipol raa ni oo ake no kkutu katoo i Galilee raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Te Tama te Henua raa, ku mee ki hookina ki naa rima naa tama e hakallika ²³ no mate. Te vana iaa i te ttoru naa aso raa, ttama naa ma ki hakamasikeria i te mate no ora hoki.”

Teenaa naa disaipol raa ni alloha iloo iaa ia.

Jesus e taratara i naa takis te Hare Tapu

²⁴ I te saaita Jesus ma ana disaipol ni ttae ake ki Capernaum raa, naa tama maraa e ao naa takis te Hare Tapu raa ni oo ake ki Peter no vasiri ake, “Te tisa kootou naa maraa e pesi hoki naa takis te Hare Tapu?”[☆]

²⁵ Peter ki mee ake, “Uee.”

Ite saaita Peter niuruatu kiloto te hare raa, Jesus ki mee ake, “Koe e maanatu maa ko ai naa tama ki pesi takis ki naa tuku i te maarama nei? Naa tama i te henua naa? Seai? Naa tama naa henua sara?”

²⁶ Peter ki mee ake, “Naa tama are i naa henua sara.”

Teena ki mee ake Jesus, “Aa teena, naa tino tama te henua naa se tau te pesi takis. ²⁷ Tevana iaa taa-tou see fiffai maa naa tama naa killoto itaatou. Tere no pesi se uka kiloto te namo, aa i too ika mua e ffuti raa, koe maki kite te maneraa emmau itanapukua, teena te mane naa e tau te sui naa takis taaua maa te Hare Tapu. Too te mane naa aa koe ku hano no pesi naa takis taaua.”

18

Tetama peehearaa e haia mako tetama hakamaatua i naa tama hakkaatoa?

(Mk 9.33-37; Lk 9.46-48)

¹ Ite saaita naa raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Ko ai te tama e hakamaatua i te Nohorana te Lani?”^{*}

² Teena ki kannake Jesus ki te tamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. ³ Araa mee ake iloo ki ana disaipol, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: ki mee maa kootou see ffuri no mee pee ko naa tamalliki nei, kootou maki see ttae kite Nohorana te Lani.”^{*} ⁴ Te tama hakamaatua i te Nohorana te Lani raa, teena ko te tama e meeme seemu pee ko te tamariki nei. ⁵ Te tama e tautari ki aku tiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau.

Te tiputipu e usu te tama kippena naa haisara

(Mk 9.42-48; Lk 17.1-2)

⁶ “Ki mee maa setama e usuhia aia setamariki i naa tamalliki punaammea peenei ki see hakannoo kiaa nau, e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia ttama naa kiloto te moana. ⁷ Te mee e hakallika i te maarama nei raa, teena e takkoto naa mee iloto te maarama nei teelaa e hakkoro aaraa tama kippena naa haisara. Naa mee peena maki ssura i te kau saaita, tevana iaa aroha iloo i naa tama e hakasuratia laatou te tiputipu naa; naa tama naa maki hakallono isu hakallika iloo.

⁸ “Ki mee maa koe e usuhia too rima ma too vae kippena ni haisara, tuutia ki motu! Koe e hano kite lani ma too vae tokotasi aa ma too rima tokotasi raa, e taukareka iaa maki mee maa koe e peesia ma oo rima aa ma oo vae katoo kiloto te ahi e ura see mate.”^{*} ⁹ Aa ki mee maa koe e usuhia

^{*} **18.1** Lk 22.24 ^{*} **18.3** Mk 10.15; Lk 18.17 ^{*} **18.8** Mt 5.30

too karamata ki ppena ni haisara, kapea ki taha! Koe e hano ki te lani ma too karamata tokotasi raa, e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa ki loto te ahi e ura see mate.*

Te parapol te sipsip e seai
(Lk 15.3-7)

¹⁰ “Kootou mmata kisee haia kootou naa tamalliki nei ma nimee vare. Nau e vanaatu ki kootou, naa ensol e roorosi i naa tama nei e nnoho peenaa imua naa karamata taku Tamana raa i te lani. ¹¹ [I te aa i Tama te Henua raa ni au no ssee ki naa tama e seai.]

¹² “Ki mee maa setama i kootou e mee ana sipsip e noto itelau, teenaa no seai iloo te sipsip tokotasi, te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiiake te matasivo maa sivo ana sipsip naa aa ku hano no ssee te sipsip tokotasi niseai. ¹³ Nau e vanaatu ki kootou, i tana saaita ma ki lave i tana sipsip raa, tana hiahia i tana sipsip tokotasi naa ma ki ttoe iaa i tana hiahia i ana matasivo maa sivo sipsip e taka ma ia. ¹⁴ Peelaa hoki, te Tamana kootou i te lani raa see hiihai hoki ma se tamariki i naa tamalliki nei ki seai.

Tokonaki ki too taina e mee tana sara

¹⁵ “Ki mee maa tootaina raa e hakasara tana vana iaa koe, koe ku hanatu ki nnoho koorua soko koorua aa koorua ku hakatonu te mee naa. Ki mee maa too taina naa e hakannoo kiaa koe, teenaa koorua ma ki mee hoki ma se haitaina.* ¹⁶ Aa ki mee too taina naa see hii hakannoo atu kiaa koe, koe ku hano no toomai setama hoki, aa seai setakarua, aa kootou ku ahe atu. Teenaa e mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu maa i te saaita koorua e taratara raa, e mee telaa takarua e nnoho no hakannoo inaa hano tetaratara koorua.* ¹⁷ Aa ki mee te tama naa see hii hakannoo ki naa tama naa, koe ku hano no taratara ake ki naa tama telotu. Aa ki mee a ia see hii hakannoo ki naa tama telotu, teenaa koe ku haia a koe ttama naa ma setama see lotu aa ma setama e aoao naa takis.

¹⁸ “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: naa mee kootou e ppu i te kerekere nei ma ki puuia hoki i te lani, aa naa mee kootou e hakattana i te kerekere nei ma ki hakattanaria i te lani.*

¹⁹ “Aa nau ku kauatu telaa taratara hoki: te saaita te takarua i te maarama nei e oo ki te hakataakoto tokotasi i naa mee laaua e taku ki Te Atua ki haia ake raa, naa mee naa ma ki haia ake taku Tamana itelani. ²⁰ I te aa, i te saaita te takarua, aa seai ma setakatoru, e kkuu no meeme

* **18.9** Mt 5.29 * **18.15** Lk 17.3 * **18.16** Deut 19.15 * **18.18** Mt 16.19; Jn 20.23

hakapaa iloto taku inoaraa, teenaa nau maki noho iloto naa tama naa.”

Te parapol te poe see hai aroha

²¹ Teenaa hanatu iloo Peter ki Jesus no vasiri ake, “Te Ariki, ki mee maa taku taina ra e hailokoi peenaa te mee hakallika kiaa nau, e hia aku saaita maki vanaake maa nau e aroha iaa ia? E aa, e hitu?”[☆]

²² Jesus ki mee ake, “Nau see vanaatu maa koe ki aroha iaa ia i naa saaita e hitu; koe ki hakapaa naa saaita e hitu naa ki lava i te matahitu hakkaatoa.”[☆]

²³ “I te aa i te tiputipu te Nohorana te Laniraa e mee peenei: Teelaa setuku ni noho ki hakatonu te kooina naa mane anapoe ra nitoo iaa ia. ²⁴ Itana saaita ni kaamata no hakatonu naa mane naa ra, tana poe tokotasi, teelaa nitoo ana mane e tammaki iloo iaa ia ra, ku taakina ake naa tama. ²⁵ Te poe naa ni see hai mane ellava ki sua naa mane te tuku naa, teenaa ki mee ake te tuku naa ki naa tama ra ki toa te poe naa ma tana aavana, ana tamalliki, aa ma naa mee katoo te tama naa no kauake ki setama ki tauia, aa ku too ake ana mane. ²⁶ Te poe naa ni hanatu no tuu iloo ki ana turi imua te tuku naa no tani atu kiaa ia, ‘Kaumai se tamaa saaita ki lavaa nau te ssee ni mane ki sui aku mane nitoo iaa koe.’ ²⁷ Te ttuku naa ni aroha iaa ia no vanaake iloo ki see sui ana mane nitoo iaa ia, teenaa tiiake iloo ia te tama naa ka hano.

²⁸ “Te poe naa ni hano no ttiri iloo i te tama tokotasi teelaa nitoo ana mane iaa ia, teenaa tauhia iloo aia te tama naa no kuumia tana ua ka mee ake, ‘Sua mai aku mane nitoo a koe!’ ²⁹ Te tama e tauhia aia naa nituu atu ki ana turi no tani atu, ‘Kaumai se tamaa saaita ki ssee nau ni mane ki sua oo mane naa!’ ³⁰ Te vana iaa te poe te tuku naa ni see hiihai, teenaa toa iloo aia te tama naa no ponotia ki loto te hare karapusi ki lavaa iloo ia te sua ake ana mane. ³¹ I te saaita aaraa poe nikkite itana vana e meena ra, oo iloo naa tama naa no taratara ake ki te tuku i naa vana te tama naa ni mee. ³² Teenaa aru iloo te tuku ra ki tana poe naa ki hanake. Aia ki mee ake, ‘Te poe e heheuna hakallika! Nau ni vanaatu ki see sua mai aku mane iaa koe nitani mai maki aroha nau iaa koe. ³³ E taukareka ki mee maa koe ni aroha hoki i te tama e heheuna koorua hakapaa naa, e mee pee ko nau ni aroha iaa koe.’ ³⁴ Te ttuku naa ni porepore iloo i tana loto, teenaa ponotia iloo aia te tama naa ki loto te hare karapusi ki tae tana saaita ku sua katoo ana mane.”

³⁵ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, “Taku Tamana i te lani ra maki mee peenaa ki kootou ki mee maa kootou see alloha maaoni i naa taaina kootou.”

³⁵ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, “Taku Tamana i te lani ra maki mee peenaa ki kootou ki mee maa kootou see alloha maaoni i naa taaina kootou.”

³⁵ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, “Taku Tamana i te lani ra maki mee peenaa ki kootou ki mee maa kootou see alloha maaoni i naa taaina kootou.”

³⁵ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, “Taku Tamana i te lani ra maki mee peenaa ki kootou ki mee maa kootou see alloha maaoni i naa taaina kootou.”

19

Te akonaki i te hai aavana e mavvae
(Mk 10.1-12)

1 Tesaaite Jesus nioti te kauake ana taratara nei raa, a ia ni masike i Galilee no hano kite matakaaina Judea i telaa vasi te Riva Jordan. 2 Etammaki iloo naa tama ni tautari atu kiaa Ia, teenaa naa tama e mmakiraa ni haia a Ia no taukalleka i te kina naa.

3 E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa Ia no vasirisiri tipuaina laatou Jesus ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, "Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa tetanata raa elavaa tetiiake ia tana aavana?"

4 Jesus ki mee ake, "E aa? Kootou ni see ttoka i naa taratara te Laupepa Tapu maa imua iloo raa TeAtua ni penapena tetanata ma te ffine?" 5 Teenaa TeAtua ni taratara peelaa, "Te taupeara raa ma ki tiiake ia tana tamana ma tana tinna no hakapaa ki tana aavana, teenaa te takarua naa ma ki mee ma setama tokotasi." 6 Te takarua naa ku see mee hoki ma nitama elua; laaua kumee ma setama tokotasi. See hai tama i te maarama nei elavaa te vaaea a ia naa mee TeAtua ku oti te hakapaa."

7 Naa Faarisi raa ki vasiri ake, "Ai Moses ni tuku ai tana loo maa tetanata e mee ma ki tiiake tana aavana raa ki sissii se pas imua no hakaariake tana aavana ilaaua ku mavvae?"

8 Jesus ki mee ake, "Moses ni vanaatu maa kootou e lavaa te tiiake naa aavana kootou i kootou e ako nataa iloo. Tevana ia te mee raa ni see mee peenaa i te saaita TeAtua ni penapena naa mee hakkaatoa. 9 Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: ki mee se tanata e huri no tiiake tana aavana, aa tana aavana naa ni see hai huri ma telaa tanata, te tanata raa e ppena tana sara ki mee maa ia e aavana telaa ffine."

10 Ana disaipol raa ki mee ake, "Ki mee maa teenei naa tiputipu te aavana, e taukareka ki ttaka see aavvana."

11 Jesus ki mee ake, "Te akonaki nei see hano ki naa tama hakkaatoa; e hano koi ki naa tama TeAtua e tokonaki.

12 Aaraa taanata see aavvana ilaatou ni ttipu ake iloo peenaa i te saaita laatou ni tamalliki; aaraa tama see aavvana ilaatou ni kaukauria; aa aaraa tama see aavvana ilaatou e mee ma ki anaana tonu laatou ki naa heuna TeAtua. Tama e tautari ki te tiputipu naa raa, tiiake ia ki see aavana."

Jesus e hiihai maa naa tamalliki raa ki oo ake kiaa Ia
(Mk 10.13-16; Lk 18.15-17)

☆ 19.4 Gen 1.27; 5.2 ☆ 19.5 Gen 2.24 ☆ 19.7 Deut 24.1-4; Mt 5.31 ☆ 19.9 Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11

13 E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima ki aruna naa tamalliki naa, araa nei naa tama naa ni nutua naa disaipol. 14 Araa vanaake iloo Jesus peenei, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, kootou see puuia naa tama naa, i te Nohorana te Lani raa se kina naa tamalliki peenei.”

15 Teenaa hakapiri iloo ana rima i aruna naa tamalliki naa. Ki oti raa hakatahuri iloo ka hano.

*Te tama taane e hai hekau
(Mk 10.17-31; Lk 18.18-30)*

16 Teelaa se tama tokotasi ni hanake no vasiri ake iloo pee-laa ki Jesus, “Tisa nei, se tiputipu peehea e taukareka ki haia a nau ki too nau te ora e ora hakaoti?”

17 Jesus ki mee ake, “Koe e vasiri mai i te tiputipu e taukareka raa ko te aa? Te Atua koi soko Ia e taukareka. Ki mee koe e hiihai ki too koe te ora e ora hakaoti, koe ku tautari ki naa Loo Te Atua.”

18 Araa te tama naa ku vasiri ake hoki, “Naa Loo peehea?”*

Jesus ki mee ake, “Au see taatama; au see haihuri ma te aavana telaa tama; au see kailaaraa, au see taratara kaireeresi iaaraa tama; 19 hakannoo ki too tamana ma too tinna; manava laaoi inaatama ennoho itoo vasi, e mee pee ko koe e manava laaoi i too tino soko kkoa.”*

20 Te tanata raa ki mee ake, “Nau ni tautari ki naa Loo naa hakkaatoa. Se aa hoki nau ki mee?”

21 Jesus ki mee ake, “Ki mee maa koe e hiihai ki tonu iloo too ora, koe ku hano nokauake oo mee raa hakkaatoa ki tauia aaraa tama, aa koe ku vaevae atu oo mane naa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe ma ki hai mee e takkoto i te lani; aa koe ku au no tautari kiaa nau.”

22 I te saaita te tanata naa nilono inaa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, teenaa ia ia setama e hai mane. A ia ni masike no hano hakaaroha iloo ki tana hare.

23 Jesus ki mee ake kiana disaipol, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Te tama e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana te Lani! 24 Nau ku hakaaha atu hoki te taratara nei: Te kamol ki hakauru tanapisouru kiloto te pokopoko te ttui raa, e hainauhie ia i te tama e hai mane ki uru kiloto te Nohorana te Lani.”

25 Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i ana taratara e kauake nei, teenaa ki vasirisiri laatou soko laatou peela, “Ni tama peehea raa ma ki lavaa te hakassaoria?”

26 Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus kilaatou no mee ake, “Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki Te Atua ia, naa vana hakkaatoa e hainauhie.”

* 19.18 Ex 20.13-16; Deut 5.17-20 * 19.19 Ex 20.12; Deut 5.16; Lev 19.18

27 Peter ki mee ake, “Ttoka mai, maatou nitiiake kattoo naa mee maatou no tautari kiaa koe, aa se aa maatou ma ki too?”

28 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ekauatu tetaratara maaoni nei: Ite saaita te Tama te Henua e noho kiaruna tana nohorana maatua raa, teenaa kootou, te taka sinahuru maattakarua disaipol ettaka ma nau nei, ma kinnoho hoki i naa nohorana maatua kamee ma nituku i naa noho e sinahuru maa rua i Israel.☆

29 “Aa naatama kattoo te laa nitiiake naa hare laatou, naa taaina, naa kave, naa tammana, naa tinna, naa tamalliki aa ma naa kerekere laatou ki tautari mai laatou kiaa nau raa, TeAtua ma ki hakattoe atu naa tuuhana laatou naa kitae ki te lau, aa laatou ma ki too te ora e ora hakaoti. 30 Naa tama emmata te henua ma nitama hakamaatua itessao nei ma ki tukumurina TeAtua ma nitama see hai vana e taunai, aa naatama te laa etukumurina te henua maa nitama see hai vana e taunai itessao nei ma ki hakannohoria TeAtua ma nitama hakamaatua.☆

20

Te parapol i naa tama e heheuna iloto te verena ‘grape’

1 “Te Nohorana te Laniraa emee ma setama emee tana kerekere nihano itetahaata nossee nitama ki oo ake no heheuna itana verena ‘grape’. 2 Ttama naa nituku tana taratara ma naatama naa, ilaatou ma kitauia aia kite mane siliva tokotasi ite aso. Teenaa heunatia iloo ia naatama naa ka oo no heuna. 3 Itelaa iaruna raa, te tama naa nihano hoki kite maket raa no kite iaaraataanata ettuu see heheuna. 4 Teenaa vanaake iloo ia kinnaataanata naa, ‘Kootou oo hoki no heheuna itaku verena ‘grape’, aa kootou ma kitauia a nau hakaraaoi iloo.’ 5 Teenaa oo iloo naatama naa. Itelaaraatea* aa itettoru hoki telaasuru raa, te tama naa nihano hoki no mee tana vana naa. 6 Ite saaita telaa nitaupiri kisura raa, aia nihano hoki kite maket no kite iloo iaaraa tama koittuu see heheuna. Teenaa aia ki mee ake, ‘Ite hui te aso nei raa kootou e noho koi peenaa see heheuna ite aa?’ 7 Naa tama naa ki mee ake, ‘See haitama niau notauia maatou ki haia ana heuna.’ Te tanata raa ki mee ake, ‘Aa kootou oo no heheuna itaku verena ‘grape.’

8 “Ite saaita telaa nisuru raa, te tanata emee tana verena naa nimee ake kite tama e roorosi i naa tama e heuna, ‘Arumia naa tama e heuna raa no kauatu naa taavi laatou, kaamata kinnaa tama ni toomai hakamuri hakaoti aa ku hakaoti kinnaa tama mua.’☆ 9 Naa tama ni kaamata te heuna itelaasuru raa nitauia kinnaa siliva tiki ttasi.

☆ 19.28 Mt 25.31; Lk 22.30 ☆ 19.30 Mt 20.16; Lk 13.30 * 20.5 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ☆ 20.8 Lev 19.13; Deut 24.15

¹⁰ Teenaa i te saaita naa tama mua ni heheuna raa ni oo ake ki too naa taavi laatou raa, naa tama naa ni mannatu maa laatou ma ki tauia ki aruna iaa; araa nei laatou ni too siliva tiki ttasi hoki. ¹¹ Te saaita naa tama naa ni too naa mane laatou raa, laatou nikaamata tetaumaruu i te tama e mee tana verena raa peelaa, ¹² 'Naa tama ni toomai no heheuna hakamuri nei ni heheuna koi i te tamaa saaita, aa maatou iaa ku mmate hakaoti i naa heheuna maatou i te aso hakkaatoa ma telaa, tevana iaa maatou e tauia hakapaa koi ma naa tama naa!'

¹³ "Teenaa ki huri atu tetanata e mee tana verena raa ki te tama tokotasi i naa tama naa, 'Naasoa, hakannoo mai. Kootou see meemee tipuaina a nau. I te saaita kootou ni toomai nau raa, nau ni taratara atu i kootou ma ki tauia a nau ki te siliva tokotasi i te aso. ¹⁴ Kootou too naa mane kootou naa aa kootou ku oo ki naa hare kootou. Nau e mee ki kauake ki te tama ni heheuna hakamuri nei te kooina kootou nikaatu nau. ¹⁵ Nau elavaa te mee se aa taaku e hiihai, i te nei nittino mane aaku. Eaa? Kootou ku manava haaeo koi i aa nau e kaimaarie?" "

¹⁶ Jesus ki hakaoti atu ana taratara raa peelaa, "Naa tama teelaa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua ma ni tama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua ma ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua ma ni tama see hai vana e taunai."*

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mk 10.32-34; Lk 18.31-34)

¹⁷ I te saaita Jesus maa ni oo atu ki Jerusalem raa, Jesus ki too ana disaipol raa ki te vasi no taratara seemuu ake kilaatou, ¹⁸ "Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem. Teenaa te Tama te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamau raa ma naa tisa naa Loo. Naa tama naa ma ki hakatonu laatou taratara ki taia ttama naa ki mate. ¹⁹ Teenaa te tama naa ma ki kauake laatou ki naa tama i naa henua sara raa ki tautausuaina, ki sarua, aa ku tuukia ki te kros; tevana iaa te tama naa ma ki masike i te mate i te ttoru naa aso."

Te hiihai te tinna James ma John

(Mk 10.35-45)

²⁰ Te aavana Sebedii raa ni hanake ki Jesus ma tana takarua tama taanata raa no tuu iloo ki ana turi imua Jesus.

²¹ Jesus ki vasiri ake kiaa ia, "Se aa taau e hiihai?"

Te ffine raa ki mee ake, "Nau e hiihai maa koe ki tuku hakaoti setaratara maau maa aku tama nei ma ki hakanohoria a koe te tama itoo vasi hakamaatau

* 20.16 Mt 19.30; Mk 10.31; Lk 13.30

aa telaa tama i too vasi hakamaavii, i too saaita ma ki noho no tuku i too Nohorana.”

²² Jesus ki huri atu ki te takarua taanata raa no mee ake, “Koorua see illoa ite mee koorua e mee mai naa. Ki mee raa koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau ma ki hakallono isu nei?”

Te takarua raa ki mee ake, “Maaua e lavaa.”

²³ Jesus ki mee ake, “Maaoni, koorua ma ki lavaa te hakallono isu pee ko nau, tevana iaa nau see lavaa te ttapa ma ko ai te tama ma ki noho i taku vasi hakamaatau aa maa ko ai ki noho i taku vasi hakamaavii. Emattino naa tama ni tukua TeAtua ki nnoho i naa kina naa.”

²⁴ I te saaita telaa sinahuru maa ttakarua disaipol ni llono i te vana te takarua naa ni mee raa, naa tama naa ni lloto iloo i te takarua naa.

²⁵ Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol raa ki oo ake, no mee ake peelaa ki laatou, “Kootou e illoa maa naa tuku i naa henua sara raa e tuku haao i naa kanohenua laatou, aa naa hakamau laatou raa e nnoho hakamaatua iaruna laatou ma naa mee katoou laatou.

²⁶ Te tiputipu naa iaa ki see sura i kootou. Te tama e hiihai maa ia ki noho hakamaatua raa, aia ki mee naa heuna aaraa tama; ²⁷ aa ki mee se tama i kootou e hiihai maa ia ki taka vaamua, a ia ki heheuna ma se poe kootou. ²⁸ Tama te Henua raa ni mee peenaa. A Ia ni see au ma ki heheuna te henua iaa Ia; a Ia ni au are ki haia a Ia naa heuna te henua aa ki mate Ia ki hakassaoria te lopo tama.”

Te takarua eppuni naa karamata laaua e haia Jesus no kkite

(Mk 10.46-52; Lk 18.35-43)

²⁹ I te saaita Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Jericho ka oo raa, e tammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri laatou.

³⁰ Teelaa setakarua taanata eppuni naa karamata laaua e nnoho ite vasi te ara, teenaa ite saaita te takarua naa ni llono maa Jesus ku hakaraka ka hano raa, laaua ki kaamata no varo atu ki Jesus, “Te mokopuna David! Aroha i maaua!”

³¹ Teenaa naa tama raa ki ffuri atu no nutua laaua ki see vvaa. Tevana iaa te takarua naa ni see hakannoo atu; laaua ni tanitani varo iloo vaaruna peelaa, “Te mokopuna David! Aroha i maaua!”

³² Jesus ni ttuki no kannake iloo ki laaua, “Koorua e fiffai maa koorua ki haia a nau peehea?”

³³ Takarua raa ki mee ake, “Te Ariki, maaua e fiffai ki kkite maaua.”

³⁴ Jesus ni aroha i te takarua naa, teenaa haaroo atu iloo no paa tana rima i naa karamata te takarua naa; naa karamata te takarua naa ni taukalleka i te saaita naa

lokoī, teenaa massike atu lokoī te takarua naa no tautari atu ki Jesus.

21

*Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki
(Mk 11.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)*

¹ I te saaita Jesus ma ana disaipol raa sassare atu ki Jerusalem raa, laatou ni taa kite matakaaina Bethpage i te Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus te takarua i ana disaipol ki oo imua, ² ka taratara ake Ia peelaa ki laaua, “Koorua oo atu ki te tamaa henua etuu imua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se donki e saisaitia ka tuu ma tana punua; te donki naa ni sei iloo ki kaakea se tama no terekia. Teenaa koorua ku veetea koorua naa manu naa aa ku taakina mai peenei. ³ Ki mee maa se tama e vasiri atu, koorua ku mee ake, “Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa Ia’; teenaa te tama naa ma ki tiiake atu naa manu naa ki koorua i te saaita naa lokoī.”

⁴ Naa vana nei ni ssura ki tino naa taratara te pure TeAtua raa ni mee imua:

⁵ “Hakaari ake naa tama i Zion,
Ttoka, te tuku kootou raa ku au ki kootou!
A Ia e meemee seemuu,
aa e tere mai i aruna te donki,
aa i aruna te sukua te donki.”*

⁶ Te takarua raa ni oo no haia iloo laaua naa vana Jesus ni mee ake: ⁷ te donki raa ni taakina ake laaua ma tana sukua, teenaa ffora iloo naa maro laaua raa i aruna naa manu naa, araa kake iloo Jesus ki aruna.

⁸ Turaa tama ni horahora naa maro laatou vaaroto te ara, aa aaraa tama iaa ni tuutuu naa laa naa laakau raa no horahora hoki vaaroto te ara. ⁹ Naa tama ni oo vaamua Jesus aa naa tama ni sassare ake vaamuri Jesus raa ki kaamata no tanitani varo,

“Hakahiahia i te mokopuna te Tuku David!

TeAtua e haia hakaraaoina a Ia te tama e au iloto te inoa TeAtua!

Hakahiahia i TeAtua i aruna.”*

¹⁰ I te saaita Jesus ni uru atu kiloto Jerusalem raa, te kina naa ni vaa huri. Te henua ni vasirisiri peelaa, “Teenaa ko ai?”

¹¹ Naa tama ni oo ake ma Jesus raa ki mee ake, “Teenei ko Jesus, te pure TeAtua, te tama i Nazareth iloto Galilee.”

*Jesus ku hano ki loto te Hare Tapu
(Mk 11.15-19; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)*

¹² Jesus ni hanatu kiloto te Hare Tapu raa no kerekereia iloo Ia naa tama e nnoho ma naa mee laatou

ma ki oo ake te henua no tautauia. Naa teevoovoo naa tama e nnoho ka hakahitihiti naa mane raa ma naa tama e nnoho ma naa rupe raa ni huria katoo a Ia ki laro. ¹³ A Ia ki mee ake peelaa ki naa tama naa, “Naa taratara TeAtua e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Taku Hare Tapu nei ma ki taapaa ma se hare te henua e lotu kiaa nau.’ Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”[☆]

¹⁴ Naa tama see kkite ma naa tama e ppiko naa vae laa-tou raa ni oo ake kiaa Ia i te Hare Tapu, teenaa a Ia ni huri atu no haia naa tama naa no taukalleka.

¹⁵ Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni loto iloo ite saaita laatou ni kkite inaa vana Jesus e mee aa inaa tanitani varo naa tamalliki raa iloto te Hare Tapu peelaa, “Hakahiahia ite mokopuna David!”

¹⁶ Naa tama naa ki vasiri ake ki Jesus, “Koe elono inaa hai mai naa tama naa?”[☆]

Jesus ki mee ake, “Uee, nau elono. E aa? Kootou ni see ppau naa taratara te Laupepa tapu?”

‘Koe ni akonaki naa tamalliki mattua ma naa tamalliki punaammea raa ki hakanau iaa koe.’”

¹⁷ Ki oti raa ahe iloo Ia ki Bethany no moe i te matakaaina naa.

Jesus e tuku haaeo ki te laakau ‘fig’

(Mk 11.12-14,20-24)

¹⁸ I te ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus ni lono itana hiikai. ¹⁹ A Ia ni kite telaakau ‘fig’ etuu ite vasi te ara raa, hanatu iloo Ia no mee ki haki ni hua ‘fig’ maana kikai, araa nei telaakau naa see hua, teelaa ni lau koi. Teenaa taratara atu iloo Ia ki telaakau, “Koe ma ki see lavaa te hua hakaoti!” Te laakau naa ni mmae no pakupaku lokoi i te saaita naa.

²⁰ I te saaita naa disaipol raa ni kkite i te mee nei raa, laa-tou nitteki hakaoti ka vasirisiri kilaatou, “Telaakau naa ni vave mmae peehea?”

²¹ Jesus ki mee ake, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei, Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i TeAtua aa kootou seai iloo ki mamaanatu tammaki, teenaa kootou ma ki lavaa te mee ni vana peenei. Aa see mee ma ko naa mee nei koi, kootou e lavaa hoki te mee ake peelaa ki te tamaa mouna nei, ‘Tere no sopo kiloto tettai,’ aa te mouna naa ma ki hano.”[☆]

²² Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu i TeAtua, ni aa kootou e taku no kainnoo ki TeAtua raa ma ki kauatu ki kootou.”

Naa mahi Jesus

(Mk 11.27-33; Lk 20.1-8)

23 Jesus ni ahe hoki ki te Hare Tapu; aa i tana saaita ni noho ka akonaki naa tama raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no vasiri kiaa Ia, “Taratarā mai ki illoa maatou. Teelaa ni taratarā e ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?”

24 Jesus ki mee ake, “Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa ki mee maa kootou e lavaa te hakaheha mai taku taratarā nei, teenaa nau ma ki hakaari atu maa ko ai ttama nikaumai te taukareka kiaa nau ki mee naa mee nei. 25 Kootou taratarā mai maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaau tapu te henua.”

Teenaa ki kaamata naa tama naa te taratarā soko laatu, “Taatu ki taratarā ake peehea? Ki mee maa taatu e vana ma ko TeAtua, a ia ma ki mee mai peela, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratarā John?’ 26 Aa ki mee maa taatu e vana ma ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatu ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e maanatu maa John se pure maaoni TeAtua.” 27 Teenaa ki mee ake laatu ki Jesus, “Maatu see illoa.”

Araa Jesus ku mee ake, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.

Te parapol te takarua tama taanata

28 “Kootou e mannatu maa eaa? Teelaa se tama e mee ana tama taanata elua. Ttama naa ni hano no mee ake ki tana tama matua, ‘Taku tama, tere no heheuna i te verena ‘grape’ raa i te aso nei.’ 29 Tana tama raa ki mee ake, ‘Nau ekkaro,’ aa ki muri raa nei, te tama naa ni huri tana maanatu no hano. 30 Teenaa hano iloo te tanata raa ki tela tama no mee ake hoki te taratarā naa. Tana tama naa ni mee ake maa ia ma ki hano, tevana iaa te tama naa ni see hano no heheuna.

31 “Ko ai te tama i te takarua naa ni hakannoo ki te taratarā laua tamana?”

Naa tama raa ki mee ake, “Ttama matua.”

Teenaa ki mee ake Jesus kilaatu, “Nau e vanaatu ki kootou: naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa ma ki ttāe kite Nohorana TeAtua imua kootou. 32 I te aa, John te Baptis ni hanatu ki hakaari atu ki kootou i te ara e tonu kootou kitoo, tevana iaa kootou ni see hakannoo atu kiaa ia; naa tama e aoao naa takis ma naa haahine hai huri raa iaa ni hakannoo kiaa ia. Aa niaaina maa kootou ni kkite i te mee naa raa, kootou ni see lavaa iloo te ffuri naa mannatu kootou no hakannoo atu kiaa ia.✱

✱ 21.32 Lk 3.12; 7.29-30

Te parapol naa tama e roorosi te verena 'grape'
(Mk 12.1-12; Lk 20.9-19)

33 “Kootou hakannoo mai kikauatu nau telaa parapol. Teelaa se tama e mee tana kerekere ni tori tana verena ‘grape’. A ia ni pena tana hiri aareha te verena, ka kerī tana rua kikkumi naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi e moe ki aruna. Ki oti raa, kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, i aa ia ku hano ki telaa henua.☆ 34 Ite saaita naa ‘grape’ raa nittae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu anapoe raa ki oo no too ake tana tuuhana inaa ‘grape’ naa tama naa e vasi. 35 Araa nei naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no tauhia laatou naapoe naa, teenaa tetama tokotasi ni sarua laatou, telaa tama nitaia laatou no mate, aa telaa tama iaa ni tauatia laatou ki naa hatu. 36 Te tanata raa ki heuna atu aaraa poe, ku tammaki iaa i te kaavena mua; naa tama naa ni taaia hoki pee ko te kaavena mua. 37 Teenaa heuna atu iloo te tanata naa tana tino tama ki hanatu ki laatou. A ia ki noho no hakataakoto peelaa, ‘Naa tama nei ma ki hakannoo kitaku tama.’ 38 Ite saaita naa tama e roorosi i te verena raa nikkite i te tama te hakamau raa, laatou kitaratara kilaatou, ‘Te nei tetamariki te tama e mee tana verena nei. Oomai ki tauhia taatou te tama nei no taia ki mate, aa taatou kutoo te verena nei maa taatou!’ 39 Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no peesia ki taha te verena, araa taia iloo laatou no mate.”

40 Jesus ki vasiri ake kilaatou, “Ite saaita te tama e mee tana verena naa ma ki tae ake raa, naa tama e roorosi i tana verena raa ma ki haia a ia peehea?”

41 Naa tama raa ki mee ake, “Te tama naa ma ki huri atu no taaia naa tama e hakallika naa ki mmate aa ku kauake te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, teenaa i te ssao naa ‘grape’ raa ettae raa te tanata naa ma ki too tana tuuhana.”

42 Araa Jesus ku vanaake ki naa tama naa, “E aa? Kootou ni see ppau naa taratara te Laupepa Tapu?☆

“Te hatu teelaa ni hakakkeeina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua raa iloo. Te nei se mee Te Atua ni pena; aa e mmata taukareka i mua naa karamata taatou hakkaatoa!”

43 Jesus kittao atu hoki, “Nau e vanaatu ki kootou: te Nohorana Te Atua raa ma ki hanaa i kootou no kauake ki naa tama e hakassura te tiputipu e tonu. 44 [Naa tama katoo e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere hakallika, aa ki mee te hatu naa e leiho ki aruna se tama raa, te tama naa ma ki marepurepu.”]

☆ 21.33 Is 5.1-2 ☆ 21.42 Ps 118.22-23

⁴⁵ Te saaita naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa nilono inaa parapol Jesus raa, laatou ni illoa maa Jesus e taratara ilaatou. ⁴⁶ Teenaa mee iloo laatou ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama e kikutu i te kina naa, i te aa naa tama naa ni hai maa Jesus se pure TeAtua.

22

Te parapol te kaikai e lasi te aavvana (Lk 14.15-24)

¹ Jesus ni taratara ki naa parapol hoki ki naa tama.
² “Te Nohorana te Laniraa e mee ma setuku e ppena tana kaikai e lasi ma tana tama tanata e aavana. ³ I te aso te kaikai raa, te tuku naa ni heuna anapoe raa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa ki oo ake ki te kaikai e lasi, araa nei naa tama naa ni see fiffai maa laatou e oo ake. ⁴ Teenaa heuna iloo te tuku raa aaraa poe ki oo no taratara ake peela ki naa tama ni arumia a ia naa: ‘Taku kaikai raa ku oti te penapena hakaoti; aku purumakau e ppeti raa iloo ni taa aa te nei ku mmoe mai ki kkai kootou. Kootou oomai ki te kaikai taku tama e aavana nei!’ ⁵ Araa nei naa tama ni arumia te tuku raa ni see anaana ma ki oo atu laatou: te tama tokotasi ni hano no heheuna i tana tori, aa telaa tama ni hano ki tana sitoa, ⁶ aa aaraa tama iaa ni ffuri atu no tauhia laatou naa poe naa no sarua ka taai no mmate. ⁷ Te tuku raa ni porepore iloo i tana loto, teenaa heuna iloo ana soldia raa ki oo no taai naa tama naa aa kutuunia te henua naa tama naa. ⁸ Teenaa aru iloo ki ana poe raa no mee ake ki laatou, ‘Te kaikai taku tama e aavana raa ku oti te ppena hakaoti, tevana iaa naa tama ni arumia a nau raa ni see tau te oomai ki te kaikai nei. ⁹ Kootou oo ki naa mateara raa no toomai ni tama iloo e tammaki ki te kaikai nei.’ ¹⁰ Teenaa oo iloo naa poe raa no toomai naa tama kato laatou e llave iloto te ara; naa tama e taukalleka aa naa tama e hakallika. Teenaa te hare te kaikai naa ni kkapi ki ttama.

¹¹ “Te tuku raa ni uru atu ki loto te hare naa no kite i te tanata tokotasi see hakao ki naa hekau te henua maraa e hakao ki naa kaikai e llasi. ¹² Te tuku raa ki mee ake ki te tanata naa, ‘Naasoa, koe ni uru mai peehea ma koe see hakao ki naa hekau naa kaikai e llasi?’ Te tanata raa ni noho seemu koi. ¹³ Teenaa mee ake iloo te tuku raa ki ana poe, ‘Saisaitia naa vae ma naa rima te tama nei aa ku peesia ki te pouri ana, ki moe ia ka tani aa ka kakarati ana niho.’”[☆]

¹⁴ Araa Jesus ku hakaoti ake pe nei, “E tammaki naa tama ni arumia, tevana iaa e moosi koi ma ki toa TeAtua.”

[☆] 22.13 Mt 8.12; 25.30; Lk 13.28

Te taratara i naa takis
(Mk 12.13-17; Lk 20.20-26)

¹⁵ Naa Faarisi raa ni oo no taratara iloo ki vasirisiri tipuaina Jesus ki hakasara setaratara maana aa kutauhia laatou. ¹⁶ Teenaa heunatia iloo laatou aaraa disaipol laatou ma naa tama i te kaavena Herod raa ki oo no vasiri ake ki Jesus, "Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naavana ettonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see maanaturia a koe te hakataakoto telaa tama, aa koe see illoa te hirihiri tama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ¹⁷ Taratara mai, etaukareka maa taatou kipesi takis ki te tuku i Rome? Seai, e hakallika?"

¹⁸ Jesus ni illoa maa naa tama naa e vasirisiri tippua koi, teenaa mee ake iloo Ia peela ki laatou, "Naa tama e kaikailua! Ai nau e hakarereesia kootou i te aa? ¹⁹ Huri mai se peni i naa mane kootou e pesi i naa takis."

Naa tama naa ki kauake te mane siliva, ²⁰ araa Jesus ku vasiri ake ki laatou, "Te nei ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?"

²¹ Naa tama naa ki mee ake, "Te tuku i Rome."

"Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua."

²² Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara Jesus raa, naa tama naa ni massaro iloo, teenaa massike iloo laatou ka oo.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki
(Mk 12.18-27; Lk 20.27-40)

²³ Ite aso naa raa, e mee naa Sadiusi ni oo ake ki Jesus no taratara ma naa tama e mmate raa see lavaa te massike no ora hoki.* ²⁴ "Tisa nei, Moses ni sissii teloo nei maa taatou: 'Ki mee maa setanata e mate ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia a ia te aavana tanataina. Teenaa naa tamalliki lauaa ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tanataina ni mate.*' ²⁵ Teelaa se takahitu hai taaina ni noho ma maatou. Ttama matua raa ni aavana no mate, see hai tamalliki. Teenaa tanataina ilaro raa ni aavana i te aavana tana taina matua. ²⁶ Te mee naa ni sura ki ana taaina raa hakkaatoa; e aavana koi see hai ttama, aa mate mai. ²⁷ Ki oti raa nei, te ffine raa ku mate. ²⁸ Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu hai taaina naa katoo ni aavvana iaa ia?"

²⁹ Jesus ki mee ake, "Kootou e ssara iloo, i te aa i kootou see illoa i naa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu aa ma naa mahi TeAtua. ³⁰ Te saaita naa tama e mmate raa ma ki massike mai i te mate raa, naa tama naa

* 22.23 Acts 23.8 * 22.24 Deut 25.5

ma ki tiputtipu ma ko naa ensol itelani; naa tama naa ma ki see lavaa te aavvana. ³¹ Aa i te taratara maa naa tama e mmate ma ki massike no ora: eaa, kootou ni see ttoka i te Laupepa Tapu i te taratara TeAtua nikauatu ki kootou? A Ia nitaratara peelaa, ³² ‘Nau nei kote Atua Abraham, Isaac, aa ko Jacob’. A Ia seai se Atua naa tama e mmate, a Ia naa ko te Atua naa tama e ora no ora hakaoti.”[☆]

³³ Te saaita te kanohenua naa nillono i naa taratara Jesus raa, laatou ni massaro iloo i ana taratara.

Te Loo hakamaatua
(Mk 12.28-34; Lk 10.25-28)

³⁴ Te saaita naa Faarisi raa nillono maa naa Sadiusi raa see lavaa te hakaahaake laatou naa taratara Jesus raa, naa tama naa nikkutu notaratara ite mee laatou ki mee. ³⁵ Teenaa ki masike atu tetisa naa Loo tokotasi no vasiri tipuaina a ia Jesus, ³⁶ “Tisa nei, te Loo hea raa ko te Loo hakamaatua i naa Loo Moses hakkaatoa?”

³⁷ Jesus ki mee ake, “Koe ki manava laaoi i TeAriki, too Atua, ki too hatumanava katoo, ki too ora katoo, ki oo mahi katoo, aa ki too hakataakoto katoo.”[☆] ³⁸ Te nei kote Loo hakamaatua iloo i naa Loo hakkaatoa Moses. ³⁹ Te ssoa te Loo hakamaatua raa e mee koi peenaa: ‘Laoi i te tama enoho itoo vasi, e mee pee kokoe elaoi iaa koe soko kkoe.’[☆] ⁴⁰ Naa Loo Moses hakkaatoa aa ma naa akonaki naa pure TeAtua naa e hakatahito i naa Loo e lua nei.”[☆]

Te taratara i te Mesaea
(Mk 12.35-37; Lk 20.41-44)

⁴¹ Ite saaita naa Faarisi raa nikkutu hakapaa raa, Jesus ni vasiri ake kilaatou, ⁴² “Kootou e mannatu maa te Mesaea raa se mokopuna e ai?”

Naa Faarisi raa ki mee ake, “Teenaa se mokopuna te tuku David.”

⁴³ Jesus ki mee ake, “Ai David ni usuhia ai TeAitu Tapu raa ki kannaa i te Mesaea raa ma se Ariki aana? David ni taratara peelaa,

⁴⁴ ‘TeAtua e vanaake ki taku Ariki:

Noho i taku vasi maatau

nottari ki tukua a nau naa tama katoo e tautau haaeo ma koe raa ki laro oo vae.”[☆]

⁴⁵ Teenaa ki mee maa David e kannaa iaa Ia ma ko tana Ariki, peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?”

⁴⁶ See hai tama iloo ni lavaa te hakaahaake naa taratara Jesus naa. Teenaa e kaamata iloo i te aso naa raa, seai iloo se tama ni lavaa te vasiria a ia Jesus.

[☆] 22.32 Ex 3.6 [☆] 22.37 Deut 6.5 [☆] 22.39 Lev 19.18 [☆] 22.40 Lk 10.25-28

[☆] 22.44 Ps 110.1

23

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo

(Mk 12.38-39; Lk 11.43,46; 20.45-46)

1 Ki oti raa Jesus kutaratara ake ki ana disaipol raa ma naa tama e kikutu i te kina naa: 2 “Naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi raa ko naa tama e tukua ki akonaki atu naa Loo Moses. 3 Teenaa kootou ki hakannoo no tautari ki naa vana katoa naa tama naa e taratara atu ki kootou; tevana iaa kootou see tautari atu ki naa sosorina laatou, i te aa naa tama naa see tautari ki naa taratara laatou e kauatu ki kootou. 4 Naa tama naa e haia laatou te henua ki amo naa mee emmaha, aa laatou iaa see lavaa te ssau se rima ki tokonaki ki naa tama naa. 5 Naa tama naa e fiffai maa te henua kikkite inaa vana katoa laatou emee. Kootou mmata inaa llasi naa paspas e takkoto naa taratara te Laupepa Tapu teelaa e hakao naa tama naa ki naa pisouru ma naa rima laatou. Kootou mmata hoki inaa hualolloa naa uka e saisai ki naa kkahu laatou e takkiki vaararo naa!*

☆ 6 Naa tama naa maraa essee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai ellasi ki nnoho laatou. 7 Naa tama naa e fiffai ma te henua ki meeme e ake maa laatou ni hakamau inaa saaita laatou e ttiri inaa kina te henua e nnoho, teenaa laatou e fiffai maa laatou ki kannaatia ma ni ‘Tisa’.

8 “Naa tama te kanohenua raa ki see ttapa i kootou ma ni ‘Tisa’, i te aa i kootou hakkaatoa emee ma nitama te manava tokotasi, aa kootou emee koi kootou Tisa tokotasi. 9 Aa kootou see kannaatia kootou setama i te kerekere nei ma se ‘Tamana’ kootou, i te aa i kootou e mee kootou Tamana koi tokotasi e noho i te lani. 10 Kootou hoki ki see ttapa maa kootou ni ‘Hakamau’, i te aa te hakamau koi tokotasi kootou raa ko te Mesaea. 11 Te tama haka maatua hakaoti i kootou raa, teenaa ko te tama emee naa heuna kootou. ☆ 12 Naa tama e hakatannata maa laatou ni tama hakamaatua raa ma ki tukua iho Te Atua ki laro, aa naa tama e nnoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria Te Atua ma ni tama hakamaatua. ☆

Jesus e taratara ake i te kaikailua naa Faarisi

(Mk 12.40; Lk 11.39-42,44,52; 20.47)

13 “Aroha iloo i kootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama e kaikailua! Te tootoka te Nohorana te Laniraa e puuia kootou inaa karamata te henua, aa naa tino kootou iaa see uru kiloto; naa tama emee ma ki uru laatou raa e kapitia hoki kootou!

* 23.5 naa uka e saisai ki naa kkahu laatou: Naa uka nei e huri ake maa ttama raa e lotu iloo i Te Atua ☆ 23.5 Mt 6.1; Num 15.38; Deut 6.8 ☆ 23.11 Mt 20.26-27; Mk 9.35; 10.43-44; Lk 22.26 ☆ 23.12 Lk 14.11; 18.14

14 ["Aroha iloo ikootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama ekaikailua! Teenaa kootou ko naa tama maraa e hakarereesia kootou naa puruna raa ka kailaaraotia kootou naa hekau naa hare naa tama naa, aa kioti ku massike no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa kootou ni tama e ttonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki kootou naa ma ki hakallika hakaoti!]

15 "Aroha iloo ikootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama ekaikailua! Kootou e mata horau inaa vaahare e hualolloa ka hakataka vaaroto naa henua ellasi kihuria lokoi te manava te tama tokotasi kilotu pee kokootou; aa te saaita te tama naa ku tautari atu ki kootou raa, te tiputipu te tama naa ma ki haia kootou no hakallika iaa ikootou. Teenaa aia ku tau koi ki hanotonu ki te kina te ahi e ura see mate, e llaka are ikootou, naa tama e tau te kaavea hoki ki te kina naa.

16 "Aroha iloo ikootou naa tama e ppuni naa karamata kootou aa e hakattaki aaraa tama, kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, tana taratara naa ma ki see mau; aa ki mee aia e hakamaumau ki naa kol e takkoto iloto te Hare Tapu naa, teenaa tana taratara naa ma ki mau.

17 Kootou nitama evvare aa naa karamata kootou e ppuni! Kootou e illoa koi maa te Hare Tapu raa teenaa sekina hakamaatua iloo, aa naa kol e takkoto iloto naa, teenaa ni mee vare koi. Naa kol naa e ttapu koi inaa mee naa e takkoto iloto te Hare Tapu. 18 Kootou hoki e akonaki te henua ma ki mee se tama e tuku tana taratara ka hakamaumau kite olta, tana taratara naa see mau; aa ki mee aia e hakamaumau ki naa mee e hakaara ki TeAtua e takkoto iaruna te olta, teenaa tana taratara naa ma ki mau.

19 Ai naa karamata kootou ku ppuni peehea? Te olta raa, teenaa sekina hakamaatua iloo, aa naa mee te henua e hakaara e takkoto iaruna te olta raa, teenaa ni mee vare koi. Naa mee e hakaara raa e ttapu inaa mee naa e takkoto iaruna te olta.

20 Teenaa te saaita te tama raa e tuku tana taratara ka hakamaumau kite olta raa, aia e hakamaumau kite olta hakapaa ma naa mee e takkoto iaruna te olta.

21 Aa tana saaita e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te Hare Tapu raa, te tama naa e hakamaumau ki te Hare Tapu naa aa ki TeAtua teelaa e noho iloto te kina naa; 22 aa ki mee te tama raa e tuku tana taratara ka hakamaumau ki te lani, te tama naa e hakamaumau ki te nohorana maatua TeAtua aa ki TeAtua, te tama e noho i te nohorana naa.☆

☆ 23.22 Is 66.1; Mt 5.34

23 “Aroha iloo ikootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou maraa evvae naa ‘herb’ kootou pee ko naa ‘mint’, naa ‘dill’, aa ma naa ‘cumin’ inaa tuuhana e sinahuru, no kauake tetuuhana tokotasi ki TeAtua, aa kootou iaa etiaake kootou naa akonaki hakamaatua iloo naa Loo; teenaa ko na akonaki ite tiputipu etonu, te manava aroha, aa te tiputipu kilotu maaoni i TeAtua. Te nei te tiputipu kitauhia kootou, aa kootou hoki ki see tiaake naataratara inaa ‘herb’ inaa Loo Moses.✱
 24 Kootou e hakattaki aaraa tama, iaa naa karamata kootou e ppuni! Te lano raa e hiria koi kootou i naa vai kootou e unu no peesia, aa te kamol raa iaa e horokina kootou.

25 “Aroha iloo ikootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou e anaana koi ma ki huihui vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto iaa e takoto kerekere inaa manava haaeo ma naa sosorina kailallao kootou.
 26 Kootou naa Faarisi, naa karamata kootou e ppuni! Kootou huihui iloto te kapraa imua, teenaa aataha te kapraa ma ki matahua hoki!

27 “Aroha iloo ikootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou emee pee ko naa taaruma etari tana kerekere makkini houu. Itaha e tiputipu taukareka, aa iloto iaa e takkoto naa ivi ma naa haitino naa tama ku pullau.✱
 28 Kootou emee hoki peenaa; te henua ettoka atu maa kootou nitama e sosorina taukalleka, aa iloto naa manava kootou iaa, kootou nitama e kaikailua aa ettaka ma naa haisara kootou.

*Jesus etaratara ake naavana hakallika naa tama e akonaki naa Loo raa ma naa Faarisi
 (Lk 11.47-51)*

29 “Aroha iloo ikootou naa tisa naa Loo ma naa Faarisi! Kootou ma ki haia hakallikainailoo! Kootou nitama e kaikailua! Kootou ni ppena naa taaruma e taukalleka maa naa pure TeAtua, aa kootou ni hai laakei naa heturi naa tama ni sosorina taukalleka imua; 30 teenaa kootou e hai maa ki mee kootou ni noho ite ssao naa tippuna kootou raa, kootou ni see mee pee kolaatou ni ffuri no taaiia laatou naa pure TeAtua. 31 Kootou nei ku hakaari maa kootou naa ni mokopuna naa tama nitaiaa laatou naa pure TeAtua!
 32 Ai kootou see massike ai i te saaita nei no hakaoti naa vana naa tippuna kootou raa ni kaamata? 33 Naa kata! Ko ai te tama e vana maa kootou e lavaa te mmuni ki see peesia kootou ki loto te ahi e ura see mate?✱

34 “Nau ma ki heunatia atu a nau naa pure TeAtua, naa tama e atammai inaa vana hakkaatoa aa ma naa tisa naa Loo. Tevana iaa aaraa tama inaa tama naa ma ki taai kootou no mmate, aaraa tama ma ki tuukia kootou ki naa kros, aa aaraa tama ma ki sarua kootou iloto naa hare lotu kootou. Naa tama naa ma ki taruarumia kootou inaa matakaaina kootou naa no ttae ki aaraa matakaaina. 35 Naa tama te ssao nei ma ki haia killono inaa tama katoo ettonu naa ora laatou raa ni taai no mmate. Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel no tae ki te saaita Zechariah ni taia i te ssao i te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua. 36 Nau e vanaatu maaoni iloo. Naa tama te ssao nei ma ki haia killono i naa tama naa hakkaatoa ni taai no mmate.

Jesus e aroha i naa tama i Jerusalem

(Lk 13.34-35)

37 “Kootou naa tama i Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taai kootou katauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau ekaimanako maa kootou ki purutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakutu ake te moa raa ana punua ki laro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou! 38 Ttoka! TeAtua ma ki hakataha i te Hare Tapu kootou naa; te hare naa ma ki tuu hua. 39 Nau e vanaatu ki kootou: kootou ma ki see kkite hakaoti iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peela, ‘Taatou ki hakanau i te tama e au iloto te inoa TeAriki.’”

24

Jesus e taratara i te Hare Tapu raa ma ki seua

(Mk 13.1-2; Lk 21.5-6)

1 Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu raa, ana disaipol raa ki hakanau ake inaa tiputtipu naa hare i te kina naa. 2 Jesus ki mee ake, “Kootou e kkite naa hare nei hakkaatoa? Nau e vanaatu ki kootou: Seai iloo se hatu ma ki tiiake ki moe itana kina; naa hatu naa katoo ma ki seua mai ki laro.”

Te saaita naa haaeo raa ma ki ttae mai

(Mk 13.3-13; Lk 21.7-19)

3 Te saaita Jesus ni nnoho i aruna te Mouna naa Oliv raa, ana disaipol raa ni oo ake sokolaatou no vasiri seemuu ki Jesus, “Taratara mai ki illoa maatou i te saaita naa vana nei ma ki ssura, aa ma maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

4 Jesus ki mee ake, “Kootou ki roosi hakaraaoi iloo ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. 5 Etammaki naa tama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau;

te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, teenaa telopo tama ma ki hakarereesia laatou. ⁶ Tesaaita kootou ellono inaa tau inaa henua e mmao ma naa henua e tauppiri mai, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma ki ssura imua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taupiri. ⁷ Naa henua ma ki hetaa kilaatou, aa naa nohorana ma ki hetaa kilaatou. Te henua ma ki mmate ite hiikkai, aa te mahukeraa eue peenaa inaa kina hakkaatoa. ⁸ Te nei kote kaamata naa haaeo ellasi koi oomai are.

⁹ “Kootou naa ma ki karapusina; kootou ma ki mee pakavaina no taaiia ki mmate. Naa tama naa kanohenua katoa ma ki lotoffaaeo ikootou, teenaa ikootou nitama ettaka ma nau. ¹⁰ Turaa tamailoo telotu ma ki ffuri naa manava laatou no see hakannoo ki naa taratara TeAtua; naa tama naa ma ki ffao naa vana tippua laatou iaaraa tama, aa ma ki lotoffaaeo itelaa tama. ¹¹ Teenaa telopo pure hakallesi ma ki hakassura iho no hakarereesia te lopo tama. ¹² Te tiputipu e hakallikaraa ma ki hanake nolasi iloo, aa te manava laaoi ni ttaka ma te lopo tama naa ma ki hano koi no seai. ¹³ Tevana iaa naa tama etauhia laatou aku taratara no tae ki te hakaoti ana raa ma ki hakassaoria TeAtua. ¹⁴ Teenaa naa tama telotu raa ma ki hakaea te Lono Taukareka ite Nohorana te Lani inaa kina katoa iloto te maarama nei, killono naa kanohenua hakkaatoa aa laatou kulotu, aa teenaa kote saaita te hakaoti ana te maarama nei ku pakuu iho.

Te mee hakamataku e seu henua
(Mk 13.14-23; Lk 21.20-24)

¹⁵ “Kootou ma ki kkite ‘te mee hakamataku e seu henua’ teelaa nitarataraina Daniel tepure TeAtua. Te mee naa ma ki tuu mai ite kina etapu.” (Te tama e ppau naa taratara nei ki hakataakoto hakaraaoi iloo ki iloa ia ite mee nei!) ¹⁶ Teenaa naa tama ennoho iloto Judea raa ki ffuro no mmuni inaa mouna vaaroto. ¹⁷ Te tama ennoho ite taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere kiloto tana hare no too ake ana hekau. ¹⁸ Te tama e heheuna i ana tori raa ki see ahe no too ake tana kkaahu. ¹⁹ Naa aso naa ma ki hakallika iloo inaa tinae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laatou koi punaammea! ²⁰ Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei ite ssao te laki aa ise aso te Sabat! ²¹ E kaamata mai iloo ite saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haaeo etae ki naa haaeo teelaa ma ki ssura inaa aso naa. Aa see hai haaeo hoki ma ki ssura peenaa i muri. ²² Tevana iaa te kooina naa aso naa haaeo naa

☆ 24.9 Mt 10.22 ☆ 24.13 Mt 10.22 ☆ 24.15 Dan 9.27; 11.31; 12.11 ☆ 24.18 Lk 17.31 ☆ 24.21 Dan 12.1; Rev 7.14

ni tukua iho TeAtua kilaro; ki mee ma Ia ni see mee tana vana naa raa, see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa ni tosia mai a Ia ki see tammaki i aa Ia e mee ki ora ana tama ni hakamaattino.

²³ “Ki mee maa setama e mee atu, ‘Ttoka mai, teenei te Mesaea!’ ka mee atu hoki peelaa, ‘Ttoka atu, teelaa ia!’ Kootou see hakannoo atu. ²⁴ I te aa, e mee naa Mesaea hakalellesi ma naa pure hakalellesi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppena te lopo vana nnui ka hakassura te kau mirakol ki hurisia naa manava naa tama iloo TeAtua nihiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naennae. ²⁵ Kootou hakannoo hakaraaoi iloo! Nau nei ku oti te hakaapo atu hakaoti, i te ssao naa seki pakuu mai are.

²⁶ “Ki mee ni tama e taratara atu peelaa, ‘Ttoka atu, a Ia ku noho iloto mouku!’, kootou see oo atu ki te kina naa; aa ki mee maa laatou e mee atu, ‘Ttoka mai, teenei a Ia e mmuni i te kina nei!’, kootou see hakannoo atu. ²⁷ I te aa, Ttama te Henua raa ma ki au pee ko naa llama te uila raa i te lani, e kaamata i te anake no hakasopo i te laki.*

²⁸ “I naa kina te haitino te tama e mate e moe raa, teenaa naa manu kaittama raa ma ki neva vaaruna.*

Ttama te Henua raa ma ki au
(Mk 13.24-27; Lk 21.25-28)

²⁹ “I muri naa haaeo naa raa, te laa raa ma ki hano no pouri, te marama raa ma ki see tii, naa hetuu ma ki maaoha mai i te lani, aa naa mee haimmahi i te lani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laatou.*

³⁰ I te saaita naa, te hakailoa te Tama te Henua raa ma ki hakasura ake i te lani, teenaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma kittani inaa ttoka laatou inaa au te Tama te Henua vaaruna naa uruaoa te lani ma naa mahi TeAtua.* ³¹ Tepuu elasi raa ma kitani, teenaa a Ia ma ki heunatia a Ia ana ensol raa ki oo ki naa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakkutu iho ana tama hakkaatoa ni hakamaattino i te maarama nei.

Kootou mmata i naa somo te laakau ‘fig’
(Mk 13.28-31; Lk 21.29-33)

³² “Kootou hakatuu ake inaa somo te laakau ‘fig’. Saaita naa laa te laakau naa e kaamata te mattiri ake analau raa, kootou e illoa maa tessao te uaraa ku taupiri. ³³ Saaita kootou kukkite inaa hakassura iho naa vana nei, kootou ku illoa maa te Tama te Henua ku taupiri koi ki au. ³⁴ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei katoa ma ki ssura raa, naa tama koi ora i te saaita nei

* 24.27 Lk 17.23-24 * 24.28 Lk 17.37 * 24.29 Is 13.10; 34.4; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15; Rev 6.12-13 * 24.30 Dan 7.13; Zech 12.10-14; Rev 1.7

seki mmate are. ³⁵ Telani ma te kerekere ma ki oti ku seai; aku taratara raa iaa ma ki takkoto no takkoto hakaoti.

See hai tama e iloa i te ssao Ttama te Henua ma ki au
(Mk 13.32-37; Lk 17.26-30,34-36)

³⁶ “See hai tama e iloa ma te laa kote aso hea aa ma te saaita hea naa vana nei ma ki ssura. Naa ensol telani raa iloa see iloa, aa te Ttama Te Atua raa hoki see iloa; te Tamana raa koi e iloa. ³⁷ Te ssao te Tama te Henua ma ki au raa ma ki mee ma kotessao Noah.* ³⁸ Ite ssao Noah raa, te henua ninnoho koi nokkai ka unu, aa naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana no tae iloa ki te aso Noah ni kake kiloto te vaka e lasi. ³⁹ Naa tama naa hakkaatoa ni see iloa ma seaa ma ki mee, teenaa no taea ake iloa laatou te ttai ni hakaffuta raa no malle mo laatou.

“Te ssao te Tama te Henua ma ki au raa ma ki tiputipu peenaa.* ⁴⁰ Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa inaa verena laaua: te tanata tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho. ⁴¹ Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho.

⁴² “Kootou nnoho tanattana, i kootou see iloa i te aso Te Ariki kootou raa ma ki au. ⁴³ Ki mee te tama e mee tana hare raa ni iloa ite ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia.

⁴⁴ “Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e nnoho see iloa atu kiaa ia.*

Te parapol inaa poe e lua
(Lk 12.41-48)

⁴⁵ “Te poe e atamai aa elono tetaratara raa, teenaa kote tama nitukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee i tana hare. Aia naa e tukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa inaa aso laatou e tukua ki too kaikai. ⁴⁶ Te poe naa ma ki hiahia iloa ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! ⁴⁷ Maaoni iloa, nau e vanaatu ki kootou: te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana hare ma ana kerekere hakkaatoa.

⁴⁸ “Aa ki mee maa teenaa se poe e hakallika, a ia ma ki noho no maanatu maa tana hakamau raa ma ki hakatuai, ⁴⁹ teenaa a ia ma ki huri no taaia a ia aaraa poe te hakamau laatou, aa a ia hoki ma ki sare unu peenaa ma naa tama e unu sara. ⁵⁰ Teenaa te hakamau raa ma ki ahe ake i te aso tana poe naa ku see iloa atu kiaa ia. ⁵¹ Te hakamau raa ma ki mee pakavaina a ia te poe naa no kerekereia ki hano no hakallono isu ma naa tama

* 24.37 Gen 6.5-8 * 24.39 Gen 7.6-24 * 24.44 Lk 12.39-40

e kaikailua. Teenaa ko te kina naa tama naa ma ki ttani ka kakarati naa niho laatou.

25

Te parapol i te taka sinahuru taupu

¹ “Ite ssao naa, te Nohorana te Lani raa ma ki mee ma ni taupu e sinahuru nitoo naa lamu karu ka oo no mee ki mmata ite taupeara e mee ki aavana.*

² Ttakarima inaa taupu naa ni tama e sosorina vvare, aa telaa takarima iaa e atammai. ³ Naa taupu e sosorina vvare naa ni too ake naa lamu laatou, tevana iaa laatou ni see hai sunu hoki ni ppiki ake, ⁴ aa naa taupu e atammai raa iaa ni ppiki ake naa huaarani sunu ma naa lamu karu laatou. ⁵ Te taupeara e mee ki aavana raa ni nnase te hanake, teenaa naa taupu naa ni laavea te turemoe no mmoe maaoni iloo.

⁶ “I te tuaapoo raa, te tama raa ku varo ake, ‘Te taupeara raa ku tae mai! Kootou oomai no mmata iaa ia!’ ⁷ Naa taupu naa ni massike no lellere iloo ki hakaura naa lamu laatou. ⁸ Teenaa ki ffuri naa taupu e sosorina vvare raa no mee ake ki telaa takarima, ‘Kaumai ni sunu maa naa lamu maatou; naa lamu maatou nei ka mmate, i laatou ku pakuppaku.’ ⁹ Naa taupu e atammai raa ki mee ake, ‘Seai! Naa sunu maatou nei seetau te vvae ma taatou hakkaatoa. Kootou oo no taavi mai ni sunu ma kootou.’ ¹⁰ Teenaa oo iloo te takarima e sosorina vvare naa no taavi naa sunu laatou. Te saaita laatou ni oora, te taupeara e mee ki aavana raa ku tae ake. Naa taupu ni nnoho ma naa lamu laatou e ura raa ni massike atu no uru hakapaa iloo laatou ma te taupeara raa ki loto te hare te kaikai naa. Teenaa ppui iloo te tootoka.

¹¹ “Teena ttae ake iloo te takarima ni oo no taavi sunu. Naa taupu naa ni ttae ake no pakuuku iloo i te tootoka raa ka varo atu ki hare, ‘Te ariki, te ariki! Taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou ki hare!’ ¹² Te taupeara raa ki mee ake, ‘Nau see iloa i kootou.’”*

¹³ Jesus ki hakaoti ake ana taratara, “Kootou nnoho tanattana, i kootou see iloa i te aso Te Ariki kootou raa ma ki au.

Te parapol i naa poe e toru
(Lk 19.11-27)

¹⁴ “Ite ssao naa raa, te Nohorana te Lani raa ma ki mee ma setanata hakamaatua ni hano ki te henua e mmao; a ia ni aru ake ki naa tama e heheuna iaa ia raa no kauake ana mane ki oo laatou no heheunatia i tana saaita e hano. ¹⁵ Te tanata naa ni hakatuu ake i naa tiputipu naa tama naa

Te parapol i naa poe e toru
(Lk 19.11-27)

¹⁴ “Ite ssao naa raa, te Nohorana te Lani raa ma ki mee ma setanata hakamaatua ni hano ki te henua e mmao; a ia ni aru ake ki naa tama e heheuna iaa ia raa no kauake ana mane ki oo laatou no heheunatia i tana saaita e hano. ¹⁵ Te tanata naa ni hakatuu ake i naa tiputipu naa tama naa

no vaevae atu ana mane: tetama mua raa a ia nikauake naa simata erima, telaatama ekauake ia naa simata elua, aa telaatama ekauake ia te simata tokotasi. Teenaa masike iloo ia no hano. ¹⁶ Ttama mua raa ni too ana simata erima naa no heheunatia nolavaa te ffuti ana simata erima hoki. ¹⁷ Ttama ni too ana simata e lua raa ni ffuti hoki ana simata e lua. ¹⁸ Ttama ni too tana simata raa iaa ni hano no keru te rua raa no tanu naa mane tana hakamau.

¹⁹ “Ku rooroa ake iloo raa, te hakamau naa tama naa niahe ake no mee ki hakatonu ana mane naa. ²⁰ Ttama e heheuna ni too naa simata e rima raa ni too ake naa mane tana hakamau naa hakapaa ma ana simata erima ni ffuti. Aia ki mee ake, ‘Te ariki. Koe nikaumai naa simata erima, aa teenei aku simata erima nilavaa te ffuti.’ ²¹ Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Taukareka, koe se tama e taukareka e hakannoo ki aku taratara. Koe ni roorosi hakaraaoi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa teenei koe ku tukua a nau ki roorosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahiahia ma nau!’

²² “Tetama nitoo ana simata elua raa ni hanake no mee ake ki te hakamau laatou, ‘Te ariki, koe nikaumai naa simata elua, aa teenei aku simata elua ni ffuti.’ ²³ Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Taukareka, koe se tama e taukareka e hakannoo ki aku taratara. Koe ni roorosi hakaraaoi iloo ki naa tamaa mane aaku ni kauatu. Aa teenei koe ku tukua a nau ki roorosi koe i naa mane tammaki. Kau no hakahiahia ma nau!’

²⁴ “Teenaa hanake iloo tetama nitoo tana simata raa no mee ake, ‘Te ariki, nau ni mataku iaa koe se tama e haao. Naa mee aaraa tama etukura, koe etoo, aa naa mee aaraa tama etoriraa, koe evasi. ²⁵ Nau ni mataku iaa koe, teenaa hano iloo nau notanumia oo mane nei iloto te kerekere. Mmata mai, teenei oo mane nikaumai kiaa nau.’

²⁶ “Tana hakamau raa ki mee ake, ‘Ttama esosorina hakallika e matanaenae! Eaa? Koe ni see iloa maa nau maraa e too aku mee ni see tuku, aa maa nau e vasi aku mee ni see tori? ²⁷ Ai koe ni see heheunatia ai koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni hakahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aau nilavaa te ffuti itaku saaita ni ahemai.’ ²⁸ Teenaa huri iloo ia no mee ake ki naa tama ettuu ite kina naa, ‘Too naa mane raa iaa ia no kauake ki te tama ni lavaa ana simata e sinahuru.’ ²⁹ Te hakamau raa ki mee ake, ‘Naa tama e illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake ki laatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee e nnoho maa laatou; aa naa tama see illoa te roorosi hakaraaoi ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee e nnoho maa laatou naa ma ki toa hakkaatoa nau.’ ³⁰ Kootou oo mai no toa tetama

☆ 25.29 Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18

e matanaenae nei no peesia ki te pouuri ana i haho; tana kina ma ki moe no kakarati ana niho.*[☆]

Te Hakatonu TeAtua

³¹ “Te saaita Ttama te Henua ma ki au ma se Tuku ma ana ensol raa, a Ia ma ki noho i aruna tana nohorana maatua.*

³² Naa tama inaa henua hakkaatoa ma ki kktutu atu imua aana. Teenaa naa tama naa ma ki vaaea a Ia no hakattuuria kinaavasi elua, emee pee kote tama e roorosi naa sipsip e vvae ana sipsip raa i ana gout.

³³ Naa tama ettonu naa ora laatou raa ma ki ttuu ki tana vasi hakamaatau, aa aaraa tama iaa ma ki ttuu ake i tana maavii.

³⁴ Teenaa te Ttuku raa ma ki mee ake ki naa tama e ttuu ake ki tana maatau, ‘Oo mai, kootou naa tama e haia hakaraaoina taku Tamana. Kootou oomai no nnohorua te nohorana teelaa ni tukua atu

TeAtua maa kootou i te mahaa mai ana te maarama nei.

³⁵ Itaku saaita ni hiikai raa, nau ni hanaia kootou; itaku saaita ni hiiunura, nau ni hakaunumia kootou ki te vai; niaaina maa kootou nisee illoa iaa nau raa, nau ni hakauruhia atu kootou kiloto naa hare kootou.

³⁶ Itaku saaita ni taka hua raa, nau ni hakataraina kootou; itaku saaita ni maki, kootou ni anaana mai kiaa nau, aa i taku saaita ni moe i te hare karapusi raa, kootou ni asi ake kiaa nau.’

³⁷ “Teenaa naa tama e ttonu naa ora laatou raa ki mee ake, ‘Te Ariki, i te saaita hea maatou ni kkitte maa koe ni hiikai raa ooatu iloo maatou no hanaia koe? Aa i te saaita hea maatou nikkite maa koe ni hiiunura ooatu iloo maatou no hakaunumia koe?’

³⁸ I te saaita hea maatou nikkite maa koe se horau no ooatu maatou no toa koe ki naa hare maatou? Aa i te saaita hea hoki maatou nikkite iaa koe e taka hua no ooatu maatou no hakataraina koe?’

³⁹ I te saaita hea maatou nikkite maa koe ni maki aa maa koe ni moe i te hare karapusi no ooatu maatou no asi atu kiaa koe?’

⁴⁰ Te Ttuku raa ki hakahe ake, ‘Nau e vanaatu ki kootou, inaa saaita kootou ni hakasura te tiputipu nei ki naa tamavare i taku haanauna nei raa, kootou naa e mee mai kiaa nau.’

⁴¹ “Te Ttuku raa ma ki huri atu ki naa tama e ttuu ki tana maavii raa no mee ake, ‘Kootou hakattaha iaa nau, kootou e takkoto i laro naa haaeo TeAtua! Kootou oo ki te ahi e ura see mate, te kina e tukua mai maa Satan ma ana ensol.

⁴² Itaku saaita ni hiikai raa nau nisee hanaia kootou; taku saaita ni hiiunura nau nisee hakaunumia kootou.

⁴³ Itaku saaita ni hanatu iaa nau ni see hai kina ki noho raa, nau nisee hakauruhia kootou kiloto naa hare kootou, aa i taku saaita ni taka hua raa, nau nisee hakataraina kootou; itaku saaita ni maki aa ni moe iloto te hare karapusi raa, kootou ni see oomai no asi iaa nau.’

* 25.30 Mt 8.12; 22.13; Lk 13.28 ☆ 25.31 Mt 16.27; 19.28

44 “Teenaa naa tama naa ma ki mee ake kiaa Ia, “TeAriki, i te saaita hea maatou nikkite maa koe ni hiikai ka hiiunu, aa seai makoe ni au ki naa hare maatou, aa seai makoe ni taka hua, aa seai makoe ni maki, aa seai makoe ni moe iloto te hare karapusi, aa maa maatou ni see tokonaki atu kiaa koe?” 45 Te Ttuku ma ki mee ake, “I naa saaita kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki ki naa tamavare koi raa, teenaa kootou ni see fiffai maa kootou e tokonaki mai kiaa nau.” 46 Teenaa te kaavena naa ma ki kaavea ki oo no hakallono kite isu peenaa, aa naa tama e ttonu naa ora laatou ia ma ki too te ora e ora hakaoti.”☆

26

Jesus ku tarataraina ki taia

(Mk 14.1-2; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)

1 Te saaita Jesus nioti te akonaki ake naa taratara nei hakkaatoa raa, a Ia ki mee ake ki ana disaipol, 2 “Kootou e illoa maa iloto koi naa aso e-lua raa, teenaa kote aso te Kaikai te Pasova, aa te Tama te Henua raa ma ki hookina ki naa tama raa ki tuukia ki te kros.”☆

3 Teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki kkutu hakapaa i te hare Kaiapas, te Maatua Hakamau, 4 no taratara ki tauhia seemuuna laatou Jesus notaia ki mate. 5 Naa tama naa ni tuku laatou taratara peela, “Taatou ki see tauhia taatou ttama naa i te ssao te kaikai, i naa tama raa ma ki ffuri mai no hakatautau ma taatou.”

Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany

(Mk 14.3-9; Jn 12.1-8)

6 Te saaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia ni noho i te hare Simon, tetama nilaavea teleprosi imua. 7 Itana saaita ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uru ake ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha no nnini ki aruna te pisouru Jesus.☆ 8 I te saaita naa disaipol raa nikkite itana vana ni mee raa, laatou ni lloa iloo ka taratara peela, “Te kaakaa nei e nnini pakavaina ttama nei kiaa? 9 Te kaakaa nei ni taukareka iloo ki kauake ki tauia setama aa ku kauake naa mane raa ki naa tama see hai mee. Teenei ko naa kaakaa e taavi mmaha raa iloo!”

10 Jesus ni iloa i naa taratara naa tama naa e hai, teenaa mee ake iloo Ia, “Te ffine nei e hakameia kootou i te aa? Teenei se vana taukareka iloo te ffine nei e mee kiaa nau.” 11 Naa tama see hai mee raa ma ki noho lokoi ma kootou, aa nau ia ma ki see noho ma kootou i naa saaita hakkaatoa.☆ 12 Taku haitino ni aamosia

☆ 25.46 Dan 12.2 ☆ 26.2 Ex 12.1-27 ☆ 26.7 Lk 7.37-38 ☆ 26.11 Deut 15.11

te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa i taku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino ku oti te aamosia hakaoti. 13 Aa teenei nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I naa kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei e tarataraina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa te henua ma ki mannatu ake kiaa ia.”

Judas e hiihai maa ia e hakaari ake Jesus ki naa hakamau (Mk 14.10-11; Lk 22.3-6)

14 Teenaa te disaipol tokotasi, tana inoa ko Judas Iscariot, ni hano ki naa maatua hakamaatua raa no mee ake, 15 “Ki mee maa Jesus e hakaarina atu nau ki kootou, se aa kootou ma ki kaumai?” Naa tama naa ki ttau ake naa mane siliva e matatoru no kauake iloo kiaa ia.* 16 Ana teenaa tokatoka iloo Judas se saaita ma ana e lavaa ki hakaarina ake Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova (Mk 14.12-21; Lk 22.7-13,21-23; Jn 13.21-30)

17 I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, naa disaipol raa ni oo ake ki Jesus no vasiri ake, “Maatou ki oo no mee mai te kaikai te Pasova raa i hea?”

18 Jesus ki mee ake, “Koorua ooatu ki te tanata tokotasi iloto te matakaaina naa no vanaake kiaa ia, ‘Ttisa raa e mee maa, Taku sao ni tukua mai raa ku tae; maatou ma aku disaipol raa ma kikkai te kaikai te Pasova raa i too hare.’”

19 Naa disaipol raa ni oo no mee pee ko Jesus ni vanaake, araa mee mai hakaoti iloo te kaikai te Pasova.

20 I te poo raa Jesus ni noho ma ana disaipol raa kikkai.

21 I te saaita laatou ni noho kakkai raa, Jesus ki mee ake ki laatou, “Nau ku taratara atu ki kootou: se tama tokotasi i kootou ma ki hakattaki mai naa hakamau raa no tauhia nau.”

22 Ana disaipol raa ni llee hakaoti naa mouri laatou, teenaa te tama koi ki huri atu no vasiri peela, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?”

23 Jesus ki mee ake, “Ttama ettoko tana haraoa raa hakapaa ma nau iloto te peesini raa, teenaa ko ia.*

24 Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko naa taratara iho te Laupepa Tapu; te vana ia nau e aroha iloo i te tama ma ki mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!”

25 Araa Judas ku mee ake, “Te Tisa nei, koe e taratara raa ko ai, ko nau?”

Jesus ki mee ake, “Teenaa koi koe e taratara naa.”

*Te Kaikai Hakaoti TeAriki**(Mk 14.22-26; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)*

²⁶ Te saaita laatou nikkairaa, Jesus nitoo te haraoa raa no taku ki TeAtua. Teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauatu ki ana disaipol, no taratara ake peelaa, “Too te haraoa nei no kkai. Teenei ko taku haitino.”

²⁷ A Ia ki too hoki te kapraa notaku ki TeAtua, araa kauake hoki ki naa tama naa no mee ake: ²⁸ “Teenei kotaku ttoo teelaa e pesi ki uiia naa haisara telopotama. Te purepure hoo TeAtua e mee maa te ssao nei e hakattino ki taku ttoo nei.”[☆] ²⁹ Nau e kauatu te taratara maaoni nei: nau ma ki seelavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain hoo i te Nohorana TeAtua.”

³⁰ Ki oti raa hua iloo laatou te mako te lotu tokotasi, teenaa oo iloo laatou ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa iaa Ia
(Mk 14.27-31; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

³¹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “I te poo nei raa kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, ‘Te tama e roorosi inaa sipsip raa ma ki taia TeAtua, teenaa ana sipsip raa ma ki masseu huri.’[☆] ³² Tevana iaa i taku saaita ku oti te hakamasikeria mai i te mate raa, nau ma ki hano imua kootou ki Galilee.”[☆]

³³ Teenaa ki mee ake Peter ki Jesus, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro iaa koe raa, koe ma ki see lavaa nau te tiiake!”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei: I te saaita te rua te moa i te tahaata nei sekittani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.”

³⁵ Peter ki hakahe ake, “Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maaku peenaa!”

Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppesi naa taratara laatou peenaa.

*Jesus e taku iloto Gethsemane**(Mk 14.32-42; Lk 22.39-46)*

³⁶ Teenaa masike iloo Jesus no hano ma ana disaipol raa ki te kina ettapa ma ko Gethsemane, araa mee ake iloo Jesus ki laatou, “Kootou nnoho ake i te kina nei ki hano nau no taku mai i te kina raa.” ³⁷ A Ia ki too Peter, James, aa ko John ka oo laatou; tana manava ni puni hakaoti i tana aroha, ³⁸ teenaa a Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Nau ka mate koi i te aroha e takoto i taku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”

☆ **26.28** Ex 24.8; Jer 31.31-34 ☆ **26.31** Zech 13.7 ☆ **26.32** Mt 28.16

39 A Ia nisare kimua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere kaku ki TeAtua: “Abba. Taku Tamana! Naa mee hakkaatoa e hainauhie iaa koe. Hanaa naa mmaha nei iaa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

40 A Ia ni ahe no kite i te takatoru disaipol raa e mmoe manuu. Teena ffano iloo Ia ki Peter no mee ake, “Kootou takatoru ni see lavaa peehea te ara ake ma nau se tamaa saaita koi? 41 Kootou nnoho ka roorosi, aa kootou kaku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hakataakoto kootou e makkaa, kootou iaa e tino mmate.”

42 Araa Jesus ku ahe hoki no taku, “Taku Tamana, ki mee maa koe iloo e hiihai maa nau ki hakallono isu, nau e tuku atu koi ki too hiihai.” 43 Jesus ni ahe atu hoki no kite i naa mmoe manuu naa tama naa; naa tama naa ni see lavaa iloo te tallaki naa karamata laatou.

44 Jesus ni ahe hoki no taku pee komua i te ttoru ana saaita. 45 Ki oti raa ahe ake iloo Ia ki ana disaipol raa no mee ake, “E aa? Kootou koi mmoe iloo ka hakamalolloo? Kootou mmata! Tessa o Ttama te Henua ki hookina ki naa tama e hakallika raa ku tae mai. 46 Kootou massike, taatou kioo. Tetama emee tana vana hakallika naa ku tuu mai!”

Jesus ku tauhia

(Mk 14.43-50; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

47 I te saaita Jesus koi tuu ka taratara raa, Judas ku tae ake. Judas naa se disaipol i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol ettaka ma Jesus. Aia ni hanake ma te kaavena ni heunatia ake naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa ni oo ake ma naa hana laatou. 48 Judas ni vanaake hakaoti ki naa tama raa peela, “Taku tama ma ki vaisioni raa, teena ko te tama kootou e ssee. Kootou tauhia ttama naa.”

49 Judas ni hanatu tonu ki Jesus no mee ake, “Rabai, te laaoi TeAtua ki noho ma koe!” araa vaisioni iloo ki Jesus.

50 Jesus ki mee ake, “Naasoa, hakavave no mee too vana ni au no mee naa!”*

Teena ooake iloo naa tama naa no tauhia laatou Jesus. 51 Tetama tokotasi i naa tama ettuu i te kina naa ni ffana tana komu taa tama raa no tuutia aia te kautarina te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti. 52 Teena ki mee ake Jesus kiaa ia, “Tuku too komu naa. Naa tama e hetaa ma naa komu raa ma ki taaiia ki te komu. 53 E aa, koe e maanatu maa nau see lavaa te kannaa ki taku Tamana raa ki kkave mai ni kaavena ensol e sinahuru maa rua no tokonaki mai kiaa nau? 54 Aa ki mee maa nau

* 26.50 Naasoa, hakavave no mee too vana ni au no mee naa! e mee hoki maa Naasoa, koe e-aa i te kina nei?

ni hiihai ki tokonaki mai taku Tamana, naa taratara te Laupepa Tapu raa ma ki ttino peehea?”

⁵⁵ Teenaa ki huri Jesus no taratara ake ki naa tama e kkutu i te kina naa, “Ai kootou e oomai ai ma naa hana kootou naa no mee ma ki tauhia nau, e mee pee ko nau setama e hakappore? I te kau aso nau ni noho ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu raa, kootou ni see anaana ma ki oomai no tauhia nau.” ⁵⁶ Tevana iaa naa vana nei ni ssura ki ttino naa taratara te Laupepa Tapu.”

Teenaa naa disaipol raa ni tiiake laatou Jesus no massike katoo no ffuro.

Jesus e tuu i mua te Kansol

(Mk 14.53-65; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

⁵⁷ Jesus ni taakina naa tama naa kite hare Kaiapas, te Maatua Hakamau. Teenaa naa tisa naa Loo aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa e kkutu i te kina naa. ⁵⁸ Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa aia ni see hakataupiri ake; aia ni taakai ake iloo i te mataahare te hare te Maatua Hakamau. Aia ni uru atu no noho iloo ma naa wasi raa kimmata ia ma se aa ma ki mee ki Jesus. ⁵⁹ Naa maatua hakamaatua raa ma naa tama katoo te Kansol raa ni sessee ni vana essara ki hakapperu atu ki Jesus, ki lavaa te taia laatou Jesus ki mate. ⁶⁰ E tammaki naa tama ni oo ake no mee naa taratara hakallesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee, tevana iaa te Kansol raa ni see hai vana ni illoa ki mee. Teenaa massike iloo te takarua taanata no taratara ake ki te Kansol raa peela, ⁶¹ “Te tama nei ni taratara peela, ‘Nau e lavaa te seua a nau te Hare Tapu TeAtua nei kilaro, aa iloto naa aso e toru nau ku hakamasike hoki ki aruna.’” ⁶²

⁶² Te Maatua Hakamau raa ni masike ki aruna no mee ake ki Jesus, “Koe see hai taratara ina taratara naa tama nei e mee iaa koe?” ⁶³ Jesus ni tuu seemuu koi.

Te Maatua Hakamau raa ki mee ake hoki, “Iloto te inoa TeAtua e ora koe ki kaumai se taratara maaoni ki mee ma koe ko te Mesaea, te Tama TeAtua.”

⁶⁴ Jesus ki mee ake, “Uee, tevana iaa nau e vanaatu ki kootou hakkaatoa: ekaamata i te saaita nei kootou ma ki kite i te Tama te Henua e noho i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi aa e au vaaruna naa uruaoa te lani!” ⁶⁵

⁶⁵ Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssae lokoi tana kkahu ka mee peela, “Taatou ku see toomai hoki ni tama ki kaumai ni taratara ma laatou! Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko TeAtua! ⁶⁶ Kootou e mannatu ma ttama nei ki haia peehea?”

Naa tama naa ki mee ake, “Ttama naa e tau te taia ki mate.”[✱]

⁶⁷ Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no sasaavarea ana karamata ka patupatua tana pisouru; naa tama ni papaakia laatou tana pisouru raa ni taussua atu peelaa,[✱]
⁶⁸ “Te Mesaea nei, taratara mai ma te nei ko ai ttama e liki ia koe!”

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mk 14.66-72; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁹ Ite saaita naa raa Peter e noho ite mataahare ihaho, teenaa hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna ite Maatua Hakamau raa kiaa ia no mee ake, “Koe hoki se tama e taka ma Jesus, te tama i Galilee!”

⁷⁰ Tevana ia Peter ni huu imua naatama katoo ettuu ite kina naa; aia ni mee ake peelaa, “Nau see iloa itoo mee e taratara naa.” ⁷¹ Araa hano iloo ia no tuu ite kina te tootoka. Telaa ffine e heheuna hoki ite kina naa ni ttoka atu no kite iloo ia ia, teenaa aia ki mee ake, “Ttama nei ni taka ma Jesus, te tama i Nazareth.”

⁷² Peter ni huu hoki no mee ake, “Nau see iloa i ttama naa!”

⁷³ See rooroa koi raa, naatama ettuu ite kina naa ni ffuri atu katoo no mee atu kiaa ia, “Te nei se vana maaoni! Koe hoki e hai inaatama naa; koe naa e taratara iloo pee ko naa tama naa!”

⁷⁴ Teenaa ki mee ake Peter, “Nau e taratara maaoni iloo. Nau see iloa ite tama naa, aa ki mee ma nau e hakareeresi, Te Atua ki tuku mai ana haeo kiaa nau!”

Saaita naa lokoi, te moa raa kutani. ⁷⁵ Teenaa maanatu ake iloo Peter inaa taratara ake Jesus kiaa ia peelaa, “Saaita te moa te tahaata sekittani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo e toru maa koe see iloa ia nau.” Teenaa hano iloo ia no tani i haho.

27

Jesus ku toa kimua Pilate

(Mk 15.1; Lk 23.1-2; Jn 18.28-32)

¹ Ite tahaata raa, naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni taratara hakapaa ki tukua laatou Jesus ki mate. ² Teenaa saisaitia iloo laatou naa rima Jesus ki naa seni raa no taakina ki Pilate, te hakamau te kaaman Rome e roorosi i te kina naa.

Te mate Judas

(Acts 1.18-19)

³ Ite saaita Judas, te tama ni taakina ake ia naa hakamau notauhia Jesus, nilono maa Jesus kutukua kitaia raa, a ia ki too naa mane siliva e mata toru raa no hakahehe ake

ki naa maatua hakamaatua raa ma naa tama hakamaatua naa Jew. ⁴ Teenaa a ia ni mee ake ki laatou, “Nau ni hakasara taku vana i TeAtua; nau ni mee taku vana hakallika ki te tama ni seai iloo tana sara, aa teenei ttama naa ku mee ki taia ki mate!”

Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, “Te mee naa e aa i maatou? Teenaa se vana aau ni ssee soko kko.”

⁵ Teenaa huri atu iloo Judas no pesi atu naa mane siliva raa ki loto te Hare Tapu, araa hano iloo no llava ua soko ia.

⁶ Naa maatua hakamaatua raa ni too naa mane naa ka taratara peela, “Naa mane nei see lavaa taatou te tukua hakapaa ma naa mane te Hare Tapu, i naa Loo taatou raa e ppui te mee nei. I te aa, i teenei ni mane ni taavi te tama ki mate.” ⁷ Teenaa tuku iloo laatou taratara ki too laatou naa mane naa no tauia te kerekere e ttapa ma ko te Kerekere te Ppota, ki mee ma se kava naa horau. ⁸ Teenaa ko te vana te kerekere naa e taapaa ma ko ‘te Kerekere te Ttoo’ i naa aso nei.*

⁹ Teenaa naa taratara TeAtua ni tarataraina Jeremiah raa ni ttino maaoni:

“Naa tama naa ni too te mata toru mane siliva, te kooina te kanohenua Israel ni tuku ki taavi ki taia te tama naa ki mate,

¹⁰ no taavi te kerekere te ppota,

ki tautari ki naa taratara TeAtua ni kaumai kiaa nau.”*

Pilate e vasiria a ia Jesus

(Mk 15.2-5; Lk 23.3-5; Jn 18.33-38)

¹¹ I te saaita naa raa, Jesus e tuu i mua Pilate, te hakamau te kaaman Rome. Teenaa Pilate ki vasiri ake kiaa Ia, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki hakahe ake, “Teenaa koe e mee mai naa.”

¹² Tevana iaa ite saaita Pilate ni kauake naa taratara naa maatua hakamaatua aa ma naa tama hakamaatua naa Jew e mee iaa Ia raa, Jesus ni tuu seemuu koi.

¹³ Teenaa ki mee ake Pilate kiaa Ia, “Koe see lono i naa taratara hakallika naa tama naa iaa koe?”

¹⁴ Tevana iaa Jesus ni seai iloo se taratara ni hakahe atu, teenaa ni oho ai te hakamau naa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mk 15.6-15; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

¹⁵ I naa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate maraa e ffana se karapusi tokotasi; se tama e hiihai ai naa Jew ki hanaa. ¹⁶ Te saaita naa raa, teelaa se karapusi tokotasi e ilotia te henua hakkaatoa, tana inoa ko Barabas.

¹⁷ Teenaa ite saaita te henua ni kktu ake raa, Pilate ni vasiri ake kilaatou, “Ko ai te karapusi kootou e fiffai

maa nau ki ffaana no kauatu ki kootou? Kootou e fiffai ki kauatu nau Jesus Barabas? Seai? Nau ki kauatu Jesus, te tama e ttapa ma ko te Mesaea?"¹⁸ Pilate ni iloa maa Jesus ni hookina ake naa tama hakamaatua naa Jew raa ilaato ni manava haao iaa Ia.

¹⁹ Ite saaita Pilate ni noho itana kina e hakannoo ki naa koti raa, tana aavana raa ni kkaave ake tana taratara peela: "Koe seai too vana e mee ki te tama see hai sara naa; nau ni miti hakallika iloo i te tama naa i te poo."

²⁰ Naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni usuhia laato naa tama e kktutu i te kina naa ki vanaake ki Pilate ki hanaa Barabas aa kutukua Jesus ki mate. ²¹ Teenaa Pilate ki vasiri ake ki naa tama, "Ko ai te tama i te takarua nei ki hanaa atu ki kootou?"

Naa tama raa ki varo ake, "Hanaa mai Barabas."

²² Araa Pilate ku vasiri ake, "Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?"

Naa tama naa ki varo atu, "Tuukia ttama naa ki te kros!"

²³ Araa Pilate ku vasiri ake hoki, "Aiaa? Te nei se ssara peehea ttama nei ni mee?"

Naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo, "Tuukia ttama naa ki te kros!"

²⁴ Ite saaita Pilate ni kite maa naa tama raa ma ki see lavaa iloo te hakannoo, ka massike te henua no hetaa huri raa, aia ki huihui ana rima i mua naa karamata naa tama raa hakkaatoa ka taratara ake ki laato, "Kootou see tuku mai te ssara te tama nei kiaa nau. Te nei ni vana kootou e mee soko kootou!"[☆]

²⁵ Te henua hakkaatoa ni hakatoo atu peela, "Tuku mai te ssara ttama naa ki maato ma naa tamalliki maato!"

²⁶ Teenaa Pilate ki tiiake atu Barabas ki naa tama naa; aia iaa ku vanaake ki ana soldia raa ki sarua Jesus aa ku taakina no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus

(Mk 15.16-20; Jn 19.2-3)

²⁷ Jesus ni taakina naa soldia Pilate raa kiloto te hare Pilate, teenaa kktutu atu hakkaatoa naa soldia raa i ana vasi. ²⁸ Naa tama naa ni hanaa laato naa kkaahu Jesus raa no hakao ake te kkaahu emmea kiaa Ia.

²⁹ Teenaa penapena iloo laato hau ki te laakau tuitui no hakaoria ki tana pisouru, aa te tokotoko raa e hakappikitia laato ki tana rima; araa ttuu iloo ki naa turi laato no taratara taussua kiaa Ia, "Te Ttuku naa Jew!"

³⁰ Naa tama naa ni ffuri atu no sasaavarea Ia, araa too iloo te laakau raa no lliki ki tana pisouru. ³¹ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuaina laato Jesus raa, uiia iloo

☆ 27.24 Deut 21.6-9

laatou te kahu maatua raa no hakao atu hoki ana kkaahu raa kiaa ia. Teenaa taakina iloo laatou ki toa no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mk 15.21-32; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

³² I te ara raa, naa tama naa nittiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon. Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no haia kiamo ake tekros Jesus. ³³ Naa tama naa

ni oo nottae kite kina ettapa ma ko Golgota, teenaa ko te taratara e mee maa, 'Te Kina te Ivi te Pisouru Tama'.

³⁴ I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru ma te marasini e mmara, araa nei Jesus ni see unumia a Ia te wain naa itana saaita ni oti te mmitia a Ia.*

³⁵ Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus kite kros ka mee laatou taffao kinaa tamaa hatu ki vaaea laatou ana hekau ni hakao.* ³⁶ Ki oti raa nnoho iloo naa tama naa ka roorosi kiaa Ia. ³⁷ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: "TEENEI KO JESUS, TE TUKU NAA JEW." ³⁸ Teenaa tuukia iloo laatou te takarua e kailallao inaa vasi Jesus; te tama itana maatau, aa telaa tama i tana maavii.

³⁹ Naa tama ni llaka ake vaararo no ttoka atu inaa tautau mai Jesus raa ni ffuri atu no mee naa taratara hakallika laatou i Jesus:* ⁴⁰ "Koe ni mee maa te Hare Tapu nei ma ki seua a koe aa ku hakaturia hoki koe iloto naa aso e toru! Hakasao soko koe ki mee maa koe kote Tama TeAtua! Kau kilaro te kros!"*

⁴¹ Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni hakaere katoo ia a Ia peelaa, ⁴² "Aaraa tama ni hakassaoria aia, aa tanatino ia seelavaa te hakasao soko ia! Eaa? Teenei seai kote tuku Israel? Ki mee maa ia e au kilaro ite kros i te saaita nei raa, teenaa maatou ma ki illoa maa ia setuku maaoni! ⁴³ A Ia e taao hi manava i TeAtua aa e hai maa ia kote Tama TeAtua. Aa teenei taatou ku mmata ki mee maa TeAtua ma ki au no hakasaoria ia!"*

⁴⁴ Naa tama kailallao telaa ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no sasaakiria Ia.

Te mate Jesus

(Mk 15.33-41; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

⁴⁵ Te saaita te mee raa ni tae kite laaraatea raa*, te henua ni pouuri no tae iloo kite ttoru ite laasuru. ⁴⁶ I te ttoru te laasuru raa, Jesus ni tanitani varo peelaa, "Eli, Eli, lema sabaktani?" te taratara e mee maa, "Taku Atua, taku Atua, nau ni tiiake ai koe?"*

* 27.34 Ps 69.21 * 27.35 Ps 22.18 * 27.39 Ps 22.7; 109.25 * 27.40 Mt 26.61; Jn 2.19 * 27.43 Ps 22.8 * 27.45 telaaraatea: teenaa te saaita te peelo te kikai * 27.46 Ps 22.1

47 Naa tama nittuu kallono i ana tanitani varo raa ni taratara peelaa, “Tetama naa ekakannaa ki Elijah!”
 48 Teenaa tere ake iloo te tama tokotasi i laatou no hakapara te tapaa maro raa ki te wain e mmara no saisai ki te mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus ki unu.☆

49 Naa tama e ttuu i te kina naa ki mee ake, “Ttari ki mmata taatou ma ki mee ma Elijah e au no hakasaoria ttama nei!”

50 Teenaa Jesus ki kappisi hoki ana varo no pesi tana maanava hakaoti.

51 Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa ni saaea iloto ttonu, e kaamata mai i aruna no hakasopo kilaro. Te kerekere raa ni rue, naa hatupaa ni maffaa,☆

52 naa taaruma raa ni kareva ka ttuu tallaki, aa te lopo tama TeAtua teelaa ni mmate raa ni hakamassikeria no ora.

53 Naa tama ni mmate raa ni massike mai i naa taaruma laatou, aa ite saaita Jesus ni hakamasikeria raa, naa tama naa ni oo ki te Henua e Tapu; te kina te lopo tama ni kkite laatou.

54 Ite saaita te hakamau naa soldia aa ma naa soldia e ttuu maa ia raa ni llono i naa rue te mahuke, ka kkite hoki i naa vana ni ssura naa raa, naa tama naa ni mattaku hakallika iloo. Naa tama naa ni taratara peelaa, “Ttama nei maaoni ko te Tama TeAtua!”

55 E tammaki naa haahine nittuu ake i te kina naa; naa tama naa nittuu ake hakammao kattoka. Teenaa ko naa haahine ni oo ake hakapaa ma Jesus i Galilee ka tokonaki kiaa Ia. 56 E ffai iloto naa haahine naa raa, teelaa ko Mary Magdalene, Mary te tinna James laaua ma Joseph, aa ko te aavana Sebedii.☆

Te haitino Jesus ku toa no tanumia

(Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

57 Itelaasuru raa Joseph, te tama hai mee i Arimatia, ku tae ake; a ia naa se disaipol hoki Jesus. 58 Joseph ni hano ki Pilate no mee ake iaa ia e mee ma ki too te haitino Jesus. Teenaa vanaake iloo Pilate ki ana soldia raa ki kauake te haitino Jesus ki Joseph. 59 Teenaa hano iloo Joseph no too te haitino Jesus ni mmini ki te maro makkini hoo. 60 Araa toa iloo ia te haitino Jesus no ponotia ki loto tana kava ni kerii hoo. Ki oti raa hakatipe atu iloo te hui te hatu raa no ppui i te mata te kava, araa hano iloo ki tana hare. 61 Mary Magdalene laaua ma te ffine e taapaa hoki maa ko Mary raa iaa ni nnoho i te kina naa ka ffuri atu ki te kava.

Naa wasi e roorosi te kava

62 Ite ssoa te aso raa, teenaa ko te Sabat. Teenaa naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa ni oo no mmata i Pilate no mee ake, 63 “Te hakamau nei, maatou e illoa maa

ite saaita te tama e taratara kailaarao nei koi ora raa, a ia ni pesi tanataratara peelaa, 'Nau ma ki hakamasikeria i te mate imuri naa aso e toru.'⁶⁴ Heunatia oo soldia raa ki oo no roorosi hakaraaoi iloo i te kava ki lava iloo naa aso e toru, teenaa ki see lavaa ana disaipol raa te oo no huuina laatou te haitino te tama naa aa ku oo no hakaea ki te heuna maa tetama naa ni hakamasikeria i te mate. Teenaa naa taratara hakallesi naa tama naa ma ki mee raa ma ki hakallika iaa i naa taratara te tama naa ni hai imua."

⁶⁵ Teenaa Pilate ki mee ake, "Kootou too ni wasi ka oo ma kootou, aa kootou ku mmata ki roorosi hakaraaoi iloo naa tama naa i te kava."

⁶⁶ Teenaa oo iloo naa tama naa no hakammau hakaraaoi iloo te kava raa katuku laatou hakailona, araa hakanoho iloo laatou naa wasi i te kava raa ki noho ka roorosi.

28

Jesus e hakamasikeria i te mate

(Mk 16.1-10; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ I te saaita te aso te Sabat nilaka raa, Mary Magdalene laua ma telaa ffine ettapa hoki ma ko Maryraa ni oo no asi ki te kava. ² Te mahuke elasi raa ni hakateki no rue i te saaita naa lokoi; teenaa te ensol Te Atua raa ni au i te lani no hakatipe iloo te hatu e ppui i te mata te kava raa hakavasi no noho ia i aruna. ³ Te ensol naa ni hakasura ake pee ko naa kkemo te uila, aa ana hekau e hakao raa e makkini hua iloo. ⁴ Naa soldia e roorosi i te kava naa ni ppore i naa mattaku laatou, teenaa naa tama naa ni mmoe pee ko naa tama ku mmate.

⁵ Te ensol raa ki mee ake ki naa haahine: "Koorua see mattaku. Nau e iloa i koorua essee i Jesus, te tama ni tuukia ki te kros. ⁶ Ttama naa ku see moe i te kina nei; ttama naa ku oti te hakamasikeria i te mate, e mee pee ko Ia ni taratara. Koorua uru mai no mmata i tana kina ni moe. ⁷ Aa koorua oo hakavave i te saaita nei lokoi no taratara ake peelaa ki ana disaipol, 'Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate. A Ia ku hano ki Galilee imua kootou; kootou ma ki llave iaa Ia i te kina naa!' Hakamaarona lokoi ki aku taratara ni kauatu nei."

⁸ Te takarua naa ni mee ma e mattaku, tevana iaa laua ni fiafia iloo i te vana laua ni kkite naa. Teenaa masike iloo te takarua haahine naa i te kava no ffuro ki oo no taratara ake ki ana disaipol.

⁹ Ttakarua naa ni hakatekia i Jesus ku tuu ake imua laua; Jesus ki mee ake, "Te aso taukareka." Ttakarua naa ni oo atu kiaa Ia no taaohi iloo ki ana vae no lotu kiaa Ia. ¹⁰ Jesus ki mee ake, "Koorua see mattaku. Koorua oo no taratara ake

^{*} 27.63 Mt 16.21; 17.23; 20.19; Mk 8.31; 9.31; 10.33-34; Lk 9.22; 18.31-33

ki aku taaina raa ki oo ki Galilee; nau ma ki mmata ilaatou i te kina naa.”

Naa taratara naa soldia ni roorosi i te kava

¹¹ I te saaita naa haahine naa ni ffuro ka oo raa, aaraa soldia teelaa ni roorosi i te kava raa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake ki naa maatua hakamaatua raa i naa vana ni mee i-te kava. ¹² Teenaa kikkutu naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no taratara i te vana laatou ki mee; naa tama naa ni kauake te hui te mane ki naa soldia raa ¹³ no taratara ake peela, “Kootou oo no hakatere telono raa maa naa disaipol Jesus raa ni oo atu i te poo no huuina tana haitino i te saaita kootou ni mmoe mannuu. ¹⁴ Ki mee maa te taratara nei e tae ki Pilate, kootou see mannatu, maatou ma ki taratara ake i kootou e taratara maaoni.”

¹⁵ Naa soldia raa ni too naa mane naa no mee iloo laatou vana naa. Aa teenaa ko te taratara e tere vaaroto naa Jew no tae mai ki te aso nei.

Jesus ku hakasura ake ki ana disaipol

(Mk 16.14-18; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁶ Te sinahuru maa ttama tokotasi i naa disaipol Jesus raa ni oo kite tamaa mouna i Galilee Jesus ni taratara ake ki laatou.✱ ¹⁷ I te saaita naa tama naa ni kkite i Jesus raa, laatou ni ffuri katoo no lotu kiaa Ia, niaaina maa aaraa tama ilaatou ni mamannatu tammaki. ¹⁸ Jesus ni hakkuu atu ki laatou no mee ake, “Naa mahi katoo itelani ma te kerekere nei ku oti katoo te uiia mai TeAtua kiaa nau. ¹⁹ Kootou oo ki naa kanohenua katoo iloto te maarama nei no hurisia naa manava naa tama naa ki tautari mai laatou kiaa nau. Haka ukautapurua naa tama naa iloto te inoa te Tamana, te Tama TeAtua, aa iloto naa mahi TeAitu Tapu.✱ ²⁰ Kootou akonaki atu naa tama naa ki illoa i aku taratara hakkaatoa ni kauatu. Teenaa nau ma ki ttaka hakapaa taatou no tae iloo ki te hakaoti te maarama nei.”

MARK TE LONO TAUKAREKA I NAA TARATARA MARK TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaa taratara Mark ekaamata maa teeni ko “te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua.” Jesus etarataraina ma setama esorina tautari ki ana taratara emee, aa etarataraina hoki ma setama hakamaatua. Tetiputipu nei e hakailotia i ana akonaki e kauake kite henua, i ana haimahi iaruna naa tippua hakallika, aa i ana lavaa te uii naa haisara te henua. Jesus maraa etarataraina maa ia kote Tama te Henua, te laa ni au no mate ki hakasaoria te henua i naa mahi te haisara.

Mark etarataratona aa see kkapo i ana kaumai te lono i Jesus, aa etarataraina haimahi inaa vana Jesus ni mee, see mee maa e tarataraina koi i naa tarataraina aa ma naa akonaki Jesus nikaauake kite henua. Tama ni sissii te laupepa nei ekaamata notarataraina ite au ana John te Baptis, aa i te saaita Jesus ni too te hakaukau tapu ka usuusuhia Satan. Ki oti raa aia ku hanotona notarataraina ite saaita Jesus nikaamata ana heuna no akonaki te henua ka hakamasike naa tama emmaki. I loto ana heuna naa raa, naa tama e tautari i Jesus naa nikaamata no illoa hakaraaoi illoa ia ia, te vana ia naa tama see fiffai kua ia raa ni ffuri no mee te kau vana e hakallika kua ia. Te hakaoti ana naa tarataraina te laupepa nei e tarataraina inaa vana ni ssura i naa aso hakaoti Jesus i tana noho ni noho i te maarama nei. Naa tarataraina e hakatahito ki tana saaita ni tuukia ki te kros aa i tana masike mai ana i te mate.

Naa tarataraina hakaoti ite Lono Taukareka nei, te laa e hakamaatinoria ki naa mak peenei raa [...], e tammaki naa tama e hai maa teenaa ni tarataraina telaa tama, seai ma ko ttama ni sissii te laupepa nei.

Naa takkoto naa tarataraina iloto te laupepa nei

Te kaamata te Lono Taukareka 1.1–13

Jesus e mee ana heuna iloto Galilee 1.14–9.50

Ekaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 10.1–52

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa ma naa matakaaina e tauppiri ki Jerusalem 11.1–15.47

Jesus ku masike i te mate 16.1–8

Te saaita Te Ariki ni hakasura ki ana disaipol aa tana saaita ni ahe ki te lani 16.9–20

*John te Baptis e hakaena naa tarataraina TeAtua
(Mt 3.1-12; Lk 3.1-18; Jn 1.19-28)*

¹ Te Lono Taukareka i Jesus Christ, te Tama TeAtua raa, e kaamata peenei. ² Isaiah, te pure TeAtua, ni sissii peelaa, “TeAtua e taratara peenei, ‘Nau ma ki heuna taku pure raa ki hano imua aa no penapena mai hakaoti too ara.’”^{*} ³ E mee te tama e tanitani varo mai iloto mouku, ‘Penapena mai hakaoti te ara TeAriki; hakatonu tana ara ma ki au raa ki tonu!’”^{*}

⁴ Teenaa hakasura mai iloo John i mouku no sare hakaukau tapu te henua ka hakaea ake peelaa, “Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou ku mee ki hakaukau tapu ina kootou, ki uiaa naa haisara kootou TeAtua.” ⁵ Etammaki naatama inaa matakaaina iloto Judea aa ma naatama i Jerusalem ni oo ake no hakannoo ki John. Naa tama naa ni oo atu no hakaari naa haisara laatou, teenaa huri atu iloo John no hakaukau tapu ina laatou iloto te Riva Jordan.

⁶ John e hakao ki naa hekau ellana ki naa huruhuru naa kamol, aa etuu kite ttuu e pena kite kiri te manu; a ia ekai ki naa hani te vao aa ma naa manu emee pee ko naa tama te laanui.^{*} ⁷ A Ia, ni hakaea ki naa tama raa peelaa, “Te tanata ma ki au imuri aaku raa e hakamaatua are ia nau, aa naunei iloo seetau te suru atu no veetea naa uka anataka. ⁸ Kootou e hakaukau tapu ina a nau kite vai, a ia ia ma ki au no hakaukau tapu ina kootou ki TeAitu Tapu.”

Te saaita Jesus ni hakaukau tapu ina, aa tana saaita ni usuusuhia Satan
(Mt 3.13—4.11; Lk 3.21-22; 4.1-13)

⁹ See rooroa koi raa, Jesus ni hanake i Nazareth, teenaa te matakaaina iloto Galilee. Teenaa a Ia ni hakaukau tapu ina hoki John iloto te Riva Jordan. ¹⁰ Saaita lokoi Jesus ni masike ake ite vai raa, a Ia ni kite i naa taaraki ake telani ka hano iho TeAitu raa ma serupe no takoto ia Ia. ¹¹ Teenaa taratara iho iloo te reo raa ite lani peelaa, “Koe naa kotaku Tama ellee ai taku manava; nau e hiahia iloo ia koe.”^{*}

¹² I te saaita naa lokoi raa a Ia ni usuhia TeAitu raa ki hano kiloto mouku, ¹³ ka noho ai iloo naa aso e matahaa, aa itana saaita nitaka vaaroto mouku raa, a Ia ni usuusuhia peenaa Satan kitahuri tana manava. A Ia nitaka ma naa manu vao ekaittama, tevana ia naa ensol raa ni mmata ake kiaa Ia.

Naa disaipol mua Jesus
(Mt 4.12-22; Lk 4.14-15; 5.1-11)

^{*} 1.2 Mal 3.1 ^{*} 1.3 Is 40.3 (LXX) ^{*} 1.6 2 Kgs 1.8 ^{*} 1.11 Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 9.7; Lk 3.22

14 Te saaita John ni oti te ponotia kiloto te hare karapusi raa, Jesus ni hano no hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa i Galilee. 15 Aa Ia ni hakaea peelaa ki naa tama i te kina naa, “Te aso raa ku tae mai, teenaa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai koi! Kootou tiiake naa haisara kootou naa, aa kootou ku hakataakoto tonu i te Lono Taukareka TeAtua!”[☆]

16 I te aso tokotasi raa, Jesus nisasare vaatai te Namu Galilee no kite iloo i te haanau Simon laua ma Peter, e puipui ika ki te kupena. 17 Jesus ki mee ake kilaaua, “Koorua oomai no tautari kiaa nau, ki ako ina koorua i te haanota tama.” 18 Te takarua naa ni tiiake naa kupena laua naa i te saaita naa lokoi, no oo atu vaamuri Jesus.

19 Jesus ni sare atu kimua hakamaarie no kite iloo i telaa haanau, James laua ma John, naa tama Sebedii. Te takarua raa ennoho iloto laua potiraa ka onoono naa kupena laua. 20 I te saaita koi Jesus ni kite i te takarua naa raa, kannake iloo kilaaua ki oo ake. Te takarua naa ni massike no tiiake iloo laua tamana, Sebedii, ka noho iloto te poti ma naa tama ni tauia laatou ki hahaanota hakapaa laatou, aa laua iaa ku oo vaamuri Jesus.

Te tanata e tauria te tipua

(Lk 4.31-37)

21 Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki te matakaaina Capernaum, teenaa i te aso te Sabat raa, Jesus ni hano ki te hare lotu naa Jew raa no kaamata te akonaki naa tama. 22 Naa tama ni hakannoo kiaa Ia raa ni oho iloo i te mattoni ana taratara, see mee pee ko naa tisa naa Loo. Ana taratara e kauake raa ni taratara hakamaatua iloo.[☆]

23 E mee te tanata e tauria te tipua ennoho iloto te hare lotu naa. Teenaa te tanata naa ni masike no tanitani varo peelaa ki Jesus, 24 “Jesus te tama i Nazareth, se aa taau e mee i maatou? E aa? Koe e au no taia maatou? Nau e iloa iaa koe, koe naa ko te Tama e tapu TeAtua!”

25 Teenaa ki varo ake Jesus, “Ppui too pukua aa koe ku hakataha i ttama naa!”

26 Te tipua e tau i te tanata raa ni llea ka kappisi ana varo, araa uru mai iloo ki taha. 27 Naa tama i te kina naa ni oho iloo ka vasirisiri kilaatou sokolaatou, “Teenei se aa ku mee peenei? E aa? Teenei ni akonaki hoou? Teenei se tama hakamaatua iloo, teenei e hakannoo ai naa tippua raa ki ana taratara!”

28 Teenaa telono inaa vana Jesus e mee naa ni tere ki naa kina hakkaatoa iloto Galilee.

Jesus e haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka.

(Mt 8.14-17; Lk 4.38-41)

²⁹ Jesus aa ma ana disaipol raa ni massike i te hare lotu raa ka oo tonu iloo kite hare Simon laua ma Andrew, teenaa James laua ma John ni oo laatou hakapaa. ³⁰ Te hinaona ffine Simon raa e moe ka makallilliri i ana moelana i hare. I te saaita lokoi Jesus ni tae atu raa, naa tama raa ni taratara ake i te maki te ffine naa. ³¹ Teenaa hanatu iloo Jesus ki te ffine naa no taaohi tana rima no hakamasike kiaruna. Te makallii raa ni mahana i te ffine naa, teenaa masike iloo ia no kaamata tetattaa naa kaikai laatou.

³² Te laasuru naa, te saaita telaa ni suru raa, te henua ni too ake naa maki hakkaatoa aa ma naa tama e tauria naa tippua raa ki Jesus. ³³ Te kanohenua te matakaaina naa ni kkatu ake katoo i haho te tootoka te hare. ³⁴ Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki i te kau maki no taukalleka, aa naa tama e tauria naa tippua raa ni haia a Ia hoki no taukalleka. Teenaa naa tippua ni tau i naa tama naa ni puuia a Ia ki see taratara, i naa tippua naa e illoa i aa Ia.

Jesus e hakahea naa taratara Te Atua i Galilee

(Lk 4.42-44)

³⁵ I te tahaata poo, te saaita telaa seki sopo raa, Jesus ni maahuru no hano kite kina see hai tama itaha te matakaaina naa no taku. ³⁶ Teenaa Simon ma naa tama ettaka laatou naa ni oo no sessee i aa Ia. ³⁷ Saaita naa tama naa ni llave i aa Ia raa, naa tama naa ki mee ake, "Te henua katoo e sessee i aa koe."

³⁸ Jesus ki mee ake, "Taatou ki oo kaaaraa matakaaina i te kina nei. Nau e mee ki hakahea te Lono Taukareka raa ki naa tama naa hoki, i teenaa ko aku heuna e au no mee."

³⁹ Teenaa hakataka iloo Ia vaaroto naa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, ka hakahea naa taratara Te Atua iloto naa hare lotu naa Jew, aa ka hanahana naa tippua e tau i naa tama i naa kina naa. ☆

Te tanata e maki e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.1-4; Lk 5.12-16)

⁴⁰ Te tanata tokotasi e haia teleprosi ni hanake no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake, "Ki mee koe e hiihai, koe ku au no hakamaaramatia taku haitino."

⁴¹ Jesus ni aroha iloo i te tanata naa, teenaa haaroo atu iloo tana rima no ppaa i aa ia ka mee ake peela, "Nau e hiihai. Koe ku taukareka!" ⁴² Te kiri ppara raa ni sei no maarama mai lokoi te haitino te tanata. ⁴³ Teenaa heunatia iloo Ia te tanata raa ki hano, ka hakaapo ake tana taratara peela kaa ia, ⁴⁴ "Koe see hakaari ki se tama ma koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua

te hare lotu raa no mee kimmata ia ia koe; aa kikkite te henua ma koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee maau ki TeAtua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”[✧]

⁴⁵ Tevana ia te tanata naa ni hano no sare taratara ki naa tama hakkaatoa i te vana Jesus ni mee kiaa ia. Teenaa ki see lavaa ai Jesus te hano ki naa kina te henua e noho ai; a Ia nitaka ki naa kina te laa see nohoria te henua, ia te henua ni oo atu i naa matakaaina kato no mmata ia a Ia i tana kina e noho naa.

2

*Ttama see lavaa te sasare e haia Jesus no taukareka
(Mt 9.1-8; Lk 5.17-26)*

¹ Kullaka ana aso raa, Jesus ni ahe ki Capernaum, teenaa telonora nitere maa Ia kuoti tetae ake ki hare.

² Etammaki iloo naatama ni oo ake no kkutu i tana hare e noho, te hare naa nikkapi hakaoti ttama, aa ihaho hoki te tootokara nisee hai sao. Teenaa hakae iloo Jesus

naa taratara TeAtua raa ki naatama ekkutu i te kina naa.

³ Te laa se takahaa taanata e ssau ake te tanata see lavaa te sasare ki Jesus.

⁴ Tevana ia naatama naa ni see lavaa te hakasao atu ma te tama see lavaa te sasare raa ki Jesus, i te hare raa ekkapi ttama. Teenaa kikkake naatama naa

no hakahotu te taffuu iaruna te kina Jesus e noho, no hakatere iho te tanata naa iaruna ana moelana kimua Jesus.

⁵ Tesaaita Jesus ni kite maa naatama naa e taaohi manava ia a Ia raa, a Ia ki mee ake ki te tanata see lavaa te sasare, “Taku tama, oo haisara e uiia a nau.”

⁶ E mee naa tisa naa Loo i te kina naa e noho ka hakataakoto sokolaatou peela, ⁷ “Ttama nei e lavaa peehea tetaratara peenei? Ttama nei e taratara iloo pee ko ia ko TeAtua! TeAtua soko Ia e lavaa te uii naa haisara!”

⁸ Jesus nituu koi kailoa inaa mannatu ettuu ma naatama naa. Teenaa ki mee ake Ia peela kilaatou, “Ai kootou e ttaka ai ma naa mannatu peenaa?”

⁹ Te taratara hea e hainauhie te kauake ki te tanata see lavaa te sasare nei, tetaratara emee maa, ‘Oo haisara e uiia a nau,’ seai,

tetaratara emee maa, ‘Masike no too oo moelana naa, aa koe kusasare?’

¹⁰ Nau emee kihuriatu peela ma Ttama te Henua raa ko te tama hakamaatu i te kerekere nei te laa e lavaa te uii naa haisara.” Teenaa hurii iloo Ia

no mee ake ki te tama see lavaa te sasare, ¹¹ “Nau e vanaatu kiaa koe, masike no too oo moelana naa aa koe ku hano ki hare!”

¹² Naa tama e ttuu i te kina naa ni ttoka kato i naa masike te tanata naa no too ana moelana raa ka hano ki tana hare.

✧ 1.44 Lev 14.1-32

Laatou ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau i TeAtua pee-laa, “Taatou ni see hai vana iloo peenei ni kkite imua!”

Jesus e kannaa i Levi
(Mt 9.9-13; Lk 5.27-32)

¹³ Jesus ni ahe hoki ki tai te Namu Galilee. E mee naa tama ni kkutu ake kiaa Ia, teenaa kaamata iloo Ia te akonaki naa tama naa. ¹⁴ Ki oti raa, sare iloo Ia vaatai no kite i te tama e aoao naa takis enoho itana kina e heheuna. Te inoa te tanata naa ko Levi, te tama Alpius. Jesus ki mee ake, “Tau-tari mai i aa nau.” Levi ni masike no hanatu iloo vaamuri Jesus.

¹⁵ I te saaita Jesus ni noho ka kai ma ana disaipol i te hare Levi raa, e tammaki naa tama e aoao naa takis ma naa tama haisara ni oo ake no kkai laatou hakapaa. I te aa, e tammaki naa tama peenaa ettaka ma Jesus. ¹⁶ Saaita naa Faarisi, teelaa e heheuna maa nitisa naa Loo, ni kkite maa Jesus e noho ka kai hakapaa ma naa tama haisara aa ma naa tama e aoao naa takis raa, laatou ki vasiri peelaa ki ana disaipol, “Ai ttama naa e kai ai ma naa tama peenaa?”

¹⁷ Te saaita Jesus ni lono inaa taratara naa tama naa e hai raa, a Ia ki mee ake ki laatou, “Teelaa sei ko naa tama see mmaki raa e kaavea no mmata i te tokta, teelaa ko naa tama are e mmaki. Nau ni see au no ssee ki naa tama ettonu naa ora laatou, sei. Nau ni au no ssee are ki naa tama haisara.”

Te taratara i te hakapakuu
(Mt 9.14-17; Lk 5.33-39)

¹⁸ I te saaita tokotasi raa naa disaipol John te Baptis ma naa Faarisi raa e hakapakuu see kkai. Teenaa e mee naa tama ni oo ake ki Jesus no vasiri ake peelaa, “Se vana peehea naa disaipol John ma naa disaipol naa Faarisi raa e hakapakuu see kkai inaa aso nei, aa oo disaipol raa iaa e kkai vare koi?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Naa tama e arumia kite kaikai te aavana raa ma ki noho see kkai peehea, ma te tanata e aavana raa e noho ilaatou? Saaita te tanata naa koi noho ma laatou raa, naa tama naa ma ki see lavaa te ttaka see kkai. ²⁰ Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, te tanata e aavana naa ma ki toa ilaatou. Teenaa naa tama naa ma ki hakapakuu i te saaita naa.

²¹ “See hai tama essae te tapaa maro houu kippoo no ttui ki te kkahu tuai, i te tapaa maro houu raa ma ki ffano no masae te maro tuai. Teenaa te masae te kkahu tuai naa ma ki lasi iaa. ²² Aa see hai tama hoki e utu te wain houu raa ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain houu naa ma kippuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain houu naa ma ki mannini pakava aa

te paeke naa ku hakallika. Te wain hoou raa ki utuhia ki naa paeke hoou.”

Jesus ko TeAriki te Sabat
(Mt 12.1-8; Lk 6.1-5)

²³ I te Sabat tokotasi raa, Jesus ni sasare ma ana disaipol raa vaaroto naa verena wit, aa ana disaipol naa ni sassare ka hakihaki naa hua naa wit ka kkai. ²⁴ Teenaa ki mee ake naa Faarisi raa peelaa ki Jesus, “Ttoka, ai oo disaipol naa e haia ai laatou naa vana naa Loo raa e ppui ki see haia i te aso te Sabat?”

²⁵ Jesus ki mee ake, “Kootou niseai iloo kippau te Laupepa Tapu ite vana David ni mee itana saaita ni hiikai? ²⁶ Aia ma naa taanata e ttaka ma ia raa ni hiikkai, teenaa aia ni hano kiloto te hare TeAtua raa nokai naa haraoa e hakaara ki TeAtua. Te vana nei ni mee itessao Abaiatar ni noho ma ko te Maatua Hakamau. Inaa Loo taatou raa, teelaa ko naa maatua koi elavaa te kkai naa haraoa naa. Te vana iaa David nikaina aia naa haraoa naa, no kauake hoki ki naa taanata e ttaka ma ia raa ka kkai.” ²⁷

Jesus kittao ake hoki, “TeAtua ni tuku te Sabat raa ki sura se taukareka maa naa tama te maarama nei; see mee maa TeAtua ni penapena naa tama te maarama nei ki sura se taukareka maa te Sabat. ²⁸ Teenaa Ttama te Henua raa hoki ko TeAriki te Sabat.”

3

Te tanata e mmate tana rima
(Mt 12.9-14; Lk 6.6-11)

¹ Kioti raa Jesus kuahe kite hare lotu naa Jew, aa iloto te hare lotu raa teelaa se tanata e mmate tana rima tokotasi. ² Ennoho naa tama ite kina naa hoki, teelaa e sessee ara ki taratara haaeoina laatou Jesus. Naa tama naa ni tokatoka seemuu kimmata laatou maa kimee maa Jesus ehuri no haia a ia te tanata naa no taukareka i te Sabat. ³ Jesus ki mee ake ki te tanata e mmate tana rima, “Kau no tuu imua naa tama nei hakkaatoa.” ⁴ Teenaa vasiri iloo Ia ki naa tama e nnoho ite kina naa, “Naa Loo taatou raa e taratara maa se aa ettana ki haia taatou ite aso te Sabat? Ki tokonaki taatou telaa tama, sei, ki haia hakallikaina te tama naa? E aa? Ki hakaora te tama ki ora, sei, ki taa te tama ki mate?” Tevana iaa naa tama naa ni sei iloo se taratara ni mee ake.

⁵ Jesus nittoka haae kilaatou, tevana iaa a Ia ni aroha hoki itellono nataa naa tama naa ite taratara. Teenaa mee ake iloo Ia kite tanata, “Ffora too rima.” Te tanata raa ni ffora tana rima no taukareka hoki. ⁶ Naa Faarisi raa

ni oo no kkutu hakapaa ma naa tama i te kaavena Herod raa no taratara i te ara laatou ma ki mee ki taia laatou Jesus.

Te kuturana tama i tai te Namu Galilee

⁷ Teenaa ki hakataha Jesus ma ana disaipol raa ka oo ki te Namu Galilee, aa te kuturana tama e tammaki raa ni oo atu vaamuri aana. Teenaa ni tama e oomai i Galilee, Judea, ⁸ Jerusalem, te matakaaina ettapa ma ko Idumea, te matakaaina etuu haka kkipu i Jordan, aa ma naa matakaaina e ttuu alleha i Tyre ma Saidon. Naa tama hakkaatoa i naa kina naa ni oo ake ki Jesus i laatou ni llono i ana vana e mee. ⁹ Te kuturana raa elasi iloo, teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol raa ki too ake hakaoti se poti, i te henua ku muimui atu katoa kiaa Ia. ¹⁰ Jesus ni haia a Ia te lopo tama e mmaki no taukalleka, aa aaraa tama e mmaki e hakasaosao ake kiaa Ia ma ki ppaa naa rima laatou i aa Ia. ¹¹ Aa i naa saaita naa tama e tauria naa tippua raa e kkite iaa Ia raa, naa tama naa maraa e oo atu no ppesi kimua Jesus no tanitani varo peela, “Koe ko Ttama TeAtua!”

¹² Teenaa ki hakaapo ake Jesus tanataratara ki laatou, ki see hakaeta ki se tama iaa Ia.

Jesus e hiri te taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mt 10.1-4; Lk 6.12-16)

¹³ Kiotiraa Jesus kuhano kiaruna te mouna, teenaa aru iloo ki ana tama e fiffai raa ki oo ake. Te saaita naa tama naa ni ttae ake raa, ¹⁴ hiri iloo Ia te taka sinahuru maa te takarua taanata ki heheuna maa Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia maa ni aposol. A Ia ki mee ake, “Kootou nei ma ki heheuna maa nau. Kootou ma ki heunatia a nau hoki ki oo no hakaeta te Lono Taukareka, ¹⁵ teenaa naa mahi TeAtua ma ki ttaka ma kootou, ki lavaa kootou te hanahana naa tippua.”

¹⁶ Teenei te taka sinahuru maa te takarua aposol Jesus ni hiri: Simon (ttama nitaapaa Jesus ma ko Peter); ¹⁷ Te haanau James laua ma John, naa tama Sebedii (takarua nitaapaa Jesus ma ko Boanerges, teenaa ko te taratara e mee maa, ‘Naa Tamalliki te Hatturi’); ¹⁸ Andrew, Philip, Bartolomiu, Matthew, Thomas, James ttama Alpius, Tadeus, Simon, te tama te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel, ¹⁹ aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki hakaarina a ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus laua ma Belsebul

(Mt 12.22-32; Lk 11.14-23; 12.10)

²⁰ Kiotiraa hano iloo Jesus kihare, teenaa e mee hoki te kuturana tama e tammaki ni kkutu ake kiaa Ia. Jesus ma ana disaipol naa ni see lavaa iloo te kkai

hakaraaoui. ²¹ I te saaita naa hareaaakina Jesus raa ni llono i te mee nei raa, oo ake iloo ma ki toa laatou a Ia, teenaa ia araa tama e taratara maa Jesus ku vvere.

²² E mee aaraa Tisa naa Loo teelaa ni oo ake i Jerusalem ni taratara peelaa, “Tama naa e tauria Belsebul! Teelaa ko te tipua hakamau raa e kauake ana mahi ki te tama naa, teenaa kilavaa ia te hanahana naa tippua.”[✱]

²³ Teenaa ki aru ake Jesus ki naa tama naa no kauake naa taratara nei: “Satan elavaa peehea te hanaa a ia hoki Satan? ²⁴ Ki mee maa naa tama se henua e nnoho maavae ka hetaa ki laatou, te kanohenua naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁵ Ki mee maa ni hareaaakina e nnoho ka hakatautau ki laatou, naa tama naa ma ki see lavaa te nnoho taukalleka. ²⁶ Aa teenaa, ki mee maa naa tama i te nohorana Satan raa e nnoho maavae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki see takoto rooroa, aa ku maseu.

²⁷ “See hai tama elavaa te uruhia a ia te hare setanata haimahi no huuina ana hekau, ki mee maa te tanata haimahi naa see saisaitia a ia imua, kilavaa a ia te too naa hekau te tanata naa.

²⁸ “Nau e taratara atu te hakamaaoni nei: Ki mee maa setama e mee analopo sara iloo, kataratara hakallika i Te Atua, Te Atua ma ki lavaa te hanaa a Ia naa sara ttama naa. ²⁹ Iaa ki mee maa setama e taratara hakallika i Te Aitu Tapu Te Atua, naa sara ttama naa ma ki see lavaa te hanaa. Tama naa ma ki noho hakaoti ma tana sara naa.”[✱]

³⁰ (Jesus e taratara peenei i naa tama raa e taratara peelaa ia Ia, “Tama naa e taka ma te aitu hakallika.”)

Te tinna ma naa taaina Jesus

(Mt 12.46-50; Lk 8.19-21)

³¹ Te tinna Jesus aa ma ana taaina raa ni ttae ake ni ttuu ihaho, teenaa heunatia atu iloo laatou te tama tokotasi ki hare, ki mee ake ki Jesus ki hanake. ³² Teenaa ki mee ake naa tama e kktuu ia ia raa peelaa, “Too tinna aa ma oo taaina raa e nnoho ihaho, e ssee ia koe.”

³³ Teenaa ki vasiri ake Jesus, “Ko ai taku tinna aa ko ai aku taaina?” ³⁴ A Ia kittoka ki naa tama e nnoho aareha ia ia raa ka mee ake peelaa ki laatou, “Kootou mmata! Teenei taku tinna aa aku taaina. ³⁵ Ki mee maa setama e mee naa mee taku Tamana raa e hiihai, teenaa se taina aaku, se kave aaku, aa se tinna aaku.”

4

Te parapol i te tama e pesipesi naa hua laakau
(Mt 13.1-9; Lk 8.4-8)

1 Jesus nikaamata hoki te akonaki te henua vaatai te Namu Galilee. Te kuturana tama ni kktutu atu ki hakannoo kiaa Ia raa nilasiilo, teenaa kakeilo Ia no noho iloto te poti tokotasi kaaro notaura itai. Te henua ia e nnoho ake i uta, i te manumanu ttai.* 2 Jesus ni akonaki ake te kau mee hakkaatoa ka taratara ki naa parapol, teenaa e taratara ake peelaa ki naa tama naa:

3 “Hakannoo mai. Teelaa setama ni hano no pesipesi naa hua wit raa ki somo itana verena. 4 Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena, kallee ake naa manura no kaina. 5 Aaraa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, i te kina see hai pela maaoni. Naa hua wit naa ni mattiri vave lokoi, i te pela raa seelasi. 6 Teenaa te saaita telaa ni tii raa, naa wit ni mattiri ake raa ni tuunia ka mmate, i naa patiaaka laatou ni see ttae kilaro. 7 Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, aa i te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no see ffua. 8 Aaraa hua ia ni maaoha ki aruna te pela e taukareka. Naa wit naa ni ssomo hakaraa o iloo no ppepsi naa kaikai laatou; aaraa wit e ppepsi tiki matatoru, aaraa wit e ppepsi te mataono, aa aaraa wit e ppepsi te lau naa hua.”

9 Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, “Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai.”

Te hakataakoto naa parapol

(Mt 13.10-17; Lk 8.9-10)

10 Te saaita naa tama raa ni masseu ka noho Jesus soko ia raa, e mee aaraa tama inaa tama ni hakannoo kiaa Ia naa ni oo ake ma te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa no mee ake ki Jesus ki hakaari ake te hakataakoto ana parapol ni kauake kilaatou. 11 Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa vana huu i te Nohorana Te Atua raa, teenei ni kauatu nau ki kootou. Aa ki naa tama teelaa see ttaka mai ki taatou raa ia, laatou ma ki too naa taratara nei maa ni parapol. 12 Teenaa, ‘Niaaina maa naa tama naa e tokatoka ma ki kkite laatou, laatou ma ki see kkite. Niaaina maa naa tama naa e hakannoo ma ki llono laatou, laatou ma ki see massaro. I te aa, ki mee maa naa tama naa ni illoa no ffuri naa manava laatou ki Te Atua, Te Atua ni aroha i laatou no uiia naa haisara laatou.’ ”*

Jesus e hakailoa ake te hakataakoto te parapol te tama e pesipesi naa hua laakau.

(Mt 13.18-23; Lk 8.11-15)

* 4.1 Lk 5.1-3 * 4.12 Is 6.9-10 (LXX)

13 Teenaa ki vasiriake Jesus kilaatou, “Ki mee kootou see illoa i te hakataakoto te parapol nei, kootou ma ki ilotia peehea kootou te hakataakoto aaraa parapol? 14 Ttama ni pesipesi naa hua raa e mee maa ko te tama e sare taratara i naa taratara TeAtua. 15 Naa hua laakau e maaoha vaaruna te saarena raa, e mee ma ko naa tama ellono i naa taratara TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou. 16 Naa hua e maaoha vaaruna te korohatu raa, e mee ma ko naa tama ni fiafia lokoi itesaaita laatou nillo i naa taratara TeAtua. 17 Araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou kitakkoto iloto naa manava laatou. Naa tama naa nilotu i te tamaa saaita koi, aa itesaaita naa haeo raa ni pakuake, ilaatou ettaka ma naa taratara naa raa, naa taratara TeAtua naa ni tiiake koi laatou. 18 Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, e mee ma ko naa tama ellono i naa taratara TeAtua, 19 tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapiare i naa mannatu laatou ki naa vana te maarama nei, teenaa ko naa kaimannako laatou ma ki haimane laatou, aa ma aaraa vana te maarama nei teelaa e oti manava ai laatou. Teenaa ko naa mannatu naa teelaa see mau ai naa taratara TeAtua raa iloto naa manava laatou. Naa tama peenaa ma ki hainattaa iloo te kkite maa ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou. 20 Naa hua e maaoha i te pela e taukareka raa iaa, e mee ma ko naa tama ellono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ka ssura naa tiputtipu e taukalleka raa i naa ora laatou. Teenaa e mee pee kotetama etori ana hua laakau raa no ssomo kappesi telopo kaikai; naa laakau e ppesi tiki matatoru, naa laakau tiki mataono, aa naa laakau e taa te lau i ana kaikai.”

Te lamu e uhi ki te kamete
(Lk 8.16-18)

21 Jesus kuttao atu hoki, “Eaa? Ehaitama e hakaura tana lamu no uhi ki se kamete, sei ma e hakalluu kilaro sessoa? Sei iloo! Ttama raa e hakatuu te lamu raa ki aruna te aruna, kitoo te maasina te lamu naa iloto te hare.* 22 Teenaa, i naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana ettanuraa ma ki oti ku laavea no hakassuratia ki te maarama.* 23 Ki mee maa kootou e fifai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai.”

24 A Ia ni vanaake hoki peelaa, “Kootou hakannoo hakaraa oi iloo ki naa taratara kootou ellono! Te ara kootou e ffuri no hakatonutonu aaraa tama raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu kootou ite ara naa hoki, tevana iaa tana vana ma ki mee ki kootou naa ma ki ttote iaa.* 25 Naa tama ni kauake naa mee laatou TeAtua raa, TeAtua

* 4.21 Mt 5.15; Lk 11.33 * 4.22 Mt 10.26; Lk 12.2 * 4.24 Mt 7.2; Lk 6.38

ma ki kauake hoki aaraa mee, aa naa tama seai naa mee laatou ni kauake TeAtua raa iaa, naa tamaa mee e nnoho ma laatou naa ma ki toa i laatou.”[☆]

Te parapol te hua laakau e somo

²⁶ Jesus kutaratara ake hoki, “Te Nohorana TeAtua e mee peenei. Te tanata raa e pesipesi naa hua wit raa iloto tanaverena. ²⁷ Aia emoe inaa poo, aa ite ao ku masike no sasare. Ite saaita naa, ana wit raa e mattiri soko laatou ka ssomo. Tevana iaa te tanata raa see iloa maa naa wit raa e ssomo peehea. ²⁸ Teelaa ko te pela raa e mee naa wit raa ki ssomo no ffua; te mee mua e matiri ake raa, teenaa ko te hua laakau, ki oti raa naa taume raa ku vvoro, aa ite saaita naa taume raa ku maffaa raa, teenaa naa wit raa ku ppeti naa kaikai laatou. ²⁹ Saaita naa wit raa e ttae ttae raa, te tanata raa ku kaamata te taa naa wit raa ki tana paraamo, e mee te vasi naa wit raa ku tae mai.”[☆]

Te parapol te hua te laakau e ttapa ma se mastat

(Mt 13.31-32,34; Lk 13.18-19)

³⁰ Jesus ki mee ake hoki, “Taatou kitaratara maa te Nohorana TeAtua raa e mee peehea? Se parapol peehea taatou kihakaea ki illoa hakaraaoi kootou? ³¹ Te Nohorana TeAtua raa e mee ma kote hua telaakau e ttapa ma se mastat, teenaa ko te hua laakau e punaamea hakaoti inaa hua hakkaatoa. Teenaa te tanata raa e too te hua laakau naa notori iloto tanaverena. ³² Te hua laakau naa ku somo ake no lasi hakamataku iloo, see hai laakau e tae kitelasi telaakau naa. Teenaa telaakau naa ku vvoro anahuilaa ellasi kallee ake naa manura notakitaki naa ohana laatou ite maru telaakau naa.”

³³ Jesus nitaratara ki telopo parapol peenei i tana saaita ni hakaea naa taratara TeAtua raa ki naa tama; a Ia ni kauake tekau taratara ki mallama naa pisouru naa tama naa. ³⁴ I tana saaita e taratara ki naa tama raa, a Ia maraa e taratara lokei ki naa parapol. Aa i naa saaita laatou ma ana disaipol raa e nnoho soko laatou raa, a Ia maraa e kauake te hakataakoto naa parapol raa ki ana disaipol.

Jesus e haia a ia te lani raa no lauhie

(Mt 8.23-27; Lk 8.22-25)

³⁵ I te laasuru te aso naa raa, Jesus ni mee ake ki ana disaipol, “Taatou ki oo no tere kitelaa vasi te namo.”

³⁶ Teenaa tiiake iloo laatou te kuturana naa ka oo naa disaipol raa no kkake kite poti e noho ai Jesus raa ka tere laatou. E mee hoki aaraa poti ni tauttau i tainaa.

³⁷ See rooroa raa telani elasi raa kupakuu kilaatou,

teenaa te potilaatou naa kukaakea naa peau ka utuhia te poti laatou naa. ³⁸ Ite saaita naa, Jesus e moe kallano kitana llano raa ite murivaka imuri. Teenaa ffuri atu iloo ana disaipol raa no haarona: “Tisa nei, koe see anaana peehea maa taatou ku mee ki mallemo!”

³⁹ Jesus ni masike no varo iloo kite matani ma naa peau, “Marino iho!” Teenaa tuku iho iloo te matani raa ka marino kkii te moana. ⁴⁰ Jesus ki huri atu ki ana disaipol, “Kootou e mattaku ite aa? Kootou sekilavaa iloo te taaohi manava iaa nau?”

⁴¹ Ana disaipol naa ni mattaku hakallika iloo, ka vasirisiri ki laatou soko laatou: “Teenei se tama peehea, ma te matani aa ma naa peau ki tuku kiaa Ia?”

5

*Jesus e haia a Ia te tama e tauria te tipua raa ka taukareka.
(Mt 8.28-34; Lk 8.26-39)*

¹ Jesus ma ana disaipol raa ni tere nottae iloo kite matakaaina Gerasa itelaa vasi te Namu Galilee. ² Te saaita Jesus ni sepu iho ite poti raa, e mee te tanata e tauria te tipua ni hanake ite kava nottiri iaa Ia itai. ³ Te tanata naa setama etaka vaaroto naa kava, aa see haitama hoki kulavaa tesaisaitia aia te tanata naa ki see sasare. ⁴ Telopo saaita anavae ma anarima e saisaitia naa tama raa, a ia e mossiakoi a ia naa seni naa. Aia e haimahiare inaa tama ite kina naa, teenaa ni see haitama ni lavaa te hanatu no tautauhia a ia. ⁵ I te poo ma te ao, te tanata naa esare vaaroto naa kava raa ma naa mouna, ka tanitani varo peenaa ka seressere tana haitino ki naa hatu.

⁶ Itana saaita nikite i Jesus itana kina etuu mai raa, a ia ni tere atu no tuu kiana turi imua Jesus, ⁷ no tanitani varo atu peelaa, “Jesus, Ttama Te Atua Nnui! Se aa koe e mee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!” ⁸ (Aia e mee atu peenaa i Jesus kuoti te vanaake ki te tipua raa ki hakataha iaa ia.)

⁹ Teenaa ki vasiri ake Jesus, “Ko ai too inoa?”

Te tanata raa ki mee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena’, i maatou e tammaki.” ¹⁰ Teenaa a ia ki tanitani ake ki Jesus ki see kerekere ia laatou i te kina laatou e nnoho naa.

¹¹ Ite saaita naa, teelaa nipo i e tammaki ettuu ka kkai ite vasi te mouna. ¹² Teenaa naa tippua raa nittani ake peelaa ki Jesus, “Kaavea maatou ki naa poi, aa kuti iake maatou ki uru notau iloto naa poi.” ¹³ Jesus ni tiiake Ia naa tippua raa ka oo, teenaa hakattaha iloo naa tippua raa

i te tanata naa ka oo no tau inaa poi. Naa poi naa hakkaatoa, elava naa simata elua, ni ffuro ki te hakattoo ana te mouna raa no maaoha ki loto te namo raa no mallemo.

¹⁴ Naa taanata e roorosi naa poi naa ni ffuro no hakatere te lono raa ki naa tama te matakaaina naa aa naa naa tama ennoho inaa kerekere laatou inaa tautaha te matakaaina naa. Teenaa naa tama inaa kina naa ni oo ake no mmata i te vana ni mee naa. ¹⁵ Te saaita laatou nittae ki Jesus raa, laatou nikkite i te tanata ni vvare raa e noho mai. Aia ku hakao ana hekau aa ku atamai hoki; teenaa laatou ni mattaku hakkaatoa. ¹⁶ Naa tama nikkite inaa vana ni ssura naa ni hakaea ki naa tama raa i te vana ni mee i te tanata naa, aa i te vana hoki ni mee i naa poi.

¹⁷ Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no vanaake ki Jesus ki hakataha i te matakaaina laatou naa.

¹⁸ Te saaita Jesus ni mee kikake ki te poti laatou raa, te tanata ni vvare raa ni hanatu no ppura ma ki kake atu ia.

¹⁹ Araa nei Jesus ni see hiihai maa te tanata naa e kake ake. Aia ni huri are no vanaake peelaa kiaa ia, “Ahe ki hare ki ootama raa no taratara ake inaa vana TeAriki ni mee kiaa koe, aa koe ku taratara ake i naa tiputipu te manava aroha TeAriki i aa koe.”

²⁰ Teenaa hano iloo te tanata naa no hakaea ki naa tama i Dekapolis* i tana vana ni haia Jesus. Naa tama ni llono ia ia raa ni oho hakkaatoa.

Te tamariki ffine Jairus aa ma te ffine e tere tana ttoo
(Mt 9.18-26; Lk 8.40-56)

²¹ Te saaita Jesus ni ahe ki telaa vasi te namo raa, e tammaki iloo naa tama ni oo ake no kkutu ake kiaa ia i tai.

²² Teenaa sura atu iloo te tanata ettapa ma ko Jairus, a ia naa se hakamau te hare lotu i te kina naa. I tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni pesi ki anaturu imua Jesus, ²³ no taro ake peelaa, “Taku tamariki ffine raa e maki hakallika iloo. Kau no hakapiri oo rima i aruna taku tamariki nei ki marooroo ia, aa ki ora hoki.”

²⁴ Teenaa oo iloo laua ma te tanata naa. E tammaki iloo naa tama ni ssare ka oo laatou hakapaa, teenaa e muimui atu katoo i ana vasi.

²⁵ E mee te ffine e tere peenaa tana ttoo, te nei kulavaa naa setau esinahuru ma rua. ²⁶ Ana mane nioti kattoo te pesi kinaa tokta ki oo ake no haia a ia ki taukareka, te vana ia a ia ni seai iloo ki taukareka; tana maki naa ni hano koi no lasi. ²⁷ Te ffine naa ku oti telono i naa vana Jesus ni mee, teenaa hanake iloo ia iloto te kuturana raa vaamuri Jesus, ²⁸ ka maanatu soko ia peelaa, “Ki mee koi nau epaa takurima i ana hekau e hakao, teenaa nau ma ki taukareka.”

* 5.20 Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, ‘naa Matakaaina e Sinahuru’

29 Araa sare atu iloo ia no paa tanarima kite ttpa te kkaahu Jesus; teenaa tanattoo ni motu hua lokoi i te saaita naa, aa aia kulono hoki ma teelaa setaukareka raa ku sura i tana haitino. ³⁰ I te saaita naa lokoi raa, Jesus ni lono maa teelaa ni mahi e maffana iaa Ia, teenaa hakatahuri iloo Ia ki naa tama raa no vasiri, “Teelaa ko ai te tama e paa i taku kkaahu?”

31 Ana disaipol raa ki mee ake, “Mmata i naa muimui atu naa tama naa i oo vasi; koe e vasiri peehea ma ko ai te tama e paa iaa koe?”

32 Tevana iaa Jesus ni tokatoka koi kite Ia i te tama ni paa kiaa Ia. ³³ Te ffine raa ni porepore i tana matakū i te vana ni mee iaa ia, teenaa hanake iloo no pesi ki ana turi imua naa vae Jesus, no taratara ake te hakamaaoni i naa vana ni ssura iaa ia. ³⁴ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Taku tama, koe ku taukareka iaa koe e mau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraa oi.”

35 Te saaita Jesus koi taratara ake kite ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaake ki Jairus, “Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au.”

36 Jesus ni see hakannoo atu ki naa taratara naa tama naa e hai; a Ia ni huri no vanaake ki Jairus, “Koe see matakū; taaohi manava koi iaa nau.” ³⁷ Jesus ni see hiihai maa ni tama kioo ake. A Ia ni toa koi a Ia Peter ma te haanau James ma John ka oo laatou. ³⁸ Laatou ni oo atu no ttae iloo kite hare Jairus, teenaa kilono Jesus i naa hevaa huri te hare naa. ³⁹ Teenaa uru atu iloo Ia ki hare no mee ake ki naa tama naa, “Kootou ettani i te aa? Ttamariki naa see mate, tama naa e moe koi!”

40 Naa tama iloto te hare naa ni hakasakammini koi naa kaisu laatou iaa Ia, teenaa kerekereia iloo Ia naa tama naa kioo ki haho. Araa toa iloo Ia naa maatua te tamariki raa aa ma te takatoru disaipol ni ooake ma Ia raa, ka uru atu laatou ki te kina te tamariki raa e moe. ⁴¹ Teenaa kapaatu iloo Jesus kite rima te tamariki raa no mee ake haka Hebrew peelaa, “Talitha koum,” teenaa ko te taratara e mee maa, “Ttamariki ffine nei, nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!”

42 Te tamariki ffine naa ni masike i te saaita naa lokoi no sare vaaroto te hare. (Naa setau te tamariki naa e sinahuru maa rua.) Naa maatua te tamariki naa ni llee hakaoti naa mouri laaua. ⁴³ Tevana iaa Jesus ni hakaapo ake ki laaua ki see taratara ake laaua ki setama i te vana ni mee naa. Araa mee ake iloo ki laaua ki kauake ni kaikai ma te tamariki raa ki kai.

6

*Jesus e sahea naa tama i Nazareth**(Mt 13.53-58; Lk 4.16-30)*

¹ Jesus ni masike ite kina naa no ahe ma ana disaipol kitana matakaaina. ² Ite aso te Sabat raa, a Ia ni hano no kaamata ana akonaki raa ite hare lotu naa Jew. Etammaki iloo naa tama ni oo ake; aa ite saaita naa tama naa ni llono i ana taratara raa, laatou ni oho hakkaatoa, teenaa ki vasirisiri laatou peelaa, “Teenei se iloa te tama nei etoomai ihea? Teenei se atamai aa ni mahi te tama nei ni kauake e ai ki lavaa ia te ppena naa mirakol?” ³ Eaa? Teenei sei ko te kapenta, te tama Mary? Teelaa sei ko Ia raa e mee ana taaina ko James, Joseph, Judas aa ko Simon? Eaa? Teelaa sei ko ana kave raa ennoho i te kina nei?” Teenaa naa tama naa ni see fiffai ma laatou e hakannoo kiaa Ia.

⁴ Jesus kimee ake kilaatou, “Te pure Te Atua raa e haia hakaraaoina naa tama i ana matakaaina kato e hano; aa i tana tino matakaaina raa iaa, a Ia e hakakkeina. Teenaa ana tino haanauna raa iloo ma ki see illoa atu kiaa ia.”^{*}

⁵ Jesus ni see lavaa te hakassura ni mahi Te Atua ite kina naa; a Ia ni hakapiri koi tana rima iaruna naa uruai tama e mmaki no taukalleka naa tama naa. ⁶ A Ia ni teki iloo i naa tama naa ni see hakannoo kiaa Ia.

*Jesus e heuna te taka sinahuru maa te takarua disaipol aana raa ki oo**(Mt 10.5-15; Lk 9.1-6)*

⁷ Jesus ni aru ake kitana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa kiaa Ia. Teenaa uui atu iloo Ia naa mahi Te Atua kilaatou, kilavaa laatou te hanahana naa tippua. Araa heunatia iloo Ia naa tama naa ka oo, tiki takarua, no mee ana heuna. ⁸ Teenaa a Ia ni taratara ake peelaa kilaatou, “Kootou sei ni mee ma ni haraoa, naa paeke e hahao hekau, aa ma ni mane etoo ka oo ma kootou; kootou too koi naa tokotoko kootou.”^{*} ⁹ Kootou hakao ni taka ma kootou, tevana iaa kootou see too maa ni ssoa kkahu maa kootou.” ¹⁰ A Ia ni vanaake hoki peelaa, “Naa hare kootou etoa ki nnoho raa, kootou ku nnoho tonu inaa hare naa kitae kitessao kootou e massike ite matakaaina naa ki oo. ¹¹ Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see oo atu no toa kootou aa see hii hakannoo ki kootou, kootou kuti iake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Te saaita kootou e o raa, kootou kutahitahi naa kerekere emmau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura raa e sara.”^{*}

^{*} 6.4 Jn 4.44 ^{*} 6.8 Lk 10.4-11 ^{*} 6.11 Acts 13.51

¹² Teenaa oo iloo naa disaipol raa no hakaea ki te henua ki ffuri naa manava laatou no tiiake te tiputipu eppena naa haisara. ¹³ Te lopo tama e uruhia naa tippua raa ni haia laatou no taukalleka, aa etammaki naa tama e mmaki ni mumurua laatou ki te ssunu te oliv no malolloo.*

Te mate John Baptis
(Mt 14.1-12; Lk 9.7-9)

¹⁴ Herod, tetuku Galilee raa, nilono inaa vana Jesus ni mee naa, teenaa ite henua hakkaatoa e taratara iaa Ia. Aaraa tama e taratara peelaa, “John te Baptis raa ku ora hoki, teenei e lavaa ai te tama nei te hakassura naa mahi TeAtua.”

¹⁵ Aaraa tama iaa e taratara peelaa, “Teenei ko Elijah.”

Aa aaraa tama e mee maa, “Teenei se pure TeAtua, e mee pee ko naa pure TeAtua imua.”*

¹⁶ Te saaita Herod nilono inaa vana nei raa, a ia ni mee tana taratara peelaa, “Tama naa ko John te Baptis, te tama ni tuutia a nau tana ua no mate; aa teenei ttama nei ku ora hoki.” ¹⁷ Teelaa ko Herod raa ni mee ake ki ana roorosira ki saisaitia John, aa ku peesia ki loto te hare karapusi. A ia ni mee tana vana naa iaa ia ni aavanatia a ia Herodias, te aavana tana taina, Philip. ¹⁸ John te Baptis maraa e hai ake loko peelaa ki Herod, “Te mee raa e sara ma koe ki aavanatia a koe te aavana too taina!”*

¹⁹ Herodias nitaka ma tana lotoffaeo i John; a ia ni hiihai maa John ki taia ki mate, tevana iaa tana vana naa ni see akottia. ²⁰ Ite aa i Herod ni iloa maa John setama esorina taukareka aa setama hoki etonu tana ora. Teenaa ki mee ake a ia ki naa tama e heheuna iaa ia raa ki see taia John. Niaaina maa naa mannatu Herod maraa seettonu iana saaita elono inaa taratara John raa, a ia maraa e hii hakannoo koi ki ana taratara.

²¹ Tessao Herodias kimee tana vana hakallika naa kutae. Teenaa kote aso te kaikai elasi Herod ni mee, ki hakamaatino tana aso ni haanau mai. A ia ni aru ki naa hakamau te kaaman, naa hakamau ana soldia, aa ma naa tama hakamaatua iloto Galilee, ki oo ake ki tana kaikai naa. ²² Herod laatou ma naa tama ni oo ake ki te kaikai naa ni hakahiahia ina te taupu Herodias i tana saaita ni hanake no anu imua laatou. Teenaa mee ake iloo Herod peelaa ki te taupu naa, “Kainnoo mai too mee e hiihai, aa nau ma ki kauatu kiaa koe.” ²³ Herod ni tuku hoki tana taratara peelaa, “Se aa taau e kainnoo mai, nau ma ki kauatu. Niaaina kimee maa koe e hiihai ma ki kauatu se vasi iaku mee hakkaatoa raa, nau ma ki kauatu kiaa koe!”

* 6.13 Jas 5.14 * 6.15 Mt 16.14; Mk 8.28; Lk 9.19 * 6.18 Lk 3.19-20

²⁴ Teenaa hano iloo te taupu raa no vasiri ake ki tana tinna, “Se aa taaku ki kainnoo?”

Tana tinna raa ki mee ake, “Vanaatu ia a koe e hiihai ki kauatu te pisouru John te Baptis.”

²⁵ Teenaa tere iloo te taupu naa no mee ake peelaa ki te tuku, “Nau e hiihai maa koe ki haaoa mai te pisouru John te Baptis kiloto sepeesini aa kutoomai kiaa nau i te saaita nei lokoi!”

²⁶ Te manava te tuku raa ni hakallika iloo i te taratara te taupu raa ni kauake, tevana ia a ia ku seelavaa te sahea a ia te taupu naa, iteelaa se taratara aana ni tuku kallono katoo naa tama ni oo ake ki te kaikai naa.

²⁷ Teenaa heunatia iloo a ia tana roorosi tokotasi ki hano no toomai te pisouru John. Te roorosi naa ni hano

ki te hare karapusi raa no tuutia iloo ia te pisouru John.

²⁸ Araa haaoa iloo ia te pisouru raa kiloto tepeesini ka too ake no kauake ki te taupu, teenaa kauake iloo te taupu raa ki tana tinna.

²⁹ Te saaita naa disaipol John ni llono raa, oo ake iloo laatou no too tana haitino no tanumia.

Jesus e haanai te kuturana tama e lasi

(Mt 14.13-21; Lk 9.10-17; Jn 6.1-14)

³⁰ Naa aposol raa ni ahe ake ki Jesus no taratara ake i naa vana katoo laatou ni mee aa ma naa taratara laatou ni akonaki ki te henua. ³¹ E tammaki iloo naa tama ni oo ake ka oo peenaa i te kina Jesus enoho ma ana disaipol, ka see lavaa naa tama naa te kkai hakaraaoi. Teenaa ki mee ake peelaa Jesus ki ana disaipol, “Taatou ki oo ki se kina no nnoho soko taatou, kilavaa kootou te hakamalolloo.” ³² Teenaa massike iloo laatou no kkake i te poti raa ki oo ki se kina see nnohoria te henua.

³³ Tevana ia a telopotama nikkite i te saaita laatou ni massike ka oo raa ni mmate maa teelaa ko Jesus ma ana disaipol; naa tama naa ni hakataka i naa matakaaina raa ka ffuro vaauta no ttae ki te kina Jesus ma ana disaipol raa ma ki hakattau ake. ³⁴ Te saaita Jesus ni sepu i te poti raa no kite i te kuturana elasi naa raa, tana manava ni llee iloo, i naa tama naa ku mee ma ko naa sipsip e lellere huri, see haitama e mmata ake ki laatou. Anaa kaamata iloo ia te akonaki ake tura a mee iloo e taukalleka Te Atua.✠

³⁵ I te saaita naa raa telaa raa ku taupiri kisuru, teenaa oo ake iloo ana disaipol raa no mee ake ki Jesus, “Taatou ku poonia, aa te kina nei see nnohoria. ³⁶ Heunatia naa tama naa ki oo no taavi nikaikai maa laatou i naa matakaaina e ttuu taupiri mai.”

✠ 6.34 Num 27.17; 1 Kgs 22.17; 2 Chr 18.16; Ezek 34.5; Mt 9.36

³⁷ Araa nei Jesus ni huri atu are no mee ake ki laatou peela, “Kootou naa kikauake nikaikai maa naa tama naa ki kkai.”

Ana disaipol raa ki mee ake, “Koe e hiihai maa maatou ki oo no pesi ni sehua e-lua naa siliva ki naa kaikai kikkai naa tama nei?”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, “Kootou oo no mmata maa e hia naa haraoa taatou koi takkoto.”

Naa disaipol raa ni ahe ake no mee ake peela, “Teelaa ni haraoa e rima aa naa ika e lua.”

³⁹ Araa vanaake iloo Jesus kilaatou ki hakapaapaaria naa tama raa aa ku haia kinnoho ite vvee, naa tama koi ki hakapaa no nnoho laatoukina. ⁴⁰ Teenaa nnoho iloo naa tama naa inaa kina laatou naa; e mee naa kuturana elava itelau aa aaraa kuturana elava tana tino rima naa tama e nnoho hakapaa. ⁴¹ Jesus ki too naa haraoa e rima ma naa ika e lua raa no ttoka ki telani ka taku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ki naa tama. A Ia ni vaevae atu naa ika e lua raa hoki ki naa tama naa hakkaatoa. ⁴² Naa tama i te kina naa ni kkai kato no pposu. ⁴³ Teenaa oo atu iloo naa disaipol raa no ffao naa kete e sinahuru maa rua no ppii ki naa kaikai nittoe. ⁴⁴ Te kooina naa taanata hakkaatoa ni kkai i te kina naa e lava naa simata e rima.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai
(Mt 14.22-33; Jn 6.15-21)

⁴⁵ Saaita naa lokoi, Jesus ku haia a Ia ana disaipol raa ki oo no kkake kite poti laatou raa aa laatou ku oo imua ki Bethsaida, itelaa vasi tenamo. A Ia iaa kunoho ki heunatia a Ia te kanohenua naa ki oo ki naa matakaaina laatou. ⁴⁶ Ite saaita te kanohenua naa ku oti te heunatia a Ia ka oora, hano iloo Ia ki aruna te tamaa mouna tokotasi no taku. ⁴⁷ Ite saaita telaa ni sururaa, te poti naa disaipol raa ku tae ki loto ttonu te namo; Jesus iaa e noho soko Ia i uta. ⁴⁸ A Ia ni kite i ana disaipol raa seelavaa te aro hakatuu ki te matani e oko haimahi mai imua laatou mataavaka. I te ssao naa manu maraa e ttani i te tahaata raa, Jesus ni sasare ake vaaruna te kirikiri ttai. A Ia ni taupiri koi ki hakaraka i-laatou, teenaa kkite iloo naa disaipol raa i aa Ia. ⁴⁹ Te saaita ana disaipol naa ni kkite i ana sasare ake vaaruna te kirikiri ttai raa, naa tama naa nittau maa Ia se tipua. Teenaa ki ttani huri naa tama naa. ⁵⁰ Naa tama naa ni poreppore i naa mattaku laatou i te kkite ana laatou i aa Ia.

Jesus ni huri atu i te saaita naa lokoi no mee ake ki laatou, “Kootou see mattaku, teenei ko nau!”

⁵¹ Teenaa kake atu iloo Ia ki loto te poti naa tama naa, ka marino hakaoti te matani. Ana disaipol raa ni oho

hakaotii loo, ⁵² ilaatou ni hakatuu nataa iloo ma Jesus ni haanai peehea te lopo tama ki naa haraoa koi e moosi.

*Jesus e hakamasike naa tama e mmaki i Genesaret
(Mt 14.34-36)*

⁵³ Laatou ni tere no tae ake iloo i te matakaaina Genesaret, teenaa taura iloo laatou poti raa i te kina naa. ⁵⁴ I te saaita laatou koi ssepu ilaatou poti raa, naa tama i te kina naa ni mmate lokoi maa teelaa ko Jesus. ⁵⁵ Teenaa ffuro iloo naa tama naa vaaroto naa matakaaina katoo i te kina naa, no sausau ake naa tama e mmaki ma naa moelana laa-touraa ki naa kina laatou ellono maa Jesus kunoho. ⁵⁶ I naa matakaaina hakkaatoa Jesus ni hano raa, naa tama i naa kina naa maraa e too ake naa tama laatou e mmaki raa no hakamoe iloto naa maket, kattaro ki Jesus ki tiiake naa tama e mmaki naa ki ppaa koi naa rima laatou ki te ttpa tana kkahu. Teenaa naa tama katoo ni ppaa naa rima laatou ki tana kkahu naa ni malolloo hakkaatoa.

7

*Te akonaki naa tippuna
(Mt 15.1-9)*

¹ E mee naa Faarisi ma naa tisa naa Loo ni oo ake i Jerusalem no kkutu ake ki Jesus. ² Naa tama naa ni kkite maa aaraa disaipol e kkai koi ma naa rima laatou see fuiffui hakaraaoi ki mataffua; te tiputipu e haia naa Jew maa e hakallika.

³ Teenaa i naa Faarisi ma naa Jew raa hakkaatoa e tautari ki naa sosorina naa tippuna laatou imua. Naa tama naa e fuiffui hakaraaoi iloo naa rima laatou i te saaita laatou kumee kikkai. ⁴ Aa kimee maa nikaikai naa tama naa e taavi mai i te maket raa, naa tama naa e fuiffui naa haitino laatou imua ki mataffua, aa ka see kkai ai laatou. Laatou e tautari hoki kiaaraa loo laatou ni kauake naa tippuna laatou, teenaa ki huihui hakaraaoi laatou naa kap, naa sosopana, naa peesini, aa ma naa ketol laatou.

⁵ Teenaa vasiri ake iloo naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa peelaa ki Jesus, "Ai oo disaipol raa see tautari ai ki naa taratara ni kaumai naa tippuna taatou imua? Ai laatou e kkai ai ma naa rima e kerekere laatou?"

⁶ Jesus ki hakahe ake, "Naa tama e kaikailua! Isaiah ni taratara tonu iloo i ana taratara ni sissii i tana laupepa i kootou:

'Naa tama nei e lotu mai koi ki naa maaisu laatou, aa naa manava laatou iaa e mmao haaeo iloo i aa nau.

⁷ Naa tama naa e lotu vare koi, i laatou e tautari are ki naa loo naa tamavare,

ka hai maa teelaa ko naa Loo TeAtua!⁷*

⁸ “Naa Loo TeAtua raa e hakakkeena kootou no tautari are kootou ki naa akonaki naa tamavare te maarama nei.”

⁹ Jesus ku ttao atu hoki, “Kootou e illoa iloo ma ki hakakkeina kootou naa Loo TeAtua kilavaa kootou tetaaohi ki naa akonaki naa tippuna kootou. ¹⁰ Teenaa ikootou emee maa i Moses nitaratara peelaa, ‘Hakannoo kitootamana ma tootinna. Ttama emee hakallika tana tamana ma tanatinna raa ki taia ki mate.’¹¹ Tevana iaa kootou e hai maa ki mee se tama e taratara ake peelaa kitana tamana ma tanatinna, ‘Naa mee koorua e kauatu nau ma ki tokonaki ki koorua raa, teenaa nimee ni kauatu nau ki TeAtua.’ ¹² Teenaa te tama naa ku haia kootou ki sei ana vana ki mee maa ana maatua. ¹³ Ite ara nei raa, naa taratara TeAtua raa ku tiiake kootou i naa akonaki kootou e kauake ki aaraa tama. Kootou maraa emee te lopo vana peenei.”

*Naa mee emee te tama ki kerekere
(Mt 15.10-20)*

¹⁴ Ki oti raa Jesus ku kannaa hoki ki te kuturana raa peelaa, “Kootou kato hakannoo mai ki illoa kootou. ¹⁵ Te mee itaha e too te tama kiloto tana manava raa, see lavaa te mee te ora tetama naa kikerekere. Teelaa are kote mee e au kitaha te maaisu tetama, teelaa emee te ora tetama kikerekere. ¹⁶ [Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”]

¹⁷ Teenaa itana saaita ni masike ite kuturana raa no uru kiloto te hare raa, ana disaipol raa ni vasiri ki illoa laa-tou ite hakataakoto tanataratara nikauake. ¹⁸ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou hoki e vvare ma ko naa tama naa? Te mee tetama ekai kahano kiloto tana manava raa seelavaa te mee te ora tetama kikerekere. ¹⁹ Ite aa, naa kaikai naa see oo kitana hatumanava; naa kaikai naa euru koi kitana manava, aa ki oti koi ku oomai kitaha.” (Iana taratara emee nei raa, Jesus emee maa naa kaikai hakkaatoa e taukalleka te kkai.)

²⁰ A Ia ki mee ake hoki, “Te mee are e sura iho ite ora tetama raa, teenaa te mee emee te tama kikerekere. ²¹ Ite aa, naa tiputtipu e hakallika nei e ssura iho ite hatumanava te tama: naa mannatu e hakallika, te tiputipu hai huri, manava kailaarao, te maanatu kitaa tama, hai huri ma te aavana telaa tama, ²² te manava kaimmate ite mee, te sosorina hakallika ki telaa tama, taratara kailaarao, manava see napa, manava ssano, manava e tupetupe tama, manava ahu, aa te sosorina vvare. ²³ Naa tiputtipu hakallika nei hakkaatoa

* 7.7 Is 29.13 (LXX) * 7.10 Ex 20.12; 21.17; Lev 20.9; Deut 5.16

e ssura iho i te ora te tama, teenaa e mee ai te tama naa no kerekere.”

Te ffine haka Syria
(Mt 15.21-28)

²⁴ Teenaa hano iloo Jesus ki te kina e taupiri ki te matakaaina Tyre. A Ia ni hano no noho iloo i te hare tokotasi, aa a Ia ni see hiihai maa nitama ki illoa maa Ia i te kina naa. Araa nei a Ia ni ilotia koi. ²⁵ Te ffine tokotasi, e mee tana tamariki ffine e uruhia te tipua hakallika, ni lono maa Jesus ku noho i te kina naa. Teenaa te ffine naa ni hanake ite saaita naa lokoi no tuu kiana ture imua naa vae Jesus. ²⁶ Te ffine naa seai se Jew, a ia ni haanau i te matakaaina Fonisia iloto Syria. A ia ni tani ake ki Jesus ki hanaa te tipua i tana tamariki ffine. ²⁷ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa tamalliki maatou raa ki tiiake ki kkai no pposu imua. Te mee raa see tonu ma naa kaikai naa tamalliki naa e toa no peesia ki naa poi.”

²⁸ Te ffine raa ki mee ake, “Te Ariki, naa poi e moemmoe vaararo naa teevoora maraa e kkai hoki naa kaikai e ttoe naa tamalliki!”

²⁹ Teenaa ki mee ake Jesus kia ia, “Too maanatu naa e tonu. Ahe ki too hare, koe ma ki kite maa te tipua raa ku oti te hakataha i too tamariki!”

³⁰ Te ffine naa ni hano ki hare no kite iloo i naa moe tana tamariki raa i ana moelana; te tipua raa ni hakataha maaoni i aa ia.

Jesus e haia a Ia te tama e tturi ana kautarina, aa see iloa te taratara

³¹ Ki oti raa Jesus ku masike i naa kina i Tyre naa no hano vaaroto Saidon ki te Namu Galilee, teenaa a Ia ni hano vaaroto te kina e ttapa ma ko Dekapolis*. ³² E mee naa tama ni too ake laatou te tanata ki Jesus; ttama naa e tturi ana kautarina aa see iloa te taratara. Naa tama naa ni mee ake ki Jesus ki hakapiri tana rima ki aruna te tanata raa ki taukareka ia. ³³ Jesus ni ttaki te tanata naa hakavasi i taha te kuturana no ppono ana mataarima ki loto ana kautarina, ki oti raa saavare iloo ki ana mataarima no hakapaa ki te arero te tanata naa. ³⁴ Teenaa ttoka iloo Jesus ki te lani no pesi tana maanava ka mee ake peelaa ki te tanata, “Effata!” e mee maa, “Taraki!”

³⁵ Saaita naa lokoi raa te tanata naa kulono. A ia hoki kulavaa te taratara hakaraa oi. ³⁶ Teenaa mee ake iloo Jesus ki naa tama raa ki see oo no taratara ake ki ni tama i tana vana ni mee nei. Te vana ia, niaaina maa Jesus e hai ake lokoi peenaa ki see taratara laatou raa, te henua

* 7.31 Dekapolis; teenaa ko te taratara e mee maa, ‘naa Matakaaina e Sinahuru’

nihakaea peenaa iana vana nimee. ³⁷ Naa tama katoo nillono ite vana nimee naa ni oho naa mouri laatou. Laa-tou nimee naataratara laatou peelaa, “Naa vana katoo te tama nei e mee nei e taukalleka. Naa tama hoki etturi naa kautarina laatou aa see illoa te taratara raa e haia a Ia no taukalleka.”

8

Jesus e haanai naa tama e lava naa simata e haa
(Mt 15.32-39)

¹ Inaa aso naa koi, telaa kuturana elasi ni oo ake no kkutu ake ki Jesus. Saaita naa kaikai naa tama naa ni oti raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ² “Nau e aroha i naa tama nei, i naa tama nei kullava iloo naa aso laatou e toru ni nnoho ma nau, aa te nei laatou ku see hai kaikai. ³ Ki mee maa laatou e kaavea a nau see kkai ki naa hare laatou, naa tama naa ma ki takalloo no ssina ite ara, i aaraa tama laatou ni oo mai iloo i naa kina e mmao.”

⁴ Teenaa ki vasiri ake ana disaipol, “Taatou ma ki llave ni kaikai peehea ite kina see nohoria nei ki haanai naa tama nei?”

⁵ Jesus ki vasiri ake, “Ehia naa haraoa e nnoho ma kootou?”

Ana disaipol raa ki mee ake, “E hitu.”

⁶ Araa vanaake iloo Jesus ki te kanohenua naa ki nnoho ki laro. Teenaa too iloo Ia naa haraoa e hitu naa no taku ki TeAtua. Ki oti raa, tohitohi iloo naa haraoa raa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae ake ki naa tama. Araa oo iloo naa disaipol raa no vaevae naa haraoa.

⁷ Naa disaipol naa hoki nimee naa uruai ika laatou. Jesus ni too naa ika naa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki naa ika naa ki ana disaipol raa ki too no vaevae ki naa tama.

⁸ Naa tama raa hakkaatoa ni kkai no pposu. Teenaa oo iloo naa disaipol raa no ffao ake naa kaikai naa tama naa ni ttote; laatou raa ni ffao naa kete e hitu no ppii. ⁹ Te kooina katoo naa taanata ite kina naa e lava naa simata e haa. Ki oti raa heunatia iloo a Ia naa tama naa ka oo ki naa matakaaina laatou. ¹⁰ A Ia iaa ku kake ma ana disaipol raa ki te poti laatou raa ka oo ki te matakaaina Dalmanuta.

Naa Faarisi raa ku mee ake ki Jesus ki huri ake naa mahi TeAtua

(Mt 12.38-42; 16.1-4)

¹¹ E mee naa Faarisi ni oo ake ki Jesus no hakatauttau laatou. Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus, teenaa vanaake iloo laatou ki Jesus ki hakasura se mirakol, ki huri ake peelaa maa naa mahi TeAtua e takkoto i aa Ia. ¹² Jesus ni pesi tana maanava no mee ake

☆ 8.11 Mt 12.38; Lk 11.16

peelaa kilaatou, “Sevana peehea naatama itessaonei e sessee ma kikkite laatou maa ni mirakol? Nau e vanaatu ki kootou! See hai vana peenaa ma ki hakasuratia kikkite naa tama nei!”[☆]

¹³ Teenaa masike iloo Jesus no ahe kite poti laatou raa no hano ki telaa vasi te namo.

Matamata hakaraaoi naa akonaki hakallesi naa Faarisi ma Herod

(Mt 16.5-12)

¹⁴ Naa disaipol raa nissiri ma ki too ake ni haraoa killava ilaatou; teelaa se haraoa koi tokotasi laatou ni too ake ite poti. ¹⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi ite iis naa Faarisi raa ma Herod.”[☆]

¹⁶ Teenaa kaamata iloo naa disaipol raa te taratara sokolaatou: “Tama nei e taratara peenei itaatou see hai haraoa.”

¹⁷ Jesus ni iloa inaa taratara naatama naa e hai, teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa, “Ai kootou e taratara ai ite see hai haraoa kootou? Naa pisouru kootou seki massaro iloo? Kootou ku manava makattau peehea? ¹⁸ Kootou e mee naa karamata kootou, aa kootou see kkite peehea? Kootou e mee naa kautarina kootou, aa kootou see llono peehea? Kootou se hakamaarona?”[☆] ¹⁹ Itaku saaita ni ttohi naa haraoa e rima raa ka haanai naa simata e rima naa taanata, e hia naa kete e ppii kootou ni ffao i naa kaikai ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake, “Sinahuru maa rua.”

²⁰ Jesus ki mee ake hoki, “Aa itaku saaita ni ttohi naa haraoa e hitu ka haanai naa simata e haa, e hia naa kete e ppii kootou ni ffao i naa kaikai ni ttoe?”

Naa disaipol raa ki mee ake “E hitu.”

²¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Aa teenei kootou seki illoa iloo?”

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no taukareka i Bethsaida

²² Jesus ma ana disaipol raa ni oo no ttae iloo ki Bethsaida, teenaa e mee naatama ite kina naa ni too ake laatou te tanata tokotasi e ppuni ana karamata no ttaro ake ki Jesus ki paa tana rima ite tanata raa ki taukareka.

²³ Jesus ki piki kite rima te tanata raa no hakattaki ki taha te henua naa. Teenaa saavare iloo ki naa karamata te tanata raa ka ppoo atu ana rima ki ana karamata. Araa vasiri ake iloo Ia peelaa ki te tanata, “Koe e hai mee e kite?”

[☆] **8.12** Mt 12.39; Lk 11.29 [☆] **8.15** Lk 12.1 [☆] **8.18** Jer 5.21; Ezek 12.2; Mk 4.12

²⁴ Te tanata raa ni ttoka ki aruna no mee ake peelaa, “Uee, nau ekite inaatama, tevanaiaa laatou etiputtipu ma ni laakau e sassare.”

²⁵ Jesus kippoo hoki ana rima ki ana karamata. Saaita nei raa tetanata naa kulavaa tettoka, teenaa aia kulavaa te kite hakaraaoi inaa mee hakkaatoa. ²⁶ Teenaa heunatia iloo Jesus tetanata naa ka hano, tevanaiaa a Ia ni vanaake peelaa ki te tanata naa, “Koe see ahe atu ki te matakaaina naa.”

Peter e taratara maa Jesus ko te Mesaea
(Mt 16.13-20; Lk 9.18-21)

²⁷ Jesus ma ana disaipol raa ni massike i Galilee ka oo iloo ki naa matakaaina e ttuu tauppiri ki Sisaria Filipai. Saaita laatou ni sassare ka oo raa, Jesus ni vasiri ake kilaatou, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

²⁸ Ana disaipol raa ki mee ake, “E mee naa tama e hai maa koe ko John te Baptis, aa aaraa tama e hai maa koe ko Elijah. Aaraa tama ia e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua.”[☆]

²⁹ Teenaa vasiri ake iloo Jesus kilaatou, “Ai kootou? Kootou e mee maa nau ko ai?”

Peter ki mee ake, “Koe naa ko te Mesaea.”[☆]

³⁰ Teenaa taratara ake iloo Jesus kilaatou, “Kootou see taratara ake ki ni tama i aa nau.”

Jesus e taratara hakaoti i tana mate
(Mt 16.21-28; Lk 9.22-27)

³¹ Teenaa kaamata iloo Jesus te akonaki ake ana disaipol: “Ttama te Henua raa ma ki hakallono iloo ki te isu, aa ma ki hakakkee ina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naa tisa naa Loo. Ttama naa ma ki taia no mate, tevanaiaa a Ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso.” ³² Jesus ni taratara ake hakaraaoi iloo i tana mate naa ki naa tama naa. Teenaa huri atu iloo Peter no ttaki ia a Ia ki te vasi no nutua. ³³ Jesus ni karopa no ttoka iloo ki ana disaipol, teenaa huri atu iloo no nutua a Ia Peter: “Satan, hakataha ia nau. Teenaa seai ni mannatu TeAtua naa e taka ma koe, teenaa ni mannatu naa tama te maarama nei!”

³⁴ Araa kannaa iloo Jesus ki ana disaipol aa ma naa tama ettuu ite kina naa no mee ake peelaa, “Ki mee se tama e hiihai maa ia ki tautari kiaa nau, a ia ki see hakataakoto kiaa ia soko ia, aa ia ku ssau tana kros raa no tautari mai kiaa nau.”[☆] ³⁵ Ite tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora ki haia a ia aku heuna aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, ttama naa ma ki taaohi te ora

[☆] **8.28** Mk 6.14-15; Lk 9.7-8 [☆] **8.29** Jn 6.68-69 [☆] **8.34** Mt 10.38; Lk 14.27

maaoni.* 36 Se aa e taukareka ma ki sura i te henua, ki mee maa naa mee kato o i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou ia se taaohi te ora maaoni? Se ai iloo! 37 See hai mee hoki te henua e lavaa te hookii ma se uruhana ki haka ahe ake naa ora laatou. 38 Ki mee maa se tama e napa ia nau aa i aku akonaki, i te nnoho taatou ma naa tama see illoa i Te Atua aa e sosorina hakallika i te ssao nei raa, teenaa te Tama te Henua raa ma ki napa ia ia i tana saaita ma ki au iloto naa mahi tana Tamana ma naa ensol e ttapu.”

9

1 Araa teenaa, vanaake hoki Jesus kilaatou peela, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou: Te saaita te Nohorana Te Atua e tae mai raa, aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei koi nnoho. Teenaa naa tama naa ma ki tae ake no kkite i naa noho hakamaatua Te Atua i tana Nohorana.”

Naa mahi Te Atua e hakatii maarama mai i te haitino Jesus (Mt 17.1-13; Lk 9.28-36)

2 Naa aso e ono ku oti te llaka raa, Jesus ni toa a Ia Peter laatou ma James aa ko John, ka oo laatou ki aruna te mouna e moe ki aruna, no nnoho soko laatou. Teenaa ki kkite ana disaipol naa i naa hakatii maarama ake naa mahi Te Atua i te haitino Jesus.* 3 Ana hekau e hakao raa ni huri no kkiva ka makkini hua. See hai tama i te maarama nei e lavaa te huihui ana hekau no makkini peela. 4 Teenaa kkite iloo te takatoru naa i naa hakassura ake Elijah ma Moses no ttuu ka hai taratara ma Jesus.

5 Peter ki kannaa ki Jesus, “Rabai, e taukareka iloo i maatou e nnoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru: too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah.” 6 Peter ni see illoa i tana taratara ki mee, teenaa i laatou ni mattaku hakallika iloo.

7 Teenaa irihia ake iloo te uruaoa raa no uhi ake vaaruna laatou. Araa te reo raa ku taratara iho iloto te uruaoa: “Te nei taku Tama e llee ai taku manava. Kootou hakannoo atu kiaa Ia!”* 8 Naa disaipol raa ni hurihuri no ttoka atu raa nei, ku see hai tama ku ttuu mai; te laa ko Jesus soko Ia ku tuu ma laatou.

9 Saaita laatou koi sassare mai kilaro te mouna raa, Jesus ku ppui ake hakaoti tana taratara kilaatou: “Kootou see hakaari ake ki ni tama i naa mee kootou ni kkite. Kootou ttari ki te saaita te Tama te Henua raa ku oti te masike ake hoki i te mate.”

10 Naa tama naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus, tevana ia laatou ni vasirisiri soko laatou peela, “Te taratara ttama nei e mee maa e masike i te mate, e mee maa e aa?”

* 8.35 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 * 9.2 2 Pet 1.17-18 * 9.7 Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22

¹¹ Teenaa vasiria iloo laatou Jesus, “Ai naa tisa naa Loo raa e taratara ai maa Elijah ki hakasura mai imua?”[☆]

¹² Jesus ki mee ake, “Elijah ma ki hakasura mai maaoni imua no hakattonu hakaoti naa mee hakkaatoa. Ai te Laupepa Tapu raa iaa esissii peelaa maa te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu aa ma ki hakakkee ina te henua?”¹³ Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: Elijah ku oti te hakasura iho, teenaa te henua ni ffuri atu no mee pakavaina aia, e mee koi pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa e taratara iaa ia.”

Te tamariki tanata e uruhia te tipua e haia Jesus no taukareka

(Mt 17.14-21; Lk 9.37-43)

¹⁴ Saaita Jesus ma te takatoru raa ni ttae atu ki aaraa disaipol laatou raa, laatou nikkite i te lopotama e ttuu alleha i naa tama laatou naa. Teenaa e mee naa tisa naa Loo e ttuu ka hakatauttau laatou.¹⁵ Naa tama naa nitteki hakaoti ite saaita laatou nikkite i Jesus, teenaa ffuro hiahia atu iloo laatou kiaa Ia.¹⁶ Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e hakatauttau ma naa tama naa ite aa?”

¹⁷ Te tanata tokotasi iloto te kuturana raa ki mee ake, “Rabai, nau nitoomai taku tamariki tanata ki mmata koe iaa ia; taku tama naa se lavaa te taratara ite elaa see tipua hakallika raa e tau iaa ia.¹⁸ Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, aia maraa e peesia ki te kerekere raa ka kkoo mai naa pepeau raa i tana pukua. Teenaa aia maraa e moe kakakarati ana niho, aa ki oti ku moe makattau mai tana haitino hakkaatoa. Nau ni vanaake ki oo disaipol raa ki haia taku tamariki nei ki taukareka, tevana iaa laatou ni see lavaa te haia laatou.”

¹⁹ “Kootou kullono nataa peehea! E aa? Teenei se ssao huapotopoto taatou nittaka hakapaa katokonaki nau ki kootou? Toomai te tamariki tanata naa kiaa nau!”

²⁰ Teenaa too ake iloo laatou te tamariki raa ki Jesus.

Saaita te tipua e tau ite tamariki tanata naa ni kite i Jesus raa, peesia iloo ia te tamariki raa kilaro ka moe te tamariki raa ka takahuri vaaruna te kerekere, aa naa pepeau raa e kkoo iho i tana pukua.

²¹ Jesus ki vasiri ake ki te tamana te tamariki tanata, “Tama nei ni kaamata no mee peenei i te saaita hea?”

Te tanata raa ki mee ake, “A ia ni kaamata iloo i tana saaita koi tamariki.²² E tammaki naa saaita te tamariki tanata nei maraa e peesia te tipua hakallika naa ki loto te ahi aa ki loto te vai, teenaa ma ki mate taku tama nei. Aroha imaaua,

[☆] 9.11 Mal 4.5; Mt 11.14

aa ki mee koe e lavaa te tokonaki mai, koe ku haia a koe taku tamariki nei ki taukareka!”

²³ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai peelaa, ‘Ki mee maa nau e lavaa?’ Te tama e lono maaoni iaa nau raa e lavaa te mee te kau vana hakkaatoa.”

²⁴ Te tamana te tamariki naa ni huri atu no kannaake lokoi peelaa ki Jesus, “Nau elono iootaratara, tevana iaa koe ki tokonaki mai ki see mamaanatu tammaki nau!”

²⁵ Jesus ni kite maa naa tama raa ku kktutu ake ki naa vasi laatou, teenaa kivaro Ia peelaa kite tipua etau i te tamariki tanata, “Te tipua eppuni ana kautarina aa see lavaa te taratara nei, Nau e vanaatu kiaa koe: hakataha i te tamariki naa aa koe ku see lavaa hakaoti te ahe atu kiaa ia!”

²⁶ Te tipua raa ni kappisi anavaro ka peesia a ia te tamariki raa ka moe noppore i te kerekere; a ia iaa ku uru mai ki taha. Te tamariki tanata naa ni moe seemuu iloo pee ko naa tama ku mmate, teenaa ki taratara naa tama katoo i te kina ma te tamariki raa ku mate.

²⁷ Araa nei Jesus ni kapa ake kite rima te tamariki naa no hakamasike ki aruna, teenaa tuu iloo te tamariki tanata naa ki aruna.

²⁸ Kimuri raa, i te saaita Jesus ma ana disaipol raa ni nnoho soko laatou iloto te hare raa, ana disaipol raa ki vasiri seemuu ake ki Jesus, “Te tipua hakallika naa ni see lavaa peehea maatou te hanaa?”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Naa mee peenei e lavaa koi te tama e taku.”

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 17.22-23; Lk 9.43-45)

³⁰ Laatou ni massike i te kina naa ka oo vaaroto Galilee. Jesus ni see hiihai maa te henua ki illoa i tana kina e hano ma ana disaipol, ³¹ teenaa iaa Ia e hiihai maa laatou ma ana disaipol raa ki nnoho soko laatou, kikauake ana taratara raa ki ana disaipol. Teenaa a Ia ni taratara ake peelaa laatou, “Tama te Henua raa ma ki taakina ki naa tama raa kitaia ki mate, aa imuri naa aso e toru, a Ia ma ki masike i te mate no ora hoki.”

³² Tevana iaa naa disaipol raa ni hakatuu nataa iloo i te taratara Jesus ekauake kilaatou, aa laatou ni mattaku hoki te vasiri ake kiaa Ia.

Ko ai te tama e hakamaatua?

(Mt 18.1-5; Lk 9.46-48)

³³ Jesus ma ana disaipol raa ni oo nottaie iloo ki Capernaum, teenaa i te saaita laatou ni uru no nnoho i te hare laatou ma ki nnoho ai raa, Jesus ki vasiri ake ki ana disaipol, “Kootou e hakatautau i te aa iloto te ara?”

34 Naa disaipolraa ninnoho seemuu kattoo, iteaa ilaatounaa nihakatauttau iteara ma koai tetama ehakamaatua ilaatou.☆ 35 Jesus ninnoho kilaro nokannaa ki tana sinahuru maa te takarua disaipolraa no taratara ake peelaa kilaatou, “Tetama ehiihai maa ia kitaka vaamua raa, a ia kitaka vaamuri, aa a ia hoki ki heheuna ma se poe naa tama hakkaatoa.”☆

36 Teenaa toa iloo Ia tetamariki tokotasi no hakatuuria imua laatou. A Ia kippuru ake tetamariki raa kiaa Ia no mee ake peelaa kilaatou, 37 “Ttama emmata ake hakaraaoi kise tamariki punaamea peenei iloto taku inoa raa, ttama naa emmata ake hakaraaoi kiaa nau. Aa tetama emmata ake hakaraaoi kiaa nau raa, ttama naa see mee maa emmata ake hakaraaoi koi kiaa nau; ttama naa emmata ake hakaraaoi hoki kitetama ni heuna maki au nau.”☆

Ttama see taukaa ma taatou raa teenaa se tama kootou
(Lk 9.49-50)

38 John kimee ake ki Jesus, “Rabai, maatou nikkite tetanata ehanahana naa tippua iloto too inoa, aa tetanata naa nipuuia maatou, ia ia see hai te kaavena maatou e tautari ia koe.”

39 Jesus kimee ake, “Kootou see puuia ttama naa. See hai tama eppena naa mahi TeAtua iloto taku inoa ma ki oti ku taratara hakallika ia nau. 40 Ite tama see taukaa ma taatou raa se tama taatou.☆ 41 Nau e vanaatu maaoni ki kootou, ki mee maa se tama e kauatu se vai ki unu kootou i kootou ni tama aaku raa, te tama naa ma ki kauake nau tana tuuhana.☆

Te tiputipu e usu te tama kippena naa haisara
(Mt 18.6-9; Lk 17.1-2)

42 “Kimee maa setama e usuhia aia setamariki inaa tamalliki punaammea peenei ki see taaohi manava ia nau, e taukareka iloo ma te tama naa ki saisaitia tana ua kise hatukaraa, aa kuhakaterekia ttama naa kiloto te moana. 43 Kimee maa koe e usuhia too rima no see lotu koe ia nau, tuutia ki motu! Koe e hano ki te lani ma too vae tokotasi raa, e taukareka ia ma kimee ma koe e peesia ma oorima e kaatoa kiloto te ahi e ura see mate.☆

44 [Ite kina naa raa, naa roo ekkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.] 45 Aa kimee koe e usuhia too vae no see lotu koe ia nau, tuutia ki motu! Koe e hano ki te lani ma too vae tokotasi raa, e taukareka ia ma kimee ma koe e peesia ma oo vae e kaatoa kiloto te ahi.

46 [Ite kina raa, naa roo ekkai naa tama naa see lavaa

☆ 9.34 Lk 22.24 ☆ 9.35 Mt 20.26-27; 23.11; Mk 10.43-44; Lk 22.26 ☆ 9.37 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 ☆ 9.40 Mt 12.30; Lk 11.23 ☆ 9.41 Mt 10.42

☆ 9.43 Mt 5.30

te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.] ⁴⁷ Aa ki mee koe e usuhia too karamata no see lotu koe iaa nau, kapea ki taha. Koe e hano ma too karamata tokotasi ki te Nohorana TeAtua raa, e taukareka. Teenaa e taukareka iaa ma ki mee ma koe e peesia ma oo karamata e kaatoa kiloto te ahi.*

⁴⁸ I te kina raa, naa roo e kkai naa tama naa see lavaa te mmate, aa te ahi naa e tuu ka ura peenaa.*

⁴⁹ “Naa ora te henua ma ki hakamaaramatia ki te ahi ki mataffua, e mee pee ko te sol raa e pesi ki naa mee e hakaara ki TeAtua raa ki mataffua.

⁵⁰ “Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea?*

“Naa ora kootou ki mee pee ko naa sol e sol taukalleka, aa kootou ku nnoho laaoi kootou ma aaraa tama.”

10

*Jesus e taratara i te tiputipu te hai aavana e mavvae
(Mt 19.1-12; Lk 16.18)*

¹ Jesus ni masike i te kina naa no hano ki Judea. A Ia ni hano no hakahiti iloo ki telaa vasi te Riva Jordan. I te kina naa raa, te henua ni kkutu ake hoki kiaa Ia. A Ia ni noho hoki no akonaki naa tama naa, e mee pee ko ana vana maraa e mee i aaraa kina.

² E mee aaraa Faarisi ni oo ake kiaa Ia no vasirisiri tipua ina laatou Jesus ki hakasara se taratara maana. Naa tama naa ni oo ake no vasiri peelaa ki Jesus, “Taratara mai, naa Loo taatou raa e taratara maa te tanata raa e lavaa te tiiake ia tana aavana?”

³ Jesus ki vasiri ake hoki ki laatou, “Teelaa se iloa peehea Moses ni kauatu ki kootou?”

⁴ Naa tama naa ni hakahe ake peelaa, “Moses ni hakattana te tanata raa kisissii imua kiloto selaupepa maa laua ku see aavvana, ki oti are raa, te ffine raa ku heunatia a ia ki hano.”*

⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Moses ni sissia a ia te loo nei ki tautari kootou, i kootou e ako nataa iloo. ⁶ Tevana iaa, te saaita TeAtua ni penapena te lani ma te kerekere raa, a Ia ni penapena te tanata aa te ffine.* ⁷ Teenaa ko te vana te tanata raa e tiiake ia tana tamana aa ma tana tinna raa no hakapaa ki tana aavana, ⁸ aa laua ku mee ma se tama tokotasi. Teenaa laua naa ku see mee hoki ma se takarua; laua ku mee ma setama tokotasi.* ⁹ Sehaitama te kerekere nei ki vaaea a ia naa mee TeAtua ni hakapaa.”

¹⁰ Te saaita laatou ni ahe kihare raa, naa disaipol raa ni vasiri ake ki Jesus iaana mee ni taratara ake kilaatou.

* **9.47** Mt 5.29 * **9.48** Is 66.24 * **9.50** Mt 5.13; Lk 14.34-35 * **10.4** Deut 24.1-4; Mt 5.31 * **10.6** Gen 1.27; 5.2 * **10.8** Gen 2.24

11 Teenaa ki mee ake Jesus ki laatou, “Te tanata e tiiake ia tana aavana no aavana i telaa ffine raa, te tanata naa e pena te haisara te aavana huri ki tana aavana mua. ¹² Peelaa hoki te ffine e tiiake ia tana aavana no aavana telaa tanata raa, te ffine naa e pena te haisara te aavana huri.”[☆]

Jesus ma naa tamalliki punaammea
(Mt 19.13-15; Lk 18.15-17)

¹³ E mee naa tama ni too ake, naa tamalliki laaou raa ki Jesus ki hakapiri ana rima iaruna naa tamalliki naa, araa nei naa tama naa ni nutua naa disaipol. ¹⁴ Saaita Jesus ni kite i te vana ana disaipol ni mee naa raa, a Ia ni loto iloo ka mee ake peelaa ki laaou, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, kootou see puuia kootou, i te Nohorana TeAtua raa se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. ¹⁵ Nau e kauatu tetarata maaoni nei. Ki mee setama e hiihai maa ia kitae kite Nohorana TeAtua, a ia ki mee pee ko na tamalliki punaammea nei.”[☆] ¹⁶ Teenaa purutia iloo Ia naa tamalliki naa kiaa Ia no hakapiri ana rima ki aruna laaou no hakahiahiaria laaou.

Te tama e hai mane
(Mt 19.16-30; Lk 18.18-30)

¹⁷ Tesaita Jesus ni masike hoki kihano raa, te tanata tokotasi ni tere ake notuu ki ana turi imua aana no vasiri peelaa kiaa Ia, “Taku Tisa taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?”

¹⁸ Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka? See hai tama e taukareka, TeAtua koi soko Ia e taukareka. ¹⁹ Koe e iloa inaa loo e mee peelaa, ‘Kootou see taa tama; kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kailallao ka tuku haaeo itelaa tama; kootou see sosorina tippua ma ki toa kootou naa mee aaraa tama; hakannoo ki naa taratara too tamana ma too tinna.’”[☆]

²⁰ Te tanata raa ki mee ake, “Taku Tisa, kaamata mai iloo i taku saaita koitamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei hakkaatoa.”

²¹ Jesus nillee tana manava i te tanata naa, teenaa ttoka tonu atu iloo Ia ki te tanata naa no mee ake, “E takoto te mee tokotasi ki haia a koe. Too oo hekau raa hakkaatoa no kauake ki aaraa tama kitauia, aa koe ku vaevae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Teenaa koe ma ki hai mee etakkoto itelani; aa koe ku au notautari kiaa nau.” ²² I te saaita te tanata naa ni lono ina taratara Jesus raa, aia ni mei hakaoti, teenaa iaaia setama e hai mane. Aia ni masike no hano hakaaroha iloo ki tana hare.

☆ **10.12** Mt 5.32; 1 Cor 7.10-11 ☆ **10.15** Mt 18.3 ☆ **10.19** Ex 20.12-16; Deut 5.16-20

²³ Jesus nittoka ki ana disaipol raa no mee ake, “Te tama e hai hekau aa e hai mane raa ma ki hainattaa iloo te uru atu ki te Nohorana TeAtua!”

²⁴ Naa disaipol naa nitteki iloo inaa taratara Jesus ni mee ake naa, araa Jesus kuttao atu hoki, “Aku tama, e hainattaa iloo te uru kiloto te Nohorana TeAtua!”

²⁵ Tekamol ki hakauru tanapisouru kiloto tepokopoko te ttui raa, e hainauhie iaa i te tama e hai mane ki uru kiloto te Nohorana TeAtua.”

²⁶ Naa disaipol Jesus raa nitteki hakaoti i ana taratara e kauake nei, teenaa ki vasirisiri laatou sokolaatou peelaa, “Ni tama peehea raa ma ki lavaa te hakassaoria?”

²⁷ Teenaa ttoka tonu atu iloo Jesus ki laatou no mee ake, “Naa vana nei e hainattaa ki naa tama te maarama nei, aa ki TeAtua iaa, naa vana hakkaatoa e hainauhie.”

²⁸ Araa Peter ku mee ake, “Ttoka mai, maatou ni tiiake katoo naa mee maatou no tautari kiaa koe.”

²⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Emaaoni, aa teenei nau ku taratara atu ki kootou: Ttama etiiake ia tana hare, ana taaina, ana kave, tana tinna, tana tamana, ana tamalliki, aa ma ana tori raa ki haia a ia aku heuna aa ma naa heuna te Lono Taukareka raa, ³⁰ ttama naa ma ki ssura te lopo mee i te ssao te maarama nei. Ana mee ma ki noho ma ia naa, teenaa nilau. Teenaa ko ana hare, ana taaina, ana kave, ana tinna, ana tamalliki, ana tori, aa ma i ana hakallono isu iaa ia e tautari kiaa nau; aa i te maarama ma ki ttao mai imuri raa, aia ma ki taka ma te ora e ora hakaoti.

³¹ Tevana iaa e tammaki naa tama e mmata te henua maa ni tama hakamaatua i te ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa ni tama see hai vana e taunai, aa e tammaki naa tama te laa e tukumurina te henua maa ni tama see hai vana e taunai i te ssao nei ma ki hakanohoria TeAtua ma ni tama hakamaatua.”☆

Te ttoru i naa saaita Jesus ku taratara i tana mate

(Mt 20.17-19; Lk 18.31-34)

³² Jesus laatou ma ana disaipol raa ni sassare ka oo ki Jerusalem, teenaa Jesus ni hano vaamua ana disaipol. Ana disaipol naa ni sassare ka ssopo naa manava laatou, aa naa tama ni oo atu vaamuri raa iaa ni mattaku. Teenaa Jesus ni too hoki tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa hakavasi no taratara ake i naa vana ma ki mee iaa ia. ³³ A ia ni taratara ake peelaa, “Hakannoo mai. Taatou e oo ki Jerusalem, teenaa te Tama te Henua raa ma ki kaavea ki naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo. Naa tama naa ma ki hakatonu laatou taratara kitaia ttama naa ki mate, teenaa ttama naa ma ki kaavea laatou ki naa tama naa henua sara. ³⁴ Ttama naa ma ki tautausua ina naa tama naa ka sasaavarea; a ia

☆ 10.31 Mt 20.16; Lk 13.30

ma ki sarua laatou kataia no mate, tevana iaa a Ia ma ki masike no ora hoki i te ttoru naa aso.”

*Te hiihai James laaua ma John
(Mt 20.20-28)*

³⁵ Te haanau James laaua ma John, naa tama Sebedii raa ni oo ake ki Jesus no mee ake peelaa, “Tisa, maaua e fiffai maa koe ki haia a koe te vana maaua e taratara atu nei.”

³⁶ Jesus ki vasiri ake, “Teelaa se aa?”

³⁷ Takarua naa ki mee ake, “Too saaita e noho hakamaatua i too Nohorana raa, maaua e fiffai ma maaua kinnoho i oo vasi, telaa tama i too vasi hakamaatau, aa telaa tama i too vasi hakamaavii.”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua see illoa maa teenaa nitaratara peehea koorua ekaumainaa. Koorua elavaa te unu te kap inaa haeo teelaa ma ki unu ai nau? Koorua ma ki lavaa te hakaukau tapuina ki taku hakaukau tapu ma ki too nei?”^{*}

³⁹ Takarua raa ki mee ake, “Uee, maaua e lavaa.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Koorua maaoni ma ki unu taku kap pee ko nau ma ki unu, ka too hoki te hakaukau tapu pee ko nau ma ki too. ⁴⁰ Tevana iaa teelaa seai ko nau raa e ttapa ma ko ai ttama ma ki noho i taku vasi hakamaatau aa i taku vasi hakamaavii. Teelaa are ko TeAtua raa e kauake naa kina naa ki ana tama ni tini maa teenaa ni kina laatou.”

⁴¹ Te saaita telaa taka sinahuru disaipol raa nillono te mee naa raa, laatou nilloto iloo i James laaua ma John.

⁴² Teenaa aru iloo Jesus ki ana disaipol naa hakkaatoa no mee ake, “Kootou e illoa maa naatama e haia ma ko naa hakamau inaa henua sara raa ennoho hakamaatua inaa kanohenua laatou, aa naatama inaa henua naa e hakannoo lokoi ki naa hakamau laatou naa. ⁴³ Kootou iaa ki see mee peenaa. Ki mee maa se tama i kootou e hiihai maa ia ki noho hakamaatua i aruna aaraa tama, a ia ki heheuna i laro kootou hakkaatoa;^{*} ⁴⁴ aa te tama e hiihai maa ia ki taka vaamua raa, a ia ki heheuna poe inaa tama hakkaatoa.^{*}

⁴⁵ I te aa, i Ttama te Henua raa iloo ni see au ma ki heheuna te henua iaa Ia; a Ia niau no heheuna maa te henua aa no mee ki mate Ia ki hakasaoria te kau tama.”

*Bartimius, ttama eppuni ana karamata, e haia Jesus
no kite
(Mt 20.29-34; Lk 18.35-43)*

⁴⁶ Jesus ma ana disaipol raa ni oo nottae iloo ki Jericho. Te saaita laatou ma te kuturana tama e tammaki ni massike i te matakaaina naa ki oo raa, teelaa setanata eppuni ana karamata ennoho i te vasi te ara ka kaikainnoo mane. Te inoa te tanata naa ko Bartimius, te tama

^{*} **10.38** Lk 12.50 ^{*} **10.43** Lk 22.25-26 ^{*} **10.44** Mt 23.11; Mk 9.35; Lk 22.26

Timius. ⁴⁷ Itana saaita nilono maa teelaa ko Jesus ttama i Nazareth raa, a ia ki tanitani varo peelaa, “Jesus, te Tama David, aroha iaa nau!”

⁴⁸ E tammaki naa tama niffuri atu no nutua ia ki ppuu tana pukua, tevana iaa te tanata naa ni ssau koi tana reo no tanitani varo peelaa, “Te Tama David nei, aroha i aa nau!”

⁴⁹ Teenaa ttuki iloo Jesus no vanaake ki ana disaipol, “Kannaatia mai ttama naa.”

Araa vanaake iloo naa tama naa ki Bartimius, “Koe see mataku, masike ki aruna i aa koe raa ku kannaatia.”

⁵⁰ Bartimius ni pesi koi tana kkahu raa hakavasi no masike ka hanatu ki Jesus.

⁵¹ Jesus ki vasiri ake, “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”

Teenaa ki mee ake ttama e ppuni ana karamata naa, “Nau e hiihai maa nau ki kite hoki.”

⁵² Jesus ki mee ake, “Aa tere, oo karamata raa ku taukalleka i aa koe e hakataakoto tonu iaa nau.”

Naa karamata ttama naa ni taukalleka lokoi i te saaita naa, teenaa hanatu iloo ia vaamuri Jesus i te ara.

11

Jesus ku hanake ki Jerusalem ma se Ariki

(Mt 21.1-11; Lk 19.28-40; Jn 12.12-19)

¹ Saaita Jesus ma naa tama e tautari i aa Ia naa ni sassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou ni oo no tauppiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany i te Mouna naa Oliv. Teenaa heuna iloo Jesus te takarua i ana disaipol,

² ka taratara ake peelaa: “Koorua oo atu kite tamaa henua e tuu imua naa. Saaita koorua ma ki ttae atu raa, koorua ma ki kkite ma se sukua donki e saisaitia ka tuu; te donki naa ni seai iloo kikaakea setama no terekia. Teenaa koorua veetea te sukua naa aa ku taakina mai peenei. ³ Ki mee maa setama e vasiri atu peelaa, ‘Te manua e veetea koorua ki aa?’ Teenaa koorua ku mee ake, ‘Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa Ia, aa ma ki oti ku hakaakea mai a Ia.’”

⁴ Teenaa oo iloo te takarua naa no kkite i te sukua donki e saisai ki te tootoka te hare tokotasi. Saaita te takarua naa ni ttuu ka vetevete te manua naa raa, ⁵ aaraa tama e ttuu i te kina naa ni vassiri ake kilaaua, “Te manua e veetea koorua ki aa?”

⁶ Te takarua naa ni mee ake naa taratara Jesus ni kauake kilaaua, teenaa tiiake iloo laatou te takarua naa ka oo.

⁷ Teenaa taakina iloo laaua te sukua donki raa ki Jesus, ara a ffora iloo naa maro laaua raa vaaruna te manua naa no kake atu Jesus ki aruna. ⁸ Turaa tama ni horahora

naa maro laatou vaaroto te ara. Aaraa tama iaa ni tuutuu naa laa naa laakau i naa verena laatou raa no horahora hoki

vaaroto te ara. ⁹ Teenaa naatama nissare vaamua, aa naa tama ni sassare vaamuri Jesus raa ki kaamata te tanitani varo: “Ssau ake te inoa TeAtua! TeAtua e haia hakaraaoina a Ia Ttama e au i te inoa TeAtua!” ¹⁰ TeAtua ki mee hakaraaoui te nohorana taatou tipuna, David teelaa ma ki ahe mai! Ssau ake te inoa TeAtua!”

¹¹ Jesus ni uru atu ki Jerusalem no hano iloo kiloto te Hare Tapu TeAtua no ttoka i naa takkoto naa mee katoo iloto te Hare Tapu. Tevana iaa, i te mee raa ku poonia raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa ki Bethany.

*Jesus e tuku haaeo ki te laakau ‘fig’
(Mt 21.18-19)*

¹² I te ssoa te aso, te saaita laatou ni ahemai i Bethany raa, Jesus nilono itana hiikai. ¹³ Teenaa kite iloo Jesus i naa tuu mai te laakau ‘fig’ ma analau. A Ia ni hanatu no mmata maa ki mee te laakau raa e ppesi ana hua ‘fig’. Araa nei a Ia ni hanatu no kite maa teelaa ni lau koi, i teenaa seai ko te ssao te laakau naa e hua. ¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus peelaa ki te laakau ‘fig’ naa, “See hai tama iloo ma ki oti ku kai se hua ‘fig’ maana i aa koe!”

Ana disaipol raa ni llono i tana taratara ni mee naa.

*Jesus ku hano kiloto te Hare Tapu TeAtua
(Mt 21.12-17; Lk 19.45-48; Jn 2.13-22)*

¹⁵ Saaita laatou nittae atu ki Jerusalem, Jesus ni hano kiloto te Hare Tapu raa no kerekereia naa tama ennoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. A Ia ni hanatu no hurisia naa teevoa naa tama e hakahitihiti mane aa ma naa tama ennoho ma naa rupe ki oo ake nitama no tautauia. ¹⁶ Naatama naa hoki ni puuia a Ia ki see ssau naa mee laatou raa vaaroto te kina noho noho te Hare Tapu. ¹⁷ Anaa teenaa akonaki ake iloo ki naa tama naa peenei: “Naataratara TeAtua ettuu iloto te Laupepa Tapu raa e sissii peenei, ‘Taku Hare Tapu raa ma ki taapaa ma se kina naatama i naa henua hakkaatoa e oomai no taku.’ Aa teenei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”*

¹⁸ Naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo raa nilono tevana Jesus ni mee naa, teenaa ssee iloo se ara ma ki taia laatou Jesus kimate. Tevana iaa naa tama naa ni mattaku iaa Ia, i te kuturana naa katoo ni massaro i ana akonaki ki laatou.

¹⁹ I te laasuru raa, Jesus ma ana disaipol raa ni massike i te matakaina naa ka oo.

*Te haimahi te tama e hakataakoto tonu i TeAtua
(Mt 21.20-22)*

²⁰ Ite tahaata tesso a te aso, ite saaita laatou ni sassare ka oo ite araraa, laatou nikkite maa telaakau 'fig' raa ku mate hakkaatoa no tae ki naa patiaka. ²¹ Peter ni maanatu ake kite vana Jesus ni mee kite laakau naa, teenaa mee ake iloo peelaa ki Jesus, "Te tisa nei, ttoka atu, telaakau ni haia a koe raa ku mate!"

²² Jesus ki mee ake kilaatou, "Hakataakoto tonu i TeAtua. ²³ Nau e kauatu te taratara maa oni nei ki kootou. Ki mee maa kootou e hakataakoto tonu inaa taratara kootou, aa kootou seai iloo ki mamannatu tammaki, teenaa kootou ma kilavaa te mee ake kite mouna nei ki hakataha i tanakina etuunaa no hano no sepu kiloto tettai. Teenaa TeAtua ma ki hakkite atu te mee naa. ²⁴ Teenei e taratara atu ai nau ki kootou: te saaita kootou e taku ki TeAtua ki kainnoo se mee, kootou ki illoa maa oni maa naa mee naa ma ki kauatu ki kootou. Teenaa TeAtua ma ki kauatu se aa kootou ni kainnoo. ²⁵ Aa te saaita kootou ettuu kitakura, niaa kootou ni hakasara itelaatama, kootou ki hai aroha inaa tama naa, teenaa ki uia naa haisara kootou TeAtua. ²⁶ [Ki mee maa a koe see hai aroha i telaa tama, too Tamana i telani ma ki see uia a la oo haisara ni pena.]"^{*}

Naamahi Jesus

(Mt 21.23-27; Lk 20.1-8)

²⁷ Laatou ni oo no ttae hoki ki Jerusalem. Teenaa te saaita Jesus e sasare vaaroto te Hare Tapu TeAtua raa, naa maatua hakamaatua, naa tisa naa Loo, aa ma naa hakamau naa Jew raa ni oo ake ²⁸ no vasiri ake peelaa, "Ko ai ttama e vanaatu maa koe ki mee too vana e mee nei? E aa? Teenaa ni taratara e ai ni kauatu?"

²⁹ Jesus ki mee ake, "Kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei, aa ki mee kootou e hakaahemai hakaraa oi setaratara maa kootou, teenaa nau ma ki hakaari atu tetama e mee maa ki mee nau peenei. ³⁰ Kootou taratara mai. Ko ai tetama i TeAtua ma naa tama te maarama nei teelaa ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?"

³¹ Teenaa kikaamata naa tama naa te hakatauttau sokolaatou: "Taatou ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana mako TeAtua, teenaa aia ma ki mee mai peelaa, 'Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?' ³² Aa ki mee maa taatou e vana mako naa tama te maarama nei..." (Naa tama naa ni noho mattaku i te kanohenua, inaa tama naa e illoa maa John se pure maa oni TeAtua.) ³³ Teenaa mee ake iloo naa tama naa ki Jesus, "Maatou see illoa."

^{*} **11.23** Mt 17.20; 1 Cor 13.2 ^{*} **11.26** Mt 6.14-15

Araa Jesus kuvanaake peelaa kilaatou, “Nau hoki ma ki see taratara atu ma ko ai ttama e mee mai ma ki mee nau peenaa.”

12

*Te parapol naa tama e mmata ake te verena naa ‘grape’
(Mt 21.33-46; Lk 20.9-19)*

¹ Araa Jesus kutaratara ake kilaatou ki naa parapol, “Saaita tokotasi raa e mee te tanata nitori tana verena ‘grape’. Teenaa aia ni pena tana hiri aareha te verena, kakeri tana rua kikkumi naa hua. Araa hakatuu iloo tana hare roorosi e moe ki aruna. Kioti raa kauake iloo ia te verena raa ki aaraa tama ki roorosi ake, iaa ia ku hano ki telaa henua. ² I te saaita naa ‘grape’ raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu tana poe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa ki too tana tuuhana. ³ Araa nei naa tama e roorosi ake ki te verena te tanata raa ni ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata naa ka hakaheha ma anarima. ⁴ Te tanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa te poe naa ni sarua hoki naa tama naa i tana pisouru ka hakanaparia. ⁵ Te tanata naa ku heuna atu hoki tetтору anapoe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa ni ffuri atu no taia laatou te poe naa no mate. E mee telopotama ku oti te haia laatou peenaa; naa tama ni sarua laatou, aa aaraa tama iaa ni taia laatou no mmate. ⁶ Teenaa te tama tokotasi koi noho ki heunatia ki hano raa, teenaa ko te tino tamariki te tanata naa. Teenaa heuna iloo tanataupeara naa kihano. Aia ni maanatu maa naa tama raa ma ki hakannoo ki tana tama. ⁷ Araa nei naa tama e mmata ake te verena naa ni taratara sokolaatou peelaa, ‘Te nei kotana tama. Taatou kitaia taatou te tama nei, aa te verena nei kutoa hakaoti ma taatou!’ ⁸ Teenaa tauhia iloo laatou te tamariki tanata naa no taia ka mate, ara a peesia iloo laatou tana haitino kitaha te verena.”

⁹ Teenaa vasiri iloo Jesus peelaa kilaatou, “Se aa ttama e mee tana verena raa ma ki mee? Aia ma ki au no taia hakkaatoa naa tama naa, aa kukauake te verena raa ki aaraa tama ki mmata ake. ¹⁰ Kootou ku oti te kkite i te taratara e mee peelaa iloto te Laupepa Tapu:

“Te hatu teelaa ni hakkee ina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teelaa e hakatuu ki mmau ai te hare.

¹¹ Te nei se mee Te Atua ni pena;

aa e taukareka imua naa karamata taatou hakkaatoa!” [”]☆

¹² Naa hakamau naa Jew raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, teenaa ilaatou e illoa maa te parapol Jesus e hakaea nei e taratara ilaatou. Tevana iaa laatou ni mattaku i naa tama e ttuu i te kina naa, teenaa oo iloo laatou ka tiiake Jesus.

Te taratara i te pesi naa takis
(Mt 22.15-22; Lk 20.20-26)

¹³ E mee naa Faarisi ma naatama e heheuna maa Herod ni heunatia kioo no vasirisiri hakallesi i te kau vana ki Jesus, teenaa ma ki hakasara ni taratara maa Jesus. ¹⁴ Naa tama naa ni oo atu kiaa Ia no vasiri peela, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana ettonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see illoa te hirihiritama; koe e akonaki tonu inaa tiputipu te hiihai TeAtua i te henua hakkaatoa. Taratara mai, etaukareka i te vasi naa Loo taatou mataatou ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? E aa? Taatou ki see pesi naa takis taatou?”

¹⁵ Jesus ni illoa koi maa naa tama raa e vasirisiri hakallesi koi. Teenaa mee ake iloo peenei, “Ai nau e haia ai kootou ma ki hakasara se taratara maaku? Kaumai se peni ki mmata nau.”

¹⁶ Teenaa naa tama raa ki kauake te peni raa kiaa Ia. Araa vanaake iloo Jesus peenei, “Te nei ko ai te tama etuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te peni nei?”

Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Te Tuku i Rome.”

¹⁷ Araa vanaake iloo Jesus, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

Naa tama naa ni massaro iloo i Jesus.

Te taratara i naa tama e massike i te mate
(Mt 22.23-33; Lk 20.27-40)

¹⁸ Teenaa e mee naa Sadiusi, teenaa ko naa tama e hai maa te mate raa se lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ake ki Jesus,[☆] ¹⁹ “Tisa nei, Moses ni sissii te loo nei mataatou: ‘Ki mee maa se tanata e mate, ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia aia te aavana tana taina. Teenaa naa tamalliki laaua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tanataina ni mate.’[☆] ²⁰ Teelaa se takahitu haitaaina. Te tama matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ²¹ Teenaa tana taina e pare atu kiaa ia raa ku aavana i te ffine naa no mate hoki, aa laaua ni see hai tamalliki hoki. Te ttoru i naa tama naa ni mee hoki peenaa. ²² Naa hannau naa ni hano no sopo kato te avvana i te ffine tokotasinaa, aa laatou kato ni mmate see hai tamalliki. Ki oti raa te ffine naa hoki ku mate. ²³ Aa teenaa, te saaita

☆ 12.18 Acts 23.8 ☆ 12.19 Deut 25.5

te mate katoo ma ki massike no ora, te ffine naa ma ki mee ma e aavana i ai, i te takahitu naa ni avvana katoo i aa ia?"

²⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, "Kootou kussara hakaoti! Teenaa ikootou see illoa inaatatara te Laupepa Tapu aa inaa mahi TeAtua. ²⁵ Tesaaita naa tama ni mmate ma ki massike no ora raa, naa tama naa ma ki see avvana, laatou ma ki mee pee ko naa ensol i te lani. ²⁶ Aa i te taratara i te mate e hakamasikeria no ora. E aa? Kootou ni see ttoka i te Laupepa Moses itanataratara ni mee ite vao eura? Telaupepa naa esissii maa TeAtua ni mee ake ki Moses, 'Nau nei ko te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob.'* ²⁷ A Ia naa ko te Atua naa tama e ora hakaoti, sei ma ko naa tama emmate. Teenaa kootou naa e ssara hakaoti iloo!"

Te Loo Hakamau

(Mt 22.34-40; Lk 10.25-28)

²⁸ Teelaa setisa naa Loo etuu ite kina naa kalono i naa hakatauttau naa Sadiusi raa ma Jesus. Ttama naa ni kite maa naa taratara Jesus ni hakaaha ake ki naa Sadiusi raa etaukalleka iloo, teenaa hanatu iloo ia ki Jesus no vasiri ake peelaa, "Te loo hea ko te loo hakamau i naa Loo katoo Moses?"

²⁹ Jesus ki mee ake, "Te Loo hakamau raa ko te loo e mee peenei, 'Hakannoo mai naa tama Israel. TeAtua te Ariki taatou raa, se Ariki tokotasi. ³⁰ Koe kilaaoi i TeAtua too Ariki ma too hatumanava hakkaatoa, ma too ora hakkaatoa, too hakataakoto hakkaatoa, aa ma oomahi hakkaatoa.* ³¹ Tessoaa teloo hakamau e pare aturaa, teenaa ko te loo e mee peenei: Laaoi itelaa tama pee ko i-oolaoi i aa koe soko koe.' See hai loo peelaa hoki e hakahiti i aruna naa loo e lua nei."*

³² Tetisa naa Loo raa ki mee ake ki Jesus, "E tonu te Tisa nei, tootaratara e mee maa TeAtua raa ko TeAriki tokotasi. See hai atua peelaa hoki, teelaa ko Ia koi soko Ia.*

³³ Aa kilaaoi i TeAtua maa too hatumanava hakkaatoa aa maa too hakataakoto hakkaatoa aa maa oomahi hakkaatoa, aa ki laaoi i telaa tama pee ko koe e laaoi i aa koe soko koe raa, e takoto hakamaatua i aruna naa manu aa ma aaraa mee taatou e hakaara ki TeAtua."*

³⁴ Saaita Jesus nilono inaa mattoni naa taratara ttama naa raa, a Ia ki mee ake, "Koe ku see mmao i te Nohorana TeAtua."*

Teenaa imuri koi raa, naa tama raa ku mattaku te vassiri ake hoki ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea.

(Mt 22.41-46; Lk 20.41-44)

* 12.26 Ex 3.6 * 12.30 Deut 6.4-5 * 12.31 Lev 19.18 * 12.32 Deut 4.35

* 12.33 Hos 6.6 * 12.34 Lk 10.25-28

35 Te saaita Jesus ni akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu raa, a Ia ni vasiri ake ki naa tama raa peelaa, “Naa tisa naa Loo raa e taratara peehea maa te Mesaea raa ma ki sura iho ite manava David? 36 David ni usuhia Te Aitu Tapu Te Atua raa ki taratara peenei:

‘Te Atua ni mee ake ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

kattari ki tuku atu nau ootama e tautau haaeo raa ilaro oo tapu vae.’[☆]

37 David tana tino e kannaa i aa Ia peelaa, ‘Taku Ariki’; aa peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David?”

Poopoo tonu i naa tisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Lk 20.45-47)

Te kanohenua ni hakannoo ki naa akonaki Jesus raa ni hii hakannoo iloo. 38 Teenaa Jesus ni taratara ake peelaa kilaatou, “Kootou poopoo tonu i naa tisa naa Loo.

Teenaa ko naa tama e fiffai maa laatou kisassare ma naa kahu etakittaki vaararo, kimeemee ake te henua maa laatou nitama hakamau inaa ttiri laatou inaa kina te henua ennoho, 39 teenaa ko naa tama maraa e ssee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa hare lotu aa inaa kina naa kaikai ellasi kinnoho laatou. 40 Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia laatou naa hekau naa hare naa tama naa,

aa ki oti ku massie no mee naa taku e hualolloa ki mmata te henua maa laatou nitama ettonu! Naa haaeo Te Atua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!”

Te mane te puruna e hookii ki Te Atua

(Lk 21.1-4)

41 Jesus ni noho i te kina te pokosi e ponopono mane iloto te Hare Tapu raa ka ttoka i naa oo ake te henua no pesi mane ki loto. Naa tama e hai mane raa ni oo ake no ppesi naa mane laatou etammaki kiloto. 42 Araa teenaa, hanake iloo te puruna e hakaaroha no pesi naa penim mea e lua kiloto te pokosinaa, aa naa peninaa seelava hoki ite mane tokotasi. 43 Teenaa aru ake iloo Jesus ki ana disaipol raa no mee ake, “Nau e vanaatu kikootou, te kooina te puruna hakaaroha nei nipesi raa elasiare ite kooina kato

naa tama nei nippesi. 44 Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane ilaatou e hai mane; aa te ffine nei ia,

niaaina maa ia setama e noho hua raa, a ia nippono kato

naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia.”

13

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua

(Mt 24.1-2; Lk 21.5-6)

[☆] 12.36 Ps 110.1

1 Te saaita Jesus ni uru mai ki taha te Hare Tapu Te Atua raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake peelaa kiaa Ia, “Tisa nei, ttoka atu i naa tiputtipu taukalleka naa hare naa ma naa hatu teelaa e ppena ai naa hare naa!”

2 Jesus ki mee ake, “Koe e kkite i naa hui hare nei? Seai iloo se hatu ma ki tiiake ki moe i tana kina; naa hatu naa hakkaatoa ma ki seua mai ki laro.”

Te saaita te haaeo raa ma ki tae mai
(Mt 24.3-14; Lk 21.7-19)

3 Jesus ni noho i aruna te Mouna naa Oliv te vasi e huri ake ki te Hare Tapu. Teenaa oo ake iloo Peter, James, John aa ko Andrew no vasiri seemuu kiaa Ia, 4 “Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

5 Jesus ki mee ake kilaatou, “Roorosi hakaraaoi iloo, ki see hanatu se tama no hakarereesia kootou. 6 E tammaki naa tama ma ki hakallesi maa laatou ko nau, ma ki ssura atu notaratara peelaa, ‘Nau nei ko te Mesaea!’ aa telopo tama ma ki hakannoo ki naa tama naa. 7 Aa kootou ki see ssopo naa manava kootou i naa llono kootou naa henua etau aa inaa ffuro atu naalono maa nitau e mee mai i naa henua emmao. Naa vana peenaa ma ki oti ku ssura, tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku tae mai. 8 Naa henua ellasi ma ki tau kilaatou, aa naa nohorana ma ki hetaa kilaatou. Naa mahuke ma ki ruu i naa kina katoo, aa naa henua ma ki llave i naa one. Naa haaeo nei ko naa mataamua raa koi, e mee pee ko te tinae e kkono ki haanau.

9 “Kootou ki roorosi hakaraaoi. Kootou ma ki tauhia no taakina ki naa hare koti. Kootou ma ki taiaa iloto naa hare lotu naa Jew. Kootou ma ki toa no hakatuuria imua naa hakamau aa ma naa tuku i kootou etautari kiaa nau, aa teenaa te saaita kootou ku hakaea ake te Lono Taukareka. 10 Teenaa te Lono Taukareka raa ki tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa imua te hakaoti te maarama nei. 11 Aa te saaita kootou e tauhia no taakina ki te koti raa, kootou see ssopo naa manava kootou ma kootou ma ki taratara peehea ki hakattonu kootou. Tarataraina koi naa taratara teelaa ekauatu, iteenaa seai ko koe naa ma ki taratara, teelaa are ko Te Aitu Tapu Te Atua. 12 Naa tama ma ki hookii naa tino taaina laatou ki taiaa kimmate. Naa tammana ma ki mee peenaa hoki ki naa tamalliki laatou. Naa tamalliki ma ki ffuri no hakatauttau ma naa maatua laatou, aa ki oti ku kauake naa maatua laatou raa ki naa tama ki taiaa kimmate. 13 Te henua hakkaatoa ma ki lotoffaaeo i kootou, i kootou etautari iaa nau. Tevana iaa te tama e hakataakoto tonu

☆ 13.11 Mt 10.17-20; Lk 12.11-12

i aa nau no tae ki te hakaoti te maarama nei raa, te tama naa ma ki hakasaoria.*

Te mee hakamataku e seu henua
(Mt 24.15-28; Lk 21.20-24)

14 “Kootou ma kikkite te mee hakamataku e seu henua e tuu itana kina see tau te tuu. Ttama e ppau naa mee nei ki hakataakoto hakaraa oi iloo ki iloa ia te mee nei. Te saaita naa raa, naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna vaaroto.* 15 Tetama e noho i te taffuu tana hare raa ma ki see hai saaita ki tere ki loto tana hare no too ana hekau. 16 Tetama e noho iloto tana verena raa ma ki see hai saaita ki ahe ki tana hare no too sekkahu maana.* 17 Naa aso naa ma ki hakallika iloo i naa tinnae ma naa haahine e anaana naa tamalliki laatou koi punaammea. 18 Kootou taku ki TeAtua ki see ssura naa vana nei i te ssao telaki. 19 Ekaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei no tae mai ki te ssao nei, see hai haaeo etae kite hakallika naa haaeo te laa ma ki ssura i naa aso naa. Aa see hai haaeo hoki ma ki ssura peenaa imuri.* 20 Tevana iaa te kooina naa aso naa haaeo naa ni tukua iho TeAtua kilaro; kimee maa ia ni see mee tana vana naa raa, ni see hai tama ma ki ora. Te kooina naa aso naa ni tosia mai a ia ki see tammaki, i aa ia e mee ki ora ana tama ni hakamaatino.

21 “Ki mee maa setama e mee atu, ‘Ttoka mai, te nei te Mesaea!’ ka mee atu hoki pe laa, ‘Ttoka atu, te laa ia!’ kootou see hakannoo atu ki te tama naa. 22 I te aa naa Mesaea hakallesi ma naa pure hakallesi ma ki hakassura atu iloto kootou. Naa tama naa ma ki ppena te lo po vana nui ka hakassura te kau vana, te naa ki hurisia naa manava naa tama TeAtua ni hiri, tevana iaa naa tama naa ma ki hai no naennae. 23 Roorosi hakaraa oi iloo! Nau ku oti te hakaari atu hakaoti i naa vana hakkaatoa, imua te ssao naa seki tae mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au
(Mt 24.29-31; Lk 21.25-28)

24 “Imuri naa haaeo naa raa, te laa raa ma ki pouiri, aa te marama raa ma ki see tii.* 25 Naa mee haimmahi i te lani ma ki uettia no see ttaka tonu ki naa kina laatou, aa naa hetuu te lani ma ki maaoha mai kilaro.* 26 I te saaita naa raa, te henua ma ki kkkite i naa hakasura mai Ttama te Henua ma ana mahi iloto naa uruaoa.* 27 Teenaa a ia ma ki heunatia a ia ana ensol raa ki naa henua hakkaatoa i te kerekere nei no hakkutu mai ana tama ni hiri.

Te taratara i te laakau ‘fig’
(Mt 24.32-35; Lk 21.29-33)

* 13.13 Mt 10.22 * 13.14 Dan 9.27; 11.31; 12.11 * 13.16 Lk 17.31 * 13.19 Dan 12.1; Rev 7.14 * 13.24 Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15; Rev 6.12 * 13.25 Is 34.4; Joel 2.10; Rev 6.13 * 13.26 Dan 7.13; Rev 1.7

28 “Kootou hakatuu inaa somo telaakau ‘fig’. Saaita naalaa telaakau naa ekaamata tematiriake analauraa, kootou eilloa maa tesao te uaraa kutaupiri. 29 Saaita kootou ku kkite i naa hakassura iho naa vana nei raa, kootou ku illoa maa te Tamate Henua raa kutaupiri koi kiau. 30 Nau e kauatu te taratara maaoni nei: Saaita naa vana nei katoo ma ki ssura raa, naa tama koi ora ite saaita nei seki mmate are. 31 Telani ma te kerekere ma ki oo no oti, aku taratara raa iaa ma ki see lavaa te oti.

*See hai tama e illoa i te aso aa ma te saaita
(Mt 24.36-44)*

32 “See hai tama e illoa maa teelaa kote aso hea aa ma te saaita hea naa vana naa ma ki ssura. Naa ensol telani raa iloo see illoa, aa te Ttama TeAtua raa hoki see illoa; teelaa kote Tamana raa koi e illoa.* 33 Roorosi hakaraa oi illo, kaku ki TeAtua, ite aa ikootou see illoa ite ssao naa vana naa ma ki tae mai. 34 E mee pee ko naa masike te hakamau itana henua no hano kitelaa henua, ma tiiake ana poe raa ki mmata ake kitana hare. Teenaa naa poe raa e mattino naa heuna laatou e kauake te hakamau laatou naa ki mee, aa te poe eroorosi ite tootoka raa ni hai ake te hakamau raa kinoho lokoi ka roorosi ite tootoka.* 35 Kootou roorosi hakaraa oi illo, ite aa ikootou see illoa te saaita te tama e mee tanahare raa ma ki ahemai; ttama naa ma ki mee no ahemai itelaasuru, te tuaapoo, te tahaata poo, aa seai ma ko te saaita te laa e sopo. 36 Ki mee maa Ia e hakateki no hakasura iho, a Ia ki see ttiri ikootou emmoe. 37 Taku taratara e kauatu ki kootou raa, teenaa nau e kauake kite henua hakkaatoa: Kootou roorosi hakaraa oi illo!”

14

*Jesus e haia ki tauhia no taia ki mate
(Mt 26.1-5; Lk 22.1-2; Jn 11.45-53)*

1 Emmoe mai koi naa aso elua kite saaita te Kaikai te Pasova aa ma te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa nisessee ara ki tauhia seemuuna laatou Jesus no taia ki mate.* 2 Naa tama naa nitaratara sokolaatou peela, “Taatou ki see tauhia taatou Tamana ite saaita te kaikai, te henua ma ki mee no ffuri mai no hakatauttau ma taatou.”

*Jesus e aamosia ki te kaakaa manoni i Bethany
(Mt 26.6-13; Jn 12.1-8)*

3 Tesaita Jesus ni noho i Bethany raa, a Ia nihano nokai ite hare Simon, te tama ni haia teleprosi imua. Itana saaita ni noho ka kai raa, te ffine tokotasi ni uruake

* 13.32 Mt 24.36 * 13.34 Lk 12.36-38 * 14.1 Ex 12.1-7

ma te huaarani 'alabaster' e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha, teenaa vaasia iloo ia te ppono raa nonnini te kaakaa raa ki aruna te pisouru Jesus.*⁴ E mee aaraa tama i te kina naa ni lloto ka taratara soko laatou, "Tama nei ku niinia pakavaina a ia peehea te kaakaa manoni nei?"⁵ Ki mee maa te kaakaa naa e kauake ki se tama ki tauia raa, te tama naa ma ki taavi iloo ki naa sehua etoru kattoe i naa mane siliva, aa naa mane naa ku vaevae atu ki naa tama see hai mee!" Teenaa ffuri atu iloo naa tama naa no nutua te ffine naa.

⁶ Jesus ki mee ake ki naa tama naa, "Kootou see haia kootou te ffine naa! Ttama naa e hakameia kootou i te aa? Te ffine nei ni mee tana vana etaukareka iloo kiaa nau."⁷ Naa tama ennoho see hai mee raa ma ki nnoho peenaa ma kootou inaa saaita hakkaatoa, aa inaa saaita koi kootou e fiffai raa, kootou ma ki lavaa te tokonaki atu kilaatou. Anau iaa ma ki see noho peenaa ma kootou inaa saaita hakkaatoa.*⁸ Te ffine nei ni mee tana vana koi e lavaa te mee kiaa nau: taku haitino ni aamosia te ffine nei ki te kaakaa manoni, teenaa i taku saaita ma ki tanumia raa, taku haitino kuoti te aamosia hakaotina aia."⁹ Aa te nei nau ku kauatu te taratara maaoni nei: Ina kina hakkaatoa te Lono Taukareka nei etatararaina iloto te maarama nei raa, te vana te ffine nei ni mee kiaa nau nei ma ki tarataraina hoki, teenaa ki mannatu te henua iaa ia."

Judas e hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew
(Mt 26.14-16; Lk 22.3-6)

¹⁰ Teenaa Judas Iscariot, se tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus, ni hano no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa iaa ia ma ki kauake Jesus ki laatou.¹¹ Naa tama naa ni fiaffia iloo i te llono ana laatou i ana taratara naa, teenaa tuku iloo te taratara naa tama naa maa laatou ma ki tauia laatou Judas. Teenaa kaamata iloo Judas te tokatoka se ara ki taakina atu Jesus ki naa tama naa.

Te Kaikai te Pasova
(Mt 26.17-25; Lk 22.7-14; Jn 13.21-30)

¹² I te aso mua te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, teenaa kote aso naa sukua sipsip te kaikai te Pasova raa etaa, naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake peela ki Jesus, "Koe e hiihai maa maatou ki oo no penapena mai hakaoti te kaikai te Pasova raa i hea?"

¹³ Teenaa heuna iloo Jesus tetakarua disaipol kioo, ka taratara ake peenei: "Koorua oo kiloto Jerusalem, teenaa koorua ma ki ttiri te tama e amo te huaarani vai ua, aa koorua ku oo atu vaamuri ttama naa."¹⁴ I te hare tetanata naa e hano nou raa, koorua ku mee ake ki te tama e mee tana hare, "Te Tisa raa e vasiri ki iloa ia

i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.’
 15 Te tanata naa ma ki hakaari atu te kina e moemoe elasi e tuu ki aruna i te hare naa. Naa mee kato koorua e ssee raa ma ki takkoto i te kina naa, teena koorua ku tukutuku mai hakaoti naa kaikai taatou.”

16 Takarua naa nioo kiloto Jerusalem no kkite i naa takkoto mai naa mee raa pee ko i-naa taratara ake Jesus; teena tukutuku hakaoti iloo laaua naa mee te kaikai te Pasova.

17 I te laasuru raa Jesus ma tana taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ku ttae atu ki te hare naa. 18 Teena te saaita naa tama naa ni nnoho kikkai, Jesus ki mee ake peenei, “Nau kutaratara atu ki kootou i te tama tokotasi i kootou, teenei e noho kakai hakapaa ma nau, ma ki oti ku toomai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau.”*

19 Ana disaipol naa nillee hakaoti naa mouri laatou, teena te tama ma te tama ki huri atu no vasiri peela, “Koe e taratara raa ko ai? Ko nau?”

20 Jesus ki mee ake, “Teena setama tokotasi i kootou, aku disaipol, ttama ma kittoko tana haraoa hakapaa ma nau ki loto te peesini nei. 21 Ttama te Henua raa ma ki mate pee ko i-naa taratara iho te Laupepa Tapu; tevana ia nau e aroha iloo i te tama e mee tana vana tipua ki Ttama te Henua! E taukareka iloo maa te tama naa ni see haanauria mai!”

Te Kaikai Hakaoti Te Ariki

(Mt 26.26-30; Lk 22.14-20; 1 Cor 11.23-25)

22 Saaita laatou ni nnoho kikkairaa, Jesus kitoo te haraoa raa no taku ki TeAtua, teena ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki laatou, ka mee ake peela, “Kootou kkai, teenei ko taku haitino.”

23 A Ia kitoo hoki te kapraa no taku ki TeAtua, araa kauake hoki ki naa tama naa ka unu laatou hakkaatoa. 24 Jesus ki mee ake, “Teenei ko taku ttoo e pesi maa te lopo tama; te ttoo teelaa e hakattino ai naa purepure houu TeAtua e tuku maa te ssao nei.* 25 Nau e kauatu te taratara maaoni nei, nau ma ki see lavaa hakaoti te unu te wain nei, ki tae iloo ki taku saaita ma ki unu te wain houu i te Nohorana TeAtua.”

26 Ki oti raa hua iloo laatou te mako te lotu tokotasi, araa oo iloo ki te Mouna naa Oliv.

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa i aa Ia
(Mt 26.31-35; Lk 22.31-34; Jn 13.36-38)

27 Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou hakkaatoa ma ki ffuro ka tiiake nau pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu raa peela: “TeAtua ma ki taia a Ia te tama

* 14.18 Ps 41.9 * 14.24 Ex 24.8; Jer 31.31-34

eroorosi naa sipsip, teenaa naa sipsip raa ma ki masseu huri.*²⁸ Tevana iaa taku saaita ma ki masike mai i te mate, nau ma ki hano ki Galilee imua kootou.*²⁹

²⁹ Peter ki hakaake ake tanataratara peelaa, “Niaaina maa naa tama nei hakkaatoa ma ki ffuro i aa koe raa, koe ma ki see lavaa te tiiake nau!”

³⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki Peter, “Nau kukauatu te taratara maaoni nei: Ite saaita, terua naa moa i te tahaata nei seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita iloo e toru maa koe see iloa i aa nau.”

³¹ Peter ki hakammaha atu tana reo no mee ake peelaa, “Niaaina maa nau e taia no mate hakapaa ma koe raa, nau ma ki see lavaa iloo te pesi se taratara maaku peenaa!”

Teenaa aaraa disaipol hoki ni ppesi naa taratara laatou peenaa.

Jesus e taku iloto Gethsemane

(Mt 26.36-46; Lk 22.39-46)

³² Naa tama naa ni oo no ttae iloo ki te kina e ttape ma ko Gethsemane. Teenaa mee ake iloo Jesus

ki ana disaipol naa, “Kootou nnoho ake i te kina nei ki taku nau ki TeAtua.” ³³ A Ia ki too Peter, James, aa ko John ka oo laatou, teenaa tana manava ni puni hakaoti itana aroha.

³⁴ A Ia ki mee ake kilaatou, “Nau kamate koi i te aroha e takoto itaku manava nei. Kootou nnoho ka roorosi i te kina nei.”

³⁵ A Ia ni sare kimua hakamaarie no pesi iloo no moe i te kerekere ka taku ki TeAtua, maa ki mee maa naa haao e takkoto mai raa e lavaa te hakarakaina aia. ³⁶ A Ia ni taku peenei, “Abba! Takutamana! Na mee hakkaatoa e hainauhie i aa koe. Fanaa naa mmaha nei i aa nau. Tevana iaa koe see tuku mai ki taku hiihai, nau e tuku atu koi ki too hiihai.”

³⁷ A Ia ni ahe no kite i te takatoru disaipol raa e mmoe mannuu. Teenaa ki ffano Ia i Peter, “Simon, koe e moe koi? Eaa? Koe ni see lavaa iloo te ara ake setamaa saaita?”

³⁸ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou nnoho ka roorosi, aa kootou ku taku ki see usuhia kootou ni vana e hakallika. Naa hatumanava kootou e mataora, kootou iaa e tino mmate.”

³⁹ Jesus ni ahe hoki no hakaake tana taku ni mee imua.

⁴⁰ Araa teenaa, ahe atu hoki Jesus no kite i naa mmoe ana disaipol; naa tama naa ni mmate hakaoti i naa hii mmoe laatou. Teenaa laatou ni see hai taratara e illoa ma ki kauake ki Jesus.

⁴¹⁻⁴² Te saaita Jesus ni ahe ake i te toru ana saaita no kite i laatou e mmoe raa, a Ia ki mee ake, “Kootou koi mmoe iloo ka hakamalolloo? Kullavaa peenaa! Massike ki oo

taatou. Kootou mmata, Ttama te Henuaraa ku mee ki hookina ki naa rima naa tama haisara! Mmata, te tama ma ki hakaarina ake naa tama hakallika raa iaa nau raa ku tae mai!”

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Lk 22.47-53; Jn 18.3-12)

⁴³ Jesus koitaratara are raa, Judas te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa kuttae ake. Aia ni hakasura ake ma naa tama teelaa e heunatia ake naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew. Naa tama naa e oo ake katoou ma naa hana laatou. ⁴⁴ Teenaa Judas ku oti te taratara ake hakaoti ki naa tama naa peelaa, “Taku tama e vaisoni raa, teenaa kottama kootou esse. Tauhia te tama naa aa ku oo ma kootou.”

⁴⁵ Judas ni tae atu no hanotonu ki Jesus no mee ake, “Ttisa!” Araa vaisoni atu iloo ki Jesus. ⁴⁶ Teenaa oo atu iloo naa tama raa no tauhia laatou Jesus. ⁴⁷ Te tama tokotasi i naa tama ettuu i te kina naa ni ffana tana komu taa tama raa no tuutia aia te kautarina te poe te Maatua Hakamau raa no motu hakaoti. ⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Ai kootou ku oomai ai ma naa hana kootou naa no tauhia nau, pee ko nau setama kailaarao? ⁴⁹ Te aso ma te aso, nau ni noho ma kootou ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, tevana iaa nau ni see tauhia kootou. Teenei naa taratara te Laupepa Tapu raa ku ttino maaoni.”*⁵⁰

⁵⁰ Teenaa ffuro iloo ana disaipol raa ka tiiake Ia.

⁵¹ Te tama taane tokotasi, e tara koi ki te maro tasi, ni taka ma Jesus. Teenaa naa tama raa ni mee ma ki tauhia laatou te tanata naa, ⁵² tevana iaa te tanata naa ni masike koi no tere hua ka hano, teenaa tana maro raa ni mavete ka tiiake.

Jesus e hakatuuria imua te Kansol

(Mt 26.57-68; Lk 22.54-55,63-71; Jn 18.13-14,19-24)

⁵³ Jesus ni toa naa tama naa ki te hare te Maatua Hakamau, te kina naa maatua hakamaatua, naa tama hakamaatua naa Jew, aa ma naa tisa naa Loo raa e kikutu ai. ⁵⁴ Peter iaa ni hanatu vaamuri, tevana iaa aia ni see hakataupiri atu. Aia ni hano no uru atu kiloto te kina enohonoho i te mataahare te Maatua Hakamau naa, no noho ma naa tama eroorosi te hare naa ka haka mahana tana haitino i te ahi. ⁵⁵ Naa maatua hakamaatua ma naa tama katoou i te Kansol naa nisessee ni vana essara ki hakapperu atu ki Jesus, kilavaa te taia laatou Jesus ki mate. Tevana iaa laatou ni see haisara ni illoa. ⁵⁶ Etammaki naa tama ni oo ake no mee naa taratara

* 14.49 Lk 19.47; 21.37

hakallesi laatou maa ni vana hakallika Jesus ni mee, araa nei naa tama naa ni see taratara ki te taratara tokotasi; te tama koi e kee ana taratara.

⁵⁷ Teenaa massike iloo aaraa tama no ppesi naa taratara hakallesi laatou peela: ⁵⁸ “Maatou ni llono ittama naa e-taratara maa, ‘Nau ma ki seua a nau te Hare Tapu te nei ni hakatuuria naa tama te maarama nei, aa imuri naa aso e toru, nau ma ki hakatuu te laa Hare Tapu te laa naa tama te maarama nei ma ki see kapa no penapena.’”[☆] ⁵⁹ Aa naa tama naa e taratara iloo peenaa raa, naa taratara laatou naa see oo hakapaa.

⁶⁰ Araa teenaa, masike iloo te Maatua Hakamau raa imua naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake ki Jesus, “Koe see hai taratara i naa taratara naa tama nei e mee i aa koe?”

⁶¹ Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara ni hakaake ake. Teenaa ki vasiri ake hoki te Maatua Hakamau, “E aa? Koe naa ko te Mesaea, te Tama Te Atua Taukareka?”

⁶² Teenaa ki mee ake Jesus, “Uee, te nei nau. Kootou hakkaatoa ma ki kite Tama te Henua e noho i te vasi hakamaata Te Atua ka au i aruna naa aora i te lani!”[☆]

⁶³ Te Maatua Hakamau raa ni huri no ssae loko i tana kahu ka mee peela, “Taoutou ku see toomai hoki ni tama ki kaumi ni taratara maa laatou! ⁶⁴ Kootou ku oti te llono i naa taratara ttama nei maa ia ko Te Atua. Kootou e mannatu maa ttama nei ki haia peehea?”[☆]

Teenaa naa tama naa hakkaatoa ni tuku atu maa Jesus e sara; a ia e tau ki taia ki mate.

⁶⁵ Aaraa tama ila laa ni kaamata te sasaavarea laatou Jesus ka saisaitia ana karamata ki te maro raa ka patupatua laatou tana pisouru, ka mee ake peela, “Hakaari mai, ko ai ttama e patu ia koe?” Teenaa oo atu iloo naa roorosi naa tama hakamaata naa no taakina no sarua tana haitino.

Peter e taratara hakaseese maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.69-75; Lk 22.56-62; Jn 18.15-18,25-27)

⁶⁶ Ite saaita naa raa, Peter e noho i te mataahare i haho, teenaa hanake iloo te ffine tokotasi i naa haahine e heheuna i te Maatua Hakamau raa ⁶⁷ no kite iloo i Peter e hakamahana tana haitino i te vasi te ahi. Teenaa ki ttoka hakaraaoi te ffine naa ki Peter no mee ake peela kia ia, “Koe hoki se tama e taka ma Jesus, te tama i Nazareth.”

⁶⁸ Tevana iaa Peter ni huu, ka mee ake peela, “Nau see iloa maa koe e taratara i te aa.” Teenaa hano iloo Peter no tuu i te kina te tootoka.

⁶⁹ Te saaita te ffine naa ni ttoka atu no kite ia ia e tuu mai raa, a ia ki huri no mee ake ki naa tama e tuu i te kina, “Tama nei se tama i naa tama naa!” ⁷⁰ Tevana iaa Peter ni huu hoki maa ia see iloa.

See rooroa koi raa, naa tama e ttuu i te kina naa ku ffuri atu katoou no mee atu kiaa ia, “Koe see lavaa te huu maa koe see hai i naa tama naa; maatou e illoa maa koe setama i Galilee.”

⁷¹ Teena ki mee ake Peter kilaatou, “Nau e taratara atu maaoni iloo! Ki mee maa nau see taratara maaoni, TeAtua ki pesi mai ana haaeo raa kiaa nau. Nau see iloa i te tama e taratara kootou naa!”

⁷² Saaita naa lokoi raa, te rua naa moa raa ku ttani. Teena maanatu ake iloo Peter ki naa taratara Jesus ni mee ake kiaa ia imua: “Saaita te rua naa moa raa seki ttani raa, koe ma ki taratara oo saaita iloo e toru maa koe see iloa i aa nau.”

15

Jesus ku toa kimua Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Lk 23.1-5; Jn 18.28-38)

¹ I te tahaata raa, naa maatua hakamaatua raa ni hakavave no hakakkutu ake naa tama hakamaatua naa Jew, naa tisa naa Loo, aa ma naa tama katoou te Kansol raa no taratara i naa vana laatou ki mee. Teena saitia iloo laatou naa rima Jesus ka taakina ki Pilate. ² Teena vasiri ake iloo Pilate peenei ki Jesus, “Koe naa ko te tuku naa Jew?”

Jesus ki hakahe ake, “Teena koe e mee mai naa.”

³ Naa maatua hakamaatua raa ni hai ake ki Pilate maa Jesus ni mee te lopo sara iloo. ⁴ Teena ki vasiri ake hoki Pilate peelaa ki Jesus, “Koe e lono i naa taratara naa tama naa e mee ia koe? Eaa? Koe see hai taratara e mee i naa taratara naa tama naa?”

⁵ Jesus ni tuu seemuu koi, see hai taratara e hakahe ake, teena ki oho ai Pilate.

Jesus ku tukua ki mate

(Mt 27.15-26; Lk 23.13-25; Jn 18.39—19.16)

⁶ I naa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate maraa e ffana se karapusi tokotasi, se tama naa Jew raa e fiffai ma ki hanaa. ⁷ Saaita naa raa teelaa se tama, tana inoa ko Barabas, e moe iloto te hare karapusi ma naa tama teelaa ni taa naa tama laatou no mmate i te saaita laatou ni hetaa ma te kaaman Rome i Jerusalem. ⁸ Saaita te kanohenua naa ni kkutu ake ki vanaake laatou ki Pilate ki fanaa te karapusi laatou e fiffai raa, ⁹ Pilate ki vasiri ake kilaatou, “Kootou e fiffai ki hanaa nau te tuku naa Jew?” ¹⁰ Pilate ni iloa maa Jesus ni too ake naa maatua hakamaatua raa kiaa ia ilaatou e manava haaeo i Jesus.

¹¹ Tevana ia naa maatua hakamaatua raa ni usuhia laa-tou naa tama raa ki mee ake ki Pilate ki hanaa Barabas no kauake kilaatou. ¹² Teena ki vasiri ake hoki Pilate ki naa tama naa, “Kootou e fiffai maa te tama e taapaa kootou ma se tuku naa Jew nei ki haia a nau peehea?”

¹³ Naa tama naa ki varo atu, “Tuukia ttama naa ki te kros!”

¹⁴ Pilate ki vasiri ake hoki, “Aiaa? Teenei se ssara peehea ttama nei ni mee?”

Naa tama naa ki varo ake maaroo iaa, “Tuukia te tama naa ki te kros!”

¹⁵ Pilate ni hiihai maa te kanohenua raa ki fiaffia, teenaa hanaa iloo ia Barabas no kauatu kilaatou. Ki oti raa vanaake iloo ki ana soldia raa kisarua Jesus aa kutoa no tuukia ki te kros.

Naa soldia raa e tautaussua i Jesus

(Mt 27.27-31; Jn 19.2-3)

¹⁶ Naa soldia Pilate raa ni taakina laatou Jesus ki te kina iloto te hare Pilate, e ttapa ma ko ‘te Pretorium’, no aru ake aaraa soldia raa hakkaatoa. ¹⁷ Teenaa hakao atu iloo te kkahu e mmea poouri raa ki Jesus, ka pena laatou hau ki te laakau tuitui raa no hakao ki tana pisouru. ¹⁸ Teenaa kaamata iloo naa soldia naa te tautausua ina laatou Jesus peelaa, “Te Tuku naa Jew!” ¹⁹ Ki oti raa naa tama naa ku ffuri atu no sarua laatou tana pisouru ki te laakau ka sasaavare atu kiaa Ia, aa naa tama naa nittuu hoki ki naa turi laatou ka hakamaruu atu kiaa Ia. ²⁰ Te saaita naa tama naa ni oti te tautausuaria laatou Jesus raa, uia iloo laatou te kahu e mmea poouriraa no hakao atu hoki ana kkahu raa kiaa ia. Araa taakina iloo laatou kitoo no tuukia ki te kros.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Lk 23.26-43; Jn 19.17-27)

²¹ I te ara raa, naa tama ni ttiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake ki loto Jerusalem. Naa soldia raa ni ffuri atu no tauhia laatou te tanata naa no vanaake ki ssau te kros Jesus. Simon naa ko te tamana Alexander ma Rufus.* ²² Teenaa toa iloo laatou Jesus ki te kina e taapaa ma ko Golgota, e mee maa, “Te Kina te Ivi Pisouru Tama’.” ²³ I te kina naa raa, naa soldia raa ni mee ma ki kauatu te wain e hakauru ma te marasini e ttapa ma se ‘myrrh’, araa nei Jesus ni see unumia a ia. ²⁴ Araa teenaa, tuukia iloo laatou Jesus kite kros, ka mee laatou taffao ki naa tamaa hatu raa ki vaaea laatou ana hekau ni hakao.* ²⁵ Te mee raa kutae kite ssivo ite tapataiaio, saaita Jesus ni tuukia laatou kite kros. ²⁶ Te mee naa tama naa essii kihakaari te sara Jesus naa essii peenei, “Te Tuku naa Jew”. ²⁷ Naa tama naa ni tuukia hoki laatou te takarua hakallika hakapaa ma Jesus; ttama i te vasi hakamaatau aa telaa tama i te vasi hakamaavii. ²⁸ [Teenei ki ttino te taratara te Laupepa Tapu e mee maa, “Aia nitaia hakapaa ma naa tama e hakallika.”]*

* 15.21 Rom 16.13 * 15.24 Ps 22.18 * 15.28 Is 53.12

29 Naa tama e llaka vaararo raa, ni ruuruu naa pisouru laatou ka taratara hakallika peenei ki Jesus: “E aa? Teenei ttama e mee ma ki seua a ia te Hare Tapu raa aa ku hakatuu hoki iloto naa aso e toru?☆” 30 Sepu mai kilaro i te kros naa soko koe no hakasao i aa koe!”

31 Naa maatua hakamaatua raa ma naa tisa naa Loo raa hoki ni kkata seemuu i Jesus, ka taratara soko laatou peela, “A ia ni hakassao aaraa tama, a ia iaa see lavaa te hakasao tanatino soko ia!” 32 Tiiake kimmata taatou te Mesaea, te tuku Israel, e sepui mai i te saaita nei i te kros, aa taatou ku illoa maaoni maa ia ko te Mesaea!”

Takarua hoki ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni ffuri atu hoki no taratara hakallika ki Jesus.

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Lk 23.44-49; Jn 19.28-30)

33 I te laaraatea*, te henua naa ni tuu pouuri hakkaatoa notae iloo kitettoru itelaasuru. 34 I tettoru te laasuru naa raa, Jesus ni kappisi ana varo, ka tani peela, “Eloi, Eloi, lema sabaktani?” teenaa ko te taratara naa Jew e mee maa, “Taku Atua, Taku Atua, A nau e tiiake koe raa ko te aa?” ☆

35 E mee aaraa tama i te kina naa ni llono iaa Ia ka taratara peela, “Hakannoo, Ttama raa e kannaa i Elijah!” 36 Teenaa tere ake iloo te tama tokotasi ilaatou no hakapara te tapaa maro raa ki te wain raa ka saisai iloo ki te mata te laakau. Teenaa usu atu iloo ki naa maaisu Jesus, ka mee ake peela, “Ttari kimmata taatou ma ki mee ma Elijah e au no tukua mai ttama nei kilaro te kros!” ☆

37 Jesus ni kappisi ana varo no mate iloo.

38 Te maro e tautau iloto te Hare Tapu raa ni saaea ilototonu, e kaamata mai i aruna no hakasopo kilaro. ☆ 39 Te hakamau naa soldia ni tuu imua te kros no kite i te mate ana Jesus raa, ni mee tana taratara peela, “Ttama nei maaoni ko te Tama Te Atua.”

40 E mee aaraa haahine i te kina naa ni tuu ake hakamao kattoka. Effai iloto naa haahine naa raa, te laa ko Mary Magdalene, Mary te tinna James, te tama taane, laua ma Joseph, aa ko Salome.☆ 41 Naa haahine nei ni ttaka mai iloo ma Jesus ka tokonaki atu kaa Ia i tana saaita ni noho i Galilee. Te kina naa e tammaki hoki aaraa haahine ni oomai laatou ma Jesus i Jerusalem.

Jesus ku tanumia

(Mt 27.57-61; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42)

☆ 15.29 Ps 22.7; 109.25; Mk 14.58; Jn 2.19 * 15.33 telaaraatea: teenaa te saaita te peelo te kkai ☆ 15.34 Ps 22.1 ☆ 15.36 Ps 69.21 ☆ 15.38 Ex 26.31-33

☆ 15.40 Lk 8.2-3

42-43 Ite laasuru raa Joseph, te tama i Arimatia raa, ku tae ake. Joseph se tama hakamaatua iloo iloto te Kansol, aa aiana e noho peenaa kattari kitae mai te Nohorana Te Atua. Teenei kote aso naa Jew maraa e penapena hakaoti naa kaikai te Sabat, ite aa, te ssoa te aso raa teenaa kote Sabat. Teenaa Joseph ni hano se ppore notuu imua Pilate no kainnoo ake kikaake te haitino Jesus. ⁴⁴ Pilate niteki iloo itana saaita nilono maa Jesus kuoti te mate. Teenaa kannaatia ake iloo ia te hakamau naa soldia raa no vasiria kimee maa Jesus kuoti te mate maaoni. ⁴⁵ Te saaita Pilate kuoti telono inaa taratara ake te hakamau naa soldia raa, vanaake iloo ki Joseph ki hano no too te haitino Jesus. ⁴⁶ Teenaa hano iloo Joseph no taavi te maro e makkini, araa tukua iho iloo ia te haitino Jesus kilaro no miinia kite maro naa. Kioti raa saaua iloo ia no hakamoeria kiloto te taaruma e hakahotu ite vasi te mouna hatu. Araa hakatipe ake iloo te hui te hatu raa no ppui ite mata te taaruma naa. ⁴⁷ Mary Magdalene laaua ma Mary, te tinna Joseph raa, nittuu ka kkite i te kina te haitino Jesus e hakamoeria.

16

Jesus ku hakamasikeria i te mate

(Mt 28.1-8; Lk 24.1-12; Jn 20.1-10)

¹ Te saaita te Sabat naa nilaka raa, Mary Magdalene, Mary te tinna James, aa ko Salome nioo notaavi naa kaakaa mannoni raa ki oo laatou no aamosia te haitino Jesus. ² Ite tapataiao poniponi lokoi te Hakamaroloo naa raa, naa haahine naa ni massike ka oo kite kava. ³⁻⁴ Saaita naa haahine naa ni sassare atu iloto te ara raa, laatou nitaratara ka hakatonutonu peela, “Ko ai te tama ma ki hakatiperia a ia te hatu e ppui te mata te taaruma raa hakavasi ki uru atu taatou?” Te hatu e ppui ite mata te taaruma naa elasi iloo. Naa haahine naa nittoka atu no kkite iloo ite hatu naa kuoti te hakatiperia hakavasi. ⁵ Teenaa uru atu iloo laatou kiloto no kkite inaa noho mai te tama taane ite vasi hakamaatau laatou, e hakao kite kkaahu e makkini. Naa haahine naa nillee iloo naa mouri laatou.

⁶ Teenaa kimee ake tetanata naa kilaatou, “Kootou seellee naa mouri kootou. Nau e iloa maa kootou essee i Jesus, ttama i Nazareth, teelaa ni tuukia kite kros no mate. Ttama naa sei ite kina nei, ttama naa kuoti te hakamasikeria no ora. Ttoka, teenei te kina tana haitino ni hakamoeria naa tama. ⁷ Kootou oo no kauake te taratara nei ki Peter ma aaraa disaipol Jesus: ‘Jesus

e hano imua kootou ki Galilee. Kootou ma kikkite i aa Ia i te kina naa, peelaa koi ma ko Ia ni mee atu ki kootou.’”[✱]

⁸ Teenaa uru iloo naa haahine naa ki haho no ffuro hakattaha i te taaruma naa, i laatou ni poreppore i naa mattaku laatou. Naa haahine naa ni seai iloo ki taratara ake ki se tama, i te aa i laatou ni mattaku.

Jesus ku hakasura ake ki Mary Magdalene
(Mt 28.9-10; Jn 20.11-18)

[⁹ Imuri te masike mai ana Jesus i te mate i te tahaata te Hakamaroloo raa, a Ia ni hakasura imua ki Mary Magdalene, te ffine ni hanaa Ia naa tippua e hitu. ¹⁰ Te ffine naa ni hano no taratara ake iloo ki naa tama ni ttaka ma Jesus, teenaa naa tama naa ni nnoho tanittani ka ppari; ¹¹ aa te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara ake Mary maa Jesus e ora, aa maa ia nikite iaa Ia raa, naa tama naa ni see hii hakannoo atu kiaa ia.

Jesus e hakasura ake ki te takarua disaipol
(Lk 24.13-35)

¹² Imuri koi raa Jesus ni hakasura sara hoki ki telaa takarua disaipol, i te saaita te takarua naa ni sassare ka oo ki telaa henua. ¹³ Te takarua naa ni ahe ki Jerusalem no taratara ake iloo ki aaraa tama laatou, tevana iaa naa tama naa ni see hii hakannoo ki laaua hoki.

Jesus e hakasura ake ki te taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol

(Mt 28.16-20; Lk 24.36-49; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

¹⁴ Kimuri raa Jesus ni hakasura ki tana taka sinahuru maa te tama tokotasi i ana disaipol, i te saaita naa tama naa ennoho kakkai. A Ia ni huri atu no nutua naa tama naa i laatou ni see hakataakoto tonu kiaa Ia aa i laatou ni see hii hakannoo iloo ki naa tama nikkite maa Ia ku ora. ¹⁵ A Ia ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou oo ki naa henua hakkaatoa no hakahea te Lono Taukareka raa ki naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei.”[✱] ¹⁶ Ttama peehea e hakannoo kiaa nau ka too te hakaukau tapu raa, ttama naa ma ki hakasaoria; aa ttama see hakannoo kiaa nau raa iaa, ttama naa ma ki mate ma ana sara. ¹⁷ Naa tama elotu maaoni iaa nau raa ma ki kauake naa mahi laatou kilavaa te hakassura naa mahi Te Atua: naa tama naa ma ki hanaa laatou naa tippua raa iloto taku inoa; naa tama naa ma ki taratara ki naa taratara e kkee; ¹⁸ aa ki mee maa naa tama naa e taaohi naa kata, aa seai maa e unumia laatou naa pakava, teenaa see hai vana hakallika ma ki ssura i laatou. Naa tama naa ma ki hakapiri

[✱] 16.7 Mt 26.32; Mk 14.28 [✱] 16.15 Acts 1.8

naa rima laatou ki aruna naa tama e mmaki, aa naa tama e mmaki naa ma ki malolloo.”

Jesus ku toa ki te lani

(Lk 24.50-53; Acts 1.9-11)

¹⁹ Saaita TeAriki Jesus nioti tetaratara ma naa tamanaa raa, a Ia nitoa kite Lani no noho ite vasi hakamaatau TeAtua.* ²⁰ Naa disaipol raa ni oo no hakaea te Lono Taukareka raa inaa kina hakkaatoa, aa TeAriki ni heheuna ma laatou no hakattino tana taratara naa ki naa mahi TeAtua teelaa e hakassuratia naa tama naa.]

LUKE TE LONO TAUKAREKA INAA TARATARA LUKE TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaa taratara Luke e taratara maa Jesus kotetama nitarataraina TeAtua teelaa maki hakasao te kanohenua Israel aa maki hakasao hoki naa tama hakkaatoa ite maarama nei. *Luke* esissii maa Jesus ni kannaatia te Aitu TeAtua ki “hakaeta te Lono Taukareka raa ki naa tama e nnoho hakaaroa” (4.18), aa te Lono Taukareka nei e taratara haimahi ite aroha Jesus inaa tama e nnoho hakaaroa. Te taratara ite manava hiahia raa elasi hoki i *Luke*, teenaa e hakatuuria mai iloto naa taratara kaamata teelaa e taratara ite au Jesus, aa e hakatuu mai hoki iloto naa taratara hakaoti telaupepa nei, ite saaita Jesus ni hano ki te lani. Te taratara ite kaamata telotu no ttoha ki naa kina hakkaatoa imuri te hano ana Jesus ki te lani raa, e tarataraina hoki te tama e sissii te laupepa nei i *Naa heuna naa Aposol*.

Naa taratara ite laupepa nei e vvae no hakatuu i naa kina elua (sapta 1–2 aa kosapta 9–19) teenaa e hakatuu naa taratara teelaa e takkoto koi iloto te Lono Taukareka nei; naa taratara pee ko te mako naa ensol aa i te oo ana naa tama e roorosi naa sipsip raa no mmata i Jesus ku haanauria mai, Jesus iloto te Hare Tapu itana saaita koi tamariki, aa te parapol ite tama haka Samaria e sosorina taukareka ma te parapol ite tamariki tanata ni sei. Te Lono Taukareka nei e taratara haimahi ite vasi naa taku taatou ki TeAtua, aa ite vasi TeAitu Tapu, naa heheuna naa haahine iloto naa heuna Jesus, aa i naa uii TeAtua naa haisara.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–4

Te saaita John te Baptis maa Jesus ni hannau mai maa te saaita laaua ni ttipu ake no mattua 1.5–2.52

Naa heuna John te Baptis 3.1–20

Jesus e too te hakaukau tapu aa e usuusuhia Satan 3.21–4.13

Naa heuna Jesus iloto te henua 4.14–9.50

Kaamata i Galilee no tae ki Jerusalem 9.51–19.27

Te wiki hakaoti Jesus i Jerusalem aa inaa matakaaina e tauppiri atu 19.28–23.56

Te Ariki e hakamasikeria ite mate no hakasura ki ana disapol, aa no hano ki te lani 24.1–53

¹ Kiaa koe Tiofilus:

E tammaki naa tama ni hai hakappuru ki hakaeta naa taratara i naa vana ni ssura iloto taatou. ² Naa tama naa ni sissia laatou naa mee ni tarataraina mai naa tama ni kkite i naa mee naa ka hakaeta naa taratara TeAtua naa imua iloo. ³ Aa teenaa, te tama hakamaatua nei. Nau ku oti te hakatuu hakaraa oi iloo ki iloa nau ite kaamata iho naa mee nei hakkaatoa. Teenei emaanatu ai nau maa eta ukareka ki sissia i se laupepa i naa oo iho hakaraa oi iloo naa mee nei ki iloa koe. ⁴ Tiofilus, nau e sissii atu naa mee nei ki iloa koe i te hakamaaoni i naa mee hakkaatoa aau ni aakona.

Te haanau iho John te Baptisraa ku tarataraina

⁵ Ite saaita Herod koituku i Judea raa, te laa se maatua, tana inoa ko Zechariah. Zechariah naa se maatua i te noho Abaisa, te maatua TeAtua imua. Tana aavana, Elisabeth, e au ite noho Aaron, teenaa se maatua hoki imua.* ⁶ Te hai aavana naa se takarua ettonu imua naa karamata TeAtua, aa laaua hoki e tautari hakaraa oi iloo ki naa taratara hakamaatua ma naa Loo TeAtua. ⁷ Te takarua naa ni see hai tamalliki i Elisabeth epoka, aa laaua ma Zechariah hoki ku mattua.

⁸ Ite aso tokotasiraa Zechariah ni mee ana heuna ma se maatua iloto te Hare Tapu, i teenaa ko tana sao ni tukua ki heheuna ia. ⁹ Naa maatua raa maraa e hai laatou taffao ki hakamaatino se tama ilaatou ki ttuni naa insens, teenaa Zechariah nitukua laatou kihano no ttuni naa insens i te olta. Teenaa ki masike ai Zechariah no uru iloo kiloto te Hare Tapu TeAtua. ¹⁰ Te saaita naa insens naa ku ttuni, te kuturana naa tama raa ia ku ttuu ake i haho ka taku.

¹¹ Te ensol TeAtua raa ni hakasura ake ki Zechariah, e tuu ake i te vasi hakamaatau te olta, te kina naa insens raa e ttuni. ¹² Zechariah ni oho iloo ka matakua i tana saaita ni kite i te ensol naa. ¹³ Tevana ia te ensol raa ni mee ake peela, "Zechariah, koe see matakua! TeAtua ku oti telono i oo taku naa. Too aavana, Elisabeth, ma ki hai tama no haanau mai too tamariki tanata. Koe kuttapa te tamariki naa ki John.

¹⁴ Saaita naa raa koe ma ki hiahia iloo. Turaa tama hoki ma ki fiafia i te saaita te tamariki naa ma ki haanau mai! ¹⁵ Te tamariki naa ma ki mee ma se tama hakamaau imua naa karamata TeAtua. Aia ki see unu naa wain aa ma naa vaimmara. Ekaamata mai iloo i tana saaita e haanau raa, TeAitu Tapu raa eta koto ia ia.* ¹⁶ Turaa tama i te kanohenua Israel ma ki hakaheha ia ki TeAtua, TeAriki laatou. ¹⁷ Te tama naa ma ki hano vaamua TeAriki. Aia ma ki haimahi iloo maa ko Elijah. Aia ma ki toomai ia naa tammana raa maa naa tamalliki laatou raa no hakapaaria. Aia hoki ma ki haia ia naa tama see hakannoo te taratara raa ki ffuri mai ki te hakataakoto

naa tama ettonu; a ia makihaia a ia te kanohenua TeAriki raa ki nnoho tanattana kiaa Ia.”[☆]

18 Zechariah ki vasiri ake ki te ensol, “Nau maki iloa peehea maa ootarataranaa nitarataramaaoni? Nau setanata matua iloo aa taku aavana nei hoki ku matua.”

19 Teenaa ki hakaaha ake te ensol, “Nau ko Gabriel, nau etuu imua naa karamata TeAtua. Nau e heunatia mai a Ia ki au nau no kauatu te Lono Taukareka nei.”[☆] 20 Tevana iaa koe niseehai maanatu maa akutaratarane nitarataramaaoni teelaa ma kittino ite ssao eta ukareka. Aa iaa koe niseemaanatu maa te nei sei nitarataramaaoniraa, teenaa koe maki see lavaa te taratara; koe maki taka seemu peenaa ki tae iloo ki te aso aku purepure kiaa koe nei ku ttino.”

21 Te kanohenua nittari ake ihahoraa nimamannatu tammaki itana vana ehakatuai ai iloto te Hare Tapu.

22 Itana saaita ni uru mai kihahoraa, a ia nisee lavaa te taratara ki naa tama naa, teenaa ki illoa ai naa tama naa maa ia ni hakakiitea TeAtua tana vana. A ia ni haiaauna koi ki ana rima ki naa tama naa.

23 Ite saaita Zechariah nioti te heheuna iloto te Hare Tapu raa, hano iloo ki hare.

24 Imuri raa tana aavana, Elisabet, ku haitama. Naa marama e rima naa hakkaatoa raa, Elisabet ni noho koi i hare. 25 A ia ni taratara peelaa, “Imua raa nau epoka, nau ni noho kanapa imua naa karamata te henua. Saaita nei raa TeAtua ku tokonaki mai kiaa nau ka haia nau no hiahia.”

Te haanau ana Jesus raa ku tarataraina

26 Ite ono naa marama Elisabet raa, TeAtua ni kaavea a Ia hoki te ensol Gabriel ki Nazareth, teenaa se matakaaina iloto Galilee. 27 A Ia ni mee tana taratara ki kauake ki te taupu e tarikai ki te tanata ettapa ma ko Joseph, teenaa setanata e au ite manava te Tuku David. Te inoa te taupu naa ko Mary.[☆] 28 Te ensol naa ni hanatu ki Mary no mee ake peelaa, “Te laa oi TeAtua e taka ma koe, aa TeAriki e noho ma koe. Koe e haia hakaraaoina iloo TeAtua!”

29 Mary ni sopo iloo tana manava inaa taratara te ensol raa ni mee ake, teenaa noho iloo ia ka hakataakoto inaa taratara te ensol naa ni mee ake kiaa ia. 30 Te ensol raa ki mee ake kiaa ia, “Mary, koe see maku! TeAtua e mmata ake hakaraa oi iloo kiaa koe. 31 Koe maki haitama no haanau mai tootamariki tanata, teenaa koe kutaapaa a koe te tamariki naa ki Jesus.”[☆] 32 A ia maki mee ma se tama hakamau iloo, ka kannaatia naa tama raa maa, ‘Tama TeAtua i Aruna’. TeAtua maki hakanoho te Tama naa ma se Tuku, ki mee Ia pee ko David, tana tipuna.

33 A Ia ma ki tuku ina atama te manava Jacob, aa tana Nohorana naa ma ki takoto no takoto hakaoti!"*

34 Teenaa ki mee ake Mary ki te ensol naa, "Te mee naa ma ki mee peehea maa nau seki moe iloo ma se tanata?"

35 Araa vanaake iloo te ensol raa peenei, "Te Aitu Tapu raa ma ki hanatu kiaa koe, aa naa mahi Te Atua ma ki tau iaa koe. Teenaa ko te vana te tamariki e tapu naa ma ki taapaa ma ko te Tamariki Te Atua. 36 Hakatuu ki too hareakina, Elisabet. Naatama raa ehai maa ia ku seelavaa te mee ana tamalliki, tevana iaa teenei a ia ku ono ana marama. Naaaina maa ia ku matua raa, a ia e haitama koi. 37 See hai mee e hainattaa i Te Atua."*

38 Araa vanaake iloo Mary, "Nau se poe Te Atua. Tiiake mai naa vana naa ki ssura iaa nau pee ko oo taratara e mee naa." Teenaa seai lokoi te ensol naa.

Mary ku hano no mmata i Elisabet

39 See rooroa koi raa, Mary ki tukutuku ana hekau raa no hakavave kite matakaaina etuu ina atamaa mouna i Judea. 40 A ia ni hano kite hare Zechariah no kannaa iloo i Elisabet. 41 Saaita Elisabet nilono i Mary ekannaa iaa i raa, te tamariki iloto tana manava naa nitaasuki no neuneuee. Teenaa ki tau Te Aitu Tapu raa i Elisabet 42 no taratara ia vaaruna peela, "Koe naa ko te ffine e haia hakaraaoina iloo Te Atua i aruna naa haahine hakkaatoa. Too tamariki ma ki haanau mai naa ma ki haia hakaraaoina Te Atua. 43 E aa? Nau e haia hakaraaoina Te Atua peenei raa ko te aa, maa te tinna taku Ariki raa kia au iloo no mmata iaa nau? 44 Itaku saita koi nilono iaa koe ekannaa iaa nau raa, te tamariki iloto taku manava nei nitaasuki i tana hiahia. 45 Koe e haia hakaraaoina iloo Te Atua iaa koe ni iloa maa ana taratara ma ki ttino mai maaoni!"

Mary e hua tana mako

46 Araa mee ake iloo Mary peela,*

"Nau e hakanau i Te Atua i loto iloo taku hatumanava.

47 Taku tinotama e hiahia iaa nau e hakasaoria Te Atua no ora,

48 iaa Ia ni maanatu mai iloo kiaa nau, te tamavare e heheuna iaa Ia!"*

E kaamata i te saita nei raa, naa tama hakkaatoa ma ki kakannaa iaa nau ma ko te ffine e haia hakaraaoina,

49 i naa vana hakamaatua Te Atua ni mee iaa nau.

Tana inoa e tapu;

50 A Ia ma ki manava aroha ina atama elotu kiaa Ia, e kaamata i te haanauna no tae ki telaa haanauna.

* 1.33 2 Sam 7.12,13,16; Is 9.7 * 1.37 Gen 18.14 * 1.46 1 Sam 2.1-10

* 1.48 1 Sam 1.11

51 A Ia ni ffora tana rima haimahi raa no seua naa tama e ahu ki laatou raa ma naa mannatu hikkahi laatou.

52 Naa tuku e haimmahi raa ni tukua iho Ia kilaro i naa nohorana laatou,

aa naa inoa naa tamavare raa iaa, e saaua a Ia ki aruna.*

53 Naa tama e hiikkai raa ni kauake Ia te lopo mee e taukalleka,

aa naa tama e hai mee raa iaa e kerekereia a Ia ki oo hua ma naa rima laatou.

54 A Ia ni taaohi ana purepure ni mee ki naa tippuna taatou, ka au no tokonaki ki tana poe Israel.

55 A Ia ni hakamaarona ki hakasura te manava aroha raa ki Abraham aa ma tana haanauna i naa saaita hakkaatoa!"*[☆]

56 Mary ni noho iloo ana marama e toru ma Elisabet, araa ahe iloo ki tana hare i Nazareth.

Te haanauana John te Baptis

57 Tessaio Elisabet ki haanau raa ku tae, teenaa haanau mai iloo tana tamariki tanata. 58 Ana hareakina raa hakkaatoa ma naa tama ennoho taupiri atu raa ni llono ite vana taukareka TeAtua ni mee ki Elisabet, teenaa naa tama naa ni hakafiaffia hakapaa ma Elisabet.

59 Saaita te tamariki naa ni tae kite varu ana aso raa, naa hareakina ma naa soa hakkaatoa Elisabet raa ni oo ake no mee ki ssere te tamariki. Naa tama naa ni oo ake no mee ki taapaa laatou te tamariki naa ki Zechariah, te inoa tana tamana.* 60 Araa nei Elisabet ku mee ake, "Seai! Tana inoa ko John."

61 Naa tama naa ki mee ake kiaa ia, "Koe e vana maa e aa? Koe see hai hareakina ettapa kite inoa naa." 62 Teenaa ki huri atu naa tama naa no haiaauna atu naa rima laatou ki te tamana te tamariki naa ki vasiri i te inoa te tamariki.

63 Anaa haiaauna atu hoki te tamana te tamariki naa ki too ake se mee ki sissii te inoa, teenaa sissii iloo peela: "Tana inoa ko John." Naa tama naa hakkaatoa ni llee naa mouri laatou.

64 Saaita naa lokoi raa, Zechariah kulavaa te taratara hoki, teenaa masike iloo no kaamata te hakanau i TeAtua. 65 Naa tama ennoho taupiri atu

ki laaua naa ni mattaku hakkaatoa, teenaa telono i naa vana ni ssura nei ni tere ki naa matakaaina hakkaatoa i naa mouna i Judea. 66 Naa tama hakkaatoa ni llono

te vana ni mee nei ni vasirisiri sokolaatou peela, "Teenei se tamariki hakamau iloo peehea ma ki sura nei?" Ite aa i naa mahi TeAtua raa e takkoto iaa Ia.

Te mako Zechariah

67 Te Aitu Tapu raa nitau i Zechariah, te tamana John, teenaa ki hakaea ia naa taratara TeAtua:

* 1.52 Job 5.11; 12.19 ☆ 1.55 Gen 17.7 ☆ 1.59 Lev 12.3

68 “Taatou ki hakanau i TeAriki, TeAtua Israel!
 A Ia niau no tokonaki ki ana tama, teenaa ki hakassaoria
 laatou,
 69 A Ia ni kaumai tana Tama haimahi ma ki au
 no hakassaoria taatou,
 teenaa setama e au i te manava David, te tama e heheuna
 iaa ia.
 70 Imua iloo raa, a Ia ni purepure ake ki ana pure e ttapu,
 71 maa taatou ma ki hakassaoria a Ia i naa tama
 e tautau haaeo ma taatou, aa ma naa tama e lotoffaaeo
 i taatou.
 72 A Ia ni vana maa Ia ma ki manava aroha i naa tippuna
 taatou,
 aa maa Ia ma ki hakamaarona i ana taratara hakamaatua
 e ttapu ni tuku imua.
 73-74 TeAtua ni purepure ake ki taatou tipuna Abraham maa
 Ia ma ki hakassaoria a Ia taatou i naa tama e tautau
 haaeo ma taatou,
 teenaa ki tiake taatou ki heheuna see mattaku iaa Ia,
 75 ki ttapu taatou, aa kittonu naa sosorina taatou imua
 ana karamata i naa aso hakkaatoa i naa ora taatou.”
 76 Teenaa Zechariah ki mee ake ki te tamariki naa,
 “Taku tamariki nei, koe ma ki taapaa ma se pure TeAtua i-
 Aruna.
 Koe ma ki hano vaamua TeAriki no hakatonu tana ara;☆
 77 koe ma ki hakaea ki tana kanohenua raa ilaatou
 ma ki hakassaoria,
 i naa haisara laatou ma ki uiia TeAtua.
 78 TeAtua taatou raa se Atua e manava aroha aa e laaoi.
 Teenaa a Ia ma ki haia a Ia te maasina te noho laaoi raa
 ki maasina mai ki aruna taatou,
 79 ki maasina iho mai i te lani ki aruna naa tama hakkaatoa
 e noho iloto te pouuri,
 teenaa ki hakattaki taatou ki te saarena te noho raaoi.”☆
 80 Te tamariki naa ni tipu ake no matua ka atamai
 i te kau vana. A Ia ni taka vaaroto mouku no tae ki tana aso
 ni hakasura ki naa karamata te kanohenua Israel.

2

Te haanauana Jesus (Mt 1.18-25)

1 I te saaita naa raa Augustus, te Tuku Hakamaatua
 i Rome raa, nipesi tanataratara hakamaatua maa
 naa kanohenua hakkaatoa etakkoto ilaro te roorosi
 te kaaman Rome raa ki oo no hakatuu naa inoa laatou
 ki takkoto iloto te laupepa te ttuu. 2 Te ttuu mua nei ni mee
 i te ssao Kwirinius ni noho ma ko te tama hakamau i Syria.
 3 Naa tama hakkaatoa ni oo ki naa matakaaina laatou
 ni hannau ai no hakatuu naa inoa laatou.

☆ 1.76 Mal 3.1 ☆ 1.79 Is 9.2

⁴ Teenaa ki masike Joseph i Nazareth, te taon iloto Galilee, no hano ki Bethlehem iloto Judea, te kina David te tuku laatou naa ni haanau ai. Joseph ni hano ki te taon naa i aa ia se tama i te manava David. ⁵ Aia ni hano no hakatuu naa inoa laaua ma Mary, tana tarikai. Marynaa e haitama, ⁶ teenaa itesaaita laatou ni noho i Bethlehem raa, tana saaita ki haanau raa kutae. ⁷ Aia ni haanau mai tana tamariki tanata mua, teenaa haarikitia iloo laaua te tamariki naa ki naa tapaa maro raa ka hakamoeria ki loto te pokosi e kaikai ai naa manu, i naa hare e moemmoeraa e kkapu hakkaatoa.

Naa tama e mmata i naa sipsip raa ma naa ensol

⁸ Ite poonaa raa, e mee naatama e roorosi i naa sipsip laatou i naa tautaha e taupiri ake ki Bethlehem. ⁹ Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni hakasura ake kilaatou no maasina atu te ttia TeAtua raa kilaatou. Naa tama naa ni mattaku hakallika iloo. ¹⁰ Tevana iaa, te ensol raa ni mee ake peelaa ki laatou, “Kootou see mattaku! Nau e au ma te Lono Taukareka maa kootou. Te henua hakkaatoa ma ki fiafia i te lono nei. ¹¹ Te aso nei, i te matakaaina David raa, te Tama ma ki hakasao kootou no ora raa e haanauria mai, teenaa ko TeAriki Christ! ¹² Teenei te mee ma ki hakailoa atu ki kootou maa aku taratara nei ni taratara maaoni: Kootou ma kikkite ma se tamariki meamea e haariki ki naa tapaa maro aa emoe iloto te pokosi e kaikai ai naa manu.”

¹³ Saaita naa lokoi raa, te lopo ensol i te lani ku hakassura ake ma te ensol naa no fuaffua hakanau i TeAtua:

¹⁴ “Maatou e fiafia iaa koe, TeAtua i te lani i aruna.

Naa tama e fiffai iaa ia raa ki noho hakaraa oi!”

¹⁵ Saaita naa ensol raa ni ahe ki te lani raa, naa tama e roorosi i naa sipsip naa ni taratara soko laatou peelaa, “Taatou ki tika ki Bethlehem no mmata i te tamariki meamea TeAtua ni taratara mai ki taatou.”

¹⁶ Teenaa hakavave iloo laatou ka oo no llave i Mary laaua ma Joseph aa te tamariki meamea naa e moe iloto te pokosi e kaikai ai naa manu. ¹⁷ Saaita naa tama naa ni kikkite i te tamariki naa raa, hakaea atu iloo laatou ki naa tama i te kina naa i te mee te ensol raa ni taratara ake kilaatou.

¹⁸ Naa tama naa hakkaatoa ni massaro iloo i te saaita laatou ni llono i naa taratara naatama e roorosi i naa sipsip raa ni taratara ake kilaatou. ¹⁹ Mary ni hakamaarona naa mee nei hakkaatoa, ka hakkapu kiloto tana manava.

²⁰ Teenaa ahe iloo naatama e roorosi i naa sipsip naa ka huahua hakannau i TeAtua i naa mee laatou ni llono ka kikkite naa; naa vana naa ni hanotonu ma naa taratara te ensol raa ni kauake kilaatou.

Ttamariki raa ku taapaa tana inoa

²¹ I te varu naa aso te tamariki, i tana sao ki ssere raa, taa-paa iloo laatou te tamariki naa ki Jesus, tana inoa ni kauake te ensol raa ki Mary i tana saaita seki haitama. ✱

Jesus ku toa ki te Hare Tapu raa ki mmata TeAtua

²² Te ssao raa kutae ki oo Joseph laaua ma Mary no mee ki hakamaarama laaua, ki tautari ki naa Loo Moses. Teenaa toa iloo laaua te tamariki naa ki Jerusalem, ki toa ki te Hare Tapu raa no hakatapu ki TeAtua. ²³ E mee pee

ko naa sissii te loo raa peelaa, “Naa tamalliki taanata mua hakkaatoa raa ki hakatapurua atu ki TeAtua.” ✱

²⁴ Takarua naa ni oo hoki ki hakaara laaua ni rupe elua, aa kimee seai, ni sukua reia elua ki TeAtua, tautari ki naa taratara mai naa Loo TeAtua. ✱

²⁵ I te ssao naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Simeon, e nohonoho i Jerusalem. Ttama naa se tama e tonu tana ora aa elotu i TeAtua. Aia e noho kattari ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Israel, teenaa TeAitu Tapu raa e takoto iaa ia. ²⁶ Te tanata naa ni mee ake maa i tana saaita koi ora raa, a ia ma ki kite i te Mesaea teelaa ni purepure mai TeAtua imua. ²⁷ Simeon ni tauria TeAitu Tapu ka toa ki loto te Hare Tapu, teenaa kote saaita naa maatua Jesus naa ni too ake laaua Jesus ki haia laaua naa vana naa Loo raa e taratara i te vasi naa tamalliki. ²⁸ Simeon ni kapaatu no saaua a ia te tamariki raa no taratara hiahia ki TeAtua:

²⁹ “TeAtua, Koe ni taaohi iloo ki oo taratara ni purepure mai imua.

Aa te nei koe kuti iake nau, te tama e heheuna iaa koe, ki sara hakaraaoi.

³⁰ Nau ku oti te kite ki aku tino karamata i too tama teelaa ma ki hakasao te henua no ora,

³¹ teenaa kotoo tama ni hakanoho imua naa karamata naa kanohenua hakkaatoa:

³² Aia e takoto pee kote maasina ki hakailootia naa tama teelaa seai ma ni Jew raa i too hiihai, ✱

aa ki hakannauria too kanohenua Israel.”

³³ Joseph laaua ma Mary ni oho iloo i naa taratara Simeon ni mee i Jesus. ³⁴ Teenaa Simeon ki taku ki TeAtua ki haia hakaraaoina te hai aavana naa, ka taratara ake peelaa ki Mary, te tinna te tamariki, “Te Tamariki nei ni tukua TeAtua kiseua turaatama iloo i Israel aa ki hakasaoria turaa tama no ora. Ttamariki naa ma ki mee ma se hakailoa e kaumai TeAtua, teelaa ma ki taratara hakallikaina te lopo tama tama, ³⁵ teenaa ki hakassaaina naa hakataakoto e ffuu naa tama naa. Too hatumanava ma ki hakallika iloo

✱ **2.21** Lev 12.3; Lk 1.31 ✱ **2.23** Ex 13.2,12 ✱ **2.24** Lev 12.6-8 ✱ **2.32** Is 42.6; 49.6; 52.10

i too aroha, e mee ma ko naa urumakkina too haitino ki te seesere.”

³⁶⁻³⁷ Teelaa se puruna ffine ku matua iloo e heheuna ma se pure TeAtua enoho hoki ite Hare Tapu naa. Tana inoa ko Anna, tamariki ffine Fanuel, ite manava Asher. Te ffine naa ku noho ma se puruna i tana aavana raa ni mate ite hitu naa setau ite aavvana ana laaua, aa teenei ana setau ku matavaru maa haa hakkaatoa. Te ffine naa niseai iloo ki hakataha ite Hare Tapu naa; aia elotu ki TeAtua ite poo ma te ao, aa ehakapakuu kataku peenaa i TeAtua. ³⁸ Ite saaita naa lokoi, Anna ku tae atu ki te kina naa no taratara hakahiahia ki TeAtua, ka taratara ake ite tiputipu Jesus ki naa tama hakkaatoa e nnoho taritari ki TeAtua ki hakasaoria naa tama Jerusalem.

Joseph laaua ma Mary ku ahe ki Nazareth

³⁹ Saaita Joseph laaua ma Mary nioti te haia laaua naa mee hakkaatoa TeAtua ni taratara iho iloto ana Loo raa, ahe iloo laaua ki Nazareth, te matakaaina laaua iloto Galilee. ⁴⁰ Te tamariki naa ni tipu ake hakaraaoi iloo no matua. Aia ni atamai iloo i te kau vana, aa te laaoi TeAtua ni takoto iaa ia.

Jesus iloto te Hare Tapu

⁴¹ Naa setau hakkaatoa naa maatua Jesus maraa e oo ki Jerusalem ki te Kaikai te Pasova. ⁴² Saaita naa setau Jesus ni tae ki te sinahuru maa rua raa, laatou haimaatua ni oo ki te kaikai naa, e mee pee ko naa oo laatou i naa setau hakkaatoa. ⁴³ Saaita te kaikai raa ni oti, takarua naa ni ahe ki hare, Jesus iaa ni noho i Jerusalem. Ana maatua raa ni see illoa maa Jesus ni noho koi; ⁴⁴ takarua naa ni ttau maa ia e uru koi iloto te kaavena e oo laatou naa. Laatou ni ttaka te aso hakkaatoa, teenaa kikaamata laaua tessee iaa ia ki naa hareakina ma naa soa laatou. ⁴⁵ Te tamariki naa nisee laavea laaua, teenaa kiahe laaua ki Jerusalem nossee iaa ia. ⁴⁶ Ite toru naa aso raa laaua ni lave ite tamariki naa iloto te Hare Tapu, enoho ma naa tisa naa Jew raa ka hakannoo ki naa tama naa ka vasirisiri taratara kilaatou. ⁴⁷ Naa tama hakkaatoa ni llono i ana taratara raa ni massaro iloo ite mattoni ana taratara ni kauake ki naa tisa. ⁴⁸ Ana maatua naa ni tteki hakaoti ite saaita laaua ni kkite iaa ia, teenaa ki mee ake tana tinna, “Taku tama, maaua e haia a koe peenaa raa kotea? Maaua ma too tamana raa ku mmate hakaoti te sessee iaa koe.”

⁴⁹ Teenaa ki mee ake Jesus kilaaua, “Koorua e mee iloo ki ssee koorua iaa nau raa kote aa? Koorua see illoa maa nau ki noho iloto te hare taku Tamana?” ⁵⁰ Tevana iaa

takarua naa ni see illoa naa taratara tama naa e mee ake ki laaua naa.

⁵¹ Araa ahe iloo Jesus ma ana maatua naa ki Nazareth, teenaa a Ia ni hakannoo ki naa taratara laaua. Tana tinna naa ni tuku hakaraa o iloo naa taratara tana tamariki naa iloto tana hatumanava. ⁵² Jesus ni tipu ake no matua ma te atamai, teenaa Te Atua ma te henua hakkaatoa ni oti manava iaa Ia. ✱

3

John te Baptis e hakaea naa taratara Te Atua (Mt 3.1; Mk 1.1-8; Jn 1.19-28)

¹ Teenaa kote sinahuru maa rima naa setau Tiberius ni tuku i Rome. Te saaita naa raa Pontius Pilate kote hakamau i Judea, Herod kote hakamau i Galilee, aa Philip, tetaina Herod raa kote hakamau i Ituria ma Trakonitis; Lisaniias kote hakamau i Abilene, ² aa Annas laaua ma Kaiapas ko naa maatua hakamaatua. Ite saaita naa raa, te taratara Te Atua raa ku pakuu ake ki John, tetama Zechariah, iloto mouku. ³ Teenaa ki hano John vaaroto naa kina hakkaatoa e taupiri ki te Riva Jordan raa no hakaea ki te henua peela, “Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou kumee ki too te hakaukau tapu, teenaa Te Atua ma ki uiia a Ia naa haisara kootou.” ⁴ E mee ma ko Isaiah, te pure Te Atua raa ni sissii mai iloto tana Laupepa:

“Teelaa se tama e tanitani varo mai i mouku:

‘Penapenaa te ara Te Ariki,

hakatonu tana ara raa ki tonu ki au Ia.

⁵ Tanumia naa kina e nnoto,

aa ku saaria naa tutu aa ma naa mouna raa ki hakanaatasi.

Hakattonu naa ara e ppiko,

aa ku hakamoremoe naa ara see mmoe laa oi.

⁶ Naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma ki k kite i te ara Te Atua e hakasao te tama no ora!’ ✱

⁷ Turaa tama iloo ni oo ake ki John ma ki hakaukau tapu John ilaato. Te vana iaa John ni vanaa ke peela ki naa tama naa, “Naa kata! Ko ai te tama e vana maa kootou e lavaa te mmuni i naa haao Te Atua ma ki kauatu ki kootou? ✱ ⁸ Kootou mee naa mee e taukalleka, ki huri ake peela maa kootou ku oti te tiiake naa haisara kootou. Aa kootou ki see ahu maa kootou ni mokopuna Abraham. Nau e vanaatu ki kootou, Te Atua e lavaa te huri naa hatu nei ki mee ma ni mokopuna Abraham. ✱ ⁹ Te takuu raa e takoto mai hakaoti ki tuutia naa laakau raa i naa patiaka

✱ 2.52 1 Sam 2.26; Prov 3.4 ✱ 3.6 Is 40.3-5 (LXX) ✱ 3.7 Mt 12.34; 23.33

✱ 3.8 Jn 8.33

laatou; naa laakau hakkaatoa see ffua taukalleka raa ma ki tuutia ki laro, ka peesia ki loto te ahi.”✧

¹⁰ Teenaa ki vassiri ake naa tama raa kiaa ia, “Maatou ki mee peehea?”

¹¹ John ki hakaaha ake, “Te tama e mee ana kkaahu e lua raa ki kauake se kkaahu maa te tama see hai kkaahu, aa te tama e hai kaikai raa ki vvae ana kaikai naa.”

¹² E mee naa tama e aoao naa takis ni oo ake ma ki hakaukauria laatou. Teenaa naa tama naa ni vasiri ake peelaa ki John, “Tisa nei, maatou ki mee peehea?”✧

¹³ John ki mee ake, “Kootou see hakattoe te kooina naa takis kootou etoo inaa kanohenua, kilaka iaruna te kooina naa hakamau i Rome raa ni vanaatu ki kootou.”

¹⁴ Aaraa soldia ni vasiri hoki peelaa, “Ai maatou? Maatou ki mee peehea?”

John ki mee ake, “Kootou see hakamatakuria kootou telaa tama katoa kootou ana mane, aa kootou ki see taratara haaeo itelaa tama. Tennoho kootou naa ki tau koi ma te kooina kootou e tauia.”

¹⁵ Naa hakataakoto te henua ni haimmahii loo, teenaa ki kaamata laatou te mee naa mannatu laatou ma John nei pee kote Mesaea raa koi. ¹⁶ Teenaa ki mee ake John kilaatou, “Nau e hakaukau tapu kootou ki te vai, tevana iaa e mee te tama e hakamaatua are iaa nau ma ki au imuri. Nau nei iloo seetau te suru atu no vвете naa uka ana taka e hakao. Teenaa ko ia naa ma ki hakaukau tapu kootou ki Te Aitu Tapu aa ki te ahi. ¹⁷ A ia e taao hi

tana reik raa ki ttahi tana kina e hakakkutu naa hua wit raa ki vaaea naa hua wit inaa penu. Teenaa kitoa ia naa kaikai wit raa no tuku kiloto tana hare e tukutuku ana kaikai. Naa penu raa iaa ma ki peesia kiloto te ahi e ura see mate.”

¹⁸ John ni taratara i te lopo vana iloo i tana saaita ni hakaea te Lono Taukareka raa ki te henua ki ffuri naa sosorina laatou. ¹⁹ Tevana iaa John ni nutua a ia Herod, te hakamau eroorosi i Galilee, ia ia niaavanatia a ia Herodias, te aavana tana taina, aa iaaraa vana aana e hakallika ni mee. ²⁰ Teenaa ki huri Herod no mee telaa vana e hakallika iaa, John ku ponotia a ia ki loto te hare karapusi.✧

John e hakaukau tapu i Jesus

(Mt 3.13-17; Mk 1.9-11)

²¹ Te saaita John nioti te hakaukau tapu naa tama te kanohenua naa hakkaatoa raa, a ia ni hakaukauria hoki a ia Jesus. Ite saaita Jesus koitaku raa, telani ni taaraki.

²² Teenaa ki hano iho Te Aitu Tapu raa ma se rupe no takoto iaa ia. Araa taratara iho iloo tereora itelani peelaa,

“A koe naa ko taku tino tama e llee ai taku manava. Nau e hiahia iaa koe.”[☆]

Te manava Jesus

(Mt 1.1-17)

²³ Te saaita Jesus nikaamata ana heuna raa, ana setau ku matatoru. Te henua e illoa iaa Ia maa Ia se tama Joseph.

Joseph te tama Heli.

²⁴ Heli te tama Mattat,

Mattat te tama Levi,

Levi te tama Melkai,

Melkai te tama Janai,

Janai te tama Joseph,

²⁵ Joseph te tama Matataias,

Matataias te tama Amos,

Amos te tama Nahum,

Nahum te tama Esli,

Esli te tama Nagai,

²⁶ Nagai te tama Meiat,

Meiat te tama Matataias,

Matataias te tama Semein,

Semein te tama Josek,

Josek te tama Joda,

²⁷ Joda te tama Joanan,

Joanan te tama Risa,

Risa te tama Serubabel,

Serubabel te tama Shealtiel,

Shealtiel te tama Neri,

²⁸ Neri te tama Melkai,

Melkai te tama Adi,

Adi te tama Kosam,

Kosam te tama Elmadam,

Elmadam te tama Er,

²⁹ Er te tama Joshua,

Joshua te tama Elieser,

Elieser te tama Jorim,

Jorim te tama Mattat,

Mattat te tama Levi,

³⁰ Levi te tama Simeon,

Simeon te tama Judah,

Judah te tama Joseph,

Joseph te tama Jonam,

Jonam te tama Eliakim,

³¹ Eliakim te tama Melea,

Melea te tama Menna,

Menna te tama Matataa,

Matataa te tama Nathan,

[☆] **3.22** Gen 22.2; Ps 2.7; Is 42.1; Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 9.35

Nathan te tama David,
³² David te tama Jesi,
 Jesi te tama Obed,
 Obed te tama Boaz,
 Boaz te tama Salmon,
 Salmon te tama Naason,
³³ Naason te tama Aminadab,
 Aminadab te tama Admin,
 Admin te tama Arni
 Arni te tama Hezron,
 Hezron te tama Peres,
 Peres te tama Judah,
³⁴ Judah te tama Jacob,
 Jacob te tama Isaac,
 Isaac te tama Abraham,
 Abraham te tama Tera,
 Tera te tama Nahor,
³⁵ Nahor te tama Serug,
 Serug te tama Ruu,
 Ruu te tama Peleg,
 Peleg te tama Eber,
 Eber te tama Shela,
³⁶ Shela te tama Kainan,
 Kainan te tama Arpaxad,
 Arpaxad te tama Shem,
 Shem te tama Noah,
 Noah te tama Lamek,
³⁷ Lamek te tama Metusela,
 Metusela te tama Enoch,
 Enoch te tama Jared,
 Jared te tama Mahalalial,
 Mahalalial te tama Kainan,
³⁸ Kainan te tama Enos,
 Enos te tama Seth,
 Seth te tama Adam,
 Adam te tama TeAtua.

4

Jesus e usuhia Satan *(Mt 4.1-11; Mk 1.12-13)*

¹ Jesus ni masike mai i te Riva Jordan ma naa mahi TeAitu Tapu, teenaa taakina iloo a Ia TeAitu Tapu raa ki loto mouku. ² Jesus nitaka i te kina naa ana aso e matahaa, teenaa hanatu iloo Satan no usuusuhia. Inaa aso naa hakkaatoa raa, a Ia ni seai ana kaikai nikai, teenaa a Ia ni lono i tana hiikai i te hakaoti ana naa aso naa.

³ Teenaa ki mee ake Satan peelaa kiaa Ia, “Ki mee maa koe naa ko te Tama TeAtua, taratara ake ki te hatu nei ki huri no mee ma se haraoo.”

⁴ Tevana iaa Jesus ni hakaaha ake peelaa, “Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei, ‘Te tama see lavaa te ora i te haraoo koi.’”[☆]

⁵ Teenaa Satan kitoa a ia Jesus ki aruna no hakaari ake i te saaita naa lokoi i naa henua hakkaatoa i te maarama nei.

⁶ Satan ki mee ake kiaa Ia, “Nau ma ki kauatu naa mahi nei aa ma naa henua nei hakkaatoa, inaa nohorana nei ni hookina mai hakkaatoa kiaa nau, aa nau e lavaa te hookii naa mee nei kitaku tama e hiihai maa nau ki kauake.

⁷ Ki mee maa koe elotu kiaa nau, nau ma ki kauatu naa mee nei hakkaatoa kiaa koe.”

⁸ Jesus ki mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Koe kilotu ki TeAriki too Atua, aa koe ku heheuna koi iaa Ia!’”[☆]

⁹ Ki otiraa Satan kutaakina a ia Jesus ki Jerusalem no hakatuuria ite taffuu iaruna hakaoti te Hare Tapu, teenaa ki mee ake, “Ki mee maa koe ko te Tama TeAtua, koe ku sopo kilaro.

¹⁰ Ite Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘TeAtua ma ki mee ake ki ana ensol raa ki saapai atu kiaa koe.’[☆]

¹¹ Te Laupepa Tapu naa e taratara hoki maa, ‘Naa tama naa ma ki saapai atu ki see pakkuu oo vae i naa hatu.’”[☆]

¹² Araa Jesus ku mee ake, “Te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Koe see haaiteria a koe TeAriki too Atua.’”[☆]

¹³ Saaita Satan nioti te usuusuhia a ia Jesus raa, hakataha iloo no ttari, i aa ia ma ki ahe ake i teelaa saaita.

Jesus e akonaki te kanohenua

(Mt 4.12-17; Mk 1.14-15)

¹⁴ Ki otiraa Jesus ku ahe hoki ki Galilee, teenaa naa mahi TeAitu Tapu raa ni takkoto iaa Ia. Tana lono ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa. ¹⁵ A Ia ni akonaki naa tama raa iloto naa harelotu laatou. Naa tama naa hakkaatoa ni hakannau iaa Ia.

Jesus e hakakkeeina naa tama i Nazareth

(Mt 13.53-58; Mk 6.1-6)

¹⁶ Jesus ni hano ki Nazareth, tana matakaaina ni matua ai. Ite Sabat raa, Jesus ni hano kite harelotu, e mee pee koi-ana hanohano i naa Sabat hakkaatoa. Teenaa a Ia ni uru atu no tuu iloo imua kippau naa taratara te Laupepa Tapu.

¹⁷ Telaupepa Isaiah, tepure TeAtua raa, ni hookina atu kiaa Ia kippau. Teenaa a Ia kitaaraki telaupepa erii naa no lave iloo te kina e sissii peelaa:

[☆] **4.4** Deut 8.3 [☆] **4.8** Deut 6.13 [☆] **4.10** Ps 91.11 [☆] **4.11** Ps 91.12 [☆] **4.12** Deut 6.16

18 “TeAitu Tapu TeAtua raa e takoto iaa nau,✠
i te aa, iaa nau ni hakamaatinoria TeAtua ki hakaea
nau te Lono Taukareka raa ki naa tama ennoho
hakaaroha.

Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaea nau kite henua
ki illoa laatou maa naa tama e karapusi raa ma ki oti
ku hakassaoria,

aa naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ma ki kkite;
naa tama e mmaha itelopo vana hakallika raa
ma ki hakattanaria,

19 aa kiluilui kite henua peela maa tessao TeAriki
ki hakasao tana kanohenua raa ku tae iho.”

20 Ki oti raa Jesus kuppui telaupepa raa no kauake
ki te tama e heheuna i te harelotu naa, teenaa noho iloo ia
ki laro. Naa tama hakkaatoa iloto te harelotu naa ni noho
ka ttoka atu kiaa Ia. 21 Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou,
“Te aso nei raa, naa taratara kootou e llono nei ku ttino.”

22 Naa tama naa ni taratara hakanau iloo iaa Ia, aa laatou
ni oho i te ttonu ana taratara e kauake. Teenaa ki taratara
laatou peela, “Te nei sei ko te tama Joseph?”

23 Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Nau e iloa maa
kootou ma ki kaumai te taratara hakasese e mee peela,
‘Te tokta nei, mee soko koe ki marooroo koe!’ Kootou
ma ki taratara mai hoki maa kootou nilono maa nau
ni hakassura naa mahi TeAtua i Capernaum, teenaa,
ki hakasura hoki ni vana peenaa itaku tino henua nei.”

24 Jesus ki mee ake, “Nau ku kauatu te taratara maaoni nei:
see hai pure TeAtua ma ki haia hakaraaoina naa tama
i naa tino henua laatou.✠

25 “Hakannoo mai ki taratara atu nau: e maaoni maa
ni tammaki iloo naa puruna haahine ni noho i Israel
i tessao Elijah, teenaa kotessao te vailaa elasi nitoo
iana setau e toru ma te vasi, ka sura te one e hakamataku
i naa matakaaina hakkaatoa.✠ 26 Tevana iaa Elijah

ni see heunatia TeAtua ki se tama peela i Israel, sei.
Aia ni heunatia ki hano kite puruna ffine tokotasi e noho
i Sarafat i te matakaaina Saidon.✠

27 “E tammaki naa tama i Israel ni haia teleprosi
i tessao Elisa; tevana iaa ni see haitama ilaatou ni haia
no marooroo, teela ko Naaman koi, te tama haka Syria.”✠

28 Tesaaita naa tama iloto te harelotu naa ni llono
i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo.

29 Naa tama naa ni masike no taakina iloo laatou Jesus
ki taha te matakaaina naa. Te matakaaina naa e tuu
iaruna te tamaa mouna. Jesus nitoa laatou ki te tauru
te mouna naa, teenaa ilaatou e mannatu ma ki peesia

✠ 4.18 Is 61.1-2 (LXX) ✠ 4.24 Jn 4.44 ✠ 4.25 1 Kgs 17.1 ✠ 4.26 1 Kgs
17.8-16 ✠ 4.27 2 Kgs 5.1-14

te tama naa kilaro i te hakattoo ana. ³⁰ Tevana iaa Jesus ni sare koi vaaroto te kuturana naa no hakataha ilaatou.

Te tama e tauria te tipua hakallika

(Mk 1.21-28)

³¹ Araa Jesus ku hano ki Capernaum, se matakaaina iloto Galilee, no kaamata te akonaki naa tama raa i te aso te Sabat.

³² Naatama naa ni massaro iloo inaa akonaki Jesus naa, i te aa itaana raa ni taratara hakamaatua iloo. ✧

³³ Ite saaita naa raa e mee te tama iloto te harelotu naa e mee tana tipua hakallika iaa ia. Te tama naa ni tanitani varo peelaa, ³⁴ “Jesus, te tama i Nazareth! Koe e aa imaatou? Koe ni au maki taia maatou? Nau e iloa iaa koe: koe naa ko te Tama e Tapu e heunatia mai TeAtua!”

³⁵ Teenaa ki huriatu Jesus no nutua te tipua naa, “Ppui toopukua aa koe ku hakataha i te tama naa!” Te tipua naa ni peesia a ia te tanata naa kilaro ka hakataha i te tama naa. Tevana iaa te tanata naa ni sei tana vana hakallika ni haia a ia.

³⁶ Naatama naa hakkaatoa nioho iloo kataratara sokolaatou peelaa, “Teenei nitaratara peehea e haimahi peenei? Tama nei e taratara ake hakamaatua ki naa tippua raa, teenaa oo iho lokoi naa tippua raa ki taha.”

³⁷ Naataratara inaa vana Jesus ni mee raa ni tere vaaroto naa matakaaina naa hakkaatoa.

Jesus e mee te lopo tama e mmaki no malolloo

(Mt 8.14-17; Mk 1.29-34)

³⁸ Kiotiraa Jesus kumasike i te harelotu naa no hano kite hare Simon. A Ia e hanatu peenaraa, te hinaona Simon raa elaavea te maki makallii elasi. Teenaa vanaake iloo naatama iloto te hare naa kiaa Ia ki haia te ffine raa ki marooroo. ³⁹ Jesus ni hano notuu i te kina te ffine naa e moe raa no nutua a Ia te maki raa ki hakataha, teenaa ki hakataha ai te maki naa. Te ffine naa ni masike lokoi i te saaita naa no kaamata te tattaa naa kaikai naa tama i te hare naa.

⁴⁰ Ite saaita te laa ni suru raa, te henua ni too ake ki Jesus naatama hakkaatoa te laa elaavea te kau maki, teenaa Jesus ki hakapiri atu ana rima iaruna laa no malolloo naatama naa hakkaatoa. ⁴¹ Naatippua hoki ni tau iaaraatama ilaatou ni kerekereia Jesus ki hakattaha, teenaa ki tanitani varo atu naa tippua raa peelaa, “Koe raa ko te Tama TeAtua.”

Tevana iaa Jesus ni huriatu no nutua naa tippua naa ki see taratara, i te aa ilaatou e iloa maa Ia ko te Mesaea.

Jesus ehakaea te Lono Taukareka iloto naa hare lotu naa Jew

(Mk 1.35-39)

⁴² I te tahaata te laa aso raa, Jesus ni masike i te taon naa no hano ki te kina see hai tama no noho soko ia. Teenaa ki kaamata te henua te sessee iaa Ia. I te saaita laa-tou ni llave iaa Ia raa, laa-tou ni hai atu ki see hakataha Ia ilaatou. ⁴³ Tevana iaa Jesus ni mee ake peelaa kilaatou, "Nau ki hakaea te Lono Taukareka i te Nohorana Te Atua raa i aaraa matakaaina hoki, i te nei taku heuna ni heunatia mai Te Atua ki au no mee."

⁴⁴ Teenaa kisare hakaea Jesus te Lono Taukareka raa i naa hare lotu vaaroto Judea.

5

Naa disaipol mua Jesus

(Mt 4.18-22; Mk 1.16-20)

¹ I te aso tokotasi raa, Jesus e tuu i te kerekere i tai te Namu Genesaret, teenaa te henua ni kkuu ake kiaa Ia ki hakannoo laa-tou ki naa taratara Te Atua. ² A Ia ni kite naa poti e lua raa e soroki i te kerekere i-tai; teenaa e sorokina ake naa taanata haanota te laa e tuu ka huihui naa kupena laa-tou. ³ Jesus ni hano no kake ki aruna te poti tokotasi i naa poti naa, teenaa ko te poti Simon. Teenaa vana ake iloo ki Simon ki hakkuutia te poti raa hakamaarie ki tai. Araa noho iloo Ia i aruna te poti naa ka akonaki te kuturana tama naa.*

⁴ Itana saaita ni oti ana taratara raa, mee ake iloo Ia ki Simon, "Hakkuutia te poti nei ki te kina ehonu, aa kootou ma oo soa naa ku ppehi naa kupena kootou naa maa see hai ika emmau."

⁵ Teenaa ki mee ake Simon, "Te Ariki, maatou ni haanota te poo hakkaatoa, tevana iaa maatou ni see hai ika ni lavaa. Aa ki mee koe e vana ma ki pesi naa kupena nei, te nei nau ku pesi naa kupena nei."*

⁶ Laa-tou ni pesi laa-tou kupena naa no lavaa naa ika laa-tou e tammaki iloo, te kupena laa-tou naa ni taupiri ki masae.*

⁷ Teenaa ki arohaki ake naa tama naa ki naa soa laa-tou i telaa poti ki aro ake no tokonaki kilaatou. Naa tama naa ni aro ake no uta naa poti e lua naa no ppii hakaoti ki te ika, naa poti naa ni taupiri ki appuru. ⁸⁻⁹ Simon Peter laa-tou ma naa taanata haanota naa hakkaatoa ni oho i te kooina naa ika laa-tou ni ppui naa. Saaita Peter ni kite naa ika naa hakkaatoa raa, tuu iloo ki ana turi imua Jesus no mee ake, "Te Ariki, hakataha iaa nau. Nau setama e mee akusara."

¹⁰ Naa hakasoa Simon raa hoki ni oho i te vana laa-tou

* 5.3 Mt 13.1,2; Mk 3.9,10; 4.1 * 5.5 Jn 21.3 * 5.6 Jn 21.6

nikkite naa, teenaa ko James ma John, naa tama Sebedii. Jesus ki mee ake ki Simon, “Koe see mataku; kaamata i te saaita nei koe ma ki haanota tama.”

¹¹ Teenaa soroki iloo naa poti laatou naa ki uta no tiiake hakkaatoa naa hekau laatou naa ka tautari i Jesus.

Jesus e haia a Ia te tama e maki raa no taukareka

(Mt 8.1-4; Mk 1.40-45)

¹² Ite aso tokotasi raa, Jesus ni noho iloto te matakaaina tokotasi e mee te tanata e haia te leprosi. Saaita te tanata naa ni kite i Jesus raa, a ia ni hakaleiho atu no ttuu ki ana turi imua Jesus ka tani atu, “Te Ariki, ki mee maa koe e hiihai, koe ku haia nau ki taukareka.”

¹³ Jesus ni haaro atu tana rima no paa iaa ia ka mee ake, “Nau e hiihai. Koe ku taukareka!” Ite saaita naa lokoi, te leprosi ni sura ite tanata naa ni sei. ¹⁴ Teenaa ki taratara ake Jesus kiaa ia, “Koe see hakaari ki se tama maa koe ni haia a nau no taukareka. Tere tonu ki te maatua te harelotu raa no mee ki mmata ia iaa koe; aa kikkite te henua maa koe ku taukareka raa, koe ku hakaara ni mee mau ki Te Atua ki hakamaarama too haitino, tautari ki naa taratara Moses ni kauatu.”[☆]

¹⁵ Tevana iaa telono inaa vana Jesus ni mee raa ni toha ki naa kina hakkaatoa, teenaa kikkutu ake telopotama no hakannoo kiaa Ia, aa ki haia laatou ki taukalleka inaa maki laatou. ¹⁶ Tevana iaa Jesus maraa e hakataha no hano lokoi ki naa kina see hai tama raa no taku.

Jesus e hakamasike te tanata see lavaa te sasare

(Mt 9.1-8; Mk 2.1-12)

¹⁷ Ite aso tokotasi Jesus e akonaki naa tama raa, e mee naa Faarisi ma naatisa te Loo ennoho ite kina naa. Naa tama naa ni oomai inaa matakaaina hakkaatoa iloto Galilee, Judea aa ko Jerusalem. Naa mahi Te Atua ni takkoto i Jesus, kilavaa Ia te mee naa tama e mmaki raa ki malolloo.

¹⁸ E mee naa taanata ni ssau ake te tanata tokotasi i aruna ana moelana, ittama naa se lavaa te sasare. Laatou ni haate maki hakauru atu te tanata naa kiloto te hare no hakamoe imua Jesus. ¹⁹ Araa nei laatou ni see hai ara, i te hare naa nikkapi naa tama. Teenaa ki sauaa laatou te tanata naa kite taffuu te hare naa no hakahotu te taffuu ka hakatere iho te tanata naa ma ana moelana kiloto tonu te kuturana tama imua Jesus. ²⁰ Ite saaita Jesus ni kite i te haimahi te hakataakoto naa tama naa iaa Ia raa, a Ia ni huri atu no mee ake ki te tanata, “Naasoa, oo haisara raa ku oti te uiia a nau.”

²¹ Teenaa ki kaamata naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te taratara soko laatou peela, “Te nei ko ai te tama

[☆] 5.14 Lev 14.1-32

ku taratara iloo pee ko ia ko TeAtua? TeAtua soko Ia koi e lavaa te uii naa haisara!”

²² Jesus ni iloa inaa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake a Ia peelaa, “Ai kootou ettaka ai ma naa mannatu naa? ²³ Te taratara hea e hainauhie, te taratara e mee maa, ‘Oo haisara ku oti te uii a nau,’ seai, te taratara e mee maa, ‘Masike no sasare?’ ²⁴ Nau e mee ki huri atu peelaa maa te Tama te Henua raa ko te tama hakamaatua i te kerekere nei e lavaa te uii naa haisara.”

Teenaa mee ake iloo Ia ki te tanata see lavaa te sasare naa, “Nau e vanaatu kiaa koe, masike, no too oo moelana naa aa koe ku hano ki too hare!”

²⁵ I te saaita naa lokoi, te tanata naa ni masike imua naa karamata naa tama naa hakkaatoa no too ana moelana raa ka sare hakanau i TeAtua ki tana hare. ²⁶ Te kanohenua naa hakkaatoa ni oho, naa tama naa ni mattaku ka taratara hakanau i TeAtua peelaa, “Teenei ni vana hakallee mouri iloo maatou e kkite i te aso nei.”

Jesus ku arumia a Ia Levi ki tautari kiaa Ia

(Mt 9.9-13; Mk 2.13-17)

²⁷ Ki oti raa, Jesus ku uru kihaho te hare naa no kite i te tama e aoao naa takis e noho iloto tana hare e heheuna, tana inoa ko Levi. Jesus ki mee ake, “Tautari mai kiaa nau.” ²⁸ Levi ni tiiake ana mee naa hakkaatoa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁹ Teenaa Levi nipena tanakaikai elasi maa Jesus i tana hare. Etammaki iloo naa tama e aoao naa takis ma aaraa tama hoki ni arumia ake Levi ki te kaikai naa. ³⁰ E mee naa Faarisi ma aaraa tisa naa Loo teelaa e ffai i te kaavena naa Faarisi naa ni hai ake ki naa disaipol Jesus, “Ai kootou e kkai ai ka unu hakapaa ma naa tama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara?”[☆]

³¹ Jesus ki mee ake, “Teelaa seai ko naa tama see mmaki raa ekaavea no mmata i te tokta, teenaa ko naa tama are e mmaki. ³² Nau ni see au no ssee ki naa tama e mannatu maa laatou ettonu lokoi. Seai. Nau ni au no ssee ki naa tama haisara, ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou.”

Naa taratara i te hakapakuu see kai

(Mt 9.14-17; Mk 2.18-22)

³³ E mee naa tama ni mee ake peelaa ki Jesus, “Naa disaipol John raa maraa e hakapakuu kataka, e mee pee ko naa disaipol naa Faarisi raa hoki; oo disaipol raa iaa e kkai koi ka unu.”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Kootou ma ki lavaa te tiiake kootou naa tama teelaa ni arumia ki te kaikai te takarua e aavvana hou raa ki nnoho see kkai

☆ 5.30 Lk 15.1-2

i te saaita te tanata e aavana raa koinoho ma laatou? See lavaa iloo! ³⁵ Tevana iaa te aso raa ma ki tae mai, teenaa te tama e aavana hou naa ma ki hakataharia i laatou; i naa aso naa raa laatou ma ki hakapakuu see kkai.”

³⁶ Jesus ni haka e ake hoki te parapol e mee peelaa: “See haitama essae te tapaa maro houu kippoo nottui ki te maro tuai. Ki mee aia e mee peena raa, te maro houu naa ma ki saaea aia, aa te tapaa maro houu naa ma ki see matamata laoi ma te maro tuai naa.

³⁷ “Aa see haitama hoki e utu te wain houu raa kiloto naa paeke e ppena ki naa kiri tuai naa sipsip, i te aa te wain houu naa ma ki ppuna no masae te paeke naa. Teenaa te wain houu naa ma ki mannini pakava aa te paeke naa ku hakallika. ³⁸ Te wain houu raa ki utuhia ki loto naa paeke e ppena ki naa kiri houu naa sipsip. ³⁹ See haitama ma ki hiiunu te wain houu i tana saaita ku oti te unu te wain tuai. Te tama naa ma ki mee peelaa, ‘Te wain tuai raa e taukareka iaa.’”

6

Jesus ko Te Ariki te Sabat (Mt 12.1-8; Mk 2.23-28)

¹ I te aso te Sabat tokotasi raa, Jesus nisasare vaaroto naa verena essomo naa wit. Teenaa ana disaipol raa ni kaamata te haki haki naa hua “wit” raa ka mmiri ki naa rima laatou no kkai naa hua.* ² Teenaa ki mee ake aaraa Faarisi peelaa kilaatou, “Ai kootou e haia ai kootou naa vana naa Loo raa e ppui i te aso te Sabat?”

³ Jesus ki mee ake, “E aa? Kootou ni see ttoka i te laupepa i te vana David ma naa taanata ettaka ma ia raa ni mee i te saaita laatou ni hiikkai?*” ⁴ David ni hano kiloto te Hare Tapu Te Atua raa no too naa haraoa e hakatapu ki Te Atua raa no kai, araa kauake iloo naa haraoa naa ki naa taanata raa hoki kikkai. Tevana iaa naa Loo taatou raa e ppui te tamavare te kai naa haraoa naa. Naa maatua raa koi e lavaa te kkai.*”

⁵ Jesus ki ttao atu hoki, “Te Tama te Henua raa ko Te Ariki te Sabat.”

Te tama e mee tanarima e mmate (Mt 12.9-14; Mk 3.1-6)

⁶ Itelaa Sabat raa, Jesus ni hano kiloto te hare lotu naa Jew raa no akonaki naa tama raa i naa taratara Te Atua. Teelaa setanata e mmate tanarima hakamaatau e noho hoki i te kina naa. ⁷ E mee aaraa tisa naa Loo laatou ma aaraa Faarisi ni sessee ara ma ki hakasara sevana maa Jesus, teenaa ki taratara haeeoina laatou. Naa tama naa

* 6.1 Deut 23.25 * 6.3 1 Sam 21.1-6 * 6.4 Lev 24.9

nitokatoka seemuu kimmata laatou, kimee maa Jesus e huri no haia a Ia tetanata naa notaukareka ite aso te Sabat. ⁸ Tevanaiaa Jesus ni iloa inaa mannatu naa tama naa, teenaa ki mee ake Ia ki te tanata naa, “Masike aa koe ku au notuu imua.” Tetanata naa ni masike no tuu iloo ite kina naa. ⁹ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama naa, “Nau e vasiri atu ki kootou: Naa Loo taatou raa e taratara ma se aa ettana ki haia taatou ite aso te Sabat? Kitokonaki taatou telaa tama, seai, ki haia hakallikaina te tama naa? Ki hakaora telaa tama ki ora, seai, ki taa te tama ki mate?” ¹⁰ Jesus kuttoka atu kilaatou hakkaatoa; teenaa vanaake iloo ki te tanata naa, “Ffora too rima.” Te tanata naa ki ffora tana rima, teenaa tana rima ni taukareka hoki.

¹¹ Naa Faarisi ma naa tisa naa ni poreppore inaa llooto laatou, teenaa ki kaamata laatou te taratara soko laatou ma se vana peehea laatou ki haia laatou Jesus.

Jesus ku hakamaatino tana taka sinahuru maa te takarua aposol

(Mt 10.1-4; Mk 3.13-19)

¹² Te saaita naa raa, Jesus ni hano ki aruna te mouna raa no mee ki taku Ia, a Ia ni noho tana poo hakkaatoa ka taku ki TeAtua. ¹³ I te tahaata raa a Ia ni aru ake ana disaipol raa kiaa Ia, teenaa hiri iloo Ia tana taka sinahuru maa te takarua naa tama ki heheuna ma Ia. Naa tama naa ni taapaa a Ia ma ni aposol. Teenei naa inoa laatou:

¹⁴ Simon ttama ni taapaa Jesus ki Peter,

Andrew, taina Peter,

James,

John,

Philip,

Bartolomiu;

¹⁵ Matthew,

Thomas,

James, te tama Alpius,

Simon, te tama e hai te kaavena teelaa see fiffai maa Rome e roorosi i Israel,

¹⁶ Judas, te tama James,

aa ko Judas Iscariot, te tama ma ki oti ku hakaarina ake ia Jesus ki naa hakamau.

Jesus e akonaki naa tama ka hakamasike naa maki

(Mt 4.23-25)

¹⁷ Jesus ni ahemai ite mouna ma ana aposol no tuu iloo ite kina etaahora ma telopo disaipolaana. Etammaki naa tama inaa matakaaina i Judea, Jerusalem, aa ma naa matakaaina ettuu itai pee ko Tyre ma Saidon

ni kkutu ake i te kina naa. ¹⁸ Naa tama naa ni oo ake no hakannoo kiaa Ia aa ki uia naa maki laatou. Naa tama e tauria naa tippua hakallika raa hoki ni oo ake, naa tama naa ni haia Jesus no taukalleka. ¹⁹ Naa tama hakkaatoa i te kina naa ni mee maki ppa naa rima laatou i te haitino Jesus, ite elaa ni mahi raa e ssura mai ia Ia, te elaa e mee ai laatou no taukalleka.

Te tiputipu te hiahia ma te tiputipu te aroha
(Mt 5.1-12)

²⁰ Jesus ni ttoka ki ana disaipol no mee ake, “Kootou naa tama e nnoho hakaaroa, kootou ki hakafiaffia; te Nohorana TeAtua raa se kina kootou!

²¹ Kootou naa tama e hiikkai i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia;

kootou ma ki oti ku pposu!

Kootou naa tama e ttani i te ssao nei, kootou ki hakafiaffia; kootou ma ki oti ku kkata!

²² “Kootou ki fiaffia i te saaita te henua e lotoffaaeo i kootou, e hakakkee kootou, e sasakkiri i kootou, aa e taratara maa kootou ni tama e hakallika, teena maa i kootou e ttaka ma te Tama te Henua! ²³ Naa tippuna naa tama naa ni hakasura hoki te tiputipu naa ki naa pure TeAtua imua. Kootou ia ki fiaffia i te saaita naa vana naa e ssura. Kootou anu ka fiaffia, i naa tuuhana kootou e llasi raa e takkoto mai i te lani.*

²⁴ “Tevana ia kootou naa tama e hai hekau i te saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo; i te ssao kootou ni nnoho hakaraaoi raa ku laka!

²⁵ Kootou naa tama ekkai ka pposu i te saaita nei raa ma ki haia hakallikaina iloo;

i kootou ma ki oti ku hiikkai!

Se hakallika peehea iloo ma ki sura i kootou naa tama e kkata i te saaita nei;

kootou ma ki ttani hakaaroa!

²⁶ “Kootou naa tama te elaa e tarataraina te henua ma ni tama e taukalleka raa, kootou ma ki haia hakallikaina iloo; i te aa i naa tippuna naa tama naa ni taratara hoki peena i naa pure kaillesu imua.

Manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou
(Mt 5.38-48; 7.12)

²⁷ “Nau e vanaatu ki kootou naa tama e hakannoo mai kiaa nau: manava laaoi i naa tama e tautau haaeo kootou, sosorina taukareka ki naa tama e lotoffaaeo i kootou, ²⁸ taratara hakaraaoi ki naa tama e taratara hakallika i kootou; kootou taku ki TeAtua kitokonaki ki naa tama e sosorina hakallika ki kootou. ²⁹ Ki mee too vasikauae e paakia se tama, huri atu telaa kauae ki paakia hoki; ki mee

* 6.22 1 Pet 4.14 * 6.23 2 Chr 36.16; Acts 7.52

tookkahu e matoru raa e toa setama, tiiake te tama naa ki too hoki tookkahu vare. ³⁰ Hookii niaa enoho ma koe ki naa tama e kainnoo atu, aa ki mee maa setama ni too tana mee ia koe, koe see mee ma ki hakahea atu too mee naa. ³¹ Te tiputipu kootou e fifai maa aaraa tama ki mee atu ki kootou raa, teenaa kootou ki hakasura te tiputipu naa hoki ki aaraa tama.*

³² “Ki mee maa kootou e manava laaoi koi ki naa tama e manava laaoi ikootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e sosorina peenaa! ³³ Ki mee maa kootou e sosorina taukalleka koi ki naa tama e sosorina taukalleka ki kootou, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa! ³⁴ Aa ki mee maa kootou e hookii koi ki naa tama teelaa e illoa kootou ma ki otikoi kootou ku ahe no too naa mee kootou naa raa, se aa e taukareka ma ki sura atu ki kootou? Naa tama haisara raa hoki e mee peenaa!

³⁵ “Manava laaoi inaa tama e tautau haaeo ma kootou; hookii too mee ki telaa tama, aa koe ki see mee ma ki suia oo mee naa. Teenaa tetuuhana kootou raa ma ki lasi, aa kootou ma ki haia ma ni tamalliki Te Atua i Aruna. Ite aa ia ia e haia hakaraaoina a ia naa tama e sosorina hakallika aa ma naa tama haisara. ³⁶ Kootou ki manava aroha i telaa tama, e mee koi ma ko te Tamana kootou raa e sura te manava aroha.

See hakatonutonu telaa tama
(Mt 7.1-5)

³⁷ “Kootou see hakatonutonu telaa tama, ki see hakatonutonu Te Atua ikootou; kootou see taratara haaeo i telaa tama, ki see taratara haaeoina hoki kootou; kootou ki see maanaturia kootou naa haisara aaraa tama e ppena ki kootou, ki see maanatu Te Atua hoki inaa haisara kootou. ³⁸ Hookii too mee ki telaa tama, teenaa Te Atua ma ki hookii atu too mee. Maaoni, naa mee hakkaatoa kootou e see raa ma ki hakatau atu ki takkoto inaa rima kootou. Te kooina kootou e hookii ki telaa tama raa, teenaa ko te kooina Te Atua ma ki hookii atu ki kootou.”

³⁹ Teenaa ki hakahea ake Jesus te parapol nei, “Te tama e ppuni ana karamata raa see lavaa te hakattaki telaa tama e ppuni hoki ana karamata, ilaaua ma kileiho haka-paa kiloto serua.* ⁴⁰ See haitama e akonakina elaka i aruna tanatisa, tevana ia ite saaita naa akonaki naa ku hakaoti atu kiaa ia raa, a ia ma ki mee pee ko tana tisa.*

⁴¹ “Koe e tokaria ai koe te kerekere e mmau i te karamata tootaina, aa koe ia see anaana ite kunaaroto laakau e mmau itootino karamata? ⁴² Peehea oo vanaake ki tootaina, ‘Taina, kau ki pisia te kerekere e mmau

* 6.31 Mt 7.12 ✧ 6.39 Mt 15.14 ✧ 6.40 Mt 10.24-25; Jn 13.16; 15.20

i too karamata,' aa too tino iaa see kite i te kunaaroto laakau e mmau i too karamata? Koe setama e kaikailua! Ffanaa te kunaaroto laakau e mmau i too tino karamata raa imua, teenaa kikite koe hakaraaoi tepisia te kerekere e mmau i te karamata too taina.

Te laakau e hua no ppesi ana kaikai

(Mt 7.16-20; 12.33-35)

⁴³ “Telaakau esomo taukareka raa see hua hakallika, emee pee kotelaakau esomo hakallika raa see hua taukareka. ⁴⁴ Naalaakau hakkaatoa e ilotia inaa kaikai laatou e ppesi; naa hua ‘fig’ raa see hakia inaa laakau tuitui, aa naa hua ‘grape’ raa see hakia inaa tuna e ssomo i te vao.✠
⁴⁵ Tetama esosorina taukareka raa e hakasura te tiputipu e taukareka teelaa etakoto iloto tana hatumanava; tetama esosorina hakallika raa e hakasura te tiputipu hakallika teelaa etakoto iloto tana hatumanava. Ite aa, naa taratara tetama e pesi raa, e tautari ki naa tiputipu tana hatumanava.✠

Te takarua e hakatuu naa hare laaua

(Mt 7.24-27)

⁴⁶ “Ai kootou e kannaa ai iaa nau peelaa, ‘Te Ariki, Te Ariki,’ aa kootou iaa see haia kootou aku vana e taratara atu? ⁴⁷ Nau ku hakaari atu inaa tiputipu tetama teelaa eau kiaa nau no hakannoo ka tautari ki aku taratara. ⁴⁸ Tetamanaa emee ma setama e hakatuu tana hare, ekeri iloo kilaro no hakatuu ana pou raa ki aruna teppaa ilaro. Saaita tettai raa ni hakaffuta no llohi mai te matapeau raa, tana hare naa nituu makattau koi, ite hare naa ni hakatuu hakaraaoi. ⁴⁹ Tetama e hakannoo koi aa see tautari ki aku taratara raa, tetamanaa emee ma setama e hakatuu tana hare raa i aruna te kerekere e parapara; saaita tettai raa ni llohi atu ki tana hare raa, te hare naa ni sina no maseu hakkaatoa.”

7

Te poe te hakamau e haia Jesus no taukareka

(Mt 8.5-13)

¹ Tesaita Jesus nioti te kauake naa taratara nei ki naa tama raa, masike iloo Ia no hano ki Capernaum. ² Teelaa se hakamau naa soldia i Rome raa enoho i te kina naa. Te hakamau naa emee tana poe, ellee ai tana manava, e maki aa etaupiri koi ki mate. ³ Tesaita te hakamau naa nilono inaa vana Jesus emee raa, heunatia iloo ia aaraa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo no vanaake ki Jesus ki hanake no haia tana poe raa ki marooroo. ⁴ Naa tama naa ni oo atu no mee ake ki Jesus,

✠ 6.44 Mt 12.33 ✠ 6.45 Mt 12.3

“Koe e tau te au no haia te vana te hakamau nei e mee atu.
 5 Te hakamau nei setama e hiihai ki maatou naa Jew, aa teenei ko ia nei ni hakatuu te hare lotu maatou.”

6 Teenaa ki masike Jesus no hano ma naa tama naa. Itana saaita ni taupiri atu kite hare te hakamau raa, te hakamau naa ni heuna atu ana soa raa ki vanaake peelaa ki Jesus, “TeAriki, koe see mee ma ki hakanaenae koe ma ki au iloo koe ki taku hare. Nau seetau te hakauru te tama peenaa pee ko koe kiloto taku hare, 7 iaa nau hoki seetau te hanatu taku tino kiaa koe. Taratara mai koi, aa taku poe raa ku marooroo. 8 Nau hoki e mee naa hakamau teelaa e heheuna ai nau, aa nau e mee naa soldia e heheuna ilaro aaku. Taku saaita e mee ake ki te soldia raa peelaa, ‘Tere!’, te soldia naa ma ki hano; aa taku saaita e mee ake ki telaa tama peelaa, ‘Tere mai!’ te tama naa ma ki au. Ki mee maa nau e taratara ake ki taku poe raa peelaa, ‘Haia te heuna nei!’ te heuna naa ma ki haia te tama naa.”

9 Jesus ni oho i tana saaita ni lono i naa taratara nei, teenaa huri iloo a Ia kite kuturana tama e oo ake vaamuri ana naa no mee ake, “Nau ekauatu te taratara nei ki kooutou, nau seai iloo taku tama ni kite iloto Israel maa elotu maaoni i TeAtua pee ko te tama nei!”

10 Naa tama ni heunatia ake te hakamau naa ni ahe no kkite maa te poe raa ku marooroo.

Jesus e hakaora te tama te puruna ffine

11 Kimuri koi raa Jesus ni masike no hano ma ana disaipol aa ma te kuturana tama e tammaki ki te matakaaina e ttpa ma ko Nain. 12 Itana saaita ni taupiri ki uru atu kiloto te matakaaina naa raa, teelaa ni tama raa e ssau ake te tama e mate ka oo iho ki taha. Te tama e mate naa ko te tama tokotasi koi te puruna ffine e noho i te kina naa. E tammaki iloo naa tama i te matakaaina naa ni sassare ake ma te ffine naa. 13 Saaite TeAriki ni kite iaa ia raa, tana manava ni lee iloo iaa ia, teenaa ki huri atu Ia no mee ake peelaa kite ffine, “Koe seetani.” 14 Araa sare atu iloo Ia no paa tana rima ki naa moelana te mate naa, teenaa ki ttuki ai naa tama e ssau te tama e mate naa. Jesus ki mee ake, “Taupeara! Nau e vanaatu kiaa koe, masike ki aruna!” 15 Te tama ni mate naa ni masike no noho iloo ki aruna ka hai taratara, teenaa hakaaha atu iloo Jesus te tama naa ki tana tinna.

16 Naa tama naa ni oho hakkaatoa ka taratara hakanau peelaa i TeAtua, “Te pure hakamaatua raa ku taka iloto taatou. TeAtua ku tae mai ki hakasao tana kanohenua!”

17 Telono i Jesus nei nitere vaaroto Judea ma naa matakaaina e ttuu taupiri atu.

*Jesus laaua ma John te Baptis
 (Mt 11.2-19)*

18 Saaita naa disaipol John raa ni taratara ake kiaa ia i naa vana nei raa, John ni aru tetakarua i ana disaipol, 19 no heunatia ki oo ki TeAriki no vasiri ake peelaa, “Teenaa ko koe naa tetama John ni taratara maa kioti ku au? Aa ki mee seai, maatou ki ttari ki telaa tama?”

20 Araa teenaa, oo atu iloo tetakarua naa ki Jesus no vasiri ake peelaa, “Maaua e heunatia mai John te Baptis ki vasiri atu, ma ki mee ma teenei kokoe nei teelaa ni taratara ia ma ki oti ku au. Seai? Maatou ki ttari ki telaa tama.”

21 I te saaita naa raa Jesus ni hakamasike telopo tama e laavea tekau maki hakkaatoa; naa tama e tauria naa tippua hakallika raa ni haia a Ia no taukalleka, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou e haia a Ia no kkite.

22 Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki tetakarua ni heunatia ake John, “Koorua ahe no taratara ake ki John i naa vana koorua ni kkite aa naa vana koorua ni llono: naa tama e ppuni naa karamata laatou raa ku kkite, naa tama see lavaa te sassare raa ku lavaa te sassare, naa tama e haia teleprosi i naa haitino laatou raa ku taukalleka,

naa tama e ppuni naa kautarina laatou raa ku llono, naa tama e mmate raa ku hakaoratia no ora, aa naa tama ennoho hakaaroha raa ku llono i te Lono Taukareka TeAtua. ☆

23 Naa tama see napa tetautari mai kiaa nau raa, laatou ki fiafia!”

24 Saaita naa tama ni heunatia ake John ni ahe raa, Jesus ni huri no taratara ake kite kuturana tama raa i naa tiputipu John: “Te saaita kootou ni oo ki John iloto mouku, kootou ni mannatu maa setama peehearaa e oo kootou no mmata? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite maa setama ematanaena, e mee pee ko naa tuu te vee kaania huri te matani? 25 E aa? Kootou ni mannatu maa kootou ma ki kkite ma setama euru ki naa hekau etaavimmaha? Seai hoki. Naa tama euru ki naa hekau etaavimmaha raa teenaa ko naa tama ennoho inaa hare naa tuku! 26 Kootou taratara mai, teelaa setama peehearaa ni oo kootou no mmata? Kootou ni oo no mmata maa i teenaa kote pure TeAtua? Uee, aa nau kutaratara atu ki kootou, teenaa se pure hakamaatua iloo ni oo kootou no mmata. 27 I te aa, i teelaa ko John raa ni tarataraina iloto te Laupepa Tapu: “TeAtua e mee maa, Nau ma ki heuna atu taku pure raa ki hano imua aa, ki hakatonutonu mai hakaoti too ara.” ☆ 28 Nau e vana atu ki kootou: See hai tama iloo i te maarama nei etakoto hakamaatua iaruna John, tevana iaa tetama

see ilotia iloo ma setama iloto te Nohorana TeAtua raa e noho hakamaatua i aruna John.”

²⁹ Te henua hakkaatoa, hakapaa ma naatama e aoao naa takis, nillono inaa taratara nei; teenaa kolaatou naa ni tautari ki naa taratara TeAtua e mee ake. Naa tama naa ni too te hakaukau tapu raa i John. ³⁰ Naa Faarisi ma naa tisa naa Loo raa iaa ni see fiffai ki te ara TeAtua ni hiihai maa laatou ki tautari; naa tama naa ni see fiffai maa laatou e hakaukau tapu ina John.*

³¹ Jesus ku ttao atu hoki, “Nau ki taratara maa naa tama e noho ite maarama ite ssao nei e tiputtipu peehea? ³² Naa tama naa e mee pee ko naa tamalliki e tataaffao iloto marae ka tanitani varo soko laatou peelaa,

‘Maatou ni taa naa rue, tevana iaa kootou ni see llue! Maatou ni huahua hakaaroha atu ki kootou, tevana iaa kootou ni see ttani!’

³³ Saaita John te Baptis ni au raa, a ia ni hakapakuu peenaa ka see unu naa wain, teenaa kootou ni taratara peelaa, ‘Te tama naa e tauria te tipua!’ ³⁴ Saaita te Tama te Henua ni au raa, a ia e kai ka unu, teenaa kootou ni ffuri no mee naa taratara kootou peelaa, ‘Kootou ttoka atu i te tama nei! Teenei setama e kaikai vvare aa e unuunu vvare; teenei setama e vaisoa ma naatama e aoao naa takis aa ma naa tama haisara!’ ³⁵ Tevana iaa naa tama e tauhia laatou te atamai TeAtua raa e huri ake peelaa maa te atamai TeAtua raa ko te atamai maaoni.”

Jesus i te hare Simon te Faarisi

³⁶ Te Faarisi tokotasi ni aru ki Jesus ki hanake nokkai lauaa itana hare, teenaa Jesus ni hanatu ki tana hare raa no noho kikai. ³⁷ Ite saaita naa raa, teelaa se ffine haihuri raa e noho ite matakaaina naa. Itana saaita nilono maa Jesus e kai i te hare te Faarisi raa, hanake iloo ki te hare naa ma te huaarani ‘alabaster’ e utu ki te kaakaa manoni e taavi mmaha. ³⁸ Te ffine naa ni hanake no noho tokoreirei iloo imuri Jesus, i te kina ana vae, no tani ka hakatere iho ana reimata ki aruna naa tapuvae Jesus, ka hakapakupaku ki analauru. Araa suru atu iloo no vaisionisoni naa tapuvae Jesus ka aamosi ki te kaakaa.* ³⁹ Saaita te Faarisi raa ni kite i te vana te ffine naa e hai raa, a ia ni taumaruu peelaa, “Ki mee maa teenei se pure maaoni TeAtua, a ia ni iloa maa teenei se ffine peehea nei e kapakapa iaa ia; a ia ni iloa maa teenei se ffine haisara!”

⁴⁰ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Simon, nau e mee taku taratara ki kauatu kiaa koe.”

Simon ki hakahe ake, “Taratara mai, taku tisa nei.”

⁴¹ Jesus kukaamata peelaa, “Teelaa setakarua taanata nitoo mane ite hakamau tokotasi, tetanata tokotasi etoo ana sehua erima, aa telaatanata etoo ana huitaarau erima. ⁴² Araa nei tetakarua naa ni see hai mane kisuia laaua naa mane te hakamau naa. Te hakamau naa ni aroha ilaaua, teenaa mee ake iloo kilaaua ki seesuia ana mane. Aa teenaa, ko ai tetama ite takarua naa ma killee iloo tana manava ite hakamau naa?”

⁴³ Simon ki mee ake, “Nau maanatu ma ko te tama nitoo ana mane e tammaki.”

Jesus ki mee ake, “Simon, too maanatu naa etonu.”

⁴⁴ Teenaa hakatahuri iloo Jesus ki te ffine raa ka mee ake peelaa ki Simon, “Koe e kite ite ffine nei? Nau ni uru mai ki lotoo hare nei, aa koe ni see hai vai ni kaumai ki huihui aku vae. A ia iaa ni huihuia a ia aku vae ki ana reimata, araa hakapakupaku iloo ki ana luru. ⁴⁵ Itaku saaita ni au raa, koe ni see purepure mai ka vaisioni taaua, aa te ffine nei iaa ni kaamata iloo te vaisionisoni peenaa i aku tapuvae itaku saaita ni uru mai kiloto too hare nei. ⁴⁶ Taku pisouru ni see mumurua a koe kite ssunu, aa aku tapuvae iaa e aamosia hakkaatoa te ffine nei ki te kaakaa manoni. ⁴⁷ Nau ku vanaatu kiaa koe, tellee te manava te ffine nei iaa nau e huri ake peelaa maa ana haisara e tammaki naa kuoti te uiia hakkaatoa TeAtua. Te tama teelaa seai ana haisara maaoni ni uiia TeAtua raa, te hiihai te tama naa iaa nau ma ki see lasi.”

⁴⁸ Teenaa ki huri Jesus no mee ake ki te ffine, “Oo haisara e uiia a nau.”

⁴⁹ Naa tama e nnoho ite kina naa ku kaamata te taumaruu iaa ia, “Teenei setama peehea nei emee maa ia e uiia naa haisara?”

⁵⁰ Teenaa ki mee ake Jesus ki te ffine, “Koe nei kusao iaa koe e lotu iaa nau; aa tere ma te laaoi TeAtua.”

8

Naa haahine e ttaka ma Jesus

¹ Kimuri raa, Jesus ni hano no hakaea te Lono Taukareka ite Nohorana TeAtua raa vaaroto naa matakaaina e llasi ma naa tamaa matakaaina. Tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol raa ni oo laatou. ² E mee hoki naa haahine nimaki aa naa haahine ni tauria naa tippua, teelaa ni haia Jesus no taukalleka, ni oo laatou hakapaa. Teenaa ko Mary (te ffine ni taapaa ma ko Magdalene), te ffine ni hanaa naa tippua e hitu iaa ia; ³ Joana, te aavana Kusa, tetama eroorosi naa mee tetuku Herod; Susana; aa ma telopo haahine hoki teelaa ni hookii naa tino mee laatou ki tokonaki atu ki Jesus ma ana disaipol.*

* 8.3 Mt 27.55,56; Mk 15.40,41; Lk 23.49

Te taratara i te tama e pesipesi naa hua 'wit'
(Mt 13.1-9; Mk 4.1-9)

⁴ E tammaki iloo naa tama i naa matakaaina i te kina naa ni kkutu ake ki Jesus, teenaa ki kauake Jesus te taratara nei:

⁵ “Teelaa setanata ni hano no pesipesi ana hua wit. Itana saaita ni pesipesi ana hua vaaroto te verena naa raa, e mee naa hua wit ni maaoha vaaruna te saarena ka takatakamia, ka llee ake naa manura no kaaina. ⁶ Aaraa hua ni maaoha ki aruna te korohatu, aa i te saaita naa hua wit naa ni kaamata te ssomo ake raa, naa wit naa ni mmate koi, i te kerekere raa e pakupaku. ⁷ Aaraa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai, te saaita naa wit naa ni ssomo raa, naa wit naa ni torohia koi naa tititai naa no uuhia ka mmate. ⁸ Aaraa hua iaa ni maaoha ki aruna te pela e taukareka; naa ‘wit’ naa nissomo hakaraaoi iloo no ppesi naa kaikai laatou, te ‘wit’ tokotasi e tau tana lau i naa hua.”

Itana saaita ni hakaoti ana taratara nei raa, Jesus ki mee ake kilaatou, “Ki mee maa kootou e fiffai ki illoa kootou, kootou ku hakannoo mai!”

Te hakataakoto te parapol
(Mt 13.10-17; Mk 4.10-12)

⁹ Naa disaipol Jesus raa ni vasiri ake ki Jesus ki illoa laatou maa te parapol raa e mee maa eaa. ¹⁰ Jesus ki mee ake, “Te hakataakoto i naa taratara huu te Nohorana TeAtua raa, te nei e kauatu nau ki kootou, aa ki aaraa tama iaa, nau e taratara ki naa parapol.

‘Niaaina maa laatou e ttoka, laatou ma ki see kkite, niaaina maa laatou e hakannoo, laatou ma ki see massaro.’[☆]

Te hakataakoto te parapol i te tama e pesipesi naa hua 'wit'
(Mt 13.18-23; Mk 4.13-20)

¹¹ “Te parapol raa e mee maa: naa hua raa, teenaa ko naa taratara TeAtua. ¹² Naa hua ni maaoha vaaruna te saarena raa, teenaa ko naa tama ellono i naa taratara TeAtua, araa nei Satan ku hanake no huutia aia naa taratara naa ki see takkoto iloto naa manava laatou, ki puuia naa tama naa ki see lotu aa ki see hakassaoria laatou TeAtua no ora.

¹³ “Naa hua ni maaoha ki aruna te korohatu raa, teenaa ko naa tama nifiafia itellono ana laatou i naa taratara TeAtua, araa nei naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou; naa tama naa ni lotu koi i te tamaa saaita, aa i te saaita laatou ni usuusuhia raa, naa taratara naa ni tiiake koi laatou.

¹⁴ “Naa hua ni maaoha vaaroto te vao tititai raa, teenaa ko naa tama nillono i naa taratara TeAtua, tevana iaa naa tama naa ni hakaapiapi are ki naa vana te maarama nei,

[☆] 8.10 Is 6.9-10 (LXX)

teenaa ko naa mannatu see ttonu laatou, naa hekau laatou, aa ma naa taffao laatou i te maarama nei. Naa tama naa see lavaa iloo te kkite ma ni tiputtipu e taukalleka e ssura i naa ora laatou.

15 “Naa hua ni maaoha ki te pela e taukareka raa iaa, teenaa ko naa tama ni llono naa taratara TeAtua no tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou, ki tautari laatou ki naa taratara naa. Naa tama naa ma ki tauhia laatou peenaa naa taratara naa ki sura te tiputtipu e taukareka raa i naa ora laatou.

Te parapol i te lamu e ura

(Mk 4.21-25)

16 “See hai tama e hakaura tana lamu no uhi ki te kamete, sei maa e hakatuu ki laro te ssoa. Te tama raa e hakatuu are tana lamu raa ki aruna se mee kikkite aaraa tama i naa uru ake laatou ki loto te hare.”

17 “Naa vana huu hakkaatoa ma ki oti ku ilotia, aa naa vana e ttanuraa ma ki oti kulaavea no hakassuratia ki te maarama.”

18 “Teenaa kootou kum mata ki hakannoo hakaraaoi iloo kootou; tetama ni kauake ana mee TeAtua raa, TeAtua ma ki kauake hoki aaraa mee, aa tetama sei ana mee ni kauake TeAtua raa iaa, naa mee iloo ni maanatu ia ma ni mee aana raa, ma ki toa iaa ia.”

Naa taaina aa ma te tinna Jesus

(Mt 12.46-50; Mk 3.31-35)

19 Naa taaina Jesus ma tana tinna raa ni oo ake ma ki mmata laatou i Jesus, araa nei laatou ni see ssao atu kiaa Ia, i te kina naa ni kkapi i te tama. 20 Teenaa ki mee ake te tama tokotasi peelaa ki Jesus, “Too tinna ma oo taaina raa e ttuu mai i haho ki mmata laatou iaa koe.”

21 Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku tinna ma aku taaina raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua.”

Jesus e tiinai te matani

(Mt 8.23-27; Mk 4.35-41)

22 I te aso tokotasi raa, Jesus ni vanaake peelaa ki ana disaipol, “Taatou ki tere ki telaa vasi te namo nei.” Teenaa kkake iloo laatou i te poti tokotasi no tere.

23 I te saaita laatou ko i tere raa, Jesus ni hakatipe no moe. Teenaa kittiri iloo laatou te matani e lasi. Te poti laatou naa ni kaamata te utuhia no taupiri laatou ki appuru.

24 Naa disaipol naa ni ffano i Jesus no mee ake, “Te Ariki, Te Ariki! Taatou ka mallemo!”

Jesus ni masike no varo ake iloo ki te matani ma te peau raa ki ttuku. Te matani raa ni ttuku

☆ 8.16 Mt 5.15; Lk 11.33 ☆ 8.17 Mt 10.26; Lk 12.2 ☆ 8.18 Mt 25.29; Lk 19.26

no marino kkii iloo te moana. ²⁵ Teenaa kimee ake Ia ki ana disaipol, “Kootou e lotu peehea?”

Naa tama naa ni oho iloo ka taratara soko laatou, “Teenei setama peehea, ma tematani ma naa peau raa kituku ki ana vana?”

Te tanata e tauria naa tippua e haia Jesus no taukareka (Mt 8.28-34; Mk 5.1-20)

²⁶ Jesus ma ana disaipol raa nitere no tae iloo kite matakaaina Gerasa, itelaa vasi te namo Galilee. ²⁷ Te saaita Jesus nisepu iho no hano ki utaraa, emee te tanata ite matakaaina naa, e tauria naa tippua, ni hanake nottiri iaa Ia. Te tanata nei ku rooroa iloo i ana sasare hua kataka vao; a ia emoemoe peenaa i naa kava. ²⁸ Itana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni kappisi ana varo no hakaleiho atu kimua Jesus no tanitani varo atu peelaa, “Jesus, te Tama Te Atua i-Aruna! Se aa koe emee iaa nau? Koe see au no mee pakavaina nau!” ²⁹ A ia e tani atu peenaa i Jesus ku oti te vanaake kite tippua raa ki hakataha iaa ia.

Te tanata naa ni tauria te tippua hakallika i te lopo saaita, a niaaina maa ia ni saisaitia peenaa ana rima ma ana vae ki naa seni raa, naa seni naa e mossia koi a ia no tere kina a ia te tippua naa ki loto mouku.

³⁰ Jesus ki vasiri ake, “Ko ai too inoa?”

Te tanata raa kimee ake, “Taku inoa ko ‘te Kaavena,’” ite aa iaa ia e tauria te lopo tippua. ³¹ Naa tippua naa ni ttani atu ki Jesus ki see peesia laatou kite rua e hotu iloo ki laro ka pouuri tanutanu.

³² Teelaa nipo i etammaki ettuu kakkai ite vasi te mouna. Naa tippua raa ni ttani ake ki Jesus ki tiiake laatou ki oo no tau i naa poi, teenaa ki tiiake ai laatou ka oo. ³³ Naa tippua raa ni hakattaha i te tanata naa no tau i naa poi, teenaa ffuro iloo naa poi raa hakkaatoa kite hakattoo ana te mouna raa kiloto te namo no malle mo.

³⁴ Naataanata e roorosi naa poi naa nikkite ite vana ni mee nei, teenaa ki ffuro laatou no hakatere telono raa ki naa tama te matakaaina naa ma naa tama ennoho i naa tautaha te matakaaina naa. ³⁵ Te henua ni oo ake no mee ki mmata laatou ite vana e hakasura naa. Te saaita laatou ni tae ki Jesus raa, laatou nikkite ite tanata teelaa ni tauria naa tippua raa enoho ma Jesus. Te tanata raa kutara tana maro aa ku atamai hoki. Naa tama naa ni mattaku hakkaatoa. ³⁶ Naa tama nikkite ite vana ni mee naa ni taratara ake ite ara te tanata naa ni haia Jesus no taukareka. ³⁷ Naa tama ite matakaaina naa ni ffuri no vanaake iloo ki Jesus ki hakataha i laatou, i laatou ni mattaku hakallika iloo. Teenaa kake iloo Jesus

kiloto te potiraa no hano. ³⁸ Tetanata ni haia Jesus no taukareka raa ni hanake no vanaake ki Jesus ki oo lauaa.

Araa nei a ia ni heunatia Jesus ki hano, ka mee ake Jesus peela kua ia, ³⁹ "Tere ki too hare notaratara itoo vana ni haia TeAtua."

Teena hano iloo tetanata naa no sare taratara vaaroto te matakaaina naa itana vana ni haia Jesus.

Te tamariki ffine e mate ma te ffine e tere tana ttoo
(Mt 9.18-26; Mk 5.21-43)

⁴⁰ Ite saaita Jesus ni ahe hoki ki Galilee raa, naa tama i te kina naa ni oo atu no pureppure laatou, ilaatou hakkaatoa nittari atu kua ia. ⁴¹ Teena sura atu iloo tetanata ettapa ma ko Jairus; a ia naa se hakamau te hare lotu i te kina naa. Tetanata naa ni hanatu no tuu ki ana turi imua Jesus no mee ake ki Jesus ki hanake kitana hare, ⁴² itana tamariki ffine koi tokotasi, ana setau e sinahuru maa rua, ku taupiri ki mate.

Ite saaita Jesus ni sare atu ki te hare raa, te henua ni muimui ake kua ia. ⁴³ I loto te kuturana tama naa raa, teelaa see ffine e tere tanatoo peena, te nei kulava ana setau e sinahuru maa rua. Ana mane ni oti hakkaatoa ki naa tokta, tevana iaa ni see haitama ni lavaa te haia a ia no taukareka. ⁴⁴ Te ffine naa ni hanake ma te kuturana raa vaamuri Jesus no kaapaa ia tettapa te maro Jesus, teena tana ttoo ni motu hua lokoi i te saaita naa. ⁴⁵ Jesus ki vasiri, "Teelaa ko ai te tama e kapa mai kua nau?"

Naa tama raa ni see illoa hakkaatoa, teena ki mee ake Peter, "Te Ariki, te henua e muimui atu hakkaatoa i oo vasi."

⁴⁶ Tevana iaa Jesus ni mee ake peela, "Teelaa se tama raa e kapa mai kua nau. Nau e iloa iteelaa ni mahiraa e maffana iaa nau." ⁴⁷ Saaita te ffine naa ni iloa maa ia ku ilotia raa, a ia ni porepore itana maku. Teena hanatu iloo ia no pesi kilaro imua inaa vae Jesus. Araa taratara ake iloo ki Jesus, imua naa tama naa hakkaatoa, itana vana nikkapa ai kua ia, aa iaa ia ni taukareka lokoi i te saaita naa. ⁴⁸ Jesus ki mee ake kua ia, "Taku tama, koe nei ku taukareka i aa koe e mau too manava iaa nau; aa tere no noho hakaraa oi."

⁴⁹ Te saaita Jesus koi taratara ake ki te ffine raa, te tama tokotasi i te hare Jairus raa ku tae ake no vanaake ki Jairus, "Too tamariki ffine raa ku mate; koe see anaana ma ki vanaake koe ki te Tisa naa ki au."

⁵⁰ Araa nei Jesus ni lono inaa taratara ake te tama naa ki Jairus, teena ki mee ake ia peela ki Jairus, "Koe see maku; taahi manava iaa nau, aa too tamariki ffine naa ku taukareka."

⁵¹ I te saaita laatou ni ttae atu ki te hare raa, Jesus ni toa koi a Ia Peter, John, James, aa naa maatua te tamariki raa ka oo laatou kiloto te hare. Naa tama raa iaa ni haia a Ia ki ttuu i haho. ⁵² Naa tama i te kina naa kummate hakaoti te ttani i te tamariki ffine naa. Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou see ttani; te tamariki naa see mate, a ia e moe koi!”

⁵³ Naa tama naa ni hakasakammini koi naa kaisu laa-tou iaaia, ilaatou ni illoa maa te tamariki raa ku mate. ⁵⁴ Jesus ki taaohi te rima te tamariki raa no kannaa iaa ia, “Taku tama, masike ki aruna!” ⁵⁵ Te tamariki naa ni ora hoki no masike ki aruna i te saaita naa lokoi. Teenaa vanaake iloo Jesus ki naa tama naa ki kauake ni kaikai maa te tamariki raa ki kai. ⁵⁶ Naa maatua te tamariki raa ni llee naa mouri laaua, tevana iaa Jesus ni mee ake ki laaua ki see taratara ki se tama i tana vana e mee nei.

9

Jesus e heuna tanataka sinahuru maa tetakarua dis-aipolraa ki oo

(Mt 10.5-15; Mk 6.7-13)

¹ I te aso tokotasi raa, Jesus ni aru ake tana sinahuru maa te takarua disaipol, teenaa uii atu iloo naa mahi TeAtua ki laatou, ki lavaa laatou te hanahana naa tippua aa ki lavaa laatou hoki te uii naa maki. ² Teenaa heunatia iloo Ia naa tama naa ki oo no hakaeta inaa tiputipu te Nohorana TeAtua aa ki hakamasike naa tama e mmaki. ³ A Ia ni taratara ake peelaa kilaatou, “Tesaaita kootou e oo raa, kootou sei naa mee kootou e ppiki maa nitokotoko, ni paeke haohao hekau, ni kaikai, ni mane, aa ma ni ssoa naa kkahu kootou.” ⁴ Naa hare kootou e toa kinnoho raa, kootou ku nnoho tonu i naa hare naa ki tae ki te ssao kootou e massike i te matakaaina naa ki oo. ⁵ Aa ki mee naa tama te matakaaina naa see hii hakannoo ki kootou, kootou kuti iake te matakaaina naa aa kootou ku oo. Tesaaita kootou e oo raa, kootou kutahitahi naa kerekere e mau i naa ororo vae kootou, ki illoa naa tama naa maa te tiputipu laatou e hakasura naa e sara.”

⁶ Naa disaipol raa ni oo vaaroto naa tamaa matakaaina naa hakkaatoa no hakaeta te Lono Taukareka ka hakamasike naa tama e mmaki i naa kina naa.

Herod see iloa i Jesus

(Mt 14.1-12; Mk 6.14-29)

⁷ Tesaaita Herod, tetuku Galilee, nilono inaa vana e ssura nei raa, a ia ni vvare hakaoti, i aaraa tama e taratara maa John te Baptis ku ora hoki. ⁸ E mee aaraa tama e taratara maa Elijah ku hakasura iho, aa aaraa tama iaa e hai ma se pure i naa pure TeAtua iloo imua raa ku oti te ora

☆ 9.3 Lk 10.4-11 ☆ 9.5 Acts 13.51

hoki.✠ 9 Teenaa ki taratara Herod peelaa, “Nau ni vanaake ki naa tama raa ki tuutia te ua John, aa teenei ko ai e lono nau e mee naa vana nei?” Teenaa mee iloo ia ki kite ia i Jesus.

Jesus e haanai te kuturana tama e tammaki
(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Jn 6.1-14)

10 Te saaita naa aposol raa ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara ake ki Jesus i naa vana laatou ni mee. Teenaa too iloo Jesus naa tama naa ka oo laatou soko laatou kite matakaaina ettapa ma ko Bethsaida. 11 Te saaita naa tama i te kina naa ni llono raa, oo atu iloo laatou vaamuri Jesus. Jesus ni hiahia ilaatou ni oo ake, teenaa hakaea ake iloo Ia naa taratara i te Nohorana TeAtua ka hakamasike naa tama e mmaki i te kina naa.

12 Te saaita telaa raa ni taupiri ki suru, te taka sinahuru maa tetakarua disaipol raa ni oo ake no vanaake peelaa ki Jesus, “Heunatia naa tama nei ki oo ki naa matakaaina e tauppiri mai raa no ssee ni kaikai maa laatou aa ma ni kina maa laatou ki mmoe, i te kina nei see nohoria.”

13 Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Kootou kauake ni kaikai maa naa tama naa kikkai.”

Naa disaipol raa ki mee ake, “Maatou ennoho koi ma naa haraoa e rima ma naa ika e lua. Koe e hiihai maa maatou ki oo no taavi ni kaikai ki haanai te kuturana tama nei hakkaatoa?” 14 (Naa taanata hakkaatoa i te kina naa e llava naa simata e rima.)

Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Hakanohoria naa tama naa ki nnoho tiki tino rima naa tama e hakapaa i te kina tokotasi.”

15 Saaita naa disaipol raa ni oti te hakannoho naa tama raa, 16 Jesus ni too naa haraoa e rima ma naa ika e lua naa, teenaa ttoka iloo Ia ki telani notaku ki TeAtua. Araa ttohi iloo naa haraoa naa no kauake ki ana disaipol raa ki vaevae atu ki naa tama. 17 Naa tama raa ni kkai hakkaatoa no pposu, aa naa kaikai ni ttoe raa ni haaoa naa disaipol raa ki loto naa kete e sinahuru maa rua.

Peter e pesi tana taratara maa Jesus ko te Mesaea
(Mt 16.13-19; Mk 8.27-29)

18 Iteaso tokotasi Jesus ni noho kataka soko Ia raa, ana disaipol raa ni oo ake kiaa Ia. Teenaa vasiri ake iloo Ia peelaa kilaatou, “Te henua e taratara maa nau ko ai?”

19 Naa disaipol raa ki mee ake, “E mee aaraa tama e hai maa koe ko John te Baptis; aaraa tama e hai maa koe ko Elijah; aa aaraa tama iaa e hai maa koe se pure i naa pure TeAtua imua, teelaa ku ora hoki.”✠

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, “Ai kootou etaratara maa nau ko ai?”

Teena ki mee ake Peter, “Koe naa ko te Mesaea TeAtua”[☆]

Jesus ku taratara i tana mate

(Mt 16.20-28; Mk 8.30—9.1)

²¹ Teena ki pui ake Jesus ki see taratara ake laatou ki setama. ²² A Ia ni taratara ake hoki peelaa kilaatou, “Te Tama te Henua raa ma ki hakallono isu i te kau vana; A Ia ma ki hakakkeeina naa tama hakamaatua naa Jew, naa maatua hakamaatua, aa ma naatisa naa Loo. A Ia ma ki taia no mate, tevana iaa a Ia ma ki hakamasikeria no ora i te ttoru naa aso.”

²³ Teena ki mee ake Ia peelaa kilaatou hakkaatoa, “Ki mee ni tama e fiffai maa laatou ki oomai no tautari kiaa nau, naa tama naa ki tiiake naa mee laatou e fiffai, aa laatou ku amo naa kros laatou raa i te kau aso hakkaatoa, aa laatou ku tautari kiaa nau.”[☆] ²⁴ Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora naa; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taao hi te ora maa oni.[☆] ²⁵ Se aa e taukareka ma ki sura i te henua ki mee maa naa mee hakkaatoa i te maarama nei e tauhia laatou, aa laatou iaa see taao hi te ora maa oni? Se ai iloo!

²⁶ Ki mee maa te henua en napa iaa nau ma akutaratara, te Tama te Henua raa ma ki napa ilaatou itana saaita ma ki au iloto ana mahi ma naa mahi te Tamana, aa ma naa mahi ana ensol ettapu. ²⁷ Nau e kauatu te taratara maa oni nei: e mee aaraa tama i kootou e ttuu i te kina nei ma ki see vave mmate, teena laatou ma ki ttae ake no kkite i te Nohorana TeAtua.”

Te haitino Jesus ku too tana maasina

(Mt 17.1-8; Mk 9.2-8)

²⁸ Kullaka naa aso e varu itana saaita nikauake naa taratara nei raa, Jesus nitoa ala Peter, John, aa ko James, ka oo laatou ki aruna te tamaa mouna raa no taku ki TeAtua.[☆] ²⁹ Itana saaita ni taku raa, tana taurae ni huri no too tana maasina, aa ana hekau e uru raa ni maasina hakkaatoa. ³⁰⁻³¹ Teena te takarua taanata, Moses ma Elijah, ni hakassura ake ma te maasina te lani no haitaratara ma Jesus. Takarua raa e taratara ake ki Jesus iaa Ia ma ki mate i Jerusalem, ki ttino te hakataakoto TeAtua.

³² Peter ma ana soa raa ni mmoe mannuu, teena i te saaita laatou ni maffuru raa, laatou ni kkite te maasina Jesus ma te takarua taanata teelaa e ttuu maa Ia. ³³ Te saaita te takarua taanata raa ni mee ki hakattaha i Jesus raa, Peter ni mee ake peelaa ki Jesus, “E taukareka iloo imaatou

[☆] 9.20 Jn 6.68,69 [☆] 9.23 Mt 10.38; Lk 14.27 [☆] 9.24 Mt 10.39; Lk 17.33; Jn 12.25 [☆] 9.28 2 Pet 1.17,18

e nnoho i te kina nei! Maatou ku hakatuu ni tamaa hare e toru, too hare, te hare Moses, aa te hare Elijah.” (Teenei se taratara vvere koi aana ni pesi, i aa ia ni see iloa maa ia e taratara i te aa.)

³⁴ Te saaita Peter koi taratara raa, te uruaoa raa ni irihia ake no too tana maru i aruna naa tama naa, teenaa naa disaipol raa ni mattaku i te saaita naa tama naa ni uuhia te uruaoa naa. ³⁵ Teenaa ki taratara mai te reo raa iloto te uruaoa, “Teenei taku Tama ni hakamaatino; kootou hakannoo kiaa Ia!”*

³⁶ Saaita te reo raa ni oti te taratara raa, teelaa ko Jesus soko Ia raa ku tuu mai. Naa disaipol naa ni sei iloo ki taratara ake ki setama i te saaita naa i te mee laatou ni kkite nei.

Jesus e hanaa a Ia te tipua hakallika i te tamariki tanata
(Mt 17.14-18; Mk 9.14-27)

³⁷ Itelaa aso raa, Jesus ma te takatoru disaipol naa ni ahemai kilaro te mouna naa, teenaa te kuturana tama e tammaki raa ni oo ake no ttiri i Jesus. ³⁸ Te tanata tokotasi iloto te kuturana naa ni tanitani varo ake peelaa, “Tisa nei! Mmata i taku tamariki tanata nei, teenei ko taku tamariki koi tokotasi! ³⁹ Te saaita te tama nei maraa e uruhia te tipua raa, a ia maraa ekappisi ana varo no moe ka papore, teenaa naa pepeau raa maraa e ssura iho i tana pukua. Te tipua nei e hainattaa iloo te hakataha i te tamariki nei; te tamariki nei e mee pakavaina iloo ia. ⁴⁰ Nau ni hai peenaa ki oo disaipol raa ki hanaa te tipua nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

⁴¹ Jesus ki mee ake ki naa tama e ttuu i te kina naa, “Kootou ni tama e aa e sosorina hakallika ka see lotu tonu! E aa? Teenei sessao huapotopoto taatou nittaka hakapaa ka tokonaki nau ki kootou?” Teenaa huri iloo Ia no mee ake ki te tanata, “Toomai too tamariki tanata naa.”

⁴² Te saaita te tamariki tanata naa koi sare atu ki Jesus raa, te tipua e tau i te tamariki naa ni peesia a ia te tamariki naa ki te kerekere ka moe te tamariki naa ka papore. Jesus ni varo atu ki te tipua hakallika naa, teenaa taukareka iloo te tamariki tanata naa. Ki oti raa hakahea atu iloo Ia te tamariki tanata raa ki tana tamana. ⁴³ Naa tama naa hakkaatoa ni oho i naa haimahi Te Atua.

Jesus ku taratara hoki i tana mate
(Mt 17.22-23; Mk 9.30-32)

Te saaita naa tama raa koi tarataraina laatou naa vana hakkaatoa Jesus ni mee nei raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, ⁴⁴ “Kootou hakamaarona itaku taratara e mee ki kauatu nei! Ttama te Henua raa ma ki hookina

* 9.35 Is 42.1; Mt 3.17; 12.18; Mk 1.11; Lk 3.22

ki naa rima naa tama te maarama nei.”⁴⁵ Tevana iaa naa disaipol raa ni see illoa maa Jesus e taratara ake ma e aa. Te hakataakoto te taratara naa ni huuina TeAtua ki see illoa naa tama naa, aa laatou ni mattaku te vasiri atu ki Jesus i te mee naa.

Se tama peehea e haia ma se hakamau i naa tama hakkaatoa?

(Mt 18.1-5; Mk 9.33-37)

⁴⁶ Naa disaipol raa ni hakatauttau sokolaatou maa ko ai te hakamau ilaatou.[☆] ⁴⁷ Jesus ni illoa inaa mannatu naa tama naa, teenaa saaua iloo a Ia tetamariki tokotasi no hakatuuria itana vasi. ⁴⁸ Teenaa kimee ake Jesus ki naa tama naa, “Te tama e tautari ki akutiputipu aa e hiihai ki te tamariki peenei raa, te tama naa e hiihai hoki kiaa nau; aa te tama e hiihai kiaa nau raa, te tama naa e hiihai hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau. Te tama teelaa see ilotia maa se tama iloto kootou raa, teenaa ko te hakamau i kootou.”[☆]

Te tama see taukaa ma kootou raa, teenaa se tama kootou (Mk 9.38-40)

⁴⁹ John kimee ake, “Te Ariki, maatou nikkite te tanata e hanahana naa tippua iloto too inoa, aa te tanata naa ni puuia maatou i aa ia see hai te kaavena maatou e tautari kiaa koe.”

⁵⁰ Teenaa kimee ake Jesus kiaa ia ma aaraa disaipol, “Kootou see puuia kootou te tama naa, ite aa te tama see taukaa maa kootou raa, teenaa se tama kootou.”

Te matakaaina tokotasi i Samaria see fiffai ki Jesus

⁵¹ Ite saaita Jesus kutaupiri ki toa ki telaniraa, a Ia ni mee hakaoti tana maanatu no hano Ia ki Jerusalem. ⁵² A Ia ni heuna ana tama ki oo imua ki te matakaaina tokotasi i Samaria, no hakatonu mai hakaoti tana kina ki noho. ⁵³ Araa nei naa tama i te matakaaina naa ni see fiffai maa Ia e hanake, teenaa ilaatou ni illoa maa Jesus e hano are ki Jerusalem. ⁵⁴ Saaita James laaua ma John nillono i te taratara nei raa, laaua ni ffuri no mee ake ki Jesus, “Te Ariki, koe e hiihai ma ki kannaatia maatou te ahi te lani raa ki ura mai no tuunia naa tama nei ki vvela?”[☆]

⁵⁵ Teenaa ki hakatahuri atu Jesus no nutua laaua. ⁵⁶ Araa oo iloo laatou ki telaa matakaaina.

Naa tama e vana maa laatou e fiffai ki tautari i Jesus (Mt 8.19-22)

⁵⁷ Ite saaita laatou koi sassare ka oo raa, te tanata tokotasi ni vanaake peelaa ki Jesus, “Nau ma ki tautari atu i oo kina hakkaatoa e hano.”

☆ 9.46 Lk 22.24 ☆ 9.48 Mt 10.40; Lk 10.16; Jn 13.20 ☆ 9.54 2 Kgs 1.9-16

58 Jesus ki mee ake, “Naa manu vao raa e mee naa rua laatou, aa naa manu lellere raa e mee naa ohana laatou, te Tama te Henua raa iaa see hai kina ki moe no hakamarooroo.”

59 A Ia ki mee ake ki telaa tama, “Tautari mai kiaa nau.” Araa nei te tanata naa ku mee ake, “TeAriki, ttari ki ahe nau no tanu taku tamana.”

60 Teenaa ki mee ake Jesus, “Tiiake naa tama ku oti te mmate raa kittanu naa tama laatou e mmate. Tere no hakaea i naa tiputipu te Nohorana TeAtua.”

61 Telaa tama iaa e mee ake peelaa ki Jesus, “TeAriki, nau ma ki tautari atu kiaa koe, tevana iaa koe ku ttari ki ahe nau imua no purepure ki taku haanauna.”*

62 Jesus ki mee ake, “Te tama ku oti te kaamata te heheuna i ana paena, araa nei ku mamaanatu tammaki ma ki tiiake tana paena naa raa, te tama naa see tau te heheuna i te Nohorana TeAtua.”

10

Jesus e heuna te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo

1 Kimuri raa TeAriki ni hiri hoki te tino hitu maa te takarua naa tama ki oo imua ki naa matakaaina hakkaatoa teelaa ma ki oti a Ia ku hanatu imuri. Naa tama naa ni oo tiki takarua. 2 A Ia ni vanaake peelaa ki laatou, “Naa kaikai i naa verena raa ku ffua no ppesi hakkaatoa, tevana iaa naa tama ki vasi raa e moosisi koi. Kootou taku ki TeAriki, te tama e mee ana verena naa, ki heuna ni tama hoki ki oo no vasi.* 3 Kootou oo! Kootou e heunatia a nau pee ko naa sukua sipsip e kaavea ki ttaka ma naa poi vao e kaittama.* 4 Kootou see ppiki ni paos e haohao mane, aa ma ni paeke haohao hekau, aa sei ma nitaka. Ki mee ni tama e ttiri i kootou i te ara, kootou see ttuu no tarataraina kootou naa tama naa.* 5 Naasaaita hakkaatoa kootou e uru atu kiloto se hare, kootou ki mee ake peelaa, ‘Te laaoi TeAtua ki takoto i te hare nei,’ 6 Ki mee maa teelaa se tama e manava laaoi etaka i te hare naa, teenaa naa purepure kootou naa ma ki takkoto ma te tama naa; aa ki mee sei, naa purepure kootou naa e ahe koi ma kootou. 7 Kootou see vaissare huri i naa hare; kootou nnoho koi i te hare tokotasi. Kootou ki kkai ka unu te kau mee naa tama te hare raa e kauatu, i naa tama e heheuna raa e tau te suia i naa heuna laatou.*

8 “Ki mee ni tama se matakaaina e fiffai maa kootou ki oo ake, kootou ki kkai ni aa laatou e kauatu, 9 aa ku haia kootou naa tama e mmaki i te kina naa ki taukalleka, ka taratara ake peelaa ki naa tama, ‘Te Nohorana TeAtua

* 9.61 1 Kgs 19:20 * 10.2 Mt 9:37,38 * 10.3 Mt 10:16 * 10.4 Mt 10:7-14; Mk 6:8-11; Lk 9:3-5 * 10.7 1 Cor 9:14; 1 Tim 5:18

ku saaita atu ki kootou.’¹⁰ Aa kimee kootou e oo atu ki se matakaaina, aa naa tama i te kina naa see fiffai maa kootou ki oo ake, kootou ku oo vaaroto naa mateara te matakaaina naa ka taratara peelaa,^{*} ¹¹ ‘Naa kerekere te matakaaina nei, te laa emmau inaa vae maatou, e tathia maatou ki illoa kootou i te tiputipu kootou naa e sara! Kootou ia ki illoa i te mee nei: Te Nohorana Te Atua raa ku saaita atu ki kootou!’^{*} ¹² Nau e taratara atu ki kootou: i te Aso te Hakatonu Te Atua raa, naa haaeo Te Atua ni kauake ki naa tama i Sodom raa ma ki see tae ki ana haaeo ma ki kauake ki naa tama te matakaaina naa!^{*}

*Naa matakaaina see lotu i Te Atua
(Mt 11.20-24)*

¹³ “Kootou naa tama inaa matakaaina Korasin ma Bethsaida; naa haaeo e llasi ma ki pakuu atu ki kootou! Ki mee maa naa mahi Te Atua ni hakassura i naa matakaaina kootou nei ni hakasuratia hoki nau i Tyre ma Saidon raa, naa tama i naa matakaaina naa kunaa ffuri are naa manava laatou. Ki mee raa, naa tama naa ku naa nnoho are ma naa maro ppari laatou ka huna naa haitino laatou ki naa nanahu, ki huri ake peelaa maa laatou ku ffuri naa manava laatou.^{*} ¹⁴ I te Aso te Hakatonu Te Atua raa, te manava aroha Te Atua ma ki hakasura ki naa tama i Tyre ma Saidon raa ma ki ttoe ia i kootou. ¹⁵ Aa kootou, naa tama i Capernaum! Kootou ni mannatu maa kootou ki saua ki te lani? See lavaa. Kootou ma ki peesia ki te kina naa tama e mmate!”^{*}

¹⁶ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Te tama e hakannoo ki kootou raa, e hakannoo kiaa nau; te tama see hiihai ki kootou raa, see hiihai hoki kiaa nau; aa te tama see hiihai kiaa nau raa, see hiihai ki te tama ni heuna ma ki au nau.”^{*}

Te tino hitu maa te takarua taanata raa ku ahe ake ki Jesus

¹⁷ Te saaita te tino hitu maa te takarua naa taanata ni heunatia Jesus ni ahe ake raa, naa tama naa ni taratara fiafia ake peelaa ki Jesus, “Te Ariki, naa tippua raa hoki ni hakannoo mai ki maatou i naa varo ake maatou too inoa!”

¹⁸ Teenaa kimee ake Jesus, “Nau e kite i naa leiho mai Satan i te lani, e mee pee ko naa kkemo te uila. ¹⁹ Hakannoo mai! Nau ku oti te uii atu naa mahi Te Atua ki kootou, ki lavaa kootou te takataka vaaruna naa kata ma naa huitaarau, aa ki tinaia naa mahi Satan. Kootou ma ki see lavaa te mmere i naa mee peenaa.^{*} ²⁰ Tevana ia kootou ki see fiafia maa i naa tippua raa e hakannoo

^{*} **10.10** Acts 13.51 ^{*} **10.11** Mt 10.7-14; Mk 6.8-11; Lk 9.3-5 ^{*} **10.12** Gen 19.24-28; Mt 11.24; 10.15 ^{*} **10.13** Is 23.1-18; Ezek 26.1—28.26; Joel 3.4-8; Amos 1.9-10; Zech 9.2-4 ^{*} **10.15** Is 14.13-15 ^{*} **10.16** Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; Jn 13.20 ^{*} **10.19** Ps 91.13

ki kootou; kootou ki fiafia are inaa inoa kootou e sissia no takkoto i te lani.”

Jesus e taku ki te Tamana

(Mt 11.25-27; 13.16-17)

²¹ I te saaita naa, te hiahia TeAitu Tapu raa ni takoto i Jesus, teenaa taku iloo Jesus peelaa ki TeAtua, “Tamana, TeAriki te lani ma te kerekere nei! Nau e hiahia iaa koe ku oti te hakaari ake ki naa tamavare i oo mee ni huu ki see ilotia naa tama e atammai ma naa tama e illoa ite kau vana. E maaoni, taku Tamana, ite nei kotoo ara ni hiihai maa naa mee nei ki ssura.”

²² Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Taku Tamana ni kaumai naa mee hakkaatoa. See hai tama e iloa maaoni maa nau se tama peehea, taku Tamana raa koi. See hai tama e iloa maaoni maa taku Tamana raa se tama peehea, te nei ko nau koi soko nau, te Tama TeAtua. Aa naa tama hoki e illoa i TeAtua raa, teenaa ko aku tama e fiffai maa nau ki hakaari naa tiputipu taku Tamana.”*[☆]

²³ Te saaita ana disaipol raa ni nnoho soko laatou raa, Jesus ni huri atu no taratara ake peelaa ki laatou, “Kootou ki fiafia i kootou ku kkite i naa mee nei. ²⁴ Nau e vanaatu ki kootou: E tammaki naa pure TeAtua ma naa tuku ni fiffai maa laatou ki kkite i naa mee kootou e kkite nei, tevana iaa naa tama naa ni see lavaa. Naa tama naa ni fiffai maa laatou killono i naa mee kootou e llono nei, tevana iaa laatou ni see lavaa.”

Te parapol i naa sosorina taukareka te tama haka Samaria

²⁵ I te aso tokotasi raa, te tisa tokotasi naa Loo raa ni mee ma ki haaiteria a ia te atamai Jesus. Aia ni tuu ki aruna no vasiri ake ki Jesus, “Tisa nei, nau ki mee peehea ki toa a nau te ora e ora hakaoti?”*[☆]

²⁶ Jesus ki hakaaha ake, “Naa Loo Moses raa e taratara maa e aa? Koe e hakataakoto peehea naa taratara naa?”

²⁷ Te tanata raa ki mee ake, “‘Koe ki manava laa i TeAriki, too Atua, ki too hatumanava hakkaatoa, ki too ora hakkaatoa, ki oo mahi hakkaatoa, aa ki too hakataakoto hakkaatoa’; aa ‘Koe ki manava laa i te tama e noho i too vasi, e mee pee ko i-oo manava laa iaa koe soko koe.’”*[☆]

²⁸ Jesus ku ttao atu, “Koe e tonu. Tautari ki naa taratara naa aa koe ku ora.”*[☆]

²⁹ Te tisa naa ni hiihai maa Jesus ki kite maa ia se tama e iloa inaa Loo, teenaa ki vasiri ake a ia peelaa, “Ko ai te tama e noho i taku vasi?”

³⁰ Jesus ki hakaaha ake, “Teelaa se tanata e masike i Jerusalem no hano ki Jericho. I loto te ara raa, te tanata naa ni osohia naa tama kailallao raa no taia ka huuina

* 10.22 Jn 3.35; 10.15 ☆ 10.25 Mt 22.35-40; Mk 12.28-34 ☆ 10.27 Deut 6.5; Lev 19.18 ☆ 10.28 Lev 18.5

ana hekau. Teenaa te tanata naa ni tiiake naa tama naa ka moe somo sara iloto te ara.

31 “Teelaa se maatua te hare lotu raa ni sare ake hoki ite ara naa. Itana saaita nikite ite tanata emoe ka somo sara raa, aia ni hakahiti ki telaa vasi te ara raa no hakaraka koi.

32 “Peelaa hoki, teelaa setama e heheuna i te Hare Tapu TeAtua nisare ake hoki ite ara naa. Aia nisare ake no mmata inaa moe te tanata naa, araa hakahiti iloo ia ki telaa vasi no hakaraka koi ka hano.

33 “Araa teenaa, sura mai iloo te tama haka Samaria i te ara naa hoki. Itana saaita nikite inaa moe mai te tanata raa iloto te ara raa, aia ni aroha iloo.*

34 Teenaa hanatu iloo ia no huihui naa kina te tama naa e mmere raa ki te wain ka aamosi ki te ssunu, araa saisai iloo ki naa tapaa maro. Ki oti raa saaua iloo ia te tama raa no hakanoho iaruna tana donki no hakattaki ki te hare moemoe tokotasi. Teenaa noho iloo ia no mmata ake ki te tama naa.* 35 I te ssoa te aso raa, te tanata haka Samaria raa ni too ana siliva e lua no kauake iloo ki te tama e roorosi te hare moemoe naa. Araa mee ake iloo peelaa kiaa ia, ‘Mmata ake ki te tama nei. Taku saaita ma ki ahemai peenei raa, nau ma ki suia a nau too kooina ni pesi i te tama nei.’”

36 Jesus ni hakaoti atu tana taratara raa peelaa ki te tama naa, “Ko ai te tama i te takatoru nei e mee ma setama e noho i te vasi te tanata ni taia nei?”

37 Te tisa naa Loo raa ki mee ake, “Te tama ni aroha i te tanata ni taia.”

Jesus ki mee ake, “Koe ku hano no sosorina hoki peenaa.”

Mary laaua ma Martha

38 Te saaita Jesus ma ana disaipol raa koi sassare ka oo ki Jerusalem raa, laatou ni taa ki te matakaaina e noho ai te ffine e ttpa ma ko Martha. Teenaa Jesus ni toa te ffine naa ki tana hare. 39 Martha e mee tana taina e ttpa ma ko Mary, aa Mary ni hano no noho iloo imua TeAriki no hakannoo ki ana taratara.* 40 Naa manava Martha iaa ni hakallika iloo iaa ia e tuu kappena naa kaikai laatou naa soko ia. Teenaa hanatu iloo ia no mee ake ki Jesus, “TeAriki, koe e maanatu maa te vana taku taina e mee nei e taukareka? Nau kora ku tiiake iloo ia ki ppena nau naa kaikai nei soko nau! Vanaatu kiaa ia ki au no tokonaki mai kiaa nau!”

41 Teenaa ki huri atu TeAriki no mee ake kiaa ia, “Martha, Martha! Koe e maanatu tammaki are ka hakallika too manava i te lopo vana. 42 Teelaa se mee koi tokotasi koe ki ssee. Mary nei ni ssee ki te mee maaoni, aa te mee nei ma ki see lavaa te hanaa iaa ia.”

* 10.33 2 Chr 28.15 * 10.34 2 Chr 28.15 * 10.39 Jn 11.1

11

Jesus e akonaki ana disaipol ki taku

(Mt 6.9-13; 7.7-11)

¹ I te aso tokotasi raa, Jesus ni noho i te kina tokotasi ka taku. I tana saaita ni oti raa, tana disaipol tokotasi ki mee ake kiaa Ia, “Te Ariki, aakona maatou ki taku, e mee pee ko John ni ako ana disaipol.”

² Jesus ki mee ake, “Te saaita kootou e taku, kootou ki taratara peenei,

‘Tamana maatou i te lani:

Too inoa e tapu raa ki hakanauria;

kau no noho maa se tuku i maatou.

³ Kaumai ni kaikai maa maatou i naa aso hakkaatoa.

⁴ Hanaa naa haisara maatou ni ppena,

e mee pee ko maatou e hanaa maatou naa haisara naa tama hakkaatoa e ppenaa ki maatou.

See tiiake maatou ki lavaa te usuhia naa vana e hakallika.’ ”

⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake peelaa kilaatou, “Ki mee se tama ikootou e hano ki te hare tana soa raa i te tuaapoo no vanaake peelaa, ‘Naasoa, kaumai ni haraoa e toru, ki oti nau ku sui atu. ⁶ Taku soa tokotasi e tae ake koi i te saaita nei ki noho maaua itakuhare, aa nau ku see hai kaikai ki kauake!’ ⁷ Aa ki mee maa too soa naa e mee atu peelaa i tana hare, ‘Koe see au no haarona nau! Taku tootoka nei ku oti te ppuu, aa aku tamalliki nei e mmoe ma nau. Nau ku see lavaa te masike atu no kauatu ni kaikai maau.’

⁸ “Nau e mee atu ki kootou. Niaaina maa koorua naa se takarua e vaisoa hakaraaoi iloo raa, te tama naa ma ki see lavaa te kauatu ni kaikai maau. Iaa ki mee maa koe e tuu koi ka kainnoo atu peenaa raa, te tama iloto te hare naa ma ki maahuru koi no kauatu oo mee hakkaatoa e ssee.

⁹ “Aa teenei nau ku vanaatu ki kootou: Kainnoo, aa koe ma ki kauatu too mee; ssee, aa koe ma ki lave; pakuukuu i te tootoka, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu kiaa koe.

¹⁰ Naa tama hakkaatoa e kainnoo raa ma ki kauake naa mee laatou, aa naa tama e ssee raa ma ki llave, aa te tootoka raa ma ki taaraki atu ki te tama e pakuukuu iho i te tootoka.

¹¹ “E aa? Koe ma ki lavaa te kauake se kata ki too tamariki ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se ika? ¹² E aa? Koe ma ki lavaa te kauake se huitaarau, ki mee maa ia e kainnoo atu ki kauake se hua? ¹³ Ki mee maa kootou, naa tammana e sosorina hakallika, e illoa te hookii naa mee e taukalleka ki naa tamalliki kootou, kootou e vana maa te Tamana i te lani raa ma ki see hiahia te hookii Te Aitu Tapu ki naa tama e kainnoo ake?”

Jesus laaua ma Belsebul

(Mt 12.2-30; Mk 3.20-27)

¹⁴ Jesus ni hanaa Ia te tipua i te tama see lavaa te taratara. I te saaita te tipua naa ni hanaa raa, te tanata naa ni taratara hoki, teenaa ki oho naa tama i te kina naa. ¹⁵ Tevana iaa emee naa tama etaratara peelaa, “Te tama naa etoo ana mahi i Belsebul, te tipua hakamaatua naa tippua hakkaatoa, teenaa e lavaa ai a ia te hanahana naa tippua.” ☆

¹⁶ Aaraa tama iaa ni mee ma ki haaiteria laatou Jesus, teenaa naa tama naa ni mee ake kiaa Ia ki hakaasura ni mahi TeAtua ki illoa laatou maa Ia ni heunatia mai maaoni TeAtua. ☆ ¹⁷ Tevana iaa Jesus ni iloa naa mannatu naa tama naa, teenaa mee ake iloa Ia peelaa ki laatou, “Te henua e nnoho mavaevae ka heheatu soko laatou raa ma ki see takoto rooroa; te haanauna see nnoho no meeme hakapaa raa ma ki oti kumaseu. ¹⁸ Aa ki mee maa te nohorana Satan raa e nnoho vaevae ka heheatu soko laatou, te nohorana naa ma ki takoto rooroa peehea? Kootou e hai maa te nei ni mahi ekaumi Belsebul ki hanahana naa tippua. ¹⁹ Ki mee maa te nei ni mahi maaoni Belsebul etaka ma nau, naa tama etautari ki kootou raa e hanahana naa tippua raa ki naa mahi ai? Naa tama etautari ki kootou naa ma ki hakaariatu maa naa taratara kootou naa essara! ²⁰ Nau e hanahana naa tippua raa iloto naa mahi TeAtua, aa te mee nei e hakaari mai peelaa maa te nohorana TeAtua raa kunaa tae mai are ki kootou.

²¹ “Te saaita te tama e haimahiraa etuu ma anahana ka roorosi itana hare raa, ana hekau iloto tana hare naa ma ki takoto taukalleka. ²² Aa ki mee se tama e haimahi are iaa ia e hanatu no hetaa laaua kataia te tama naa raa, te tama e haimahi ilaaua naa ma kitoa a ia naa hana hakkaatoa telaatama no vaaea a ia naa hekau te tama naa e kailaaraotia a ia.

²³ “Te tama see tuu itaku vasiraa, teenaa ko te tama e huri mai no taukaa maaua; te tama see tokonaki mai ki hakakkutu naa sipsip raa, teenaa ko te tama e seu naa sipsip raa ki ffuro huri. ☆

Te saaita te tipua hakallika e ahe ki te tama
(Mt 12.43-45)

²⁴ “Te saaita te tipua hakallika e hakataha i te tama, te tipua naa ma ki hakataka vaaroto mouku ka sessee se kina maana ki noho. Aa ki mee see hai kina ana e lave, a ia ma ki taratara soko ia peelaa, ‘Nau ku ahe ki taku hare mua.’

²⁵ Teenaa te tipua naa ku ahe no kite inaa tuu matahua ka maarama te hare. ²⁶ Aia raa ku hano no toomai telaa takahitu tippua e hakallika iaa iaa ia, no nnoho laatou hakapaa. Teenaa te ora te tama e uruhia naa tippua naa ku hakallika iaa i tana noho ana imua.”

Te hiahia maaoni

²⁷ Te saaita Jesus ni oti te taratara raa, te ffine tokotasi iloto te kuturana raa ku kannake, “Se hiahia peehea te ffine ni haanau no anaana iaa koe!”

²⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Naa tama are ki fiafia raa, teenaa ko naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara TeAtua!”

Te henua e fiffai ki kkite ni mahi TeAtua

(Mt 12.38-42)

²⁹ Te saaita te henua ni kkutu ake ki Jesus raa, a Ia ni huri atu no taratara ake peelaa, “Naa tama i te ssao nei ku hakallika iloo! Laatou esse ma ki kkite laatou ma ni mahi TeAtua, tevana iaa laatou ma ki see hai vana e kkite, teelaa kote mirakol koi TeAtua ni mee i Jona.[☆] ³⁰ Jona, te pure TeAtua imua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama i Niniveh, aa te nei Ttama te Henua raa e mee ma se hakailoa TeAtua ki naa tama te ssao nei.[☆]

³¹ “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te ffine e tuku i Sheba raa ma ki masike mai no tuku haao ki naa tama ennoho i te maarama i te ssao nei, teenaa iaa ia ni masike mai iloo itana henua e mmao raa no hakannoo ki te atamai te Tuku Solomon. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Solomon e noho ma kootou i te kina nei.[☆]

³² “I te Aso te Hakatonu TeAtua raa, te kanohenua Niniveh raa ma ki massike no tuku haao ki naa tama ennoho i te ssao nei, teenaa ilaatou ni ffuri notiiake naa haisara laatou i te saaita laatou ni llono i naa hakaea ake Jona i naa taratara TeAtua. Aa te nei nau ku taratara atu ki kootou: e mee te tama e noho hakamaatua iaa i Jona e noho ma kootou i te kina nei.[☆]

Te parapol i te lamu

(Mt 5.15; 6.22-23)

³³ “See haitama e hakaura tana lamu no hakalluu kilaro se kamete. Te tama naa e hakatuu are te lamu raa ki aruna se aruna, ki kkite naa tama raa i naa uru mai laatou kiloto te hare.[☆]

³⁴ “Naa karamata kootou e mee ma ni lamu naa haitino kootou. Ki mee maa naa karamata kootou e taukalleka, naa haitino kootou e mallama; aa ki mee naa karamata kootou e hakallika, naa haitino kootou ma ki pouuri.

³⁵ Kootou mmata hakaraaoi iloo ki see mee maa te maasina e vana kootou maa e takoto i naa haitino kootou naa, ko te pouuri raa koi. ³⁶ Ki mee maa naa haitino kootou e mallama, see hai kina e pouuri, teenaa naa haitino kootou ma ki maasina hakkaatoa, e mee pee ko naa too te maasina te lamu e ura raa i kootou.”

☆ **11.29** Mt 16.4; Mk 8.12 ☆ **11.30** Jon 3.4 ☆ **11.31** 1 Kgs 10.1-10; 2 Chr 9.1-12 ☆ **11.32** Jon 3.5 ☆ **11.33** Mt 5.15; Mk 4.21; Lk 8.16

*Jesus e nutua a Ia naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo**(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)*

³⁷ Te saaita Jesus nioti te taratara raa, a Ia ni arumia te Faarisi tokotasi ki tana hare kikkai laaua, teenaa hanatu iloo Ia kite hare tetama naa no noho kikai. ³⁸ Te Faarisi raa niteki iloo itana saaita nikite maa Jesus ni see huihui ana rima imua ia ia kumee kikai. ³⁹ Teenaa ki mee ake Te Ariki kiaa ia, “Kootou naa Faarisi raa e huihui koi vaataha naa kap ma naa peleti kootou, aa iloto naa manava kootou ia, kootou ni tama e sosorina hakallika ka kailallao. ⁴⁰ Naa vvare! Kootou see illoa maa Te Atua ni penapena itaha naa mee ma iloto hoki? ⁴¹ Kootou ki hookii naa mee kootou e kaimmate raa ki naa tama ennoho hakaaroa, teenaa naa ora kootou ma ki mallama hakaoti.

⁴² “Aroha iloo i kootou naa Faarisi! Kootou maraa e vvae naa laakau marasini kootou, pee ko naa ‘mint’, naa ‘rue’, aa ma aaraa laakau marasini hoki i naa tuuhana e sinahuru, no kauake tetuuhana tokotasi ki Te Atua, aa kootou ia see manava laaoi i Te Atua ka tiiake kootou te tiputipu e tonu Te Atua. Teenei te tiputipu ki tauhia kootou, aa kootou hoki ki hookii aaraa mee kootou ki Te Atua.✱

⁴³ “Aroha iloo i kootou naa Faarisi! Kootou e fiffai maa kootou ki noho i naa nohonoho hakamaatua raa iloo iloto naa hare lotu, aa kootou hoki e fiffai maa te henua ki meeme maa kootou ni tama hakamaatua, i naa tiri kootou i naa kina te henua ennoho.”

⁴⁴ “Aroha iloo i kootou! Kootou e mee pee ko naa taruma see hai heturi ettuu teelaa etakatakamia koi te henua i laatou see illoa.”

Jesus e nutua a Ia naa tisa naa Loo

⁴⁵ Te tisa tokotasi naa Loo raa ki mee ake, “Te tisa nei, maatou nei hoki etuku haaeoia a koe i ootaratara e kaumai nei!”

⁴⁶ Jesus ki mee ake, “Aroha hoki iloo i kootou, naa tisa naa Loo! Te henua e haia kootou ki amo te kaummaha teelaa seelavaa laatou te amo, aa kootou ia see lavaa iloo te ssau se rima no tokonaki ki laatou.”

⁴⁷ “Aroha iloo i kootou! Ite aa i kootou nippena naa taruma etaukalleka iloo maa naa pure Te Atua, aa teenaa ia ko naa pure ni taia naa tippuna kootou imua.

⁴⁸ Kootou sokokootou e hakaari peela maa naa vana naa tippuna kootou nimeeraa ettonu; laatou ni taia laatou naa pure Te Atua, aa teenei kootou kuffuri no penapena naa taruma laatou. ⁴⁹ Teenei te taratara Te Atua ni mee i kootou i tana atamai, ‘Nau ma ki heuna atu aku pure ma naa tama e heheuna ia nau raa ki laatou; e mee aaraa tama i aku tama naa ma ki taia, aa

✱ 11.42 Lev 27.30

aaraa tama iaa ma ki hai haaeoina laatou.’⁵⁰ Naa tama te ssao nei ma ki haia killono i naa pure hakkaatoa ni taia no mmate, kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te maarama nei.⁵¹ Teenaa e kaamata mai iloo i te taia ana Abel notae kite saaita Zechariah ni taia i te ssao te olta ma te Ahana Tapu iloto te Hare Tapu TeAtua. Ni maaoni, nau e vanaatu ki kootou, naa tama i te ssao nei ma ki hakkaitoa ina i te mmate naa tama naa hakkaatoa!*

⁵² “Aroha iloo ikootou, naatisa naa Loo! Kootou ni huuina kootou te iloa i te ara TeAtua e hakaora te tama ki see illoa te henua; naa tino kootou seki uru atu i te ara naa, teenaa naa tama e fifai maa laatou ki uru atu raa e puuia kootou!”

⁵³ Te saaita Jesus ni masike i te kina naa no hano raa, naa tisa naa Loo ma naa Faarisi raa ni kaamata te taratara hakallika iaa Ia ka vasirisiri te kau vana kiaa Ia.⁵⁴ Teenaa naa tama naa ni sessee ara ki hakasara se taratara maa Jesus.

12

*Kootou see tautari ki naa sosorina naa Faarisi
(Mt 10.26-27)*

¹ I te saaita naa raa, e tammaki naa simata tama ni kkutu ake. Naa tama naa ni takataka koi vaaruna naa vae aaraa tama. Jesus kikaamata no mee ake ki ana disaipol, “Kootou roorosi hakaraa oi iloo i te iis naa Faarisi, teenaa ko naa sosorina kaikailua naa tama naa.*

² “Naa mee ettanuraa ma ki ilotia.*³ Naa taratara kootou ni hai i te poouri ana raa ma ki lonotia i te maarama, aa naa taratara kootou ni musumususu seemuu iloto naa hare raa ma ki tanitani varoia i aruna naa taffuu naa hare.

*Too tama ki matakū
(Mt 10.28-31)*

⁴ “Nau e taratara atu ki kootou, aku soa nei. Kootou see mattaku inaatama etaa koi te haitino tetama aa seelavaa hoki te mee nivana e hakallika imuri.⁵ Nau ku hakaari atu i te tama kootou ki mattaku: kootou ki mattaku i TeAtua iaa Ia e lavaa te taa kootou no mmate, aa kootou e lavaa Ia te tauatia ki te ahi e lasi. Nau e taratara atu maaoni iloo, kootou ki mattaku iaa Ia!

⁶ “Naa tamaa manu erima etauia ki naa peni elua, tevana iaa TeAtua seelavaa tessiri ise manu tokotasi i naa manu naa.⁷ Aa TeAtua e iloa i te kooina naa lauru i naa pisouru kootou. Kootou see mattaku; kootou e ttoe iaa i naa manu e tammaki!

*Kootou ki see nnapa i Jesus
(Mt 10.32-33; 12.32; 10.19-20)*

* **11.51** Gen 4.8; 2 Chr 24.20,21 * **12.1** Mt 16.6; Mk 8.15 * **12.2** Mk 4.22; Lk 8.17

8 “Nau e taratara atu ki kootou: Naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou ni tama aaku raa, te Tama te Henua raa hoki ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa naa tama naa ni tama aana. 9 Aa naa tama e taratara imua naa karamata te henua maa laatou see illoa iaa nau raa, te Tama te Henua raa ma ki taratara imua naa ensol TeAtua maa ia see illoa i naa tama naa hoki.

10 “Te tama e pesi tana taratara hakallika i te Tama te Henua raa, TeAtua ma ki lavaa koi te uii naa haisara te tama naa; aa te tama e pesi tana taratara hakallika i TeAitu Tapu raa iaa, ana haisara naa ma ki see lavaa te uii TeAtua.✧

11 “Te saaita kootou e taakina ki naa hare lotu naa Jew, aa kimua hoki naa hakamau ma naa tuku te henua ki hakatonu tonu naa sara kootou raa, kootou see ssopo naa manava kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. 12 I te aa i TeAitu Tapu ma ki kauatu i te saaita naa, naa taratara kootou ki taratara.”✧

Te parapol te tama see atamai e hai hekau

13 Te tama tokotasi iloto te kuturana naa ni mee ake peelaa ki Jesus, “Te tisa nei, vanaake ki taku taina raa ki vvae maaua naa kerekere ni tiiake mai te tamana maaua raa ki maaua.”

14 Teenaa ki mee ake Jesus, “Naasoa, ko ai te tama e vanaatu maa nau elavaa te hakatonu no vaaea naa kerekere koorua naa iloto koorua?” 15 Jesus ku mee ake ki naa tama naa hakkaatoa, “Kootou roorosi hakaraaoi iloo ki see sura te manava kaimanako i kootou; te ora maaoni raa see sura maa i te tama raa e hai mee.”

16 Teenaa ki kauake Jesus te taratara nei: “Teelaa se tanata e hai mee e mee tana verena e ssomo te kau kaikai e taukalleka. 17 Teenaa te tanata naa ni noho ka mamaanatu peelaa soko ia, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku see hai kina hoki ki hakatau aku kaikai nei hakkaatoa.’ 18 Araa mee iloo tana maanatu peelaa, ‘Nau ku iloa itaku vana kimee. Nau ma kiseu aku hare e tukutuku aku kaikai nei aa nau kupenapena ni hare ellasiaa, ki haikina nau te hakatau aku kaikai raa ma aaraa hekau aaku. 19 Teenaa nau ma ki noho ka hakanau kiaa nau soko nau, i aku hare raa ku pii i te kaikai ma aaraa mee hoki. I te lopo setau e oomai imuri raa, nau ma ki noho koi ki taku kai ma taku unu, teenaa nau ma ki taka koi ka hiahia peenaa!’ 20 Araa nei TeAtua ku mee ake kiaa ia, ‘Te vvare! Te poo nei koi koe ku mate; aa ko ai te tama ma ki too oo mee ni tukutuku ka hakatau i oo hare naa?’ ”

21 Jesus ki hakaoti atu ana taratara peelaa, “Teenei te tiputipu naa tama e hakatau te lopo mee ma ki hai mee

laatou, aa inaa karamata TeAtua iaa, teenaa nitama ennoho hua.”

Taaohi manava i TeAtua
(Mt 6.25-34)

²² Teenaa mee ake iloo Jesus ki ana disaipol, “Kootou see mamannatu tammaki inaa kaikai kootou kikkai ki ora kootou aa ma naa hekau ki hakao inaa haitino kootou. ²³ Te ora tetama etakoto hakamaatua iaa iana kaikai ekai, aa te haitino tetama etakoto hakamaatua iaa iana hekau e hakao. ²⁴ Kootou mmata inaa manu lellere: naa manu raa see ttori kaikai; laatou see hai hare e tukutuku naa kaikai laatou, tevana iaa TeAtua e haanai naa manu naa! Aa naa ora kootou iaa ettoe are inaa manu lellere! ²⁵ Ko ai tetama ikootou elavaa te hakanuu tana ora ki taka rooroa ia hakamaarie, iana noho ka hakataakoto ki te kau vana? ²⁶ Ki mee maa kootou see lavaa te haia kootou naa tamaa vana e hainauhie peenei, ai kootou e mamaanaturia kootou aaraa mee ite aa? ²⁷ Kootou mmata inaa ssomo naa kaute: naa kaute raa see heheuna ka penapena naa hekau laatou. Tevana iaa nau e vanaatu ki kootou, niaaina maa Solomon se tuku ni hai mane raa, ana hekau raa ni see hakasoro mmata pee ko naa kaute nei. ²⁸ Teenaa ko TeAtua raa e hailaakei naa vee e ssomo vao ki naa kaute, teelaa e mataora ite aso neikoi aa taiao ku mmae no peesia ki te ahi ki vvela. Kootou e mannatu maa kootou ma ki hailaakeina a Ia peehea? Kootou ku hakatina nataa peehea!

²⁹ “Kootou see ennoho koi ka mamannatu peenaa maa ni aa kootou kikkai ka unu. ³⁰ Inaa tama see illoa i TeAtua e ennoho i te maarama nei e anaana lokoi ki naa mee peenaa. Te Tamana kootou i te lani raa iaa e iloa maa kootou e fiffai ki naa mee naa. ³¹ Kootou iaa ki anaana ki naa vana te Nohorana TeAtua, aa naa mee nei ma ki kauatu ki kootou.

Kootou mee ki hai mee kootou e takkoto i te lani
(Mt 6.19-21)

³² “Kootou aku tamaa sipsip nei, kootou see mattaku. Ite aa ite Tamana kootou raa e hiihai maa Ia ki kauatu tana Nohorana naa ki kootou. ³³ Kauake naa hekau kootou raa kitauia aaraa tama aa kootou kukauake naa mane naa ki naa tama see hai mee. Kootou mee ki takkoto ni paos mane maa kootou teelaa see lavaa te massae, ka hakanaaopo naa hekau taukalleka kootou i te lani. Teenaa ki takkoto naa mane ma naa hekau kootou naa i te kina naa mee naa ma ki see lavaa te oti. See haitama ekailaarao elavaa te tae ki te kina naa, aa naa mee naa ma ki see kaina naa tamaa manu. ³⁴ Inaa hatumanava kootou ma ki takkoto lokoi i te kina naa mane ma naa hekau kootou naa e mmoe.

☆ 12.27 1 Kgs 10.4-7; 2 Chr 9.3-6

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁵ “Kootou nnoa naa maro kootou ka hakaura hakaoti naalamu kootou, aa kootou kutanatana ki haia kootou naa heuna TeAtua.* ³⁶ E mee pee ko naa nnoho naa poe ka ttari ki te hakamau laatou ki ahe ake i te kaikai te aavana. Teenaa te saaita te hakamau raa e pakuu mai i te tootoka raa, naa tama naa ma ki hakavave atu lokoi no taaraki atu te tootoka.* ³⁷ Te saaita te hakamau raa e tae ake no kite maa ana poe raa e nnoho tanatana ake kiaa ia raa, naa poe naa ma ki haia hakaraaoina iloo te hakamau laatou naa. ³⁸ Niaaina maa te hakamau raa e tae ake i te tuaapoo raa, te tama naa ma ki hiahia iloo ki mee maa ia e kite maa laatou e nnoho tanatana ake kiaa ia. ³⁹ Aa kootou ki illoa i te taratara nei: Ki mee te tama e mee tana hare raa ni iloa i te ssao te tama kailaarao raa ma ki uru ake raa, a ia ni see lavaa te tiiake tana hare raa ki vaasia. ⁴⁰ Teenaa kootou hoki ki nnoho tanattana, i te Tama te Henua raa ma ki hakasura iho i te ssao kootou e nnoho see illoa atu kiaa Ia.”*

Te parapol i naa poe e lua

(Mt 24.45-51)

⁴¹ Teenaa ki mee ake Peter, “TeAriki, te taratara nei se taratara e mee i maatou, aa seai ki naa tama hakkaatoa?”

⁴² TeAriki ki mee ake, “Te poe e atamai aa elono te taratara raa, teenaa ko te tama ni tukua tana hakamau raa ki roorosi naa mee itana hare. Aia naa etukua hoki ki vaevae ake naa tuuhana kaikai aaraa poe te hakamau raa i naa aso laatou etukua ki too kaikai. ⁴³ Te poe naa ma ki hiahia iloo ki mee maa tana hakamau raa e au ki hare no kite i ana vana e mee naa! ⁴⁴ Maaoni iloo, nau e vanaatu ki kootou, te poe naa ma ki tukua tana hakamau raa ki roorosi i ana mee ma anakerekere hakkaatoa. ⁴⁵ Aa ki mee te poe raa ku maanatu maa te ssao tana hakamau ki ahe ake raa ku rooroa, no kaamata ia te haia hakallikaina aaraa poe taanata hakapaa ma naa poe haahine ka sare kai aia ka unu no vvare inaa kaikai ellasiraa, ⁴⁶ teenaa te hakamau raa ma ki ahe ake i te aso tokotasi, i te saaita tana poe naa ku see iloa atu kiaa ia. Te hakamau raa ma ki mee pakavaina aia te poe naa no kerekereia ki hano no taka ma naa tama see llono taratara.

⁴⁷ “Te poe teelaa e iloa maa niaa tana hakamau e hiihai ki hai ake, tevana iaa tana tino see tanatana ki haia aia naa heuna naa raa, te poe naa ma ki sarua hakallikaina iloo tana hakamau. ⁴⁸ Aa te poe teelaa see iloa maa niaa tana hakamau raa e hiihai ki hai ake, tevana iaa e huri no mee naa vana teelaa etau aia te sarua raa, teenaa te poe naa ma ki see sarua maaoni.

“Te tama ni kauake ana mee e tammaki raa, Te Atua e hiihai maa tetama naa ki hookii ni mee e tammaki; aa tetama etaka ma telopo mee e tammaki iloo raa, Te Atua e hiihai maa tetama naa ki hookii telopo mee iloo ki aaraa tama.”

Jesus ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei
(Mt 10.34-36)

⁴⁹ Jesus ki mee ake, “Nau ni au no mee ki hakaura te ahi raa i aruna te kerekere nei, aa nau iaa e hiihai maa te ahi naa kuaa hakauratia are. ⁵⁰ Nau ma ki taia no mate, aa i te aso naa seki tae mai raa, nau e taka ka sopo taku manava peenei.*

⁵¹ “Eaa? Kootou emannatu maa nau ni au no mee ki nnoho hakaraa oi naa tama te maarama nei? Seai iloo! Nau ni au no mee ki see nnoho hakapaa naa tama te maarama nei. ⁵² Ekaamata i te saaita nei, naa haimaatua raa ma ki see nnoho hakapaa. Te haimaatua e ttaka te takarima raa, te takatoru ma ki see fiffai i telaa takarua aa te takarua ma ki see fiffai ki telaa takatoru. ⁵³ Naa tammana raa ma ki heheatu ma naa tama taanata laatou, aa naa tama taanata raa ma ki see tuku ki naa vana naa tammana laatou. Naa haahine raa ma ki heheatu ma naa tama haahine laatou, aa naa tama haahine raa ma ki see tuku ki naa vana naa tinna laatou. Naa haahine mattua raa ma ki heheatu ma naa hinaona ffine laatou, aa naa tama ffine raa ma ki see tuku ki naa vana naa hinaona laatou.”*

Kootou ki iloa te saaita naa mee raa ma ki pakuu iho
(Mt 16.2-3)

⁵⁴ Jesus ki mee ake hoki, “Te saaita kootou ekkite i naa irihia mai naa uruaoa raa i telaki, kootou ma ki taratara maa te ua raa ma ki too, aa teenaa te ua raa ma ki too maaoni. ⁵⁵ Aa te saaita kootou e llono i naa oko atu te matani raa i te kipu, kootou ma ki taratara maa te aso naa ma ki vvela, teenaa te aso naa ma ki vvela maaoni. ⁵⁶ Naa tama e kaikailua! Kootou elavaa koi te ttoka ki naa tiputipu te kerekere nei ma telani no illoa kootou maa naa aso naa ma ki tiputti pu peehea; ai kootou see illoa peehea i naa oo iho naa vana kootou ekkite i te ssao nei?

Hakatonu maa te tama e hakatautau koorua
(Mt 5.25-26)

⁵⁷ “Kootou see hakatuu ai ki naa manava kootou soko kootou maa te tiputipu hea teelaa e taukareka kootou kitautari? ⁵⁸ Kimee maa koe e hakatautau ma setama notaakina koe kite koti, koe kissee seara kitaratara hakaraa oi koorua imua koorua ettae ki te koti. Ki mee koe see mee ma ki taratara hakaraa oi

koorua, koe ma ki taakina naa tama naa ki te tama e hakannoo ki naa koti. Teenaa koe ma ki toa no kauake ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa ki karapusi koe. ⁵⁹ Nau e vanaatu kiaa koe: koe ma ki tauhia iloto te hare karapusi naa kitaaviiloo koe te kooina te koti raa ni tuku.”

13

Tiiake naa haisara kootou, sei kootou ku mmate

¹ Ite saaita naa raa, e mee naa tama i te kina naa ni taratara ake ki Jesus inaa tama i Galilee ni taaiia Pilate i te saaita laatou nitaa naa manu laatou no hakaara ki Te Atua. ² Jesus ki mee ake, “Kootou e mannatu maa naa tama naa ni taaiia peenaa inaa haisara laatou ellasiiaa inaa haisara aaraa tama i Galilee? ³ Sei iloo! Nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou naa, kootou hakkaatoa ma ki mmate pee ko naa tama naa.

⁴ “Ai te taka sinahuru maa te takavaru naa tama i Siloam ni mmate ite saaita tetaffuu te hare emoe kiaruna raa* nileiho kiaruna laatou? Kootou e mannatu maa naa tama naa ni mee naa sara laatou ellasiiaa inaa sara aaraa tama e nnoho i Jerusalem? ⁵ Sei iloo! Nau e vanaatu ki kootou: ki mee maa kootou see ffuri naa manava kootou no tiiake naa sara kootou, kootou ma ki mmate hakkaatoa pee ko naa tama naa.”

Te taratara te laakau ‘fig’ see hua

⁶ Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: “Teelaa setanata e somo tana laakau ‘fig’ iloto tana verena. Te tanata naa ni hano no ssee ma ki haki ni hua ‘fig’ i te laakau naa, araa nei te laakau naa ni see ppepsi ana hua. ⁷ Teenaa vanaake iloo ia ki te tama e heheuna i tana verena naa, ‘Teenei ni setau iloo etoru nau e aheahe mai peenaa no mmata maa telaakau nei e ppepsi ana hua, araa nei seaikoi. Tuutia te laakau nei ki laro! Te laakau nei e tuu vare lokoi iloto te verena nei.’ ⁸ Te tanata e heheuna i tana verena raa ki mee ake, ‘Tiiake te laakau naa ki somo telaa setau; nau ma ki mmuru aareha te laakau naa ki naa muruna. ⁹ Ki mee maa telaakau nei e hua i te setau imuri nei, teenaa e taukareka; aa ki mee see hua, koe ku mee ki tuutia te laakau nei ki laro.’ ”

Jesus e haia a Ia te ffine e maki raa no marooroo i te Sabat

¹⁰ Ite Sabat tokotasi raa, Jesus e akonaki naa tama iloto te hare lotu naa Jew. ¹¹ Te ffine tokotasi i te kina naa ni tauria te tipua no maki ana setau e sinahuru maa varu; a ia e kkoru tana kanatua aa see lavaa te tuu tonu ki aruna.

* 13.4 Siloam: te matakaaina iloto Jerusalem.

¹² Te saaita Jesus ni kite i te ffine naa, kannaatia ake iloo Ia te ffine naa ki hanake, no mee ake peelaa, “Too maki naa e uiia a nau!” ¹³ Jesus ni tuku atu tana rima no paa iaa ia, teenaa te ffine naa ni hakamakkaa tana haitino no tuu tonu ki aruna ka hakanau i TeAtua.

¹⁴ Te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew raa ni loto maa Jesus ni haia a Ia te ffine raa no taukareka i te Sabat, teenaa taratara ake iloo a ia peelaa ki naa tama i te kina naa, “Teelaa ni aso e ono taatou kimee naa heuna; teenaa kootou ki oomai i naa aso naa ki haia kootou ki taukalleka, tevana iaa kootou ki see oomai i naa aso te Sabat!”[☆]

¹⁵ Te Ariki ki mee ake kiaa ia, “Naa tama e kaikailua! Eaa, kootou see illoa te too naa manu e hahaanai kootou, pee ko naa purumakau ma naa donki, i naa hare manu raa no haaunu i naa aso te Sabat?”

¹⁶ “Teenei se mokopuna Abraham, aa te ffine nei ni saisaitia Satan no tauhia i naa setau esinahuru maa varu; eaa, e hakallika maa ia e uiia i tana maki naa i te Sabat?” ¹⁷ Naa tama e lotoffaaeo iaa Ia naa ni napa iloo i tana taratara nikauake, aa te henua iaa ni fiafia i ana lopo vana e hakasoro mmata ni mee.

Te parapol i te hua laakau punaamea

(Mt 13.31-32; Mk 4.30-32)

¹⁸ Jesus ki vasiri, “Nau ki taratara maa te Nohorana TeAtua e tiputipu peehea? ¹⁹ Te Nohorana TeAtua e mee ma setamaa hua laakau teelaa e toria te tama raa i tana verena. Te hua laakau naa e somo no tuu iloo ma selaakau elasi, teenaa naa manu raa e ppena naa ohana laatou ina laa te laakau naa.”

Te parapol te iis

(Mt 13.33)

²⁰ Jesus ki vasiri hoki, “Nau ki taratara maa te Nohorana TeAtua raa e tiputipu peehea? ²¹ Te Nohorana TeAtua e mee ma seiis te ffine e too no hakauru ki ana haraoa, aa niaaina maa ana haraoa raa e tammaki, naa haraoa naa e hakatipuina koi tana tamaa iis ni pesi naa.”

Te tootoka e kkao

(Mt 7.13-14, 21-23)

²² Jesus ni sare vaaroto naa matakaaina ellasi ma naa tamaa matakaaina ka akonaki te henua no hakataka ka hano ki Jerusalem. ²³ Teenaa ki vasiri ake te tama tokotasi i naa matakaaina naa, “Te Ariki nei, teelaa ni uruai tama koi ma ki hakassaoria TeAtua?”

Jesus ki mee ake, ²⁴ “Kootou hakamakii ki uru atu kootou vaaroto te tootoka e kkao. E tammaki naa tama ma ki haaite ki uru atu laatou, tevana iaa laatou ma ki see lavaa.

[☆] 13.14 Ex 20.9-10; Deut 5.13-14

25 Te saaita tetama e mee tana hare raa e masike no ppui tana tootoka raa, teenaa kootou ma kittuu ake ihaho no pakuukuu ake te tootoka ka mee ake ki te tama naa, 'Te Ariki, taaraki mai te tootoka raa ki uru atu maatou!' Tevana iaa tetama e mee tana hare raa ma ki mee atu peela, 'Nau see iloa ikootou! Kootou nitama e oomai ihea?' 26 Teenaa kootou ma ki mee ake peela, 'Maatou nikkai ka unu ma koe. Koe ni akonaki naataratara TeAtua iloto te matakaaina maatou!' 27 Tevana iaa aia ma ki mee atu peela, 'Nau see iloa ikootou. Kootou nitama e oomai ihea? Kootou hakattaha iaa nau, kootou naa tama e sosorina hakallika!'[☆] 28 Kootou ma kittani ka kakarati naa niho kootou ite saaita kootou ma kikkite i Abraham, Isaac, Jacob, aa ma naa pure hakkaatoa ite Nohorana TeAtua. Kootou iaa kukerekereia ki haho.[☆] 29 Te henua ma ki oomai ite anake, te laki, tokorau ma te kipu, no nnoho ki kkai ite kaikai e lasi te Nohorana TeAtua.[☆] 30 Naa tama teela e tukumurina te henua maa nitama see hai vana e taunai ite ssao nei ma ki hakannohoria TeAtua maa nitama hakamaatua, aa naa tama e mmata te henua maa nitama hakamaatua ite ssao nei ma ki tukumurina TeAtua maa nitama see hai vana e taunai."[☆]

Te llee te manava Jesus i Jerusalem
(Mt 23.37-39)

31 Ite saaita naa hoki, aaraa Faarisi ni oo ake no mee ake ki Jesus, "Koe ki hakataha ite kina nei aa koe ku hano ki telaa matakaaina; koe e roroosia Herod ki taia."

32 Jesus ki mee ake, "Kootou oo no taratara ake ki te manu vao naa: 'Nau e hanahana naa tippua ka hakamasike naa maki ite aso nei ma taiao, aa ite ttoru naa aso raa aku heuna naa ma ki hakaoti.' 33 Tevana iaa nau ki hakataka ka hano ki Jerusalem ite aso nei, taiao, aa ma te aso e au. E hakallika ma se pure TeAtua e taia no mate itelaa henua; te pure TeAtua raa etau ki taia no mate i Jerusalem."

34 "Jerusalem, Jerusalem! Naa pure TeAtua raa e taia kootou ka tauatia kootou naa tama e heunatia atu TeAtua ki naa hatu. Nau e kaimanako maa kootou ki purutia mai nau kiaa nau, e mee pee ko naa hakutu ake te moa raa ana punua kilaro ana pakkau. Tevana iaa kootou see fiffai maa nau ki mee peenaa ki kootou! 35 Teenaa te Hare Tapu kootou naa ma ki tiiake atu ki kootou. Nau e taratara atu ki kootou: kootou ma ki see kkite iaa nau, ki tae iloo ki te ssao kootou ma ki taratara peela, 'Taatoa ki hakanau ite tama e au ite inoa Te Ariki.'"[☆]

[☆] 13.27 Ps 6.8 [☆] 13.28 Mt 22.13; 25.30 [☆] 13.29 Mt 8.11,12 [☆] 13.30 Mt 19.30; 20.16; Mk 10.31 [☆] 13.35 Ps 118.26; Jer 22.5

14

Jesus e hakamasike te maki i te Sabat

¹ Ite Sabat tokotasiraa, Jesus ni hano nokai ite hare te hakamau tokotasi naa Faarisi; teenaa te henua ni tokatoka seemuu iaa Ia. ² Tetanata tokotasi e ffura ana vae ma ana rima ni hanake ki Jesus, ³ teenaa vasiri ake iloo Jesus ki naa tisa naa Loo ma naa Faarisi, “E aa, naa Loo taatou raa e ppui ki see hakamasike naa maki i te Sabat?”

⁴ Naa tama naa ni nnoho seemuu koi. Jesus ni toa a Ia te tamariki naa no haia iloo no taukareka, araa heunatia iloo Ia ka hano. ⁵ Teenaa mee ake iloo Ia ki naa tama naa, “Ki mee maa se tama i kootou e mee tana tamariki tanata, aa seai ma se manu hahaanai e leiho ki loto se rua e nnoto i te Sabat, koe ma ki see lellere ki huutia mai koe te tama naa ki taha ite saaita naa lokoi?”[☆]

⁶ Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa te hakaheha ake laatou te taratara Jesus ni mee ake.

Te tama e taka seemuu

⁷ Jesus nikite inaassee naatama teelaa ni arumia ki te kaikai raa ki nohoria laatou naa kina hakamau ite teevo. Teenaa ki kauake Ia te taratara nei ki laatou: ⁸ “I too saaita e arumia ki te kaikai te tama e aavana hou raa, koe ki see noho ite kina e tukua ki nnoho naa hakamau. Koe see illoa, ma ki mee e mee te tama e hakamau are iaa koe ni arumia hoki te tama e mee tana kaikai naa. ⁹ Teenaa te tama e mee tana kaikai, teelaa ni aru ki koorua hakapaa naa, ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, ‘Tiiake te tama raa kiau no noho ite kina naa.’ Teenaa koe ma ki napa kahano no noho ite kina naa tamavare. ¹⁰ Too saaita e arumia raa, tere no noho ite kina naa tamavare, teenaa te tama e mee tana kaikai naa ma ki hanatu no mee atu kiaa koe, ‘Naaso, masike mai no noho ite kina naa hakamau raa e nnoho.’[☆] ¹¹ Ite aa, naa tama e hakatannata maa laatou ni tama hakamau raa ma ki tukua iho Te Atua kilaro, aa naa tama e nnoho koi pee ko naa tamavare raa, naa tama naa ma ki hakanauria Te Atua ma ni hakamau.”[☆]

¹² Teenaa huri ake iloo Jesus no mee ake ki te tama e mee tana hare e nnoho laatou kakkai naa, “Too saaita e ppena too kaikai itelaa iaruna, seai maa itelaasuru raa, koe see aru koi ki oosa, ootaaina, oo hareakina, aa ma naa tama e nnoho tauppiri atu teelaa e hai mane. Ki mee maa koe e aru koi ki naa tama peenaa, naa tama naa ma ki oti ku aru atu hoki ki hanake koe ki naa hare laatou. Te nei too ara ma ki sua laatou ito vana ni mee ki laatou. ¹³ Too saaita e ppena too kaikai raa, koe ku aru ki naa tama e nnoho hakaaroa, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama

see lavaa te sassare, aa naa tama e ppuni naa karamata laatou. ¹⁴ Teenaa koe ma ki haia hakaraaoina TeAtua, i naa tama naa ma ki see lavaa te suia laatou too vana ni mee ki laatou. Koe iaa ma ki suia TeAtua i te aso naa tama e taukalleka raa ma ki massike i te mate.”

Te taratara i te kaikai e lasi

(Mt 22.1-10)

¹⁵ Te tanata tokotasi i naa taanata e nnoho i te teevoora ni huri ake no mee ake peelaa ki Jesus, itana saaita ni lono i naa taratara nei, “Se fiafia peehea naa tama teelaa ma ki nnoho no kkai i te kaikai e lasi i te Nohorana TeAtua!”

¹⁶ Jesus ki kauake te taratara nei kiaa ia, “Teelaa setanata ni mee tana kaikai iloo elasi, teenaa aru iloo a ia ki te lopotama ki oo ake. ¹⁷ I te aso te kaikai raa, a ia ni heuna anapoe raa ki oo no mee ake ki ana tama ni aru raa peelaa, ‘Kootou oomai, te nei te aso te kaikai!’

¹⁸ Araa nei naa tama naa ni taratara tammaki. Te tama tokotasi e taratara ake peelaa, ‘Nau ma ki hano no mmata i taku kerekere hoo e taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.’ ¹⁹ Te laa tama e taratara ake peelaa, ‘Nau e hano no haaite aku purumakau e sinahuru ni taavi; nau e aroha iloo iaa nau ku see lavaa te hanatu.’ ²⁰ Aa telaa tama e taratara peelaa, ‘Nau e aavana koi i te saaita nei, te nei see lavaa ai nau te hanatu.’

²¹ “Te poe raa ni ahe no taratara ake iloo ki tana hakamau raa i naa taratara naa tama naa. Te hakamau naa ni porepore i tana loto, teenaa vanaake iloo ki tana poe, ‘Tere hakavave ki naa mateara iloto te matakaaina nei no toomai naa tama e nnoho hakaaroa, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa ma naa tama see lavaa te sassare.’ ²² Teenaa te poe raa ni ahe ake no taratara ake ki tana hakamau, ‘Te Ariki, nau ku oti te vanaake ki laatou, te vana iaa te hare nei koissao te oomai aaraa tama hoki.’ ²³ Teenaa ki mee ake hoki te hakamau raa ki tana poe, ‘Tere ki naa ara effuro i naa tautaha naa matakaaina nei, ki naa kina ettuu vaaroto mouku, aa koe ku puratia mai koe naa tama i naa kina naa ki oomai ki te kaikai nei, teenaa ki pii taku hare nei. ²⁴ Nau e vanaatu kiaa koe, see hai tama i aku tama ni aru raa ma ki nnamu i aku kaikai nei!’ ”

²¹ “Te poe raa ni ahe no taratara ake iloo

ki tana hakamau raa i naa taratara naa tama naa. Te hakamau naa ni porepore i tana loto, teenaa vanaake iloo ki tana poe, ‘Tere hakavave ki naa mateara iloto te matakaaina nei no toomai naa tama e nnoho hakaaroa, naa tama see ttipu hakaraaoi, naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa ma naa tama see lavaa te sassare.’ ²² Teenaa te poe raa ni ahe ake no taratara ake

ki tana hakamau, ‘Te Ariki, nau ku oti te vanaake ki laatou, te vana iaa te hare nei koissao te oomai aaraa tama hoki.’ ²³ Teenaa ki mee ake hoki te hakamau raa ki tana poe, ‘Tere ki naa ara effuro i naa tautaha naa matakaaina nei, ki naa kina ettuu vaaroto mouku, aa koe ku puratia mai koe naa tama i naa kina naa ki oomai ki te kaikai nei, teenaa ki pii taku hare nei. ²⁴ Nau e vanaatu kiaa koe, see hai tama i aku tama ni aru raa ma ki nnamu i aku kaikai nei!’ ”

²³ Teenaa ki mee ake hoki te hakamau raa ki tana poe,

‘Tere ki naa ara effuro i naa tautaha naa matakaaina nei, ki naa kina ettuu vaaroto mouku, aa koe ku puratia mai koe naa tama i naa kina naa ki oomai ki te kaikai nei, teenaa ki pii taku hare nei. ²⁴ Nau e vanaatu kiaa koe, see hai tama i aku tama ni aru raa ma ki nnamu i aku kaikai nei!’ ”

Te tiputipu ma ki sura i te tama e mee ma se disaipol

(Mt 10.37-38)

²⁵ I te saaita tokotasi raa, naa kuturana tama e tammaki iloo ni oo hakapaa ma Jesus, teenaa Jesus ki huri ake ki laatou no mee ake, ²⁶ “Naa tama e fiffai maa laatou ki mee ma ni disaipolaaku raa, te fiffai laatou kiaa nau kittoe iaa i te fiffai laatou ki naa tammama ma naa tinna laatou, naa aavana ma naa tamalliki laatou,

naa taaina ma naa kave laatou, aa inaatino hoki iloo laatou.* 27 Naatama see amo naatino kros laatou no tautari kiaa nau raa, naatama naa seelavaa te mee ma ni disaipol aaku.*

28 “Ki mee maa se tama i kootou e maanatu ma ki hakatuu see hare teelaa e moe iloo ki aruna, koe ki noho no hakatuu hakaraa oi iloo ki iloa koe i too koo ina ma ki pesi ki penapena te hare naa. Teenaa koe ma ki hakatuu ki iloa koe maa oo mane raa ellava ki hakaoti naa heuna te hare naa. 29 Ki mee koe see noho no hakatuu hakaraa oi ki iloa koe te koo ina te hare raa, too saaita koi hakatuu naa pou mua raa koe ma ki teki itoo hare naa ma ki see lavaa te hakaoti. Teenaa naatama ekkite itoo hare e hakatuu naa ma ki tautaussua iaa koe. 30 Naatama naa ma ki taratara peelaa, ‘Te tama nei nikaamata te hakatuu tana hare, araa nei a ia ni see lavaa te hakaoti!’

31 “Ki mee maa setuku e hano ma te sinahuru simata taanata no hetaa ma te tino rua naa simata taanata telaa tuku, teenaa te tuku naa ma ki noho imua no hakatuu ma ki mee ma ia etau te hano no hetaa ma telaa tuku. 32 Ki mee maa tetuku naa e hakatuu no iloa maa ia ma ki see tau, teenaa, te saaita te kaavena telaa tuku koi mmao raa, a ia ma ki heuna atu ana tama no taratara hakaraa oi ma te tuku naa.

33 “Peelaa hoki, kootou see lavaa te mee ma ni disaipol aaku ki mee maa kootou see tiiake naa mee hakkaatoa kootou no tautari kiaa nau.

Te parapol i te sol

(Mt 5.13; Mk 9.50)

34 “Te sol raa e taukareka, tevana iaa ki mee maa te sol raa ku see sol taukareka, te sol naa ma ki haia ki taukareka hoki peehea? 35 Te sol naa ku sei tana vana ma ki taukareka ai; ku taukareka koi ki peesia. Ki mee maa kootou e fifai ki illoa, kootou ku hakannoo mai!”

15

Te parapol i te sipsip e sei

(Mt 18.12-14)

1 Ite aso tokotasiraa, etammaki iloo naatama e aoa naa takis aa ma aaraa tama haisara ni oo ake no hakannoo ki Jesus. 2 Teenaa naa Faarisi aa ma naa tisa naa Loo raa ni kaamata te taumaruu iaa Ia, “Te tama nei e hiihai iloo maa ia ki kai ma naa tama haisara!”* 3 Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei:

4 “Ki mee maa setama i kootou e mee anasipsip e noto i telau, teenaa no sei te sipsip tokotasi. Te tama naa ma ki mee peehea? Te tama naa ma ki tiiake te matasivo

* 14.26 Mt 10.37 * 14.27 Mt 10.38; 16.24; Mk 8.34; Lk 9.23 * 15.2 Lk 5.29,30

maa sivo ana sipsip naa, aa ku hano nossee te sipsip tokotasi ni seai naa. Te tama naa ma ki sessee kilaavea iloo a ia te sipsip naa. ⁵ I tana saaita e lave tana sipsip raa, a ia ma ki hiahia iloo. Teenaa te sipsip naa ma ki saaua a ia ki ana aamona ⁶ no ahe maa ia kihare. A ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama ennoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peelaa, 'Nau e hiahia iloo i taku sipsip ni seai raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!'

⁷ "Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa tama i te lani ma ki fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava. Te hiahia naa tama naa e ttoe iaa i te hiahia laatou i te tinosivo maa sivo naa tama e ttonu naa ora laatou.

Te parapol i te mane siliva e seai

⁸ "Aa ki mee maa seffine e mee ana siliva e sinahuru, teenaa no seai tana mane siliva tokotasi. Te ffine naa ma ki mee peehea? A ia ma ki hakaura tana lamu no tahi iloto tana hare kassee hakaraa oi iloo ki lave tana mane. ⁹ I tana saaita e lave i tana mane raa, a ia ma ki aru ki ana soa ma naa tama ennoho tauppiri kiaa ia raa ki oo ake, teenaa a ia ma ki mee ake peelaa kilaatou, 'Nau e hiahia iloo i taku siliva ni seai raa ku oti te lave. Kootou oomai ki taffao taatou!'

¹⁰ "Nau e vanaatu ki kootou. Peelaa hoki, naa ensol Te Atua raa e fiafia iloo i te saaita te tama haisara tokotasi e huri tana manava."

Te parapol i te haanau e seai

¹¹ Jesus kitaratara ake hoki, "Teelaa setanata e mee ana tamalliki taanata elua. ¹² Te tama e tamariki ilaaua naa ni mee ake peelaa ki laaua tamana, 'Kaumai taku tuuhana i oo kerekere.' Teenaa vvae atu iloo laaua tamana naa ana kerekere ki laaua haitaina. ¹³ Inaa aso koi imuri raa, te taina tamariki raa ni kauake tana tuuhana i naa kerekere tana tamana raa ki tauia aaraa tama, teenaa too iloo ana mane naa no horau ki te henua e mmao. A ia ni mee pakava ana mane naa ki ana vana puamu e meeme. ¹⁴ Ana mane raa ni mee pakava no oti hakkaatoa, teenaa te one e lasi raa ku lave i te henua naa. Te tanata naa ni hano no noho iloo see hai kaikai kikai. ¹⁵ Teenaa masike iloo ttamanaa nossee heuna i te tama tokotasi te henua naa. A ia naa ni heunatia te tanata raa ki hano ki ana hiri poi raa no roorosi i ana poi. ¹⁶ Te tamariki tanata naa ni mate i tana hiikai, teenaa a ia ni maanatu iloo maa ia kikai naa kaikai naa poi raa ekkai, te vana iaa ni see hai tama ni kauake ana kaikai kikai. ¹⁷ Teenaa surake iloo tana maanatu atamai i ana vana vvare ni mee, no taratara soko ia peelaa, 'Nau ku mate i taku hiikai iaa, naa tama e heheuna i taku tamana raa ekkai hakaraa oi iloo! ¹⁸ Nau ku ahe ki taku tamana no mee ake: Tamana, nau e mee

taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. ¹⁹ Nau ku see tau te taapaa a koe ma se tama aau. Toa nau ki mee ma se tama e heheuna iaa koe.’ ²⁰ Teenaa masike iloo te tamariki tanata naa no ahe ki tana tamana.

“Ttama naa koi mmao i te hare tana tamana raa, tana tamana naa ku kite iaa ia; tana tamana naa ni llee iloo tana manava iaa ia, teenaa tere atu iloo no ppuru tana tama naa kiaa ia ka vaisonii laaua.

²¹ Te tamariki tanata raa ki mee ake, ‘Tamana, nau e mee taku sara imua naa karamata TeAtua aa imua oo karamata. Nau ku see tau te taapaa ma se tamariki aau.’

²² Tevana iaa tana tamana naa ni huri no kannaa ki naa tama e heheuna iaa ia, ‘Hakavave! Toomai te kkahe e taukareka raa iloo ki hakao te tamariki nei. Hakaoria se kasana i tana mataarima aa ku toomai ni taka ki hakao ia.

²³ Aa kootou ku oo notaa tepunua purumakau teelaa ni hahaa nai taatou kilasi. Taatou ki mee se kaikai elasi aa taatou ku taffao! ²⁴ Taku tamariki tanata nei ni mate, aa teenei ku ora; a ia niseai, aa teenei kulaavea.’ Teenaa kaamata iloo laatou te kkahe ka hai naa taffao laatou.

²⁵ “I te saaita naa raa, te taina matua raa e heheuna i ana kerekere i naa tautaha te matakaaina naa. I tana saaita ni ahe ake no taupiri kite hare raa, a ia nilono inaa hai naa taffao naa tama i te hare. ²⁶ Teenaa kannaatia iloo a ia tetama tokotasi inaa tama e heheuna i te hare no vasiri ake, ‘Teelaa seaa e mee mai i te hare?’

²⁷ Te tama raa ki mee ake, ‘Tootaina raa ku oti te ahemai, teenaa tootamana raa nitaa tepunua purumakau elasi iloo raa ka mee tana kaikai, i tana tama raa ku tae ake hakaraa oi iloo kiaa ia.’ ²⁸ Te taina matua raa niloto iloo, a ia ni see uru atu ki loto te hare laatou; teenaa ki masike atu tana tamana raa no ppuratia ki uru ake ki hare. ²⁹ Tevana iaa te tamariki tanata naa ni huri atu no mee ake ki tana tamana,

‘Inaa setau nei hakkaatoa raa, nau ni heheuna ma se poe iaa koe, aa seai iloo se saaita maa nau ni see hakannoo ki oo taratara. Seaa koe nikaumai kiaa nau? Koe niseai iloo too manu nikaumai ma se gout, ki mee see kaikai ki taahao nau ma aku soa! ³⁰ Aa tootama naa iaa ni mee pakava ana maneraa inaa haahine hai huri, aa itana saaita ni ahemai raa, tepunua purumakau elasi raa iloo etaia a koe ki mee tana kaikai!’

³¹ Tana tamana raa ki mee ake, ‘Takutama, koe enoho ma nau inaa asonei hakkaatoa, aa aku mee nei hakkaatoa ni mee aau. ³² Taatou kikkai ka fiafia, i tootaina nei ni mate, aa teenei ku ora; a ia ni seai, aa teenei kulaavea.’ ”

16

Te parapol i te tama e heheuna mattoni

1 Jesus nikauake tetaratara nei ki ana disaipol, “Teelaa setama ehai mane emee tetama eheheuna iaiaa etarataraina maa ekailaarao ana mane. 2 Teenaa arumia iloo tetama eheheuna raa tana hakamau, no mee ake peelaa, “Teelaa seaa elono nau mau aku mane raa ekailaaraotia a koe? Hakatuu ki selaupepa ki iloa nau inaatakoto akumee nikauatu ki roosi koe, teenaa iaakoe kuhakaotina anau ite heuna naa.’

3 Teenaa ki noho te tama naa no hakataakoto soko ia peelaa, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku haia taku hakamau raa ki hakaotina iaku heuna. Nau ku seetau te kerirua, aa nau enapa te kainnoo mee kitelaa tama. 4 Aa teenei nau ku iloa itakuvana kimee! Teenaa itakusaaita ma ki hakaotina iaku heuna nei raa, nau ma ki mee aku soa teelaa ma ki oomai no toa nau ki naa hare laatou.’

5 “Teenaa aru iloo ia ki naa tama teelaa sekisui naa mee laatou ni too itana hakamau. Aia ku mee ake kite tama mua, ‘Ehia too kooina kikaauake ki taku hakamau?’ 6 Te tanata naa ki mee ake, ‘E varu naa rau naa kalon sunu.’ Teenaa ki mee ake te tama e heheuna naa, ‘Too telaupepa naa aa koe kusissii maa ehaa naa rau naa kalon.’ 7 Te tanata e heheuna naa ku vasiri ake kitelaa tama, ‘Ai koe? Ehia too kooina kisui?’ Te tama raa ki mee ake, ‘E simata naa paeke haraaoa.’ Te tanata e heheuna raa ki mee ake, ‘Too telaupepa naa aa koe ku sissii maa e varu naa rau naa paeke haraaoa.’

8 “Te hakamau raa ni hakanau ite iloa vana te tama e sosorina kailaarao e heheuna ia ia naa; teenaa i naa tama te maarama nei e illoa sara iloo inaa mee naa vana laatou i te maarama nei, e ttoe ia i naa tama e tautari i TeAtua.”

9 Jesus kuttuatu hoki, “Aa teenei nau kuvanaatu ki kootou: tokonaki ki naa tama see hai mee ki naa mane ma naa hekau te maarama nei ki haisoa kootou. Aa i te saaita naa mee naa ku sei raa, kootou ma ki toa ki te kina kootou ma ki noho no noho hakaoti. 10 Te tama e iloa te mmata ake hakaraaoi ki naa tamaa mee raa, a ia ma ki iloa te mmata ake hakaraaoi ki naa mee e llasi. 11 Aa ki mee maa kootou ni see illoa te mmata ake hakaraaoi ki naa hekau ma naa mane kootou i te maarama nei, ko ai te tama ma ki lavaa te kauatu naa mane ma naa hekau maaoni raa ki mmata ake kootou? 12 Ki mee maa koe ni see mmata ake hakaraaoi ki naa mane ma naa hekau telaa tama, ko ai te tama ma ki kauatu oo tino mee?”

13 “See hai tama ma ki lavaa te heheuna ma naa hakamau elua; aia ma ki hiihai kite tama, aa ma ki lotoffaao i telaa tama. Aia ma ki heheuna hakaraaoi maa te tama, aa ma ki see hakannoo kite telaa tama. Kootou seelavaa te heheuna ma TeAtua aa kootou ia ekaimannako ki te mane.”☆

Aaraa taratara akonaki
(Mt 11.12-13; 5.31-32; Mk 10.11-12)

¹⁴ Te saaita naa Faarisi raa nillono inaa taratara nei raa, laatou ni hakaere i Jesus, ite aa ilaatou nitama e fiffai ki te mane. ¹⁵ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou ko naa tama e mee ma ki ttoka te henua maa kootou ni tama e ttonu, tevana iaa TeAtua e iloa inaa tiputtipu naa manava kootou. Inaa mee naa tama te maarama nei e mmata maa ni mee hakamaatua raa, teenaa ni mee e hakallika inaa karamata TeAtua.

¹⁶ “Te henua nitautari mai iloo kinaa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua ni sissii, teenaa no tae mai iloo ki te ssao John te Baptis. Kaamata mai ite ssao naa raa, te Lono Taukareka ite Nohorana TeAtua raa ni tarataraina, teenaa te henua hakkaatoa ni hai kinaa mahi laatou ki uru atu ki te Nohorana naa. ¹⁷ Naa tamaa taratara iloo iloto naa Loo raa etakkoto haimahiaa itelani ma te kerekere nei, inaa taratara naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti. ¹⁸ “Te tanata e huri notiiake ia tana aavana ka aavana ite laa ffine raa, te tanata naa e mee tana haisara ite aavana huri; aa te tanata e huri no aavana ite ffine nitiiake tana aavana raa e mee tana haisara ite aavana huri. ¹⁹ “Teelaa setanata e hai mane, aa te tanata naa e hakao peenaa kinaa kahu eta ukalleka ka noho ma te kau mee inaa aso hakkaatoa. ²⁰ Aa teelaa hoki se tama e noho hakaaroa, tana inoa ko Lazarus. Te haitino te tama naa eppara hakkaatoa, aa aia maraa esaaua no hakanohoria ite tootoka te hare te tama e hai mane, ²¹ teenaa kikai aia naa kikai etoe te tama haimane raa e maaoha itana teevo. Naa poi ite kina naa maraa e oo ake no ariari naa kina eppara te tama naa. ²² “Te saaita Lazarus ni mate raa, aia nisaaua naa ensolraa no hakanoho ite vasi Abraham ite kikai e lasi te lani. Te tama haimane raa hoki ni mate no tanumia ite kerekere, ²³ teenaa tana manu ni toa ki te kina te mate no moe aia ka hakallono kite isu. Aia nitoka kiaruna no kite inaa noho mai Abraham ite kina e mmao, aa Lazarus e noho itana vasi. ²⁴ Teenaa kannaa iloo ia ki Abraham, ‘Abraham taku tamana! Aroha iaa nau. Heunatia mai Lazarus kiau nottoko tana mataarima kiloto sevai aa ku au no hakapara taku arero ki saumakallii. Nau ku mate i aku hakallono isu iloto te ahi nei!’ ²⁵ “Araa nei Abraham ku mee ake, ‘Taku tama, maanatu itoo saaita nitaka ite maarama raa, koe ninoho ma te kau mee eta ukalleka, aa Lazarus iaa ninoho ma

naa mee e hakallika. Aa teenei aia kunoho no hiahia, aa koe iaa ku noho ka hakannoo ki te isu. ²⁶ Aa teelaa hoki serua raa e moe vaaroto taatou, teenaa maatou see lavaa te hakahiti atu kite vasinaa, aa kootou hoki see lavaa te hakahiti mai kite vasi nei.’ ²⁷ Te tama haimane raa ki mee ake, ‘Abraham taku tamana, nau e tani atu kiaa koe, heunatia Lazarus ki hano kite hare taku tamana. ²⁸ Nau e mee akutaaina erima, aa nau ehiihai maa Lazarus ki taratara ake ki taku tamana raa ki hakaari ake ki aku taaina naa i te hakallika te kina nei. Nau see hiihai maa laatou ki oomai hoki ki te kina nei.’

²⁹ “Abraham ki mee ake, ‘Naa Loo Moses ma naa taratara naa pure TeAtua raa etakkoto ki tautari laatou; laatou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa.’ ³⁰ Te tama haimane raa ki mee ake, ‘Abraham taku tamana, naa tama naa ma ki see lavaa te ffuri naa manava laatou! Ki mee iloo ma setama e masike i te mate no hanatu no taratara atu ki laatou raa, teenaa naa tama naa ma ki ffuri no tiiake naa haisara laatou.’ ³¹ Tevana iaa Abraham ni huri atu no taratara ake peelaa, ‘Ki mee maa naa tama naa see hakannoo ki Moses ma naa pure TeAtua, laatou ma ki see lavaa hoki te hakannoo ki te tama e masike mai i te mate.’”

17

Naa tiputipu te haisara

(Mt 18.6-7,21-22; Mk 9.42)

¹ I te aso tokotasi raa Jesus ni taratara ake ki ana disaipol, “Te tiputipu teelaa e usu te tama kippena naa haisara raa etakoto, tevana iaa nau e aroha iloo i te tama e hakasura te tiputipu naa! ² E taukareka iloo maa te tama peenaa ki saitia tana ua ki se hatukaraa aa ku hakaterekia i te moana, teenaa inaa haaeo ma ki kauatu kiaa ia, ki mee maa setamariki inaa tamalliki nei e usuhia aia kippena naa haisara, ma ki llasi iloo. ³ Kootou ki hakamattoni lokoi i naa sosorina kootou!

“Ki mee maa tootaina raa e ppena tana sara, nutua te tama naa, aa ki mee maa ia e huri tana manava no tiiake ana haisara, aroha iaa ia.” ⁴ Aa ki mee maa ia e hitu hakkaatoa ana saaita i te aso tokotasi e mee ana vana e hakallika kiaa koe, aa i naa saaita naa hakkaatoa a ia e hanatu peenaa no vanaatu maa ia e aroha iaa ia ni sosorina peenaa kiaa koe, koe ki aroha i te tama naa.”

Naa tiputipu te lotu maaoni

⁵ Naa aposol raa ki mee ake ki TeAriki, “Haia maatou ki illoa hakaraaoi iaa koe.”

⁶ TeAriki ki mee ake, “Ki mee maa te lotu kootou e nnoto koi pee ko naa hua laakau e punaammea iloo raa,

te lotu kootou naa e tau te uhuki te hui telaakau e tuu nei no peesia ki te moana.

Naa heheuna te poe

⁷ “Ki mee maa se tama i kootou e mee tana poe e heheuna i tana kerī, aa seai maa eroorosi i ana sipsip. I te saaita te poe naa e ahe ake i ana heuna, e aa, kootou e mannatu maa tana hakamau raa ma ki mee ake kiaa ia ki hanotonu no kai? ⁸ Seai iloo! Tana hakamau naa ma ki mee ake are ki hano ia no mee hakaoti ana kaikai raa aa ku ttaa ake ki kai a ia, aa ki oti are a ia ku kai. ⁹ Te hakamau raa ma ki see lavaa te vanaake ki tana poe maa ia e hiahia i aa ia e hakannoo ki ana taratara. ¹⁰ Teena kootou hoki, i te saaita kootou ku oti te haia kootou naa heuna Te Atua ni kauatu raa, kootou ki taratara peela, ‘Maatou ni poe vare koi e mee naa heuna maatou.’”

Te taka sinahuru e haia Jesus no taukalleka

¹¹ I te saaita Jesus ni hano ki Jerusalem raa, a Ia ni hano vaaroto naa matakaaina Samaria ma Galilee. ¹² I tana saaita ni uru atu ki te tamaa matakaaina tokotasi raa, a Ia ni ttiri i te taka sinahuru taanata e haia te leprosi. Naa tama naa e ttuu hakammao ¹³ ka tanitani varo ake, “Te Ariki Jesus! Aroha i maatou!”

¹⁴ Jesus ni ttoka atu ki laatou no mee ake, “Kootou oo no mee ki mmata naa maatua raa i kootou.”

Teena naa tama naa ni taukalleka loko i te saaita laatou koi sassare are ka oo. ¹⁵⁻¹⁶ Te tama tokotasi i naa tama naa se tama haka Samaria. Te saaita te tama naa ni kite maa ia ku taukareka raa, te tama naa ni ahe ake ki Jesus ka hakanau i Te Atua ki ana varo. A ia ni hano no ttuu ana turi imua Jesus no taratara hakahiahia atu kiaa Ia. ¹⁷ Jesus ki vasiri, “Teelaa se taka sinahuru taanata ni haia no taukalleka, aa teehea telaa takasivo? ¹⁸ Teenei ko te tama are telaa henua nei teenei ni ahemai no taratara hakahiahia i Te Atua.” ¹⁹ Jesus ki huri ake ki te tanata raa no mee ake, “Masike ki aruna no hano; koe ku taukareka i aa koe e lotu iaa nau.”

Te saaita Jesus ma ki ahemai

(Mt 24.23-28, 37-41)

²⁰ I te aso tokotasi raa, e mee naa Faarisi ni vasiri ake ki Jesus, “Te Nohorana Te Atua raa ma ki tae mai i te saaita hea?” Teena ki mee ake Jesus, “See hai vana ma ki hakailoa ake ki te henua maa te Nohorana Te Atua raa ku takoto. ²¹ See hai tama ma ki mee peela, ‘Kootou mmata mai, teenei te Nohorana Te Atua!’ Aa see hai tama hoki ma ki mee peela, ‘Kootou ttoka atu, teelaa te Nohorana Te Atua!’ I te aa, te Nohorana Te Atua raa e takoto iloto kootou.”

☆ 17.14 Lev 14.1-32

22 Teenaa mee ake iloo Ia ki ana disaipol, “Te ssao raa ma ki tae mai, teenaa kootou ma ki fiffai ki kkite kootou se aso tokotasi inaa aso te Tama te Henua, tevana iaa kootou ma ki see lavaa. 23 E mee aaraa tama ma ki mee atu ki kootou, ‘Kootou ttoka atu, teelaa a Ia!’ Aaraa tama iaa ma ki mee atu peelaa, ‘Kootou mmata mai, teenei a Ia!’ Tevana iaa kootou ki see hakannoo ki naa taratara naa tama naa ka huruhuro kootou vaamuri laatou ka sessee iaa Ia. 24 I te aso te Tama te Henua ma ki ahemai raa, te henua hakkaatoa ma ki kkite iaa Ia, e mee pee ko naa ttoka laatou inaa taaraki te uila no maasina hakkaatoa telani ma te kerekere. 25 Tevana iaa te Tama te Henua raa ma ki mee pakavaina no hakallono isu imua, teenaa a Ia ma ki hakakkeina naa tama te maarama nei.

26 “Te saaita te Tama te Henua ma ki hakasura mai raa, naa tama te maarama nei ma ki haia pee ko naa haia naa tama i te ssao Noah. 27 I te ssao Noah raa, te henua ni nnoho koi nokkai ka unu, aa naa taanata ma naa haahine raa e aavanavvana, no tae iloo ki te aso Noah ni uru kiloto te vaka elasi. Teenaa ki hakaffuta te ttai raa no loohia te henua hakkaatoa no mmate. 28

“Te aso naa hoki ma ki mee pee ko te ssao Lot ni noho. Te henua ni nnoho koi nokkai ka unu; laatou ennoho ka taavi hekau peenaa kattori kaikai ka hakatuu hare. 29 I te aso Lot ni hakataha i Sodom raa, te ahi raa ni ura mai i te lani ka maaoha mai naa korokorohatu e mallaa, e mee pee ko naa too te ua, ki naa tama te matakaaina naa no mmate laatou hakkaatoa. 30 Teenaa te aso te Tama te Henua ma ki hakasura iho raa ma ki tiputipu peenaa hoki.

31 “I te aso naa raa, te tama e noho i haho tana hare raa ma ki see hai saaita kitere kiloto tana hare raa no too ana hekau; peelaa hoki, te tama e heheuna i ana verena raa ma ki see hai saaita ki tere ki tana hare. 32 Kootou mannatu i te vana ni sura ki te aavana Lot! 33 Te tama e hakaseresere tana ora raa, a ia ma ki see kite te ora maaoni; aa te tama e tiiake mai tana ora kiaa nau raa, a ia ma ki taaohi ki te ora maaoni. 34

“Nau e vanaatu ki kootou. I te poo naa raa, te takarua ma ki mmoe i te moelana tokotasi: te tama tokotasi ma ki toa, aa telaa tama ma ki tiiake ka moe. 35 Te takarua haahine ma ki haikai hakapaa: te ffine tokotasi ma ki toa, aa telaa ffine ma ki tiiake ka noho. 36 [Te takarua taanata ma ki heheuna hakapaa i naa verena laaua: te tanata tokotasi ma ki toa, aa telaa tanata ma ki tiiake ka noho.]

37 Naa disaipol raa ki vasiri ake, “Te Ariki, naa vana nei ma ki ssura i hea?”

☆ 17.26 Gen 6.5-8 ☆ 17.27 Gen 7.6-24 ☆ 17.29 Gen 18.20—19.25 ☆ 17.31 Mt 24.17,18; Mk 13.15,16 ☆ 17.32 Gen 19.26 ☆ 17.33 Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; Jn 12.25

Jesus ki mee ake, “Te kina taatou ekkite maa naa manulellere raa ettuu purina raa, taatou eilloa maa teelaa se tama e mate e moe i te kina naa.”

18

Te taratara i te puruna ffine

¹ I te aso tokotasi raa, Jesus ni akonaki ake ana disaipol raa ki see kkaro te taku ki TeAtua i te kau saaita. A Ia ni kauake te taratara nei ki ana disaipol: ² “Teelaa se tama e hakatonutonu naa sara e noho i te matakaaina tokotasi. Te tama naa see iloa i te mataku i TeAtua, aa a ia see iloa te maanatu i telaa tama. ³ Aa i te matakaaina naa hoki, teelaa se puruna ffine. Te puruna naa e hanatu peenaa i te kau saaita no ppura ki te tama naa ki hakatonusia tana koti e mee maa telaa tama. ⁴ Te tama e hakatonutonu naa sara raa ni sei iloo ki hiihai maa ia e tokonaki ki te puruna naa, aa i te aso tokotasi raa nei, te tanata naa ku noho no maanatu peelaa, ‘Niaaina maa nau see iloa i te mataku i TeAtua aa nau see iloa i te maanatu ki telaa tama, ⁵ nau ma ki hakatonusia a nau tana koti. Nau kukkarokoi i naa aheahe mai te ffine nei no hakanaenaeria a nau.’”

⁶ Teenaa TeAriki ki taratara ake hoki, “Kootou hakannoo ki naa taratara te tama see tonu naa e hai. ⁷ E aa, kootou e mannatu maa TeAtua ma ki see tokonaki ki ana tino tama teelaa e tanitani ake peenaa kiaa ia i te poo ma te ao? Kootou e mannatu maa Ia ma ki see hakavave no tokonaki ake ki naa tama naa? ⁸ Nau e vanaatu ki kootou, TeAtua ma ki hakavave lokoi no tokonaki ki naa tama naa i tana saaita ma ki hakatonutonu i laatou.

“Aa i te saaita te Tama te Henua ma ki ahemai raa, e hia ana tama ma ki kkite maa elotu maaoni e noho i te maarama nei?”

Te taratara i te Faarisi ma te tama e aoao naa takis

⁹ Jesus ni kauake hoki te taratara nei ki naa tama e hakataakoto maa laatou ni tama e tonu lokoi, tevana iaa see fiffai ki aaraa tama. ¹⁰ “Teelaa se takarua taanata ni oo ki te Hare Tapu TeAtua no taku: te tama tokotasi se Faarisi, aa telaa tama se tama e aoao naa takis.

¹¹ “Te Faarisi raa ni tuu i tana kina soko ia no taku peelaa ki TeAtua, ‘TeAtua, nau ehiahia iaa koe, iaa nau see mee naa vana hakallika ma ko aaraa tama. Nau sei se tama e kaimmate i aku mee, aa nau e taratara lokoi ki te taratara maaoni. Nau hoki see puamu ma aaraa haahine pee ko aaraa tama. Nau ehiahia iaa nau see mee pee ko te tama e aoao naa takis e tuu mai i te kina raa! ¹² I loto te wiki tokotasi raa, nau e hakapakuu aku aso elua, aa i aku huitaarau mane hakkaatoa e toora, nau e kauatu too sehui.’”

13 “Te tama e aoao naa takis raa iaa e tuu hakammao ka suru tana pisouru; a ia e tuu koi ka pakuukuu tana hatahata ka taku peela, ‘TeAtua, aroha iaa nau se tama haisara!’”

14 Jesus ki mee ake, “Nau e vanaatu ki kootou, i te saaita te takarua naa ni ahe ki naa hare laaua raa, teelaa ko te tama e aoao naa takis raa e tonu inaa karamata TeAtua; te Faarisi raa iaa ni see tonu inaa karamata TeAtua. Teenaa i te tama eahu kiaa ia raa ma ki tukua iho TeAtua kilaro, aa te tama e tuku soko ia kilaro raa, te tama naa ma ki hakanauria TeAtua.”*

Jesus ma naa tamalliki punaammea
(Mt 19.13-15; Mk 10.13-16)

15 E mee naa tama ni too ake naa tamalliki laatou ki Jesus, teenaa ma ki paa naa rima Jesus i laatou aa ku taku ki TeAtua ki mmata ake ki naa tamalliki naa. I te saaita naa disaipol raa ni kkite raa, laatou ni ffuri atu no nutua naa tama naa. 16 Araa nei Jesus ku mee ma ki too ake naa tamalliki raa kiaa ia, teenaa mee ake iloo ki ana disaipol, “Kootou tiiake naa tamalliki raa ki oomai kiaa nau, i te Nohorana TeAtua raa se kina naa tama e mee pee ko naa tamalliki nei. 17 Kootou ki hakamaarona i te taratara nei! Te tama see too te Nohorana TeAtua inaa tiputipu te tamariki raa, te tama naa ma ki see tae ki te kina naa.”

Te taratara i te tama hai mane
(Mt 19.16-30; Mk 10.17-31)

18 Te hakamau tokotasi naa Jew raa ni vasiri ake peela ki Jesus, “Taku tisa e taukareka, nau ki mee peehea ki too nau te ora e ora hakaoti?”

19 Jesus ki mee ake, “Ai koe e mee mai ai maa nau e taukareka? See hai tama e taukareka, TeAtua soko ia e taukareka. 20 Koe e iloa inaa loo e mee peela: ‘Kootou see puamu ma aaraa haahine aa ma aaraa taanata; kootou see taa tama; kootou see kailaaraotia kootou naa mee aaraa tama; kootou see taratara kaillesesi iaaraa tama; hakannoo ki naa tammana ma naa tinna kootou.’”*

21 Te hakamau raa ki mee ake, “Kaamata mai iloo i taku saaita koi tamariki raa, nau ni tautari ki naa loo nei.”

22 I te saaita Jesus ni lono inaa taratara ake te tanata nei raa, a ia ki mee ake, “E takoto te mee tokotasi hoki ki haia a koe. Koe ki too oo hekau raa hakkaatoa no kauake ki aaraa tama ki tauia, aa koe ku vaevae atu oo mane raa ki naa tama see hai mee. Koe naa ma ki hai mee e takkoto i te lani; teenaa aa koe ku au no tautari kiaa nau.”

* 18.14 Mt 23.12; Lk 14.11 * 18.20 Ex 20.14; Deut 5.18; Ex 20.13; Deut 5.17; Ex 20.15; Deut 5.19; Ex 20.16; Deut 5.20; Ex 20.12; Deut 5.16

²³ I te saaita te tanata naa ni lono i naa taratara Jesus raa, a ia ni mei hakaoti, i te aa i aa ia se tama haimane.

²⁴ Jesus ni kite maa te tanata naa ni mei hakaoti, teenaa ki mee ake a Ia peelaa ki ana disaipol, “Naa tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru ki loto te Nohorana TeAtua!” ²⁵ Te tama haimane raa ma ki hainattaa iloo te uru ki loto te Nohorana TeAtua, e hainauhie are maa te kamol ki hakauru tana haitino ki loto te pokopoko te ttui e tuitui maro.”

²⁶ Naa tama ni lono i ana taratara raa ki vasiri ake, “Aa teelaa ko naa tama hea ma ki lavaa te hakassaoria?”

²⁷ Jesus ki mee ake, “Naa mee te henua e mmata maa e hainattaa raa, e hainauhie ki TeAtua.”

²⁸ Teenaa ki mee ake Peter, “Mmata mai! Maatou nei ni tiiake hakkaatoa naa mee maatou ki tautari atu maatou kiaa koe.”

²⁹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Nau e vanaatu ki kootou. Te tama e tiiake tana hare, tana aavana, ana taaina, ana maatua, aa ma ana tamalliki ki haia a ia naa heuna te Nohorana TeAtua raa, ³⁰ TeAtua ma ki kauake te kau mee hakkaatoa i tana saaita koi noho i te maarama nei. Naa mee naa ma ki ttoe iaa i ana mee ni noho ma ia imua, aa i te ora hakamuri raa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti.”

Jesus ku taratara hoki i tana mate

(Mt 20.17-19; Mk 10.32-34)

³¹ Jesus ki too te taka sinahuru maa te takarua disaipol raa ki te vasi no mee ake, “Kootou hakannoo! Taatou ku oo ki Jerusalem. Naa taratara hakkaatoa naa pure TeAtua ni sissii imua i naa vana ma ki mee ki te Tama te Henua raa ma ki tino i te saaita taatou e ttae ki te kina naa. ³² A Ia naa ma ki kauake naa tama i Jerusalem raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew, teenaa a Ia ma ki tautausuaina naa tama naa ka haia haaeoina, aa a Ia ma ki sasaavarea laatou. ³³ A Ia ma ki sarua naa tama naa kataia no mate, tevana iaa i te ttoru naa aso raa a Ia ma ki masike no ora hoki.”

³⁴ Naa disaipol raa ni see illoa hakaraaoi i naa taratara Jesus e kauake nei; te hakataakoto naa taratara nei ni huuina i laatou, teenaa laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te aa.

Te tama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

(Mt 20.29-34; Mk 10.46-52)

³⁵ Te saaita Jesus ni saaita atu ki te matakaaina Jericho raa, teelaa se tanata e ppuni ana karamata e noho i te vasi te ara raa ka kainoo mane ki naa tama e sassare. ³⁶ Te saaita te tanata naa ni lono inaa nattaa naa vae naa tama e llaka raa, a ia ki vasiri, “Teelaa ko ai?”

³⁷ Naa tama raa ki mee ake, “Jesus, te tama i Nazareth raa kulaka.”

38 Teena ki tanitani varo atu te tanata e ppuni ana karamata raa peelaa, “Jesus, te mokopuna David! Aroha iaa nau!”

39 Naatama e sassare vaamuaraa ni ffuri atu no nutua te tanata naa kippui tana pukua. Tevana iaa te tanata naa ni huri no kannaa maaroo iaa, “Te mokopuna David! Aroha iaa nau!”

40 Teena ttuki iloo Jesus no vanaake ki naatama raa ki taakina ake te tanata raa kiaa Ia. Te saaita te tanata raa ni taupiri ake raa, Jesus ki vasiri ake kiaa ia, 41 “Koe e hiihai maa koe ki haia a nau peehea?”

Teena ki mee ake te tanata naa, “Te Ariki, nau e hiihai maa nau ki kite hoki.”

42 Jesus ki mee ake, “Aa ttoka! Koe naa ku kite iaa koe kulotu maaoni.”

43 Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni kite i te saaita naa lokoi, teena sare hakanau iloo ia i TeAtua ka tautari atu vaamuri Jesus.

19

Sakius

1 Jesus ni hano notae iloo ki Jericho, teena hano iloo Ia vaaroto te matakaaina naa. 2 I te saaita naa raa e mee te tanata, tana inoa ko Sakius, e noho i te matakaaina naa. Te tanata naa se tama hakamau i naa tama e aoao naa takis, aa se tama hoki e hai mane. 3 A ia ni hiihai iloo maa ia ki kite maa Jesus se tama peehea, tevana iaa a Ia ni see lavaa te kite, i naa tama raa e muimui atu hakkaatoa i naa vasi Jesus, aa i aa ia hoki se tama e potopoto. 4 Teena tere iloo ia kimua no kake ki aruna telaakau ettapa ma se sikamo, ki kite ia i Jesus i tana saaita ma kilaka ake i te ara naa. 5 I te saaita Jesus ni tae ake ki te kina te laakau raa, a Ia ki ttoka ki aruna no mee ake peelaa ki Sakius, “Sakius, tiriho vave mai ki laro, nau ma ki hanatu no nnoho taaua i too hare i te aso nei.”

6 Sakius ni hakavave notiriho ki laro notoa a ia Jesus ki tana hare, teena a ia ni hiahia iloo. 7 Naatama hakkaatoa ni kite ilaaua raa nikaamata te taumaruu i Jesus peelaa, “Te tama nei ku hano iloo no mee ma ki nnoho laaua ma te tama haisara!”

8 Sakius ni masike notuu ki aruna no mee ake peelaa ki Te Ariki, “Te Ariki, hakannoo mai! Nau ma ki vvae aku hekau no kauake se vasi ki naa tama e nnoho hakaaroha. Aa ki mee maa ni tama ni hakarereesia a nau notoa naa mane laatou, naa mane naa tama naa ma ki suia a nau, aa nau ma ki hakapiri ake ki haa i te kooina laatou ni toa a nau.”

9 Jesus ki mee ake kiaa ia, “Naatama i te haanauna nei e hakassaoria TeAtua i te aso nei, i te tanata nei hoki se tama

i te manava Abraham. ¹⁰ Ttama te Henua raa ni au no ssee aa no hakassao naa tama e mee pee ko naa sipsip e seai.”[☆]

Te taratara i naa mane kol
(Mt 25.14-30)

¹¹ Ite saaita Jesus nitaupiri kitae ki Jerusalem raa, a Ia ni kauake hoki telaa taratara ki naa tama e hakannoo kiaa Ia. Ite aa i naa tama naa ni mannatu maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita ake koi. ¹² Jesus ki mee ake, “Teelaa setama hakamaatua ni hano kite henua emmao ki hakanohoria aia ma setuku, teenaa kiahemai aia no tuku i tana henua. ¹³ I tana saaita ni mee ki hano raa, a ia ni aru ki te taka sinahuru tama e heheuna iaa ia no kauake, te tama tana mane kol tokotasi. Teenaa mee ake iloo peelaa ki naa tama naa, ‘Taku saaita e hano raa, kootou ki heheunatia kootou naa mane naa, ki mmata maa ehia naa mane kootou ma ki ffuti i taku saaita ma kiahemai.’ ¹⁴ Naa tino tama iloo i tana henua naa ni lotoffaaeo iaa ia, teenaa heuna iloo aaraa tama ilaatou ki oo no vanaake ki te tuku hakamaatua e noho i te henua emmao raa peelaa, ‘Maatou see fiffai maa te tama nei e tuku i maatou.’

¹⁵ “Tevana iaa te tama hakamaatua naa ni hakanohoria koi ma se tuku, teenaa ahe iloo a ia ki tana henua. I tana saaita ni tae ki tana henua raa, aru iloo ia ki naa tama e heheuna iaa ia raa ki oo ake, iaa ia e mee ma ki iloa ia maa ehia naa mane naa tama naa ni lavaa.

¹⁶ “Te tama mua raa ni hanake no mee ake, ‘Te ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e sinahuru ki too mane kol ni kaumai.’ ¹⁷ Te tuku raa ki mee ake, ‘Koe se tama e heheuna taukareka iloo! Koe nei ku tukua ki noho hakamaatua a koe i naa matakaaina e llasi e sinahuru, i te aa i aa koe ni roorosi hakaraaoi lokoi i naa tamaa mee ni kauatu nau.’

¹⁸ “Telaa tama ni hanake no mee ake, ‘Te Ariki, nau ni lavaa te ffuti aku mane kol e rima ki too mane kol tokotasi ni kaumai.’ ¹⁹ Te tuku raa ki mee ake kiaa ia, ‘Koe ma ki noho hakamaatua i naa matakaaina e llasi e rima.’

²⁰ “Telaa tama ni hanake no mee ake, ‘Te Ariki, teenei too mane kol ni kaumai; te mane kol nei ni miinia a nau iloto te tapaa maro raa no huuina ki see kiitea. ²¹ Nau ni matakua iaa koe setuku e haeeo. Naa mee aaraa tama e tuku raa, koe etoo, aa naa mee aaraa tama etori raa, koe evasi.’ ²² Te tuku raa ki mee ake, ‘Koe se tama e heheuna hakallika! Ootino taratara ekaumai naa ehuri ake peelaa maa koe esara. Koe ni iloa koi maa nau setama ehiihai maa naa tama e heheuna iaa nau raa ki heheuna hakappuru, aa maa nau etookoi te mee telaa tama e tuku, aa evasi te mee telaa tama e tori. ²³ Ai koe ni see heheunatia koe naa mane naa? Ki mee raa nau ni haka ahe mai aku mane naa hakapaa ma naa tamaa mane aau ni lavaa te ffuti i taku saaita ni ahemai.’

24 “Teenaa huri iloo ia no mee ake ki naa tama ettuu i te kina naa, ‘Too te mane kol iaa ia naa no kauake ki te tama ni lavaa ana mane kol e sinahuru.’²⁵ Naa tama naa ki mee ake, ‘Te ariki, te tama naa ku naa mee are ana mane kol e sinahuru!’²⁶ Te tuku raa ki mee ake, ‘Nau ku taratara atu ki kootou: Naatama e illoa te roorosi hakaraa oi ki aku mee ni kauake ki laatou raa, nau ma ki kauake hoki aaraa mee ki hakapaa atu ki naa mee ennoho ma laaou; aa naatama see illoa te roorosi hakaraa oi ki aku mee ni kauake raa, teenaa naa tamaa mee ennoho ma laaou naa ma ki toa hakkaatoa nau.’²⁷ Aa naatama etautau haao ma nau, teelaa ni see fiffai maa nau kituku ilaatou raa, kootou toomai naa tama naa ki te kina nei no taaiia imua aku karamata!’ ”²⁸

28 Ite saaita Jesus ni oti te kauake naa taratara nei raa, masike iloo ia no hano imua ki Jerusalem.

*Jesus ku uru atu ki Jerusalem ma se tuku
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Jn 12.12-19)*

29 Te saaita Jesus ni taupiri atu ki naa matakaaina Bethpage ma Bethany iaruna temouna ettapa ma ko te Mouna naa Oliv raa, heunatia iloo ia ana disaipol e lua ki oo imua,³⁰ ka taratara ake peelaa ki te takarua naa, “Koorua oo atu ki te tamaa matakaaina etuu imua naa. Te saaita koorua ettae atu raa, koorua ma ki kkite ma se sukua donki esaisaitia katuu. Tesukua donki naa ni seai iloo kikaakea setama noterekia. Koorua veetea te manu naa aa kutaakina mai.³¹ Ki mee maa setama e vasiri atu peelaa, ‘Te manu naa eveetea koorua kiaa?’ Teenaa koorua ku mee ake, ‘Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa ia.’ ”

32 Te takarua naa ni oo no kkite iloo inaa takkoto mai naa mee naa pee ko naa taratara ake Jesus kilaaaua.³³ Te saaita te takarua naa koi ttuu ka vvete te manu naa raa, te tama e mee tana manu naa ku hanake no mee ake ki laaaua, “Te manu naa e veetea koorua kiaa?”

34 Te takarua raa ki mee ake, “Te Ariki e vana ma ki too ake kiaa ia.”³⁵ Teenaa taakina iloo laaaua te sukua donki raa ki Jesus. Araa ffora iloo naa maro laaaua raa vaaruna te manu raa no hakkake atu Jesus ki aruna.³⁶ Te saaita Jesus ni tere ake i te manu naa raa, te henua ni horahora naa maro laaou raa iloto te ara ki tere ake Jesus vaaruna.

37 Itana saaita ni taupiri atu ki Jerusalem, i te kina te ara raa e tere iho i te Mouna naa Oliv raa, te kuturana tama etammaki inaa tama etautari iaa ia raa ni kaamata te huahua kahakanau i Te Atua inaa vana ellasi laaou ni kkite. Naa tama naa ni tanitani varo peelaa,

✧ 19.26 Mt 13.12; Mk 4.25; Lk 8.18 ✧ 19.27 Mt 25.14-30

38 “TeAtua ki haia hakaraaoina a Ia te Tuku teelaa e au iloto te inoa TeAriki!

Te laaoi TeAtua ki takoto i te lani aa taatou ki hakanau i TeAtua, te tama e noho hakamaatua i aruna naa mee hakkaatoa!”[☆]

39 Teenaa ki mee ake aaraa tama i naa Faarisi raa peela ki Jesus, “Te tisa nei, vanaatu ki oo disaipol raa ki ppui naa pukua laatou!”

40 Jesus ki mee ake, “Nau e mee atu ki kootou, ki mee maa naa tama nei e ppui naa pukua laatou, naa tamaa hatu iloto te ara raa ma ki massike no tanittani varo!”

Jesus e tani i tana aroha i Jerusalem

41 Te saaita Jesus ni hanatu no taupiri iloo ki Jerusalem, ka kite i naa tuu mai te henua naa raa, a Ia nitani i tana aroha. 42 A Ia ki taratara peelaa, “Ki mee koi koe ni iloa i te aso nei maa te ara te noho laaoi raa e sura atu peehea! Aroha, koe ku sukumuri. Te ara te noho laaoi raa ku oti te huuina TeAtua iaa koe! 43 Te aso raa ma ki tae mai, teenaa naa tama e tautau haaeo ma koe naa ma ki oo atu no aarehatia koe. Naa tama naa ma ki ppena naa pae laatou ka roorosi ki hetaa maa kootou. Koe ma ki osohia atu naa tama naa i naa vasi hakkaatoa no seua. 44 Koe ma ki seua naa tama naa ki laro no taiaa too kanohenua naa hakkaatoa. Seai iloo se kina tokotasi ma ki taukareka hakamaarie, teenaa i te saaita TeAtua ni hanatu no mee ma ki hakasao kootou raa, kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo.”

Jesus ku hano ki te Hare Tapu

(Mt 21.12-17; Mk 11.15-19; Jn 2.13-22)

45 I tana saaita ni tae atu ki Jerusalem raa, a Ia ni hano ki te Hare Tapu. Teenaa kerekereia iloo Ia naa tama e nnoho i te kina naa ki oo ki taha, teenaa ko naa tama e nnoho ma naa mee laatou ma ki oo ake te henua no tautauia. 46 A Ia ki mee ake ki naa tama naa peela, “Te Laupepa Tapu raa e taratara maa, ‘Taku Hare Tapu nei se kina naa tama TeAtua e oomai no taku.’ Aa te nei kootou ku oomai no haia ma se kina naa tama e kailallao e oomai no mmuni!”[☆]

47 I naa aso hakkaatoa raa, Jesus e noho ka akonaki peenaa naa tama raa iloto te Hare Tapu. Teenaa naa maatua hakamaatua, naa tisa naa loo, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni sessee ara ki taia laatou Jesus.[☆] 48 Tevana iaa laatou ni see hai ara e illoa, i te henua e nnoho ka hakannoo peenaa ki naa taratara hakkaatoa Jesus e akonaki ake.

20

Naa mahi Jesus

(Mt 21.23-27; Mk 11.27-33)

1 Ite aso tokotasi Jesus e akonaki te henua ka hakaeta te Lono Taukareka iloto te Hare Tapu raa, naa maataua hakamaataua, naa tisa naa Loo, aa ma naa tama hakamaataua naa Jew raa ni oo ake ki Jesus ² no vasiri ake peela, “Taratara mai ki illoa maataou. Teelaa ni taratara ai e kauatu kiaa koe maa koe ki mee naa vana nei? Ko ai te tama e vanaatu maa koe e lavaa te kerekereia a koe naa tama raa i te Hare Tapu?”

3 Jesus ki mee ake ki naa tama naa, “Aa kootou ttari ki vasiri atu nau te mee nei. Kootou taratara mai ⁴ maa ko ai te tama i TeAtua ma naa tama te maarama nei ni vanaake ki John ki hakaukau tapu te henua?”

5 Teenaa ki kaamata naa tama naa te taratara soko laatou peela, “Taatou ki taratara ake peehea? Ki mee maa taatou e vana ma ko TeAtua, aia ma ki mee mai peela, ‘Ai kootou ni see hakannoo ai ki naa taratara John?’ ⁶ Aa ki mee maa taatou e vana maa ko naa tama te maarama nei raa, teenaa taatou ma ki tauatia te kuturana nei ki naa hatu, i naa tama nei e illoa maa John se pure maaoni TeAtua.”

⁷ Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Maatou see illoa.”

⁸ Jesus ki mee ake ki laatou, “Nau hoki ma ki see hakaari atu maa nau e haia mai ai ki mee aku vana e mee nei.”

*Te taratara i naa tama e ttori naa verena ‘grape’
(Mt 21.33-46; Mk 12.1-12)*

9 Teenaa kauake iloo Jesus te taratara nei: “Teelaa se tanata e tori tana verena ‘grape’. Aia ni kauake tana verena naa ki roorosi ake aaraa tama, teenaa i aia ma ki hano no noho rooroa iloo i telaa henua.* ¹⁰ Ite saaita naa ‘grape’ raa ni ttae ki vasi raa, te tanata raa ni heuna atu tanapoe tokotasi ki naa tama e roorosi i tana verena raa ki too tana tuuhana i naa ‘grape’ naa tama naa e vasi. Araa nei naa tama e roorosi i te verena te tanata raa ku ffuri atu no sarua laatou te poe te tanata raa ka hakaaha ma ana rima. ¹¹ Tetanata raa ni heuna atu hoki telaa poe, tevana iaa te poe naa ni sarua hoki naa tama naa ka sasaakiria, araa hakaaha hoki ma ana rima. ¹² Te tanata naa ku heuna atu hoki te ttoru ana poe; teenaa naa tama e roorosi i te verena raa nitaia hoki laatou te poe naa no mere ka kerekereia kihano. ¹³ Teenaa kitaratara te tanata e mee tana verena raa peela, ‘Nau ka mee peehea? Nau ku heuna iloo taku tino tama ellee ai taku manava nei kihano; nau e iloa maa naa tama naa ma ki hakannoo kiaa ia.’ ¹⁴ Tevana iaa te saaita naa tama raa ni kkite maa teelaa ko te tamariki tanata te tama e mee tana verena raa, laatou kitaratara seemuu peela, ‘Teenei ko tana tama. Taatou kitaia taatou te tama nei aa

* 20.9 Is 5.1

te verena nei ku too ma taatou!’¹⁵ Teenaa tauhia iloo laatou te tama naa no taakina ki taha te verena raa no taia ka mate.”

Araa Jesus ku vasiri ake peela, “Naa tama e roorosi i te verena raa ma ki haia peehea tetanata e mee tana verena naa?¹⁶ Te tanata naa ma ki hanatu no taia naa tama naa ki mmate, aa ku kauake tana verena naa ki aaraa tama ki roorosi.”

Te saaita naa tama raa ni llono i te taratara nei raa, laatou ni ffuri ki Jesus no mee ake peela, “See hai vana peenaa ma ki sura!”

¹⁷ Jesus ki ttoka atu ki naa karamata laatou no vasiri, “Aa kootou e hakatuu maa tetaratara teela e takoto iloto te Laupepa Tapu raa, e mee maa e aa?*

‘Te hatu teela ni hakkeeina naa tama e penapena hare ma se hatu e hakallika koi raa, ni huri ake ma ko te hatu hakamaatua iloo teela e hakatuu ki mmate ai te hare.’

¹⁸ Naa tama hakkaatoa e taussina ki aruna te hatu naa ma ki mmere hakallika, aa ki mee te hatu naa eleiho ki aruna se tama raa, te tama naa ma ki marepurepu.”

¹⁹ Naa tisa naa Loo ma naa maatua hakamaatua raa ni mee ma ki tauhia laatou Jesus i te saaita naa loko, i laatou e illoa maa Jesus e taratara ilaatou; tevana iaa laatou ni mattaku i te henua.

Naa takis e pesi ki te Tuku hakamau i Rome

(Mt 22.15-22; Mk 12.13-17)

²⁰ Naa tama naa ni sessee ara ma ki hakasara se vana maa Jesus. Teenaa tauhia iloo laatou aaraa tama no heunatia ki oo no vasirisiri te kau vana ki Jesus, ki hakasara se taratara maa Jesus aa ku taakina laatou no kauake ki te hakamau Rome raa ki karapusina. Naa tama ni heunatia laatou naa ni hakamatemate iloo kilaatou, ki vana te henua maa laatou nitama ettonu. ²¹ Naa tama naa ni oo no vasiri peela ki Jesus, “Tisa nei, maatou e illoa maa koe e taratara ka akonaki naa vana e ttonu maaoni. Maatou e illoa maa koe see illoa te hirihiritama; koe e akonaki tonu i naa tiputipu te hiihai TeAtua ki te henua. ²² Taratara mai, e taukareka maa taatou ki pesi takis ki te Tuku hakamau i Rome? Seai, e hakallika?”

²³ Jesus ni iloa maa naa tama naa ni vasirisiri tipua koi, teenaa mee ake iloo Ia peela kilaatou, ²⁴ “Kootou huri mai se mane siliva. Te nei ko ai e tuu tana pisouru aa tana inoa i aruna te mane siliva nei?”

Naa tama raa ki mee ake, “Teenaa ko te Tuku hakamau i Rome.”

²⁵ Jesus ki mee ake, “Aa teenaa, kauake naa mee te tuku raa ki te tuku, aa naa mee TeAtua raa, kootou ku kauake ki TeAtua.”

* 20.17 Ps 118.22

²⁶ Jesus ni see lavaa iloo naa hakamau naa te hakarereesia ki hakasara se taratara maana imua naa karamata te henua. Naa tama naa ni oho i naa kauake naa taratara Jesus, teenaa nnoho iloo laatou seemuu.

Jesus e taratara i naa tama e mmate e massike no ora hoki (Mt 22.23-33; Mk 12.18-27)

²⁷ E mee naa Sadiusi, teelaa e hai maa naa tama ku oti te mmate raa see lavaa te massike hoki no ora, ni oo ake no vasiri ki Jesus,^{*} ²⁸ “Tisa nei, Moses ni sissii te loo nei maa taatou: ‘Ki mee maa setanata e mate ka tiiake tana aavana raa ka noho see hai tamalliki, te taina te tanata e mate raa ki aavanatia aia te aavana tanataina. Teenaa naa tamalliki laaua ma ki ssura raa ma ki haia ma ni tamalliki tanataina ni mate.’^{*} ²⁹ Teelaa setakahitu hai taaina. Tetama matua raa ni aavana no mate, se hai tamalliki. ³⁰⁻³¹ Teenaa tana taina e pare atu kiaa ia raa ku aavana i te ffine naa hoki, aa laaua ni see hai tamalliki hoki. Tetama naa ni mate no aavana iloo telaa taina laatou i te ffine naa hoki. Naa hannau naa ni hano no sopo hakkaatoa te aavvana i te ffine tokotasi naa, aa laatou hakkaatoa ni mmate see hai tamalliki. ³² Ki oti raa nei te ffine naa ku mate hoki. ³³ Aa teenaa, i te aso te mate raa ma ki massike no ora, te ffine raa ma ki mee ma se aavana ai, i te takahitu hai taaina naa hakkaatoa ni aavvana iaa ia?”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Naa haahine ma naa taanata i te maarama nei e aavanavvana. ³⁵⁻³⁶ Aa naa taanata ma naa haahine teelaa ma ki massike no ora i te maarama imuri raa iaa, naa tama naa ma ki see aavvana. Laatou ma ki mee pee ko naa ensol, see lavaa te mmate. Laatou naa ko naa tamalliki TeAtua, ilaatou ni massike i te mate. ³⁷ Moses ni hakaarimaki hakaraaoi iloo maa naa tama ku oti te mmate raa e hakamasikeria no ora. Teenaa ko ana taratara ni sissii ite saaita TeAtua ni taratara ake iloto te pakuvao eura. Aia ni sissii maa TeAriki kote Atua Abraham, te Atua Isaac, aa ma TeAriki hoki kote Atua Jacob.^{*} ³⁸ A Ia seai se Atua naa tama e mmate. A Ia ko te Atua naa tama e ora. I te aa, i TeAtua e mee maa naa tama naa koi ora i te saaita nei.”

³⁹ E mee naa tisa naa Loo ni mee ake peelaa, “Te tisa nei, oo taratara naa e ttonu.” ⁴⁰ Teenaa naa tama naa ni mattaku te vasiri ake hoki aaraa vana ki Jesus.

Te taratara i te Mesaea (Mt 22.41-46; Mk 12.35-37)

⁴¹ Jesus ki vasiri ake ki naa tama naa, “Te henua e taratara peehea maa te Mesaea raa ko te Mokopuna David? ⁴² David soko ia e taratara iloto tana laupepa ni sissii i ana ahu i TeAtua raa peelaa,

“TeAtua e mee ake peelaa ki taku Ariki:

Noho i taku vasi hakamaatau,

⁴³ ki tae iloo ki taku saaita ma ki tukua a nau naa tama e tautau haaeo ma koe raa ilaro oo tapuvae.”[☆]

⁴⁴ Peehea naa sura iho te Mesaea raa ma se mokopuna David, maa te ttino David e kannaa iaa ia ma se Ariki aana?”

Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo

(Mt 23.1-36; Mk 12.38-40)

⁴⁵ Te saaita te henua ninnoho hakkaatoa ka hakannoo kiaa ia raa, Jesus ni huri ake ki ana disaipol no mee ake,

⁴⁶ “Kootou roorosi ki see hakarereesia kootou naa tisa naa Loo. Teenaa ko naa tama e fifai maa laatou ki sassare ma naa kahu e takittaki vaararo, ki meeme ake naa tama maa laatou nitama hakamau inaa ttiri laatou inaa kina te henua ennoho; teenaa ko naa tama maraa essee iloo ki naa nohonoho hakamaatua iloto naa harelotu ma naa kaikai ellasi kinnoho laatou. ⁴⁷ Teenaa ko naa tama maraa e hakarereesia laatou naa puruna raa ka kailaaraotia naa hekau naa hare naa tama naa, aa kioti ku massike no mee naataku ehualolloa kimmata te henua maa laatou nitama ettonu! Naa haaeo TeAtua ma ki kauatu ki laatou naa ma ki hakallika hakaoti!”

21

Naa mane te puruna e hookii ki TeAtua

(Mk 12.41-44)

¹ Jesus ni ttoka no kite i naa ponopono naa mane naa tama haimane raa kiloto te pokosi mane te Hare Tapu. ² A ia ni kite hoki inaa hanake te puruna ffine ehakaaroha no ppono anapeni elua kiloto hoki te pokosi mane naa. ³ Teenaa ki mee ake Jesus ki naa tama i te kina naa, “Nau e kauatu te taratara maaoni nei ki kootou. Te kooina te puruna ffine nei e ppono raa elasi are i te kooina aaraa tama ni ppono hakkaatoa. ⁴ Naa tama nei hakkaatoa ni hookii mane ilaatou ehaimane; aa te ffine nei iaa, niaaina maa ia setama enoho hua iloo raa, a ia ni ppono hakkaatoa naa tamaa mane teelaa e kai ai a ia.”

Jesus e taratara i te saaita te Hare Tapu raa ma ki seua

(Mt 24.1-2; Mk 13.1-2)

⁵ E mee naa disaipol ninnoho ka hakanau i naa tiputipu taukareka te Hare Tapu i ana hai laakei ki naa hatu e tiputipu taukalleka. Naa tama naa ni hakanau hoki i naa taukalleka naa mee te henua ni hookii ki penapena te Hare Tapu. Teenaa ki mee ake Jesus, ⁶ “Naa mee ekkite kootou nei e takoto tana saaita ma kioti kuseua hakkaatoa, see hai hatu ma ki mmau i aruna aaraa hatu.”

[☆] 20.43 Ps 110.1

*Naa haaeo ma ki ttae mai**(Mt 24.3-14; Mk 13.3-13)*

⁷ Ana disaipol raa ki vasiri ake, “Te tisa nei, naa vana nei ma ki ssura i te saaita hea? Aa maatou ma ki illoa peehea maa naa vana nei ku saaita koi?”

⁸ Jesus ki mee ake, “Kootou ki roorosi hakaraaoi illo ki see oo atu ni tama no hakarereesia kootou. E tammaki naa tama ma ki oo atu no mee maa laatou ko nau; te tama koi e hai maa ia ko te Mesaea, aa naa tama naa ma ki hai maa te ssao te maarama nei ki hakaoti raa ku taupiri. Tevana iaa kootou see hakannoo atu ki naa tama naa. ⁹ Te saaita kootou ellono i naa tau naa henua aa i naa hetaa te henua soko laatou raa, kootou see mattaku; naa vana peenaa ma ki ssura imua. Tevana iaa see mee maa te hakaoti te maarama nei ku taupiri.”

¹⁰ A Ia ki mee ake hoki, “Naa henua ma ki hetaa ki laatou; naa nohorana ma ki hetaa ki laatou. ¹¹ Naa henua hakkaatoa ma ki seu naa mahuke ellasi; naa tama ma ki mmate i te hiikkai; telopo henua ma ki laavea te kau maki e hakallika; aa te kau vana hakamattaku ma ki ssura iho i telani.

¹² “Te saaita naa vana nei seki sura raa, kootou ma ki tauhia no mee pakavaina; kootou ma ki taakina ki naa hare lotu naa Jew raa ki hakatonutonu naa sara kootou, aa kootou ma ki peesia kiloto naa hare karapusi. Kootou ma ki taakina no hakatuuria imua naa tuku ma naa hakamau, teenaa i kootou ni tama ettaka ma nau. ¹³ Te nei kootou sao ki hakaea te Lono Taukareka. ¹⁴ Kootou ki mee hakaoti naa mannatu kootou i te saaita nei, ki see ppoore kootou maa kootou ma ki taratara peehea ki hakatonu kootou. ¹⁵ I te aa, i kootou ma ki haia a nau ki atammai aa killau te taratara, teenaa naa taratara kootou naa ma ki see lavaa te sahea naa tama e tautau haaeo ma kootou. ¹⁶ Kootou ma ki meeme tipua ina naa tino maatia kootou, naa taaina kootou, naa hareakina kootou, aa ma naa soa kootou. Aaraatama i kootou ma ki taai no mmate. ¹⁷ Te henua ma ki lotoffaaeo hakkaatoa i kootou, teenaa i kootou ni tama e ttaka ma nau. ¹⁸ Tevana iaa Te Atua e roorosi hakaraaoi ki kootou, teenaa see hai lauru tokotasi ma ki maffana. ¹⁹ Ki mee kootou e taaohi kalotu peenaa kiaa nau, kootou ma ki too te ora e ora hakaoti.

*Jesus e taratara i Jerusalem ma ki seu**(Mt 24.15-21; Mk 13.14-19)*

²⁰ “Te saaita kootou ekkite i Jerusalem ku aarehatia naa tama e tau raa, teenaa kootou ku illoa maa te matakaaina naa ku taupiri ki seu. ²¹ Teenaa naa tama i Judea raa ki ffuro no mmuni i naa mouna;

naa tama e nnoho iloto te matakaaina Jerusalem raa ki hakattaha i te kina naa, aa naa tama e nnoho tauppiri atu ki Jerusalem raa ki see ffuro atu ki loto i te matakaaina naa no mee maki mmuni laatou. ²² I teenaa kote ssao TeAtua maki pesi mai ana haaeo, kitino naa taratara te Laupepa Tapu. ²³ Nau e aroha iloo i naa haahine e tinnae aa ma naa haahine e mee naa tamalliki e punaammea laatou! Te kau vana hakallika maki ssura i te kina nei, aa naa haaeo TeAtua maki pesi mai ki naa tama nei. ²⁴ E mee naa tama maki taai ki naa komu taatama, aa aaraa tama maki toa ma ni karapusi ki naa henua hakkaatoa i naa kina. Te matakaaina Jerusalem raa maki nohoria ka mee pakavaina naa tama te laa sei ma ni Jew, teenaa ki tae iloo ki te saaita te manava aroha TeAtua ilaatoou raa e oti mai.

Te saaita te Tama te Henua ma ki au
(Mt 24.29-31; Mk 13.24-27)

²⁵ “Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa maki ssopo naa manava laatou ka mattaku. Naa tama naa maki see illoa i naa vana laatou ki mee, i naa mattaku laatou i naa takattuu naa peau etaa i te moana. ²⁶ Naa kanohenua i naa kina hakkaatoa maki somo ssara i naa mattaku laatou i naa vana ku pakkuu iho ki te maarama nei, teenaa i naa mee hakkaatoa etakkoto itelani raa maki uuetia TeAtua ki see ttaka tonu i naa ara laatou. ²⁷ Teenaa Tama te Henua raa maki hakasura iho iloto te uru aoa. Aia maki au ma naa mahi ki hakatonutonu aa kinoho hakamaatua ia iaruna te henua hakkaatoa. Aia hoki maki au ma kote Tuku naa tuku hakkaatoa. ²⁸ Te saaita naa vana nei ku kaamata te hakassura raa, kootou ku massike nottoka ki aruna, ikootou kutaupiri ki hakassaoria.”

Te taratara i te laakau ‘fig’
(Mt 24.32-35; Mk 13.28-31)

²⁹ Teenaa ki kauake Jesus te taratara nei ki laatou: “Kootou hakatuu i naa somo telaakau ‘fig’ ma aaraa laakau hoki. ³⁰ Te saaita naa laakau raa ku kaamata te matiri ake naa lau laatou raa, teenaa kootou maki illoa maa te ssao te uaraa kutaupiri. ³¹ Peelaa hoki, ite saaita kootou ekkite i naa ssura iho naa vana nei raa, kootou maki illoa maa te Nohorana TeAtua raa ku saaita mai. ³² “Hakamaarona te mee nei. Naa tama e nnoho i te saaita nei maki tae no kkite i naa ssura iho naa mee nei. ³³ Telani ma te kerekere maki oti ku see takkoto imuri, aku taratara raa iaa maki takkoto no takkoto hakaoti.

Kootou nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

³⁴ “Kootou kiroorosi hakaraaoiiloo! Kootou mmata ki see hakavaarea kootou inaaunuunu kootou kavvare inaa kaikai ellasi kootou, aa kootou see mee ma kinnoho kootou kamamannatu peenaa ki naa mee te kerekere nei. Kootou mmata kisee hakatekia kootou ite aso naa.
³⁵ Naa kanohenua hakkaatoa ite kerekere nei ma kikkite ite aso naa.
³⁶ Kootou kinnoho tanatana ka roorosi hakaraaoiiloo, aa kootou kitaku ite kau saaita ki Te Atua ki hakassaoria kootou inavana hakamattaku teelaa ma ki ssura. Aa kootou kitaku hoki kilavaa kootou te ttuu see nnapa imua Ttama te Henua.”

³⁷ Jesus ni noho inaa aso naa ka akonaki te henua iloto te Hare Tapu, aa inaa laasuru raa a Ia maraa ehano no moe inaa poo i aruna te Mouna naa Oliv. ³⁸ Te henua hakkaatoa maraa e oo ake inaa tahaata ki te Hare Tapu no hakannoo kiaa Ia.

22

Naa hakamau naa Jewraa e sessee ara seemuu ki taia Jesus

(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Jn 11.45-53)

¹ Te ssao te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku taupiri, teenaa ko te Kaikai e ttapa ma ko te Pasova. ² Naa maatua hakamaatua ma naa tisa naa Loo raa ni sessee ara seemuu kitaia Jesus, teenaa ilaatou e mattaku maa te henua ma ki ffuri ake ki laatou.

Judas e hakaariake Jesus kinaa tama hakamaatua naa Jew

(Mt 26.14-16; Mk 14.10-11)

³ Teenaa te tama tokotasi ite taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, tana inoa ko Judas Iscariot, ku tauria Satan. ⁴ Judas ni hano no taratara ake ki naa maatua hakamaatua aa ma naa hakamau naa wasi te Hare Tapu maa ia ma ki hakaariake Jesus kilaatou. ⁵ Naa tama naa ni fiafia, teenaa mee ake iloo maa Judas ma ki tauia laatou ki naa mane. ⁶ Judas ni hiihai ki te vana naa tama naa e mee ake, teenaa tokatoka iloo ia se ara ki taakina ake ia Jesus ki naa tama naa, i te saaita te henua see nnoho ma Ia.

Te Kaikai te Pasova

(Mt 26.17-25; Mk 14.12-21; Jn 13.21-30)

⁷ Te aso te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa ku tae, teenaa ko te saaita naa sukua sipsip te Pasova raa ku mee ki taa. ⁸ Jesus ni kannaatia a Ia Peter ma John no taratara ake peelaa, “Koorua oo no mee mai hakaoti te kaikai te Pasova ki oo taatou no kkai hakapaa.”

⁹ Te takarua raa ki vasiri ake, “Maaua kioo no mee mai te kaikai naa i hea?”

Jesus ki mee ake kilaaua, ¹⁰ “Te saaita koorua e uru atu kiloto Jerusalem, koorua makittiri tetanata e amo te huaarani vai. Teenaa koorua ku o o atu vaamuri tetanata naa ki tana hare e hano, ¹¹ aa koorua ku mee ake ki tetama e mee tana hare: ‘Tetisaraa e vasiri ki iloa Ia i tana kina ma ki kai te kaikai te Pasova ma ana disaipol.’ ¹² Tetanata naa ma ki hakaari atu te kina e moemoe etuu ki aruna i te hare naa. Naa mee hakkaatoa koorua e ssee raa ma ki takkoto i te kina naa, teenaa koorua ku mee mai hakaoti naa kaikai taatou, i taatou ma ki kkai i te kina naa.”

¹³ Te takarua raa nioo no kkite inaa takkoto mai naa mee raa pee ko naa taratara ake Jesus kilaaua. Teenaa penapena hakaoti iloo laaua te kaikai te Pasova.

Te kaikai hakaoti TeAriki

(Mt 26.26-30; Mk 14.22-26; 1 Cor 11.23-25)

¹⁴ Te saaita te meeraa kutae kikkai laatou te kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano no noho ma ana aposol i te kina e kaikkai naa. ¹⁵ Teenaa mee ake iloo ki ana aposol, “Nau ni hiihai iloo maa nau kikai te kaikai te Pasova nei ma kootou, i aa nau seki hakallono isu are! ¹⁶ Iaa nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see kai hoki te kaikai nei imuri, teenaa ki tae iloo ki te saaita TeAtua ma ki hakaari te hakataakoto maaoni te mee nei i tana Nohorana.”

¹⁷ Jesus kitoo te kapraa notaku ki TeAtua, teenaa taratara ake iloo ki ana disaipol, “Kootou too te kap nei aa kootou ku unu. ¹⁸ Nau e vanaatu ki kootou, nau ma ki see unu hoki te wain nei, ki tae iloo ki te saaita te Nohorana TeAtua e tae mai.”

¹⁹ Araa Jesus ku too te haraoa raa no taku ki TeAtua, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kauake kilaatou ka mee ake peela, “Te nei kotaku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou kkai no mannatu mai kiaa nau.” ²⁰ I te ara raa hoki, Jesus ki kauake te kapraa kilaatou i te saaita laatou ni oti te kkai. A Ia ki mee ake, “Te kap nei e takoto ma ko te purepure TeAtua e tuku maa te ssaoni nei, te nei e ttino ki taku ttoo ma ki pesi maa kootou.✱

²¹ “Tevana iaa tetama te laa ma ki taakina mai aia naa tama elotoffaaeo iaa nau no tauhia nau raa, te nei e noho ka kai ma nau. ✱ ²² Ttama te Henua raa ma ki mate, i teenaa ko te hakataakoto TeAtua. Tevana iaa nau e aroha iloo i te tama ma ki taakina mai aia naa tama elotoffaaeo iaa nau raa no tauhia nau. Te tama naa ma ki haia hakallikaina iloo!”

²³ Teenaa ki nnoho naa disaipol raa no vasirisiri kilaatou sokolaatou, maa te laa ko ai tetama ilaatou ma ki mee tana vana naa.

Te tiputipu te tama e haia ma se hakamau
(Mt 20.25-26; Mk 10.42-43)

²⁴ Teenaa kaamata iloo naa disaipol naa te hakatauttau sokolaatou, maa ko ai te tama e hakamaatua ilaatou. ☆
²⁵ Jesus kimee ake kilaatou, "Naa tuku naa kanohenua i te maarama nei e meeme e hakatannata inaa noho laatou maa nituku inaa kanohenua laatou, teenaa naa tama naa e fifai maa laatou kitaapaa te henua ma ni 'Tuku Kaimallie.' ☆
²⁶ Kootou iaa ki see mee peenaa. Te tama e hakamaatua ikootou raa, kisosorina ma setamavare, aa te hakamau ikootou raa, kimee pee ko naa tama e heheuna maa telaa tama. ☆
²⁷ Ko ai te tama e mee ma se tama hakamaatua i te tama e noho ki kai aa ma te tama e tattaa naa kaikai? Teenaa kootou e illoa maa te laa ko te tama e noho ki kai raa ko te tama hakamaatua ilaaua. Nau iaa see mee peenaa ki kootou; nau nei e heheuna ikootou. ☆

²⁸ "Kootou nei nittaka mai iloo ma nau i akusaaita nittiri i te kau haeo. ²⁹ Kootou ma ki hakanohoria a nau ma nituku, e mee pee ko nau ni hakanohoria taku Tamana ma setuku. ³⁰ Taatou ma ki noho no kkaikai unu hakapaa itaku Nohorana, aa kootou ma ki noho inaa nohonoho maatua kamee ma nituku inaa noho e sinahuru maa rua i Israel. ☆

Jesus e taratara i Peter
(Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Jn 13.36-38)

³¹ "Simon. Hakannoo mai! Satan ku oti te mee ake ki Te Atua ki tiiake ia ki haaaiteria kootou, e mee pee ko naa hiri te tama raa naa hua naa wit inaa penu laatou. ³² Tevana iaa nau ku oti te taku ki Te Atua ki saapai atu kiaa koe, ki see huri sara too manava iaa nau. Aa too saaita e ahe no huri mai too manava kiaa nau raa, koe ku tokonaki ake ki oo taaina."

³³ Peter kimee ake, "Te Ariki, nau e lavaa te hano no karapusi ma koe aa nau e lavaa te mate ma koe!"

³⁴ Jesus kimee ake, "Peter, nau e vanaatu kiaa koe, te saaita te moa te tahaata seki tani raa, koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau."

Naa vana ma ki ssura imuri

³⁵ Ki oti raa Jesus ku mee ake ki ana disaipol, "Te saaita kootou ni heunatia a nau ki oo raa, nau ni vanaatu ki see ppiki ni mane, ni paeke hekau, aa ni taka ma kootou. E aa, kootou ni hai mee peelaa hoki ni ssee?"

Naa tama naa ki mee ake, "Seai iloo." ☆

☆ 22.24 Mt 18.1; Mk 9.34; Lk 9.46 ☆ 22.25 Mt 20.25-27; Mk 10.42-44 ☆ 22.26 Mt 23.11; Mk 9.35 ☆ 22.27 Jn 13.12-15 ☆ 22.30 Mt 19.28 ☆ 22.35 Mt 10.9,10; Mk 6.8,9; Lk 9.3; 10.4

³⁶ Jesus ki mee ake, “I te saaita nei, kootou ki too naa mane aa ma naa paeke hekau kootou, aa ki mee kootou see hai komu taa tama, kootou ku kauake naa hekau kootou ki tauia aaraa tama, aa kootou kutaavi ni komu taa tama maa kootou. ³⁷ Te Laupepa Tapu raa e sissii peelaa, ‘Te henua e hai maa Ttama naa e hai hoki i naa tama haisara.’ Teenaa naa taratara e taratara iaa nau nei ma ki ttino kiaa nau.”[☆]

³⁸ Naa disaipol raa ki mee ake, “TeAriki! Ttoka mai! Teenei naa komu taa tama e lua.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Tuku peenaa naa taratara naa!”

Jesus e taku i aruna te Mouna naa Oliv

(Mt 26.36-46; Mk 14.32-42)

³⁹ Jesus ni masike i Jerusalem no hano ma ana disaipol raa ki te Mouna naa Oliv, pee ko naa saaita hakkaatoa. ⁴⁰ I te saaita laatou ni ttae atu ki te kina naa raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou taku ki tokonaki atu TeAtua, ki see usuhia kootou ni vana hakallika.”

⁴¹ Teenaa hakataha iloo Ia i naa tama naa no tuu ki ana turi kaku, ⁴² “Tamana, ki mee koe e hiihai, koe ku mee ki see hakallono isu nau. Tevana iaa see mee maa koe ki tuku mai ki taku hiihai, nau ma ki tuku koi ki too hiihai.”

⁴³ Teenaa te ensol tokotasi i telani ni tuu ake no saapai ake kiaa Ia. ⁴⁴ Te manava Jesus ni hakallika hakaoti i naa vana ma ki ssura iaa Ia, teenaa a Ia ni tani ka taku hakappuru iloo; tana kahota ni llohi maa ni puku ttoo ki te kerekere.

⁴⁵ I te saaita Jesus ni oti te taku raa, masike iloo Ia no ahe ki ana disaipol. Aia ni hanatu no kite iloo i naa mmoe mannuu naa tama naa, e naennae i te hakallika naa manava laatou i naa taratara Jesus ni mee ake. ⁴⁶ Jesus ki mee ake kilaatou, “Kootou e mmoe ki aa? Massike aa kootou ku taku ki see usuhia kootou naa vana e hakallika.”

Jesus ku tauhia

(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Jn 18.3-11)

⁴⁷ Te saaita Jesus koi taratara raa, te kuturana tama raa ku ttae ake, teenaa etaakina ake Judas, te tama tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus. Aia ni sare ake no mee ma ki vaisoni ia ki Jesus.

⁴⁸ Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Judas, teenei koe e vaisoni ma ki hakailotia Ttama te Henua raa ki naa tama hakamaatua naa Jew?”

⁴⁹ Te saaita naa disaipol Jesus raa ni kkite i te vana ku mee ki sura naa raa, laatou ki mee ake ki Jesus, “TeAriki, maatou ki hetaa ma naa komu maatou?” ⁵⁰ Te disaipol tokotasi ni huri atu no tuutia iloo te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu.

☆ 22.37 Is 53.12

51 Teenaa ki mee ake Jesus, “Kulava peenaa!” Jesus kikkapa atu ki te kautarina te tanata naa no haia iloo no taukareka.

52 Ki oti raa Jesus ku mee ake ki naa maatua hakamaatua, naa hakamau naa wasi te Hare Tapu, aa ma naa tama hakamaatua naa Jew teelaa ni oo ake no mee maki tauhia Ia, “Ai kootou e oomai ai ma naa komu aa ma naa laakau pee ko nau setama e hakallika?” 53 Ite kau aso hakkaatoa raa, nau enoho peenaa ma kootou ite Hare Tapu, tevana iaa nau niseetauhia kootou. Aa te nei are tessao kootou e mee naa vana kootou naa; te ssao naa mahi te pouri raa e heheuna.”☆

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.57-58,69-75; Mk 14.53-54,66-72; Jn 18.12-18,25-27)

54 Jesus ni tauhia laatou no taakina iloo ki te hare te Maatua Hakamau; Peter ni hanake vaamuri, tevana iaa a ia ni see hakataupiri ake ki Jesus. 55 Teelaa se ahi raa e kkaa i te mataahare te hare naa, aa naa tama raa e noho aareha ki see makallii laatou. Teenaa Peter ni hanatu no noho iloo ma naa tama naa. 56 Te ffine tokotasi e heheuna poe i te hare raa nikite i Peter enoho i te kina te ahi. Teenaa ttoka hakaraaoi iloo a ia ki mate ia i Peter, araa mee ake iloo peelaa ki naa tama i te kina naa, “Te tanata nei se tama e taka hoki ma Jesus!”

57 Tevana iaa Peter ni huu no mee ake peelaa, “Te ffine nei, nau see iloa i te tama naa!”

58 Seai se saaita raa telaa tama ku kite iaa ia no mee ake, “Koe hoki se tama i naa tama naa!”

Peter ki mee ake, “Seai, nau see hai i naa tama naa!”

59 Ku rooroa ake hakamaarie raa, telaa tanata hoki ku hanake no ppura peelaa, “Se vana maaoni iloo, ttama nei ni taka ma Jesus. Te nei se tama i Galilee!”

60 Peter ki mee ake, “Nau see iloa i too mee e taratara mai naa!”

Ite saaita Peter koi taratara raa, te manu te tahaata raa kutani. 61 Te Ariki ni karopa no ttoka tonu iloo ki Peter, teenaa ki maanatu ake Peter ki naa taratara Te Ariki ni mee ake: “Saaita te manu te tahaata sekitaniraa, koe ma ki mee oo saaita iloo e toru maa koe see iloa iaa nau.” 62 Teenaa sare tani iloo Peter ka hano ki haho.

Jesus e hakalillia naa wasi te Hare Tapu

(Mt 26.67-68; Mk 14.65)

63 Naa wasi e roorosi i Jesus raa ni kaamata te hakalillii ka saru iaa Ia. 64 Teenaa naa karamata Jesus ni saisaitia laa-tou ki see kite, araa vasirisiri ake iloo peelaa, “Hakaari mai!

Ko ai te tama e lliki iaa koe?" ⁶⁵ Naa tama naa ni ffuri atu hoki no kauatu te kau saakiri kiaa Ia.

Jesus imua naa tama hakamaatua naa Jew
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Jn 18.19-24)

⁶⁶ I te tahaata raa, naa tama hakamaatua naa Jew raa ni kkutu hakapaa, teenaa kolaatou ma naa maatua hakamaatua raa aa ma naa tisa naa Loo. Jesus ni taakina atu no hakatuuria imua naa tama naa. ⁶⁷ Naa tama naa ki vasiri ake, "Taratara mai ki maatou. Koe naa ko te Mesaea?"

Teenaa ki hakaaha ake Jesus, "Ki mee maa nau e taratara atu maa nau ko te Mesaea raa, kootou ma ki see hakannoo iaa nau; ⁶⁸ aa ki mee maa nau e vasiri se vana kikootou raa, kootou ma ki see lavaa te hakaaha mai se taratara ma kootou. ⁶⁹ Teenaa, e kaamata i te saaita nei raa, Ttama te Henua raa ma ki noho i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi."

⁷⁰ Teenaa ki hakatoo atu naa tama naa hakkaatoa no vasiri ake kiaa Ia, "Aa teenei koe ku taratara maa koe naa ko Ttama TeAtua?"

Jesus ki mee ake, "Teenaa kootou e mee mai naa."

⁷¹ Teenaa ki taratara naa tama naa peelaa, "Taatou ku see mee ma ki taratara mai setama peelaa maa ni taratara ttama nei e hai! Taatou soko taatou iloo ku llono i tana tino maaisu!"

23

Jesus ku taakina ki Pilate

(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Jn 18.28-38)

¹ Naa tama hakamaatua naa ni massike no taakina iloo laatou Jesus ki Pilate. ² Teenaa kaamata iloo naa tama naa te kauake te kau taratara haao Jesus ki Pilate: "Ttama nei elaavea maatou e usuusu te henua ki see tuku laatou ki naa vana te kaaman Rome, teenaa maa naa tama raa ki see pesi takis ki te tuku i Rome, aa te tama nei hoki e hai maa ia ko te Mesaea, teenaa maa ia se tuku."

³ Pilate ki vasiri ake ki Jesus, "Koe naa ko te tuku naa Jew?" Jesus ki hakaaha ake, "Teenaa koe e mee mai naa."

⁴ Teenaa ki huri Pilate no mee ake ki naa maatua hakamaatua raa ma te kuturana tama i te kina naa, "Nau see hai vana e sara e kite i te tanata nei."

⁵ Tevana iaa naa tama naa nippura iloo ka hai ake ki Pilate: "Te henua e usuusuhia te tama nei ki ana akonaki e kauake kilaatou, ka hakkoro naa tama raa ki hai te kau vana hakallika vaaroto Judea. Te tama nei ni kaamata mai iloo i Galilee aa teenei ku tae mai ki te kina nei."

Jesus ku kaavea ki Herod

⁶ I te saaita Pilate nilono i te taratara nei raa, vasiri iloo ia peelaa, “Teenei se tama i Galilee?” ⁷ Teenaa i tana saaita ni iloa maa Jesus se tama i te matakaaaina Herod e tuku raa, vanaake iloo kinaa tama naa kitaakina Jesus ki Herod, i Herod enoho i Jerusalem i te saaita naa. ⁸ Herod ni hiahia iloo itana saaita nikite i Jesus, ia aia nilono ina taratara te henua i Jesus, aa aia hoki ni noho iloo ka hiihai maa ia kikite i Jesus e hakasura naa mirakol Te Atua. ⁹ Herod ni vasirisiri te kau vana ki Jesus, tevana ia Jesus ni see hai taratara ni haka ahe ake kia ia. ¹⁰ Naa maatua hakamaatua aa ma naa tisa naa Loo raa ni ttuu i te kina naa ka kapi iloo naa maaisu laatou ma Jesus e mee ana sara. ¹¹ Teenaa huri iloo Herod ma ana soldia raa no kaamata te hakalillii katautausuaina laatou Jesus. Naa tama naa ni hakahuria laatou Jesus ki te kahu naa tuku raa no haka ahe hoki ki Pilate. ¹² Imua raa Pilate ma Herod ni tautau haao kilaaua. Aa i te aso naa loko i raa laaua ku meeme hakapaa ma se vaisoa.

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-26; Mk 15.6-15; Jn 18.39—19.16)

¹³ Pilate nikkave tana kaunaki kinaa maatua hakamaatua, naa hakamau naa Jew, aa ma te kanohenua te kina naa ki oo ake, ¹⁴ teenaa mee ake iloo peelaa ki laatou, “Tetanata nei etoomai kootou kiaa nau ikootou e hai maa te henua e usuusuhia te tama nei ki see tuku laatou kinaa vana te kaaman Rome. Nau ni vasirisiri ake ki te tama nei imua kootou naa hakkaatoa, aa nau e kite maa te tama nei see haisara ina taratara kootou e mee ia ia. ¹⁵ Ttama nei ni haka ahe mai Herod kiaa nau ia aia e kite hoki maa ttama nei see haisara. Teenaa nau e mmata maa ttama nei see hai vana ni mee te laa etau ma ia ki haia ki mate. ¹⁶ Teenei nau ma ki mee ake ki aku soldia raa ki sarua te tama nei aa kuti i ake ki hano.” ¹⁷ [Inaa setau hakkaatoa, i te ssao te Kaikai te Pasova raa, Pilate ki ffana se karapusi tokotasi i naa Jew raa no haka ahe atu ki laatou.]

¹⁸ Naa tama hakkaatoa ettuu i te kina naa ni hakatoo hakapaa no tanitani varo atu peelaa, “Taia ttama naa, aa ku hanaa mai Barabas!” ¹⁹ Barabas nipponotia kiloto te hare karapusi ia aia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau te kaaman Rome raa i Jerusalem, teenaa aia hoki ni taa tana tama no mate.

²⁰ Pilate ni hiihai ma ki ti i ake ia Jesus ki hano, teenaa taratara ake hakaraaoi hoki aia kinaa tama naa. ²¹ Tevana ia naa tama naa ni ffuri atu no tanitani varo peelaa, “Tuukia ttama naa! Tuukia ttama naa ki te kros!”

²² Teenaa ki ttao atu Pilate te ttoru ana saaita no mee ake kinaa tama naa, “Aiaa? See ssara peehea ttama nei ni mee? Nau sei takumee e kite ittama nei te laa etau ma ia

ki haia ki mate! Nau ma ki vanaake ki aku soldia raa ki sarua ttama nei aa ku tiiake ki hano.”

²³ Tevana iaa naa tama naa ni tanitani varo atu vaaruna iloo kituukia Jesus kite kros. Laatou ni haihai nolavaa iloo laatou te huria te manava Pilate. ²⁴ Teenaa tuku atu iloo Pilate kite fiffai naa tama naa. ²⁵ Pilate ni hanaa aia Barabas, tetama nikarapusina iaaia ni hai naa tama ni hetaa ma naa hakamau tekaaman, aa iaaia hoki ni taa tana tama no mate. Jesus iaa ni tiiake atu aia ki naa tama naa ki hai naa mannatu laatou.

Jesus ku tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Jn 19.17-27)

²⁶ Te saaita Jesus nitaakina naa soldia tekaaman Rome ki toa no taia raa, laatou nittiri te tanata haka Sairin, tana inoa ko Simon, e hanake ki loto Jerusalem. Naa soldia naa ni fffuri atu no tauhia laatou te tanata naa no hakapiri atu te kros raa ki ana aamona no vanaake ki ssau te kros raa no hanatu vaamuri Jesus.

²⁷ Etammaki iloo naa tama ni oo atu vaamuri Jesus; aa naa haahine iloto i te kutorana naa nimmate hakaoti inaa ttani laatou iaa Ia. ²⁸ Jesus ni huri atu ki naa haahine raa no mee ake, “Naa haahine Jerusalem, kootou see ttani alloha iaa nau; kootou kittani alloha i kootou soko kootou aa inaa tamalliki kootou. ²⁹ I te aa inaa aso raa ma ki ssura iho, teenaa te henua ma ki taratara peelaa, “Te nei se manava peehea naa haahine epoka, naa haahine seki hannau mai iloo ni tamalliki maa laatou, aa ma naa haahine seki anaana iloo ni tamalliki maa laatou!” ³⁰ Teenaa ko te ssao te henua ma ki ttani atu ki naa mouna, ‘Ssina mai no taaona maatou!’ aa ki naa tamaa mouna raa, laatou ma ki ttani atu peelaa, ‘Uuhia maatou!’* ³¹ I te aa, ki mee maa te henua e sosorina peenei kiaa nau, ttama e mee pee ko te laakau koi mata, te henua ma ki sosorina peehea ki kootou naa tama e mee pee ko naa laakau ku pakuppaku?”

³² E mee hoki te takarua taanata ni too ake i te hare karapusi nitaakina hakapaa ma Jesus ki toa no taaia. ³³ Te saaita naa tama naa ni ttae ki te kina e ttapa ma ko “Te Ivi te Pisouru” raa, tuukia iloo laatou Jesus i te kina naa, aa te takarua taanata naa ni tuukia hoki laatou, tetama i te vasi hakamaatau aa telaa tama i te vasi hakamaavii Jesus. ³⁴ Jesus ki taku peelaa, “Tamana, aroha inaa tama nei! Naa tama nei see illoa maa se aa laatou e mee nei.”*

Teenaa naa tama naa ki mee laatou taffao ki naa tamaa hatu ki vaaea laatou naa hekau Jesus. ³⁵ Te henua nittuu kattoka inaa tautaussua naa hakamau naa Jew raa peelaa ki Jesus, “Ki mee maa ia ko te Mesaea

maaoni TeAtua ni hakamaatino raa, a ia ki hakasao soko ia pee ko aaraa tama ni hakassaoria a ia!”[☆]

³⁶ Aia ni tautausuaina hoki naa soldia Rome: naa tama naa ni hookii ake te wain e mmara hakallika raa ki unu ia,[☆] ³⁷ ka tautaussua ake peelaa, “Ki mee maa koe ko te tuku naa Jew, koe ku hakasao soko koe!”

³⁸ Naa taratara nei ni sissia laatou ki te ppaa no tuukia ki aruna tana kros: “TEENEI KO TE TUKU NAA JEW.”

³⁹ Te tama tokotasi i te takarua taanata ni tuukia hakapaa ma Jesus raa ni huri ake ki Jesus no mee ake, “E aa? Koe naa seai ko te Mesaea? Hakasao iaa koe aa koe ku hakassaoria maaua hoki!”

⁴⁰ Teenaa huriatu iloo telaa tama no nutua: “Koe see matakua i TeAtua? Koe naa ni tukua hoki ki mate pee kottama naa. ⁴¹ Taaua nei ni tukua tonu ki mmate, i naa sara taaua ni mee raa e hakallika iloo, aa ttama nei iaa ni see haisara ni mee.” ⁴² Ki oti raa huriatu iloo ia ki Jesus no mee ake, “Jesus, toosaita e au ma se Tuku raa, koe ku maanatu iaa nau!”

⁴³ Jesus ki mee ake kiaa ia, “Nau e kauatu hakaoti te taratara maaoni nei; Te aso nei koe maki noho ma nau i te kina e taukareka.”^{*}

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Jn 19.28-30)

⁴⁴ Tesaita telaa ni tae kitessao te kkai raa, te henua ni pouuri no tae iloo kitettoru itelaasuru, ⁴⁵ teenaa itelaa raa ni see tii. Aa te maro e tautau kappui te uta iloto te Hare Tapu raa ni saaea ki naa vasi e lua.[☆] ⁴⁶ Jesus ki tanitani varo, “Tamana, nau e tiiake atu taku ora ki moe i oo rima!” Itana saaita koi ni oti ana taratara nei raa, pesi hakaoti iloo tana maanava no mate.[☆]

⁴⁷ Tesaita te hakamau naa soldia Pilate raa ni kite inaa vana e mee nei raa, a ia ni hakanau i TeAtua ka mee tanatarata peelaa, “Tama nei maaoni ni see haisara ni mee. Tama nei se tama e taukareka!”

⁴⁸ Naatama hakkaatoa teelaa ni oo ake no mmata i Jesus kutaia raa ni kite inaa vana ni ssura naa. Teenaa naa tama naa ni sassare kattani ki naa hare laatou. ⁴⁹ Aa naatama teelaa ni illoa hakaraaoi iloo Jesus, e hakapaa ma naa haahine ni oo ake ma Jesus i Galilee raa, ni ttuu hakammao ka ttoka i naa vana e mee naa.[☆]

Jesus ku toa no tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Jn 19.38-42)

⁵⁰⁻⁵¹ Teelaa setanata, tana inoa ko Joseph. Aia setama i Arimatia, teenaa se matakaaina iloto Judea. Te tanata naa

[☆] **23.35** Ps 22.7 [☆] **23.36** Ps 69.21 ^{*} **23.43** te kina e taukareka te Nohorana naa tama e ttonu naa ora laatou [☆] **23.45** Ex 26.31-33 [☆] **23.46** Ps 31.5
[☆] **23.49** Lk 8.2,3

setama etonu aa esosorina taukareka, aa aia enoho peenaa kattari kitae mai te Nohorana TeAtua. Niaaina maa ia setama inaatama hakamaatua naa Jew raa, aia nisee hiihai kinaa vana naatama laatou naa ni mee ki Jesus. ⁵² Joseph ni hanake ki Pilate nomee ake maa ia emee makitua aia te haitino Jesus. ⁵³ Teenaa hano iloo Joseph notukua iho te haitino Jesus ite kros no miinia kite maro hoo. Araa toa iloo ia no hakamoeria iloto te rua hoo e hakahotu ite vasi te mouna hatu. Teenaa serua ni hakahotu kihakamoe naatama emmate, aa te rua naa seki hai tama ku oti te hakamoeria iloto. ⁵⁴ Joseph ni mee ana vana naa ite laasuru te aso rima, teenaa te Sabat raa ku saaita koi.

⁵⁵ Naa haahine ni oomai ma Jesus i Galilee raa ni oo atu vaamuri Joseph nokkite inaa hakamoeria te haitino Jesus iloto te rua. ⁵⁶ Teenaa ahe iloo naa haahine naa ki hare no hakamate naa kaakaa mannoni laatou ki aamosi te haitino Jesus.

Tevana iaa laatou ni hakamalolloo ite aso te Sabat, i teenaa ni taratara naa Loo Moses.✠

24

Jesus ku ora hoki

(Mt 28.1-10; Mk 16.1-8; Jn 20.1-10)

¹ Ite tahaata poo te Hakamarolloo raa, naa haahine naa ni too naa kaakaa mannoni laatou ni hakamate raa ka oo kite kava. ² Naa haahine naa ni oo atu nokkite maa te hatu eppui te mata te kava raa ku oti te hakatipera hakavasi.

³ Teenaa uru atu iloo laatou kiloto, araa nei laatou ni see kkite maa te haitino TeAriki Jesus e moe iloto.

⁴ Naa haahine naa ni hakatuu nataa iloo ite vana laatou ekkite nei. Teenaa hakatekia lokoi laatou ite takarua taanata kuttuu ake ite vasi laatou. Te takarua naa e hakao ki naa hekau e maasina pee ko naa taaraki te uila.

⁵ Naa haahine naa ni mattaku no hakamaruu kilaro imua te takarua naa. Teenaa ki mee ake te takarua taanata raa kilaatou, "Ai kootou esessee ai ite tama e ora ite kina naa tama ku oti te mmate?" ⁶ Tama naa ku seai ite kina nei; A Ia ku oti te hakamasikeria ite mate! Kootou mannatu itana taratara nikauatu ki kootou itana saaita ni noho i Galilee: ⁷ 'Tama te Henua raa ki hookina ki naa rima naa tama haisara; A Ia ma ki tuukia kite kros, aa ite ttoru naa aso raa a Ia ma ki hakamasikeria no ora.' ✠

⁸ Teenaa ki hakamaarona ai naa haahine naa, i teenaa ni taratara Jesus ni mee imua. ⁹ Ite saaita naa haahine naa ni ahemai ite kava raa, laatou ni hakaea naa mee nei hakkaatoa kite taka sinahuru maa te tama tokotasi

✠ 23.56 Ex 20.10; Deut 5.14 ✠ 24.7 Mt 16.21; 17.22,23; 20.18,19; Mk 8.31; 9.31; 10.33,34; Lk 9.22; 18.31-33

i naa disaipol aa ma aaraa tama ettaka laatou.
 10 Naa haahine naa ko Mary Magdalene, Joana, aa ko Mary te tinna James; laatou ma aaraa haahine ettaka ma laatou naa nihakaea naa mee nei ki naa aposol.
 11 Araa nei naa aposol raa ni see hakannoo ki naa taratara naa haahine naa, ilaatou e hakannoo maa teenaa ni taratara vvare koi. 12 Tevana iaa Peter ni masike no tere iloo kite kava. Aia ni hanatu no hakatui iloo kiloto tekava, teenaa kite iloo aia i naa mmoe mai naa maro ni mmini te haitino Jesus raa sokolaatou. Peter ni hakatahuri no ahe iloo ki hare ma te kau mannatu, iaa ia ni see iloa maa te mee raa ni mee peehea.

Te takarua disaipol e sassare ki Emaus
 (Mk 16.12-13)

13 Ite aso naa hoki, tetakarua i naa tama e tautari i Jesus raa ni sassare ka oo ki te tamaa matakaaina ettapa ma ko Emaus. Te matakaaina naa e hitu naa mael itana mmao i Jerusalem, 14 teenaa tetakarua naa ni sassare ka haitaratara i naa vana hakkaatoa ni mee naa. 15 Te saaita takarua naa e haitaratara ka oo raa, Jesus tana tino ni sare ake no sassare iloo laatou ka oo hakapaa; 16 tetakarua naa nikkite iaa Ia, tevana iaa laaua ni haia ki see mmate laaua maa teelaa ko Jesus. 17 Jesus ki mee ake, “Koorua e sassare ka haitaratara ite aa?”

Tetakarua raa kittuki no ttoka hakaaroha atu ki Jesus. 18 Teenaa tetama tokotasi ite takarua naa, tana inoa ko Cliopas, ki mee ake, “Te nei pee ko koe koi soko koe ni hanake ki Jerusalem teelaa see iloa i naa vana ni mee iloto Jerusalem i naa aso ku oti te llaka nei?”

19 Jesus ki vasiri ake, “Ni vana peehea ni mee naa?”

Te takarua raa ki mee ake, “Naa vana ni mee ki Jesus, ttama i Nazareth. A ia naa se pure Te Atua, e haimahi anataratara aa ni hakassura naa mahi Te Atua imua naa karamata Te Atua aa ma te henua hakkaatoa. 20 Naa maatua hakamaatua aa ma aaraa tama hakamaatua maatou nikauake laatou te tama nei ki te hakamau Rome raa ki tukua ki mate, teenaa a Ia ni tuukia ki te kros raa no mate. 21 Maatou ni taaohi manava maa Ia naa ko te tama ma ki hakasao te kano henua Israel. Aa te nei naa aso raa kutoru imuri tana saaita ni mate. 22 Ite aso nei raa, maatou ni hakatekia aaraa haahine ettaka ma maatou; naa haahine naa ni oo kite kava ite tahaata, 23 tevana iaa laatou ni see lave te haitino Jesus. Laatou ni ahemai no taratara mai maa laatou e kkite i naa ensol. Teenaa maa naa ensol raa e taratara ake maa Jesus e ora. 24 Araa tama i maatou ni oo ki te kava no kkite maa te haitino Jesus ku seai maaoni, e mee pee ko naa taratara ake naa haahine.”

25 Teenaa kimee ake Jesus kilaaua, “Koorua kuvvare hakaoti! Koorua kullononataa peehea inaataratara hakkaatoa naapure TeAtua raa nimee imua! 26 Koorua see illoa maa te Mesaea raa ki hakallono isu imua, ki otiraa kuhakanau TeAtua iaa Ia itelani?” 27 Teenaa akonaki ake iloo Jesus inaatakkoto naataratara te Laupepa Tapu raa iaa ia, ekaamata ina laupepa Moses aa ma naataratara naapure hakkaatoa TeAtua ni sissii imua.

28 Te saaita laatou ni tauppiri atu ki te matakaaina Emaus raa, Jesus nimee maki hakarakakoi ka hano, 29 araa nei tetakarua naa kuffuri atu no mee ake kia ia, “Kau kinnoho taatou itekina nei; telaa raa kusuru aa te henua kutaupiri kipoouri.” Teenaa hanatu iloo Jesus no nnoho laatou. 30 Te saaita laatou ni nnoho kikkai raa, Jesus ki too te haraoa raa no taku ki TeAtua, araa ttohi iloo te haraoa raa no kauake ki te takarua naa. 31 Te takarua naa ni ttoka atu no mmate lokoi maa teelaa ko Jesus, teenaa seai lokoi Jesus imua laaua. 32 Takarua naa ni ffuri no taratara sokolaaua peelaa, “Teelaa see hii hakannoo peehea taaua inaataratara mai ttama nei ite ara inaatakkoto naataratara te Laupepa Tapu?”

33 Tetakarua naa ni massike lokoi ite saaita naa no ahe ki Jerusalem. Laaua ni oo nollave ite takasinahuru maa tetama tokotasi ina disaipol ennoho hakapaa ma aaraa tama, 34 ka taratara peelaa, “Te Ariki ku oti te masike maaoni ite mate! A Ia ni hakasura ki Simon!”

35 Teenaa taratara ake iloo te takarua raa i te hakasura ake ana Jesus kilaaua i te ara e hano ki Emaus, aa ilaaua ni mmate maa teelaa ko Jesus i tana saaita ni ttohi te haraoa.

Jesus ku hakasura ki ana disaipol

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Jn 20.19-23; Acts 1.6-8)

36 Te saaita te takarua raa koi ttuu ka taratara ake ki naa disaipol raa, Te Ariki ni hakateki no tuu mai iloto laatou no mee ake, “Telaa oi TeAtua ki noho ma kootou.”

37 Naatama naa ni mattaku iloo ilaatou ettau maa laatou ekkite te mouri. 38 Teenaa kimee ake Jesus kilaatou, “Sevana peehea kootou ku mattaku ai? Kootou ku mamannatu tammaki iaa nau? 39 Ttoka mai ki aku rima ma aku vae. Te nei ko nau! Kootou kkapama mai no haahaa iaa nau ki illoa kootou iaa nau seai se mouri, ite mouri raa see hai haitino peenei.” 40 Teenaa huri atu iloo ana vae ma ana rima kilaatou.

41 Naatama naa ni oho iloo ka fiafia, tevana iaa laatou ni see ttau maa Jesus ku ora maaoni. Teenaa ki vasiri ake Jesus kilaatou, “Kootou e hai kaikai i te kina nei?” 42 Teenaa

kauake iloo naa tama naa te ika e tunutunu kiaa ia. ⁴³ Jesus ni too te ika naa no kai iloo imua ana disaipol naa.

⁴⁴ Teenaa mee ake iloo Ia peelaa kilaatou, “Teenei ko naa mee nei teelaa nitaratara atu nau itaku saaita ninnoho taatou. Nau ni vanaatu maa naa taratara hakkaatoa etakkoto inaa Loo Moses, naa Pure TeAtua, aa i te laupepa naa ahu David, teelaa e taratara iaa nau raa, ki huri ake no ttino maaoni.”

⁴⁵ Teenaa akoina iloo a Ia naa tama naa ki illoa hakaraa oi laatou inaa taratara te Laupepa Tapu. ⁴⁶ Jesus ki mee ake, “Teenei naa taratara e sissii iloto te Laupepa Tapu: Te Mesaea raa maki hakallono kite isu no taia ka mate, aa ite ttoru naa aso raa a Ia maki masike i te mate no ora hoki.

⁴⁷ Teenaa tetaratara emee maa TeAtua e ui naa haisara naa tama e ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou raa, ki tarataraina iloto te inoa te Mesaea ki naa kanohenua hakkaatoa, e kaamata i Jerusalem.

⁴⁸ Kootou nikkite inaa vana naa tama raa ni mee kiaa nau, teenaa nau e hiihai maa kootou ki hakaea ake ki aaraa tama i naa mee naa. ⁴⁹ Nau ma ki heunatia atu nau TeAitu Tapu teelaa ni pure pure atu taku Tamana raa imua. Tevana iaa kootou ki nnoho kattari i Jerusalem ki tae atu TeAitu Tapu raa no kauatu naa mahi te lani ki kootou.”[☆]

Jesus ku toa ki te lani

(Mk 16.19-20; Acts 1.9-11)

⁵⁰ Teenaa masike iloo Jesus ma ana disaipol raa i Jerusalem ka oo kite kina e taupiri atu ki te matakaaina Bethany. I te saaita laatou nittae atu raa, Jesus ki ssau ana rima ki aruna no taku iloo ki TeAtua, teenaa ki mmata ake hakaraa oi TeAtua ki naa tama naa.[☆]

⁵¹ Itana saaita koi hai ana taratara raa, a Ia ni hakataha inaa tama naa katoa ki te lani. ⁵² Teenaa ffuri iloo naa tama naa no lotu kiaa Ia. Naa tama naa ni fiafia iloo i te saaita laatou ni ahe ki Jerusalem. ⁵³ Teenaa naa tama naa nittaka peenaa i te Hare Tapu raa ka hakanau peenaa i TeAtua i naa aso hakkaatoa.

JOHN TE LONO TAUKAREKA I NAA TARATARA JOHN

TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Te Lono Taukareka inaataratara John etaratara maa Jesus kote Taratara TeAtua etakoto no takoto hakaoti, teelaa “nihurimai notipuke ma setama ka noho iloto taatou.” (1.14) E mee pee ko naa taratara iho te laupepa nei raa, te Lono Taukareka nei ni sissii ki illoa naa tama etokatoka ite laupepa nei maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa naa tama naa maki illoa maa laatou maki ora iloto naa mahi tana Inoa. (20.31).

Imuri naataratara kaamata teelaa ehakailoama maa te Taratara TeAtua etakoto no takoto hakaoti ko Jesus raa, te Lono Taukareka nei etaratara itekau mahi TeAtua teelaa ni hakassuratia Jesus. Teenaa kihuriake maa Jesus kote Tama TeAtua teelaa maki hakasao naa tama te maarama nei. Kioti raa kuhakatu naa taratara ite hakataakoto naa mahi TeAtua teelaa ni hakasuratia Jesus. Teenei ko naa taratara iloto te laupepa nei teelaa ehakatu i naa hakannoo aaraa tama no tautari ki Jesus, aa i naa see fiffai aaraa tama maa laatou ehakannoo iaa Ia. Naa sapta 13–17 ehakatu hakaraaoi iloo ite meeme hakapaa Jesus ma ana disaipol raa ite poo Jesus ni tauhia, aa inaataratara hakaoti Jesus ni kauake ki ana disaipol ki mau naa manava laatou, i tana laasuru hakaoti ma laatou. Te hakaoti te laupepa nei etaratara ite tauhia ana Jesus no toa ki te koti, i tana tuukia ana ki te kros, i tana masike ana ite mate, aa i tana hakasura ana ki ana disaipol.

Tetaratara ite ffine haiaavana nilaavea emoe ma telaa tanata raa (7.53–8.11) ehakamaatinoria, ite aa etammaki naa laupepa imua teelaa etakoto te Lono Taukareka nei, etiiake laatou te taratara naa, aa aaraa laupepa iaa ehakatuuria laatou.

John ellasi ana taratara ite ora e ora hakaoti iloto Christ, teelaa ekaamata ite saaita nei aa ekauake ki naa tama e illoa maa Jesus kote ara, te hakamaaoni, aa te ora. Te mee ehakasoro mmata ite pas John raa, teenaa koi ana hakatu ki naa mee vare te henua e illoa, ki huriake te hakataakoto maaoni ana taratara ekauake kilaatou. Teenaa ko naa mee pee ko te vai, te haraoa, te lamu, te tama e roorosi naa sipsip raa aa ma naa sipsip, aa te laakau ‘grape’ aa ma naa hua.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa taratara kaamata 1.1–18

John te Baptis aa ma naa disaipol mua Jesus 1.19–51

Naa heuna Jesus iloto te henua 2.1–12.50

Naa aso hakaoti Jesus iloto Jerusalem aa inaa kina e tauppiri ki Jerusalem 13.1–19.42

Te saaita TeAriki ni masike ite mate aa iana saaita ni hakasura ki ana disaipol 20.1–31

Naa taratara hakaoti: TeAriki e hakasura hoki i Galilee 21.1–25

Jesus te Taratara te Ora

¹ Imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa raa, te Taratara raa ku oti tetakoto. Ttaratara naa ni noho ma TeAtua. Ttaratara naa ko TeAtua koi. ² A Ia ni noho ma TeAtua imua te mahaa mai ana te lani ma te maarama nei. ³ See hai mee te maarama nei ni ssura soko laotou. Naa mee hakkaatoa nipenaa iloto naa mahi te Taratara naa. ⁴ A Ia naa ko te tahito te ora, teenaa ko te ora e hakamaasina naa tama te maarama nei. ⁵ Naa kina ni takkoto poouri raa ni maasina hakkaatoa. Te maasina naa ni see lavaa te uuhia te poouri.

⁶ TeAtua ni heunatia mai a Ia te tanata ettapa ma ko John.* ⁷ John ni hakasura iho no tarataraina naa tiputipu te maasina nei killono naa tama te maarama nei, aa laotou ku hakannoo. ⁸ Tana tino seai kote maasina naa, a ia ni heunatia mai ki au no hakailotia te maasina naa ki naa tama te maarama nei. ⁹ Te maasina naa ma ki hakasura mai ki te maarama nei no hakamaasina naa kanohenua hakkaatoa.

¹⁰ TeAtua ni pena naa mee te maarama nei iloto naa mahi te Taratara naa. Niaaina maa Ia ni noho ite maarama nei, naa tama te maarama nei ni see illoa iaa Ia. ¹¹ A Ia ni hakasura iho ki naa tama tana tino henua. Tevana iaa a Ia ni see ilotia naa tama naa. ¹² E mee naa uruai tama ni illoa atu kiaa Ia no illoa maaoni maa Ia ko te Tama TeAtua, teenaa kikauake Ia te taukareka raa ki naa tama naa, kinnoho laotou ma nitama TeAtua. ¹³ Naa tama naa ni see haitamaina TeAtua ma nitama e mee naa maatua laotou i te maarama nei; TeAtua tana tino ko laotou Tamana.

¹⁴ Ttaratara raa ni huri mai no tipu ma se tama ka noho iloto taatou. A Ia e taka ma telaaoui, aa a Ia e taratara koi ki te taratara maaoni. Taatou nikkite hakkaatoa i naa takkoto ana mahi, teenaa ko naa mahi te Tama tokotasi TeAtua ni heunatia mai tana Tamana i te lani.

¹⁵ John ni taratara inaa tiputipu ttama naa. A ia ni tanitani varo peela, “Teenei taku tama maraa e taratara atu ki kootou. Nau ni vanaatu maa Ia ma ki hakasura iho imuri, tevana iaa a Ia e takoto

* 1.6 Mt 3.1; Mk 1.4; Lk 3.1-2

hakamaatua are iaa nau. Taku saaita seki haanauria taku tinna raa, tama nei kunaa noho mai are.”

¹⁶ A Ia nikaumai telopo mee taukalleka kitaatou. Teenaa ko naa tiputipu tana manava kaimaarie ma tana manava laaoi. ¹⁷ TeAtua nikauake naa Loo raa ki Moses ki kaumai kitaatou. Telaaroi ma te hakamaaoni raa iaa nikauake TeAtua ki Jesus Christ ki kaumai kitaatou. ¹⁸ See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Teenaa ko te Tama koi tokotasi TeAtua, e noho ma tana Tamana; a Ia naa e huri mai ki taatou naa tiputipu TeAtua.

John, te Baptis e hakaea naa tiputipu Jesus Christ

(Mt 3.1-12; Mk 1.1-8; Lk 3.1-18)

¹⁹ Naa hakamau naa Jew ennoho i Jerusalem raa ni heuna ake naa maatua te lotu aa ma naa tama haka Levi ki vasiria John maa ia ko ai.

²⁰ John ni see hiihai maa ia e huuina a ia te hakamaaoni. Teenaa ki mee ake ia ki laatou, “Nau seai ko te Mesaea”

²¹ Teenaa ki vasiri ake naa tama naa, “Ki mee koe seai ko te Mesaea, koe ko Elijah koi?”^{*}

John ki mee ake, “Seai. Nau seai ko Elijah.”

Naa tama naa ki vasiri hoki, “Koe ko te Pure TeAtua?”

John ki mee ake, “Seai.”

²² Laatou ki mee ake, “Taratara mai ki illoa maatou maa koe ko ai, ki ahe maatou no taratara ake ki naa hakamau maatou. Peehea oo taratara e kaumai ki maatou?”

²³ John ki huri ake no kauake naa taratara Isaiah,^{*} te pure TeAtua, ni mee imua, “Nau nei ko te tama e tanitani varo mai iloto mouku peelaa, ‘Hakatonu te ara TeAriki ki maarama.’”

²⁴ Teenaa ki vasiri ake naa tama ni heunatia ake naa Faarisi, ²⁵ “Ki mee koe seai ko te Mesaea aa ko Elijah ma te Pure TeAtua, ai koe e hakaukau tapu ai naa tama?”

²⁶ John ki mee ake, “Nau e hakaukau tapu te henua ki te vai, tevana iaa e mee tetama see ilotia kootou, e tuu iloto taatou nei; ²⁷ A Ia naa ko te tama ma ki hakasura mai imuri aaku. Nau taku tino see tau te vвете naa uka ana taka e hakao.”

²⁸ Laatou e hai naa taratara laatou nei i te henua e ttpa ma ko Bethany. Te henua naa e tuu hakaanake te riva e ttpa ma ko Jordan. Teenaa ko te kina John ni hakaukau tapu naa tama.

Jesus, te Sukua Sipsip TeAtua

²⁹ Ssoa te aso raa, John ni ttoka i naa sare ake Jesus kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa, “Kootou mmata ki kkite kootou te Sukua Sipsip TeAtua, Ttama e uii naa haisara naa tama te maarama nei! ³⁰ Teenei taku tama ni taratara atu maa ni noho mai imua taku haanau mai ana. A Ia e takoto

^{*} **1.21** Deut 18.15,18; Mal 4.5 ^{*} **1.23** Is 40.3 (LXX)

iaruna iaa nau. ³¹ Nau taku tino ni see iloa i ana tiputipu. Nau e hakaukau tapu te henua ki hakailoa mai TeAtua te tanata naa ki te kanohenua Israel.”

³² Teenaa ki mee ake John ki naa tama naa, “Nau e kite inaa llee mai TeAitu TeAtua itelani ma serupe notakoto ite haitino Jesus. ³³ Teenei ni iloa ai nau maa Ia ko te tama maaoni TeAtua. Tetama ni kaumai naa heuna nei ma ki hakaukau tapu nau ki te vai raa, ni taratara mai peenei, ‘Too tama ma ki kite inaa llee mai TeAitu TeAtua ma serupe notakoto iaa i raa, teenaa ko te tama ma ki hakaukau tapu ki TeAitu Tapu.’ ³⁴ Nau ni kite kato i naa mee nei. Teenei e taratara ai nau ki llono kootou maa Jesus raa ko te Tama maaoni TeAtua.”

Naa disaipol mua Jesus Christ

³⁵ Itessa te aso raa, John ni tuu ma ana disaipol elua ³⁶ no kite inaa laka Jesus. Tana saaita ni kite i Jesus raa, a ia ni huri no mee ake ki laua, “Koorua mmata! Teelaa te Sukua Sipsip TeAtua.”

³⁷ Takarua naa ni llono koi naa taratara nei raa, tautari atu iloo laua vaamuri Jesus. ³⁸ Teenaa ki huri atu Jesus no vasiri ki laua, i tana saaita ni kite i laua, “Koorua e ssee i ai?”

Takarua raa ki mee ake, “Rabai, koe e noho ihea?” (‘Rabai,’ teenaa ko te taratara e mee maa “Te tama e akonaki naa tama”.)

³⁹ Jesus ki mee ake, “Koorua oomai ki hakaari atu nau.” (Saaita raa, telaa raa kutaupiri ki suru.) Teenaa ki oo laatou no k kite i te kina Jesus e noho. Laua ni noho iloo no poonia i te kina naa.

⁴⁰ Tama tokotasi ite takarua naa ko Andrew, te taina Simon Peter. ⁴¹ Aia ni lave i Simon Peter, tanataina, no mee ake, “Maatou ku oti telaavea maatou te Mesaea.” (Mesaea raa ko te taratara e mee maa, ‘Christ.’) ⁴² Teenaa ki hakattaki ake a ia tana taina raa ki Jesus.

Jesus ni ttoka atu kiaa ia no mee ake, “Nau e iloa maa too inoa ko Simon, te tama John. Koe kutaapaa a nau ki Sipas.” (Telaa inoa Sipas ko Peter, te taratara e mee maa ‘te hatu’.)

Philip ma Nathaniel

⁴³ Itessa te aso raa Jesus ni maanatu ma ki hano Ia ki Galilee. A Ia ni lave i Philip no mee ake, “Kau no tautari kiaa nau.” ⁴⁴ (Philip se tama i Bethsaida, te henua e noho ai Andrew ma Peter.) ⁴⁵ Philip ni lave i Nathaniel no mee ake, “Maatou ku oti telaavea maatou te tama ni tarataraina Moses i anataratara ni sissii iloto telaupepa naa Loo.

Teena ko ia naa hoki ni tarataraina naa pure TeAtua imua. Tana inoa ko Jesus, te tama Joseph, te tama haka Nazareth.”

⁴⁶ Teena ki vasiri ake Nathaniel, “Se aa e taukareka e lavaa te sura mai i te tamaa henua maa ko Nazareth?”

Philip ki mee ake, “Kau ki kite koe.”

⁴⁷ Saaita Jesus nikite i Nathaniel e hanake kiaa ia raa, a ia ki mee tana taratara peelaa, “Teenei setama maaoni i te manava Israel. Tama nei see hai vana hakallika e huu iloto tana manava.”

⁴⁸ Teena ki vasiri ake Nathaniel, “Koe ni iloa peehea iaa nau?”

Jesus ki mee ake, “Saaita Philip seki lave iaa koe raa, nau kunaa kite iloa iaa koe e noho i laro te maru te laakau te ‘fig’.”

⁴⁹ Teena ki mee ake Nathaniel, “Rabai, koe naa ko te Tama TeAtua. Koe naa ko te Tuku Israel.”

⁵⁰ Jesus ki mee ake, “Koe naa ku iloa maa nau ko te Tama TeAtua iaa nau ni vanaatu maa nau ekite iaa koe e noho i laro te maru telaakau te ‘fig’? Koe ma ki oti kukite i naa vana ellasi are i naa mee nei.” ⁵¹ Teena ki mee ake Ia kilaatou, “Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma ki k kite i naa tallaki mai naa tootoka telani ka hakasepu mai naa ensol TeAtua no sassare mai ki Ttama te Henua.”✧

2

Te kaikai te aavvana i Kana

¹ Naa aso elua ku oti tellaka, itettoru naa aso raa, naa tama te matakaaina i Kana iloto Galileeraa emee te kaikai te takarua e aavvana. Tetinna Jesus raa e noho i te kina naa. ² Jesus ma ana disaipol raa hoki ni arumia ki oo ake ki te kaikai naa. ³ Saaita naa wain raa ni oti, te tinna Jesus raa ki mee ake ki Jesus, “Naa wain naa tama naa ku oti.”

⁴ Teena ki mee ake Jesus, “Te ffine nei, koe see taratara mai ma se aa nau ki mee. Taku sao ki hakaari aku mahi raa seki tae mai.”

⁵ Te tinna Jesus raa ki mee ake ki naa tama emee naa heuna te hare, “Kootou haia naa vana tama nei e mee atu ki kootou.”

⁶ Iloto te hare naa etakkoto ana huaarani e utuutu vai e ono ellasi. Inaa vana ellasi naa Jew raa, laatou maraa ehuihui naa rima laatou ki naa vai e takkoto i naa huaarani naa. Te huaarani tokotasi e tau te utu naa kalon ematarua notae kite matatoru. ⁷ Teena ki mee ake Jesus ki naa tama emee naa heuna te hare,

“Utuhia naa huaarani naa ki naa vaiua.” Naa tama naa ni massike no utu naa huaarani naa no ppii. ⁸ Jesus ki mee ake hoki, “Kootou asu mai ni vai i naa huaarani naa no kauake ki te tama emee tana kaikai nei ki unu.” Teena ki too naa tama naa naa vai raa no kauake ki te tama emee

tana kaikai. ⁹ Te vai naa ku oti te huri no mee ma se wain. Ttama naa ni see iloa maa tana wain e unu raa ni too ake naa tama naa ihea (tevana iaa, anapoe raa ku oti te iloa i te vana Jesus ni mee). Teenaa kikannaatia ake aia te tanata e aavana raa no mee ake, ¹⁰ “Taatou hakkaatoa maraa e taki naa wain taukalleka raa i te kaamata. Ki oti are naa wain see taukalleka raa ku toomai, i te saaita naa tama raa ku vvere hakkaatoa. A koe iaa ni tiiake naa wain taukalleka raa ki te saaita nei!”

¹¹ Teenei ko te saaita mua Jesus ni hakasura naa mahi TeAtua. Aia ni hakasura naa vana nei i Kana, iloto Galilee. Teenaa ko tana kina ni hakassaa ana mahi no illoa ana disaipol maa Ia ko te Tama TeAtua.

¹² Kimuri raa, Jesus ma tana tinna, ana taaina ma ana disaipol raa ni oo ki Capernaum no nnoho naa aso laatou i te kina naa.✱

Jesus e hano kiloto te Hare Tapu

(Mt 21.12-13; Mk 11.15-17; Lk 19.45-46)

¹³ Te mee raa kutaupiri kite aso te Kaikai te Pasova, teenaa ki hano Jesus ki Jerusalem.✱ ¹⁴ Tana saaita ni uru kiloto te Hare Tapu raa, a Ia ni kite naa tama e nnoho ma naa purumakau, naa sipsip, aa ma naa rupe. Naa tama naa e nnoho ma naa manura raa ki oo ake ni tama no tautauia. Aaraa tama hoki e nnoho ka hakahitihiti naa mane laatou. ¹⁵ Teenaa ki ffiri a Ia tanatari no iisea a Ia naa manura hakkaatoa ki haho te Hare Tapu. Naa sipsip ma naa purumakau raa hakkaatoa ni iisea a Ia ki haho. Naa teevoa naa tama hakahitihiti naa mane raa ni hurisia a Ia no masseu huri naa mane naa tama naa. ¹⁶ Ki oti raa, huri atu iloo Ia ki naa tama e nnoho ma naa rupe laatou raa no mee ake, “Too naa mee naa ki haho! Kootou see haia kootou te hare taku Tamana nei ma se maket!” ¹⁷ Naa disaipol raa ni mannatu ki naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu e mee maa, “Te llee taku manava i too hare, TeAtua, e ura ma se ahi iloto taku manava.”✱

¹⁸ Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew, “Ni mahi peehea TeAtua a koe e lavaa te ppena ki illoa maatou maa koe e tau te sosorina peenei?”

¹⁹ Jesus ki mee ake, “Seua te Hare Tapu nei, aa iloto naa aso e toru nau ma ki hakamasike hoki te hare nei.”✱

²⁰ Teenaa ki mee ake laatou, “Koe e vana maa te Hare Tapu nei e lavaa peehea koe te hakatuu iloto naa aso e toru? Te Hare Tapu nei ni hakaturia iloto iloo naa setau e matahaa maa ono!”

²¹ Tevana iaa te hare tapu Jesus e taratara raa, teenaa ko tana haitino. ²² Saaita Jesus ni masike i te mate raa,

✱ **2.12** Mt 4.13 ✱ **2.13** Ex 12.1-27 ✱ **2.17** Ps 69.9 ✱ **2.19** Mt 26.61; 27.40; Mk 14.58; 15.29

ana disaipol raa ni hakamaarona i tana taratara nei. Teenaa kiilloa ai laatou maa emaaoni inaa taratara te Laupepa Tapu ma naa taratara Jesus ni kauake ki laatou.

Jesus e iloa i naa tiputipu naa tama hakkaatoa

²³ Saaita Jesus ni noho i Jerusalem itessao te Kaikai te Pasova raa, turaatama nikkite inaa mahi TeAtua ni hakassuratia a Ia, teenaa kiilloa ai laatou maa Jesus ko te Tama TeAtua. ²⁴ Tevana iaa te manava Jesus ni see mau i naa tama naa, iaa Ia e iloa i naa tiputipu laatou. ²⁵ Niaaina maa see haitama etaratara ake ki Jesus inaa tiputipu naa tama naa, a Ia kunaa iloa are i naa takkoto naa manava laatou.

3

Jesus ma Nikodimus

¹ Teelaa se Faarisi, tana inoa ko Nikodimus, a ia setama hakamaatua naa Jew. ² Aia ni hanake ki Jesus ite poo tokotasi no taratara ake ki Jesus, “Rabai, maatou e illoa maa koe se tisa ni heunatia mai TeAtua. See haitama elavaa te mee naa mahi TeAtua pee ko oo vana e mee naa, ki mee maa naa mahi TeAtua see takkoto iaa ia.”

³ Jesus ki mee ake, “Nau etaratara atu maaoni maa see haitama elavaa te kite te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai hoki.”

⁴ Teenaa ki vasiri ake Nikodimus, “Peehea naa haanau mai hoki te tama kumatua? Peehea ana ahe hoki kiloto te manava tana tinna raa ki haanauria mai a ia hoki?”

⁵ Jesus ki mee ake, “Nau etaratara atu maaoni. See haitama elavaa teuru kiloto te Nohorana TeAtua ki mee a ia see haanau mai itevai ma TeAitu TeAtua. ⁶ Te tama e haanauria te tama raa e taka ma te ora te tama te maarama nei. Tetama e haanau mai iloto te aituraa e taka ma te ora TeAitu Tapu. ⁷ Koe see oho iaa nau e vanaatu kiaa koe, ‘Kootou hakkaatoa ki ahe no hannau mai hoki.’ ⁸ Te matani raa e oko koi ki tana aauna e hiihai. Koe e lonokoi i naa oko te matani, tevana iaa koe see iloa i te kina te matani naa e oko mai. Koe hoki see iloa maa te matani naa e oko ki hea. Te mee naa e mee koi pee ko te tama e haanau mai i TeAitu TeAtua.”

⁹ Teenaa ki mee ake Nikodimus, “Peehea naa mee te mee naa?”

¹⁰ Jesus ki mee ake, “Koe see iloa peehea te mee nei ma koe setama e akonaki naa tama Israel? ¹¹ Nau e taratara atu maaoni. Maatou e taratara i naa vana maatou e illoa ma naa vana maatou ekkite, tevana iaa see haitama ikootou e hiihai maa ia e hakannoo kinaataratara maatou nei. ¹² Nau nitaratara naataratara te maarama nei, tevana iaa kootou ni see hakannoo ki aku taratara. Kootou ma ki hakannoo peehea kiaa nau ki mee nau e taratara atu

naa mee te lani? ¹³ See hai tama ku oti te tae ki te lani, teenaa ko te Tama te Henua koi, te tama ni au i te lani.”

¹⁴ Moses nissau te kata raa kiaruna iloto mouku. Peelaa hoki, te Tama te Henua raa ma ki saaua kiaruna.*
¹⁵ Naa tama e illoa maa Ia ko te Tama TeAtua raa ma ki too te ora etakoto seelavaa te oti. ¹⁶ TeAtua e aroha i naa tama hakkaatoa i te maarama nei, teenaa ki heuna mai tana Tama raa ki te maarama nei. Ki mee se tama peehea e illoa maa Ia kote Tama TeAtua raa, ttama naa ma ki see lavaa te mate. Aia ma ki too te ora etakoto seelavaa te oti. ¹⁷ TeAtua ni see heuna mai tana Tama naa ma ki au no hakatonutonu te henua. Seai. Tana tama naa ni kave mai ki au no hakaora naa tama te maarama nei.

¹⁸ TeAtua see hakatonutonu naa tama e hakannoo ki tana Tama, tevana iaa ala kunaa hakatonutonu are naa tama see hakannoo ki tana Tama, ite aa, ilaatou ni see hakannoo ki tana Tama tokotasi naa. ¹⁹ Te ara te hakatonutonu raa e mee peenei: te maasina raa ku oti te tae mai ki te maarama nei, tevana iaa te henua e fiffai are i te pouuri. Laatou see fiffai te maasina naa i naa sosorina laatou see ttonu. ²⁰ Naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika raa see fiffai ki te maasina. Laatou see hakassura iho ki te maasina ilaatou see fiffai maa naa sosorina see ttonu laatou raa e hakassaina. ²¹ Teenaa are ko naa tama e ppena naa mee maaoniraa e hakassura mai ki te maasina, ki ilotia laatou maa laatou e ppena naa mee hakkaatoa iloto naa mahi TeAtua.

Jesus ma John

²² Kimuri raa, Jesus ni masike no hano ma ana disaipol raa ki te matakaaina Judea no nnoho laatou ka hakaukau tapu naa tama. ²³ John hoki e hakaukau tapu naa tama i Einon, see mmao i Salim. Te kina naa e takkoto ana vai tammaki. Te henua ni oo atu peenaa kiaa Ia ki hakaukau tapuria laatou. ²⁴ (Teenaa kote saaita John seki ponotia are kiloto te hare karapusi.)*

²⁵ E mee naa disaipol John e hakatauttau ma te Jew tokotasi ite iloo naa Jew i naa tiputipu te hakaukau. ²⁶ Teenaa ki oo laatou no mee ake ki John, “Rabai, koe e hakamaarona i te tanata ni taka ma koe i telaa vasi Jordan, ttama ni tarataraina a koe? Ttama naa e hakaukau tapu naa tama i te saaita nei. Te henua etari atu hakkaatoa kiaa ia!”

²⁷ Teenaa ki mee ake John, “Te tama e taka koi ma naa mahi TeAtua ekauake. ²⁸ Kootou nillono iaa nau ni taratara peelaa, ‘Nau nei seai ko te Mesaea, tevana iaa nau ni heunatia ki au nau imua ttama naa.’* ²⁹ Saaita te taupeara ma te taupu e haka aavana tia raa, te taupu raa ma ki mee

ma se aavana te taupeara naa. Te ssoa te taupeara raa ma ki hiahia i tana saaita ma kilono i te reo te taupeara naa. Taku hiahia e kaatoa hoki peenaa. ³⁰ Ttama naa ma ki noho hakamaatua, a nau iaa ma ki noho ma se tamavare koi.”

Jesus, Ttama te lani

³¹ Ttama e au itelaniraa e noho hakamaatua i naa tama hakkaatoa. Ttama e au ite maarama nei iaa, teenaa setama te maarama nei. Aia etaratara i naa vana te maarama nei, tevana iaa Ttama telaniraa e noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa. ³² Ttama naa e taratara i ana mee nillono kakkite ki ana karamata, tevana iaa see hai tama e hakannoo ki ana taratara. ³³ Teenaa naa tama e hakannoo ki ana taratara raa ehuriake peelaa maa TeAtua raa ko te hakamaaoni. ³⁴ Ttama ni heunatia mai TeAtua raa etaratara mai naa taratara TeAtua, ite aa, naa mahi hakkaatoa TeAitu raa ekauake TeAtua kiaa Ia. ³⁵ Te Tamana raa ellee tana manava i tana Tama, teenaa ni kauake naa mee hakkaatoa kiaa Ia ki roorosi.* ³⁶ Naa tama e hakannoo kite Tama TeAtua raa ma ki too te ora e ora hakaoti, tevana iaa te tama see hakannoo ki TeAtua raa ma ki see ora. A ia ma ki takoto i laro naa haaeo TeAtua.

4

Jesus ma te ffine haka Samaria

¹ Naa Faarisi raa nillono maa e tammaki naa tama ku tautari ki Jesus, aa te kooina naa disaipol Jesus e hakaukau tapu raa ku tammaki are i naa disaipol John. ² (Maaoni iaa, Jesus tana tino see hai tama ni hakaukau tapu. Ana disaipol raa koi e hakaukau tapu naa tama.) ³ Teenaa saaita Jesus ni lono i naa taratara naa, masike iloo Ia i Judea no hano ki Galilee. ⁴ Te ara Jesus ma ki sare raa e moe vaaroto Samaria.

⁵ A Ia ni hano no tae ki te matakaaina iloto Samaria e ttpa ma ko Sikar. Te kerekere Jacob ni kauake ki tana tama, Joseph, see mmao i te matakaaina naa.* ⁶ Teenaa ko te kina e takoto te vai Jacob ni keru i te kerekere. Jesus ni naenae i tana kina ni sare mai raa e mmao, teenaa ki noho Ia i te vasi te vai naa no hakamarooroo. A Ia ni tae atu i te laaraatea*.

⁷ E mee te ffine haka Samaria ni hanake kite vai raa no asu vai. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Aasua mai se vai maaku ki unu.” ⁸ (Ana disaipol raa ku oti te oo kiloto te henua naa no taavi kaikai.)

⁹ Te ffine raa ki mee ake, “Koe se Jew, a nau iaa setama haka Samaria. Peehea oo kainnoo mai kiaa nau ki kauatu

* 3.35 Mt 11.27; Lk 10.22 * 4.5 Gen 33.19; Josh 24.32 * 4.6 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai

se vai ki unu koe?” (Naa Jew raa see lavaa te kkai ka unu ki naa peleti ma naa kap naa tama haka Samaria.)[☆]

¹⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koe see iloa i te mee TeAtua e hookii. Koe hoki see iloa maa te nei ko ai e kainnoo atu ma ki kauake se vai maana ki unu. Kimee koe ni iloa i te tama e kainnoo atu nei raa, koe ni kainnoo are kia ia ki kauatu te vai te ora.”

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, “Aroha, koe see hai mee asuasuai e noho ma koe, aa te vai nei e nnoto. Te vai e takoto te ora naa ma ki aasua mai koe ihea?” ¹² Te vai nei ni kaumai taatou tipuna, Jacob. Tana haanauna ma ana manu e hahaanai raa ni unu hakkaatoa i te vai nei. Koe e mee maa koe e lasi are i Jacob?”

¹³ Jesus ki mee ake, “Naa tama hakkaatoa e unu te vai nei ma ki oti ku hiiunu hoki. ¹⁴ Tetama e unu taku vai ma ki hookii nei ma ki see lavaa te hiiunu imuri. Taku vai ma ki hookii nei ma ki pūna peenaa iloto tana manava, teenaa a ia ma ki too te ora e ora hakaoti.”

¹⁵ Teenaa ki mee ake te ffine, “TeAriki, kaumai te vai naa ki see hiiunu nau imuri, ki see ahemai nau hoki no asu vai.”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Tere imua no aru ki too aavana raa ki oomai koorua.”

¹⁷ Te ffine raa ki mee ake, “Nau see hai aavana.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Koe e taratara maaoni maa koe see hai aavana. ¹⁸ Maaoni iaa, koe ni mee oo aavana e rima hakkaatoa. Te tanata e noho ma koe i te saaita nei se ai se aavana aa maaoni. Koe e taratara maaoni.”

¹⁹ Te ffine raa ki mee ake, “TeAriki, te nei nau ku iloa maa koe se pure TeAtua maaoni. ²⁰ Naa tippuna maatou raa ni lotu i aruna te mouna nei. Kootou naa Jew raa iaa e hai maa Jerusalem raa ko te kina maatou ki oo no lotu i TeAtua.”

²¹ Jesus ki mee ake, “Hakannoo kiaa nau. Imuri te henua ma ki see lotu kite Tamana raa i aruna te mouna nei ma iloto Jerusalem. ²² Kootou naa tama i Samaria nei e lotu pouuri koi. Kootou see iloa i te tama kootou e lotu. Maatou naa Jew raa iaa e iloa i te tama maatou e lotu. I te aa, te tama ma ki hakaora te henua raa ma ki haanau iho iloto te manava naa Jew. ²³ Te ssao raa ku tae mai, teenaa ko te saaita te henua ma ki lotu maaoni ki te Tamana iloto naa mahi ma te hakamaaoni TeAitu TeAtua. Teenaa te tiputipu te lotu TeAtua e hiihai. ²⁴ TeAtua se Aitu. Naa tama e lotu kiaa Ia raa ki lotu maaoni iloto naa mahi TeAitu TeAtua.”

²⁵ Te ffine raa ki mee ake, “Nau e iloa maa te Mesaea raa ma ki oti ku au, aa tana saaita ma ki au raa, a ia ma ki hakaari mai te kau mee hakkaatoa.”

²⁶ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau nei ko Ia, te tama e taratara koorua nei.”

[☆] 4.9 Ezra 4.1-5; Neh 4.1-2

²⁷ I te saaita naa raa, naa disaipol Jesus raa kuttae ake. Laatou nitteki iloo i te saaita laatou nikkite i Jesus e noho ka haitarata laaua ma te ffine. Tevana iaa see haitama ilaatou ni vasiri ake kite ffine naa ma se aa a ia e hiihai. See haitama hoki ni vasiri ake ki Jesus maa Ia e haitarata laaua ma te ffine raa ko te aa.

²⁸ Te ffine naa nitiake tana mee e asuasuvai naa no ahe ki te henua raa no mee ake ki naa tama te henua naa, ²⁹ “Kootou oomai no mmata! Ttama raa e taratara tonu mai i naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua. Ttama nei pee ko te Mesaea raa koi, anii?” ³⁰ Teenaa ki massike laatou i te henua naa no oo ki Jesus.

³¹ I te saaita naa, naa disaipol raa e nnoho ka taro ki Jesus, “Rabai, too ni mee maau no kai!”

³² Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e mee akukaikai e kai, see ilotia kootou.”

³³ Ana disaipol raa ki vasirisiri soko laatou, “E haitama ni kauake ana kaikai ki kai?”

³⁴ Jesus ki mee ake, “Aku kaikai raa, teenaa ko aku tautari kite hiihai te Tama ni mee ma kiau nau no hakaoti ana heuna nei. ³⁵ Kootou e mee kootou taratara e mee peelaa, ‘Naa marama e haa koi takkoto mai aa kutae kite ssao ki vasi.’ Tevana iaa nau evanaatu ki kootou ki ttoka hakaraa oi ki naa verena. Naa kaikai raa kulleu aa ku tau te vasi! ³⁶ Naa tama e vasi raa e tauia ki hakanaaopo naa kaikai te ora maaoni. Laatou ma ki fiafia hapapaa ma naa tama ni tori. ³⁷ Teenaa e hanotonu ma te taratara e mee peelaa, ‘Tama e tori, aa telaa tama e vasi.’ ³⁸ Kootou ni heunatia a nau kioo kootou no vasia naa verena naa tama sara ni heheuna. Kootou ni tauia are i naa heuna naa tama sara.”

³⁹ Turaa tama i Samaria ni illoa maa Jesus ko te Mesaea, i te ffine raa ni mee maa, “Ttama nei e taratara tonu mai naa mee hakkaatoa aaku ni mee imua.” ⁴⁰ Saaita naa tama i Samaria raa nittae kiaa Ia, laatou ni puratia laatou a Ia ki noho ma laatou. Jesus ni noho ana aso e lua i te henua naa.

⁴¹ Turaa tama ni llono i ana taratara no hakannoo kiaa Ia. ⁴² Laatou ni mee ake peelaa kite ffine, “Maatou nei ku illoa maa te nei ko te Mesaea, tevana iaa maatou see mee maa maatou nei ku illoa iaa koe nitaratara mai. Seai. Maatou nei ku illoa i maatou ni llono soko maatou i ana taratara, aa te nei maatou ku illoa maa te nei ko te Tama maaoni ma ki hakaora naa tama te maarama nei.”

Ttamariki te hakamau e haia Jesus no marooroo

⁴³ Imuri ana aso e lua i te kina naa raa, Jesus ni masike no hano ki Galilee. ⁴⁴ Jesus soko Ia ni mee tana taratara peelaa, “Te pure Te Atua ma ki see ilotia naa tama tana tino henua.”[☆] ⁴⁵ Tana saaita ni tae ki Galilee raa,

☆ 4.44 Mt 13.57; Mk 6.4; Lk 4.24

naa tama te kina naa ni oo atu no pureppure laatou, ilaatou ni kkite iaa ia e hakasura naa mahi TeAtua i te saaita laatou ni oo ki te Kaikai te Pasova i Jerusalem.

46 Kioti raa Jesus ni ahe ki Kana i Galilee, tana henua ni huri te vaiua no mee ma se wain.

Teelaa se hakamau te kaaman e noho i te kina naa. Aia e mee tanatamariki emoe kamaki i Capernaum.*

47 Tana saaita nilono maa Jesus kuoti te hanake i Judea ki Galilee raa, hanatu iloo ia no taratara ake ki Jesus ki oo laaua ki Capernaum no haia tana tamariki raa ki marooroo, i tana tamariki raa kutaupiriki koi ki mate. 48 Teenaa

ki mee ake Jesus kiaa ia, "Kootou maraa ettari iloo kikkite kootou ma ni mahi TeAtua aa maa kootou ku hakannoo kiaa nau."

49 Te hakamau raa ki mee ake, "Te Ariki. Kau ki oo taaua. Nau e ppore maa taku tamariki raa ma ki mate."

50 Jesus ki mee ake, "Ahe ki too henua. Too tamariki raa ku marooroo."

Te tanata naa ni hakannoo ki naa taratara Jesus e kauake, teenaa ki hano. 51 Tama naa ni hano no ttiri i ana poe raa i te ara. Teenaa ki mee ake laatou kiaa ia, "Too tamariki raa ku marooroo."

52 Teenaa ki vasiri ake ia kilaatou ma tetamariki raa ni marooroo ite ssao hea. Naa tama naa ki mee ake, "Too tamariki raa ni marooroo lokoi ite saaita tela raa nitae kitettasi itelaa iaruna." 53 Te tanata naa

ku hakamaa rona ite naa kotessao Jesus ni vanaake ma tana tamariki raa ku marooroo. Teenaa ki illoa ai a ia maa tana haanauna naa hakkaatoa maa Jesus ko te Mesaea.

54 Te nei ko te rua ana saaita ni hakassura naa mahi TeAtua i tana saaita ni hanake ki Galilee.

5

Te tanata e haia Jesus no marooroo i te kina te vai

1 Kimuri raa, Jesus ni hano kite kaikai telotu naa Jew e mee i Jerusalem. 2 Teelaa se vai e takoto i te tootoka te henua naa. Te tootoka naa e ttapa ma ko te Tootoka naa Sipsip. Te vai raa e ttapa ma ko Bethsada i te taratara naa tama te henua naa. Teelaa ni harevaka erima e ttuu aareha te vai naa, e hakammaru ai naa tama e noho i te kina te vai naa. 3 Tammaki naa tama e mmaki e mmoe iloto naa harevaka naa, naa tama e ppuni naa karamata laatou, naa tama se lavaa te sassare, aa naa tama e mmate naa haitino laatou. [Laatou e mmoe kattari ki mannuutia te vai naa. 4 Teenaa kote ssao te ensol Te Ariki e sepu mai kiloto te vai raa ka mannuu ai te vai. Tama mua ilaatou ma ki sepu kiloto te vai e mannuu naa ma ki taukareka

* 4.46 Jn 2.1-11

no marooroo.] ⁵ Teelaa setanata e moe i te kina naa. Ttama naa ni maki ana setau e matatoru maa varu. ⁶ Jesus ni kite iaa ia e moe i te kina naa, no iloa maa tana maki raa ku roora. Teenaa ki vanaake Jesus kiaa ia, “Koe e hiihai maa koe ki marooroo?”

⁷ Ttanata raa ki mee ake, “TeAriki. See hai tama e noho ki au no saua nau kiloto te vai nei i naa saaita te vai nei e mannuutia. Aku saaita maraa e haaite ki ttoro ki te vai raa, aaraa tama kunaa ttae are. Nau maraa e sukumuri lokoi.”

⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Masike no ppiki oo moelana naa aa koe ku sasare.” ⁹ Te tanata naa ni marooroo lokoi i te saaita naa, teenaa ki masike ia no too ana moelana raa no sare.

Naa vana nei ni mee i te aso te Sabat. ¹⁰ Teenaa ki mee ake naa hakamau naa Jew raa ki te tanata naa, “Teenei te aso te Sabat. See hai tama e lavaa te ssau ana moelana raa i te aso te Sabat, i te mee naa e sara i naa Loo taatou.”[☆]

¹¹ Te tanata raa ki mee ake, “Ttama ni au no haia nau no marooroo raa ni vana mai ma ki too aku moelana raa aa nau ku sasare.”

¹² Teenaa ki vasiri ake laatou, “Ko aittama ni vanaatu ma ki mee koe peenei?”

¹³ Tevana iaa tetanata naa ni see iloa maa Jesus ko ai, i te aa, te kina naa ni kkapi te tama, aa Jesus ni hakasee koi no hano ki taha.

¹⁴ Kimuri raa, Jesus ni lave i te tanata naa i te Hare Tapu no mee ake, “Hakannoo, koeraa ku taukareka. Koe ku kaaoti te ppena naa haisara, ki see ssura ni vana hakallika kiaa koe.”

¹⁵ Teenaa ki hano te tanata naa no mee ake ki naa hakamau naa Jew raa maa ia ni haia Jesus no marooroo.

¹⁶ Teenaa ki kaamata naa Jew raa te hai haaeo ina laatou Jesus, i aa ia ni haia a ia te tanata raa no marooroo i te aso te Sabat. ¹⁷ Jesus ki mee ake ki laatou, “Taku Tamana raa e heheuna i naa aso hakkaatoa, aa teenei nau hoki ki heheuna.”

¹⁸ Teenei ko naa taratara ni hakkoro naa hakamau naa Jew raa ki lellere ki taia Jesus ki mate. Laatou see mee koi maa ia ni hakasara naa Loo te Sabat. Laatou e mee hoki iaa ia ni taratara maa TeAtua kotana tino Tamana, teenaa aia kumee maa laua ma TeAtua e hakatau peellaa.

Naa mahi te Tama TeAtua

¹⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Te Tama TeAtua raa see lavaa te mee ana vana soko ia. Aia e mee koi ana vana ekkite tana Tamana e mee. Se aa tana Tamana e mee, tana Tama e mee hoki.

²⁰ Te Tamana e manava laaoi i tanatama, aa ehuri ake

[☆] 5.10 Neh 13.19; Jer 17.21

kiaaia anavana hakkaatoa emee. Kootou maki oho ianavana maki huri ake raa maki ttoe iaa inavana nei. ²¹ Te Tamana ehakamasike no hakaora te mate. Peelaa hoki, tana Tama raa ehakaora ana tama ehiri. ²² Te Tamana tana tino see hakatonutonu naa tama. A Ia ku oti te kauake tetaukareka raa kitana Tama kihakatonutonu te henua. ²³ A Ia ehiihai maa te henua kihakanau itana Tama pee ko naa hakanau laatou ite Tamana. Ttama see hakanau itana Tama raa, aia see hakanau ite Tamana, ite aa, te Tama raa ni heunatia mai te Tamana.

²⁴ "Nau etaratara atu maaoni. Naa tama ellono iaku taratara no hakanoo kite Tama ni heuna maki au nau raa, naa tama raa maki too te ora e ora hakaoti. Te Atua maki see hakatonutonu naa tama naa, ilaatou ku oti te hakahiti naa mahi te mate no too te ora. ²⁵ Nau etaratara atu maaoni. Ssao raa maki tae mai, aa teenei ku oti te tae mai, teenaa kote ssao te mate raa maki llono ite reo te Tama Te Atua. Naa tama ellono raa maki ora. ²⁶ Te ora maaoni raa, teenaa se ora etakoto ite Tamana. Peelaa hoki, te ora maaoninaa kutakoto ma se ora tana Tama, ite ora naa nikauake Te Atua kiaaia. ²⁷ Te Atua Tamana ni hakanoho tana Tama kihakatonutonu, iaa ia kote Tama te Henua. ²⁸ Kootou see oho ite taratara nei. Ssao raa maki tae mai, teenaa naa tama hakkaatoa ni mmate raa maki llono i tana reo. ²⁹ Laatou maki massike hakkaatoa inaa taaruma laatou. Naa tama ni sosorina taukalleka raa maki massike no ora, aa naa tama e sosorina hakallika iaa maki massike no hakallono isu.*

Jesus, te Tama Te Atua

³⁰ "Nau seelavaa te hai aku vana soko nau. Nau ehakatonutonu te henua ki naa taratara e kaumai Te Atua, teenei e ttonu ai aku heuna. I te aa, nau see haate maki mee aku vana e fiffai. Nau ehai a koi nau naa vana te tama ni heuna maki au nau ehiihai.

³¹ "Ki mee nau ehakaea kite henua iaku tiputipu soko nau, te henua maki hainattaa te hakanoo kiaku taratara. ³² Tevana iaa emee te Tama ehakaea kite henua iaku tiputipu. Nau e iloa maa anataratara emee iaa nau raa nitaratara maaoni. ³³ Kootou ni heuna naa tama kootouraa kioo no vasiria John iaa nau, teenaa kikauatu John te hakamaaoni.* ³⁴ Nau se mee ma nau ehiihai ma setama kihakaea iaku tiputipu. Seai. Nau ekauatu naa taratara nei kihakassaoria naa ora kootou. ³⁵ John nituu ma selamu eura no maasina. Kootou nifiafia ite maasina naa ite tamaa saaita. ³⁶ Tevana iaa, emee telaa vana maki ttoe are inaa taratara John ni hakaea iaa nau. Teenaa ko naa heuna taku Tamana ehunatia a nau. Nau maki ilotia maa nau ni heunatia mai Te Atua iana heuna

* 5.29 Dan 12.2 * 5.33 Jn 1.19-27; 3.27-30

e haia a nau nei. ³⁷ Taku Tamana ni heuna ma ki au nau raa e haka e hoki i aku tiputipu. Kootou sekillonono itana reo ka k kite i ana karamata. ³⁸ Ana taratara raa see toa kootou kitakkoto iloto naa hatumanava kootou, ikootou see hakannoo ki tana Tama nikkave mai ki te maarama nei. ³⁹ Kootou etokatoka peenaa ite Laupepa Tapu, ikootou emannatu maa te ora e ora maaoniraa ma kilaavea kootou inaa taratara naa. Naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa e taratara iaa nau. ⁴⁰ Tevana iaa kootou see fiffai ma kootou e oomai kiaa nau no too te ora.

⁴¹ “Nau seessee naa ahu naa tama te maarama nei. ⁴² Nau e iloa inaa tiputipu kootou, aa nau hoki e iloa maa te manava laa oi Te Atua seetakoto iloto naa manava kootou. ⁴³ Nau ni kaavea mai ite hiihai taku Tamana, tevana iaa kootou ni see fiffai kiaa nau. Iaa ki mee setama e au itana tino hiihairaa, teenaa kootou ma ki fiffai kiaa ia. ⁴⁴ Kootou fiffai iloo inaa hakanau kootou ki kootou soko kootou, tevana iaa kootou see illoa te hakamakkii ki hakanau Te Atua ikootou. Kootou ma kilavaa te hakannoo peehea iaa nau? ⁴⁵ Kootou see mannatu ma ko nau nei ma ki kauake naa haaeo kootou ki Te Atua. Seai. Teenaa ko Moses, ttama e taaohi manava ai kootou, a ia naa ma ki kauake naa haaeo kootou ki Te Atua. ⁴⁶ Ki mee kootou ni hakannoo maaoni ki Moses, kootou ni hakannoo hoki kiaa nau, i aa ia naa ni sissii i aku tiputipu. ⁴⁷ Ikootou see hakannoo ki ana taratara ni sissii, kootou ma ki hakannoo peehea ki aku taratara e kauatu nei?”

6

Jesus e haanai te kuturana e lasi

(Mt 14.13-21; Mk 6.30-44; Lk 9.10-17)

¹ Kimuri raa Jesus ni hano kitelaa vasi te Namu Galilee (ettapa hoki ma kote Namu Tiberias). ² Turaa tama iloo ni oo atu vaamuri, i laatou ni k kite i naa mahi Te Atua ni mee no malolloo te lo potama ni mmaki. ³ Jesus ni hano ma ana disaipol raa no nnoho i aruna te tamaa mouna. ⁴ Ssao te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. ⁵ Teenaa kittoka Jesus no kite te kuturana naa tama e oo ake kiaa ia, teenaa ki vasiri Ia ki Philip, “Taatou ma ki taavi ni kaikai i hea ki tau te haanai naa tama nei hakkaatoa?” ⁶ (A Ia ni taratara peenei ki haaiteria Philip; maaoni iaa a Ia kunaa iloa itana vana ma ki mee.)

⁷ Philip ki mee ake, “Ki taavi ni kaikai killava i naa tama nei hakkaatoa, taatou e tau te pesi ni siliva e lava naa sehua e lua no taavi ni haraoa.”

⁸ Andrew, te taina Simon Peter raa ki mee ake ki Jesus, ⁹ “E mee tetamariki tanata e mee ana haraoa erima ma

☆ 5.37 Mt 3.17; Mk 1.11; Lk 3.22

naa ika e lua. Tevana iaa naa mee naa ma ki see tau te haanai naa tama nei hakkaatoa.”

¹⁰ Jesus ki mee ake kilaatou, “Haia naa tama naa ki nnoho kilaro.” (Te kina naa e somo tana vvee.) Teenaa naa tama naa ni nnoho hakkaatoa kilaro. Te kooina naa taanata raa e noto naa simata e rima. ¹¹ Jesus ki too naa haraoa raa no lotu ki TeAtua, teenaa vaevae iloo naa haraoa naa ki naa tama e nnoho i te kina naa. A Ia ni mee hoki peenaa i naa ika. Naa tama naa ni kkai no pposu hakaraa oi iloo. ¹² Saaita laatou ni oti te kkai no pposu raa, Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Hakanaa opo naa kaikai e ttoe. Taatou ki see mee pakava naa kaikai naa.” ¹³ Teenaa ki hakanaa opo laatou naa kaikai ni ttoe naa no ppii naa kete e sinahuru maa rua. Teenaa ko te kooina ni ttoe i naa haraoa e rima naa tama naa ni kkai.

¹⁴ Saaita naa tama naa nikkite inaa mahi TeAtua ni hakassuratia Jesus raa, laatou kitaratara soko laatou, “Te nei maa oni ko te Pure TeAtua, Ttama ni llono taatou ma ki oti ku hakasura mai ki te maarama nei.” ¹⁵ Jesus ni iloa maa laatou e taratara ma ki tauhia Ia ki hakanoho ma se tuku laatou, teenaa ki masike Ia no ahe hoki ki naa mouna soko Ia.

Jesus e sare vaaruna te kirikiri ttai
(Mt 14.22-33; Mk 6.45-52)

¹⁶ Ite laasuru raa, naa disaipol Jesus raa ni oo kitai. ¹⁷ Teenaa ki oo laatou no kkake i te poti raa ki ahe ki Capernaum. Saaita raa ku pouuri, tevana iaa Jesus ni seai iloo ki tae ake kilaatou. ¹⁸ Saaita naa, te matani e lasi raa ni oko ka usa te moana. ¹⁹ Laatou ku mmao i te kina laatou ni aro mai, teenaa kikkite laatou i Jesus e sare ake vaaruna te kirikiri ttai ki laatou poti. Naa tama naa ni mattaku hakaoti. ²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou see mattaku, te nei ko nau.” ²¹ Laatou ni fiafia ki hakkakea laatou Jesus ki loto te poti laatou. I te saaita naa koi, te poti laatou naa ku tae atu ki te kina laatou e oo.

Te henua e ssee i Jesus

²² Ssoa te aso raa, naa tama ni nnoho i telaa vasi te namo raa nikkite maa teelaa se poti koi tokotasi ni moe itai. Laatou ni iloa maa Jesus ni see kake i te poti naa. Laatou nikkite maa teelaa ko naa disaipol raa koi ni kkake i te poti raa no aro ki telaa vasi. ²³ Aaraa poti i Tiberias ni hakattau ake itai te kina Jesus ni haanai te kuturana e lasi kina haraoa imuri a Ia ni lotu ki TeAtua. ²⁴ Saaita te kuturana naa nikkite maa Jesus ma ana disaipol raa ku seai, laatou ni kkake i naa poti raa no aro ki Capernaum no ssee i Jesus.

Jesus, te Haraoa e Ora

25 Saaita laatou nillave i Jesus itelaa vasi raa, laatou ki vasiri ake kiaa Ia, “Rabai, koe ni tae mai i te saaita hea?”

26 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Kootou e ssee iaa nau i kootou ni kkai no pposu i naa kaikai kootou ni kkai. Kootou ni see oomai ma i kootou ni massaro i naa mahi TeAtua ni mee.”²⁷ Kootou ki see heheuna ma ki kauatu naa kaikai e takkoto koi no ppara. Kootou ki heheuna kitoa kootou naa kaikai te ora e ora hakaoti. Teenaa ko naa kaikai ma ki kauatu te Tama te Henua, i TeAtua Tamana nituku tana hakailona iaa Ia, teenaa iaa Ia e-hiahia i tana Tama.”

28 Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Ni heuna peehea TeAtua e hiihai maa maatou ki mee?”

29 Jesus ki mee ake, “TeAtua e hiihai maa kootou ki hakannoo ki tana Tama ni kkave mai.”

30 Laatou ki vassiri hoki ki Jesus, “Se mahi TeAtua peehea koe elavaa te mee kikkite maatou, aa maatou ku hakannoo kiaa koe?”³¹ Naa tippuna maatou raa ni kkai naa haraoa telani iloto mouku. Naa taratara nei e takkoto iloto te Laupepa Tapu, ‘Laatou ni hanaia a Ia ki naa haraoa te lani.’”³²

32 Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni. Te haraoa ni kauatu Moses raa sei kote haraoa telani. Teenaa ko taku Tamana raa are e kauatu te haraoa maaoni telani.”³³ Te haraoa TeAtua e hooki raa, teenaa ko tana Tama ni kkave mai i te lani ki hakaora naa tama te maarama nei.”

34 Teenaa ki mee ake laatou, “TeAriki, kaumai te haraoa naa i te kau saaita.”

35 Jesus ki mee ake, “Nau nei ko te haraoa te ora. Naa tama e oomai kiaa nau raa ma ki see hiikkai hoki imuri, aa naa tama elotu maaoni iaa nau raa ma ki see hiiunu hoki imuri.”³⁶ Nau nitaratara atu maa kootou kuoti te kkite iaa nau, tevana iaa kootou ma ki see hakannoo mai.

37 Naa tama hakkaatoa e kaumai te Tamana raa ma ki oomai kiaa nau. Tama e au kiaa nau raa ma ki see hakaheha a nau.

38 Ite aa, nau ni see au itelani no mee akuvana e fiffai. Nau ni au no haia naa vana te tama ni heuna ma ki au nau.

39 Tama ni heuna ma ki au nau raa see hiihai ma se tama iana tama nikaumai raa etiaake. Naa tama hakkaatoa ki hakaoratia a nau ite aso hakaoti.”⁴⁰ Taku Tamana raa e hiihai maa naa tama hakkaatoa ekkite itana Tama no hakannoo kiaa i raa kittaka ma te ora e ora hakaoti. Laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti.”

41 Naa Jew raa nikaamata te taumaruu iaa Ia, iaa Ia ni mee maa, “Nau nei ko te haraoa ni au i te lani.”⁴² Teenaa kitaratara laatou peelaa, “Te nei sei ko Jesus te tama Joseph? Taatou e illoa i tana tamana ma tana tinna. Peehea ana taratara maa Ia ni au i te lani?”

⁴³ Jesus ki mee ake, “Kootou see taumaruu soko kootou.
⁴⁴ Naa tama koi e oomai kiaa nau raa ko naa tama e hakapaaina mai taku Tamana kiaa nau, aa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti.
⁴⁵ Naa pure TeAtua raa ni sissii peelaa, ‘Naa tama hakkaatoa ma ki akonakina TeAtua.’ Naa tama e hakannoo ki TeAtua no illoa iaa la raa ma ki oomai kiaa nau.* ⁴⁶ Tevana iaa see hai tama ku oti te kite i te Tamana. Ttama koi e au i TeAtua raa ku oti te kite i te Tamana. ⁴⁷ Nau e taratara atu maaoni. Ttama eloturaa etaka ma te ora e ora hakaoti.
⁴⁸ Nau nei ko te haraoa te ora. ⁴⁹ Naa tippuna kootou raa nikkai naa haraoa iloto mouku, tevana iaa laatou ni mmate. ⁵⁰ Tevana iaa te haraoa e au i telani raa, teenaa se haraoa sara. Ttama ekai te haraoa naa ma ki see mate. ⁵¹ Nau raa ko te haraoa e ora ni au i telani. Ki mee se tama ekai te haraoa nei, a ia ma ki ora hakaoti. Te haraoa ma ki kauake nau raa, teenaa ko taku haitino e hookii ki ora naa tama te maarama nei.”

⁵² Teenaa ki kaamata naa Jew raa te hakatauttau soko laatou ka taratara peelaa, “Ttama nei e kaumai peehea tana haitino ki kkai taatou?”

⁵³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Ki mee kootou see kkai te haitino te Tama te Henua ka unu tana ttoo, kootou ma ki see hai ora etakoto i kootou.
⁵⁴ Naa tama e kkai taku haitino ka unu taku ttoo raa e ttaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa laatou ma ki hakamasikeria a nau no ora i te aso hakaoti. ⁵⁵ Taku haitino nei ko te kaikai maaoni, aa taku ttoo raa ko te vai maaoni. ⁵⁶ Te tama ekai taku haitino ka unu taku ttoo raa e noho ma nau, aa nau hoki e noho ma te tama naa. ⁵⁷ Nau nei ni heunatia mai taku Tamana, ttama etaka ma te ora maaoni. Te nei etakoto ai te ora maaoni raa hoki iaa nau. Peelaa hoki, ttama ekai taku haitino raa ma ki ora, iaa nau e taka ma te ora maaoni. ⁵⁸ Te nei are te haraoa ni au i telani. Te haraoa nei see mee maa ko naa haraoa naa tippuna kootou ni kkai. Laatou naa ni mmate, tevana iaa naa tama e kkai te haraoa nei ma ki ora hakaoti.”

⁵⁹ Jesus ni ako ake naa taratara nei ki naa tama iloto te hare lotu i Capernaum.

Naa taratara te ora e ora hakaoti

⁶⁰ E tammaki naa disaipol ni llono i naa taratara nei ni mee peelaa, “Naa akonaki nei e hainattaa iloo. Ko ai ttama ma ki hakannoo ki naa taratara nei?”

⁶¹ Jesus ni iloa maa laatou etaumaruu iaa ia, teenaa ki vanaake ia peelaa, “Kootou ku mannatu ki ffuro kootou iaa nau? ⁶² Ki mee maa kootou ekkite i naa ahe te Tama te Henua raa ki tana kina ni noho imua, kootou ma ki mannatu peehea? ⁶³ Te Aitu TeAtua e hookii te ora. Naa mahi te tama te maarama nei sei ni mahi maaoni.

* 6.45 Is 54.13

Aku taratara e kauatu nei ni taratara aitu. Kootou e ora i naa taratara naa. ⁶⁴ Tevana iaa aaraa tama i kootou see hakannoo.” (Jesus ni iloa mai iloo imua ma ko ai naa tama ma ki see hakannoo aa ma te tama ma ki hakaarina a ia ki naa hakamau naa Jew.) ⁶⁵ A Ia ki ttiao atu hoki tana taratara, “Te nei taku vana ni taratara atu maa see haitama elavaa te au kiaa nau ki mee aia see hakattanaria mai TeAtua.”

⁶⁶ Tammaki iloo naa tama e tautari ki Jesus ni ffuro iaa Ia. Laatou ni see tautari atu hoki kiaa Ia. ⁶⁷ Teenaa ki vasiri ake Jesus ki tana taka sinahuru maa ttakarua disaipol, “Ai kootou, kootou ku fiffai hoki ma ki ffuro kootou iaa nau?”

⁶⁸ Teenaa ki mee ake Simon Peter, “Te Ariki, maatou ma ki ffuro ki ai? Koe naa e taka ma naa taratara te ora e ora hakaoti.” ⁶⁹ Maatou nei ku illoa maa koe naa kote Tama e Tapu ni heunatia mai TeAtua.”

⁷⁰ Jesus ki mee ake, “Kootou, te taka sinahuru maa ttakarua nei, ni tama aaku ni hiri, anii? Tevana iaa te tama tokotasi i kootou se tipua!” ⁷¹ A ia e taratara raa ko Judas, te tama Simon Iscariot. Niaaina maa ia te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa, teenaa ko ia naa ma ki oti ku hakaari ake Jesus ki naa hakamau.

7

Jesus ma ana taaina

¹ Kimuriraa, Jesus ni hano vaaroto Galilee. A Ia ni see hiihai maa Ia e hano ki Judea, i naa hakamau naa Jew raa e roorosi ki taia Ia i te kina naa. ² Te aso te Kaikai naa Harevaka raa* ku saaita koi. ³ Teenaa ki vanaa ke ana taaina naa kiaa Ia, “Masike i te henua nei aa koe ku hano ki Judea, kikkite naa tama e tautari kiaa koe raa i oo vana e mee. ⁴ See haitama e mee mmuni ana vana ki mee a ia e hiihai maa ia ki ilotia te henua. Iaa koe e mee naa heuna nei, koe ki mee ki illoa naa tama hakkaatoa te maarama nei iaa koe.” ⁵ (Ana tino taaina naa ni see illoa hoki maa ia ko te Tama TeAtua)

⁶ Jesus ki mee ake kilaatou, “Taku sao raa seki tae mai. Kootou iaa e hai maa te kau saaita e taukalleka koi i kootou. ⁷ Naa tama te maarama nei see lotoffaa eo i kootou, aa laa-tou iaa e lotoffaa eo iaa nau, i te aa, iaa nau e hai ake peanaa maa naa tiputtipu laatou see ttonu. ⁸ Kootou oo atu soko kootou. Nau ma ki see hanatu, i te aa, itaku ssao maa oni raa seki tae.” ⁹ A Ia ni kauatu naa taratara nei raa, noho iloo Ia i Galilee.

☆ **6.68** Mt 16.16; Mk 8.29; Lk 9.20 * **7.2** te Kaikai naa Harevaka raa: Te nei se ssao naa Jew maraa e mee naa taffao laatou. I te ssao te Kaikai nei raa, naa tama naa e moemmoe iloto naa tamaa harevaka, ki hakamaarona laatou ki te ssao laatou ni oomai vaaroto mouku. ☆ **7.2** Lev 23.34; Deut 16.13

Jesus ku hano ki te Kaikai naa Harevaka

¹⁰ Saaita ana taaina raa ku oti te oo ki te kaikai raa, Jesus ni masike no hanatu hoki. Tevana iaa a Ia ni hanatu mmuni, ki see kiitea a Ia naa tama te kina naa. ¹¹ Naa hakamau naa Jew raa ni sessee iaa Ia i te kina te kaikai naa. Teenaa ki vasirisiri soko laatou peelaa, “Tama nei i hea?”

¹² Naa tama te kina naa nitaratara seemuu soko laatou iaa Ia. E mee aaraa tama e taratara maa Jesus se tama taukareka. Aaraa tama iaa e taratara maa Jesus ku sare ka hakarereesia a ia te henua. ¹³ Tevana iaa see hai tama ni mee naataratara laatou naa inaa karamata te henua, i laatou e mattaku i naa hakamau naa Jew.

¹⁴ Iloto naa aso te kaikai naa, Jesus ni hano ki te Hare Tapu raa no kaamata te akonaki naa tama. ¹⁵ Naa hakamau naa Jew raa ni oho iloo iaa Ia. Teenaa ki vasirisiri soko laatou peelaa, “Tama nei e iloa peehea i te kau vana maa ia ni see tae ki naa skul e llasi?”

¹⁶ Jesus ki mee ake, “Aku taratara e ako ake ki naa tama nei seai nitaratara aaku e ffatu. Teenei nitaratara TeAtua, Ttama ni heuna maki au nau. ¹⁷ Tetama e hiihai maa ia e heunatia a ia naa vana TeAtua e hiihai raa, maki iloa ki mee maa teenei ni akonaki e oomai i TeAtua. Ttama raa maki iloa hoki, ki mee maa teenei nitaratara takutino maanatu. ¹⁸ Ttama e taratara itanatino maanatu raa, teenaa ko tetama e hakanau ia ia. Ttama e hiihai maa te henua ki hakanau i te tama ni heuna maki au ia raa, teenaa se tama maaoni, see hai vana e sara iaa ia. ¹⁹ Moses ni kauatu naa Loo, maaoni? Tevana iaa seai iloo se tama i kootou e tautari kinaa Loo naa. Nau e haia kootou ki taia raa ko te aa?”

²⁰ Naa tama e kkutu i te kina naa ki mee ake, “Koe e tauria se tipua. Ko ai ttama e mee maki hanatu no taia koe?”

²¹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Kootou hakkaatoa ni oho i taku saaita ni hakasura te mirakol tokotasi TeAtua. ²² Moses ni vanaatu ki sere naa tamalliki taanata kootou ki hakatapurua laatou (tevana iaa te laa seai ko Moses, teenaa ko naa tippuna kootou naa ni kaamata te mee naa), teenaa e serea ai kootou naa tamalliki taanata naa i te aso te Sabat.* ²³ Ki mee kootou emannatu maa naa Loo Moses raa ni see hakasara ina kootou i te saaita kootou e serea kootou naa tamalliki taanata raa i te aso te Sabat, ai kootou iaa e lloto ai iaa nau i te tama e maki raa e haia a nau no marooroo i te aso te Sabat?† ²⁴ Kootou see hakatonutonu te mee i ana tiputipu i taha. Kootou ki hakatonutonu i te ara maaoni.”

Jesus se tama peehea?

* 7.22 Gen 17.10; Lev 12.3 † 7.23 Jn 5.9

25 E mee aaraa tama i Jerusalem ni vasirisiri peela, “Teenei seai ko te tama e haia naa hakamau naa Jew raa kitaia? 26 Kootou mmata! Teenei aia etuu imua naa karamata te henua ka hai ana taratara, aa see hai tama ilaatou e huri atu no kareotia. Naa tama nei ku mannatu maa teenei maaoni ko te Mesaea? 27 Saaita te Mesaea raa ma ki au, see hai tama ma ki iloa maa ia setama te matakaaina ihea. Taatou iaa e illoa hakkaatoa i te matakaaina te tama nei ni haanau mai.”

28 Saaita naa raa, Jesus e akonaki naa tama raa iloto te Hare Tapu, teenaa ki tanitani varo ia peela, “Kootou e illoa maaoni iaa nau ma taku kina e au ai? Nau ni see au i taku tino maanatu. Ttama ni heuna ma ki au nau raa, a ia naa ko te hakamaaoni. Kootou see illoa iaa ia. 29 Nau iaa e illoa iaa ia, i aa nau e au iaa ia. Nau nei ni heunatia mai ia.”

30 Teenaa ki massike naa tama naa no mee ma ki tauhia Jesus, tevana iaa see hai tama ni kkapatu tana rima kia ia, i tana sao raa seki tae. 31 Tevana iaa e tammaki naa tama iloto te kuturana naa ni illoa maa ia ko te Mesaea, kataratara peela, “Saaita te Mesaea raa ma ki au, a ia ma ki lavaa te hakasura naa mahi Te Atua, e ttoe are i naa vana Ttama nei?”

Naaroorosi te Hare Tapu raa ku heunatia ki oo no tauhia Jesus

32 Naa Faarisi raa ni llono maa naa tama raa e taratara seemuu i Jesus inaame nei, teenaa ki massike laatu ma naa maatua hakamaatua raa no heunatia naa roorosi te Hare Tapu raa ki oo no tauhia Jesus. 33 Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ma ki noho taku tamaa saaita ma kootou, aa kioti nau kuhano kite Tama ni heuna ma ki au nau. 34 Kootou ma ki ssee iaa nau, tevana iaa nau ma ki see laavea kootou. I te aa, i kootou ma ki see lavaa te oo ake ki taku kina ma ki noho.”

35 Teenaa ki taratara naa hakamau naa Jew raa soko laatu, “Ttama nei ma ki hano ki se kina ihea see laavea taatou? Ttama nei ma ki hano ki naa matakaaina i Greece, te kina naa tama taatou raa e noho, no akonaki naa tama i Greece raa hoki? 36 A ia e mee maa taatou ma ki ssee i aa ia, aa maa taatou ma ki see llave i aa ia. A ia e taratara hoki maa taatou ma ki see ttae ki tana kina e hano. Teenei ni taratara peehea?”

Tevai e hakaora

37 Te aso hakaoti te kaikai raa, teenaa kote aso elasi. Te aso naa, Jesus ni masike no taratara vaaruna maa, “Ko ai ttama e hiiunu? Kau no unu iaa nau.” 38 Naa tama e hakannoo kia nauraa ki omai no unu. E mee pee ko te Laupepa Tapu e mee maa, “Tevai e hakaora raa ma ki llohi mai i tana hatumanava.” 39 Jesus e taratara

i te tiputipu TeAitu Tapu, teenaa naa tama e hakannoo raa ma ki too. I te saaita raa, TeAitu raa seki kaumai TeAtua, i Jesus seki hakamasikeria no hano ki aruna.

Te henua e hakatauttau i Jesus

⁴⁰ E mee aaraa tama i te kuturana naa ni llono iaa Ia no taratara maa, “Teenei maaoni ko te Pure TeAtua!”

⁴¹ Aaraa tama e mee maa, “Teenei ko te Mesaea”

Aaraa tama hoki e mee maa “Te Mesaea raa ma ki see sura mai i Galilee. ⁴² Te Laupepa Tapu raa e mee maa te Mesaea raa setama i te manava David. A Ia ma ki haanau i Bethlehem, te henua David ni noho.”*

⁴³ Teenaa ki hakatauttau naa tama naa i Jesus no maavae laatou. ⁴⁴ Aaraa tama ni mee ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa see hai tama ni kkaapa atu tana rima kiaa Ia.

Naa hakamau naa Jew see hakannoo ki Jesus

⁴⁵ Saaita naa roorosi te Hare Tapu raa ni ahe ake raa, naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua raa ki vasiri ake, “Tama naa see toomai kootou raa ko te aa?”

⁴⁶ Naa roorosi raa ki mee ake, “See hai tama e llau te taratara ma ko te tama naa.”

⁴⁷ Naa Faarisi raa ki mee ake, “Kootou hoki kullave i naa taratara kailaarao te tama naa, anii?” ⁴⁸ “Kootou e illoa maa e hai Faarisi ma naa tama hakamaatua e hakannoo ki te tama naa? ⁴⁹ Naa tama e hakannoo ki aa ia raa, teenaa ni tama see illoa i naa Loo Moses. Naa tama raa e takkoto ilaro naa haao TeAtua!”

⁵⁰ Te Faarisi tokotasi i naa Faarisi naa ko Nikodimus, te tama ni hano no mmata i Jesus imua.* Aia ki mee ake ki naa tama laatou, ⁵¹ “I loto naa Loo taatou raa, taatou seelavaa tettapavare maa te tama e hakasara naa Loo. Taatou ki toomai te tama naa no hakannoo hakaraaoi ki ana taratara imua. Ki oti raa taatou ku hakatuu ma se ssara peehea te tama naa ni mee.”

⁵² Naa Faarisi raa ki mee ake ki Nikodimus, “Koe hoki setama e au i Galilee? Koe kum mata hakaraaoi iloo i naa taratara e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa ki iloa koe maa se ai iloo setama i Galilee ni heheuna ma se pure TeAtua.” ⁵³ [Ki oti raa massike iloo laatou ka oo ki naa hare laatou.

8

Te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaa tanata

¹ Jesus ni masike no hano ki aruna te Mouna naa Oliv.
² Tahaata poo raa, a Ia ni ahe ki te Hare Tapu. Naa tama te henua naa ni kkatu ake hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ki noho Ia kilaro no akoako ki laatou. ³ Teenaa ki hakattaki ake

* 7.42 2 Sam 7.12; Mic 5.2 * 7.50 Jn 3.1-2

naa tisa naa Loo raa ma naa Faarisi te ffine hai aavana e laavea e moe ma telaatanata. Te ffine naa ni taakina ake laatou no hakatuuria imua laatou hakkaatoa. ⁴ Teenaa ki mee ake laatou ki Jesus, “Rabai, te ffine hai aavana nei nilaavea e moe ma telaatanata. ⁵ Iloto naa Loo maatouraa, Moses nituku tanataratara maa te ffine hai huri peenei kitauatia ki naa hatu ki mate. Peehea ootaratara i te mee nei?”^{*} ⁶ Teenei se taratara laatou e mee ma ki taikitia laatou Jesus. Tevana iaa Jesus ni suru koi kilaro no sissii ki te kerekere raa ki tana mataarima.

⁷ Laatou nittuu koi ka vasirisiri ake te lopotavana kiaa Ia. Teenaa ki masike Jesus no mee ake kilaatou. “Tama ikootou e iloa maa ia seai iloo tana sara tokotasi raa, a ia kuttoni te hatu mua.” ⁸ Ki oti raa a ia ki suru hoki no sissii ki te kerekere. ⁹ Saaita laatou ni llono i te taratara nei, masike iloo laatou no morimori ki naa hare laatou, e kaamata ki naa tama mattua imua. Teenaa ko Jesus soko Ia koi ni noho, aa te ffine naa hoki koi tuu i te kina naa. ¹⁰ Teenaa ki masike Jesus ki aruna no mee ake ki te ffine naa, “Teehea laatou? E hai tama koi noho ki hai atu oo sara?”

¹¹ Te ffine raa ki mee ake, “Te Ariki, see hai tama.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau hoki see hai atu oo haisara. Koe ku hano, tevana iaa koe ki see ppena hoki ni haisara.”]

Te maasina te maarama nei

¹² Jesus kitaratara ake hoki ki naa Faarisi, “Nau nei ko te maasina te maarama nei. Naa tama e tautari kiaa nau raa makittaka ma te maasina te ora, ala latou ma ki see ttaka i te pouri.”^{*}

¹³ Naa Faarisi raa ki mee ake, “Teenei koe ku taratara koi iaa koe sokkoe. Teenaa seai ni taratara maaoni.”^{*}

¹⁴ Teenaa ki mee ake Jesus kilaatou, “Niaaina maa nau e taratara iaa nau soko nau, nau e taratara maaoni. I te aa, iaa nau e iloa itakukina ni au. Nau hoki e iloa itakukina ma ki oti ku hano. Kootou iaa see illoa i takukina ni au ma takukina ma ki oti ku hano. ¹⁵ Kootou e hakatonutonu aaraa tama inaa tino mannatu kootou, naa tamavare te maarama nei. Nau iaa see illoa te hakatonutonu telaatama. ¹⁶ Ki mee nau e taratara ma setama e sara, teenaa aku taratara naa ni taratara maaoni. I te aa, iaa nau see mee aku vana soko nau. Taku Tamana ni heuna ma ki au nau raa e taka ma nau. ¹⁷ Naa Loo kootou raa e sissii maa te saaita te takarua e taratara ki te taratara tokotasi, teenaa kootou e illoa maa naataratara takarua naa ni taratara maaoni. ¹⁸ Nau e hakaea atu ki illoa kootou i aku tiputipu. Taku Tamana raa hoki e hakaea atu i aku tiputipu.”

¹⁹ Teenaa ki vasiri ake laatou ki Jesus, “Teehea too tamana?”

^{*} **8.5** Lev 20.10; Deut 22.22-24

^{*} **8.12** Mt 5.14; Jn 9.5

^{*} **8.13** Jn 5.31

Jesus ki mee ake, “Kootou see illoa iaa nau ma taku Tamana. Ki mee kootou ni illoa iaa nau, teenaa kootou ni illoa hoki i taku Tamana.”

²⁰ Jesus ni akoako ake naa taratara nei iloto te Hare Tapu, i te kina naa mane te Hare Tapu raa e tukutuku. See hai tama ni oo ake no tauhia Ia, i tana sao raa seki tae.

Kootou see lavaa te oo ake ki taku kina e hano

²¹ Jesus ki mee ake hoki, “Nau maki hakataha i kootou. Kootou maki ssee iaa nau, tevana iaa kootou maki mmate ma naa haisara kootou. Kootou maki see lavaa te oo ake ki taku kina e hano.”

²² Teenaa ki ffuri naa hakamau naa Jew raa no taratara sokolaatou, “Tama nei e hai maa taatou maki see oo ake ki tana kina e hano. Tama nei e mee maki taa soko ia?”

²³ Jesus ki mee ake, “Kootou nitama te maarama ilaro nei. Nau iaa se tama ni au i aruna. Nau sei se tama te maarama nei.” ²⁴ Teenaa ko taku vana ni taratara atu maa kootou maki mmate ma naa haisara kootou ki mee kootou see illoa maa ‘Nau nei ko Nau.’”

²⁵ Teenaa ki vasiri ake laatou, “Koe ko ai?”

Jesus ki mee ake, “Nau kuoti te hakaari atu ki kootou. ²⁶ Nau e mee telopo taratara ki kauatu ki kootou, ki illoa kootou ma naa sosorina kootou see ttonu. Tevana iaa te Tama ni heuna maki au nau raa se Tama e taratara ki te taratara maaoni. Nau e tarataraina koi nau aku taratara ni llono iaa Ia.”

²⁷ Laatou ni see illoa maa Jesus e taratara i te Tamana. ²⁸ Teenaa ki vanaake Jesus peelaa kilaatou, “Saaita te Tama te Henua raa e saaua kootou ki aruna, kootou maki illoa maa ‘Nau ko Nau.’ Kootou maki illoa hoki maa nau ni see hai aku vana soko nau. Aku taratara hakkaatoa ni kauatu raa ni taratara e kaumai taku Tamana. ²⁹ Te Tama ni heuna maki au nau raa e taka ma nau. Nau ni see tiiake Ia ki taka soko nau, iaa Ia e hiahia iana heuna ni heunatia a nau.”

³⁰ Etammaki naa tama ni llono naa taratara Jesus nei ni illoa maa ia ko te Tama TeAtua.

Naa tamalliki Abraham

³¹ Teenaa Jesus ki mee ake ki naa tama e hakannoo kiaa Ia, “Ki mee kootou e taaohi ki aku akonaki ni kauatu ki kootou, kootou naa ni disaipol aaku maaoni. ³² Kootou maki ilotia kootou te hakamaaoni, aa kootou maki oti ku hakattanaria te hakamaaoni naa.”

³³ Teenaa ki mee ake laatou, “Maatou nitama te manava Abraham. Maatou sei iloo ki heheuna poe i telaa tama. Koe e taratara maa maatou maki hakattanaria i te aa?”[☆]

³⁴ Jesus ki mee ake, “Nau e taratara atu maaoni. Tama e hakamanani ki te tiputipu see tonu raa maki hakavaarea

te tiputipu naa. ³⁵ Te tama e heheuna poe i telaa tama raa ma ki see noho hakaoti ma te haanauna naa. Ttama e haanau iho i te haanauna naa iaa ma ki noho hakaoti. ³⁶ Teenei evanaatu ai nau, ki mee koe ni hakattanaria te Tama TeAtua, koe naa ma ki ttana maaoni. ³⁷ Nau e iloa maa kootou nitama te manava Abraham, aa teenei kootou ku mannatu ma ki oomai no taia nau, i kootou see hakannoo ki aku taratara. ³⁸ Nau e taratara atu i aku mee ni haka kiitea taku Tamana. Kootou iaa e hai ki naa taratara kootou ni llono i te tamana kootou.”

³⁹ Teenaa ki mee ake laatou, “Maatou tamana ko Abraham.”

Jesus ki mee ake, “Ki mee kootou nitama maaoni Abraham, kootou ni tautari ki naa vana Abraham ni mee. ⁴⁰ Nau e kauatu koi naa taratara maaoni ni kaumai TeAtua, aa teenei kootou kulellere ki oomai no taia nau. Abraham ni see sosorina peenaa! ⁴¹ Kootou naa ku sosorina iloo ma ko te tamana kootou.”

Teenaa ki mee ake laatou, “TeAtua tana tino ko maatou Tamana. Maatou nei ni tamalliki aana maaoni.”

⁴² Jesus ki mee ake, “Ki mee kootou ni tamalliki maaoni TeAtua raa, kootou ni fiffai kiaa nau, ite aa, iaa nau ni heunatia mai TeAtua, aa teenei nau e noho nei. Nau ni see au itaku hiihai. Nau ni heunatia mai TeAtua. ⁴³ Kootou e illoa ite vana kootou see lavaa te massaro i aku taratara nei? Kootou see massaro i kootou see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau. ⁴⁴ Kootou ni tamalliki kootou tamana, Satan, teenaa kootou e fiffai ma ki tautari kootou ki te hiihai kootou tamana. Kaamata mai iloo imua raa, a ia naa se tama taa tama. Aia sei iloo ki taratara ki te taratara maaoni, ite aa, te hakamaaoni raa see takoto iloto tana manava. Aia esare koi ka hai ki te taratara kailaarao, iaa ia nitipu ake ma te taratara kailaarao. Aia e taratara kailaarao iaa ia raa ko te tamana naa tama taratara kailallao. ⁴⁵ Nau iaa e taratara ki te taratara maaoni, teenaa see hakannoo ai kootou iaa nau. ⁴⁶ Ko ai te tama i kootou e lavaa te mee mai maa nau setama haisara? Ki mee maa nau e taratara maaoni, ai kootou see hakannoo iaa nau? ⁴⁷ Naa tama maaoni TeAtua raa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Kootou see hakannoo ki naa taratara TeAtua i kootou sei nitama TeAtua maaoni.”

Jesus ma Abraham

⁴⁸ Teenaa ki mee ake laatou, “E aa? Maatou ni see vanaatu maa koe se tama haka Samaria e tauria naa tippua?”

⁴⁹ Jesus ki mee ake, “Nau see tauria naa tippua. Nau e tuku ki naa vana taku Tamana. Kootou iaa see tuku ki aku vana. ⁵⁰ Nau see hakanau iaa nau soko nau, tevana iaa e mee tana Tama e hiihai maa te henua ki hakanau iaa nau. A ia naa kote Tama e hakatonutonu maaoni. ⁵¹ Nau e taratara atu maaoni. Te tama e tautari ki aku taratara nei ma ki see lavaa te mate.”

52 Teenaa kimee ake laatou, “Teenei maatou ku illoa maa koe maaoni e tauria naatippua! Abraham maa naa pure TeAtua raa ni mmate hakkaatoa. Koe iaa e taratara maa naa tama e tautari ki oo taratara raa ma ki see lavaa te mmate. 53 Abraham, maatou tamana raa ku oti te mate. Koe e mee maa koe se tama hakamaatua are i Abraham? Naa pure TeAtua raa hoki ku oti katoo te mmate. Koe e maanatu maa koe se tama peehea?”

54 Jesus kimee ake, “Kimee nau e hakanau iaa nau soko nau, teenaa nau e hakanau vare koi. Ttama e hakanau iaa nau raa kotaku Tamana, te Tama e vana kootou ma se Atua kootou. 55 Kootou see illoa iaa Ia, nau iaa e iloa iaa Ia. Kimee nau e taratara maa nau see iloa iaa Ia, nau nei kutaratara kailaarao ma kokootou. Tevana iaa nau e iloa iaa Ia, teenei e hakannoo ai nau ki ana taratara. 56 Kootou tamana, Abraham, ni hiahia iaa ia ma ki kite i taku saaita ma ki hakasura mai. Tana saaita ni kite i te aso naa raa, a ia ni hiahia iloo.”

57 Laatou ki mee ake hoki, “Koe e vana maa koe ni kite peehea i Abraham, maa koe seki tae ki te mataarima oo setau?”

58 Jesus kimee ake. “Nau e taratara atu maaoni. Saaita Abraham seki haanauria tana tinna raa, ‘Teenei Nau.’”

59 Teenaa ki okooko laatou naa hatu raa ki tauatia laatou Jesus, tevana iaa Jesus ni hakapouuri tana haitino ka sare ki haho te Hare Tapu.

9

Ttama e ppuni ana karamata e haia Jesus no kite

1 Jesus ni sasare no kite te tanata e ppuni ana karamata. Ttama naa ni haanau ma naa karamata e ppuni. 2 Teenaa ki vasiri ake naa disaipol raa ki Jesus, “Rabai, ko ai ttama i te tanata nei ma ana maatua raa ni mee tana sara ki haanau mai a ia ma naa karamata e ppuni?”

3 Jesus kimee ake, “Naa karamata te tanata nei see ppuni maa iaa ia e mee ana sara. Seai. Ana karamata hoki see ppuni maa inaa haisara ana maatua. Aia ni haanau mai maa naa karamata e ppuni nei ki k kite te henua inaa heheuna naa mahi TeAtua iaa ia. 4 Ssao te mee raa koi maarama, taatou ki heunatia taatou naa heuna te Tama ni mee ma kiau nau. Tepoo raa ku saaita koi, teenaa kotessao see haitama e lavaa te heheuna. 5 Taku sao koi noho ite maarama nei, nau e hakamaasina te maarama nei.”*

6 Kimuri ana taratara nei raa, Jesus ni saavare ki te kerekere no hakauru te kerekere raa ma ana saavare. Teenaa ki too Ia te kerekere e hakauru naa no aamosi naa karamata te tanata. 7 Teenaa kimee ake Ia

* 9.5 Mt 5.14; Jn 8.12

ki te tanata naa, “Tere no huihui oo karamata i te vai Siloam.” (Te inoa naa e mee maa, ‘Heunatia’.) Teenaa ki hano te tanata naa no huihui ana karamata. Ana karamata ni taukalleka i tana saaita ni ahe ake.

⁸ Naa tama e noho tauppiri ki te tanata naa ma naa tama nikkite i ana sasare ka kainnoo mee imua raa ki vasirisiri peelaa, “Teenei seai ko te tanata ni noho imua ka kainnoo mee?”

⁹ E mee aaraa tama e taratara peelaa, “Teenei ko ia!” Aaraa tama ia e taratara peelaa, “Seai, teenei se tama sara. Ttama nei koi e tiputipu ma ko ia.”

Teenaa ki mee ake te tanata naa kilaatou, “Nau nei ko te tanata naa.”

¹⁰ Naa tama naa ki mee ake, “Koe ni lavaa te kite peehea?”

¹¹ Teenaa ki mee ake ia, “Te tanata e ttapa ma ko Jesus raa ni aamosia a ia aku karamata ki te pelapela. Ki oti raa mee mai iloo ma ki hano nau no huihui aku karamata i te vai Siloam. Teenaa ki hano nau no huihui iloo aku karamata. Taku saaita ni oti te huihui aku karamata raa, aku karamata ni tallaki hakkaatoa. Teenei e taukalleka ai aku karamata.”

¹² Teenaa ki vasiri ake laatou, “Teehea ttama naa?”

A ia ki mee ake, “Nau see iloa.”

Naa Faarisi raa e vasiria laatou te tanata

¹³ Teenaa taakina iloo laatou te tanata ni ppuni ana karamata raa ki naa Faarisi. ¹⁴ Naa karamata te tanata naa ni haia Jesus no taukalleka i te aso te Sabat.

¹⁵ Naa Faarisi raa ki vasiria laatou te tanata naa ma ana karamata ni taukalleka peehea. Teenaa ki mee ake te tanata, “Aku karamata ni aamosia a ia ki te pelapela. Teenaa hano iloo nau no huihui aku karamata, aa teenei nau ku kite.”

¹⁶ Aaraa Faarisi ki mee maa, “Ttama ni haia a ia ana karamata naa seai se tama ni heunatia mai TeAtua, i aa ia see tautari naa Loo te Sabat.”

Aaraa tama ia e mee ake maa, “Ki mee a ia se tama haisara, peehea ana mee naa mahi TeAtua nei?” Teenaa ki hakatauttau naa Faarisi raa soko laatou no maavae iloo laatou.

¹⁷ Naa Faarisi raa ki vasiri hoki ki te tanata, “Koe e taratara maa koe ni haia te tama naa no kite, koe e maanatu maa teenaa ko ai?”

Te tanata naa ki mee ake, “A ia se pure TeAtua.”

¹⁸ Naa hakamau naa Jew raa ni see fiffai iloo maa laatou ki taratara maa te tanata naa ni haanau mai ma naa karamata e ppuni, aa maa teenei ku taukalleka. Teenaa ki kannatia laatou naa maatua te tanata naa ¹⁹ no vasiria, “Teenei se tama koorua? Koorua e mee maa ia ni haanau ma naa karamata e ppuni; naa karamata tama nei ni taukalleka peehea?”

20 Teenaa ki mee ake naa maatua te tanata naa, “Maaua e illoa maa teenei setama maaua, aa maaua e illoa maa ana karamata ni ppuni i tana saaita ni haanau. 21 Tevana iaa maaua see illoa maa ia nei kukite peehea i te saaita nei. Maaua hoki see illoa maa ana karamata ni haia ai no taukalleka. Kootou vasiri atu kia ia; a ia kumatua. Aia elavaa te taratara atu soko ia.” 22 Ana maatua nei ni taratara peenei ilaaua e mattaku i naa hakamau naa Jew. Naa hakamau naa kuoti tetuku laatou taratara maa naa tama e mee maa Jesus ko te Mesaea raa ma ki kerekereia laatou i te harelotu. 23 Teenaa ko te vana naa maatua te tanata naa ni mee ake maa, “Aia kumatua, vasiri atu kia ia.”

24 Te tanata ni ppuni ana karamata naa ni hakahe ake hoki laatou no vasiria, “Koe ki tuku se taratara maa imua naa karamata TeAtua maa koe ma ki taratara maaoni! Maatou e illoa maa tetama ni hanatu no haia oo karamata no taukalleka raa se tama haisara.”

25 Ttanata naa ki mee ake, “Nau see illoa maa teenaa setama haisara maaoni, maa seai. Nau e illoa koi maa aku karamata ni ppuni imua, aa teenei nau kukite i te saaita nei.”

26 Laatou ki vasiri hoki, “Oo karamata ni haia a ia peehea no taukalleka?”

27 Teenaa ki mee ake te tanata naa, “Nau kuoti te taratara atu ki kootou, aa kootou see hii hakannoo mai. Kootou fiffai maa nau ki hakahehe atu te taratara nei kiaa? Kootou pee ku fiffai hoki ma ki tautari kootou i te tama naa, anii?”

28 Teenaa ki fiffuri atu laatou no sasaakiria te tanata naa ka mee ake peela, “Koe se disaipol ttama naa, maatou iaa ni disaipol Moses! 29 Maatou e illoa maa TeAtua kuoti te taratara ki Moses. Too tama e taratara naa iaa, maatou see illoa maa ia se tama ni sura mai i hea.”

30 Ttanata raa ki mee ake, “Kootou kullee naa mouri kootou, i kootou see illoa maa teenei setama e au i hea. Aku karamata iaa ni haia tama nei no taukalleka! 31 Taatou e illoa hakkaatoa maa TeAtua see hakannoo ki naa tama haisara. A ia e hakannoo koi ki naa tama e llono i ana taratara. 32 Kaamata mai iloo imua raa, see hai tama kuoti telono ma setama ni lavaa te mee naa karamata tetama e haanau see kite no taukalleka. 33 Ki mee teenei seai setama ni heunatia mai TeAtua raa, a ia ni see lavaa te hakasura ana vana peenei.”

34 Teenaa ki mee ake laatou, “Koe setama ni haanau mai iloto naa haisara. Koe e hiihai maa koe e akonaki mai ki maatou?” Teenaa ki kerekereia laatou te tanata naa no puuia ki see hanake hoki ki te harelotu.

Naa tama see kkite

35 Saaita Jesus nilono itevana nimeena, a la nilave itetanatanaa no vasiriake, “Koe eiloa maaoni i te Tama te Henua?”

36 Teenaa kimee ake te tanatanaa, “TeAriki, hakaari mai ki lavaa nau te iloa i Tama naa.”

37 Jesus kimee ake, “Koe kuoti te kite iaa Ia. Teenei ko Ia nei e taratara koorua.”

38 Teenaa ki hakamaruu te tanatanaa ki ana turi no mee atu, “TeAriki, nau e iloa maa koe te Mesaea.”

39 Jesus kimee ake, “Nau ni au no hakatonutonu naa tama te maarama nei, ki kkite naa tama e ppuni naa karamata laa-tou, aa naa tama e kkite raa ki ppuni naa karamata laatou.”

40 Naa Faarisi nittuu kallono i ana taratara raa ki vasiriake, “Koe evana maa maatou hoki eppuni naa karamata maatou?”

41 Teenaa kimee ake Jesus, “Ki mee naa karamata kootou nippuni maaoni raa, kootou ni see haisara e takkoto. Aa teenei kootou e hai maa kootou e kkite raa, naa haisara kootou naa e ttaka koi ma kootou.”

10

Te parapol te tama e roorosi ana sipsip

1 Jesus kimee ake, “Nau e taratara atu maaoni, te tama see uru tonu i te tootoka te hiri naa sipsip raa, teenaa se tama kailaarao. A ia e kake koi hakavasi te hiri raa no uru ki loto.

2 Tama e uru tonu i te tootoka te hiri raa, teenaa ko te tama maaoni e roorosi naa sipsip. 3 Tama e roorosi te tootoka raa e taaraki atu te tootoka raa kiaa ia, aa naa sipsip raa e mmate itana reo. A ia e kannaa ki ana tino sipsip raa

ki naa inoa laatou ka hakattaki naa manu naa ki haho te hiri.

4 Tana saaita e hakauru naa sipsip naa ki haho raa, a ia maraa e sare imua, ki tautari ake ana sipsip naa vaamuri, ilaatou e mmate itana reo. 5 Ana sipsip naa ma ki see lavaa te tautari ki telaa tama. Laatou ma ki ffuro no mmuni, ilaatou see mmate i te reo ttama naa.”

6 Jesus ni hakaea ake te parapol nei, tevana iaa naa tama naa ni see massaro i ana taratara naa.

Jesus te Tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip

7 Teenaa kimee ake hoki Jesus, “Nau e taratara atu maaoni. Nau nei ko te tootoka te hiri naa sipsip. 8 Naa tama ni oomai imua itakusaaita ni au raa, teenaa nitama kailallao. Naa sipsip raa ni see hakannoo ki laatou.

9 Nau nei ko te tootoka. Naa tama e uru mai i aa nau raa ma ki hakassaoria. Laatou ma ki ttana te oomai ki hare ka oo hoki ki haho nossee naa kaikai laatou. 10 Tama kailaarao raa e uru mai koi no kailaarao, no taa tama, aa no seua naa mee iloto te hiri. Nau iaa ni au ki kaatoa naa ora kootou ki te kau vana e taukalleka.

11 “Nau raa ko te tama e roorosi hakaraaoi naa sipsip. Nau elavaa te mee kimate nau, ki tokonaki nau ki aku sipsip. 12 Ttama etauia ki roorosi naa sipsip raa elavaa koi tere no mmuni itana saaita ekite ma se manu vao e tere ake ki naa sipsip. Te manu vao naa ma ki osohia a ia naa sipsip raa ka ffuro huri naa sipsip. Te tama naa ma ki see maanatu ki naa sipsip i aa ia e iloa maa teenaa seai ni tino sipsip aana. 13 Ttama etauia ki roorosi naa sipsip raa ma ki tere, i aa ia e roorosi koi naa sipsip raa ma ki tauia ia, a ia ia see aroha i naa sipsip. 14 Nau ia ko te tama e roorosi hakaraaoi ki naa sipsip. Nau e iloa hakaraaoi iloo i aku sipsip, aa aku sipsip raa hoki e iloa ia nau, 15 e mee koi pee ko te Tamana e iloa hakaraaoi iloo ia nau, aa nau hoki e iloa i te Tamana. Nau e iloa i aku sipsip raa pee ko naa iloa aku sipsip raa ia nau. Nau elavaa te mee kimate nau ki tokonaki nau ki laatou.☆ 16 E mee hoki aaraa sipsip aaku koi ttaka vaahaho te hiri. Nau ma ki hakauru mai naa sipsip naa kiloto te hiri nei. Laatou ma ki hakannoo kiaa nau, aa laatou ma ki ttaka hakapaa ilaro te roorosi te tama tokotasi.

17 “Te Tamana e haitama laoi ia nau, ite aa, nau e hainauhie te hookii ake taku ora, ia nau e iloa maa ia ma ki oti ku hakahe mai hoki taku ora imuri. 18 See hai tama elavaa te too taku ora ia nau. Nau taku tino e hookii taku ora soko nau. Nau hoki elavaa te hakahe taku ora soko nau. Te nei nitaratara taku Tamana ni kaumai kiaa nau.”

19 Naa Jew raa ni hakatauttau soko laatou i te saaita laatou ni llono i naa taratara nei. 20 Tammaki naa tama ilaatou ni mee maa, “Ttama nei e tauria te tipua. Ttama nei e vvare. Kootou hii hakannoo peehea ki naa taratara ttama nei?”

21 Tevana ia, e mee aaraa tama etaratara peela, “Te tama e tauria te tipua raa see lavaa te taratara peeni. Peehea naa lavaa te tipua raa te haia a ia naa karamata naa tama e ppuni raa ki taukalleka?”

Te henua see fiffai ki Jesus

22 Te mee raa kutae ki te ssao saumakallii. Te kaikai e lasi e ttapa ma ko Hakatapu te Hare Tapu raa e mee i Jerusalem. 23 Saaita Jesus ni sasare vaaroto te kina e ttapa ma ko te Hakaseke i-taha Solomon iloto te Hare Tapu, 24 naa tama raa ni hakakkutu ake no vasiri kiaa Ia, “Koe ku ttari ki aa? Taratara maaoni mai ki maatou. Koe maaoni ko te Mesaea?”

25 Jesus ki mee ake ki naa tama raa, “Nau ku oti te taratara atu ki kootou, tevana ia kootou ni see fiffai maa kootou e hakannoo kiaa nau. Aku vana e mee i naa mahi

☆ 10.15 Mt 11.27; Lk 10.22

taku Tamana raa e hakailoa atu i aku tiputipu. ²⁶ Tevana iaa kootou ma ki see fiffai maa kootou ki hakannoo, ite aa, kootou seai ni sipsip aaku. ²⁷ Aku sipsip raa e mmate i taku reo. Nau e iloa ilaatou, aa laatou e tautari kiaa nau. ²⁸ Teora eora hakaotiraa ekauake nau kilaatou, aa laatou ma ki see lavaa te mmate. See hai tama e lavaa te uhukia laatou i aku rima. ²⁹ Taku Tamana ni hookii mai naa tamana e haimahi iaruna naatama hakkaatoa. See hai tama e lavaa te uhukia a ia naa tamana i naa rima taku Tamana. ³⁰ Maaua ma te Tamana e mee ma setama tokotasi.”

³¹ Teenaa ki massike hoki naa tamana no okooko hoki naa hatu raa ki tauatia laatou Jesus. ³² Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau ku oti te ppena te kau vana taukalleka te Tamana ni kaumai kiaa nau ki heheuna, kakkite kootou. Teenaa ko naa mee peehea te nei e mee ai ma ki oomai kootou no tauatia nau ki naa hatu?”

³³ Laatou ki mee ake, “Koe see haia maatou ma ki tauatia maa i oo vana taukalleka ni mee. Seai. Maatou e mee i aa koe ku taratara iloo pee ko koe ko TeAtua. Maatou e illoa maa koe se tamavare koi, aa te nei koe ku hai maa koe ko TeAtua.”*

³⁴ Jesus ki mee ake hoki, “Naa taratara raa e mmau iloto naa Loo kootou maa TeAtua e mee maa, ‘Nau e mee atu i kootou niatua.’* ³⁵ Taatou e illoa maa naataratara e takkoto ite Laupepa Tapu raa ni taratara maaoni. TeAtua ni kannaa naa tamana ma ni niatua, teenaa ko naa tama ni kauake anataratara. ³⁶ Nau iaa ni hakamaatinoria te Tamana no heunatia mai kite maarama nei. Kootou e taratara peehea maa nau e mee ma ki hakahiti nau i TeAtua i aa nau e mee maa nau ko te Tama TeAtua? ³⁷ Aa teenaa, kootou ki see hakannoo ki aku taratara ki mee nau see heunatia a nau naa vana taku Tamana e hiihai maa nau ki mee. ³⁸ Ki mee kootou see hakannoo ki aku taratara, aa kootou ku mmata ki naa mahi TeAtua e haia a nau, ki illoa ai kootou no massaro maa taku Tamana raa e taka ma nau, aa nau hoki e taka ma taku Tamana.”

³⁹ Teenaa ki massike hoki laatou no mee ma ki tauhia laatou Jesus, tevana iaa Jesus ni hakasee seemuu koi no hakataha ilaatou.

⁴⁰ Kimuri raa Jesus ni ahe no hakahiti ki telaa vasi te Riva Jordan, ki te kina John ni hakaukau tapu naa tama, no noho ia ite kina naa.* ⁴¹ Tammaki naa tama ni oo ake kiaa ia. Teenaa ki mee naataratara laatou peela, “TeAtua ni see hai mahi ni hakasuratia John. Tevana iaa naa taratara hakkaatoa John ni mee ite Tama nei ni taratara maaoni iloo.” ⁴² Turaa tama iloo ite kina naa ni illoa maa Jesus ko te Tama TeAtua.

* 10.33 Lev 24.16 * 10.34 Ps 82.6 * 10.40 Jn 1.28

11

Te mate Lazarus

¹ Teelaa setanata e noho i Bethany, tana inoa ko Lazarus. Te tama naa ni maki. Mary lauaa ma tanataina Martha, e noho hoki i te kina naa.* ² (Teenei ko Mary ni nnini tana kaakaa manoni ki naa tapuvae TeAriki ka hakapakupaku ki ana lauru. Teenaa ko tana kave, Lazarus, teelaa e maki.)* ³ Te haanau naa nikkave lauaa taratara ki Jesus peelaa, “TeAriki, too soa raa e maki.”

⁴ Te saaita Jesus nilono te taratara nei raa, a Ia ni mee tana taratara peelaa, “Te maki naa ma ki see mee te tama naa no mate. Teenei se ara e mee ki k kite naa tama te maarama nei i naa mahi TeAtua, aa e mee hoki ki ilotia naa mahi e takkoto i te Tama TeAtua.”

⁵ Jesus nillee tana manava i te haikave Lazarus ma Mary aa ko Martha. ⁶ Tevana iaa tana saaita nilono i te maki Lazarus raa, a Ia ni noho ake iloo ana aso elua i tana kina e noho naa. ⁷ Kimuri raa, mee ake iloo Ia ki ana disaipol, “Taatou ki ahe ki Judea.”

⁸ Teenaa ki mee ake ana disaipol, “Rabai, see rooroa koi raa, koe ni haia naa tama te kina naa ma ki tauatia ki naa hatu. Peehea naa ahe atu taatou ki te kina naa?”

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Telaa raa e sopo i te tahaata no suru i te laasuru, anii? Ttama e sasare i te ao raa see lavaa te llave ana vae no leiho, i te henua koi maarama. ¹⁰ Aa ki mee laatou e sassare i te poo, laatou ma ki llave naa vae laatou, i te mee raa e pouri.” ¹¹ A Ia ki mee ake hoki, “Taatou soa, Lazarus, e moe koi. Nau ma ki hanatu no haarona ia.”

¹² Ana disaipol raa ki mee ake, “TeAriki, ki mee a ia e moe, teenaa a ia ma ki taukareka.”

¹³ Laatou ni mannatu maa Jesus evana maa Lazarus e moe vare koi. Laatou see illoa maa Jesus e taratara raa ko Lazarus ku oti te mate. ¹⁴ Teenaa ki taratara ake hakaraaoi Jesus kilaatou, “Lazarus ku oti te mate, ¹⁵ tevana iaa e taukareka iloo ia nau ni see noho i te kina naa, ia nau e hiihai maa kootou ki k kite i taku vana ma ki mee ki Lazarus, ki illoa kootou i aku mahi. Taatou ki oo no mmata i aa ia.”

¹⁶ Teenaa ki mee ake Thomas (e ttapa ma ko te Maasana) ki ana soa disaipol, “Taatou hakkaatoa ki oo, ki mmate hakapaa taatou maa Ia!”

Jesus ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni

¹⁷ Saaita Jesus ni tae atu ki Bethany raa, a Ia nilono maa teenei kote haa naa aso Lazarus ni moe iloto te kava. ¹⁸ Bethany see mmao i Jerusalem, e noto i naa mael elua.

¹⁹ E tammaki naa Jew ni oo ake no mmata i te haanau Mary ma Martha, ki hakaaneane ki laaua i te mate laaua kave.

²⁰ Saaita Martha nilono maa Jesus ku hanake raa, a ia ni hanatu kiaa Ia i te ara. Maryiaa ni noho ake i hare.

²¹ Teenaa ki mee ake Martha ki Jesus, “Te Ariki, ki mee koe ni noho i te kina nei, taku kave nei ni see mate are!

²² Tevana iaa nau e iloa maa Te Atua ma ki haia a Ia oo vana e hiihai maa Ia ki mee.”

²³ Jesus ki mee ake, “Too kave naa ma ki masike no ora.”

²⁴ Teenaa ki mee ake Martha, “Nau e iloa maa ia ma ki masike i te aso hakaoti.”

²⁵ Jesus ki mee ake, “Nau nei ko te hakamasike te mate aa te ora maaoni. Te tama e iloa maa nau nei ko te Mesaea raa ma ki ora, niaaina maa ia ku oti te mate. ²⁶ Naa tama hakkaatoa e ora aa e illoa te mee nei ma ki see lavaa hakaoti te mmate. Koe e hakannoo no iloa i aku taratara nei?”

²⁷ Martha ki mee ake, “Te Ariki, nau e iloa maa koe ko te Mesaea, te Tama Te Atua, te Tama ni tukua ki au ki te maarama nei.”

Jesus e tani

²⁸ Kimuri naa taratara laaua nei, Martha ni ahe no taratara ake seemuu ki tana taina, Mary, “Te Rabai raa ku oti te tae mai. A Ia e vasiri iaa koe.” ²⁹ Saaita Mary nilono i naa taratara nei, a ia ni masike no tere ki haho no mmata i Jesus. ³⁰ (Saaita naa raa, Jesus seki tae ake ki naa hare. A ia koi noho i tana kina nittiri i Martha.) ³¹ Saaita naa Jew ennoho i te hare ka hakaaneane i Maryraa nikkite i Mary esopo notere raa, laatou nittau maa Mary kutere hoki kite kava no noho katanitani. Teenaa ki oo atu laatou vaamuri Mary.

³² Tana saaita ni tae atu ki Jesus raa, hakaleiho iloo ia no tuu ki ana turi i naa vae Jesus no mee ake, “Te Ariki, ki mee koe ni noho i te kina nei raa, taku kave nei ni see mate are.”

³³ Jesus nillee iloo tana manava inaatani Mary. A Ia ni aroha hoki naa ttuu ake naa Jew raa kattani. ³⁴ Teenaa ki vasiri ake Ia kilaatou, “Tama naa e tanumia kootou i hea?”

Naa tama naa ki mee ake, “Kau no mmata.”

³⁵ Teenaa kitani Jesus. ³⁶ Naa Jew raa ki taratara soko laatou, “Mmata inaa llee te manava te tama nei i Lazarus!”

³⁷ Aaraa tama iaa e taratara peela, “Te tama e ppuni ana karamata raa ni lavaa koi a Ia te haia no taukalleka. A Ia ni see kite peehea maa Lazarus e maki?”

Lazarus e hakamasikeria Jesus no ora

³⁸ Jesus nillee tana manava i tana aroha i Lazarus. Teenaa ki hano ia ki te kava e moe Lazarus. Te taaruma naa e ppu

ki te hatu pallaha e lasi. ³⁹ Teenaa ki mee ake Ia ki laatou, “Hakatiperia te hatu raa ki te vasi!”

Martha, te kave Lazarus raa ki mee ake kiaa Ia, “TeAriki, ttama nei kunaa mate iloo. Teenei te haa ana aso iloto te kava. Tana haitino ku purau.”

⁴⁰ Teenaa ki huri atu Jesus no mee ake ki Martha, “Nau ni see vanaatu maa koe makikite inaa mahi TeAtua ki mee koe e hakannoo ki aku taratara?” ⁴¹ Teenaa oo atu iloo naa tama naa no hakatipe te hatu raa ki te vasi. Jesus nittoka ki aruna notaku ki TeAtua, “Taku Tamana. Nau e hakanau ia koe, ia koe elono mai ia nau. ⁴² Nau e iloa maa koe maraa elono peenaa ia nau. Nau e hiihai maa naa tama ettuu ite kina nei kikkite ioo mahi, ki illoa laatou maa nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei.” ⁴³ Tana saaita ni oti raa, kappisi iloo ana varo vaaruna, “Lazarus, uru mai ki haho!” ⁴⁴ Lazarus ni masike no uru mai iloo ki haho. Ana rima ma ana vae koi mmini ki naa tapaa maro. Tana pisouru hoki e taakai ki te tapaa maro. Teenaa ki mee ake Jesus, “Veetea naa tapaa maro etaakai itana haitino, aa kuti iake ia ki hano.”

*Naa Jew raa e fiffai ki taia laatou Jesus ki mate
(Mt 26.1-5; Mk 14.1-2; Lk 22.1-2)*

⁴⁵ Tammaki naa tama ni oo ake no mmata i Mary ka kkite ite vana Jesus nimee, teenaa laatou ni illoa maa Jesus ko te Tama TeAtua. ⁴⁶ Aaraa tama ia ni ffuro no taratara ake ki naa Faarisi raa ite vana Jesus ni mee. ⁴⁷ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua ma naa Faarisi raa no hakakkutu ma naa tama hakamau naa Jew raa kitaratara laatou ite mee nei. Laatou nivasirisiri soko laatou peela, “Taatou kimee peehea? Mmata itelopo mahi TeAtua tetama nei e mee. ⁴⁸ Kimee tetama nei e tiiake taatou ki hai ana vana nei, te henua hakkaatoa ma ki tautari kiaa ia no hakannoo kiaa ia. Kimuri naa hakamau i Rome raa ma ki oomai no seua taatou Hare Tapu nei ka kerekereia taatou i taatou henua nei.”

⁴⁹ Teenaa ki masike Kaiapas, te Maatua Hakamau laatou raa no mee ake kilaatou, “Kootou ku vvare peehea? ⁵⁰ Kootou see illoa maa eta ukareka ki mate setama tokotasi ki tokonaki ki te henua? Te henua hakkaatoa e seua raa e hakallika.” ⁵¹ Tana taratara e mee nei se taratara hakamaatua iloo, ia ia naa ko te Maatua Hakamau laatou ite ssao naa. Aia naa kutaratara maa Jesus ma ki oti ku mate ki tokonaki ki te henua hakkaatoa. ⁵² A Ia ma ki see mate koi ki tokonaki ki naa Jew soko laatou. Seai. A Ia ma ki mate ki hakakkutu mai naa tama hakkaatoa TeAtua e nnoho masseu ite maarama nei, ki nnoho laatou ma se tama tokotasi.

⁵³ Kaamata i te aso naa, naa hakamau naa Jewraa ni kaamata tessee se ara ki taia laatou Jesus. ⁵⁴ Teenaa ki see sasare ai Jesus i Judea, i naa karamata te henua. A Ia ni ahe ki te matakaaina e tpa ma ko Ephraim, e tuu taupiri ki mouku, no noho ma ana disaipol raa i te kina naa.

⁵⁵ Telopotama i te kau matakaaina ni oo ki Jerusalem no hakamaarama naa haitino laatou hakaoti, i te aso te Kaikai te Pasova raa ku taupiri. ⁵⁶ Laatou ni ssee i Jesus, teenaa te saita laatou ni hakakkutu i te Hare Tapu raa, laatou ni vasirisiri soko laatou, “Kootou e mannatu peehea? Ttama nei ma ki see hakasura mai ki te Kaikai nei?”

⁵⁷ Tevana iaa, naa maatua hakamaatua raa ma naa Faarisiraa ku oti te kave laatou taratara ma ki mee setama e iloa i te kina Jesus e noho, ku hakaari ake ki oo laatou no tauhia Jesus.

12

Jesus e aamosia i Bethany (Mt 26.6-13; Mk 14.3-9)

¹ Naa aso e ono koitakkoto mai ki tae kite aso te Kaikai te Pasova raa, Jesus ni hano ki Bethany, te kina Lazarus, ttama ni hakaoratia a Ia, e noho. ² Naa tama naa ni mee laatou kaikai maa Jesus. Martha e tatta naa kaikai, aa Lazarus iaa ennoho laatou ma Jesus i te kina e kaikai.

³ Teenaa kitoo ake Mary tana kaakaa etaavi mmaha ka manoni kkona raa no aamosi naa tapuvae Jesus. Ki oti raa, hakapakupaku iloo ki ana lauru. Te sauna te kaakaa naa ni haimahi iloo vaaroto te hare naa.*

⁴ Te disaipol tokotasi, tana inoa ko Judas Iscariot, (teenaa ko te tama ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau) ki mee ake, ⁵ “Te kaakaa manoni naa etau te kauake ki naa tama haimaneraa kitauia kinaa sehua etoru naa siliva, aa ku vaevae naa mane naa ki naa tama ennoho hakaaroha.” ⁶ Aia ni see mee te taratara nei maa iaa ia e aroha i naa tama ennoho hakaaroha. Seai. Aia ni mee te taratara nei i aa ia se tama kailaarao. Naa mane laatou raa maraa ekailaaraotia aia, iaa ia e roorsi te paeke mane laatou.

⁷ Teenaa ki mee ake Jesus, “Tiiake te ffine naa ki taaohi tana kaakaa naa ki tae kitaku aso e tanumia. ⁸ Naa tama hakaaroha raa ma ki ennoho ma kootou i te kau saita. Nau iaa ma ki oti ku hakataha i kootou.”*

Naa Jewraa e fifai ki taia laatou Lazarus ki mate

⁹ Tammaki naa Jew ni oo ake ki Bethany ilaatou ni llono maa Jesus ku oti te tae ake ki te kina naa. Laatou ni see oo ake ma ki kkite koi laatou i Jesus. Laatou ni oo ake

* 12.3 Lk 7.37-38 * 12.8 Deut 15.11

hoki makikkite laatou i Lazarus, ttama nillono laatou maa ni hakaoratia Jesus. ¹⁰ Teenaa ki massike naa maatua hakamaatua raa no roorosi kitaia hoki laatou Lazarus. ¹¹ Ite aa, teenaa ko naa taratara i Lazarus naa e ffuro ai te henua i laatou no illoa maa Jesus ko te Mesaea.

Jesus ku hanake ma se Tuku ki loto Jerusalem
(Mt 21.1-11; Mk 11.1-11; Lk 19.28-40)

¹² Ite ssoa te aso raa, te loto tama ni oo ake ki te kaikai raa nillono maa Jesus ku hanake ki Jerusalem. ¹³ Teenaa kitoo laatou naa laanui raa no oo atu ma laatou kiaa Ia ka tanitani varo peelaa, "Hosana! Te Atua ki roorosi hakaraa oi ki Ttama nei, te Tuku naa tama Israel. A Ia e hakasura iho iloto te Inoa Te Atua!"[☆]

¹⁴ Jesus ni lave te donki raa no kake ki aruna. Teenaa ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa, ¹⁵ "Naa tamalliki Zion, kootou see mattaku!"[☆]

Te Tuku kootou raa ku sare iho i aruna te sukua donki."

¹⁶ Naa disaipol Jesus raa ni hakatuu nataa iloo i naa vana nei. Te vana ia te saaita Jesus ni masike i te mate raa, laatou ni massaro maa te Laupepa Tapu raa e taratara i Jesus, i naa vana ni mee i laatou nei ku hakassura maa oni ia ia.

¹⁷ Naatama nittaka ma Ia nokkite itana vana ni mee ki Lazarus raa ni haka ea i te vana Jesus ni mee. ¹⁸ Teenaa ko te vana te henua ni oo atu kiaa Ia, i te aa i laatou nillono i naa mahi Te Atua ni hakasuratia a Ia nei. ¹⁹ Naa Faarisi raa ki taratara soko laatou, "Kootou mmata! Taatou ku sei iloo se ara etonu. Naatama hakkaatoa te maarama nei ku tautari kiaa ia!"

Jesus e taratara i tana mate

²⁰ Teelaa ni tama haka Greece e ttaka i naa tama ni oo ake no lotu i Jerusalem i te ssao te Kaikai. ²¹ Laatou ni oo ake ki Philip, (teenaa setama i Bethsaida iloto Galilee) no vanaa ke kiaa ia, "Maatou e fiffai kimmata maatou i Jesus."

²² Philip ni hano notoa aia Andrew ka oo laua no taratara ake ki Jesus. ²³ Teenaa ki mee ake Jesus, "Ssao Ttama te Henua ni tukua ki hakanauria raa ku tae mai. ²⁴ Nau e taratara atu maa oni. Te hua laakau raa see lavaa te somo i tana saaita koi mata. Te hua laakau raa e tanumia iloto te kerekere raa ki para imua. Ki oti raa, te laakau hou raa ku somo no ppsi ana hua e tammaki. ²⁵ Naa tama e kaimannako ki naa ora laatou raa ma ki see lavaa te taao hi naa ora laatou. Ttama see kaimannako ki tana ora raa ia, a ia ma ki oti ku taka ma te ora e ora hakaoti."[☆] ²⁶ Ttama e hiihai maa ia ki heheuna ia nau raa ki tautari mai kiaa nau. Aia

[☆] 12.13 Ps 118.25,26 [☆] 12.15 Zech 9.9 [☆] 12.25 Mt 10.39; 16.25; Mk 8.35; Lk 9.24; 17.33

ma kinnoho maaua itaku kina e noho. Taku Tamana raa ma ki hakanau i naa tama e heheuna iaa nau.”

²⁷ Jesus ki mee ake hoki, “Taku manava e sopo. Nau ka taratara peehea? Nau ki vanaake ki taku Tamana raa ki hakasaoria nau? Seai iloo! Nau e iloa maa nau ma ki oti ku hakallono isu. Teenei ko taku vana ni heunatia mai taku Tamana. ²⁸ Taku Tamana, hakasura mai naa mahi too Inoa.”

Teena kitaratara mai tere o raa itelani, “Nau ku oti te hakasura naa mahi taku Inoa. Teenei nau ku mee hoki ki hakasura naa mahi taku Inoa.”

²⁹ Naa tama ni ttuu i te kina naa ni llono hakkaatoa i te reo ni taratara mai itelani. Aaraa tama nittau maa teelaa se hatturi e takattuu. Aaraa tama iaa ni mannatu maa teelaa se ensol e taratara ake ki Jesus.

³⁰ Tevana iaa Jesus ni mee ake kilaatou, “Te reo e taratara mai itelani nei see mee ma ki lono nau, tere o naa e taratara mai killono kootou. ³¹ Ssao TeAtua e hakatonutonu naa tama te maarama nei ku tae mai. Ssao te tuku te maarama nei ma ki kerekereia raa ku tae mai. ³² Taku sao ma ki saaua ki aruna i te kerekere nei raa, nau ma ki hakakkutu mai te henua hakkaatoa kiaa nau.” ³³ A Ia ni pesi tana taratara nei ki illoa naa tama te maarama nei i tana ara ma ki mate.

³⁴ Teena ki mee ake naa tama naa, “Naa Loo maatou raa e taratara mai maa te Mesaea raa ma ki ora hakaoti. Teena nitaratara peehea maa te Tama te Henua raa ma ki saaua ki aruna? Ko ai te tama e tarataraina koe ma ko te Tama te Henua?”^{*}

³⁵ Jesus ki mee ake, “Te maasina raa ma ki takoto tana tamaa saaita i kootou. Kootou mee naa heuna kootou i te saaita te maasina raa koitakoto, ki see taea kootou te ssao pouuri. Naa tama ettaka i te pouuri raa see illoa naa kina laatou e oo. ³⁶ Ttaka i te maasina, itana saaita koi takoto, ki mee kootou ma ni tama te maasina.”

Naa tama see illoa Jesus

Kimuri koi ana taratara nei, Jesus ni hano no mmuni i laatou. ³⁷ Niaaina maa Ia ni hakasura te lopo mahi TeAtua imua naa karamata laatou, naa tama naa ni see fiffai ki illoa laatou maa ia kote Mesaea. ³⁸ Teenei e hanotonu ma naa taratara te pure TeAtua, Isaiah, ni mee imua. Teena ko te taratara e mee maa, “Ko ai ttama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaeta? Naa mahi TeAtua raa ni hakassura ki kkite ai?”^{*}

³⁹ Laatou ni see lavaa te illoa iaa Ia, i te aa, i naa taratara Isaiah raa e mee maa,

⁴⁰ “Naa karamata laatou ni hakappunitia TeAtua ki see kkite laatou.”^{*}

^{*} **12.34** Ps 110.4; Is 9.7; Ezek 37.25; Dan 7.14 ^{*} **12.38** Is 53.1 (LXX) ^{*} **12.40** Is 6.10 (LXX)

Naa mannatu laatou hoki ni puuia TeAtua ki see atammai
laatou,

ki see ffuri laatou ki TeAtua ma ki haia laatou ki taukalleka.”

⁴¹ Isaiiah ni mee ana taratara nei i aa ia ni kite i naa mahi
Jesus, teenaa ki taratara ia i naa tiputipu te Tama naa.

⁴² Maaoni iaa, e tammaki naa hakamau naa Jew ni illoa
maa Jesus kote Mesaea, tevana iaa laatou ni see taratara
imua te henua, ite aa, ilaatou e mattaku maa laatou
ma ki puuia naa Faarisi raa ite hare lotu. ⁴³ Laatou
ni kaimannako ki naa ahu naa tamavare. Laatou
ni see kaimanakotia laatou naa ahu TeAtua.

Te tiputipu te hakatonu TeAtua

⁴⁴ Jesus nitaratara vaaruna peelaa kilaatou, “Te tama
e hakannoo kiaa nau raa, aia see hakannoo koi kiaa nau
soko nau. Aia e hakannoo hoki kite Tama ni heuna
ma ki au nau. ⁴⁵ Ttama e kite ia nau raa, aia
e kite hoki ite Tama ni heuna ma ki au nau. ⁴⁶ Nau
ni hakasura mai ki te maarama nei ma kote maasina elasi
ki see nnoho peenaa naa tama e hakannoo ki aa nau raa iloto
te pouuri.

⁴⁷ “Naa tama ellono i aku taratara, aa see tautari
kiaa nau raa, laatou ma ki see tuku haaeo ina a nau. Ite aa,
nau ni see au no tuku haaeo ki naa tama te maarama nei.
Nau ni au no hakasao laatou. ⁴⁸ Naa tama see fiffai kiaa nau
aa see hakannoo ki aku taratara raa ma ki mee te tama
tokotasi ma ki hakatonutonu laatou. Aku taratara nei
ma ki hakatonutonu laatou ite aso hakaoti. ⁴⁹ Teenei
sevana maaoni. Teenei seai nitaratara aaku e mannatu.
Teenei nitaratara e kaumai taku Tamana ki kauatu
ki kootou. ⁵⁰ Nau e iloa maa te ora e ora hakaoti raa e takoto
i naa taratara TeAtua. Aku taratara e kauatu nei ni taratara
e kaumai te Tamana ki tarataraina.”

13

Jesus e huihui naa tapuvae ana disaipol

¹ Te aso te Kaikai te Pasova raa ku takoto koi tana aso
tokotasi. Jesus e iloa maa tana sao ki hakataha
ite maarama nei no ahe ki tana Tamana raa ku tae.
A Ia ni aroha iloo iana tama ennoho ite maarama nei.
Tana aroha raa ma ki takoto hakaoti ma laatou.

² Telaasuru raa, Jesus ni noho ma ana disaipol raa
kakkai. Ite saaita naa, Satan ku oti te usuhia a ia Judas,
te tama Simon Iscariot, ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau
naa Jew. ³ Jesus ni iloa maa tana Tamana raa ku oti
te hookii ake hakkaatoa ana mahi kiaa Ia. A Ia e iloa
maa ia ni heunatia mai TeAtua, aa teenei a Ia kumee
ki ahe ki TeAtua. ⁴ Teenaa ki masike a Ia itana kina
e kai raa no ffana tana kahu raa ka tuu te tapaa maro
i tana manava. ⁵ Ki oti raa nnini iloo naa vai raa kiloto

te kamete raa no kaamata te huihui naa tapuvae ana disaipol ka hakapakupaku hoki ki te tapaa maro e tuu i tana manava. ⁶ Tana saaita ni tae ki Simon Peter raa, Peter ni huri ake no vanaake kiaa Ia, “TeAriki, koe e mee ma ki huihuia a koe aku tapuvae?”

⁷ Jesus ki mee ake, “Koe ma ki see ilotia a koe taku vana e mee nei i te saaita nei. Kimuri koe ma ki iloa.”

⁸ Teenaa ki mee ake Peter, “Koe ma ki see lavaa iloo te huihui aku tapuvae i se saaita!”

Jesus ki mee ake, “Ki mee nau see huihui oo tapuvae, koe ma ki see tau te heheuna ma se disaipol aaku.”

⁹ Teenaa ki hakaaha ake te taratara Peter peelaa, “TeAriki, koe see huihui koi aku tapuvae koi! Huihui hoki aku rima ma taku pisouru!”

¹⁰ Jesus ki mee ake, “Ttama ku oti te kaukau raa e matahua. Aia seelavaa hoki te ahe no huihui tana haitino. Aia ma ki huihui koi ana tapuvae. Kootou hakkaatoa e mataffua. Ttama tokotasi enoho iloto kootou naa ekerekere.”

¹¹ (Jesus ku oti te iloa i te tama ma ki oti ku hakaari ake ia ki naa hakamau naa Jew. Teenaa e pesi ai tana taratara maa, “Ttama tokotasi i kootou e kerekere.”)

¹² Tana saaita ni oti te huihui naa tapuvae ana disaipol raa, hakao hoki tana kahu raa no ahe no noho i tana kina enoho. Teenaa ki vasiri ake Ia kilaatou, “Kootou e illoa i taku vana ku oti te mee nei?”^{*} ¹³ Kootou e kannaa tonu maa nau setama eakonaki naatama, aa maa nau hoki se Ariki kootou. Ite aa iteena konau. ¹⁴ Anau, kootou Ariki aa ma te Tama eakonaki kootou, teenei ku oti te huihui naa tapuvae kootou. Kootou hoki ki ffuri no huihui naa tapuvae naa taaina kootou; ttama koi e huihui naa tapuvae telaa tama. ¹⁵ Nau ku oti te hakaari atu te tiputipu naa kitautari kootou ki taku vana ni mee ki kootou.

¹⁶ Nau e taratara atu maaoni: See hai poe e lavaa te hakahiti i tana hakamau. E mee koi pee ko te tama e heunatia telaa tama ki haia ana heuna. Ttama naa seelavaa te hakahiti te tama e mee ana heuna e haia a ia.^{*} ¹⁷ Teenei kootou ku illoa i naa taratara nei, teenaa kootou ki haia kootou naa vana nei ki fiafia kootou.

¹⁸ “Nau seetaratara i kootou hakkaatoa, i aa nau e iloa i aku tama ni hiri. Tevana iaa naa taratara te Laupepa Tapu raa kittino no hakamaaoni mai, teenaa ko naa taratara e mee maa, ‘Ttama nikkai maaua hakapaa raa ni huri mai no mee pakavaina nau!’ ¹⁹ Nau e taratara atu hakaoti imua naa vana naa e ssura. Saaita naa vana naa e ssura raa, kootou ma ki illoa maa ‘Anau nei ko Nau.’ ²⁰ Nau e taratara atu maaoni: Ttama e hiihai ki naa tama e heunatia atu nau raa, aia e hiihai

^{*} 13.12 Lk 22.27 ^{*} 13.16 Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 15.20

kiaa nau. Teenaa a ia naa e hiihai hoki ki te tama ni heuna ma ki au nau.”[☆]

Jesus etaratara hakaoti ite tama maki hookii a Ia ki naa hakamau naa Jew

(Mt 26.20-25; Mk 14.17-21; Lk 22.21-23)

²¹ Tana saaita ni oti ana taratara raa, tana manava ni hakallika hakaoti, teenaa ki mee ake Ia peelaa ki laatou, “Nau etaratara atu maaoni. Tama tokotasi ikootou ma ki taakina mai a ia naa hakamau naa Jew raa no tauhia nau.”

²² Naa disaipol naa nillee naa mouri laatou ka ttoka ki laatou i te taratara Jesus e kauake nei. Laatou see illoa i te tama Jesus etaratara naa. ²³ Te disaipol ellee ai te manava Jesus raa e noho hakappae ki Jesus. ²⁴ Simon Peter ni nuu atu ana karamata kiaa ia no mee ake, “Vasiri atu maa ia etaratara i ai.”

²⁵ Teenaa ki tosi atu te disaipol naa ki Jesus no vasiri ake, “Te Ariki, ko ai ttama naa?”

²⁶ Jesus ki mee ake, “Nau ma ki ttoko te haraoa raa ki loto te sup raa no kauake kiaa ia, i teenaa ko ia.” Teenaa ki ttohi Jesus te muri haraoa raa no ttoko ki loto te sup. Ki oti raa, hookii ake iloo te haraoa raa ki Judas, te tama Simon Iscariot. ²⁷ Saaita lokoi Judas ni too te haraoa raa, Satan ni uru atu ki loto tana haitino. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Hakavave no mee too vana naa!” ²⁸ Seai iloo se tama i aaraa disaipol ni massaro i te vana Jesus ni taratara peenei ki Judas. ²⁹ Aaraa disaipol ni mannatu maa Judas e heunatia Jesus ki hano no taavi ni mee ma laatou, aa ku kauake ni mee ma naa tama e noho hakaaroha. Laatou e mee i teenaa ko Judas raa e roorosi naa mane laatou.

³⁰ Judas ni too lokoi te haraoa naa no uru ki haho. Te mee raa ku pouuri.

Te loo hoou

³¹ Teenaa ki mee ake Jesus ki ana disaipol, “Teenei naa mahi te Tama te Henua ku hakassaa. Teenaa naa mahi TeAtua raa e hakailotia mai tana Tama. ³² Aa ki mee naa mahi TeAtua raa e hakailotia mai tana Tama, teenaa TeAtua ma ki hakailotia mai a Ia naa mahi te Tama te Henua. A Ia ma ki hakailotia mai a Ia i te saaita nei lokoi. ³³ Aku tama, nau ma ki see noho rooroa ma kootou. Kootou ma ki see ia nau, tevana ia nau kukauatu taku taratara ni kauake ki naa hakamau naa Jew, ‘Kootou seelavaa te oake ki takukina e hano.’ ³⁴ Teenei nau ku kauatu te loo hoou. Kootou ki manava laa oi ki aaraa tama kootou. Nau ni manava laa oi ikootou hakkaatoa, teenaa kootou ki manava laa oi hoki itelaa tama.”[☆] ³⁵ Ki mee

☆ 13.20 Mt 10.40; Mk 9.37; Lk 9.48; 10.16 ☆ 13.34 Jn 15.12,17; 1 Jn 3.23; 2 Jn

kootou e hakassura te manava laa oi ki telaa tama, te henua ma ki illoa maa kootou ni disaipol aaku.”

Jesus e taratara maa Peter ma ki huu maa ia see iloa iaa Ia (Mt 26.31-35; Mk 14.27-31; Lk 22.31-34)

³⁶ Teenaa ki vasiri ake Simon Peter, “TeAriki, koe ma ki hano ki hea?”

Jesus ki mee ake, “Koe see lavaa te tautari mai ki taku kina e hano i te saaita nei, tevana iaa kimuri, koe ma ki tautari mai kiaa nau.”

³⁷ Peter ki vasiri ake, “TeAriki. Nau see lavaa te tautari atu i te saaita nei raa ko te aa? Nau e lavaa te mee ki mate nau iaa koe!”

³⁸ Teenaa ki mee ake Jesus, “Koe maaoni e lavaa te mee ki mate koe iaa nau? Nau e taratara atu maaoni. Saaita naa manu te tahaata seki ttani raa, koe ma ki vana oo saaita e toru maa koe see iloa iaa nau.”

14

Jesus, te ara ki te Tamana

¹ Jesus ki mee ake ki ana disaipol, “Kootou ki see ssopona manava kootou. Tiiake naa ora ki TeAtua, aa kootou ku tuku mai naa ora kiaa nau. ² Te hare taku Tamana raa e takkoto ana puitana tammaki. Teenei nau ku hano notuku mai hakaoti nikina maa kootou. Nau see lavaa te taratara atu peenei kimee maa nisee hai puitana e takkoto iloto te hare taku Tamana. ³ Taku saaita ku oti te tuku mai naa kina maa kootou raa, nau ma ki ahemai no toa kootou ki oo ake kootou no nnoho taatou i taku kina e noho. ⁴ Kootou e illoa i te ara e hano notae ki taku kina ma ki hano.”

⁵ Thomas ki vasiri ake, “TeAriki, maatou see illoa i too kina ma ki hano. Maatou ma ki illoa peehea i te ara naa?”

⁶ Jesus ki mee ake, “Nau nei ko te ara, te hakamaaoni, aa te ora. Nau soko nau ko te ara tokotasi e hano ki te Tamana.

⁷ Saaita nei kootou ku illoa iaa nau. Teenaa kootou ma ki illoa hoki i taku Tamana. Kaamata i te saaita nei kootou ku illoa maaoni iaa Ia, i kootou ku oti te kkite iaa Ia.”

⁸ Philip ki mee ake, “TeAriki, hakaari mai too Tamana raa ki illoa maatou. Maatou e fifai maa maatou ki illoa iaa Ia.”

⁹ Teenaa ki mee ake Jesus, “Philip, teenei sei sessao huapopototo nau ninoho ma kootou. Koe emee mai maa koe niseai iloo ki illoa hakaraa oi iaa nau? Tama ku oti te kite iaa nauraa, aia naa ku oti te kite hoki i taku Tamana. Koe ku mee mai peehea ki hakaari atu nau taku Tamana raa kikkite kootou? ¹⁰ Philip, koe ki illoa maa te Tamana raa e takoto iaa nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Naa taratara ni kauatu nau ki kootou raa, teenaa sei nitaratara taku tino. Te Tamana e takoto iaa nau nei e mee ana heuna soko Ia. ¹¹ Hakannoo kiaa nau,

iaa nau e taratara atu maa te Tamana e takoto iaa nau, aa nau hoki e takoto i te Tamana. Ki mee kootou see hakannoo ki naa taratara nei, kootou ku hakannoo mai i kootou nikkite iaku vana e mee. ¹² Nau e taratara atu maaoni. Naa tama e hakannoo kiaa nau raa ma ki mee aku vana e mee nei. Maaoni iaa, naa vana laatou ma ki mee raa ma kittoe i naa vana nei, i te aa, iaa nau ku hano ki tae nau ki te Tamana. ¹³ Nau ma ki haia mai nau naa mee katoo kootou e kainnoolu ki te Tamana iloto taku Inoa. Naa mahi taatou Tamana raa ma ki hakailotia mai tana Tama. ¹⁴ Ni mee peehea kootou e kainnoolu mai iloto taku Inoa, nau ma ki haia a nau.

Te Aitu Tapu ma ki heunatia mai Te Atua

¹⁵ “Ki mee kootou elaa oi maaoni iaa nau, kootou ku hakannoo ki aku taratara. ¹⁶ Nau ma ki vanaake ki taku Tamana ki heunatia atu telaa Tama ki tokonaki ki kootou. Ttama naa ma ki noho hakaoti ma kootou. ¹⁷ A ia naa ko Te Aitu hakamaaoni. Te henua ma ki see fifai kiaa ia, ilaatou ma ki see kkite iaa ia, aa laatou hoki ma ki see illoa iaa ia. Kootou iaa e illoa iaa ia, iaa ia e noho ma kootou.

¹⁸ “Taku saaita ma ki hano raa, kootou ma ki see tiiake nau ki nnoho soko kootou. Nau ma ki oti ku ahemai ki kootou. ¹⁹ See rooroa aa naa tama te maarama nei ku see kkite hakaoti iaa nau. Kootou iaa ma ki kkite iaa nau. Iaa nau e ora, teenaa kootou hoki ma ki ora. ²⁰ Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou ma ki illoa maa nau e takoto i taku Tamana. E mee koi pee ko naa takkoto kootou iaa nau, aa nau i kootou.

²¹ “Naa tama e hakannoo no tautari ki aku taratara raa, teenaa konaatama ellee naa manava laatou iaa nau. Taku Tamana raa ma ki llee tana manava i naa tama e llee naa manava laatou iaa nau. Nau ma ki huri ake aku tiputipu ki laatou, iaa nau ma ki llee hoki taku manava i laatou.”

²² Judas (seai ko Judas Iscariot) ki mee ake, “Te Ariki, koe e vana maa koe ma ki huri mai koi oo tiputipu ki maatou. Koe ma ki see huri ake oo tiputipu ki naa tama te maarama nei raa ko te aa?”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ttama ellee tana manava iaa nau raa ma ki hakannoo ki aku akonaki. Taku Tamana raa ma ki llee tana manava iaa ia. Maaua haitamana ma ki oo atu no nnoho ma ia. ²⁴ Ttama see hiihai kiaa nau raa see hakannoo ki aku akonaki. Aa naa akonaki kootou ni llono raa, teenaa seai ni akonaki aaku. Teenaa ni akonaki e omai i te Tamana, Ttama ni heuna ma ki au nau.

²⁵ “Nau ni kauatu hakaoti naa taratara nei i taku sao koi noho ma kootou. ²⁶ Te Aitu Tapu, te Tokonaki kootou, Ttama ma ki oti ku heunatia atu te Tamana iloto taku Inoa raa ma ki akonaki atu te kau vana hakkaatoa, ki hakamaarona kootou i aku taratara hakkaatoa ni kauatu.

²⁷ “Nau e kauatu te laaoi TeAtua. Teenaa ko taku laaoi nei e kauatu kinnoho ma kootou. Te tiputipu nei see sura i te maarama nei. Kootou see ssopo naa manava kootou ki see mattaku kootou. ²⁸ Kootou nillono, iaa nau ni mee atu peelaa, ‘Nau ku hano, tevana iaa nau ma ki ahemai ki kootou.’ Ki mee kootou nillee naa manava kootou iaa nau raa, kootou ni fiafia iaa nau ku hano ki taku Tamana, itaku Tamana naa enoho hakamaatua iaa nau. ²⁹ Nau e taratara atu hakaoti inaa vana nei, i te saaita naa vana naa sekissura. Sao naa vana nei e ssura raa, kootou ma ki illoa maa aku taratara nei ni taratara maaoni. ³⁰ Nau ma ki see hai turaa taratara hoki e kauatu ki kootou. I te aa, te tama hakamaatua te maarama nei ku au. Ana mahi see tae ki aku mahi, ³¹ tevana iaa naa tama te maarama nei ki illoa hakkaatoa iaa nau ellee taku manava itaku Tamana. Teenei e haia ai nau ana heuna nei.

“Kootou massike, taatou ki hakattaha i te kina nei.

15

Jesus, te laakau ‘grape’ maaoni

¹ “Nau nei ko te laakau maaoni, taku Tamana raa ko te tama etori. ² Naalaa see ffua raa e tuutia a la no peesia, aa naalaa e ffua raa iaa, epakia koi a la ki maarama te laakau raa ki mmiri ka pesi te lopo kaikai. ³ Naa ora kootou kunaa haka maaramatia iloo aku akonaki ni kauatu. ⁴ Kootou ki hakappae mai kiaa nau. Nau hoki ma ki hakappae atu ki kootou. See hailaa e lavaa te ffua ki mee telaa naa e mahaaki no moe soko ia. Telaa te laakau raa e hakauu ki te tahito raa ki lavaa telaa naa te ffua. Peelaa hoki, naa ora kootou see lavaa te ffua ki mee kootou see hakauu naa ora kootou kiaa nau.

⁵ “Nau nei ko te laakau e somo. Kootou naa ko naa laa. Naa tama e hakauu naa ora laatou kiaa nau, aa nau e hakauu taku ora ki laatou raa, naa ora naa tama naa ma ki ffua te lopo hua e taukalleka, i kootou see lavaa te mee naa vana kootou soko kootou. ⁶ Naa tama see hakauu naa ora laatou kiaa nau raa, e mee ma ko naa laa see ffua e tuutia no peesia ki mmoe ka ppara. Naa laa e ppara raa ma ki hakanaa oporia no peesia ki te ahi notuunia. ⁷ Ki mee kootou e hakauu naa ora kootou kiaa nau no tautari ki aku taratara raa, nau ma ki hookii atu te kau mee kootou e hiihai iaa nau. ⁸ Naa ora kootou ki ffua taukalleka, i teenei ko te tiputipu e hakasura naa mahi taku Tamana, aa teenei e mee ai kootou ma ni disaipol aaku.

⁹ “Nau e laaoi i kootou pee ko te laaoi taku Tamana iaa nau. Kootou hakappae mai kiaa nau ki takkoto kootou iloto taku laaoi. ¹⁰ Ki mee kootou e hakannoo ki aku akonaki, kootou ma kittaka ma taku laaoi. E mee koi pee ko nau

ni hakannoo ki naa akonaki taku Tamana no taka nau ma tana laaoi.

¹¹ “Nau nikauatu naa taratara nei kitakoto taku hiahia ikootou, teenaa kittaka kootou ka fiafia maaoni. ¹² Taku taratara hakamaatua nei e mee peenei: Kootou kilaaoi itelaa tama pee ko nau elaaoi ikootou.* ¹³ Ki mee se tama elaaoi maaoni i tana soa, a ia ki lavaa te mee ki mate ia kitokonaki kitana soa. Teenaa telaaoi te tama naa elaka iaruna telaaoi naa tama hakkaatoa. ¹⁴ Ki mee kootou e tautari maaoni ki aku taratara e kauatu nei, taatou e vaisoa maaoni. ¹⁵ Kootou ku see taapaa a nau ma nipoe hoki. Ite aa, te poe raa see iloa inaa heuna tana hakamau. Kootou nei ku taapaa a nau ma ni soa aaku. Ite aa, nau ku oti te taratara atu naa vana hakkaatoa taku Tamana ni mee mai. ¹⁶ Nau ni see hakamaatinoria kootou. Kootou are ni hakamaatinoria a nau ki oo kootou no ffua te lopo hua taukalleka. Teenaa ko naa hua e takkoto hakaoti. Taku Tamana raa ma ki hookii atu te kau mee kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. ¹⁷ Teenei taku taratara hakamaatua e kauatu ki kootou, ‘Manava laaoi i telaa tama.’

Naa tama te maarama nei ma ki lotoffaaeo i kootou

¹⁸ “Ki mee naa tama te maarama nei e lotoffaaeo ikootou, kootou ku illoa ilaatou nilotoffaaeo iaa nau imua. ¹⁹ Ki mee kootou nitama maaoni te maarama nei, teenaa naa tama naa makilaaoi ikootou. Tevana iaa kootou ku see mee ma nitama te maarama nei, ikootou nitama ni hakamaatinoria a nau. Teenaa kote vana naa tama te maarama nei elotoffaaeo ikootou. ²⁰ Hakamaarona itakutaratara nikauatu ki kootou: ‘See hai poe ehakahiti iaruna tana hakamau.’ Ki mee nau ni hai haaeo ina naa tama te maarama nei, teenaa kootou hoki ma ki hai haaeo ina. Ki mee laatou ni hakannoo ki aku taratara, laatou hoki ma ki hakannoo ki naa taratara kootou.* ²¹ Kootou ma ki see haia hakaraaoina laatou ikootou nitama aaku, ite aa, naa tama naa see illoa ite Tama ni heuna ma ki au nau. ²² Ki mee nau ni see au no taratara ake kilaaou raa, laatou ni see mee ma nitama haisara, aa teenei laatou ku see lavaa te taratara maa laatou ni see illoa maa naa mee raa e ssara. ²³ Tama e lotoffaaeo iaa nau raa e lotoffaaeo hoki itaku Tamana. ²⁴ Ki mee nau ni see hakasura naa vana ni sei iloo ki haia se tama raa, laatou ni see mee ma nitama haisara. Tevana iaa niaaina maa laatou ni kkite i aku vana ni mee raa, laatou e lotoffaaeo i maaua ma taku Tamana raa hakapaa. ²⁵ Te mee nei ni sura kittino naa taratara ehakatuu inaa Loo laatou peela, ‘Laatou nilotoffaaeo vare koi iaa nau.’*
²⁶ “Te tama e tokonaki raa ma ki au, teenaa ko Te Aitu maaoni ehakailotia a ia te hakamaaoni i Te Atua. A ia

* 15.12 Jn 13.34; 15.17; 1 Jn 3.23; 2 Jn 5 * 15.20 Mt 10.24; Lk 6.40; Jn 13.16

* 15.25 Ps 35.19; 69.4

ma ki heunatia mai nau i te Tamana raa ki hakaea atu ki kootou i aku tiputipu. ²⁷ Kootou hoki ma ki hakaea i aku tiputipu, i kootou ni ttaka mai iloo ma nau i te kaamata.

16

¹ “Nau ni mee atu naa taratara nei ki see tiake kootou naa lotu kootou. ² Kootou ma ki kerekereia i naa hare lotu. Te saaita raa ma ki tae mai, teenaa laatou ma ki taratara ki taaia kootou ilaatou ma ki mee ma teenaa te hiihai TeAtua. ³ Te henua ma ki mee naa vana nei ki kootou ilaatou see illoa iaa nau ma taku Tamana. ⁴ Nau ni taratara atu naa mee nei, i te saaita naa vana naa essura raa, kootou ku mannatu lokoi iaa nau ku oti te taratara atu hakaoti ki kootou.

Naa heuna TeAitu Tapu TeAtua.

“Nau ni see taratara atu naa vana nei imua, iaa nau koi noho ma kootou. ⁵ Teenei nau ku ahe kite tama ni heuna ma ki au nau, tevana iaa seai iloo se tama i kootou e vasiri mai i taku kina ma ki hano. ⁶ Naa manava kootou nei ku ssopo iaa nau ku taratara atu naa vana nei. ⁷ Tevana iaa nau e taratara atu maaoni. Teenei se taukareka kootou e seeia nau i taku hano e hano nei. Ki mee nau see hano, te Tama e tokonaki raa ma ki see lavaa te heunatia mai TeAtua. E taukareka maa nau ki hano, ki heunatia mai nau TeAitu ki kootou. ⁸ Tana saaita ma ki au raa, a Ia ma ki huri ake ki naa tama te maarama nei i naa haisara laatou, ki illoa laatou maa laatou essara i te tiputipu naa haisara, ma te tiputipu e tonu, aa ki illoa laatou hoki maa TeAtua ma ki hakatonutonu naa mee hakkaatoa. ⁹ Te Tama naa ma ki huri ake maa naa tama naa essara i te tiputipu naa haisara, ilaatou see hakannoo kiaa nau. ¹⁰ A Ia ma ki huri ake hoki maa naa tama naa essara i te tiputipu e tonu, iaa nau ku hano ki taku Tamana, teenaa kootou ma ki see k kite hakaoti iaa nau. ¹¹ Ttama naa ma ki huri ake hoki maa naa tama naa essara, i TeAtua ma ki hakatonutonu naa mee hakkaatoa, teenaa a Ia kunaa hakatonutonu are te tama hakamaatua te maarama ilaro nei.

¹² “Nau e mee telopo taratara ki kauatu ki kootou, tevana iaa nau e iloa maa kootou ma ki hainattaa iloo te tauhia kootou naa taratara nei hakkaatoa. ¹³ Ssao TeAitu te Hakamaaoni ma ki tae mai raa, a Ia ma ki huri atu te ara e tonu. A Ia ma ki see kauatu ma ni taratara tana tino soko ia. Seai. A Ia ma ki tarataraina koi a Ia ana taratara ellono, ka taratara hoki i naa vana ma ki ssura imuri. ¹⁴ Ttama naa ma ki huri atu aku tiputipu ki k kite kootou i naa takkoto aku mahi. ¹⁵ Naa mee hakkaatoa taku Tamana raa, teenaa ni mee aaku. Teenaa e mee atu ai nau maa TeAitu raa ma ki huri atu aku tiputipu ki k kite kootou.”

Naa tama hakaaroha ma ki oti ku fiafia

16 Teenaa Jesus kimee ake hoki, “See rooroa aa kootou ma ki see kkite iaa nau, aa kimuri hoki kootou kukkite iaa nau.”

17 E mee naa disaipol ni vasirisiri soko laatou peela, “Tama nei e taratara maa ku see rooroa aa taatou ku see kkite iaa Ia, aa maa kimuri koi taatou kukkite hoki iaa Ia. A Ia e taratara hoki maa Ia ku hano ki tana Tamana. 18 Te nei se aa te tama nei e mee maa, ‘see rooroa?’ Taatou seai iloo ki massaro i naa taratara te Tama nei.”

19 Jesus ni iloa maa naa tama naa e ttuu ma ki vasiri ake ki illoa laatou i ana taratara e mee nei. Teenaa ki mee ake Ia kilaatou, “Nau ni taratara peela, ‘See rooroa aa kootou ma ki see kkite iaa nau. See rooroa hoki aa kootou kukkite iaa nau.’ Te nei te taratara e ttuu kootou ka vasirisiri soko kootou? 20 Nau e taratara atu maaoni. Kootou ma kittani ka nnoho hakaaroa. Naa tama te maarama nei iaa ma ki nnoho ka fiafia. Kootou ma ki nnoho hakaaroa ite ssao nei, tevana iaa kootou ma ki oti ku fiafia imuri. 21 Te tiputipu nei e mee koi pee ko te tinae e taupiri ki haanau. Te tinae naa ma ki tanitani seemuu iaa ia e iloa maa tana saita e hakallono isuraa ku taupiri. Tevana iaa tana saita ku oti te haanau raa, a ia ma ki ssiri hakaoti i naa isu, iaa ia ku hiahia maa ia ku mee tana tamariki. 22 Te nei e mee ma ko kootou. Ssao nei, kootou e ttani. Taku sao ma ki ahemai ki kootou raa, kootou ma ki fiafia. See hai tama e lavaa te hanaa ia te hiahia naa i naa manava kootou.

23 “I te ssao naa, kootou ma ki see kainnoo mai kiaa nau. Nau e taratara atu maaoni. Te Tamana ma ki kauatu se aa kootou e kainnoo ake iloto taku Inoa. 24 Imua raa kootou ni see kainnoo ki Te Atua iloto taku Inoa. Ssao nei kootou ki kainnoo ki kauatu nimee ma kootou, kittaka kootou ka fiafia maaoni.

Naa mahi te maarama nei see tae ki naa mahi Jesus

25 “Imua raa nau ni kauatu naa taratara e hainattaa kootou te illoa. Tevana iaa te ssao raa ma ki tae mai, te naa ko taku saita ma ki see taratara ki naa taratara e hainattaa peena. Nau ma ki taratara atu hakaraaoi ki illoa kootou i naa tiputipu te Tamana. 26 Saaita te aso naa e tae mai raa, kootou ma ki kainnoo soko kootou kiaa Ia iloto taku Inoa. Nau see taratara atu peela maa nau ma ki kainnoo ki Te Atua ite vasi kootou. 27 Te Tamana e hai tama laaoi i kootou, i kootou elaoi iaa nau, aa kootou e illoa maa nau niau i Te Atua. 28 Nau niau maaoni ite Tamana no noho ite maarama nei. Te nei nau ku mee ki tiiake te maarama nei no ahe ki te Tamana.”

29 Teenaa kimee ake ana disaipol, “Te nei maatou ku massaro hakaraaoi i ootarata, iaa koe ku taratara hakaraaoi mai no mallama naa pisouru maatou. 30 Maatou nei ku illoa maa koe e atamai ite kauvana.

Niaaina maa seehaitama e vasiri atu kiaa koe, koe kunaa iloa are i te maanatu te tama. Teenei maatou ku illoa maaoni maa koe ni au i TeAtua.”

³¹ Jesus ki mee ake, “Teenei kootou ku illoa maaoni? ³² Ssao raa ma ki tae mai, kootou ma ki masseu no ffuro ki naa matakaaina kootou, ka noho nau soko nau. Tevana iaa nau ma ki see noho soko nau, i te Tamana raa etaka ma nau. ³³ Nau nitaratara atu naa mee nei ki hakappae mai kootou ki nnoho laoi kootou. Kootou ma ki llave inaa haaeo te maarama nei, tevana iaa kootou ki see ppore naa manava kootou. Naa mahi te maarama nei ku oti te tinaia a nau.”

17

Jesus e taku ki TeAtua

¹ Kimuri ana taratara nei raa, Jesus nittoka ki telani no taku ki TeAtua, “Tamana. Taku sao e hakallono isu raa ku tae mai. Huri ake naa mahi too Tama, ki huri ake ia oo mahi ki te henua. ² Koe ni kauake oo mahi ki roorosi ia naa tama hakkaatoa, ki hakaoratia a ia oo tama ni kauake. ³ Te ora e ora hakaoti raa e mee maa laatou e illoa iaa koe, TeAtua maaoni tokotasi. Laatou hoki e illoa i Jesus Christ, too tama ni kkave mai. ⁴ Nau ku oti te huri ake oo mahi iloto te maarama nei, i taku saaita ni hakaoti oo heuna ni kaumai ki haia. ⁵ Tamana! Huri ake aku mahi imua oo karamata i te saaita nei, e mee pee ko naa mahi ni taka ma nau imua te mahaa mai ana te maarama nei.

⁶ “Koe ku oti te hakailotia a nau ki ootama ni hiri no kaumai i te maarama nei. Teenaa ko ootama ni hiri no kaumai kiaa nau, ilaatou e hakannoo ki ootaratarata. ⁷ Teenei laatou ku illoa maa te kau mee e taka ma nau nei ni mee e kaumai koe. ⁸ Laatou ni hakannoo ki ootaratarata ni kauake nau. Laatou e illoa maa nau maaoni ni au iaa koe, aa laatou hoki e illoa maa nau ni heunatia mai koe.

⁹ “Nau see taku ma ki tokonaki koe ki naa tama te maarama nei hakkaatoa. Nau e taku koi ki tokonaki mai koe ki ootama ni kaumai kiaa nau. ¹⁰ Naa tama e ttaka ma nau nei ni tama aau, e mee pee ko ootama raa ni tama aaku. Aku mahi etakkoto ilaatou. ¹¹ Teenei nau ku hanatu kiaa koe. Nau ku see noho i te maarama nei, aa laatou iaa ma ki nnoho ake i te maarama nei. Tamana e Tapu! Roorosi hakaraa oi ki naa tama naa inaa mahi too Inoa. Teenaa ko te Inoa aau ni kaumai kiaa nau, ki mee laatou ma se tama tokotasi pee ko taaua. ¹² Taku sao ni noho ma laatou raa, nau ni roorosi hakaraa oi iloo ki laatou inaa mahi too Inoa ni kaumai. See haitama ilaatou ni mahana i aku rima. Ttama koi tokotasi ni mahana raa ko te tama ni tukua ki mahana, ki ttino naa taratarata te Laupepa Tapu.☆

13 “Teenei nau kuhanatu kiaa koe. Nau e taratara peenei iaa nau koi noho i te maarama nei, kittaka laatou ma taku hiahia e taka ma nau. 14 Nau kuoti te kauake ootarata kilaatou, tevana iaa naa tama te maarama nei elotoffaaeo ilaatou, ilaatou seai nitama te maarama nei pee ko nau hoki seai setama te maarama nei. 15 Nau see mee atu ma ki hakataharia laatou i te maarama nei. Seai. Nau e hiihai maa koe ki roorosi naa tama naa i te tipua hakallika. 16 Laatou seai ni tama te maarama nei, e mee pee ko nau hoki seai setama te maarama nei. 17 Hakatapuria naa ora naa tama naa kitau ma te hakamaaoni ootarata, i ootarata naa ko te hakamaaoni. 18 Naa tama naa ni heunatia a nau ki o ki te maarama nei, e mee pee ko nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. 19 Nau e hakkee atu taku ora kitapu, kilavaa naa tama naa te hakkee atu hoki naa ora laatou.

20 “Nau see taku koi ma ki tokonaki koe kilaatou sokolaatou. Seai. Nau e taku hoki kitokonaki koe ki naa tama elotu iaa nau ilaatou nillono inaa taratara naa tama naa. 21 Nau e taku maa laatou ki noho hakapaa ma setama tokotasi pee kootaaua. Tamana! Haia naa tama naa kitakkoto laatou itaaua, e mee pee kokoe e takoto iloto taku manava, aa nau e takoto iloto too manava, ki illoa naa tama te maarama nei maa nau ni heunatia mai koe ki te maarama nei. 22 Nau kuoti te kauake naa mahi ni kaumai koe ma ki kauake kilaatou, ki noho laatou hakapaa pee kootaaua. 23 Nau kitakoto iloto naa manava laatou iaa koe e takoto iloto taku manava, ki noho hakapaa laatou ma setama tokotasi. Teenaa naa tama te maarama nei ma ki illoa maa nau ni heunatia mai koe, aa koe e haitamalaaoi inaa tama elotu, pee kokoe e haitamalaaoi iaa nau.

24 “Tamana. Naa tama naa ni kaumai koe kiaa nau, teenaa nau e hiihai maa laatou ki o ake ki taku kina e noho, ki kkte laatou i aku mahi, naa mahi ni kaumai koe. I te aa, iaa koe e haitamalaaoi iaa nau imua te mahaama ana te maarama nei.

25 “Tamana. Ttiputipu e tonu raa e taka ma koe. Naa tama te maarama nei see illoa maaoni iaa koe. Nau iaa e iloa iaa koe, aa naa tama nei e illoa maa nau ni heunatia mai koe. 26 Nau kuoti te huri ake tootiputipu. Teenei nau ma ki mmata ki seessiri laatou iaa koe, kitakoto toolaaoi iaa nauraa iloto naa manava laatou. Teenaa nau hoki kitakoto ilaatou.”

18

*Jesus ku tauhia naa hakamau naa Jew
(Mt 26.47-56; Mk 14.43-50; Lk 22.47-53)*

1 Te saaita Jesus nitaku nootiraa, a Ia nihano ma ana disaipolraa no hakahiti kitelaa vasi te Riva Kidron. Tekina naa etakoto tanaverena essomo naa laakau oliv. A Ia ma ana disaipolraa ni oo atu ki te verena naa. 2 Judas, te tama maki hakaari ake Jesus ki naa hakamau raa, e iloa i te verena naa. Aia e iloa i teena sekina laatou maraa etoa Jesus. 3 Teena ki hanatu Judas ma naa soldia i Rome raa ma naa roorosi te Hare Tapu ki tauhia laatou Jesus. Naa tama naa e heunatia ake naa Faarisi raa ma naa maatua hakamaatua. Laatou ni oo atu ma naa hana laatou kappiki hoki naa ahi. 4 Jesus iaa kunnaa iloa are inaa vana naa tama naa maki mee kiaa Ia. Teena masike iloa Ia no hanatu kilaatou no vasiri ake, “Kootou e ssee i ai?”

5 Teena ki mee ake laatou, “Maatou e ssee i Jesus, te tama i Nazareth.”

Jesus ki mee ake, “Teenei nau.”

Judas etuu ma laatou i te kina naa. 6 Saaita Jesus ni mee ake maa, “Teenei nau,” laatou ni taussina hakkaatoa kimuri nolleiho kilaro. 7 Jesus ki vasiri ake hoki, “Kootou essee i ai?”

Laatou ki mee ake hoki, “Maatou essee i Jesus, te tama i Nazareth.”

8 Jesus ki mee ake, “Nau kuoti te mee atu maa teenei nau. Ki mee kootou essee koi ia nau, kootou kuti ake naa tama nei ki oo.” 9 (A Ia ni taratara peenei ki ttino anataratara ni mee maa, “See hai tama i oo tama ni kaumai raa ni mahana i aku rima.”)

10 Simon Peter ni masike ma tana komu taa tama raa no tuutia aia te kautarina hakamaatau te poe te Maatua Hakamau raa no motu. (Te inoa te poe raa ko Malkus.) 11 Teena ki mee ake Jesus ki Peter, “Peter, tuku te komu naa ki laro! Koe e maanatu maa nau see hiihai maa nau e hakallono isu i te ara taku Tamana ni hiihai?”[☆]

Jesus e hakatuuria imua Annas

12 Araa oo atu iloo naa soldia i Rome raa ma te hakamau laatou ma naa roorosi te Hare Tapu raa no tauhia Jesus, ka saisaitia ana rima. 13 Jesus ni taakina laatou imua ki Annas, te hinaona Kaiapas, te Maatua Hakamau i te ssao naa. 14 Teena ko Kaiapas raa ni vanaake ki naa hakamau naa Jew raa maa etaukareka ki mate se tama tokotasi ki ssao te henua hakkaatoa.

Peter e huu maa ia see iloa i Jesus

(Mt 26.69-70; Mk 14.66-68; Lk 22.55-57)

15 Simon Peter ma telaa disaipol hoki ni tautari atu vaa-muri Jesus. Teena kote disaipol e ilotia hakaraaoi iloo

[☆] 18.11 Mt 26.39; Mk 14.36; Lk 22.42

te Maatua Hakamau. Teenaa ni lavaa ai te disaipol naa te uru atu vaamuri Jesus kiloto te hare te Maatua Hakamau. ¹⁶ Peter iaa ni tuu koi i haho. Te disaipol ni uru ki hare raa ni ahe ake no vanaake kite ffine eroorosi te tootoka raa ki hakauru hia ake Peter ki hare. ¹⁷ Teenaa ki vasiri ake te ffine naa ki Peter, “Koe hoki se disaipol Jesus, anii?”

Peter ki mee ake, “Seai iloo.”

¹⁸ Te saaita raa, te kina raa ku saumakallii, teenaa naa poe raa ma naa roorosi te Hare Tapu raa e ttuu ka haka mahana naa haitino laatou i te vasi te ahi. Peter ni hanatu no ttuu i laatou ka haka mahana hoki tana haitino.

Te Maatua Hakamau raa e vasirisiri ake ki Jesus
(Mt 26.59-66; Mk 14.55-64; Lk 22.66-71)

¹⁹ Te Maatua Hakamau raa ni vasirisiri ake ki Jesus i ana disaipol raa ma anataratara e akonaki kilaatou. ²⁰ Teenaa ki mee ake Jesus, “Nau maraa e ttuu ka taratara imua naa karamata naa tama i naa kina hakkaatoa. Nau hoki maraa e taratara ki naa kuturana naa Jew iloto naa hare lotu laatou ma iloto te Hare Tapu. Nau seai aku taratara ni mee mmuni i kootou. ²¹ Koe e vasirisiri mai kiaa nau ki aa? Vasiri ake ki naa tama ni llono i aku taratara. Laatou e illoa i aku taratara ni mee.”

²² Saaita Jesus ni mee ana taratara nei, te roorosi tokotasi ni huri atu no paakia ana maaisu, ka mee ake, “Koe see lavaa te taratara peenaa ki te Maatua Hakamau!”

²³ Teenaa ki mee ake Jesus, “Ki mee aku taratara ni mee nei e ssara, koe ku mee ake ki naa tama e ttuu i te kina nei ma se aa e sara. Aa ki mee aku taratara nei ni taratara maaoni, aku maaisu e paakia a koe raa ko te aa?”

²⁴ Ki oti raa Jesus ku kaavea Annas ki Kaiapas. Annas ni see mee ake ki naa soldia raa ma ki veetea naa rima Jesus.

Peter e huu hoki maa ia see iloa i Jesus
(Mt 26.71-75; Mk 14.69-72; Lk 22.58-62)

²⁵ Peter koi tuu ka haka mahana tana haitino, teenaa ki vasiri ake aaraa tama kiaa ia, “Koe hoki se disaipol te tama naa, anii?”

Teenaa ki mee ake Peter, “Seai. Nau seai se disaipol te tama naa.”

²⁶ Teelaa se poe tokotasi i naa poe te Maatua Hakamau i te kina naa. Aia naa se hareaa kina te poe ni tuutia tana kautarina Peter. Aia ni huri ake ki Peter no mee ake, “Teenei seai ko koe raa ni kiitea a nau iloto te verena?”

²⁷ Teenaa ki mee ake hoki Peter, “Seai.” Saaita naa koi raa te moa raa ku tani.

Jesus e taakina ki Pilate
(Mt 27.1-2,11-14; Mk 15.1-5; Lk 23.1-5)

28 Tahaata telaa aso raa, Jesus nitoa laatou i te hare Kaiapas raa no kaavea kite hare Pilate. Saaita laatou nittae atu raa, naa hakamau naa Jew raa ni see uru kiloto te hare naa, ilaatou see fiffai maa laatou ekerekkere i te vasi naa Loo laatou. Laatou emattaku maa laatou ma ki kerekkere aa laatou kusee lavaa tekkai te kaikai te Pasova. ²⁹ Teenaa ki masike Pilate no hanatu kilaatou i haho no vasiri ake ki laatou, “Se aa te tama nei e hakasara?”

³⁰ Teenaa ki mee ake naa tama naa, “Ki mee te tama nei ni see hai vana ni hakasara raa, aia ni see taakina mai are maatou kiaa koe.”

³¹ Pilate ki mee ake, “Teenaa kootou ku too te tama naa no hakatonutonu soko kootou ki naa loo kootou.”

Teenaa ki mee ake hoki laatou, “Maatou see tau te taa te tama ki mate.” ³² (Naa vana nei e hanotonu ma te taratara Jesus ni mee i te ara tana mate.)^{*}

³³ Pilate ni ahe ki tana hare raa no kannaatia ake Jesus no vasiri ake, “Koe maaoni ko te Tuku naa Jew?”

³⁴ Teenaa ki mee ake Jesus, “Teenei se maanatu koi aau ma ki vasiri mai koe i te mee nei? E hai tama ni taratara atu kiaa koe iaa nau?”

³⁵ Pilate ki mee ake, “Koe e vasiri mai raa ko nau se Jew? Koe e taakina mai are naa tama kootou raa ma naa maatua hakamaatua kootou. Se aa koe ni hakasara?”

³⁶ Jesus ki mee ake, “Taku nohorana raa see takoto i te maarama nei. Ki mee taku nohorana raa e takoto i te maarama nei raa, kootou ni hetaa ma naa tama e tautari iaa nau, ki see lavaa nau te tauhia naa hakamau naa Jew. Seai, taku nohorana raa see tuu i te kina nei.”

³⁷ Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Koe se Tuku maaoni?”

Jesus ki mee ake, “Koe naa evana maa nau se Tuku. Nau ni haanauria ki hakasura mai nau ki te maarama nei no tarataraina naa taratara maaoni TeAtua. Naa tama e fiffai ki tautari laatou ki naa taratara maaoni raa ma ki hakannoo ki aku taratara.”

³⁸ Teenaa ki vasiri ake Pilate, “Teenaa se aa e tarataraina a koe ma ko te hakamaaoni?”

Jesus ku tukua ki taia ki mate

(Mt 27.15-31; Mk 15.6-20; Lk 23.13-25)

Teenaa ki ahe Pilate ki haho no mee ake ki naa tama, “Nau see haisara e kite i te tama nei. ³⁹ Tevana iaa nau e iloa maa maatou maraa effana te karapusi tokotasi i te kau saaita kootou e mee te Pasova kootou. Kootou fiffai ki hanaa te Tuku kootou naa Jew nei?”

⁴⁰ Naa tama raa ni ffuri atu no tanitani varo, “Seai! Koe see hanaa mai te tama naa. Maatou fiffai ki hanaa mai Barabas!” (Barabas se tama e taa tama.)

^{*} 18.32 Jn 3.14; 12.32

19

¹ Teenaa ki masike Pilate no kaavea Jesus ki ana soldia raa ki sarua. ² Naa soldia raa ni penapena te hau naa tuku ki naalaakau tuitui raa no hakaoria laatou i te pisouru Jesus. Ki otiraa, hakkahuria iloo laatou ki te kkaahu e pura ma ko naa kkaahu naa tuku te maarama nei. ³ Teenaa ki taussua atu laatou peelaa, "A koe, te Tuku naa Jew, koe kitaka rooroa." Laatou ni ffuri hoki no paakia laatou naa maaisu Jesus.

⁴ Pilate ni ahe atu hoki no vanaake ki laatou, "Tama nei ku hakahea atu nau ki kootou. Nau see haisara e kite i te tama nei." ⁵ Teenaa ki hakasura iho Jesus ma tana hau tuitui, aa e kkaahu ki te kkaahu naa tuku. Pilate ki mee ake, "Kootou mmata. Teenei kootou tama!"

⁶ Saaita naa maatua hakamaatua raa ma naa roorosi te Hare Tapu raa ni k kite i Jesus raa, laatou ni tanitani varo atu ki Pilate, "Tuukia tama naa ki te kros! Tuukia tama naa ki te kros!"

Teena ki mee ake Pilate, "Kootou oomai soko kootou no tuukia te tama nei i te kros. Nau sei taku sara e kite ia ia."

⁷ Te kuturana i te kina naa ni hakahe atu, "Maatou e mee naa Loo maatou e hakatuu maa te tama peenaa ki taia ki mate, ia ia e mee maa ia se Tama TeAtua."

⁸ Pilate ni matakua i naa taratara naa tama nei e mee ake. ⁹ Teenaa kiahe hoki aia no vasiri ake ki Jesus, "Koe setama e au ihea?" Tevana ia Jesus ni see hakahe ake tana taratara. A ia ni tuu seemu koi.

¹⁰ Pilate ki mee ake, "Koe see lavaa te taratara mai kiaa nau? Maanatu hakaraa oi. Too ora e takoto i aku rima. Ki mee nau ettapa ma koe ki hanaa, koe e lavaa te hanaa nau. Ki mee nau ettapa ma koe ki haia ki mate, koe e lavaa te haia ki mate."

¹¹ Jesus ki mee ake, "Koe e haimahi i teena ni mahi ni kauatu TeAtua. Te tama ni heunatia aia naa tama nei ki oo ake no tauhia nau no kaavea mai kiaa koe raa e takoto tana hui sara. Tana sara raa e ttoe are i too ssara e mee nei."

¹² Saaita Pilate ni lono naa taratara Jesus e kauake nei raa, a ia ni ssee se ara ma ki hanaa Jesus. Tevana ia naa Jew raa ni ttuu ka tanitani varo kiaa ia, "Ki mee te tama naa e tiiake koe ki hano, maatou ku illoa maa koe sei se ssoa maaoni te Tuku i Rome! Te tama ettapa ma ia hoki se tuku raa, a ia naa kumee maa ia e hakahiti te Tuku maaoni i Rome."

¹³ Saaita Pilate ni lono naa taratara nei, a ia ni haka ttaki atu Jesus no hakatuuria i te mataahare i haho. A ia ia ku hano no noho i te kina e hakatonutonu ettapa ma ko 'Matappaa Hatu'. (Te kina naa ettapa ma ko 'Gabata' i te taratara naa tama te henua naa.) ¹⁴ Saaita naa raa ku tae

ki telaaraatea*. Teenaa ko te aso imua te Pasova. Pilate ki mee ake ki laatou, “Teenei te tuku kootou!”

¹⁵ Teenaa ki ffuri atu naa tama naa no tanitani varo atu, “Taia tama naa! Taia tama naa! Tuukia tama naa ki te kros.”

Teenaa ki vasiri ake Pilate kilaatou, “Kootou e fiffai maa te tuku kootou nei ki tuukia ki te kros?”

Naa maatua hakamaatua raa ki mee ake, “Maatou tuku raa e noho i Rome. Maatou see hai tuku hoki.”

¹⁶ Teenaa ki masike atu Pilate no hookii ake Jesus ki laatou ki tuukia ki te kros.

Jesus e tuukia ki te kros

(Mt 27.32-44; Mk 15.21-32; Lk 23.26-43)

Teenaa ki hakattaki naa tama naa Jesus ki haho. ¹⁷ A Ia ni amo tana kros naa no tae ki te kina e ttapa ma ko “Te kina te Ivi te Pisouru.” (Naa Jew raa e ttapa te kina naa ma ko Golgota.)

¹⁸ Teenaa ki tuukia laatou Jesus ki te kros i te kina naa. Takarua karapusi hoki ni tuukia laatou i naa vasi Jesus. ¹⁹ Pilate ni sissii tana taratara no hakammau i aruna te kros, “Jesus te tama i Nazareth, te Tuku naa Jew.”

²⁰ Turaa tama iloo ni kkite i te taratara e sissii nei, i te kina Jesus ni tuukia raa see mmao i Jerusalem. Te taratara naa e sissii ki te taratara haka Jew, te taratara haka Rome, aa te taratara haka Greece.

²¹ Teenaa ki mee ake naa maatua hakamaatua raa ki Pilate, “Koe see tukua a koe maa teenei se Tuku maatou naa Jew. Koe ki sissii peelaa, ‘Tama nei e mee maa ia ko te Tuku naa Jew.’”

²² Teenaa ki mee ake Pilate, “Taku taratara ni sissii naa ma ki takoto peenaa.”

²³ Saaita Jesus ku oti te tuukia laatou ki te kros raa, naa soldia naa ni toa laatou naa hekau Jesus raa no vaevae ilaatou. Laatou ni vvae naa hekau naa ki naa tuuhana e haa, te soldia tana mee. Laatou ni toa hoki laatou te kkahu raa ma ki vvae ma laatou, tevana iaa te kkahu raa e ttui koi ki te maro tokotasi. Te kkahu naa see hai tuina vaaroto.

²⁴ Teenaa ki taratara laatou peelaa, “Taatou ki see saaea taatou te kkahu nei. Taatou ki mee se taffao ma taatou ki naa tamaa hatu ki mmata ma ko ai te tama i taatou ma ki toa a ia te kkahu nei.” Naa vana nei e ssura ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu e mee maa[☆]:

“Laatou ni vaevae aku hekau ka mee naa taffao laatou ki mmata laatou

ma ko ai te tama i laatou ma ki too taku kkahu.”

Teenei ko te tiputipu e hakasuratia naa soldia.

²⁵ Te tinna Jesus raa ma tana taina, Mary te aavana Clopas, aa ko Mary Magdalene ni ttuu ake i te kina te kros e tautau ai Jesus. ²⁶ Jesus ni ttoka atu no kite i tana tinna naa e tuu ake

* 19.14 telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkai ☆ 19.24 Ps 22.18

ma te disaipol e llee ai tana manava. Teenaa ki mee ake Ia ki tana tinna, “Teenaa too tama.”

²⁷ Ki oti raa ku mee ake hoki ki tana disaipol, “Teenaa too tinna.” Teenaa ki masike ai te disaipol naa no toa aia te tinna Jesus raa no nnoho laaua.

Te mate Jesus

(Mt 27.45-56; Mk 15.33-41; Lk 23.44-49)

²⁸ Jesus ni iloa maa teenei ana heuna nei ku oti. Teenaa kipesi tana taratara ki hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu, “Nau hiiunu.”[☆]

²⁹ Teelaa se kamete wain e mmara etakoto ite kina naa soldia raa e ttuu. Naa soldia naa ni mmini te tapaa maro ki te mata te laakau hisop raa no ttoko te tapaa maro naa kiloto te wain naa. Teenaa usu atu iloo laatou te tapaa maro naa ki naa maaisu Jesus. ³⁰ Jesus ni unu te wain e mmara raa, mee iloo tana taratara peelaa, “Teelaa ku oti!”

Teenaa ki hakamaruu tana pisouru no mate.

Te vasi kaumanava Jesus e urumakkina ki te ttao

³¹ Teenei ko te aso naa Jew raa e tukutuku hakaoti naa mee laatou ma te kaikai te Pasova. Laatou see fiffai maa naa haitino naa tama nituukia ina akros raa etauttau ite aso te Sabat. Teenaa ki oo naa hakamau naa Jew raa ki Pilate no mee ake ki taratara ake ia ki ana soldia raa ki oo no hatia naa vae naa tama naa, aa ku hanaa mai naa haitino laatou kilaro. Laatou e mee iteenaa kote aso rima, aa laatou see fiffai maa naa haitino naa tama naa etauttau peenaa ite aso te Sabat, iteaa, te Sabat eaunei se aso elasi. ³² Teenaa ki oo naa soldia raa no ffati naa vae te tama mua. Kioti raa laatou kuffati hoki naa vae tana soa etauttau ma Jesus. ³³ Saaita laatou nittae atu ki Jesus raa, laatou nikkite maa Jesus kunaa mate are. Teenaa ki see hatia ai laatou ana vae. ³⁴ Te soldia tokotasi ni urumakkina aia te kaumanava Jesus ki tana tao. Teenaa killohimai te vai ma tettou ite saaita naa lokoi. ³⁵ (Te tama nikkite ite vana nei e taratara atu ki illoa kootou iana vana nikkite. Aia e taratara ki te taratara maaoni, ia aia e hiihai maa kootou ki illoa maa naa taratara nei ni taratara maaoni.) ³⁶ Naa vana nei ni ssura kittino naa taratara te Laupepa Tapu e mee peelaa, “See hai ivi tana haitino ni ffati.”[☆] ³⁷ Telaa taratara e mee peelaa, “Te henua ma ki ttuu no ttoka kiaa Ia, te Tama laatou ni urumaki.”[☆]

Jesus ku tanumia

(Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56)

[☆] 19.28 Ps 69.21; 22.15 [☆] 19.36 Ex 12.46; Num 9.12; Ps 34.20 [☆] 19.37 Zech 12.10; Rev 1.7

³⁸ Teelaa setama ite matakaaina Arimatia, tana inoa ko Joseph. Aia setama maraa e tautarimmuni i Jesus, ia aia e matakua maa ia ma ki ilotia naa hakamau naa Jew. Aia ni hano no kainnoo ki Pilate ki kauake te haitino Jesus kitoa aia no tanumia hakaraaoi. Pilate ni vanaake maa e taukareka koi, teenaa ki hano Joseph no too te haitino Jesus.

³⁹ Nikodimus, te tama ni hano tana poo tokotasi no mmata i Jesus raa, ni oo laaua ma Joseph no too te haitino Jesus. Aia ni too te lopo mee mannoni, e noto naa kilo e matatoru, ka oo maa laaua. Teenaa ko naa 'spice', naa 'myrrh' aa ma naa 'aloe'.^{*} ⁴⁰ Takarua naa ni miinia laaua te haitino Jesus ki te maro makkini. Naa kaakaa mannoni naa ni mmuni hakapaa ma te haitino Jesus, ite naa seara naa Jew maraa e mee kinaatama laatou emmate. ⁴¹ Teelaa severena e tuu taupiri ki te kina Jesus ni tuukia ki te kros. Iloto te verena naa e takoto tana taaruma hatu hoou. Tetaaruma naa seki haitama emmate ni moe iloto. ⁴² Te haitino Jesus ni ponotia laaua kiloto te taruma naa. Laaua e mee i te taaruma naa e taupiri koi ki te kina Jesus ni tuukia ki te kros, aa te Sabat raa hoki ku taupiri.

20

Te taaruma hua

(Mt 28.1-8; Mk 16.1-8; Lk 24.1-12)

¹ Tahaata poo te Hakamarolloo raa, Mary Magdalene ni hano ki te kava raa no kite maa te hatu te taaruma raa ku oti te hakatiperia ki te vasi. ² Teenaa ki tere ia ki Simon Peter ma telaa disaipol, teenaa ko te tama e llee ai te manava Jesus, no mee ake, "Te haitino Te Ariki raa ku oti te toa naa tama. Maatou see illoa ite kina tana haitino e tukua laatou!"

³ Teenaa ki oo Simon Peter ma telaa disaipol ki te kava. ⁴ Takarua naa ni ffuro, tevana ia telaa disaipol e makuu are i Peter. Teenaa ko ia raa ni tae imua ki te kava. ⁵ Tana saaita ni tae ki te kava raa, a ia ni tuu koi ihaho no hakatui kiloto te rua no kite naa maro koi ni mmuni te haitino Jesus raa e mmoe iloto. ⁶ Simon Peter ni tae ake imuri no uru tonu lokoi kiloto te rua. Aia ni kite hoki naa maro ni mmuni te haitino Jesus. ⁷ Te tapaa maro ni mmuni te pisouru Jesus raa ia ni haatua hakaraaoi iloo ka tukua hakavasi. Te tapaa maro naa see moe ma aaraa maro. ⁸ Teenaa hanatu iloo te disaipol teelaa ni tae imua ki te kava raa no uru atu kiloto te rua. Aia ni hakatina lokoi itana saaita ni kite inaa maro naa. ⁹ (Takarua naa seki massaro iloo i te taratara te Laupepa Tapu e mee maa

^{*} 19.39 Jn 3.1-2

Jesus ma ki masike mai i te mate.) ¹⁰ Ki oti raa ahe iloo laaua ki hare.

Jesus e hakasura ki Mary Magdalene

(Mt 28.9-10; Mk 16.9-11)

¹¹ Mary ni tuu ka tanitani i haho te taaruma. Teenaa haka-tui iloo ia katani kiloto te rua. ¹² A ia ni ttoka no kite iloo i te takarua ensol ennoho i te kina Jesus ni hakamoeria. Ttama e noho i pisouru, aa telaa tama e noho i vae. Laaua kato e uru ki naa hekau makkini. ¹³ Teenaa ki vasiri ake te takarua naa kiaa ia, “Te ffine nei, koe e tani i te aa?”

Mary ki mee ake, “Te haitino taku Ariki raa ku oti te toa naa tama. Nau see iloa i tana kina e tukua laatou.”

¹⁴ Ki oti raa hakatahuri iloo ia no kite i Jesus e tuu mai, tevana iaa a ia ni see mate maa teelaa ko Jesus.

¹⁵ Teenaa ki vasiri ake Jesus kiaa ia, “Koe e tani i te aa? Koe e ssee i ai?”

Te ffine raa nittau maa ia ko te tama e roorosi te kava. Teenaa ki mee ake ia peelaa, “Ki mee te tama naa ni toa a koe, koe ku hakaari mai ki hano nau no toomai tana haitino.”

¹⁶ Teenaa ki kannaa Jesus i tana inoa, “Mary!” Te ffine naa ni huri atu no mate lokoi maa teelaa ko Jesus.

Teenaa ki mee ake ia haka Jew, “Raboni!” (e mee maa ‘ttama e ako tama’)

¹⁷ Jesus ki mee ake, “Koe see kapa mai kiaa nau. Nau seki ahe ki taku Tamana. Tere no hakaari ake aku taaina iaa nau ku ahe ki te Tama raa, teenaa kotaku Tamana aa laatou Tamana, taku Atua aa laatou Atua.”

¹⁸ Mary ni tere tonu no vanaake ki naa disaipol iaa ia ni kite i Te Ariki. A ia ni hakaea ake hoki naa taratara Te Ariki ni mee ake.

Jesus e hakasura ki ana disaipol

(Mt 28.16-20; Mk 16.14-18; Lk 24.36-49)

¹⁹ Telaasuru te Hakamaroloo raa, naa disaipol naa ni hakakkutu iloto te hare tokotasi ka puipui naa tootoka laatou, ilaatou koi nnoho mattaku i naa hakamau naa Jew. Saaita naa lokoi Jesus ku tuu iloto laatou. Jesus ki mee ake, “Kootou nnoho ma telaaoi.” ²⁰ Teenaa ki huri atu ana rima ma tana kaumanava ki laatou. Ana disaipol naa ni fiafia i te kkite ana laatou i Jesus. ²¹ Jesus ki mee ake hoki, “Kootou nnoho ma telaaoi. Nau ni heunatia mai taku Tamana, peelaa hoki, kootou e heunatia a nau.”

²² Teenaa ki maanava atu tana soromatani kilaatou ka mee ake peelaa, “Too Te Aitu Tapu. ²³ Ki mee kootou e ffana naa haisara naa tama, teenaa naa haisara naa tama naa hoki ma ki hanaa Te Atua. Aa ki mee kootou

see ffana naa haisara laatou, TeAtua hoki ma ki see hanaa a Ia naa haisara laatou.”☆

Jesus ma Thomas

²⁴ Te disaipol tokotasi i te taka sinahuru maa ttakarua disaipol Jesus raa ko Thomas (e ttapa ma ko te Maasana). A ia ni see noho ma naa disaipol raa i te saaita Jesus ni hakasura ki laatou. ²⁵ Naa disaipol raa ni hakaariake maa laatou ni kkite i Jesus.

Tevana iaa Thomas ni mee ake peelaa ki laatou, “Ki mee nau e kite inaa ponga naa hao i ana rima ka taaohi nau tana kaumanava ni urumakina raa, teenaa nau ma ki iloa maa ia ni masike i te mate maaoni.”

²⁶ I te Hakamarolloo imuri raa, naa disaipol raa ni hakakkutu hoki ihare. Teenaa Thomas enoho ilaatou. Niaaina maa naa tootoka te hare laatou naa ni puipui hakkaatoa raa, Jesus ni hanake notuu iloto laatou no mee ake, “Kootou nnoho ma te laa oi.” ²⁷ Teenaa ki mee ake Ia ki Thomas, “Tuku mai too mataarima i te kina nei, aa koe kuttoka ki aku rima; aa teenaa, haaroo mai too rima no paa itaku kaumanava. Koe ki see mamaanatu tammaki. Koe ki iloa maa te nei ko nau!”

²⁸ Teenaa ki mee ake Thomas, “Koe kotaku Ariki ma taku Atua!”

²⁹ Jesus ki mee ake, “Te nei koe ku iloa maa nau ku masike i te mate iaa koe ku kite iaa nau? Naa tama ni see kkite iaa nau aa laatou iaa e illoa koi maa nau ku oti te masike i te mate raa, naa tama naa ma ki hakahiahiaria TeAtua.”

Te hakataakoto te laupepa John e sissii nei

³⁰ Jesus ni hakasura hoki aaraa mahi TeAtua e tammaki ka kkite ana disaipol, tevana iaa see sissia iloto te laupepa nei. ³¹ Naa vana nei iaa ni sissia

iloto te laupepa nei ki illoa kootou maa Jesus maaoni ko te Mesaea, te Tama TeAtua. Teenaa kootou ma ki ora i kootou e illoa i naa mahi tana inoa.

21

Jesus e hakasura ki te takahitu disaipol

¹ Kimuri raa, Jesus ni hakasura hoki ki ana disaipol raa i tai te Namu Galilee. A Ia ni hakasura ake peenei. ² Naa disaipol ni nnoho i te kina naa ko Simon Peter, Thomas (e ttapa ma ko te Maasana), Nathaniel (te tama te matakaaina Kana), takarua tama Sebedii, aa telaa takarua disaipol hoki. ³ Simon Peter ni mee ake ki laatou, “Nau ku hano no puipui.”☆

Teena ki mee ake naa tama naa, “Taatou ki oo haka-paa.” Naa tama raa ni massike no kkake i te poti raa no aro no puipui. Tevana iaa laatou ni seai iloo seika nilavaa i te poo naa hakkaatoa.

⁴ I te tahaata raa, Jesus ni tuu ake i uta laatou. Seai iloo setama inaa tama naa ni mate i Jesus. ⁵ Teena ki kannaa Jesus ki laatou, “Aku soa. Kootou e hai ika ni ppui?”

Teena ki mee ake naa tama naa, “Seai iloo”

⁶ A Ia ki mee ake, “Pesi te kupena kootou naa i te vasi haka-maatau te poti, kilavaa ni ika maa kootou.” Teena ki pesi laatou kupena naa no hainattaa laatou te ffuti ake ki aruna, i te kupena raa ku pii te ika.*

⁷ Te disaipol elle ai te manava Jesus raa ki mee ake ki Peter, “Teena ko TeAriki!” Saaita Peter ni lono maa teelaa ko TeAriki raa, a ia ni hakao tanakkahu (i tana kkahu naa ni ffana) no sepu ki loto ttai no kkau ki uta.

⁸ Aaraa disaipol raa iaa ni aro ake te poti laatou raa ki uta no ffuti ake laatou kupena epii te ika. Te kina laatou ni tautau raa see mmao ki uta, e noto naa sekumi erima.

⁹ Saaita laatou nittae ki uta raa, laatou nikkite naa ika ma naa haraoa emmoe i aruna te taeahi emallaa. ¹⁰ Teena ki mee ake Jesus ki laatou, “Toomai ni ika inaa ika kootou ni ppui.”

¹¹ Simon Peter ni hano no kake ki te poti raa no ffuti ake te kupena raa ki uta. Te kupena naa epii inaa ika ellasi. Laatou nilavaa naa ika laatou elau maa te mataarima, ma naa ika e toru. Niaaina maa te kupena naa ni pii raa, te kupena naa ni seelavaa te masae. ¹² Teena ki mee ake Jesus ki laatou, “Kootou oomai no kkai.” Naa tama naa ni mattaku te vasiri ake maa ia ko ai, i laatou e illoa maa ia ko TeAriki. ¹³ Teena ki hanake Jesus no too te haraoa ma naa pukunohi naa ika raa no kauake ki laatou.

¹⁴ Teenei ko te ttoru naa saaita Jesus ni hakasura ki ana disaipol imuri tana masike mai ana i te mate.

Jesus ma Peter

¹⁵ Saaita laatou nioti tekkai raa, Jesus ki vasiri ake ki Simon Peter, “Simon, te tama John, too laaoi i aa nau nei e ttoe are i te laaoi naa tama nei iaa nau?”

Peter ki hakahe ake, “Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”

Jesus ki mee ake, “Roorosi i aku sukua sipsip.” ¹⁶ Jesus ki ttatao atu no vasiri hoki, “Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?”

Peter ki hakahe ake hoki, “Uee, TeAriki. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”

* 21.6 Lk 5.6

Jesus ki mee ake, “Roorosi i aku sipsip.”

¹⁷ Jesus kittao atu tana toru, “Simon, ttama John, koe e laaoi iaa nau?”

Peter nisopo tana manava i teenei ko te ttoru naa saaita Jesus e vasiri kiaa ia. Teenaa ki mee ake ia peelaa ki Jesus, “TeAriki, koe e iloa i te kau vana hakkaatoa. Koe e iloa maa nau e laaoi iaa koe.”

Teenaa ki mee ake Jesus, “Roorosi i aku sipsip. ¹⁸ Nau e taratara atu maaoni. Too saaita ni tipu ake raa, koe ni tara too maro sokkoe ka sasare ki ookina e hiihai. Tevana iaa too saaita ku matua raa, telaa tama ma ki hakatara atu too maro ka hakattaki koe ki ookina see hiihai maa koe e hano.” ¹⁹ Jesus e taratara peenei ki hakaari maa te tiputipu te mate Peter raa ma ki huri ake naa mahi TeAtua. Teenaa ki mee ake Jesus kiaa ia, “Tautari mai kiaa nau.”

Jesus ma telaa disaipol

²⁰ Peter ni hakatahuri no kite i te tama e llee ai te manava Jesus raa e sare ake vaamuri laaua. Teenaa kote disaipol ni hakapare ki Jesus i te poo laatou ni kkai no vasiri ake ma ko ai te tama i laatou ma ki hakaari ake Jesus ki naa hakamau naa Jew.✧ ²¹ Saaita Peter ni kite i te tama naa raa, vasiri ake iloo ia ki Jesus, “TeAriki, ai ttama nei?”

²² Jesus ki mee ake, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe? Koe ki tautari mai kiaa nau.”

²³ Teenaa ki tere te taratara raa vaaroto naa tama e tautari i Jesus ma te disaipol nei ma ki see mate. Tevana iaa Jesus ni see vana maa ttama nei ma ki see mate. A ia ni taratara peelaa, “Ki mee nau e hiihai maa ia ki ora hakaoti no tae ki taku sao ma ki au, te mee naa e aa iaa koe?”

²⁴ Teenaa kote disaipol e taratara atu naa taratara nei, te tama hoki ni sissii naa taratara nei i te laupepa nei. Taatou e illoa maa ana taratara nei ni taratara maaoni.

Naa taratara hakaoti

²⁵ Jesus ni mee telopovana itana sao ninoho i te maarama nei. Ki mee ana vana hakkaatoa ni mee raa e hakatuuria kiloto naa laupepa raa, nau e maanatu maa te maarama nei ma ki see ssao i te lopo laupepa ma ki takkoto ai naa taratara naa.

ACTS NAA HEHEUNA NAA APOSOL TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa Heheuna naa Aposol ko te ssoa telaupepa ni sissia mai i *Luke*. Te tahito taratara i telaupepa nei e taratara i te ara naatama nitautari ki Jesus imua, teelaa ni usuhia Te Aitu Tapu, ni hakaea te Lono Taukareka iaa Ia “*iloto Jerusalem, aa vaaroto naa matakaaina i Judea, Samaria, aa i naa kina hakkaatoa i te maarama nei*”. (1.8) Te laupepa nei e taratara i te kaamata iho te lotu raa i te kanohenua naa Jew, no hakataka no illoa naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Ttama ni sissii telaupepa nei emee maki hakailoa ake ki naa tama teelaa ma kippau naa taratara nei, teenaa maa naa tama elotu i Te Atua raa sei maa nitama emee maki hakahitia laatou naa hakamau i Rome, sei. Aia e taratara maa telotu naa Jew raa, te nei ettino i naa hakattina te henua i Christ.

Naa Heheuna naa Aposol elavaa te vaaea kitakkoto ki naa tahito taratara e toru, teelaa e taratara i te ara te Lono Taukareka i Jesus raa ni tarataraina aa i te hakamasike ana te lotu Te Atua: (1) Te kaamata iho te lotu raa iloto Jerusalem imuri te ahe ana Jesus kite lani; (2) Te lotu raa ettoha ki naa kina hakkaatoa iloto Palestine; (3) Te lotu raa ku ttoha hoki ki naa matakaaina tammaki no tae ki Rome.

Tetaratara elasi e tarataraina mai i *Naa Heheuna naa Aposol* raa, teenaa ko naa heheuna naa mahi Te Aitu Tapu raa i naa tama elotu i Te Atua. Naa tama naa ni tauria naa mahi Te Aitu Tapu raa i te aso te Pentekos, teenaa te kanohenua Te Atua ma naa tama hakamaatua laatou naa ni tauria naa mahi Te Aitu Tapu raa i naa vana teelaa e tarataraina iloto telaupepa nei. Naa akonaki mua i Christ raa e tarataraina mai iloto naa akonaki iloto telaupepa nei, aa naa vana ni ssura teelaa e sissia iloto *Naa Heheuna naa Aposol* e huri ake i te haimahi naa taratara nei iloto naa ora naa tama e illoa i Christ aa i naa meeme hakapaa naa tama te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Naa aposol kutanatana ki oo no hakaea te Lono Taukareka 1.1–26

a. Te taratara hakamaatua hakaoti Jesus ni purepure ake ki ana aposol 1.1–14

b. Ttama e tukua ki sua i Judas 1.15–26

Te Lono Taukareka e tarataraina iloto Jerusalem 2.1–8.3

Te Lono Taukareka e tarataraina vaaroto Judea ma Samaria 8.4–12.25

Naa heuna Paul 13.1–28.31

- a. Te horau mua ana Paul no mee naa heuna TeAtua 13.1—14.28
- b. Naa aposol raa e kkutu no taratara i Jerusalem 15.1—35
- c. Te ssoa te horau Paul no mee naa heuna TeAtua 15.36—18.22
- d. Tettorua naa horau Paul 18.23—21.16
- e. Paul e karapusi i Jerusalem, Sisaria, aa i Rome 21.17—28.31

Jesus ku ahe ki te lani.

¹ Kiaa koe Tiofilus.✧

Itaku pepa mua ni sissii raa, nau ni taratara i naa akonaki aa ma naa vana hakkaatoa Jesus ni mee itana saaita ni kaamata i ana heuna ² no tae ki tana saaita ni toa ki te lani. Itana saaita seki toa are ki te lani raa, a Ia ni kauake hakaoti ana taratara iloto naa mahi TeAitu Tapu ki naa taanata teelaa nitukua a Ia ki heheuna ma ni aposola ana. ³ Ni aso iloo e matahaa, imuri tana mate ana, a Ia ni hakasurasura peenaa ki ana aposol, ka mee te kau vana no illoa naa tama naa maa Ia e ora maaoni. Naa tama naa ni kkite i aa Ia, teenaa a Ia ki taratara ake i naa tiputipu te Nohorana TeAtua. ⁴ I te saaita tokotasi laatou ni nnoho kakkai hakapaa raa, a Ia ni taratara hakamaatua ake ki laatou: “Kootou nnoho kattari i Jerusalem. Kootou ttari ki kauatu naa mahi TeAtua ni purepure atu ki kootou imua, teenaa ko taku mee ni taratara atu ki kootou.”✧ ⁵ John ni hakaukau tapu te kanohenua kite vai, aa i naa aso koi imuri nei, kootou ma ki hakaukauria ki TeAitu Tapu.”✧

⁶ Te saaita Jesus ma ana aposol naa ni kkutu hakapaa, naa tama naa ki vasiri ake, “Te Ariki. I te saaita nei raa koe maki hakanoho setuku houu ki roorosi imaatou te kanohenua Israel?”

⁷ Jesus ki mee ake, “Te Tamana soko Ia e tuku te ssao naa vana hakkaatoa kissura, aa teenaa sei ni mee kootou ki illoa maa naa vana naa maki ssura i te ssao hea. ⁸ Te vana iaa te saaita TeAitu Tapu raa ma ki hano iho no tau i kootou raa, kootou ma kittaka ma naa mahi TeAtua. Teenaa kootou maki hakaea kite henua iaa nau iloto Jerusalem, vaaroto naa matakaaina i Judea ma Samaria, aa i naa kina hakkaatoa iloto te maarama nei.”✧ ⁹ Kimuri koi ana taratara nei raa, naa tama nittuu i te kina naa nittoka i ana saaua kitelani no uuhia iloo te uruaoa, teenaa see kkite iloo laatou iaa Ia.✧

¹⁰ Te saaita naa tama naa nittoka i naa hano Jesus kite lani raa, te takarua taanata euru ki naa kahu e makkini ni hakateki lokoi no ttuu ake i te vasi laatou.

✧ **1.1** Lk 1.1-4 ✧ **1.4** Lk 24.49 ✧ **1.5** Mt 3.11; Mk 1.8; Lk 3.16; Jn 1.33

✧ **1.8** Mt 28.19; Mk 16.15; Lk 24.47-48 ✧ **1.9** Mk 16.19; Lk 24.50-51

11 Te takarua naa ki mee ake, “Naa tama i Galilee, kootou ettuu ai ka ttoka kite lani? Jesus, tetama ni toa TeAtua i kootou kite lani raa ma kiahemai hoki. Itana saaita ma kiahemai raa, kootou hakkaatoa ma kikkite ia a Ia, e mee pee ko naa kkite kootou i ana hano kite lani.”

Matthias e tukua ki suia Judas
(Mt 27.3-10)

12 Ki oti raa massike iloo naa aposol naa i te Mouna naa Oliv no ahe ki Jerusalem, see mmao i te kina naa.

13 Naa tama naa ni ttae atu ki Jerusalem no oo iloo no kkake ki te tamaa hare laatou e nnoho ai. Naa tama naa ko Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartolomiu, Matthew, James tetama Alpius, Simon tetama see hiihai maa te kaaman Rome ki roorosi i Israel, aa ko Judas tetama James.* 14 Naa tama naa maraa ekkutu hakapaa i te kau saaita no mee naa taku laatou ki TeAtua, aa naa haahine raa ma Mary, te tinna Jesus, aa ma naa taaina Jesus raa maraa e hakaaru atu ki laatou.

15 Nillaka ana aso raa, naa tama elotu i TeAtua raa ni kkutu no lotu. Te kooina hakkaatoa ni kkutu raa e tae telau maa te tino rua naa tama. Teenaa Peter ni masike no tuu ka taratara.

16 “Aku taaina nei, naa taratara TeAitu Tapu raa ni kaumai David imua, teenaa maa naa roorosi te Hare Tapu TeAtua raa ma ki taakina ake Judas no tauhia Jesus. Teenei te ssao naa taratara te Laupepa Tapu naa ni ttino maaoni. 17 Judas se tama ni hai i te kaavena taatou, i aa ia ni tukua ki heheuna hakapaa ma taatou.”

18 Judas ni too ana mane i tana vana hakallika ni mee naa, teenaa taavi iloo tana kerekere. Teenaa ko tana kina ni leiho no mate; tana manava ni mahaa no ppuu mai ana vaavaa ki taha.* 19 Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa nillono te vana ni mee naa, teenaa ki taapaa laatou te kerekere naa ki Akeldama, tetaratara laatou e mee maa ‘te Kerekere te Ttoo.’

20 “Naa taratara nei e takkoto iloto te laupepa naa Ahu David:*

‘Tana hare raa ki tuu hua, see hai tama ki noho iloto te hare naa.’
Te laupepa naa e sissii hoki peela:

‘Tiiake telaa tama ki suia te ssao te tama naa.’

21-22 “Teenaa taatou kitini se tama ki hakapaa mai ki taatou no hakahea i te masike TeAriki Jesus i te mate. Tetama naa ki mee maa se tama nitaka ma taatou kaamata mai i te saaita John ni hakaaukatapu Jesus raa no tae ki te saaita TeAtua ni toa a Ia Jesus i taatou.”*

* 1.13 Mt 10.2-4; Mk 3.16-19; Lk 6.14-16 * 1.18 Mt 27.3-8 * 1.20 Ps 69.25; 109.8 * 1.21-22 Mt 3.16; Mk 1.9; 16.19; Lk 3.21; 24.51

23 Teenaa tini iloo naa tama naa te takarua taanata. Tetama tokotasi ko Joseph, ttama etaapaa hoki ma ko Barsabas. Telaa inoa aana hoki ko Justus, aa telaa tama iaa ko Matthias. 24 Teenaa ki taku naa tama naa, “TeAriki, koe e iloa inaa mannatu naa tama hakkaatoa, teenaa hakaari mai tootama e hiihai i te takarua nei 25 ki heheuna iaa koe ma se aposol ki suia Judas, te tama ni hano kite kina etau ma ia.” 26 Ki otiraa mee iloo naa tama raa laatou taffao ki naa tamaa hatu ki hiri se tama i te takarua naa, teenaa te tama ni tukua laatou ki heheuna ma laatou raa ko Matthias.

2

Te au ana TeAitu Tapu

1 I te aso te Pentekos raa, naa tama hakkaatoa elotu i Jesus raa nikkutu hakapaa i te kina tokotasi.* 2 Te saaita naa loko i raa, te mee raa kummuu ake i telani pee ko naa llau te matani elasi, no tae ake kiloto te hare naa tama naa e nnoho. 3 Teenaa kkite iloo naa tama naa i naa mee e mee ma ni ahi e ttoha vaaroto te hare raa no paa i naa tama katoa laatou iloto te hare. 4 Naa tama hakkaatoa iloto te hare naa ni tauria naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laatou te taratara ki naa taratara e kkee, i naa usuhia laatou TeAitu.

5 Teelaa ni Jew raa e nnoho i Jerusalem, aa naa tama naa ni tama elotu e goake i naa henua hakkaatoa i te maarama nei. 6 Te saaita naa tama naa ni llono i te mmuura, laatou nikkutu atu nollee iloo naa mouri laatou ilaatou ellono inaa taratara naa tama elotu naa ki naa taratara naa henua laatou. 7 Naa tama naa ni oho iloo ka taratara peelaa, “Naa tama etaratara nei ni tama hakkaatoa i Galilee! 8 Teenei sevana peehea maa taatou nei hakkaatoa ellono inaa taratara naa tama nei ki naa taratara naa tino henua taatou? 9 Taatou ni tama i Partia, Media, Elam, Mesopotamia, Judea, Capadosia, Pontus aa ko Asia, 10 aa taatou hoki ni tama i Frigia, Pamfilia, Egypt, aa ma naa matakaaina i Libya e tauppiri ki Sairin. Aaraa tama taatou nei ni oomai i Rome, 11 naa Jew hakapaa ma naa tama teelaa elotu telotu naa Jew. Aaraa tama hoki taatou ni tama i Crete ma Arabia. Iaa taatou hakkaatoa ellono inaa taratara naa tama nei ki naa tino taratara naa henua taatou i naa vana hakamaatua TeAtua ni mee!” 12 Naa tama naa hakkaatoa ni llee naa mouri laatou ka vasirisiri ki laatou, “Teenei ni vana peehea?”

13 Aaraa tama iaa ni taratara taussua peelaa, “Naa tama naa ni unu ka vvare!”

Peter e hakaeta te Lono Taukareka

* 2.1 Lev 23.15-21; Deut 16.9-11

14 Peter ni masike notuu ma te taka sinahuru maa te tama tokotasi inaa aposol raa nokaamata te taratara ki te kuturana raa vaaruna iloo, “Kootou naa Jew ma naa tama hakkaatoa teenei ennoho i Jerusalem, kootou hakannoo mai ki taratara atu nau ki illoa kootou i te mee nei.
 15 Eaa? Kootou emannatu maa naa tama nei e unu ka vvere? Seai, naa tama nei see unu; teenei ko te ssivo koi i te tapataiao. 16 Te mee kootou ekkite nei raa, teenei ko naa mee ni tarataraina mai Joel, te pure TeAtua imua:

17 ‘TeAtua e taratara peela: Teenei taku vana ma ki mee i naa aso hakaoti:

Nau ma ki hookii taku Aitu Tapu raa ki takoto i naa tama hakkaatoa.

Naa tama taanata ma naa tama haahine kootou raa ma ki hakaea aku taratara;

naa tama taane kootou raa ma ki hakakiitea TeAtua i ana vana,

aa naa taanata mattua kootou raa ma ki mmiti i naa vana TeAtua.

18 I naa tama hoki e heheuna iaa nau, naa taanata hakapaa ma naa haahine raa,

nau ma ki hookii ake hoki taku Aitu Tapu raa i naa aso naa, teenaa laatou ma ki hakaea aku taratara.

19 Nau ma ki hakassura aku mahi i te lani i aruna, aa naa vana e hakasoro mmata i te kerekere i laro nei. Te ttoo, te ahi, aa te kohu e lasi ma ki ssura;

20 te laa raa ma ki poouri,

aa te marama ma ki huri no mmea ma se ttoo.

Naa vana nei ma ki ssura imua te aso e lasi TeAriki ma ki au.

21 Teenaa, naa tama essee ki TeAriki ki tokonaki ake ki laatou raa ma ki hakassaoria.*

22 “Kootou naa tama i Israel, kootou hakannoo mai ki naa taratara nei! Jesus te tama i Nazareth raa se tama ni taka ma naa mahi TeAtua. Kootou ni kkite i naa heheuna naa mahi TeAtua iaa Ia i ana mirakol ni hakassura. Kootou soko kootou e illoa, inaa vana naa nissura iloto kootou.

23 Iloto te hakataakoto TeAtua raa, TeAtua kunaa iloa are maa Jesus ma ki oti ku hookina atu ki kootou, teenaa te tama naa ni kauake kootou ki naa tama e hakallika raa ki tuukia ki te kros.* 24 Araa nei TeAtua ni hakamasikeria a Ia Jesus i te mate, i te aa te mate see hai mahi ki tauhia te Tama naa.* 25 Teenei naa taratara David ni mee i te tama naa:

‘Nau ni kite i TeAriki e tuu mai imua aaku i naa saaita hakkaatoa;

a nau ma ki see lavaa te mataku, iaa Ia e noho taupiri mai kiaa nau.

26 Nau e taka ka hiahia,

* 2.21 Joel 2.28-32 (LXX) ☆ 2.23 Mt 27.35; Mk 15.24; Lk 23.33; Jn 19.18

☆ 2.24 Mt 28.5-6; Mk 16.6; Lk 24.5

aa nau e taratara hakahiahia peenaa,
 Niaaina maa nau se tama ma ki oti ku mate raa,
 nau ma ki noho no taaohi manava iaa Ia,
 27 ite aa iaa nau ma ki see tiiake koe ka noho ite kina
 te mate;
 Koe see hiihai maa tetama e heheuna hakaraaoi iloo
 iaa koe nei ki moe no para tana haitino iloto te kava.
 28 Koe ku oti te hakaari mai kiaa nau i naa ara ki too te ora
 e ora hakaoti.

Aa nau ma ki hiahia i aa koe e noho ma nau.*

29 Aku taaina nei, nau ki taratara atu hakaraaoi iloo
 ki kootou ite tipuna taatou imua, te Tuku David. Aia
 ni mate no tanumia iloo, aa no tae mai ki te aso nei raa
 tana taaruma naa koi takoto i te kina nei ma taatou. 30 David
 se purepure TeAtua. Aia ni iloa i naa taratara hakamaatua
 TeAtua ni purepure ake kiaa ia: TeAtua ni purepure ake
 maa Ia ma ki hakanoho setama ite manava David raa
 notuku, ki mee pee ko ia.* 31 David ni kite i naa vana
 TeAtua ma ki mee imuri, teenaa ki mee ai a ia tana taratara
 i te saaita te Mesaea raa ma ki hakamasikeria i te mate. Aia
 ni taratara peelaa,

‘A Ia ni see tiiake ka moe i te kina te mate;
 tana haitino ni see moe no purau iloto te kava.’

32 Teenei ko Jesus nei ni hakamasikeria TeAtua i te mate,
 aa maatou nei hakkaatoa nikkite iaa Ia. 33 A Ia
 ni hakamasikeria no hakanohoria i te vasi hakamaatau
 TeAtua, tana Tamana, aa TeAitu Tapu raa ni kauake TeAtua
 kiaa Ia, i teenaa ni purepure TeAtua kiaa Ia imua. Te mee
 kootou ekkite aa e llono i te aso nei raa, teenei ko naa mahi
 TeAtua e uii mai ki maatou. 34 Iteelaa seai ko David raa
 ni hano ki te lani; teelaa ko ia are raa ni mee tana taratara
 peelaa,

‘TeAtua ni vanaake ki taku Ariki:
 Noho mai i taku vasi hakamaatau

35 ka ttari ki tuku atu nau oo tama e tautau haaeo raa ilaro
 oo tapu vae,

ki mee ma se aruna ki hakapirippiri oo vae.*

36 “Te kano henua katoo Israel raa ki illoa hakaraaoi iloo
 maa Jesus, te tama ni tuukia kootou ki te kros nei, ko te tama
 ni hakanohoria TeAtua ma ko TeAriki aa ma ko te Mesaea!”

37 Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa,
 naa manava laatou ni hakallika hakaoti. Teenaa ffuri iloo
 naa tama naa no mee ake ki Peter ma aaraa aposol,
 “Naa taaina maatou nei, maatou ki mee peehea?”

38 Teenaa ki mee ake Peter ki laatou, “Kootou ffuri no tiiake
 naa haisara kootou naa aa kootou ku too te hakaukau tapu
 iloto te inoa Jesus Christ, ki uii naa haisara kootou;
 teenaa TeAtua ma ki kauatu TeAitu Tapu raa ki kootou.

39 I te purepure TeAtua raa nituku kikootou maa naa tamalliki kootou, aa kinaa tama hakkaatoa ennoho inaa kina emmaa, teenaa ko naa tama TeAtua ekannaa ki oo ake kiaa Ia.”

40 Peter nikauake naa taratara hakamaatua nei ki naa tama naa, aa aia nikauake hoki aaraa taratara ka mee ake peelaa, “Kootou hakassao soko kootou inaa haeeo ma kipakkuu iho kinaa tama e hakallika ite ssao nei!” 41 Etammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara Peter naa no too te hakaukau tapu. Te kooina katoo naa tama niffuri naa manava laatou nolotu ite aso naa e noto inaa simata e toru. Teenaa naa tama naa ni hakapaa atu ki naa tama te lotu raa no tammaki iloo laatou. 42 Naa tama naa nittaka peenaa ka hakannoo ki naa akonaki naa aposol ka lotulotu laatou hakapaa, aa e kaikkai hakapaa laatou inaa kaikai telotu ka mee naa taku laatou hakapaa.

Naa vana naa tama te lotu raa ni mee

43 Telopo mahi TeAtua ma aaraa vana e hakasoro mmata ni hakassuratia naa aposol, teenaa te henua ni massaro iloo. 44 Naa tama hakkaatoa e lotu naa maraa ennoho hakapaa, no vaevvae naa hekau laatou raa ki laatou. 45 Naa tama naa e kauake naa hekau ma naa kerekere laatou ki aaraa tama ki tauia, aa ku vaevvae atu naa mane naa ki naa tama katoo ennoho see hai mee. 46 Ite aso ma te aso, naa tama naa maraa ekkutu hakapaa nolotu ite Hare Tapu TeAtua, aa ekkai hakapaa ma te hiahia aa ma te manava laaoi inaa hare laatou. 47 naa tama naa e hakanau peenaa i TeAtua ka fiafia te henua katoo ilaatou. Teenaa inaa aso hakkaatoa raa, naa tama e hakassaoria raa e hakapaaria atu TeAriki ki te kaavena laatou e lotu naa.

3

Te tama see lavaa te sasare e haia Peter no taukareka

1 Te aso tokotasi, itettoruru telaasuru raa, Peter laaua ma John ni oo kite Hare Tapu, ite naa kote ssao laatou maraa etaku. 2 Ite tootoka etapa ma kote Tootoka Taukareka raa, te laa se tanata see lavaa te sasare e noho ake i te kina naa. Te tanata naa ni tipu ake iloo peenaa itana saaita ni haanau mai. Inaa aso hakkaatoa raa te tama naa maraa esaaua ake aaraa tama no hakanohoria i te kina naa ki noho ttama naa no kainnoo mane ki naa tama e oo ake ki te Hare Tapu. 3 Te saaita te tanata naa nikite i Peter ma John e uru kiloto te hare raa, aia ni huri no kainnoo atu kikauake se mee maana. 4 Te takarua naa nittoka tonu atu kiaa ia, teenaa ki mee ake Peter, “Ttoka mai ki maaua.” 5 Teenaa

☆ 2.44 Acts 4.32-35

ki ttoka atu iloo te tanata naa, i aa ia e ttau maa ia ku kauake tana mee te takarua naa. ⁶ Araa nei Peter ki mee ake kiaa ia, “Nau seai iloo semane etaka ma nau, tevanaiaa nau kukauatu taku mee etaka ma nau nei. I loto te inoa Jesus Christ, tetama i Nazareth, nau evanaatu kimasike koe no sasare!” ⁷ Teenaa suru atu iloo Peter no ppiki ki te rima hakamaatau te tanata naa no hakamasikeria ki aruna. Naa pukuvae ma naatapuvae tetanata naa ni taukalleka i te saaita naa lokoi. ⁸ Teenaa sopo iloo te tama naa no tuu ki aruna ka sasare vaakina naa. Araa uru atu iloo ia kiloto te Hare Tapu raa ma tetakarua naa, teenaa aia ni sopusopo ka sare hakanau i TeAtua. ⁹ Naa tama ni ttuu i te kina naa nikkite iana sare hakanau i TeAtua, ¹⁰ aa i te saaita laatou ni mmate maa teelaa kote tanata maraa e noho ka kainnoo mee i te Tootoka Taukareka raa, laatou ni teki no oho i aa ia ku taukareka.

Naa taratara Peter e hakaiaa iloto te Hare Tapu

¹¹ Te saaita tetama naa koituu kataaohi ki Peter laua ma John, naa tama i te kina naa ni oho no ffuro atu ki laatou i te kina e ttau ma ko te Hakaseke i-taha Solomon. ¹² I te saaita Peter ni kite i naa tama naa raa, a ia ki mee ake, “Aku taaina nei, ai kootou eohoai i te mee kootou ekkite nei, aa kootou ettokamai peenaa i te aa? Eaa? Kootou emannatu maa tetama nei nilavaa te haia maaua no taukareka imaaua ehaimahi, aa maa imaaua nitama elotu maaoni? Seai! ¹³ Te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua aa Jacob teenaa kote Atua naa tippuna hakkaatoa taatou imua, teelaa ni kauake ana mahi ki Jesus, tetama e heheuna i aa Ia. Tevanaiaa tetama naa ni kauake kootou ki naa tama hakamaatua raa kitaia, teenaa te saaita Pilate ni mee maki hanaa ia te tama naa raa, kootou ni see fiffai.* ¹⁴ Te tama naa setama e tapu aa esosorina taukareka, tevanaiaa kootou ni see fiffai kiaa Ia; kootou ni ffuri are no vanaake ki Pilate ki hanaa te tama e ttau. ¹⁵ Kootou ni taia kootou Jesus, tetama e kauatu te ora maaoni. Tevanaiaa TeAtua ku oti te hakamasikeria a Ia te Tama naa i te mate, aa maaua nei e ffai i naa tama ni kkite naa mee naa. ¹⁶ Te tama ni see lavaa te sasare nei ni hakamasikeria inaa mahi te inoa Jesus. Te mee kootou ekkite no illoa nei raa, esura i te tama nei e hakataakoto tonu i te inoa Jesus; te nei kootou kato kukkite i teelaa kote hakataakoto tetama nei i Jesus raa ku taukareka ai a ia.

¹⁷ “Aku taaina nei, nau e iloa maa kootou ma naa hakamau kootou naa ni mee kootou vana naa ki Jesus i kootou ni see illoa. ¹⁸ Naa taratara TeAtua raa ni tarataraina mai

* **3.13** Ex 3.15 * **3.14** Mt 27.15-23; Mk 15.6-14; Lk 23.13-23; Jn 19.12-15

ana pure raa imua iloo, teenaa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu; teenei naa taratara nei e haia a Ia ki ttino i te ara nei.

¹⁹ “Tiiake naa haisara kootounaa aa kootou kutautari ki TeAtua kiuiaa naa haisara kootou. Kimee maa kootou e mee peenaa, ²⁰ teenaa kootou ma ki haia TeAtua ki hakamalolloo hakaraaoi kootou, aa Jesus ma ki heunatia mai a Ia. Jesus naa kotana Mesaea ku oti te hakanoho imua ma kootou. ²¹ Tevana iaa Jesus ma ki noho ake itelani kattari ki hakatonusia naa mee katoo ki hoou, e mee pee koi-ana taratara ake imua iloo ki ana pure tapu. ²² I te aa i Moses ni taratara mai peenei, ‘Te Ariki TeAtua kootou raa ma ki heuna atu tana pure, e mee pee ko nau ni heunatia mai a Ia.

Ttama naa se tama i te kanohenua kootounaa, aa kootou ki hakannoo ki ana vana hakkaatoa e mee atu ki kootou.*

²³ Naa tama see hakannoo ki naa taratara te pure naa ma ki kerekereia ki see hakapaa ki te kanohenua TeAtua.’*²⁴

“Samuel hoki ma naa pure hakkaatoa ni noho imuri ana raa ni tarataraina laatou naa vana teelaa e ssura inaa aso nei. ²⁵ Naa pure pure TeAtua ni kauiho ana pure raa, teenaa ni pure pure TeAtua ni mee maa kootou. Aa te taratara hakamaatua TeAtua ni tuku maa naa tippuna kootou raa, e tuku hoki ki kootou. TeAtua ni taratara ake peelaa ki Abraham,

‘Nau ma ki tukua a nau se tama i too haanauna naa ki haia hakaraaoina naa kanohenua hakkaatoa i te kerekere nei.’*²⁶

Teenaa tuku iloo TeAtua tana tama e heheuna iaa Ia raa no heuna atu ki kootou imua ki haia hakaraaoina kootou, ki hurisia naa manava kootou ki tiiake naa sosorina e hakallika kootou.”

4

Peter laaua ma John e hakatuuria imua te Kansol

¹ Ite saaita Peter ma John koi ttuu ka taratara ki naa tama raa, e mee naa maatua te harelotu ma te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa tama i te kaavena naa Sadiusi raa kuttae ake. ² Naa tama naa nilloto i te takarua aposol raa e akonaki te henua maa Jesus ku oti te hakamasikeria i te mate, teenaa e mee maa naa tama ku oti te mmate raa ma ki massike no ora. ³ Teenaa tauhia iloo laatou Peter laaua ma John. Iaa e mee te laa raa ku suru raa, ponotia iloo laatou te takarua naa kiloto te hare karapusi, ki moe ki telaa aso. ⁴ Tevana iaa

* 3.22 Deut 18.15,18 (LXX) * 3.23 Deut 18.19 * 3.25 Gen 22.18

e tammaki iloo naa tama ni hakannoo ki naa taratara te takarua naa niffuri nolotu i TeAtua; te kooina katoo naa taanata ni lotu raa ni hano no tae ki naa simata e rima.

⁵ Itessoa te aso raa, naa hakamau naa Jew, naa tama hakamaatua, aa ma naatisa naa Loo raa nikkutu i Jerusalem. ⁶ Naa tama naa ni oo ake no nnoho ma Annas, te Maatua Hakamau, aa ko Kaiapas, John, Alexander, aa ma naa tama ite haanauna te Maatua Hakamau. ⁷ Naa aposol raa ni too ake laatou no hakatuuria imua laatou no vasiria, “Tetanata naa ni haia koorua peehea no taukareka? Teenaa ni mahi e ai ettaka ma koorua, aa koorua ni mee naa vana koorua naa iloto te inoa e ai?”

⁸ Peter, e tauria naa mahi TeAitu Tapu, ni hakaaha atu tana taratara peela, “Naa hakamau ma naa tama haka maatua: ⁹ Ki mee maa maaua e vasiria kootou ite aso nei ite vana taukareka ni mee ki te tama see lavaa te sasare nei aa ma te tama nei ni taukareka peehea raa, ¹⁰ teenaa kootou hakkaatoa ma te kanohenua Israel ki illoa maa te tama te nei etuu imua kootou nei e hakamasikeria naa mahi te inoa Jesus Christ, te tama i Nazareth. Teenaa ko te tama nituukia kootou kite kros aa teelaa ni hakamasikeria TeAtua ite mate. ¹¹ Jesus raa ko te tama e tarataraina te Laupepa Tapu maa,

‘Te hatu kootou, naa tama e penapena hare, ni see fiffai raa, teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.’^{*}

¹² Jesus Christ sokoia e hakasao te tama no ora; ite maarama nei raa see hai inoa peela hoki teelaa e lavaa te hakasao taatou no ora.”

¹³ Naa tama i te Kansol raa ni oho iloo i naa see kkapo Peter ma John i te hakaaha naa taratara TeAtua, aa i te takarua naa ni tamavare koi ni see ttae ki naa skul ellasi. Teenaa ki illoa naa tama naa maa te takarua naa nittaka ma Jesus. ¹⁴ Naa tama naa ni see hai taratara ki mee, ilaatou ekkite i naa tuu ake tetanata ni haia no taukareka raa laatou ma Peter aa ko John. ¹⁵ Teenaa ki mee ake laatou kite takarua naa kiuru kihaho, araa nnoho iloo laatou no taratara sokolaatou, ¹⁶ “Te takarua nei ma ki haia taatou peehea? Naa tama hakkaatoa i Jerusalem raa e illoa maa te mahi ellasi TeAtua raa ni hakasuratia te takarua nei, aa taatou see lavaa te huu maa te takarua naa ni see mee te mee naa. ¹⁷ Tevana iaa taatou ki mmata ki see tere telono nei ki aaraa tama; taatou ki hakaapo ake ki te takarua nei ki see tarataraina hoki laua iloto te inoa Jesus ki aaraa tama.”

¹⁸ Teenaa hakaaha ake iloo laatou te takarua raa no taratara ake ki kaaoti hakaoti laua te taratara ka akonaki te henua iloto te inoa Jesus. ¹⁹ Tevana iaa Peter laua ma John ki ffuri atu no mee atu peela, “Kootou hakatuu

^{*} 4.11 Ps 118.22

soko kootou maa te mee hea e tonu i naa karamata TeAtua. Eaa? Maaua ki hakannoo kikootou, seai, maaua ki hakannoo ki TeAtua? ²⁰ Maaua see lavaa te nnoho seemuu ka see tarataraina maaua naa mee maaua ni kkite ka llono.”

²¹ Teenaa kitaratara hakaapo atu hoki naa tama te Kansol raa kilaaua, araa tiiake iloo laaua ka oo. Naa tama naa ni kkite maa te takarua naa see lavaa laatou te karapusina, i te henua e hakanau hakkaatoa i TeAtua i te vana ni sura naa. ²² Naa setau te tanata ni haia no taukareka nei e laka i te matahaa.

Naa tama e lotu e taku ki see kkapo laatou

²³ Te saaita Peter ma John ni tiiake ka oo raa, laaua ni ahe no taratara ake ki naa tama laatou raa i naa vana naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua raa ni taratara ake ki laaua. ²⁴ Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara naa, naa tama naa hakkaatoa ni taku hakapaa peelaa ki TeAtua, “Te Ariki nei, koe raa ko TeAtua ni penapena telani, te kerekere nei, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa e ora teelaa etakkoto inaa kina naa! ²⁵ Koe ni taratara ake ki maatou tipuna David, te tama e heheuna iaa koe, iloto naa mahi TeAitu Tapu ki taratara mai ki maatou, teenaa ko tana taratara e mee maa:

‘Naa tama i naa henua sara raa e lloto iloo raa ko te aa? Naa tama naa e mamannatu vvere ki mee laatou naa vana e hakallika raa ko tea?

²⁶ Naa tuku te kerekere nei ni ttuu tanatana ki hetaa. Naa hakamau raa ni kkutu hakapaa ki hetaa maa TeAtua laaua ma tana Mesaea.’ ²⁷ E maaoni iloo maa Herod laaua ma Pontius Pilate ni kkutu hakapaa iloto Jerusalem ma tekanohenua Israel aa ma naa tama inaa henua sara raa ki hetaa laatou ma Jesus, tootama e tapu teelaa ni hakanoho ma se Mesaea. ²⁸ Naa tama naa ni hakapaa ki haia laatou naa mee hakkaatoa, teelaa iloto oomahi aa maa too hiihai raa, koe kuaa iloa are maki oti kussura. ²⁹ Te Ariki nei, hakanoo ki naa taratara hakaapo naa tama naa e hai, aa koe ku tiiake maatou, naa tama e heheuna iaa koe nei, ki hakaea see kkapo maatou i ootarata. ³⁰ Hakassaa oomahi no hakamasike naa tama e mmaki, aa koe ku mee kikkite te henua i oomahi e hakassura iloto te inoa Jesus, too Tama e tapu e heheuna iaa koe.”

³¹ Te saaita naa tama naa ni oti te taku raa, te kina laatou e kkutu naa ni ruetia. Naa tama i te kina naa ni tauria katoo naa mahi TeAitu Tapu no kaamata laatou te hakaea see kkapo i naa taratara TeAtua.

Naa tama e lotu raa e vaevae naa hekau laatou

✧ 4.24 Ex 20.11; Neh 9.6; Ps 146.6 ✧ 4.26 Ps 2.1-2 (LXX) ✧ 4.27 Mt 27.1-2; Mk 15.1; Lk 23.1,7-11; Jn 18.28-29

³² Te kaavena e lotu naa ni taaohi ki te hakataakoto ma te manava tokotasi. See haitama ilaatou nitaratara maa ana hekauraa nitino hekuaana, seai. Naa tama naa ni vaevae naa hekau katoou laaou naa ki aaraa tama laaou.* ³³ Naa aposolraa nitaratara haimmahii loo i te masike mai Te Ariki Jesus i te mate, te naa Te Atua ni mmata ake hakaraaohii loo kilaatou hakkaatoa. ³⁴ See haitama ilaatou ni noho see hai mee. Naa tama ni mee naa kerekere laaou maa naa hare laaou naa ni kauake naa mee naa ki aaraa tama ki tauia, aa naa mane laaou naa ³⁵ ni hookii ake ki naa aposol; te naa te mane naa ni vaevae ki naa tama see hai mee.

³⁶ Te naa emee pee ko Joseph, te tama haka Levi aa ni haanau i te tamaa henua ettapa ma ko Cyprus. Te tama naa ni taapaa naa aposolraa maa ko Barnabas, te taratara emee maa 'Te tama esaapai ki telaa tama'. ³⁷ Te tama naa ni kauake tana kerekere naa ki tauia telaa tama, aaraa kauake iloo ana mane naa ki naa aposol.

5

Ananias laaua ma Safira

¹ Te vana iaa te laa setanata, tana inoa ko Ananias. Laaua ma tana aavana, Safira, ni mee aaraa kerekere laaua ni tauia aaraa tama. ² Araa nei laaua hai aavana ku tuku laaua taratara ki taaohi a ia ni mane aa ku hookii aaraa mane naa ki naa aposol. ³ Te naa ki mee ake Peter kia ia, "Ananias, ai koe ku mee are ma ki hanatu Satan no usuusuhia koe ki hakarereesia Te Aitu Tapu kaa taaohi ki aaraa mane i oo mane ni too naa? ⁴ Te saaita te kerekere naa seki tauia naa, te naa se kerekere aau; aa te saaita te kerekere naa ni tauia naa, oo mane ni too naa ni mane aau. Ai koe ni maanatu are ma ki mee too vana naa? Koe ni see hakarereesia a koe setamavare; koe ni hakarereesia a koe Te Atua!"

⁵ Te saaita koi Ananias nilono i naa taratara nei naa, leiho lokoi aia kilaro no mate. Naa tama hakkaatoa ni llono i te mee nei ni mattaku hakallika iloo. ⁶ Te naa oo ake iloo naa tama taane naa no miinia tana haitino ka saaua no tanumia.

⁷ See rooroa koi naa, te aavana Ananias naa ku uru ake, aa aia naa ni see iloa i te vana ni mee ake naa. ⁸ Te naa vasiri ake iloo Peter, "Taratara mai, te nei ko te kooina katoou naa mane koorua ni too i te kerekere koorua ni tauia?"

Safira ki mee ake, "Uee, te naa te kooina katoou maaua ni too."

⁹ Te naa ki mee ake Peter, "Ai koorua ma too aavana naa ni mannatu are ma ki haaiteria koorua Te Aitu Tapu Te Ariki? Naa taanata ni tanumia laaou too aavana naa ku ttuu mai i te tootoka naa kisaaua hoki koe ki haho!"

* 4.32 Acts 2.44-45

¹⁰ Te ffine naa nileiho lokoi ite saaita naa no mate imua Peter. Naatama taane raa ni uru ake no kkite maa te ffine raa ku mate, teenaa saaua iloo laatou te ffine naa no tanumia ite vasi tana aavana. ¹¹ Naatama hakkaatoa teloturaa aa ma aaraatama teelaa ni llono ite vana ni mee nei ni mattaku hakallika iloo

Naa aposol e hakassura naa mahi TeAtua

¹² Naa aposol raa ni hakassura telopo mahi TeAtua imua naa karamata te henua. Teenaa naa tama katoo eloturaa ni kkutu iloto te Hakaseke i-taha Solomon. ¹³ Niaaina maa te henua nitaratara hakanau ilaatou raa, ni see haitama i naa tama see lotu raa ni mannatu ma ki hakauru atu no lotu laatou hakapaa. ¹⁴ Iaa turaa taanata ma naa haahine ni lotu i TeAriki ka oo ake no hakapaa kite kaavena naa tama elotu. ¹⁵ Naa tama ite kina naa ni kkite katoo i naa vana naa aposol naa e mee, teenaa ki sausau ake laatou naa tama e mmakiraa no hakamoe inaa moelana laatou ite ara, kitoo te maru Peter inaa tama naa i ana laka ka hano. ¹⁶ Etammaki iloo naatama ni oo ake inaa matakaaina e tauppiri ake ki Jerusalem, teenaa e oo ake ma naa tama e mmaki aa ma naatama e tauria naa tippua hakallika; naa tama naa ni haia katoo no taukalleka.

Naa aposol raa ku mee pakavaina

¹⁷ Teenaa te Maatua Hakamau raa ma naa tama e heheuna maa ia, teenaa ni tama ite kaavena naa Sadiusi, ni ffuri no manava haaeo inaa aposol. ¹⁸ Naa tama naa ni tauhia laatou naa aposol naa no ponotia kiloto te hare karapusi. ¹⁹ Araa nei te ensol TeAtua raa ni tarakina a ia naa tootoka te hare karapusi raa i te poo naa no hakauruhia naa aposol raa kihaho. Teenaa te ensol raa ki mee ake peelaa kilaatou, ²⁰ “Kootou oo no ttuu iloto te Hare Tapu raa aa kootou ku hakaea kite henua inaa tiputipu te ora hou nei.” ²¹ Naa aposol raa ni hakannoo ki naa taratara te ensol naa. Teenaa naa tama naa ni oo atu kiloto te Hare Tapu raa ite tahaata naa no kaamata te akonaki te henua.

Te saaita te Maatua Hakamau raa nittae ake ma naatama e heheuna ma ia raa, kkave iloo laatou kaunaki ki naa tama hakamaatua katoo ite kanohenua Israel ki oo ake ki nnoho laatou no taratara. Ki oti raa kkave iloo laatou taratara ki naa tama e roorosi te hare karapusi raa ki too ake naa aposol. ²² Tevana iaa ite saaita naa tama ni heunatia laatou raa nittae atu ki te hare karapusi raa, naa tama naa ni see llave inaa aposol. Teenaa ahe iloo naa tama naa no taratara ake peelaa ki naa tama ite Kansol, ²³ “Ite saaita maatou nittae atu raa, te hare karapusi naa eppui hakanniti iloo aa naa wasi raa hakkaatoa ettua ka roorosi inaa tootoka; tevana iaa ite saaita maatou

ni tarakina maatou te tootoka raa, maatou ni see hai tama ni kkite iloto te hare!" ²⁴ Te saaita te hakamau naa wasi te Hare Tapu aa ma naa maatua hakamaatua raa ni llono i te mee nei raa, laatou ni hakatuu nataa iloo i te vana ku mee i naa aposol naa. ²⁵ Teenaa uru ake iloo te tanata tokotasi no mee ake peelaa kilaatou, "Kootou hakannoo! Naa tama ni ponotia kootou kiloto te hare karapusi raa e ttuu i te saaita nei iloto te Hare Tapu ka akonaki te henua." ²⁶ Teenaa masike iloo te hakamau naa wasi raa no hano ma naa tama e heheuna ma ia raa no too ake naa aposol. Naa aposol raa ni too ake hakaraa o iloo laatou, i te aa ilaatou ni mattaku maa laatou ma ki tauatia naa tama i te kina naa ki naa hatu.

²⁷ Naa aposol raa ni too ake naa tama naa no hakatua iloo imua te Kansol, teenaa ki vasirisiri ake te Maatua Hakamau raa kilaatou, ²⁸ "Kootou ni puuia maatou ki see hakaea ki te henua iloto te inoa te tama nei, aa kootou mmata i te vana kootou ni mee naa! Naa taratara naa ku oti te hakatereina kootou ki naa kina hakkaatoa iloto Jerusalem, aa kootou emee maa te nei komaatou nei ni mee ma ki taia maatou ttama naa!"[☆]

²⁹ Peter ma aaraa aposol ki haka ahe ake, "Maatou see lavaa te hakannoo ki ni tama. Maatou e hakannoo koi ki Te Atua. ³⁰ Kootou ni tuukia kootou Jesus no mate i aruna te kros, te vana ia a Ia ni hakamasikeria hoki te Atua naa tippuna taatou raa i te mate. ³¹ Te Atua ni saaua a Ia te tama naa no hakanoho i tana vasi hakamaatau ma se Tuku aa maa kote Tama e hakasao taatou, te kanohenua Israel, teenaa ki lavaa taatou te ffuri naa manava taatou aa ki uiia naa haisara taatou. ³² Maatou nei ko naa tama e tarataraina maatou naa vana Te Atua ni mee nei, aa Te Aitu Tapu hoki e taratara i naa vana nei. Teenaa Te Atua e hookii Te Aitu Tapu raa ki naa tama e hakannoo ki ana taratara."

³³ Te saaita te Kansol raa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo. Laatou ni fifai ma ki taia laatou naa aposol raa ki mmate. ³⁴ Araa nei te Faarisi tokotasi, tana inoa ko Gamaliel, a ia naa setisa naa Loo aa e haia te henua ma setama hakamaatua, ni masike no tuu imua te Kansol raa no vana ake ki naa tama laatou naa ki toa naa aposol raa no haia kittari mai i haho. ³⁵ Teenaa ki mee ake ia peelaa ki naa tama laatou i te Kansol, "Kootou naa tama Israel nei. Poopoo tonu i te mee kootou e mee ki mee ki naa tama naa. ³⁶ Kootou e illoa maa naa setau koi peelaa raa emee te tama, tana inoa ko Tiudas, ni sare ka meeme kite henua maa ia se hakamau. Teelaa se haa naa rau naa taanata ni tautari atu ki te tama naa. Te vana ia te tama naa ni taia no mate no masseu huri naa tama e tautari kiaa ia naa

☆ 5.28 Mt 27.25

no seai hakaoti te kaavena naa. Teenaa mate iloo te vana te tama naa ni mee naa. ³⁷ Kimuri koi raa, itessao te henua ni hakatuutuu naa inoa laatou iloto telaupepa te kaaman raa, Judas, te tama haka Galilee raa ni hakasura iho notautariatu hoki telopotama kiaaia. Tevanaiaa aia hoki nitaia no mate, aa naa tama hakkaatoa nitautariatu kiaaia naa ni masseuhuri hoki ki naa kina. ³⁸ Aa teenei emee atu ai nau ki kootou. Kootou tiiake naa tama naa ki oo! Ki mee maa naa vana naa tama naa e hai raa e tautari koi ki te hakataakoto te tamavare te maarama nei raa, naa vana naa ma ki oo koi no seai. ³⁹ Tevanaiaa ki mee maa teenaa ni vana e oomai i TeAtua raa, naa tama naa ma ki see lavaa kootou te puuia. Kootou ma kikkite maa teelaa ko TeAtua raa e hetaa kootou!”

Teenaa te Kansol raa ni tuku ki naa taratara Gamaliel. ⁴⁰ Naa aposol raa ni hakaheha ake hoki naa hakamau raa ki hare no sarua, araa puuia iloo laatou naa tama naa ki seai iloo ki taratara iloto te inoa Jesus, teenaa tiiake iloo laatou naa aposol naa ka oo. ⁴¹ Te saaita naa aposol naa ni uru ki haho, naa tama naa ni fiafia iloo. Ite aa ilaatou e haia hakallikaina raa ilaatou e tautari i Jesus. ⁴² Aa i naa aso hakkaatoa raa, naa aposol raa ni akonaki ka hakaea peenaa te Lono Taukareka i Jesus te Mesaea raa iloto te Hare Tapu aa iloto naa hare te henua.

6

Te takahitu ki tokonaki ki naa aposol

¹ Inaa aso naa raa, te kooina naa tama e tautari i Jesus raa ni hanake no tammaki iloo. Teenaa e mee te saaita naa Jew teelaa e taratara haka Greece raa e hakatauttau ma naa tino Jew te henua naa, inaa Jew e taratara haka Greece raa emee maa naa puruna laatou raa maraa see hanaia inaa vaevae ake naa kaikai inaa aso. ² Teenaa aru iloo te taka sinahuru maa ttakarua aposol raa ki naa tama katoo elotu raa no taratara ake peelaa, “Te mee raa see tonu maa maatou ki tiiake lokoi te hakaea te Lono Taukareka raa ma ki anaana maatou ki te vasi naa kaikai e vaevae naa. ³ Akutaaina ma aku kavenei. Kootou hakamaatino setakahitu taanata iloto kootou naa e atammai aa ettaka ma naa mahi TeAitu Tapu ki tukua maatou ki mmata i te vasi naa kaikai naa. ⁴ Aa maatou ia ku heheuna tonu te taku ka hakaea te Lono Taukareka.”

⁵ Te kaavena elotu naa hakkaatoa ni fiffai ki te maanatu naa aposol naa, teenaa tukua iloo laatou Stephen, te tama e taka ma TeAitu Tapu aa elotu haimahi i TeAtua,

Philip,
Prokorus,

Nikanor,
Timon,
Parmenas,

aa ko Nikolaus (tetama sara haka Antiok teelaa kulotu i te lotu naa Jew)

⁶ Te takahitu taanata naa ni too atu te kaavena eloturaa kimua naa aposol, teenaa naa aposol raa ki hakappiri naa rima laatou ki aruna naa tama naa no taku maa laatou.

⁷ Teenaa naa taratara Te Atua naa ni toha ki naa kina. Te kooina naa tama ni tautari ki Jesus iloto Jerusalem raa ni hanake koi no lasi, aa te lopo maatua te Hare Tapu hoki ni ffuri no tautari ki Jesus.

Stephen ku tauhia

⁸ Stephen se tama e haia hakaraaoina iloo Te Atua, aa naa mahi Te Atua etakkoto ia ia. Aia ni hakasura te kau mahi Te Atua ka k kite te henua. ⁹ Tevana ia e mee aaraa tama ni see fifai ki Stephen. Teenaa ni tama e ffai i te kaavena te Hare lotu naa Jew e tpa ma ko "Naa tama ni hakattanaria." Teenaa ni Jew ni oomai i Sairin maa Alexandria. Naa tama naa ma aaraa Jew ni oomai inaa matakaaina Silisia ma Asia ni kaamata te hakatauttou laatou ma Stephen. ¹⁰ Tevana ia Stephen ni haia hakaraaoina iloo Te Aitu Tapu raa no atamai, teenaa i tana saaita ni huri no taratara atu raa, ni see hai tama inaa tama naa nisahea laatou anatarata. ¹¹ Teenaa usuhia iloo laatou aaraa tama inaa tama naa kioo no taratara peelaa, "Maatou e llono i naa taratara hakallika te tama nei i Moses aa i Te Atua!" ¹² Naa tama naa ni oo no usuusuhia iloo laatou ka lloto naa tama i te kina naa ma naa tama hakamaatua naa Jew aa ma naa tisa naa Loo, teenaa ki oo atu naa tama naa no tauhia iloo laatou Stephen no taakina kimua te Kansol. ¹³ Araa too ake iloo laatou aaraa tama ki oo ake no mee ni taratara hakallesi maa laatou i Stephen, teenaa naa tama naa ni oo ake no taratara peelaa, "Te tama nei maraa e taratara hakallika lokoi i te Hare Tapu Te Atua aa i naa Loo Moses. ¹⁴ Maatou ni llono te tama nei e taratara maa Jesus te tama i Nazareth raa ma ki seua a ia te Hare Tapu, aa ma naa vana hakamaatua Moses ni tuku ma ki tautari taatou raa ma ki hurisia te tama naa."

¹⁵ Naa tama hakkaatoa ninnoho iloto te Kansol naa nittuu katoo naa karamata laatou i Stephen, teenaa laa-tou ni k kite maa naa karamata te tama naa e mee koi ma ko naa karamata te ensol.

7

Naa taratara Stephen

¹ Te Maatua Hakamau raa ki vasiri ake ki Stephen, “Teena ni taratara maaoni naa tama naa e mee iaa koe?”

² Stephen ki hakahe ake, “Aku taaina ma aku tammama nei, hakannoo mai. Te saaita taatou tipuna, Abraham, seki hano are no noho i Haran raa, TeAtua Nnui ni hakasura ake kiaa ia i Mesopotamia ³ no taratara ake peelaa, ‘Tiiake too haanauna raa aa koe ku masike i too henua naa no hano kitaku henua ma ki hakaari atu kiaa koe.’^{*}

⁴ “Teena masike iloo Abraham i tana henua naa no hano no noho i Haran. Ite saaita tanatamana ni mate raa, Abraham ni kaavea mai TeAtua ki au no noho i te kerekere ennoho kootou nei.^{*} ⁵ TeAtua ni sei iloo se tamaa kina i te kerekere naa ni kauake ma setino kerekere Abraham i te saaita naa. Tevana iaa TeAtua ni purepure ake maa te kerekere naa ma ki oti kukauake Ia ki Abraham, aa ma te kerekere naa ma ki noho ma ia ma anatamalliki. Ite saaita TeAtua ni mee ana purepure nei raa, Abraham seki hai tamalliki are.^{*}

⁶ TeAtua ni taratara ake peelaa ki Abraham, ‘Too haanauna raa ma ki oo no noho i te henua aaraa tama, teena laatou ma ki heheunatia ma ni poe naa tama i te kina naa aa laatou ma ki mee pakavaina iloto naa setau e haanaa rau.^{*}

⁷ Tevana iaa nau ma ki hakatonutonu naa tama e heheuna ai laatou, aa kimuri too haanauna naa ma ki hakattaha i te henua naa no oomai no lotu iaa nau i te kina nei.’^{*} ⁸ Ki oti raa TeAtua ku vanaake ki Abraham kissere naa kina anatamalliki taanata, ki takoto ma se hakamaatino i ana purepure ki Abraham. Teena i te varu naa aso Isaac i tana saaita ni haanau raa, a ia ni serea ana kina Abraham; Isaac naa ni ssere naa kina tanatama Jacob, aa Jacob ni ssere naa kina tana taka sinahuru maa ttakarua tamalliki, teena ko naa tippuna taatou i te manava taatou nei.^{*}

⁹ “Naa tamalliki Jacob raa ni manava haaeo ilaatou taina, Joseph, teena too iloo laatou taina naa ki Egypt no kauake ki aaraa tama ki tauia no heheunatia ma se poe. Tevana iaa TeAtua ni taka ma Joseph,^{*} ¹⁰ teena Joseph ni hakasaoria a Ia inaa haaeo ni pakuu kiaa ia. Aa te saaita Joseph ni tuu imua te tuku Egypt raa, TeAtua ni haia a Ia Joseph ki atamai aa ki hiihai te tuku Egypt raa kiaa ia. Teena Joseph ni hakanohoria te tuku raa ki roorosi i tana hare aa ki noho ma ko te hakamau te kaaman Egypt.^{*}

¹¹ “Ite saaita naa raa, te one raa ku tae ake ki Egypt ma Canaan, ka mmate naa tama naa i te hiikkai. Naa tippuna taatou raa ni see hai kaikai ni llave,^{*} ¹² teena te saaita Jacob

^{*} **7.3** Gen 12.1 ^{*} **7.4** Gen 11.31; 12.4 ^{*} **7.5** Gen 12.7; 13.15; 15.18; 17.8

^{*} **7.6** Gen 15.13-14 ^{*} **7.7** Ex 3.12 ^{*} **7.8** Gen 17.10-14; 21.2-4; 25.26;

29.31—35.18 ^{*} **7.9** Gen 37.11; 39.2,21 ^{*} **7.10** Gen 41.39-41 ^{*} **7.11** Gen

42.1-2

nilono maa emee ana kaikai i Egyptraa, heunatia iloo ia ana tama, teenaa konnaa tippuna taatou, ki oo no ssee mai ni kaikai maa laatou i Egypt. Teenaa ko te oomua ana tama naa. ¹³ Ite saaita naa taaina Joseph raa ni ttao no ahe ki Egypt raa, Joseph ni hakaari ake ki ana taaina naa maa teelaa ko ia. Teenaa ki iloa ai te tuku Egyptraa ite haanauna Joseph. ¹⁴ Teenaa kkave iloo te kaunaki Joseph ki tanatamana, Jacob, ki hanake ia ma tana haanauna raa hakkaatoa ki Egypt. Laatou naa setino hitu maa ttakarima hakkaatoa ite haanauna naa. ¹⁵ Teenaa hano iloo Jacob ki Egypt, teenaa ko tanakina ni noho no mate ai ma ana tama, naa tippuna taatou. ¹⁶ Naa haitino laatou naa iaa ni toa no tanumia i Shekem, ite kava Abraham ni taavi ki naa mane i naa tama ite manava Hamor. ¹⁷

¹⁷ “Te saaita TeAtua ni taupiri ki hakattino ana purepure ki Abraham raa, te kooina naa tama taatou ku noho i Egyptraa ni hanake no tammaki iloo. ¹⁸ Araa teenaa, teelaa se tuku see iloa i Joseph raa ku noho no tuku i Egypt. ¹⁹ Te tuku naa ni meemee tipuaina a ia naa tippuna taatou ka mee pakavaina a ia laatou. Naa tama naa ni hakamatakuria te tuku naa ki tiiake naa tamalliki punaammea laatou raa i haho ki mmate. ²⁰

²⁰ “Teenei ko te saaita Moses ni haanau mai. I tana saaita ni haanau mai raa, a ia ni tiputipu taukareka i naa karamata TeAtua. Te tamariki naa ni anaanaria iloto te hare laatou raa no lavailoo naa marama etoru. ²¹ Aa itana saaita ni hakataharia ite hare laatou raa, te taupu te tuku raa ni toa a ia te tamariki raa no anaanaria no matua ma setino tama aana. ²² Moses ni akonakina ki atamai i naa vana hakkaatoa Egypt. Teenaa a ia ni tipu ake no haimahi i ana taratara aa i ana vana emee. ²³

²³ “Te saaita Moses ni matua no tae ki te matahaa ana setau raa, a ia ni maanatu kihano ia no mmata i naa noho anataina, naa tama i Israel. ²⁴ Aia ni hano no kite iloo i naa mee pakavaina te tama haka Israel tokotasi ate tama haka Egypt, teenaa huri atu iloo ia no sui ki te tama naa no taia te tama haka Egypt naa no mate hakaoti. ²⁵ (Moses ni maanatu ma ana taaina naa ma ki iloa maa ia maki heunatia TeAtua ki hakassaoria laatou, tevana iaa naa tama naa ni see illoa.) ²⁶ Telaa aso raa, Moses ni kite i te takarua haka Israel e ppatu, teenaa hanatu iloo ia no vaaea te takarua raa ki see patu. Aia ki mee ake peelaa ki te takarua naa, ‘Hakannoo mai. Koorua naa se haitaina; koorua e patu ite aa?’ ²⁷ Araa nei te tama teelaa etaia

☆ 7.13 Gen 45.1,16 ☆ 7.14 Gen 45.9-10,17-18; 46.27 ☆ 7.15 Gen 46.1-7; 49.33

☆ 7.16 Gen 23.3-16; 33.19; 50.7-13; Josh 24.32 ☆ 7.18 Ex 1.7-8 ☆ 7.19 Ex

1.10-11,22 ☆ 7.20 Ex 2.2 ☆ 7.21 Ex 2.3-10 ☆ 7.23 Ex 2.11-15

aia telaa tama raa ni huri ake no turekina aia Moses kite vasi, ka mee ake peelaa, 'Koe nitukua ai ma kiau koe no hakatonutonusia maaua?' ²⁸ Eaa? Koe kumee ma kiau koe notaia nau pee kotetetama haka Egypt ni taia a koe no mate i te aso raa?' ²⁹ I te saaita Moses ni lono inaa taratara nei raa, a ia ni sopo no tere ki Midian no noho i te matakaaina naa. Teenaa aia ni aavana i te kina naa no mee iloo ana tamalliki taanata e lua.*

³⁰ "Moses ni noho i te kina naa no llaka iloo naa setau e matahaa, teenaa hakasura ake iloo te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao e ura iloto mouku, e taupiri ki te Mouna Sinai.*

³¹ Naa mouri Moses ni oho iloo i tana mee ni kite naa, teenaa hanatu iloo ia no taupiri atu ki te puku vao raa ki ttoka hakaraa ai aia. Araa nei aia kulono inaa taratara ake te reo TeAriki: ³² 'Nau nei kote Atua oo tippuna, te Atua aa Abraham, te Atua aa Isaac, aa te Atua Jacob'. Moses ni porepore i tana matakau, aa ni seelavaa te ttoka atu.

³³ TeAriki ki mee ake kiaa ia, 'Uii ootaka e hakao naa, i to kina etuuna e tapu. ³⁴ Nau kuoti te kite inaa mee pakavaina aku tama raa i Egypt. Nau ni lono inaa ttani laatou, te nei nau ku hano no hakassaoria laatou. Kau te saaita nei; koe ku kaavea a nau ki Egypt.'

³⁵ "Te nei kote Moses ni hakakkeeina te kanohenua Israel inaa taratara laatou ni hai ake peelaa kiaa ia, 'Koe nitukua e ai ki au koe no hakatonutonusia maatou?' Aia naa kote tetama teelaa ni hakasura ake te ensol raa kiaa ia iloto te puku vao e ura raa no taratara ake ia aia naa kote tetama e heunatia TeAtua ki hakassaoria ana tama aa ki noho hakamaatua ilaatou.* ³⁶ Aia naa nitaakina aia te kanohenua Israel raa no hakattaha i Egypt, teenaa aia ni hakassura naa mahi TeAtua i Egypt aa ma i te Moana e Mmea iloto naa setau e matahaa laatou nittaka vaaroto mouku.*

³⁷ Moses raa kote tetama ni vanaake kite kanohenua Israel raa peelaa, 'TeAtua ma ki heuna atu tana pure ki kootou, e mee pee konau nei e heunatia atu ia, aa te tama naa se tama koi i kootou.*' ³⁸ Moses raa kote tetama ni haktuturia aia te kanohenua Israel raa hakapaa iloto mouku; aia i te kina naa ma naa tippuna taatou aa ma te ensol teelaa nitaratara ake kiaa ia i aruna te Mouna Sinai. Teenaa naa taratara TeAtua e takkoto te ora raa ni kauatu kiaa ia i te kina naa ki kaumai ki taatou.*

³⁹ "Tevana ia naa tippuna taatou raa ni see fiffai maa laatou ki hakannoo ki Moses; ttama naa ni hakakkeeina laatou ka noho laatou no mannatu kiahe laatou ki Egypt. ⁴⁰ Teenaa ki mee ake naa tama naa ki Aaron, 'Penapenaa ni atua maa maatou ki tautari maatou. Maatou ku see illoa ma se aa kumee i Moses, tetama nitaakina mai aia

* 7.29 Ex 18.3-4 * 7.30 Ex 3.1-10 * 7.35 Ex 2.14 * 7.36 Ex 7.5; 14.21; Num 14.33 * 7.37 Deut 18.15,18 * 7.38 Ex 19.1—20.17; Deut 5.1-33

maatou i Egypt.’[☆] 41 Teenaa ki penapena ai laatou aitu e tiputipu ma se punua purumakau, no hakaara naa mee laatou ki te mee naa. Naa tama naa ni mee laatou taffao ka lotu ki te aitu laatou ni penapena soko laatou naa.[☆] 42 Teenaa tiiake iloo naa tama naa TeAtua, kilotu laatou ki naa hetuu i te lani, teenaa e hanotonu maa naa taratara e takkoto iloto te Laupepa naa pure TeAtua:

‘Kootou naa tama Israel nei.

I naa setau e matahaa kootou ni ttaka vaaroto mouku raa, naa manū kootou nitaa ma ni mee e hakaara raa ni see hakaara mai kiaa nau.

43 Teelaa ko te tamaa hare te atua Molok raa e sausaua kootou,

aa te hetuu te atua kootou, Refan;

Teenaa ko naa aitu kootou ni penapena ma kilotu ai kootou.

Teenaa kootou ma ki kerekereia a nau ki oo kootou no nnoho soko kootou i telaa vasi Babilon.’[☆]

44 “Naa tippuna taatou raa ni hakatuu laatou Tamaa Hare teelaa e noho ai TeAtua i mouku. Te hare naa ni penapena laatou tautari kitetiputipu Moses ni hakakkiitea TeAtua.[☆] 45 Kimuri raa naa tippuna taatou, teelaa nitoo te tamaa hare naa inaa tammana laatou, nisaaua laatou te hare naa kaoo ma laatou itesaaita laatou nioo ma Joshua no too naa kerekere inaakanohenua ni kerekereia TeAtua. Te tamaa hare naa nituu ite kina naa no tae iloo ki te ssao David ni tuku.[☆] 46 TeAtua ni hiihai ki David, teenaa David ni vanaake ki TeAtua maa ia ma ki hakatuu se hare ki noho te Atua aa Jacob.[☆] 47 Iaa teelaa ko Solomon are raa ni hakatuu te hare tapu TeAtua naa.[☆]

48 “Tevana iaa, TeAtua Haimahiraa see noho iloto naa hare naa tama e hakatuu; e mee pee ko naa taratara ake te pure TeAtua:

49 ‘TeAriki e mee maa, Te lani ko taku nohorana,

aa te kerekere ko taku aruna e hakapiri aku vae.

Se hare peehea kootou ma ki hakatuu ma se hare aaku?

Teehea taku kina ma ki noho?

50 A nau soko nau ni penapena naa mee nei hakkaatoa.’[☆]

51 “Kootou ku manava makattau peehea! Kootou ku mee iloo pee ko naa tama seki illoa i TeAtua: kootou ku llono nataa peehea i naa taratara TeAtua! Kootou maraa e heatu ma Te Aitu Tapu, peelaa koi ma ko naa tippuna kootou naa.[☆] 52 Se pure peehea TeAtua ni see mee pakavaina naa tippuna kootou naa? Naa tama hoki e heheuna i TeAtua, teelaa ni tarataraina laatou imua iloo ite au te Tama

[☆] 7.40 Ex 32.1 [☆] 7.41 Ex 32.2-6 [☆] 7.43 Amos 5.25-27 (LXX) [☆] 7.44 Ex 25.9,40 [☆] 7.45 Josh 3.14-17 [☆] 7.46 2 Sam 7.1-16; 1 Chr 17.1-14 [☆] 7.47 1 Kgs 6.1-38; 2 Chr 3.1-17 [☆] 7.50 Is 66.1-2 [☆] 7.51 Is 63.10

e Tonuraa, nitaai hoki naatippuna kootou. Aa teenei kootou ni ffuri no hookina kootou te tama naa ki naa tama e hakallikaraa kitaia no mate. ⁵³ Naa Loo TeAtua raa ni kauatu naa ensol raa ki kootou naa Jew, tevana iaa kootou ni see tautari ki naa Loo naa!”

Stephen e tauatia naa Jew ki naa hatu

⁵⁴ Naa tama ite Kansol raa niporepore iloo inaa lloto laatou inaa hakannoo laatou ki naa taratara Stephen e hai ake. ⁵⁵ Tevana iaa naa mahi kato TeAitu Tapu raa nitakkoto i Stephen, teenaa aia nittoka no kite inaa maasina iho TeAtua itelani, aa inaa tuu ake Jesus i te vasi hakamaatau TeAtua. ⁵⁶ Stephen ki mee ake, “Kootou mmata! Nau ekite inaa taaraki mai telani ka tuu iho te Tama te Henua raa i te vasi hakamaatau TeAtua!”

⁵⁷ Naa tama ite Kansol naa nippui naa kautarina laatou kise llono laatou inaa taratara Stephen, teenaa kappisi iloo naa varo laatou noosohia laatou Stephen no tauhia. ⁵⁸ Teenaa taakina iloo laatou te tama naa ki haho te henua naa no tauatia ki naa hatu. Naa tama naa ni uii naa kahu laatou raa no tuku atu iloo ki mmata ake te tama taane tokotasi, tana inoa ko Saul.

⁵⁹ Te saaita naa tama naa nittuu ka tauatia laatou Stephen raa, Stephen nituu koi notaku, “Te Ariki Jesus, too atu taku manu!” ⁶⁰ Teenaa tuu iloo ia ki anaturia notaku katani vaaruna, “Te Ariki! Koe see maanaturia naa haisara naa tama nei e mee kiaa nau!” Aia ni otikoi ana taratara nei raa, mate iloo ia.

Teena Saul ni hiihai maa naa tama naa ki taia laatou Stephen ki mate.

8

Saul e taai a ia naa tama te lotu

¹ Ite saaita naa raa, naa tama telotu ennoho iloto Jerusalem raa nikaamata te haia hakallikaina. Naa tama hakkaatoa eloturaa ni masseu ki naa matakaaina iloto Judea maa Samaria. Teelaa ko naa aposol raa koi ni noho i Jerusalem. ² E mee naa tama telotu nitoa laatou te haitino Stephen no tanumia, naa tama naa ni mmate hakaoti i naa ttani laatou.

³ Tevana iaa Saul nikaamata no seua aia telotu. Aia ni sare uru kato i naa hare naa tama e lotu raa no huutia ake naa taanata maa naa haahine hakkaatoa elotu no ppono ki lotu te hare karapusi.✧

Te Lono Taukareka raa ku tarataraina i Samaria

⁴ Naa tama elotu teelaa ni masseu mai i Jerusalem raa ni oo no hakaea te Lono Taukareka raa inaa kina kato laatou e oo. ⁵ Philip ni hano kite matakaaina hakamau

✧ 8.3 Acts 22.4-5; 26.9-11

i Samaria raa no hakae i naa tiputipu Christ ki te kanohenua te matakaaina naa. ⁶ Te saaita te kanohenua naa ni llono i naa taratara Philip kakkite laatou i ana hakassura naa mahi TeAtua raa, naa tama naa ni hakannoo hakaraaoi iloo ki ana taratara e kauake. ⁷ E tammaki iloo naa tama ni tauria naa tippua hakallika raa ni haia no taukalleka, teenaa naa tippua naa ni kappisi naa varo laatou ite saaita laatou ni hakattaharia i naa tama naa, aa e tammaki naa tama see lavaa te sassare ma naa tama see ssare hakaraaoi ni haia no taukalleka. ⁸ Teenaa naa tama i te matakaaina naa ni fiafia iloo.

Simon te tama pakava

⁹ Teelaa se tama pakava e noho i te matakaaina naa, tana inoa ko Simon. Te kanohenua Samaria naa ni massaro iloo i naa pakava te tama naa e hai, aa te tama naa e hikkahi kiaa ia maa ia se hakamau. ¹⁰ Naa tama hakkaatoa i te matakaaina naa, teenaa e kaamata mai iloo i naa hakamau no tae ki naa tamavare, ni hakannoo atu hakaraaoi iloo ki naa vana te tama naa e hai, ka taratara hakanau peelaa, “Naa mahi TeAtua e ilotia ma ko ana ‘Mahi Hakamaatua’ raa, teenei e hakatii maarama mai i te tama nei.” ¹¹ Naa tama naa ni hakannoo atu iloo peenei kite tama naa ilaatou ku rooroa iloo i naa nnoho laatou ka massaro peenaa i naa pakava te tama naa e hai. ¹² Tevana iaa, i te saaita naa tama naa ni hakannoo ki naa hakaea ake Philip te Lono Taukareka i te Nohorana TeAtua aa maa Jesus Christ ko te Mesaea raa, naa tama naa, teenaa ko naa taanata ma naa haahine hakkaatoa, ni too te hakaukau tapu. ¹³ Simon tana tino hoki ni hakannoo ki naa taratara Philip; aa i tana saaita ni oti te too te hakaukau tapu raa, a ia ni taka atu vaamuri Philip, teenaa ki oho ana mouri i ana kite i Philip e hakassura naa mahi e llasi TeAtua.

¹⁴ Naa aposol ennoho i Jerusalem raa ni llono maa te kanohenua haka Samaria raa ku oti te too naa taratara TeAtua, teenaa heunatia iloo laatou Peter laaua ma John ki oo ki Samaria. ¹⁵ Te takarua naa ni ttae atu no taku iloo ma naa tama kulotu i te kina naa, teenaa ki toa laatou TeAitu Tapu. ¹⁶ Ite aa, i naa mahi TeAitu Tapu raa seki tau i naa tama naa; laatou ni hakaukau tapuina koi iloto te inoa TeAriki Jesus. ¹⁷ Peter ma John ni oo atu no hapiri iloo naa rima laaua iaruna naa tama naa no taku maa naa tama naa, teenaa tau iloo TeAitu Tapu raa i naa tama naa.

¹⁸ Simon ni kite maa TeAitu Tapu raa ni tau i naa tama raa i te saaita naa aposol raa ni hapiri naa rima laaua iaruna laatou, teenaa hookii iloo naa mane ki Peter ma John, ¹⁹ ka mee ake peelaa, “Kaumai naa mahi naa kiaa nau

hoki, teenaa kitakusaaita e hakaipiri akurima iaruna naa tama raa, TeAitu Tapu ki tau i naa tama naa hoki.”

²⁰ Araa nei Peter ku mee ake kiaa ia, “Tere hakaatea iloo ma oomananaa kitekina teahi eura see mate! Eaa? Koe e maanatu maa koe e lavaa koi te tauia a koe naa mahi TeAtua kite mane?” ²¹ Koe see hai vana e mee iloto naa heuna maaua nei, iteaa itoo hatumanava seetonu i naa karamata TeAtua. ²² Tiiake oo mannatu hakallika naa, aa koe ku taku ki TeAriki ki aroha iaa koe, iaa koe ni mee oo mannatu e hakallika peenaa. ²³ Iteaa, nau ekite maa too manava kaimanako naa e hakallika iloo, aa koe hoki se tama ku hakavaarea naa mahi te haisara.”

²⁴ Teenaa ki mee ake Simon, “Koorua taku ki TeAtua ki see ssura naa vana koorua e taratara nei iaa nau.”

²⁵ Te saaita Peter ma John ni oti te hakaeta ki naa tama raa i te illoa laua i Jesus Christ aa i naa taratara TeAriki raa, laua ni ahe ki Jerusalem. Teenaa laua ni hakataka atu i naa tamaa henua vaaroto Samaria raa ka hakaeta te Lono Taukareka ki naa tama i naa kina naa.

Philip e akonakiria a ia te tama haka Ethiopia

²⁶ Teenaa te ensol tokotasi TeAtua ni vanaake peelaa ki Philip, “Masike no hano kite kipu kite ara e taa vaaroto mouku, teenaa kote ara e tere iho i Jerusalem ki Gaza.” (Te ara naa ku see saarea i naa aso nei.) ²⁷ Teenaa masike iloo Philip no hano ite ara naa. Ite ara raa aia nittiri i te tama haka Ethiopia etaapaa ma se ‘eunuch’, e tere i tana karis raa ki tana henua. Te tanata naa se hakamau e roorosi i naa mane te tuku ffine i Ethiopia, aa aia naa ni hano ki Jerusalem nolotu i TeAtua, aa te nei aia ku ahe ki tana henua. ²⁸ Te tanata naa e noho iaruna tana karis raa ka paupau telaupepa te pure Isaiah. ²⁹ TeAitu Tapu raa ki mee ake ki Philip, “Sare atu ki taupiri koe kite karis e tere raa.” ³⁰ Teenaa tere atu iloo Philip kite karis naa nolono i naa paupau te tanata naa telaupepa Isaiah. Philip ki vasiri ake, “Koe e iloa ite hakataakoto naa taratara epaaua a koe naa?”

³¹ Te hakamau raa ki mee ake, “Nau ma ki iloa peehea ki mee maa see hai tama e iloa e hakaari mai te hakataakoto naa taratara nei?” Teenaa vanaake iloo te tama naa ki Philip ki kake ake ki aruna no noho i tana vasi. ³² Naa taratara telaupepa Isaiah e noho te tanata naa no paupau raa e taratara peelaa:

“Tama naa e mee pee ko te sipsip e taakina ki taia,
a ia ni sei iloo se taratara ni pesi,
e mee pee ko naa moe seemuu te sukua sipsip i ana tasia
tana huru.

³³ Tama naa ni kotia vare lokoi ka hakanaparia,

Aia seai tana haanauna e nnoho mai ma ki taratara ai te henua i laaou, i te aa i aa ia ku taia no mate, teenaa tana ora i te kerekere nei ku oti.”*

³⁴ Te hakamau raa ki vasiri ake ki Philip, “Hakaari mai, te pure e sissii naa taratara nei e taratara i ai? A ia e taratara ia ia soko ia, seai, e taratara itelaa tama?” ³⁵ Teenaa kaamata iloo Philip te hakahea ake te Lono Taukareka i Jesus raa ki te tanata naa, e kaamata iloo i te taratara te Laupepa Tapu e paaua laua naa. ³⁶ Te takarua naa ni tere iho i te ara naa no tae iloo ki te kina te vai. Teenaa ki mee ake te hakamau raa Philip, “Ttoka mai, teenei se vai. Nau e puuia te aa ma ki see too nau te hakaukau tapu?” ³⁷ [Philip ki mee ake, “Koe elavaa te too te hakaukau tapu ki mee maa koe elotu ma too hatumanava hakkaatoa i TeAtua.” Te hakamau raa ki hakahea ake, “Nau e iloa maa Jesus Christ ko te Tama maaoni TeAtua.”]

³⁸ Te hakamau naa ni huri no vanaake iloo ki te tama e terekia a ia te karis raa kittuki, ara ssepu iho iloo laua ma Philip kite vai, no hanatu Philip no hakaukau tapu te hakamau naa. ³⁹ Te saaita te takarua naa ni massike ake i te vai raa, Philip ni toa TeAitu Tapu raa i te kina naa no see kite hakaoti te hakamau naa ia ia. Te hakamau raa ia ni hano hiahia koi ki tana henua. ⁴⁰ Philip ia ni kite maa ia ku noho i Asotus. Teenaa a ia ni hakataka i te kina naa no hano ki Sisaria ka hakahea te Lono Taukareka raa i naa tamaa matakaaina katoo i te kina naa.

9

Saul ku huri tana manava no lotu i TeAtua (Acts 22.6-16; 26.12-18)

¹ I te saaita naa raa, Saul koi lellere ki taaia a ia naa tama e tautari ki TeAriki. Teenaa a ia ni masike no hano iloo no mmata i te Maatua Hakamau raa ² ki sissii ni pas no hakailoa ake ki naa hare lotu naa Jew i Damascus, ma ki mee a ia, Saul, e lave ni tama e tautari kite Mateara TeAriki i te kina naa, teenaa ko naa taanata hakapaa katoo ma naa haahine, naa tama naa ma ki tauhia a ia no taakina ake ki Jerusalem.

³ Teenaa te saaita Saul ni hanatu no taupiri ki Damascus raa, a ia ni hakatekia i naa llama ake te maasina raa i te lani no too te maasina naa ia ia. ⁴ Saul ni leiho kite kerekere no lono iloo ia i naa taratara ake tere ora peela kaa ia, “Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa?”

⁵ Saul ki vasiri, “Koe ko ai, TeAriki?”

Te reo raa ki mee ake, “Nau ko Jesus, te tama e seeia a koe kitaia. ⁶ Masike kiaruna aa koe ku hanatu kiloto te matakaaina naa. E mee te tama e noho i te kina naa ma ki taratara atu i too vana ki mee.”

⁷ Naa tama ni oo laatou ma Saul raa nituu seemuukoi, see hai taratara. Naa tama naa ni llono i naa taratara ake te reo naa, tevana iaa laatou ni see hai tama ni kkite.

⁸ Saul ni masike kiaruna no mee iloo ma ki tallaki ana karamata, araa nei ana karamata kuppuni. Teenaa ppiki iloo naa tama naa terima Saul no hakattaki kiloto ki te matakaaina Damascus. ⁹ Ni aso iloo e toru, Saul ni see lavaa te kite, aa i naa aso naa raa, a ia e noho see kai aa see unu.

¹⁰ E noho iloto Damascus raa, te laa setama elotu, tana inoa ko Ananias. Te Ariki ni hakasura atu kiaa ia no vanaake peela, “Ananias!”

Ananias ki haka ahe ake, “Te Ariki, te nei nau.”

¹¹ Te Ariki ki mee ake, “Masike no hano ki te ara e ttapa ma ko te Ara e Tonu, aa i te hare Judas raa koe ku vasiri ki mmata koe i te tanata haka Tarsus e ttapa ma ko Saul. Tama naa e taku, ¹² ku oti te hakakkiitea Te Atua i naa hanake te tanata e ttapa ma ko Ananias no haka piri ana rima kiaa ia ki kite ia hoki.”

¹³ Teenaa ki mee ake Ananias, “Te Ariki, turaa tama ku oti te taratara mai i naa sosorina te tama naa, aa i ana vana hakallika iloo ni mee ki oo tama i Jerusalem. ¹⁴ Aa te nei a ia ku heunatia mai naa maatua hakamaatua i Damascus ki au no karapusina naa tama katoo e lotu iaa koe.”

¹⁵ Te Ariki ki mee ake kiaa ia, “Tere. Teenaa ko taku tama ni ttapa ma kioti ku haia aku heuna. Taku inoa ma ki haka ilotia te tama naa ki naa tama i naa henua sara, ki naa tuku aa ki te kanohenua hoki Israel. ¹⁶ Aa te tama naa ma ki hakaarina ake nau ki iloa maa ia ma ki mee pakavaina, i te aa i aa ia e lotu iaa nau.”

¹⁷ Teenaa hanatu iloo Ananias no uru atu ki te hare e noho ai Saul no haka piri atu ana rima kiaa ia ka mee ake peela, “Saul, taku taina. Nau e heunatia mai Te Ariki Jesus, te tama ni hakasura atu kiaa koe i te ara itoo saaita ni au peenei, ki au nau no mmata iaa koe kilavaa koe te kite hoki, aa ki tau naa mahi Te Aitu Tapu iaa koe.” ¹⁸ Saaita naa lokoi, te mee e mee ma ni unahi naa ika raa ku maoha mai i naa karamata Saul no kite hoki a ia. A ia ni masike kiaruna no huri atu iloo Ananias no haka ukau tapuria. ¹⁹ Teenaa i tana saaita ni oti te kai raa, a ia ni makkaa hoki.

Saul e haka ake te Lono Taukareka i Damascus

Saul ni noho ake ana aso i Damascus ma naa tama te lotu. ²⁰ A ia ni hanotonu ki naa hare lotu naa Jew raa no kaamata te haka ake maa Jesus ko te Tama Te Atua.

21 Naa tama hakkaatoa ni llono i ana hakaēa naa taratara naa ni oho ka vasirisiri peela, "E aa? Te nei sei ko te tama koi ni sare taaiā a ia naa tama i Jerusalem teela elotu i Jesus? Tetama nei sei niau no mee ki karapusina naa tama naa aa kutaakina ki naa maatua hakamaatua?"

22 Tevana iaa Saul ni usuhia Te Atua ka haimahi ana taratara; a ia ni mattoni iloo i ana hakaēa maa Jesus ko te Mesaea, te naa naa Jew ennoho i Damascus raa ni see hai taratara ni illoa ma ki hakaēa laaou ana taratara.

23 Etammaki naa aso ku oti te llaka raa, naa Jew raa ni kkutu hakapaa no taratara ki taia laaou Saul. 24 Tevana ia Saul ni hakaarina ake ite vana naa tama naa ni taratara ki mee. Ite poo ma te ao naa tama naa eroorosi peena i naa mata naa ara te matakaaina naa kikkite laaou i Saul aa kutaia laaou ki mate. 25 Tevana iaa ite poo tokotasi raa, naa tama nittaka ma Saul raa ni toa laaou Saul no pponotia kiloto te kete no hakaterēkia ki taha te hiri e aareha i te henua naa.✧

Saul ku ahe ki Jerusalem

26 Saul ni hano ki Jerusalem no mee maki heheuna ia hakapaa ma naa disaipol. Tevana iaa naa disaipol raa ni mattaku i aa ia, i laaou ni mannatu maa Saul sei se tama elotu maaoni. 27 Te naa hanake iloo Barnabas no toa Saul ka oo laau no mmata i naa aposol. Barnabas ni taratara ake ki naa aposol raa i naa hakasura ake Te Ariki no taratara laau ma Saul i te ara. A ia e taratara ake hoki i naa hakaēa see kkapo Saul te Lono Taukareka iloto te inoa Te Ariki i Damascus. 28 Te naa noho iloo Saul ma naa tama naa i Jerusalem ka hakaēa see kkapo te Lono Taukareka raa iloto te inoa Te Ariki. 29 A ia ni taratara ka hakatauttau hoki laaou ma naa Jew teela e illoa te taratara haka Greece. Te naa mee iloo naa tama naa ma ki taia laaou Saul ki mate. 30 Te saaita naa tama te lotu raa ni llono ite vana naa raa, toa iloo laaou Saul ki Sisaria no heunatia ka hano ki Tarsus.

31 Te naa tennoho naa tama te lotu i Judea, Galilee, aa ko Samaria raa ni taukareka iloo. Naa tama naa ni tokonakina hakaraaoi iloo Te Aitu Tapu, aa te kooina ni hakauru ake no lotu laaou hakapaa raa ni hanake no tammaki iloo. Te naa naa tama naa ni noho ka lotu peena i Te Ariki.

Peter e hakasura naa mahi Te Atua i Lida ma Jopa

32 Peter ni hano ki naa kina hakkaatoa i te matakaaina naa, te naa ite saaita tokotasi raa, a ia ni hano no mmata i naa tama Te Atua ennoho i Lida. 33 Ite kina naa raa, a ia nittiri i te tanata ettapa ma ko Enias. Te tanata naa

seelavaa tesusare, aa teenei aia kulavailoo ana setau e varu e moemoe koi peenaa, see lavaa te masike. ³⁴ Peter ni huri atu no mee ake peelaa kiaaia, “Enias. Koe e haia Jesus no taukareka. Masike no ffatu oo moelana.” Teenaa masike lokoi Enias no tuu ki aruna. ³⁵ Naa tama hakkaatoa ninnoho i Lida ma Sharon raa nikkite iaia, teenaa naa tama naa ni ffuri naa manava laatou no tautari kato ki TeAriki.

Dorkas e hakaoratia Peter

³⁶ Ite matakaaina ettapa ma ko Jopa raa, teelaa se ffine elotu, tana inoa ko Tabita. Iaa tana inoa haka Greece raa ko Dorkas.* Te ffine naa e hakasura peenaa te tiputipu eta ukareka aa etokonaki peenaa ki naa tama ennoho see hai mee. ³⁷ Ite saaita naa raa, te ffine naa ni laavea te maki no mate iloo. Tana haitino ni hakaukauria no hakamoeria iloo i te puitana i aruna. ³⁸ Jopa see mmao i Lida. Teenaa te saaita naa tama e tautari i Jesus ennoho i Jopa raa ni llono maa Peter e noho i Lida raa, heunatia iloo laatou tetakarua taanata kioo no mee ake ki Peter ki hakavave no hanake kilaatou. ³⁹ Teenaa masike iloo Peter no oo laatou. Itana saaita ni tae atu raa, aia ni toa naa tama naa ki te puitana i aruna. Naa puruna raa ni muimui ake i ana vasi ka ttani no hakarikari ake ki Peter i naa kahu Dorkas ni tuitui itana saaita koi ora. ⁴⁰ Peter ni heunatia aia naa tama naa kato kioo no ttuu i haho, teenaa tuu iloo ia ki ana tui no taku; araa hakatahuri atu iloo ki te ffine e mate raa no mee ake, “Tabita, masike ki aruna!” Te ffine naa ni tallaki ana karamata no kite iloo i Peter, teenaa masike iloo ia no noho ki aruna. ⁴¹ Peter ni suru atu no hakamasikeria iloo ia te ffine raa ki aruna. Teenaa kannaatia ake iloo ia naa tama telotu, hakapaa ma naa puruna, kioo ake no mmata i Dorkas ku ora hoki. ⁴² Telono nei ni tere ki naa kina kato iloto Jopa, teenaa turaa tama iloo ni ffuri no lotu i TeAriki.

⁴³ Peter ni noho ake iloo ana aso e tammaki i Jopa laaua ma Simon, teenaa se tama e penapena mee ki naa kiri naa manu.

10

Peter laaua maa Cornelius

¹ Teelaa se tanata e noho i Sisaria, tana inoa ko Cornelius. Aia naa se hakamau i te kaavena soldia naa Rome e taapaa ma ko te ‘Kaavena Soldia Haka Italy’. ² Te tanata naa se tama te lotu, aa tana haanauna naa hakkaatoa e lotu i TeAtua. Aia se tama maraa etokonaki ki naa Jew ennoho hakaaroha aa etaku peenaa ki TeAtua i te kau saaita. ³ Ite aso tokotasi, i te ttoru telaa suru raa, aia ni hakakkiitea TeAtua

* **9.36** Te inoa Tabita (haka Aramaic) aa ko Dorkas (haka Greece) e mee maa te manu ‘deer’

i naa hanake te ensol tokotasi TeAtua kiaa ia no mee ake, “Cornelius!”

⁴ Cornelius ni matakua ka ttoka tonu atu ki te ensol raa ka mee ake, “TeAriki, teelaa se aa?”

Te ensol raa ki mee ake, “TeAtua elono iootaku maraa e taku ake; a Ia e hiahia i oo heheuna tokonaki ki aaraa tama, aa te nei a Ia ku noho ki kauatu oo mee e fiffai. ⁵ Heunatia ni tama ki oo ki Jopa no toomai te tanata e ttpa ma ko Simon Peter. ⁶ Ttama naa e noho laaua ma Simon, te tama maraa e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa etuu taupiri kitai.” ⁷ Araa teenaa, hano iloo te ensol naa, aa Cornelius ia kuaru ki te takarua i ana poe raa aa ma te soldia tokotasi, teenaa se tama elotu aa e heheuna ia ia. ⁸ A ia ni taratara ake i ana mee ni hakakkiitea TeAtua, teenaa heunatia iloo ia naa tama naa ka oo ki Jopa.

⁹ I te ssoa te aso, te saaita telaa ni ino raa, naa tama naa ni sassare no taupiri atu iloo ki Jopa; aa i te saaita naa raa, Peter ni kake ki aruna te taffuu te hare Simon raa ki mee ana taku ki TeAtua. ¹⁰ A ia ni lono itana hiikai; aa i te saaita naa tama raa koi ppena mai naa kaikai raa, Peter ni hakakkiitea TeAtua tanavana. ¹¹ A ia ni kite i naa taaraki iho telani ka hakaterekia iho te mee e mee ma se maro ellahailoo elasi ki te kerekere, teenaa e mee ma ni tama raa etaaohi ki naa tpa e haa te maro naa ka hakatere iho kilaro. ¹² Tekau manu hakkaatoa, naa manu etorototo, aa ma naa manulellere ite vao etakkoto iaruna te mee naa. ¹³ Araa tere o raa ku taratara iho, “Peter. Masike no taa naa manu naa no kai!”

¹⁴ Araa nei Peter ku mee ake, “TeAriki, nau seelavaa te mee peenaa! Nau sekikailoo ni manu ekerekere peenaa.”*

¹⁵ Tere o raa kittao ake hoki, “Naa mee TeAtua e ttpa ma etaukalleka raa, koe se tarataraina maa teenaa ni mee e kerekere.” ¹⁶ Te taratara naa ni hakahekahe ake ana saaita iloo etoru, ki oti raa te maro raa ku hakahekahe ki telani.

¹⁷ Te saaita Peter koi noho no hakataakoto itana mee ni kite raa, naa taanata ni heunatia ake Cornelius raa ku oti te llave ite hare Simon, teenaa naa tama naa ku ttuu ake i te tootoka te hare. ¹⁸ Naa tama naa ni ttuu no vasiri peelaa, “E hai tama e noho i te kina nei e ttpa ma ko Simon Peter?”

¹⁹ I te saaita naa raa, Peter koi noho no hakataakoto i tana mee ni kite naa, teenaa ki taratara ake TeAitu Tapu raa kiaa ia, “Hakannoo! E mee te takatoru taanata e ssee ia koe. ²⁰ Masike no hano kilaro, aa koe ku hano maa naa tama naa. Koe ki seailoo kimamaanatu tammaki, i naa tama naa ni tama e heunatia atu nau.” ²¹ Teenaa sepua atu iloo Peter

* **10.14** Naa Jew raa e puuia naa Loo Moses raa ki see kkai naa manu nei

no mee ake ki naa tama naa, “Nau nei ko te tama e seeia kootou. Kootou ni oomai no aa?”

²² Naa tama raa ki mee ake, “Maatou e heunatia mai Cornelius. Aia se tama e sosorina taukareka aa elotu i TeAtua, aa naa Jew raa hakkaatoa e fiffai kiaa ia. Te ensol tokotasi TeAtua nitaratara ake maki arumia koe kihanake kitana hare, kihakannoo ia maa nitaratara peehea koe maki kauake.” ²³ Teenaa tauhia iloo naa tama naa Peter ki nnoho laatou i te poo naa.

I telaa aso raa, Peter ni masike no oo laatou maa naa tama naa; aa e mee hoki naa tama telotu i Jopa ni oo laatou hakapaa. ²⁴ Peter ni tae atu ki Sisaria i te ssoa te aso, aa ite henua naa raa, Cornelius ni noho ka ttari ake kiaa ia maa ana hare aakina aa maa ana soa ni aru ake. ²⁵ Te saaita Peter ni mee ki uru atu kiloto te hare raa, Cornelius ni hanatu no pureppure laaua, teenaa hakamaruu iloo kilaro no tuu ki ana turi imua Peter. ²⁶ Tevana iaa aia ni hakamasikeria Peter ki aruna, ka mee ake Peter peelaa kiaa ia, “Masike. Nau nei se tamavare koi.” ²⁷ Peter ni sare haitaratara laaua ma Cornelius ka uru atu kiloto te hare, teenaa ki kite ia maa telopotama e kkutu iloto te hare. ²⁸ Peter ki mee ake ki naa tama naa, “Kootou e illoa hakaraa o iloo maa maatou naa Jew raa epuuia naa Loo maatou raa ki see hakauru maatou no hakapaa ki naa tama i naa henua sara aa ki see oo atu maatou no nnoho i naa hare naa tama naa. Tevana iaa TeAtua ni taratara mai maa nau ki see mee taku maanatu maa naa tama i naa henua sara raa e hakallika te hakapaa ki naa Jew. ²⁹ Teenei kotaku vana ni see sahe ite saaita kootou ni aru mai maki au nau. Aa teenei nau ku vasiri atu ki kootou: nau e arumia kootou ki au nau no aa?”

³⁰ Cornelius ki mee ake, “I naa aso e toru ku oti te llaka raa, nau e noho ka taku iloto taku hare ite ssao nei, ite ttoru te laasuru. Teenaa tuu ake lokoi te tanata e uru ki naa hekau e maasina raa imua aaku ³¹ no mee mai peelaa kiaa nau, ‘Cornelius! TeAtua elono i ootaku aa e kite i ootokonaki ki naa tama see hai mee. ³² Heunatia se tama ki hano ki Jopa no toomai te tanata e ttapa ma ko Simon Peter. Ttama naa e nnoho laaua ma Simon, te tama e penapena mee ki naa kiri naa manu. Te hare te tama naa e tuu taupiri ki tai.’ ³³ Teenaa aru atu iloo nau ki au koe, aa teenei e taukareka iloo i aa koe ni au. Maatou nei hakkaatoa e nnoho ite kina nei imua TeAtua, kihakannoo maatou ki naa mee katoo TeAriki ni vanaatu ki taratara mai ki maatou.”

Naa taratara Peter

³⁴ Teenaa kaamata iloo Peter te taratara: “Nau nei ku iloa maa TeAtua maaoni see iloa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai. ³⁵ TeAtua e hiihai ki naa tama i naa henua

hakkaatoa teelaa elotu iaa Ia, aa e hakassura te tiputipu etonu. ³⁶ Kootou e illoa ite taratara TeAtua nikkave ki te kanohenua Israel, iana hakaea te Lono Taukareka i te laaoi iloto te inoa Jesus Christ, TeAriki naa tama hakkaatoa. ³⁷ Kootou e illoa inaa vana nissura iloto Judea, e kaamata mai i Galilee imuri te saaita John ni hakaea i naa tiputipu te hakaukau tapu. ³⁸ Kootou e illoa hoki i Jesus te tama i Nazareth, te tama nitaka ma naa mahi TeAitu Tapu. A Ia ni hakasura te tiputipu e taukareka raa i ana kina katoa ni hano, ka haia a Ia naa tama katoa e tauhia naa mahi Satan raa no taukalleka, ite aa i TeAtua nitaka ma Ia. ³⁹ Maatou nikkite i ana vana katoa ni mee i Israel aa iloto Jerusalem. A Ia ni tuukia te henua ki te kros no mate. ⁴⁰ Tevana iaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua i te mate imuri naa aso etoru, teenaa TeAtua ni mee ake ma ki hakasura mai a Ia ⁴¹ ki maatou koi, naa tama TeAtua ku oti te tuku ki tarataraina te Lono Taukareka. I te saaita Jesus ni hakamasikeria i te mate raa, te nei ko maatou nei ni nnoho no kkai ka unu hakapaa ma Ia. Te henua hakkaatoa iaa ni see kkite iaa Ia. ⁴² TeAtua ni kaumai tana taratara ma ki hakaea maatou te Lono Taukareka raa ki te henua aa ki hakaea hoki maa Jesus raa ko te tama ni tukua TeAtua ki hakatonu tonu naa tama koi ora aa ma naa tama ku oti te mmate. ⁴³ Naa pure katoa TeAtua raa ni taratara iaa Ia, teenaa maa naa tama elotu i Jesus raa ma ki uiia naa haisara laatou TeAtua iloto te inoa Jesus.”

Naa tama i naa henua sara raa e too TeAitu Tapu

⁴⁴ Te saaita Peter koi taratara raa, Te Aitu Tapu raa ku tau i naa tama hakkaatoa teelaa ni nnoho ka hakannoo kia ia. ⁴⁵ Naa Jew elotu teelaa ni oomai hakapaa laatou ma Peter i Jopa raa ni oho inaa mahi TeAitu Tapu raa ku kauake TeAtua hoki ki naa tama inaa henua sara. ⁴⁶ I te aa, inaa Jew raa ellono inaa taratara hakanau naa tama naa i TeAtua inaa taratara e kkee.

Peter ki mee ake, ⁴⁷ “E haitama e lavaa te puuia laa-
 tou naa tama nei ki see too te hakaukau tapu iloto te vai? Naa mahi TeAitu Tapu raa ku tau inaa tama nei, e mee pee ko maatou.” ⁴⁸ Teenaa vanaake iloo ia ki naa tama naa ki too laatou te hakaukau tapu iloto te inoa Jesus Christ. Ki oti raa naa tama naa ku mee ake ki Peter ki noho ake ni aso maa laatou.

11

Peter e taratara kinaa tama te lotu i Jerusalem

¹ Naa aposol raa ma naa tama te lotu e nnoho i naa matakaaina iloto Judea raa ni llono maa naa tama i naa henua sara raa hoki ku hakannoo ki naa taratara

TeAtua. ² Te saaita Peter ni hanatu ki Jerusalem raa, naa tama te lotu teelaa e fiffai maa naa tama i naa henua sara ki ssere raa ni ffuri atu ki Peter no mee ake, ³ “Koe ni lavaa peehea te hano no noho iloto te hare naa tama i naa henua sara raa ka kkai hakapaa ma naa tama naa?”

⁴ Teenaa ki huri atu Peter ni taratara ake hakaraa o iloo i naa vana katoou ni mee iaa ia: ⁵ “Itaku saaita ni noho ka taku i Jopa raa, nau ni hakakkiitea TeAtua i naa mee nei: Nau ni kite i naa hakatere iho te mee e tiputipu ma se maro ellaha elasi itelani, teenaa emee ma nitama raa e taaohi ki naa tapa e haa te maro naa ka hakatere iho ki laro. Te mee naa ni hakatere iho no ttuki iloo i taku vasi. ⁶ Nau nittoka kiloto no kite i naa takkoto naa manu e hahaanai, naa manuka itama, naa manu e torottoro, aa ma naa manu lellere. ⁷ Araa nau kulono i naa taratara iho te reo raa peelaa, ‘Peter. Masike no taa naa manu naa no kai.’

⁸ “Tevana iaa nau ni mee ake peelaa, ‘TeAriki, nau seelavaa te mee peenaa! Nau sekikai iloo ni manu e kerekkere i te vasi te lotu peenaa.’

⁹ “Te reo raa ki taratara iho hoki i te lani, ‘Naa mee TeAtua e ttapa ma e taukalleka raa, koe see tarataraina maa teenaa ni mee e kerekkere.’ ¹⁰ Te taratara naa ni hakahekahe mai ana saaita iloo etoru, ki otiraa te maro raa ku hakahea ki te lani.

¹¹ “I te saaita naa raa, te takatoru taanata teelaa ni heunatia ake i Sisaria no see iaa nau raa, ku ttae ake ki taku hare ni noho. ¹² Teenaa taratara mai iloo TeAitu Tapu raa kisee mamaanatu tammaki nau aa nau ku masike no hano ma naa tama naa. Takaono naa tama te lotu i Jopa raa ni oo hakapaa maatou ki Sisaria no uru atu hakapaa ki loto te hare Cornelius. ¹³ Cornelius ni hakahea mai i ana kite i naa tuu ake te ensol raa i tana hare no mee ake kiaa ia peelaa, ‘Heunatia se tama ki hano ki Jopa no toomai te tanata e ttapa ma ko Simon Peter. ¹⁴ Ttama naa ma ki hakahea atu naa taratara teelaa ma ki hakassaoria ai koe aa ma too haanauna naa hakkaatoa.’

¹⁵ “Itaku saaita ni kaamata te taratara raa, TeAitu Tapu raa ni hanatu no tau i naa tama naa, e mee pee ko tana tau ana itaatou i te kaamata. ¹⁶ Teenaa ki maanatu ake iloo nau ki naa taratara TeAriki ni mee peelaa, ‘John ni hakaukau tapu te henua ki te vai, aa TeAtua iaa ma ki hakaukau tapu kootou ki TeAitu Tapu.’[☆] ¹⁷ Taatou e illoa maa TeAtua ni hookii ki naa tama i naa henua sara raa TeAitu Tapu koi teelaa ni hookina mai a Ia ki taatou i te saaita taatou ni lotu i TeAriki Jesus Christ. Nau setama peehea ki maanatu nau maa TeAtua e lavaa nau te tuukia?”

☆ 11.16 Acts 1.5

18 Te saaita naa Jew naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni see hai taratara hakallika hoki ni mee. Laa-tou ni ffuri no hakanau i TeAtua peelaa, “Aa teenei TeAtua ku hiihai hoki maa naa tama i naa henua sara raa ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou ki ora laa-tou!”

Te lotu i Antiok

19 Aaraa tama te lotu teelaa ni masseu i te ssao te hakallika ni mee i te saaita Stephen ni taia raa, ni hakattaka no ttae iloo ki Fonisia, Cyprus, aa ko Antiok. Naa tama naa ni hakaea te Lono Taukareka raa ki naa Jew raa koi.* 20 Aaraa tama te lotu iaa, teelaa ni oomai i Cyprus ma Sairin, ni oo ki Antiok no hakaea ki naa tama haka Greece raa i te Lono Taukareka i TeAriki Jesus. 21 TeAtua nitokonaki hakaraa oi iloo ki naa tama naa, teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no tautari ki TeAriki.

22 Naa tama telotu i Jerusalem raa ni llono maa e tammaki iloo naa tama i Antiok kulotu. Teenaa heunatia iloo laatou Barnabas ki hano ki te matakaaina naa. 23 Te saaita Barnabas ni tae atu raa, a ia ni kite i naa heheuna te laaoi TeAtua i naa ora naa tama ite kina naa, teenaa hai ake iloo ia ki naa tama naa ki lotu maaoni laatou i TeAriki ma naa hatumanava laatou. 24 Barnabas se tama e sosorina taukareka aa elotu maaoni, aa naa mahi TeAitu Tapu raa e takkoto iaa ia. Teenaa e tammaki iloo naa tama ni ffuri naa manava laatou no lotu i TeAriki.

25 Ki oti raa Barnabas ku masike no hano ki Tarsus no ssee i Saul. 26 Itana saaita ni lave i Saul raa, toa iloo ia no nnoho lauaa i Antiok. I loto te setau hakkaatoa raa, Barnabas lauaa ma Saul ni kkutu peenaa ma naa tama te lotu raa ka akonaki lauaa te lopo tama iloo. Teenaa naa tama te lotu i Antiok raa ni mua taapaa ma ni ‘Tama Christ’.

27 I te saaita naa raa, e mee naa pure TeAtua ni oo ake i Jerusalem ki Antiok. 28 Te tama tokotasi i naa tama naa, tana inoa ko Agabus, ni usuhia TeAitu Tapu raa no masike ki aruna no pesi tana taratara maa naa tama hakkaatoa e nnoho ite kerekere nei makilaavea te one elasi. (Te one naa ni lave ite henua i te ssao Claudius ni noho ma kote Tuku hakamaatua i Rome.)* 29 Teenaa tuku iloo te taratara naa tama e lotu raa maa laatou ki kkave se kooina naa mane laatou elavaa te hakanaaopo raa ki naa tama elotu e nnoho i Judea. 30 Naa tama naa ni ssiko mane no kauake iloo ki Barnabas lauaa ma Saul ki oo no kaavea ki naa tama hakamaatua te lotu i Judea.

12

Naa tama te lotu raa ku mee pakavaina Herod

* 11.19 Acts 8.1-4 * 11.28 Acts 21.10

¹ I te saaita naa raa, te tuku Herod raa ni kaamata no mee pakavaina a ia aaraa tama te lotu. ² Teenaa Herod ni vanaake ki tana soldia raa ki tuutia te ua James, te taina John, ki te komu taa tama raa ki mate. ³ I te saaita Herod ni kite maa naa Jew raa ni fiaffia i tana vana ni mee nei raa, hano iloo ia no mee ma ki tauhia Peter. (Naa vana nei ni mee i te ssao te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa). ⁴ Peter ni tauhia naa soldia Herod raa no ponotia iloo kiloto te hare karapusi, araa tuku iloo naa kaavena soldia e haa ki roorosi i Peter; tetakahaa soldia i te kaavena tokotasi. Teenaa Herod ni maanatu maa Peter kioti kutoo ake no hakatonu ana saraa imua naa karamata te henua imuri te Kaikai te Pasova.* ⁵ Teenaa Peter ni tiiake ka moe peenaa iloto te hare karapusi; naa tama telotu raa iaa ni taku hakappuru iloo ki TeAtua ki tokonaki kiaa ia.

Peter ku hanaa i te hare karapusi

⁶ Te poo hakaoti Peter i te hare karapusi, iaa ia ma ki toa Herod no hakatuuria imua te henua i te ssoa te asoraa, Peter ni hakamoeria iloto tetakarua soldia. Aia naa e saisaitia ki naa seni elua; te seni tokotasi e sai atu ki te soldia i tana vasi, aa telaa seni e sai atu ki telaa soldia i telaa vasi aana. Aaraa soldia iaa e ttuu ka roorosi i te tootoka. ⁷ Saaita naa lokoi raa, te ensol TeAtua raa ku tuu ake no too te maasina raa iloto te hare karapusi. Te ensol raa ni kapaatu ki te utukei Peter no ffano iaa ia ki maahuru. Aia ki mee ake peelaa ki Peter, "Hakavave no masike ki aruna!" Naa seni ni mmau i naa rima Peter raa ni maffana lokoi i te saaita naa no maaoha kilaro.

⁸ Teenaa mee ake iloo te ensol raa kiaa ia, "Tuu tootuu naa aa koe ku hakao ootaka." Ki oti raa, te ensol raa ki mee ake hoki, "Hakao tookkahuraa aa koe ku au vaamuriaaku." ⁹ Peter ni hanatu vaamuri te ensol raa no oo iloo lauaa ki haho te hare karapusi, te vana iaa Peter ni hakatuu nataa iloo maa te vana te ensol e mee nei se vana maaoni; aia nittau maa ia emiti. ¹⁰ Takarua naa nioo no hakaraka iloo te kaavena maa naa soldia aa te ssoa te kaavena, teenaa oo atu iloo lauaa no ttae atu ki te tootoka katana eppui i te ara euru atu kiloto te matakaaina naa. Te saaita lauaa nittae atu raa, te tootoka naa ni taaraki soko ia, teenaa uru iloo lauaa ki haho. Lauaa ni sassare ka oo i te ara tokotasi no seai lokoi te ensol raa i te vasi Peter.

¹¹ Teenaa ki maasaro iloo Peter i te vana ni mee iaa ia naa, no taratara ia peelaa, "Teenei nau ku iloa maa teenei se vana maaoni! TeAtua ni heuna tana ensol raa ki au no hakasaoria nau inaa mahi Herod aa inaa vana katoo naa Jew raa ni mannatu ma ki mee kiaa nau."

* 12.4 Ex 12.1-27

¹² Tesaaita Peter nimaasaroake inaavana emee iaaiaraa, aia nihano kitehare Mary, tetinna John Mark, itekina telopotama nikkutu notaku. ¹³ Peter nihanatu nopakuukuulo itetootoka ihaho, teenaa hanatuulo tetaupu eheheuna iteharenaa, tanainoa koRoda, no mee makitaaraki tetootoka. ¹⁴ Itesaaita tetaupunaa nimate itereo Peterraa, aia nihahiaulo, teenaa aia nissiri makitaaraki tetootoka; aia niahekoi kihare notarataraake kinatama iteharenaa maa Peter etuuake ihaho.

¹⁵ Naatamaaa kimeeake, “Koe kuvvare!” Tevanaiaa tetaupuraa nippurailoo maa teelaa koPeter maaoni. Teenaa kimeeake naatamaaa, “Teenaa pee ko te mouri koi Peter.”

¹⁶ Peteriaa koi tuu kapakuukuu mai itetootoka. Teenaa taaraki iloo naatamaaa tetootoka no lee naa mouri laatou inaa tuuake Peter. ¹⁷ Peter nissau atu tanarima kinnoho seemuu laatou, teenaa tarataraake iloo inaa hanake TeAriki no toomai aia iteharekarapusi. Ki otiraa tarataraake hoki aia peelaa, “Kootou hakaariatu ki James aa ma naatama hakkaatoa telotu.” Teenaa masike iloo ia no hano ki telaa kina.

¹⁸ Ite tapataiao raa, naatamaa eroorosi iteharekarapusi raa ni vvare hakaoti iloo i Peter kuseai. ¹⁹ Herod nikkave tanataratara kiseeia Peter, tevanaiaa tetamaaa niseelaavea laatou. Teenaa vanaake iloo ia ki ana soldia raa kivasiria naatama ni roorosi iteharekarapusi raa aa ku toa no taايا kimmate.

Herod kumate

Herod nimasike i Judea no hano iloo no noho hakamaarie i Sisaria. ²⁰ Herod nihakatauttau laatou ma naatama i Tyre ma Saidon. Teenaa hakapaa iloo naatama inaa matakaaina elua naa no oake makimmata laatou i Herod. Naatamaaa ni oo imua no usuhia laatou Blastus, te hakamaa naa poe tetuku, kitokonaki kilaatou. Teenaa oo iloo naatamaaa ki Herod notaratara kisee hetaa laatou, itehenua laatou raa etoo kaikai peenaa itehenua tetuku naa.

²¹ Itana aso nituku raa, Herod nihakao ki ana kahu hakamaatua raa no noho iaruna tananohonohomaatua no kauake tanataratara kitehenua. ²² Teenaa kitanitani varo atu naatamaaa, “Teenaa sei setama nei etaratara, teenei setua.” ²³ Herod nilikittia te ensol TeAtua raa no hakaraaua kite maki elasi itesaaita naa lokoi, teenaa ia ia nisee taratara hakanau i TeAtua. Tana haitino ni kaina katoona roo raa no mate iloo ia.

²⁴ Naataratara TeAtua iaa ni ttoha kinatama hakkaatoa, teenaa te kooina naatama nihakannoo kinataraatara naa no lotu i TeAtua raa, nihanake no tammaki iloo.

25 Barnabas laaua ma Saul nioti te mee naa heuna laaua raa, ahe ake iloo i Jerusalem ki Antiok, laatou ma John Mark.

13

Barnabas laaua ma Saul e heunatia TeAitu Tapu ki oo no mee naa heuna TeAtua

¹ E mee naa pure TeAtua maa naa tisa telotu e ffai i naa tama te lotu i Antiok. Naa tama naa ko:

Barnabas,

Simeon, ttama e taapaa ma ko Naiger,

Lusius, te tama i Sairin,

Manaen, ttama ni purutia naa maatua Herod,

aa ko Saul.

² Te saaita naa tama naa ni hakapakuu ka lotu i TeAtua raa, TeAitu Tapu raa ki mee ake ki laatou, “Hakatapu mai Barnabas laaua ma Saul ki heunatia laaua aku heuna ni tuku atu ki laaua.”

³ Naa tama naa ni hakapakuu ka taku, teenaa hakapiri iloo naa rima laatou ki aruna te takarua naa, araa heunatia iloo laatou te takarua naa ka oo.

Paul laaua ma Barnabas i Cyprus

⁴ Barnabas laaua ma Saul ni heunatia TeAitu Tapu ka oo ki Selusia, teenaa kkake iloo i te vaka raa no tere ki te henua e ttapa ma ko Cyprus. ⁵ I te saaita te takarua naa ni ttae ki Salamis raa, laaua ni hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa iloto naa hare lotu naa Jew. Te takarua naa ni ttaka ma John Mark ki tokonaki ki laaua.

⁶ Naa tama naa ni oo no ttae iloo ki telaa vasi te henua naa ki te matakaaina e ttapa ma ko Pafos. Teenaa

ki ttiri laatou i te Jew e mee ana pakava, tana inoa ko Bar Jesus, aa te tama naa e hai maa ia se pure TeAtua.

⁷ Te tama pakava naa ni vaisoa ma te hakamau te henua naa.

Te inoa te hakamau naa ko Sergius Paulus, se tama e iloa i naa vana. Teenaa Barnabas laaua ma Saul ni arumia

te hakamau naa ki oo ake kiaa ia, i te aa i aa ia e hii hakannoo ki naa taratara TeAtua. ⁸ Tevana iaa te takarua naa ni sahea

peenaa Elimas (teenaa kote inoa haka Greece te tama pakava naa), i te hakamau raa e usuusuhia a ia ki see lotu

i Jesus. ⁹ Teenaa ki tau TeAitu Tapu raa i Saul (telaa inoa aana ko Paul): a ia ni ttoka tonu ki te tama pakava raa no mee ake,

¹⁰ “Koe se tamariki Satan! Koe naa kote tama e hakassara naa vana hakkaatoa ettonu. Koe etaka ma tekau

sosorina tippua, aa naa vana ettonu TeAtua raa e haia a koe peenaa ma ki hurisia ki mee ma ni vana hakallesi.

¹¹ Naa hakkaitoa TeAtua raa te nei ku pakkuu atu kiaa koe;

oo karamata ma ki ppuni aa koe ma ki taka too saaita see kite i naa maarama te ao.”

Ite saaita naa lokoi raa, te nnehu raa ku uhi ake i naa karamata Elimas, teenaa sare iloo ia nossee setama ki tauhia tana rima no taakina a ia. ¹² Te saaita te hakamau naa ni kite maa naa karamata Elimas ku ppuni raa, a ia ni iloa maa naa taratara e mee i Jesus raa nitaratara maaoni, ia ia ni maasaro iloo i naa akonaki te takarua raa e kauake i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas i Antiok i loto Pisidia

¹³ Paul laatou ma naa tama ettaka ma ia raa ni ffana i Pafos no tere iloo no tae ki te matakaaina Perga iloto Pamfilia. Teenaa John Mark ni masike i te kina naa no ahe ki Jerusalem. ¹⁴ Naa tama naa ni massike hoki i Perga no hakataka ki Antiok iloto Pisidia. Ite Sabat raa, laatou ni oo no uru atu kiloto te hare lotu naa Jew raa no nnoho kilaro. ¹⁵ Te saaita naa taratara iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure TeAtua raa ni oti te paaua ake raa, naa hakamau te hare lotu raa ki kkave laatou taratara peelaa ki Barnabas laaua ma Saul, “Naa taaina maatou nei. Ki mee setama i koorua e hiihai maa ia ki mee setaratara maana ki tokonaki ki naa tama nei, e taukareka, koorua taratara.”

¹⁶ Teenaa masike iloo Paul ki aruna no ssau atu tana rima ki hakannoo ake naa tama naa, teenaa kaamata iloo ia te taratara, “Kootou naa tama i Israel aa ma naa tama hakkaatoa i naa henua sara teelaa elotu i TeAtua; kootou hakannoo mai! ¹⁷ TeAtua teelaa elotu ai te kanohenua Israel raa ni tini maa naa tippuna taatou raa ko tana kanohenua, teenaa naa tama naa ni haia a Ia no tammaki iloo i te saaita naa tama naa ni nnoho ma ni horau i Egypt, aa ia Ia se Atua e haimahi raa, te kanohenua Israel raa ni lavaa te taakina a Ia no hakattaha i Egypt.✠

¹⁸ Niaaina maa naa tippuna taatou raa ni see llono taratara raa, TeAtua ni mmata ake hakaraa o i koi ki laatou iloto naa setau e matahaa laatou nittaka vaaroto mouku.✠ ¹⁹ TeAtua niseua a-Ia naa kanohenua e hitu iloto no kauake naa kerekere naa tama naa ki nohoria ana tama.✠ ²⁰ Ekaamata mai iloo i te saaita naa tippuna taatou raa nittae no nnoho i Egypt no tae mai ki te saaita Canaan ni nohoria laatou raa, naa setau raa e tae iloo ki te haa naa rau maa te mataarima.✠

“Kimuri te ssao naa raa, TeAtua ni hakanoho ana tama ki hakatonotonu te kanohenua Israel no tae iloo ki te ssao Samuel, te pure TeAtua. ²¹ Araa te saaita te kanohenua naa nissee ki TeAtua ki kauake setuku malaatou raa, TeAtua ni hakanoho Saul tetama Kish i te manava Benjamin, ki noho no tuku i naa setau e matahaa.✠ ²² Ki oti raa

✠ **13.17** Ex 1.7; 12.51 ✠ **13.18** Num 14.34; Deut 1.31 ✠ **13.19** Deut 7.1; Josh 14.1 ✠ **13.20** Judg 2.16; 1 Sam 3.20 ✠ **13.21** 1 Sam 8.5; 10.21

hanaa iloo Ia Saul no hakanoho David ma setuku. Teenei naa taratara TeAtua ni mee i David: 'Nau e kite maa David, tetama Jesi, etaka ma tetiputipu teelaa ehiihai ai nau. Aia naa setama ma ki oti ku haia a ia naa mee katoo nau e hiihai maa ia ki mee.'²³ Aa teelaa se mokopuna David raa ni heunatia mai TeAtua ki hakasao te kanohenua Israel, tana inoa ko Jesus. Teenaa ni purepure TeAtua ni takkoto imua. ²⁴ Tesaaitea Jesus seki kaamata ana heuna raa, John ni hakaeta kite kanohenua katoo Israel raa ki tiiake naa haisara laatou aa laatou kutoo te hakaukatapu.^{*} ²⁵ Aa ite saaita John ni taupiri ki hakaoti ana heuna raa, a ia ni taratara ake peelaa ki naa tama i te kina naa, 'Kootou e mannatu maa nau ko ai? Nau nei seai ko te tama e taaria kootou. Tevana iaa kootou hakannoo! Tetama e taaria kootou naa ma ki au imuriaaku, aa nau nei see tau te uiia a nau ana taka e hakao.'^{*}

²⁶ "Aku taaina nei, naa mokopuna Abraham, aa kootou naa tama inaa henua sara elotu i TeAtua: te taratara TeAtua e mee maa Ia e hakasao te henua ki ora raa, e taratara itaatou! ²⁷ Naatama ennoho i Jerusalem aa ma naa hakamau laatou raa ni see illoa maa Jesus ko te tama e hakasao te henua ki ora. Naatama naa hoki ni see illoa hakaraaoi inaa taratara naa pure TeAtua teelaa epaaua laatou inaa Sabat hakkaatoa. Tevana iaa naa taratara naa pure TeAtua raa ni haia laatou nottino maaoni i te saaita Jesus ni mee pakavaina laatou. ²⁸ Niaaina ma naa tama naa ni see hai mee ni lave i Jesus ki taia laatou ki mate raa, naa tama naa ni mee ake ki Pilate ki taia te Tama raa ki mate.^{*} ²⁹ Tesaaitea naa tama naa ni oti te haia mai laatou naa vana katoo teelaa ni tarataraina te Laupepa Tapu iaa Ia raa, te haitino Jesus ni hanaa mai laatou i te kros raa no hakamoeria kiloto te kava.^{*} ³⁰ Tevana iaa TeAtua ni hakamasikeria a Ia te Tama naa i te mate. ³¹ Aa i te lopo aso raa, a Ia ni hakasurasura peenaa ki naa tama teelaa nittaka ma ia i tana hakataka mai ana i Galilee ki Jerusalem. Teenei naa tama ni kkite iaa Ia naa ku hakaeta inaa vana laatou ni kkite raa ki te kanohenua Israel i te saaita nei.^{*}

³² "Maaua nei e hakaeta atu te Lono Taukareka nei ki kootou: Te mee TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna taatou ³³ maa Ia ma ki oti ku haia a Ia raa, teenei ku haia a Ia kittino kikkite taatou, ana mokopuna. Teenaa Jesus e hakamasikeria a Ia i te mate. Teenei ku mee pee ko naa taratara David ni sissii iloto te ssoa tana Psalm:^{*} 'A koe naa ko taku Tama;

^{*} **13.22** 1 Sam 13.14; 16.12; Ps 89.20 ^{*} **13.24** Mk 1.4; Lk 3.3 ^{*} **13.25** Mt 3.11; Mk 1.7; Lk 3.16; Jn 1.20,27 ^{*} **13.28** Mt 27.22-23; Mk 15.13-14; Lk 23.21-23; Jn 19.15 ^{*} **13.29** Mt 27.57-61; Mk 15.42-47; Lk 23.50-56; Jn 19.38-42 ^{*} **13.31** Acts 1.3 ^{*} **13.33** Ps 2.7

te aso nei nau nei ku mee pee ko too Tamana.’

³⁴ Teenei naa taratara TeAtua ni mee iaa Ia ma ki hakamasike Jesus i te mate, ki see takoto tana haitino no purau iloto te kava.*

‘Nau ma ki kauatu ki kootou naa hakaraaoi e ttapu, e ttonu iloo.

Teena ko aku purepure ni kauake ki David.’

³⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki peelaa:

‘Too Tama e Tapu nei ma ki see lavaa te tiiake koe ki moe no purau iloto te kava.’*

³⁶ I David ni haia aia naa heuna TeAtua raa itana saaita koi ora, aa itana saaita ni materaa aia nitanumia ma ana tammana, teena tana haitino ni moe no purau iloto te kava. ³⁷ Tevana iaa te mee nei ni see sura ki te tama TeAtua ni hakamasike i te mate.

³⁸ ‘Aku taaina nei. Maaua nei e fiffai maa kootou ki illoa maa naa haisara kootou naa e lavaa te uia TeAtua i te vana Jesus ni mee naa. ³⁹ Naa Loo Moses raa see lavaa te uii naa sara taatou. Jesus iaa e lavaa te haia a Ia naa ora naa tama e hakataakoto tonu iaa Ia raa ki mataffua. ⁴⁰ Matamata hakaraaoi ki see ssura ki kootou naa mee ni tarataraina naa pure TeAtua raa:

⁴¹ ‘Hakannoo mai, kootou naa tama e taratara taussua iaa nau!

Aa llee naa mouri kootou aa kootou ku mmate!*

Iaa nau ma ki mee taku vana ki kootou i te saaita kootou koi ora.

Niaaina maa se tama e taratara atu ma ki illoa kootou raa, kootou ma ki hai maa nau see lavaa te mee peenaa!’ ”

⁴² Te saaita Paul laaua ma Barnabas ni massike i te harelotu naa ki oora, naa tama i te kina naa ni taratara ake ki ahe ake laaua i te ssoa te Sabat raa no kauake hoki ni taratara i naa mee nei ki hakannoo laatou. ⁴³ I te saaita te henua ni masseu i te harelotu raa, etammaki iloo naa Jew aa ma naa tama i naa henua sara, teelaa kulotu i TeAtua raa, ni oatu vaamuri Paul ma Barnabas. Te takarua naa ni taratara ake hakaraaoi iloo ki naa tama naa ki taao hi manava peenaa i te manava laaoi TeAtua.

⁴⁴ I te ssoa te Sabat raa, e taupiri maa teelaa ko te kanohenua hakkaatoa i te matakaaina naa ni o ake no hakannoo ki naa taratara TeAriki. ⁴⁵ Te saaita naa Jew raa nikkite i te tammaki naa tama e o ake raa, laatou ni manava haee iloo i Barnabas ma Paul, teena ffuri iloo laatou no mee maa naa taratara Paul raa essara, ka sasaakiria laatou Paul. ⁴⁶ Tevana iaa Paul laaua ma Barnabas ni seai iloo kikkapo i naa taratara laaua e kauake ki naa tama naa; laaua ni taratara ake peelaa, “E taukareka

maa te Lono Taukareka TeAtua raa e kauatu ki kootou naa Jew raa imua. Aa i kootou ni see hii hakannoo ki naa taratara naa ka mannatu kootou maa kootou see tau te too te ora e takoto no takkoto hakaoti raa, teenei kootou ki tiiake maatou aa maatou ku oo no hakaeta telono nei ki naa tama i naa henua sara. ⁴⁷ I te aa TeAtua ni taratara mai ki maaua peenei,

‘Koe e hakatuuria a nau ma selamu e ura atu ki naa tama i naa henua sara,

aa ma semaarama ki naa tama, katoo i te maarama nei ki hakassaoria a nau laatou.’ [☆]

⁴⁸ Te saaita naa tama i naa henua sara raa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni fiafia iloo ka hakanau i naa taratara TeAtua. Teenaa naa tama ni hakamaatinoria TeAtua ma ki oti ku nnoho hakaoti ma Ia raa ni ffuri katoo no lotu iaa Ia.

⁴⁹ Naa taratara TeAtua naa nittoha vaaroto te kina naa hakkaatoa. ⁵⁰ Tevana iaa naa Jew raa ni sassare

ka usuusuhia laatou naa hakamau te matakaaina naa laatou ma naa haahine hakamaatua teelaa elotu i TeAtua. Teenaa kaamata iloo naa tama naa te haia pakavaina laatou Paul laua ma Barnabas, ka kerekereia laatou te takarua naa ki hakattaha i te kina naa. ⁵¹ Te takarua naa ni ffuri

no tahitahi naa kerekere e mmau i naa ororo vae laua naa ki illoa naa tama raa maa naa vana laatou raa e ssara, teenaa oo iloo laua ki Aikonium. [☆] ⁵² Naa tama te lotu i Antiok raa ni nnoho ka fiafia, teenaa TeAitu Tapu raa ni takoto iloto naa hatumanava laatou.

14

Paul laua ma Barnabas i Aikonium

¹ Naa vana ni mee i Antiok raa ni ssura hoki i Aikonium: Paul ma Barnabas ni oo kite hare lotu naa Jew raa no hakaeta hoki te Lono Taukareka. Etammaki iloo naa Jew aa ma naa tama i naa henua sara e nnoho iloto

te hare lotu raa ni ffuri no lotu, i laatou e usuhia iloo naa taratara te takarua raa e hakaeta. ² Tevana iaa naa Jew teelaa ni see hii hakannoo ki te takarua naa ni usuhia laatou naa tama i naa henua sara raa ki see hakannoo ki naa tama elotu. ³ Paul laua ma Barnabas ni nnoho rooroa iloo i te matakaaina naa. Te takarua naa ni hakaeta see kkapo

peenaa te Lono Taukareka TeAtua, aa ki huri ake peelaa maa naa taratara i tana laaoi nei ni taratara maaoni raa, TeAtua ni uii ake ana mahi kite takarua raa ki hakassura laua naa mahi TeAtua. ⁴ Naa tama i Aikonium naa ni maavae, e mee aaraa tama e hakapaa ki naa Jew, aa aaraa tama e hakapaa ki naa aposol.

⁵ Ki oti raa nei, aaraa Jew ma aaraa tama i naa henua sara, hakapaa ma naa hakamau laatou raa, ku taratara

[☆] 13.47 Is 42.6; 49.6 [☆] 13.51 Mt 10.14; Mk 6.11; Lk 9.5; 10.11

ki mee pakavaina laatou te takarua naa aa kutauatia ki naa hatu. ⁶ Ite saaita te takarua naa nillono ite vana naa tama naa emannatu ki mee raa, ffuro iloo laaua ki naa taon Listra ma Derbe iloto Likonia, aa ki naa matakaaina hoki ettuu tauppiri ake ki te kina naa, ⁷ no hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama i naa matakaaina naa.

Paul laaua ma Barnabas i Listra

⁸ Iloto te taon Listra raa, teelaa se tanata e mmate hakaoti ana vae itana saaita iloo ni haanauria mai, teenaa tetama naa niseai iloo kilavaa te sasare. ⁹ Tama naa ni noho ka hakannoo ki naa taratara Paul. Paul e kite maa te tama naa e iloa maa ia e lavaa te haia TeAtua ki taukareka, teenaa ki ttoka tonu atu Paul kiaa ia ¹⁰ no varo atu peelaa, “Tuu tonu ki aruna!” Te tanata raa ni tuu no sasare aareha lokoi i te kina naa.

¹¹ Te saaita te kuturana i te kina naa ni kkite i te vana Paul ni mee naa raa, naa tama naa ki tanitani varo haka Likonia peelaa, “Naa atua raa ku oti te oomai itelani no ttaka ma taatou maa nitama te maarama nei!” ¹² Naa tama naa ni taapaa laatou Barnabas ma ko Zeus, a Paul iaa ku taapaa laatou ki Hermes, ia ia naa kotetama ilaaua maraa etuu notaratara.* ¹³ Te maatua e heheuna ite hareaitu te aitu Zeus, teelaa etuu itaha koi te taon raa, ni too ake naa purumakau ma naa hau kauteraa kite mata te ara, ia ia ma naa tama hoki i te kina naa e mee ma kitiaa naa manu naa no hakaara ki naa aposol naa. Teenaa ki huri ake peelaa maa laatou e lotu i Saul ma Barnabas.

¹⁴ Ite saaita Barnabas ma Paul nillono ite vana naa tama naa e mee ma ki mee raa, laaua nissae naa kkahu laaua raa no ffuro atu kiloto te kuturana naa ka tanitani varo, ¹⁵ “Se aa kootou e mee naa? Maaua ni tama e mee koi ma ko kootou. Maaua ni oomai no hakaea atu te Lono Taukareka, ki tiiake naa mannatu vvare kootou naa aa kootou kulotu kite Atua e ora, tetama ni penapena telani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee katoo teelaa e takkoto i naa kina naa.* ¹⁶ Imua raa kootou naa tama i naa henua sara raa ni tiiake TeAtua ki lotu huri koi ki naa atua kootou ni fifiai. ¹⁷ Aa niaaina maa kootou ni see illoa i TeAtua raa, taatou katoo ehakakkiitea a Ia ki illoa taatou maa naa mee hakkaatoa e taukalleka raa, teenaa ni mee aana ekaumai ki taatou. Teenaa ko Ia raa e haia a Ia te uaraa ki too aa naa kaikai raa ki ssomo; a Ia e kauatu naa kaikai kootou kikkai aa kootou e haia a Ia ki fiafia.” ¹⁸ Niaaina maa te takarua aposol raa ni kauatu naa taratara nei raa, laaua ni hainattaa iloo te tuukia laaua te kuturana naa ki see lotu ki laaua.

* **14.12** Zeus raa ko te atua hakamau naa tama i Greece, aa Hermes raa ko te pure naa atua. ☆ **14.15** Ex 20.11; Ps 146.6

19 E mee naa Jew ni oo ake i Antiok iloto Pisidia aa i Aikonium. Naa tama naa ni oo ake no usuusu hia iloo laatou naa tama e kktutu i te kina naa ki see hakannoo ki naa taratara Paul. Teenaa ki hakannoo atu naa tama naa no ffuri notauatia laatou Paul ki naa hatu ka huutia no ppesia kitaha te taon, ilaatou nittau maa ia kumate. 20 Tevana iaa te saaita naa tama eloturaa ni muimui atu itana vasiraa, Paul ni masike no ahe ki te taon. Ite ssoa te aso raa laaua ma Barnabas ni massike no oo ki Derbe.

Paul laaua ma Barnabas ku ahe ki Antiok iloto Syria

21 Paul laaua ma Barnabas ni hakaea te Lono Taukareka raa iloto Derbe no huri iloo naa manava te lopotama no lotu i TeAtua. Ki otiraa ahe iloo laaua ki Listra, Aikonium, aa ko Antiok iloto Pisidia. 22 Iloto naa taon naa raa, Barnabas ma Paul ni akonaki peenaa naa tama eloturaa inaa taratara TeAtua; te takarua raa e hai ake peenaa kitaao hi manava laatou i TeAriki Jesus. Laaua ni taratara ake peelaa, "Taatou naa tama e-lotu raa ma killave itekau haaeo imua TeAtua e hakanoho tana Nohorana iloto taatou." 23 Te takarua raa ni hakanoho naa tama laaua ki nnoho hakamaatua inaa hare lotu i naa kina naa, teenaa i te saaita te takarua naa ni hakanoho naa tama naa raa, laaua ni hakapakuu ka taku ki tokonakina naa tama naa TeAriki Jesus, te tama e taao hi manava ai laatou.

24 Paul laaua ma Barnabas ni hakataka vaaroto Pisidia no ttae iloo kite henua ettapa ma ko Pamfilia. 25 Ite kina naa raa, te takarua naa ni hakaea te Lono Taukareka TeAtua raa iloto te taon Perga, araa oo iloo kilaro ki Atalia, 26 araa kkake iloo te vaka raa no ahe ki Antiok iloto Syria. Te takarua naa ni tukua naa tama telotu i te taon naa ki oo laaua no haia naa heuna TeAtua, aa teenei naa heuna laaua naa ku oti raa, laaua nei ku ahe atu.

27 Ite saaita Paul laaua ma Barnabas ni ttae atu ki Antiok i Syria raa, hakkutu ake iloo laaua naa tama telotu raa no hakaea ake inaa heheuna tokonaki TeAtua kilaaua. Laaua ehakaea hoki inaa usuhia naa manava naa tama inaa henua sara raa inaa taratara TeAtua, ka ffuri laatou no lotu hoki. 28 Paul laaua ma Barnabas ni nnoho rooroa ake iloo ma naa tama telotu i te kina naa.

15

Naa tama hakamaatua te lotu raa e kktutu i Jerusalem

1 E mee aaraa Jew ni oo ake i Judea ki Antiok no taratara ake peelaa kinaa tama telotu i te kina naa, "Kootou ma ki see lavaa te hakassaoria TeAtua ki mee maa kootou seessere, teenaa naa Loo Moses raa e taratara peenaa."* 2 Paul laaua ma Barnabas ni hakatauttau

* 15.1 Lev 12.3

hakallika iloo ma naa Jew raa ite taratara nei. Teenaa laua ma aaraa tama telotu ite kina naa ni heunatia ki oo ki Jerusalem no mmata inaa aposol raa ma naa tama hakamaatua telotu ite kina naa no taratara laatou ite mee nei.

³ Naa tama naa ni heunatia telotu raa ka oo vaaroto Fonisia ma Samaria. Teenaa naa tama naa ni hakaea ki naa tama inaa henua naa inaa ffuri naa tama inaa henua sara raa no lotu i TeAtua. Naa tama telotu inaa kina naa ni fiafia iloo ite llono ana laatou inaa taratara naa.

⁴ Tesaaita te kaavena Paul raa nittae ki Jerusalem raa, naa tama telotu ite kina naa ma naa aposol, aa ma naa tama hakamaatua telotu raa ni fiafia ka oo ake no toa laatou hakaraa oi naa tama naa. Teenaa ki hakaea ake Paul ma Barnabas ki naa tama ite kina naa inaa vana TeAtua ni mee iloto naa heuna laua. ⁵ Ki oti raa nei aaraa tama telotu te laa e ffaa iloto te kaavena naa Faarisi raa ku massike no taratara peela, “Naa tama inaa henua sara raa ki ssere, aa laatou ki tautari ki naa Loo Moses.”

⁶ Naa aposol raa ma naa tama hakamaatua telotu raa ni kkutu hakapaa kitaratara laatou ite mee nei.

⁷ Naa tama naa ni rooroa iloo inaa nnoho laatou ka hakatonutonu te mee naa. Teenaa masike iloo Peter no taratara, “Aku taaina nei. Kootou e illoa maa nau setama ni hakamaatinoria TeAtua iloto kootou imua iloo, ki hakaea nau te Lono Taukareka raa killono naa tama inaa henua sara kilotu naa tama naa i TeAtua.* ⁸ TeAtua e iloa inaa mannatu naa tama hakkaatoa. A Ia naa ni kauake Te Aitu Tapu raa ki naa tama inaa henua sara raa ki kkite taatou maa Ia e hiihai ki naa tama naa hoki, e mee pee ko Ia ni kaumai Te Aitu Tapu raa ki taatou.* ⁹ A Ia ni see ttoka maa naa tama naa ekkee itaatou. Naa haisara naa tama naa ni uiia a Ia inaa tama naa ku ffuri no lotu kiaa Ia. ¹⁰ Ai kootou ku mee are ma ki haaiteria kootou TeAtua, ka kauatu naa mmaha te laa ni see lavaa te aamo a naa tino taatou aa ma naa tippuna taatou raa ki naa tama kulotu naa? ¹¹ Seai, te mee raa see mee peena. Taatou nei e hakassaoria TeAtua ite laa oi Te Ariki Jesus raa etakoto itaatou, e mee koi ma ko Ia e hakassaoria a Ia naa tama naa henua sara naa.”

¹² Naa tama hakkaatoa ite kina naa ni nnoho seemuu ka hakannoo ki naa hakaea Paul ma Barnabas inaa mahi TeAtua te laa ni hakassuratia laua kakkite naa tama inaa henua sara. ¹³ Tesaaita Barnabas laua ma Paul ni oti tetaratara raa, James ni masike no taratara: “Aku taaina nei, hakannoo mai kiaa nau. ¹⁴ Simon Peter etaratara mai ki illoa taatou maa te mee mua TeAtua ni mee kakkite te henua maa Ia e hiihai hoki ki naa tama inaa henua sara raa, teenaa a Ia ni too aaraa tama inaa tama naa ki mee ma ni tama tana kanohenua.

* 15.7 Acts 10.1-43 * 15.8 Acts 2.4; 10.44

15 Naa taratara Peter nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua e takkoto iloto te Laupepa Tapu. Naa taratara naa pure TeAtua raa e mee peelaa:

16 “TeAtua e mee mai peenei: Nau ma ki ahemai imuri, no hakatuuria hoki te hare David ni sina.

Te hare ni maseu naa ma ki hakatuuria hoki nau, aa te hare naa ma ki haia a nau ki tuu makattau hoki.

17 Teenaa naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei ma ki oomai no ssee i TeAriki,

teenaa ko naa tama hakkaatoa i naa henua sara teelaa ni toa a nau ma ni tama aaku.

18 Teenei ni taratara TeAtua, te tama ni hakailoa mai naa mee nei imua iloo.”[☆]

19 James ki taratara hoki, “Nau e maanatu maa taatou ki see haia hakallikaina taatou naa tama i naa henua sara teelaa kuffuri nolotu i TeAtua. ²⁰ Taatou ki sissii se pas ki naa tama naa no taratara ake ki see kkai laatou naa kaikai etarataraina naaloo raa maa ekerekkere i naa mee naa ni hakaara ki naa aitu hakallesi; laatou hoki kitiiake te tiputipu e haihuri; laatou ki see kkai te manu etaa aa see hakatere tana ttoo, aa laatou ki see kkai te ttoo.”[☆] ²¹ I te aa, i naa Loo Moses raa e tarataraina iloto naa taon hakkaatoa aa e paaua peenaa iloto naa hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.”

Tepas naa tama hakamaatua te lotu ki naa tama i naa henua sara

²² Kiotiraa naa aposol raa ma naa tama hakamaatua te lotu, hakapaa katoa ma naa tama te lotu i te kina naa, kutuku laatou takarua kioo hakapaa laatou ma Paul aa ko Barnabas ki Antiok. Te takarua taanata nitukua laatou raa ko Judas (ettapa hoki ma ko Barsabas) laaua ma Silas. Naa tama te lotu i te kina naa ettoka atu ki te takarua naa ma ni tama hakamaatua laatou. ²³ Tepas e oo ma naa tama naa e sissii peelaa,

“Aku taaina nei. Maatou naa aposol ma naa tama hakamaatua te lotu raa e sissii atu tepas nei ki kootou, naa tama i naa henua sara teelaa kulotu ennoho i Antiok, Syria ma Silisia. ²⁴ Maatou ni lono maa aaraa tama ni oo atu i te kina nei no hakannaparia kootou ki naa taratara laatou. Naa tama naa ni see heunatia atu maatou. ²⁵ Teenei maatou ni ennoho no taratara hakapaa kituku nitama kioo atu laatou ma naa soa taatou, Barnabas laaua ma Paul. ²⁶ Teenei kotetakarua teelaa poiimate iloto naa henua laaua emee maa Jesus Christ, TeAriki taatou. ²⁷ Maatou e heunatia atu maatou Judas laaua ma Silas ki taratara atu ki kootou ki naa tino maaisu laaua naa taratara koi e sissii atu

[☆] **15.18** Amos 9.11-12 (LXX) [☆] **15.20** Ex 34.15-17; Lev 17.10-16; 18.6-23

maatou nei. ²⁸ Te maanatu maatou nei e hanotonu ma te hakataakoto TeAitu Tapu, teenaa ki see kauatu ni mmaha peelaa ki kootou; kootou koi ki tautari ki te tiputipu nei: ²⁹ kootou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu hakalellesi; kootou see unu te ttoo; kootou see kkai te manu e taa see hakatere tanattoo, aa kootou ki tiiake te tiputipu e hai huri. Kootou ma ki nnoho taukalleka ki mee maa kootou see tautari ki naa tiputipu see ttonu naa.

Teenaa koi.”

³⁰ Teenaa oo iloo naa tama naa ki Antiok. I te kina naa raa, naa tama naa ni hakakkutu ake naa tama te lotu raa no kauake te pas. ³¹ Te saaita naa tama te lotu te kina naa nippau te pas raa, naa tama naa ni fiafia iloo, i naa manava laatou e hakatipuria iloo naa taratara iloto te pas naa. ³² Silas laaua ma Judas, teenaa ni pure TeAtua, ni nnoho no akonaki hakaraaoi iloo naa tama naa ki hakataakoto tonu laatou peenaa i TeAtua. ³³ Te takarua naa ni nnoho ake hakamaarie i te kina naa, ki oti raa heunatia hakaraaoi iloo naa tama te lotu raa ka ahe ki Jerusalem. ³⁴ [Tevana iaa, Silas kunaa mee iloo tana maanatu ki noho a ia i te kina naa.]

³⁵ Paul laaua ma Barnabas iaa ni noho ake hakamaarie i Antiok, teenaa laaua ni hakapaa atu ma aaraa tama no akonaki ka hakaera naa taratara i TeAriki.

Paul laaua ma Barnabas ku mavvae

³⁶ I te aso tokotasi raa Paul ni vanaake peelaa ki Barnabas, “Taaua kiahe kina taon hakkaatoa taaua ni hakaera naa taratara TeAtua raa no mmata maa te nnoho naa tama te lotu i naa kina naa, ku mee peehea.” ³⁷ Barnabas ni hiihai makitoa a ia John Mark kioo laatou, ³⁸ araanei Paul e vana maa esara. I te aa ilaaua nitiiake John Mark i Pamfilia; a ia ni see ttari ma ki hakaoti naa henua naa hakapaa. ³⁹ Te takarua naa ni hakatauttau hakallika iloo no mavvae laaua: Barnabas kutoa a ia Mark no tere iloo laaua ki Cyprus, ⁴⁰ aa Paul iaa kutoa a ia Silas ka oo laaua. Teenaa naa tama te lotu i te kina naa ni taku ki mmata ake TeAtua hakaraaoi kilaaua. ⁴¹ Paul ma Silas ni hakataka vaaroto Syria ma Silisia ka akonaki naa tama te lotu i naa kina naa.

16

Timothy ku oo hakapaa laatou ma Paul aa ko Silas

¹ Paul ni hano notae iloo te matakaaina Derbe, ara hano iloo hoki ki Listra. E mee te tama e noho i te kina naa e tautari i Jesus, tana inoa ko Timothy. Tana tinna raa se Jew e lotu i TeAtua, aa tana tamana raa iaa se tama haka Greece.

² Naa tama te lotu i Listra ma Aikonium raa e taratara

peenaa maa Timothy se tama e taukareka. ³ Paul ni hiihai ma kitoa aia Timothy ki oo laaua. Teenaa serea iloo ia naa kina te tama naa, i te aa, i naa Jew e nnoho i te kina naa e illoa maa tetamana Timothy raa se tama haka Greece. ⁴ Naa tama naa ni hakataka i naa taon raa no kauake naa taratara naa aposol ma naa tama hakamaatua telotu i Jerusalem raa kinaa tama elotu i naa kina naa. Laatou ni hai ake kitautari naa tama naa ki naa taratara naa. ⁵ Teenaa kimau ai naa hakataakoto naa tama elotu i naa kina naa i TeAtua, aa te kooina ni ffuri no lotu i naa kina naa ni hanake koi no tammaki i te aso.

Paul e hakakiitea TeAtua i Troas

⁶ Naa tama naa ni oo vaaroto Frigia ma Galesia, i te aa ilaatou eppuia Te Aitu Tapu raa ki see hakahea laatou naa taratara TeAtua raa iloto Asia. ⁷ Saaita naa tama naa ni tauppiri atu ki Misia raa, mee iloo ma ki oo laatou vaaroto Bitinia, ara nei laatou ni tuukia Te Aitu Jesus. ⁸ Teenaa hakaraka iloo naa tama naa i Misia no oo ki Troas. ⁹ I te poo naa raa, Paul ni hakakiiitea TeAtua i naa tuu ake te tanata haka Masedonia no mee ake kiaa ia, “Kau ki Masedonia no tokonaki mai ki maatou!” ¹⁰ Te saaita koi Paul ni hakakiiitea TeAtua i te mee nei raa, massike iloo maatou no tukutuku hakaoti naa mee maatou raa ki oo ki Masedonia, teenaa imaatou ku illoa maa maatou nei ku arumia TeAtua ki oo no hakahea te Lono Taukareka raa ki naa tama i te kina naa.

Lidia ku lotu i TeAtua

¹¹ Maatou ni kake i te vakaraa i Troas no tere iloo ki Samotras, aa itelaa aso raa maatou ni ffana ka tere ki Neapolis. ¹² Maatou ni massike i te kina naa hoki no hakataka iloo kiloto ki te taon ettapa ma ko Filipai. Teenaa ko te taon e lasi i Masedonia, aa te taon naa e takoto ilaro te rooroosi te kaaman Rome. Maatou ni oo atu no nnoho iloo naa aso maatou i te kina naa.

¹³ I te Sabat raa, maatou ni oo ki taha te taon raa ki te riva, i maatou e mannatu maa e mee te kina i te vasi te riva naa maraa e oo ai naa Jew raa no kkutu kitaku. Maatou ni nnoho no haitaratara ma naa haahine ni kkutu ake i te kina naa. ¹⁴ Te ffine tokotasi, tana inoa ko Lidia, e hai i naa haahine e nnoho ka hakannoo ki naa taratara maatou. Te ffine naa se tama i te matakaaina Tiatira, aa te henua maraa e oo atu no tataavi naa maro emmea pouri raa ia ia. Aia se ffine elotu i TeAtua, teenaa tana hakataakoto ni tarakina TeAriki ki hakannoo ia kinaa taratara Paul e kauake. ¹⁵ I te saaita te ffine naa maa ana hareakina raa ni oti te hakaukau tapuina raa, te ffine naa ki mee mai ki maatou, “Ki mee maa kootou e illoa maa nau se tama elotu maaoni i TeAriki, aa kootou ku oomai no nnoho i taku hare.”

Paul laaua ma Silas ku ponotia iloto te hare karapusi

¹⁶ Te aso tokotasi, itesaaita maatou nisassare ka oo ki te kina te lotu raa, maatou ni ttiri te taupu e tauria te tipua hakallika. Te ffine naa e lavaa te tarataraina a ia naa vana ma ki ssura imuri, teenaa a ia maraa e ffuti te lopo mane maa naa tama eroorosi ia a ia naa ki ana vana e meeme naa. ¹⁷ Te taupu naa nisasare mai vaamuri peenaa maatou ma Paul ka tanitani varo peelaa, "Naa taanata nei ni tama e heheuna maa Te Atua i Aruna. Naa tama nei e taratara atu i te ara kootou ma ki hakassaoria Te Atua." ¹⁸ Te taupu naa ni hai tana vana naa i naa aso iloo e tammaki, teenaa ki loto Paul no huri atu iloo no nutua te tipua e tau i te ffine naa, "Nau e vanaatu kiaa koe iloto te inoa Jesus Christ: Hakataha i te taupu naa!" Te tipua naa ni hakataha i te ffine naa i te saaita naa lokoi.

¹⁹ Te saaita naa tama e mmata ake te taupu naa nikkite maa laatou ku see lavaa hoki te too mane i te ffine naa raa, naa tama naa ki oo atu no tauhia iloo laatou Paul ma Silas notaakina kite kina te henua ennoho, ki mmata naa hakamau raa ilaaua. ²⁰ Te takarua naa ni taakina atu naa tama naa kimua naa hakamau i Rome raa no mee ake peelaa, "Takarua Jew nei maraa e hakkoro tekau vana e hakallika no hakatauttau naa tama te henua nei. ²¹ Naa tama nei e akonaki te tiputipu teelaa see hanotonu ma naa loo maatou; maatou nei ni tama haka Rome, aa maatou see lavaa te tautari ki te tiputipu naa."

²² Naa tama e kkutu i te kina naa ni ffuri atu hoki notaia laatou Paul ma Silas, teenaa ki mee ake naa hakamau raa ki saaea naa kkaahu te takarua naa aa ku sarua ki naa laakau. ²³ Te saaita te takarua raa ni oti te sarua raa, laaua ni peesia ki loto te hare karapusi. Teenaa naa hakamau te hare karapusi raa ki mee ake ki te wasi raa ki roorosi hakaraa oi iloo ki see ffuro te takarua naa. ²⁴ Naa hakamau raa ni kauatu koi naa taratara nei raa, masike atu lokoi te wasi raa no ponotia te takarua raa ki mmoe ki te puitana iloo iloto i te hare karapusi. Naa vae te takarua raa ni hakkapitia ki loto naa kunaaroto laakau e maha.

²⁵ Te mee raa ku tinopoo no taupiri ki te tuaapoo raa, te takarua raa ni mmoe ka huahua naa mako lotu ka taku i Te Atua, teenaa aaraa karapusi e mmoe ka hakannoo kilaa. ²⁶ Te mahuke e hakamataku raa ni hakateki no ue ka tuu parapara te hare karapusi naa. Naa tootoka te hare karapusi naa ni llee katoo no ttuu tallaki ka maffana naa seni e mmau i naa karapusi. ²⁷ Teenaa ki maahuru te wasi te hare karapusi raa no kite i naa tuu tallaki naa tootoka; a ia nittau maa naa karapusi raa ku oti te ffuro, teenaa ki uhuki a ia tana komu raa no mee iloo ma ki urumaki soko ia. ²⁸ Araa nei Paul ku kappisi atu

ana varo, “Au see taa soko koe! Maatou hakkaatoa i te kina nei!”

²⁹ Te wasi raa nikannaa kikauake selamu, teenaa tere atu iloo ia ki loto te hare raa no tuu ki ana turi imua Paul laua ma Silas; te wasi naa ni porepore iloo itana matakū.

³⁰ Teenaa toa iloo ia te takarua naa ki haho, no vasiri ake, “Naa hakamau nei. Se aa taaku ki mee ki hakasaoria nau?”

³¹ Takarua raa ki mee ake, “Ki mee koe e hakannoo no tautari ki TeAriki Jesus, koe ma ki hakasaoria ma too haanauna naa hakkaatoa.” ³² Teenaa hakaēa atu iloo te takarua naa naa taratara i TeAriki raa kiaa ia ma naa tama hakkaatoa itana hare. ³³ Ite poo naa koi raa, Paul laua ma Silas ni toa te wasi raa no huihuia naa kina laua e mmere; te tama naa ma tana haanauna raa ni toa laatou te hakaukau tapu raa i te saaita naa lokoi. ³⁴ Ki oti raa toa iloo ia Paul laua ma Silas ki tana hare raa no hanaia. Te wasi raa ma tana haanauna naa ni fiafia iloo ilaatou nei kulotu i TeAtua.

³⁵ Ite tahaata telaa aso raa, naa hakamau naa Rome raa ni heuna naa polis laatou raa ki oo no hanaa te takarua naa. ³⁶ Teenaa ki mee ake te wasi raa ki Paul, “Naa hakamau raa e kkaē mai laatou taratara ma ki hanaa koorua ma Silas i te hare karapusi. Koorua nei kulavaa te oo, aa koorua oo hakaraa oi.”

³⁷ Teenaa ki mee ake Paul ki naa polis, “Maaua ni see hai sara ni ppena, tevanaiaa maaua ni sarua vare koi imua naa karamata te henua; maauaiaa ni tama hoki i Rome! Maaua ni ponotia naa tama naa ki loto te hare karapusi, aa te nei maaua ku haia laatou ki hanaa seemuu. See lavaa! Naa hakamau naa ki oomai naa tino laatou no hanaa maaua.”

³⁸ Naa polis raa ni oo no kauake iloo naa taratara Paul raa ki naa hakamau Rome, aa i te saaita naa hakamau raa ni lono maa te takarua raa ni tama haka Rome raa, naa tama naa ni mattaku. ³⁹ Teenaa oo atu iloo laatou no taratara hakaaroa atu ki te takarua naa; araa hanaa iloo laatou te takarua naa i te hare karapusi no taratara ake ki hakattaha laua i te matakaaina naa. ⁴⁰ Araa oo iloo te takarua naa ki te hare Lidia. Ite hare Lidia raa, laua ni nnoho no taratara ma naa tama te lotu raa ki hakatipuina naa manava laatou. Ki oti raa massike iloo te takarua naa ka oo.

17

Paul i Tesalonaika

¹ Paul laua ma Silas ni hakataka vaaroto naa matakaaina Amfipolis ma Apolonia, no ttae iloo ki Tesalonaika. Ite kina naa raa e mee te hare lotu naa Jew etuu. ² Paul setama maraa e hanohano peenaa ki te hare lotu, teenaa te saaita laua nittae atu ki Tesalonaika raa, a ia ni hano

ki te hare lotu naa. Iloto naa Sabat kato e toru raa, Paul ni noho ma naa tama raa no hakatonutonu ake i naa takkoto naa taratara iloto te Laupepa Tapu. ³ Aia e hakaari ake i naa taratara te Laupepa Tapu raa maa te Mesaea raa ma ki hakallono isu aa kioti kumasike ite mate. Paul ki mee ake, "Te Jesus e hakaee atu nau ki kootou raa, a Ia naa ko te Mesaea." ⁴ E mee aaraa Jew ni usuhia iloo i naa taratara Paul, teenaa ni oo atu no hakapaa kilaaua ma Silas; naa tama hoki ni hakapaa atu ki te takarua naa raa, ko naa haahine hakamaatua raa aa ma te kaavena Greece e tammaki iloo teelaa kulotu i TeAtua.

⁵ Aaraa Jew iaa ni manava haeeo ilaaua. Naa tama naa ni hakakkutu naa tama esosorina hakallika ettaka huri vaaroto te araraa no hakapaa kilaatou, teenaa kissare laatou ka mee pakava naa mee iloto te matakaaina naa. Naa tama naa ni ffuro atu ki te hare Jason raa no seeia laatou Paul ma Silas ki huutia ake no hakattuuria imua te henua. ⁶ Tevana iaa te takarua raa ni seelaavea laatou, teenaa taakina ake iloo laatou Jason ma aaraa tama te lotu no hakattuuria imua naa hakamau te henua raa no hai ake peelaa, "Naa taanata nei ni tama e hakakkoro heaatuna vaaroto naa henua hakkaatoa. Aa teenei naa tama naa kuttae mai ki te henua taatou nei." ⁷ Naa tama nei ni toa Jason notauhia iloto tana hare. Naa Loo tetuku hakamaatua i Rome raa esahea peenaa naa tama nei; laatou e hai maa emee telaatuku hoki, teenaa maa te inoa tetuku naa ko Jesus." ⁸ Naa tama ni kkutu i te kina naa aa ma naa hakamau te henua raa ni ffuri kato no loto huri i te llono ana laatou i naa taratara naa. ⁹ Teenaa ki vanaake naa hakamau raa ki Jason ma tana kaavena naa ki ppesi mane kilavaa laatou te tiiake ki oo, araa tiiake iloo laatou naa tama naa ka oo.

Paul laaua ma Silas ku kaavea ki Berea

¹⁰ Te poo naa koi raa, Paul laaua ma Silas ni heunatia naa tama te lotu raa ki oo ki Berea. Te saaita te takarua naa ni ttae atu raa, laaua ni oo tonu ki te hare lotu naa Jew. ¹¹ Te kanohenua Berea naa ellono nauhie iaa i naa tama i Tesalonaika. Naa tama naa ni hii hakannoo iloo ki naa taratara ekauake te takarua naa, teenaa laatou epaupau peenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa laatou ki mee maa naa taratara Paul raa ni taratara maaoni. ¹² Turaa tamailoo ite matakaaina naa ni ffuri no lotu i TeAtua, aa e tammaki hoki naa haahine hakamaatua ma naa taanata haka Greece ni ffuri hoki no lotu i TeAtua. ¹³ Tevana iaa te saaita naa Jew i Tesalonaika raa ni llono maa Paul ni hakaee hoki naa taratara TeAtua i Berea raa, naa tama naa ni oo atu hoki no kaamata te usuusuhia laatou naa tama i te matakaaina naa. ¹⁴ Naa tama te lotu i te kina naa ni massike no heunatia lokoi laatou Paul

ki hano ma aaraa tama ilaato u ki naa matakaaina ettuu kitai. Silas laaua ma Timothy ia ni noho koi i Berea. ¹⁵ Naatama ni oo ma Paul raa ni oo nottae hakapaa iloo laato u ma Paul ki Athens, araa ahe ake iloo naa tama naa ki Berea no taratara ake ki Silas ma Timothy i Paul e hiihai maa laaua ki hakavave no oo ake kiaa ia i Athens.

Paul ku noho i Athens

¹⁶ Saaita Paul ni noho ka ttari ki Silas laaua ma Timothy i Athens raa, naa manava Paul ni vvela iloo i tana kite ana i naa tammaki naa aitu hakallesi i te matakaaina naa. ¹⁷ Teenaa noho iloo ia no taratara maa naa Jew aa ma naa tama haka Greece te laa elotu, iloto te hare lotu naa Jew raa. Aa i te kina te henua maraa ekkutu raa, Paul e noho hoki i te kau aso hakkaatoa ka hakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama maraa e llaka ake ki te kina naa. ¹⁸ E mee naa tisa e haia ma ko naa Epicurus aa ma naa Stoik. Naa tama naa ni hakatauttau laato u ma Paul, no mee naa taratara laato u peela, “Se aa te tama hakatanata nei e mee ki taratara?”

Aaraa tama ki mee ake, “Tama naa e mee maa e taratara i naa atua naa kina emmao.” Naa tama naa e taratara peenaa i Paul e hakaea te Lono Taukareka i Jesus aa i tana saaita ni hakamasikeria i te mate. ¹⁹ Teenaa taakina iloo laato u Paul no hakatuuria imua te kansol ekkutu i Ariopagus raa no vassiri ake peela, “Maatou e mee ki illoa maatou i naa akonaki hou e tarataraina a koe naa. ²⁰ Aaraa taratara maatou ni lono ia a koe raa, teenaa ni taratara hou iloo ki maatou. Maatou e fifai maa maatou ki illoa i oo taratara hou e akonaki naa.” ²¹ (Naa tama katoo i Athens aa ma naa horau e noho i te matakaaina naa e fifai maa laato u ki noho koi no taratara maa ni vana hou laato u ellono, aa ka hakannoo ki naa tama e hakaea maa ni taratara hou.)

²² Paul ki masike no tuu iloo imua te kansol raa no taratara: “Te kano henua Athens nei. Nau e kite maa kootou ni tama iloo elotu. ²³ Itaku saaita ni sare vaaroto te henua kootou nei nottoka i naa kina kootou elotu raa, nau ni lave te olta e hakatuu naa taratara nei: TE OLTA TE ATUA MAATOU SEE ILLOA. Te Atua kootou see illoa e lotua kootou raa, teenaa ko taku Atua e hakaea atu nei.

²⁴ “Te Atua te laa ni penapena te maarama nei ma naa mee katoo e takkoto raa, a Ia naa ko Te Ariki telani ma te kerekere; a Ia see noho iloto naa hare tapu te tama e hakatuu ki ana rima. ²⁵ A Ia see ssee ma ki tokonaki ake naa tama te maarama nei kiaa Ia, i te laa ko Ia naa e hakaora te tama ki ora aa e hookii naa mee katoo ki naa tama te maarama nei. ²⁶ A Ia ni kaamata no penapena te tanata tokotasi, teenaa kissera iho naa kano henua hakkaatoa no haia a Ia naa tama naa ki nohori te kerekere nei

☆ 17.25 1 Kgs 8.27; Is 42.5; Acts 7.48

hakkaatoa. A Ia tana tino kunaa hakamaatino are naa sao aa ma naa henua naatama naa kinnoho. ²⁷ A Ia ni mee tana vana naa kissee ake te henua kiaa Ia nollave ia Ia. A Ia ia see mmao i taatou hakkaatoa.

²⁸ 'Te Tama naa e hakaora taatou kilavaa taatou te sassare ite maarama nei aa ki tiputtipu taatou peenei.'

E mee pee ko naa taratara naatama kootou e illoa i naa vana raa peelaa,

'Taatou hoki ni tamalliki Te Atua.'

²⁹ Itaatou ni tamalliki Te Atua raa, taatou ki see mannatu maa Te Atua e mee koi pee ko naa atua e penappena ki naa kol, naa siliva, aa ki naa hatu, teelaa ma e penapenaa i naa tihuna te tama. ³⁰ Te Atua ku seai tana maanatu i te ssao te henua ni see illoa kiaa Ia imua, aa ite saaita nei raa a Ia etuku tana taratara ki naa tama naa i naa kina hakkaatoa ki tiiake naa sosorina e hakallika laatou. ³¹ Ite aa ia Ia ku oti te hakamaatino hakaoti tana aso, teenaa tana Tama ni hakanoho raa ma ki hakatonotonu naa tama hakkaatoa i te maarama nei i te ara e tonu. Itama naa ni hakamasikeria a Ia ite mate kikkite te henua hakkaatoa maa teenaa ko te tama ma ki hakatonotonu laatou!"

³² Ite saaita naatama raa ni llono i naa taratara Paul i naa hakamasikeria te tama e mate no ora hoki raa, naa tama naa ni taussua ia ia, aa aaraa tama ia e taratara peelaa, "Maatou e fiffai maa maatou ki hakannoo ia koe e taratara ite mee naa hoki." ³³ Teenaa masike iloo Paul i naa tama naa no hano. ³⁴ E mee aaraa tama ni hakannoo ki naa taratara Paul no lotu i Te Atua, teelaa e hai ai Dionisius, teenaa se tama e hai te kansol. E mee hoki te ffine, tana inoa ko Damaris, aa ma aaraa tama hoki.

18

Paul i Korint

¹ Kioti raa masike iloo Paul i Athens no hano ki Korint. ² A ia ni hanatu nottiri iloo ite Jew, tana inoa ko Aquila. Tama naa se tama ni haanau i Pontus, aa see rooroa koi raa, a ia ni hanake ma tana aavana, Priscilla, i Italy. Teenaa ite tuku i Rome, Claudius, ni mee tanataratara maa naa Jew raa ki hakattaha hakkaatoa Rome. Paul ni hanatu no mmata iloo ilaaua, ³ teenaa noho iloo ia no heheuna hakapaa ma te hai aavana naa. Takarua naa ni tama e penapena naa tamaa hare kantis, e mee pee ko ia. ⁴ Paul maraa e noho no akonaki naa Jew aa ma naa tama haka Greece raa iloto te hare lotu naa Jew raa i naa Sabat hakkaatoa.

⁵ Ite saaita Silas laaua ma Timothy ni ttae ake i Masedonia raa, Paul ni see hai heuna sara hoki ni mee; a ia ni heheuna tonu koi te hakaea peenaa naa taratara Te Atua, ka taratara ake ki naa Jew raa maa Jesus ko te Mesaea.

⁶ Itana saaita nisahea naa tama naa no taratara hakallika laatou ia ia raa, Paul nitahitahi naa kerekere emmau iana hekau e hakaoraa no mee ake kilaatou, “Ki mee kootou essara, teenaa nivanakoi kootou e see soko kootou! Kootou see tuku mai naa sara naa kiaa nau. Ekaamata ite saaita nei raa, nau maki hano ki naa tama i naa henua sara.” ⁷ Teenaa masike iloo Paul i te hare lotu raa no hano ki te hare te tama haka Greece, tana inoa ko Titius Justus. Titius se tama e lotu i TeAtua, aa tana hare raa e tuu taupiri ki te hare lotu naa Jew naa. ⁸ Te tama hakamaatua i te hare lotu naa Jew naa, tana inoa ko Crispus, ni huri nolotu hakapaa katoo ma tana haanauna raa i TeAriki. Turaa tama hoki i Korint nillono inaa taratara naa nolotu i TeAriki, teenaa naa tama naa katoo nitoo te hakaukau tapu.

⁹ Ite poo tokotasi raa, Paul ni hakakkiitea TeAtua tana vana, teenaa TeAriki ni tuu ake no taratara ake kiaa ia, “Koe see matakau. Hakahea aku taratara raa killono te henua, koe see noho seemuu. ¹⁰ Ite aa, Nau e taka ma koe. Koe ma ki see lavaa te mee pakavaina ni tama, i aku tama e ttaka vaaroto te matakaaina nei e tammaki iloo.” ¹¹ Teenaa noho iloo Paul tana setau ma naa marama e ono i te kina naa ka akonaki te henua i naa taratara TeAtua.

Paul e tuu imua Galio

¹² Ite saaita Galio ni hakanohoria te kaaman Rome raa ma kote tama hakamaatua i Greece raa, naa Jew ite kina naa ni oo hakapaa notauhia laatou Paul kataakina ki te koti. ¹³ Naa tama naa ki mee ake ki Galio, “Naa tama i te kina nei e usuusuhia ttama nei kilotu laatou i TeAtua ma te tiputipu teelaa see tonu ma naa loo maatou!”

¹⁴ Te saaita Paul ku kaamata ma ki taratara lokoi ia, Galio kutuutia aia naa taratara Paul, no taratara ake ki naa Jew, “Ki mee maa teenei sessara iloo elasi ni haia ttama nei raa, teenaa etonu ma nau ki hakannoo ki kootou naa Jew. ¹⁵ Aa iteenei nitamaa heaatuna koi kootou emee inaa taratara kootou, naa inoa kootou, aa inaa loo kootou raa, kootou soko kootou ki hakatonu te mee naa. Nau ma ki see hakatonutonu naa mee peenaa!” ¹⁶ Teenaa kerekereia iloo ia naa tama naa ite hare koti. ¹⁷ Naa tama naa niffuri atu no tauhia iloo laatou Sostenis, te tama hakamaatua te hare lotu naa Jew, no taia imua te koti. Tevana ia Galio niseai iloo ki anaana atu ki naa vana naa tama naa e mee.

Paul ku ahe ki Antiok

¹⁸ Paul ni noho ake ana aso iloo e tammaki ma naa tama te lotu raa i Korint. Araa tere iloo laatou ma Priscilla aa ko Aquila ki Senkria. Ite saaita laatou seki tere raa, Paul nitasi tanalauru nommore, teenaa ia ia emee

tana taratara ni tuku ma TeAtua.[☆] 19 Naa tama naa ni tere no tae iloo ki Epises, teenaa Aquila ma Priscilla ni tiiake Paul i te kina naa. Paul ni masike no hano iloo ki te hare lotu naa Jew raa no noho ka hakaea ake naa taratara TeAtua raa ki naa Jew i te kina naa. 20 Naa tama naa ni mee ake ki Paul ki noho ake hakamaarie ma laatou, araa nei Paul ni see hiihai. 21 Tevana iaa Paul ni mee ake peelaa ki laatou, i te saaita naa tama naa ni hakataffuri ki oo, “Ki mee maa TeAtua e hiihai, nau ma ki ahemai ki kootou.” Araa kake iloo ia i te vaka raa i Epises no tere ki Sisaria.

22 Itana saaita nitae ki Sisaria raa, a ia ni hano ki Jerusalem no mmata inaa tama telotu i te kina naa, araa hakataka iloo no hano ki Antiok. 23 Paul ni noho ake hakamaarie i Antiok, araa hano iloo vaaroto naa matakaaina Galesia ma Frigia no tokonaki naa taratara TeAtua raa ki naa tama telotu i naa kina naa.

Apollos e hakaea naa taratara TeAtua i Epises ma Korint

24 I te saaita naa raa, te Jew tokotasi, tana inoa ko Apollos, ni hanake ki Epises. Ttama naa setama ni haanau mai i Alexandria, aa a ia setama erakapau iloo i ana taratara aa e iloa hakaraaoi iloo inaa takkoto naa taratara te Laupepa Tapu. 25 Ttama naa ni akoina hakaraaoi iloo i te Mateara TeAriki, aa emattoni iloo i ana taratara ka hakaea inaa tiputipu Jesus ki aaraa tama. Tevana iaa te tama naa e iloa koi i te hakaukau tapu e haia John. 26 Teenaa te tama naa nikaamata no hakaea see kkapo inaa taratara TeAtua raa iloto te hare lotu naa Jew. Te saaita Priscilla laaua ma Aquila nillono iaa ia raa, toa iloo laaua te tama naa ki te hare laaua raa no hakatonu ake hakaraaoi inaa tiputipu te Mateara TeAtua. 27 Te saaita Apollos ni maanatu ma ki hano ia ki Greece raa, naa tama telotu i Epises raa ni tokonaki kiaa ia ka sissii laatou pas, ka kaavea ki naa tama telotu i Greece raa ki mmata ake hakaraaoi ki Apollos. Teenaa itana saaita nitae ki Greece raa, naa tama teelaa ni huria naa manava laatou te laaai TeAtua no lotu raa, ni tokonakina hakaraaoi iloo a ia. 28 I ana saaita e hakatauttau ma naa Jew imua te henua raa, naa tama naa maraa se ttae kiaa ia itanallau tetaratara, teenaa a ia maraa e ppau ake naa taratara te Laupepa Tapu raa ki illoa naa tama naa maa Jesus ko te Mesaea.

19

Paul i Epises

1 Te saaita Apollos ni noho ake i Korint raa, Paul ni hakataka vaaroto te henua naa no tae ki Epises. Teenaa kilave ia i aaraa tama telotu 2 no vasiri ake kilaatou,

☆ 18.18 Num 6.18

“Kootou nitoa kootou TeAitu Tapu raa itesaaita kootou ni hakatina no lotu?”

Naa tama naa ki mee ake, “Seai. Maatou see illoa maa e taka TeAitu Tapu.”

³ Paul ki vasiri hoki, “Aa teelaa se hakaukau tapu peehea ni too kootou?”

Naa tama raa ki mee ake, “Te hakaukau tapu John ni taratara ake ki te kanohenua.”

⁴ Paul ki mee ake, “Te hakaukau tapu ni haia John raa, teenaa se hakaukau tapu naa tama kuffuri no tiiake naa haisara laatou; aa John ni taratara ake ki te kanohenua Israel raa ki hakattina no lotu ite tama teelaa ma ki au imuri aana, teenaa ko Jesus.”*

⁵ Te saaita naa tama te lotu i Epises naa nillono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni hakaukau tapuria iloto te inoa Te Ariki Jesus. ⁶ Te saaita Paul ni hakapiri ana rima ki aruna naa tama naa raa, TeAitu Tapu raa ni hanake no tau ilaatou; naa tama naa ni taratara ki naa taratara ekkee ka hakaeta naa taratara TeAtua. ⁷ Laatou naa katoo se taka sinahuru aa te takarua taanata.

⁸ Iloto naa marama etorurua, Paul maraa ehakaeta see kkapo peenaa naa taratara TeAtua raa iloto te hare lotu naa Jew. Aia e noho no taratara peenaa ma naa tama naa ki illoa maaoni laatou ite Nohorana TeAtua. ⁹ Tevana iaa aaraa tama i naa Jew naa nillono nataa iloo ka see lavaa te hakannoo no lotu i TeAtua; naa tama naa ni massike iloo imua naa tama ite kina naa no taratara hakallika ite Mateara TeAriki. Teenaa masike iloo Paul no too naa tama eloturua no oo laatou, aa ite kau aso raa, Paul e noho ma naa tama naa ite hare akonaki i Tiranus raa no hakaeta naa taratara TeAtua. ¹⁰ Naa setau iloo e lua Paul ni noho no hai ana akonaki naa, teenaa killono hakkaatoa naa Jew aa ma naa tama haka Greece teelaa e noho iloto Asia raa i TeAriki.

Naa tamalliki taanata Siva

¹¹ Paul ni hakasura te kau mahi TeAtua seki kkite naa tama imua, ¹² teenaa naa tapaa maro aa ma naa kkaahu teelaa ni ppaa kite haitino Paul raa, maraa etoa ki naa tama e mmaki raa ki uiia naa maki naa tama naa, aa naa tippua e tau i naa tama naa maraa e hakattaha i laatou. ¹³ Aaraa Jew teelaa ni sassare ka hanahana naa tippua raa ni haaita ma ki hanahana laatou iloto te inoa TeAriki Jesus. Naa tama naa maraa e varo ake peelaa ki naa tippua, “Nau e vanaatu kiaa koe ki hakattaha iloto te inoa TeAriki Jesus, te tama e hakaeta ai Paul.” ¹⁴ Te takahitu tama taanata te Maatua Hakamaatua naa Jew, e tupa ma ko Siva raa, ni mee peenaa.

* 19.4 Mt 3.11; Mk 1.4,7-8; Lk 3.4,16; Jn 1.26-27

15 Araa nei te tipua hakallika raa ni huri ake no vanaake kilaatou, “Nau e iloa i Jesus, aa nau e iloa hoki i Paul; aa kootou ko ai?”

16 Tetama e tauria te tipua hakallika naa ni oso atu no taaiailoo naa tama naa ka saaea naa kkaahu laaou. Teenaa naa tama naa ni ffuro ttaka hua ki haho. 17 Naa Jew ma naa tama haka Greece hakkaatoa ennoho i Epises raa ni llono ite vana ni mee naa. Teenaa naa tama naa ni ppo e inaa mattaku laaou, aa te inoa TeAriki Jesus ni hakanauria iloo i tana haimahi. 18 Etammaki iloo naa tama telotu ite kina naa ni oo ake no hakaari kallono te henua hakkaatoa inaa vana e hakallika laaou ni mee. 19 Etammaki naa tama ni mee naa pakava laaou raa ni too ake naa laupepa laaou raa no ttuni imua naa karamata te henua hakkaatoa. Te koo ina te taavi naa laupepa naa etae te mataarima naa simata siliva. 20 I te ara nei raa, naa taratara TeAriki ni haimahi ka ttoha ki naa kina hakkaatoa.

21 Imuri naa vana nei raa, Paul ni maanatu ma ki hano ia vaaroto Masedonia ma Greece no hakataka ka hano ki Jerusalem. Aia ni maanatu maa itana saaita etae atu ki Jerusalem raa, aia ku hakataka ka hano ki Rome. 22 Teenaa heunatia iloo ia Timothy laua ma Erastus, te takarua e heheuna maa ia, ki oo ki Masedonia; a ia ia ku noho ake hakamaarie i te matakaaina Asia.

Naa vana hakallika e ssura i Epises

23 I te saaita naa raa, naa tama i Epises raa e hakatauttahu huri i te Mateara TeAriki. 24 Teelaa se tama e noho i te kina naa, tana inoa ko Demetrius. Ttama naa e heheuna i te penapena naa tamaa hareaitu te atua ffine Artemis, ki naa katana ekkiva. Aia e ffuti mane iloo i tana vana e mee naa. 25 Demetrius ni aru ki naa tama katoo e heheuna pee ko ia naa no taratara ake, “Naa taanata nei. Kootou e illoa maa taatou e hai mane i naa heuna taatou e mee nei. 26 Aa te nei kootou ku kkite no llono soko kootou i naa vana Paul e hai nei. Ttama naa e taratara maa naa mee taatou e penapena ma ni atua nei seai ni atua maaoni. Etammaki iloo naa tama i Epises ma naa matakaaina hakkaatoa iloto Asia nei ku oti te usuhia te tama naa no hakannoo naa tama naa kiaa Ia. 27 Emmata peelaa maa naa heuna taatou e mee nei ku taratara hakallikaina te henua. Aa see mee ma ko te mee naa koi. Te hareaitu te atua ffine, Artemis raa, hoki ma ki oti ku see ilotia ma se hare e tapu, aa te atua ffine teelaa ni lotua naa kanohenua katoo iloto Asia aa i te maarama nei ma ki oti ku see ilotia hakaoti.”

28 Te saaita naa tama naa ni llono i naa taratara nei raa, naa tama naa ni lloto iloo ka tanitani varo peelaa, “Artemis raa ko te atua hakamaatua i Epises!” 29 Naa tama

hakkaatoa te matakaaina naa ni ffuri no hai ki naa varo laatou vaaroto te matakaaina naa. Naatama naa ni oo no tauhia iloo laatou Gaius laaua ma Aristarkus, teenaa setakarua i Masedonia ettaka hakapaa ma Paul, noterekina kitekina te henua maraa ekkutu. ³⁰ Paul ni hiihai ma ki hano ia no taratara ake ki naa tama ekkutu i te kina naa, tevana iaa a ia nippuia naatama telotuna ki see hano. ³¹ Aaraa tama i naa hakamau te matakaaina naa ni soa Paul, teenaa naatama naa ni kkave ake hoki laatou taratara ki Paul ki see hakasura ake kitekina te henua ekkutu.

³² I te saaita naa raa, te kanohenua ni kkutu no taratara raa ni hevaa huri koi, teenaa naatama koi e kkee naa varo laatou, i te aa i te mahi naatama naa ni see illoa ma se aa laatou e oo ake no mee. ³³ Naa Jew raa ni turekina atu laatou Alexander kimua kitaratara ake ki naa tama i te kina naa. Teenaa ki huri atu iloo Alexander no ppoo atu tana rima ki nnoho seemuu naatama naa kitaratara tokonaki ia. ³⁴ Tevana iaa, i te saaita naa tama naa ni mmate maa Alexander se Jew raa, naatama naa ni hakatoo hakapaa kato no tanitani varo, "Artemis raa kote atua hakamaatua i Epises!"

³⁵ Naatama naa ni haihai peenaa nolavaa iloo laatou te hakamau te matakaaina naa te haia ka nnoho seemuu, teenaa te hakamau naa ni mee ake peelaa ki naa tama naa, "Kootou naatama i Epises! Naatama i naa kina hakkaatoa e illoa maa te matakaaina Epises raa e mmata ake kite hare aitu te atua hakamaatua Artemis aa ma te hatu etapu teelaa nileiho mai itelani. ³⁶ See hai tama elavaa te taratara maa te nei sei nitaratara maaoni. Aa teenaa, kootou ki see vva no mee ni vana e hakallika i te kina nei. ³⁷ Kootou nitoomai kootou naataanata nei, tevana iaa naataanata nei ni see taratara hakallika i te atua ffine taatou nei aa maa ni see kailallao nimee maa laatou i naa hare aitu. ³⁸ Ki mee maa Demetrius laatou ma naa tama e heheuna ma iaraa etau peelaa maa naataanata nei ni hakassara naa vana laatou, emee naatama maaoni e hakannoo ki naa koti e nnoho, teenaa naatama nei e lavaa te toa laatou no kotia ki naa tama naa. ³⁹ Aa ki mee maa emee aaraa mee hoki kootou e fiffai ma kitarataraina, kootou ki hakatonu te mee naa ma naatama hakamaatua te henua nei. ⁴⁰ I te aa, i taatou kato e lavaa te ttuu imua te koti i naa vana ni ssura i te aso nei. Taatou see hai taratara e lavaa te hakatonu ai taatou i te vana te henua nei e vaaia ai taatou." ⁴¹ Teenaa vanaake iloo ia ki naa tama raa ki masseu ki naa hare laatou.

20

Paul ku tae ki Masedonia ma Greece

¹ Te saaita te kanohenua naa ni hakatauttau no oti raa, Paul ni aru ake naa tama te lotu raa no purepure ake hakaoti ia ia kumee ki hano. Teenaa masike iloo ia no hano ki Masedonia. ² Aia ni hakataka vaaroto naa matakaaina i te kina naa no hakahea ake naa taratara Te Atua raa ki naa tama i naa kina naa. Teenaa au iloo ia no tae mai ki Greece, ³ no noho iloo ana marama e toru i te kina naa. I tana saaita ni matamata ki hano ia ki Syria raa, a ia ku lono maa e mee naa Jew e taratara ki oo ake no taia a ia, teenaa masike iloo ia no ahe vaaroto Masedonia. ⁴ Naa tama ni oo hakapaa laatou ma Paul raa ko:

Sopater, te tama Pirus, teenaa se tama i Berea;

Aristarkus lauaa ma Sekundus, naa tama i Tesalonaika;

Gaius, te tama i Derbe;

Timothy aa ko Tikikus lauaa ma Trofimus, naa tama i Asia.

⁵ Naa tama naa ni oo imua ki Troas no ttari mai ki maatou.

⁶ Imuri te Kaikai te Haraoa See hai Iis raa, maatou ni ffana i Filipai notere ki Troas. Maatou nittae atu ki Troas i te rima naa aso, teenaa nnoho iloo maatou te wiki tokotasi i te kina naa.

Te horau hakaoti Paul ki Troas

⁷ Ite poo te sarere raa, maatou ni kkutu hakapaa no kkai te kaikai etapu. Paul ni noho notaratarara ma naa tama i te kina naa no tae iloo kite tuaapoo, ia ia ma ki masike no hano itelaa aso. ⁸ Te puitana i aruna ni nnoho maatou ka hakannoo ki Paul raa eura ana lamu e tammaki.

⁹ Tetaupeara tokotasi, tanainoa ko Iutikus, e noho mai i te tamaa tootoka e hakahotu hakavasi raa no hakannoo ki naa taratara Paul. Naataratara Paul raa ni taki iloo ka hano, teenaa tetaupeara naa ni laavea te turemoe no moe iloo mannuu. Maatou nitteki koi ia ia kuleiho no pakuu kite kerekere ilaro. Te saaita naa tama raa ni oo atu no saaua ake ia raa, te tama raa kumate. ¹⁰ Paul ni hanatu no suru atu iloo kite taupeara raa no ao ana rima ia ia, teenaa mee ake iloo kinaa tama ettuu i te kina naa,

“Kootou see ssopo naa manava kootou, ttama nei koi ora!”

¹¹ Ki oti raa kake ake hoki Paul kiaruna no kkai laatou te kaikai etapu. Paul ni noho no hai ana taratarara raa no tae iloo kite tahaata. Ite tapataiao raa hano iloo ia.

¹² Naa tama i te kina naa ni toa laatou te taupeara raa ki hare, teenaa naa manava laatou ni taukalleka iloo ia ia ku ora.

Paul ku masike i Troas no hano ki Militas

¹³ Maatou ni oo imua no kkake i te vaka raa notere ki Assos, teenaa Paul evana maa ia ma ki hanake vaauta no kake ake i te kina naa. ¹⁴ I tana saaita ni hanake no ttiri i maatou i Assos raa, a ia ni hakkaakea ake maatou

ki te vaka raa notere maatou ki Mitilin. ¹⁵ Maatou ni ffana i te kina naa notere iloo no tae ki Kaios itelaa aso. Ite ssoa te aso raa maatou kuttae ki Samos, aa itelaa aso raa

maatou kuttæe ki Militas. ¹⁶ Paul ni hiihai maa maatou ki tere hakaraka i Epises, teenaa i aa ia e hiihai maa ia ki tæe ki Jerusalem, ki mee maa ia e lavaa, i te aso te Pentekos.

Naapurepure hakaoti Paul kinaatama hakamaatua te lotu i Epises

¹⁷ Ite saaita Paul nitæe ki Militas raa, aia nikkave tana taratara kinaatama hakamaatua telotu i Epises raa ki oo ake no mmata iaa ia. ¹⁸ Te saaita naa tama naa ni ttae ake raa, Paul ni noho no taratara ake kilaatou peela,

“Kootou e illoa kato o iaku tiputipu itaku saaita ni noho taatou, kaamata mai iloo itaku aso mua nitæe mai ki Asia.

¹⁹ Niaaina maa nau nilave itekau haaeo inaaseeia nau aaraa Jew kitaia raa, nau ni heheuna seemuu koi iaku heuna emee maa Te Ariki, aa iaaraa saaita, nau maraa e noho koi no tani i aku mee pakavaina naa tama naa.

²⁰ Kootou e illoa maa naa taratara Te Atua teelaa e kauatu te taukareka kootou raa ni see huuina a nau ikootou; nau ni hakaæa naa taratara naa imua naa karamata te henua aa iloto hoki naa hare kootou. ²¹ Nau ni taratara hakaapo ake hakaraaoi iloo ki naa Jew raa ma naa tama i naa henua sara,

ki tiiake naa haisara laatou aa laatou ku hakattina no lotu i Te Ariki Jesus. ²² Aa te nei Te Aitu Tapu raa ku mee mai ma ki hano nau ki Jerusalem; nau ia see iloa maa nau ma ki haia peehea ite kina naa.

²³ Nau e iloa koi maa iaku matakaaina kato o e hano raa, Te Aitu Tapu raa kua hakaapo mai are maa nau ma ki karapusina aa maa nau ma ki tiri itekau haaeo. ²⁴ Te vana ia taku ora seai se mee maaoni ma ki noho nau no tarataraina te mee naa; nau e hiihai koi maa nau ki hakaoti naa heuna Te Ariki Jesus ni kaumai ki haia, teenaa ki hakaæa nau te Lono Taukareka i te manava laoi Te Atua.*

²⁵ “Nau ni hanatu no hakaæa te Nohorana Te Atua raa ki kootou hakkaatoa. Aa te nei nau ku iloa maa kootou ma ki see lavaa te kkite hoki iaa nau imuri. ²⁶ Nau ku kauatu te taratara hakamaatua nei i te aso nei: ki mee maa se tama ikootou e sara, kootou see tuku mai te ssara naa kiaa nau. ²⁷ Ite aa, iaa nau ku oti te hakaæa atu naa mee kato o Te Atua e hiihai maa kootou ki illoa. ²⁸ Teenaa kootou ki mmata kittonu naa ora kootou aa kootou ku mmata ake ki naa tama teelaa ni kauatu Te Aitu Tapu raa ki roorosi ake kootou. Kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa tama Te Atua; naa tama teelaa ni sua a la ki te tto tana Tamariki Tanata.

²⁹ “Nau e iloa maa itaku saaita ku oti te hano raa, emee naa tisa hakallesi ma ki hakassura atu no seua naa tama telotu, emee pee koi-naa oo iho naa manu vao e kaittama raa no seua naa sipsip.

³⁰ E mee naa tama hoki iloo iloto kootou naa ma ki ffuri

²⁹ “Nau e iloa maa itaku saaita ku oti te hano raa, emee naa tisa hakallesi ma ki hakassura atu no seua naa tama telotu, emee pee koi-naa oo iho naa manu vao e kaittama raa no seua naa sipsip.

³⁰ E mee naa tama hoki iloo iloto kootou naa ma ki ffuri

* 20.24 2 Tim 4.7

no hakarereesia laatou aaraa tama telotu ki tautari ake kilaatou. ³¹ Kootou ki roosi hakaraa oi iloo; kootou mannatu i aa nau ni akonaki atu peenaa ma tetani, i te poo ma te ao, iloto naa setau e toru hakkaatoa.

³² “Aa teenei kootou kutukua atu nau ki naa rima TeAtua, aa naa taratara itelaa oi TeAtua ikootou raa ma ki mmata ake ki kootou. Naa ora kootou ma ki hakatipuria naa taratara naa no kauatu naa tuuhana teelaa etukua mai TeAtua maa ni mee ana tama. ³³ Taku saaita ni noho taatou raa, nau ni see oti manava ki naa mane ma naa hekau kootou. ³⁴ Kootou e iloa maa nau ni heheuna iloo ki aku rima nei kilavaa naa mee katoo maatou ma naa tama ettaka ma nau raa essee. ³⁵ Nau ni heheuna haimahi iloo kikkite kootou maa taatou ki heheuna peenei ka tokonaki ki naa tama e tino mmate. Kootou hakamaarona ki naa taratara TeAriki Jesus ni mee: ‘Te hiahia te tama e hookii tana mee raa elasi are i te hiahia te tama e too tana mee.’”

³⁶ Saaita Paul ni oti ana taratara raa, tuu iloo ki ana turi ma naa tama naa notaku. ³⁷ Naa tama naa hakkaatoa nittani no oo atu no ao ki Paul ka vaisionisoni laatou. ³⁸ Naa tama naa ni alloha i Paul i aa ia ni vanaake maa laatou ma ki see kkite hakaoti i aa ia. Teenaa oo iloo laatou no kaavea Paul ki te vaka.

21

Paul ku hano ki Jerusalem

¹ Maatou ni oti te purepure ake ki naa tama naa raa, tere iloo maatou kite henua ettapa ma ko Kos. I te ssoa te aso raa maatou kuttae atu kitelaa henua, ettapa ma ko Rodes, araa hakaraka iloo maatou ka tere kite matakaaina Patara. ² Maatou ni oo atu no lave iloo te vaka etuu ki hano ki Fonisia, teenaa kkake iloo maatou i te vaka naa notere. ³ Maatou ni tere no kkite iloo i naa tuu ake te henua ettapa ma ko Cyprus, teenaa hakaraka iloo maatou itana vasi haka saupuku notere ki Syria. Maatou ni tere atu no tautau iloo i Tyre ka ssepu maatou no oo kiuta, aa te vaka raa iaa kutuu kipesi tana kako. ⁴ Maatou ni oo atu no lave iloo i naa tama telotu te matakaaina naa, teenaa noho iloo maatou te wiki tokotasi ma naa tama naa. I te saaita maatou ni noho ma naa tama naa raa, naa tama naa ni usuhia TeAitu Tapu raa no puratia laatou Paul ki see hano ki Jerusalem. ⁵ Te saaita te ssoa maatou ki oo kutae raa, maatou ni massike no oo kite vaka raa itai. Naa taanata telotu naa ma naa aavana laatou aa ma naa tamalliki laatou raa ni oo hakapaa ma maatou kitai. Maatou ni oo nottuu iloo ki naa turi maatou i te kerekere itairaa notaku ki TeAtua. ⁶ Ki oti raa purepure iloo maatou ka oo maatou no kkake i te vaka, aa naa tama naa iaa ku ahe ki naa hare laatou.

⁷ Maatou ni uhuki i Tyre notere ki Tolemaias. Teenaa maatou ni oo nonnoho maatou aso tokotasi ma naa tama telotu i te kina naa. ⁸ Itessoa te aso raa uhuki iloo maatou notere ki Sisaria. Ite matakaina naa raa, maatou ni oo nonnoho maatou ma Philip, tetama e sare hakaeta te Lono Taukareka, itana hare. Philip tetanata tokotasi itetakahitu taanata nitukua ki tokonaki ki naa heuna telotu i Jerusalem. ⁹ Tama naa e mee tana takahaa taupu e heheuna hoki te hakaeta naa taratara TeAtua.

¹⁰ Maatou ninnoho ake iloo naa aso maatou i Sisaria, teenaa tae ake lokoi tepure tokotasi TeAtua, tanainoa ko Agabus. Tepure naa e hanake i Judea. ¹¹ Tama naa ni hanake no toa iloo aia tettuu Paulraa no saisai ana tino vae ma ana tino rima soko ia notaratara peela, "TeAitu Tapu raa e taratara mai peenei: Tetama e mee tana tuu nei ma ki saisaitia peenei naa Jew i Jerusalem, teenaa aia ma ki kauake naa tama naa ki naa tama i naa henua sara."

¹² Te saaita maatou ma naa tama ennoho maatou naa ni llono i naa taratara nei raa, maatou ni puratia maatou Paul ki see hano ki Jerusalem. ¹³ Araa nei Paul ku huri mai ki maatou no mee mai, "Kootou e aa? Ai kootou ettani ai ma ki sopo taku manava? Nau see mataka ki mee maa nau e saisaitia no taia i Jerusalem i aa nau e mee naa heuna TeAriki Jesus."

¹⁴ Maatou ni see lavaa iloo te hurisia maatou te manava Paul, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ia ki tana maanatu. Maatou ni mee ake koi peela, "Tiiake ki akottia te hiihai TeAtua."

¹⁵ Maatou ninnoho ake hakamaarie i te kina naa, araa oo iloo maatou ki Jerusalem. ¹⁶ Araa tama telotu i Sisaria ni oo ma maatou. Teenaa maatou ni toa naa tama naa ki te hare Neison, tetama haka Cyprus. Tama naa ko te tama mua lokoi ni hakattina no lotu i TeAtua.

Paul ku tae ake ki Jerusalem

¹⁷ Te saaita maatou ni tae atu ki Jerusalem raa, naa tama telotu i te kina naa ni oo ake no toa maatou. ¹⁸ Teelaa aso raa, oo iloo maatou ma Paul no mmata i James. Naa tama hakamaatua telotu raa hakkaatoa ni noho i te kina naa. ¹⁹ Paul ni purepure atu kilaatou no taratara ake iloo i naa vana katoo TeAtua ni mee ki naa tama i naa henua sara i tana saaita ni hakaeta ake naa taratara TeAtua.

²⁰ Te saaita naa tama telotu naa ni llono i naa taratara Paul raa, naa tama naa ni hakanau katoo i TeAtua. Araa taratara ake iloo tetama tokotasi laatou ki Paul, "Taku taina nei. Koe ekite maa te kooina naa Jew teelaa ku hakattina no lotu i TeAtua raa kulava iloo naa simata

etammaki, aa naatamaanaa kattoo koi tauhia laatou naa Loo Moses. ²¹ Naatamaanaa nillono maa koe nitarataraake ki naa Jew teelaa ennoho hakapaa ma naa tama i naa henua sara raa ki tiiake laatou naa Loo Moses, teenaa maa koe e vana ma ki see ssere naa tamalliki laatou aa maa laatou ki see tautari ki naa tiputipu taatou naa Jew. ²² Se aa taatou ki mee? Naa Jew naa ma ki oti kullono maa koe ku tae mai ki te kina nei. ²³ Aa hakannoo, teenei te mee maatou e fiffai ma koe ki mee: Teelaa setakahaa taanata iloto maatou. Naatamaanaa ni tuku naa taratara laatou imua naa karamata TeAtua maa laatou e hakatapu naa ora laatou. ²⁴ Koe ku hano ma naatamaanaa aa kootou hakapaa ku hakamaarama naa haitino kootou, i te vasi naa Loo raa, ki mataffua imua naa karamata TeAtua. Ki oti koe ku taavi ki lavaa naa tama naa te tasia naa lauru laatou. Ite ara nei raa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa naa taratara naa tama ni mee iaa koe raa seai ni taratara maaoni, aa maa koe too tino e tautari ki naa Loo Moses. ²⁵ Aa naa tama i naa henua sara teelaa ni hakattina no lotu raa iaa, maatou ku oti te kave maatou pas ki laatou no tarataraake imaatou ku oti te taratara maa laatou ki see kkai naa kaikai teelaa ni hakaara ki naa aitu aa laatou ki see unu te ttoo; laatou ki see kkai te manu teelaa ni taa aa ni see hakatere tana ttoo, aa laatou ki tiiake te tiputipu e haihuri.”

²⁶ Ite ssoa te aso raa, Paul ni hano ma te takahaa taanata naa no hakamaarama naa haitino laatou, i te vasi naa loo, ki mataffua inaa karamata TeAtua. Ki oti raa uru atu iloo Paul kiloto te Hare Tapu raa no hakaari ake ki naa maatua raa i te kooina naa aso te hakatapu laatou raa koi takkoto mai, teenaa kote saaita laatou ma ki hakaara ni mee ki TeAtua maa naa tama naa.

Paul ku tauhia iloto te Hare Tapu

²⁷ Te saaita naa aso e hitu naa ni taupiri killaka raa, aaraa Jew teelaa ni oo ake inaa matakaaina i Asia raa, ni kkite i Paul iloto te Hare Tapu. Teenaa usuhia iloo laatou naa tama e kku i te kina naa no oo atu naa tama naa no tauhia Paul. ²⁸ Naatamaanaa ni varo peelaa, “Naataanata Israel nei, kootou oomai no tokonaki mai ki maatou! Teenei kote tama e sare taratara hakallikaina aia te kanohenua Israel, naa Loo Moses, aa ma te Hare Tapu nei, ki naa tama i naa kina hakkaatoa. Aa teenei naa tama i naa henua sara raa ku hakauruhia aia kiloto te Hare Tapu raa ki kerekere te kina etapu nei!” ²⁹ (Naatamaanaa e taratara peenaa ilaatou ni kkite i Trofimous, te tama i Epises, e sassare laaua ma Paul

iloto Jerusalem. Teenaa naa tama naa e mannatu maa te tama naa ni too ake Paul ki loto te Hare Tapu.)[☆]

³⁰ Ite saaita te henua nillono ite taratara nei raa, te kanohenua katoa i Jerusalem ni massike no hurohuro inaalloto laatou. Naa tama naa ni ffuro atu hakkaatoa no tauhia laatou Paul ka huutia ki haho te Hare Tapu, teenaa puuia lokoi laatou naa tootoka te Hare Tapu raa no mmau. ³¹ Te saaita naa tama naa ni mee ma ki taia laatou Paul raa, te taratara raa kutae ki te hakamau naa soldia Rome raa ma naa tama i Jerusalem raa ku hetaa huri. ³² Te hakamau naa ni masike koi no too iloo ana soldia raa ma aaraa hakamau aana no ffuro atu ki naa tama naa. Te saaita naa tama naa nikkite ite hakamau naa ma ana soldia raa, see taia iloo laatou Paul. ³³ Te hakamau raa ni hanatu ki Paul no vanaake iloo ki ana soldia raa ki tauhia Paul no saisaitia ki naa seni elua. Teenaa ki vasiri te hakamau raa peelaa, “Teenei ko ai? Sessara peehea ttama nei ni mee?” ³⁴ E mee aaraa tama e ttuu i te kina naa ni tanitani varo huri koi; aaraa tama koi e kkee naa taratara laatou e hai ake. Te hakamau raa ni vvare hakaoti i naa hevaa huri naa tama naa, teenaa a ia ni see ilotia iloo ia te tahito te vana ni mee naa. A ia ni huri ake ki ana soldia raa no vanaake iloo ki toa Paul ki te hare laatou naa soldia raa e roorosi. ³⁵ Te saaita naa soldia raa koi oo atu are ki kkake ite hare laatou raa, naa tama raa ku muimui ake i naa vasi ki taia laatou Paul, teenaa ki ffuri naa soldia raa no saaua laatou Paul. ³⁶ Tevana iaa te kanohenua naa ni oo atu koi vaamuri ka tanitani varo ake ki naa soldia raa peelaa, “Taia te tama naa ki mate!”

Paul ku taratara ki te kanohenua

³⁷ Te saaita naa soldia raa ni ttuu ki toa laatou Paul ki loto te hare laatou raa, Paul ki mee ake ki te hakamau, “Nau e lavaa te kauatu se taratara maaku kiaa koe?”

Te hakamau raa ki vasiri ake, “Koe e iloa te taratara haka Greece? ³⁸ Ko nei sei ko te tama haka Egypt teelaa ni hakkoro te henua ki ffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa ki oti raa too iloo naa simata e haa naa tama e taa tama raa no ffuro laatou ki loto mouku?”

³⁹ Teenaa ki mee ake Paul kiaa ia, “Sei. Nau nei se Jew. Nau ni haanauria mai i Tarsus iloto Silisia, aa teenaa sei ma se henua hakavarevare. Nau e hiihai maa koe ki tiiake nau ki taratara ki te kanohenua nei.”

⁴⁰ Te hakamau naa soldia raa ni hiihai. Teenaa ki masike Paul no tuu ki aruna te kakkake raa no ssau atu tana rima ki naa tama e ttuu ake ite kina naa ki see vvaa. Te saaita naa tama naa ni ttuu seemuu raa, Paul ni kaamata no taratara haka Jew ki laatou:

[☆] 21.29 Acts 20.4

22

¹ “Aku taaina ma aku tammana nei. Kootou hakannoo mai ki hakatonu atu nau i aa nau seai taku sara ni mee!”

² Te saaita te kanohenua naa nillono maa Paul e taratara haka Jew raa, naa tama naa ni noho seemuu hakkaatoa. Teenaa kikaamata Paul no taratara, ³ “Nau nei se Jew, aa nau ni haanauria mai ite matakaaina Tarsus iloto Silisia, tevana iaa nau nimatua i Jerusalem, aa Gamaliel raa kotakutisa niako mai kailoa nau inaa Loo hakkaatoa naa tippuna taatou imua. Nau nei hoki ehakatina ki haia a nau naa heuna TeAtua pee kokootou, naa tama ettuu ite kina nei ite aso nei.* ⁴ Nau ni hakataka ki naa kina katoo no seeia naa tama e tautari kite Mateara TeAriki raa kitaia kimmate, teenaa telopo taanata ma naa haahine inaama naa ni peesia a nau kiloto te hare karapusi. ⁵ Te Maatua Hakamau aa ma naa tama hakamaatua ite Kansol raa elavaa te taratara atu peela maa aku taratara nei ni taratara maaoni. Naa tama naa ni kaumai naa pas laatou esissii ki naa Jew taatou teelaa e noho i Damascus ka hano ma nau. Teenaa nau ni hanatu ki Damascus ki saisaitia naa tama naa ki naa seni raa no taakina mai ki Jerusalem ki taaia.*

Paul ku haka ea itana huri ana tana manava no lotu i TeAtua

(Acts 9.1-19; 26.12-18)

⁶ “Itaku saaita ni taupiri ki Damascus itelaaraatea*, te maasina e lasi raa kullama iho ite lani no aareha iaa nau. ⁷ Teenaa leiho iloo nau kite kerekere raa nolono nau inaataratara iho tereora itelani peela, ‘Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia ite aa?’

⁸ “Teenaa kivasiri nau peela, ‘Koe ko ai, TeAriki?’ Tereora kimee mai, ‘Nau ko Jesus te tama i Nazareth, te tama e seeia a koe ki taia.’ ⁹ Naatama ni oo maatou naa ni k kite ite maasina naa, tevana iaa naa tama naa ni see llono te reo te tama e taratara mai kiaa nau.

¹⁰ “Nau kivasiri hoki, ‘TeAriki, nau kimee peehea?’ Araa TeAriki ku mee mai, ‘Masike ki aruna aa koe ku hanatu kiloto te matakaaina naa. E mee te tama enoho ite kina naa ma ki taratara atu itoovana kimee.’ ¹¹ Aku karamata nippuni ite maasina elasinnaa, teenaa ki ffuri mai naa tama e oo maatou raa no ppikitia taku rima no hakattaki atu ki lotu Damascus.

¹² “Iloto te matakaaina naa raa teelaa se tanata, tana inoa ko Ananias. Aia se tama iloo elotu aa e tautari ki naa Loo Moses, aa naa Jew katoo ite kina naa e fiffai kiaa ia. ¹³ Ttama naa niau notuu itaku vasi no mee mai kiaa nau, ‘Taku taina Saul, ttoka mai!’ Saaita naa loko i raa

* 22.3 Acts 5.34-39 * 22.5 Acts 8.3; 26.9-11 * 22.6 telaaraatea: teenaa te saaita te peelo te kkai

aku karamata ku kkite hoki no ttoka atu nau kiaa ia. ¹⁴ A ia ki mee mai, 'Koe ni hakamaatinoria te Atua naa tippuna taatou raa ki iloa koe itana hakataakoto, kikite koe itana Tama etonu, aa kilono koe itana tino reo. ¹⁵ I te aa, iaa koe naa ma ki hakaeta kite henua hakkaatoa i oo vana ni kkite ka llono. ¹⁶ Aa koe e tari hoki ki aa? Masike ki aruna notaku, aa koe ku mee ki hakaukau tapuria koe ki uiaa oo haisara TeAtua.'

¹⁷ "Teena ahe iloo nau ki Jerusalem no hano notaku i te Hare Tapu. I taku saaita ni taku raa, nau ni hakakkiitea TeAtua ¹⁸ i naa tuu ake TeAriki no taratara mai kiaa nau peela, 'Hakavave lokoi no hakataha i Jerusalem i te saaita nei. Naa tama i te kina nei ma ki see fifai maa koe e hakaeta ake aku taratara raa ki laatou.' ¹⁹ Nau ki mee ake, 'Naa tama naa e illoa hakaraaoi iloo maa teenei ko nau nei nisare uru ki naa hare lotu naa Jew raa no taia naa tama e lotu iaa koe ka ponotia ki lotu te hare karapusi. ²⁰ Aa i te saaita Stephen, te tama nisare hakaeta iaa koe, ni taia no mate raa, nau nei ni hiihai ki te vana naa tama naa ni mee. Teena nau ni tuu i te kina naa no ttoka i naa taia te tama naa, ka roorosi ake nau ki naa kahu naa tama ni taia iaa ia.'^{*} ²¹ Teena ki mee mai TeAriki, 'Tere; koe ma ki kaavea a nau hakamaui iloo ki naa tama i naa henua sara.'

²² Te kanohenua naa ni hakannoo hakaraaoi iloo ki Paul. Araa nei itana saaita nitaratara peena raa, naa tama naa ni ffuri no tanittani varo peela, "Taia te tama naa ki mate! Ttama naa ki see tiiake ki ora!" ²³ Naa tama naa ni tanittani varo maaroo iloo ka sasae naa maro laatu raa ka tapitapi naa kerekere raa ki aruna. ²⁴ Teena heuna iloo te hakamaui raa ana soldia ki toa Paul ki lotu te hare no sarua, aa ku vasiria ki illoa laatu i te vana naa tama raa e lloto no tanittani varo peela iaa ia. ²⁵ Tevana iaa i te saaita Paul ni saisaitia laatu ki sarua raa, Paul ni huri ake ki te soldia tokotasi i te kina naa no mee ake, "Eaa? Te meena etonu maa kootou ki sarua kootou te tama haka Rome te laa seki toa are ki te koti no hakatonu tana sara?"

²⁶ Te saaita te soldia naa ni lono i naa taratara ake Paul raa, hano iloo no mee ake kite hakamaui laatu, "Koe e iloa i too vana e mee nei? Ttanata nei se tama haka Rome!"

²⁷ Teena ki hanatu te hakamaui raa no vasiri ake ki Paul, "Taratara mai, koe se tama maaoni i Rome?"

Paul ki mee ake, "Uee."

²⁸ Araa te hakamaui naa ku vanaake ki Paul, "Nau nei ni pesi te mane elasi iloo ki lotu nau maa nau setama i Rome."

Paul ki hakaeta ake, "A nau nei iaa e mee ma setama i Rome i aku maatua raa ni tama haka Rome."

^{*} 22.20 Acts 7.58

29 Teenaa naa soldia nittuu ki vasiria laatou Paulraa ni hakattaha iaa ia ite saaita naa lokoi; aa te hakamau laa-tou naa ni mataku itana saaita ni iloa maa Paul setama haka Rome, aa Paul iaa ku oti te saitia a ia ki naa seni.

Paul e tuu imua te Kansol

30 Te hakamau naa soldia raa ni mee ma ki iloa hakaraa oi a ia maa teelaa sessara peehea naa Jewraa e hai maa Paul ni mee. Itessa te aso raa, a ia ni vanaake ki ana soldia raa ki hanaa naa seni emmau i Paul, teenaa aru iloo ia ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu aa ma naa tama hakamaatua te Kansol raa ki nnoho. Araa too atu iloo ia Paul no hakatuuria imua naa tama naa.

23

1 Paul nittoka tonu atu ki naa tama te Kansol raa no taratara ake ki laatou, “Aku taaina nei. Taku hakataakoto e maarama iloo i naa tiputipu taku ora imua naa karamata TeAtua, e kaamata mai imua no ta mai ki te aso nei.”

2 Te Maatua Hakamau, tana inoa ko Ananias, ni huri no vanaake iloo ki naa tama e ttuu i te vasi Paul raa ki paakia ana maaisu. 3 Teenaa ki huri Paul no mee ake kia ia, “A koe, te tama e mee pee ko naa hono kuppara teelaa e paraia ki te peni e makkini ki see ilotia maa teenaa ni hono ku hakallika, ma ki pakuutia TeAtua! Koe naa e noho ki hakatonutonu iaa nau i te vasi naa Loo, aa koe iaa ku see tuku ki naa Loo naa iaa koe ku vanaake ki naa tama kootou naa ki paakia aku maaisu!”*

4 Naa taanata ettuu ite vasi Paul raa ki mee ake ki Paul “Koe seelavaa te taratara ake peenaa ki te Maatua Hakamau!”

5 Paul ki mee ake, “Aku taaina nei. Nau ni see iloa maa ia ko te Maatua Hakamau. Naa taratara iloto te Laupepa Tapu raa e mee maa, ‘Au see taratara hakallika ki te hakamau te kanohenua kootou naa.’”*

6 Paul ni kite peelaa maa aaraa tama ite Kansol raa ni Sadiusi aa aaraa tama ni Faarisi, teenaa a ia ki taratara vaaruna iloo peelaa kilaatou te Kansol, “Aku taaina nei. Nau nei se Faarisi, i aku tammanna raa ni Faarisi. Nau nei e tuu imua te koti i aa nau e taaohi manava maa te mate raa ma ki hakamassikeria no ora hoki!”*

7 Saaita koi Paul ni taratara peenei raa, naa Faarisi raa ma naa Sadiusi raa ki kaamata no hakatauttuu sokolaatou, teenaa naa kaavena elua naa ni maavae.

8 Ite aa, inaa Sadiusi raa e taratara maa see haitama ma ki hakamasikeria ite mate aa maa see haimae hoki e haia ma ni ensol aa ma ni aitu; naa Faarisi raa iaa e taratara maa naa mee e toru naa ni mee maa oni iloo.*

* 23.3 Mt 23.27-28 * 23.5 Ex 22.28 * 23.6 Acts 26.5; Phil 3.5 * 23.8 Mt 22.23; Mk 12.18; Lk 20.27

⁹ Te vvaa naa tama naa ni hano no lasi iloo, teenaa aaraa tisa naa Loo teelaa ettaka kite kaavena naa Faarisiraa ku massike no taratara haimahi peelaa, “Maatou ekkite maa see hai vana e sara i te tama nei. Teelaa pee se ensol aa ma se aitu maaoni raa ni taratara ake ki te tama nei.”

¹⁰ Naa tama naa ni hakatauttou hakallika iloo, teenaa te hakamau naa soldia raa ni matakou maa Paul ma ki taia no mate. Teenaa heuna iloo te hakamau raa ana soldia ki oo atu no hakataharia Paul i naa tama naa no hakauruhia ki loto te hare naa soldia.

¹¹ I te poo naa raa, TeAriki ni hakasura atu ki Paul no mee ake peelaa, “Koe see matakou! Koe ku oti te hakaea ki naa tama i te kina nei i aku tiputipu, teenaa koe ku hano no hakaea hoki ki naa tama i Rome.”

Paul ku tarataraina naa Jew raa ki taia

¹² I te tahaata telaa aso raa, naa Jew raa ni kkutu no taratara ki taia laatou Paul. Naa tama naa ni tukou laatou taratara imua TeAtua maa laatou ma ki see kkai ka unu, teenaa ki tae iloo kite saaita Paul kulavaa laatou te taia no mate. ¹³ Teelaa se tino haa naa taanata katoou ni mee laatou vana naa. ¹⁴ Naa tama naa ni oo atu ki naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ma naa tama hakamaatua naa Jew raa no mee ake, “Maatou ku oti te tuku maatou taratara imua TeAtua maa maatou ma ki ttaka see kkai ki taia iloo maatou Paul ki mate. ¹⁵ Teenaa kootou ma naa tama te Kansol raa kikkave setaratara maa kootou kite hakamau naa soldia Rome raa kikaavea mai Paul ki kootou; hakarereesia kootou te hakamau naa maa kootou e mee ki vasirisiri hakaraaoi ki Paul. Maatou nei ma ki taaria maatou te tama naa ki taia ki mate i tana saaita seki tae atu ki kootou.”

¹⁶ Tevana iaa te ilaamotu tanata Paul raa ni lono i naa taratara naa tama naa, teenaa tere iloo te tamariki tanata naa kite hare naa soldia raa no hakaari ake ki Paul. ¹⁷ Teenaa ki kannaa Paul kite soldia tokotasi no vanaake, “Toa te tamariki tanata nei kite hakamau kootou; te tama nei e mee tana taratara ki taratara ake kiaa ia.” ¹⁸ Teenaa toa iloo te tama naa kite hakamau laatou no mee ake peelaa, “Paul, te karapusi, e mee mai ma ki taakina mai te tamariki tanata nei kiaa koe; ttama nei e mee tana taratara ki taratara atu kiaa koe.”

¹⁹ Te hakamau naa soldia raa ni ppiki kite rima te tamariki tanata naa no oo iloo laaua no nnoho soko laaua, teenaa vasiri ake iloo kiaa ia, “Se aa taau e mee ma ki taratara mai kiaa nau?”

²⁰ Te tamariki tanata raa ki mee ake, “Naa tama hakamaatua naa Jew raa ku oti te tuku laatou taratara maa taiao laatou ku oomai no mee atu maa Paul kitoa laatou no mmata i te Kansol; naa tama naa ma ki hakallesi maa te Kansol raa e mee ma ki vasiri laatou kiaa ia. ²¹ Tevana iaa koe see hakannoo ki naa tama naa. Teelaa se tino haa

taanata raa ma ki taaria laatou te tama naa ki osohia no taia. Naa tama naa kuoti te tuku laatou taratara imua TeAtua maa laatou ma ki see lavaa te kkai, ki tae iloo ki te saaita Paul kulavaa te taia laatou ki mate. Naa tama naa kunnoho i te saaita nei kimee laatou vana naa, aa naa tama naa e nnoho koi ka ttari ki too taratara ma ki kauake.”

²² Teenaa mee ake iloo te hakamau raa ki te tamariki tanata naa, “Au see hakaari ake ki setama maa koe kuoti te taratara mai te mee naa kiaa nau.” Araa heunatia iloo ia te tamariki tanata naa ka hano.

Paul ku kaavea ki Felix, te Hakamau te kaaman

²³ Teenaa aru iloo te hakamau naa soldia raa ki te takarua i ana soldia hakamaatua raa no taratara ake, “Too se ruarau naa soldia, se tino hitu naa soldia effuro inaa hos, aa seruarau naa soldia e hetaa ma naa tao, ki oo ki Sisaria i te ssivo i te poo nei. ²⁴ Koe kummata hoki ki too ni hos ki kake Paul, ki tae hakaraa oi aia ki Felix, te Hakamau te kaaman e noho i te kina naa.” ²⁵ Teenaa sissii iloo te hakamau naa soldia raa tana pas peela:

²⁶ “A nau Claudius Lisis e sissii atu te pas nei kiaa koe Felix, te hakamau te kaaman: Te aso taukareka iaa koe. ²⁷ Ttama nei ni tauhia naa Jew raa no mee ma ki taia ki mate. Itaku saaita ni iloa maa te tama nei setama haka Rome raa, nau ni hano ma aku soldia raa no hakasaoria aia. ²⁸ Nau nimee ma ki iloa nau ma sessara peehea te tama nei nimee, teenaa toa iloo nau te tama nei ki mmata te Kansol laatou raa iaa ia. ²⁹ Nau nikite maa te tama nei see hai sara nimee teelaa etau ma ia ki taia ki mate, aa seai ma ki karapusina; ttama nei e kotia koi naa tama naa i te vasi naa loo laatou naa Jew. ³⁰ Itaku saaita ni lono maa naa Jew raa e taratara ma ki taia laatou te tama nei raa, maanatu iloo nau ki kaavea atu te tama nei kiaa koe. Nau kuoti te taratara ake ki naa tama ekotia laatou te tama nei ki oo atu no kauatu naa taratara laatou raa kiaa koe.”

³¹ Naa soldia raa ni hakannoo ki naa taratara te hakamau laatou naa. Paul ni toa laatou i te poo naa no tae iloo ki te matakaaina Antipatris. ³² I te ssoa te aso raa, naa soldia teelaa e sassare ki naa vae laatou raa ni ahe ki Jerusalem, aa naa soldia e ttaka ki naa hos raa iaa ku oo laatou ma Paul.

³³ Paul ni toa naa soldia raa no ttae iloo laatou ki Sisaria, teenaa kauake iloo laatou te pas te hakamau laatou raa ki Felix, te Hakamau te kaaman, ka tiiake atu Paul kiaa ia.

³⁴ Te Hakamau raa nippau te pas raa no vasiri ake ki Paul maa Paul setama i te matakaaina i hea. I tana saaita ni iloa maa Paul setama i Silisia raa, aia kimee ake, ³⁵ “Nau kuttari ki ttae mai naa tama ekotia laatou a koe raa, aa nau ku hakannoo ki too koti nei.” Teenaa vanaake iloo ki ana wasi raa ki toa Paul no roorosi ake kiaa ia iloto te hare te tuku Herod.

24

Paul e tuu i te koti

¹ Naa aso erima kuoti tellakaraa, Ananias, te Maatua Hakamau te Hare Tapu raa ku hanake ki Sisaria ma aaraa tama hakamaatua naa Jew, aa ma tetama teelaa ma ki tokonaki kilaatou ite vasi naa loo, tana inoa ko Tertulus. Naa tama naa ni oo atu no kauake iloo naa taratara laatou emee i Paul raa ki Felix. ² Araa kannaatia ake iloo laatou Paul ki hanake kiloto te hare, teenaa kaamata iloo Tertulus no taratara:

“Tama hakamaatua nei. Maatou e noho hakaraaoi iloo ma te laaoi iaa koe enoho hakamaatua imaatou, aa koe ni hakassura tekau vana ki taukareka tennoho maatou ite henua maatou nei. ³ Maatou etaratara peenaa inaakina hakkaatoa ite fiafia maatou iaa koe. ⁴ Nau see hiihai maa koe e tauhia rooroaina a nau, tevana ia nau e hiihai maa koe kikaumai se tamaa saaita koi ki kauatu naa taratara maatou nei: ⁵ Maatou ni kkite maa te tama nei setama e hakkoro heaatuna; tetama nei maraa e usuhia aia naa Jew inaakina hakkaatoa kiffuri no hetaa ma naa tama te kaaman Rome, aa tetama nei hoki ko te tama hakamaatua ite kaavena etautari ki te tama i Nazareth. ⁶ Te Hare Tapu maatou raa hoki e haia hakallikaina ttama nei ma se kina vare koi see tapu, teenaa ki tauhia ai maatou te tama nei no karapusina. [Maatou ni taratara maa maatou ma ki hakatonutonu te tama nei ite vasi naa loo maatou, ⁷ araa nei Lisias, te hakamau naa soldia Rome raa, ku hanake no hetaa ma maatou katoa aia te tama nei imaatou. ⁸ Teenaa kikkave mai tetaratara Lisias maa maatou ki oomai no mmata iaa koe.] Ki mee maa te tama nei e vasiria a koe raa, koe ma ki iloa ite vana te tama nei e kotia ai maatou.” ⁹ Naa Jew naa ni ffuri atu hakkaatoa no mee maa naa taratara Tertulus raa ni taratara e maaoni.

Paul e hakatonu iaa ia imua Felix

¹⁰ Kioti raa Felix ku nnuu ake ki Paul ki taratara, teenaa ki kaamata Paul no taratara,

“Nau e iloa maa i te lopo setau nei raa, koe naa ko te tama enoho no hakatonutonu te kanohenua nei hakkaatoa, teenaa nau ehiahia iloo ia nau elavaa te tuu imua aau no hakatonu itaku vasi. ¹¹ Koe elavaa koi te iloa maa ni aso koi esinahuru ma rua kuoti tellakaraa, nau ni hanake ki Jerusalem no lotu. ¹² Naa Jew nei ni see kkite maa nau ni hakatauttau ma nitama iloto te Hare Tapu, aa laatou hoki ni see kkite maa te henua ni usuhia a nau ki massike no mee ni vana e hakallika iloto naa hare lotu naa Jew aa ma inaakina sara hoki iloto Jerusalem. ¹³ Naa tama naa see lavaa te hakatonu hoki maa naa taratara laatou naa e maaoni. ¹⁴ Tevana ia nau e lavaa te hakaari atu te mee nei kiaa koe: Nau elotu kite Atua naa tippuna maatou, aa nau e tautari ki te Mateara Te Ariki teelaa e haia

naa tama nei maa seai se mee maaoni. Aa nau hoki e tautari ki naa taratara kato e takkoto iloto naa Loo Moses aa ma naa taratara teelaa ni sissia naa pure TeAtua. ¹⁵ Nau e taaohi manava i TeAtua pee ko naa tama nei hoki, teenaa ma naa tama hakkaatoa, naa tama e sosorina taukalleka aa ma naa tama e sosorina hakallika, ma ki hakamassikeria ite mate. ¹⁶ Teenei nau e hai hakappuru iloo kitakoto maarama taku hakataakoto imua TeAtua aa imua te henua.

¹⁷ "Nau ni noho ake iloo aku setau see kite i Jerusalem, teenaa nau ni hanake kite henua naa no kkave naa mane maa naa tama e noho hakaaroa ite kina naa aa ku hakaara ni mee maaku ite Hare Tapu. ¹⁸ Teenaa ko taku saaita ni hakamaarama taku haitino iloto te Hare Tapu, teelaa ni oo ake naa tama nei no llave ia nau. See hai tama tammaki nittuu ake ma nau ite kina naa, aa ni see haitama hoki ni heatu ka vvaa ite kina naa.* ¹⁹ Tevana ia teelaa ko naa Jew ni oo ake i Asia raa ni hakatauttou maatou; naa tama naa are ki oomai no kotia nau kiaa koe ki mee maa laatou e mannatu maa nau ni hakassara aku vana. ²⁰ Aa ki mee maa seai, koe ku vasiri ki naa tama nei maa te Kansolraa ni taratara ma sessara peehea nau ni mee, itaku saaita ni tuu imua naa tama naa. ²¹ I taku saaita ni tuu imua naa tama naa raa, nau ni varo ake koi peela, 'Nau nei ku kotia kootou ite aso nei ia nau e iloa maa te mate raa ma ki massike no ora.'*"

²² Felix ku oti te iloa hakaraa o iloo inaa taratara ite Mateara TeAriki, teenaa te kotinaa ni tukua aia ki telaa aso. Aia ki mee ake ki laatou, "Ite saaita Lisias, te hakamau naa soldia, e taemai raa, nau ma ki hakatonu te koti kootou nei." ²³ Teenaa vana ake iloo Felix ki te soldia e roorosi i Paul raa ki toa Paul ki te hare karapusi, tevana ia aia ki see kapitia pee ko aaraa karapusi; naa wasi raa ki tiake laatou naa soa Paul raa ki too ake ni aa Paul e hiihai.

Paul e taratara ki te hai aavana Felix laaua ma Drusila

²⁴ Kullaka ana aso raa, Felix ni hanake ma tana aavana, Drusila, teenaa se ffine haka Jew. Aia ni aru ki Paul ki hanake, teenaa nnoho iloo laaua hai aavana no hakannoo ki naa haka ake Paul inaa takoto telotu te tama i Jesus Christ. ²⁵ Araa nei ite saaita Paul ni ta e no taratara ite tiputipu etonu, te tiputipu te tama e lavaa te taaohi ki te tiputipu etonu, aa ite Aso te Hakatonu TeAtua raa, Felix ni matakou no mee ake iloo peela ki Paul, "Kullava. Koe ku hano. Taku saaita e laaua raa nau ma ki see atu kiaa koe." ²⁶ Paul maraa e arumia Felix ite kau saaita ki hanake ki haitaratara laaua, teenaa i Felix ni maanatu maa ia ma ki tauia Paul ki tokonaki ake ia ki tana koti.

* 24.18 Acts 21.17-28 * 24.21 Acts 23.6

²⁷ Naa setau e lua ku oti te llaka raa, Felix ni suia Porsius Festus i tana heuna ma kote hakamau te kaaman. Paul ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi, teenaa iaa ia ni hiihai maa naa Jew raa ki fiafia iaa ia.

25

Festus e hakannoo ki te koti Paul

¹ Kullaka naa aso e toru i te ttae ake ana Festus ki te matakaaina naa raa, Festus ni masike i Sisaria no hano ki Jerusalem. ² Teenaa naa maatua hakamaatua te Hare Tapu ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ki oo ake no kotia laatou Paul ki Festus. Naa tama naa ni puratia laatou Festus ³ ki hakannoo kilaatou aa kutoo ake Paul ki Jerusalem, i te aa, i laatou ku oti te taratara hakaoti ki taia laatou Paul i te ara. ⁴ Festus ki hakahe ake, "Paul e karapusi i Sisaria, aa te nei nau ku taupiri ki ahe nau ki te kina naa. ⁵ Tiiake naa tama naa ki oo maatou hakapaa ki Sisaria, aa laatou kukotia laatou Paul kimee maa ia ni hakassara ana vana."

⁶ Festus ni noho ake i Jerusalem naa aso evaru sei e sinahuru ma naa tama naa, teenaa masike iloo no hano ki Sisaria. Ite ssoa te asoraa, aia ni hano no noho i te hare koti raa no aru ki too ake Paul. ⁷ Ite saaita Paul ni tae ake ki te hare koti raa, naa Jew teelaa ni oo ake i Jerusalem raa ni oo ake no ttuu i naa vasi Paul no kauake ki Festus maa ni sara Paul ni mee. Tevana iaa naa tama naa ni see lavaa iloo te hakatonu ake i te hakamaaoni naa taratara naa. ⁸ Teenaa Paul ki masike no taratara, "Nau sei taku vana e sara ni mee ki naa Loo naa Jew aa kite Hare Tapu; nau sei hoki aku taratara e hakallika ni mee ki te Tuku Hakamau i Rome."

⁹ Tevana iaa Festus ni hiihai maa naa Jew raa ki fiafia iaa ia, teenaa ki vasiri ake ia peelaa ki Paul, "Koe e hiihai maa koe ki hano ki Jerusalem ki hakannoo nau ki too koti raa i te kina naa?"

¹⁰ Paul ki mee ake, "Nau nei e tuu imua te koti te Tuku Hakamau i Rome; aa te nei taku kina ki koti. Koe e iloa hakaraaoni iloo i aa nau sei taku sara ni mee ki naa Jew. ¹¹ Ki mee maa naa Loo raa ni hakasaraina a nau aa maa nau ni mee ni vana e ssara teelaa e tau ma nau ki tukua ki mate, teenaa nau see kapi taku maaisu ma ki see taia nau. Aa ki mee maa naa taratara naa Jew nei sei maa ni taratara maaoni, nau see lavaa te kaavea se tama ki naa tama naa ki taia. Nau e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei!"

¹² Te saaita Festus ni oti te taratara ma tana kansol raa, a ia ki mee ake, "Koe e hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa ki hakannoo ki too koti nei, teenaa koe ma ki kaavea a nau ki te Tuku i Rome."

Festus e taratara ake ki Agripa i Paul

¹³ Kullaka ana aso raa, te Tuku Agripa laaua haikave ma Bernis ni oo ake ki Sisaria no mmata i Festus. ¹⁴ Takarua naa ni noho ake naa aso laaua i te kina naa, teenaa Festus ki taratara ake ki te tuku raa i te koti Paul: “E mee te tanata ni tiiake Felix ka moe iloto te hare karapusi. ¹⁵ Taku saaita ni hano ki Jerusalem, naa maatua hakamaatua ma naa tama hakamaatua naa Jew raa ni oo ake no kotia laatou te tama naa kiaa nau. Naa tama naa ni ppura iloo ma ki hakatonu nau maa ttama naa e sara. ¹⁶ Tevana iaa nau ni taratara ake ki naa Jew naa maa te ara taatou, naa tama i Rome, e hakatonutonu te tama e kotia raa, taatou see illoa tettapa lokoi maa te tama e kotia raa e sara; taatou maraa e tiiake te tama naa ki noho hakapaa ma naa tama e mee laatou koti iaa ia, teenaa kilavaa te tama naa te hakatonu tana vasi raa imua. ¹⁷ Te saaita naa tama naa ni oomai maatou ki te kina nei raa, nau ni sei iloo kittari, nau ni hano no noho iloto te koti raa no aru ki too ake te tama naa. ¹⁸ Aa te saaita naa Jew naa ni massike no taratara, nau ni maanatu maa naa tama naa ma ki hakaari mai maa ni mee e hakallika te tama naa ni ppena. Araa nei naa tama naa ni see hai vana peenaa ni mee. ¹⁹ Naa tama naa e taratara are i naa hakatauttau laatou ma te tama naa i te lotu laatou aa i te tama e ttapa ma ko Jesus, teelaa ni mate; tevana iaa Paul e hai maa ttama naa e ora. ²⁰ Nau ni see iloa maa te hakamaaoni naa taratara nei ma ki seeia a nau peehea. Teenaa ki vasiri ake nau ki Paul ki mee maa ia e hiihai ki hano ia ki Jerusalem, ki hakannoo nau ki tana koti raa i te kina naa. ²¹ Araa nei Paul ni ppura maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki tana koti. Teenaa ki vanaake nau ki aku soldia raa ki tauhia Paul ki tae ki tana saaita ma ki heunatia a nau ki te Tuku Hakamau Rome.”

²² Teenaa ki mee ake Agripa ki Festus, “Nau hoki e hiihai maa nau ki hakannoo ki naa taratara te tama naa.”

Festus ki mee ake, “Taaio koe ku hakannoo ki naa taratara te tama naa.”

²³ Telaa aso raa, Agripa laaua ma Bernis ni hakao ki naa kkahu naa tuku raa ni uru ake ki loto te hare koti e lasi te henua naa. Takarua naa ni uru ake ma naa hakamau te matakaaina naa aa ma naa hakamau naa soldia. Araa Festus ku vanaake ki naa soldia raa ki taakina ake Paul ki hare. ²⁴ Festus ki kaamata no taratara, “Te Tuku Agripa ma naa tama hakkaatoa e noho i te kina nei. Teenei te tanata ni oomai naa Jew hakkaatoa teelaa e noho i te kina nei aa ma i Jerusalem no kotia kiaa nau; naa tama naa ni oomai nokkaa iloo naa pukua laatou kiaa nau maa te tama nei ki taia ki mate. ²⁵ Tevana iaa nau ni sei taku sara ni kite i te tama nei teelaa e tau maa ia ki taia ki mate. Ttama nei tana tino iloo ni hiihai maa te Tuku Hakamau i Rome raa

ki hakannoo ki tana koti nei, teenaa ki mee ai taku maanatu maa te tama nei kikaavea ki Rome. ²⁶ Tevana iaa nau seai aku taratara hakaraaoi e iloa ma ki sissii nau i te ssara te tama nei no kkave kite Tuku Hakamau i Rome. Teenei e toomai ai nau te tama nei kiasa koe, te Tuku Agripa, ki seeia a koe te tahito tessara te tama nei. Teenaa too saaita ku ilotia a koe te ssara te tama nei raa, nau raa ku iloa maa ni taratara peehea nau ki sissii no kkave ki Rome. ²⁷ I te aa, nau e maanatu maa see tonu maa nau e kaavea koi nau te karapusi nei ka hano, aa nau iaa see sissii maa ni sara peehea te tama nei ni mee.”

26

Paul e hakatonu i aa ia imua Agripa

¹ Teenaa Agripa ki mee ake ki Paul, “Koe kutarata i too vasi.” Teenaa ssau atu iloo terima Paul kilaatou no kaamata ana taratara:

² “Te tuku Agripa. Nau e hiahia iaa nau e lavaa tetuu imua aau no hakatonu atu taku vasi i naa taratara naa Jew e mee ia-nau nei. ³ I te aa iaa koe e iloa hakaraaoi iloo i naa tiputipu te noho naa Jew aa i naa hakatauttau laaou kilaatou. Teenaa nau e hiihai maa koe ki hakannoo mai hakaraaoi iloo ki aku taratara nei.

⁴ “Naa Jew raa hakkaatoa e illoa i aku tiputipu, kaamata mai iloo itaku saaita koi tamariki itaku henua no tae ki taku saaita ni hano no noho i Jerusalem.

⁵ Naa tama naa kunaa ttaka iloo ka illoa iaa nau, aa ki mee maa naa tama naa e fiffairaa, laaou e lavaa te taratara atu iaa nau ni hai te kaavena naa Faarisi, teenaa kote kaavena e taao hi iloo ki naa vana telotu maatou naa Jew. ⁶ Aa teenei nau kukotia iaa nau e taao hi manava ki naa taratara TeAtua ni purepure ake ki naa tippuna maatou.

⁷ Teenei ko naa purepure TeAtua te laa e taao hi manava ai naa manava e sinahuru maa rua Israel i naa lotu laaou peenaa i te ao ma te poo. Ttuku nei, nau nei ekotia naa tama nei iaa nau e taao hi manava ki naa purepure TeAtua! ⁸ Ai kootou e hainattaa iloo te hakattina maa TeAtua e hakamasike te mate no ora?

⁹ “Imua raa nau ni maanatu ma ki puuia a nau te henua ki see lotu i Jesus te tama i Nazareth. ¹⁰ Teenaa ko aku vana ni mee i Jerusalem. Nau ni heunatia naa maatua hakamaatua te Hare Tapu raa ka hano nau no ponotia te lo pota TeAtua ki lotu te hare karapusi; nau nei hoki ni hiihai maa naa tama naa ki taao hi kimmate.

¹¹ Naa tama naa ni taao hi a nau iloto naa hare lotu i te kau saaita, ki tiiake telotu laaou naa. Nau ni lotoffaa eo iloo

i naa tama naa, teenaa ki hano hoki nau ki aaraa matakaaina no seeia naa tama peenaa ki taia.*

¹² “Teenaa ni heunatia ai nau naa maatua hakamaatua raa ma ki hano nau ki Damascus ma tepas laatou, ki huri ake maa nau e heunatia ake laatou. ¹³ Ttuku nei, i te laaraatea*, itaku saaita koi hanatu iloto te araraa, nau nikite i naa maasina iho te mee raa itelani, e maarama iaa itelaa no aareha iaa nau. Naa tama maatou ni oo hakapaa naa ni too kato te maasina naa. ¹⁴ Maatou hakkaatoa ni ssina no pakkuu ki te kerekere ilaro. Teenaa lono iloo nau i naa taratara iho te reo raa haka Jew peelaa, ‘Saul, Saul! Nau e seeia a koe ki taia i te aa? Koe ma ki mere iaa koe e huri mai no mee ma ki hetaa taaua; koe e mee ma se purumakau e aakasi ki te laakau e tuu makattau.’

¹⁵ “Teenaa ki vasiri nau, ‘Koe ko ai, TeAriki?’

“TeAriki ki mee mai, ‘A nau ko Jesus, te tama e seeia a koe ki taia. ¹⁶ Massike no tuu ki aruna. Nau e hakasura mai no tukua koe ki heheuna iaa nau. Tere no hakaea ki aaraa tama itoo vana ekite ite aso nei aa ma naa mee aaku ma ki huri atu kiaa koe imuri. ¹⁷ Koe ma ki hakasaoria a nau i naa tama itoo tino henua, Israel, aa ma naa tama i naa henua sara. Teenaa koe ku heunatia a nau ki naa tama naa. ¹⁸ Naa karamata naa tama naa ma ki tarakina a koe, ki hakattaha laatou ite pouuri no nnoho ki te maarama; ki hakattaha laatou i naa mahi Satan no tautari ki TeAtua. Teenaa ki ffuri naa tama naa no lotu ki uiia naa haisara laatou TeAtua, aa laatou kulavaa te nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua ni hakatapu.’

¹⁹ “Te tuku Agripa, nau nei e tautari kitaku mee ni hakakkiitea TeAtua itelani. ²⁰ Nau nikaamata te hakaea naa taratara TeAtua raa i Damascus, araa hano iloo nau no hakaea ake ki naa tama i Jerusalem ka hakataka atu ki naa matakaaina vaaroto Judea. Ki oti raa hano iloo nau no hakaea hoki naa taratara naa ki naa tama i naa henua sara. Nau ni hakaea ake ki tiiake naa haisara laatou aa laatou kuffuri no lotu i TeAtua, teenaa laatou ki ffuri naa sosorina laatou ki maatino maa laatou ku oti te tiiake naa haisara laatou.* ²¹ Teenei kotaku vana ni tauhia naa Jew raa no haia ki taia ki mate, itaku saaita ni laavea laatou iloto te Hare Tapu. ²² Tevana iaa TeAtua ni tokonaki mai peenaa kiaa nau no taemai iloo ki te aso nei. Aa teenei e tuu ai nau i te kina nei no hakaea atu naa taratara nei ki kootou, naa hakamau ma naa tamavare, hakkaatoa. Aku taratara e kauatu nei ko naa taratara koi Moses ma naa pure TeAtua raa ni taratara imua ma ki oti kussura imuri: ²³ Teenaa maa te Mesaea raa ma ki taia no mate aa a Ia naa ko te tama mua ma ki masike ite mate no hakaea ki naa Jew ma naa tama i naa henua sara ilaatou

* **26.11** Acts 8.3; 22.4-5 * **26.13** telaaraatea: teenaa te saaita te peeloo te kkaia

* **26.20** Acts 9.20,28-29

e lavaa te hakassaoria TeAtua; a Ia naa e takoto ma se maasina ki naa tama naa.”[☆]

²⁴ Te saaita Paul koi taratara raa, Festus ku tanitani varo atu kiaa ia, “Paul! Koe kuvvare hakaoti i te lopo mannatu e ttaka ma koe naa!”

²⁵ Paul ki mee ake, “Festus te hakamau! Nau nei see vvare. Aku taratara e kauatu nei nitaratara tetama e atamai. ²⁶ Te tuku Agripa! Nau see kkapo te kauatu naa taratara nei kiaa koe; koe e iloa hakaraaoi iloo inaa taratara nei. I te saaita naa vana nei nissura raa, koe see mee maa koe ni see iloa, inaa vana nei ni see mee maa essura ise kina elluu. ²⁷ Te tuku Agripa, koe e maanatu maa naa taratara naa pure TeAtua ni sissii raa ni taratara maaoni? Nau e iloa maa koe e iloa maa naa taratara naa tama naa ni taratara maaoni!”

²⁸ Agripa ki mee ake, “Eaa? Koe e maanatu maa taku manava e lavaa koi koe te huria i te punaa saaita nei ki tautari nau i Christ?”

²⁹ Teenaa ki mee ake Paul, “Niaaina maa koe e huri too manava i te saaita nei koi aa sei maa koe e ttari kimuri, nau e taku ki TeAtua ki huria too manava aa ma naa manava katoa naa tama e hakannoo kiaa nau i te aso nei ki tiputtipu kootou ma ko nau, tevana iaa nau see mee maa kootou hoki ki saitia ki naa seni pee ko nau.”

³⁰ Teenaa massike iloo te tuku, te hakamau te kaaman, Bernis aa ma naa tama katoa iloto te hare raa no oo ki haho. ³¹ Naa tama naa ni uru ki haho ka taratara soko laatou peela, “Tama nei see hai sara teelaa e tau ma ia ki taia no mate aa maa ia ki ponotia kiloto te hare karapusi.”

³² Teenaa ki huri Agripa no mee ake ki Festus, “Ki mee maa te tama nei ni see mee ma ki tuku tana koti nei ki te Tuku Hakamau i Rome raa, te tama nei ni tiiake koi taatou ki hano.”

27

Paul ku kake i te vaka raa no hano ki Rome

¹ I te saaita te taratara raa ni kaumai maa maatou ki tere ki Italy raa, Paul ma aaraa karapusi ni tukua kilaro te rooros te soldia hakamaatua tokotasi i te kaavena soldia naa Rome ettapa ma ko “Naa soldia te Tuku Hakamau Rome”. Te inoa te soldia naa ko Julius. ² Maatou ni kake i te vaka eau peelaa i te matakaaina Adramitium, teelaa etuu ki ffana no hano kinaa matakaaina etuu vaatai i Asia, teenaa uhuki iloo maatou notere. E mee tetama i te matakaaina Tesalonaika iloto Masedonia ni oo maatou hakapaa, tana inoa ko Aristarkus. ³ Tesso te aso raa maatou ku ttae atu ki Saidon. Paul ni haia hakaraaoina iloo Julius, teenaa Paul ni tiiake ia ki hano no mmata i ana soa raa

[☆] 26.23 Is 42.6; 49.6; 1 Cor 15.20

ki kauake ana mee e fiffai. ⁴ Maatou ni uhuki i te henua naa notere, araa nei te matani raa nippui mai imua, teenaa tere hakalluu iloo maatou ite vasi te henua ettapa ma ko Cyprus. ⁵ Maatou ni huri no tere iloo i te moana vvare no hanake vaatua Silisia ma Pamfilia no tae atu iloo ki Maira iloto Lisia. ⁶ I te matakaaina naa raa, Julius ni lave i te vaka e hanake i Alexandria teelaa etuu ki hano ki Italy, teenaa hakkakea iloo ia maatou i te vaka naa.

⁷ Maatou ni tere hakassoro koi i te matani raa e kkapu, teenaa nollaka iloo naa aso raa, maatou ku saaita atu ki te matakaaina Naidus. Tevana iaa, i te matani raa koippui mai imua raa, maatou ni see lavaa te hanatu i te mataavaka maatou naa. Teenaa kitaa maatou no tere hakalluu ake i te henua e ttapa ma ko Crete. Maatou ni tere no hakaraka iloo i te usuana te henua naa ettapa ma ko te Usuana Salmone. ⁸ Maatou ni tere hakappae vaauta no tere hakassoro atu no tae iloo ki te koopana ettapa ma ko te Koopana e Lluu, see mmao ki Lasea.

⁹ Maatou nituu rooroa iloo ite kina naa, no tae iloo ki te ssao ku hakappore te ffuro i naa vaka i te moana, i te aa i te ssao naa Jew maraa e hakapakuu see kkai raa* kulaka. Teenaa Paul ni huri ake ki naa tama raa no taratara ake peelaa, ¹⁰ "Kootou naa taanata nei. Nau ekite maa te horau taatou nei ma ki hakappore iloo; te vaka taatou nei ma ki seua ma tana kako, aa taatou hoki e lavaa te mmate." ¹¹ Tevana iaa te soldia hakamaatua ettaka maatou raa ni hakannoo are kite ariki te vaka laaua ma tetama e mee tana vaka naa; a ia ni see hakannoo ki naa taratara Paul. ¹² Te koopana etuu maatou naa see lluu ite ssao te matani raa e oko mai ite anake nopeau te moana, teenaa te mahiana naa tama ite vaka raa ni fiffai maa maatou kitere kitae maatou ki Finiks, kilavaa maatou te hakalluu i te kina naa i te saaita te matani raa e oko. I te aa, i te koopana Finiks raa e tuu ka huri ki te laki haka kkipu ma te laki haka tokorau.

Telani i te moana

¹³ I te saaita te matani raa nikaamata te aniani mai maarie ite kipu raa, naa taanata raa ni mannatu maa te mee raa ma ki taukareka koi, teenaa ffuti iloo laatou te taura te vaka raa notere hakappae lokoi maatou vaauta te henua naa. ¹⁴ Maatou ni see tere hakammao, teenaa te matani e lasi raa ku kaamata te oko mai i tokorau vaaruna te henua. ¹⁵ Te vaka maatou raa ni pakuutia te matani e lasi naa no hainattaa iloo maatou te hakatuu atu ki te matani, teenaa tiiake iloo maatou ki hano ma te matani. ¹⁶ Maatou ni lluu ake hakamaarie ite saaita maatou

* **27.9** te ssao naa Jew maraa e hakapakuu see kkai raa: te ssao nei e hakappore te ffuro i naa vaka i te moana

ni hakaraka i te vasi haka kkipu te tamaa henua e tta ma ko Kauda. Teenaa kilavaa ai maatou te saisaitia maatou te tamaa poti te vaka, teelaa e hakattaki mai vaamuri raa, no mmau. ¹⁷ Ki oti raa huutia ake iloo laatou te poti naa ki aruna te vaka raa no saisaitia ki te tino te vaka. Teenaa pesi iloo laatou taura no hakattaki vaamuri ki see vave tahea te vaka, i laatou e mattaku maa te vaka raa ma ki kasa no kkapi i naa lautuone i tai te matakaaina Libya. ¹⁸ I telaa aso raa, maatou koi hano ma naa haaeo naa, teenaa ffuri iloo naa tama te vaka naa no taua naa kako te vaka raa ki te moana. ¹⁹ Aa i te ttoru naa aso raa, aaraa hekau te vaka raa ni tauatia naa tama te vaka raa ki te moana. ²⁰ Inaa aso iloo e tammakiraa, maatou ni see kkite i te laa ma naa hetuu, aa te matani raa ni oko haimahi iloo. Teenaa maatou ni mannatu maa maatou ma ki see lavaa te ora.

²¹ Naatama iaruna te vaka naa ni mmoe koi peenaa see lavaa te kkai, teenaa ki masike atu Paul notuu imua laatou no mee ake, "Ki mee maa kootou ni hakannoo kiaa nau ki see ffana taatou i Crete raa, taatou ni see llave are i naa haaeo nei. ²² Tevana iaa te nei nau kumee atu ki kootou. Kootou see mattaku! See haitama i kootou ma ki mmate; te vaka nei koi ma ki seua. ²³ I te poo raa, te ensol te Atua teelaa elotu ai nau nei ni hakasura mai kiaa nau no mee mai: ²⁴ 'Paul koe see mataka. Koe ma kituu imua te Tuku Rome. Naatama eoo hakapaa kootou i te vaka nei e hakassaoria TeAtua iaa Ia earoha iaa koe.' ²⁵ Teenaa kootou naa taanata nei. Kootou ki see mattaku. Nau e iloa maa taatou ma ki hakassaoria pee ko naa taratara mai TeAtua kiaa nau. ²⁶ Tevana iaa taatou ma ki kake ki aruna se tamaa henua."

²⁷ I te sinahuru maa haa naa poo maatou raa, maatou koi tahea peenaa vaaroto temoana pouuri, teenaa kitae i te tuaapoo raa, naatama e heheuna i te vaka raa ni sano koi maa maatou ku taupiri ki naa henua. ²⁸ Teenaa hakatere iloo laatou uka ki illoa laatou i te ffonu te kina naa. Naatama naa ni haaite raa nei, te ffonu raa etae ki naa sekumi elua; aa see rooroa hoki raa, laatou ni haaite hoki no illoa maa te kina raa ku mmasa iaa, teenaa kulava i te sekumi aa ma naa roha e rima. ²⁹ Naatama naa ni mattaku, ma ki oti te vaka raa ku kasa iaruna naa akau. Teenaa pesi iloo naa taura e haa imuri vaka no nnoho laatou no taku ki vave maarama te henua.

³⁰ Naatama e heheuna i te vaka naa ni mee ma ki fforu mmuni laatou no hakattaha i te vaka; laatou ni hakatere te poti raa kilaro no mee iloo maa laatou e mee ki pesi naa taura i te mataavaka te vaka. ³¹ Teenaa ki mee ake Paul ki naa soldia raa ma te soldia hakamaatua i laatou, "Ki mee maa naatama naa see nnoho iloto te vaka nei, see haitama i kootou ma ki oti ku sao." ³² Teenaa ffuri iloo

naa soldia raa no tuutia naa maea raa no tiiake te poti raa ka tahea.

³³ Saaita te mee raa ku mee koi ki maarama raa, Paul ku vanaake ki naa tama naa hakkaatoa kikkai nikaikai maa laatou: “Teenei ni aso iloo kusinahuru maa haa, aa kootou nei niseai iloo kikkai nikaikai maa kootou. ³⁴ Nau e vanaatu ki kootou. Kootou kkai nimee maa kootou ki taaohi naa manava kootou. See hai tama i kootou ma ki mmate.” ³⁵ Itana saaita ni oti te taratara ake raa, a ia ki too naa haraoa raa no lotu ki TeAtua imua naa tama naa, teenaa ttohi iloo te haraoa raa no kai. ³⁶ Naa manava naa tama naa ni taukalleka, teenaa nnoho iloo laatou hakkaatoa no kkai. ³⁷ Te kooina katoo naa tama i aruna te vaka naa e tae ki te rua rau maa te tino hitu aa te takaono. ³⁸ Te saaita naa tama naa ni oti katoo te kkai no pposu raa, laatou ni ffuri no taua naa paeke haraoa raa ki loto te moana ki hakarana te vaka.

Te vaka raa ku seu naa peau

³⁹ Ite tahaata raa naa tama i te vaka raa ni see mmate i te henua etuuake, te vanaiaa laatou ekkite maa teelaa se koopana e mee tana kerekere makkini. Teenaa taratara iloo naa tama naa ki terekina te vaka raa no hakkaakea i te koopana naa. ⁴⁰ Naa tama naa ni ffuri no tuutia iloo laatou naa taura te vaka raa ka tiiake ka mmoe iloto te moana, araa veetea iloo laatou naa maea e nnoa ki naa hoe te vaka. Ki oti raa hakamasike iloo te tamaa puukei i te mataavaka raa ki hakaraaua te vaka raa kimua, teenaa irihia atu iloo maatou ki uta. ⁴¹ Te vanaiaa te vaka maatou naa ni hano no kake iloo i te lautuone, teenaa te mataavaka te vaka naa ni uru atu ki loto te kerekere raa no mmou hakaoti, aa te murivaka raa ia ni seu naa peau e llasi raa no maseu.

⁴² Naa soldia raa ni mannatu ma ki taiaa laatou naa karapusi raa ki mmate, ki see kkau naa karapusi raa ki uta no ffuro. ⁴³ Te vanaiaa te soldia hakamaatua naa soldia naa ni see hiihai maa Paul kitaia, teenaa tuukia iloo ia naa soldia raa ki see taiaa naa karapusi. A ia ni vanaake maa naa tama elavaa te kkau raa ki soppo no kkau ki uta imua. ⁴⁴ Aa aaraa tama ia ki hakarana ki naa murihono te vaka raa no kkau ki uta imuri. Teenaa maatou hakkaatoa ni ttae hakaraaoi iloo ki uta.

28

Paul ku noho i Malta

¹ Saaita maatou nittae hakaraaoi iloo ki uta raa, maatou ku illoa maa teenaa kote henua ettapa ma ko Malta. ² Maatou ni haia hakaraaoi iloo naa tama te henua naa. Teenaa naa tama naa ni hakkaa te ahi raa ki hakamahana naa haitino maatou, i te ua raa ni kaamata no too ka saumakallii te kina naa. ³ Paul ni hano

no too ake iloo te sai ffe, teenaa i tana saaita ni tukutuku atu naa ffe raa ki te ahi raa, te kata raa ku ttoro iho iloto naa ffe, i te mee raa e vvela, no aavei i te rima Paul. ⁴ Saaita naa tama te henua naa ni kkite i naa tautau ake te kata raa i te rima Paul raa, naa tama naa ni ffuri notaratara soko laatou: “Tama nei setama etaatama maaoni. Niaaina maa te tama nei ni see maremo i te moana raa, a ia nei see lavaa te tiiake koi ki ora.” ⁵ Araa nei Paul ni riaki tana rima no leiho iloo te kata raa kiloto te ahi, teenaa aia niseai tana kina ni uutia. ⁶ Naa tama te henua naa ni mannatu maa te haitino Paul ma ki ffura, kimee maa seai, te tama naa ma ki leiho koi no mate. Laatou ni noho rooroa iloo ka tokatokia laatou Paul, araa nei ni see hai vana ni mee ki Paul, teenaa ki ffuri laatou no taratara maa Paul se atua.

⁷ See mmao i te kina maatou ennoho raa, e mee te kerekere te tama hakamaatua te henua naa, tana inoa ko Publius. Maatou ni toa hakaraaoina iloo te tama naa ki tana hare no noho maatou naa aso etoru ma ia. ⁸ Tetamana Publius naa emoe ka maki i ana moelana; a ia elavea te makalii aa ellee tana kaikai. Paul ni uru atu ki te kina te tama naa emoe raa no taku iloo ki TeAtua, teenaa hakapiri iloo ana rima ki aruna te pisouru te tama naa no haia ttama naa no seai tana maki. ⁹ Naa tama hakkaatoa e mmaki i te henua naa ni oo ake ki Paul ki haia laatou ki taukalleka. ¹⁰ Naa tama te henua naa ni kaumai te lopo mee ki maatou, teenaa kimuri iloo, i te saaita maatou ni mee ki tere raa, te vaka maatou raa ni hakautania naa tama naa ki naa kaikai ki tere ma maatou.

Paul ku tae ki Rome

¹¹ Maatou ni noho naa marama maatou etoru hakkaatoa i te henua naa. Teenaa maatou ni kake i te vaka ni hanake i Alexandria, te laa ni tuu ka hakalluu i te henua naa kilaka te ssao naa matani ellasi. Te vaka naa ettapa ma kote “Saumaasana aitu”. ¹² Maatou ni tere no tae iloo ki te matakaaina Sirakus no noho naa aso etoru i te kina naa. ¹³ Teenaa uhuki hoki maatou ka tere no tae ki Retium. I te ssoa te aso raa te matani raa ni oko mai i te kipu. Teenaa tere iloo maatou no tae ki Puteoli i te ssoa hoki te aso. ¹⁴ Teenaa maatou ni tauhia naa tama te lotu ni tiri i maatou i te kina naa ki noho ake maatou se wiki ma laatou. Aa te nei te ara maatou ni oomai no ttae ki Rome. ¹⁵ I te saaita naa tama te lotu i Rome raa ni llono maa maatou ku ttae ake raa, aaraa tama i naa tama naa ni oo no ttari mai ki maatou i Apius aa aaraa tama ni oo notari mai i te kina ettapa ma ko “naa Hare Moemmoe e Toru”. I te saaita Paul ni kite i naa tama naa raa, tana manava ni taukareka iloo no taratara hakahia ia i TeAtua.

Paul ku noho i Rome

¹⁶ Te saaita maatou ni ttae ki Rome raa, Paul ni tiiake ki noho soko ia ka roosi te soldia tokotasi iaa ia.

17 Kullaka naa aso e toruraa, Paul ni aru ake ki naa tama hakamaatua naa Jew ite kina naa ki oo ake ki taratara laatou. Ite saaita naa tama naa ni kkutu ake raa, a ia ki taratara ake kilaatou, “Aku taaina nei. Niaaina maa nau ni see hai vana e hakallika ni mee ki naa tama taatou aa ki naa tiputipu taatou, naa tama i Israel, teelaa ni hano iho iloo i naa tippuna taatou raa, nau ni karapusina i Jerusalem aa te nei nau ku kaavea mai ki Rome.

18 Itaku saaita nitoa naa hakamau Rome no vasiria raa, naa hakamau naa nikkite maa nau see haisara teelaa etau ma nau kitaia kimate. Teenaa taratarailoo naa tama naa maa nau kitiiake ki hano. 19 Araa nei naa Jew raa ni see fiffai maa nau kitiiake ki hano, teenaa ni huri ai nau no mee ake ki naa hakamau Rome raa i aa nau e hiihai maa te Tuku Hakamau Rome raa ki hakannoo ki taku koti nei. Tevana iaa nau ni see mee maa nau e au no kotia naa tama taku tino henua.* 20 Te nei ko taku vana ni aru atu ki taratara atu nau ki kootou. Nau nei e saisaitia ki naa seni nei i aa nau e tautari ki te tama e tao hi manava ai te kanohenua Israel hakkaatoa.”

21 Naa Jew raa ki mee ake, “Maatou see hai pas e kaavea mai i Judea maa e taratara iaa koe, aa see hai tama hoki i naa tama maatou ni oomai i Judea ni taratara hakallika iaa koe. 22 Maatou e fiffai maa maatou killono itoo hakataakoto ite mee nei, ite aa imaatou e illoa maa naa tama inaa kina hakkaatoa e taratara hakallika i te kaavena telotu kootou.”

23 Teenaa naa tama naa ni tuku laatou aso ki oo ake hoki laatou no mmata i Paul, aa ite aso naa raa te kooina naa tama ni oo ake ki te hare e noho ai Paul raa e tammaki iloo. Paul ni haka ea atu ki naa tama naa i naa tiputipu te Nohorana Te Atua, aa e akonaki ake i naa takkoto naa taratara inaa Loo Moses aa ma naa taratara naa pure Te Atua ni sissii imua, teenaa ki illoa hakaraa oi naa tama naa i Jesus Christ. Paul ni kaamata iloo i te tahaata no tae kitelaasuru i ana noho ka akonaki naa tama naa. 24 Aaraa tama inaa Jew naa ni huria iloo naa manava laatou i naa taratara Paul, aa aaraa tama iaa e hai maa teenaa sei ni taratara maa oni. 25 Ite saaita naa tama naa ni masseu ka hakatauttau soko laatou raa, Paul ki pesi ake te taratara nei ki laatou: “Te Aitu Tapu raa ni taratara tonu maa oni ki naa tippuna kootou, teenaa ko ana taratara ni tarataraina Isaiah:

26 ‘Tere no vanaa ke ki te kanohenua nei:

Kootou ma ki llono i aku taratara,

tevana iaa kootou ma ki see massaro;

kootou ma ki ttoka no kkite i aku vana e mee,

tevana iaa kootou ma ki see illoa i te hakataakoto naa mee naa.

27 Ite aa, i naa tama nei e manava makattau;

* 28.19 Acts 25.11

naa tama naa see fiffai maa laatou ki hakannoo;
 naa tama naa see fiffai maa laatou ki kkite.
 Teenaa naa tama naa ma ki see kkite ki naa karamata laatou;
 naa kautarina laatou ma ki ppuni;
 aa naa hakataakoto laatou ma ki see mallama,
 aa teenaa laatou ma ki see ffuri mai kiaa nau ma ki haia
 laatou ki taukalleka.’”[☆]

²⁸ “Kootou ki illoa maa tetaratara raa ku oti tekkave
 ki naa tama i naa henua sara i laatou ma ki hakassaoria TeA-
 tua, teenaa naa tama naa ma ki hakannoo.”

²⁹ [Te saaita Paul ni oti ana taratara nei raa, naa Jew raa
 ni hakatauttau soko laatou ka masseu ki naa kina laatou.]

³⁰ Paul ni noho anasetau elua itana hare etaavi
 i te kina naa, teenaa aia ni hakauru ki tana hare naa
 te kautama hakkaatoa teelaa ni oo ake no mmata ia ia.

³¹ Aia ni see kkapo te haka ea i te Nohorana TeAtua
 ka akonaki ki te henua i naa tiputipu TeAriki Jesus Christ.
 Teenaa ni see hai tama ni hanake no puuia a ia.

ROME TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I ROME TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama i Rome nei nisissii kihakatonu hakaoti tanahano makihano nommata itekanohenua TeAtua i Rome. Aia ni maanatu kihano ia no heheuna hakamaarie ma naatama TeAtua ite kina naa, aa ma ki oti naa tama naa kutokonaki ake kilavaa ia te hakataka no hano ki Spain. Aia nisissii te pas nei kitaratara ia itana iloa inaatiputipu telotu teelaa kitauhia naatama TeAtua, aa inaa heheunatia laatou tetiputipu naa iloto naa ora laatou. Te pas nei e takkoto naa taratara katoa Paul ni mee i te taratara nei.

Iloto te pas nei raa, a ia e purepure imua ki te kanohenua TeAtua i Rome, kataratara ake i ana noho kaku peenaa ki TeAtua ilaatou. Ki oti raa a ia raa ku hakatuu te tahito taratara te pas nei: "Naa tama e ttonu raa ma ki ora ilaatou e lotu maaoni." (1.17)

Paul ki oti raa kuppono ake hoki aaraa taratara aana ki aruna tana tahito taratara nei. Naa tama hakkaatoa ite maarama nei, teenaa ko naa Jew e hakapaa katoa ma naa tama i naa matakaaina sara, e tau te hakattonu naa ora laatou ki ttonu ma TeAtua, ilaatou hakapaa katoa e takkoto ilaro naa mahi te haisara. Naa ora te henua ettonu koi imua naa karamata TeAtua ki mee maa laatou e lotu maaoni i Jesus Christ. Ki oti raa Paul kutaratara inaatiputipu te ora hou iloto Jesus Christ, teelaa kusura i TeAtua ku manava laaoi inaa tama te maarama nei. Te tama elotu maaoni i Jesus Christ raa ku noho hakaraaoi ma TeAtua, teenaa aia ku hakasaoria TeAitu TeAtua raa inaa mahi te haisara ma naa mahi te mate. Paul e taratara hoki ite sapta 5-8 ite hakataakoto naa Loo TeAtua aa ma naa mahi TeAitu TeAtua iloto te ora te tama elotu i Jesus Christ. Ki oti raa a ia ku hai kihakatonu te taratara maa peehea naa takkoto naa Jew aa ma naa tama inaa matakaaina sara raa iloto te hakataakoto TeAtua e mee maa naa tama hakkaatoa ite maarama nei. Paul e hakaoti ana taratara raa maa te ffuri naa Jew no hakakkeeina laatou Jesus raa, teenaa ni vana TeAtua e mee kihakakuturia mai naa tama katoa ite maarama nei ki llave ite manava aroha TeAtua teelaa e takoto i Jesus Christ, aa Paul e maanatu peelaa maa naa Jew raa ma ki see hakakkeeina laatou peenaa Jesus. Kimuri hakaoti raa Paul e sissii i naa tiputipu te tama elotu maaoni i Christ raa ki taka ma ia, teenaa a ia e haimahi ana taratara ite vasi te manava laaoi i telaa tama. Aia e hakatahito ana taratara raa ki naa heheuna te henua

ma TeAtua, naa sosorina naa tama telotu kite kaaman aa ki aaraa tama, aa naa taratara i te hakataakoto te tama. Paul e hakaoti tana pas nei ki ana purepure ki naa tama naa, ka mee ana taratara hakanau i TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te Pas aa te tahito taratara 1.1–17

Naa tama katoo e haisara 1.18–3.20

Te ara TeAtua e hakasao te tama haisara 3.21–4.25

Te ora hou iloto Christ 5.1–8.39

Te hakataakoto TeAtua i te kanohenua Israel 9.1–11.36

Naa sosorina te tama elotu i Christ 12.1–15.13

Naa taratara hakaoti ma naa purepure Paul 15.14–16.27

¹ Anau Paul, setama e heheuna i Jesus Christ. Nau nikannaatia TeAtua notukua ma se aposol kihakaea tana Lono Taukareka.

² TeAtua ni tuku tana taratara imua iloo, ki tarataraina mai te Lono Taukareka nei anapure, teenaa etakkoto iloto te Laupepa Tapu.

³ Te Lono Taukareka nei etaratara i tana Tama, Jesus Christ TeAriki taatou. A Ia ni tipu ake ma setama te maarama nei, ite manava David.

⁴ A Ia ni tipu ake ma se Tama etapu telani, teenaa a Ia ni ilotia maa Ia raa ko te Tama TeAtua i tana saaita ni hakamasikeria ite mate.

⁵ Nau nitukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol no haia naa heuna Christ, teenaa kihakataea te Lono Taukareka raa ki naa tama naa kanohenua hakkaatoa, ki lotu laatou ka tautari kiaa Ia.

⁶ Kootou hoki, naa tama ennoho i Rome, kootou nikannaatia TeAtua ki tautari kootou i Jesus Christ.

⁷ Teenei nau esissiatu ki kootou hakkaatoa i Rome. Kootou nikannaatia TeAtua ma ni tino tama aana, iaa Ia elaa i kootou.

TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi atu ki kootou ki noho hakaraa i kootou.

Paul e hiihai maa ia ki hano no mmata i naa tama i Rome

⁸ Teenei taku mee mua e mee ki taratara atu ki kootou. Nau e hakanau itaku Atua iloto naa mahi Jesus Christ, i te henua hakkaatoa etaratara maa kootou elotu maaoni.

⁹ Nau e heheuna haimahi kilavaa nau naa heuna TeAtua nikaumi kiaa nau, teenaa kihakaea nau te Lono Taukareka i tana Tama. TeAtua e iloa maa nau etaratara maaoni aa maa nau e noho ka mamaanatu peenaa ki kootou

¹⁰ i aku saaita katoo etaku. Nau etaku maa TeAtua, i tana hiihai, ki seeia mai taku ara ki hanatu nau no mmata i kootou.

¹¹ Nau e hiihai maa nau kihakasura atu ki kootou nokauatu naa mahi TeAitu Tapu, kilotu maaoni kootou.

¹² Taatou kitokonaki ki naa tama elotu taatou hakapaa, ki mee peelaa, nau e tokonaki ki kootou aa kootou e tokonaki kiaa nau.

13 Akutaaina, nau ehiihai maa kootou kiilloa, iaanau ehaipeenaa makihakasuraatu nau nommata ikootou. Tevanaiaa nau maraa ehakaapiapi i tekauvana. Nau ehiihai maa nau ehanatu no huria naamanava kootou kilotu maaoni kootou, emee pee konau nimee ki naa tama iaaraa matakaaina.* 14 Nau eheunatia mai TeAtua kitokonaki nau kite kautama hakkaatoa. Nau seehakamaatino maa teenaa nitama naa matakaaina ellasi aa ma nitama naa matakaaina punaammea. Nau seehakamaatino hoki maa nitama e atammai aa ma nitama see atammai. 15 Teenei ehiihai ai nau makihanatu nau no hakaeta te Lono Taukareka nei ki kootou hoki i Rome.

Naa mahi te Lono Taukareka

16 Nau seenapa maa nau ehakaeta te Lono Taukareka TeAtua. Iteaa, naa mahi TeAtua etakkoto ite Lono Taukareka nei. Teenaa ko naa mahi elavaa tetokonaki ki ora naatama hakkaatoa elotu, ekaamata inaa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina ekkee.* 17 Te Lono Taukareka nei ehuriake tetiputipu etonu imua naakaramata TeAtua. Taatou kilotu maaoni i TeAtua kilavaa taatou tetaapaa TeAtua maa nitama ettonu. Te Laupepa Tapu raa ehakatuu mai maa, "Naa tama ettonu raa ma ki ora i laatou elotu maaoni.*"

Naa tama hakkaatoa emee naa haisara laatou

18 TeAtua ma ki huri ake ana haaeo ite lani ki hakaitoaina naa tama haisara. Teenaa ko naa sosorina hakallika naa tama naa teelaa esee ilotia ai te hakamaaoni TeAtua. 19 Naatama naa ehia TeAtua killono, iaala kuoti te huri ake ana tiputipu kilaatou. 20 Kaamata itesaaita TeAtua nipena temaarama nei no tae mai kite ssao nei, te henua nikkite hakkaatoa inaa takkoto ana mahi ma ana tiputipu. Ana mee nipenapena nei ehuri mai ana tiputipu. Te henua hakkaatoa ehainauhie koi te illoa inaa tiputipu TeAtua. See haitama etau tetaratara maa ia see illoa inaa tiputipu TeAtua. 21 Niaaina maa naa tama naa e illoa i TeAtua, laatou maraa seelotu kahakanau iaala. Laatou hoki see illoa te fiafia inaa vana TeAtua emee kilaatou. Naavana nei see haia hakkaatoa naa tama naa. Naapisouru laatou kuvvare hakaoti. Laatou kusee haimannatu e takkoto inaa pisouru laatou, inaa manava vvare laatou naa kuoti te haaoa kite pouuri ana.* 22 Naa tama naa emee maa laatou eatammai, tevanaiaa laatou nitama evvare. 23 Laatou ehakakkeina laatou TeAtua nolotu ki naa aitu hakallesi laatou epenappena. Laatou epenappena naa aitu naa kitiputtipu ma nitama, manikata, manimanulellere, aa manimanuvao kalotu ai laatou.*

* 1.13 Acts 19.21 * 1.16 Mk 8.38 * 1.17 Hab 2.4 * 1.21 Eph 4.17-18

* 1.23 Deut 4.16-18

²⁴ Laatou kutiiake TeAtua ki hai laatou ki naa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Laatou ku see hakatonu naa tama e moemoe ma laatou. Laatou ku hai huri koi ka mee pakava naa haitino laatou soko laatou.

²⁵ Te hakamaaoni TeAtua raa ku oti te tiiake naa tama naa no hai laatou ki naa vana hakallesi laatou e ffatu. Laatou kuffuri no lotu ki naa mee laatou e penapenna. Laatou ku see lotu kite tama nipenapena naa mee hakkaatoa, teenaa ko Ttama taatou ki hakanau i te kau saaita. Amen.

²⁶ Teenei kotevana laatou etiiake TeAtua ki hai laatou ki naa sosorina see ttonu laatou e kaimannako. Naa haahine raa kutiiake naa aavvana laatou no hai huri soko laatou. ²⁷ Naataanata raa hoki kutiiake naa aavana laatou no hai huri soko laatou. Laatou ettuu naa huru laatou koi iaaraa taanata kimmo ma laatou. Naataanata raa ku hai te kau sosorina hakannapa ki aaraa taanata. Laatou ma ki haia ake TeAtua killono laatou i naa vana e hakannapa laatou e mee.

²⁸ Naatama naa see fiffai maa laatou e illoa maaoni i naa tiputipu TeAtua, teenaa effana ai naarima TeAtua ilaatou, kihai laatou naa vana hakannapa laatou e illoa maa see ttonu. ²⁹ Naamanava laatou kuppii kite kau sosorina hakallika, sosorina tippua, sosorina kailaaraa, aa ma aaraa sosorina see ttonu. Laatou e kaimanakotia laatou naa hekau aaraatama, laatou etaa tama, laatou etautau haeo ma aaraatama, laatou etaratara kailal-lao ka sosorina tippua hoki. Laatou etupetupe tama, ³⁰ laatou e hakkoro heatuna, laatou elotoffaeo i TeAtua, laatou e maaisu sakkiri, laatou e hikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, laatou e sessee ara kippena ni vana hakallika ma laatou. Laatou hoki see hakannoo ki naa maatia laatou. ³¹ Laatou see hai mannatu e atammai. Laatou see illoa te tautari ki naa taratara laatou ni tuku imua. Laatou see illoa te manava aroha iaaraa tama ka tokonaki ki naa tama naa. ³² Naatama naa e illoa maa naa Loo TeAtua raa e mee maa naatama e sosorina peinei etau te haia ki mmate, tevana iaa laatou e hakamanani koi te mee naa mee naa. Laatou hoki e fiafia i naa kkite laatou i naa tama sara e sosorina peenaa.

2

Te Hakatonu TeAtua.

¹ Kootou see tuku taratara maa telaa tama se tama haisara. Ki mee kootou e tuku taratara peenaa itelaa tama, kootou naa ku tuku haeo ki kootou soko kootou, i te aa, kootou hoki ni tama haisara. ² Taatou e illoa maa TeAtua e taratara maaoni i tana saaita e mee maa naa tama e sosorina peenaa essara. ³ Kootou iaa ni tamavare koi. Kootou e tarataraina peehea kootou telaa tama maa kootou

☆ 2.1 Mt 7.1; Lk 6.37

hoki nitama haisara? Kootou e mannatu maa TeAtua ma ki see hakatonutonu i kootou? ⁴ TeAtua e manava aroha i kootou aa e roorosi hakaraaoi ki kootou. Tevana iaa kootou e mee ma nitama see fiffai ki naa tiputipu tana laaoi naa. Kootou e illoa maa TeAtua e manava aroha i kootou, teenaa a Ia e hiihai maa kootou ki tiiake naa tiputipu see ttonu kootou. ⁵ Kootou iaa koi taaohi ki naa sosorina see ttonu kootou. Kootou see lavaa iloo te ffuri naa manava kootou. Kootou naa ku hakanaaopo te kau haaeo ki takkoto i kootou i te Aso TeAtua ma ki hakappuu ana roto, teenaa ko te saaita te Hakatonu TeAtua raa ma ki hakasura iho. ⁶ TeAtua ma ki hookii ake naa tuuhana naa tama te maarama nei, kitau ma naa sosorina laatou.* ⁷ E mee aaraa tama e haipeenaa naa mee e taukalleka, esessee naa mahi TeAtua, e mee ma ki hakanau TeAtua ilaatou, aa e fiffai te ora see oti. Teenaa TeAtua ma ki kauake te ora e ora hakaoti. ⁸ Aaraa tama iaa e hikkahi ki laatou. Naa tama naa see hakannoo ki naa taratara maaoni, laatou koi tautari ki te tiputipu see tonu. Teenaa TeAtua ma ki pesi atu ana haaeo ki laatou. ⁹ Naa haaeo e llasi raa ma ki pesi ki naa tama haisara hakkaatoa. Naa haaeo naa ma ki kaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹⁰ Tevana iaa TeAtua ma ki hakanau ka hookii ana mahi ma tana laaoi ki naa tama e sosorina taukalleka, ekaamata i naa Jew no hakaoti ki naa tama naa matakaaina sara. ¹¹ TeAtua see hirihiri maa ni tama ana e hiihai. A Ia ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei i te ara tokotasi.*

¹² Naa tama ni see illoa i naa Loo Moses raa, ki mee laatou e hakassara nivana ma laatou, laatou ma ki mmate ma naa haisara laatou. Naa tama ni ttipu ake ma naa Loo Moses raa iaa, ki mee maa naa tama naa e mee naa haisara laatou, teenaa TeAtua ma ki hakatonutonu laatou i te vasi naa Loo Moses. ¹³ Te ora te tama raa see tonu i naa karamata TeAtua ki mee maa te tama naa e hakannoo koi ki naa Loo Moses. Aia ki tautari ki naa taratara naa Loo naa. ¹⁴ Naa tama naa matakaaina sara raa see illoa i naa Loo Moses, tevana iaa naa saaita laatou e ppena naa vana laatou e mannatu maa ettonu, aa e hanotonu ma naa Loo Moses raa, naa mannatu laatou naa kutakkoto ma ni Loo ki laatou, niaaina maa laatou ni see ttipu ake ma naa Loo Moses. ¹⁵ Naa sosorina laatou e huri ake maa naa Loo Moses raa e takkoto iloto naa manava laatou. Laatou e lavaa te hakatuu ki naa pisouru sokolaatou i te vana etonu ma te vana esara. ¹⁶ Naa vana nei ma ki ssura i te Aso te Hakatonu TeAtua. I te Aso naa, Jesus Christ ma ki hakailotia a Ia te kau mannatu katoo te henua e ffuu iloto naa hatumanava laatou. Te nei te Lono Taukareka TeAtua.

* 2.6 Ps 62.12; Prov 24.12 * 2.11 Deut 10.17

Naa Jew ma naa Loo Moses

17 Ai kootou? Kootou emee maa kootou naa Jewraa ma kitokonakina naa Loo, aa kootou hoki eahu maa kootou nitama TeAtua. 18 Kootou emee maa kootou eilloa inaamee TeAtua ehiihai maa kootou kimee, aa maa kootou niakoina te Loo ra a inaamateara ettonu. 19 Kootou ehai maa kootou ra a ko naa tama e hakattaki naa tama e ppuni naa karamata laatou, aa maa kootou hoki kote lamu ehakamaasina naa tama ennoho ite poouri. 20 Kootou ehai maa kootou eakonaki naa tama evvare ma naa tama see hai vana eilloa. Kootou ehai maa kootou nei kuilloa ite kavvana ikootou ettaka ma te Loo. 21 Kootou eakonaki aaraatama; ai kootou iaa see lavaa te akonaki kootou soko kootou? Kootou eakonaki aaraa tama ki see kailallao; ai naa tino kootou sei nitama e kailallao? 22 Kootou ehai maa kootou eakonaki naa tama te maarama nei ki see hai huri ma naa aavana naa tama sara; ai kootou iaa ennoho tonu ma naa aavana kootou? Kootou etarata maa kootou see hakatauppiri atu ki naa aitu hakallesi; ai kootou iaa ekailaaraotia kootou naamee iloto naa hare tapu? 23 Kootou eahu maa kootou nittipu ake ma naa Loo Moses. Ai kootou iaa see tautari ki naa taratara etakkoto inaa Loo Moses? 24 Te Laupepa Tapu ra a emee maa, "Naa tama naa henua sara ra a etarata haao i TeAtua, ite aa naa tiputtipu kootou, naa Jew, see ttonu."*

25 Kimee kootou etautari maaoni ki naa Loo Moses, kootou naa essere tonu naa kina kootou. Teenaa se hakailona naa tama ettaka ma naa Loo Moses. Aa kimee kootou see tautari ki naa Loo naa, kootou essere vare koi naa kina kootou. 26 Kimee setama sara se essere, aa etautari ki naa Loo, TeAtua makimee ma tetama naa setama essere. 27 Maaoni, kootou naa Jewraa nittipu ake ma naa Loo kassere naa kina kootou. Tevana iaa, kimee kootou ehakakkeina kootou naa Loo ra a, naa tama etautari maaoni ki naa Loo ra a makitaratara haao ikootou. Niaaina maa naa tama naa see essere naa kina laatou, naa tama naa ehakannookoi ka tautari ki naa Loo Moses. 28 Te Jew maaonira a sei kote tama essere ka hakamaatino tana haitino vare. Sei. 29 Te Jew maaonira a kote tama essere tana hatumanava iloto. Teenei kote hakailona TeAitu TeAtua. Teenei sei se hakailona naa Loo Moses. Naa tama peenei makittaka ma naa ahu TeAtua, sei ma ni ahu naa tamavare.*

3

1 Seaa eta ukareka inaa Jewraa iaruna naa tama naa henua sara? Seaa eta ukareka inaa Jew essere? 2 Etammaki te lopo mee eta ukalleka e ssura mai inaa Jew.

I te kaamata raa, naa taratara TeAtua raa ni kauake ki tauhia naa Jew. ³ Naaaina maa nitama ilaatou see hakannoo ki ana taratara naa, TeAtua ma ki tuku koi ki ana taratara nikauake kinnoho ma laaou imua. ⁴ Naaaina maa naa tama naa henua hakkaatoa e taratara kailallao, TeAtua ma ki tuku koi ki te taratara maaoni. Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, "TeAtua, koe e taratara koi ki te taratara maaoni. See hai tama e tau te hakatonotonu iaa koe."*

⁵ Ki mee te tiputipu see tonu taatou nei e huri ake maa te tiputipu TeAtua raa e tonu, peehea naa taratara taatou maa TeAtua e sara i aa ia e huri mai no haia haaeoina taatou? (Teenei nitarata taatou, naa tama te maarama nei.)

⁶ Seai iloo! Ki mee te tiputipu TeAtua raa see tonu, a Ia see tau te hakatonotonu naa haisara naa tama te maarama nei.

⁷ Te mee naa essau koi pee ko te tama e maanatu maa, "Ki mee akutaratara kailaarao raa e hakassaina te hakamaaoni TeAtua ka hakanau te henua iaa Ia, ai nau iaa e taapaa koi a Ia ma se tama haisara?" ⁸ Aaraa tama ku oti te ffuri mai no sasaakiria nau i akutaratara e mee nei. Laaou nimee maa nau e taratara peela, "Taatou kisosorina hakallika ki sura mai se taukareka." Naa tama naa ma ki hakkaitoaina TeAtua killono laaou.

See hai tama e tonu

⁹ Kootou e mannatu maa naa sosorina taatou naa Jew raa e tonu are inaa sosorina naa tama naa henua sara? Seai iloo! Nau ku oti te taratara atu, "Taatou naa Jew ma naa tama naa henua sara raa e takkoto hakapaa ilaro naa mahi te haisara." ¹⁰ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, "See hai tama e tonu. ¹¹ See hai tama e atamai,

aa see hai tama hoki elotu maaoni i TeAtua. ¹² Te henua katoou ku oti te ffuro no hakattaha i TeAtua. Naa tama naa ku masseu huri, ilaatou ku see ilotia laaou te ara e tonu. See hai tama kutautari kite tiputipu e tonu. Seai iloo setama tokotasi.* ¹³ Naapukua laaou ku mee ma nitaaruma i te kava e ttuu tallaki. Te taratara kailaarao raa elohi mai peena inaa pukua laaou. Naa arero laaou e hai koi te usuu tama ka tupetupe tama. Naa maaisu naa tama naa e kkaa pee ko naa niho naa kata e kaittama.*

¹⁴ Laaou e pukua saakiri ka tuku haaeo ki telaa tama.* ¹⁵ Laaou e hakavavelokoi kitaa nitama ma laaou. ¹⁶ Laaou e sassare koi ka seua laaou naa kina laaou e oo. ¹⁷ Laaou see lavaa te mee ki taukalleka te nnoho laaou ma aaraa tama.* ¹⁸ Laaou hoki see illoa te mattaku i TeAtua."*

¹⁹ Taatou nei ku illoa maa naa taratara te Loo raa e kaumai kite autari naa tama e takkoto ilaro te Loo. Ite ara nei raa,

* **3.4** Ps 51.4 (LXX) * **3.12** Ps 14.1-3 (LXX); 53.1-3 (LXX) * **3.13** Ps 5.9 (LXX); 140.3 * **3.14** Ps 10.7 (LXX) * **3.17** Is 59.7-8 * **3.18** Ps 36.1

see haitama ma ki oti kutaratara maa ia see iloa. Taatou hakkaatoa emee naa haisara taatou inaa karamata TeAtua. ²⁰ See haitama elavaa te hakatonu tana ora imua naa karamata TeAtua kimee aia e tautari kite Loo Moses. Ite aa, iteenaa kote Loo ra e hakailoa mai maa taatou nitama haisara.*

²¹ Teenei taatou ku illoa ite ara TeAtua ehiihai ki hakatonutonu naa sosorina taatou imua anakaramata. Naa Loo ra see haitaukareka e kaumai ki hakatonutonu naa ora taatou. Seai iloo! Te ara nei e mmau iloto naa Loo Moses, aa nitarataraina naa pure TeAtua ra imua.

²² Naatama hakkaatoa elotu i Jesus Christ ra ma kittonu naa ora laotou imua naa karamata TeAtua. See hai ara hoki peela.* ²³ Taatou hakkaatoa nitama haisara,

teenei e mmao ai taatou ite laaoi TeAtua. ²⁴ Tevana iaa TeAtua ellee tana manava itaatou. Aia nikkave mai tana tama, Jesus Christ, ki uia naa haisara taatou kilavaa taatou te ahe kiaa Ia. Teenei seai ni vana taatou elavaa te mee soko taatou. Seai! Teenei kote tiputipu te laaoi TeAtua ki taatou. ²⁵ Jesus Christ ni heunatia mai

TeAtua kiau no mate kitokonaki ki taatou. Kimee setama peehea elotu iaa ia, ana haisara katoo ma ki uia TeAtua kite tto Jesus Christ nillohi mai itana saita nitaia. TeAtua e hakasura iho te ara nei ki illoa taatou inaa tiputipu tana manava. Imua ra TeAtua ni noho seemuukoi kattoka inaa hai taatou ma naa haisara taatou. ²⁶ Tevana iaa saita nei TeAtua ku hakaari mai

ki illoa taatou hakkaatoa iaa Ia setama etaka kite ara etonu. Naatama katoo elotu i Jesus Christ ra e tautari kite ara etonu nei. ²⁷ Taatou nei ki see ahu itaatou soko taatou. Te ora etonu nei ni see kaumai TeAtua maa itaatou ni tautari ki naa Loo. Te ora nei e sura koi itaatou elotu maaoni i TeAtua. ²⁸ Taatou nei ku illoa hakkaatoa

maa naa ora taatou ettonu kimee taatou elotu maaoni i TeAtua. Naa ora taatou se elavaa te hakatonusia naa Loo Moses imua TeAtua. ²⁹ TeAtua see mee ma se Atua koi naa Jew. Seai. Aia naa se Atua naatama naa henua hakkaatoa. ³⁰ Teelaa ko TeAtua koi soko Ia. TeAtua

ma ki hakatonutonu naa Jew ra tautari ki naa tiputipu naa manava laotou iaa Ia. TeAtua ma ki hakatonutonu hoki naa tama naa henua sara, tautari ki naa takkoto naa tiputipu naa manava laotou iaa Ia.* ³¹ Kootou ki see mannatu maa naa Loo raa kuti iake taatou maa itaatou elotu i TeAtua. Seai iloo! Naa taratara naa Loo nei e haia taatou ki takkoto haimahi peenaa.

4

Naa tiputipu te manava Abraham i TeAtua

* **3.20** Ps 143.2; Gal 2.16 * **3.22** Gal 2.16 * **3.30** Deut 6.4; Gal 3.20

1 Taatou makitaratara peehea i Abraham, tetamana taatou iloto te maarama nei? Aia nimee peehea? 2 Kimee TeAtua nivana maa te ora Abraham etonu iaia esosorina taukarekaraa, teenaa Abraham etau te hakanau iaia sokoia. Tevanaiaa Abraham see tau te hakanau iaia imua TeAtua. 3 Te Laupepa Tapu raa etaratara peela, "Abraham ni hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa etonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua."* 4 Ttama e heheuna raa etauia iana heuna emee. Aia seetauia varekoi. Aia etauia iaia ni heunatia aia naa heuna naa. 5 Naa ora taatou see ttonu maa itaatou e heheuna ki naa mahi taatou. Seai. Naa ora taatou ettonu itaatou elotu i TeAtua. TeAtua sokoia ehakatonutonu naa ora taatou kittonu, iaia naa koi elavaa te hakatonutonu naa tama haisara kittonu. 6 David nitaratara hoki maa niaaina setama esosorina peehea, TeAtua elavaa te hakatonutonu tana ora kitonu. Naa tama naa ki fiafia ite tiputipu TeAtua. 7 David nitaratara peela, "Naa tama TeAtua e aroha nouia naa haisara laatou raa, naa tama naa e hakahiahiaria. 8 Kimee TeAtua see maanaturia aia naa haisara naa tama naa nimee imua, teenaa naa tama naa etau te fiafia."*

9 Kootou emannatu maa naa Jew essere raa koi etau te fiafia? Seai iloo. Naa tama hoki naa henua sara raa ki fiafia. Taatou ku oti tellono i naa kaumai naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, "Abraham ni hakannoo ki TeAtua, teenaa etonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua." 10 TeAtua nivana maa te ora Abraham nitonu ite saaita hea? Imuri tana saaita nissere? Seai! Tana ora nitonu are imua. 11 Saaita Abraham ni kaamata kilotu i TeAtua raa, aia seki ssere are. Kimuri are raa, aia ku ssere. Te ara e hakasura mai ite ssao Abraham nissere nei ehakailoamai kitaatou maa te ora Abraham nitonu imua naa karamata TeAtua itana saaita nilotu i TeAtua. Teenaa ko tana saaita seki ssere. Abraham nei ku mee ma ko te tamana i te vasi te lotu naa tama hakkaatoa e hakannoo ki naa taratara TeAtua. Teenaa ko naa tama TeAtua e vana maa ettonu naa ora laatou, niaaina maa laatou see ssere naa kina laatou.* 12 Abraham ko te tamana naa tama e ssere ka lotu hoki i TeAtua pee koi, i tana saaita seki ssere.

13 TeAtua nituku tana taratara ki Abraham ma tana haanauna, aa ma naa mee hakkaatoa etakkoto ite maarama nei ma kikaake ia ki Abraham. Ite aa, i Abraham e hakannoo ki ana taratara; teenaa etonu ai aia i naa karamata TeAtua. Aia ni see kauake naa taratara nei maa i Abraham ni tautari ki naa Loo. Seai.* 14 Kimee TeAtua nituku maaoni ana taratara nei maa i Abraham e tautari ki naa Loo raa, te lotu Abraham i TeAtua raa se lotu varekoi.

* 4.3 Gen 15.6; Gal 3.6

* 4.8 Ps 32.1-2

* 4.11 Gen 17.10

* 4.13 Gen

17.4-6; 22.17-18; Gal 3.29

Naa taratara hoki TeAtua nituku imua nei kumee ma ni taratara matani koi.* 15 Naa Loo raa e hakailoa mai maa taatou hakkaatoa ni tama haisara. Teenaa ekkite ai taatou i naa tiputipu te haao TeAtua. Tevana iaa see haitama ma ki ilotia maa e haisara i naa kina naa Loo raa see ilotia.

16 Taatou nei ku illoa maa naataratara hakamaatua TeAtua nituku imuaraa ma kittino inaalotu taatou i TeAtua. Teenei te hakailona taatou itelaoi TeAtua e hookii vare ki Abraham ma tana haanauna. See mee ma ko naa tama koi e tautari ki naa Loo. Naa tama hakkaatoa elotu pee ko Abraham raa ma kinnoho ma telaoi TeAtua e hookii nei, ite aa i Abraham kumee ma kolaatou tamana, ite vasi telotu.* 17 Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, “Koe kutukua a nau kitamana koe i naa kanohenua tammaki.” Te taratara nei emmata taukareka i naa karamata TeAtua. Teenaa ko TeAtua nilotu ai Abraham, aa ni hakamasike hoki naa tama ni mmate. Naa mee ni see takkoto imua raa ni hakamasikeria a Ia ki naa mahi tana taratara.* 18 Niaaina maa Abraham kumatua raa, aia ni illoa koi maa ia ma ki mee tana tamariki. Teenaa emee ai aia ma ko te tamana naa tama naa kanohenua tammaki. Teenei ettino ai naa taratara te Laupepa Tapu emee maa, “Too haanauna naa ma ki tammaki pee ko naa hetuu ite lani.”* 19 Abraham ni taupiri ki tae kite lau ana setau hakkaatoa i tana matua. Niaaina maa ia e iloa maa ia ku tae ki tana matua, aa Sarah hoki ku poka raa, tana hakataakoto nitakoto haimahi koi. * 20 Aia ni sei iloo ki maanatu tammaki i naa purepure TeAtua ni takkoto mai imua. Aia ni hakataakoto tonu ka hakanau peenaa i naa mahi TeAtua. 21 Abraham e iloa maa TeAtua elavaa teppena anamee ni taratara ake maa Ia ma ki mee. 22 Teenaa e taratara ai te Laupepa Tapu raa peela, “Teenaa e tonu ai tana ora imua naa karamata TeAtua”. 23 Te taratara naa ni see taratara koi i Abraham. 24 Te taratara naa e taratara mai hoki ki taatou, naa tama ettonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua. Ite aa, itaatou elotumaaoni i TeAtua, teela ni hakamasikeria a Ia Jesus, Te Ariki taatou, ite mate. 25 Jesus ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki uua naa haisara taatou. A Ia ni hakamasikeria hoki TeAtua ki ttonu naa ora taatou imua naa karamata TeAtua.*

5

Naa ora e ttonu i naa karamata TeAtua

1 Naa ora taatou kuttonu imua TeAtua itaatou elotumaaoni i Jesus Christ. Jesus nitokonaki hoki ki taatou kinnoho laoi taatou ma taatou Atua. 2 Telotu taatou i Jesus nei ni taaraki mai taatou ara kinnoholaai

* 4.14 Gal 3.18 * 4.16 Gal 3.7 * 4.17 Gen 17.5 * 4.18 Gen 15.5 * 4.19 Gen 17.17 * 4.25 Is 53.4-5

taatou ma TeAtua. Teenei taatou e ahu ka fiafia i taatou e taaohi manava maa taatou ma ki vaevae naa mahi TeAtua. ³ Taatou e ahu hoki inaa hakauru taatou inaa haaeo. I te aa, naa haaeo naa e hakatipuake te manava kilavaa taatou te nnoho hakalavatoa. ⁴ Te manava te nnoho hakalavatoa naa ma ki hakatipu te tiputipu taukareka TeAtua e hiihai. Naa tama ettaka ma te tiputipu nei e nnoho ka taaohi manava i TeAtua. ⁵ Taatou ki see mannatu tammaki i te nnoho taatou ka taaohi manava i TeAtua, TeAtua ni hookii mai TeAitu Tapuraa kitakoto tana laaoi iloto naa hatumanava taatou.

⁶ Saaita taatou koi nnoho ka see lavaa te tokonaki ki taatou soko taatou raa, Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no mate ki hakasaoria taatou, naa tama haisara. ⁷ Taatou ma ki hainattaa te kkite ma se tama e lavaa te mee ki mate ia ki tokonaki ki te tama e tautari ki naa Loo. Tevana iaa taatou ma ki hainauhie koi te kkite ma se tama e mee ki mate ia ki tokonaki ki te tama e sosorina taukareka. ⁸ TeAtua ku oti te hakaari mai naa tiputipu tana manava aroha i taatou. Saaita taatou koittaka ma nitama haisara raa, Christ ni mate ki ora taatou.

⁹ Saaita nei naa ora taatou ettonu imua TeAtua, inaa haisara taatou e uiia tetoo Jesus. Jesus e lavaa hoki te tokonaki ki taatou ki see haaeo naa manava TeAtua i taatou. ¹⁰ Imua raa taatou ni nohonoho haaeo ma TeAtua, aa teenei taatou ku haia a Ia ma ni soa aana i te mate ana tana Tama. A Ia e lavaa hoki te hakaora taatou ki te ora Christ, itaatou ku vaisoa ma Ia i te saaita nei. ¹¹ Telaa mee hoki. Taatou e fiafia itaatou Ariki, Jesus Christ. Taatou ni haia a Ia ki nnoho laaoi ma TeAtua i te saaita nei.

Adam ma Christ

¹² Tama mua ni hakanohoria TeAtua i te maarama nei ko Adam, aa a ia ni mee ana haisara. Te manava haisara raa ni hakasuratia mai Adam kite maarama nei. Te henua hakkaatoa kutakkoto ilaro naa mahi te mate ilaatou hakkaatoa ni tama haisara. ¹³ Saaita te henua ni ttaka ka ppena naa haisara raa, naa Loo raa sekikaumai are. Tevana iaa TeAtua ni see maanaturia a Ia naa haisara naa tama naa ni mee imua. ¹⁴ Naa tama hakkaatoa te maarama nei, kaamata mai i te ssao Adam no tae ki te ssao Moses, ni mmate hakkaatoa. Niaaina maa naa haisara aaraa tama e kkee ma naa haisara Adam ni mee i tana saaita ni see hakanoo ki naa taratara TeAtua raa, laaou ni mmate hoki pee ko Adam.

Adam e mee koi ma ko te tama ma ki oti ku hakasura iho imuri. ¹⁵ Tevana iaa te taukareka Christ e hookii raa e kee ma te haisara Adam. Ni maaoni, turaa tama ku oti te mmate i te haisara te tama tokotasi naa, tevana iaa telaaou TeAtua see taea. A Ia ni heuna mai tana Tama, Jesus Christ, ki au no hakasaoria naa tama te maarama nei. ¹⁶ Te taukareka

TeAtua e hookii raa e kee ma te haisara te tama tokotasi naa nipena. Te haisara tokotasi naa nimee maa te henua hakkaatoa ku ssara. Tevana iaa niaaina maa laatou ni ppena te lopo sara, TeAtua ni hookii mai koi tana Tama, ki mee maa laatou ku see ssara. ¹⁷ Maaoni iloo. Te henua hakkaatoa ku ttaka koi ki mmate i te haisara te tama tokotasi, tana inoa ko Adam. Tevana iaa naa tama e too naa mee taukalleka TeAtua e hookii raa ma kittaka ma te ora maaoni, i naa ora laatou ku oti te hakatonusia te tama tokotasi, tana inoa ko Jesus Christ.

¹⁸ Te mee raa e mee peenei: Te henua hakkaatoa ku ssara i te haisara Adam nipena soko ia, peela hoki te tiputipu etonu te tama tokotasi ehakasao te henua hakkaatoa no hakaora laatou. ¹⁹ I te see lono taratara te tama tokotasi, Adam, te henua hakkaatoa ku ttaka ma naa haisara laatou. Peela hoki, i te lono taratara te tama tokotasi, Jesus Christ, te henua hakkaatoa ma ki hakatonusia ki ttonu naa ora laatou imua TeAtua.

²⁰ TeAtua nikaumai naa Loo raa ki illoa te henua maa laatou ni tama haisara. Teenaa, te saaita te kooina naa haisara te henua etosi nollasi, telaaoi TeAtua hoki etosi. ²¹ Naa tama ettaka kappena naa haisara raa ku nnoho koi ki mmate ma naa haisara laatou. Naa tama ettaka ilaro te roorosi TeAtua raa iaa ma ki ttaka ma te tiputipu etonu. Teenaa Jesus Christ, taatou Ariki, ma ki hakattaki taatou ki te ora e ora hakaoti.

6

Te ora e taka ma Jesus Christ

¹ Taatou kimee peehea? Taatou kippena naa haisara kitosi telaaoi TeAtua? ² Seai iloo! Te tiputipu haisara taatou imua raa ku oti te tiiake hakaoti. Peehea naa ttaka taatou ma te tiputipu ku oti te peesia hakaoti taatou?

³ Kootou hakamattoni loko i te taratara nei. Saaita taatou ni too te hakaukau tapu no ttaka taatou ma te ora Christ raa, taatou ni too te hakaukau tapu kittaka hoki taatou ma te mate Christ. ⁴ Saaita taatou ni too te hakaukau tapu raa, taatou e mee ma ni mmate katanumia iloto tekava pee kote mate ana Jesus Christ. Saaita Jesus Christ ni hakamasikeria naa mahi TeAtua i te kava no taka ma te ora maaoni raa, taatou hoki e massike ma te ora houu.*

⁵ Itaatou ni mmate pee ko Christ, taatou hoki ma ki massike ma te ora houu pee ko Christ. ⁶ Taatou ku illoa maa te tiputipu taatou imua raa ni mate ma Christ i aruna tekros. Christ ni mate kiseua naa mahi te tiputipu haisara e takoto itaatou, ki see hakamanani taatou te ppena naa haisara. ⁷ Teenaa, te tama e mate raa

* 6.4 Col 2.12

see takoto ilaro naa mahi te haisara. ⁸ Itaatau ni mmate ma Christ, taatou e illoa hoki maa taatou maki ora ma Christ. ⁹ Taatou e illoa maa Christ ni hakamasikeria i te mate. A Ia maki seelavaa hoki te mate imuri, i te aa, naa mahi te mate raa ku oti te seua a Ia. ¹⁰ Christ ni mate te saaita tokotasi koi kiseua naa mahi te haisara. A Ia nei ku noho ma te ora maaoni, laaua ma TeAtua. ¹¹ Peelaa hoki, kootou ki noho ka illoa i naa haisara kootou imua raa ku oti te mmate ma Christ, aa te nei kootou ku ora maaoni ma TeAtua iloto naa mahi Jesus Christ.

¹² Kootou roorosi ki see ffuri hoki kootou no tautari ki te tiputipu kootou ni kaimanako imua. ¹³ Kootou see mee pakava naa haitino kootou ki naa tiputipu see ttonu te maarama nei. Seai. Kootou ki hookii naa haitino kootou ki TeAtua, e mee ma ko naatama e massike mai i te mate no ora, ki tauhia kootou te tiputipu e tonu TeAtua. ¹⁴ Te tiputipu te haisara raa ku see haimahi i naa ora kootou, i kootou ku see takoto ilaro te roorosi naa Loo Moses. Kootou nei ku takoto ilaro te laaoi TeAtua.

Ttiputipu e tonu

¹⁵ Taatou ki mee peehea? Taatou kippena naa haisara maa i taatou see takoto ilaro te roorosi naa Loo? Seai iloo! Taatou ki see mannatu maa taatou kippena naa haisara maa i taatou ku takoto ilaro te roorosi laaoi TeAtua. ¹⁶ Kootou e illoa i te taratara nei. Ttama e hiihai maa ia e heheuna vare i telaa tama raa, a ia e mee ma se poe te tama naa. E mee naa tama e hakavaarea ki te tiputipu see tonu. Laatou ma ki oti ku mmate i te tiputipu naa. E mee hoki naa tama e heheuna naa heuna TeAtua. Laatou ma ki oti kuttonu imua naa karamata TeAtua. ¹⁷ Nau e hiahia i TeAtua. Niaaina maa kootou ni hakavaarea te tiputipu haisara raa, kootou ni lavaa koi te tautari hakappuru iloo ki naa taratara e ttonu TeAtua ni kauatu ki kootou. ¹⁸ Kootou ni hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou, ki ttaka kootou ma te tiputipu e tonu. ¹⁹ (Nau e taratara peenei ki mallama naa pisouru kootou.) Imua raa kootou ni mee pakava naa haitino kootou ki te kau sosorina e kerekere ki tautari kootou ki te tiputipu te haisara. Saaita nei kootou ku mee ki hookii naa ora kootou kippena naa sosorina e ttonu ki sura te tiputipu e tapu.

²⁰ Imua raa te tiputipu te haisara raa e takoto haimahi i kootou, aa te tiputipu e tonu raa niseai i kootou. ²¹ Se aa kootou e taukareka nitoo i naa vana hakannapa kootou ni mee imua? Teena ko te tiputipu ma ki oti ku mmate ai kootou! ²² Kootou ku oti te hakasaoria TeAtua i naa mahi naa haisara kootou. Kootou nei ku heuna koi i TeAtua. Kootou ma ki suia TeAtua ki te ora e tapu. Teena ko te ora e ora hakaoti. ²³ Naatama e ppena naa haisara raa

ma kimmate hakkaatoa. Te mee e taukareka TeAtua e hookii vare raa iaa, teenaa ko te ora maaoni i Jesus Christ, TeAriki taatou.

7

Ttiputipu te aavvana

¹ Aku taaina. Kootou ma kimmassaro iaku taratara e kauatu nei, ikootou hakkaatoa e illoa inaa takkoto naa Loo Moses. Saaita taatou koinnoho ite maarama nei, naa Loo raa e takkoto hakamaatua ita taatou.

² Te taratara inaa tama e aavvana raa e mee peenei. Te ffine raa e hakapaaria te Loo raa kitana aavana. Laaua ma kinnoho hakapaa ite maarama nei. Tevana iaa ki mee te tanata raa kumate, te ffine naa hoki kuttana ite Loo teelaa ni hakapaa ai aia kitana aavana. ³ Aa ki mee te ffine raa e huri no aavana telaa tanata ite saaita tana aavana raa koinnoho, aia naa ku mee ma se ffine hai huri. Aia ma kuttana koi te aavana i telaa tanata ki mee tana aavana raa ku mate, aa teenaa aia naa ku see mee ma se ffine hai huri.

⁴ Aku taaina ma aku kave. Kootou hoki ku oti te mmate ma Christ. Kootou ku see takkoto koi ilaro naa mahi naa Loo Moses. Kootou kunnoho ma Christ ite saaita nei. Aia ni masike ite mate kitokonaki mai kitaatou, ki haia taatou ni heuna taukalleka maa TeAtua. ⁵ Te saaita taatou nittaka ka tautari ki naa tiputipu naa tinotama taatou raa, te tiputipu see tonu e hakassaa ina naa Loo Moses raa ni heheuna haimahi iloto naa manava taatou. Teenaa naa vana katoo taatou ni mee naa, ni kaumai taatou mate. ⁶ Tevana iaa ite saaita nei, taatou ku see takkoto ilaro te roorosi naa Loo Moses. Taatou ku oti te hakassaa ina TeAtua ki see takkoto taatou ilaro naa mahi naa Loo naa. Saaita nei taatou ku see heheuna ilaro naa mateara tuai naa Loo. Taatou ku heheuna ilaro naa mateara houu TeAitu TeAtua.

Naa Loo ma naa haisara

⁷ Eaa? Taatou e taratara maa naa Loo raa e ssara? Seai iloo! Nau ni hakailotia naa Loo raa inaa tiputipu te haisara. Ki mee naa Loo raa ni see hakatuu mai peelaa, "Koe see kaimanako ki naa hekau telaa tama", nau ni see iloa are maa te manava kaimanako raa e hakallika.*

⁸ Taku saaita ni iloa ite loo naa raa, taku manava ni usuhia telopo mannatu kaimanako. Ki mee taatou ni see illoa inaa Loo Moses raa, naa tiputipu te haisara raa ni see haimahi i aruna taatou. ⁹ Nau ni taka vare mai koi imua, itaku saaita seki iloa are inaa Loo Moses, tevana iaa, itaku saaita koi ni iloa inaa Loo raa, aku haisara raa ni hakassaa ina notakkoto haimahi itaku ora, ¹⁰ teenaa

* 7.7 Ex 20.17; Deut 5.21

naa Loo naa ni kaumai taku mate. Nau ku kite maa naa Loo ni tukua ma ki kaumai taku ora nei, ni kaumai are taku mate. ¹¹ Nau ni usuhia naa Loo raa ki mee nau te kau vana see ttonu. Teenei nau ku hakailotia naa Loo raa maa nau ma ki oti ku mate.*

¹² Naa Loo raa e ttapu, aa naa taratara iloto naa Loo naa e ttapu, e ttonu aa e taukalleka. ¹³ Te mee nei see mee maa naa Loo raa ni kaumai taku mate. Seai iloo, teelaa are ko te tiputipu te haisara. Niaaina maa nau e haaite te tautari ki naa Loo e taukalleka raa, te tiputipu te haisara raa ni kaumai taku mate, teenaa ki hakatii maarama te tiputipu maaoni te haisara. Naa Loo raa e hakaari mai peelaa maa naa haisara raa e hakallika haaeo iloo.

Te tiputipu see tonu iloto naa manava taatou

¹⁴ Taatou e illoa maa teenei ni Loo e kaumai Te Aitu Te Atua, tevana iaa nau e hakamanani koi te ppena naa haisara. ¹⁵ Taku maanatu see tonu. Nau ku see mee aku vana e illoa maa e ttonu. Seai. Nau ku huri are no ppena aku mee e illoa maa see ttonu.* ¹⁶ I aa nau ku huri koi no mee aku mee see fifai raa, nau nei kumee maa naa Loo raa e taukalleka koi. ¹⁷ Tevana iaa seai ko taku tinotama nei e mee naa mee nei. Teenaa ko te tiputipu see tonu e takoto iloto taku manava raa e mee naa mee naa. ¹⁸ Nau e illoa maa te tiputipu taukareka raa see takoto i taku tinotama. Teenei e hai ai nau ki te tiputipu see tonu nei. Niaaina maa te hiihai ki sosorina taukareka raa e takoto iloto taku manava raa, nau see lavaa te hakasuratia a nau te tiputipu naa. ¹⁹ Naa sosorina taukalleka teelaa e hiihai nau ma ki mee raa, see haia a nau. Nau e huri are no mee naa sosorina e hakallika. ²⁰ Ki mee e maaoni maa nau e huri no mee aku sosorina see fifai, teenaa seai ko nau naa e mee naa vana naa. Teenaa ko te tiputipu te haisara e takoto iaa nau.

²¹ Nau e kite te tiputipu nei e heheuna iaa nau. Taku saaita e hiihai maa nau ki sosorina taukareka, te sosorina are e hakallika raa e haia a nau. ²² Taku manava e hiihai ki naa Loo Te Atua. ²³ Tevana iaa nau e kite te tiputipu sara e heheuna iaa nau. Te tiputipu see tonu raa e painnaki ma te tiputipu e hanotonu ma taku hakataakoto. Teenei nau e tauhia te tiputipu te haisara e heheuna iaa nau. ²⁴ Ouppana! Nau ka mee peehea? Nau ma ki hakasaoria e ai i te tiputipu see tonu teenei ma ki kaumai taku mate nei? ²⁵ Te Atua te laaoi! Te Ariki Jesus Christ ni heunatia mai a ia ki au no tokonaki ki taatou.

Teenei te tiputipu e taka ma nau: Nau soko nau e lavaa te tautari ki naa Loo Te Atua iloto taku hakataakoto; aa taku tinotama iaa e tautari ki naa Loo te haisara.

* 7.11 Gen 3.13 * 7.15 Gal 5.17

8

Te ora TeAitu Tapu

¹ Naa tama ettaka ma Jesus Christ raa ma ki see hai haaeoina TeAtua. ² I te aa, TeAitu TeAtua, te Tama e hakaora taatou kittaka taatou ma Jesus Christ, ni hakasaoria a Ia taatou inaa mahi te haisara ma te mate. ³ Taatou ma ki hainattaa te tautari ki naa Loo Moses, inaa tinotama taatou e tauhia te tiputipu see tonu e takoto i taatou. Tevanaiaa TeAtua ni lavaa te tokonaki ki taatou. Teena ni heuna mai ai a Ia tana tino Tama, Jesus Christ, ki hakasura iho ma te tiputipu te tama haisara te maarama nei, ki uia naa haisara taatou. ⁴ TeAtua ni mee tana vana nei ki tonu naa ora taatou imua ana karamata. Naa taratara e takkoto i naa Loo Moses raa see seua taatou, i taatou ku tautari koi ki te tiputipu TeAitu Tapu, aa taatou ku see tautari hoki ki te tiputipu see tonu naa tino taatou.

⁵ Naa tama e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama laatou raa, e hakataakoto ki te tiputipu naa tinotama laatou e fiffai. Naa tama e tautari ki te tiputipu TeAitu Tapu raa, e hakataakoto ki te tiputipu TeAitu Tapu e hiihai. ⁶ Tama e tautari ki te tiputipu tana tinotama raa ma ki oti ku mate. Tama e tautari ki TeAitu Tapu raa ma ki noholaai ma te ora maaoni. ⁷ Teena naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ko naa tama e tau haae ma TeAtua, inaa tama naa see tautari ki naa Loo TeAtua. Maaoni ia, laatou ma ki see lavaa te tautari ki naa Loo naa. ⁸ Naa tama e tautari ki te tiputipu naa tinotama laatou raa, ma ki see lavaa te hakahia TeAtua.

⁹ TeAitu Tapu e taka ma kootou. Kootou see tautari ki te tiputipu naa tinotama kootou. Tama see taka ma TeAitu Christ raa, a ia seai se tama maaoni Christ. ¹⁰ Ki mee Christ e taka ma kootou, TeAitu raa ma ki takoto ma ko te ora kootou, inaa ora kootou ku oti te haia a Ia nottonu imua TeAtua. Niaaina maa naa haitino kootou ma ki mmate inaa haisara kootou, kootou ma ki noho ma te ora TeAitu TeAtua. ¹¹ Ki mee TeAitu Tapu TeAtua, te Tama ni hakamasike Christ i te mate, e taka ma kootou, teena te Tama ni hakamasike Christ i te mate raa ma ki hakaora hoki naa tinotama kootou ki tana Aitu e taka ma kootou.*

¹² Aku taaina ma aku kave nei. Taatou e tau te tautari ki te tiputipu e tonu, aa teena seai ko te tiputipu see tonu naa tinotama taatou e hiihai maa taatou ki tautari. ¹³ Ki mee maa kootou e tautari ki te tiputipu see tonu naa tinotama kootou, kootou ma ki mmate. Aa ki mee maa kootou e tiiake te tiputipu see tonu naa ki naa mahi TeAitu Tapu, kootou ma ki ora.

* 8.11 1 Cor 3.16

¹⁴ Naa tama e tautari ki TeAitu TeAtua raa ko naa tama maaoni TeAtua. ¹⁵ Ite aa, TeAitu ekauatu TeAtua ki noho ma kootou raa ni see kauatu ma ki hakamatakuria kootou, aa maa kootou ku heheuna poe ia la. Seai iloo! Kootou kuttaka ma TeAitu Tapu ikootou nitama TeAtua eppuru. Teenei ettaniai taatou ki TeAtua peela, "Abba! Taku Tamana!"* ¹⁶ TeAitu Tapu raa e hakaari mai ki naa aitu taatou maa taatou ni tamalliki TeAtua. ¹⁷ I taatou nitamalliki TeAtua, teenaa taatou ma ki tauhia taatou tekau mee taukalleka TeAtua nituku maa nituuhana ana tama. Taatou hoki ma ki vaevae taatou ma Christ i ana tuuhana ma ki kauake TeAtua. Ite aa, ki mee taatou e hakallono isu pee ko Christ, teenaa TeAtua ma ki hakanau hoki ki taatou pee ko ana hakanau i Christ.*

Te ora taukareka imuri

¹⁸ Saaita nei taatou e nnoho ka hakallono isu i te kau haeeo te maarama nei. Tevana ia nau e iloa maa naa haeeo nei ni mee vare koi ki mee taatou e hakatuu ki te taukareka TeAtua ma ki hakasura ki taatou imuri. ¹⁹ TeAtua ni pena naa mee hakkaatoa. Teenaa naa mee katoo te maarama nei e nnoho ka ttaro ki tae mai te ssao TeAtua ma ki hakanoho mai ana tamalliki maaoni. ²⁰ Naa mee hakkaatoa i te maarama nei e takkoto hakallika. See mee maa teenei kote ara naa tama te maarama nei ni fifai, Seai. TeAtua nitukua a la naa mee te maarama nei ki takkoto peenaa, kinnoho laatou kattari kitana ara taukareka ma ki oti ku hakasura.* ²¹ Naa mee katoo te maarama nei ma ki oti ku hakassaoria TeAtua itana aso etini, kisee takkoto naa mee naa ma te hakallika. Naa mee naa ma ki hakauru mai ki taatou, naa tama TeAtua, kinnoho hakapaa taatou, itaatou ni hakassaoria TeAtua. ²² Taatou e illoa maa e kaamata mai iloo imua no tae mai ki te ssao nei, naa mee katoo te maarama nei ni tanittani peenaa i te hakallono isu, e mee pee ko te tinae e taupiri ki haanau. ²³ Tevana ia see mee ma ko naa mee koi te maarama nei e tanittani ka hakallono isu, taatou hoki ettani ka hakallono isu i te ssao nei. Niaaina maa taatou ku oti tettoa taatou TeAitu TeAtua nottaka ma taatou, taatou ma ki tanittani koi ka hakallono isu i naa nnoho taatou kattari ki te ssao taatou ma ki purutia TeAtua ma nitino tama ana, teenaa kote ssao taatou ma ki hakassaoria hakkaatoa.* ²⁴ Taatou ni hakassaoria itaatou e taohi manava i TeAtua. Tennoho taatou ka taao hi manava kite mee e takoto i te maarama nei raa, teenaa seai se taao hi manava maaoni. Ko ai te tama e noho ka taritari ki te mee ku oti te noho ma ia? ²⁵ Ki mee taatou seki kote i te mee e taao hi manava ai taatou raa, teenaa taatou ma ki nnoho seemuu koi ka taritari ki te mee naa.

* **8.15** Mk 14.36; Gal 4.6 * **8.17** Gal 4.5-7 * **8.20** Gen 3.17-19 * **8.23** 2 Cor 5.2-4

26 TeAitu Tapu e tokonaki kitaatou, ite aa itaatou koi tinommate. Taatou ettaka see illoa maa taatou kitaku peehea ki TeAtua. Taatou etanittani seemuu koi itaatou see illoa tetarataraina taatou naa mee nei imua naa karamata TeAtua. Tevana iaa teelaa ko TeAitu raa e taku ka tani ake ki TeAtua ki tokonaki kitaatou. 27 TeAtua e iloa ite maanatu TeAitu Tapu iaa Ia e iloa inaa takkoto naa hatumanava taatou. TeAitu Tapu raa e tautari koi ki te hiihai TeAtua. TeAtua e iloa maa TeAitu Tapu raa e taku ake ki tokonaki mai a ia ki taatou, ana tama.

28 Taatou e illoa maa TeAtua e mee naa mee hakkaatoa ki heheuna hakapaa ki taukareka te noho naa tama e laaoi iaa Ia. Teenaa ko ana tama ni tuku ki mee ana heuna. 29 Ana tama ni tuku nei ku oti te hakakkeeina a Ia i naa tama te maarama nei, ki takkoto hoki laatou pee ko Jesus Christ, tana Tama. Jesus ku noho pee ko te tama mua i te haanauna e lasi nei. 30 Naa tama TeAtua ni hakakkee imua raa ni arumia a Ia ki oo ake. Naa tama ni arumia a Ia naa ku oti te hakatonusia a Ia. Laatou kunnoho ma naa mahi ma te taukareka TeAtua.

Te laaoi TeAtua

31 Taatou kitaratara peehea inaa mee nei? Ki mee TeAtua esaapai mai kitaatou, ko ai te tama ma kilavaa te painnaki ma taatou? 32 A Ia ni see kaimanako ma ki taaoi tana tama; a Ia ni hookii mai tana Tama naa kitaatou hakkaatoa. Kootou emannatu maa ia ma kilavaa te huu aaraa mee aana itaatou? Seai iloo! A Ia ma ki hookii mai naa mee hakkaatoa kitaatou. 33 Ko ai te tama ma ki tau te hakatonutonu naa tama ku oti te hakakkeeina TeAtua? Naa tama naa ku oti te taapaa TeAtua maa e ttonu! 34 Ko ai te tama ma ki hai haaeoina a ia naa tama naa? Seai hoki ko Jesus Christ, ttama ni mate no hakamasikeria hoki TeAtua no hakanoho i tana vasi hakamaatau. Ite aa, Jesus e noho ka taratara tokonaki kitaatou imua naa karamata TeAtua ite saaita nei. 35 See hai mee ma ki oti kulavaa te ppui te laaoi TeAtua itaatou. Niaaina maa taatou ettiri te kau haaeo ka haia pakavaina. Niaaina hoki maa taatou ettaka hiikkai, e nnoho see hai hekau, aa ka uru taatou ki naa haaeo e llasi no tauppiri taatou ki mmate, taatou ma ki see lavaa te hakakkeeina i te laaoi TeAtua. 36 Te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Seai se aso e laka. Maatou e haia peenaa ki taaiia ki mmate maatou, ite aa i maatou e tautari kiaa koe.

Maatou e haia ma ko naa sipsip e taaria ki taaiia.”✧

37 Niaaina maa ni haaeo peehea e hakassura iho, taatou ma ki see lavaa te hakahitia naa haaeo naa. Ite aa, itaatou ettaka ma naa mahi te Tama e manava laaoi i taatou. 38 Nau e iloa maa see hai mee e lavaa te ppui mai te laaoi TeAtua

i taatou. Te mate ma te ora, naa ensol ma naa aitu hakamau i te lani, naa mee naa see lavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua itaatou. Naa vana i te ssao nei ma naa vana imuri hoki see lavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua itaatou. ³⁹ Te noho iaruna ma te noho ilaro hoki see lavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua itaatou. Maaonii aa, see hai mee e takkoto i te maarama nei elavaa te puuia laatou te laaoi TeAtua itaatou, i te aa, itaatou ettaka ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

9

TeAtua ma ana tama.

¹ Aku taratara nei ni taratara maaoni. Nau see iloa te taratara kailaarao, i aa nau e taka ma Christ. TeAitu Tapu e taka ma nau nei e hakailoa mai maa taku maanatu e tonu. ² Te hakallika etakoto iloto taku manava nei see lavaa te oti. Nau e tanitani peenaa itaku aroha ³ i naa tama taku henua, i laatou ni tama taku ttoo maaoni. Nau e lavaa te tuku soko nau kilaro naa haaeo TeAtua katiiake nau te haanauna Christ, kimee maa teenaa kote ara kilavaa laatou te lotu maaoni i TeAtua. ⁴ Naa tama raa ni tama ni purutia TeAtua ma ni tino tama aana. Naa mahi TeAtua ni hakaari kilaatou. Naa taratara hakamaatua TeAtua raa ni tuku kilaatou ka hookii ake ana Loo raa kilaatou hoki. Naa tama raa e ttaka ma te lotu maaoni. Naa purepure TeAtua e takkoto ilaatou.* ⁵ Naa tama raa e oo iho i te manava naa Hebrew, naa tippuna maatou imua. Christ hoki ni sura iho i te manava laatou naa. Taatou ki see hakamotu te hakanau peenaa i TeAtua, iaa Ia e noho hakamaatua i naa tama naa henua hakkaatoa! Amen.

⁶ Nau see mee atu maa naa purepure TeAtua raa ni see ttino mai. Seai. I te aa? See mee maa naa tama hakkaatoa i Israel raa ni tama TeAtua eppuru. ⁷ See mee hoki maa te haanauna hakkaatoa Abraham raa ni tamalliki TeAtua. Seai. TeAtua ni vanaake ki Abraham, "Oo mokopuna maaoni raa ma ki ssura iho i te manava Isaac."* ⁸ Te hakataakoto tetaratara nei e mee maa naa tamalliki katoo ni hannau mai i te maarama nei raa, see mee maa teenaa ni tamalliki hakkaatoa TeAtua. Naa tamalliki koi ni hannau mai, aa e hanotonu ma naa purepure TeAtua e takkoto raa, teenaa ko naa tamalliki maaoni TeAtua. ⁹ I te aa, TeAtua ni purepure ake peelaa ki Abraham, "Nau ma ki oti ku tuku taku saaita ma ki ahemai. Taku saaita ma ki ahemai raa, Sarah ma ki haanau mai tana tamariki tanata."*

¹⁰ Telaa mee hoki. Rebecca ni mee ana tamalliki elua i Isaac, taatou tipuna. ¹¹⁻¹² TeAtua ni vanaake ki Rebecca, "Too tama matua raa ma ki heheuna ilaro

tootama e tamariki.” TeAtua nikauake naa taratara nei ki Rebecca itana saaita seki haanau mai ana takarua tamalliki. Te mee nei e hakailoa mai maa TeAtua see ttoka ki naa tiputipu te tama ki tini tana tama e hiihai. Seai. Saaita te takarua naa seki hannau mai raa, TeAtua kunaa tini are tana tama.* 13 Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Nau ni hiihai i Jacob, tevana iaa nau ni see hiihai ki Esau.”*

14 Eaa? Taatou kitaratara maa te maanatu TeAtua see tonu? Seai iloo! 15 A Ia nikauake tana taratara peelaa ki Moses, “Nau see hirihiri ma se tama peehea nau ma ki aroha. Taku tama koi e maanatu maa nau e aroha raa, teenaa nau ma ki aroha iaa ia.”* 16 TeAtua see hiri koi ki te tama iaa Ia e tautari ki te hiihai te tama naa. A Ia hoki see hiri ki te tama maa itama naa e hakasura te lopo vana ki hiihai TeAtua kia ia. Seai iloo. TeAtua e tautari koi ki te tiputipu tana manava aroha. 17 Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai naa taratara TeAtua nikauake ki Pharaoh, te Tuku Egypt, “Koe nihakanohoria anau ma setuku ki hakasuratia taku Inoa ma aku mahi ki naa tama hakkaatoa te maarama nei.”* 18 TeAtua e manava aroha koi ki tana tama e maanatu maa e tau ma tana aroha. Ki mee a Ia e hiihai maa se tama ki see lono taratara, a Ia e lavaa te haia a Ia te tama naa ki tiputipu peenaa.

Te haaeo ma te laaoi TeAtua

19 E mee te tama i kootou ma ki mee mai peelaa kiaa nau, “TeAtua see tau te taratara mai maa maatou e ssara, i te aa, maatou ni haia Ia kippu maatou peenei. Ko ai te tama ma kilavaa te sahea a ia te hiihai TeAtua?” 20 Teenei taku taratara e kauatu ki kootou. Kootou ni tamavare koi. Kootou see tau te vasirisiri ma se aa TeAtua e penapena. Te kamete te tihuna e penapena raa see lavaa te huri ake ki te tihuna raa no vanaa ke peelaa, “Ai nau ku tataia ai koe peenei?”* 21 Kootou e illoa i te ara raa see mee peenaa. Te tihuna raa e penapena tana kamete raa ki tana hiihai soko ia. A ia e iloa i ana penapena naa kamete naa vana e llasi aa ma naa kamete vare koi.

22 Te taratara i te tihuna nei e hanotonu ma naavana TeAtua ni mee. A Ia ni hiihai maa te henua katoa kikkite i ana haaeo itana see hiihai ki te tiputipu see tonu, aa laatou ku illoa i ana mahi. Tevana iaa a Ia ni hakkapi koi tana loto iloto tana manava, i aa Ia e iloa maa naa tama naa e noho koi ki mmate. 23 TeAtua ni noho hakalavatoa iaa Ia ma ki oti ku hakasura iho tana manava laaoi ki ana tama ni hakanoho ma tana laaoi. Teenaa ko ana tama ni hakamaatino ki huri ake ana mahi. 24 Taatou nei ni arumia TeAtua. See mee ma ko taatou koi naa Jew. Seai.

* 9.11-12 Gen 25.23 * 9.13 Mal 1.2-3 * 9.15 Ex 33.19 * 9.17 Ex 9.16 (LXX) * 9.20 Is 29.16; 45.9

E mee hoki naa tama naa henua sara e ttaka iloto taatou.
 25 Teenei naa taratara TeAtua ni sissia Hosea,
 “Naa tama ni see hannau mai i taku haanauna raa,
 laatou ma ki taapaa a nau ma ni tama aaku.

Te kanohenua ni see hiihai nau imua raa,
 nau ma ki ttapa ma naa tama naa ni oti aaku.*

26 Iloto te henua ni vanaatunau maa kootou seai
 ni tama aaku raa,

kootou ma ki massike iloto te henua naa
 no illoa maa kootou ni tamalliki TeAtua teelaa e ora
 hakaoti.*

27 Isaiah ni mee ana taratara i naa sosorina te kanohenua
 Israel peenei,

“Niaaina maa naa tama i Israel e tammaki pee ko te kerekere
 i tai raa,

e moosi koi naa tama ma ki hakassaoria no ora.

28 I te aa, naa tama naa kanohenua hakkaatoa ma ki ttuu
 imua te Hakatonu TeAtua.

TeAtua ma ki kauake te hakatonu naa sosorina laatou ma
 naa tiputtipu laatou.*

29 E mee pee ko naa taratara Isaiah ni mee imua peelaa,

“Ki mee TeAtua Haimahi ni see takkoto ana mokopuna iloto
 taatou raa,

naa henua taatou nei ni seua pee ko Sodom ma Gomora.*

Paul e taku maa te kanohenua Israel

30 Taratara raa emee peenei: Niaaina maa naa tama
 naa henua sara raa ni see ssee se ara soko laatou
 ma ki hakatonu naa ora laatou imua naa karamata TeAtua,
 naa ora laatou ni haia TeAtua maa ettonu, ilaatou
 ni hakataakoto tonu kite vana Christ ni mee maa laatou.

31 Naa tama i Israel raa iaa nissee se ara ki hakatonu
 naa ora laatou ma TeAtua, teenaa i te hakamakkii
 laatou ma ki tautari ki naa Loo Moses, te vana iaa
 laatou ni see hai ara peelaa nillave. 32 Naa vana naa

ni hainattaa ilaatou ni hai koi ki naa mahi laatou.
 Laatou ni see hakataakoto tonu ki te ara TeAtua e kauake
 kilaatou. Teenaa nillave ai naa vae laatou i “te hatu
 hakatipetipe tama” no maaoha laatou kilaro. 33 Teenei

ku hanotonu ma naa taratara te Laupepa Tapu:
 “Kootou hakannoo mai.

Nau e hakamoe te hatu hakatipetipe tama iloto Israel.

Te lopo tama ma ki llave naa vae laatou i te hatu naa
 no maaoha kilaro.

Ttama koi e lotu i te Tama naa ma ki see napa imuri.*

10

1 Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara
 ka tanitani peenaa i taku hiihai maa naa tama

* 9.25 Hos 2.23 * 9.26 Hos 1.10 * 9.28 Is 10.22-23 (LXX) * 9.29 Is 1.9
 (LXX) * 9.33 Is 28.16 (LXX)

taku henua raa ki hakassaoria. Teenei e takuai nau peenaa ki TeAtua ki tokonaki kilaatou. ² Nau e iloa maa laatou e hai naa mahi laatou ki tautari laatou i TeAtua. Tevana iaa naa tama naa see illoa inaa tiputipu te ara maaoni ki tautari i TeAtua. ³ Naa tama naa ni see mee ki illoa laatou i te ara maaoni TeAtua e hakatonu te ora tetama. Teena ni ffuri ai laatou no ssee naa tino ara laatou. Laatou ni see tautari ki te ara TeAtua e hiihai. ⁴ Tevana iaa tessao taatou ni takkoto ilaro te roosi naa Loo raa ni hakaotina Christ. Saaita nei, naa tama koi e lotu maaoni i Jesus Christ raa e ttonu imua TeAtua.

TeAtua e hiihai ki tokonaki te henua hakkaatoa

⁵ Teenei naa taratara Moses ni sissii inaa tautari taatou inaa Loo kittonu naa ora taatou, "Tama e tautari ki naa taratara hakamaatua naa Loo raa ma ki ora."* ⁶ Tevana iaa te Laupepa Tapu raa e taratara peenei i naa hakattonu naa ora taatou maa TeAtua ki naa hakataakoto taatou, "Kootou see vasirisiri peela, 'Ko ai ttama ma ki hano ki te lani?' " (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no toomai Christ ki laro.) ⁷ "Kootou see vasirisiri hoki peela, 'Ko ai ttama ma ki hano ki te kina te mate?' " (taratara nei e mee maa ko ai ttama ma ki hano no hakahea mai Christ i te mate.) ⁸ Te taratara nei e mee maa, "Naataratara TeAtua ni kaumai ki illoa taatou raa e takkoto koi i taatou. Naa taratara naa e takkoto inaa maaisu taatou ma iloto naa hatumanava taatou." Teenei ko naataratara inaa lotu maaoni taatou, te laa e ssare maatou ka hakahea ki naa tama te maarama nei.* ⁹ Ttiputipu telotu maaoni raa e takoto peenei: Ki mee koe e taratara maa Christ ko TeAriki, ka iloa hoki maa Christ ni hakamasikeria TeAtua i te mate, koe ma ki oti ku hakassaoria TeAtua. ¹⁰ I te aa, naa ora taatou e ttonu imua TeAtua itaatou e illoa maaoni iaa Ia, aa taatou ma ki hakassaoria TeAtua itaatou e taratara maa Christ ko taatou Ariki.

¹¹ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peela, "Tama e iloa maaoni i te tama naa ma ki see napa imuri."* ¹² Te taratara nei e mee ki te kau tama hakkaatoa. Te mee raa see hakatonu maa koe se Jew, sei maa koe se tama i naa henua sara. TeAtua ko te Ariki tokotasi naa tama naa kanohenua hakkaatoa. A Ia e hookii te mee taukareka ki naa tama e ssee kiaa Ia ki tokonaki ake kilaatou. ¹³ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Naa tama e ssee ki TeAriki ki tokonaki ake kilaatou raa ma ki hakassaoria TeAtua."*

¹⁴ Tevana iaa laatou ma ki ssee peehea ki TeAriki ki mee maa laatou see illoa maaoni iaa Ia? Laatou ma ki illoa peehea iaa Ia ki mee maa laatou seki llono

* **10.5** Lev 18.5 * **10.8** Deut 30.12-14 * **10.11** Is 28.16 (LXX) * **10.13** Joel 2.32

naa taratara e mee iaa Ia? Aa laatou ma killono
 naa taratara naa peehea ki mee maa see hai tama
 e hakaeta ake ki laatou? ¹⁵ Naa taratara naa ma ki hakaeta
 e ai, ki mee maa see hai tama e heunatia ki oo
 no tarataraina naa taratara naa? Te Laupepa Tapu raa
 e mee maa, “Naa tama te maarama nei e fiafia i naa tama
 ni heunatia ake TeAtua no hakaeta te Lono Taukareka
 ki laatou!”^{*} ¹⁶ Tevanea iaa e mooisikoi naa tama ni tauhia
 laatou naa taratara te Lono Taukareka raa i naa manava
 laatou. Isaiah nitaratara peela, “TeAriki, ko ai
 te tama ni hakannoo ki naa taratara maatou ni hakaeta?”^{*}
¹⁷ Taatou nei ku illoa maa telotu maa oni raa esura
 i naa llono taatou ite Lono Taukareka i Christ teela
 e hakaeta mai ki taatou.

¹⁸ Teenei nau ku vanaatu ki kootou: Naa tama i Israel raa
 ku oti te llono i naa taratara naa. I te aa i te Laupepa Tapu raa
 e hakatuu peela:

“Naa taratara naa tama ni heunatia TeAtua
 ki hakaeta te Lono Taukareka raa
 ni ttoha ki naa kina hakkaatoa i te maarama nei.”^{*}

¹⁹ Nau ma ki vasiri peela, Eaa? Naa tama i Israel raa
 ni see illoa i te taratara nei? Naa taratara TeAtua raa
 ni kaumai Moses peenei:

“Kootou ma ki haia a nau ki manava haaeo kootou
 i naa tama te henua kootou e vana maa seai se henua.

Kootou ma ki manava haaeo hoki
 i naa tama te henua kootou e vana maa e vvara.”^{*}

²⁰ Isaiah hoki etaratara haimahi ite mee nei: “Nau
 ni laavea naa tama ni see anaana ma ki ssee kiaa nau.
 Nau ni hakasura ki naa tama ni see vasirisiri ki illoa laatou
 iaa nau.”^{*} ²¹ Iana taratara ni mee ite kanohenua Israel raa,
 TeAtua ni vanaake peela ki Isaiah, “Aku rima ni ffora atu
 peena ite kauaso kilaatou, naa tama see hakannoo
 ki te taratara, aa e karamata kkaa.”^{*}

11

Te aroha TeAtua i te kanohenua Israel

¹ Nau e vasiri peela: Te tino kanohenua TeAtua nei
 ku tiiake? Seai! Te kanohenua TeAtua nei see lavaa
 te tiiake! Kootou mmata mai iaa nau. Nau nei setama
 haka Israel. Nau se mokopuna Abraham ite manava
 Benjamin.^{*} ² TeAtua ni see tiiake tana kanohenua

ni hakamaatino mai iloo imua. Kootou e illoa
 i naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa ite saaita Elijah
 nitaniake ki TeAtua i naa vana hakallika te kanohenua
 Israel raa nippena. ³ Aia nitaniake peela, “TeAriki,
 oopure nei ku oti te taia katoa laatou kaseua oolta.
 Teenei ko nau soko nau koinoho. Nau nei kuseeia hoki

^{*} **10.15** Is 52.7 ^{*} **10.16** Is 53.1 (LXX) ^{*} **10.18** Ps 19.4 (LXX) ^{*} **10.19**
 Deut 32.21 ^{*} **10.20** Is 65.1 (LXX) ^{*} **10.21** Is 65.2 (LXX) ^{*} **11.1** Phil 3.5

laatou ki taia.”[☆] 4 TeAtua ni haka ahe ake peenei kia aia, “Nau ku oti tetaaohi akutama e notu naa simata e hitu. Naa tama nei ni see lotu ki te aitu Baal.”[☆]

5 Ssao nei e takoto hoki peenaa. E moosi koi naa tama ku nnoho ma te ora maaoni. Teena ko naa tama TeAtua ni hakamaatino i tana manava aroha ilaatou. 6 TeAtua e hiri koi ki te tama iaa Ia e manava aroha i te kau tama. A Ia seettoka maa ni vana e taukalleka naa tama naa nippena. Seai. Ki mee a Ia nittoka ki naa vana laatou nippena raa, taana raa seai se manava aroha maaoni.

7 Taatou kukkite maa naa tama i Israel raa ni see llave te mee laatou ni mmate hakaoti te ssee ma ki ttonu naa ora laatou imua TeAtua. Naa uruai tama TeAtua ni hiri raa ni ilotia laatou te mateara TeAtua e hiihai. Te mahiana naa tama raa ni see hii hakannoo ki te hiihai TeAtua. 8 Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Naa manava laatou ma naa mannatu laatou ni hakapouritia TeAtua. Kaamata mai imua no tae mai ki te ssao nei, laatou ku see kkite ka see llono hoki ki te kau mee TeAtua e hakassura.”[☆] 9 David ni mee ake ki TeAtua:

“Tiiake naa tama naa ki hakavaarea i naa kaikai laatou e llasi,

ki maaoha laatou ki laro aa ki lonollono raa oi laatou!

10 Hakapouritia naa karamata laatou ki see kkite laatou, ki lonollono raa oi i naa mmaha e nnoho ma laatou i naa saaita hakkaatoa.”[☆]

11 Nau ma ki vasiri peelaa: Eaa? Naa Jew raa ni llave naa vae laatou no maaoha hakaoti kilaro? Seai iloo! TeAtua ni huri no hakasao hoki naa tama naa henua sara ki manava haaeo naa Jew raa i naa tama naa, i te aa, i naa Jew naa ni hakassara naa vana laatou. 12 Naa tama naa henua sara raa ni ssura te kau mee e taukalleka, i naa Jew raa ni hakassara naa vana laatou imua naa karamata TeAtua. TeAtua ni huri no hookii te lopo mee e taukalleka ki naa tama naa henua sara, i naa Jew raa ni hakakkeina laatou ana taratara. Ki mee naa Jew hakkaatoa ma ki ahe ki TeAtua, te henua ma ki tiputipu peehea i te lopo mee taukalleka TeAtua ma ki hookii ki naa Jew raa hakapaa ma naa tama te maarama nei?

TeAtua e tokonaki ki naa tama naa henua sara

13 Teenei nau ku taratara atu ki kootou, naa tama naa henua sara. Teenei ko nau nei ni tukua ki heheuna ma se aposol kootou. Nau e hakanau i te taukareka aku heuna ni kaumai TeAtua nei. 14 Nau e maanatu maa naa tama taku henua raa ma ki manava haaeo i aku heuna e mee nei. Nau e hiihai maa naa manava aaraa tama ilaatou naa kilavaa te hurisia i aku heuna e mee nei. 15 I te saaita naa Jew raa ni hakakkeina TeAtua raa, TeAtua

☆ 11.3 1 Kgs 19.10,14 ☆ 11.4 1 Kgs 19.18 ☆ 11.8 Deut 29.4; Is 29.10 ☆ 11.10 Ps 69.22-23 (LXX)

ni hakappae ake naa tama naa henua sara raa kiaa Ia. Saaita naa Jew naa ma ki hakaaha ake TeAtua kiaa Ia raa, laatou ma ki mee pee ko naa tama e hakamassikeria i te mate.

¹⁶ Ki mee se vasi haraoa etohia nokauake ki TeAtua, te haraoa naa hakkaatoa se haraoa TeAtua. Ki mee naa patiaka selaakau e hookina ki TeAtua, naa laa hoki telaakau naa nilaa TeAtua. ¹⁷ Naa Jew raa e mee pee ko telaakau oliv nitoria hakaraaoi. Aaraa laa telaakau nitoria naa ni pakia no peesia, ki too atu naa laa telaakau te oliv e somovao raa no hakauu atu ki te laakau nitoria naa. Kootou, naa tama naa henua sara raa, e mee pee ko te laakau oliv e somovao. Saaita nei raa kootou e haimmahi kallave itelopo mee taukalleka pee ko naa Jew. ¹⁸ Tevana iaa kootou ki see fiafia maa naa Jew raa kuti iake TeAtua pee ko naa laa e pakia no peesia. Peehea naa fiafia kootou? Kootou nilaa koi. Naa laa telaakau raa see tauhia laatou naa patiaka raa ki mmau. Seai. Naa patiaka raa e taaohi naa laa telaakau raa ki mmau.

¹⁹ Kootou ma ki taratara peela, "Maaoni, tevana iaa naa laa raa ni pakia no peesia ki sua maatou naa sao laatou." ²⁰ Teena setaratara maaoni. Laatou ni pakia no peesia ilaatou ni see hakataakoto tonu i Christ. Kootou iaa e tauhia TeAtua i kootou e hakataakoto tonu i Christ. Teenei seai se mee ma ki ahu kootou; kootou ki mattaku i te mee nei. ²¹ Kootou mannatu hakaraaoi iloo. TeAtua ni see aroha maa ilaatou ni Jew, naa laa maaoni tana laakau nitori. Ki mee a Ia ni see aroha ilaatou raa, kootou e mannatu maa Ia ma ki lavaa te aroha vare i kootou? Seai iloo! ²² Taatou nei kukkite i naa tiputipu te manava TeAtua. A Ia e manava haaeo i naa tama nippena naa haisara laatou no maaoha kilaro, aa e manava laaoi ki naa tama pee ko kootou, ki mee kootou e taaohi ki tana tiputipu e hiihai. Tevana iaa ki mee kootou e hakassara ni vana maa kootou, kootou ma ki uhukia hoki a Ia no peesia ki te vasi. ²³ I te vasi naa Jew raa, ki mee laatou kuffuri naa manava laatou no hakataakoto tonu i Christ, laatou ma ki hakaaha mai TeAtua no hakanohoria hoki ki naa kina laatou nitukua TeAtua imua, teena TeAtua elavaa te mee peena. ²⁴ Kootou naa tama naa henua sara raa e mee pee ko naa laa e pakia i te laakau e ssomovao no hakauutia ki naa laakau nitoria hakaraaoi. Naa Jew raa e mee pee ko telaakau nitoria hakaraaoi. Naa laa telaakau ni pakia raa ma ki hainauhie koi te hakaaha atu no hakauutia hoki ki te laakau naa, i teena ni tino laa telaakau naa.

Te laaoi TeAtua i naa tama te maarama nei

²⁵ Akutaaina. Nau e hiihai maa kootou ki illoa i te taratara maaoni nei. Teenei setaratara huu see ilotia

te henua. Nau e kauatu te taratara nei ki see nnoho kootou kataratara maa kootou e illoa ite kau vana. Naa Jew raa koi nnoho iloo see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Te tiputipuna maa makitakoto peenaa kitae iloo kite saaita e kaatoa ake naa tama naa henua sara raa no hakappae ake ki TeAtua. ²⁶ Te Laupepa Tapu raa e taratara peenei i te vana TeAtua ma ki mee ki hakasao te kanohenua Israel:

“Ttama ma ki tokonaki ki taatou raa ma ki hakasura iho i Zion

no uiaa naa haisara hakkaatoa naa tama i te manava Jacob.✠

²⁷ Teenei ko aku taratara hakamaatua ma ki tuku ma laatou i taku saaita ma ki uii naa haisara laatou.”✠

²⁸ Ite ara laatou ni see fifai maa laatou e hakannoo ki te Lono Taukareka Christ raa, laatou ni hakataharia TeAtua i tana vasi. Teenei e sura ai te taukareka raa i kootou, naa tama naa henua sara. Tevana iaa TeAtua e lee koi tana manava ilaatou, naa Jew, iaa Ia ni tuku tana taratara ma naa tippuna laatou imua. ²⁹ Saaita TeAtua etini tana tama ma ki oti ku kauake ana lopo mee e taukalleka raa, a Ia ma ki see lavaa te huri hoki tana maanatu imuri.

³⁰ Ite vasi kootou, naa tama naa henua sara raa, kootou ni see tautari ki naa taratara TeAtua raa imua. Kootou nei kullave itelaaoi TeAtua, i naa Jew raa ku see hakannoo ki naa taratara TeAtua. ³¹ Saaita nei naa Jew raa

ku see llono taratara pee ko kootou imua. Teenaa te aroha TeAtua ni kauatu ki kootou raa ma ki oti ku kauake hoki ki naa Jew. ³² TeAtua ni tiiake Ia naa tama te maarama nei ki see hakannoo ki ana taratara, kilavaa Ia te hakasura tana manava aroha ki laatou hakkaatoa.

Taatou ki hakanau i TeAtua

³³ TeAtua see taea i ana hai mee taukalleka. A Ia hoki see taea itana atamai ma tana iloa ite kau vana. Ko ai te tama ma ki iloa te tarataraina aia naa vana TeAtua e maanatu ma ki mee? Ko ai te tama ma ki maasaro i ana sisorina?✠ ³⁴ Te Laupepa Tapu raa e hakatuu mai peelaa:

“Ko ai ttama e iloa i te maanatu TeAriki?

Ko ai ttama e tau te akonaki ake kiaa Ia?✠

³⁵ Ko ai ttama ni hookii tana mee ki TeAtua ma ki oti ku suia ake hoki?✠

³⁶ Naa mee hakkaatoa ni mee TeAtua ni penapena. Naa mee hakkaatoa e hakatahito iaa Ia. Taatou ki hakanau i te haimahi TeAtua i te kau saaita hakkaatoa! Amen.✠

12

Ttiputipu TeAtua e hiihai

✠ **11.26** Is 59.20 (LXX) ✠ **11.27** Jer 31.33-34 ✠ **11.33** Is 55.8 ✠ **11.34** Is 40.13 (LXX) ✠ **11.35** Job 41.11 ✠ **11.36** 1 Cor 8.6

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ku oti te kkite inaa takoto te manava aroha TeAtua i kootou. Teenei nau ku kauatu te taratara nei ki kootou. Kootou ki hookii naa tinotama kootou ki TeAtua maa ni ora kootou e hakaara kiaa Ia ki haia ana heuna. Teenaa a Ia ma ki hiahia i kootou. Teenei naa tiputipu telotu maaoni. ² Kootou see tautari ki te tiputipu naa tama te maarama nei. Kootou ki tiiake TeAtua ki hakatipu se tiputipu hoou iloto naa manava kootou, ki ssura ni mannatu taukalleka ma kootou. Ki mee kootou e taaohi ki te tiputipu naa, kootou ma ki lavaa te illoa inaa vana TeAtua e hiihai maa kootou ki mee. Teenaa ko naa mee e taukalleka aa e tonu maaoni te laa e hiahia ai a Ia.

³ TeAtua e roorosi hakaraaoi iloo kiaa nau, teenei nau e kauatu te taratara nei ki kootou hakkaatoa: Kootou see hikkahi maa kootou e illoa i te kau vana. Kootou hakatonu koi ki kootou, kitau ma te kooina naa illoa kootou ni kauatu TeAtua. ⁴ Te haitino tetama e takoto telopo tamaa kina ekkee naa heheuna laatou. ⁵ Te haanauna Christraa e tiputipu hoki peenaa. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se haitino koi tokotasi i Christ, itaatou e heheuna hakapaa pee kotelopo tamaa kina te haitino tokotasi.* ⁶ Taatou ki massike no haia taatou te kau heuna TeAtua nikaumai ki taatou. Ki mee taatou e tukua ki hakaara naa taratara TeAtua, taatou ki hakaara tonu tautari ki naa illoa e ttaka ma taatou. ⁷ Ki mee taatou e tukua ki heunatia naa heuna aaraa tama, taatou ki heunatia taatou. Ki mee taatou e tukua ki akonaki te henua, taatou ki akonaki hakaraaoi te henua. ⁸ Ki mee taatou e tukua ki saapai ki aaraa tama, taatou ki saapai ki aaraa tama. Ttama e vvae ana hekau ma telaa tama raa ki vvae ma te manava laaoi. Te hakamau raa ki heheuna hakaraaoi. Ttama e manava laaoi ki te kau tama raa ki hai ma te hiahia.*

⁹ Kootou ki hakasura te manava laaoi maaoni ki aaraa tama. Kootou ki tiiake te tiputipu see tonu. Tauhia kootou te tiputipu e taukareka. ¹⁰ Manava laaoi i aaraa tama, i teenaa nitaaina kootou i telotu. Kootou ki haitaina laaoi ka hakanau inaa taaina kootou. ¹¹ Kootou see heheuna matanaennea. Kootou ki heheuna hakappuru ki lavaa kootou naa heuna TeAriki. ¹² Kootou ki nnoho hakauaua kattari ki TeAriki. Kootou ki nnoho seemuu inaa uru kootou ki te kau haaeo. Kootou ki taku ki TeAtua i naa saaita hakkaatoa. ¹³ Vvae naa hekau kootou ma naa taaina kootou i telotu e nnoho hakaaroa. Kootou ki hakauru te kau tama ki lotu naa hare kootou.

¹⁴ Kootou ki taku ki TeAtua ki aroha Ia ki naa tama e lotoffaaeo i kootou. Kootou ki see taku ki TeAtua ma ki hai haaeoina naa tama.* ¹⁵ Ki mee nitama e fiafia, kootou hoki ki fiafia ma laatou. Aa ki mee

* 12.5 1 Cor 12.12 * 12.8 1 Cor 12.4-11 * 12.14 Mt 5.44; Lk 6.28

nitama ettani, kootou hoki kittani hakapaa ma laatou. ¹⁶ Aroha ite kautama hakkaatoa. Kootou see hikkahi maa kootou nitama hakamau. Kootou ki kapa no mee naa tamaa heuna naa tamavare. Kootou see mannatu maa kootou e atammai are i aaraa tama.*

¹⁷ Ki mee nitama e mee nivana hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu no mee hoki ni vana hakallika ki laatou. Seai. Kootou ki hakasura te tiputipu te henua e mmata maa e taukareka. ¹⁸ Kootou ki tautari ki te tiputipu e taukareka, ki nnoholaoui kootou ma naa tama hakkaatoa. ¹⁹ Ki mee kootou e hai haaeoina nitama, kootou see ffuri atu no mee nivana hakallika kilaatou. Kootou ki tiiake TeAtua ki huriake soko ia no kauake ana haaeo ki naa tama naa. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te Ariki e taratara peenei: Nau ma ki painnaki ma naa tama e hai haaeoina laatou aaraa tama."* ²⁰ Te Laupepa Tapu raa e taratara hoki maa, "Ki mee se tama e tautau haaeo koorua e hiikai, kauatu ni kaikai maana kikai. Ki mee a ia e hiiunu, kauatu se vai maana ki unu. Naa tama naa ma ki nnapa i naa sosorina laatou soko laatou ki mee kootou e hakasura te tiputipu nei."* ²¹ Kootou roorosi ki see hakahiti te tiputipu see tonu raa i aruna te tiputipu e tonu e taka ma kootou. Seai. Kootou ki hakahitia kootou te tiputipu see tonu raa ki te tiputipu e tonu.

13

Hakannoo ki naa hakamau

¹ Te henua hakkaatoa ki hakannoo ki naa hakamau laatou e roorosi ilaatou. See hai henua e hakanoho ana hakamau soko laatou. Naa hakamau naa henua ite ssao nei nitama ni hakanohoria TeAtua. ² Tetama esahe naa taratara naa hakamau raa, a ia e sahea hoki a ia naa taratara TeAtua. A ia naa ku hakasara kiaa ia soko ia. ³ Naa tama e sosorina hakallika raa ma ki nnoho ka mattaku i naa hakamau naa henua laatou. Naa tama e sosorina taukalleka raa ia, laatou ma ki nnoho see mattaku i naa hakamau laatou. E aa? Kootou e fiffai maa kootou ki see mattaku i naa hakamau kootou? Teenaa, aa kootou ki sosorina taukalleka ki fiffai naa hakamau kootou raa i kootou. ⁴ Naa hakamau raa nitama etukua TeAtua ki roorosi i kootou. Tevana ia kootou ki mattaku ilaatou kimee kootou e sosorina hakallika. Ite aa inaatama naa elayaa tetaa kootou. Naa tama naa ni tukua TeAtua ki roorosi atu hakaraa oi iloo ki see sosorina hakallika kootou. ⁵ Teenaa kootou ki hakannoo ki naa taratara naa hakamau. Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi maa i kootou e mattaku i TeAtua. Seai. Kootou ki hakannoo ki naa taratara naa tama naa i kootou e illoa maa teenaa ko te tiputipu e tonu.

* 12.16 Prov 3.7 * 12.19 Deut 32.35 * 12.20 Prov 25.21-22 (LXX)

⁶ Teenaa ko te vana e taukareka ai maa kootou kipesi naa takis kootou. Naa hakamau raa ni tama e tukua TeAtua ki ao naa takis naa tama naa henua hakkaatoa. ⁷ Kootou kipesi ni aa laatou e vanaatu maa kootou kipesi. Ki mee laatou e mee maa kootou kipesi ni takis, kootou kupesi naa takis. Ki mee laatou e mee maa kootou kipesi ni mane, kootou kupesi mane. Ki mee kootou etau te mattaku i naa tama naa, kootou ki mattaku i laatou, aa ki mee kootou e tau te hakanau i naa tama naa, kootou ki hakanau i laatou.*

Manava laaoi i telaa tama

⁸ Kootou kisua kootou naa mee naatama nitoa kootou. Kootou hoki ki manava laaoi i telaa tama. Te tama e manava laaoi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa Loo TeAtua. ⁹ E mee naa Loo e hakatuu maa, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama; kootou see taatama; kootou see kailallao; kootou see oti manava i naa mee telaa tama.” Naa Loo nei ma aaraa Loo hoki e takkoto hakkaatoa ilaro te Loo tokotasi: “Manava laaoi i telaa tama pee ko koe e manava laaoi iaa koe soko koe.”*
¹⁰ Ki mee te tama raa e manava laaoi i telaa tama raa, a ia ma ki see hai vana e hakallika ma ki oti ku mee ki te tama naa. Te tama e manava laaoi i telaa tama raa ko te tama e tautari ki naa taratara hakkaatoa naa Loo Moses.

¹¹ Kootou kitautari ki naa taratara nei i kootou e illoa maa te ssao raa ku tae ki maffuru kootou no ara. Kootou see mannatu maa te ssao naa koi mmao pee ko naa mannatu kootou imua, i te saaita kootou ni kaamata te lotu i TeAtua.
¹² Ssao nei ku mee pee ko naa hakattea te ata ki maarama. Taatou kitiiake naa sosorina taatou nimee i te saaita te mee raa koipoouri, itaatou nei kunnoho i te maasina elasi. Taatou ki massike ma naa hana te maasina nei.
¹³ Taatou kisosorina taukalleka ma ni tama te ao, see unu mahi naa vaimmara ka hai huri, see hakatautau ma telaa tama, aa see manava ssano i telaa tama. ¹⁴ Kootou massike ma naa hana TeAriki Jesus Christ, aa kootou ku tiiake naa sosorina hakannapa kootou e tautari ki te hiihai naa tino kootou.

14

Kootou see hakatonutonu telaa tama

¹ Haisoa ki naa tama te lotu teelaa see haimahi naa lotu laatou i TeAtua. Kootou iaa see mee ma ki hakatautau kootou maa ilaatou see mee naa mannatu laatou pee ko kootou. ² E mee aaraa tama e hakataakoto maa laatou e ttana te kkai naa kaikai hakkaatoa. Naa tama see haimahi naa lotu laatou i TeAtua raa see kkai naa pukunohi naa manu. Laatou e kkai koi naa laulaakau. ³ Ttama e ttana

* 13.7 Mt 22.21; Mk 12.17; Lk 20.25 * 13.9 Ex 20.13-15,17; Deut 5.17-19,21; Lev 19.18

te kai te kau kaikai raa ki see taratara haaeo i naa tama ekkai koi naa lau laakau. Peelaa hoki, naa tama ekkai koi naa lau laakau raa ki see tarataraina laatou naa tama e ttana tekkai te kau kaikai. Ite aa, ilaatou nitama hoki TeAtua.
 4 Kootou ko ai kitarataraina kootou naa tama e heheuna maa telaa tama? Teelaa are ko te hakamau naa tama naa teelaa ma kittapa ma naa tama naa ettuu mmau aa ma sei. Aa naa tama naa ma kittuu mmau i TeAriki elavaa te hakatuu laatou ki mmau.

5 E mee aaraa tama e hakamaatino laatou aso ma se aso hakamau laatou. Aaraa tama iaa e mannatu maa naa aso hakkaatoa e hakatau peellaa. Taatou ki taaohi ki naa aso taatou e maanatu maa ni aso ellasi taatou. 6 Ttama e tuku tana aso raa, aia e tuku maa teenaa tana aso ki hakanau i TeAriki. Ttama ettana tekai te kau kaikairaa, aia ekai kihakanau ia i TeAriki, iteenaa nikaikai TeAtua e kauake. Ttama e mattino ana kaikai see kai raa e hakanau hoki i TeAriki i ana kaikai e kauake TeAtua ma kikai.*

7 See hai tama e ora i tana hiihai soko ia. See hai tama hoki e mate i tana hiihai soko ia. 8 Taatou nei e ora i te hiihai TeAtua. Taatou hoki e mmate i te hiihai TeAtua. Ni-aaina maa taatou e ora, sei maa taatou e mmate, taatou nei ni tama TeAriki. 9 Christ ni mate no masike hoki ki noho ia ma ko TeAriki naa tama e ora ma naa tama e mmate. 10 Teenei e vanaatu ai nau ki kootou naa tama ekkai koi naa lau laakau: Kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama. Aa kootou naa tama ekkai te kau kaikai, kootou ki see tarataraina kootou aaraa tama e lotu i TeAriki. Taatou hakkaatoa ma kittuu imua te Hakatonu TeAtua.*

11 Te Laupepa Tapu raa e hakatuu peelaa:

“TeAtua e taratara peenei, ‘I taku noho e noho nei, naa tama te maarama nei ma ki hakamaruu ki naa turi laatou no lotu kiaa nau.

Naa tama raa hakkaatoa ma ki illoa ka taratara maa nau nei ko TeAtua maaoni.’”*

12 Taatou hakkaatoa ma ki hakaari ki TeAtua maa ni aa taatou ni mee ki naa ora taatou.

Kootou see hakkoro telaa tama ki ppena naa haisara

13 Taatou ki see tarataraina taatou telaa tama ma se tama haisara. Sei. Kootou ki see ffuri no mee ni vana ki usuhia naa tama naa ki tautari ki te tiputipu naa. Kootou ki tokonaki ki laatou, ki see hakassara ni vana maa laatou.

14 Nau e taka ma TeAriki Jesus Christ. Teenaa nau e iloa maa te kau kaikai hakkaatoa e taukalleka koi tekkai. Tevana iaa, ki mee se tama e maanatu maa e mee ana kaikai e hakallika tekkai, naa kaikai naa e hakallika kiaa ia soko ia. 15 Kootou seekkai naa kaikai kootou naa imua naa tama naa ma ki mamannatu tammaki laatou. Teenaa sei se maanatu e sura mai i te manava aroha. Kootou see mee ma ki hakallika te hakataakoto naa tama ni mate ai

* 14.6 Col 2.16 * 14.10 2 Cor 5.10 * 14.11 Is 45.23 (LXX)

Christ raa i naa kaikai kootou ekkai. ¹⁶ Kootou see mee ma kitaratara hakallika te henua i naa mee kootou emee maa e taukalleka. ¹⁷ Te Nohorana TeAtua raa seai se kina ennoho taatou ka mamannatu ki naa kaikai taatou ekkai ma naa mee taatou e unu. Te Nohorana TeAtua raa se kina te tiputipu etonu, te noholaaoi, aa te hiahia. Teenaa se tiputipu e kaumai TeAitu Tapu. ¹⁸ Saaita te henua e heheuna maa Christ ka tautari ki te tiputipu nei raa, teenaa TeAtua ma ki hiahia ilaatou. Aaraatama hoki ma ki hakanau ilaatou.

¹⁹ Taatou ki heheuna hakamattoni ki haia taatou naa mee e hakasura telaaoi, aa naa mee elavaa te hakatipu ake te illoa naa taaina taatou i TeAtua. ²⁰ TeAtua ni hakasura te kau vana ki illoa maaoni te henua hakkaatoa iaa Ia. Kootou see seua kootou tana vana e mee naa. Niaaina maa te kau kaikai e taukalleka tekkai raa, kootou e ssara ki mee maa kootou ekkai naa kaikai imua naa tama e mannatu maa naa kaikai naa e hakallika tekkai. Te ara naa e sara, ilaatou ma ki tautari ki kootou no ssara. ²¹ E taukareka maa kootou ki seekkai naa pukunohi naa manu ka unu naa vaimmara, ki see mamannatu tammaki naa taaina ma naa kave kootou. ²² Taaohi kite mee kootou e illoa maa etonu ite mee nei, ki takoto iloto kootou ma TeAtua. Naa tama e ttaka ka illoa maa naa sosorina laatou e ttonu raa ma ki ttaka ka fiafia. ²³ Tevanaiaa kimee naatama raa emannatu tammaki i naa kaikai laatou ekkai, laatou e ssara i naa karamata TeAtua kimee maa laatou ekkai naa kaikai naa. I te aa, i naa vana naa tama naa emeeraa, see hanotonu ma naa hakataakoto laatou. Naa vana hakkaatoa taatou emee, aa see hanotonu ma naa hakataakoto taatou raa, naa vana naa e ssara.

15

Tokonaki ki telaa tama

¹ Taatou naa tama e haimahi naa hakataakoto taatou i TeAtua raa ki tokonaki ki naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou. Taatou ki see mannatu koi ma kissee te taukareka maa taatou soko taatou. ² Taatou kissee se taukareka maa naa taaina taatou, ki hakatipuina naa tama naa kite hakataakoto etonu. ³ I te aa, Christ ni see mee ana vana ma kissee tana taukareka soko Ia. Te Laupepa Tapu raa emee maa, “Te kau haaeo kootou ni kauatu naa tama te maarama nei ni pesi mai hakkaatoa kiaa nau.”[☆] ⁴ Naa taratara hakkaatoa e takkoto iloto te Laupepa Tapu raa ni sissia ki tokonaki ki taatou ki nnoho hakalavatoa taatou, ki hai mee e taaohi manava ai taatou. ⁵ TeAtua soko Ia e tokonaki ki taatou ki nnoho hakalavatoa taatou. A Ia e tokonaki atu ki ttaka kootou ma te hakataakoto tokotasi ka tautari kite tiputipu Jesus Christ. ⁶ Kootou

☆ 15.3 Ps 69.9

hakkaatoa ki hakanau hakapaa i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ.

Te Lono Taukareka ki naa tama naa henua sara

⁷ Haisoa ma aaraa tama pee ko Christ e haisoa ma kootou. Teenaa naa tama hakkaatoa ma ki hakanau i te inoa TeAtua. ⁸ Christ ni hakasura iho no haia naa heuna naa Jew raa ki hanotonu ma naa taratara TeAtua ni purepure ki naa tippuna laatou imua. ⁹ Aia ni mee peenei hoki ki massike naa tama naa henua sara no hakanau i te manava aroha TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e mee maa: "Nau ma ki hakauru ma naa tama naa henua sara no hakanau i too laaoi.

Nau ma ki huahua hakanau i too inoa."*

¹⁰ E mee hoki ana taratara peelaa:

"Kootou naa tama naa henua sara, kootou massike no hakauaua ma naa tama TeAtua!"*

¹¹ Aaraa taratara e mee hoki peelaa:

"Hakanau i te laaoi TeAriki, kootou naa tama naa henua sara.

Te henua katoo ki hakanau iaa Ia!"*

¹² Isaiah hoki ni taratara peelaa:

"Te mokopuna Jesi tokotasi ma ki hakasura iho.

Aia ma ki noho hakamaatua i naa tama naa henua sara.

Naa tama naa ma ki taaohi manava katoo iaa Ia."*

¹³ Nau e taku ki TeAtua, te tama e taaohi manava ai taatou, ki haaoa kootou kite manava hiahia ma te manava te noho laaoi ki naa hakataakoto tonu kootou iaa Ia. Teenaa ki hakatipuina naa manava kootou ki naa mahi TeAitu Tapu.

Naa heheuna Paul

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei, taku manava e taukareka iaa nau e iloa maa kootou ennoho taukalleka, aa kootou hoki ku illoa i te kau vana. Teenaa elavaa ai kootou te akonaki aaraa tama. ¹⁵ Tevana iaa kootou e kkite iaa nau e mattino aku mee e taratara haimahi atu iloto taku pas nei. Teenaa ko aku taratara ni kauatu imua. Nau see mataku te kauatu naa taratara naa i teenei ni heuna e kaumai TeAtua. ¹⁶ Nau se tama e mee naa heuna Jesus Christ. Nau e heheuna ma se maatua te lotu e hakaeta te Lono Taukareka TeAtua ki naa tama naa henua sara, ki mee naa tama naa ma se mee e taukareka e hakaara ki TeAtua, e hakatapuria ake TeAitu Tapu.

¹⁷ Nau etau te hakatanata maa naa heuna TeAtua e kaumai maki heunatia a nau, iteaa, nau e iloa maa Jesus Christ etaka ma nau. ¹⁸ Nau ma ki see ppore. Nau ma ki tarataraina a nau te kau vana Christ ni hakasuratia a nau. Teenaa ni illoa maaoni ai naa tama naa henua sara raa no tautari ki naa taratara TeAtua.

* 15.9 2 Sam 22.50; Ps 18.49 * 15.10 Deut 32.43 * 15.11 Ps 117.1 * 15.12 Is 11.10 (LXX)

Laatou nillono iakutaratara nikauake kakkite laatou iaku sosorina. ¹⁹ Laatou nikkite hoki itelopo vana ni hakassura iloto naa mahi TeAitu Tapu TeAtua. Te Lono Taukareka i Christ nei ni tarataraina a nau i Jerusalem no tae ki Ilirikum, i telaa vasi Masedonia. ²⁰ Nau e hakamakkii iloo ki hakataea te Lono Taukareka nei ki naa tama naa henua seki llono i Christ. Nau e hiihai maa nau nei ko te tama maa e hakaea naa taratara nei kilaatou. ²¹ E mee pee ko naa hakatuu mai te Laupepa Tapu raa peela, "Naa tama ni see hakailotia ki illoa iaa Ia raa ma ki kkite. Naa tama ni see llono raa ma ki massaro."*

Paul e hiihai maa ia ki hano ki Rome

²²⁻²³ Nau ni noho ka maanatu i te lopo saaita ma ki hanatu nau ki Rome, tevana iaa nau ni sei iloo se saaita nilavaa te hakasura atu. Teenei aku heuna inaa matakaaina nei ku oti.* ²⁴ Nau nei ku tokatoka koi ki hakasura atu nau no noho setamaa saaita maa kootou, itenei se maanatu nitaka mailoo ma nau imua. Nau e maanatu maa nau kitaaatu nommata ikootou itaku saaita e hano ki Spain, ki tokonaki mai kootou kiaa nau. ²⁵ Ite saaita nei raa, nau e hano ki Jerusalem no heunatia naa heuna telotu i te kina naa. ²⁶ Naa tama telotu i Masedonia ma Akaiaraa e ssiko mane ki hakaara ki naa tama telotu ennoho hakaaroa i Jerusalem.* ²⁷ Teenei se maanatu laatou sokolaatou. Te maanatu laatou nei etonu, iteaa, ilaatou etau te vaevae naa mee laatou naa ma naatama ennoho hakaaroa. Teenaa inaa tama naa henua sara raa nikauake laatou taukareka, ite vasi telotu, naa Jew. Peela hoki, naa tama naa henua sara raa e tau te ssiko mane ki tokonaki ki naa Jew.* ²⁸ Taku saaita ku oti te kauake naa mane laatou raa, nau ma ki hano ki Spain. Teenaa ko taku saaita ma ki taa atu nommata ikootou. ²⁹ Nau e iloa peela maa Christ ma ki kauatu te kau mee e taukalleka ki kootou itaku saaita ma ki hakasura atu.

³⁰ Aku taaina. Iloto te Inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, aa ma telaoi TeAitu Tapu etakoto iloto naa manava kootou, nau e hiihai maa kootou ki taku hakapaa taatou ki TeAtua ki tokonaki mai ki aku heuna e mee nei. ³¹ Kootou ki taku ki TeAtua ki roorosi mai ki see mee pakavaina nau naa tama se lotu ennoho i Judea. Kootou ki taku hoki ki TeAtua ki haia naa tama elotu i Jerusalem raa ki saapai mai ki aku heuna ma ki mee i te kina naa. ³² Ki mee TeAtua e hiihai, nau ma ki hakasura atu ma te hiahia nommata ikootou, ki hakamarooroo nau hakaraaoi. ³³ TeAtua e tokonaki kitaatou kinnoholaoi taatou. A Ia kinoho ma kootou hakkaatoa. Amen.

* **15.21** Is 52.15 (LXX) * **15.22-23** Rom 1.13 * **15.26** 1 Cor 16.1-4 * **15.27** 1 Cor 9.11

16

Paul e purepure ki naa tama i Rome

¹ Nau e hiihai maa kootou ki illoa i maatou kave, Fiibi, e heheuna i te lotu i Senkria. ² Kootou mmata atu hakaraaoi kiaa ia i te inoa TeAriki, i kootou ni tama TeAtua. Kootou tokonaki atu ki ana heuna. A ia ni mmata ake hakaraaoi iloo ki maatou ma telopo tama hoki.

³ Nau e purepure atu ki Priscilla ma Aquila, takarua e heheuna maatou hakapaa inaa heuna Jesus Christ.*

⁴ Laaua pui mmate itaku saaita ni hakasaoria laaua. Nau e llee iloo takumanava ilaaua. Naa tama naa lotu inaa henua saraa ehakanau hoki ilaaua. ⁵ Nau e purepure hoki ki naa tama elotu laatou i te hare laaua.

Nau e purepure kitaku soa, Epenetus, te tama mua i te matakaaina Asia ni iloa i Christ. ⁶ Nau e purepure ki Mary, te tama ni heheuna haimahi maa kootou. ⁷ Nau e purepure ki Adronikas ma Junias, takarua Jew ni mmoe maatou iloto te hare karapusi. Naa aposol raa e illoa ilaaua. Laaua ni illoa i Christ imua i taku saaita ni iloa i Ttama naa.

⁸ Nau e purepure ki Ampliatus, taku soa iloto TeAriki.

⁹ Nau e purepure ki Urbanus, ttama e heheuna ma taatou i Christ. Nau e purepure hoki ki Stakis, taku soa. ¹⁰ Nau e purepure ki Apeles, i aa ia e taka hakamau ma Christ. Nau e purepure ki naa tama te haanauna Aristobulus. ¹¹ Nau e purepure ki Herodion te Jew, aa ma naa taaina taatou i Christ iloto te haanauna Narsisus.

¹² Nau e purepure ki Trifina ma Trifosa, takarua e ttaka iloto naa heuna TeAriki. Nau e purepure atu ki taku kave, Persis, ttama ni mee telopo heuna maa TeAriki. ¹³ Nau e purepure ki Rufus te tama e llasi ana heuna ni mee maa TeAriki.

Nau e purepure hoki ki tana tinna, ttama ni mmata ake hakaraaoi iloo kiaa nau ma se tino tama aana.*

¹⁴ Nau e purepure hoki ki Asinkritus, Flegon, Hermes, Patrobas, Hermas, aa ma naa taaina hoki taatou e ttaka ma laatou. ¹⁵ Nau e purepure ki Filologus ma Julia, Nerus ma tana kave, aa ko Olimpasi ma naa tama kato TeAtua e nnoho laatou.

¹⁶ Kootou ki ffuri no purepure ma naa taaina kootou i te kina naa. Naa tama hakkaatoa elotu i te kina nei e purepure atu ki kootou.

Naa taratara hakaoti Paul

¹⁷ Aku taaina. Nau ku hakaapo atu te taratara nei: Kootou roorosi hakaraaoi iloo inaa tama e ttaka ka usuusu tama no mee naa tama raa ki ffuri no see lotu i TeAtua. Naa taratara hakallesi naa tama naa e kkee ma naa akonaki ni kauatu ki kootou. Kootou

see hakatauppiri atu ki naa tama peenaa. ¹⁸ Naa tama naa seai nitama e heheuna maaoni itaatou Ariki, Christ. Seai. Laatou maraa e heheuna koi inaa kaikai laatou e fiffai. Laatou ma ki usuhia laatou telopo tama taukalleka ki ffuri naa mannatu laatou. ¹⁹ Tevanaiaa, te henua hakkaatoa ku oti te llono inaa tautari hakaraa o iloo kootou ite Lono Taukareka. Teenei ehiahia ai nau i kootou. Nau ehiihai maa kootou ki atammai inaa mee e taukalleka, tevanaiaa kootou ki see atammai inaa mee e hakallika. ²⁰ TeAtua e tokonaki ki kootou ki nnoho laaoi kootou. A Ia ma ki repua a Ia te pisouru Satan ki maseu ilaro naa vae kootou.

Telaaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²¹ Timothy, tetama e heheuna ma nau ite kina nei e purepure atu ki kootou. Naa Jew hoki e nnoho i te kina nei, Lusius, Jason, aa ko Sosipater e pureppure atu ki kootou.✠

²² A nau, Tertius, tetama e sissii naa taratara Paul nei, e purepure atu ki kootou hakkaatoa.

²³ Gaius, tetama maraa elotu maatou itana hare raa e purepure atu ki kootou. Erastus hoki, tetama e roorosi naa mane te henua nei, laaia ma Kwartus te taina maatou, e pureppure atu ki kootou.✠ ²⁴ [Telaaoi taatou Ariki, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa. Amen.]

Paul e taku hakanau i TeAtua

²⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua! A Ia e lavaa te saapai atu kilotu maaoni kootou pee kote Lono Taukareka Jesus Christ e hakaea ai nau. Te Lono Taukareka nei ni huuina imua. ²⁶ Saaita nei te Lono nei ku hakailotia mai TeAtua ki naa tama te maarama nei. Naa taratara naa e takkoto iloto naa laupepa naa pure TeAtua raa ni sissii. TeAtua ni heunatia a Ia anapure raa ki hakailotia te Lono Taukareka nei ki naa tama te maarama nei hakkaatoa, teenaa ki illoa hakaraa o i laatou katoo no tautari kiaa Ia.

²⁷ Taatou ki hakanau itaatou Atua maaoni, teenaa ko TeAtua tokotasi e atamai i te kau vana. Taatou ki hakanau ia Ia i te kau saaita i te ara Jesus Christ ni pena nei! Amen.

1 CORINTHIANS

TE PAS MUA PAUL KINA TAMA TE LOTU IKORINT

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas mua Paul kinaatama telotu iKorint ni sissii kitaratara inaa vana see ttonu teelaa e ssura itelotu Paul ni hakamasike iKorint, teenaa naa ora ma naa hakataakoto naa tama telotu ite kina naa ku see taukalleka pee ko imua. Korint se matakaaina elasi iGreece enohoria naatama inaa henua hakkaatoa, teenaa ko te matakaaina hakamau iAkaia, se henua e takoto ilaro te kaaman Rome. Te henua e hakatuu naa sitoa laatou ka mee te kau heuna ki ssee mane ite matakaaina naa, aa naa tama ite kina naa e ahu sara iloo ite tiputipu teelaa ninnoho mai iloo ma laatou imua; te sosorina haihuri teelaa e hai te henua ki naa haitino laatou raa elasi ite matakaaina naa, aa te kau lotu e ssura hoki ite kina naa.

Te aposol nei e hakatahito ana taratara raa ki naa mee pee ko naa nnoho maavae naa tama TeAtua aa ma te tiputipu haihuri teelaa elasi iloto telotu. Aia etaratara hoki ite tiputipu te aavana, te tiputipu te hakataakoto ttama, te tiputipu ki tautari iloto te lotu, naa mahi TeAitu Tapu, aa ite saaita TeAtua ma ki hakamasike te mate. Aia etaratara hakamattoni lokoi i naa taratara iho te Lono Taukareka raa inaa vana nei.

Sapta 13 etaratara maa te manavalaoi raa ko te oti hakaoti i naa tiputipu TeAtua ki ana tama, aa e tammaki iloo naa tama teelaa e tokatoka inaa taratara TeAtua raa e illoa ite sapta nei.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–9

Te lotu e nnoho maavae 1.10—4.21

Ttiputipu te haihuri ma te nnoho laaoi naa haimaatua 5.1—7.40

Ttiputipu naa tama e lotu ma naa tama see lotu 8.1—11.1

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama TeAtua 11.2—14.40

Te saaita Christ ma naa tama e lotu iaa Ia raa ma ki hakamassikeria TeAtua ite mate 15.1–58

Te tokonaki ki naa tama te lotu e nnoho i Judea 16.1–4

Naa taratara hakaoti Paul 16.5–24

¹ Anau Paul, nikannaatia TeAtua itana hiihai ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ. Maaua ma taatou taina, Sostenis, ² e sissii atu tepas nei ki kootou, naa tama TeAtua e nnoho ite matakaaina Korint, naa tama nikannaatia ki mee ma nitama ettapu TeAtua. Naa ora kootou ettapu ikootou ehakannoo ki naa taratara Jesus

Christ; teenaa ko kootou hakapaa ma naa tama i naa kina hakkaatoa teelaa elotu ki TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia naa se Ariki taatou, aa se Ariki hoki laaou.*

³ TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ e roorosi hakaraaoui iloo ki kootou ki nnoho kootou ma telaaoui.

Naa mee e taukalleka i Christ

⁴ Nau e hakanau peenaa i taku Atua i tana laaoui ni kauatu ki kootou, i kootou e hakapaa ma Jesus Christ. ⁵ I te aa, i teenaa kote lotu kootou i Christ naa teelaa e kaatoa ai te kau vana e taukalleka i kootou. Kootou kullau te hakaea ana taratara hakkaatoa, aa kootou hoki ku illoa i te kau vana hakkaatoa. ⁶ Naa taratara maatou ni hakaea atu i Christ raa ku mmoe kakkapi iloto naa manava kootou, ⁷ teenaa naa mee e taukalleka hakkaatoa TeAitu e hookii raa e nnoho ma kootou, i naa nnoho kootou ka ttari ki te ssao Jesus Christ ma ki hakasura mai. ⁸ A Ia ma ki tokonaki atu ki lotu maaoni kootou no tae ki te hakaoti ana, teenaa ki see haisara kootou i te aso e lasi taatou Ariki, Jesus Christ. ⁹ Taatou ni kannaatia TeAtua, te Tama etonu, kittaka taatou ma tana Tama, TeAriki Jesus Christ.

Kootou see hakatauttau soko kootou

¹⁰ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taratara atu ki kootou iloto te inoa Jesus Christ, kitaratara kootou ki te taratara tokotasi, ki see hakatauttau kootou. Kootou ki meeme hakapaa ki see nnoho maavae kootou. Kootou ki nnoho hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. ¹¹ E mee naa tama i te haanauna Chloe nitaratara mai maa kootou maraa e hakatauttau soko kootou. ¹² Te taratara raa e mee maa kootou e hakatauttau i naa tama kootou e hai maa kootou etautari. E mee aaraatama i kootou e taratara peela, “Maatou e tautari ki Paul.” Aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Apollos.” Aaraa tama e mee maa, “Maatou e tautari ki Peter.” Aa aaraatama e mee maa, “Maatou e tautari ki Jesus Christ.”* ¹³ Te haitino Christ ku vaaea kootou peehea? Kootou e mannatu maa teelaa ko Paul raa ni mate i aruna te kros ki hakassaoria kootou? Kootou e mannatu maa kootou ni too te hakaukau tapu ki mee kootou ma ni disaipol Paul? Seai iloo!

¹⁴ Nau e hiahia i TeAtua ia nau seai aku tama ni hakaukkau. Taku takarua koi ni hakaukkau raa, teenaa ko Crispus laaua ma Gaius.* ¹⁵ See haitama e lavaa te taratara maa ia ni hakaukauria ma se disaipolaaku. ¹⁶ (Ni maaoni, Stefanas ma tana haanauna raa hoki ni hakaukau tapuria a nau, tevana ia nau see hakamaarona maa nitama hoki aaku ni hakaukau tapu.)* ¹⁷ Nau ni see heunatia Christ ma ki hano nau no hakaukau tapu

* **1.2** Acts 18.1 * **1.12** Acts 18.24 * **1.14** Acts 18.8; 19.29; Rom 16.23

* **1.16** 1 Cor 16.15

te henua. Nau ni heunatia are ki hakaēa te Lono Taukareka. Nau seetarata pēe kōnaatama e hikkahi maa laatou e illoa i te kau vana, i aa nau see hiihai maa te mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia ma se mee vare koi.

Naa mahi ma te atamai TeAtua e takkoto i Christ

¹⁸ Tetarata ite mate Jesus Christ i aruna te kros raa e haia naatama e nnohopouriraa ma setarata vvare. Tevana iaa te tarata naa ki taatou, naatama essao no ora raa, teenaa kōnaa mahi TeAtua. ¹⁹ Naa tarata e takkoto i te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te illoa naa tama e hai maa laatou e atammairaa makiseua a nau, aa see haitama ma ki hii hakannoo ki naatama e hai maa laatou e illoa i te kau vana.”[☆]

²⁰ Teehea naatama e atammai? Aa teehea naatama e illoa i te kau vana? Teehea naatama e hai maa laatou e llau te tarata i naa vana te maarama nei? TeAtua ku oti te hakailoamai maa te atamai naatama te maarama nei se atamai naa vvare![☆]

²¹ TeAtua e atamai, teenaa e puuia ai a Ia naa hakataakoto naa tama te maarama nei ki see lavaa naa tama naa te illoa iaa Ia. Te henua e hai maa tetarata TeAtua e hakaēa maatou nei, setarata vvare koi. Tevana iaa naatama e hakataakoto tonu ki te tarata nei ni hakassaoria TeAtua no ora. ²² Naa Jew raa e fifai maa laatou ki kkite i naa mahi TeAtua, aa naatama teelaa sei ma ni Jew raa iaa, e fifai maa laatou ki atammai. ²³ Maatou iaa e tarataraina maatou te mate Christ i aruna te kros. Tetarata nei e mee ma se saakiri ki naa Jew, aa naatama teelaa sei ma ni Jew raa iaa, e hai maa te nei ni tarata vvare koi.

²⁴ Tevana iaa, naa Jew ma naatama teelaa sei ma ni Jew ni kannaatia TeAtua raa e illoa maa tetarata nei e hakailoamai ki taatou i te tiputipu Christ. A Ia naa kōnaa mahi aa te atamai TeAtua. ²⁵ Te atamai TeAtua teelaa e haia te henua ma se mee vare raa, elaka i aruna te atamai naatama te maarama nei. Te tiputipu TeAtua e haia te henua ma kote tino mmate TeAtua raa, e haimahi are i naa mahi naa tama te maarama nei.

²⁶ Aku taaina ma aku kave nei, kootou hakatuu ake ki naa tiputipu kootou imua, i te saaita kootou ni kannaatia TeAtua. Kootou ni see ilotia te henua ma ni tama e atammai, e haimahi, aa ma ni tama hakamaatua. ²⁷ TeAtua ni hirihiri naatama te henua e vana maa ni tama e vvare ka see illoa i te kau vana raa, ki hakannaparia naa tama e hai maa laatou e atammai. A Ia ni hiri hoki naatama see haimahi raa ki hakannaparia naatama haimahi.

²⁸ A Ia ni hiri naatama te henua e vana ma ni tama see ilotia raa ki seua naa mee te maarama nei e mannatu ma ni mee hakamau. ²⁹ Te mee nei e mee maa see haitama e tau

☆ **1.19** Is 29.14 (LXX) ☆ **1.20** Job 12.17; Is 19.12; 33.18; 44.25

te ahu imua naa karamata TeAtua. ³⁰ Tevana iaa kootou ku oti te toa TeAtua no hakapaaria ki Jesus Christ, teenaa ki tauhia kootou tana atamai e takoto i Christ. Taatou nei ku haia Ia kittonu naa ora taatou imua TeAtua. Teenaa taatou ku mee ma ko te kanohenua e tapu TeAtua, aa taatou ku hakassaoria i naa mahi te haisara. ³¹ Teenei e hakatuu ai naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, "Tama e hiihai maa ia e ahu, a ia ki ahu tonu i naa vana TeAtua ni mee."☆

2

Naa taratara i te mate Christ

¹ Akutaaina ma aku kave nei, taku saaita ni hanatu ki kootou no hakahea atu naa taratara i te hakamaaoni TeAtua teelaa see ilotia raa, nau ni see taratara hikkahi pee ko naa tama e ahu maa laatou e illoa i te kau vana. Seai. ² I taku saaita ni nnoho taatou raa, nau ni mee hakaoti taku maanatu maa nau ma ki sei aku taratara peelaa hoki ma ki taratara. Nau ma ki taratara tonu i te tiputipu Jesus Christ. Nau ma ki taratara lokoi i tana saaita ni mate i te kros. ³ Teenaa kotaku vana ni matanaena ai kappore nau i taku matakou i taku saaita ni hanatu.☆ ⁴ Taku saaita ni akonaki atu i naa tiputipu TeAtua, ka hakahea atu te Lono Taukareka raa, nau ni see taratara hakattoe i te atamai te tamavare. Seai. Nau ni taratara ki naa mahi TeAitu TeAtua. ⁵ Teenaa kootou see hakataakoto ki te atamai te tamavare, kootou e hakataakoto ki naa mahi TeAtua.

Te atamai TeAtua

⁶ Nau e kauake te taratara atamai raa ki naa tama ku mattua ma TeAitu TeAtua. Tevana iaa te atamai nei e kee ma te atamai te tamavare, aa teenei hoki sei ko te atamai naa hakamau eroorosi naa henua i te maarama nei. Naa mahi naa tama naa e o koi no mmate. ⁷ Te atamai e hakahea nau nei ko te atamai TeAtua ni hakalluu ki see ilotia naa tama te maarama nei. Saaita te maarama nei seki takoto raa, te atamai nei ni tukua mai hakaoti TeAtua ki kaumai taatou taukareka. ⁸ See hai hakamau i te maarama nei ni illoa i te atamai nei. Ki mee laatou ni illoa raa, TeAriki haimahi raa ni see taia are laatou no mate. ⁹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Naa mee see hai tama ni kkite ka llono, naa mee see hai tama ni mannatu ma ki oti ku ssura raa, teenaa ko naa mee TeAtua ni tuku maa naa tama elaa oia iaa Ia."☆ ¹⁰ Tevana iaa, teenei ko taatou nei ni hakailotia TeAtua i ana vana ni ffuu. Naa vana nei e hakailotia mai TeAitu TeAtua, iaa Ia e illoa i te kau vana TeAtua hakkaatoa. ¹¹ Teelaa kote aitukoi e takoto iloto te tama raa teelaa e illoa i naa mannatu hakkaatoa te Tama naa. Peelaa hoki, TeAitu TeAtua soko Ia e illoa i naa tiputipu kato TeAtua.

12 Taatou ni see toa taatou te aitu te maarama nei. Seai. Taatou ni toa are taatou TeAitu ni kaavea mai TeAtua, ki illoa taatou i naa mee hakkaatoa TeAtua ni kaumai ki taatou.

13 Teenaa, maatou see taratara ki naa taratara e akonakina mai i te atamai te tamavare. Teenei ni taratara e akonakina mai TeAitu TeAtua, teenei e ako ake maatou naa vana maaoni TeAtua raa ki illoa naa tama ettaka ma TeAitu TeAtua. 14 Naa tama see ttaka ma TeAitu TeAtua raa see hai tuuhana inaa mee etaukalleka TeAitu TeAtua. Naa tama naa see illoa maaoni inaa mee naa; teenaa ni mee vare koi kilaatou. I te aa, TeAitu Tapu koi e lavaa te hakaari mai naa tiputtipu naa mee naa. 15 Te tama e taka ma TeAitu Tapu raa e lavaa te hakatonutonu naa takkoto naa mee hakkaatoa, tevana iaa see hai tama e lavaa te hakatonusia a ia TeAitu Tapu. 16 Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,

“Ko ai te tama e iloa i te hakataakoto TeAtua?
Ko ai te tama e lavaa te akonaki ake kiaa Ia?”^{*}
Taatou iaa e ttaka ma te hakataakoto Christ.

3

Naa tama e heheuna i TeAtua

1 Aku taaina ma aku kave nei. Nau ni see lavaa te taratara atu ki kootou pee ko aku taratara ki naa tama ettaka ma TeAitu TeAtua. Nau ni taratara atu are pee ko kootou nitama te maarama nei, e mee ma ko naa tamalliki seki illoa hakaraa oi i TeAtua. 2 Nau ni haaunu kootou ki naa suusuu. Nau ni see kauatu naa kaikai e makattau, i kootou seki tau te kkai naa kaikai naa tama e mattua. Aa i te saaita nei loo raa, kootou seki tau te kkai naa kaikai naa.^{*} 3 I te aa, i kootou koi sosorina pee ko naa tama te maarama nei. E aa? Te manava ssano raa esura i kootou ka heheatu kootou soko kootou i te aa? Teenaa i kootou nitama te maarama nei, aa kootou e tautari ki naa tiputtipu te maarama nei. 4 Saaita kootou e mee peelaa, “Maatou e tautari ki Paul,” aa ka mee hoki aaraa tama peelaa, “Maatou e tautari ki Apollos.” Teenaa kootou ku sosorina pee ko naa tama te maarama nei.^{*}

5 Ko ai te tama ko Apollos? Ko ai te tama ko Paul? Maaua nei ni tamavare koi e heheunatia maaua naa heuna TeAtua e kaumai. Teenei ko maaua nei ni mee kootou no illoa i TeAtua. Maaua nei ekkee naa heuna maaua ni kaumai TeAtua, teenaa te tama koi e hai ki ana heuna ni kauake ki mee. 6 Nau ni tori te hualaakau, aa Apollos ni verevere taku mee ni tori, tevana iaa teelaa ko TeAtua raa e hakasomo te laakau naa.^{*} 7 Te tama e tori aa te tama e verevere raa, te takarua naa see hai heuna maaoni laua e mee. Te tama e heheuna maaoni raa ko TeAtua, iteelaa

^{*} 2.16 Is 40.13 (LXX) ^{*} 3.2 Heb 5.12-13 ^{*} 3.4 1 Cor 1.12 ^{*} 3.6 Acts 18.4-11,24-28

ko Ia raa e mee te hua laakau raa ki somo. ⁸ Naa heuna te tama e tori aa te tama e verevere raa e hakatau peellaa koi. Laaua ma ki suia TeAtua i naa heuna laaua ni mee naa. ⁹ Maaua nei e heheuna hakapaa i TeAtua. Kootou naa e mee pee ko te verena TeAtua.

Kootou hoki e mee pee ko te hare TeAtua. ¹⁰ I te illoa TeAtua nikaumai kiaa nau raa, nau ni haia a nau naa heuna tetihuna, teenaa nau e hakamoe naa mee ki kaamata te hare, aa telaa tama e hakatuu tettino te hare naa. Tevana iaa te tama koi ki mmata hakaraaoi iloo i ana penapena te hare naa. ¹¹ I te aa, i TeAtua kunaa tukua are a Ia Jesus Christ ma ko te pou hakamaatua koi tokotasi ki hakatuu ai te hare. See hai pou hakamaatua sara hoki elavaa te hakatuu ake. ¹² E mee naa tama ma ki penapena naa hare laatou ki naa kol, naa siliva, aa ma naa mee e taavi mmaha. Aaraa tama iaa ma ki ppena ki naa laakau kaoto ki naa lau. ¹³ Ssao Christ ma ki ahemai raa, te taukareka ma te mmau naa hare naa ma ki hakailotia iho ki taatou. I te aso naa, naa mee hakkaatoa te henua ni penapena i te maarama nei ma ki haaiteria kite ahi e ura, ki ilotia maaoni. ¹⁴ Ki mee setama epou tana hare kite pou hakamaatua nei no see lavaa tana hare raa te vela i te ahi raa, ttama naa ma ki haia hakaraaoina TeAtua. ¹⁵ Tevana iaa ki mee maa ni heuna setama e vvela, teenaa ana mee naa ma ki sei hakkaatoa; a ia tana tino iaa ma ki saio, e mee ma setama ni hakasao mai vaaroto te ahi e ura.

Te Hare Tapu TeAtua

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua, aa maa TeAitu TeAtua e takoto i kootou. ¹⁷ Teenaa, ki mee setama e seua a ia te Hare Tapu TeAtua raa, a ia ma ki seua hoki TeAtua. I te aa te hare TeAtua raa e tapu, aa kootou naa ko te Hare Tapu TeAtua.

¹⁸ Kootou kiese sosorina ma ko naa vvare. Ki mee setama i kootou e maanatu maa ia e atamai i naa vana te maarama nei, a ia ki tiiake te maanatu naa ki atamai maaoni a ia. ¹⁹ I te aa, te iloa e haia te maarama nei ma se atamai raa, teenaa se maanatu vvare i naa karamata TeAtua. E mee pee ko naa taratara mai Te Laupepa Tapu raa peellaa, "TeAtua e taikitia a Ia naa tama e atammai raa ki naa iloa laatou", ²⁰ aa telaa taratara e mee maa, "TeAriki e iloa maa naa mannatu naa tama e atammai raa ni mannatu vvare koi." ²¹ See hai tama ki ahu i naa vana naa tamavare te maarama nei e lavaa te ppena. Maaoni iaa naa mee hakkaatoa i te maarama nei ni mee kootou. ²² Paul, Apollos, aa ko Peter; naa tama te maarama nei, te ora ma te mate,

te ssao nei ma te ssao imuri, teenei ni mee hakkaatoa kootou.
 23 Aa kootou naa ni tama Christ, aa Christ se tama TeAtua.

4

Naa aposol Christ

1 Kootou kiilloa imaatou nitama eheheuna i Christ, teenaa naataratara huu TeAtuaraa nikaumai kitauhia maatou. 2 Te mee tokotasi naa tama eheheuna peenei ki mee raa, teenaa naa tama naa ki tautari lokoi ki naa vana te hakamau laatou. 3 Nau seailoo taku maanatu peelaa maa ikootou e hakatonutonu iaku tiputipu. Nau taku tino see iloa te hakatonutonu hoki taku tiputipu soko nau. 4 Taku hakataakoto e maarama, tevana iaa te mee naa see mee maa nau e tonu maaoni. Te Ariki raa kote tama e hakatonutonu iaa nau. 5 Aa teenaa, kootou see hakatonutonu telaa tama ite ssao nei, kootou ttari kitae mai Te Ariki. Te hakatonu hakaotiraa kittari kitae mai Te Ariki. Naa mee effuu etakkoto iloto te pouuri raa ma ki hakassura tia mai a la ki te maarama, aa ma ki hakassaa ina a la naa hakataakoto te henua ni ffuu. Ite saaita naa raa, TeAtua ma ki kauake ki laatou, te tama ana ahu, ki tau ma naa tiputipu laatou.

6 Akutaaina ma aku kave nei. Iakutaratara katoo ni mee imua notae mai kite saaita nei raa, e mee maa nau nitaratara koi imaa ma Apollos, tevana iaa naataratara naa elavaa te tokonaki atu ki kootou ki illoa kootou tetaratara e mee maa, "Tautari tonu ki naa taratara nisissia." See haitama ikootou kiahua ite tama, aa ka tuku haaeo i telaa tama. 7 Ko ai te tama ni mee ma ki noho hakamaatua koe i aaraa tama? Naa mee hakkaatoa e noho ma koe naa, teenaa sei ni mee aau ni kauatu TeAtua? Aa teenaa, koe see ahu, ite naa ni mee aau ni kauatu vare TeAtua.

8 Eaa? Kootou maaoni kukaatoa katoo naa mee kootou e fiffai? Kootou maaoni kuhai hekau? Kootou maaoni kunnoho hakamaatua imaatou? Nau earoha imaatou nei sei nitama hakamaatua, tevana iaa nau ehiihai maa kootou kinnoho ma nitama hakamaatua maaoni, ki nnoho atu maatou hoki ma nitama hakamaatua pee ko kootou. 9 Nau e mmata maa maatou, naa aposol TeAtua raa, ku tuku murina iloo TeAtua, pee ko naa tama e tukua ki taai ki mmate imua naa karamata te henua ma naa ensol hakkaatoa. 10 Te henua ku mmata maa maatou nitama koi e vvare, imaatou e tautari ki Christ. Kootou iaa e mee maa kootou e atammai ma ko Christ! Maatou e matanaenna, aa kootou iaa e hai maa kootou e haimmahi. Maatou see ilotia ma nitama, aa kootou iaa e hakanauria te henua i te kau saaita! 11 Kaamata mai imua notae kite ssao nei, maatou ettaka hiikkai kahiiunu peenei. Maatou ettara peenei ki naa hekau e hakallika; maatou e mee pakavaina

te henua, ka sassare huri maatou see haikina kinnoho.
 12 Maatou emmate hakaoti inaa heheuna mmahi maatou. Inaasaaita maatou etaratara hakallikaina raa, maatou ehakaahete taratara etaukareka. Inaasaaita maatou ehaihaaeo inaraa, maatou ennoho hakalavatoa koi.*

13 Inaasaaita maatou esasaakiria raa, maatou ehakaahena taratara laaoi. Etae mai iloo kite ssao nei raa, maatou ehaia te henua pee ko naa naoa laatou e ppesi; maatou nei ko naa mee haao i te kerekere nei.

14 Nau see sissiatu tepas nei makinnapa kootou. Seai. Nau ekauatu naa taratara nei kiakonaki kootou ma ko akutino tamalliki. 15 Niaaina maa kootou ettaka ma tesinahuru simata naatama eroorosi ikootou raa, kootou emee koi kootou tamana tokotasi. Teenaa ikootou ettaka ma Christ raa, nau nei ku mee ma ko kootou tamana, iaanau nihakaea atu te Lono Taukareka raa kikootou. 16 Nau ehiihai maa kootou kিতautari kিতaku tiputipu.*

17 Teenei e heunatia atu ai nau Timothy, taku tama ellee ai taku manava aa ehakannoo kinaavana TeAriki. Aia maki taratara atu i aku sosorina ite ora houu i Christ, teelaa e akonakina anau kinaatama katoote lotu inaikina hakkaatoa.

18 Aaraa tama ikootou nimeemee hakatannata ikootou nimannatu maa nau maki see hanatu nommata ikootou.

19 Kimee maa TeAriki ehiihai, nau maki see rooroa itakusaaita maki hanatu kikootou. Aa teenaa nau makissee kiiloa nau maa nimahi peehea naatama naa ettaka ma laatou, aa ma nitaratara peehea laatou ehai.

20 Ite aa, te Nohorana TeAtua raa seai sekina etakkoto koinaa taratara. Seai. Teenaa sekina naa mahi. 21 Te ara hea kootou e fiffai? Kootou e fiffai maa nau kihanatu no sarua kootou? Seai? Kootou e fiffai maa nau kihanatu ma te manava laaoi no haia hakaraao ina kootou?

5

Te tiputipu see ttonu iloto te lotu

1 Teelaa setaratara maaoniraa etere, maa te tiputipu hai huri raa elasi haao iloo iloto kootou; naa tamailoo see lotu i TeAtua raa see sura te tiputipu naa. Taratara raa e kaumai maa emee te tanata e moemoe ma te aavana houu tanatamana.* 2 Kootou eahu peehea ite tiputipu naa? Kootou etau tennapa ite tiputipu naa. Kerekereia te tanata naa kisse taka atu ki kootou.

3 Niaaina maa nau see noho takutino tama ma kootou, nau enoho ma kootou ilote takuhakataakoto. Teenaa nau kunaahakatonutonu are tetanata nimee tanavana ehakallikanaa, emee pee ko nau enoho itekinanaa. 4-5 Te saaita kootou ehakakkutu ilote te inoa TeAriki Jesus

* 4.12 Acts 18.3 * 4.16 1 Cor 11.1; Phil 3.17 * 5.1 Deut 22.30

ki lotu hakapaa taatou ma naa mahi TeAriki, kootou ki tiiake kootou te tanata naa ki naa rima Satan ki seua tana haitino. Kootou ki mee peenaa ki huriatu TeAtua no hakasaoria tana aitu i tana saaita ma ki hakatonutonu naa ora naa tama te maarama nei.

⁶ Te mee raa seetonu maa kootou e ahu. Kootou e illoa i te taratara e mee maa, “Tetamaa iis etau te hakatipu te haraoa hakkaatoa.”[☆] ⁷ Kootou ki tiiake te tiputipu see tonu kootou imua, ki ttonu hakaraa oi iloo kootou. Teenaa kootou ma ki mee ma se haraoa hoou see hakauru kite iis. Nau e iloa maa kootou ni tama peenaa. Te Kaikai te Pasova taatou raa ku tae, teenaa i Christ, te Sukua Sipsip taatou e tuku maa te Pasova raa ku oti te taia no mate.[☆] ⁸ Saaita taatou e hakakkutu ki kkai i te Pasova raa, taatou ki see kkai ma te tiputipu naa haisara taatou imua, e mee pee ko te haraoa e hakauru ma te iis. Taatou ki kkai maa te tiputipu e tonu maaoni, e mee pee ko te haraoa see hakauru ma te iis.[☆]

⁹ Iloto taku pas ni sissii atu raa, nau ni taratara atu ki see hakapaa kootou ki naa tama e hai huri. ¹⁰ Teenaa nau ni see taratara maa inaa tama e noho pouuri teelaa e hai huri, e kaimmate ki naa mee laatou, e kailallao, aa elotu ki naa aitu laatou e penappena. Seai. Ki mee maa nau ni taratara atu ma ki hakattaha kootou inaa tama peenaa raa, kootou naa e tau iloo te hakattaha hakaoti ki see noho kootou i te maarama nei. ¹¹ Nau ni taratara are ma ki see hakapaa kootou kite tama e hai maa ia setama e iloa i TeAtua, tevana iaa setama e hai huri, e kaimmate ki ana mee, elotu ki naa aitu e penappena, e maaisukaa, e unu sara, aa e kailaarao. See mee hoki maa kootou ki noho ka kkai hakapaa ma setama peenaa.

¹²⁻¹³ Tevana iaa teenaa seai se heuna aaku ma ki hakatonutonu naa tama see lotu. TeAtua soko ia ma ki hakatonutonu ilaatou. Kootou e tau koi te hakatonutonu naa tama elotu hakapaa kootou. E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa, “Kerekereia te tama e sosorina hakallika iloto kootou.”[☆]

6

Ttiputipu te hakatonutonu

¹ Ki mee setama i kootou e hakatautau ma telaa tama telotu, ai kootou iaa ekkave te heaatuna naa ki hakatonutonu naa tama see lotu i TeAtua? Ai kootou see tiiake naa tama TeAtua raa ki hakatonutonu te heaatuna naa? ² Kootou see illoa maa naa tama TeAtua raa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei? Aa ki mee maa teenaa ko kootou naa ma ki hakatonutonu naa tama te maarama nei, ki mee raa kootou see tau

☆ 5.6 Gal 5.9 ☆ 5.7 Ex 12.5 ☆ 5.8 Ex 13.7; Deut 16.3 ☆ 5.12-13 Deut 13.5; 17.7 (LXX)

te hakatonutonu naa tama sara naa? ³ Kootou see illoa maa taatou ma ki hakatonutonu naa ensol? Teenaa taatou ki lavaa te hakatonutonu naa tamaa sara peela. ⁴ Ki mee ni vana peenaa e ssura iloto kootou, e aa, kootou ma ki kauake naa mee naa ki hakatonusia naa tama see ilotia ma ni tama itelotu? ⁵ Nau e taratara atu peenei ki napa kootou! Eaa? Kootou kuseai iloo seetama tokotasi itelotu kootou naa e atamai ki lavaa te hakatonutonu ma se heaatuna iloto kootou naa tama e lotu? ⁶ I te saaita nei raa, teelaa ko te tama are elotura e hakattaki tana taina ki naa tama see lotura ki hakatonutonu te heaatuna laua naa.

⁷ Te tiputipu kootou e hakatauttau soko kootou raa e hakaari peela maa kootou sei ni tama elotu maaoni. Kootou kuseai iloo ki fiffai maa ni vana kootou e hakassaraina se tama sara. Kootou hoki ku sei iloo ki fiffai maa se tama etoo tana mee ikootou. ⁸ Tevana iaa teenaa ko kootou naa are e hakassaraina kootou ka kailaaraotia kootou naa mee naa taaina ma naa kave kootou!

⁹ Kootou e illoa koi maa naa tama haisara raa see lavaa te nohoria laatou te Nohorana TeAtua. Kootou ki mannatu hakamattoni lokoi i te mee nei: naa tama e hai huri, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, naa tama e hai huri ma naa aavana aaraa tama, naa taanata emoemmoe ma aaraa taanata, ¹⁰ naa tama e kailallao, naa tama e kaimmate inaa mee laatou, naa tama e unu sara, naa tama e taratara hakallika itelaa tama, aa naa tama e taa aaraa tama ki huuina laatou naa hekau naa tama naa; see haitama peenaa ma ki nohoria laatou te Nohorana TeAtua. ¹¹ E mee aaraa tama ikootou ni mee peenaa, tevana iaa te tiputipu te haisara raa ku oti te uiia TeAtua ikootou. Kootou ku oti te hakatapuria ki TeAtua; kootou ku oti te hakatonusia TeAriki Jesus Christ ma TeAitu TeAtua ki ttonu naa ora kootou ma TeAtua.

Te hare tapu TeAitu TeAtua

¹² E mee te tama ma ki taratara peela, "Nau ettana te mee naa mee hakkaatoa." E maaoni, tevana iaa see mee maa naa mee hakkaatoa e taukalleka kiaa koe. Nau e lavaa tetaratara maa nau ettana te mee naa mee hakkaatoa, tevana iaa nau see lavaa tetiaake ma ki hakavaarea nau iaku mee e mee naa.* ¹³ E mee telaa tama ma ki taratara peela, "Te kaikai raa se mee te manava, aa te manava raa se kina te kaikai." E maaoni, tevana iaa naa mee e lua naa ma ki hakaotina TeAtua. Te haitino raa sei se haitino ki mee ki naa vana hai huri, teenaa se haitino ni kauatu ki heunatia naa heuna TeAriki. Teelaa ko TeAriki raa e roorosi i te haitino te tama. ¹⁴ TeAtua ni hakamasike TeAriki i te mate, teenaa naa haitino taatou hoki ma ki hakamasikeria a Ia hoki ki ana mahi.

* 6.12 1 Cor 10.23

¹⁵ Kootou e illoa maa naa haitino kootou ni vasi te haitino Jesus Christ. Eaa? Nau ki too sevasi te haitino Christ no hakapaa ki te haitino se ffine hai huri? E hainattaa iloo!

¹⁶ Kootou pee nisee illoa maa tetanata emoe ma te ffine hai huri raa, laaua kumee ma se haitino tokotasi, anii?

Te Laupepa Tapu raa e taratara hakaraaoi iloo peelaa, "Takarua naa ma kimee ma se haitino tokotasi."*

¹⁷ Tevana iaa, te tama e hakappae ki TeAriki raa, laaua ma ki ttaka ma see Aitu tokotasi.

¹⁸ Tiiake te tiputipu hai huri! Aaraa haisara te tama e ppena raa, see hai vana e mee ki tana haitino. Te tama e hai huri raa iaa, aia e mee pakava tana tino haitino soko ia.

¹⁹ Kootou see illoa maa naa haitino kootou naa ko te hare tapu e takoto ai TeAitu Tapu ni kauatu TeAtua?

Teena seai ni haitino kootou soko kootou, teena ni haitino TeAtua.*

²⁰ Kootou kuoti te suia TeAtua ki te mate tana Tama. Teena, kootou ki hakanau i TeAtua ki naa haitino kootou.

7

Te tiputipu te aavvana

¹ Te nei aku taratara i naa mee kootou ni vasiri mai iloto te pas kootou.

E taukareka maa tetanata kitaka see aavvana.

² Tevana iaa, i te tiputipu e hai huri raa kulasiraa, teena, e taukareka maa naa taanata raa kimee ni aavvana maa laatou, aa naa haahine raa hoki kimee ni aavvana maa laatou.

³ Tetanata hai aavvana raa ki hookii tana haitino ki tana aavvana, peelaa hoki, te ffine hai aavvana raa ki hookii tana haitino ki tana aavvana.

⁴ Te haitino te ffine raa seai se haitino aana soko ia, teena se haitino hoki tana aavvana. Peelaa hoki, te haitino tetanata raa seai se haitino aana soko ia, teena se haitino tana aavvana.

⁵ Koorua see kapi naa haitino koorua i koorua. Tevana iaa, kimee koorua e tuku se taratara maa koorua ki see mmoe koorua hakapaa, kimee sesaaita maa koorua kimee naa taku koorua ki TeAtua, teena te ara naa e tonu.

Kimuri koorua ku ahe no moemmoe hakapaa hoki. I te ara nei raa, see hai tama i koorua ma kilavaa te usuusuhia Satan kittuu tana huru ki moe ma telaa tama, i koorua sekilavatoa te moemmoe hakakkee i koorua.

⁶ Nau see mee atu maa te nei nitaratara hakamaatua kootou kitautari. Seai. Te nei nitaratara e maanatu nau maa e taukareka kootou kitautari.

⁷ Maaoni iaa nau e hiihai are maa kootou hakkaatoa kimee ma ko nau. Tevana iaa, TeAtua ni hookii mai te kau mee e taukalleka ki taatou; te tama koi e kkee ana mee i telaa tama.

* 6.16 Gen 2.24 * 6.19 1 Cor 3.16; 2 Cor 6.16

⁸ Teenei nau kutaratarā ki kootou naa taanata ku see hai aavvana aa ma naa puruna haahine. Kootou e taukalleka tettaka peenaa soko kootou ma ko nau.

⁹ Tevana iaa, ki mee kootou seelavatoa tennoho peenaa, teenaa kootou ku aavvana koi. Etaukareka maa kootou ki aavvana, ki see ttuu naa huru kootou i aaraa tama.

¹⁰ Nau kukauatu tetaratarā hakamaatua nei ki kootou, naa hai aavvana. Teenei seai maa nitino taratarā aku, teenei ni taratarā TeAriki: Te ffine hai aavana raa ki see tere no tiiake tana aavana, ¹¹ tevana iaa ki mee aia nitere, aia ki see aavana hoki. Aa ki mee aia see hiihai maa ia e noho soko ia, aia ki ahe ki tana aavana mua. Te tanata hai aavana raa ki see tiiake tana aavana.*

¹² Nau kukauatu tetaratarā nei ki kootou hakkaatoa. (Teenei nitaratarā takutino, se mee ma nitaratarā TeAriki.) Ki mee maa setanata e aavana ise ffine seelotu, aa te ffine naa e hiihai kiaa ia, te tanata naa ki see tiiake ia te ffine.

¹³ Peelaa hoki, ki mee se ffine e aavana seetanata seelotu, aa tetanata naa e hiihai kiaa ia, te ffine naa ki see tiiake ia tetanata naa. ¹⁴ Kootou ki illoa maa te ora tetanata seeloturaa maki haia TeAtua kitapu, iaa ia e aavana kite ffine elotu. Peelaa hoki,

te ora te ffine seeloturaa maki haia TeAtua kitapu, iaa ia e aavana kitetanata elotu. Aa ki mee seai raa, naa tamalliki laaua naa maki mee ma ni tamalliki te poouri. Maaoni iaa, naa tamalliki naa ku oti te hakatapuria TeAtua.

¹⁵ Aa ki mee setama ite hai aavana naa seelotu, aa e maanatu maki tiiake tana aavana eloturaa, tiiake ia ki hai ki tana maanatu naa. Te tama eloturaa see hai vana e haakaapiapi. Ite aa, i kootou nikannaatia TeAtua ki nnoho hakaraaoi kootou. ¹⁶ Kootou naa haahine telotu, kootou makilavaa maaoni tetokonaki ki naa aavana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou? Kootou hoki naa taanata telotu, kootou makilavaa maaoni tetokonaki ki naa aavana kootou raa ki illoa maaoni i TeAtua ki ora laatou?

Te tiputipu ki tauhia kootou

¹⁷ Tevana iaa tetama koi ki taao hi ki naa tiputipu te ora TeAriki ni kauake, teenaa ko naa tiputipu kootou i te saaita kootou nikannaatia TeAtua. Teenei ko aku taratarā e akonaki iloto naa harelotu hakkaatoa. ¹⁸ Ki mee maa setama ku oti tessere, aa kioti raa nei ttama naa ku au no iloa maaoni i TeAtua, teenaa ttama naa ki see mee maki huuina aia temee naa; aa ki mee setama see ssere ku au no iloa maaoni i TeAtua, aia ki see huri no mee maki ssere ia.

¹⁹ Tessere raa, teenaa se hakailona vare koi. Temee maaoni raa, teenaa ko naa tautari taatou ki naa taratarā TeAtua. ²⁰ Kootou ki nnoho koi pee

* 7.11 Mt 5.32; 19.9; Mk 10.11-12; Lk 16.18

ko te nnoho kootou imua, ite saaita kootou nikannaatia TeAtua. ²¹ Ki mee kootou ni heheuna ma ni poe ite saaita kootou nikannaatia TeAtua, kootou ki see mamannatu tammaki; tevana iaa ki mee kootou e hai ara ki hakattana kootou, aa teenaa, kootou mee peenaa. ²² Te tama ni heheuna ma se poe i tana saaita ni kannaatia TeAtua raa, aia ku mee maa ettana ki heheuna ia ma TeAriki. Peelaa hoki, te tama nisee heheuna ma se poe itana saaita nikannaatia Christ raa, aia ku mee ma se poe Christ. ²³ Kootou nitauia TeAtua kite mate Christ ite kros; teenaa kootou ki see mee ma ki heheuna kootou ma ni poe naa tama te maarama nei. ²⁴ Aku taaina nei. Kootou ki nnoho hakappae ki TeAtua pee ko te nnoho ana kootou i te saaita kootou ni kannaatia a Ia.

Te tiputipu naa tama see hai aavvana

²⁵ Te nei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou ite tiputipu naa tama see hai aavvana. Nau seai taku taratara hakamaatua e kaumai TeAriki i te mee naa, tevana iaa te nei nau ku kauatu taku maanatu, iaa nau e iloa maa kootou maraa e hakannoo peenaa ki aku taratara.

²⁶ Inaa ttoka taatou inaa haaeo ite ssao nei raa, nau e maanatu maa e taukareka maa te tanata raa ki noho koi pee ko tana noho i te saaita nei. ²⁷ Koe e mee too aavana? Aa teenaa, koe see tiiake koe te ffine naa. Koe e taka see aavana? Aa teenaa, koe see mee maa koe ki ssee se aavana maau. ²⁸ Aa ki mee koe ku aavana, see hai vana e sara. Peelaa hoki, te taupu raa see hai vana e sara ki mee maa ia e aavana. Tevana iaa naa tama e aavvana raa ma ki llave i te kau vana see ttonu. Nau see hiihai maa naa vana naa e ssura i kootou.

²⁹ Aku taaina nei. Taku mee e taratara atu raa, ko te mee nei: te mee raa ku see hai saaita. Kaamata i te saaita nei raa, naa taanata e aavvana raa ki nnoho pee kolaatou ni tama see aavvana; ³⁰ naa tama e nnoho ka tanittani raa, ki nnoho pee ko naa tama see nnoho hakaaroha; naa tama e kkata raa, ki nnoho pee ko naa tama see fiaffia; naa tama e taavi hekau raa, ki nnoho pee ko naa tama see hai hekau ni taavi; ³¹ naa tama e heheuna ma naa mee te maarama nei raa, ki nnoho pee ko naa tama see hai heuna. Taatou ki nnoho peenaa ite aa, itaatou e illoa maa te maarama nei, iana tiputipu i te saaita nei, ma ki see takoto rooroa.

³² Nau e hiihai maa kootou ki see mamaannatu tammaki. Te tanata see hai aavana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, iaa ia e hiihai maa TeAriki ki hiahia iaa ia. ³³ Te tanata e aavana raa iaa, e anaana ki naa vana te maarama nei, iaa ia e hiihai maa tana aavana raa e hiahia iaa ia; ³⁴ teenaa te hakataakoto te tanata raa

ma ki see tonu. Te taupu aa te ffine see aavana raa, e anaana koi ki naa heuna TeAriki, ia aia e hiihai maa tana ora aa ma tana haitino ki takkoto inaa rima TeAtua. Te ffine e aavana raa ia e anaana ki naa mee te maarama nei, ia aia e hiihai maa tana aavana raa ki hiahia ia ia.

³⁵ Nau ekauatu naataratara nei ia nau e hiihai maa nau e tokonaki kikootou. Nau see mee ma ki tuku nippui i kootou. Seai. Nau e hiihai maa kootou ki tautari ki te ara e tonu maaoni, teenaa ki see hai vana kootou e hakaapiapi ai inaa heheuna kootou maa TeAriki.

³⁶ Nau kutaratara atu ite vasi te taupeara ma te taupu e tarikai, aa kumee maa laaua ki see aavvana. Ki mee maa te taupeara raa ettuu tana huru ite taupu raa, aa e kaimanako ma ki aavvana laaua, teenaa laaua etau te aavvana, ite taupeara naa e hiihai. ³⁷ Aa ki mee maa te taupeara, itana tino hiihai, ku oti te mee tana maanatu maa laaua ki see aavvana, aa ki mee aia etaaohi ki tana maanatu naa, laaua e taukalleka koi ki see aavvana. ³⁸ E taukareka maa te taupeara raa e aavana ite taupu naa, tevana ia te noho te taupeara e taka see aavana raa ma ki taukareka ia.

³⁹ Te ffine hai aavana raa ki noho tonu ma tana aavana. Ki mee tana aavana raa kumate, aia kuttana tessee se aavana peehea maana e hiihai. Tevana ia aia ki aavana se tanata e lotu. ⁴⁰ Te ffine naa ma ki hiahia ia, ki mee maa ia e taka koi peenaa see aavana. Teenei se maanatu koi aaku, aa nau e iloa maa TeAitu Tapu TeAtua e taka ma nau.

8

Naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena

¹ Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou inaa tiputipu naa kaikai te henua e hakaara ki naa aitu e penappena.

Tetaratara emee maa, “taatou hakkaatoa ettaka ma naa illoa taatou”, teenaa setaratara maaoni. Tevana ia e iloa naa e hakkoro te tama ki hikkahi kiaa ia; telaaoi ia e hakatipu te ora te tama. ² Te tama e maanatu maa ia e atamai raa, te tama naa see iloa maaoni ma se aa taana e atamai ai. ³ Te tama e laaoi i TeAtua raa ia e ilotia TeAtua.

⁴ Aa teenaa, nau kumee kitaratara inaa tama ekkai naa kaikai e hakaara ki naa aitu e penappena. Taatou e illoa maa te aitu e penapena raa, teenaa seai se aitu maaoni. Taatou e illoa maa teelaa ko TeAtua koi soko Ia. ⁵ Niaaina maa e takkoto naa mee e haia ma ni ‘atua’ i te lani ma te kerekere, aa niaaina maa e tammaki naa ‘atua’ ma naa ‘ariki’ peenaa, ⁶ taatou e mee koi taatou Atua tokotasi. Teenaa ko taatou

Tamana, tetama ni penapena naamee hakkaatoa. Taa-tou nei e ora ki tautari kiaa Ia. Aa teelaa hoki se Ariki tokotasi, Jesus Christ. TeAtua ni penapena naamee hakkaatoa iloto tana inoa, aa taatou nei hoki e ora iaa Ia.

⁷ Tevana iaa see mee maa naatama hakkaatoa e illoa i te taratara maaoni nei. Aaraa tama kuppaa i naa lotulotu laatou ki naa aitu penappena, teenaa i tessao nei iloo, i naa saaita laatou ekkai naa kaikai peenaaraa, laatou koimannatu maa teenaa nikaikai naa aitu penappena. Naa hakataakoto laatou see haimmahi, teenaa emee ai laatou maa laatou e kerekere i naa kaikai naa. ⁸ Naa kaikai taatou ekkai raa see lavaa te tokonaki mai ki taukareka te nnoho taatou ma TeAtua. Taatou ma ki see hakakkeeina TeAtua maa i taatou see kkai naa kaikai naa, aa taatou hoki ki see mannatu maa taatou ma ki nnoho taukalleka ma TeAtua ki mee maa taatou ekkai naa kaikai naa.

⁹ Kootou e illoa maa tekau kaikai eta ukalleka kootou tekkai, tevana iaa kootou ki roosi hakaraa o iloo ki see ffuri naa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa no ppena naa haisara. ¹⁰ Ki mee se tama see haimahi tana hakataakoto ekite i kootou, naa tama ettaka ma te "iloo" nei, ekkai iloto naa hare tapu naa aitu naa raa, kootou e mannatu maa te tama naa ma ki see usuhia hoki no kai naa kaikai naa aitu naa? ¹¹ Teenaa tootaina ni mate ai Christ naa, ma ki mate hakaoti, i te "iloo" e taka ma kootou naa. ¹² I te ara nei raa, kootou ma kippena naa haisara ki Christ, i kootou e ppena naa haisara ki naa taaina ma naa kave kootou kaseua kootou naa hakataakoto see haimmahi naa tama naa. ¹³ Aa teenaa, ki mee maa nau ekai naa kaikai e hakaara ki naa aitu, no huri takutaina ma taku kave raa no ppena ni haisara, teenaa nau ma ki see kai hakaoti naa pukunohi naa manu naa. Nau see hiihai maa te hakataakoto taku taina ma taku kave raa ki tiiake, no ffuri naa tama naa no ppena ni haisara.

9

Naa heuna te aposol

¹ Kootou e illoa maa nau e ttana te mee aku vana soko nau, aa kootou e illoa hoki maa nau se aposol. Kootou e illoa maa nau nei kuoti tekite i Jesus Christ, Te Ariki taatou. Aa kootou nei ku illoa i TeAtua i teenei ko nau nei ni hakaeta atu te Lono Taukareka TeAtua ki kootou. ² Niaaina maa aaraa tama etaratara maa nau seai se aposol raa, kootou iaa e illoa koi maa nau se aposol maaoni. Aa teenaa, i kootou naa kuttaka ma Te Ariki raa, te mee naa e huri ake peelaa maa nau nei se aposol maaoni.

³ Saaita te henua etaumaruu iaa nau raa, teenei aku taratara e kauake ki laatou: ⁴ Nau e hakallika te kaumai

nikaikai maaku iaku heuna e mee nei? ⁵ Eaa? Nau e hakallika tetautari kite vana e haia aaraa aposol ma naa taaina TeAriki, aa ko Peter, ki too se aavana maaku e lotu no sassare maaua kamee naa heuna TeAriki? ⁶ Kootou emannatu maa maaua koi ma Barnabas raa ki heheuna kilavaa tetaavi nikaikai maa maaua? ⁷ See hai tama e heunatia kihano kitettau aa etiiake kitaavi ana tino kaikai soko ia! See hai tama e mee tana verena aa see kai naa kaikai tana tino verena naa! See hai tama hoki e roorosi naa sipsip aa see unu naa vai uu ana tino sipsip!

⁸ Aku taratara ekauatu nei raa, nau see tautari koi ki te hakataakoto te tama. Ite aa, inaa Loo Moses raa e taratara ite mee naa hoki. ⁹ Naa Loo Moses raa e sissii peelaa, “Kootou see saitia kootou te maaisu te purumakau raa itana saaita e repurepu naa hua naa wit ma ki maffana naa hua raa inaa penu laatou.” Eaa? Kootou emannatu maa naa taratara nei e mee maa i TeAtua e maanatu inaa purumakau? Seai iloo! ¹⁰ A Ia e taratara raa kotaatou. Te tama e tori ma te tama ma ki vasi raa, kimee naa heuna laaua kilavaa laaua tekai kinaa kaikai te verena laaua naa imuri. ¹¹ Maaua ni hakatori naa hua laakau aitu TeAtua iloto naa hatumanava kootou. Eaa? E hakallika maa maaua e kainnoo kikaumai nikaikai aa ma ni hekau maa maaua i kootou? ¹² Ki mee maa aaraa tama e lavaa te too naa mee laatou i kootou, kootou emannatu maa maaua seelavaa te kaumai hoki ni mee maa maaua kootou?

Tevana iaa, maaua seki hai saaita ni kainnoo atu ma ki tokonaki mai kootou. Maaua maraa ennoho hakalavatoa koi, imaaaua see fiffai maa se vana peelaa kippui mai inaa hakaea maaua te Lono Taukareka Christ. ¹³ Kootou e illoa maa naatama e heheuna iloto te Hare Tapu raa e mee naatuuhana laatou inaa kaikai te Hare Tapu. Aa naatama hoki ettuni naa manu i te olta raa e mee hoki naa tuuhana laatou inaa kaikai naa. ¹⁴ Peelaa hoki, TeAriki ni pesi tana taratara hakamaatua maa naatama e hakaea te Lono Taukareka raa kitauia inaa heuna laatou. ¹⁵ Tevana iaa nau seki hai saaita ni ssee atu ma ki tokonaki mai kootou, aa nau hoki see sissii atu taku pas nei ma ki kainnoo atu ma ki kaumai ni mee maaku.

Seai. Nau e maanatu maa e taukareka koi maa nau ki mate imua. Nau see hiihai maa kimuri kootou kutaratara maa nau nikaimanako kinaa mee kootou. ¹⁶ Nau see tau teahu maa ia nau e hakaea te Lono Taukareka nei, iteaa itenei ni heuna TeAtua nikaumai kiana nau. Nau ma ki hai haaeoina kimee maa nau see hakaea te Lono Taukareka nei. ¹⁷ Ki mee taku tino e hiihai maa naa heuna nei e haia a nauraa, teenaa nau ma ki hiihai

✱ 9.9 Deut 25.4; 1 Tim 5.18 ✱ 9.11 Rom 15.27 ✱ 9.13 Deut 18.1 ✱ 9.14 Mt 10.10; Lk 10.7

maa nau ki tauia. Tevana iaa teenei sei ma ni heuna aaku ni ssee soko nau, teenei ni heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau. ¹⁸ Nau e hiahia iaa nau sei taku taavi e too. Taku taavi raa, teenaa ko taku hiahia i naa heuna TeAtua ni haia a nau nei.

¹⁹ See hai tama e roorosi iaa nau, tevana iaa nau e heheuna takutino ma se poe naatama hakkaatoa, iaa nau e hiihai maa etammaki iloo naatama killoa maaoni i TeAtua. ²⁰ Takusaaita e heheuna ma naa Jew raa, nau e sosorina hoki pee ko naa Jew, kilavaa nau te huria naa manava naatama naa killoa maaoni i TeAtua. Aa niaaina maa takutino see takoto ilaro naa Loo Moses raa, nau e noho pee ko naatama etautari kinaaloo iaku heheuna ma naatama naa. Teenaa kilavaa nau te huria naa manava naatama naa killoa maaoni laatou i TeAtua. ²¹ Peelaa hoki, itakusaaita e heheuna ma naatama teelaa sei ma ni Jew raa, nau e sosorina pee ko naatama naa, see takkoto ilaro naa Loo naa Jew. Teenaa kihuria a nau naa manava naa tama naa killoa i TeAtua. Te mee nei see mee maa nau see tautari kinaaloo TeAtua. Sei. Nau maaoni e tautari kinaaloo Christ. ²² Takusaaita e noho ma naatama see haimmahi naa hakataakoto laatou i TeAtua raa, nau e mee hoki ma ko laatou, ki huria naa manava laatou ki illoa i TeAtua. Nau e hurihuri akusosorina kimee nau pee ko naatama naa henua e noho ai nau kamee naa heuna TeAtua. Nau e mee peenei kihakasaoria nitama ilaatou ise ara peehea e takoto mai. ²³ Nau e mee naa mee nei hakkaatoa kihakateraina te Lono Taukareka, teenaa kilave nau i naa mee e taukalleka TeAtua.

²⁴ Kootou e illoa maa etammaki naa tama hurohuro maraa e ffuro ite haiva, tevana iaa teelaa setama koi tokotasi ilaatou naa ma kitae imua no too naa hekau te haiva. Aa teenaa, kootou ki uu naa kauae kootou kittae kootou imua no too naa hekau te haiva. ²⁵ Naatama hakkaatoa e hurohuro raa maraa e hakamaamaa kilavaa te toa laatou te hau e moe nommae. Taatou iaa e ffuro kilavaa taatou te hau seelavaa te moe nommae. ²⁶ Teenaa ko taku vana e tere tonu kitae nau kite kaha hakaoti. Nau e mee ma ko te tama e llau te patu, see taua huri ana rima. ²⁷ Nau e taa taku haitino ki tautari tonu ki taku hiihai. Nau see hiihai maa nau e hakaia te Lono Taukareka nei, aa takutino iaa see tae ki te kaha hakaoti.

10

Ttiputipu naa aitu penappena

¹ Akutaaina ma akukave nei. Nau e hiihai maa kootou kihakatu naa mannatu kootou kitevana ni sura inaatippuna taatou nittaka ma Moses imua. Laatou ni hakamarusia te aoa ka oo laatou vaaroto te moana ettapa ma ko te 'Red Sea'.^{*} ² Naatama naa hakkaatoa

^{*} 10.1 Ex 13.21-22; 14.22-29

ni hakaaukau tapuina iloto te aoa ma te moana, ilaatou e tautari vaamuri Moses. ³ Laatou katoo nikkai te haraoa aitu tokotasi ⁴ ka unu te vai aitu tokotasi. Laatou ni unu ite vai tokotasi e tere iho ite hatu aitu e sasare ma laatou; aa te hatu naa ko Christ tana tino. ⁵ Tevana iaa i te saaita naa raa, TeAtua ni see hiahia i te mahi ana i naa tama naa, teenaa ni mmate ai naa tama naa ka mmoe huri naa haitino laatou iloto mouku. ⁶

⁶ Naa vana nei ni ssura kikkite taatou, aa taatou ku illoa ki see kaimannako taatou ki naa mee e hakallika pee ko naa tama naa imua. ⁷ Taatou ki see lotu ki naa aitu penappena pee ko aaraa tama i laatou. E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peela, "Ite saaita naa tama naa e nnoho no kkai ka unu i naa kaikai laatou ellasi raa, teenaa ko naa saaita laatou e massike no hai ki naa taffao laatou see ttonu." ⁸ Taatou ki see hai huri pee ko aaraa tama i laatou imua. Laatou raa se tino rua maa toru naa simata tama ni mmate hakkaatoa ite aso tokotasi. ⁹ Taatou ki see haaiteria taatou TeAriki pee ko aaraa tama i laatou imua. Naa tama naa ni kaa ina naa kata raa no mmate hakkaatoa. ¹⁰ Taatou hoki ki see taumaruu i TeAtua pee ko aaraa tama i laatou imua. Naa tama naa ni taia te Ensol te Mate raa no mmate. ¹¹

¹¹ Naa vana nei ni ssura kikkite aaraa tama, teenaa naa taratara nei ni sissia iloto te Laupepa Tapu raa ki hakamatakuria taatou. Ite aa itaatou ku nnoho ite ssao te maarama nei ku taupiri ki seua TeAtua.

¹² Naa tama e mannatu maa laatou e tutu laaoi raa, laatou ki poopoo tonu ki see pakuu laatou ki laro. ¹³ Te kau usu ni pakuu atu ki kootou raa, teenaa seai ma ni usu hoou; te henua e usuhia katoo peena. Tevana iaa TeAtua e roorosi hakaraaoi iloo ki kootou. A Ia ma ki mmata ki see llasi naa usu naa no see ilotia kootou te tuukia. Saaita kootou e usuhia raa, a Ia ma ki kauatu naa mahi kootou ki see lavaa naa manava kootou te hurisia, teenaa te ara kootou e kauatu ki hakassao kootou.

¹⁴ Akutaaina ma akukave nei, kootou ki kaaoti telotu ki naa aitu e penappena. ¹⁵ Nau e taratara atu i kootou nitama e atammai. Kootou ki hakatuu ki naa manava kootou i akutaratara e kauatunei. ¹⁶ Ite saaita taatou e unu te wain ite kap taatou etoo ite Kaikai TeAriki, tee-laa e taratara hiahia ai taatou i TeAriki raa, teenaa ko te ttoo Christ naa e unu taatou hakapaa. Aa i te saaita taatou e tohi te haraoa naa no kkai raa, teenaa ko te haitino Christ naa teenaa e kkai taatou hakapaa. ¹⁷ Taatou hakkaatoa e kkai

³ 10.3 Ex 16.35 ⁴ 10.4 Ex 17.6; Num 20.11 ⁵ 10.5 Num 14.29-30 ⁶ 10.6 Num 11.4 ⁷ 10.7 Ex 32.6 ⁸ 10.8 Num 25.1-18 ⁹ 10.9 Num 21.5-6 ¹⁰ 10.10 Num 16.41-49 ¹¹ 10.16 Mt 26.26-28; Mk 14.22-24; Lk 22.19-20

ki te haraoa tokotasi. Niaaina maa taatou e tammaki, taatou nei e mee ma se tama tokotasi, i taatou e kkai te haraoa tokotasi naa.

¹⁸ Kootou hakatuu kite tiputipu te kanohenua Israel imua. Naatama naa ekkai hakapaa naa pukunohi naa manu laaou e hakaara ki TeAtua i te olta. ¹⁹ Nau see mee atu maa naa kaikai e hakaara ki naa aitu penappena raa se mee e taukareka. Nau see mee atu hoki maa naa aitu penappena naa ni aitu maaoni. Seai. ²⁰ Nau e taratara are maa naa kaikai e hakaara ma ni hakaaitu inaa olta naatama e nnoho pouuri raa, e hakaara ki naa tippua. Teenaa seai ni kaikai e hakaara ki TeAtua. Nau see hiihai maa kootou ki meeme hakapaa ma naa tippua. ²¹ Kootou see lavaa te unu i te kap TeAriki aa ma i te kap hoki naa tippua; kootou see lavaa te kkai i te teevo TeAriki aa ma i te teevo hoki naa tippua. ²² E aa? Taatou e fiffai ma ki haia taatou TeAriki ki manava haaeo i taatou? Taatou e mannatu maa taatou e haimahi are iaa Ia? ^{*}

²³ Aaraatama e hai maa taatou ettana te ppena te kau vana hakkaatoa. Tevana iaa te kau vana hakkaatoa see lavaa te kaumai se taukareka maa taatou. ²⁴ Kootou ki see matamata koi ma ki taukalleka naa vana kootou soko kootou. Kootou kimmata hoki ki te taukareka telaa tama.

²⁵ Naa pukunohi naa manu hakkaatoa e mmoe i naa hare kaikai raa, kootou e lavaa koi te tauia kootou nokkai. Kootou see mee telopo taratara ka vasirisiri ma ki illoa kootou maa te laa ni pukunohi peehea. ²⁶ E mee pee konna taratara te Laupepa Tapu raa peela, "Te kerekere nei ma naa mee hakkaatoa e takkoto i te kerekere nei, teenaa ni mee TeAriki." ^{*}

²⁷ Ki mee kootou e arumia setama se lotu ki tana hare ma kikkai kootou, aa ki mee kootou e fiffai, e taukareka maa kootou ki oo no kkai ana kaikai e tuku mai maa kootou. Kootou see vasirisiri ma ki illoa kootou maa te laa ni kaikai peehea. ²⁸ Tevana iaa ki mee setama e vanaatu peela, "Te nei ni kaikai ni hakaara ki naa aitu penappena," teenaa kootou see kkai naa kaikai naa; kootou ki alloha i te tama e kauatu te taratara naa, ²⁹ ki see mamannatu tammaki te tama naa.

E mee te tama ma ki mee peela, "Ai taku tiputipu ettana te kai te kau kaikai nei ku tuukia are te hakataakoto telaa tama? ³⁰ Ki mee maa nau e taratara hiahia ki TeAtua i aku kaikai e kai, ko ai te tama ma ki lavaa te taratara hakallika i aku kaikai?"

³¹ Teenaa, ni aa kootou e hai, e aa maa kootou ekkai, aa seai maa kootou e unu, kootou kihai naa vana kootou naa

^{*} 10.18 Lev 7.6 ^{*} 10.20 Deut 32.17 (LXX) ^{*} 10.22 Deut 32.21 ^{*} 10.23 1 Cor 6.12 ^{*} 10.26 Ps 24.1

ki hakanauria TeAtua. ³² Kootou kinnoho hakaraaoti ki see tautau haaeo kootou ma naa Jew, naa tama teelaa seai ma ni Jew, aa ma naa tama elotu i TeAtua. ³³ Kootou ki tautari mai ki taku tiputipu. Nau maraa emee ki fiafia naa tama hakkaatoa iakuvana emee. Nau see iloa te maanatu itakutino taukareka; nau maraa emaanatu ki te taukareka naa tama hakkaatoa, teenaa kissao laatou no ora.

11

1 Kootou tautari mai ki akuvana emee, pee ko nau e tautari ki naa vana Christ.*

Ttiputipu naa haahine te lotu

² Nau ehiahia ikootou maraa emannatu mai kiau nau, aa kootou hoki e tautari ki aku akonaki nikauatu ki kootou. ³ Tevana iaa nau ehiihai maa kootou ki illoa maa Christ etakoto hakamaatua iaruna naa tanata hakkaatoa. Tetanata ehia aavana raa etakoto hakamaatua iaruna tana aavana, aa TeAtua e takoto hakamaatua iaruna Christ. ⁴ Tetanata e uhi tana pisouru ka tuu no taku aa ka hakaeta naa taratara TeAtua imua te henua elotu raa, te tanata naa ehakanaparia aia te Tama enoho hakamaatua iaaia, teenaa ko Christ. ⁵ Aa te ffine e taku ka hakaeta naa taratara TeAtua imua te henua elotu, iaa see uhi tana pisouru raa, te ffine naa ehakanaparia aia tana aavana. Aia emee koi ma se ffine etasi tana lauru no mmore hakaoti. ⁶ Ki mee te ffine raa see uhi tana pisouru, aia ki tasi tana lauru ki mmore. Aa ki mee aia e napa te tasi tana lauru, aia ki uhi tana pisouru. ⁷ Tetanata raa ki see uhi tana pisouru, i te aa, te tiputipu TeAtua etakoto itetanata. Teenaa naa mahi TeAtua etakkoto itetanata, aa naa mahi tetanata raa etakkoto i te ffine.* ⁸ TeAtua ni see penapena te tanata raa i te haitino te ffine. Seai. Te ffine raa are ni penaa TeAtua i te haitino te tanata. ⁹ TeAtua ni see penapena te tanata raa ma ki tokonaki ki te ffine. Seai. Aia ni penapena te ffine ki tokonaki ki te tanata.* ¹⁰ Teelaa eta ukareka ai maa te ffine raa ki uhi tana pisouru kikkite naa ensol, teenaa ki illoa laatou maa te ffine raa etakoto ilaro naa mahi tana aavana. ¹¹ Tevana iaa, i te vasi naa ora taatou e hakapaa ki TeAriki raa, te tanata raa enoho ki tokonaki ki te ffine. Peelaa hoki, te ffine raa enoho ki tokonaki ki te tanata; laua seennoho hakakkee kilaa. ¹² Imua raa TeAtua ni penapena te ffine i te haitino te tanata. Aa ite ssao nei, te tanata raa ku haanauria mai te ffine. Teenei ko TeAtua raa emee naa mee hakkaatoa ki ssura.

¹³ Eaa? Kootou emannatu maa eta ukareka maa te ffine raa ki see uhi tana pisouru ka tuu no taku ki TeAtua

* **11.1** 1 Cor 4.16; Phil 3.17 * **11.7** Gen 1.26-27 * **11.9** Gen 2.18-23

iloto te hare lotu? ¹⁴ I te maarama nei raa, te lauru e hualloa te tanata raa, teenaa se hakanapa, ¹⁵ aa ki te ffine raa iaa, teenaa selaakei aana. Teenaa se lauru e hualloa e kauake TeAtua kiuhi tanapisouru. ¹⁶ Ki mee setama e maanatu ma ki hakatautau maaua ite mee nei, aia ki maanatu hakaraaoi. Teenei kote arakoi tokotasi maatou aa ma naatama katoo elotu i TeAtua raa e illoa maa etonu. See hai ara hoki.

Te kaikai TeAriki

¹⁷ Nau kutarataratu hoki itelaa mee. Nau e mee ki tarataratu ki illoa kootou iaa nau see hiahia i te tiputipu kootou e hakasura inaa saaita kootou maraa e hakakkutu kilotu. Tetiputipu kootou e hakasura naa e hakallika, teenaa seai setiputipu etaukareka. ¹⁸ I te kaamata raa, nau elono maa kootou see meeme hakapaa inaa saaita kootou e hakakkutu kilotu. Nau see iloa maa teenei ni taratara maaoni ma seai. ¹⁹ Ki mee maa teenaa ni taratara maaoni, etaukareka hoki kimavvae kootou, ki mattino naatama elotu maaoni aa ma naatama se elotu maaoni. ²⁰ Inaa saaita kootou maraa e hakakkutu kilotu raa, teenaa seai kote Kaikai TeAriki naa ekkai ai kootou. ²¹ Kootou maraa see illoa te ttari ki aaraa tama ki kkai kootou hakapaa. Teenaa kote vana aaraa tama i kootou ettaka ka hiikkai, aa aaraa tama iaa ku vvare hakaoti i naa unu laa-tou naa vai mmara. ²² Kootou ku aa? Kootou ku see hai hare ki kkai ka unu hakaraaoi kootou? Kootou e mannatu maa te lotu TeAtua raa se mee vare kootou? Naatama ennoho hakaaroha raa ku nnapa i te tiputipu kootou e hakasura naa. Nau ka tarataratu peehea ki kootou? Kootou e mannatu maa nau e hakanau hakamaarie i kootou? Seai iloo!

²³ Nau ni too i TeAriki naa akonaki teelaa ni kauatu nau ki kootou. Teenaa, ite poo Judas ni toomai ia naatama hakamaatua naa Jew raa notauhia TeAriki Jesus raa, Jesus ni too te haraoa raa notaku ki TeAtua. ²⁴ Ki oti raa, ttohi iloo te haraoa raa no mee ake ki ana disaipol, "Teenei taku haitino, e hookii atu maa kootou. Kootou too te haraoa nei nokkai, aa kootou ku hakamallona iaa nau." ²⁵ Peelaa hoki, i te saaita laatou ni oti te kkai raa, Jesus ni too te kap raa no mee ake peelaa, "Te kap nei kote ara hoou TeAtua e penapena, teenaa e hakattino ki taku ttoo. Kootou unu te kap nei, aa kootou ku hakamallona iaa nau."*

²⁶ Te me nei e mee maa te kau saaita kootou ekkai te haraoa nei ka unu ite kap nei raa, kootou e huri ake te mate TeAriki no tae ki tana sao ma ki au. ²⁷ Ki mee se tama e kai te haraoa nei ka unu te kap nei ma ni mee vare koi raa, te tama naa e hai hakallikaina aia te haitino ma tettoo TeAriki. ²⁸ Aa teenaa, kootou ki hakattonu naa tiputtipu kootou imua kootou ekkai te haraoa raa ka unu i te kap naa.

* 11.25 Ex 24.6-8; Jer 31.31-34

29 I te aa, ki mee te henua e kkai vare te haraoa ka unu vare te kap nei, aa see mannatu peelaa maa te nei ko te haitino TeAriki, teenaa naa tama naa ku ssee laatou ara soko laatou ki hakatonutonu TeAtua i laatou. 30 Teenaa ko te vana te lopo tama i kootou e mmaki ka matanaennae. Aaraa tama hoki i kootou kuoti te mmate. 31 Ki mee taatou e hakatonu hakaraa oi naa tiputtipu taatou imua, teenaa taatou ma ki see takkoto ilaro te hakatonu TeAtua. 32 Tevana iaa taatou e hakatonutonusia TeAtua ki see hai haaeoina taatou hakapaa ma naa tama te maarama nei.

33 Aku taaina ma aku kave nei, saaita kootou e hakakkutu ki kkai te Kaikai TeAriki raa, kootou kittari ki kaatoa atu hakkaatoa kootou. 34 Ki mee setama i kootou e hiikai, a ia ki kai hakaoti i tana hare, ki see hakatonutonusia kootou TeAtua i naa sosorina see ttonu kootou.

Nau ma ki hakatonu atu aaraa mee i taku saaita ma ki tae atu.

12

Naa mee e taukalleka TeAitu Tapu

1 Te nei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai ma ki illoa kootou i naa tiputipu naa mee e taukalleka TeAitu Tapu e hookii.

Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maaoni i naa mee naa. 2 Kootou e illoa maa te saaita kootou koi nnoho i te pouuri raa, kootou ni usuhia telopovana kilotu kootou ki naa aitu e mmate. 3 Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa tetama etaka ma TeAitu Tapu raa, seelavaa tetaratara haaeo i Jesus. Pee-laa hoki, tetama seetaka ma TeAitu Tapu raa seelavaa tetaratara maa Jesus ko TeAriki.

4 Etakkoto te kau mee e taukalleka, tevana iaa teelaa ko TeAitu tokotasi naa e hookii naa mee naa. 5 Etakkoto te kau heuna taatou ki mee, tevana iaa teelaa ko TeAriki tokotasi raa e heheuna ai taatou. 6 Tetama koi e kee i ana tihuna i naa heuna, tevana iaa teelaa ko TeAtua tokotasi naa e mee naa tama hakkaatoa ki tiffuna i naa heuna laatou naa.

7 TeAtua e huri mai iloto te ora tetama i naa tiputipu TeAitu Tapu, ki tokonaki taatou ki naa tama hakkaatoa.

8 TeAitu e kauake ki tetama te akonaki ki atamai, aa ki telaa tama, TeAitu tokotasi naa e kauake te akonaki ki iloa i te kau vana. 9 TeAitu tokotasi naa hoki e kauake ki te tama te hakataakoto e haimahi, aa ki telaa tama, TeAitu naa e kauake naa mahi ki hakamasike naa maki. 10 TeAitu e kauake ki te tama naa mahi ki huri ake naa mahi TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki hakaea naa taratara TeAtua; ki telaa tama, naa mahi ki ilotia naa vana aitu maaoni aa ma naa vana hakallesi; ki telaa tama, naa mahi ki taratara

ki naa taratara ekkee, aa kitelaa tama a Ia e kauake naa mahi ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa, ¹¹ TeAitu Tapu tokotasi nei e huri mai naa vana nei hakkaatoa ki taatou. Naa mahi nei e vaaea mai TeAtua i tana hiihai, teenaa te tama koi e kee ana mahi.*

Te haitino Jesus Christ

¹² Te haitino tetama e mee telopo tamaa kina ekkee i naa heheuna laatou. Niaaina maa te haitino naa e mee te lopo tamaa kina raa, teenaa se haitino koi tokotasi. Teenaa te tino tama Christ e tiputipu peenaa.* ¹³ Niaaina maa koe se Jew aa seai maa koe seai se Jew; niaaina maa koe se poe aa seai maa koe seai se poe, taatou ni hakaukau tapuina TeAitu tokotasi ki ttaka taatou maa se haitino tokotasi. Teenaa TeAtua ni kaumai Ia TeAitu raa ki takoto iloto naa hatumanava taatou hakkaatoa.

¹⁴ Taatou e illoa maa te haitino te tama see mee tana kina tokotasi koi. Seai. Te lopo tamaa kina e heheuna hakapaa ma se haitino tokotasi. ¹⁵ Ki mee maa te tapuvaeraa e taratara peelaa, "Nau seai se kina i te haitino i aa nau seai se rima." Niaaina maa ia e taratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino. ¹⁶ Aa ki mee maa te kautarina raa e taratara peelaa, "Nau seai se kina i te haitino, i aa nau seai se karamata." Niaaina maa ia e taratara peenei, a ia e takoto koi ma se kina te haitino te tama. ¹⁷ Ki mee te haitino raa e heheuna koi ki ana karamata, a ia ma ki lono peehea? Aa ki mee maa te haitino raa e heheuna koi ki ana kautarina, a ia ma ki sunu peehea? ¹⁸ TeAtua ni see penapena te haitino tetama ki tipu peenaa. Seai. Te lopo tamaa kina hakkaatoa i naa haitino taatou ni penaa TeAtua no hakapaaria ki hanotonu ma tana hiihai. ¹⁹ Te haitino raa e moe see kaatoa ki mee teelaa se kina koi tokotasi te haitino naa e takoto. ²⁰ E takoto peenei raa, teelaa ni tamaa kina e tammaki, iaa teelaa se haitino koi tokotasi.

²¹ Aa teenaa, te karamata raa see lavaa te mee ake ki te rima raa peelaa, "Koe see tau te tokonaki mai kiaa nau!" Peelaa hoki, te pisouru raa see lavaa te mee ake ki naa vae peelaa, "Koorua see tau te tokonaki mai kiaa nau!"

²² Tevana iaa, naa tamaa kina te haitino teelaa e mee taatou maa see haimmahi raa, teenaa ko naa kina e tokonaki maaoni iloo ki te haitino. ²³ Naa tamaa kina taatou e mannatu maa see hai vana e taunai raa, teenaa ko naa tamaa kina taatou e mmata ake hakaraaoi iloo; aa naa tamaa kina te haitino teelaa e mmata hakallika raa, taatou e uuhia hakaraaoina iloo taatou. ²⁴ Tevana iaa e mee aaraa tamaa kina te haitino e tiiake taatou ki takkoto peenaa, ilaatou e mmata taukalleka. TeAtua tana tino ni hakapaaria a Ia te haitino raa ki hakanauria

* **12.11** Rom 12.6-8 * **12.12** Rom 12.4-5

naa tamaa kina teelaa ni see ilotia maa ni kina. ²⁵ Aa teenaa, te haitino raa see vaevae. Naa tamaa kina te haitino raa ki heheuna hakapaa ka anaana kilaatou sokolaatou. ²⁶ Ki mee se tamaa kina tokotasi i te haitino e hakallono isu, naa tamaa kina raa hakkaatoa ma ki hakallono isu. Aa ki mee se tamaa kina e hakanauria, naa tamaa kina hakkaatoa hoki ma ki fiafia hakapaa.

²⁷ Kootou naa katoou emee ma kote haitino Christ, te tama koi emee ma se tamaa kina i te haitino naa.

²⁸ Te Atua ku oti te hakanoho ana tama ki haia ana heuna. Teenaa, te heuna mua raa, a Ia ni hakanoho naa tama ma ni aposol. Te heuna imuri raa, a Ia ni hakanoho aaraa tama ma ni purepure aana, aa imuri hoki, naa tisa. Kimuri raa, naa tama e huri ake naa mahi Te Atua, naa tama e hakamasike naa maki, naa tama e tokonaki ki aaraa tama, aa naa tama e taratara ki naa taratara e kkee.*

²⁹ See mee maa laatou katoou e heheuna ma ni aposol, naa purepure Te Atua, naa tisa. See mee maa naa tama katoou e lavaa te huri ake naa mahi Te Atua. ³⁰ See mee maa laatou katoou e lavaa te hakamasike naa maki, aa maa laatou katoou e taratara ki naa taratara e kkee, aa seai maa laatou katoou e illoa te hakataakoto naa taratara naa. ³¹ Tevana iaa kootou ki oti manava kitauhia kootou naa mee hakamaatua iloo Te Atua e hookii naa.

Te nei nau ku hakaari atu te ara e taukareka kootou ki tautari.

13

Ttiputipu te laaoi

¹ Niaaina maa nau ellau tetaratara naa taratara hakkaatoa te maarama nei aa ma naa taratara naa ensol, tevana iaa kimee maa nau see manava laaoi i telaa tama, aku taratara naa ni taratara vare koi, emee pee ko naa ttani huri te peeloo e likittia. ² Niaaina maa nau e hakaea naa taratara Te Atua ka illoa nau i te lopo vana Te Atua e ffuu; niaaina maa nau e haimahi taku hakataakoto, e tau te nneke naa mouna ellasi no hakatuu ki telaa kina, tevana iaa kimee maa nau see manava laaoi i telaa tama, nau se tamavare koi.* ³ Niaaina maa nau e vaevae aku hekauraa hakkaatoa ki naa tama e nnoho hakaaroa, aa maa nau e tiiake taku haitino kituunia; kimee maa nau see manava laaoi i telaa tama, nau ma ki seai taku vana e taukareka ma ki too i aku vana e mee naa.

⁴ Te tama e manava laaoi raa see illoa te lotoloto nauhie. Aia see manava haaeo i telaa tama, aa see ahu kia ia.

⁵ Te tama naa see illoa te sosorina tipua ki telaa tama. Aia see maanatu kitana taukareka soko ia, aa e taka seemuu. Aia see illoa te tuku haaeo i aaraa tama ki loto tana manava.

* 12.28 Eph 4.11 * 13.2 Mt 17.20; 21.21; Mk 11.23

⁶ Te tama e manava laaoi maaoni raa see hiahia i naa vana seettonu. Aia ehiahia are inaavana ettonu maaoni.
⁷ Te tama e manava laaoi raa see lavaa tetiiake ia te tiputipu naa. Aia see lavaa tetiiake tana hakataakoto i TeAtua, e taao hi manava peenaa ki TeAtua, aa niaaina maa ni vana peehea e pakkuu atu kiaa ia raa, a ia e lavatoa te noho seemuu koi.

⁸ Ttiputipu te laaoi nei see lavaa te hakaoti mai. Naa mahi ki hakahea naa taratara TeAtua raa ma ki hakaoti mai imuri. Te taratara ki naa taratara ekkee raa hoki ma ki hakaoti mai. Te atamai naa tama hakkaatoa i te maarama nei ma ki hakaoti mai hoki. ⁹ I te aa, naa illoa taatou ma naa taratara aitu taatou e hakahea raa, naa mee naa see kaatoa mai ki taatou. ¹⁰ Ssao te mee e kaatoa raa e tae mai raa, te mee see kaatoa nei ma ki seai.

¹¹ Taku sao ni tamariki raa, aku taratara, aku tiputipu, aa ma taku hakataakoto e mee koi ma ko naa tiputipu te tamariki koi punaamea. Aa te nei nau ku matua raa, te tiputipu te tamariki raa ku tiiake nau. ¹² Ssao nei taatou seki illoa hakaraaoi i naa tiputipu TeAtua. Te mee taatou ekkite i te ssao nei e mee ma se mee e tuu nnehu iloto te kalas. Kimuri taatou ma ki kkite hakaraaoi i naa karamata TeAtua. I te saaita nei raa, nau see iloa hakaraaoi i TeAtua. Kimuri nau ma ki iloa hakaraaoi iloo iaa ia, e mee pee ko naa iloa hakaraaoi iloo TeAtua iaa nau.

¹³ I te saaita nei iaa, naa tiputipu e toru nei ma ki takkoto hakaoti: Teenaa ko te hakataakoto tonu, te noho hakalavatoa ka ttari, aa te manava laaoi. I naa tiputipu e toru nei raa, te manava laaoi raa e takoto i aruna.

14

Ttiputipu aaraa mahi TeAitu

¹ Kootou ki ttaka ma te manava laaoi, aa kootou ku kkana ki tauhia kootou naa mahi taukalleka TeAitu. Naa mahi hakamau ki tauhia kootou raa, teenaa ko naa mahi ki hakahea naa taratara TeAtua. ² Naa tama e taratara ki naa taratara ekkee raa see taratara ki aaraa tama, laatou e taratara tonu ki TeAtua. See hai tama e iloa i naa taratara laatou e hai naa. Naa tama naa e tauria TeAitu ki tarataraina laatou naa taratara TeAtua te laa see ilotia. ³ Naa tama e hakahea naa taratara TeAtua raa iaa e taratara tonu ki te henua no tokonaki atu ki laaou, ki hakatipuina naa hakatina naa tama naa, aa ki saapai atu ki naa ora laaou. ⁴ Naa tama e taratara ki naa taratara ekkee raa e tokonaki koi ki laaou soko laaou. Naa tama e hakahea naa taratara TeAtua iaa e tokonaki ki naa tama te lotu hakkaatoa.

⁵ Nau ehiihai maa kootou hakkaatoa ki taratara ki naa taratara ekkee, tevana iaa nau e maanatu maa e taukareka are ki mee maa kootou ki hakahea naa taratara TeAtua. Ki mee se tama e taratara ki naa taratara ekkee,

e taukareka maa telaa tama ki huri naa taratara naa ki te taratara kootou ellono. Kootou kimee peenaa ki lavaa kootou te tokonaki ki kootou hakkaatoa. Aa ki mee see hai tama e noho ki huria naa taratara naa, e taukareka maa kootou ki hakaea koi naa taratara TeAtua.

⁶ Aku taaina ma aku kave nei, taku saaita ma ki hanatu ki kootou raa, se aa e taukareka kimee maa nau e taratara atu ki te taratara kootou see illoa? Seai iloo! Aa kimee nau e hakaea atu naa taratara TeAtua ni kaumai kiaa nau ka taratara hoki nau itana atamai, aa maa nau e hakaea ana taratara aitu ka kauatu ana akonaki raa, teenaa nau e tokonaki maaoni ki kootou.

⁷ Hakatuu ki naa manava kootou i naa mee e hakatanitani pee ko naa poronu ma naa ukulele. Kimee se tama see llau e hakatani mai naa mee naa raa, naa mee naa ma ki tani huri koi. Taatou ma ki illoa ma se mako peehea te tama raa e hakatani? ⁸ Kimee te tama e iriiri te puu raa see iri hakaraaoi te puu, taatou ma ki illoa peehea maa te ttau raa ku tae mai? ⁹ Peelaa hoki, e hai tama peehea ma ki illoa inaa taratara kootou, kimee maa kootou e taratara ki naa taratara ekkee? Teenaa naa taratara kootou naa ni taratara matani koi! ¹⁰ Etakkoto te kau taratara hakkaatoa ite maarama nei, tevanaiaa see hai taratara emee maa seai tana hakataakoto. ¹¹ Kimee nau see illoa inaa taratara ekaumai aaraa tama raa, naa tama naa ma ki mannatu maa nau se horau, aa nau hoki ma ki manatu maa laatou ni horau. ¹² I kootou e fiffai ma ki tauhia kootou naa mahi TeAitu raa, kootou ki hakamakii ki heheunatia kootou naa mahi e lavaa te hakatipu te lotu.

¹³ Te tama e taratara ki naa taratara ekkee raa, a ia ki taku ki TeAtua ki kauake naa mahi ki huriake te hakataakoto naa taratara naa. ¹⁴ Kimee nau e taku ki naa taratara ekkee, taku mouri etaku; taku hakataakoto ia see illoa. ¹⁵ Nau kamee peehea? Taku mouri ma ki taku, tevanaiaa nau ma ki taku hoki ma taku hakataakoto. Taku mouri ma ki huahua, tevanaiaa nau ma ki huahua hoki ma taku hakataakoto. ¹⁶ Kimee too mouri koi e taku ka taratara hiahia i TeAtua, naa tamavare elotu hakapaa kootou naa ma ki nnuu atu no mee maa, "Amen" ki ootaku naa peehea? Teenaa ilaatou ma ki see illoa maa koe e taratara maa eaa. ¹⁷ Niaaina maa koe e taku ka taratara hiahia hakaraaoi iloo i TeAtua raa, aaraa tama see tokonakina a koe.

¹⁸ Nau e hiahia i TeAtua ia nau maraa e taratara ki naa taratara ekkee ite kau saaita. See hai tama i kootou e tae kiaa nau ite mee nei. ¹⁹ Tevanaiaa iloto te lotu raa, nau e hiihai are maa nau kipesi ni puku taratara maaku e rima teelaa e ilotia, ki tokonaki ki aaraa tama. Te mee naa

e taukareka are maa nau e kauake ni puku taratara e sinahuru simata i naa taratara e kkee.

²⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki see sosorina pee ko naa tamalliki inaa hakataakoto kootou. Ite vasi te tiputipu e hakallika raa, kootou ki mee ma ni tamalliki seki illoa te tiputipu naa, tevana iaa kootou ki mee ma ni tama ku mattua inaa hakataakoto kootou.

²¹ I te Laupepa Tapu raa e sissii maa,

“Naa tama e taratara ki naa taratara e kkee raa ma ki kauake aku taratara raa ki naa tama taku kanohenua, teenei TeAtua e mee peenei.

Nau ma ki taratara mai i naa maaisu naa horau, tevana iaa naa tama taku kanohenua raa ma ki see hakannoo kiaa nau.”[☆]

²² Aa kootou nei ku illoa, te taratara ki naa taratara e kkee raa, teenaa se hakailoa TeAtua ki naa tama see lotu, seai ko naa tama elotu. Aa te hakaeta naa taratara TeAtua raa iaa, teenaa se hakailoa TeAtua ki naa tama e lotu, seai ko naa tama see lotu.

²³ Ki mee maa telotura kato e hakakutu hakapaa no massike naa tama naa hakkaatoa no taratara ki naa taratara e kkee, aa ki mee ni tamavare see lotu e uru atu, naa tama naa ma ki see vana maa kootou kato ku vvare? ²⁴ Aa ki mee kootou hakkaatoa e hakaeta naa taratara TeAtua ite saaita naa tamavare see lotu raa e uru atu raa, naa tama naa ma ki illoa maa laatou ni tama haisara inaa taratara laatou ellono.

²⁵ Naa hakataakoto laatou e huu naa ma ki hakassaaina ki te maarama, aa teenaa laatou ma ki ttuu ki naa turi laatou no lotu ki TeAtua, ka taratara peela, “Ni maaoni, TeAtua e noho ma kootou i te kina nei.”

Te tiputipu ki hakasura iloto te lotu

²⁶ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa ko te mee nei: Saaita kootou e hakakutu kilotu raa, e mee te tama ma ki hua tana mako te lotu, telaa tama iaa e mee te taratara akonaki, aa telaa tama e mee te taratara e kauake TeAtua, aa telaa tama e taratara ki naa taratara e kkee, aa e mee telaa tama ma ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. Naa mee naa hakkaatoa e ssura ki tokonaki ki te lotu.

²⁷ Ki mee maa setama e mee ki taratara ki naa taratara e kkee, se takarua ma te takatoru ki taratara, te tama imuri telaa tama, aa telaa tama ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa. ²⁸ Tevana iaa ki mee maa see hai tama e noho ki huri ake te hakataakoto naa taratara naa, te tama e taratara ki naa taratara e kkee raa ki noho seemuu no taratara kiaa ia soko ia ma TeAtua.

²⁹ Te takarua ma te takatoru inaa tama ni kauake naa taratara TeAtua raa ki taratara, aa aaraa tama iaa ki hakatonutonu naa taratara laatou naa. ³⁰ Aa ki mee

[☆] 14.21 Is 28.11-12

maa se tama e noho ilaotou e kauake tana taratara TeAtua ki tarataraina, tetama nituu no taratara raa kimmosi ana taratara. ³¹ Kootou katoo e lavaa te hakaetae naa taratara TeAtua, tetama imuri telaa tama, kiakoako kootou hakkaatoa, aa kisaapai kootou ki kootou. ³² Tetama e hakaetae naa taratara TeAtua raa kilavaa te roorosi hakaraa'oi ki naa mahi TeAitu naa, ³³ ite aa i TeAtua see hiihai maa taatou elotu huri; a Ia e hiihai maa taatou ki meeme hakapaa aa taatou kulotu hakaraa'oi.

E mee pee ko iloto naa kuturana katoo naa tama TeAtua raa, ³⁴ naa haahine raa ki noho seemu i te saaita e lotu. Laatou see lavaa te mee ni taratara maa laatou. Naa Loo Moses raa e mee hoki maa laatou ki hakannoo ki naa tama hakamaatua te lotu. ³⁵ Ki mee maa laatou e fiffai maa laatou e illoa ise mee, laatou ki vasiri ki naa aavana laatou raa i te saaita laatou ettae ki naa hare laatou. Teenaa se vana hakanapa maa te ffine e tuu no taratara iloto te lotu.

³⁶ Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa nikaamata mai i kootou? Seai! Kootou e mannatu maa naa taratara TeAtua raa nikaumai maki kauatu koi ki kootou soko kootou? Seai hoki! ³⁷ Ki mee maa se tama e hai maa ia kote pure TeAtua, aa maa ia etaka ma naa mahi TeAitu Tapu, te tama naa ki iloa maa aku taratara e sissii atu nei ko te taratara hakamaatua TeAriki. ³⁸ Ki mee maa ia see hakannoo mai ki te taratara nei, kootou see hakannoo kia ia.

³⁹ Aa teenaa, aku taaina ma aku kave nei, kootou ki oti manava ki hakaetae kootou naa taratara TeAtua, te vana ia kootou see puuia kootou te taratara ki naa taratara e kkee. ⁴⁰ Naa mee hakkaatoa ki heheunatia i te ara maa'oni aa i te ara e tonu.

15

Te masike ana Christ i te mate

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e hiihai maa kootou ki mannatu ite Lono Taukareka ni hakaetae atu nau, teela nitoa kootou aa teela e ta'ohi manava ai kootou. ² Teenaa ko te Lono Taukareka ni hakaetae atu nau ki kootou. Kootou maki hakassaoria te Lono Taukareka nei, ki mee naa taratara nei e tauhia kootou ki mau, aa ki mee seai raa, kootou naa ni lotu vare koi.

³ Nau ni hakaetae atu ki kootou aku taratara ni too i TeAtua, i teenaa ni taratara hakamaatua iloo. Naa taratara naa e mee peela: Christ ni mate ki uia naa haisara taatou, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu. ⁴ A Ia ni tanumia aa ni hakamasikeria no ora imuri naa aso etoru, e mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu. ⁵ A Ia ni hakasura ki Peter, aa ki oti raa hakasura iloo Ia ki tana taka sinahuru

maa ttakarua aposol.☆ 6 Kimuriraa, hakasurailoo Ia itesaaita tokotasi kinaatama ettoe iterima naarau inaatama etautari kiaa Ia. Temahiana naatama naa koi ora itesaaita nei, aaraatama iaa kuoti te mmate. 7 Kiotiraa, hakasurailoo Ia ki James, araa hakasurailoo Ia ki ana aposol raa hakkaatoa.

8 Nau nei kotetama ni hakasura mai a Ia hakamuri hakaoti, niaaina maa nau emee ma setamariki eirikina itaku saaita ni haanauria mai.☆ 9 Iteaa iaa nau nei etaka ilaro hakaoti naa aposol hakkaatoa. Nau see tau te heheuna ma se aposol, iaa nau nimee pakavaina a nau naatama telotu TeAtua.☆ 10 Tevanaiaa TeAtua ni aroha iaa nau, teenei etiputipuai nau peenei. A Ia ni see aroha vare iaa nau; aku heuna nei ellasi are inaa heuna aaraatama, tevanaiaa nau see heheuna ki aku tino mahi; te laa oi TeAtua e heheuna iaa nau. 11 Niaaina maa teelaa ko nau raa ni hakaetau, aa seai maa teelaa ko aaraatama raa ni hakaetau, teenei ko naa taratara maatou hakkaatoa e hakaetau, aa teenei ko naa taratara ni toa kootou.

Taatou ma ki massike ma te ora maaoni

12 Kimee maa maatou ni hakaetau maa Christ ni hakamasikeria ite mate, peehea naa taratara aaraatama i kootou maa naa tama e mmate raa ma ki see hakamasikeria ite mate? 13 Kimee maa naa tama naa e taratara maaoni raa, teena e mee maa Christ ni see hakamasikeria ite mate hoki. 14 Aa ki mee maa Christ ni see hakamasikeria maaoni raa, teena maatou see hai taratara ki hakaetau, aa kootou see hai mee ki hakattina. 15 Maatou nei hoki ku tarataraina maa maatou nitama e taratara kailallao i TeAtua, i maatou ni hakaetau maa Christ ni hakamasikeria TeAtua. 16 Kimee maa naa tama ni mmate raa see hakamassikeria, teena e mee maa Christ hoki ni see hakamasikeria. 17 Aa ki mee Christ ni see hakamasikeria raa, kootou naa nilotu vare koi kitetama koi moe ka mate. Kootou naa koi noho ma naa haisara kootou. 18 Te mee naa hoki ma ki mee ma naa tama e illoa i Christ aa kuoti te mmate raa ku mmate hakaoti. 19 Kimee maa taatou e hakatina maa Christ etokonaki koi kitaatou itesaaita taatou ennoho ite maarama nei raa, taatou nei ko naa tama are e ttaka hakaaroha inaa tama hakkaatoa i te maarama nei.

20 Tevanaiaa taratara maaoni raa emee maa Christ ni hakamasikeria TeAtua ite mate, ki hakailoa mai ki taatou maa naa tama kuoti te mmate raa ma ki haka massikeria hoki a Ia. 21 Te mate raa ni sura mai i te vana te tama tokotasi nimee, peela hoki naa tama e mmate raa e hakamassikeria ite vana telaatama emee. 22 Te henua kato e mmate inaa ora laatou e hakauu ki Adam, peela hoki te henua kato ma ki haka massikeria no ora, inaa ora laatou

☆ 15.5 Mt 28.16-17; Mk 16.14; Lk 24.34,36; Jn 20.19 ☆ 15.8 Acts 9.3-6 ☆ 15.9 Acts 8.3

e hakauu ki Christ. ²³ Naa tama kato e takkoto naa sao laato e tukua ki haka massikeria: Christ ni hakamasikeria imua, aa tana sao ma ki ahemai raa, naa tama hakkaatoa e tautari kiaa Ia raa ma ki haka massikeria hoki. ²⁴ Aa teenaa te hakaotiana naa mee hakkaatoa raa kutae mai; Christ ma ki hetaa no lavaa a Ia naa tuku, naa hakamau, aa ma naa aitu haimahi te maarama nei, aa ma ki hookii ake te Nohorana raa ki TeAtua Tamana. ²⁵ I te aa, i Christ ki noho hakamaatua kitae kite saaita TeAtua ku oti tetaaia a Ia hakkaatoa naa tama e tautau haaeo ma Ia raa notukua ilaro naa tapuvae tetamaa. ²⁶ Naa mahi hakaoti ma ki seu raa ko naa mahi te mate. ²⁷ I te aa, i te Laupepa Tapuraa emee maa, "Naa mee hakkaatoa nitukua TeAtua ilaro ana tapuvae." Taatou ia e illoa maa tetaratara emee maa, "naa mee hakkaatoa" raa, see mee i TeAtua, te tama e tukua a Ia naa mee hakkaatoa ki takkoto ilaro Christ. ²⁸ Tevana ia i te saaita naa mee hakkaatoa raa ku oti te tukua ki takkoto ilaro te roorosi Christ raa, teenaa a Ia tana tino, te Tama TeAtua, ma ki hakanoho soko Ia ilaro TeAtua, te tama ni tuku naa mee hakkaatoa ilaro aana, aa teenaa TeAtua ma ki noho hakamaatua i naa mee hakkaatoa. ²⁹ Ki mee maa naa tama ku oti te mmate raa see lavaa te massiuke mai i te mate, ai teelaa se ara peehea aaraa tama e hakaukau tapu ma ki tokonaki laato ki naa tama ku oti te mmate? Se aa laato e mannatu ma ki mee? Ki mee maa teenaa sevana maaoni pee ko naa taratara aaraa tama maa te mate raa ma ki see hakamasikeria no ora, ai aaraa tama ia e hakaukau tapuria ki tokonaki laato ki naa tama ku oti te mmate? ³⁰ Ki mee maa naa tama e mate raa ma ki see hakamassikeria, ai maatou ku hakauru are ki te kau haaeo ki tauppiri maatou ki mmate i te kau saaita? ³¹ Akutaaina ma akukave nei. Nau etaupiri ki mate inaa aso hakkaatoa! Nau etaratara atu naa mee nei ia nau ehiahia ikootou, inaa ora taatou e hakauu ki Jesus Christ, TeAriki taatou. ³² Ki mee maa nau ni hetaa vare koi ma naa tama ehaha ma ni "manu vao kaittama" i te kina nei, i Epises, i taku tino hiihai, se aa nau ni too i taku vana ni mee naa? Aa ki mee maa naa tama e mmate raa ma ki see hakamassikeria, teenaa, taatou kutau koi maa tetaratara emee peela, "Taatou kikkai ka unu hakaoti, i taiao taatou ku mmate." ³³ Kootou mmata kisee hakareresia kootou. "Naa sosorina taukalleka kootou naa e lavaa te huria i naa tama e hakallika e ttaka ma kootou." ³⁴ Kootou ki tiiake naa sosorina haisara kootou, aa kootou ku ahe no mannatu hakaraa oi. Nau ku taratara atu te mee nei ki nnapa kootou: Aaraa tama i kootou seki illoa iloo i TeAtua.

Te haitino e hakamasikeria i te mate

³⁵ E mee te tama ma ki vasirisiri peelaa, “Naa tama ku oti te mmate raa ma ki hakamassikeria peehea? Ni haitino peehea ma ki massike ma naa tama naa?” ³⁶ Teenaa nitaratara vvarekoi! Kootou e illoa maa te hua laakau e toria raa see lavaa te somo i te saaita naa koi. Ki mee maa te hua laakau naa see moe iloto te kerekere raa ki para imua, telaakau naa see lavaa te somo are. ³⁷ Telaakau ku oti te somo no lasiraa see hakaranatia kootou no toria ma ki somo hoki. Seai. Kootou e toria are kootou naa hua telaakau naa. ³⁸ Saaita te hua laakau naa e somo raa, teelaa ko TeAtua raa e penapena naa tiputipu telaakau e somo ake naa, telaakau koi e kee ana tiputipu.

³⁹ Aa naa haitino naa mee kato e ora raa seai ko te haitino tokotasi. Naa tama raa e mee naa haitino e tiputipu ki te tiputipu tokotasi; naa manu raa e kkee; naa manu lellee raa e kkee, aa naa ika raa hoki e kkee.

⁴⁰ Teelaa hoki e mee naa haitino telani aa ma naa haitino te kerekere. Te hakasoro mmata naa haitino telani e kee ma te hakasoro mmata naa haitino te kerekere. ⁴¹ Te laa raa e mee tana tino tiputipu hakasoro mmata, te marama raa telaa tiputipu hakasoro mmata, aa naa hetuu raa e kkee naa hakasoro mmata laatou; aa i loto iloo naa hetuu naa raa, naa hetuu e kkee hoki naa hakasoro mmata laatou.

⁴² Teenaa te tiputipu ma ki sura inaa tama e mmate e hakamassikeria no ora. Saaita te haitino te tama e tanumia raa, teenaa se haitino e moe no para; tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa ma ki takoto mata ora peenaa. ⁴³ I tana tanumia ana raa, te haitino naa e tiputipu hakallika ka matanae nae, aa tana saaita e hakamasikeria raa, te haitino naa ma ki hakasoro mmata ka mata ora. ⁴⁴ I tana tanu mia ana raa, teenaa se haitino te marama nei, aa i tana saaita e hakamasikeria raa, teenaa se haitino e hakaoratia TeAitu. Ki mee maa e mee te haitino te marama nei, teenaa e mee hoki te haitino aitu. ⁴⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “TeAtua ni penapena te tama mua raa no kauake tana ora, tana inoa ko Adam”, tevana iaa te Adam hakamuri raa ko TeAitu hakaora tama. ⁴⁶ Teelaa seai ko te haitino aitu raa ni hakasura mai imua, teelaa ko te haitino te marama nei are, aa ki oti raa te haitino aitu.

⁴⁷ Te Adam mua, te tama ni penaa ki te kerekere, se tama te marama nei. Te Adam hakamuri raa iaa, teenaa se tama ni sura mai i te lani. ⁴⁸ Naa tama te marama nei e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere. Naa tama telani raa iaa e ttaka ma te tiputipu te tama ni sura mai i te lani. ⁴⁹ Taatou e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere, peelaa hoki taatou ma ki ttaka ma te tiputipu te Tama te lani.

⁴⁷ Te Adam mua, te tama ni penaa ki te kerekere, se tama te marama nei. Te Adam hakamuri raa iaa, teenaa se tama ni sura mai i te lani. ⁴⁸ Naa tama te marama nei e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere. Naa tama telani raa iaa e ttaka ma te tiputipu te tama ni sura mai i te lani. ⁴⁹ Taatou e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere, peelaa hoki taatou ma ki ttaka ma te tiputipu te Tama te lani.

⁴⁷ Te Adam mua, te tama ni penaa ki te kerekere, se tama te marama nei. Te Adam hakamuri raa iaa, teenaa se tama ni sura mai i te lani. ⁴⁸ Naa tama te marama nei e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere. Naa tama telani raa iaa e ttaka ma te tiputipu te tama ni sura mai i te lani. ⁴⁹ Taatou e ttaka ma te tiputipu te tama ni penaa ki te kerekere, peelaa hoki taatou ma ki ttaka ma te tiputipu te Tama te lani.

✧ 15.45 Gen 2.7

⁵⁰ Aku taaina ma aku kave nei. Nau e taratara raa kote mee nei: Temee esura mai ite pukunohi aa ma itettoo raa seelavaa tenoho ite Nohorana TeAtua, aa te haitino emoe nopararaa seelavaa tetoo teora eora hakaoti.

⁵¹ Kootou hakannoo mai ki kauatu nau te taratara huu nei: Taatou makisee mmate hakkaatoa, tevanaiaa itesaaita tepuu hakaoti etaniraa, taatou makiffuri no kkee.

⁵² Naa tinotama taatou ma ki hakateki no ffuri, ma ki vave ma ko naa kkemote karamata. Ssao tepuu hakaoti etaniraa, naa tama ni mmate raa ma ki haka massikeria, aa laatou ma ki seelavaa hakaoti te mmate. Taatou hoki, naa tama koi ora, ma ki hurisia no kkee. ⁵³ Ite aa, ite mee emoe nopararaa ki hurisia ki takoto ka ora peenaa; te mee ma ki mate raa ki hurisia ki takoto see mate. ⁵⁴ Teenaa, itesaaita tevana nei kusura, aa te mee emoe nopararaa kuoti te huri no takoto ka ora raa, teenaa naa taratara te Laupepa Tapu raa makittino. Teenaa ko naa taratara emee maa, “Te mate raa kusee haimahi iaruna taatou! Ana mahi kuoti hakaoti!”[☆]

⁵⁵ “Te mate nei, teehea oomahi elaka iaruna naa mahi maatou?”[☆]

Te mate nei, teehea oomahi emee ki hakallono isu maatou?[☆]

⁵⁶ Te mate raa e kauake ana mahi te haisara ki haia te tama ki hakallono isu, aa te haisara raa e kauake ana mahi naa Loo Moses. ⁵⁷ Tevanaiaa taatou ki fiafia i TeAtua, itaatou etokonakina mai TeAriki Jesus Christ, kilavaa taatou te hakahiti vaaruna te mate ma naa haisara taatou.

⁵⁸ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki taaohi manava i TeAtua. Kootou e illoa maa naa heuna TeAriki e haia kootou naa sei ni heuna vare. Kootou ki heheuna hakapuru kilavaa kootou naa heuna TeAriki.

16

Paul e taratara i naa mane

¹ Teenei nau ku taratara atu i naa mee kootou ni sissii mai i naa mane kootou essiko kitokonaki ki naa tama TeAtua i Judea. Kootou tautari kitakuvana ni mee ake ki naa tama naa lotu i Galesia ki mee. ² I naa Hakamarolloo kato, kootou, te tama koi kiffana no tuku hakavasi ni mane maana, e hano koi ma tanakooina evanaia maa etau iana mane itana heuna, kisee mee maa kootou ki ffuri no ssiko mane itaku saaita e hanatu. ³ Taku saaita etae aturaa, kootou kutuku nitama maa kootou kitoo naa mane kootou naa ki Jerusalem. Nau ma kiauake

[☆] 15.52 1 Thes 4.15-17 [☆] 15.54 Is 25.8 [☆] 15.55 Hos 13.14 (LXX) [☆] 16.1 Rom 15.25-26

naa pas laatou ki oo ma laatou. ⁴ Aa ki mee maa nau ki hano hoki ma laatou, nau e lavaa te oo maatou hakapaa.

Temaanatu Paul

⁵ Nau ma ki hakataka mai i naa matakaaina vaaroto Masedonia imua, kimuri are nau ku hanatu no mmata i kootou.*

⁶ Nau e maatino i aku noho hakamaarie ma kootou, i aa nau e maanatu ma ki noho nau ma kootou i te ssao te saumakallii elasi, aa teenaa kootou kulavaa te tokonaki mai kilavaa nau te horau ki aaraa kina. ⁷ Tevana iaa nau see hiihai maa taku sao e nnoho taatou raa e potopoto koi. Ki mee TeAriki e hiihai, teenaa nau ma ki noho rooroa ma kootou.

⁸ Nau ma ki noho i te kina nei, i Epises, ki tae ki te aso te Pentekos.* ⁹ I te aa, i aa nau e mee aku lopo heuna ellasi e takkoto ki mee i te kina nei. Nau e iloa maa e tammaki naa tama i te kina nei e lotoffaaoe i maatou.*

¹⁰ Ki mee maa Timothy e hanatu peenaa ki kootou, kootou ku mmata ake hakaraaoi kiaa ia, ki hakauaua ia i tana noho e noho ma kootou, i te aa i aa ia e heheuna hoki i naa heuna TeAriki ma ko nau.* ¹¹ Kootou seettoka atu maa ia setama koi see iloa inaa vana. Kootou haia anavana kittonu ki ahemai hakaraaoi a ia kiaa nau; i aa nau e noho ka ttari atu kiaa ia ma naa taaina ma naa kave taatou.

¹² Teenei nau kutaratara atu i te taina taatou, Apollos. Ttama naa maraa e ppuratia a nau peenaa ki hanatu ia ma naa taaina taatou no mmata i kootou. Tevana iaa a ia see hiihai maa ia e hanatu i te saaita nei. Tana sao e maanatu maa e taukareka raa, a ia ma ki hakasura atu.

Naa purepure hakaoti Paul

¹³ Kootou ki roorosi hakamattoni lokoi. Kootou ki taaohi manava i TeAtua; kootou see pporo; kootou ki makkaa. ¹⁴ Kootou ki heheuna ma te manava laaoi.

¹⁵ Kootou e illoa maa Stefanas ma tana haanauna raa ko naa tama mua nilotu i Greece. Laatou e heheuna ka tokonaki ki naa tama TeAtua. Aku taaina ma aku kave nei.* ¹⁶ Nau e hiihai maa kootou ki hakannoo ki naa tama peenaa aa ma naa tama hoki e heheuna hakapaa ma naa tama naa.

¹⁷ Nau e hiahia i Stefanas, Fortunatus, aa ko Akaikus ku oomai no nnoho maatou. Naa heuna kootou ku see lavaa te mee iaa nau i te kina nei ku haia naa tama naa, i kootou ku see ssura mai. ¹⁸ Nau e haia hakaraaoi iloo naa tama naa i aku heuna nei. E mee pee ko naa heheuna laatou i kootou i te kina naa. Kootou ki mmata hakaraaoi ki naa tama peenaa.

¹⁹ Naa kanohenua TeAtua i Asia raa e pureppure atu ki kootou. Aquila ma Priscilla, aa ma naa tama kato e lotu i te hare laaua raa e pureppure atu ki kootou.* ²⁰ Naa tama

* **16.5** Acts 19.21 * **16.8** Lev 23.15-21; Deut 16.9-11 * **16.9** Acts 19.8-10

* **16.10** 1 Cor 4.17 * **16.15** 1 Cor 1.16 * **16.19** Acts 18.2

hakkaatoa elotu ennoho itekina nei epureppure atu ki kootou.

Kauatu te vaisoni tapu raa ki naa taaina ma naa kave kootou.

²¹ A nau Paul, epurepure atu ki kootou. Aku purepure nei e sissii ki taku tino rima soko nau.

²² Ttama see manava laaoi i TeAriki raa, a ia ma ki hakallono isu.

TeAriki maatou, koe ku au!

²³ Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i kootou.

²⁴ Tellee taku manava etakoto i kootou iloto te Inoa TeAriki, Jesus Christ. Amen.

2 CORINTHIANS SSOA TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU IKORINT TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Ssoa tepas Paul kinaatama telotu iKorint ni sissii itessao tenoho Paul ma naatama telotu iKorintraa niseetaukareka hakaraaoi. E mee aaraatama telotu ite kinanaa ni mee naataratara hakallika laatou iPaul, tevanaiaa Paul ehakaariake itana hiihai maa laatou ki ahe ake ki meemee hakapaa hoki laatou ma ia,

Naa taratara mua iloto tepas nei raa, Paul etaratara inaa tiputipu tana noho ma naatama telotu iKorint. Aia etaratara ake kinnaa tama raa itana vana ni huri ai noloto peelaa inaatama telotu ite kinanaa, aa aia etaratara hoki ia ia e hiahia ite nei ko tana roto nei teela niffuri naa tama raa no tiake naa haisara laatou aa no meemee hakapaa hoki. Kioti raa aia kumee ake kinnaatama telotu raa kitokonaki ake kinnaatama telotu ennoho hakaaroa iJudea. Naataratara hakaoti iloto tepas nei raa, Paul esissii ki illoa naa tama raa ia ia se aposol maaoni TeAtua, ite aa, e mee aaraa tama iKorint e hai maa laatou ni aposol maaoni, aa maa Paul ia se aposol hakareeresi.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–11

Paul ma naa tama telotu iKorint 1.12–7.16

Tokonaki kinnaa tama telotu iJudea 8.1–9.15

Paul etaratara maa ia se aposol maaoni 10.1–13.10

Naa taratara hakaoti 13.11–13

¹ Anau Paul, se aposol Jesus Christ ite hiihai TeAtua; te nei ko maaua ma Timothy nei e sissii atu te pas nei. [☆]

Te nei maaua pas ki kootou, naa tama TeAtua ennoho iKorint ma naa matakaaina hoki iloto Greece.

² TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki noho laaoi kootou.

Paul e hakanau i TeAtua

³ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. Aia kote Tamana e manava aroha aa te Atua teela e ssura mai te kau tokonaki hakkaatoa.

⁴ Saaita maaua euru ite kau haeeo raa, TeAtua ehuri mai notokonaki kimaaua kilavaa maaua tetokonaki hoki ki aaraa tama e llave i naa haeeo pee ko naa tokonaki TeAtua ki taatou. ⁵ E mee koi pee ko maaua e hakallono isu hakapaa ma Christ raa, teenaa maaua maki tokonakina mai hoki

[☆] 1.1 Acts 18.1

TeAtua itaatou e hakapaa ma Christ. ⁶ Ki mee maa maaua e hakallono isu, teenaa ko maaua e fiffai ma ki saapai atu maaua ki ora kootou; aa ki mee TeAtua e huri iho no saapai mai ki maaua, maaua ma kilavaa hoki te huri atu no saapai ki kootou. Teenaa kootou ma kilavaa te noho hakalavatoa inaa hakallono isu kootou pee ko maaua nei. ⁷ Maaua e illoa maa kootou etaaohi manava peenaa i TeAtua. Maaua e illoa peela maa i kootou e hakallono isu pee ko maaua raa, teenaa kootou hoki e tokonakina TeAtua pee ko maaua hoki e tokonakina TeAtua.

⁸ Aku taaina ma aku kave nei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa inaa haaeo maaua nittiri ite matakaaina Asia. Naa maha ni noho ma maauaraa poi seelavaa lokei maaua. Maaua ni mannatu maa maaua kummate. ⁹ Maaua ni mannatu maa maaua kuoti te tukua ki kummate. Tevaniaa naavana nei nissura ki illoa maaua maa maaua seelavaa te heheuna ki naa tino mahi maaua. TeAtua koi soko ia elavaa te tokonaki ki maaua. A ia naa kote Tama e hakamasike naa tama emmate. ¹⁰ Maaua ni hakassaoria a ia aa maaua ma ki hakassaoria inaa haaeo hakamattaku raailoo, aa maaua etaaohi manava maa maaua ma ki hakassaoria hoki a ia imuri, ¹¹ i kootou e tokonaki mai peenaa ki naa taku kootou. Teenaa TeAtua ma ki lono te lopo taku kootou e taku ake naa, aa ku huri mai no haia hakaraaoina maaua. Telopotama ma ki massike no hakanau ia ia ma naa varo laatou, itanavana emee ki maaua.

Paul ku huri tana maanatu ki see hano ia ki Korint

¹² Teenei te mee e ahu ai maaua: Naa hakataakoto maaua e hakailo mai maa ite noho maaua ite maarama nei, ite vasi naa sosorina maaua ki kootou raa, maaua ni tautari koi ki naa tiputtipu ettonu aa ettapu iloto naa mahi te manavalaoi TeAtua. Maaua ni see tautari ki te iloa te tama. ¹³⁻¹⁴ Maaua e sissii atu koi naa taratara kootou e lavaa te tokatoka no massaro kootou. Niaina maa kootou sekimassaro hakaraaoi inaataratara maaua nei, nau e hakamaumanava maa kimuri kootou kumassaro hakaraaoi iloo inaataratara katoo maaua ekauatu ki kootou. Ite aso TeAriki ma ki ahemai raa, kootou ma ki ahu i maaua pee ko i-naa ahu maaua i kootou.

¹⁵ Nau ni iloa hakaraaoi iloo inaa meenei, teenaa ni maanatu nau ma ki hanatu nau no mmata i kootou imua, kilavaa nau te noho ma kootou inaa saaita iloo elua. ¹⁶ Ite aa, ia nau ni maanatu maa taku saaita e horau ki Masedonia raa, nau ku taa atu no mmata i kootou, aa nau ma ki hakasura atu hoki itaku saaita ma ki ahemai, ki tokonaki mai kootou itaku saaita ma ki horau ki Judea. ¹⁷ Teenei maaoni ko aku mannatu ni noho ma nau. Kootou

see mannatu maa kootou ni hakarereesia koi nau. Seai. Nau seai setama etaratara kailaarao, e hurihuri anataratara. Nau seai ko naa tama e ppeesi naataratara laatou peela, “Uee,” aa ki oti ku huri hoki no mee peela, “Seai.” ¹⁸ Taatou kato e illoa maa TeAtua etaratara koi ki te taratara maaoni. Maaua nei hoki etaratara kite taratara maaoni. Maaua seelavaa te mee maa “Uee” aa ki oti ku huri hoki no mee maa “Seai”. ¹⁹ Ite aa, Jesus Christ, Ttama TeAtua, te tama ni hakahea atu maatou ma Silas aa ko Timothy raa, see illoa te hurihuri taratara. A Ia naa kote “Uee” TeAtua ki taatou. ²⁰ Iteenaa ko ia naa te “Uee” ki naa purepure kato TeAtua nituku maa taatou. Teenei kote vana inaa saaita taatou e hakanau i TeAtua raa, taatou e hakaoti naa taku taatou kamee peela, “Amen,” iloto naa mahi Jesus Christ. ²¹ Teenaa ko TeAtua tana tino teela e mee imaaua, hakapaa ma kootou, ki illoa hakaraaoti taatou inaa takkoto naa ora taatou ma Christ; teenaa ko TeAtua tana tino teela e hakakkeeina a Ia naa ora taatou ki ttipu. ²² Teenaa ko Ia naa ni tuku tana hakailona i taatou, i taatou ni tama aana. A Ia ni kaumai TeAitu Tapu raa ki takoto inaa hatumanava taatou, ki hakailoa mai ki taatou i ana mee hakkaatoa teela ni tuku maa taatou.

²³ TeAtua e illoa i akutipu. A Ia e illoa maa nau e taratara kite taratara maaoni. Nau ni see hakavave ma ki hakasura atu ki kootou i Korint i aa nau see hiihai maa kootou killave hoki ma ni haeeo. ²⁴ Maaua see mee maa maaua nei raa kite taratara atu maa kootou kilotu peeha. Seai. Maaua e illoa maa kootou koituumau ma naa hakataakoto kootou i TeAtua. Maaua e kauatu koi naa taratara nei ki nnoho kootou ka fiafia i kootou ku illoa maaoni i TeAtua.

2

¹ Teenaa ni mee ai taku maanatu ki see hanatu nau, ki see nnoho hakaaroha hoki kootou ma ko imua. ² Ki mee maa kootou e haia a nau ki nnoho hakaaroha, ko ai te tama ma ki noho no haia nau ki hiahia? Teenaa ko kootou naa koi, naa tama ni haia a nau ki nnoho hakaaroha. ³ Teenaa ko taku vana ni sissii atu taku pas naa ki kootou. Nau ni see hiihai maa nau ki hanatu no aroha nau inaa nnoho hakaaroha kootou, naa tama nau ni maanatu maa nau ma ki hiahia ai. Iaa nau e illoa maa taku saaita e hiahia, teenaa kootou hoki e fiafia. ⁴ Itaku saaita ni sissii atu taku pas naa raa, nau ni mate hakaoti i akutani, iaa nau e aroha i kootou. Nau ni see sissii atu ma ki haia kootou ki nnoho hakaaroha. Seai. Nau ni sissii atu ki kote kootou i te llee taku manava i kootou.

Aroha i te tama haisara

⁵ Ki mee maa se tama ni hakkoro telaa tama ki noho hakaaroha, teenaa aia seai tanavana nimee kiaa nau; aia nimee are kikootou hakkaatoa, aa pee ki aaraa tama koi ikootou. Nau etaratara peenei iaanau see hiihai maa kootou kihai haaeoina kootou ttama naa. ⁶ Te hakkaitoa te tama peenaa ni kauatu te mahiana kootouraa etau ma ia. ⁷ Tevana iaa itesaaita nei raa, kootou kialloha ia ia, aa kootou ku saapai atu ki see noho hakaaroha hakaoti ttama naa. ⁸ Aa teenaa nau eppuraatu kikootou kihakailoa atu kittama naa inamanava kootou ellee ia ia. ⁹ Nau nisissiatu takupas naa kimmata nau maa kootou maaoni elavaa te hakannoo katautari ki aku taratara inasaaita hakkaatoa. ¹⁰ Saaita kootou ealloha itetama ianavana nimee raa, nau hoki earoha ia ia. Ite aa, itakusaaita earoha itetama raa, teenaa ki mee e maoni maa nau earoha itetama naa isevana, nau e hakasura te tiputipu naa imua naa karamata Christ, ki sura setaukareka ikootou. ¹¹ Ite aa, nau see hiihai maa Satan kilavaa te hakahiti i aruna naa mahi taatou, itaatou ku oti te ilotia taatou ana vana e maanatu ma ki mee.

Paul e ssee i Titus

¹² Takusaaita nitae ki Troas kihakaea nau te Lono Taukareka i Christ raa, nau nikite maa taku ara raa ku oti te tarakina mai hakaoti TeAriki. ¹³ Tevana iaa taku manava ni hakallika iloo iaanau niseelave itaatou taina, Titus. Teenaa, purepure iloo nau kinaa tama itekina naa no hakataka iloo nau ki Masedonia.*

Christ e noho hakamaatua

¹⁴ Tevana iaa taatou ki fiafia i TeAtua. I taatou e hakapaa ki Christ raa, teenaa taatou e hakataakina TeAtua ma ni karapusi, ki tautari taatou vaamuri Christ, te tama e noho hakamaatua. Taatou nei e haia TeAtua kihakaea taatou te iloa Christ raa ki te henua hakkaatoa, kittoha te iloa naa ma ko naa sauna naa mee mannoni. ¹⁵ Ite aa, i taatou nei e mee pee ko naa mee mannoni e hookina Christ ki TeAtua, te laa ettoha notakoto ma naatama ni hakassaoria aa ma naatama ennoho kimmate. ¹⁶ Teenei sesauna te mate ki naa tama e nnoho kimmate, aa teenei ko te sauna te ora ki naa tama ni hakassaoria a Ia. Ko ai te tama hoki etau temee naavana peenei? ¹⁷ Maatou see mee pee ko aaraa tama, e haia laatou naa taratara TeAtua nei ma ni taratara vare koi. Maatou nei ni heunatia mai TeAtua, teenaa maatou nei etaratara kite taratara maaoni imua naa karamata TeAtua, imaatou nitama e heheuna maa Christ.

* 2.13 Acts 20.1

3

Naa taratara TeAtua i te ara hou te ssao nei

¹ Kootou ma ki mannatu maa maaua kukaamata hoki te taratara hikkahi ki maaua, sei iloo. Maaua see mee pee ko aaraa tama e fiffai ma nitama sara ki sissia ni pas maa laatou no taratara atu maa naa sosorina laatou e ttonu, aa maaua hoki see mee maa kootou ki sissia ni pas maa maaua, sei. Maaua sei nitama peenaa. ² Kootou, naa tino kootou naa kote pas maaua, teenaa e sissia iloto naa hatumanava maaua ki tokatoka te henua katoo no illoa. ³ Te mee naa e maatino peelaa maa teelaa ko Christ raa e sissii te pas naa no kaumai ki kauatu maaua ki kootou. Te pas naa ni see sissia ki naa peenisi; te pas naa ni sissia TeAitu TeAtua e ora hakaoti. Naa taratara naa ni see sissia i aruna naa hatu e pallaha; naa taratara naa ni sissia iloto naa hatumanava taatou.*

⁴ Maaua e kauatu naa taratara nei i maaua e illoa maa maaua e tautari maoni ki naa taratara Christ imua naa karamata TeAtua. ⁵ Maaua see tau te taratara atu maa maaua elavaa te haia maaua naa heuna nei soko maaua. Sei. Naa heuna nei elavaa maaua i TeAtua e tokonaki mai ki maaua. ⁶ Teenaa ko Ia naa ni tokonaki mai ki maaua ki hakaia maaua naa taratara hou te ssao nei. Te nei sei ko naa loo ni sissia; te nei ni taratara TeAitu Tapu. Naa loo ni sissia raa e kaumai taatou mate, aa TeAitu raa iaa e kaumai taatou ora.*

⁷ Naa Loo raa ni kanusia TeAtua ki takkoto i aruna naa hatu e pallaha. Te taurae Moses ni maasina hakkaatoa i te saaita TeAtua ni hookii ake naa Loo naa kia ia. Naa ina iloo maa te maasina TeAtua e takoto i te taurae Moses raa ni hano koi no sei raa, te kanohenua Israel raa ni see lavaa te tokatoka atu kia ia. Ki mee naa loo e kaumai taatou mate naa ni hakasura iho ma te maasina peenaa raa,*

⁸ kootou e mannatu maa te maasina ma ki hakasura iho ma TeAitu TeAtua raa ma ki tiputipu peehea? ⁹ Te maasina ni hakasura iho ma naa loo e kaumai taatou mate raa ni lasi, te vana iaa te maasina ma ki hakasura iho ma TeAitu e kaumai taatou ora raa ma ki ttote iaa! ¹⁰ Taatou elavaa te taratara maa te maasina e takoto i te ssao nei ku uhi vaaruna te maasina tuai ni takoto i te kanohenua Israel imua. ¹¹ Te maasina imua naa ni see takoto rooroa, i te ssao naa ku takoto koi ki hakaoti mai. Te maasina te ssao nei iaa ma ki see lavaa te hakaoti mai. Te maasina naa ma ki takoto no takoto hakaoti!

¹² Maaua see ppopore te kauatu naa taratara nei, i maaua e taaohi manava ki te tiputipu hou TeAtua e hakasura nei. ¹³ Maaua see mee ma ko Moses. Aia ni uhi tana taurae ki te tapaa maro raa ki see kkite te kanohenua Israel maa te maasina TeAtua e takoto iaa ia raa ni hano koi

no seai.☆ 14 Naa hakataakoto naa tama naa ni puuia maaoni; aa no tae mai iloo ki te aso nei raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa inaa saaita laatou e tokatoka inaa laupepa naaloo tuai. Te tapaa maro naa ma ki uuia koi kimee te tama raa e iloa maaoni i Jesus Christ. 15 Ite ssao nei iloo, inaa saaita naa tama naa e tokatoka inaaloo Moses raa, naa hakataakoto laatou koi uuhia te tapaa maro naa. 16 Tevana iaa te tapaa maro naa e lavaa te uuia. Naa taratara te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa i Moses, “Tana tapaa maro raa ni uuia itana saaita ni huri tana manava ki Te Ariki.”☆ 17 Aa teenaa, te “Ariki” e hakatuuria mai inaa taratara nei raa ko Te Aitu Tapu, aa inaa kina kato Te Aitu Te Ariki e takoto raa, naa vana te kina naa ma ki hakattonusia a Ia ki taukalleka. 18 Taatou hakkaatoa e too tetia te maasina Te Ariki ma naa taurae taatou see uhi, aa teenaa ko te maasina naa koi teelaa e au i Te Ariki, teenaa ko Te Aitu raa koi. Naa ora taatou e hurisia a Ia ki hanake lokoi naa tiputtipu taatou no mee ma ko Ia, aa te maasina e takoto i taatou nei ki hanake hoki no lasi.

4

Te Lono Taukareka

1 Te Atua itana manava aroha ni kaumai naa heuna nei ki maaua; teenei see ssopo ai naa manava maaua. 2 Te kau vana huu ma naa vana e hakannapa ku oti tetiake maaua. Maaua seesosorina tippua ka hurisia maaua naa taratara Te Atua nei. Maaua e ttaka ma te tiputipu e tonu maaoni imua naa karamata Te Atua, ki takoto te tiputipu maaua nei inaa hakataakoto te henua kato. 3 Ki mee te Lono Taukareka e hakaea maaua nei e huuina, teenaa, e huuina koi inaa tama e nnoho ki mmate. 4 Naa tama naa see illoa i Te Atua, ite aa, inaa hakataakoto laatou ni tauhia te aitu hakallika te maarama nei iloto te pouri ana. Laatou epuuia aia ki see kkite laatou ite maasina etoo ilaatou. Teenaa kote maasina e au ite Lono Taukareka inaa mahi Christ, te tama e taka ma te tiputipu Te Atua. 5 Maaua see hakaea inaa tiputtipu maaua soko maaua; maaua e hakaea atu i Jesus Christ ko Te Ariki, aa maaua nei setakarua koi e heheuna ma kootou iloto te inoa Jesus. 6 Te Atua ni mee tana taratara peelaa, “Te maasina nei ki hakamaasina mai i te pouri ana!” Teenei ko Te Atua koi teelaa e takoto tana maasina iloto naa hatumanava taatou, ki illoa taatou i tetia Te Atua e too inaa karamata Christ.☆ 7 Tevana iaa naa manava maaua emee ma ko naa kamete vare e haaoa Te Atua ki ana tiputtipu aitu. Teenei seai ni mahi maaua; teenei ni mahi are Te Atua

ettaka ma maaua. ⁸ Maaua maraa ellave te kau haaeo, tevanaiaa maaua seailoo kimattaku. Maaua maraa ki oti ku mamannatu tammaki, tevanaiaa maaua seailoo ki soppo naa manava maaua. ⁹ E mee telopotama elotoffaaeo imaaua, tevanaiaa maaua e mee maaua soa e hakappaemai ki maaua. Maaua etaaia peenaa ite kau saaita, tevanaiaa maaua seelavaa temmate. ¹⁰ Te mate Jesus etauhia maaua kitakoto iloto naa haitino maaua eppara nauhie nei inaa saaita hakkaatoa, ki hakatii maarama tana ora e takoto imaaua. ¹¹ Ite nnoho maaua nei raa, maaua maraa etauppiki koi ki mmate imaaua etautari ki Jesus, teenaa kihakasura te ora Jesus etakoto inaa haitino maaua eppara nauhie nei. ¹² Te mee nei e mee maa te mate raa e heheuna iloto maaua; te ora raa ia e heheuna iloto kootou.

¹³ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, “Nau ni taratara ia nau e iloa i TeAtua.” Ite tiputipuna hoki, maaua e taratara imaaua e iloa i TeAtua. ¹⁴ Maaua e illoa maa TeAtua, tetama ni hakamasikeria a Ia TeAriki Jesus no ora raa, ma ki hakamasikeria a Ia maaua hoki ma Jesus, no toa taatou hakapaa ki tana kina e noho. ¹⁵ Naa vana nei kato e ssura ki kauatu setaukareka maa kootou. Saaita telaoi TeAtua raa e tae kite lopotama, laotou ma ki taku peenaa ka taratara hiahia i TeAtua, ki lasi tana inoa.

Te nnoho ka taaohi manava i TeAtua

¹⁶ Teenei kote vana maaua seelavaa te ssopona manava maaua. Niaaina maa naa tinotama maaua nei ku takkoto koi ki mmae no ppara raa, naa ora maaoni maaua e takkoto mata ora peenaa ite aso ma te aso. ¹⁷ Maaua e hakallono isu koi ite tamaa saaita nei. Maaua e illoa maa naa haaeo ellave imaaua nei ma ki sua TeAtua ki te taukareka e takoto see oti, ettoe ia inaa haaeo nei. ¹⁸ Ite aa, imaaua see ttoka ki naa mee e kiitea te karamata; maaua ettoka are ki naa mee see kiitea te karamata. Te mee e kiitea raa e takoto koi ite punaa saaita; te mee see kiitea raa ia ma ki takoto hakaoti peenaa.

5

¹ Taatou e illoa maa te saaita naa haitino taatou ite maarama nei e sua raa, TeAtua e mee naa haitino hoo taatou ite lani. A Ia tana tino ni penapena naa haitino naa, aa naa haitino naa ma ki takkoto see ppara peenaa. ² Ssaonei taatou ettani, itaatou ekaimannako kitoa taatou naa haitino hoo taatou te laa e kaumai ite lani. ³ Saaita taatou etoo naa haitino hoo naa, taatou ma ki nnoho hakaoti ma naa haitino naa. ⁴ Ssaonei taatou koi ttaka ma naa haitino taatou ite maarama nei raa, taatou

e hakallono isu koi ka tanittani peenaa. Taatou see ttani ma itaatou kukkaro inaa haitino tuai ettaka ma taatou. Seai. Taatou ma kittani itaatou e fiffai maa naa haitino hoo tuatou itelaniraa kikaumai kisuia naa haitino tuai taatou, ki hakaoratia naa tinotama taatou. ⁵ TeAtua tanatino ni penapena taatou kitauhia taatou te ora nei, araa hookii mai iloo tana Aitu raa ki hakailoa mai i ana mee e tuku maa taatou.

⁶ Teenaa naa manava taatou see ssopo. Taatou e illoa maa te saaita taatou koi ttaka ma naa haitino te maarama nei raa, taatou emmao ma TeAriki. ⁷ Ite aa naa ora taatou e hano ma naa hakatina taatou, see mee ma e hano ma naa mee taatou e kkite. ⁸ Taatou see ssopo naa manava taatou, teenaa taatou e taukalleka koi ki tiiake naa haitino te maarama nei ki oo taatou no nnoho ma TeAriki. ⁹ Tevana iaa se kina peehea taatou e nnoho, taatou e fiffai koi ki hiahia TeAriki inaa ora taatou. ¹⁰ Ite aa, itaatou ma kittuu hakkaatoa imua Christ ki hakatonutonusia naa ora taatou a Ia. Taatou ma kisuia TeAtua, tautari ki naa tiputipu naa ora taatou ite maarama nei, teenaa ko naa vana katoo taatou ni mee, naa vana e taukalleka ma naa vana e hakallika. ^{*}

Naa soa maaoni TeAtua

¹¹ Maaua e illoa ite mee e mee maa e mattaku i TeAriki, teenaa e haaitai maaua teppuratia maaua aaraa tama ki taao hi manava kiaa Ia. TeAtua e illoa i maaua hakaraaoi iloo, teenaa nau e hiihai maa kootou ki illoa hakaraaoi iloo ia nau hoki iloto naa manava kootou. ¹² Maaua see mee hoki ma ki hakattoe atu maa naa sosorina maaua e taukalleka. Maaua essee se ara e tonu kitau ma kootou te hakanau i maaua, kilavaa kootou te taratara atu ki naa tama eahu inaa kkite laatou naa tiputipu te tama, seai ma ko naa tiputipu tana hatumanava. ¹³ E aa? Kootou e mannatu maa maaua e vvare? Aa tiiake peenaa, teenaa sevana koi iloto maatou ma TeAtua. Seai? Kootou e mannatu maa maaua e atammai? Aa teenaa, teenei sevana e mee koi ki tokonaki ki kootou. ¹⁴ Naa ora maaua e tauhia telaoi Christ. Maaua e illoa maa te tama tokotasi nei ni mate ki tokonaki Ia ki te henua katoo. Teenaa e mee maa te henua katoo ni mmate hakapaa ma Ia. ¹⁵ A Ia ni mate kihakaora te henua hakkaatoa. Naa tama e ora ite ssao nei see ora maa laatou koi. Laatou e ora i naa mahi Jesus Christ, te tama ni mate aa ni hakamasikeria ki hakaoratia laatou.

¹⁶ Ssao nei iaa, taatou ku see hakatonutonu telaa tama ki naa tiputipu te maarama nei. Maaoni, imua raa taatou nittoka ki Jesus notaratara maa Ia se tama peela, inaa ttoka te tama te maarama nei. Saaita nei taatou ku see lavaa te mee peenaa. ¹⁷ Aa teenaa, te tama e illoa maaoni i Christ raa teenaa se tama hoo. Tana tiputipu

tuai raa ku oti te tiiake, aa te tiputipu hoo raa ku hakasura. ¹⁸ Teenei niara kato TeAtua ni penapena maa taatou. Christ ni heunatia mai TeAtua ki au no haia taatou ki haisoa ma TeAtua. Maaua nei hoki e heunatia ki oo no haia aaraa tama ki haisoa hoki ma TeAtua. ¹⁹ Naa taratara TeAtua e takkoto i maaua nei e mee peela: TeAtua ni heunatia mai a Ia Christ iaa Ia e hiihai maa Ia e haisoa ma naa tama hakkaatoa i te maarama nei. TeAtua ni see maanatu ki naa haisara laatou imua, teenei e kaumai ai a Ia naa taratara nei ki hakailoa aaraa tama itana hiihai ki haisoa ma laatou.

²⁰ Aa teenei maaua ku kauatu naa taratara Jesus Christ. Maaua e taratara atu pee kote maaisu TeAtua. Maaua e ttaro atu ki kootou iloto te Inoa Jesus Christ: kootou tiiake TeAtua ki hurisia naa mannatu kootou ki see lotoffaaeo kootou iaa Ia, aa kootou ku ahe no vaissoa maa Ia! ²¹ Christ ni sei ana haisara nippena, tevana iaa a Ia ni haia TeAtua kilave hoki a Ia inaa haisara taatou, killave taatou i te tiputipu etonu TeAtua itaatou ennoho hakapaa ma Christ.

6

¹ Iloto naa heuna taatou e mee maa TeAtua raa, maaua e ttaro atu ki kootou, naa tama ku oti te illoa i te laaoi TeAtua: kootou see haia kootou telaoi TeAtua ma se mee vare.

² Hakannoo ki te taratara TeAtua e kaumai:

“Saaita te ssao taku laaoi ki kootou ni tae mai raa, nau ni lono i kootou.

Saaita te aso raa ni tae mai ki hakassaoria kootou no ora raa, nau ni tokonaki ki kootou.”[☆]

Kootou hakannoo mai! Teenei kootou sao ki tauhia kootou te laoi TeAtua; te aso nei ko te aso ki too te ora maaoni!

³ Maaua see fiffai maa maaua e hakassara ni vana maa maaua iloto naa heuna maaua nei, ki see ffuri te henua no see tautari ki naa heuna maaua. ⁴ Inaa vana hakkaatoa maaua e meenei, maaua e fiffai kikkite te henua maa maaua nitama e heheuna i TeAtua, teenaa imaa e heheuna hakalavatoa koi inaa ttiri maaua inaa haaeo, inaa hakallono isu maaua, aa ma naa vana e hainattaa. ⁵ Maaua maraa etaia, e karapusina, aa e taruarumia naa tama kitaia; maaua e mmate hakaoti inaa heheuna maaua, aa maaua see illoa te kkai ka mmoe hakaraaoi.[☆]

⁶ Maaua ku oti te huri ake peela maa maaua nitama e heheuna maa TeAtua, teenaa inaa ora maaua e mataffua, maaua e illoa hakaraaoi illoa i TeAtua, maaua e lavatoa te nnoho kattari, maaua e meeme hakaraaoi aaraa tama, TeAitu Tapu raa e takoto imaa, aa maaua e manavalaoi maaoni inaa tama hakkaatoa, ⁷ maaua e hakaia te taratara maaoni, aa naa mahi TeAtua e takkoto

i maaua. Te tiputipu e tonuraa teenaa ko naa hana maaua e hetaa maa maaua, aa kipuipui naa haitino maaua. ⁸ Maaua e haia ma nitama hakamaatua, aa ki oti koi ku hakannaparia; maaua e sasaakiria, aa ki oti koi ku hakanauria. Maaua maraa e haia ma nitama e taratara kailallao, aa maaua iaa nitama e taratara ki te taratara maaoni. ⁹ Maaua e haia ma nitama see ilotia, aa te henua iaa e illoa hakkaatoa i maaua; maaua e tarataraina maa maaua ku oti te mmate, tevana iaa kootou ekkite koi i maaua koi ora. Niaaina maa maaua e taiaa pakavaina, maaua ni see lavaa te mmate. ¹⁰ Niaaina maa maaua ennoho hakaaroa, maaua e ttaka ka fiafia koi. Te henua e mee maa maaua see hai hekau, tevana iaa telopotama ku hai hekau i naa hekau laatou nikauake maaua. Maaua e mee ma nitama sei iloo se mee tokotasi, tevana iaa maaua maaoni ennoho ma te kau mee.

¹¹ Aku soa i Korint. Maaua see hai taratara e huu i kootou. Naa arohi manava maaua nei ni ppesi atu katoa ki kootou. ¹² Maaua e llee naa manava maaua i kootou, aa kootou iaa see llee naa manava kootou i maaua. ¹³ Nau e taratara atu pee ko aku taratara ki aku tamalliki. Kootou ki huri mai ni tiputtipu e taukalleka pee ko naa tiputtipu kootou ni kkite i maaua. Tallaki naa hatumanava kootou.

Te tiputipu naa tama see illoa i TeAtua

¹⁴ Kootou see hakapaa atu ki naa tama see illoa i TeAtua. Tevana etonu ma tevana e sara ma ki meeme hakapaa peehea? Te pouuri ma te maarama ma ki ennoho hakapaa peehea? ¹⁵ Christ ma Satan ma ki taratara ki te taratara tokotasi peehea? Tetama elotu i TeAtua ma tetama see loturaa ma ki taratara hakapaa peehea ite mee tokotasi? ¹⁶ Te Hare Tapu TeAtua ma naa aitu penappena raa ma ki meeme hakapaa peehea? Taatou nei ko te Hare Tapu TeAtua e Ora. TeAtua tana tino ni taratara peela,

“Nau ma ki hakatuu taku hare kituu iloto akutama, ki ennoho maatou hakapaa.

Nau ma ki mee ma ko TeAtua laatou, aa laatou ku mee ma ko taku kanohenua.”[☆]

¹⁷ Teenaa TeAriki raa e mee peela,

“Kootou hakattaha i naa tama naa, aa kootou ku see hakapaa atu ki laatou.

Kootou see mee ki naa mee ekerekkere, aa teenaa Nau ma ki hiihai ki kootou.”[☆]

¹⁸ Nau ma ki mee ma ko te tamana kootou, aa kootou ku mee ma nitama taanata aa ma nitama haahine aaku.

A Nau, TeAriki Haimahi, e kauatu naa taratara nei.”[☆]

[☆] **6.16** Lev 26.12; Ezek 37.27; 1 Cor 3.16; 6.19 [☆] **6.17** Is 52.11 [☆] **6.18** 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13; Is 43.6; Jer 31.9

7

¹ Aku soa nei. Naa purepure nei hakkaatoa e mee mai kitaatou. Aa teenaa, taatou ki hakakkee naa ora taatou inaa mee hakkaatoa teelaa e mee naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou ki kerekkere. Taatou kilotu i TeAtua, teenaa ki tautari ki tana tiputipu e tapu.

Te hiahia Paul

² Kootou alloha imaaua. Maaua see illoa tesosorina hakallika kitelaatama. See haitama ni haia maaua no hakallika, aa see haitama ni usuusuhia maaua. ³ Nau see mee maa kootou nitama e hakallika. Seai. Nau ku oti tetarataratu hakaoti imaaua ellee naa manava maaua ikootou. Niaaina maa taatou koi ora, aa maa taatou e mmate, taatou ma kittaka hakapaa lokoi. ⁴ Nau e iloa hakaraaoi iloo inaa tiputtipu kootou, teenei e ahu ai nau ikootou. Inaa haaeo kaatoo e ttiri i maaua nei, nau see iloa te sopo taku manava; nau e taka ka hiahia peenaa.

⁵ Saaita maaua nittae ki Masedonia raa, maaua ni see hakamalolloo. Te kau haaeo nittiri i maaua. E mee naa tama ni ffuri mai no heheatu maatou, ka ttaka mattaku maaua.* ⁶ Tevana iaa TeAtua, te tama maraa e haka aneane naa tama e mee pakavaina raa, ni haia a Ia naa manava maaua notaukalleka. A Ia ni heunatia mai a Ia Titus ki maaua. ⁷ Maaua nisee meekoi maa maaua ni fiafia ma iaa ia ni au, seai. Naa manava maaua ni taukalleka hoki i aa ia ni taratara mai i naa tokonaki ake kootou kiaa ia. A ia ni taratara mai maa kootou ennoho kattaro peenaa ki kkite kootou iaa nau. A ia e taratara mai hoki maa kootou e alloha inaa vana seettonu kootou nimee kiaa nau, aa maa kootou ku nnoho koi ki tokonaki mai kootou kiaa nau. Teenei ko naa taratara nei e lasi ai taku hiahia i te saaita nei.

⁸ Niaaina maa taku pas ni sissii atu raa nimee kootou nonnoho hakaaroha raa, nau see mee maa nau e aroha iaa nau ni sissii atu taku pas peenaa. Maaoni, imua raa nau ni aroha iaa nau e iloa maa tepas nei nimee kootou nonnoho hakaaroha i te tamaa saaita.

⁹ Tevana iaa i te saaita nei raa nau e hiahia; nau see hiahia ma ikootou ni haia a nau kinnoho hakaaroha. Seai. Nau e hiahia ikootou ni lavaa te ffuri naa manava kootou ikootou ni nnoho hakaaroha. TeAtua ni heheuna iloto naa manava kootou i te saaita kootou ni nnoho hakaaroha. Kootou naa ku illoa maa maaua nisee hai vana e hakallika nimee ki kootou. ¹⁰ TeAtua e heheuna i te saaita te tama e noho hakaaroha, ki huri te manava te tama naa no too te ora maaoni. See hai vana e sara i te tiputipuna. Tevana iaa te tama e noho hakaaroha pee ko te nnoho hakaaroha naa tama te maarama nei raa, teenaa ko te tiputipu e sura ai te mate.

¹¹ Kootou mmata i te ara TeAtua nimee ki te nnoho hakaaroha kootou naa: kootou ku lellere ki haia

* 7.5 2 Cor 2.13

kootou naa heuna TeAtua: kootou ku anaana ki huri ake peelaa maa kootou etautari ki tetiputipu etonu; kootou ku ffuri no lloto i naa vana hakallika aaraa tama e ppena; kootou ku ssopo naa manava kootou i te tiputipu see tonu; kootou kuttaro kikkite kootou iaa nau; kootou ku alloha iaa nau; kootou ku nnoho koi ki hai ake kootou naa tama e ppena naa haisara! Kootou nei ku oti te huri ake peelaa maa kootou see hai vana e ssara i te tiputipu nei.

¹² Aa teenaa, taku saaita ni sissii atu taku pas naa raa, nau ni see sissii ma ki taratara atu i te tama e hakasara tana vana; nau hoki see mee maa i te tama ni hakasaraina ana vana. Nau ni sissii koi te pas naa kikkite kootou, imua naa karamata TeAtua, i te llee naa manava kootou i maaua. ¹³ Naa manava maaua ni hakatipuina iloo te tiputipu nei.

Naa manava maaua ni see hakatipuina koi te tiputipu nei, naa manava maaua hoki ni taukalleka i te hiahia Titus, iaa ia ni hiahia i naa vana kootou ni mee kiaa ia! ¹⁴ Nau ni hakanau ki Titus i naa sosorina kootou, teenaa nau ni sea iloo kinapa ikootou. Maaua maraa etaratara maoni ki kootou, teenaa naataratara hakanau maaua ni hai ake ki Titus ikootou raa ni taratara maoni. ¹⁵ Aia e llee iloo tana manava ikootou i naa fiffai kootou maa kootou e hakannoo ki ana akonaki, aa iaa ia ni too atu kootou no anaanaria ma se hakamau. ¹⁶ Nau nei ku hiahia iloo iaa nau ku iloa maa kootou ma ki taao hi peenaa te tiputipu naa.

8

Te manava e kaimaarie

¹ Aku taaina nei. Maaua e fiffai maa kootou ki illoa ma seaa telaaoi TeAtua ni mee ki naa lotu i Masedonia. ² Naatama naa ni nnoho iloto naa haaeo iloo ellasi, aa niaaina maa laatou ni tama see hai mee raa, te fiafia laatou raa elasiffaae iloo, teenaa laatou ni kaimallie iloo ka ssiko mane. ³ Nau e lavaa te taratara atu maoni maa naa tama naa ni hookii hakkaatoa te kooina laatou ni lavaa, aa te kooina laatou ni hookii naa ni ttoe iaa i te kooina laatou e lavaa. I naa tino fiffai laatou, ⁴ laatou ni ppura mai iloo ki maaua ki tiiake laatou ki heheuna hakapaa ma naa tama naa lotu i naa kina, ki tokonaki hakapaa laatou ki naa tama TeAtua e nnoho i Judea.* ⁵ Maaua ni see mannatu maa laatou ma ki lavaa te hakasura te tiputipu naa. Imua raa laatou ni hookii naa tinotama laatou ki TeAriki; aa ki oti, i te hiihai TeAtua, laatou ni ffuri mai no tokonaki mai ki naa heuna maaua hoki. ⁶ Maaua ku oti te taratara ake ki Titus, te tama ni kaamata naa heuna nei, ki hakaotina te heuna te laaoi nei. ⁷ Te kau vana e taukalleka e ssura ikootou: kootou ku illoa maoni i TeAtua; kootou e llau te taratara; kootou e illoa

* 8.4 Rom 15.26

i naa vana aitu TeAtua; kootou e anaana ki tokonaki kootou ki telaa tama, aa i kootou e manava laoi i maaua. Aa teenei nau e hiihai maa kootou ki kaimallie hoki te hookii naa mee kootou.

⁸ Teenei sei nitaratara houaaku e tuku ma ki tautari kootou. Nau etaratara atu ki illoa kootou i te fifai aaraa tama maa laatou etokonaki. Nau emee ki illoa nau i naa tiputipu naa manava kootou ki naa tama ennoho hakaaroha. ⁹ Kootou e illoa inaatiputipu telaaoi taatou Ariki, Jesus Christ. A Ia esura tekaume hakkaatoa, tevana iaa telopomee naa nitiiake hakkaatoa a Ia ki tokonaki mai a Ia ki kootou. A Ia ni noho ma setama see hai mee, ki hai mee kootou.

¹⁰ Nau emaanatu maa etaukareka maa kootou ki hakaoti te mee kootou nikaamata ite setau peela. Kootou naa ko naa tama mua ni tokonaki ki naa tama i Judea, aa kootou naa hoki ko naa tama mua ni ssura te maanatu ma ki mee te vana naa. ¹¹ Aa kootou massike no hakaoti te vana kootou nikaamata naa! Kootou lellere ki hakaoti te heuna naa pee ko naa lellere kootou imua ki mee te maanatu kootou naa. Kootou mmata ite kooina kootou elavaa te hookii raa, aa kootou kuhakanaaopo te kooina naa. ¹² Ki mee maa kootou e fifai maa kootou ki hookii ni mee maa kootou, teena TeAtua ma ki hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa, iaa Ia e iloa maa kootou e hai mee. Tevana iaa TeAtua ma ki see hiihai maa Ia e too naa mee kootou naa ki mee maa Ia e iloa maa kootou see hai mee.

¹³ Nau see mee ma ki haia a nau aaraa tama ki nnoho vare, aa maa kootou iaa kittaka ma naa mmaha, sei. ¹⁴ I kootou e hai mee ite ssao nei raa, e taukareka peela maa kootou ki tokonaki ki naa tama see hai mee. Aa ite saaita kootou ma ki see hai mee, aa laatou e hai mee raa, teena naa tama naa ma ki tokonaki ki kootou. Ite ara nei raa naa vana kootou ma ki taukalleka hakapaa. ¹⁵ E mee pee ko naa taratara mai te Laupepa Tapu raa peela, "Tama ni hakanaaopo ana mee tammakiraa, a ia ni see hai mee nittoe. Ttama ni see hai mee maaoni ni hakanaaopo raa, a ia ni lava i ana mee naa."*

Titus ma ana soa

¹⁶ Maaua e fiafiailoo i TeAtua, i Titus ni haia a Ia ki anaana atu ki kootou pee ko maaua. ¹⁷ Aia ni see mee maa ia ni hanatu imaua ni vanaake kiaaia, sei; aia tanatino ni hiihai maa ia ki hanatu no tokonaki ki kootou. ¹⁸ Maaua e heunatia atu maaua telaa taina maaua ki hanatu ma Titus. Ttama nei ehakanauria naa lotu katoo i ana heheuna ka hakaaea te Lono Taukareka. ¹⁹ Aia ni hakamaatinoria no tukua mai naa lotu raa ki au ia imaua ite saaita maaua e oo no kkave naa mee te henua

e hakanaaopo raa ki Jerusalem. Maaua e haia maaua naa heuna nei ki hakanau te henua ite inoa TeAriki, aa ki hakailoa atu imaua e fiffai maa maaua etokonaki ki naa tama see hai mee.

²⁰ Maaua e heheuna hakaraa oi iloo ki see taumaruu te henua imaua, i naa mataake maaua naa mane te henua e hakanaaopo. ²¹ Maaua e mmata iloo ki ttonu naa heuna maaua nei, see mee maa imua koi naa karamata TeAriki, seai, maaua e mee hoki ki ttonu naa heuna maaua nei imua naa karamata aaraa tama.*

²² Teenaa e mee telaataina maaua e heuna atu ma te takarua naa. Maaua kuoti te mmataria maaua naa heheuna te tama naa ite kau saaita. Aia se tama iloo emakkaa iana heuna. Aia e iloa maa kootou nitama e sosorina taukalleka. Teenei e hiihai ai a ia maa ia e hanatu no tokonaki ki kootou.

²³ Titus ia, aia naa kotaku hakasoa e heheuna ma nau ki tokonaki ki kootou; aa aaraa taaina teelaa e oo atu laatou raa, teenaa setakarua e heunatia atu naa lotu iaaraa kina. Laaua e hakanau peenaa i Christ. ²⁴ Teenaa kootou huri atu te manava laa oi ki te takatoru naa, kikkite naa tama naa lotu katoo no illoa maa maaua ni hakanau tonu i naa tiputtipu kootou.

9

Tokonaki ki aaraa tama te lotu

¹ Kootou kunaa illoa are ite mane ekkave ki naa tama TeAtua e nnoho i Judea. ² Nau e iloa maa kootou e fiffai maa kootou ki tokonaki ki naa tama naa. Nau ni hakanau ake ki naa tama i Masedonia raa i kootou peelaa, “Naa taaina ma naa kave taatou i Akaia raa ni nnoho iloo ite setau peelaa ma ki tokonaki laatou.” Naa manava naa tama naa ni usuhia i kootou nilellere ma ki tokonaki kootou. ³ Teenei nau ku heunatia atu nau naa tama naa, kikkite naa tama naa maa taku hakanau ni hakanau i kootou raa seai maa ni taratara matani koi. Tevana ia, e mee pee konau ni taratara ake ki laatou, nau e iloa maa kootou e nnoho mai ma naa mane kootou ni hakanaaopo. ⁴ Tevana ia, ki mee maa nau e hanatu ma naa tama i Masedonia, aa no kite nau maa kootou see hai mee ni hakanaaopo raa, maaua ma ki nnapa iloo, imaua nei koi ni taratara ka hakanau i kootou. ⁵ Teenei e heunatia atu ai nau naa tama nei ki oo atu imua no hakatonu hakaoti naa mee kootou ni hakanaaopo. Nau e hiihai maa naa mee kootou ni taratara maa kootou ma ki hookii raa ki mmoe mai hakaoti i taku saaita ma ki tae atu, ki maatino peelaa maa kootou e hookii i naa tino fiffai kootou, see mee maa i teelaa ni taratara maaua ni kauatu.

* 8.21 Prov 3.4 (LXX)

⁶ Kootou hakamaarona te taratara nei; te tama e tori ana hualaakau e mooisiraa, maki see hai kaikai maaoni maki vasi; te tama e tori ana hualaakau e tammakei raa iaa maki vasi telopo kaikai e tammakei. ⁷ Kootou ki hookii te kooina kootou e mannatu maa e tau ma naa mee e nnoho ma kootou, aa kootou ki hookii ma te manava laaoi. Te Atua e hiihai ki te tama e hookii maa te manava laaoi. ⁸ Te Atua elavaa te kauatu te kau mee ettoe iaa ite fiffai kootou, teenaa kootou maki nnoho ma naa mee katoo kootou essee, aa etau te vaevae maa aaraa tama. ⁹ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peela, "A Ia e hookii te mee ki naa tama see hai mee. Tana laaoi e takoto hakaoti peenaa."*

¹⁰ Aa Te Atua, te tama e hookii te hualaakau ki hakatori aa te haraoa kikkai, maki kauatu te kau mee kootou essee, ki ffuri kootou no tokonaki ki aaraa tama.* ¹¹ A Ia maki kauatu te kau mee kituutuulaoi kootou, aa kilavaa kootou te tokonaki kitelaatama. Aa ite saita maaua maki vaevae naa mee kootou naa ki naa tama see hai mee raa, te henua maki taratara hakanau i Te Atua. ¹² Te mane kootou e hakanaaopo naa maki tokonaki ki naa tama Te Atua, aa laatou maki ffuri no hakanau hoki ite laaoi Te Atua. ¹³ Te henua katoo maki kkite i naa takkoto naa manava kootou ite tokonaki kootou maki kauake ki naa tama i Judea. Laatou maki illoa maa kootou nitoo hakaraaaoi iloo naa taratara Christ ka tautari ki ana tiputipu. Laatou maki fiafia i te lopo mee kootou e kauake ki laatou ma aaraa tama i aaraa henua, teenaa laatou maki ffuri katoo no hakanau i Te Atua. ¹⁴ Laatou maki taku ki Te Atua ite llee naa manava laatou ikootou, ite laaoi Te Atua e hakasura ikootou. ¹⁵ Taatou ki fiafia ite mee taukareka Te Atua, teelaa see ilotia te tarataraina, e kaumai ki taatou.

10

Paul e taratara i ana heuna

¹ A nau, Paul, te tama e taratara kootou maa e haaeo iloto aku pas e sissiatu aa elaoi itaku saita e nnoho taatou, e kauatu aku taratara nei ki kootou. Iloto te inoa Christ, te tama e takoto telaoi ma te aroha, ² kootou see mee maki haaeo nau itaku saita maki hanatu, i aa nau e iloa maa nau maki loto inaa tama e mee naa taratara laatou maa maaua e sosorina koi pee ko naa tama te maarama nei. ³ Maaoni, maaua nitama nittipuake ite maarama nei, tevana iaa, inaa saita maaua e hetaa ma naa mee e hakallika raa, maaua see tautari ki te hakataakoto te tama te maarama nei. ⁴ Naa hana ettaka ma maaua nei seai ni hana te maarama nei; te nei ko naa hana aitu Te Atua, teelaa e seu maaua naa mahi naa aitu hakallika. Maaua

* 9.9 Ps 112.9 * 9.10 Is 55.10

e seua maaua naa heaatuna hakallesi naa tama e mee; ⁵ maaua e seua maaua naa vana hakatannata naa tama e mee ma ki puuia te iloa TeAtua; maaua e mee ki hurisia maaua naa mannatu te henua ki tautari ki Christ. ⁶ Aa te saaita kootou e huri mai maa kootou kullono taratara, teenaa maaua ma ki hakkaitoaina maaua naa tama see llono taratara.

⁷ Kootou e ttoka koi i naa tiputipu te mee i ana tautaha. Ki mee se tama e maanatu maa ia se tama e tautari maaoni ki Christ, aia ki maanatu hakaraaoi ki iloa ia, imaaua hoki ni tama e tautari maaoni ki Christ pee ko ia. ⁸ Nau see napa maa nau ni maaroo are te ahu i naa heuna Christ ni kaumi ki maaua. Teenaa ko naa heuna e hakatipu naa ora kootou. Maaua see heheuna ma ki seua naa ora kootou. ⁹ Kootou see mannatu maa nau e sissii atu naa pas nei ki hakamatakuria kootou. ¹⁰ Aaraa tama ma ki taratara peela, "Naa pas Paul nei e taratara haimahi lokoi kitaatou, aa itana saaita enoho itaatou ra, aia ematanae nae aa see iloa tetaratara haimahi peena. Ana taratara naa ni taratara matani koi!" ¹¹ Naa tama e mee naa taratara laatou peena ki illoa maa te tiputipu maaua ma ki hakasura i te saaita maaua ma ki tae atu ra ma ki mee koi ma ko naa taratara maaua i naa pas maaua.

¹² Aaraa tama e hai maa laatou ni tama hakamaatua. Tevana ia maaua see mee maa maaua e mee ma ko naa tama naa. Sei. Naa tama naa e ttoka koi ki naa tiputipu laatou soko laatou, no mee maa teenaa ko naa tiputipu laatou maaoni. Naa tama naa ku vvare hakaoti! ¹³ Maaua ia see lavaa te hakattoe naa ahu maaua ki maaua; maaua ma ki ahu koi i te kooina naa heuna maaua ni kaumi TeAtua, teenaa e hakapaa ma naa heuna maaua e mee iloto kootou. ¹⁴ Naa heuna maaua e kaumi TeAtua nei e tae atu hoki ki kootou. Teenaa ko te vana maaua ni oo atu no hakaatu te Lono Taukareka i Christ. ¹⁵ Maaua see illoa te ahu ki maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee. Maaua e heheuna tonu i naa heuna maaua e kaumi TeAtua, ki illoa hakaraaoi kootou i TeAtua. Maaua e fiffai maa naa heuna maaua nei e llasi i te kina naa. ¹⁶ Maaua e fiffai maa te Lono Taukareka nei e hakateraia maaua hoki ki naa henua ettuu imuri kootou, ki see ahu maaua i naa heuna are aaraa tama ni mee.

¹⁷ Tevana ia te Laupepa Tapu ra e taratara peela, "Tama e hiihai maa ia ki ahu, a ia ki ahu i naa vana TeAriki ni mee."* ¹⁸ I te laa ko naa tama are TeAriki e hakanau ra te laa e haia TeAtua maa ni tama ana maaoni, sei ma ko naa tama e hakanau i laatou soko laatou.

11

Paul ma naa aposol hakallesi

* 10.17 Jer 9.24

1 Niaaina maa kootou emannatu maa nau emee takutamaavvare, nau ehiihai maa kootou ki hakannoo mai koi kiaa nau. 2 Nau ekaimanako ikootou, emee pee ko TeAtua ekaimanako ikootou. Kootou emee ma setaupu koi tipuake teelaa ehakatariakaina a nau kite tama tokotasi, te tama naa ko Christ tana tino. 3 Tevana iaa nau see hiihai maa kootou ma ki hakarereesia nitama pee kote hakarereesia ana Eve te kata raa imua. Nau eppore maa kootou ma ki haia hoki peenaa katiiake kootou te tiputipu maaoni Christ etakoto ikootou.* 4 Nau emee ikootou maraa ehakannoo vare koi kite kau tama katoo eooatu no hakaetau te Jesus ekee maa tetama ehakaetau maaua; kootou etoa kootou teaitu ekee maa TeAitu kootou nitoo imua, aa kootou ehakannoo kite Lono Taukareka ekee maa te Lono Taukareka TeAtua ni hakaetau maaua ki kootou.

5 Nau see maanatu maa nau seetae kinaatama emee maa laatou ni "aposol maaoni" kootou! 6 Niaaina maa kootou emannatu maa nau seellau maaoni te hakaetau naa taratara naa raa, taku iloa see noto koi peenaa. Maaua ku oti te huri atu te tiputipu naa no kkite kootou i te kau vana maaua ni mee.

7 Nau nisee mee atu makitauia nau itaku saaita ni hakaetau te Lono Taukareka raa kikootou; nau ninoho seemuukoi kihuriake peelaa maa kootou nitama hakamaatua. Eaa? Kootou emannatu maa taku vana nei esara? 8 Takusaaita ni heheuna ma kootou raa, nau nitauia are naalotu iaaraa matakaaina. Na mane naatama naa emeekoi maa ekailaaraotia a nau kilavaa nau tetokonaki kikootou. 9 Aa itaku saaita ninnoho taatou raa, nau see iloa te kainnoo atu kikaumai ni mane maaku iaku saaita ninoho see hai mane; naa taaina ma naa kave taatou ni oomai i Masedonia raa ni toomai katoo aku mee nissee. Imua raa nau ni seai iloo kikaainoo ni mee maaku kikootou, aa teenei nau ma ki see kainnoo atu hakaoti kikootou. Nau ma ki mee hoki ki see anaana kkee kootou iaanau imuri.* 10 Naataratara hakamaatua Christ raa enoho ma nau. Nau kutaratara atu te mee nei kiloo kootou: aku ahu nei ma ki see lavaa te tuukia se tama iloto naa matakaaina katoo i Akaia. 11 Kootou see mannatu maa nau etaratara peenei iaanau elotoffaao ikootou. Seai. TeAtua e iloa maa nau ellee taku manava ikootou!

12 Nau ma ki taaohi te tiputipu nei kipuua naa tama e ahu maa laatou e heheuna ma ko maaua, teenaa ko naa tama e hai maa laatou ni "aposol maaoni". 13 Naa tama naa seai ni aposol maaoni. Laatou ni aposol hakallesi koi. Laatou e illoa iloo te hurihuri vana kilaatou, ki vana te henua maa laatou ni aposol maaoni Christ. 14 Kootou ki see oho maa teenei ni vana hoo. Seai. Satan hoki nisosorina

* 11.3 Gen 3.1-5,13 * 11.9 Phil 4.15-18

peenaa imua. A ia ni huri tana tiputipu ma ki tiputipu ia ma ko te ensol te maasina! ¹⁵ Teenaa seai se vana hoou ki mee maa naa tama e heheuna iaa ia naa e hurihuri vana ki mee laatou ma nitama e heheuna ite ara e tonu. Kimuri laatou ma kilonollono raaoi i naa sosorina see ttonu laatou naa.

Te tiputipu Paul

¹⁶ Nau ku oti te taratara atu maa aku taratara nei seai nitaratara vvare. Aa kimee kootou e mannatu maa nau e vvare, kootou ku tiiake koi peenaa, tevana iaa nau e hiihai maa kootou kitiiake nau kimee nitamaa ahu maaku. ¹⁷ Maaoni, TeAriki see hiihai maa nau kitaratara peenei. Nau ku taratara ma se tama e vvare, e hakanau koi kiaa nau soko nau. ¹⁸ Tevana iaa, i te lopo tama ku hakanau i naa vana laatou e mee koi sokolaatou ite maarama nei raa, teenaa, nau ma kimee hoki peenaa!

¹⁹ Niaaina maa kootou nitama e atammai raa, kootou maraa e hakannoo koi kinaa vvare! ²⁰ Kootou maraa e tiiake koi kootou aaraa tama ki oo atu no haia kootou ma ni poe laatou, no too naa hekau kootou, no hakarereesia kootou ki te lopo vana, no haia kootou ma ni tamavare koi, aa no sasaakiria kootou. ²¹ Nau e napa te hakaari peelaa maa maaua ni see makkaa ki haia maaua naa vana peenaa!

Tevana iaa kimee se tama e hai maa ia e lavaa koi te ahu i ana vana e mee, nau hoki e lavaa te mee peenaa. Teenei nau ku taratara hoki ma se vvare. ²² Naa tama naa e hai maa laatou ni Jew? Nau hoki se Jew. Naa tama naa e hai maa laatou nitama haka Israel? Nau hoki se tama haka Israel. Naa tama naa e hai maa laatou ni mokopuna Abraham? Nau hoki se mokopuna Abraham. ²³ Naa tama naa e hai maa laatou nitama e heheuna maa Christ? Nau e iloa maa nau kutaratara ma se vvare, tevana iaa naa heuna naa tama naa se ttae ki aku heuna e mee maa Christ. Aku heuna nei ellasiare inaa heuna laatou, see haitama e hakamoeria iloto te hare karapusi peenaa ma ko nau; see haitama esarua peenaa tana haitino ma ko nau, aa see haitama etaia notaupiri kimate peenaa ma ko nau.* ²⁴ Nau ku oti te taakina naa Jew raa aku saaita iloo erima no sarua taku haitino, aa te kooina naa tari laatou ni pakuu itaku haitino ite saaita tokotasi raa elava tana matatoru maa sivo.* ²⁵ Aku saaita iloo e toru nau ku oti te sarua naa tama i Rome raa kinaa laakau; aa ite saaita tokotasi raa nau ni tauatia ki naa hatu. Aku saaita iloo e toru, taku vaka e horau ai raa e apuru iloto te moana. Nau ku oti te tahea i te poo ma te aso hakkaatoa iloto te moana pouri.* ²⁶ Itaku lopo horau raa, nau etaupiri kitahea peenaa i naa ttahe naa ava, aa aku hekau raa e kailaaraotia peenaa naa tama ekailallao. Nau e meeme tipuaina peenaa

* **11.23** Acts 16.23 * **11.24** Deut 25.3 * **11.25** Acts 16.22; 14.19

naa tama taku tino henua naa Jew, hakapaa ma naa tama i aaraa henua; nau e taupiri ki mate i naa matakaaina e llasi, iloto mouku, i te moana, aa i naa sosorina naa tama e mee maa laatou ni taaina aaku.☆ 27 Aku heuna e mee nei seai ni heuna hakavarevare; nau e heheuna peenaa see iloa te moe hakaraa oi; nau e taka koi ka hiikai ka hiiunu peenaa. E mee akuaso etaka peenaa see kai, aa see hai mee hakaraa oi kiuhi taku haitino iaku saaita e makallii. 28 I te kau asoraa, nau enoho kamamaanatu peenaa ki naa tama kato TeAtua i naa kina. 29 Taku haitino maraa e matanaena e iaku lono ma setama e matanaena e, aa taku manavaiaa maraa eura iaku lono ma setama ni usuhia ki pena ni haisara.

30 Kimee nau e hiihai maa nau kiahua, nau ma kiahua i naa mee e huri ake taku see haimahi. 31 TeAtua, te Tamana TeAriki Jesus e iloa maa nau se taratara hakareeresi. Taatou ki hakanau itana Inoa i te kau saaita. 32 Taku sao ni noho i Damascus raa, te hakamau ilaro Aretas, te tuku te henua naa, ni hakanoho ana roorosi raa i naa tautaha te henua naa, ki oomai laatou no karapusina a nau. 33 Tevanaiaa nau ni hakasaoria aku taaina. Nau ni ponotia laatou kiloto te kete raa no hakatere kina ki haho te hiri e aareha i te henua naa, teenaa ni see lavaa ai nau te tauhia ttama naa.☆

12

Paul e hakakkiitea TeAtua

1 Niaaina maa see haivana e taukareka ma ki sura, nau ma kiahua koi iaku vana e me nei. Te nei nau kutarata iaku vana aitu ni hakakkiitea TeAtua. 2 Nau e iloa ittama tokotasi, aia naa setama elotu. Ttama naa nitoa TeAtua i naa setau e sinahuru maa ha peela, ki te ttoru naa papallani. Tevanaiaa nau see iloa maa teela ko tana tinotama raa nitoa maaoni, aa seai maa ia ni hakakkiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko ia e iloa. 3-4 Nau e iloa maa ia nitoa ki te nohorana naa tama ettonu naa ora laatou. (Tevanaiaa nau see iloa maa teela ko tana tinotama raa nitoa maaoni, aa seai maa ia ni hakakkiitea koi TeAtua iloto tana miti. TeAtua soko ia e iloa.) I te kina naa raa, aia nilono i naa mee teela see lavaa tetarataraina, naa mee see lavaa tetarataraina naa tamavare. 5 Teenaa nau ma kiahua i te tama peenaa, a nau ia ma ki see ahu ia nau soko nau. Nau ma ki ahu koi i naa mee e huri ake taku see haimahi. 6 Kimee maa nau ni hiihai maa nau e ahuraa, nau ma ki see mee ma se vware; nau ma ki taratara ki te taratara maaoni. Tevanaiaa nau ma ki see ahu, ia nau see hiihai maa setama e hakanau vware ia nau. Nau e hiihai maa

☆ 11.26 Acts 9.23; 14.15 ☆ 11.33 Acts 9.23-25

te henua ki hakanau inaakkite laatou iaku vana ni mee ma aku taratara ni kauake.

⁷ Nau niseelavaa te ahu iaku vana ni hakakkiitea TeAtua nei, iaa nau ni mee taku tamaa maki i taku haitino. Nau e iloa maa teenei se maki Satan e pesi mai ma ki see ahu nau inaa vana TeAtua ni hakaari mai kiaa nau. ⁸ E toru aku saaita nitaku ki TeAriki ki uia te maki nei iaa nau. ⁹ Tevana iaa TeAtua ni hakaahemai peenei kiaa nau, "Taku manava laa oi etau ma koe. Koe ma ki kite inaa takkoto aku mahi itoo saaita e iloa maa koe setama see haimahi". Teenei e hiahia ai nau iaa nau see haimahi, kitakoto nau ilaro naa mahi Christ. ¹⁰ Nau maraa e hiahia koi iaku saaita e matanaena, e sasaakiria, e hainattaa aku vana, e hai haaeoina aaraa tama, aa euru ki te kau haae iaa nau etautari ki Christ. Ite aa, i taku saaita e iloa maa nau see haimahi raa, teena Christ ma ki huri ake ana mahi iloto taku ora.

Paul e aroha inaa tama i Korint

¹¹ Nau ku haia kootou maki sosorina nau ma se vware. Kootou e tau te hakanau ki aku heuna e mee nei. Niaaina maa nau nei setamavare koi raa, naa tama e haia kootou ma ni "aposol maaoni" naa se ttae kiaa nau. ¹² Telopo mahi TeAtua ma naa vana te henua sekikkite, ni haia seemuuina koi nau kakkite kootou maa nau se aposol maaoni. ¹³ Se aa taaku nimee maa naa tama naa lotu iaaraa kina teelaa nisee haia a nau maa kootou? Taku vana koi nisee hakasura i kootou raa, teena nau nisee kainnoo atu ma ki kaumai ni mane maaku. Aroha iaa nau ki mee maa taku vana nei e sara!

¹⁴ Teenei tetoru aku saaita ku noho ki hanatu no mmata i kootou, aa nau ma ki see kainnoo ni mee maaku ki kootou. Ite aa iaa nau see kaimanako ki naa mane kootou. Nau esse iloo ki naa tinotama kootou. Kootou e illoa maa naa tamalliki raa see oo no ssee ni mee maa naa maatua laatou. Seai. Naa maatua are naa tamalliki raa esse naa mee naa tamalliki laatou. ¹⁵ Nau e hiahia koi te hookii taku ora ma aku hekau hakkaatoa ki lavaa nau te tokonaki ki kootou. Nau e llee iloo taku manava i kootou hakkaatoa. Peehea naa see fiffai kootou iaa nau?

¹⁶ Kootou e illoa maa kootou nisee haia a nau ki anaana kkee kootou iaa nau. Tevana iaa e mee te tama ma ki taratara maa kootou ni meeme tipuaina a nau ka hakarereesia. ¹⁷ Eaa? Nau ni heuna atu aku tama raa ma ki oo atu no hakarereesia kootou? ¹⁸ Titus ni ppuratia a nau ki hanatu ma telaatana. Kootou e mannatu maa Titus ni heunatia atu nau ma ki hanatu no hakarereesia kootou? Kootou see illoa maa maaua ma Titus ettaka ma te hakataakoto tokotasi aa te tiputipu tokotasi?

¹⁹ Kootou e mannatu maa nau e kauatu naa taratara nei ki hakatonu naa sosorina maaua imua kootou? Seai iloo! Teenei ni taratara Christ e hiihai ma ki tarataraina imua naa karamata TeAtua. Akutaaina ma aku kave nei.

Naa vana katoo maaua e mee nei e haia maaua ki tokonaki atu ki kootou. ²⁰ Nau eppore maa nau ma ki hanatu no kite maa kootou seesosorina ki taku tiputipu e hiihai, aa maa kootou hoki ma ki kite maa nau seesosorina kite tiputipu kootou e fiffai. Nau eppore maa nau e hanatu no kite maa kootou e heheatu soko kootou, aa e manava ssano ki kootou soko kootou, lotoloto nauhie aa e kaimmate inaa mee kootou, maaisu saakkiri aa etupettupe iaaraa tama, manava ahu i te kau vana, aa e sosorina hakallika ki see nnoho taukalleka aaraa tama. ²¹ Nau eppore maa nau ma ki hakanaparia TeAtua imua kootou itaku saaita e heheatu hakamuri ki kootou. Nau ma ki tani i taku aroha i te lopo tama haisara ni sei iloo ki ffuri naa manava laatou, no tiiake te tiputipu hai huri ni haia laatou. Teenaa ko te manava e kerekere, te manava e hai huri, aa te manava e kaimanako ki mmoe ma telaa tama.

13

Naa akonaki hakaoti Paul

¹ Teenei nau ku hanatu i te ttoru aku horau no mmata i kootou. Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa, “Ki mee teelaa se takatoru e tuku ki te taratara tokotasi maa te tama raa esara, teenaa tetama naa esara maaoni. Niaaina maa teelaa setakarua e tuku ki te taratara tokotasi maa tetama raa esara, tetama naa esara maaoni.”[☆] ² Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, naa tama koi ttaka mai iloo ma naa haisara laatou imua, aa ma aaraa tama hoki; nau ni kauatu te taratara nei i taku saaita ni hanatu i te rua aku horau ana ki kootou, aa teenei nau ku hakahehe atu hoki te taratara nei i aa nau koi noho i te kina nei. Taku saaita ma ki tae atu raa, nau ma ki sei taku aroha i naa tama haisara naa. ³ Kootou ma ki kite maa naa taratara Christ raa e takkoto iaa nau. Itana saaita e heheuna i kootou raa, a Ia see tino mmate; a Ia ma ki hakasura ana mahi raa iloto kootou. ⁴ Tana saaita ni tuukia ki mate i aruna te kros raa, a Ia ni see haimahi hakaoti, tevana iaa a Ia nei ku ora iloto naa mahi TeAtua. Peelaa hoki, maaua nei see haimahi i maaua e ttaka ma Ia, tevana iaa iloto naa mahi TeAtua, maaua ma ki ora ma Ia ki tokonaki maaua ki kootou. ⁵ Kootou ki mmata hakaraaoi inaa tiputipu kootou, ki illoa kootou maa kootou maaoni e ora i kootou ku illoa i TeAtua. Kootou see illoa maa Jesus Christ e takoto iloto naa ora kootou? ⁶ Nau e taao himanava maa kootou e illoa maa maaua nei e illoa maaoni i TeAtua. ⁷ Maaua e taku ki TeAtua ki mmata atu ki kootou, ki see mee ni sara maa kootou. Maaua see mee ma ki kite kootou maa naa heuna maaua nei e ttonu; maaua e mee ki ffuri kootou

[☆] 13.1 Deut 17.6; 19.15

no mee naa vana ettonu, niaaina maa kootou e mmata maa naa heuna maaua nei see ttonu. ⁸ I te aa, i maaua see lavaa te ffuri no mee naa vana see ttonu. ⁹ Niaaina maa maaua e tino mmate, maaua e fiafia i kootou e makkaa. Teenaa maaua e taku hoki ki tokonaki atu TeAtua kittonu kootou. ¹⁰ Teenei taku vana e sissii atu ai naa taratara nei i aa nau koi noho i te kina nei. Nau e hiihai maa taku saaita e tae atu raa, nau ma ki see huri atu no haia hakallikaina kootou maa iteena ni heuna e kaumai TeAriki kiaa nau. Seai. Nau ni heunatia mai ki au nau no hakatipu naa ora kootou; nau ni see heunatia mai ki au nau no seua naa ora kootou.

¹¹ Aku taaina ma akukave nei, nau ku purepure atu hakaoti ki kootou. Hakamakkii kittonu naa ora kootou; hakannoo ki naa taratara e kauatu nau i te kau aso; taratara hakapaa ma aaraa tama; noho laaoi ma aaraa tama. Aa teenaa TeAtua te aroha ma te laaoi ma ki noho ma kootou.

¹² Purepure ma aaraa tama maa te vaisoni e tapu TeAtua. Naa tama katoa TeAtua e nnoho i te kina nei e kkave atu naa purepure laatou ki kootou.

¹³ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi atu ki kootou, te laaoi TeAtua ki takoto i kootou, aa TeAitu TeAtua ki noho ma kootou hakkaatoa.

GALATIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA I GALESIA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te saaita te Lono Taukareka i Jesus ni tae ki naa kina hakkaatoa no ilotia hoki naatama sei ma ni Jew raa, te henua ni hakataakoto tammaki inaa Loo Moses. Paul e taratara maa te ora maaoniraa seesura ittama maa ittama naa e tautari ki naa Loo Moses. Aia e hakatonu ma te ora te tama etonu imua TeAtua kimee maa ttama naa e iloa hakaraa oi iloo i Christ. Tevana iaa e mee naa tama i naa lotu iloto Galesia, teenaa se matakaa ina ilaro te roorosi Rome etuu i Asia Minor, e hai maa naa taratara Paul raa e ssara. Naa tama naa e hai maa taatou kitautari hoki ki naa Loo Moses ki ttonu naa ora taatou imua TeAtua.

Te Pas Paul ki naa tama i Galesia ni sissii ki hakahea mai naatama ni usuhia te taratara hakareeresi nei no illoa hakaraa oi i Christ. Paul e kaamata tana pas nei no taratara iaa ia se tama nitukua TeAtua ki heheuna ia ma se aposol Jesus Christ, teenaa maa ia nitukua kihakaea te Lono Taukareka raa ki naa tama teelaa sei ma ni Jew. Ki oti raa a ia ku hakammahi ana taratara maa te ora te tama etonu koi imua TeAtua kimee maa ttama raa e iloa hakaraa oi i Jesus Christ. Aia e hakaoti ana taratara raa no mee maa naatama elotu maaoniraa ettaka ma te tiputipu te manava laaoi, teenaa i naa tama naa e illoa hakaraa oi iloo i Jesus Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–10

Paul e heheuna ma se aposol 1.11—2.21

Te manava laaoi TeAtua 3.1—4.31

Ttiputipu ma naa heuna naa tama e ttaka ma Christ 5.1—6.10

Naa taratara hakaoti 6.11–18

¹ Anau Paul, nikannaatia Jesus Christ laaua ma TeAtua Tamana, te Tama ni hakamasike Jesus i te mate, ki heheuna nau ma se aposol; nau ni see kannaatia maa nitama koi. ² Naataaina ma naa kave katoou taatou i te kina nei e purepure atu maatou hakapaa ki kootou, te kanohenua TeAtua e nnoho i Galesia.

³ Nau e taku maa TeAtua, te Tamana taatou, aa TeAriki Jesus Christ, ki roorosi hakaraa oi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

⁴ Christ ni mee ki mate Ia ki uiia taatou i naa haisara taatou, teenaa ki see laavea taatou naa vana e hakallika teelaa e ssura i te ssao hakallika nei. Te Tama naa ni mee peenei i te nei kote hiihai TeAtua, te Tamana taatou. ⁵ Taatou ki hakanau i TeAtua i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Teelaa se Lono Taukareka koi tokotasi.

⁶ Nau e teki iloo i kootou! Iloto koi te tamaa saaita nei raa, kootou kunaa ffuri are no tiiake kootou TeAtua, te Tama ni aru atu ki kootou i Christ e llee tana manava i kootou. Kootou ku ffuri are no tautari ki naa akonaki sara, ka haia kootou maa teenaa kote Lono Taukareka. ⁷ Maaoniaa, see hai lono taukareka sara, teelaa se Lono Taukareka tokotasi koi. Nau e taratara atu te mee nei inaa pisouru kootou ku vvare hakaoti inaa hakarereesia kootou aaraa tama, teenaa e hai maki hurisia laatou naa taratara te Lono Taukareka i Christ. ⁸ Aa niaaina maa maatou, aa seai ma se ensol, e hakaetau nitaratara ekkee ma te Lono Taukareka teelaa ni hakaetau maatou ki kootou raa, nau e taku maa ttama e kauatu naa taratara naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallono isu ia ite kina te mate! ⁹ Maatou nitarataraina maatou te mee nei imua, aa te nei nau ku hakaetau hoki ki kootou: Ki mee maa se tama e hakaetau nitaratara ekkee maa te Lono Taukareka teelaa ni tautari kootou imua raa, nau e taku maa ttama naa ki hakkaitoaina TeAtua ki hakallono isu ia ite kina te mate!

¹⁰ Eaa? Kootou e hakannoo raa nau e mee koi ma ki hakanau te henua iaa nau? Seai iloo! Nau e hiihai maa TeAtua ki hakanau iaa nau! Kootou e mmata maa nau e mee koi ma ki fiafia te henua iaa nau? Ki mee e maaoni maa nau koi hai ma ki mee nau peenaa raa, teenaa nau seai se tama e heheuna maa Christ.

Paul ni kannaatia ki heheuna ma se aposol

¹¹ Akutaaina ma aku kavenei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maa te Lono Taukareka e hakaetau na nei ni see kaumai se tama. ¹² Nau ni see too naa taratara nei in itama, aa see mee hoki maa naa taratara nei ni akonakina mai ni tama. Teelaa ko Jesus Christ tana tino, te nei ni huri mai naa mee nei kiaa nau.

¹³ Kootou kunaa llono are i aku sosorina imua, i taku sao ni lotu ite lotu naa Jew raa ka mee pakavaina a nau te kanohenua TeAtua. ¹⁴ Itaku tautama nei raa, nau nei e taka vaamua i aku hakamakkii kalotu ki TeAtua ite ara naa Jew raa elotu. See hai tama e tae ki aku tautari hakappuru ki naa vana naa tippuna maatou imua. ^{*}

¹⁵ Nau ni nootia TeAtua i taku saaita seki haanau mai are, no kannaa mai ki heheuna nau iaa Ia. Aa itana saaita ni hiihai ¹⁶ ma ki huri mai tana Tama raa kiaa nau, teenaa ki hakaetau nau te Lono Taukareka iaa Ia raa ki naa tama teelaa seai ma ni Jew raa, nau ni see hano ki se tama ma ki akonaki mai kiaa nau. ^{*} ¹⁷ Nau ni see hano hoki ki Jerusalem no mmata inaa tama e heheuna ma ni aposol

^{*} **1.13** Acts 8.3; 22.4-5; 26.9-11 ^{*} **1.14** Acts 22.3 ^{*} **1.16** Acts 9.3-6; 22.6-10; 26.13-18

imua iaa nau. Nau ni hanotonu are ki Arabia, araa ahe-
mai iloo nau ki Damascus. ¹⁸ Imuri are i naa setau e toru raa,
nau ni hano ki Jerusalem no too taratara i Peter, teenaa
noho iloo nau aku wiki e lua ma ia. ¹⁹ Nau ni see hai aposol
hoki ni mmata, teenaa ko James koi, te taina TeAriki.

²⁰ Aku taratara e sissii atu nei ni taratara maaoni. TeAtua
e iloa maa nau see hakareeresi!

²¹ Kimuri raa, nau ni hano ki Syria ma Silisia.
²² I te saaita naa raa, te kanohenua TeAtua i Judea raa
ni see illoa hakaraa i iaa nau. ²³ Naa tama naa
ni illoa koi i naa taratara aaraa tama peelaa: "Te tanata
ni mee pakavaina aia taatou raa, teenei ku hakaea
i te hakatina teelaa ni haia a ia ma ki seua imua!" ²⁴ Teenaa
naa tama naa ni ffuri no hakanau i TeAtua iaa nau.

2

Paul ma aaraa aposol

¹ Imuri naa setau e sinahuru maa haaraa, maaua ma
Barnabas ni ahe ki Jerusalem, teenaa Titus nitoa a nau
ka oo maatou. ² Nau ni ahe i TeAtua ni mee mai maa
nau ki ahe. Nau ni noho no taratara ma naa tama haka-
maatua raa i te Lono Taukareka e hakaea nau ki naa tama
teelaa seai ma ni Jew. Nau ni see hiihai maa nau
ni naenaevare koi i aku heuna ni mee imua, aa maa nau
enaenaevare i aku heuna e mee i te saaita nei. ³ Niaaina
maa Titus, taku hakasoa, setama haka Greece raa, aia
ni see ppuratia ni tama ma ki ssere ana kina. ⁴ Teenaa
e mee naa tama ni fiffai maa ia ki ssere. Naa tama naa
e hakallesi maa laatou e hakattina hoki pee ko maatou,
teenaa naa tama naa ni hakauru seemuu mai ki loto maatou
no tokatoka seemuu i naa sosorina maatou. Naa tama naa
e mee koi ma ki ilotia laatou i naa ttakavare maatou maa
ni tama kuoti te hakassaoria, i maatou ettaka ma Jesus
Christ. Naa tama naa e fiffai ma ki haia maatou ma ni poe,
teenaa ki tautari maatou ki naa Loo naa Jew. ⁵ Tevana iaa
maatou ni seai iloo ki tuku atu ki naa vana naa tama naa,
i maatou e mee ma ki tauhia maatou naa taratara maaoni
i te Lono Taukareka nei, ki kauatu ki kootou.

⁶ Tevana iaa naa tama teelaa e haia ma ni tama
hakamaatua naa ni see hai taratara hoo ni kaumai
kiaa nau. Nau e taratara peenei maa laatou ni tama
hakamaatua iaa, nau see hai taratara i naa heuna
laatou naa; TeAtua see ttoka i naa tiputipu te tama itaha. ^{*}

⁷ Naa tama naa ni kkite maa nau ni heunatia TeAtua
ki hakaea nau te Lono Taukareka raa ki naa tama teelaa
seai ma ni Jew, e mee pee ko Peter ni heunatia TeAtua
ki hakaea te Lono Taukareka raa ki naa Jew. ⁸ I te aa, i aa nau

^{*} 1.18 Acts 9.26-30 ^{*} 2.1 Acts 11.30; 15.2 ^{*} 2.6 Deut 10.17

ni tokonakina TeAtua ki heheuna nau ma se aposol naa tama teelaa seai ma ni Jew, e mee pee ko Peter ni tokonakina TeAtua ki heheuna ia ma se aposol naa Jew. ⁹ James, Peter, aa ko John, naa tama e mee ma ko naa tama hakamaatua raa, ni illoa hakaraaoi iloo maa TeAtua nikaumai te heuna elasi nei. Naa tama naa ni oomai no pureppure ki maaua ma Barnabas, teenaa ki hakailoo mai maa maatou kato e heheuna hakapaa. Maatou ni tuku maatou taratara maa maaua ma Barnabas maki heheuna ma naa tama teelaa seai ma ni Jew, aa laatou ia ku heheuna ma naa Jew. ¹⁰ Te mee koi laatou ni mee mai ki maaua raa, teenaa maa maaua ki mannatu peenaa ki naa tama e nnoho hakaaroha see hai mee i Jerusalem, teenaa ia kotaku mee ni noho ka maanatu ki mee.

Peter e nutua Paul i Antiok

¹¹ Tevana ia ite saaita Peter ni hanake ki Antiok raa, nau ni huriatu no nutua ia imua naa karamata te henua ni ttau ite kina naa, itana vana ni mee raa e sara. ¹² Itana saaita mua lokoi ni tae ake raa, a ia ni noho ka kai hakaraaoi iloo ma naa tama elotu, ia seai ma ni Jew. Tevana ia ite saaita naa tama teelaa ni heunatia ake James ni tae ake raa, Peter ni kaamata te hakatahataha seemuu ki see kai a ia ma naa tama seai ni Jew naa, i aa ia ni mataka i naa Jew teelaa e hai maa naa tama naa ki ssere. ¹³ Teenaa ki ffuri hoki naa Jew elotu raa no tautari ki te vana vvare Peter ni mee; aa Barnabas tanatino hoki ni vvare ka tautari ki naa Jew naa. ¹⁴ Taku saaita ni kite maa laatou ku see tautari ki te hakamaaoni te Lono Taukareka raa, nau ni huri ake ki Peter no mee ake peelaa imua naa tama naa hakkaatoa, “Koe naa se Jew, tevana ia koe e sosorina iloo ma setama te henua sara; koe see sosorina ma se Jew. Peehea ooppuratia koe naa tama i naa henua sara raa ki ffuri mai no sosorina pee ko naa Jew?”

Naa tama hakkaatoa e hakassaoria TeAtua i laatou e lotu i Christ

¹⁵ Maaoni, taatou ni hannau iho ma ni Jew; taatou seai ko naa tama etaapaa ma ko ‘Naa tama e haisara e nnoho ite pouri.’ ¹⁶ Tevana ia taatou e illoa maa te ora tetama e hakatonusia TeAtua itetama naa e iloa maaoni i Jesus Christ, see mee maa ia ia etautari kinaa Loo Moses. Taatou hoki ni lotu i Jesus Christ ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua, see mee maa itaatou etautari kinaa Loo Moses. Ite aa, see hai tama iloo ma ki hakatonusia tana ora TeAtua maa ia ia etautari kinaa Loo Moses. ¹⁷ Aa

☆ 2.16 Ps 143.2; Rom 3.20,22

ki mee maa taatou essee ma ki hakattonusia naa ora taatou TeAtua itaatou elotu i Christ, aa kimuriraa nei taatou ku taapaa ma ni tama haisara pee ko naa tama e nnoho ite pouuri teelaa seetautari ki naa Loo Moses. Eaa? Te mee nei e mee maa taatou ni usuusuhia Christ ki haisara taatou? Seailoo sevana peenaa! ¹⁸ Ki mee maa nau e kaamata te hakamasike hoki naa Loo teelaa ni seua a nauraa, nau ku hakaari peelaa maa nau setama haisara. ¹⁹ Ite vasi naa Loo raa, nau e mee ma setama ku oti te mate, i naa Loo naa ku oti te tiiake nau i aa nau ku tautari ki TeAtua. Nau ku oti tetuukia no mate hakapaa ma Christ i aruna tana kros, ²⁰ iaa teenei seai ko nau nei teenei koi ora; teenei kote ora are Christ nei teenei kutaka ma nau. Aa ite ora nei raa, nau etaka koi kalotu peenaa ite Tama TeAtua, tetama nillee tana manava iaa nau no mee ma ki mate Ia ki ora nau. ²¹ Nau ma ki see lavaa te hakakkeina a nau naa tiputipu te manava laaoi TeAtua. Tevana iaa ki mee maa e maaoni maa tetama etonu i naa karamata TeAtua i aa ia e tautari ki naa Loo Moses raa, teenaa e mee maa Christ ni mate vare koi.

3

Te tiputipu naa Loo maa te lotu maaoni i Christ

¹ Kootou naa tama i Galesia, naa pisouru kootou ku vvare hakaoti! Kootou ni pakavatia eai? Nau ni taratara atu hakaraaoi iloo i naa tiputipu te mate Jesus Christ i aruna te kros! ² Kootou mee mai te mee tokotasi nei: Eaa? Kootou ni toa kootou TeAitu TeAtua raa ma ikootou etautari ki naa Loo Moses, aa seai ma ikootou nillono ite Lono Taukareka raa no hakataakoto kiloto naa manava kootou? ³ Naa pisouru kootou ku vvare peehea! Kootou ni kaamata hakaraaoi iloo naa ora kootou ma TeAitu TeAtua; ai kootou iaa kuffuri ite saaita nei no mee ma ki hakattonu naa ora kootou ki naa tino mahi kootou? ⁴ Kootou ni hakallono isu vare koi? Kootou ni illoa koi maa teelaa se taukareka raa ni ttaka ma kootou! ⁵ Eaa? TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura naa mirakol iloto kootou i kootou etautari ki naa Loo? Seai. TeAtua e kauatu tana Aitu raa ka hakassura ana mirakol iloto kootou ikootou nillono ite Lono Taukareka raa no hakataakoto ki naa manava kootou.

⁶ Kootou hakatuu ki Abraham; te laupepa tapu raa e mee maa, "Tetama naa nilotu i TeAtua, teenaa TeAtua e mee maa tana ora etonu i aa ia elotu."* ⁷ Kootou ki illoa maa naa mokopuna maaoni Abraham raa, teenaa ko naa tama elotu i TeAtua.* ⁸ Te Laupepa Tapu raa ni taratara hakaoti maa TeAtua ma ki hakattonu naa ora naa tama teelaa seai ma ni Jew, ilaatou elotu i aa Ia. Teenaa TeAtua

* 3.6 Gen 15.6; Rom 4.3 * 3.7 Rom 4.16

nikauake hakaoti te Lono Taukareka raa ki Abraham peela, "Naa kanohenua katoou i te maarama nei ma ki haia hakaraaoina ia koe."* 9 Abraham nilotu i TeAtua, teenaa ki huriatu TeAtua no haia hakaraaoina ia. Peelaa hoki, naa tama katoou e lotu raa e haia hakaraaoina TeAtua.

10 Naa tama e tautari tonu koi ki naa Loo raa, naa haeeo TeAtua etakkoto ilaatou. I te aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te tama see tautari ki naa taratara katoou teelaa etakkoto iloto te laupepa naa Loo raa, te tama naa ma ki hai haeeoina TeAtua."* 11 Taatou ekkite katoou maa see haitama e hakatonusia tana ora TeAtua ma ia ia e tautari ki naa Loo. I te aa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te tama koi teelaa e hakatonusia tana ora TeAtua ia ia elotura, teenaa kote tama ma ki ora."* 12 Tevana ia e tautari te tama ki naa Loo raa ekee ma te lotu te tama i TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e taratara are peela, "Te tama e tautari ki naa taratara katoou naa Loo raa, teenaa te tama ma ki ora."*

13 Tevana ia e taatou kuoti te hakassaoria Christ ki see hai haeeoina taatou TeAtua. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Te tama e hakatautauria ia runa te laakau raa, ia ma ki tuku haeeoina TeAtua." I tana mate ia runa tekros raa, Christ ni hai haeeoina maa taatou.* 14 Christ ni mee tevana nei ia ia e hiihai maa te taukareka teelaa TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, ki kauake hoki ki naa tama teelaa sei ma ni Jew. Teenaa taatou kilotu ki toa taatou TeAitu teelaa ni purepure mai TeAtua ki taatou.

Naa Loo ma te purepure TeAtua

15 Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata ki kauatu nau te taratara nei ki mallama naa pisouru kootou. Saaita te takarua e hakatonu laua taratara kamee laua kaikai ki maatino te taratara laua nituku naa raa, see haitama hoki ma ki lavaa te hakasaraina ia te taratara naa, aa see haitama hoki ma ki lavaa te ppono ni taratara hou maana. 16 TeAtua nituku ana purepure naa ki Abraham ma tana mokopuna. Te Laupepa Tapu raa ni see taratara peela, "ana mokopuna", sei. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "tana mokopuna," teenaa se tama koi tokotasi, teenaa ko Christ.* 17 Te hakataakoto taku taratara nei e mee peela, TeAtua nituku tana taratara hakamaatua maa Abraham, teenaa mee iloo tana taratara maa ia ma ki see tiiake ana taratara naa. TeAtua ni hookii ake naa Loo raa imuri naa setau e faa naa rau maa naa setau e matatoru, tevana ia naa Loo naa se lavaa te seu te taratara hakamaatua TeAtua nituku maa Abraham imua. Teenaa te taratara

* 3.8 Gen 12.3 * 3.10 Deut 27.26 (LXX) * 3.11 Hab 2.4 * 3.12 Lev 18.5

* 3.13 Deut 21.23 * 3.16 Gen 12.7

hakamaatua TeAtua naa see lavaa te hakakkeeina naa Loo.✱
 18 Ki mee TeAtua e hookii te noho e taukareka raa ki te tama, i te tama naa e tautari ki naa Loo raa, teenaa TeAtua ku see hookii maa iteenaa ni purepure aana e takkoto. Tevana iaa TeAtua ni hookii ake te noho e taukareka raa ki Abraham i teenaa se purepure aana ni tuku maa Abraham imua.✱

19 Aa naa Loo raa iaa ni kaumai ma ki aa? Teenaa, naa Loo raa ni kaumai ki hakailotia te henua i naa tiputipu te haisara. Tevana iaa naa Loo naa e takkoto koi ki tae iho te mokopuna Abraham, te tama teelaa e takkoto ai naa purepure TeAtua. Naa Loo raa ni kauake TeAtua ki naa ensol raa ki kauake ki Moses, iaa ia raa ko te tama e hakatae naa taratara TeAtua ki te henua. 20 Tevana iaa te tama e hakatae taratara raa e heheuna koi ki mee ma setama e mee ana taratara hakamaatua kitelaa tama; aa TeAtua e heheuna koi soko Ia.

Naa Loo raa ni kaumai ma ki aa?

21 Naa Loo raa see mee maa e taratara sara ma naa purepure TeAtua e takkoto, seai. Ite aa, ki mee maa naa tama te maarama nei ni toa laatou naa Loo teelaa e lavaa te hakaora laatou raa, teenaa e mee maa naa ora naa tama hakkaatoa ni lavaa te hakattonusia TeAtua ki mee laatou e tautari ki naa Loo naa. 22 Tevana iaa te laupepa tapu raa e mee maa taatou hakkaatoa ku hakavaarea kippena naa haisara. Te ara koi taatou ki mee ki toa taatou te mee TeAtua ni purepure mai imua raa, teenaa taatou kilotu i Jesus Christ.

23 Saaita te lotu nei sekitaemai raa, taatou ni tauhia naa Loo raa ma ni karapusi, kitaemai tessao taatou ma ki hakailotia ite lotu naa. 24 Naa Loo raa e mee ma setama eroorosi itaatou kittonu naa sosorina taatou, teenaa kitae kitessao Jesus Christ ni haanau mai. Ite saaita naa raa, naa ora taatou ma ki hakattonusia TeAtua itaatou elotu i Jesus Christ. 25 Aa ite nei tessao taatou kilotu i Jesus Christ kutae mai raa, naa Loo raa ku see roorosi hoki ki taatou.

26 Kootou naa ni tamalliki TeAtua i kootou elotu i Jesus Christ. 27 Kootou ni hakaukau tapuina iloto te inoa Christ, aa te nei kootou kuttaka ma te ora Jesus Christ tana tino. 28 Te mee raa ku see hakatonu maa koe se Jew aa maa koe seai se Jew, maa koe se poe aa maa koe seai se poe, maa koe setanata aa maa koe se ffine; kootou ku mee ma setama tokotasi i kootou elotu i Jesus Christ. 29 Kootou naa ko naa mokopuna maa oni Abraham, i kootou e tautari ki Jesus Christ. Teenaa kootou ma ki kauatu te noho e taukareka teelaa ni purepure mai TeAtua imua.✱

4

1 Nau kutaratara atu hoki i telaa mee. Te tamariki raa ma ki oti ku too naa tuuhana tana tamana. Tevana iaa, itana saaita koi tamariki raa, niaaina maa naa tuuhana tana tamana raa ni mee aana hakkaatoa raa, te tamariki naa e haia koi ma setama seai tana vana e taunai ai. 2 Itana saaita koi tamariki raa, e mee naa tama ku mattua e mmata ake kiaa ia ka roorosi i ana tuuhana ki tae ki te ssao tana tamana raa e hookii ake ana tuuhana naa. 3 Peelaa hoki, taatou hoki ni haia ma ni poe naa aitu hakamaatua e roorosi te maarama nei i te saaita taatou koi tamalliki. 4 Tevana iaa, i te saaita TeAtua ni mmata maa e taukareka raa, a Ia ni kkave mai tana tino tama. Tana tama naa ni haanau iho ma se tama te maarama nei, aa ni tautari ki naa Loo naa Jew. 5 Ttama naa ni heunatia mai TeAtua kiau no hakassaoria naa tama teelaa e tautari ki naa Loo, teenaa ki mee taatou ma ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine TeAtua. 6 Ikootou ni tamalliki taanata aa ma ni tamalliki haahine aana raa, TeAtua ni kkave mai TeAitu Tapu tana Tama raa ki au no takoto iloto naa hatumanava taatou. Teenaa ko TeAitu Tapu teelaa e usuhia ai taatou kittani peelaa ki TeAtua, "Tamana, taku Tamana." 7 Aa teenaa, i te saaita nei raa kootou ku see mee ma ni poe; kootou naa ni tamalliki taanata aa ma naa tamalliki haahine TeAtua. TeAtua ma ki kauatu ana tuuhana hakkaatoa, ikootou ni tamalliki aana.*

Paul e aroha i naa tama i Galesia

8 Imua raa, kootou seki illoa hakaraa i TeAtua, teenaa kootou ni heheuna poe i naa aitu teelaa seai maa ni atua maaoni. 9 Aa te nei i kootou ku illoa i TeAtua raa, (aa seai, nau ki mee are peelaa, te nei TeAtua ku illoa i kootou) kootou e fiffai peehea maa kootou kiahe hoki no heheuna poe i naa aitu hakamaatua teelaa e matanaenna e ka see hai vana laatou e taunai naa? 10 Kootou e hakamattino naa aso kootou ma ni aso hakamaatua, naa marama ma ni marama hakamaatua, naa sao iloto te setau ma ni sao hakamaatua, aa naa setau ma ni setau hakamaatua kootou. 11 Nau e kkapo iloo ikootou! E aa? Nau ni naena e vare koi i te heheuna maa kootou?

12 Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki mee pee ko nau, i aa nau e mee koi pee ko kootou. Kootou see hai vana ni hakasaraina a nau. 13 Kootou e illoa koi maa nau ni maki i taku saaita mua ni hakaea atu te Lono Taukareka i Christ. 14 Niaaina maa taku maki nei ni mee kootou no anaana kkee iaa nau raa, nau ni see tiiake kootou ki hai soko nau maa taku maki naa. Kootou ni ffuri mai are no anaana kiaa nau, e mee pee ko nau se ensol e au i telani; kootou ni anaana kiaa nau pee ko kootou e anaana i Jesus Christ. 15 Teehea te hiahia ni ttaka ma kootou imua? A nau

* 4.7 Rom 8.15-17

takutino elavaa tetaratara peela maa ite saaita naa raa, kootou ninnape naa hua karamata kootou, kimee kootou nilavaa, no kaumai kiaa nau. ¹⁶ Eaa? Kootou nei ku tautau haao ma nau ite saaita nei i aa nau e taratara atu te hakamaaoni?

¹⁷ Aaraa tama e ffuri ake peela maa laatou e otimanava iloo ikootou, tevana iaa naa hakataakoto laatou see taukalleka. Naa tama naa e fiffai koi ma ki hakakkeena kootou iaa nau, teenaa ki otimanava koi kootou ilaatou. ¹⁸ Te mee raa eta ukareka maa kootou e otimanava kimee naa vana eta ukalleka. Te mee raa eta ukareka i naa saaita hakkaatoa, tevana iaa see taukareka kimee maa kootou emee naa vana kootou naa iaku saaita koi enoho ma kootou. ¹⁹ Aku tamalliki nei, taku manava ellee ikootou. Nau ehakallonoisu pee kotetinae etaupiri ki haanau, teenaa iaa nau emee ma ki tokonaki nau ki kootou ki sura ake tetiputipu Christ iloto naa ora kootou. ²⁰ Nau ehiihai iloo maa nau enoho ma kootou ite saaita nei, teenaa ki taratara hakaraaoi atu nau ki kootou. Nau kusee iloa maa nau kamee peehea ki kootou.

²¹ Nau emee ki vasiri atu nau ki kootou, naa tama e fiffai maa laatou ki tautari peenaa ki naa Loo: Kootou e illoa maaoni maa naa Loo raa eta taratara maa eaa? ²² Naa Loo raa eta taratara maa Abraham ni mee ana tamalliki taanata elua. Te tamariki tokotasi ni haanau mai ite ffine e heheuna poe iaa ia, aa telaa tamariki itana aavana maaoni.*

²³ Tana tamariki ite ffine e heheuna poe raa ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki, aa te tamariki itana aavana maaoni raa iaa, ni haanauria mai ite naa se purepure TeAtua nituku maa Abraham. ²⁴ Te takarua haahine nei eta koto pee ko naa taratara hakamaatua elua te laa TeAtua nituku imua. Te ffine emee anatama te laa e heheuna ma ni poe raa, teenaa ko Hagar, aa te ffine naa eta koto pee ko te taratara hakamaatua TeAtua ni kaumai iaruna te Mouna Sinai. ²⁵ Hagar, te ffine eta koto pee ko te Mouna Sinai, te laa etuu iloto Arabia, eta koto hoki pee ko Jerusalem ite saaita nei, iaa ia ma naa tama kato ite henua naa e heheuna ma ni poe. ²⁶ Tevana iaa, Sarah, te aavana maaoni Abraham, teenaa ko te Jerusalem te laa eta koto itelani, aa te tama naa ko taatou tinna. ²⁷ Te Laupepa Tapu raa e mee maa:

“Koe te ffine e poka, koe ki hiahia!

Kappisi oovaro aa koe kutani itoo hiahia, a koe te ffine te laa ni sei iloo ki lono i naa isu te tinae!

Ite aa ite ffine ni tiiake tana aavana raa ma ki hai tamalliki are

* 4.22 Gen 16:15; 21:2

i te ffine teelaa ni seai iloo ki tiiake tana aavana.”*²⁸

²⁸ Teenaa, kootou aku taaina ma aku kave nei, kootou naa nitamalliki TeAtua, e mee pee ko Isaac, i te purepure TeAtua ni mee maa Abraham.

²⁹ I te saaita naa raa, te tama ni haanau mai pee ko aaraa tamalliki raa ni huri no mee pakavaina a ia te tama ni haanau mai iloto naa mahi TeAitu TeAtua. Te vana naa koi sura i te ssao nei.*³⁰

³⁰ Tevana iaa te Laupepa Tapuraa e mee maa, “Kerekereia te ffine e heheuna poe raa ma tana tamariki; te tamariki te ffine naa ma ki seai tana tuuhana i naa tuuhana tana tama. Naa tuuhana naa ma ki toa hakkaatoa te tamariki te ffine teelaa see heheuna ma se poe.”

* ³¹ Aku taaina ma aku kave nei, taatou seai nitamalliki te ffine e heheuna poe; taatou nitamalliki te ffine teelaa see heheuna ma se poe.

5

Taatou e hakassaoria Christ

¹ Taatou ni hakassaoria Christ ki see hainattaa taatou te tautari ki naa Loo. Teenaa kootou kisosorina pee ko naa tama teelaa ku oti te hakassaoria. Kootou mmata ki see ffuri kootou no nnoho hoki i laro naa Loo.

² Kootou hakannoo mai! Anau, Paul, e kauatu te taratara nei: Ki mee kootou e tiiake ma ki oo atu nitama no haia kootou ma ki ssere, teenaa e mee maa Christ ni see hai vana e taukareka ni mee ki kootou.

³ Nau ku hakaapo atu hoki te taratara nei: Ki mee setanata e tiiake ma ki oo ake nitama no serea ia, te tama naa e tau ki tautari ki naa Loo raa hakkaatoa.

⁴ Naa tama i kootou teelaa e tautari ki naa Loo kittonu naa ora laatou imua TeAtua raa, naa tama naa ku oti te hakakkee sokolaatou i Christ. Naa tama naa ku see takkoto i laro telaoi TeAtua.

⁵ Tevana iaa te mee etaaria taatou, naa tama ettaka ma TeAitu TeAtua raa, teenaa TeAtua ma ki hakatonu naa ora taatou kittonu imua ana karamata, i taatou elotu i Christ.

⁶ I te saaita taatou e hakapaa ki Christ raa, te mee raa ma ki see hakamaatino maa te tama raa essere aa ma te tama raa see ssere; taatou e hakatau peellaa hakkaatoa. Te mee hakamaatua raa, teenaa ko i-naa hakataakoto tonu taatou i Christ, teelaa e laaoi ai taatou i telaa tama.

⁷ Kootou ni meeme e vare koi imua! Kootou ni puuia e ai ma ki see tautari kootou ki te hakamaaoni? E aa? Kootou ni ppuratia peehea te tama naa?

⁸ Teenaa seai ko TeAtua, i te aa i kootou ni tama e kannaatia a Ia. ⁹ E takoto tana taratara e mee peellaa, “Te tamaa iis e tau te hakatipu te haraoa hakkaatoa.”* ¹⁰ Nau e iloa hakaraaoi iloo i kootou, te nei e mau ai taku manava i kootou. Itaatou

e tautari hakapaa i Christraa, teenaa nau e iloa maa kootou ma ki see hakannoo ki telaa tama. Nau e iloa hoki maa te tama teelaa e hai ma ki huria aia naa manava kootou naa, niaaina maa ia se tama peehea raa, te tama naa ma ki mee pakavaina TeAtua.

¹¹ Aku taaina ma aku kave nei, ki mee maa nau e hakaea peenaa maa naa taanata raa ki ssere naa kina laatou, ai nau e hai haaeoina ai naa Jew raa i te saaita nei? Ki mee maa nau ni hakaea maaoni te mee naa raa, teenaa naa Jew raa ni see lavaa are te lloto maa ia aa nau e hakaea i te mate Christ i aruna te kros. ¹² Nau e hiihai maa naa tama teelaa e hai ma ki huria laatou naa manava kootou naa ki tiiake ki ssere naa kina laatou.

¹³ Kootou, aku taaina ma aku kave nei iaa, kootou ni kannaatia TeAtua ki see nnoho kootou ilaro naa Loo. Tevana iaa kootou see mee maa i kootou ku see nnoho ilaro naa Loo aa maa kootou ku ffuri no mee naa vana e hakallika teelaa e ttuu ai naa huru kootou. Seai. Kootou ki hakassura te manava laaoi, teenaa ki tokonaki kootou ki telaa tama. ¹⁴ I te aa, te hakataakoto naa Loo raa hakkaatoa e takoto iloto te Loo tokotasi nei: "Manava laaoi i telaa tama, e mee ma ko i-oo manava laaoi iaa koe soko koe."* ¹⁵ Tevana iaa, ki mee maa kootou e sosorina pee ko naa manu vao e kaittama, e hetaa ka heheatu soko kootou raa, teenaa kootou ki roorosi hakaraaoi iloo ki see maseu kootou.

TeAitu Tapu ma te tiputipu te tama

¹⁶ Teenei e taratara atu ai nau i te mee nei: Kootou ki tautari ki naa tiputipu TeAitu Tapu, ki see haka akottia kootou naa vana naa tinotama kootou e otimanava ai. ¹⁷ I te aa, naa tinotama taatou e fiffai ki te tiputipu TeAitu Tapu see hiihai, aa TeAitu Tapu e hiihai ki te tiputipu naa tinotama taatou see hiihai. Naa vasi e lua nei e taukaa kilaa, teenaa e mee maa kootou seelavaa te mee naa vana kootou e fiffai maa kootou ki mee.* ¹⁸ Ki mee maa kootou e tautari ki TeAitu Tapu, teenaa e mee maa kootou see takkoto ilaro naa Loo.

¹⁹ Naa sosorina te tiputipu see tonu raa e mattino: Teenaa ko naa sosorina e hai huri, e mee ki naa vana e kerekere, e sosorina ma ko naa poi, ²⁰ e lotu ki naa aitu hakallesi, e hai ki naa pakava, e hakatauttau ka hetaa ma telaa tama, e manava haaeo i telaa tama, e haaeo, aa e manava kailallao. Naa tama naa e hakakkee no mee naa kuturana laatou soko laatou ki hakatauttau laatou ma aaraa tama. ²¹ Naa tama naa ettaka ma naa manava kaimannako, e unusara, e taffao ka hai ki naa vana kerekere laatou, aa e hai ki aaraa vana hoki see ttonu. Nau e hakaapo atu hoki taku taratara ni kauatu imua: Naa tama

* 5.14 Lev 19.18 * 5.17 Rom 7.15-23

e hai ki naa tiputtipu nei ma ki see ttae no nohoria laatou te Nohorana TeAtua.

²² TeAitu TeAtua raa iaa e mee tetama ki manava laa oi i telaa tama, ki taka kahiaha, ki nohonohola oi ma telaa tama, ki noho seemuu i ana saaita e hai haeo ina, ki manava aroha, aa ki sosorina taukareka ki telaa tama, ki taao hi ki tana lotu i TeAtua, ²³ ki meeme hakaraa oi telaa tama, aa ki lavaa te roorosi hakaraa oi ki ana sosorina. Naa Loo raa see hai taratara eppui naa tiputtipu nei. ²⁴ Naa tama e tautari ki Jesus Christ raa ku oti te tiia ke laatou te tiputipu naa tinotama laatou ma naa sosorina ni kaimannako ai laatou. ²⁵ Taatou ku oti te hakaoratia TeAitu Tapu, teenaa taatou ki tautari ki ana tiputipu. ²⁶ Taatou ki see ahu, aa taatou ki see haia taatou telaa tama ki loto. Taatou ki see manava haeo i telaa tama.

6

Tokonaki ki telaa tama

¹ Aku taaina ma aku kave nei, ki mee setama e laavea maa e mee tanasara, naa tama i kootou te laa ettaka ma TeAitu Tapu raa ki hakatonusia kootou te tama naa; tevana iaa kootou ki taratara atu hakaraa oi. Aa kootou hoki ki roorosi hakaraa oi iloo ki see usuhia kootou te tiputipu naa hoki. ² Kootou ki tokonaki ka amo hakapaa naa mmaha telaa tama, ki tautari maa oni kootou ki naa Loo Jesus Christ. ³ Ki mee nitama e taratara maa laatou nitama, aa maa oni iaa laatou see hai vana etaunai ai, teenaa naa tama naa e taratara kailallao ki laatou soko laatou koi. ⁴ Kootou ki hakattonu naa sosorina kootou soko kootou. Ki mee maa naa sosorina kootou e taukalleka, teenaa kootou e tau te hakatannata i naa vana kootou ni mee naa, ki see mee maa kootou e tokatokaria kootou naa sosorina aaraa tama. ⁵ I te aa, te tama koi e mee ana mmaha ki amo.

⁶ Naa tama ni too naa akonaki laatou i naa taratara TeAtua raa, laatou ki vaevae naa mee e taukalleka laatou raa ma naa tisa laatou.

⁷ Kootou see hakallesi ki kootou soko kootou; see hai tama e lavaa te hakarereesia aia TeAtua. Se aa naa tama raa ettori i naa verena laatou raa, teenaa laatou ma ki vasi ki naa kaikai naa laakau laatou ni ttori naa. ⁸ Naa tama e ttaka koi ki haka akottia naa tiputtipu naa tino laatou e kaimannako raa, naa tama naa ma ki kkite i te tiputipu te mate. Aa naa tama e ttaka ka mee ki hiahia TeAitu Tapu raa, naa tama naa ma ki hakakiitea TeAitu Tapu i te ora e ora hakaoti. ⁹ Teenaa taatou ki see kkaro te mee ki naa sosorina te laa e taukalleka. Ki mee maa taatou see kkaro, teenaa taatou ma ki kkite i te ora e ora hakaoti i te saaita TeAtua e mmata maa e taukareka. ¹⁰ I te saaita taatou koi ora nei raa, taatou ki sosorina taukalleka

ki naa tama hakkaatoa, e mua ki naa taaina ma naa kave elotu taatou hakapaa.

Naa taratara hakaoti

¹¹ Kootou mmata inaallasi naa inoa nei, teenaa ite nei ko nau nei e sissii atu ki taku tino rima.

¹² Naatama teelaa e o atu noppuratia kootou maki ssere naa kina kootou raa, teenaa ko naa tama e ahu ka hakatannata inaavana laatou emee ki naa haitino laatou. Naatama naa e hai naavana laatou naa ilaatou emattaku ite mee tokotasi: naatama naa emattaku maa laatou maki haihaeoina naa Jewraa ki mee maa laatou e hakaeta te hakataakoto maaoni te mate Christ iaruna tekros.

¹³ Naatama iloo teelaa kuoti te ssere naa kina laatou naa see tautari hoki ki naa Loo Moses; naatama naa e fiffai koi maa kootou ki ssere, teenaa kiau laatou maa kootou nituku ki naa vana laatou.

¹⁴ Ia nau ia, nau ma kitaratara hakatanata ite mate Jesus Christ, Te Ariki taatou, iaruna tekros. Te nei kote mate Christ iaruna tekros nei teelaa e mmata ai nau maa taku hiihai ki te maarama nei kunaaseai iloo, aa te hiihai te maarama nei kiau nau kunaaseai hoki imua.

¹⁵ Te mee raa see hakamaatino maa te tama raa e ssere aa ma te tama raa see ssere; te mee hakamaatua raa, teenaa taatou ki mee ma nitama hoo Te Atua ni penapena. ¹⁶ Naa tama e taaohi ki te tiputipu nei iloto naa ora laatou raa, nau e taku maa Te Atua ki aroha ilaatou ki nnoho hakaraaoi laatou, aa ma naa tama hakkaatoa Te Atua!

¹⁷ Nau ku hakaoti atu aku taratara nei pe nei: See haitama kiau nokaumai hoki nihaeo kiau nau, inaapona te nei ettuu itaku haitino nei e huri ake peela maa nau nei kote tama e heheuna maa Jesus.

¹⁸ Aku taaina ma aku kave nei, nau e taku maa Te Ariki taatou, Jesus Christ, ki roosi hakaraaoi iloo ki kootou. Amen.

EPHESIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I EPISES TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama iEpises e taratara mua lokoi ite “hakataakoto TeAtua ki hakakkutu ake ana mee katoo ni penapena e takkoto i te lani ma te kerekere, no hakanoho Christ ki noho hakamaatua i naa mee naa hakkaatoa”. (1.10) Te pas nei e taratara hoki kinaatama TeAtua kitautari ki te hakataakoto naa ki nnoho hakapaa naa tama hakkaatoa i te maarama nei iloto te inoa Jesus Christ.

Naa taratara mua e hakatuu mai i *Te Pas Paul kinaatama iEpises* raa, ttama e sissii te pas nei e tarataraina aia te ara te henua e hakapaaria TeAtua kimeeme hakapaa. Aia e taratara ite ara TeAtua e uii naa haisara te henua iloto te inoa Jesus Christ, Ttama TeAtua, ki hakassaoria te henua inaa mahi te haisara. Naataratara naa e hakatuu hoki i te purepure hakamaatua TeAtua nikauake ki naa tama te maarama nei, teelaa nittino ite saaita TeAitu Tapu raa ni kaavea mai. Te ssoa taratara te pas nei raa, Paul e hai ake ki naa tama iEpises raa kimee te nnoho laatou e nnoho hakapaa ma Christ raa ki sura i te nnoho laatou no meeme hakapaa ki laatou.

Aa ki illoa hakaraa oi iloo naa tama naa i te nnoho naa tama TeAtua ma setama tokotasi iloto te inoa Christ raa, Paul ekauake ana taratara raa ka hakatuu kinaa mee ite maarama nei: teenaa maa naa tama elotu i TeAtua raa e mee ma sehaitino tetama, aa Christ raa ko te pisouru; aa e mee ma se hare e hakatuu, aa Christ raa ko te pou hakamaatua; naa tama elotura e mee hoki ma se ffine e aavana, teenaa Christ raa ko tana aavana. Te pas nei e hakatuu telopo taratara iloo i te tiputipu nei, teenaa ittama e sissii te pas nei ni usuhia naa tiputipu te manava laa oi TeAtua teelaa e takoto i Christ. Naa mee hakkaatoa e hakattii maarama mai iloto tela oi Christ, te mate Christ, te manava aroha Christ, te manava laa oi Christ, aa te manava see iloa te ppena te vana e hakallika.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Christ ma naa tama telotu 1.3—3.21

Te ora hou iloto Christ 4.1—6.20

Naa taratara hakaoti 6.21–24

¹ Anau Paul, se aposol Jesus Christ ite hiihai TeAtua, e sissii te pas nei ki kootou naa tama TeAtua e nnoho i Epises; kootou naa tama teelaa sei iloo kitiiake telotu kootou

iJesus Christ.* 2 Nau etaku ki roorosi hakaraa oi TeAtua, taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ kikooutou, ki nnoho laa oi kootou.

Naa mee e taukalleka TeAitu e takkoto i Christ

3 Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ! Naa mee katoo TeAitu e taukalleka teelaa e takkoto i te maarama iaruna i telani raa nikaumai TeAtua ki taatou, naa tama Christ. 4 Imua te mahaamaiana te maarama nei raa, taatou kunaa hakamaatinoria are TeAtua ki mee taatou ma nitama aana, teenaa itaatou e ttaka ma Christ. A Ia ni mee peenei kittapu naa ora taatou aa ki see hai sara taatou imua ana karamata.

Iaa Ia elaa oi itaatou, 5 TeAtua kunaa mee iloo tana maanatu maa taatou ma kippurua a Ia ma nitamallika aana itaatou e tautari ki Christ. Teenei ko tana mee e hiihai aa e hiihai ai a Ia. 6 Taatou ki hakanau i TeAtua i te taukareka tana laa oi. A Ia ni hookii vare mai tana mee e taukareka, teenaa ko tana Tama ellee ai tana manava. 7 Ite aa, taatou nei e hakassaoria tetoo Jesus Christ, teenaa TeAtua ku see maanatu ki naa haisara taatou, i tana laa oi ki taatou e lasi iloo.* 8 Telaa oi TeAtua ni huri no kaumai ki taatou nei e lasi ffaeao iloo!

Iaa Ia e atamai aa e iloa i te kau vana raa, 9 teenaa TeAtua ni haia a Ia tanavana nimaanatu kimee. A Ia ni hakailoa mai ki taatou i tana hakataakoto teelaa ni see ilotia imua, aa teenei kuttino maa oni i Christ. 10 Te mee TeAtua e maanatu ma ki haia hakaotina a Ia i tana saaita e vana maa e taukareka raa, a Ia ma ki hakakutu ana mee hakkaatoa ni penapena, teenaa ko naa mee katoo i telani ma te kerekere, aa Christ ku noho hakamaatua i naa mee naa.

11 Naa mee hakkaatoa e haia kihanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Teenaa taatou ni hakamaatinoria TeAtua ma nitama aana itaatou nitama Christ, i teenaa kote hakataakoto ni noho mai ma Ia imua iloo. 12 Teenei taatou, naa tama mua nitaohi manava i Christ, taatou ki hakanau i naa mahi TeAtua!

13 Aa kootou hoki ni mee ma nitama TeAtua i te saaita kootou ni lono i te taratara maa oni, teenaa kote Lono Taukareka ni kauatu te ara kootou ki hakassao. Kootou ni tuku ki naa vana Christ, teenaa ki tuku atu te hakailona TeAtua raa ki takoto i kootou, ki mattino maa kootou nitama aana. Teenaa a Ia ni kauatu TeAitu Tapu teelaa ni purepure atu a Ia ki kootou imua. 14 TeAitu Tapu raa ko te hakailona TeAtua ki taatou, ki hakailoa mai maa taatou ma ki toa taatou se aa TeAtua ni purepure ake maa ana tama. Te mee nei e hakailoa mai hoki maa TeAtua ma ki mmata ki see heheuna hoki taatou ma ni poe aaraa tama. Taatou ki hakanau i ana mahi!

* 1.1 Acts 18.19-21; 19.1 * 1.7 Col 1.14

Paul e taku ki TeAtua

¹⁵ I taku saaita iloo ni lono maa kootou e lotu i TeAriki Jesus Christ aa i te laaoi kootou i naa tama hakkaatoa TeAtua raa, ¹⁶ nau ni seai iloo ki hakamotu i aku taku ka taratara hiahia ki TeAtua ikootou. Nau e maanatu peenaa ki kootou i aku saaita e taku, ¹⁷ ka mee ake kite Atua taatou Ariki, Jesus Christ, te Tamana haimahi, ki kauatu TeAitu, te tama ma ki mee ki atammai kootou, aa teelaa ma ki hakaari atu i naa tiputipu TeAtua ki kootou ki illoa kootou iaa Ia. ¹⁸ Nau etaku maa naa hakataakoto kootou kitarakina TeAtua kikkite kootou itana maasina, ki illoa kootou ite mee e taaohi manava ai kootou teelaa ni kannaatia ai kootou a Ia, aa ki kikkite kootou i te llasi ana mee e taukalleka ni purepure maa anatama. ¹⁹ Nau etaku hoki kikkite kootou iana heheuna haimahi iloto naa ora taatou, naa tama elotu. Naa mahi e heheuna iloto taatou nei ko ana mahi ²⁰ teelaa ni hakaari itana saaita ni hakamasike Christ ite mate no hakanoho itana vasi hakamaatau i te maarama iaruna itelani. ²¹ Christ enoho hakamaatua iaruna naa tama hakamaatua itelani; teenaa ko naa hakamau, naa tama haimmah, aa ma naa ariki. Tana heuna nei elasi are inaa heuna naa hakamau i te maarama nei ma te maarama hakamuri. ²² TeAtua ni tuku naa mee hakkaatoa ki takkoto ilaro naa vae Christ, teenaa, hakanohoria iloo a Ia Christ ki noho hakamaatua iaruna telotu ma naa mee hakkaatoa. ²³ Naatama eloturaa, teenaa ko te haitino Christ; teenaa kotana tinotama hakkaatoa, aa naa mee hakkaatoa i naa kina e haka kaatoaina a Ia.

2*Taatou e ora inaa mahi Christ*

¹ Imua, ite saaita kootou ni see hakannoo ki te taratara kattaka kootou ma naa haisara kootou raa, kootou e mee pee ko naa tama ku oti te mmate. ² Ite saaita naa kootou ni tautari kite ara e hakallika te maarama nei. Kootou ni hakannoo kite tama hakamaatua inaa mahi aitu itelani, teenaa ko te aitu e heheuna iloto naa tama teelaa see hakannoo ki TeAtua. ³ Maaonii aa, taatou hakkaatoa ni mee ma ko naa tama naa; taatou maraa e hai ki naa vana taatou ekaimannako. Teenaa te kau vana naa tinotama taatou ma naa hakataakoto taatou e oti manava raa, naa mee naa maraa e haia taatou. I te tiputipu taatou nei raa, taatou nitukua hakaoti ki hakallono isu taatou ite saaita TeAtua eloto, e mee pee ko te henua hakkaatoa.

⁴ Tevana iaa te manava aroha TeAtua e lasi ffaaeo iloo, aa tanalaaoi itaatou see taea. ⁵ Teenaa te saaita naa tinotama taatou ni mmate ite see llono taratara taatou raa, taatou ni hakaoratia a Ia ma Christ. Kootou nei

ni hakaoratia i TeAtua e manava laaoi ikootou.☆ 6 Taatou ni hakamassikeria TeAtua ma Jesus Christ kinnoho hakamaatua taatou ma Ia itemaarama iaruna itelani, itaatou etautari ki Christ. 7 A Ia ni hakasura tevana nei kitakoto te mee nei inaa saaita hakkaatoa eoomai imuri, teenaa ki ilotia naa tiputipu tana manava laaoi teelaa ni hakasuratia mai a Ia i Jesus Christ. 8-9 Teenaa ko telaaoi TeAtua teelaa nissao ai kootou, ikootou elotu. Kootou ni see hakassaoria maa inaa vana taukalleka kootou emee, seai. Teenaa setaukareka TeAtua ehookii vare ki kootou, aa kootou kiseelavaa teahu itemeenaa. 10 TeAtua ni penapena taatou ki tiputtipu taatou peenei, teenaa taatou ni penapenaa a Ia kittaka taatou ma naa sosorina e taukalleka, itaatou e tautari ki Jesus Christ. A Ia kunaa hakatonu mai are te tiputipu naa ki haia taatou.

Te manava tokotasi i Christ

11 Kootou naatama ni hannau inaa henua sara, kootou naa ko naatama ekannaatia naa Jew raa ma ko “naatama seessere,” aa maa laatou ia ko “naatama essere.” (Teenaa kote hakamaatino naa taanata emee ki naa kina laatou) Kootou ki hakamaarona inaa tiputtipu kootou imua. 12 Ite saaita naa raa, kootou ni noho hakakkee i Jesus Christ. Kootou ni horau aa kootou ni see noho ma nitama TeAtua. Kootou ni see llave inaa taratara hakamaatua etakkoto, teelaa ehakatahito ki naa purepure TeAtua nituku kiana tama. Kootou ni noho pouuri iloto te maarama nei; kootou ni see hai mee e taaohi manava ai kootou aa kootou hoki ni see noho ma TeAtua. 13 Aa ite saaita nei, ikootou kutautari ki Jesus Christ, teenaa kootou naatama ni noho mmao raa ku oti te hakaaha mai tetoo Christ kinnoho tauppiri kootou ki TeAtua. 14 Ite aa itaatou ni haia Christ tana tino kinnoho hakapaa taatou, teenaa ko naa Jew raa aa ma naatama teelaa seai ma ni Jew, ma nitama te kanohenua tokotasi. Temee nitakoto kappui iloto naa kanohenua elua naa, teelaa ennoho hakakkee laatou kilaatou ka hakatauttu ki laatou raa, ku oti te sua Christ i tana saaita ni mate. 15 A Ia ni hakaotina a Ia naa Loo naa Jew hakapaa ma naa taratara iloto naa Loo naa, ki hakatipu mai iloto naa kanohenua elua naa se kanohenua hoou tokotasi teelaa etautari kiaa Ia. Teenaa te henua e haia a Ia kinnoho laaoi.☆ 16 Ite saaita Christ ni mate iaruna te kros raa, a Ia ni puuia a Ia naa kanohenua elua naa ki see noho no hakatauttu sokolaatou. Aa teenaa kotana mate iaruna te kros naa teelaa ni hakapaaria ai a Ia naa kanohenua elua naa no mee ma se kanohenua tokotasi ka hakaaha ki TeAtua.☆ 17 Christ ni au no hakaaha te Lono Taukareka ite noho laaoi raa

ki te henua hakkaatoa: ki kootou naa tama teelaa sei ma ni Jew, naa tama ni nnoho mmao i TeAtua, aa ma naa Jew, naa tama ni tauppiri kiaa Ia.*¹⁸ Teenei ko Christ teelaa ni haia a Ia taatou hakkaatoa, naa Jew ma naa tama sei ma ni Jew, kilavaa te oomai taatou hakapaa ma TeAitu tokotasi no nnoho imua naa karamata te Tamana.

¹⁹ Aa teenaa, kootou naa tama teelaa sei ma ni Jew raa kusee mee hoki ma ni horau aa ma nitama see ilotia i naa kina laatou ni oomai; kootou ku nnoho hakapaa ma naa tama TeAtua, aa kootou kuffai i te haanauna TeAtua.
²⁰ Kootou hoki e tuu pee ko te hare e hakatuu ki naa pou teelaa ni hakatuuria naa aposol ma naa pure TeAtua, aa Jesus Christ tana tino e tuu pee ko te pou hakamaatua te hare naa.
²¹ A Ia naa e taaohi te hare raa ki mmau, aa e hakamasike te hare naa ki tipu ma se Hare Tapu e hakatapu ki TeAriki.
²² I kootou e tautari kiaa Ia, teenaa kootou hoki e hakatuuria hakapaa ma aaraa tama ki mee ma se kina TeAitu TeAtua raa ki noho.

3

Paul e heheuna tokonaki ki naa tama teelaa sei ma ni Jew

¹ Teenei ko taku vana e taku ai ki TeAtua. Nau nei e karapusi i aa nau e heheuna i Jesus Christ i te vasi kootou naa tama teelaa sei ma ni Jew. ² Kootou ku oti tellono maa TeAtua, i tana manava laaoi, ni kaumai naa heuna nei ki kauatu se taukareka maa kootou. ³ TeAtua ni hakailoa mai tana hakataakoto see ilotia te henua raa kiaa nau. (Nau ku oti te sissii atu akutamaa taratara i te mee nei. ⁴ Aa ki mee kootou e tokatoka iaku mee ni sissii raa, kootou ma ki illoa i taku atamai i naa vana teelaa see ilotia i Christ.)
⁵ Imua raa te mee huu nei ni see tarataraina ki naa tama te maarama nei, aa teenei are TeAtua ku hakailotia a Ia te mee naa. Teenaa TeAitu raa e hakailotia a Ia te mee huu nei ki naa aposol ma naa pure TeAtua e tapu.
⁶ Te taratara huu raa e mee maa naa tama teelaa sei ma ni Jew raa kullave hakapaa ma naa Jew i naa mee taukalleka TeAtua e hookii; naa tama naa ku mee ma ni tama te manava tokotasi, aa laatou ma ki vaevae naa mee TeAtua ni purepure ake iloto te inoa Jesus Christ.*

⁷ Nau nitukua TeAtua ki heheuna nau i aa Ia no hakaee te Lono Taukareka, teelaa ni kaumai ai a Ia tanalaaoi ma ana mahi ki heheuna i aa nau. ⁸ A nau nei i laro naa tama hakkaatoa TeAtua, tevana i aa TeAtua ni kaumai te heuna nei ki kaavea te Lono Taukareka i te hai mee Christ ki naa tama teelaa sei ma ni Jew, ⁹ aa kikkite te henua katoos i te ara te mee huu TeAtua e maanatu ki mee nei ki haia laatou ki heheuna. TeAtua, te tama ni penapena naa mee

hakkaatoa raa, ni hakalluu tana mee nei inaa setau ka-too kuoti tellaka nei. ¹⁰ TeAtua nimee peenei iaa la e hiihai ma ki hakaari ite saaita nei inaa tiputipu katoo tana atamai ki naa tama hakamaatua ma naa hakamau hakkaatoa inaa nohorana itelani. Teenaa naa tama naa ma ki hakkiitea naa tama te lotu raa ite mee nei. ¹¹ Teenei ko tana hakataakoto ni noho mai ma la imua iloo, aa teenei kuttino mai i Jesus Christ, TeAriki taatou. ¹² Itaatou e tautari ki Christ aa i taatou e illoa hakaraa oi iloo iaa la raa, taatou nei ku se e papore te o oatu nonnoho imua TeAtua. ¹³ Aa teenei nau kumee atu kikootou: kootou ki see mamannatu tammaki maa iaa nau e hakallono isu maa kootou. Naa vana nei e ssura ki kauatu se taukareka maa kootou.

Te laaoi Christ

¹⁴ Teenei ko taku vana e tuu ai peenei ki akuturi imua te Tamana, ¹⁵ te tama teelaa naa haanauna katoo itelani ma te maarama nei e too ai naa ora laatou. ¹⁶ Nau e kainnoo ki TeAtua ki kauatu tana Aitu ki haimahi naa hakataakoto kootou, iaa la e sura tekau mee e taukalleka, ¹⁷ aa nau e taku ki penapena Christ tana hare iloto naa hatumanava kootou, ki noho la ma kootou iloto naa manava kootou. Nau e taku maa naa ora kootou ki hakatahito ki te manava laoi, ¹⁸ teenaa ki haimahi kootou hakapaa ma naa tama katoo TeAtua, ki illoa hakaraa oi kootou ite taaraki, te huarooroa, te konotuu, aa te nnoto telaa oi Christ. ¹⁹ Nau e hiihai maa kootou ki oomai no illoa itana laoi teelaa e hainattaa te ilotia, ki hakakaatoa atu te tiputipu TeAtua i kootou.

²⁰ TeAtua e takkoto ana mahi e heheuna iloto taatou raa, elavaa te haia ala naa mee ettoe iaa inaa mee taatou e kainnoo aa ma naa mee taatou e mannatu. ²¹ Naa tama e lotu raa ki hakanau iaa la iloto te inoa Jesus Christ ite kau saaita hakkaatoa! Amen.

4

Taatou ku mee ma se tama tokotasi i te haanauna Christ

¹ Nau nei e karapusi iaa nau e heheuna maa TeAriki. Teenei nau kumee atu kikootou: kootou ki tautari ki naa tiputipu te ora teelaa e tau ma te ora ni kannaatia ai kootou TeAtua ki tautari. ² Kootou ki sei iloo kiahu ki kootou; kootou ki meeme hakaraa oi aaraa tama, aa kootou ki meeme seemuu. Kootou ki manava laoi no tokonaki ki telaa tama.* ³ Hakamakkii ki tauhia kootou te manava tokotasi teelaa ni kauatu TeAitu, teenaa ko te laoi teelaa e mee ai kootou ki nonnoho hakapaa. ⁴ Teelaa se haitino tokotasi aa TeAitu tokotasi, e mee pee ko te mee tokotasi e taahimanava ai taatou teelaa ni kannaatia ai kootou TeAtua. ⁵ Teelaa se Ariki tokotasi, te lotu tokotasi,

* 4.2 Col 3.12-13

te hakaukau tapu tokotasi; ⁶ teelaa se Atua tokotasi aa a Ia naa e Tamana i naa tama naa henua hakkaatoa. A Ia naa kote Ariki naa tama hakkaatoa, e heheunatia a Ia naa mee hakkaatoa, aa e takoto i naa tama hakkaatoa.

⁷ Taatou nei e kkee naa mee e taukalleka ni kaumai TeAitu i naa mee Christ e hookii. ⁸ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu raa peelaa:

“Tana saaita ni hano ki aruna hakaoti raa,

a Ia ni too te lopo karapusi no hano ma Ia;

a Ia ni hookii naa mee e taukalleka ki te henua.”^{*}

⁹ Aa teenaa, tetaratara e mee maa, “A Ia ni hano ki aruna”, tetaratara naa e mee maa eaa? Tetaratara naa e mee maa a Ia ni au imua kite kina hakaoti ilaro ite kerekere.

¹⁰ Teenaa tetama ni au kilaro raa kote tama koi ni hano ki aruna no hakahiti naa papallani ki hakamaasinaria a Ia telani hakkaatoa kitettia tana haitino. ¹¹ Teenaa ko Ia naa teelaa ni “hookii naa mee e taukalleka ki te henua.”

A Ia ni hakanoho naa tama ma ni aposol, aaraa tama ma ni pure TeAtua, aaraa tama ki hakaea te Lono Taukareka, aaraa tama ki roosi telotu, aa aaraa tama ki akonaki te henua. ¹² A Ia ni mee tana vana nei ki heheuna hakapaa naa tama te lotu ki hakatipu te kanohenua Christ.

¹³ Teenaa taatou ma ki omai no mee ma setama tokotasi itaatou elotu aa itaatou e illoa hakaraa oi iloo ite Tama TeAtua; taatou ma ki mee ma ni tama kumattua iloto naa hakataakoto taatou, e ttae iloo ki te tiputipu maaoni Christ. ¹⁴ Taatou ma ki see mee hoki ma ni tamalliki teelaa e sausaua naa peau kalaaua te matani e aniani mai ite kau auna, teenaa i naa hakannoo taatou ki naa akonaki naa tama e taratara kailallao. Teenaa ko naa tama e usuusuhia laatou aaraa tama ki naa vana hakallesi laatou e ffatu. ¹⁵ Tevana iaa taatou ki taratara maaoni ma te manava laaoi, teenaa ki ttipu ake taatou no illoa hakaraa oi i Christ, te tama hakamaatua taatou. ¹⁶ A Ia e heheunatia a Ia naa tamaa kina hakkaatoa te haitino raa ki heheuna hakapaa, aa te haitino naa e tauhia iana hakatauna. Ite saaita naa tamaa kina naa e heheuna hakaraa oi raa, te haitino raa ma ki somo no tipu ake ma te laaoi.^{*}

Te ora hou i Christ

¹⁷ Nau e hakaapo atu te taratara nei iloto te inoa TeAriki: Kootou seennoho peenaa kasosorina pee ko naa tama see illoa i TeAtua; naa tama teelaa sei naa hakataakoto laatou e taukalleka. ¹⁸ Naa mannatu naa tama naa e takkoto i naa mee te pouuri. Naa tama naa see llave ite ora TeAtua e hookii, ilaatou e manava hatu. Teenaa naa tama naa se lavaa iloo te anaana ma ki illoa laatou i TeAtua. ¹⁹ Naa tama naa ku see illoa te nnapa; laatou e hakamanani peenaa i naa vana e kerekere laatou e hai.

20 Teenaa seai ko naa mee kootou ni akonakina i naa tiputipu Christ! 21 Kootou ni akonakina hakaraaoi iloo ki illoa kootou ite hakamaaoni teelaa etakoto i Jesus, i kootou nitama e tautari kiaa Ia. 22 Aa teenaa, kootou ki tiiake te tiputtipu tuai teelaa nittaka ma kootou. Teenaa ko te tiputipu teelaa niseua naa vana hakalellesi kootou ni kaimannako.* 23 Naa hatumanava kootou ma naa hakataakoto kootou ki haia kissorsa ni mannatu hoou, 24 aa kootou kitoo tetinotama hoou, tetinotama teelaa ni penaa ki tautari ki te tiputipu TeAtua aa teelaa e hakasura te ora maaoni e tonu aa e tapu.*

25 Teenaa kootou kukaaoiti tetaratara hakalellesi! Kootou ki taratara maaoni kitelaaatama, ite aa itaatou hakapaa katooni itama ite haanauna Christ.* 26 Ki mee kootou e lloto, kootou see taki naa loto kootou naa ma ki oti kootou kumannatu makimee nivana e hakallika maa kootou. Kootou kisseeme maa kootou kittaka ma naa loto kootou naa ite aso hakkaatoa.* 27 Kootou seai iloo ki hakattanasia sessao maa Satan, ki see hanatu ia no usuusuhia kootou. 28 Naa tama nittaka ka kailallao raa ki tiiake laatou te tiputipu naa; naa tama naa ki kaamata te heheuna kilavaa te taavi hakaraaoi ni kaikai maa laatou, aa kilavaa laatou te tokonaki ki naa tama see hai mee. 29 Kootou ki see taratara ki naa taratara e hakallika; kootou ki taratara koi ki naa taratara e lavaa te tokonaki telaa tama, teenaa ko naa taratara teelaa e hakatipu te manava telaa tama i aa ia ku ssura ana mee e hiihai. Naa tama e llono i naa taratara kootou naa ma kissorsa laatou taukareka. 30 Aa kootou ki see haia kootou TeAitu Tapu TeAtua ki noho hakaaroha. TeAtua nikaumai TeAituraa ki illoa taatou maa taatou nitama ana, aa ki illoa taatou maa te aso raa ma ki tae mai, teenaa ko te saaita taatou ma ki hakassaoria a Ia. 31 Kootou tiiake te manava utiuti itelaa tama, te manava haaeo, aa te manava e lotoloto nauhie. Kootou tiiake te pukua kkaa ma te pukua saakiri, aa kootou ku tiiake te manava e lotoffaaeo itelaa tama. 32 Kootou ki manava laaoi ka manava aroha itelaa tama; kootou ki alloha i naa tama teelaa e ppena naa haisara ki kootou, e mee pee ko TeAtua ni aroha ki kootou i kootou e tautari ki Christ.*

5

Tennoho iloto te maasina TeAtua

1 I kootou ko naa tamalliki TeAtua e llee ai tana manava raa, kootou ki mee ki tiputtipu kootou ma ko Ia. 2 Kootou ki tautari ki te ara te laaoi, e mee pee ko Christ ni llee tana manava i taatou teelaa ki hookii ai a Ia tana ora

* 4.22 Col 3.9 * 4.24 Gen 1.26; Col 3.10 * 4.25 Zech 8.16 * 4.26 Ps 4.4 (LXX) * 4.32 Col 3.13

maa taatou, kimee ma semee e manonikkona e hakaara ki TeAtua teelaa e hiahia ai a Ia.*

³ Temee raa esara maa naavana haihuri, naavana ekerekkere, aa ma naamee kootou ekaimannakoraa etarataraina kootou. Iteaa ikootou nitamalliki TeAtua. ⁴ Temee raa hoki esara maa kootou e maaisuhaaeo, etarataravvare, aa etaussua mmahi. Kootou kiffuri are no taratarahiahia i TeAtua. ⁵ Kootou ki illoa maa seehaimama inaatama e haihuri, naatama emee naavana ekerekkere, aa ma naatama ekaimmate inamee laatou raa ma ki too ni tuuhana maa laatou i te Nohorana Christ ma TeAtua. Tetama ekaimmate inamee raa emee ma kulotu ki ana mee naa.

⁶ Kootou seetiake nitama kiooatu no hakarereesia kootou ki naa tarataravvare laatou. Teenei ko naa mee nei teelaa ma ki hakappuu ai naaloto TeAtua ki naa tama seehakannoo kiaa Ia. ⁷ Teenaa kootou kiseai iloo ki hakapaa atu ki naa tama peenaa. ⁸ Naatino kootou ni nnoho itepouri imua, tevana iaa ikootou kumee ma kote kanohenua TeAriki raa, kootou kunnoho iloto te maasina. Teenaa kootou ki nnoho pee ko naa tama teelaa ni ttipu ake iloto te maasina. ⁹ Iteaa i te maasina naa e ssura te kau tiputti pu eta ukalleka, ettonu, aa ehakamaaoni.

¹⁰ Kootou mee ki illoa kootou ma seaa ehiahia ai TeAriki. ¹¹ Kootou see anaana atu ki naa vana vvare naa tama naa e hai, teenaa ni mee tepouri. Kootou iaa ki hakassaaina naa mee naa kite maarama. ¹² Temee raa ehakanapa iloo maa taatou etarataraina taatou naa vana laatou emee mmuni. ¹³ Aa te saaita naa mee hakkaatoa raa ehakassaaina kite maarama raa, teenaa te tiputipu maaoni naa mee naa ma ki takkoto mallama mai. ¹⁴ Iteaa, naa mee teelaa ehakassaaina raa ma ki takkoto mallama mai. Teelaa etaratarai te Laupepa Tapu raa peelaa,

“Maahuru, te tama e matamoemoe nei, no masike mai i te mate,

ki too te maasina Christ iaa koe!”

¹⁵ Teenaa kootou kiroorosi hakaraa oi iloo inaannoho kootou. Kootou see nnoho pee ko naa tama see atammai; kootou ki nnoho ma nitama e atammai. ¹⁶ Kootou ki haia kootou niara peehea eta ukalleka etakkoto mai. Iteaa i teenei ni aso ehakallika.* ¹⁷ Kootou ki see mee ma ni vvare; kootou mee ki ilotia kootou ma seaa TeAriki ehiihai maa kootou ki mee.

¹⁸ Kootou see unuunu ma ki vvare kootou i naa vaimmara, naa vai teelaa ma kioti kukauatu te hakallika kootou. Kootou ki too TeAitu Tapu ki noho hakamaatua inaa ora kootou. ¹⁹ Inaa saaita kootou e kktu hakkaatoa raa, kootou ki huahua naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma naa mako ettapu; kootou ki huahua iloto

“Maahuru, te tama e matamoemoe nei,

no masike mai i te mate,

ki too te maasina Christ iaa koe!”

¹⁵ Teenaa kootou kiroorosi hakaraa oi iloo inaannoho kootou. Kootou see nnoho pee ko naa tama see atammai; kootou ki nnoho ma nitama e atammai. ¹⁶ Kootou ki haia kootou niara peehea eta ukalleka etakkoto mai. Iteaa i teenei ni aso ehakallika.* ¹⁷ Kootou ki see mee ma ni vvare; kootou mee ki ilotia kootou ma seaa TeAriki ehiihai maa kootou ki mee.

¹⁸ Kootou see unuunu ma ki vvare kootou i naa vaimmara, naa vai teelaa ma kioti kukauatu te hakallika kootou. Kootou ki too TeAitu Tapu ki noho hakamaatua inaa ora kootou. ¹⁹ Inaa saaita kootou e kktu hakkaatoa raa, kootou ki huahua naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma naa mako ettapu; kootou ki huahua iloto

* 5.2 Ex 29.18; Ps 40.6 * 5.16 Col 4.5

naa hatumanava kootou naa mako telotu ma naa mako e takkoto i te Laupepa Tapu raa ka hakanau i TeAriki. ²⁰ I loto te inoa TeAriki taatou, Jesus Christ, kootou ki taratara hiahia peenaa ki TeAtua Tamana i naa mee hakkaatoa.*

Naa hai aavvana

²¹ Kootou ki tuku ki naa vana telaa tama, i kootou ni tama elotu i Christ.

²² Naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavana kootou, e mee pee ko kootou e tuku ki TeAriki.* ²³ I te aa tetanata hai aavana raa enoho hakamaatua iaruna tana aavana, e mee pee ko Christ enoho hakamaatua iaruna telotu; aa Christ tanatino kotetama ehakaora telotu, teenaa kotana haitino. ²⁴ Aa teenaa, naa haahine hai aavvana raa ki tuku hakaraaoi iloo ki naa aavana laatou, e mee pee ko telotu raa e tuku ki naa vana Christ.

²⁵ Naataanata e hai aavvana, kootou killee naa manava kootou inaa aavana kootou, e mee pee ko Christ nillee tana manava itelotu, teenaa nimee ai a Ia maki mate Ia ki hakaora telotu.* ²⁶ A Ia nimee peenei kihakatapu telotu raa ki TeAtua kitana taratara, teenaa kotana saaita maki oti te huihuia a Ia telotu raa ki matahua kite vai, ²⁷ kite saaita telotu raa e hookina ake kiaa Ia raa, telotu raa ehakasorommata ia ia ematahua, see hai sara, seekerekere, emmorehua, aa see hai vana esara ia ia. ²⁸ Naataanata raa killee naa manava laatou inaa aavana laatou, e mee pee ko tellee naa manava laatou inaa tino haitino laatou. Tetanata ellee tana manava itana aavana raa kotetanata ellee tana manava itana tino haitino. ²⁹ See haitama ehakanniko itana tino haitino. Taatou maraa emmata hakaraaoi iloo ki naa haitino taatou, e mee pee ko naa mmata ake Christ hakaraaoi iloo kite lotu; ³⁰ itaatou nitama itana haitino. ³¹ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Ite ara nei raa tetanata raa maki tiiake ia ana maatua no hakapaa kitana aavana, aa laaua kumee ma setama tokotasi."* ³² E mee te hui tetaratara teelaa ni see ilotia, aa teenei ehakailotia mai te Laupepa Tapu nei. Nau e iloa maa tetaratara nei ehakatuu ki Christ ma telotu. ³³ Tevana ia te taratara nei e taratara hoki ki kootou: teenaa naataanata hakkaatoa kihai aavana laoi naa aavana laatou, e mee pee ko ia ehiihai kiaa ia tanatino, aa naa haahine hai aavvana raa ki tuku ki naa aavana laatou.

6

Naa tamalliki ma naa maatua laatou

¹ Kootou naa tamalliki, kootou ki hakannoo ki naa maatua kootou ikootou nitama TeAriki. Teenaa te ara etonu.*

* 5.20 Col 3.16-17 * 5.22 Col 3.18; 1 Pet 3.1 * 5.25 Col 3.19; 1 Pet 3.7

* 5.31 Gen 2.24 * 6.1 Col 3.20

2 “Hakannoo ki tootamana ma tootinna.” Teenei kote Loomua teelaa e mee anapurepure etauatu imuri peelaa, 3 “kittonu kato oovana aa ki rooroa too noho i te kerekere nei.”[☆]

⁴ Kootou naa maatua, kootou ki anaana hakaraaoi naa tamalliki kootou; kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa killoto; kootou anaana hakaraaoi kittipu ake naa tamalliki naa ma naa akonaki TeAriki.[☆]

Naa hakamau maa naa poe laatou

⁵ Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou i te maarama nei. Kootou ki poreppore ka mattaku ilaatou, tevana iaa kootou kihai ma te manava laaoi, e mee pee ko kootou e heheuna maa Christ. ⁶ Kootou see mee koi peenei inaa saaita laatou ettoka inaa heheuna kootou, i kootou e fiffai maa laatou ki fiafia i naa heheuna kootou. Seai. Kootou ki heheunatia hakaraaoi iloo kootou ni aa TeAtua e hiihai, e mee pee ko kootou ni poe Christ. ⁷ Kootou ki heheuna hakahia ma ni poe, e mee pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna koi maa naa tama te maarama nei. ⁸ Mannatu i TeAriki ma ki oti ku suia a Ia naa mee e taukalleka te henua ni mee. TeAriki see hakatonu maa laatou ni hakamau aa maa laatou ni poe.[☆]

⁹ Kootou naa hakamau, kootou ki sosorina kite sosorina tokotasi ki naa poe hakkaatoa kootou; kootou ki see hakamatakutakuria kootou naa tama naa. Kootou hakamaarona i te meenei: kootou ma naa poe kootou naa e mee te Hakamau kootou tokotasi e noho i telani. Teenaa ko te tama e hakatonu tonu te henua kato i te ara tokotasi.[☆]

Naa hana TeAtua

¹⁰ Te mee hakaotiraa, kootou ki hakatipu ake naa mahi kootou no hakau ki naa mahi TeAriki. ¹¹ Too naa hana hakkaatoa teelaa nikauatu TeAtua, kilavaa kootou te massike no puuia naa vana tippua Satan. ¹² I te aa i taatou see hetaa ma naa tama te maarama nei; taatou e hetaa are ma naa aitu e hakallika te maarama iaruna, teenaa ko naa tuku aitu, naa hakamau aitu, aa ma naa mahi aitu te ssao pouri nei. ¹³ Teenaa kootou ki too naa hana TeAtua raa i te saaita nei lokoi! Saaita te aso e hakallika naa e tae mai raa, kootou ma ki lavaa te huri atu no hetaa kootou ma te tama e tautau haaeo kootou naa. I te saaita kootou ma ki oti te hetaa raa, kootou ma ki lavaa koi te taaoi ki naa hakatina kootou.

¹⁴ Kootou kittuu tanattana. Te hakamaaoni raa, teenaa ko too tuu; te tiputipu e tonu raa teenaa ko too mee e hakao ki uhi too hatahata;[☆] ¹⁵ te noho kootou ka tanattana

[☆] **6.3** Ex 20.12; Deut 5.16 [☆] **6.4** Col 3.21 [☆] **6.8** Col 3.22-25 [☆] **6.9** Deut 10.17; Col 3.25; 4.1 [☆] **6.14** Is 11.5; 59.17

ki hakaēa te Lono Taukareka ite nnoho laaoiraa, teenaa konnaa taka kootou e hakao.☆ 16 Kootou ki taaohi peēnaa ki naa hakatina kootou kimee ma seppui naa haitino kootou. Teenaa koteppui maki tiinai naa nasau eura teelaa e vorovorosia atu Satan. 17 Te illoa kootou maa kootou ettaka ma te ora maaoniraa, teenaa kote houru kootou e hakao ki uhi naa pisouru kootou, aa te taratara TeAtua raa, teenaa kote komu taa tama e kauatu TeAitu Tapu.☆ 18 Ite saaita kootou e mee naa mee nei raa, kootou kitaku ki TeAtua kisaapai atu kikootou. Kootou kitaku itekau saaita katoo ka tautari ki naa taratara atu TeAitu Tapu. Teenaa kootou kinnoho ka roorosi lokoi, aa kootou kiseai iloo kitinommate; kootou kitaku peēnaa ki tokonaki TeAtua ki ana tama. 19 Aa kootou kitaku hoki ki tokonaki mai TeAtua kiaa nau, ki kaumai se taratara kiaa nau itaku saaita e tuu kitaratara. Teenaa kisee ppore nau iaku saaita e hakaēa ana taratara ka haka ilotia naa taratara telono taukareka teelaa ni see ilotia te henua. 20 Niaaina maa nau emoe iloto te hare karapusi, nau nei nitukua TeAtua ki hakaēa nau telono taukareka. Kootou taku kisee ppore nau iaku saaita e hakaēa te Lono Taukareka, teenaa iaa nau ki heheuna peēnaa.

Naa taratara hakaoti

21 Tikikus, tetaina taatou e fiffai aa setama e heheuna taukareka i TeAriki raa ma kitaratara atu inaa vana emee iaa nau itekina nei, ki illoa kootou itaku noho.☆ 22 Ttamanaa e heunatia atu nau kitaratara atu ki illoa kootou ite nnoho maatou, aa kisaapai atu ki naa heuna kootou.☆

23 Akutaaina ma akukave nei, nau e taku ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ kimmata atu kinnoho hakaraaoi kootou, aa kihakattina kootou ma te manava laaoi. 24 Nau e taku maa telaoi TeAtua kitakoto ma naa tama katoo teelaa e manava laaoi maaoni peēnaa itaatou Ariki Jesus Christ.

PHILIPPIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I FILIPAI TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas Paul kinaatama i Filipai ni sissii ki naa tama telotu mua Paul ni hakamasike i Masedonia; teenaa sematakaaina e takoto ilaro teroorosi te kaaman Rome. Te aposol nei ni sissii tana pas nei i tana saaita ni moe iloto te hare karapusi. I te saaita naa raa, aaraa tama e lotu laatou hakapaa ni ffuri no taratara hakallika iaa ia, teenaa tana manava ni hakallika iloo i te kau taratara hakallesi kutarataraina iloto telotu i Filipai. Tevana iaa iloto te pas nei raa, Paul e taratara i tana hiahia aa i te taukareka tana manava, i aa ia e iloa hakaraa oi iloo i Jesus Christ.

Paul ni maanatu ki sissii tana pas nei ki naa tama telotu i Filipai ki taratara ake i tana hiahia, i naa tama naa ni kave ake ana mane i tana saaita ni noho see hai mee. Iloto tana pas nei raa, Paul e hai ake ki naa tama naa ki sei iloo kitii ake naa lotu laatou. Laatou ki see sopo naa manava laatou maa i aa ia e moe iloto te hare karapusi, aa maa i naa haao e tiri ilaotou. Aia e hai atu kittaka laatou ma te tiputipu Jesus e meeme e seemuu, aa ki see sosorina tautari naa tama naa ki naa vana hakatannata laatou e oti manava ai. Aia e hakasua ake kinaatama naa maa te ora laatou iloto Jesus Christ raa, teenaa se taukareka e hookina ake Te Atua i tana manava aroha ilaotou. Te ora naa ni hookina ake Te Atua ilaotou elotu maa oni; see mee maa ilaotou ni tautari ki naa Loo naa Jew. Paul e sissii no taratara ake i te hiahia ma te laaoi Te Atua e hookii ki naa tama e ttaka ma Christ.

Te pas nei e llasi ana taratara i naa tiputipu pee ko te manava hiahia, manava see ppo, te nnoho ma te manava tokotasi, aa te nnoho hakalavatoa iloto te lotu ma te ora naa tama Te Atua. Te pas nei e taratara hoki i te llee te manava Paul i naa tama Te Atua e nnoho i Filipai.

Naa taktoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–11

Naa vana ni ssura i Paul 1.12–26

Te ora iloto Christ 1.27–2.18

Naa vana ki haia Timothy ma Epafroditus 2.19–30

Naa taratara hakaapo i naa tama hakallika ma naa haao ma ki ssura 3.1–4.9

Paul ma ana soa i Filipai 4.10–20

Naa taratara hakaoti 4.21–23

¹ A nau Paul, maaua ma Timothy ni tama e heheuna maa Jesus Christ.*

Maaua e sissii atu te pas nei ki kootou naa tama hakkaatoa TeAtua e nnoho i Filipai, kootou naa tama e hakatina i Jesus Christ, aa ma naa tama hakamaatua telotu ma naa tama e tokonaki ki naa heuna telotu:

² Nau e taku maa TeAtua taatou Tamana, ma TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Paul e taku maa naa tama i Filipai

³ Nau maraa e taratara hiahia i taku Atua i te kau saaita nau e maanatu ki kootou; ⁴ aa i te kau saaita nau e taku maa kootouraa, nau e taku ka hiahia ⁵ i te ara kootou ni tokonaki mai kiaa nau i aku hakaeta te Lono Taukareka, kaamata mai iloo i te aso mua notae mai kite ssao nei. ⁶ Nau e iloa hakaraaoi iloo maa TeAtua, Tama ni kaamata te heheuna taukareka iloto naa ora kootou, ma ki heheuna peenaa i kootou kittonu hakaoti naa ora kootou i te aso Jesus Christ ma ki ahemai. ⁷ Kootou e takkoto peenaa iloto taku hatumanava, teenaa e hanotonukoi ma tellee taku manava i kootou. I te aa i kootou ni tokonaki hakapaa mai kiaa nau i te heuna TeAtua ni kaumai kiaa nau i te saaita nei, i aa nau e moe iloto te hare karapusi nei aa i taku saaita hoki nitaka ihaho ka hakaeta te hakamaaoni te Lono Taukareka ki illoa hakaraaoi naa tama elotu. ⁸ TeAtua e iloa ia nau, aa e lavaa tetarataraatu maa nau e taratara maaoni, teenaa i taku saaita e taratara ma tellee taku manava i kootou nei raa, teenaa se tiputipu e au i te manava Jesus Christ tana tino.

⁹ Nau e taku peelaa maa te manava laaoi kootou i telaa tama ki tipu ake lokoi, teenaa ki illoa maaoni kootou i te tiputipu etonu aa ki hakamattoni kootou inaa vana kootou e hai. ¹⁰ Teenaa ki ilotia kootou tetiputipu teelaa e taukareka. Aa i te aso Christ ma ki ahemai raa, naa ora kootou ma ki mataffua aa kootou ma ki see hai sara. ¹¹ Naa ora kootou ma ki kaatoa ki naa tiputipu e ttonu maaoni teelaa Jesus Christ soko Ia e lavaa te kauatu. Naa vana nei e ssura ki hakanau te henua i te haimahi TeAtua.

Te ora maaoni e taka ma Christ

¹² Aku taaina ma aku kave nei, nau e hiihai maa kootou ki illoa maa telopo tama ni usuhia ka oomai no illoa hakaraaoi iloo i te Lono Taukareka i laatou nikkite inaa vana nissura ia nau. ¹³ I te saaita nei raa, naa wasi katoo i te hare karapusi nei ma aaraa tama hakkaatoa i te kina nei ku illoa maa nau e tauhia i te hare karapusi nei ia nau setama e heheuna maa Christ.* ¹⁴ Aa ia nau e moe i te hare karapusi nei raa, te mahi ana naa taaina

* 1.1 Acts 16.12 * 1.13 Acts 28.30

ma naakave taatou kuffuri notaaohi hakaraaoi iloo ki naa hakataakoto laitou i TeAriki. Teenaa te see papore laitou naa etipuake lokoi inaa saaita laitou e hakaeta naa taratara TeAtua.

¹⁵ Ni maaoni, aaraa tama ilaaitou ni hakaeta naa tiputipu Christ ilaaitou e manava hakallika iaa nau, aa naa tama naa e mee koi ma ki hakatauttau laaitou ma aaraa tama. Aaraa tama iaa e hakaeta ma te hakataakoto e tonu maaoni.

¹⁶ Naatama naa e hakaeta te Lono Taukareka raa ma te manava laaoi, ilaaitou e illoa maa TeAtua nikaumai te heuna nei ki hakaeta nau te hakamaaoni te Lono Taukareka. ¹⁷ Aaraa tama iaa see hakaeta naa tiputipu Christ ma te hakataakoto e tonu. Naa tama naa e hakaeta are ma naa manava kailallao, e fifai koi maa te lopo haaeo ki ssura iaa nau i taku saaita e moe iloto te hare karapusi nei.

¹⁸ See hai vana e sara! Nau e hiahia koi i te tiputipu naa. Niaaina maa e tarataraina maa te hakataakoto e tonu aa seai maa see tonu, te tiputipu Christ koi ki tarataraina ki te henua. Nau ma ki taka koi ka hiahia, ¹⁹ i te aa iaa nau e iloa maa nau ma ki hakasaoria, teenaa i kootou e taku peenaa iaa nau aa i TeAitu Jesus Christ e tokonaki kiaa nau.

²⁰ Nau e noho hakaraaoi iloo ka mmata kisee napa nau i aku vana e mee nei, teenaa i te ssao nei aa i naa saaita katoo, nau kiseai iloo kippore te tarataraina a nau naa tiputipu Christ. Teenaa, niaaina maa nau koi ora aa seai maa nau ku oti te mate, Christ ma ki hakanauria i aku vana katoo e mee. ²¹ I te aa, Christ naa kotaku ora. Aa ki mee nau e mate, te mee naa e taukareka iaa. ²² Tevana iaa ki mee maa nau koi noho rooroa ake i te maarama nei raa, teenaa e mee maa nau ma ki mee te lopo heuna e taukalleka maa Christ. Te nei nau raa kusee iloa maa te tiputipu hea teelaa e taukareka. ²³ Nau kusee iloa i aku hurihuri inaa hakataakoto e lua nei. Nau e hiihai iloo ma ki tiiake nau te ora i te maarama nei, ki hano nau no noho ma Christ, i teenaa te mee e taukareka iloo iaa nau; ²⁴ tevana iaa i te vasi kilavaa nau te tokonaki ki kootou raa, e taukareka maa nau ki noho rooroa ake i te maarama nei. ²⁵ Nau e iloa hakaraaoi iloo i te mee nei, teenaa nau ma ki noho rooroa ake iloo i te maarama nei. Nau ma ki noho ake iloo ma kootou, ki hakattipu ake naa manava kootou ki fiafia kootou.

²⁶ Teenaa, itaku saaita ma ki ahe atu hoki ki kootou raa, kootou ma ki hai ahu iaa nau, i te aa i naa ora kootou e hakapaa ma Jesus Christ.

²⁷ Te mee hakamaatua raa, teenaa te tiputipu naa ora kootou ki hanotonu ma inaa kauatu naa taratara te Lono Taukareka Jesus Christ raa ki tautari kootou. Aa ki mee nau e lavaa te hanatu no mmata i kootou raa, nau ma ki iloa maa kootou e tuu mmau ma te hakataakoto tokotasi, aa maa kootou e heheuna hakapaa ki illoa hakaraaoi iloo te henua

i te Lono Taukareka. ²⁸ Kootou see mattaku i naa tama teelaa e hakatauttau ma kootou; kootou ki seai iloo ki papore. Naa tama naa ma ki kkite maa laatou see ttae ki kootou, i teelaa ko TeAtua raa e tokonaki ki kootou ki haimahi kootou i aruna laatou. ²⁹ Iteaa, i TeAtua ni hiihai maa kootou ki haia kootou naa heuna Christ, see mee maa kootou e illoa koi iaa Ia; kootou e hakallonoisu hoki i kootou e tautari kiaa Ia. ³⁰ Teenei taatou kullave hakapaa i naa haaeo nei. Teenei ko naa haaeo koi ni kkite kootou e hai mai ma nau imua, aa teenei ko illono kootou i aku hai i te saaita nei.*

2

Naa tiputipu Christ

¹ Naa ora kootou iloto Christ e mee kootou kilotu haimahi iaa Ia, aa tanalaaoi ehaka aneane ki kootou. Kootou ettaka hakapaa ma TeAitu TeAtua, teenaa e manava laaoi ai kootou ka manava alloha kootou i telaa tama. ² Ki mee maa naa mee nei e maaoni, nau e hiihai maa kootou ki mee ki hiahia maaoni nau i naa nnoho kootou ma te maanatu tokotasi, te manava laaoi tokotasi, aa kootou ki meeme hakapaa ma te hakataakoto tokotasi. ³ Kootou ki see mee ni vana maa kootou ma ki akottia naa manava kailallao kootou naa, aa maa kootou e mee ma ki kkite naa tama maa kootou ni tama maaoni. Kootou ki meeme seemuu, aa kootou ki mmata maa aaraa tama e taukalleka are i kootou. ⁴ Kootou ki matamata i naa takkoto naa hakataakoto aaraa tama, see mee maa kootou e mannatu koi ki naa hakataakoto kootou soko kootou. ⁵ Te manava teelaa ki tauhia kootou raa, teenaa ko te manava ni taka ma Christ:

⁶ Ttama naa kunaa taka mai iloo ma te tiputipu TeAtua, tevana iaa Ttama naa ni see ffuti maa Ia e ssaukoi ma ko TeAtua.

⁷ Ttama naa ni tuku tana tino ki laro, teenaa no toa a Ia te tiputipu te tamavare teelaa e heheuna maa telaa tama.

Ttama naa ni huri no mee ma se tama te maarama nei, teenaa no hakasura iho ma te tiputipu te tamavare.

⁸ Ttama naa se tama ni taka seemuu, aa a Ia ni taka ka hakannoo ki naa taratara TeAtua no tae ki tana mate,

teenaa ko tana saaita ni tuukia ki te kros no mate.

⁹ Teenaa ko tana vana ni toa TeAtua no hakanohoria ma se tama hakamaatua i te lani,

teenaa kauake iloo a Ia tana inoa hakamaatua, e lasi are i naa inoa hakkaatoa. ¹⁰ Aa teenaa, naa tama katoo i te lani, naa tama i te kerekere nei, aa ma naa tama katoo i te henua poouri i laro raa

ma ki ttuu katoou ki naa turi laatou no lotu ki te inoa Jesus.

¹¹ Naa tama naa hakkaatoa ma ki taratara i naa karamata te henua maa Jesus Christ ko Te Ariki, teenaa ki hakanau te henua i Te Atua Tamana. ✱

Kootou ki maasina pee ko naa hetuu

¹² Aku soa nei, i taku saaita ninnoho taatou raa, kootou maraa e hakannoo lokoi ki aku taratara e kauatu ki kootou. Teenaa eta ukarekailoo maa ite saaita nei raa, kootou ki hakannoo hoki peenaa kiaa nau, niaaina maa nau ku see noho ma kootou. Kootou kilotu ka heheuna hakapuru iloo ki kaatoa atu te tiputipu Te Atua iloto naa ora kootou, ¹³ ite aa, i Te Atua e heheuna peenaa iloto naa ora kootou ki fiffai kootou aa kilavaa kootou te hakannoo ki tana tino hakataakoto.

¹⁴ Inaa vana katoou kootou e mee, kootou ki see heheuna ka taumaruu i telaa tama aa kootou ki see manava hakattau i telaa tama. ¹⁵ Kootou ki sisorina peenaa ki see haisara kootou aa ki mataffua naa ora kootou, e mee pee ko naa tamalliki Te Atua ettonu maaoni teelaa ennoho iloto te maarama nei essura te kau tiputipu see ttonu, aa ettaka naa tama haisara. Naa tama ite maarama nei ki kkite i naa maasina naa ora kootou i naa ttaka kootou iloto laatou, e mee pee ko naa maarama mai te lani i naa maasina naa hetuu, ✱ ¹⁶ teenaa ko i-naa hakaea kootou naa taratara e hakasura te ora. Ki mee kootou e mee peenaa, teenaa nau ma ki hai mee teelaa ma ki hakatanata ai nau i kootou i te aso Christ ma ki ahemai. Te tiputipu kootou naa ma ki huri ake peelaa maa nau ni see naenaevare koi i aku heuna katoou ni mee i kootou.

¹⁷ Telotu kootou naa e mee ma se mee kootou e hakaara ki Te Atua, aa niaaina maa takuttoo etoa nonnini atu ki hakapaa ki naa lotu kootou e hakaara naa raa, nau ma ki hiahia koi ma kootou. ¹⁸ Peelaa hoki, kootou ki fiafia hakapaa ma nau.

Timothy maa Epafroditus

¹⁹ Ki mee maa Te Atua e hiihai raa, nau e hiihai maa nau kilavaa te heunatia atu nau Timothy ki kootou i naa aso nei koi. Teenaa taku manava ma ki taukareka i ana hakaea mai ite ninnoho kootou ite kina naa. ²⁰ Aia naa ko te tama koi tokotasi teelaa e manava pee ko nau, e hiihai iloo maa ia kitokonaki ki kootou. ²¹ Aaraa tama hakkaatoa e anaana koi ki mee naa vana laatou sokolaatou, see hai mannatu ma ki haia laatou naa vana Jesus Christ e hiihai. ²² Kootou e illoa maaoni i naa tiputipu Timothy, teenaa i naa heheuna maaua hakapaa. Maaua e mee ma se hai tamana i naa hakaea maaua te Lono Taukareka. ²³ Teenei nau e matamata ki heunatia atu nau te tama naa

i taku saaita lokoi ma ki iloa maa se aa ma ki mee iaa nau i te kina nei. ²⁴ Aa nau e iloa maa TeAriki ma ki tokonaki mai ki lavaa nau te hanatu no mmata i kootou i naa aso nei koi. ²⁵ Nau nimaanatu maa etaukareka ki hakahea atu nau taatou taina, Epafroditus, ki kootou. Teenaa ko te tama ni heheuna hakappae mai kiaa nau i aku hakahea te Lono Taukareka. Aia ni heheuna ma setama teelaa e heunatia mai kootou ki tokonaki kiaa nau. ²⁶ Aia ku see lavaa tettari ma ki kite ia i kootou hakkaatoa, aa tana manava esopoi loo i kootou ni lono maa ia ni maki. ²⁷ Ni maa oni, tama naa poi mate i tana maki ana. Tevana iaa TeAtua nillee tana manava iaa ia, aa nillee tana manava iaa nau hoki, iaa ia ni see hiihai maa nau ki noho ka ppari peenaa. ²⁸ Teenei see lavaa ai nau te ttari ma ki heunatia atu nau te tama nei ki kootou, teenaa ki fiafia hoki kootou i te saaita kootou ma ki kite ia ia, aa nau iaa ku see ana ana kkee. ²⁹ Kootou ki oo atu no pureppure hakahia atu kiaa ia iloto te inoa TeAriki. Kootou ki meeme hakaraaoi ki naa tama peenaa pee ko ia, ³⁰ i te aa, te tama naa ni sei iloo ki ppare maa ia ma ki mate i ana hai ki naa heuna Christ. Aia poi mate lokoi i ana hakamakkii ma ki tokonaki mai a ia kiaa nau, teenaa ko naa vana kootou ni see lavaa te mee mai kiaa nau i kootou e noho mmao iaa nau.

3

Te ora e tonu maaoni

¹ Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa peenei: Kootou ki fiafia i kootou e ttaka ma TeAriki. Nau see kkaro te hakahekahe atu aku taratara ni sissii atu imua. Naa ora kootou ma ki takkoto taukalleka kimee maa nau e kauatu peenaa naa taratara nei. ² Kootou roorosi hakaraaoi iloo i naa tama e hai ki naa vana e hakallika, teenaa ko naa poi teelaa e hai lokoi maa kootou ki ssere naa kina kootou. ³ Teenei are kotaatou, sei kolaatou, teelaa nitoo tessere maaoni, teenaa itaatou elotu ki TeAtua iloto naa mahi tana Aitu Tapu, aa itaatou e ahu i naa ora taatou e hakauu ki Jesus Christ. Taatou see illoa atu ki naa vana aaraa tama e mee ki naa haitino laatou. ⁴ Tevana iaa nau e lavaa te ttoka atu ki naa vana peenaa. Aa kimee nitama e mannatu maa laatou e lavaa te mmata i naa vana e mee ki naa haitino laatou raa, nau e laka are i aruna laatou. ⁵ I te aa iaa nau ni ssere i te varu aku aso, i taku haanau mai ana. Nau nei e au i te manava Israel, i te haanauna Benjamin. Teenaa nau ni haanau iho iloto te ttou te Jew. Nau ni haia a nau naa vana hakkaatoa e tarataraina i naa loo teelaa e tautari naa Jew, aa nau ni heheuna ma se Faarisi.*

* 3.5 Acts 23.6; 26.5; Rom 11.1

⁶ Nau ni makkaa iloo i aku heuna naa, teenaa nau ni huri no mee pakavaina te kanohenua TeAtua. Nau ni tautari hakaraa oi iloo ki naa Loo naa Jew, teenaa nau ni sei iloo ki tarataraina maa ni saraaku ni mee.* ⁷ Imua raa nau ni ttau maa naa vana nei ni vana hakamaatua iloo, aa teenei i te saaita nei raa, nau ku mmata maa teenaa ni mee vare koi i aku hakatuu ki naa vana Jesus Christ ni mee. ⁸ See mee ma ko naa mee naa koi; nau e mmata peelaa maa naa mee hakkaatoa ni mee vare koi i aku hakatuu ki te taukareka nikaumai vare itaku illoa ana i Jesus Christ taku Ariki. Naa mee naa hakkaatoa ku oti te tiake nau. Nau e mmata maa teenaa ni mee e hakallika koi, teenei e tauhia ai nau te ora Christ, ⁹ ki tautari maaoni nau iaa Ia. Taku ora nei see mee maa etonu imua TeAtua ma iaa nau e tautari ki naa Loo, sei. Nau nei ku tonu imua TeAtua iaa nau e iloa maaoni i Christ. Teenaa ko te tiputipu e tonu teelaa e kaumai TeAtua aa e hakatahito i te lotu te tama. ¹⁰ Nau e hiihai koi maa nau ki iloa hakaraa oi i Christ. Teenaa nau e hiihai maa nau ki tauhia nau naa mahi teelaa ni hakamasike Christ i te mate, aa maa nau ki hakallonoisu pee ko Ia. Nau e hiihai hoki maa nau ki iloa hakaraa oi i Christ ki haia nau pee ko Ia i tana saaita ni mate, ¹¹ teenaa kilavaa nau te hakamasikeria i te mate no ora hoki pee ko Ia.

Nau koi tere ki tae nau ki te hakaoti ana

¹² Nau see mee maa nau ku oti te lavaa nau te tiputipu naa, aa maa taku ora kunaatonu iloo imua TeAtua. Sei. Nau koi hakamakkii kilavaa te tauhia a nau te ora teelaa ni hakasaoria ai nau Jesus Christ ki too. ¹³ Aku taaina ma aku kave nei, nau see mee maa te ora naa ku oti te lavaa nau. Sei. Tevana tokotasi enoho nau kamee raa, teenaa, nau ku see maanatu ki naa vana imua teelaa ku oti tellaka. Nau nei ku hakamakkii kilavaa nau naa vana teelaa koi takkotomai imua. ¹⁴ Nau e teretonu kitae nau ki te hakaoti ana, ki too nau taku tuuhana, teenaa ko taku saaita ma ki kannaatia TeAtua ki hanake nau ki te lani, iaa nau e tautari ki Jesus Christ.

¹⁵ Taatou hakkaatoa, naa tama ku mattua ma te lotu raa, kittaka ma te hakataakoto tokotasi nei. Aa ki mee ni tama i kootou ekkee naa hakataakoto laatou, TeAtua ma ki hakaariatu ki illoa hakaraa oi kootou. ¹⁶ Taatou koi ki mmata hakaraa oi iloo ki tautari maaoni taatou ki te hakamaaoni teelaa nittaka mai ma taatou notae ki te ssao nei.

¹⁷ Aku taaina ma aku kave nei, kootou kisosorina lokoi peenaa ma ko nau. Kootou mmata hakaraa oi iloo ki illoa kootou i naa sosorina naa tama teelaa e tautari ki te tiputipu maatou ni hakasura ma ki kkitae kootou.* ¹⁸ Taku mee e mee ma ki taratara atu nei raa, teenei ni taratara ni kauatu

* 3.6 Acts 8.3; 22.4; 26.9-11 * 3.17 1 Cor 4.16; 11.1

nau itelopo saaita imua. Teenei nau ku hakaaha atu naa taratara nei ma te tani, i aa nau e aroha te mee atu hoki maa e mee te lopotama kuffuri no taratara hakallikaina laatou te mate Christ iaruna te kros. ¹⁹ Naa tama naa ma ki peesia ki te kina te mate ki hakallono isu laatou, ilaatou e anaana koi ki naa mee naa tinotama laatou e kaimannako. Naa tama naa e ffuri are no ahu ki naa vana teelaa etau laatou ki nnapa, aa laatou e hakataakoto koi ki naa mee te maarama nei. ²⁰ Taatou ia, te henua maaoni taatou raa etakoto itelani, aa teenei taatou kunnoho kattari ki TeAriki Jesus Christ ki au itelani no hakassaoria taatou. ²¹ Naa haitino taatou etakkoto ki ppara nei ma ki suia a Ia ki mataora, ki mee pee kotana haitino e mataora. Ttama naa ma ki heheuna ki ana mahi, teenaa ko naa mahi teelaa e lavaa ai a Ia te hakakkutu mai naa mee hakkaatoa no takkoto i laro tana roorosi.

4

Naa akonaki Paul ki naa tama te lotu i Filipai

¹ Aku taaina ma aku kave nei, teenei sellee peehea taku manava i kootou! Nau e hiihai iloo maa nau ki hanatu nommata i kootou, aa nau e hiahia iloo kaahu peenaa i naa tiputtipu kootou! Aku taaina ma aku kave nei, kootou ki taao hi peenaa ki naa ora kootou i TeAriki.

² Nau e taratara atu ki koorua, Iodia ma Sintike. Koorua kitaratara hakapaa ma sehaanau iloto te haanauna TeAriki. ³ Teenaa koe hoki, taku hakasoa ni heheuna hakapaa mai iloo ma nau; nau e hiihai maa koe ki tokonaki atu ki te takarua haahine naa, ilaaua ni heheuna hakaraaoi iloo ma nau ka hakaea maatou te Lono Taukareka. Teenaa ko maatou ma Clement aa ko aaraa tama hoki teelaa e heheuna hakapaa ma nau. Naa inoa naa tama naa etakkoto iloto telaupepa TeAtua teelaa e mmau naa inoa naa tama e ora hakaoti.

⁴ Kootou ki ttaka ka fiafia peenaa i naa nnoho hakapaa kootou ma TeAriki. Teenei nau e hakaaha atu hoki: kootou ki fiafia!

⁵ Kootou ki meeme hakaraaoi naa tama hakkaatoa, kikkite te henua inaa tiputtipu naa manava kootou. TeAriki ku taupiri ki ahemai. ⁶ Kootou see mamannatu tammaki itelopo vana, tevana ia inaa taku kootou raa, kootou ki kainnoo ma te manava laaoi ki TeAtua ki kauatu ni aa kootou essee. ⁷ Kimee kootou emee peenei, teenaa telaoi TeAtua ma ki takoto iloto naa hatumanava kootou. Telaoi naa elaka iaruna are naa mee naa tama te maarama nei e illoa, teenaa naa manava kootou ma naa hakataakoto kootou ma ki takkoto taukalleka i naa ttaka kootou hakapaa ma Jesus Christ.

⁸ Aku taaina ma aku kave nei, teenei nau ku hakaoti atu aku taratara raa peenei. Kootou ki hakataakoto ki naa vana e taukalleka, naa vana teelaa ki ffuri te henua no hakanau i kootou. Teenaa ko naa vana maaoni, naa vana haka maatua, naa vana ettonu inaa karamata TeAtua, naa vana e mataffua, naa mee e hakaoti manava, aa ma naa mee teelaa te henua e hiihakannoo. ⁹ Naa kootou ni ako, ni too, nillono, aa nikkite ia nau, kootou ki tautari mai hoki peenaa. Teenaa TeAtua, te tama e kaumai te laaoi ki taatou, ma ki noho ma kootou.

Paul e taratara hiahia i naa tama i Filipai

¹⁰ Itaku noho e noho hakapaa ma TeAriki nei raa, nau e hiahia iloo i kootou kulavaa te ffuri mai no anaana ma ki tokonaki mai hoki kootou kiaa nau. Nau see mee maa kootou kunaa see anaana mai iloo ma ki tokonaki mai kiaa nau, sei. Nau e iloa maa kootou koi ni see hai ara ki tokonaki mai kootou. ¹¹ Aa nau hoki see taratara atu peenei ma ia nau etuutu haaeo, sei. Niaaina maa nau e hai mee aa maa nau see hai mee, nau kupana koi te noho kalava ma niaa e noho ma nau. ¹² Nau ku oti te kite i te tiputipu te noho peelaa see hai mee, aa nau ku oti te kite hoki i te tiputipu te noho ma telopomee. Teenei nau ku oti te ilotia a nau te mee e mee maa e noho kalava, niaaina maa taku noho raa e tiputipu peehea, niaaina maa nau ekai no posu aa maa nau e hiikai, niaaina maa nau see hai mee maaoni aa maa nau e taka ma telopomee raa, nau ma ki lavatoa koi te noho. ¹³ Nau e lavaa te mee naa mee hakkaatoa iloto naa mahi Christ e kaumai kiaa nau.

¹⁴ Tevana ia e taukareka iloo i kootou ni tokonaki mai i aku saaita e tuutu haaeo. ¹⁵ Kootou naa tama i Filipai naa e illoa hakaraa iloo maa itaku saaita ni masike i Masedonia no horau ki aaraa henua raa, kootou naa ko naa tama koi te kanohenua TeAtua ni tokonaki mai kiaa nau; teenaa ko aku aso mua loko ni hakaea te Lono Taukareka raa inaa matakaaina kootou naa. Teenaa ko kootou naa koi, naa tama te kanohenua TeAtua teelaa ni tokonaki mai kiaa nau i te vasi naa mane.* ¹⁶ Aa itaku saaita hoki ni noho i Tesalonaika raa, kootou ni tokonaki mai peenaa i aku saaita ni noho see hai mee.*

¹⁷ Nau see taratara atu peenei maa ia nau e mee koi ma ki kaumai ni mee maaku kootou, sei. Nau e hiihai maa kootou kisua hakaraa iloo TeAtua inaa manava laaoi kootou. ¹⁸ Aku mee ni kaumai kootou raa e llavattoe iloo! Nau nei kukaatoa katoo i akumee essee, i teenei Epafroditus ku oti te kaumai naa mee kootou ni kauake kiaa ia. Naa mee kootou e kaumai nei e mee ma ni mee e mannoni kootou e hakaara, teelaa TeAtua e hiihai maa ia ki sunu.* ¹⁹ Aa teenaa ko TeAtua naa koi, teenei e mee nau

* 4.15 2 Cor 11.9 * 4.16 Acts 17.1 * 4.18 Ex 29.18

ana heuna nei, teelaa ma ki kauatu naa mee katoou kootou e fiffai, inaa mee katoou e taukalleka e ssura iaa Ia. I te aa, i kootou e tautari ki Jesus Christ. ²⁰ Taatou ki hakanau i TeAtua, te Tamana taatou, i te kau saaita hakkaatoa! Amen.

Naa taratara hakaoti Paul

²¹ Nau e purepure atu ki naa tama TeAtua teelaa elotu maaoni i Jesus Christ i te kina naa. Naataaina ma naa kave taatou i te kina nei hoki e purepure atu ki kootou.

²² Naa tama katoou TeAtua i te kina nei e purepure atu ki kootou, e mua ki naa tama e heheuna i te hare tetuku hakamaatua i Rome.

²³ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi naa ora kootou.

COLOSSIANS TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU IKOLOSE TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas Paul kinaatama iKolose ni sissii ki te lotu i Kolose, teenaa se matakaaina etuu iloto Asia. Telotu i te kina naa ni see kaamataria Paul, tevanaiaa i te saaita Paul ni noho i Epises, te henua elasi i Asiaraa, aia ni heuna ana tama ka oo no mee naa heuna laatou inaa matakaaina vaakinanaa. Teenaa naa tama naa nittae atu hoki ki Kolose. Paul ni lono maa e ttaka naa tisa hakalellesi i te lotu i Kolose, teenaa maa naa tisa naa e hai ma ki mee te henua e fiffai maa laatou ki illoa i TeAtua aa ki hakassaoria hakaraaoina laatou, e mattino naa “aitu hakamaatua” laatou ki lotu. Naa tisa naa hoki e hai maa te henua ki ssere naa kina laatou aa laatou hoki ki tautari kinaa loo e taratara inaa kaikai e taukalleka ki kkai aa ma aaraa vana hoki.

Paul e sissii te pas nei ki sahea naa taratara naa tama naa aa kukauake naa taratara maaoni Christ. Tana tahito taratara raa e mee maa Jesus Christ elavaa te hakasao te tama no ora, teenaa maa te henua ma ki hakkeina no mmao i Jesus Christ ki mee maa laatou e hakannoo ki naa taratara naa tisa hakalellesi naa. TeAtua ni penapena te maarama nei iloto naa mahi Christ, aa iloto hoki naa mahi Christ, naa tama te maarama nei ku hakahehaake Ia kiaa Ia. Naa tama te maarama nei ma ki hakassaoria koi no ora ki mee maa laatou e hakappae ki Christ. Ki oti raa Paul ku taratara ake inaa vana teelaa ma ki ssura inaa ora naa tama elotu inaa tautari laatou ki naa akonaki nei.

Paul ni kauake tana pas nei ki hano ma Tikikus, teenaa Onesimus ni oo laua. Onesimus raa ko te poe teelaa ni tarataraina Paul i tana pas ni sissii ki Filemon.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–8

Te tiputipu ma naa heuna Christ 1.9—2.19

Te ora hou iloto Christ 2.20—4.6

Naa taratara hakaoti 4.7–18

¹ Anau Paul ni hakamaatinoria i te hiihai TeAtua ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ, aa Timothy, te taina taatou nei e sissii maaua te pas nei.

² Maaua e sissii atu ki kootou naa tama TeAtua e noho i Kolose, naa taaina ma naa kave maaoni maaua iloto te ora Christ.

Maaua e taku ki TeAtua Tamana ki rooroosi hakaraaoki ki kootou aa ki noho laaoi kootou.

Paul e taku ka hakanau i TeAtua

³ Maaua e hakanau peenaa i TeAtua, te Tamana taatou Ariki Jesus Christ, itekau saaita maaua etaku ka mannatu kikootou. ⁴ Ite aa, imaaaua kuoti tellono maa kootou elotu maaoni i Jesus Christ aa itellee naa manava kootou inaatama hakkaatoa TeAtua. ⁵ Saaita tetarataramaaoni, teenaa kote Lono Taukareka, nikauatu mua lokoi kikootou raa, kootou nillono ite mee taukareka tetarataranaa etakoto maa kootou. Teenaa telaaoi ma telotu kootounaa ehakatahito kite mee taukareka ennoho ai kootou ka ttari kikauatu. Te mee naa etukua mai maa kootou itelani. ⁶ Te Lono Taukareka nei nikaumai telopomee etaukalleka, aa kuttoha katoo ki naa kina hakkaatoa itemaarama nei, ku mee pee kote llono mua ana kootou inaa tiputipu telaaoi TeAtua. Teenaa kote saaita kootou ni oomai no illoa maaoni ite tiputipu naa. ⁷ Kootou ni illoa itelaaoinaa i Epafras, tetama eheheuna hakapaa ma maaua. Aia ni haia aia naa heuna Christ raa ite ssao maaua.* ⁸ Aia ni taratara mai itelaaoi TeAitu nikauatu kikootou.

⁹ Teenei kote vana maaua nitaku peenaa ki TeAtua kitokonakiatu kikootou, kaamata iloo ite saaita maaua nillono inaa tiputipu kootou. Maaua etaku ki TeAtua ki haaoa naa manava kootou kite atamai ma te hakataakoto TeAitu, ki illoa hakaraaoi kootou itana hiihai. ¹⁰ Teenaa kootou makilavaa tennoho tautari kite hiihai TeAriki, aa kootou makihaia kootou naa vana ehiahia ai a Ia. Naa ora kootou maki hakassura tekau sosorina etaukalleka, aa te iloa kootou i TeAtua maki hanake lokoi nolasi. ¹¹⁻¹² Maaua etaku kitokonakiatu TeAtua ki haimmahi kootou tennoho hakalavatoa inaa ssura atu tekau vana. Aa ki fiafia kootou ka hakanau ite Tamana, tetama nimee kitau kootou tetoo naa tuuhana kootou inaa mee TeAtua nituku mai maa ana tama ite nohorana te maasina. ¹³ Taatou ni hakassaoria TeAtua inaa mahi te pouuri no hakanohoria ite nohorana tana Tama ellee ai tana manava, ¹⁴ tetama teenei essao ai taatou, teenaa TeAtua ni aroha i taatou no uiia naa haisara taatou.*

Te tiputipu ma naa heuna Christ

¹⁵ TeAtua se aitu. See hai tama kuoti te kite i ana tiputipu. Tevana ia te tiputipu TeAtua etakoto itana Tama, Christ. A Ia naa kote tama mua TeAtua, enoho hakamaatua inaa mee katoo nipe napena. ¹⁶ Naa mee hakkaatoa etakkoto itelani ma te maarama nei nimee TeAtua nipe napena iloto naa mahi Jesus Christ, naa mee taatou ekkite ma naa mee taatou seekkite, ehakapaa ma naa aitu haimmahi, naa ariki, naa tuku, aa ma naa tama hakamau. Naa mee hakkaatoa itelani ma itemaarama nei nimee TeAtua nipe napena iloto naa mahi Christ, aa naa mee naa

* 1.7 Col 4.12; Phlm 23 * 1.14 Eph 1.7

nipenaa TeAtua kitakkoto ilaro teroorosi Christ. ¹⁷ Saaita telani ma te maarama nei seki ssura raa, Christ kunaa noho mai iloo, aa naa mee hakkaatoa e tauhia a Ia ki mmoe tonu. ¹⁸ A Ia naa ko te tama hakamaatua naa tama telotu. Te ora naatama eloturaa e takkoto iana rima. A Ia naa kote Tama mua ite haanauna TeAtua, te tama ni hakamasikeria ite mate, teelaa enoho hakamaatua ai a Ia sokoia inaa mee hakkaatoa. ¹⁹ TeAtua ni hiihai maa tana tiputipu hakkaatoa kitakoto itana Tama naa. ²⁰ Christ ni mate i aruna te kros no pesi iho tana ttoo, teelaa ni taukareka ai te manava TeAtua no mee tana maanatu ki hakaake ake naa mee hakkaatoa kiaa Ia, teenaa ko naa mee i te kerekere ma naa mee ite lani. ^{*}

²¹ Ite saaita tokotasiraa kootou ni noho hakakkee i TeAtua, aa kootou ni tau tau haaeo ma Ia inaa vana hakallika kootou ni mee aa ma naa mannatu hakallika kootou nittaka ma kootou. ²² Tevana iaa ite mate tana Tama raa, kootou ku haia TeAtua ma ni soa aana, ki oo ake kootou ma ni tama e ttau, e mataffua, aa ma ni tama see haisara, no noho imua aana. ²³ Kootou ki lotu hakamattoni peenaa iaa Ia, e mee pee kote hare e hakatuu ki naa pou e mmau, ki see tiiake kootou telotu teelaa ni toa kootou i te saaita kootou ni llono i te Lono Taukareka. Teenei kote Lono Taukareka nei teelaa a nau, Paul, ni heunatia TeAtua ma ki hakaee nau.

Paul e heheuna maa telotu

²⁴ Saaita nei raa, nau e hiahia iaa nau ni hakallono isu maa kootou, ite aa ite hakallono isu taku haitino nei raa, nau e haka soaina a nau te hakallono isu ana Christ ki tokonaki Ia ki tana tinotama, teenaa ko telotu. ²⁵ Nau ni tukua TeAtua ki heunatia naa heuna telotu ka tokonaki ki kootou, ki hakaee nau ana taratara hakkaatoa. ²⁶ Teenaa ko ana taratara huu ni see ilotia mai iloo imua naa tama te maarama nei, aa teenei ku hakailotia ki tana kanohenua. ²⁷ Teenei kote hakataakoto TeAtua, ki hakailotia Ia tana kanohenua raa i tana taratara hakamaatua e huu nei, i teenei setaratara aana ni tuku maa te henua hakkaatoa. Te taratara raa e mee maa Christ e takoto iloto naa ora kootou, teenaa e mee maa kootou kuttaka ma te tiputipu te haimahi TeAtua. ²⁸ Teenaa maatou e tarataraina maatou Christ ki illoa te henua hakkaatoa. Maatou e taratara hakaapo ka akonaki ake maa te atamai TeAtua ni kaumai, ki hookina maatou naa tama naa ma naa ora e tonu ki TeAtua iloto te inoa Christ. ²⁹ Teenei ko taku vana e uu taku kauae kilavaa nau naa heuna nei ki naa mahi Christ e takkoto iaa nau.

^{*} 1.18 Eph 1.22-23 ^{*} 1.20 Eph 2.16

2

¹ Nau ehiihai maa kootou kiilloa iaa nau niheheuna haimahi iloo ki lavaa nau te tokonaki ki kootou ma naa tama i Laodosia ma naatama hoki sekikkite no illoa iaa nau.

² Nau emee naa heuna nei kilotu hakaraa oi laatou, aa laatou ki hakapaaina iloto te manava laa oi. Aa teenaa laatou ma ki illoa hakaraa oi iloo, ilaatou ku atammai maa oni. Ite ara nei raa laatou ma ki illoa ite mee TeAtua ehoo, teenaa ko Christ tana tino. ³ Teenaa ko Ia soko ia naa e lavaa te huri ake te hakataakoto ma te atamai teelaa e hakalluutia TeAtua.

⁴ Nau ehakaari atu naa taratara nei hakaoti ki illoa kootou. Kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakareeresia kootou, niaaina maa laatou ehai maa teelaa nitaratara maa oni. ⁵ Niaaina maa nau seenoho ma kootou ite saaita nei raa, taku maanatu etakoto i kootou ite kau saaita. Nau ehiahia iaa nau e iloa maa kootou e tutu raa oi i naa ora kootou aa ma i naa lotu kootou i Christ.

Te ora maa oni e takoto i Christ

⁶ I kootou e illoa maa Jesus Christ ko TeAriki raa, teenaa kootou kittaka ma te ora teelaa etaka ma Ia. ⁷ Kootou ki hakataakoto tonu iaa Ia, aa kootou ku penappena naa ora kootou naa no hakatahito kiaa Ia. Kootou mee kilotu maa oni kootou iaa Ia, e mee pee ko naa akonaki ni kauatu ki kootou, aa kootou ku hakanau ka fiafia i TeAtua

⁸ Kootou mmata ki see oo atu ni tama no usuhia kootou ki hakannoo kootou ki naa taratara kailallao laatou, naatama ehai maa laatou nitama e atammai. Te atamai naa ni hano iho iloo inaa tippuna taatou ma naa aitu te maarama nei. Teenaa sei se atamai laatou ni too i Christ. ⁹ Christ se tama ma ko taatou koi, tevana iaa naa tiputipu ettapu kato TeAtua e takkoto iaa Ia. ¹⁰ Te ora Christ ku oti te kauatu ki takoto inaa ora kootou. A Ia e takoto i aruna naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamau te maarama nei.

¹¹ Kootou ni too te hakailona Christ ite saaita kootou ni lotu iaa Ia, tevana iaa teenaa sei kote hakailona teelaa essere naa tama te maarama nei naa kina laatou. Sei. Teenaa se hakailona ehakailoa atu maa te tiputipu see tonu nitaka ma kootou raa ku oti te uiia Christ. ¹² Saaita kootou ni too te hakaukau tapu raa, kootou ni tanumia hakapaa ma Christ, aa iloto te hakaukau tapu naa raa kootou ni hakamassikeria hakapaa hoki ma Christ, i kootou ehakattina ite haimahi TeAtua, te tama ni hakamasikeria a Ia Christ.✧

¹³ Imua raa, kootou emee ma ko naa tama kunaa mmate are, i kootou nitama haisara aa i kootou nitama naa henua sara see illoa inaa Loo Moses. Aa te nei kootou ku hakaoratia maa Christ. TeAtua ni aroha itaatou hakkaatoa no uiia inaa haisara taatou nippena.✧

14 Naa vana hakallika taatou nimee imuaraa niuua a Ia hakaoti, emee ma konaaloo ehuriake maa taatou ni tama haisara raa niuua a Ia hakaoti no tuukia ki te kros.*
 15 Iaruna tekrosnaaraa, naa mahi naa aitu hakamaatua ma naa aitu hakamauraraa niuua a Ia. Naa tama naa ni hakannaparia a Ia imua naa karamata te henua i tana saaita ni mate i te kros.

16 Teenaa kootou ki roorosi hakaraa o iloo ki see o o atu ni tama peelaa no hakatonutonu atu ma ni kaikai peehea kootou kikkai aa ma ni vai peehea kootou ki unu. Kootou ki roorosi hoki ki see hakatonutonu atu laatou ma ni aso ettapu, ma i te Kaikai te Marama e Ara Houu, aa ma te Sabat.*
 17 Naa mee e tarataraina laatou naa, teenaa ni maru koi naa vana maaoni ma ki oti ku hakattino mai imuri; te tahitoo ko Jesus Christ.
 18 Kootou mmata ki see haia kootou naa tama naa maa kootou ni tama see haivana e taunai. Teenaa ni tama ehikkahi maa laatou ni tama hakamaatua ilaatou ni hakakkiitea TeAtua ki telopovana aitu, aa e hai maa laatou ni tama ettaka seemuu aa maa kootou ki lotu ki naa ensol. Naa tama naa e ahu iloo i naa mannatu vvere laatou naa.
 19 Naa tama naa ku oti te tiiake laatou Christ, te tama hakamaatua telotu. Christ e anaana hakaraa o iloo ki naa tama telotu ka tauhia a Ia kinnoho hakapaa laatou, ki hakatipuake telotura i te hiihai TeAtua.*

Te tama e mate aa e ora maa Christ

20 Kootou ku oti te mmate maa Christ, aa kootou ku see takkoto hoki i laro naa mahi naa aitu te maarama nei ma naa aitu telani. Ai kootou iaa e sosorina koi pee ko kootou ni tama te maarama nei? Ai kootou iaa e tautari ai ki naa loo emee maa, 21 “Kootou see kkai naa kaikai nei”, “Kootou see mmiti te mee naa”, “Kootou see kaapaa telaa mee”?
 22 Teenei ni iloo ma naa akonaki naa tama te maarama nei ni tuku. Naa loo nei e taratara i naa mee taatou e kkai koi aa ku oti.
 23 Maaoni. Aaraa tama e mmata maa teenei ni vana e atammai. Naa tama naa ma ki mee telopovana kittoka kootou maa laatou ni tama e meeme seemuu, ka hakallono isu i naa heuna laatou. Tevana iaa laatou ma ki see kkite ma nimee taukalleka ma ki ssura i naa vana hakallesi laatou e mee naa.

3

1 Kootou ku oti te hakamassikeria no ora maa Christ. Teenaa kootou kitaao hi manava ki naa mee e takkoto i telani, te kina Christ e noho i te vasi hakamaatau TeAtua.*
 2 Naa hakataakoto kootou ki takkoto i naa mee i telani, seai ko naa mee te kerekere.
 3 I te aa i kootou ku oti te mmate, aa naa ora kootou e hakalluu maa Christ iloto TeAtua.
 4 Naa ora maaoni kootou e takkoto maa Christ, aa itana saaita

* 2.14 Eph 2.15 * 2.16 Rom 14.1-6 * 2.19 Eph 4.16 * 3.1 Ps 110.1

ma ki hakasura iho raa, kootou hoki ma ki hakassura iho ma ia iloto ana mahi.

Te ora imua maa te ora te ssao nei

⁵ Kootou ki haia ki mate te tiputipu e kaimanako ki naa mee te kerekere nei te laa e heheuna iloto naa manava kootou. Teena ko te tiputipu hai huri, te maanatu kerekere, te kaimanako ki moe ma telaa ffine, te maanatu ki mee te vana hakallika, aa te kaimanako ki naa hekau (i te aa, te kaimanako ki naa hekau naa e sura i naa tama elotu ki naa aitu penappena). ⁶ Teenei ko te tiputipu nei te laa ma ki hakappuu ai naa loto TeAtua ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. ⁷ Teenei te tiputipu ni ttaka ma kootou i naa ora kootou imua.

⁸ Ite saaita nei raa, kootou ki tiiake naa sosorina nei hakkaatoa: te manava haaeo, te manava takahitihiti, aa te manava elotoffaaeo i telaa tama. Te pukua saakiri ma te taratara hakallika ki see sura hakaoti i naa maaisu kootou. ⁹ Kootou ki see taratara hakareeresi ki telaa tama, i te tiputipu tuai kootou naa kuoti te tiiake kootou ma ana sosorina.* ¹⁰ Kootou kuoti te too naa tinotama hoo. Teenei ko naa tinotama hoo te laa TeAtua, te tama ni penapena naa tinotama hoo naa, e hakatipu ake lokei ki tiputtipu ma ko Ia, ki illoa kootou maaoni iaa Ia.* ¹¹ Ite ora hoonei raa, taatou kumee ma nitama te kanohenua tokotasi. Te mee raa ku see mee maa koe setama i Greece aa maa koe se Jew, maa koe setama ni ssere aa maa koe see ssere, maa koe setama telaa manava, maa koe sepoe, maa koe setama iloto mouku, aa maa koe setamavare. Christ raa e hakatahito i naa mee hakkaatoa, aa e noho iloto taatou hakkaatoa.

¹² Kootou naa ko naa tama TeAtua; kootou nitoa a Ia no mee ma nitinotama aana, iaa Ia nillee tana manava i kootou. Aa teena, kootou ki hakassura te manava aroha aa ma te sosorina taukareka ki telaa tama; kootou see ahu ki kootou soko kootou; kootou ki meeme hakaraaoi telaa tama; kootou kilavatoa te noho seemuu, see lotoloto nauhie.* ¹³ Kimee setama i kootou etakoto tana sara i telaa tama, takarua naa kitaratara hakaraaoi kilaaau, ki see takoto te mmahanaa iloto laaua. Kootou ki alloha i telaa tama kimee aia emee hakallika ki kootou, emee pee ko Christ ni aroha ki kootou.* ¹⁴ Kootou ki hakasura te tiputipu nei ma te manava laaoi, i teena ko te manava e hapapaa naa mee hakkaatoa ki takkoto taukalleka hakapaa.

¹⁵ Te noholaaoi Christ e kauaturaa, teena se tiputipu e kauatu ki tokonaki atu kilavaa kootou te mee ma ni ara peehea kootou kimee. Ite aa i kootou ni kannaatia TeAtua

* 3.9 Eph 4.22 * 3.10 Gen 1.26; Eph 4.24 * 3.12 Eph 4.2 * 3.13 Eph 4.32

hakapaa ma nitama ite manava tokotasi, ki ilotia kootou i naa tiputipu telaa oi nei. Teenaa kootou ki fiafia i TeAtua. ¹⁶ Naa taratara hakamaatua TeAtua nei kitakkoto iloto naa hatumanava kootou. Akonaki telaa tama ki naa taratara atammai. Huahua naa mako te Laupepa Tapu, naa mako telotu, aa ma aaraa mako; huahua ki TeAtua ma naa manava fiafia. ¹⁷ Kootou ki hakanau i TeAriki Jesus iloto naa taratara kootou ma naa heuna kootou emee. Kootou kihakanau hoki i TeAtua Tamana iloto te Inoa TeAriki Jesus Christ.✠

Ttiputipu naa haimaatua

¹⁸ Kootou naa haahine hai aavvana, kootou ki hakannoo ki naa aavana kootou.✠

¹⁹ Kootou naa taanata hai aavvana, kootou ki hai aavana laaoi naa aavana kootou. Kootou see hai haao naa aavana kootou.✠

²⁰ Naa tamalliki, kootou hakannoo ki naa taratara naa maatua kootou ite kau saaita, ite naa kote tiputipu e hiahia ai TeAtua.✠

²¹ Kootou naa tammana, kootou see haia kootou naa tamalliki kootou naa killoto, ki see mannatu naa tamalliki naa maa laatou nitama see hai vana e taunai i te nnoho laatou i te maarama nei.✠

²² Kootou naa poe, kootou hakannoo ki naa hakamau kootou ite kau vana. Kootou see mee maa kootou e heheuna koi inaa saaita laatou ennoho kattoka, ma ki fiafia naa tama naa i naa heuna kootou. Seai. Kootou heheuna ma te manava laaoi, i kootou nitama e hakannoo ki naa taratara TeAriki.✠ ²³ Inaa heuna kato kootou raa, kootou see heheuna hakattau; kootou ki heheuna pee ko kootou e heheuna maa TeAriki. Kootou ki see mannatu maa kootou e heheuna maa naa tama te maarama nei.

²⁴ Kootou kihakamaarona i kootou makioti kusua TeAtua kiana mee nituku ma nimee anatama. Ite aa, i Christ raa kote Hakamau maaoni e heheuna ai kootou.

²⁵ Aa naa tama haisara raa hoki ma ki suia a Ia i naa haisara laatou e penpa, i te aa, i TeAtua see iloa te hirihiri tama.✠

4

¹ Kootou naa hakamau, kootou ki meeme hakaraaoi naa poe kootou. Kootou mannatu i kootou hoki emee te Hakamau kootou e noho i te lani.✠

Paul e kauake aaraa taratara ki tautari laatou

² Kootou ki taku peenaa ite kau saaita, aa kootou ki taku hakamattoni lokoi ka hakanau i TeAtua. ³ Kootou hoki ki taku ka mannatu mai ki maatou, ki tokonaki mai TeAtua

✠ 3.17 Eph 5.19-20 ✠ 3.18 Eph 5.22; 1 Pet 3.1 ✠ 3.19 Eph 5.25; 1 Pet 3.7

✠ 3.20 Eph 6.1 ✠ 3.21 Eph 6.4 ✠ 3.22 Eph 6.5-8 ✠ 3.25 Deut 10.17; Eph

6.9 ✠ 4.1 Eph 6.9

ki lavaa maatou te hakahea hakaraaoi tanataratara e mee i Christ, tetaratara ni see ilotia imua. Teenei kote vana e karapusi ai nau. ⁴ Kootou ki taku ki TeAtua ki tokonaki mai kiaa nau, ki hakahea hakaraaoi nau naa taratara nei ki mallama.

⁵ Kootou kisosorina atammai lokoi imua naa tama teelaa see illoa maaoni i TeAtua, kikkite naa tama naa inaa sosorina taukalleka kootou. ⁶ Kootou ki taratara hakaraaoi ki hii hakannoo naa tama raa ki naa taratara kootou, aa kootou ki illoa te hakahea kootou naa taratara naa tama e vasirisiri vana ki kootou.

Naa purepure hakaoti Paul

⁷ Maatou taina, Tikikus, te tama e heheuna hakapaa ma maatou naa heuna TeAriki, ma ki taratara atu ki illoa kootou itaku noho ite kina nei. ⁸ Teenaa ko taku vana e heunatia atu nau te tama naa ki kootou, ki illoa kootou ite nnoho maatou nei ki fiafia kootou. ⁹ Nau e heunatia atu nau hoki Onesimus ki oo atu laua hakapaa. Teenaa se tama hoki e heheuna hakapaa ma maatou, aa maatou hoki e fiffai ia ia. Laua ma ki taratara atu inaa vana kato e ssura ite kina nei.

¹⁰ Aristarkus ennoho maaua ite hare karapusi. Laua maa Mark, tetaina Barnabas e purepure atu ki kootou. (Nau ku oti te purepure atu ki mmata ake kootou kiaa ia i tana saaita e sura atu.) ¹¹ Joshua, te tama e ttaapa hoki ma ko Justus e purepure atu hoki ki kootou. Teenei ko te takatoru Jew koi e saapai mai ki aku heuna e mee maa te Nohorana TeAtua. Nau ni hakasoaina hakaraaoi iloo laaotu i aku heuna nei.

¹² Telaa tama hoki kootou se tama e heheuna hoki maa Christ, Epafras, e purepure atu ki kootou. aia maraa e taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki kootou, kilotu maaoni kootou ki mee kootou pee ko naa tama ku mattua ma telotu aa e tautari tonu ki te hiihai TeAtua. ¹³ Nau e lavaa te taratara atu maa Epafras ni heheuna haimahi iloo ki taukareka te nnoho kootou ma naa tama i Laodosia ma Haiarapolis. ¹⁴ Luke, te tama e fiffai taatou, e roorosi naa maki, laua ma Demas e purepure atu ki kootou.

¹⁵ Kootou ku hakataeria naa purepure maatou nei ki naa taaina ma naa kave maatou i Laodosia, aa ki Nimfa ma naa tama e lotulotu i tana hare. ¹⁶ Saaita kootou ku oti te tokatoka ite pas nei raa, kootou ku kauatu te pas nei ki naa tama telotu i Laodosia. Ki oti kootou ku tokatoka hoki itaku pas ma ki kaavea atu naa taaina ma naa kave taatou

✧ 4.5 Eph 5.16 ✧ 4.7 Acts 20.4; 2 Tim 4.12 ✧ 4.8 Eph 6.21-22 ✧ 4.9 Phlm 10-12 ✧ 4.10 Acts 19.29; 27.2; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39 ✧ 4.12 Col 1.7; Phlm 23 ✧ 4.14 2 Tim 4.10,11; Phlm 24

i Laodosia. ¹⁷ Kootou taratara atu ki Arkipus ki hakaotina
naa heuna TeAriki ni kauake kiaa ia.☆

¹⁸ A nau Paul, e sissii atu aku purepure nei
ki taku tino rima. Kootou mannatu ia a nau koi moe
i te hare karapusi.

Nau e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

1 THESSALONIANS

TE PAS MUA PAUL KINAA TAMA TE LOTU I TESALONAIKA

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tesalonaika raa kote henua elasi iloto te matakaaina Masedonia, aa te matakaaina naa etakoto ilaro te roorosi Rome. Paul ni hakamasike telotura ite kina naa i tana saaita ni hanake i Filipai. Ni see rooroa koi raa, naa Jew i te kina naa ni ffuri no sahea laatou Paul, ilaatou e manava haaeo inaalavaa Paul te hakaee naa taratara TeAtua raa ki naa tama i aaraa henua, i naa tama naa ku ffuri nolotu hoki i TeAtua. Teenaa kerekereia iloo laatou Paul ka hano ki Berea. Kimuri raa, ite saaita Paul nitae ki Korint raa, a ia ni kaavea ake ana taratara Timothy, ttama e heheuna hakapaa ma ia, i te tiputipu teelaa ku sura i te lotu i Tesalonaika.

Teenaa *Tepasmua Paul kinaa tama i Tesalonaika* raa ni sissii atu ki taukalleka naa manava naa tama telotu i te kina naa. Paul e taratara hakahiahia ake ia ia elono maa naa tama naa elotu maaoni aa te manava laaoi i telaa tama raa e sura hoki ilaatou. Aia e hakasua ake hoki i naa tiputipu tana ora i tana saaita ni nnoho laatou. E mee naa tama i telotu ni vasirisiri ma ki illoa laatou ma ki mee ma te tama elotu, teelaa e mate imua te ahemai Christ, ma ki too te ora e takoto no takoto hakaoti. Naa tama naa e vasirisiri hoki maa Christ ma ki ahemai ite saaita hea. Teenaa Paul e sissii atu no hakahe atu ana taratara i naa mee naa. Aia e taratara ake ki heheuna seemuu koi naa tama naa ka ttari ki ahemai Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1

Naa taratara hakahiahia 1.2—3.13

Naa sosorina ttama elotu 4.1—12

Naa taratara i te ahemai Christ 4.13—5.11

Naa akonaki hakaoti 5.12—22

Naa taratara hakaoti 5.23—28

¹ A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei.*

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama telotu i Tesalonaika; kootou naa tama teelaa e tautari ki TeAtua Tamana ma TeAriki Jesus Christ.

Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraa ki kootou ki nnoho laaoi kootou.

Ttiputipu te ora ma te lotu naa tama i Tesalonaika

² Maatou e taratara fiafia peenaa ki TeAtua i kootou, teenaa inaa saaita katoa maatou e taku raa, maatou

* 1.1 Acts 17.1

e mannatu peenaa ki kootou. ³ Maatou e mannatu peenaa inaa heheuna tautari kootou ki naa hakataakoto kootou, inaa heheuna mmahi kootou itellee naa manava kootou iaaraatama, aa inaalavatoa kootou tennoho kattari ki TeAriki Jesus Christ.

⁴ Naa taaina ma naakave maatou nei, maatou e illoa maa TeAtua ellee tana manava ikootou, aa kootou naa nippurutia aIa ma nitino tama aana. ⁵ Saaita maatou ni hakaetau te Lono Taukareka raa, maatou ni see mee maa maatou nikauatu koi naa taratara naa; maatou ni huriatu hoki naa mahi TeAitu Tapu i maatou e illoa hakaraa o illoa maa teena nitaratara maaoni TeAtua. Kootou e illoa inaa sosorina maatou itesaaita taatou ninnoho hakapaa; maatou ni mee kisura setaukareka ikootou. ⁶ Kootou ni tautari ki naa sosorina maatou ma TeAriki; aa niaaina maa kootou ni hai haaeoina ka hakallono isu raa, kootou ni fiafia koi ka hakataakoto tonu ki naa taratara TeAtua, i TeAitu Tapu raa etaka ma kootou. ⁷ Teenaa naa tama katoo elotu teelaa ennoho i Masedonia ma Akaia raa ma kittoka atu inaa sosorina kootou aa laatou ku tautari. ⁸ Naatama i Masedonia ma Akaia raa ni see mee koi maa laatou ni llono inaa taratara TeAtua ilaatou ekkite inaa sosorina kootou, sei. Naa tama inaa kina hakkaatoa ni llono inaa takkoto naa hakataakoto kootou i TeAtua. Teenaa maatou kuseetau te mee hoki nitaratara peelaa, ite henua kuoti tellono hakkaatoa. ⁹ Naatama naa hakkaatoa e hakaetau ite fiafia kootou i maatou itesaaita maatou ni oo atu no mmata ikootou. Naa tama naa e hakaetau hoki inaa ffuri kootou no tiiake naa aitu hakallesi naa nolotu ki TeAtua teelaa eora maaoni, ¹⁰ aa itennoho kootou kattari kite saaita te Tama TeAtua raa e ahemai. Teenaa ko Jesus, te tama ni hakamasikeria TeAtua ite mate. Taatou nei e hakassaoria aIa inaa haaeo TeAtua teelaa ma ki oti ku pakuu iho.

2

Naa heuna Paul e mee i Tesalonaika

¹ Naataaina ma naakave maatou nei, kootou e illoa maa itesaaita maatou ni oo atu no mmata ikootou raa, telopovana etaukalleka nissura ikootou. ² Kootou e illoa inaa haia pakavaina maatou i Filipai, itesaaita maatou seki oo atu are ki Tesalonaika. Aa niaaina maa e tammaki naa tama ni ffuri mai no hakatauttau ma maatou raa, maatou ni tokonakina mai TeAtua ki see ppore maatou te hakaetau tana Lono Taukareka. ³ Naa taratara maatou e kauatu nei raa, teenei sei maa ni taratara e ssara, aa maa e kauatu ma te hakataakoto see tonu. Maatou

see kauatu hoki naa taratara nei ma ki hakarereesia ni tama. Seai. ⁴ Maatou maraa etaratara kite ara TeAtua e hiihai maa maatou kitaratara. Ite aa, imaatou nitukua TeAtua ki hakaea maatou te Lono Taukareka. Maatou see mee ma ki haia koi maatou naa vana te henua e fiffai maa maatou ki mee, seai. Maatou e mee ki haia maatou naa vana TeAtua e hiihai maa maatou ki mee, iaa Ia e iloa i naa takkoto naa manava maatou. ⁵ Kootou e illoa koi maa maatou ni see taratara kailallao atu ki kootou, aa maatou hoki ni see taratara hakaseese ma ki huu naa manava kailallao maatou, seai. TeAtua e iloa maa maatou etaratara maaoni. ⁶ Maatou see mee ma ki hakanau ni tama, pee ko kootou aa ma aaraatama hoki, imaatou. ⁷ Maatou nei ni tau te kainnoo atu ki kootou ki tokonaki mai kootou ki maatou, imaatou ni aposol Christ, tevana iaa maatou ni see mee peenaa. Maatou ni meeme hakaraaoi iloo ki kootou, e mee pee ko te tinna e hai tama laoi i ana tamalliki. ⁸ Maatou ni fiffai iloo ki kootou, teenaa maatou ni fiafia ki hakaea atu te Lono Taukareka raa ki kootou, aa maatou elavaa hoki te mee kimmate maatou ki tokonaki ki kootou. Maatou nillee iloo naa manava maatou i kootou! ⁹ Naataaina ma naa kave maatou nei, kootou e illoa koi i naa heheuna hakappuru maatou i te ao ma te poo i naa hakaea atu maatou te Lono Taukareka TeAtua, teenaa ki see anaana kkee kootou ma ki tokonaki mai kootou ki maatou.

¹⁰ Kootou e illoa i naa tiputtipu maatou, aa TeAtua hoki e iloa. Kootou e illoa maa naa sosorina maatou ki kootou, naatama elotu, ettonu aa e hanotonu ma te hiihai TeAtua, aa kootou hoki e illoa maa maatou e ttaka see haisara. ¹¹ Kootou e illoa maa maatou ni anaana hakaraaoi iloo ki kootou, e mee pee ko te tamana e anaana hakaraaoi iloo ki ana tamalliki. ¹² Maatou ni tokonaki atu ki mau naa manava kootou; maatou ni anaana hakaraaoi ki kootou; aa maatou nittaro atu peenaa ki tauhia kootou te tiputipu teelaa e hiihai ai TeAtua, te tama e aru atu ki oo ake kootou kinnoho hakapaa kootou iloto te maasina tana Nohorana.

¹³ E mee telaa mee hoki teelaa etaratara hiahia ai maatou peenaa i TeAtua: Ite saaita maatou ni hakaea atu naa taratara TeAtua raa, kootou ni hakannoo notauhia kootou naa taratara naa. Kootou ni see tauhia kootou naa taratara naa maa iteenaa nitaratara e kauatu te tamavare, seai. Kootou ni tauhia kootou naa taratara naa iteenaa nitaratara e kauatu TeAtua. ¹⁴ Naataaina ma naa kave maatou nei, naa vana e ssura i kootou naa, teenaa ko naa vana koi teelaa nissura inaa tama elotu i Jesus teelaa ennoho inaa harelotu TeAtua i Judea. Kootou ni mee pakavaina hoki peenaa naa tino tama i kootou henua, e mee pee kolaatou ni mee pakavaina naa Jew.✧

15 Teenaa ko naatama nitaia laatou TeAriki Jesus ma naapure TeAtua, aa maatou nei hoki ni mee pakavaina naa tama naa. TeAtua see hakauaua hakamaarie iloo i naa tama naa! Naa tama naa elotoffaeeo ite kau tama hakkaatoa!✠ 16 Maatou ni haia hoki naa tama naa ma kipuua, kisee hakaea maatou te Lono Taukareka raa ki naa tama iaaraa henua. Teenaa ko naa taratara teelaa ma kilavaa te hakaora naa tama naa. Teenei naa haisara katoou laatou nippena imua raa kukaatoa atu kilaatou, ite vana laatou e mee nei. Aa teenei naa haeeo TeAtua raa ku ppsi atu ki laatou.

Paul e hiihai maa ia kiahe nommata inaatama i Tesalonaika

17 Naataaina ma naakave maatou nei, ite tamaa saaita maatou ni hakattaharia ikootou raa (iaa naa manava maatou nitakkoto peenaa ikootou), maatou ni seelavaa te nnoho inaa mamannatu maatou peenaa ki kootou, teenaa ni lellere ai maatou ma kiahe atu maatou no mmata ikootou. 18 Maatou ni fiffai maa maatou kioo atu. Nau takutino ni haate akusaaita elua ma kihanatu nau, tevana iaa maatou epuuia peenaa Satan. 19 Nau ni hiihai maa nau kihanatu no mmata ikootou ite aa, ikootou naa ko naa tama teelaa ni usuhia ai maatou ki heheuna hakappuru maatou aa ki fiafia maatou; aa kootou naa hoki ko naa tama teelaa ma kihu ai maatou inaattonu naa heuna maatou. 20 Teenei se vana maaoni, maatou nei e hakatannata ka fiafia raa ko kootou!

3

1 Maatou ni seelavatoa ite nnoho, i maatou see kkite ikootou. Teenaa kituku maatou taratara maa maaua ma Silas kinnohoake soko maaua i Athens,✠ 2 aa ku heunatia atu Timothy tetaina taatou raa ki kootou. Maaua nei e hakasoaina Timothy inaa hakaea maatou te Lono Taukareka i Christ. Ttama naa e heunatia atu maaua ki tokonaki ki kootou kilotu hakaraaoi kootou. 3 Teenaa kisee hurisia naa manava kootou i naa mee pakavaina kootou naa tama naa. Kootou e illoa maa naa haeeo naa nitiiake TeAtua kipakkuu iho ki taatou. 4 Ite saaita maatou ni nnoho ma kootou raa, maatou ni taratara atu hakaoti maa taatou ma kimee pakavaina; aa teenei kootou kukkite inaa vana naa kussura. 5 Teenei kotaku vana ni heunatia atu ai nau Timothy, iaa nau ni sei iloo ki lavatoa te noho. Ttama naa ni heunatia atu nau kihanatu no mmata inaa hano telotu kootou naa. Nau nippena maa kootou ni usuusuhia Satan, teenaa no mee maa maatou ni naenna vare koi i naa heuna maatou ni mee i te kina naa.

✠ 2.15 Acts 9.23,29; 13.45,50; 14.2,5,19; 17.5,13; 18.12 ✠ 3.1 Acts 17.15

⁶ Aa teenei Timothy ku oti te ahe mai no taratara mai maa kootou elotu maaoni iloo ka manava laa oi i aaraa tama. Aia emee mai hoki maa kootou emannatumi peenaa ki maatou, aa maa kootou e hakattina peenaa ki k kite kootou i maatou, emee pee ko naa noho maatou ka hakattina ki oo atu maatou no mmata i kootou.* ⁷ Teenaa, i naa noho maatou ka hakallono isu ma naa haae nei raa, naa manava maatou emau i kootou, naa taaina ma naa kave maatou. Naa manava maatou emau i maatou e illoa maa kootou elotu hakaraa oi iloo. ⁸ Teenei maatou kumee ma e ora maaoni, i kootou e taao hi hakaraa oi iloo ki naa ora kootou i TeAriki. ⁹ Saaita nei maatou kulavaa te taratara hiahia ki TeAtua i kootou. Maatou e taratara hiahia kiaa la i te hiahia ettaka ma maatou imua ana karamata, teenaa i naa tiputtipu kootou. ¹⁰ Maatou e taku hakappuru peenaa i te ao ma te poo kitokonaki mai TeAtua, kilavaa maatou te oo atu no mmata i naa tino kootou, teenaa kitokonaki ki naa hakatina kootou naa ki kaatoa.

¹¹ Maatou e taku maa TeAtua Tamana tanatino ma TeAriki taatou, Jesus, ki hakatonu mai te ara maatou ki oo atu i kootou. ¹² TeAriki kitokonaki atu ki tipu ake te manava laa oi kootou itelaatama aa ma naatama hakkaatoa, kilasi pee ko te manava laa oi maatou i kootou. ¹³ Maatou e taku maa naa manava kootou ki haia a la ki mau, teenaa kittonu aa kittapu naa ora kootou imua naa karamata TeAtua, te Tamana taatou, i te saaita TeAriki Jesus ma ki ahe mai ma ana tama kato e ttapu.

4

Te ora e hiihai ai TeAtua

¹ Aku taaina ma akukave nei, maatou ni akonaki atu i kootou i te ora te laa kootou ki tautari ki hiihai TeAtua ki kootou. Ni maaoni iaa, teenei ko te tiputipu ni ttaka ma kootou. Aa teenei maatou ku ttaro atu iloto te inoa TeAriki Jesus kittosiake naa sosorina e taukalleka kootou naa. ² I te aa, i kootou e illoa i naa akonaki TeAriki Jesus ni kauatu maatou ki kootou. ³ TeAtua e hiihai maa kootou ki haka maarama naa ora kootou kittapu, aa maa kootou ki tiiake te tiputipu e hai huri. ⁴ Kootou naa taanata raa ki illoa i te tiputipu etonu, teenaa i naa sosorina kootou ki naa aavana kootou. ⁵ Kootou see mee koi maa kootou ki ttuu naa huru kootou ma ki moemmoe kootou peenaa ma naa aavana kootou, e mee pee ko naa tama te pouuri see illoa i TeAtua. ⁶ I naa sosorina te tanata ki tana aavana raa, te tanata naa ki see mee sevana kailaaro maana ki tana taina elotu. Maatou ni taratara atu te mee nei ki kootou imua, teenaa maatou ni hakaapo atu maa TeAriki ma ki hakkaitoaina a la naa tama e hakassura

* 3.6 Acts 18.5

te tiputipu naa. ⁷ Taatou ni see kannaatia TeAtua kittaka taatou ka haihuri, sei. Taatou nikannaatia aIa kittaka taatou ma naa ora ettapu. ⁸ Teenaa, te tama see hakannoo ki naa akonaki nei raa, aia see mee maa ia see hakannoo ki naa akonaki te tamavare, sei. Aianaa emee maa see hakannoo ki TeAtua, te tama e kauatu tana Aitu Tapu raa ki kootou.

⁹ Maatou ki see sissii no taratara atu ki manavalaaoi kootou iaaraatama telotu, iteaa, ikootou kuoti te akonakina TeAtua ki manavalaaoi kootou itelaatama. ¹⁰ Aa kootou naa nisosorina peenaa kinaataaina ma naakave kato kootou ennoho iMasedonia. Teenaa maatou ettaro atu kikootou, naataaina ma naakave maatou nei, kootou kittosiake naa sosorina eta ukalleka kootou naa. ¹¹ Kootou mmata kittaka seemuu kootou, aa kootou ki anaana ki mee naa vana kootou soko kootou ka heheuna ki naa tino rima kootou killave nikaikai maa kootou. Kootou ki mee pee ko naa taratara atu maatou ki kootou imua. ¹² Ite ara nei raa, naa tama see lotu raa ma ki taratara hakanau inaa tiputtipu kootou. Teenaa kootou ma ki see nnoho koi ma ki oo atu ni tama huri no kauatu ni mee maa kootou.

TeAriki ku ahemai

¹³ Kootou naa taaina ma naakave maatou, maatou e fiffai maa kootou ki illoa ma seaa ma ki mee inaa tama teelaa kuoti te mmate. Maatou see fiffai maa kootou ki nnoho hakaaroha pee ko naa tama teelaa see hai mee etaaohi manava ai. ¹⁴ Taatou e illoa maa Jesus nimate no masike hoki, teenaa taatou e illoa maa tesaaita Jesus ma ki ahemai raa, TeAtua ma ki ahemai ma Jesus aa ma naa tama elotu teelaa kuoti te mmate.

¹⁵ Naa taratara ekauatu maatou nei, te nei ni akonaki TeAriki: Naa tama itaatou teelaa koi ora i te saaita TeAriki e ahemai raa, naa tama naa ma kittari ki oo naa tama kuoti te mmate raa ki TeAtua imua. ¹⁶ TeAtua ma ki kappisi ana varo, teenaa te ensol hakamaatua raa ma ki taratara iho, aa te henua ma killono inaa iri tepuu TeAtua. TeAriki tana tino ma ki hano iho i telani. Naa tama kuoti te mmate teelaa elotu i Christraa ma ki massike no ora imua; ¹⁷ ki oti raa taatou, naa tama koi ora i te saaita naa, ma ki toa TeAtua no hakapaa atu ki naa tama naa i aruna naa uruaoa. Teenaa taatou kato ma ki kkuatu ma TeAriki itelani no nnoho hakaoti ma Ia. ¹⁸ Tarataraina naa taratara nei ki naa tama kootou, ki ttipu naa manava kootou.

5

Kootou ki nnoho tanatana ki te ahemai TeAriki

1 Kootou naataaina ma naakave maatou nei, maatou ki see sissii no taratara atu inaa saaita ma naa sao naa vana nei ma ki ssura mai. 2 Kootou e illoa hakaraaoi iloo maa te aso TeAriki raa ma ki hakateki iho pee ko naa see illoa taatou inaa hakasura iho tetama kailaaraa ite poo.* 3 Ssao te henua etaratara peela, "Naamee emmoe taukalleka hakkaatoa," teenaa laatou ma ki hakatekia ite hakallika raa ku pakuu atu kilaatou, emee pee koinaa hakallono isu tetinae ku taupiri ki haanau. Teenaa see haitama ma kilavaa te ffuro no mmuni. 4 Tevana iaa kootou, naataaina ma naakave maatou, kootou sei nitama ennoho ite pouri, teenaa kootou ki see hakatekia ite aso naa pee ko naa hakatekia kootou tetama kailaaraa. 5 Kootou naa hakkaatoa nitama ite ao; kootou ennoho ite maarama. Taatou sei nitama tepoo, teelaa ennoho ite pouri ana, sei. 6 Aa teenaa, taatou ki see mmoe pee ko aaraa tama; taatou ki mata ora ka tino maamaa. 7 Te henua emmoe inaa poo; aa teelaa ko tepoo raa teelaa e unuai naa tama naa kavvare. 8 Taatou iaa nitama ite ao, teenaa taatou kimata ora. Taatou kilotutonu peenaa i TeAtua ka manava laaoi itelaa tama, ki takkoto te tiputipu naa pee ko tepui naa hatahata taatou, aa te illoa taatou maa taatou ma ki oti ku hakasoria raa iaa, teenaa ko te houru e ppui naa pisouru taatou.* 9 Taatou ni see tukua TeAtua ma ki hakallono isu taatou i ana haaeo, sei. Taatou nitukua TeAtua kitauhia taatou te ora maaoni, itaatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAriki Jesus Christ. 10 TeAriki nimate kihakassoria taatou, teenaa kittaka taatou hakapaa ma Ia, niaaina maa taatou koi ora aa sei maa taatou ku oti te mmate i tana saaita ma ki ahemai. 11 Teenaa kootou ki tokonaki kitelaa tama ka hakatipu te manava telaa tama, e mee pee ko naa hai kootou i te saaita nei.

Naa akonaki ma naa purepure hakaoti Paul

12 Naataaina ma naakave maatou nei, maatou e fiffai kituku kootou kinaavana naatama eheheuna vaaroto kootou. Teenaa ko naa tama kootou ki hakannoo aa teelaa ma ki taratara atu inaa vana kootou kimee. 13 Kootou kituku kinaavana naatama naa ka manava laaoi ilaatou inaa heuna laatou emee naa. Kootou ki ennoho hakaraaoi ma naa tama kootou i te kina naa.

14 Naataaina ma naakave maatou nei. Maatou e fiffai kinutua kootou naatama ematanaennaeraa ki see sosorina laatou peenaa. Kootou ki hakatipuina kootou naa manava naatama teelaa e kiri mattaku, aa kootou ku tokonaki atu kinaatama ennoho hakaaroa. Kootou ki taratara hakaraaoi kinaatama hakkaatoa. 15 Kootou mmata ki see ffuri nitama no mee hakallika ki aaraa tama

* 5.2 Mt 24.43; Lk 12.39; 2 Pet 3.10 * 5.8 Is 59.17; Eph 6.13-17

maa ilaatoou ni haia hakallikaina naa tama naa. I te kau saaita katoou, kootou ki mmata ki sosorina taukalleka kootou ki telaa tama aa ma naa tama hakkaatoa.

¹⁶ Kootou kittaka ka fiafia peenaa; ¹⁷ kootou ki taku i te kau saaita; ¹⁸ kootou ki taratara hiahia peenaa i TeAtua, niaaina maa te nnoho kootou naa e tiputipu peehea. Teenei te tiputipu TeAtua e hiihai i kootou, i kootou e tautari ki Jesus Christ.

¹⁹ Kootou ki see puuia kootou TeAitu Tapu ki see heheuna iloto naa ora kootou; ²⁰ kootou ki see taratara haaeoina kootou naa taratara naa tama e hai maa teelaa ni taratara e kauake TeAtua. ²¹ Kootou ki hakannoo ki naa taratara katoou e kauatu aa kootou ku hakatuu hakaraaoi iloo maa teelaa ni taratara peehea. Naa mee e taukalleka raa, kootou ku tauhia kootou. ²² Kootou ia ki tiiake kootou te tiputipu e hakallika.

²³ Maatou e taku maa TeAtua te laaoi ki hakatapu naa ora kootou ki mallama. A Ia ki roorosi hakaraaoi iloo ki naa ora, naa aitu, aa ma naa tinotama kootou ki see hai sara kootou i te saaita TeAriki Jesus Christ e ahemai. ²⁴ Te tama ni aru atu ki oo ake kootou kiaa Ia raa ma ki haia a Ia naa vana naa, i aa Ia se tama maraa e tuku ki ana taratara.

²⁵ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou ki taku hoki ki TeAtua ki tokonaki mai ki maatou.

²⁶ Kauatu te vaisoni e tapu i naa pureppure kootou ma naa tama katoou e hakattina.

²⁷ Nau ettaro atu ki kootou iloto te inoa TeAriki ki paupau atu naa taratara te laupepa nei ki naa tama katoou e hakattina.

²⁸ TeAriki Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi iloo ki kootou.

2 THESSALONIANS SSOA TE PAS PAUL KINAA TAMA TE LOTU I TESALONAIKA TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Naa pisouru naatama telotu i Tesalonaika raa kuvvare hakaoti itelopo taratara aaraatama e hai ite ahemai Christ. *Ssoa tepas Paul kinaatama i Tesalonaika* raa e hakaheha aia tetaratara aaraatama e hai maa teaso ni tukua ki au TeAriki raa kunaa pakuu iho are. Paul e sissii no hakatonusia aia tetaratara naa. Paul etaratara maa te saaita Christ seki ahemai raa, te tiputipu e hakallika raa ma ki hanake nolasi ffaaeo iloo, teenaa ittama etaapaa ma ko 'te tama e hakallika' (2.3) raa enoho hakamaatua i te maarama nei. *Ttama naa ma ki huri no taratara hakallika i Jesus Christ.*

Paul e sissii ake kinaatama te laa ma ki tokatoka itanapas nei maa niaaina maa laatou e uru kite kau haaeo ka hakallono isu raa, laatou ki lotu hakappuru lokoi. Teenaa laatou ki heheuna hakaraaoi pee ko ia ma naa tama e heheuna ma ia, kitaavi nikaikai maa laatou, aa laatou ki hai peenaa ki te tiputipu e taukareka.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–2

Paul e taratara hakanau 1.3–12

Naa taratara i te saaita Christ ma ki au 2.1–17

Naa akonaki i te tiputipu te tama e lotu maaoni 3.1–15

Naa taratara hakaoti 3.16–18

¹ A nau Paul, maatou ma Silas, aa ko Timothy e sissii atu te pas nei. ☆

Maatou e sissii atu ki kootou naa tama telotu i Tesalonaika; kootou naa tama TeAtua te Tamana taatou, aa ko TeAriki Jesus Christ.

² Maatou e taku maa TeAtua ki roorosi hakaraaoi ki kootou ki nnoho laoi kootou.

Te Hakatonu TeAtua

³ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e tau tetaratara hiahia i te kau saaita ki TeAtua i kootou. E tonu maa maatou ki mee peenaa, i kootou ku lotu haimmahi iloo, aa te tiputipu te manava laoi kootou i telaa tama raa ku lasi.

⁴ Teenaa kote vana maatou e ahu peenaa i kootou iloto naa hare lotu TeAtua. Maatou e ahu i te nnoho hakalavatoa kootou ka lotu i te saaita kootou e hakallono isu i naa haaeo te laa e llave i kootou.

☆ 1.1 Acts 17.1

⁵ Naa vana nei e huriake peelaa maa te hakatonu TeAtua raa e tonu, e mee maa kootou e tau te nnoho ma Ia i tana Nohorana, teenaa kootou e nnoho ka hakallono isu raa kote mee naa. ⁶ TeAtua maki mee naa vana ettonu: Naa tama teelaa ni hakkoro kootou ki hakallono isu raa maki haia a Ia ki hakallono isu hoki. ⁷ Teenaa kootou, naa tama e hakallono isu ite saaita nei, maki haia a Ia ki hakamannava kootou inaa haae onaa, aa maatou hoki maki haia a Ia peenaa. A Ia maki mee tana vana nei ite saaita TeAriki Jesus maki hakasuraiho itelani ma ana ensol haimmahi. ⁸ A Ia maki hakasuraiho ma te ahi e uraura kkava, teenaa naa tama e hakakkeeina laatou TeAtua aa see hii hakannoo kite Lono Taukareka i TeAriki Jesus raa, naa tama naa maki haia a Ia ki hakallono isu laatou. ⁹ Naa tama naa maki hakkaitoaina kite hakallono isu teelaa see lavaa te hakaoti mai. Laatou maki hakattaharia inaa karamata TeAriki taatou aa i tana maasina e lasi. ¹⁰ Teenaa ko i-tana aso maki ahemai ki hakanau ana tama raa iaa Ia, aa kilotu ake naa tama e illoa maaoni iaa Ia. Kootou hoki maki ffai inaa tama maki hakannau iaa Ia, i kootou ni hakataakoto i naa taratara maatou ni hakaeta atu.

¹¹ Teenaa kote vana maatou e taku peenaa maa kootou. Maatou e taku peenaa ki TeAtua ki tokonaki atu ki naa ora kootou, teenaa kitau ma te ora teelaa ni aru atu ai Ia maki oomai kootou no too. Maatou e taku maa TeAtua ki tokonaki atu ki ana mahi ki hakasuratia kootou te tiputipu e taukareka teelaa e fiffai ai kootou, aa ki hakaotina naa heuna kootou ni mee tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹² Ite ara nei raa, te inoa TeAriki taatou, Jesus, maki hakanauria ite tiputipu teelaa e takoto i kootou, aa kootou maki hakanauria hakapaa ma Ia. Naa vana nei e ssura peenei itenei ko naa tiputipu te manava laaoi TeAtua taatou ma TeAriki Jesus Christ.

2

Te tama e hakallika

¹ Ite taratara ite ahemai TeAriki taatou Jesus Christ aa ite hakakkutu atu taatou kinnoho taatou ma Ia raa: nau ettaro atu ki kootou, akutaaina ma aku kave, ² kootou mmata ki see oo atu nitama no hakassoporina naa manava kootou maa te aso TeAriki raa kuoti tepaku iho. Naa tama naa pee e mannatu maa teenaa nitaratara maatou nippesi inaa saaita maatou ni hakaeta naa taratara aitu TeAtua aa inaa saaita maatou ni hakaeta te Lono Taukareka i Christ. Aaraa tama e hai maa teenaa nitaratara maatou iloto tepas maatou ni sissii. ³ Kootou mmata ki see oo atu nitama no hakarereesia

kootou. I te aa, i te saaita te aso naa seki pakuu iho raa, te henua ma ki ffuri no hakakkeeina laatou TeAtua, aa teenaa te tama e hakallika raa ma ki hakasura iho. Teenaa ko te tama ma ki oti ku peesia kite kina te mate. ⁴ Te tama e hakallika naa ma ki tuku murina aia naa mee katoou teelaa e haia ma ni atua aa ma naa mee teelaa elotu ai te henua. Te tama naa ma ki hakanoho sokoa ma setama hakamaatua i aruna naa atua naa hakkaatoa. Aia ma ki uruhia aia te Hare Tapu TeAtua raa no noho maa ia ko TeAtua.☆

⁵ Eaa? Kootou ku see hakamaarona maa nau ni taratara atu naa mee nei katoou itaku saaita ni nnoho taatou? ⁶ I te saaita nei raa kootou e illoa ma se aa eppui te tama e hakallika naa ki see vave hakasura iho, teenaa i te tama naa ma ki hakasura iho koi i te saaita tana sao raa e tae mai. ⁷ Te tiputipu e hakallika raa ko naa heheuna are vaaroto taatou, aa te tiputipu naa ma ki takoto peenaa iloo ki tae kite ssao TeAtua ma ki hakataharia a ia te tama e tauhia aia te tiputipu naa. ⁸ Aa teenaa, te tama e hakallika raa ma ki hakasuratia mai, tevana iaa i te saaita TeAriki Jesus ma ki au raa, te tama naa ma ki irihia TeAriki ki tana maanava no hakalleetia ki taha no mate, aa ana mahi ma ki seua TeAriki ki te ttia tana haitino e tapu.☆ ⁹ Te tama e hakallika naa ma ki au ma naa mahi Satan no hakassura te kau mahi teelaa e hakassorommata, iaa teenaa seai ni mahi maaoni.☆ ¹⁰ Aia ma ki hai te kau vana hakallesi ki naa tama teelaa ku nnoho koi ki mmate. Naa tama naa ma ki mmate ilaatou ni see fiffai ma ki tauhia laatou te hakamaaoni teelaa ma ki lavaa te hakasaoria laatou. ¹¹ Teenaa TeAtua e tiiake ia naa tama naa ki lotu ki naa mee hakallesi. ¹² Naa tama ni see lotu i te hakamaaoni, teelaa ni fiafia are i te tiputipu te haisara etaka ma laatou raa, naa tama naa ma ki tuku haeeoina TeAtua.

Kootou ni tukua TeAtua ki tauhia kootou te ora maaoni

¹³ Naataaina ma naa kave maatou nei, maatou etau te taratara hiahia peenaa ki TeAtua i kootou; kootou naa tama ellee ai te manava TeAtua. I te aa i kootou ni tukua TeAtua ki mee pee ko naa tama mua ni hakaoratia TeAitu Tapu no haia ma ni tama e t tapu tana kanohenua, aa i kootou elotu i te hakamaaoni. ¹⁴ Kootou ni kannaatia TeAtua kite ora hou nei i te saaita maatou ni hakaea atu te Lono Taukareka; teenei kootou kullave inaa tiputipu te ora TeAriki Jesus Christ. ¹⁵ Aa teenaa, kootou naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou tuutuu hakaraaoi ka tauhia kootou naa taratara maaoni teelaa ni kauatu maatou ki kootou, teenaa inaa hakaea atu maatou naa taratara TeAtua aa i te pas maatou ni sissii atu ki kootou.

¹⁶ TeAtua te Tamana taatou e llee tana manava i taatou, aa iaa Ia e sura te manava laa oi raa, teenaa a Ia ni saapai mai kim mau naa manava taatou aa ni mee mai ma kin noho hakaraa oi taatou kattari ki naa mee e taukalleka. Nau etaku kia Ia aa kitaatou Ariki Jesus Christ tanatino, ¹⁷ maa laaua ki saapai atu kim mau naa manava kootou aa kitokonaki atu kippena aa kitaratara loкои kootou ki naa taratara e taukalleka i te kau saaita katoou.

3

Kootou taku ki tokonaki mai TeAtua i maatou

¹ Naa taaina ma naa kave maatou nei, kootou kitaku ki TeAtua kitokonaki mai ki maatou, teenaa ki vave ttoha naa taratara TeAriki raa ki naa kina hakkaatoa, aa naa tama e hakannoo ki naa taratara naa ki illoa maa teenaa ni taratara hakamaatua, e mee koi pee ko te saaita kootou ni too naa taratara naa. ² Kootou kitaku hoki ki TeAtua ki rooroosi mai ki maatou, ki see mee pakavaina maatou naa tama e hakallika; i te aa, see mee maa naa tama hakkaatoa e illoa i naa taratara TeAtua.

³ Tevana iaa taatou e lavaa te ttoka ki TeAtua ki tokonaki mai kitaatou, teenaa naa manava kootou ma ki haia a Ia ki mau ka rooroosi ki see mee pakavaina kootou te tama e hakallika. ⁴ Maatou e haia TeAriki ki mau naa manava maatou i kootou, teenaa maatou e illoa hakaraa oi illoa maa kootou ma ki haia kootou peena naa mee maatou e taratara atu ki kootou.

⁵ Maatou etaku maa TeAriki kitokonaki atu ki illoa hakaraa oi kootou i te laa oi TeAtua aa i te noho hakalavatoa ma naa haaeo te laa ni kauatu Christ.

Kootou ki mee naa heuna TeAtua

⁶ Naa taaina ma naa kave maatou nei, maatou e kauatu te taratara hakamaatua nei iloto te inoa TeAriki taatou Jesus Christ: Kootou hakattaha inaatama telotu te laa e matanaenna e aa see tautari ki naa akonaki maatou ni kauake kilaatou. ⁷ Kootou e illoa hakaraa oi illoa maa kootou ki tautari ki naa vana maatou ni mee.

Maatou ni see matanaenna e ite saaita maatou ni noho ma kootou. ⁸ Maatou maraa e tiiake kitokonaki mai naa tama raa i te vasi naa kaikai maatou, tevana iaa maatou maraa e tauia loкои maatou naa tama e kaumai naa kaikai naa. Maatou e heheuna hakappuru peena i te poo ma te ao ki see anaana kkee kootou i maatou.

⁹ Te mee raa ni see hai vana e sara maa maatou e kainnoo atu ki tokonaki mai kootou ki maatou, tevana iaa maatou ni see fiffai maa maatou ki mee peena; maatou ni hakasura te tiputipu nei ki kkite kootou aa kootou ku tautari. ¹⁰ Saaita maatou ni noho ma kootou raa, maatou ni kauatu loкои te taratara nei ki kootou, "Te tama see hiihai maa ia ki heheuna raa, a ia ki see kauake ni kaikai maana ki kai."

¹¹ Maatou ekauatu tetaratara nei imaatou ellono maa emee naatama ikootou ettaka kamatanaenna; Naa tama naa ekkaro teheheuna; laatou eilloa koi te hakauru naapisouru laatou kiloto naa vana are aaraa tama.

¹² Maatou ehakaapo atu tetaratara hakamaatua nei, iloto te inoa TeAriki Jesus Christ, ki naa tama naa kihakattonu naatiputtipu laatou aa laatou kuheheuna kilavaa tetaavi nikaikai maa laatou soko laatou.

¹³ Aa kootou iaa, naataaina ma naakave maatou, ki seai iloo kikkaro te hakasura te tiputipu e tonu. ¹⁴ Ki mee ni tama ite kina naa see hakannoo ki naa taratara ekauatu maatou ite pasneiraa, kootou kuhakamaarona lokoi i naa tama naa. Kootou tiiake naa tama naa kittaka soko laatou kinnapa laatou. ¹⁵ Tevana iaa kootou see mee ma ki tautau haeo kootou ma naa tama naa; kootou ki akonaki atu kilaatou ki see mee laatou peenaa, emee pee ko kootou e akonaki naa tama e lotu kootou hakapaa.

¹⁶ Maatou etaku maa TeAriki tanatino ki tokonaki atu kinnoho hakaraaoi kootou inaa aso hakkaatoa, niaaina maa ni vana peehea e ssura. TeAriki kinoho ma kootou hakkaatoa.

¹⁷ Anau Paul, e sissii akutaratara hakaoti nei ki taku tino rima. Nau e sissii peenei taku inoa i naa hakaoti katoo akupas.

¹⁸ Nau e taku maa TeAriki taatou, Jesus Christ, ki noho ma kootou hakkaatoa.

1 TIMOTHY

TE PAS MUA PAUL KI TIMOTHY

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Timothy setama taane etautari ki Christ e noho i Asia Minor. Tana tinna raa se Jew aa tana tamana raa se Greek. Aia setama e heheuna tokonaki ki Paul i naa heuna telotu. *Te Pas mua Paul ki Timothy* e hakatuu naa tahito taratara e toru.

Te pas nei e mua taratara hakaapo ki Timothy ki poopoo tonu i naa akonaki hakallesi aaraa tama e hai iloto telotu itana kina eno honaa. Te pas nei etaratara maa naa akonaki naa, teenaa ni hakataakoto naa Jiu aa ma naa tama seai maa ni Jiu, aa e hakatahito ki te maanatu laaou maa naa mee katoou ite maarama nei ni mee e hakallika; teenaa maa e mee naa vana huu e hakamaatua te henua ki illoa, kilavaa laaou te hakassaoria TeAtua, aa laaou hoki ki mattino naa kaikai laaou ki see kikai aa laaou ki see aavvana. Tessa tetaratara raa, te pas nei etaratara ite ara ki heheuna hakaraaoi naa vana iloto telotu aa ite tiputipu etonu ki hakasura iloto telotu; aa te tiputipu kitauhia naatama hakamaatua aa ma naa tama emee naa heuna telotu raa, etaratara hoki iloto te pas nei. Tetaratara hakaotiraa, teenaa Paul e akonaki ake ki Timothy ite tiputipu kitauhia Timothy ki mee ia ma setama e heheuna taukareka i Jesus Christ. Paul e hakaariake hoki inaa heuna Timothy ki mee ki naa tama telotu TeAtua.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naataratara inaa tiputipu telotu aa naa tama hakamaatua telotu 1.3–3.16

Timothy e hakaarina ake ki iloa i ana heuna 4.1–6.21

1-2 Anau Paul e sissiatu kiae koe Timothy, taku tama maaoni iloto telotu. Nau nei etukua TeAtua, ttama e hakasao taatou, aa ko Jesus Christ, ttama e taaohi manava ai taatou, ki heheuna nau ma se aposol Jesus Christ.*

Nau e taku maa te manava laaoi aa te manava aroha TeAtua Tamana ma Jesus Christ te Ariki taatou, ki taka ma koe ki noho koe hakaraaoi.

Koe ki poopoo tonu i naa akonaki hakallesi

3 Nau e hiihai maa koe kinoho i Epises, emee pee konau ni taratara atu itaku saaita ni hakaraka ka hano ki Masedonia. E mee aaraa tama ite kina naa e akonaki

* 1.1-2 Acts 16.1

te henua ki naa taratara hakallesi, teenaa nau e hiihai maa koe kinoho kitaratara ake koe ki naa tama naa ki kaaoti. ⁴ Vanaatu ki naa tama naa ki tiiake naa kkaai naa tippuna laatou naa aa ma naa hakateretere laatou i naa manava naa tippuna laatou, ite naa ko naa taratara maraa e hakkoro heatuna; naa vana naa tama naa see hanotonu ma te hakataakoto TeAtua. Te hakataakoto TeAtua e ilotia koi te tama elotu maaoni. ⁵ Koe ki vanaake ki naa tama naa ki kaaoti, ki hakasura ake te manava laaoi te laa esura koi ittama ematahua tana hatumanava, e maarama tana hakataakoto, aa elotu maaoni. ⁶ Aaraa tama ilaatou kuoti te tiiake laatou te tiputipu nei ka ffuri no hai ki naa taratara vvare laatou. ⁷ Naa tama naa e fiffai iloo maa laatou ki mee ma nitisa naa Loo TeAtua, tevana iaa naa tama naa see illoa i naa tino taratara laatou aa ma naa taratara laatou e mee maa laatou e illoa maaoni naa vana naa. ⁸ Taatou e illoa maa naa Loo ra a e taukalleka ki mee maa naa Loo naa e tautaritonu ina. ⁹ Taatou e illoa hoki maa naa Loo ra a ni see kaumai maa naa tama e sosorina taukalleka, sei. Naa Loo ra a ni kaumai are maa naa tama e hakallika see llono taratara, naa tama haisara see illoa i TeAtua, naa tama see lotu, naa tama e ta naa tammana maa naa tinna laatou, naa tama e ta naa tama, ¹⁰ naa tama e haihuri maa naa aavana aaraa tama, naa taanata e moemmoe maa aaraa taanata, naa tama e huuhuu tama, naa tama e taratara hakallesi aa e taratara kailallao i aaraa tama, aa ma naa tama e hai ki te kau vana te laa see hanotonu ma naa akonaki maaoni TeAtua. ¹¹ Naa akonaki naa e takkoto iloto naa taratara TeAtua te laa nitukua mai ki hakaea nau. Teenaa kote Lono Taukareka e au i TeAtua Te Laaoi.

Te manava laaoi TeAtua i Paul

¹² Nau e taratara hakahiahia i Jesus Christ, te Ariki taatou, iaa Ia nitokonaki mai ki haimahi nau i aku heuna e mee nei. Nau e hiahia iaa Ia emmata maa nau e tau ma ana heuna nei, te nei nau kutukua a Ia ki heheuna nau iaa Ia. ¹³ Niaaina maa nau ni taratara hakallika iaa Ia ka mee pakavaina Ia aa ka sasaakiri iaa Ia imua ra a, TeAtua ni aroha koi iaa nau, ite aa, iaa nau seki lotu are ite saaita naa, teenaa nau ni see iloa i aku vana ni mee naa. ¹⁴ Taku manava ni haaoa peenaa TeAtua taatou ra a ki tana manava aroha, aa nau hoki ni haia a Ia ki lotu maaoni nau iaa Ia aa ki manava laaoi nau i aaraa tama iloto te inoa Jesus Christ. ¹⁵ Te nei ni taratara hakamaaoni te henua hakkaatoa ki hakataakoto ki naa manava laatou: Jesus Christ ni au kite maarama nei no hakassaoria naa tama e mee naa sara laatou. Nau nei kote tama iloo e hakallika i naa tama naa. ¹⁶ Tevana iaa TeAtua ni manava aroha iaa nau, iaa Ia e hiihai maa te henua hakkaatoa kikkite

i naa tiputipu te manava Jesus Christ i ana noho hakalavatoa ma nau, tetama e hakallika inaatama hakkaatoa, aa laatou kuilloa maa laatou hoki e lavaa te lotu iaa Ia ka too te ora e ora hakaoti! ¹⁷ Te henua ki see hakamotu te lotu ka hakanau i TeAtua soko Ia i naa saaita hakkaatoa. A Ia naa kote Ttuku e noho no noho hakaoti, seelavaa te mate aa see kiitea! Amen.

¹⁸ Timothy, taku tama. Nau kukauatu naa akonaki nei ki takkoto iaa koe. Naa taratara nei e hanotonu ma naa taratara naa pure TeAtua nimee iaa koe imua. Tautari ki naa taratara nei ki see mataku koe te tuu atu ki naa tisa hakalellesi naa. ¹⁹ Koe ki lotu tonu ki TeAtua aa too hakataakoto ki maarama. E mee aaraa tama ku see tautari ki naa hakataakoto laatou, teenaa te illoa laatou i TeAtua raa ku sei hakaoti. ²⁰ Himenius laua ma Alexander e ffai i naa tama naa. Te takarua naa ku oti te kauake nau ki Satan, teenaa ki mee pakavaina laua aa laua ku kaaoti te taratara hakalellesi i TeAtua.

2

Naa sosorina te lotu

¹ Taku mee mua e mee atu raa, teenaa kootou ki kauake ki TeAtua ite vasi naatama hakkaatoa niaa kootou e kainoo, naataku kootou, naataku kootou ite vasi aaraa tama, aa naa taratara hiahia kootou; ² kootou ki taku i te vasi naa tuku ma naa tama hakamaatua, teenaa ki noho hakaraaoi taatou ka meeme hakapaa aa ki lotu tonu taatou i TeAtua ma te tiputipu e taukareka. ³ Teenei kote ara e taukareka te laa e hiihai i TeAtua, Ttama e hakasao taatou. ⁴ TeAtua e hiihai maa naatama hakkaatoa ki hakassaoria aa ki oomai no illoa i tana hakamaaoni. ⁵ Ite aa, ite laa se Atua koi tokotasi, aa TeAtua ma naa tama hakkaatoa ite maarama nei e hakapaaria te tama tokotasi, teenaa ko Jesus Christ, ttama te kerekere nei, ⁶ ttama ni hookii tana ora ki hakasao te henua hakkaatoa i naa mahi te haisara. Teenei te mee TeAtua ni hakailoa mai i tana saaita ni vana maa e taukareka, maa Ia e hiihai maa te henua hakkaatoa ki hakassaoria, ⁷ Aa teenei kotaku vana ni heunatia mai ma se aposol aa ma se tisa naa tama naa henua sara, teenaa ki hakaea naa taratara i te lotu maaoni. Nau e taratara atu maaoni iloo; nau see hakareeresi!*

⁸ Inaa saaita katoa naatama te lotu ekkutu no lotu raa, nau e hiihai maa naa taanata raa ki taku; teenaa ko naa taanata e lotu maaoni i TeAtua te laa e lavaa tessau naa rima laatou ma naa manava seellau teloto aa see hakatautautama. ⁹ Nau e hiihai hoki maa naa haahine raa ki see hakatiloto ki naa hekau laatou e hakao, aa laatou hoki ki see firiffiri naa lauru laatou

* 2.7 2 Tim 1.11

ka hailaakei ki te kau pini e makilakkila sara ka hakao ki naa hekau e taavi mmaha.*¹⁰ Naa haahine raa ki hailaakei are naa tinotama laatou ki naa sosorina e taukalleka.¹¹ Naa haahine raa ki nnoho seemuu ka hakannoo ki illoa laatou.¹² Nau seehihai maa naa haahine raa kittuu no akonaki naa tama telotu, aa maa laatou ki mee ni vana hakamaatua i aruna naa taanata; laatou ki nnoho seemuu koi.¹³ I te aa, TeAtua ni penapena i Adam imua, ki oti raa penapena iloo i Eve.*¹⁴ Aa teelaa seai ko Adam raa nilavaa te hakarereesia Satan; teelaa ko te ffine are raa nilavaa te hakarereesia no hakasara te Loo TeAtua.*¹⁵ Tevana iaa TeAtua ma ki hakasaoria a Ia naa haahine raa i laatou naa e hahannau mai naa tamalliki, aa ki mee hoki maa naa haahine raa elotu maaoni iaa Ia, e manava laaoi iaaraa tama, aa e mallama naa ora laatou ka ttonu naa sosorina laatou.

3

Naa tama hakamaatua i te lotu

¹ Teenei setaratara maaoni iloo: ttama e oti manava ki noho hakamaatua ia i telotu raa, teenaa kottama e kaimanako iloo kite heuna elasinnaa.² Te tama hakamaatua telotu raa kiseai iloo sessara ia ia ia aa ia ia ki noho tonu ma te aavana tokotasi; ttama naa ki maarama tana hakataakoto inaa saaita hakkaatoa: aia ki illoa te mmata ake hakaraaoi kittonu ana sosorina; te henua ki illoa maa ia setama e taukareka; a ia setama e hakauru naa tama sara kiloto tana hare; a ia setama elavaa te akonaki aaraa tama;³ a ia setama see vvare kite unu vaimmara ka haeeo, aa a ia kitanatalaaoi aa kise kaimanako kite mane.⁴ Ttama naa kilavaa te mmata ake hakaraaoi ki tana haanauna, aa ana tamalliki raa killono ianataratara kameemee hakaraaoi ia ia ia.⁵ Ki mee maa setama see iloa te mmata ake hakaraaoi ki tana tino haanauna, ttama naa ma kilavaa peehea te mmata ake ki naa tama elotu i TeAtua?⁶ Ttama hakamaatua naa kimatua iloto telotu, teenaa ki see huri a ia no ahu itana heuna naa aa ia raa kutuku haeeo ina TeAtua, pee ko Satan ni haia TeAtua.⁷ Ttama naa ki ilotia naa tama see lotu raa maa ia setama e taukareka, teenaa ki see lave ia inaa vana hakallika Satan ka hakanaparia a ia.*

Naa tama e heheuna i te lotu

⁸ Naa tama hoki e heheuna tokonaki ki naa heuna telotu raa ki ilotia ma nitama esosorina taukalleka; naa tama naa kisee hakavaarea te unu vaimmara aa laatou ki see kaimannako kite mane.⁹ Naa tama naa kitaaohi peenaa ki naa taratara hakamaaoni iloo telotu,

teelaa ni hakaarina ake kilaatou, ma te hakataakoto e maarama. ¹⁰ Naa tama naa ki haateria imua, aa ki mee maa naa tama naa see hai sara, tiake naa tama naa ki mee naa heuna naa. ¹¹ Naa aavana naa tama naa hoki nitama esorina taukalleka. Naa haahine naa ki see tupetupetama, aa laatou ki atammai kattonu i naa vana katoo laatou e mee. ¹² Ttama e heheuna tokonaki ki naa heuna telotura ki noho tonu ma tana aavana tokotasi, aa aia kilavaa te mmata ake hakaraaoi iloo ki tana haanauna ma ana tamalliki. ¹³ Naa tama e mee hakaraaoi iloo naa heuna telotura, aaraa tama ma kittoka atu kilaatou ma nitama hakamaatua, aa naa tama naa ma kilavaa te taratara see kkapo maa laatou e lotu i Jesus Christ.

Naa vana huu te lotu

¹⁴ Nau e sissii atu te pas nei peenei, tevana iaa nau e tokatoka koi ki hanatu vave nau no mmata iaa koe. ¹⁵ Aa ki mee maa nau see vave hanatu, aku taratara iloto te pas nei ma ki hakaari atu te tiputipu taatou, te haanauna TeAtua, ki taao hi, i taatou nei ko te kanohenua TeAtua, ttama e ora hakaoti. Taatou nei ko te pou hakamaatua e saapai ake ki te hakamaaoni TeAtua. ¹⁶ See hai tama e lavaa te huu maa ia see iloa i naa takkoto hakamaatua naa vana huu telotu taatou nei:
Christ ni haanauria mai pee ko naa tama te maarama nei,
A Ia ni hakailotia mai TeAitu Tapu ma se tama e tonu,
aa naa ensol raa ni kkite iaa Ia.
Ttama naa ni tarataraina ki naa kanohenua hakkaatoa,
aa naa tama hakkaatoa iloto te maarama nei ni lotu kiaa Ia,
ki oti raa a Ia ku toa TeAtua ki te lani.

4

Naa tisa hakallesi

¹ TeAitu Tapu raa e taratara hakaraaoi iloo maa ki muri aaraa tama ma kiffuri no see lotu ki TeAtua; naa tama naa ma ki hakannoo ki naa aitu hakallesi ka tautari ki naa akonaki naa tippua. ² Naa akonaki peenaa e ssura i naa tama e kaikailua aa e taratara kailallao; teenaa ko naa tama e mmate naa hakataakoto laatou, e mee ma e tuunia ki te katana e vvela. ³ Naa tama naa e akonaki te henua maa te avvana raa e sara, aa ma naa tama raa ki mattino naa kaikai laatou ekkai aa naa kaikai laatou ki see kkai. Tevana iaa TeAtua ni penapena naa kaikai naa ki kaina naa tama e hakataakoto tonu kiaa Ia teelaa ku oti te illoa i te hakamaaoni, teenaa naa tama naa maraa e taku hakahiahia imua ite saaita laatou ekkai. ⁴ Naa mee hakkaatoa TeAtua ni penapena raa e taukalleka; see hai mee e hakallika, tevana iaa naa mee hakkaatoa taatou e too raa, taatou kitoo kataku hakahiahia i TeAtua, ⁵ ite aa,

i naa kaikai naa e hakatapuria tetaratara TeAtua aa ma naa taku taatou kiaa Ia.

Te tama e heheuna taukareka i Jesus Christ

⁶ Ki mee maa koe e hakaea ake naa taratara nei ki naa tama elotu, teenaa koe e heheuna maaoni iloo i Jesus Christ, i too ora e tipu ake ma naa taratara maaoni te lotu aa koe e tautari ki naa akonaki maaoni. ⁷ Koe see hakannoo atu ki naa kkai hakallesi naa tama naa, teenaa seai ni taratara maaoni. Anaana koe ki tautari koe ki te tiputipu TeAtua. ⁸ Ttama e hakamaamaa raa e mee ki taukareka tana haitino, aa ttama e tautari peenaa ki te tiputipu TeAtua iaa e mee ki taukalleka te kau vana iaa ia. I te aa, te tiputipu naa e hakasura te ora maaoni i te ssao nei aa i te ssao imuri. ⁹ Te nei se taratara maaoni iloo te henua e tau ki hakataakoto kiloto naa manava laatou. ¹⁰ Taatou e taasuki ka heheuna hakappuru iloo, i te aa, i taatou e taao hi manava i TeAtua, ttama e ora hakaoti. A Ia naa ko te Tama e hakasao te henua hakkaatoa, e mua ki naa tama elotu.

¹¹ Koe ku kauatu naa taratara akonaki nei. ¹² Koe ki see mee ma ki ttoka atu naa tama maa koe se tamavare koi, ma iaa koe se tama taane koi; tevana iaa, mee kikkite naa tama elotu raa i te ttonu ootarata, i oo sosorina taukareka, i too manava laaoi iaaraa tama, i oo hakannoo ki naa taratara TeAtua, aa i te matahua too ora, ka tautari naa tama naa iaa koe. ¹³ I taku saaita seki hanatu are raa, koe ki pauppau atu naa taratara te Laupepa Tapu raa ki naa tama telotu, aa koe ku hakaea ka akonaki atu naa taratara TeAtua ki naa tama naa. ¹⁴ Koe see tiiake te heuna TeAitu Tapu TeAtua ni kauatu kiaa koe i te saaita naa pure TeAtua raa ni taratara iaa koe ka oo atu naa tama hakamaatua telotu raa no hakapiri atu naa rima laatou ka taku iaa koe. ¹⁵ Taaohi ka tautari peenaa lokoi ki naa taratara nei, teenaa kikkite te henua hakkaatoa i naa tipu ake too ora iloto telotu. ¹⁶ Mmata lokoi kittonu oo sosorina aa ma oo akonaki e kauake ki te henua, aa koe ku tautari lokoi ki aku taratara ni kauatu kiaa koe. Ki mee maa koe e mee peenaa, teenaa koe ma ki hakasao iaa koe hakapaa ma naa tama e hakannoo kiaa koe.

5

Te tiputipu ki hakasura ki naa tama e lotu

¹ Koe see hurihuri haaeo ki te tanata e matua; taratara hakaraaoi atu pee koi-ootaratara hakaraaoi kitoo tino tamana. Aa naa tamataane raa ki haia a koe ma ni taaina aau. ² Naa haahine e mattua raa ki haia a koe ma ni tinna, aa naa tama ffine raa ma ni kave aau, teenaa ma te hakataakoto e tonu.

3 Mmata ake hakaraaoi ki naa puruna, i teenaa nitama e nnoho koi soko laatou. 4 Tevana iaa ki mee maa te puruna raa e mee ana tamalliki, sei e mee ana mokopuna, teenaa te mee mua raa, naa tama naa ki illoa i naa heuna laatou ite vasi te lotu, teenaa ki mmata hakaraaoi ki naa haanauna laatou ki suia naa maatua ma naa tippuna laatou. Ite aa, i teenaa ko te tiputipu e hiihai ai TeAtua. 5 Te puruna e noho soko ia lokoi, see hai tama e mmata ake kiaa ia raa, e taaohi manava i TeAtua ka takupeenaa ki TeAtua ite poo ma te ao ki tokonaki ake kiaa ia. 6 Te puruna e hai huri raa iaa ku oti te mate, niaaina maa ia koi ora ite saaita nei. 7 Kauatu naa akonaki nei ki naa tama naa, ki see tarataraina naa tama naa maa laatou e mee naa sara laatou. 8 Tevana iaa ki mee maa se tama see mmata ake hakaraaoi ki ana hareakina, peela ma ko tana tino haanauna raa, ttama naa ku tiiake telotu. Te tiputipu naa tama peenaa e hakallika iaa i naa tama see lotu.

9 Ki mee maa te puruna raa seki tae ki te mataono ana setau, koe see hakatuuria tana inoa ki te laupepa naa puruna kootou ki tokonaki. Te puruna raa se tama ni noho tonu lokoi ma tana aavana tokotasi. 10 Aa te henua ki illoa maa ia se ffine esosorina taukareka; ni anaana hakaraaoi ana tamalliki ka hakauru te lopo tama sara ki loto tana hare; ni huihui peenaa naa ororo vae aaraa tama telotu, nitokonaki ki naa tama essara naa vana laatou, aa e anaana ki sosorina taukareka ia.

11 Tevana iaa koe see hakatuuria a koe naa inoa naa puruna koi tama ffine, ite aa, ite saaita naa puruna naa ma ki ttuu naa huru laatou ki avvana raa, Christ ma ki tiiake laatou. 12 Teenaa naa tama naa ma ki ssara imua naa karamata TeAtua, i laatou ni see tuku ki naa pureppure laatou ni mee maa Christ imua. 13 Naa tama naa ma ki matanaennae ka hakataka ki naa hare katoo no tupetupe iaaraa tama aa ka usuusu tama; laatou ma ki sassare ka tarataraina laatou naa vana teelaa e hakallika tetatararina. 14 Teenaa nau e hiihai maa naa puruna koi tama ffine raa ki avvana no mee ni tamalliki maa laatou aa no mmata ake hakaraaoi ki naa hare laatou, ki see mee ni taratara hakallika te tama e tautau haaeo ma taatou raa itaatou. 15 Ite aa, iaaraa puruna ku oti te tiiake laatou Christ no tautari ki Satan. 16 Aa ki mee se ffine telotu ettaka naa puruna itana haanauna, aia ki mmata ake ki naa puruna naa, ki see maanatu ia maa te lotu raa ki anaana hoki ki naa puruna naa. Teenaa ki anaana tonu telotu raa ki naa puruna ettaka lokoi soko laatou.

17 Naa tama hakamaatua telotu teelaa e heheuna hakaraaoi raa ki tauia hakaraaoi iloo i naa heuna

laatou naa, teenaa ko naa tama e heheuna hakappuru iloo inaa hakaeta laatou te Lono Taukareka ka akonaki laatou te henua inaa taratara TeAtua. ¹⁸ Te Laupepa Tapuraa e taratara peelaa, “Kootou see saitia kootou te maaisu te purumakau raa itana saita e repurepu naa hua naa wit raa ma ki maffana naa hua raa inaa penu laatou” aa e taratara hoki peelaa, “Te tama e heheuna raa kitauia iana heuna naa.”^{*} ¹⁹ Kimee maa setama hakamaatua te lotu e taakina atu ma ki hakatonutonusia ma ia ia e mee ana sara, e tau iloo maa te takarua sei maa nitama e tammaki ki kkite maa te tama hakamaatua naa ni mee ana sara, kilavaa kootou te hakatonutonu ttama naa. Aa ki mee see haitama nikkite, kootou ki see hakannoo atu ki naa taratara naa tama ni mee atu naa.^{*} ²⁰ Nutua naa tama e ppena naa haisara raa imua naa karamata te henua, teenaa ki kkite aaraa tama aa ku mattaku hoki.

²¹ Nau e mee atu kiaa koe imua naa karamata TeAtua ma Jesus Christ, aa ma naa ensol TeAtua. Tautari lokoi ki aku taratara e kauatu nei, tevana ia koe ki sei iloo ki hirihiri ma ni tama aa e fifai aa ma ni tama aa see fifai, i too saita e mee oo vana naa. ²² Koe ki sei iloo ki hakavave te hakappiri oo rima ki aruna se tama no hakatapuria ki haia naa heuna TeAriki. Koe see mee ma ki lave koe i naa haisara naa tama naa; mee ki matahua too ora.

²³ Koe see mee maa koe ki unuunu koi naa vaiua; koe ki mmiti hakamaarie ni wain ki tokonaki ake ki taukareka too manava i aa koe maraa e maki.

²⁴ Naa haisara aaraa tama e hakatii maarama mai, teenaa TeAtua ku oti te hakatonutonu naa haisara naa tama naa; naa haisara aaraa tama ia ma ki ilotia imuri. ²⁵ Peelaa hoki, naa sosorina e taukalleka raa e hakatii maarama mai, aa naa sosorina see ilotia maaoni raa ia ma ki see lavaa te huuina.

6

¹ Naa tama elotu te laa e heheuna poe raa, ki mmata hakaraa o iloo ki hakannoo laatou ki naa hakamau laatou, teenaa ki see taratara hakallikaina te inoa TeAtua aa ma naa akonaki taatou e kauake ki te henua. ² Naa poe e mee naa hakamau laatou elotu raa ki see mannatu maa teenaa nitaaina aa ma ni kave koi laatou, aa maa laatou ku see mattaku i naa hakamau laatou naa. Sei. Naa heuna laatou e mee maa naa hakamau laatou naa ki taukalleka ia, i te aa, inaa heuna laatou naa e tokonaki hoki ki naa tama e lotu laatou hakapaa.

Naa akonaki hakallesi

Koe ki akonaki ka hakaeta naa taratara nei. ³ Te tama e akonaki ni taratara ekkee ma aku taratara ni kauatu, aa

^{*} 5.18 Deut 25.4; Mt 10.10; Lk 10.7 ^{*} 5.19 Deut 17.6; 19.15

e taratara sara maa naa taratara maaoni taatou Ariki, Jesus Christ, aa ma naa taratara telotu taatou raa, ⁴ ttama naa e ahuvvare ka sei iloo tana vana tokotasi e iloa. Ttama peenaa emee tana maanatu hakallika ki hakatautau ka heatu ma aaraatama, teenaa maa laatou e iloa i te hakataakoto naa taratara TeAtua. Teenaa kote mee e hakkoro te manava ssano, naa heatuna, te pukua saakiri, aa te maanatu hakallika iaaraa tama. ⁵ Naa tama naa maraa ehakkoro lokoi naa vana hakallika, teenaa inaapisouru laatou evvare hakaoti aa te hakamaaoni TeAtua ku see takoto hoki iloto naa manava laatou. Laatou e mannatu maa te lotu raa se ara e mee ki hai mane laatou.

⁶ Teloturaa maaoni emee tetama ki hai mee, teenaa ki mee maa ttama raa e maanatu maa ia e tau ma ana mee e noho ma ia. ⁷ Se aa taatou ni toomai ki te maarama nei? Sei iloo! Se aa taatou ma ki too i te maarama nei? Sei iloo! ⁸ Ki mee maa taatou e hai kaikai ma naa hekau, naa mee naa e tau ma taatou. ⁹ Naa tama e fifai maa laatou ki hai mane raa ma ki usuhia no hakavaarea i naa mee vvare ma naa mee hakallika laatou ekaimannako, teenaa ko naa mee ma ki oti ku ssara hakallika iloo laatou. ¹⁰ I te aa, te kaimanako ki te mane raa, teenaa se tahito te kau vana e hakallika. E mee aaraa tama, teelaa ni kaimannako iloo maa laatou ki hai mane, ku see lotu i Christ. Naa manava naa tama naa ku hakallika hakaoti i naa nnoho hakaaroha laatou.

¹¹ Timothy, koe setama TeAtua. Hakataha ki see lave koe i te tiputipuna, aa koe ku tautari ki te tiputipu etonu aa etaukareka, tautari ki te tiputipu TeAtua e hiihai, hakataakoto tonu iaa Ia, manava laaoi i telaa tama, noho hakalavatoa, aa koe ku meemee hakaraaoi aaraa tama. ¹² Taaohi kimau toomanava i Christ, aa koe ku mee kitoa koe te ora e ora hakaoti. Koe ni arumia TeAtua itoo saaita nitaratara imua telopotama maa koe elotu iaa Ia, teenaa kitoo koe te ora nei. ¹³ Nau evanaatu kiaa koe imua naa karamata TeAtua, te Tama e hakaora naa mee hakkaatoa, aa imua naa karamata Jesus Christ, te Tama nituu notaratara seaa ehakamaaoni imua Pontius Pilate.* ¹⁴ Hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara e kauatu nei aa koe ku taaohi peenaa iloto too manava ki tae ki te aso taatou Ariki raa ma ki hakasura iho. ¹⁵ Tana saaita ma ki hakasura iho raa ma ki hanotonu ma tana aso ni tukua TeAtua, te Tama tokotasi etapu aa e noho hakamaatua iaruna naa tama hakkaatoa, te Tuku naa tuku, aa TeAriki naa ariki. ¹⁶ TeAtua soko Ia see lavaa iloo te mate; a Ia e noho iloto te maasina teelaa see lavaa te tamavare te hakataupiri atu. Sei iloo setama ku oti te kite iaa Ia, aa see haitama hoki ma ki oti ku kite iaa Ia. Te henua ki hakanau i TeAtua i naa saaita hakkaatoa! Amen.

* 6.13 Jn 18.37

¹⁷ Vanaatu ki naa tama hai mane i te ssao te maarama nei ki see ahu. Naa tama naa ki see taaohi manava ki naa mee teelaa ki otiki koi ku seai, pee ko naa mane laatou. Laatou ki taaohi manava i TeAtua, te Tama e hookii mai te kau mee hakkaatoa ki fiafia taatou. ¹⁸ Vanaatu ki naa tama naa ki mee naa mee e taukalleka, ki hakasura te kau tiputipu e taukalleka, ki kaimallie, aa ki tanatana ki vaevae naa mee laatou ma aaraa tama. ¹⁹ Ite ara nei raa, naa tama naa ma ki hakatau ake naa tuuhana laatou ki tokonaki ki laatou imuri. Aa teenaa naa tama naa ma ki too te ora maaoni.

²⁰ Timothy, mmata ake hakaraaoi ki naa mee ni kauatu ki takkoto iaa koe. Hakataha i naa tama e maaisu hakallika, e heheatu i te mee aaraa tama e hai ma se "iloo maaoni". ²¹ E mee aaraa tama e hai maa laatou e ttaka ma te iloa naa, teenaa ni see illoa ai laatou i te ara te lotu.

TeAtua ki mmata ake hakaraaoi iloo ki kootou.

2 TIMOTHY

SSOA TE PAS PAUL KI TIMOTHY TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tessoa te Pas Paul ki Timothy e mahi ki naa akonaki Paul ki Timothy, i Timothy se tamataane koi e heheuna hakapaa laaua. Te tahito taratara i te pas nei raa, teenaa Timothy ki heheuna hakalavatoa, niaaina maa aaraa tama e ffuri atu no mee pakavaina a ia. Timothy e akonakina ki sare hakaea a ia peenaa kite henua inaatiputipu Jesus Christ; a ia ki tautari ki naa akonaki maaoni te Lono Taukareka aa ma naa taratara te Laupepa Tapu, aa niaaina maa ia ettiri i te kau haae raa, a ia kimee ana heuna ma setisa aa ma setama e hakaea naa taratara TeAtua.

Paul e hakaapo ake ki see hakauru atu Timothy ki naa tama “e nnoho ka hakatauttau ki naa taratara vvare laatou” (2.23) teelaa ma ki oti koi ku nnoho hakallika naa tama e hakannoo ki laatou.

Teenaa Timothy e hakaarina ake inaa sosorina Paul, teenaa ko i-naa takoto tana lotu i TeAtua, i ana taka seemuu, i tana manava laaoi, i ana noho hakalavatoa ma naa haae, aa i ana mee pakavaina ka hakallono isu.

Naa takoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Naa taratara hakahiahia 1.3—2.13

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo 2.14—4.5

Ttiputipu i te noho Paul 4.6–18

Naa taratara hakaoti 4.19–22

¹ A nau Paul, se aposol Jesus Christ i te hiihai TeAtua. Nau ni heunatia mai TeAtua ki hakaea nau i te ora maaoni taatou makitoo kimee maa taatou ennoho hakapaa ma Jesus Christ.

² Taku tama, Timothy. Nau e llee taku manava iaa koe.*

Nau etaku maa telaaoi, te manava aroha, aa ma te noho laaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki noho ma koe.

Paul e taratara hakahiahia

³ Nau e hakahiahia i TeAtua te Tama e heheuna ai nau ma te hakataakoto e maarama, e mee pee ko aku tippuna imua. Nau e maanatu atu kiaa koe ite poo ma te ao, i aku taku ki TeAtua iaa koe. ⁴ Nau e maanatu ake iloo i oo tuu ka tani ite saaita taaua nimavvae, te nei e hiihai iloo nau maa nau kihanatu nommata iaa koe, ki hiahia nau. ⁵ Nau e iloa maa koe setama elotu hakaraaoi iloo, e mee pee kotoo tippuna Lois aa kotoo tinna, Iunis. Aa nau

* 1.2 Acts 16.1

e iloa maa koe koi taaohi ki tolotu naa. ⁶ Teenei ko taku vana e hiihai maa koe ki heheunatia koe naa mahi TeAtua ni kauatu kiaa koe itaku saaita ni taku ka hakapiri aku rima i aruna too pisouru. ⁷ I te aa, TeAitu Tapu ni kaumai TeAtua ki taatou raa ni see kaumai ma ki kiri mattaku taatou, seai. Taatou e haaoa TeAitu Tapu raa ki haimahi taatou, ki manava laaoi taatou i aaraa tama, aa ki mmata ake hakaraaoi taatou ki naa sosorina taatou.

⁸ Koe ki see napa te hakaea ake ki aaraa tama i naa tiputipu TeAriki taatou. Nau ni ponotia kiloto te hare karapusi iaa nau elotu i Ttama naa, teenaa koe ki see napa iaa nau. Taaua ki hakallono isu hakapaa i naa hakaea taaua te Lono Taukareka, i TeAtua ma ki tokonaki mai ki taaua. ⁹ Taatou ni hakasaoria no kannaatia TeAtua ki mee taatou ma ni tama aana. See mee maa i naa mee taukalleka taatou ni mee, seai. Teenaa ko na tiputipu tana hakataakoto ma tana manava aroha i taatou. TeAtua ni takoto tana manava aroha i taatou imua iloo. ¹⁰ Aa teenei taatou ku hakailotia TeAtua i te manava aroha naa, teenaa ko te hakasura iho ana Jesus Christ, Ttama e hakasao taatou. Ttama naa ku oti te seua a Ia naa mahi te mate no hakailotia a Ia te ora e ora hakaoti raa ki te Lono Taukareka.

¹¹ Nau nitukua TeAtua ki heheuna nau ma se aposol aa ma setisa ki hakaea te Lono Taukareka nei. ¹² Teenei nau e hakallono isu raa ko naa mee nei. Tevana iaa nau see napa, i te aa iaa nau e iloa hakaraaoi iloo itaku tama e taaohi manava ai. Nau e iloa maa Ia elavaa te roorsi hakaraaoi iloo ki taku ora no tae ki te aso hakaoti.

¹³ Taaohi ki naa taratara maaoni teelaa ni kauatu nau kiaa koe, aa koe ku tautari ki naa taratara naa. Taaohi ki too lotu naa aa koe ku manava laaoi i telaa tama i taatou e nnoho hakapaa ma Jesus Christ. ¹⁴ Iloto naa mahi TeAitu Tapu teelaa e heheuna iloto taatou, koe ki taaohi ki naa mee e taukalleka teelaa ni kauatu ki roorsi koe.

¹⁵ Koe ku oti te iloa maa nau ku oti te tiiake Figelus laaua ma Hermosenes, aa ma naa tama hakkaatoa telotu iloto Asia.

¹⁶ Nau e taku maa TeAriki ki aroha i te haanauna Onesiforus, iaa nau ni hakahiahiaria ttama naa i te lopo saaita. Ttama naa ni see napa maa nau e moe i te hare karapusi, ¹⁷ aa i tana saaita lokoi ni tae mai ki Rome raa, a ia ni ssee no lave iloo iaa nau. ¹⁸ Nau e taku maa TeAriki ki aroha iaa ia i te aso hakaoti. Koe e iloa hakaraaoi iloo i naa vana ttama naa ni mee kiaa nau i Epises.

2

Naa tiputipu te soldia maaoni Jesus Christ

¹ Takutama. Koe kitaka haimahi, iteaa, iTeAtua makiaroha itaaua, itaaua ennoho hakapaa ma Jesus Christ. ² Too naa akonaki nilono koe iaku hakaeta imua telopotamaraa nokauake kiootama eilloa maa elotu maaoni, teenaa kioo naa tama naa no akonaki aaraa tama hoki.

³ Hakalavatoa te hakallono isu hakapaa ma maatou, ki mee koe ma sesoldia maaoni Jesus Christ. ⁴ Tesoldia etaa itettaura e hiihai maa tana hakamaura ki hiahia iaia, teenaa ttama naa seeuru kinaavana te henua emee. ⁵ Ttama etere notoa aia te haivaraa seelavaa te toa aia naa hekau ki mee maa ttama naa see hakannoo ki naa taratara inaa ffuro te haiva. ⁶ Te tama ni mate hakaoti iana heheuna itana verena raa, teenaa kottama ma ki too te tuuhana mua inaa kaikai ma ki vasi. ⁷ Hakataakoto hakaraa oi iloo i aku taratara e kauatu nei, i TeAriki ma ki tokonaki atu ki iloa hakaraa oi koe inaa mee nei.

⁸ Koe ki seessiri maa Jesus Christ setama ite manava David, aa maa Ttama naa ni hakamasikeria TeAtua i te mate. Teenei te Lono Taukareka e hakaeta ai nau. ⁹ Nau nei ku hakallono isu ka saisaitia kinaa seni pee ko na tama e kailallao, iteaa, iaana nau e hakaeta te Lono Taukareka. Tevana ia naa taratara TeAtua raa seelavaa te saisaitia ki naa seni. ¹⁰ Nau e noho hakalavatoa ma te kau haeeo nei ki lavaa te hakasao Jesus Christ naa tama ni hakamaatinoria TeAtua, ki nnoho hakaoti naa tama naa ma TeAtua. ¹¹ Teenei ni taratara maaoni:

“Ki mee maa taatou ni mmate ma Jesus, taatou ma ki ora maa Ia.

¹² Ki mee maa taatou elavatoa tennoho peena ma naa haeeo,*

taatou hoki ma ki nnoho no tuku maa Ia.

Aa ki mee maa taatou e taratara maa taatou see illoa ia Ia, teenaa a Ia hoki ma ki taratara maa Ia see illoa i taatou.

¹³ Ki mee maa taatou e ffuro no tiiake Ia,

A Ia ma ki see hano no tiiake taatou,

iteaa, iaana see lavaa te hakareeresi kiaa Ia soko ia.”

Ttama TeAtua e hiihai i ana heheuna

¹⁴ Hakahekahe atu te taratara nei ki naa tama kootou. Hakaapo atu kilaatou imua naa karamata TeAtua ki kaaoti laatu te hakatauttau inaa taratara laatu e illoa. See haivana e taukareka ma ki sura inaa nnoho naa tama naa ka hakatauttau peena. Teenaa naa tama ettuu kallono raa ma ki ffuri no mee kinaavana iloo e hakallika. ¹⁵ Heheuna hakappuru ki hiahia TeAtua ia koe, emee ma setama see napa iana heuna, aa e akonaki tonu naa taratara ite hakamaaoni TeAtua. ¹⁶ Hakataha inaa tama ennoho ka hai taratara ki naa taratara vvare ma naa taratara hakallika. Naa tama e hakauru atu no hai

* 2.12 Mt 10.33; Lk 12.9

ki naa taratara peenaraa, te tiputipu TeAtua raa e hano koi no seai i laatou. ¹⁷ Naa akonaki naa tama naa e mee pee ko te para i te haitino te tama e hanake nolasi. Te takarua ni akonaki te henua inaa taratara peenaraa, teenaa ko Himenius laaua ma Filetus. ¹⁸ Takarua naa ku see ttaka ki te ara te hakamaaoni TeAtua no mee aaraa tama te lotu ki see taaohi manava i TeAriki. Laaua e hai maa naa tama e mmate raa kunaa hakamassikeria are TeAtua no ora. ¹⁹ Niaaina maa naa tama naa e hai ki naa taratara laatou naa raa, te hakamaaoni TeAtua raa etuu makattau peenaa pee kote pou hakamaatua te hare; aa iaruna te pou raa, naa taratara nei e mmau:

“Te Ariki e iloa maa ko ai ana tama”

aa e sissii hoki maa,

“Naa tama hakkaatoa e hai maa laatou ni tama TeAriki raa ki tiiake naa sosorina e hakallika laatou.”^{*}

²⁰ I loto te hare e lasi raa, e takkoto naa peleti aa ma te kau peesini kato: aaraa mee e ppena ki naa kol ma naa siliva, aa aaraa mee e ppena ki naa laakau ma te pela; aaraa mee etuku ma naa kaikai ellasi aa aaraa mee ia etuku ki kaikai koi ihare. ²¹ Ki mee maa setama e penapena tana ora ki see kerekere i naa vana hakallika naa raa, ttama naa ma ki tukua ki heheuna i naa vana ellasi, i te aa, i tana ora e maarama aa aia e noho tanatana ki hakasura te tiputipu e taureka.

²² Koe see kaimanako ma ki haia a koe naa vana hakallika naa tama taane raa e fifai. Tautari ki te tiputipu etonu, aa koe kilotu peenaa i TeAtua, manava laaoi i aaraa tama, aa koe ku noho hakaraaoi ma naa tama hakkaatoa, aa kootou, hakapaa kato ma naa tama emataffua naa ora laatou raa, ku kannaa ki TeAtua ki tokonaki kilaatou. ²³ Koe see hakauru atu ki naa tama e noho ka hakatauttai ki naa taratara vvere laatou, inaa tama naa ma ki oti koi ku heatu. ²⁴ Te tama e heheuna maa TeAriki raa see iloa te hakatautau maa telaa tama. Aia ki manava laaoi ki naa tama hakkaatoa, i teenaa ko naa tiputipu te tisa e iloa te akonaki ttama aa see iloa teloto. ²⁵ Aia ki taratara hakaraaoi ki hakatonu te hakallika e takoto iloto laaua ma telaa tama, teenaa kihuria te manava ttama naa TeAtua notiiake ana haisara aa kuau no iloa te hakamaaoni TeAtua. ²⁶ Teenaa naa tama naa ma ki atammai no see lavaa te hakavaarea Satan ki tautari ki tana hiihai.

3

Naa vana ma ki ssura i naa aso hakaoti

¹ Koe ki iloa maa e mee naa vana hakallika ma ki ssura i naa aso hakaoti. ² Te henua ma ki anaana koi ki naa tino laatou, e kaimmate ki naa mee laatou, e taratara hikkahi kilaatou, e ahu, e mee pakava telaa tama,

^{*} 2.19 Num 16.5

see hakannoo ki naa maatua laatou, see illoa te taratara hakahiahia itelaa tama, aa e hai ki naa sosorina see ttonu; ³ naa tama naa ma ki see manava laa oi itelaa tama, see manava aroha itelaa tama. Naa tama naa ma ki taratara hakallika itelaa tama, see hakattonu naa sosorina laatou, aa e haao ka hakamattaku. Naa tama naa see fiffai ki te taukareka. ⁴ Naa tama naa ma ki meeme tippua ki naa soa laatou, epuamu, aa e hakatannata; laatou ma ki ffuri no hai ki naa taffao laatou, teenaa laatou ma ki see fiffai ki TeAtua. ⁵ Naa tama naa e hakamatemate iloo maa laatou nitama elotu maaoni, tevana iaa naa mahi maaoni telotura e hakakkeeina laatou. Teenaa koe ki hakattaha inaa tama etiputtipu peenaa. ⁶ E mee aaraa tama ilaatou maraa e uruhia laatou naa hare naa haahine see ttonu e hai huri no tautauhia laatou naa haahine naa. ⁷ Naa haahine naa e mee ki tautari peenaa ki naa akonaki e kauake ki laatou, tevana iaa laatou seai iloo ki oomai no illoa i te hakamaaoni TeAtua. ⁸ Naa tama hakallika naa see fiffai ki te hakamaaoni TeAtua, e mee koi ma ko Janes laaua ma Jambres ni see fiffai ki naa taratara Moses. Naa tama naa see hai nonnono, aa laatou see lavaa te hakataakoto tonu ki se mee. ⁹ Tevana iaa naa tama naa ma ki see ttaka rooroa ma te tiputipu naa, ite aa, te henua hakkaatoa ma ki illoa maa laatou nitama e vware. Teenaa te ara ni sura i Janes laaua ma Jambres.

Naa purepure hakaoti Paul ki Timothy

¹⁰ Tevana iaa a koe, Timothy, ni tautari ki aku taratara, i aku sosorina, aa i taku hakataakoto i te ora nei; koe ni kite i aku hakannoo ki naa taratara TeAtua, i aku taka seemuu, itaku manava laa oi iaaraa tama, aa i aku noho lavatoa ma naa haao, ¹¹ i aku mee pakava ina aa i aku hakallono isu. Koe e iloa inaa vana katoo ni mee iaa nau, i aku mee pakava ina naa tama i Antiok, Aikonium, aa ko Listra. Teenaa nau ni noho hakalavatoa koi ma naa haao naa. Tevana iaa nau nitokonakiria TeAriki Jesus inaa mee naa hakkaatoa. ¹² Naa tama hakkaatoa e fiffai maa laatou ki hakapaa ki Jesus Christ kattonu naa ora laatou raa ma ki mee pakava ina, ¹³ aa te tiputipu naa tama esosorina hakallika ma naa tama esosorina tippua raa ma ki tosi no hakallika iaa. Naa tama naa ma ki hakarereesia laatou aaraa tama, aa laatou hoki e hakarereesia aaraa tama.

¹⁴ A koe iaa kitaaohi ki naa taratara ni kauatu kiaa koe, te laa ni iloa koe maa ni taratara maaoni. I te aa ia a koe e iloa hakaraa oi iloo inaa tama e kauatu naa taratara naa. ¹⁵ Koe ni iloa inaa taratara te Laupepa Tapu, kaamata mai iloo i too saaita koi tamariki. Te Laupepa Tapu raa e lavaa te kauatu te atamai

ki hakasaoria akoe, teenaa iaakoe kuiloa maaoni i Jesus Christ. ¹⁶ Naataratara hakkaatoa etakkoto iloto te Laupepa Tapuraa teenaa nitaratara eoomai i TeAtua. Naa taratara te Laupepa Tapu e akonaki mai ki taatou te hakamaaoni TeAtua aa ki illoa taatou maa niaa essara inaa ora taatou. Taatou e hakatonutonusia naa taratara naa ki haia taatou naa tiputtipu ettonu, ¹⁷ teenaa tetama e heheuna i TeAtua raa ki illoa hakaraa oi iloo i ana huri no mee ki te kau vana e ttonu.

4

¹ Nau ekauatu haimahi taku taratara nei imua naa karamata TeAtua aa imua naa karamata Jesus Christ, Ttama maki hakatonutonu naa tama e ora aa ma naa tama e mmate i tana saaita maki au no noho ma se tuku i tana Nohorana: ² Hakaea peenaa naataratara TeAtua i te kau saaita hakkaatoa, itessao etaukareka aa itessao e hakallika. Akonaki atu hakaraa oi iloo ki naa tama naa ki hakattonu naa sosorina laatou, aa koe ku nutua naa tama e hai ki naa sosorina see ttonu; hakatipuria naa manava naa tama naa ki taaohi peenaa ki naa taratara TeAtua.

³ Kimuri te henua maki see hakannoo ki naa akonaki ettonu maaoni, naa tama naa maki hai ki naa vana laatou e kaimannako. Teenaa naa tama naa maki sessee ni tisa maa laatou soko laatou ki kauake naa akonaki teelaa e fiffai laatou maki hakannoo. ⁴ Naa tama naa maki tiiake laatou naa akonaki maaoni, teenaa laatou maki ffuri are no hakannoo ki naa kkai imua. ⁵ Akoe ia ki mmata lokoi ki maarama too hakataakoto inaa vana kato; koe ki hakalavatoa i oo noho ka hakallono isu ka mee oo heuna ma se tama e hakaea te Lono Taukareka, aa koe ku heheuna hakaraa oi iloo ki maatino koe maa koe se tama e heheuna i TeAtua.

⁶ A nau ia, taku sao ki tiiake taku ora nei ku tae; taku ora e mee maa ku oti te hakaaratia ki TeAtua i aruna te olta. ⁷ Nau ni hai iloo ki aku mahi no hakaoti taku haiva ni tere, teenaa nau nilavaa tetaohi peenaa kitakulotu. ⁸ Aa te nei taku tuuhana raa kutukua mai hakaoti, teenaa kote ora etonu etaka ma TeAtua. Tetuuhana naa maki kaumai TeAriki, Ttama e hakatonutonu te henua, i tana aso maki hakasura mai. Tevana ia teenaa seai maa kotaku tuuhana raa koi, teenaa ko na tuuhana hoki naa tama hakkaatoa e nnoho ka kkana ki hakasura mai a Ia.

Naa tino taratara Paul

⁹ Hakavave ki au koe kiau nau. ¹⁰ Demas ku oti te tere ka tiiake nau no hano ki Tesalonaika, teenaa ia ia ni oti manava ki naa mee te maarama nei. Kresens ni hano ki Galesia, aa Titus ni hano ki Dalmatia.* ¹¹ Luke soko ia e nnoho maaua. Toosaaita e auraa koe kutoomai koe

* 4.10 Col 4.14; Phlm 24; 2 Cor 8.23; Gal 2.3; Tit 1.4

Mark, i aa nau ma ki hakasoa ina ttama naa i aku heuna nei.✠
 12 Tikikus ni heunatia a nau ki hano ki Epises.✠ 13 Too saaita
 e au raa koe ku ppiki mai taku kkaahu makallii ni tiiake
 i te hare Carpus i Troas; ppiki mai hoki aku laupepa, mmata
 ki see tiiake koe naa laupepa e pena ki naa huru naa manu.✠

14 Alexander, te tama e heheuna ma naa katana raa, ni mee
 ana vana e hakallika iloo kiaa nau. Teenaa aia ma ki suia
 TeAriki i ana vana ni mee naa.✠ 15 Koe ki poopootonu
 hakaraaoi iloo ittama naa, i te aa, ttama naa e hai telopo
 taratara iloo maa naa akonaki taatou nei e ssara.

16 Itaku saaita mua ni taakina ki te koti raa, see hai tama
 ni tuu mai no tokenaki kiaa nau; naa tama raa ni ffuro
 katoa iaa nau. Nau etaku maa TeAtua kiaroha
 i naa tama naa! 17 Tevana iaa TeAriki ni pare mai
 no tokenaki kiaa nau, kilavaa nau te hakaea te Lono
 Taukareka katoa raa ki naa tama naa henua sara hakkaatoa;
 teenaa nau ni hakasaoria ki see taia nau no mate. 18 Nau
 ma ki hakasaoria TeAriki i te kau vana e hakallika no toa
 ki tana Nohorana i te lani. A Ia ki hakanauria peenaa i te kau
 saaita hakkaatoa! Amen.

Naa purepure hakaoti

19 Kauatu aku purepure ki Priscilla laaua ma Aquila
 aa ko te haanauna Onesiforus.✠ 20 Erastus ni noho ake
 i Corinth, aa Trofimus ni tiiake nau i Militas i aa ia ni maki.✠
 21 Hakavave ki tae mai koe imua te ssao te saumakallii e lasi.
 Iubilus laatou ma Pudens, Linus, aa ko Claudia e kkave atu
 naa purepure laatou hakapaa ma aaraa tama katoa te lotu.

22 TeAriki ki noho ma koe, aa telaaoi TeAtua kitakoto
 i kootou.

✠ **4.11** Col 4.14; Phlm 24; Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10 ✠ **4.12** Acts
 20.4; Eph 6.21-22; Col 4.7-8 ✠ **4.13** Acts 20.6 ✠ **4.14** 1 Tim 1.20; Ps 62.12;
 Rom 2.6 ✠ **4.19** Acts 18.2; 2 Tim 1.16-17 ✠ **4.20** Acts 19.22; Rom 16.23; Acts
 20.4; 21.29

TITUS TE PAS PAUL KI TITUS TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Titus seai se Jew, tevanaiaa aia nihuri tanamanava nolotu i Jesus Christ. Aia nihano no heheuna hakapaa laua ma Paul inaa heuna telotu *Tepas Paul ki Titus* e sissii kite taupeara etokonaki kiaaia teelaa enoho i Crete. Ttama naa ni hakanohoria aia i te matakaaina naa ki mmata ake ki naa heuna telotu i te kina naa. Te pas nei e takkoto naa tahito taratara e toru.

Te taratara mua raa, Paul e hakaari ake ki Titus i te tiputipu teelaa ki tauhia naa tama hakamaatua i te lotu. Ki oti raa Paul kutaratara ake i te ara Titus ki akonaki naa kaavena iloto telotu, teenaa ko naa taanata mattua, naa haahine mattua (i naa haahine naa ma ki oti ku akonaki naa tama ffine laatou), naa tama taane, aa ma naa poe. Aa te taratara hakaoti raa, Paul e akonaki ki Titus i naa sosorina te tama elotu maaoni. Aia ellasi ana taratara i te tiputipu kilaoi aa kihaisoalaoi ma telaatama; aia ki mmata ki seesura te heaatuna ma te manava haaeo i telaa tama iloto telotu, aa naa tama telotu raa ki meemee hakapaa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1–4

Naa tama hakamaatua telotu 1.5–16

Naa heuna naa kaavena ki mee iloto telotu 2.1–15

Naa akonaki ma te taratara hakaapo 3.1–11

Naa taratara hakaoti 3.12–15

¹ A nau Paul, e heheuna i TeAtua ma se aposol Jesus Christ.

Nau ni hakamaatinoria no heunatia mai ki tokonaki nau ki naa hakatina naa tama TeAtua ni hiri, aa ki illoa laatou i te hakamaaoni e tarataraina telotu taatou, ² teenaa kote taratara e hakatahito i te hakatina kite ora e ora hakaoti. TeAtua see iloa te taratara hakareesi. A ia ni purepure mai i te ora nei imua te mahaa mai ana naa mee hakkaatoa. ³ Aa te nei tana saaita ku hiihai maa te taratara nei e tarataraina. Nau nei ni tukua TeAtua ki hakaia naa taratara nei, aa te nei nau ku hakaia atu i te nei se heuna e kaumai TeAtua, te tama e hakasao taatou.

⁴ Nau e sissii te pas nei kiaa koe, Titus. Koe ku mee ma ko taku tino tama maaoni, i taaua e lotu hakapaa i TeAtua.*

Nau e taku maa TeAtua Tamana ma Jesus Christ ki roorosi hakaraaoi kiaa koe ki noho hakaraaoi koe.

Naa heuna Titus i Crete

* 1.4 2 Cor 8.23; Gal 2.3; 2 Tim 4.10

⁵ Koe nitiiake nau i Crete ki hakatonutonu naa mee telotu ite kinanaa aa kuhakanoho nitama hakamaatua inaa lotu inaa henua naa hakkaatoa. Hakamaarona lokoi ki aku taratara e kauatu nei: ⁶ Ttama e noho hakamaatua raa seai setama haisara. Ttama naa kimee tana aavana tokotasi; ana tamalliki raa kilotu i TeAtua, aa laatou ki llono taratara ka see karamata kkaa. ⁷ Ite tama hakamaatua telotu emmata inaa heuna TeAtua raa, aia kiseai iloo ana sara. Aia kisee hakatanata maa ia setama hakamaatua, see lotoloto nauhie, see unu sara, see haao, aa see kaimmate kite mane. ⁸ Aia setama e hakauru te kau tama kiloto tana hare. Aia setama e hiihai kite tiputipu etaukareka, esosorina taukareka, etautari ki naa taratara TeAtua, aa e iloa te hakatonu ana sosorina sokoia. ⁹ Aia kitauhia aia naa taratara e hanotonu ma naa taratara nikauake TeAtua. Ite ara nei raa aia ma kilavaa te saapai aaraa tama ki naa akonaki maaoni TeAtua. Aia ma ki hakailotia aia naa tama see hakannoo ki ana taratara raa inaa vana laatou e ssara.*

¹⁰ Ite aa, te mee raa ku tammaki naa tama ku see hakannoo ki naa tama hakamaatua. Naa tama naa e taratara vvare ka usuhia laatou aaraa tama ki hakannoo ki naa taratara laatou. Te tiputipu nei e mahi i naa Jew teelaa kuffuri nolotu. ¹¹ Kootou kipuuia kootou naa taratara naa tama naa, itelopo haanauna kuoti te hakarereesia laatou ki naa akonaki see ttonu. Naa tama naa e fiffai koi ma ki tauia laatou. ¹² Teelaa setama haka Crete, setama koi inaa pure laatou, teelaa nimee tanataratara peelaa, “Naa tama i Crete raa nitama maraa etaratara hakallesi. Laatou ekailallao aa ematanaennae ma ko naa manu vao kaittama.” ¹³ Teenei setaratara maaoni. Teenei kote vana etaukareka maa koe kinutua a koe naa tama naa hakaraaoi iloo, kittonu naa hakataakoto laatou, ¹⁴ aa kitiiake laatou naa kkai naa Jew raa ma naa loo naa tama te maarama nei, teenaa ko naa tama ni hakakkeeina laatou te hakamaaoni TeAtua.

¹⁵ Naa mee hakkaatoa e mataffua ki naa tama e mallama naa ora laatou; tevana iaa see hai mee e matahua ki naa tama ekerekkere aa seelotu. Ite aa, naa mannatu naa tama naa ma naa hakataakoto laatou ekerekkere. ¹⁶ Naa tama naa e hai maa laatou e illoa i TeAtua, tevana iaa naa sosorina laatou ekkee ma naa sosorina TeAtua. Naa tama naa elotoffaaeo ite kau tama ka see hakannoo ki naa taratara. Naa tama naa seetau te mee ni vana e taukalleka.

2

Te akonaki maaoni

¹ Koe ki akonaki ake naa taratara e hanotonu ma naa taratara TeAtua. ² Akonaki atu naa taanata mattua raa

* 1.9 1 Tim 3.2-7

ki see unu; laatou kisosorina atammai; laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka; laatou kilotu hakappuru lokoi; laatou ki manava laaoi, aa laatou kinnoho hakalavatoa i naa uru laatou i naa haeo.

³ Peelaa hoki, koe ki akonaki atu naa haahine mattua raa kisosorina laatou ma ko naa haahine ettapu naa ora laatou. Laatou ki see pukua sakkiri ka tupetupe tama; laatou ki see hakavaarea te unu naa vaimmara. Laatou ki akonaki aaraa tama ki sosorina taukalleka. ⁴ Naa tama naa ki hakasura te tiputipu e tonu ki kkite naa tamaa ffine raa i naa sosorina laatou, ki ffuri naa tama naa no hai aavana laaoi i naa aavana laatou, aa ki hai tama laaoi laatou i naa tamalliki laatou. ⁵ Laatou ki fiffai ki te tiputipu e taukareka aa ematahua. Laatou ki illoa te mee naa hare laatou ki taukalleka, aa ki hakannoo laatou ki naa aavana laatou. Laatou ki sosorina peenei ki see ffuri te henua no tuku haeo i naa taratara TeAtua.

⁶ Peelaa hoki, koe ki taratara atu hoki ki naa tama taane raa ki roorosi hakaraaaoi iloo i naa sosorina laatou. ⁷ Ina mee hakkaatoa, koe kisosorina taukareka ki kkite naa tama no tautari. Te saaita koe e akonaki atu ki laatou, koe ki taratara maaoni aa koe ki hakamattoni lokoi oo taratara ekauatu kilaatou. ⁸ Koe ki taratara hakamattoni lokoi ki see lavaa te taumaruu naa tama elotoffaaeo iaa koe. Naa tama naa ma ki nnapa ilaatou ma ki see hai vana e ssara e kkite i naa taratara taatou.

⁹ Naa poe raa ki hakannoo ki naa hakamau laatou ki fiafia naa hakamau laatou naa i naa vana katoa laatou e mee. Naa tama naa ki see sahea laatou naa taratara naa hakamau laatou. ¹⁰ Laatou ki see kailaaraotia laatou naa mee naa hakamau laatou. Laatou ki heheuna hakaraaaoi ki kkite naa hakamau naa maa laatou ni tama e llono taratara. Laatou ki sosorina peenei ki kkite te henua maa laatou e tautari ki naa akonaki TeAtua, te tama e hakasao i taatou.

¹¹ TeAtua ku oti te hakasura iho tana laaoi ki hakassaoria naa tama naa henua hakkaatoa. ¹² Telaaoi naa e akonaki mai ki tiiake taatou te tiputipu see tonu, aa ma naa mee taatou e kaimannako i te maarama nei, aa taatou ki mmata hakaraaaoi i naa sosorina taatou, ki hakattonu naa ora taatou, aa ki tautari taatou kite ora TeAtua i te nnoho taatou i te maarama nei. ¹³ Taatou ki mee peenei i naa nnoho taatou kattari ki tae mai te aso e tapu, teenaa ko te aso te maasina TeAtua haimahi taatou maa Jesus Christ, te tama e hakasao taatou, ma ki hakasura iho ki te maarama nei. ¹⁴ Christ ni mate ki hakasaoria taatou i te kau haeo te maarama nei, aa ki haia naa ora taatou ki mataffua. A Ia ni mate ki mee taatou ma ni tino tama aana teelaa e fiffai ki mee naa vana e taukalleka.✠

✠ 2.14 Ps 130.8; Ex 19.5; Deut 4.20; 7.6; 14.2; 1 Pet 2.9

15 Akonaki atu naa taratara nei ka taratara atu hakamaatua ki naa tama i te kina naa. Hakaapo atu ki naa tama e ssahetaratara, ki see ttoka atu naa tama naa maa koe se tamavare koi.

3

Naa solorina naa tama te lotu

¹ Hakailoa atu ki naa tama i te kina naa ki tuku ki naa vana naa tuku ma naatama hakamaatua. Laatou ki hakannoo ki naa tama naa, aa laatou kimatamata lokoi kisolorina taukalleka laatou. ² Taratara atu kisee taratara haeeo laatou itelaa tama. Laatou ki nnoho hakaraaoi ka haisoa ma aaraa tama, aa laatou ki hakasura te manava laaoi ki te kau tama hakkaatoa.

³ Imua raa taatou hoki ni solorina vvare ka see llono taratara, aa naa vana taatou ni ssara hakkaatoa. Taatou ni hakavaarea te kau vana see ttonu taatou e kaimannako. Taatou nittaka ma naa manava haeeo maa naa manava kailallao. Te henua ni lotoffaeeo i taatou, aa taatou hoki ni lotoffaeeo inaa tama naa. ⁴ Tevana iaa i te saaita te manava laaoi TeAtua, te tama e hakasao taatou, ni hakasura mai raa, ⁵ taatou ni hakassaoria a Ia. Taatou ni see hakassaoria a Ia maa inaa vana taukalleka taatou ni mee. Seai. Taatou ni hakassaoria a Ia i tana manava aroha i taatou. Taatou nei ekaumi naa ora hoo taatou TeAitu Tapu, teenaa taatou e hakaukauria a Ia ki mee taatou ma nitama e hannauria hoo, aa kitauhia taatou te ora hoo. ⁶ TeAtua ni hookii mai hakaraaoi iloo TeAitu Tapu raa iloto naa mahi Jesus Christ, te tama e hakasao taatou. ⁷ Christ e aroha i taatou. Teenaa a Ia ni tokonaki mai ki ttonu naa ora taatou maa TeAtua, teenaa ki tauhia taatou te ora e ora hakaoti te nei etaaria taatou. ⁸ Te nei setaratara maaoni.

Nau hiihai maa koe kitarataraina hakaraaoi iloo naa taratara nei, kianaana naatama elotu i TeAtua raa te hai lokoi ki naa solorina e taukalleka, teelaa ma ki lavaa te tokonaki ki naa tama hakkaatoa. ⁹ Tevana iaa koe ki see hakatautau ki naa taratara vvare. Naa tama naa ma ki hakatere atu naa manava naa tippuna laatou ki vana kootou maa laatou nitama maaoni. Laatou ma ki kauatu te lopo taratara ki heatu kootou no hetaa maa ko ai te tama ikootou e illoa inaa loo Moses. See hai vana ma ki oti ku ssura inaa illoa laatou e ttaka ma laatou naa. ¹⁰ Ki mee se tama e hakkoro ana vana ma ki masseu naa tama te lotu, koe kutaratara atu ki illoa ia maa tanavana emee naa esara. Ki mee aia e hakaahae hoki no mee tanavana naa, koe ku ahe atu hoki no taratara atu kiaa ia. Aa ki mee aia seai iloo ki tiiake te tiputipu naa, koe ku tiiake te tama naa ki hai ana vana soko ia. ¹¹ Kootou kunaa illoa are maa naatama peenaa see tautari ki te ara etonu. Teenaa naa haisara naa tama naa e huri ake maa laatou e ssara.

Naa taratara hakaoti

¹² Taku saaita ma ki heunatia atu nau setama i Artemis ma Tikikus raa, koe ku ssee too ara ki hanake koe kiaa nau i Nikopolis. Nau ma ki hano no noho ite kina naa ite ssao telaki. ¹³ Tokonaki atu ki Sinas, ttama e iloa inaalo, laua ma Apollos. Tokonaki atu kikaatoa naa mee laua e fiffai ki hollau maa laua. ¹⁴ Naa tama i te lotu taatou raa ki see noho vare koi, see heheuna. Laatou ki heheuna ki ssura ni mee maa laatou kilavaa laatou te tokonaki atu ki naa haanauna laatou.

¹⁵ Naatama hakkaatoa ennoho iaanau ite kina nei e purepure atu kiaa koe. Purepure atu kinaa soa taatou e lotu i TeAtua.

TeAtua ki roorosi hakaraaai ki kootou hakkaatoa.

FILEMON TE PAS PAUL KI FILEMON TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Filemon setama hakamaatua itelotu i Kolose, aia emee tanapoe ettapa ma ko Onesimus. Tanapoe naa nitere no mmuni iaa ia no hano iloo nottiri i Paul, emoe ite hare karapusi. Te manava Onesimus ni hurisia Paul nolotu ia i TeAtua. *Te Pas Paul ki Filemon* nisissii ki taratara ake ki Filemon ki haka ahe ake tana poe raa nottaka laaua. Paul e sissii ki Filemon ki haka ari ake i Onesimus ku heunatia atu ia ki ahe atu kiaa ia, aa i te saaita tana poe naa e tae atu raa, Filemon ki mmata ake hakaraa oi kiaa ia. Aia ki see mee koi maa ia ki huri atu no mmata ake hakaraa oi ki tana poe naa maa iaa ia ku aroha ittama naa; a ia ki mmata ake hakaraa oi kiaa ia ittama naa ku mee ma se taina aana iloto te lotu.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1–3

Paul e hakanau i Filemon 4–7

Paul e purepure ake ki Filemon i Onesimus 8–22

Naa taratara hakaoti 23–25

¹ A nau Paul, e sissii atu te pas nei. Nau e karapusi i aa nau e heheuna maa Jesus Christ. Timothy, taatou taina, e noho ma nau i te kina nei.

Nau e sissii atu kiaa koe, Filemon, maaua soa e heheuna hakapaa ma maaua. ² Maaua e sissii hoki te pas nei ki naa tama telotu elotulotu iloto too hare, aa ki maaua kave, Appia, aa ko Arkipus, tetama e heheuna hoki maa Christ.*

³ Maaua etaku maa TeAtua ki mmata ake hakaraa oi ki kootou ki nnoho laa oi kootou.

Te laa oi ma te hakataakoto Filemon i TeAtua

⁴ Filemon, taku taina nei. Aku saaita kato o etaku ki TeAtua raa, nau maraa e maanatu peenaa kiaa koe ka hakanau nau i TeAtua. ⁵ I te aa, iaa nau elono i naa tiputipu too manava laa oi i naa tama kato o TeAtua aa maa i too hakataakoto tonu i TeAriki Jesus. ⁶ Nau e taku maa naa hakataakoto hakapaa taatou i TeAtua raa ki tosi naa illoa taatou i te lopo mee taukalleka TeAtua ma ki kaumai, i taatou elotu i Jesus Christ. ⁷ Taku taina nei, nau e hiahia iaa koe e manava laa oi i naa tama TeAtua. Taku manava e usuhia iloo i o tiputipu. Naa tama telotu ite kina naa e fiafia iaa koe.

Onesimus

* 1.2 Col 4.17

⁸ Teenei ko taku vana ma ki see ppore te mee atu ma se aa a koe ki mee, itaaua emee ma se haanau maaoni iloto te haanauna Christ. ⁹ Tevana iaa, i aa nau e llee taku manava iaa koe raa, teena nau ma ki vasiri atu hakaraaoi koi kiaa koe. Teenei ko nau, Paul, setama e tukua ki haia naa heuna Jesus Christ, aa teenei ku karapusi iaa nau e haia a nau ana heuna. ¹⁰ Teenei nau ku taratara atu i Onesimus. Nau nei kumata maa ia setino tama aaku, i aa ia ni huri no lotu itaku saaita ni haka ake te Lono. Taukareka raa iloto te hare karapusi.* ¹¹ Imua raa aia niseai tanavana etaunai kiaa koe, aa teenei taaua ma ki tokonakina aia i naa heuna taaua.

¹² Nau e llee iloo taku manava ite tama nei, teenei aia ku heunatia atu nau ki ahe atu kiaa koe. ¹³ Nau ni hiihai maa te tama nei ki tauhia a nau ki noho maaua ki tokonaki mai aia ki aku heuna emee ite kina nei, teena ki sui too sao, itaku saaita emoe iloto te hare karapusi. ¹⁴ Tevana iaa, nau see hiihai maa koe e ppuratia a nau ma ki tokonaki mai koe kiaa nau. Teena ko tevana te tama naa ni see tauhia a nau. Nau see hiihai maa nau ki taratara atu maa koe ki mee peela. Seai. Nau e hiihai maa koe ki hai kitoo tino maanatu.

¹⁵ E maaoni, Onesimus ni tere no mmuni tana tama saaita iaa koe imua. Tevana iaa TeAtua ni iloa maa ia ma ki oti ku ahe atu no noho hakaoti koorua. ¹⁶ Saaita nei aia ku see mee koi ma sepoe; aia kumee maa kotoo taina maaoni. Nau e llee iloo taku manava iaa ia, aa nau e iloa maa koe hoki ma killee too manava iaa ia, ite aa, iaa ia ku see mee koi ma sepoe aau; aia naa kumee hoki ma setaina maaoni aau i koorua e tautari hakapaa i Christ.

¹⁷ Ki mee koe emmata maa taaua e vaisoa maaoni, koe ku haka ahea atu Onesimus kinnoho koorua, emee pee ko koe emee kiaa nau. ¹⁸ Ki mee ni vana aau ni hakassaraina aia, ka mee hoki ana mee ni too iaa koe aa ni see sui atu, koe ku tiiake mai naa mee naa ki sua a nau. ¹⁹ Nau ku sissii atu te taratara nei ki taku tino rima soko nau: A nau, Paul, ma ki sua a nau oo mee naa. (A koe iaa ki see ssiri iaa nau ni tokonaki atu kitaka koe maa te ora maaoni. Koe naa are e tau te sua mai nau.) ²⁰ Taku taina nei. Iloto te Inoa Christ, koe ki haia mai koe taku mee e vana atu nei. Haia taku manava ki taukareka, itaaua nei se haanau iloto Christ.

²¹ Nau e sissii atu taku pas nei iaa nau e iloa maa koe ma ki haia mai koe taku vana emee atu nei. Nau hoki e iloa maa oo vana ma ki mee raa ma ki toe iaa i aku vana emee atu nei. ²² Telaa mee hoki. See ia mai hakaoti sekina kihanatu nau no noho. Nau e iloa maa nau ma ki haka ahea atu TeAtua ki kootou, ite aa, i kootou e taku peena ki TeAtua ki hanaa nau i te hare karapusi.

* 1.10 Col 4.9

Naa taratara hakaoti

²³ Epafraſ ennoho maaua ite hare karapusinei, i aa ia se tama e heheuna hoki maa Jesus Christ.☆ ²⁴ Naa tama hoki e heheuna maatou hakapaa ite kina nei e pureppure atu ki kootou. Laatou naa ko Mark, Aristarkus, Demas, aa ko Luke.☆

²⁵ Nau e taku maa TeAriki Jesus Christ ki taka ma kootou.

☆ **1.23** Col 1.7; 4.12 ☆ **1.24** Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; 19.29; 27.2; Col 4.10,14; 2 Tim 4.10,11

HEBREWS TE PAS E SISSII KI NAA HEBREW TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas e sissii ki naa Hebrew e sissii ki te kaavena naa tama telotu teelaa kutauppirikoi kitiiake naalotu laatou, ite aa, kutammakii loo naa tama kuffuriatu no taratara hakallika ilaatou. Te tama e sissii te pas nei e sissii atu ki naa tama naa ki seai iloo ki tiiake te lotu, teenaa maa Jesus Christ etaka ma tetiputipu maaoni TeAtua. Te pas nei e huri mai naa tahito taratara etoru: Te taratara mua raa e mee maa Jesus kote Tama TeAtua teelaa etaka notaka hakaoti. A Ia nilavatoa te mee ki hakallono isu Ia ia aia e hiihai maa Ia ki hakannoo ki naa taratara TeAtua. Jesus etakoto iaruna ia inaa pure TeAtua ite ssao imua, iaruna inaa ensol, aa iaruna i Moses hoki. Tesso te taratara raa e mee maa Jesus ni hakanohoria TeAtua ma ko te maatua e noho no noho hakaoti; a Ia e takoto i aruna ia inaa maatua ite ssao imua. Te ttoru naa taratara raa e mee maa Jesus ni mate ki hakassaoria naa tama te lotu raa inaa haisara laatou, aa ki ttaka naa tama naa see mattaku, aa ki hakassaoria laatou inaa mahi te mate; teenaa Jesus raa ko te Maatua Hakamau teelaa e hakaora maaoni naa tama te maarama nei. Te nei ko te ora naa Hebrew raa e hai maa e sura inaa manu laatou e hakaara i te Hare Tapu.

Te pas nei e hakatuu ite haimahi naa hakataakoto aaraatama hakamaatua i Israel imua (sapta 11), teenaa tetama e sissii te pas nei e hiihai maa naa tama eppau te pas nei ki mau naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa ite sapta 12-raa, a ia e sissii ki naa tama naa ki hakannoo peena ki naa taratara TeAtua ka ttoka tonu laatou ki Jesus, aa laatou ki nnoho hakalavatoa ma naa haaeo teelaa ma ki mee no pakkuu ake ki laatou.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas: Ttiputipu TeAtua e takoto i Christ 1.1–3

Christ e takoto i aruna naa ensol 1.4–2.18

Christ e takoto i aruna Moses ma Joshua 3.1–4.13

Christ ko te Maatua Hakamau 4.14–7.28

Te taratara hakamaatua Christ raa se taratara e lasi 8.1–9.22

Te mate Christ raa se vana hakamaatua iloo 9.23–10.39

Te hakataakoto i TeAtua 11.1–12.29

Te tiputipu e hiihai ai TeAtua 13.1–19

Te taku hakaoti 13.20–21

Naa taratara hakaoti 13.22–25

Te taratara TeAtua e hakaara iho i tana Tama

1 Imua iloo raa, te kau taratara TeAtua ni tarataraina ana pure raa ki naa tippuna taatou itelopo saaita.
 2 Aa i naa aso hakaoti nei raa, naa taratara TeAtua naa ku tarataraina mai tana Tama. TeAtua ni penapena telani ma tekerekere iloto naa mahi tana Tama naa. Teenaa kotana Tama ni tuku ma ki oti ku taaohi naa mee hakkaatoa. 3 Tettia TeAtua raa etoo tana maasina iaa Ia, aa te tiputipu TeAtua raa e takoto iaa Ia, teenaa te kerekere ma telani e tauhia a Ia ki takoto peenaa ki tana taratara e haimahi. I tana saaita ni oti te hookii tana ora kilavaa te uiia naa haisara naa tama te maarama nei TeAtua raa, a Ia ni noho hakamaatua i te vasi hakamaatau TeAtua Haimahi i telani.

Christ e takoto hakamaatua i aruna are naa ensol

4 Te Tama TeAtua raa ni tuku ki takoto hakamaatua i aruna naa ensol, e mee pee kotana inoa ni kauake TeAtua raa hoki e takoto hakamaatua iaa i naa inoa naa ensol.
 5 I te aa, TeAtua ni sei iloo ki mee ake ki se ensol peelaa:✠
 “Koe naa ko taku tama;
 te aso nei, i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”
 TeAtua hoki ni sei iloo ki pesi se taratara maana i se ensol peelaa,
 “Nau ma ki mee ma se Tamana aana,
 aa te tama naa ma ki mee ma se Tama aaku.”
 6 I te saaita TeAtua ni noho ki kave mai tana Tama mua ki te maarama nei raa, a Ia ni mee tana taratara peelaa:✠
 “Naa ensol hakkaatoa TeAtua raa kilotu i te Tama naa.”
 7 Tevana iaa TeAtua ni mee tana taratara peelaa i te vasi naa ensol:✠
 “TeAtua ni penapena ana ensol raa ki mee ma ni matani,
 aa naa tama e heheuna iaa Ia raa ki mee ma ni ahi.”
 8 I te vasi tana Tama raa iaa, TeAtua ni taratara peelaa:✠
 “Too Nohorana, TeAtua, ma ki takoto no takoto hakaoti!
 Koe e tukulaaoi itoo kanohenua, iaa koe e hakasura te tiputipu e tonu.
 9 Koe e hiihai ki te tiputipu e tonu,
 aa koe see hiihai iloo ki te tiputipu e hakallika.
 Teenaa ko te vana TeAtua, te Atua elotu ai koe naa, ni tini iaa koe
 no haka tapuria koe ki te kaakaa te manava hiahia,
 i aruna naa tama e ttaka ma koe.”
 10 TeAtua ni taratara hoki peelaa:✠
 “Imua iloo raa, TeAriki, koe ni penapena te kerekere nei,
 aa koe ni penapena naa papallani ki oo tino rima
 11 Naa mee naa ma ki oti ku oo no sei,
 aa koe iaa ma ki takoto koi peenaa;

✠ 1.5 Ps 2.7; 2 Sam 7.14; 1 Chr 17.13 ✠ 1.6 Deut 32.43 (LXX) ✠ 1.7 Ps 104.4 (LXX) ✠ 1.8 Ps 45.6-7 ✠ 1.10 Ps 102.25-27 (LXX)

naa mee naa ma ki oo no hakallika pee ko naa hekau ku tuai.
 12 Naa mee naa ma ki haatua a koe ma se kkahu e matoru
 ku tuai,

aa naa mee naa ma ki sua pee ko naa hekau ku tuai.

A koe iaa ma ki takoto koi peenaa,

aa too ora ma ki takoto no takoto hakaoti.”

13 TeAtua ni sei iloo ki mee ake ki se ensol i ana ensol raa
 peenei:☆

“Kau no noho i taku vasi hakamaatau,

ki tae iloo kitaku saaita ma kitukua a nau naa tama
 e tautau haaeo ma koe naa ilaro oo tapuvae.”

14 Naa ensol raa e heheuna peehea? Teenaa ni aitu e mee
 naa heuna TeAtua. Naa ensol raa e heunatia mai TeAtua
 ki tokonaki ki naa tama e nnoho ki hakassaoria.

2

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

1-2 Naa taratara teelaa ni kauake naa ensol ki naa tippuna
 taatou raa ni huriake ma nitaratara maaoni iloo.
 Naa tama ni see hakannoo no tautari ki naa taratara naa
 ni hakkaitoaina TeAtua inaavana laatou ni hakassara.
 Teenaa taatou kitautari hakaraaoi iloo ki naa taratara
 maaoni taatou nillono naa, ki see sassare huri taatou.

3 Taatou ma killaka peehea inaa hakkaitoa TeAtua ki mee
 maa taatou see anaana ki illoa taatou ite ara TeAtua
 e hakasao taatou? TeAriki tana tino ni hakaeta mua lokoi
 ite ara TeAtua e hakasao taatou, teenaa naa tama nillono
 iaa la raa ni hakaarimai kitaatou maa teenei nitaratara
 maaoni. 4 TeAtua hoki e huri mai analopo mirakol ma
 ana vana e hakasoro mmata aa ka vaevae mai naa mahi
 TeAitu Tapu tautari ki tana hiihai, ki illoa taatou maa teenaa
 ni taratara maaoni.

Taatou e hakassaoria TeAtua iloto te inoa Christ

5 TeAtua ni see hakanoho naa ensol raa ki nnoho haka-
 maatua ite maarama hoo teelaa e tarataraina taatou
 ma ki oti ku sura mai. 6 Etakoto tana taratara iloto
 te Laupepa Tapu e taratara are peelaa:☆

“TeAtua, te tama te maarama nei se tama peehea ma ki noho
 koe no maanatu ki aa ia?

Ai koe ku anaana are ki te tamavare peenaa?

7 Ite tamaa saaita koi raa, te tama naa ni tukua a koe
 ki see tae ki naa ensol.

Aa teenei koe ku haia a koe ma setama hakamaatua
 ka hakanau koe iaa ia.

8 Ttama naa etukua a koe ki noho hakamaatua iaruna
 naa mee hakkaatoa.”

Te taratara raa e mee maa “naa mee hakkaatoa” ni tuku atu
 TeAtua kiaaia; teenaa sei se mee maa see takoto
 inaa mee naa. Aa taatou iaa see kkite maa setama

ite maarama nei enoho hakamaatua iaruna naamee hakkaatoa ite saaita nei. ⁹ Tetama taatou ekkite raa ia ko Jesus, te tama ni tukua TeAtua tana tamaa saaita ki see tae ki naa ensol, teenaa iloto telaaoi TeAtua itaatou, aia ki mate ki hakassaoria te henua hakkaatoa. Taatou nei kukkite ia ia ku noho hakamaatua ka hakanauria ia ia ni hakallono isu no mate. ¹⁰ Temeeraa etau iloo maa TeAtua, te tama ni penapena no hakanoho naamee hakkaatoa, ki too ake te lopotama no nnoho ma Ia. Teenaa Jesus nitiiake Ia ki hakallono isu kitau Ia te hakasao naa tama te maarama nei.

¹¹ Jesus ni hakatapuria a Ia naa ora te henua ki see takkoto ni haisara ilaatou, teenaa a Ia ma naa tama ni hakatapuria naa ora laatou naa ki tamana ki te Tamana tokotasi. Teenaa see napa ai Jesus tekannaa inaatama naa ma nitama i tana haanauna. ¹² Jesus ni mee ake ki TeAtua peenei:*

“Nau ma ki hakaari ake ki aku taaina ma aku kave raa i oo vana ni mee;
Nau ma ki hakanau ia koe i te saaita naa tama naa e kkutu no lotu.”

¹³ A Ia ni pesi hoki tana taratara peelaa,

“Nau ma ki taaohi manava i TeAtua.”

Aa e taratara hoki peelaa,

“Teenei nau ku noho hakapaa ma naa tamalliki TeAtua ni kaumai kiaa nau.”*

¹⁴ Naa tama e haia a Ia ma ni tamalliki aana naa, teenaa nitama ite maarama nei. Teenaa Jesus ni haanauria mai ma setama te maarama nei hoki ki taka Ia ma te tiputipu naa tama te maarama nei. A Ia ni mee peenei kilavaa Ia te mate, kiseua a Ia naa mahi Satan raa itana saaita e hakamasikeria no ora hoki. Ite aa, Satan etauhia a ia naa mahi te mate. ¹⁵ Ite ara nei raa, naa tama kato

ni tipu ake ka mattaku maa laatou ma ki oti ku mmate raa ku haia a Ia ki sei te maanatu naa i naa hakataakoto laatou. ¹⁶ Te mee nei e hakailoa mai maa te laa sei ko naa ensol raa e tokonakiria Jesus; te laa are ko naa mokopuna Abraham.*

¹⁷ Teenaa, iana vana kato e mee raa, Jesus kisosorina pee ko ana taaina ite maarama nei, ki mee Ia ma se Maatua Hakamau laatou te laa e sura te manava aroha aa e heheuna hakaraaoi iana heuna e mee maa TeAtua. A Ia ki mee peenaa kilavaa te uiia naa haisara te henua.

¹⁸ Ite saaita nei raa, Jesus ma kilavaa te tokonaki atu ki naa tama e usuusuhia naa vana e hakallika, ite aa, i tana tino ni usuusuhia no hakallono isu Ia.

3

Jesus e hakamau are i Moses

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou hoki ni kannaatia TeAtua kiaa Ia! Kootou ki hakataakoto tonu ki Jesus, te tama ni hakanohoria TeAtua ma ko te Maatua Hakamaui itelotu taatou nei. ² Ala nitukua TeAtua ki haia naa heuna nei, teenaa a Ia nitautari hakaraaoi iloo ki naa taratara TeAtua, e mee pee ko Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma te kanohenua TeAtua.* ³ Jesus se tama hakamaatua iaa i Moses. E mee pee ko te tama e penapena tana hare raa e hakanauria iaa itana hare e penapena naa. ⁴ I naa hare hakkaatoa raa, e mattino naa tama ni penapena naa hare naa, aa teelaa ko TeAtua raa ni penapena naa mee hakkaatoa. ⁵ Moses ni heheuna hakaraaoi iloo ma naa tama TeAtua, teenaa a ia ni tarataraina a ia naa taratara TeAtua ma ki oti ku mee imuri. ⁶ Tevana iaa Christ raa ko te Tama TeAtua; a Ia naa e roorosi i naa tama TeAtua. Taatou nei ko naa tama TeAtua ki mee maa taatou emau peenaa naa manava taatou ki te mee e taaria taatou naa.

Te taratara hakaapo ki naa tama see lotu

⁷ TeAitu Tapu raa e taratara peenei:*

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei,
⁸ kootou see manava makattau pee ko naa tippuna kootou i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua, teenaa ko te saaita TeAtua ni haaiteria laatou iloto mouku.
⁹ Teenaa TeAtua ni mee peelaa:
 ‘Niaaina ma naa tama naa nikkite i aku lopo vana ni mee ki laatou iloto mouku raa, nau ni hahaaaiteria koi laa-
 tou.
¹⁰ Teenaa ko taku vana ni loto iloo i naa tama naa no pesi taku taratara peelaa,
 Naa tama naa see fiffai maa laatou ki tautari kiaa nau, aa see fiffai maa laatou e hakannoo ki aku taratara.
¹¹ Aa nau ni loto no tuku iloo taku taratara hakamaatua:
 Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai!’ ”
¹² Aku taaina ma aku kave nei, kootou mmata hakaraaoi iloo ki see haitama i kootou ki taka ma tana manava e hakallika aa maa ehuri tana manava no see hakannoo ki naa taratara te Atua teelaa e ora hakaoti.
¹³ Naa aso hakkaatoa raa taatou maraa ettapa peelaa, “Te Aso Nei”, teenaa kootou ki tokonaki ki telaa tama i naa aso hakkaatoa, ki see hakarereesia naa tama naa te tiputipu te haisara, aa ki see manava makattau laatou.
¹⁴ I te saaita taatou nikaamata no lotu raa, taatou nilotu haimahi iloo, teenaa taatou ki tauhia taatou te tiputipu naa ki tae iloo ki te saaita taatou e mmate. I te aa, i taatou ni tama e heheuna hakapaa ma Christ.

¹⁵ Te Laupepa Tapu raa e taratara mai peenei:*

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei, kootou ki see manava makattau pee ko naa tippuna kootou imua

i te saaita laatou ni sahea laatou naa taratara TeAtua.”

¹⁶ Teelaa ko ai naa tama ni llono i te reo TeAtua no sahea laatou anataratara? Teenaa ko naa tama hakkaatoa ni taakina mai Moses i Egypt. ¹⁷ Teelaa ko ai naa tama ni loto ai TeAtua iloto naa setau ematahaa hakkaatoa? Teenaa ko naa tama ni ppena naa haisara laatou no mmate iloto mouku. ¹⁸ I te saaita TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua peelaa, “Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai”, TeAtua e taratara i ai? Teenaa ko naa tama ni sahea laatou anataratara. ¹⁹ Teenei taatou kukkite maa naa tama naa ni see lavaa te uru atu ki te henua naa ilaatou ni see hakannoo ki TeAtua.

4

¹ TeAtua ku oti te purepure mai maa taatou ma ki toa a Ia ki te kina taatou ma ki hakamarolloo ma Ia. Teenaa taatou ki mmata hakaraaoi iloo ki see mee maa see tama i kootou ni see tae no hakamarooroo ma Ia. ² I te aa, i taatou ni llono e mee pee ko naa tama naa hoki ni llono i naa hakahea mai te Lono Taukareka. Naa tama naa ni llono i naa taratara naa, tevana iaa naa taratara naa ni see hai vana e taukareka ni mee ki laaou, i te aa i te saaita naa tama naa ni llono raa, naa taratara naa ni see tauhia laatou ki takkoto iloto naa manava laatou. ³ Taatou naa tama e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa iaa, taatou e ttae ki te kina TeAtua ni purepure mai maa taatou ma ki hakamarolloo. E mee pee ko ana taratara ni mee peelaa: ^{*}

“Nau ni loto no tuku iloo taku taratara hakamaatua peelaa, ‘Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai!’ ”

Niaaina maa TeAtua ni tuku tana taratara peenei raa, ana heuna naa ni oti i tana saaita iloo ni penapena te kerekere nei. ⁴ I te aa, e mee te taratara e takoto iloto te Laupepa Tapu e taratara peelaa i te hitu naa aso: “TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna raa i te hitu naa aso.” ^{*}

⁵ Te taratara i te hakamarolloo nei e tarataraina mai hoki te Laupepa Tapu: “Naa tama naa ma ki see lavaa iloo te ttae ki te kina ni mee nau ma ki oo laatou no hakamarolloo ai.” ^{*}

⁶ Naa tama mua ni llono i te Lono Taukareka raa ni see too te hakamarolloo naa, i te aa, ilaatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua. Aaraa tama iaa ni tiiake TeAtua ki too laatou te hakamarolloo naa. ⁷ Teenaa TeAtua ni tuku telaa aso, teelaa e tarataraina mai te Laupepa Tapu ma ko “Te aso nei”, ki too laatou te hakamarolloo naa.

I naa setau e tammaki ki muri iloo raa, naa taratara

TeAtua raa ni tarataraina mai David iloto naa taratara te laupepa tapu teelaa ni tarataraina a nau imua:☆

“Ki mee maa kootou e llono i te reo TeAtua i te aso nei, kootou ki see manava makattau.”

8 Ki mee maa naatama imuaraa nitaakina maaoni Joshua no hakamaroloo i te kina TeAtua ni purepure ake kilaatou raa, TeAtua ni see taratara are imuri maa e mee telaa aso aana etuku.☆ 9 Teenaa naa tama TeAtua raa ma kilavaa koi te hakamaroloo, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i te hitu naa aso. 10 I te aa, naa tama e too te hakamaroloo TeAtua ni purepure ake raa ma ki hakamaroloo inaa tino heuna laatou, e mee pee ko TeAtua ni hakamarooroo i ana heuna.☆ 11 Teenaa taatou ki hakappuru kittae taatou no hakamaroloo, ki see mee taatou pee ko naatama i Israel imua ni see ttae ilaatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua.

12 Te taratara TeAtua raa e ora ka haimahi, aa e kaa ia i te sesere e hakkaa i ana vasi e lua. Te taratara naa e tae iloo kiloto te hatumanava te tama, e mee pee ko i-naa urumaki te sesere raa no tae ki te kina te manu te tama raa e takoto, te kina naa ivi raa e hakauu ki naa pukunohi; no ssuke ake te hiihai ma te hakataakoto te hatumanava te tama. 13 See hai mee e takoto huu imua TeAtua; naa mee katoo i te maarama nei e mmoe tallaki imua ana karamata. Teenaa taatou ma ki hakaari ake ki Ttama naa i naa sosorina naa ora taatou.

Jesus te Maatua Hakamau taatou

14 Teenaa taatou ki taaohi ki telotu e hakaea taatou nei. I te aa, i taatou e mee te Maatua Hakamau taatou ni hano ki te lani no noho imua naa karamata TeAtua. Tana inoa ko Jesus, te Tama TeAtua. 15 Te Maatua Hakamau taatou nei e sura tana aroha i taatou, i aa Ia e iloa maa taatou see lavaa te mee naa vana taatou soko taatou. I te aa, i taatou Maatua Hakamau nei tana tino ni usuusuhia Satan ki te kau vana e mee pee ko taatou e usuusuhia, te vana ia a Ia ni sei tana sara nimee. 16 Teenaa taatou ki mau naa manava taatou aa taatou ku oo atu ki te nohorana TeAtua; te kina te laaoi raa e takoto. Teenaa TeAtua ma ki aroha i taatou no hakasura tana manava laaoi ki taatou, aa i te saaita taatou ma ki ssee atu ki tokonaki mai ki taatou raa, a Ia ma ki tokonaki mai.

5

1 Te maatua hakamau raa se tama e hakamaatinoria i naa tama i tana noho, teenaa te tama naa etukua ki heheuna i TeAtua ki tokonaki ki naa tama laatou. Aia etukua ki hakaara naa manu te henua raa i te olta ki uia naa haisara laatou. 2 I aa ia se tama koi i te maarama nei raa,

☆ 4.7 Ps 95.7-8 (LXX) ☆ 4.8 Deut 31.7; Josh 22.4 ☆ 4.10 Gen 2.2

a ia ma kilavaa te meeme e hakaraa oi kinaa tama te laa see illoa maa naa vana laatou e mee raa e ssara. ³ Aa iaa ia setama koi ite maarama nei raa, teenaa a ia ki hakaara ni manu ki TeAtua ki uiaa naa haisara te henua aa ki uiaa hoki ana tino haisara. ⁴ See hai tama e ahu kiaa ia no hakanoho soko ia ma se maatua hakamau. Te maatua hakamau raa, teenaa se tama ni kannaatia ake iloo TeAtua ki te heuna naa, e mee pee ko Aaron. ⁵

⁵ Teenaa ko te vana Christ ni see ahu kiaa Ia no hakanoho soko Ia ma se maatua hakamau. TeAtua ni huri are no vanaake kiaa Ia peela: ⁶

“Koe naa ko taku Tama;

i te aso nei, nau ku mee ma se Tamana iaa koe.”

⁶ TeAtua ni taratara hoki itelaa kina iloto te Laupepa Tapu peela, ⁷

“Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua ite noho Melkisedek.”

⁷ Ite saaita Jesus ni noho ite maarama nei raa, a Ia maraa e taku ma tetani ki te tama elavaa te hakaora iaa ia. Aa iaa Ia setama e meeme e seemuu aa e hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa TeAtua ni lono ki ana taku. ⁸ Niaaina maa Jesus ko te Tama TeAtua raa, a Ia ni iloa ite tiputipu te hakannoo ki te taratara raa i tana saaita ni hakallono isu. ⁹ Aa i te saaita te ora ttama naa ni haka kaatoaina raa, a Ia ni mee ma kottama etau te hakasao naa tama katoo e hakannoo kiaa Ia. ¹⁰ Teenaa TeAtua ni hakanoho iaa Ia ma ko te Maatua Hakamau ite noho Melkisedek.

Kootou see tiiake kootou te lotu

¹¹ Etammaki iloo naa taratara maatou elavaa te kauatu ite mee nei, tevana iaa maatou see illoa maa maatou ma ki taratara atu peehea ki kootou. Ite aa, i kootou kullono nataa iloo. ¹² Kootou kunaa tau are te akonaki aaraa tama inaa taratara TeAtua, tevana iaa kootou koi ssee ma ki hanatu setama no kauatu naa akonaki mua i naa taratara TeAtua. Kootou koi mee pee ko naa tamalliki seki lavaa te kkai ki naa kaikai e makattau; kootou koi unu naa suusuu naa tamalliki punammea. ¹³ Ttama e hakaunumia ki te suusuu raa, teenaa ko te tamariki koi punaamea seki lavaa te hakatuu soko ia ite mee e tonu aa ma te mee e sara. ¹⁴ Naa kaikai e makattau raa iaa, teenaa ni kaikai naa tama ku mattua te laa ku lavaa te ilotia laatou te tiputipu e taukareka aa ma te tiputipu e hakallika.

6

¹ Teenaa taatou kittaka ki mua no taao hi ki naa akonaki te laa etau maa naa tama kumattua ma telotu. Taatou kisee mee maa taatou ki hakahekahe peenaa

⁵ 5.3 Lev 9.7 ⁶ 5.4 Ex 28.1 ⁷ 5.5 Ps 2.7 ⁸ 5.6 Ps 110.4 ⁹ 5.7 Mt 26.36-46; Mk 14.32-42; Lk 22.39-46 ¹⁰ 5.13 1 Cor 3.2

naa akonaki mua e taratara i Christ. Taatou ki see ahe no mee pee kotetama ekaamata ki hakatuu tana hare hoo, teenaa ma ki taratara hoki taatou ki ffuri naa manava notiake naa vana vvare aa maa taatou kulotu i TeAtua; ² kootou see mee ma ki kauatu hoki ni akonaki i te hakaukautapu aa i te hakaipiri naa rima no hakatapu telaa tama; aa kootou see mee hoki ma ki kauatu ni akonaki i te mate ma ki hakamasikeria aa i te Hakatonu TeAtua i te aso hakaoti. ³ Taatou kittaka ki mua no toa taatou naa akonaki naa tama kumattua! Aa ki mee maa teenei ko te hiihai TeAtua, teenaa taatou ma ki mee peenaa.

⁴ Naa tama ni lotu aa ki oti raa nei ku tiiake hoki laatou telotu raa, naa tama naa ma ki see lavaa te hurisia hoki naa manava laatou ki tiiake naa haisara laatou. Naa tama naa ni ttaka iloto te maasina TeAtua; naa tama naa ni llave inaa mee taukalleka telani ni hookii aa naa mahi TeAitu Tapu raa ni uiia atu kilaatou; ⁵ i te saaita naa tama naa ni lotu raa, laatou ni illoa i te taukareka naa taratara TeAtua, aa laatou ku oti tellono inaa mahi te ssao koi au nei. ⁶ Ki oti raa nei, naa tama naa ku ffuri no see lotu! Teenaa naa tama naa ma ki see lavaa iloo te hurisia naa manava laatou ki tiiake naa haisara laatou, i te aa, inaa tama naa ku mee maa e tuukia hoki laatou te Tama TeAtua ki mate i aruna te kros, ka hakanaparia imua naa karamata te henua.

⁷ Te kerekere teelaa e tokia te ua no ssomo naa kaikai e taukalleka maa te tama emee tana verena raa, teenaa se kerekere e haia hakaraaoina TeAtua. ⁸ Aa te kerekere e ssomo naa laakau tuitui aa ma naa vvee raa, teenaa se kerekere e hakallika koi; te kerekere naa ma ki tuku haaeoina TeAtua aa ki oti ku tuunia ki te ahi.*

⁹ Aku soa nei. Niaaina maa maatou e taratara atu peenei raa, maatou e illoa maa naa vana nei see ssura i kootou. Maatou e illoa maa kootou ettaka ki te ara e taukareka; te ara kitoo te ora maaoni. ¹⁰ TeAtua see illoa te hirihiri maa ni tama aana e hiihai. A Ia ma ki see lavaa te ssiri inaa heuna kootou ni mee kiaa Ia aa itelaaoi kootou ni hakasura kiaa Ia inaa tokonaki kootou ki naa taaina kootou. A Ia e illoa maa kootou koi tokonaki ki naa tama naa i te saaita nei hoki. ¹¹ Maatou e fiffai maa kootou hoki ki hakasura te tiputipu nei no ttae ki te hakaoti ana ki ttino atu iloo naa mee e taaohi manava ai kootou. ¹² Maatou see fiffai maa kootou ki matanaenna. Maatou e fiffai maa kootou ki mee pee ko naa tama e lotu aa e ttari hakaraaoi ki kauake TeAtua ana mee ni purepure ake ki laatou.

Naa mee ni purepure maaoni TeAtua

¹³ I te saaita TeAtua ni purepure ake ki Abraham raa, a Ia ni tuku tana taratara maa ana purepure naa ma ki haia

* 6.8 Gen 3.17-18

a la nottino maaoni. Teenaa itana saaita nikauake ana purepure naa raa, a la ni hakamaumau iloo kiaa la soko la, i te aa see hai tama e hakamau iaa iaa la. ¹⁴ Teenaa a la ni purepure ake peela ki Abraham,*

“Nau e tuku hakaoti taku taratara iaa nau ma ki kauatu too haanauna e lasi iloo.”

¹⁵ Abraham ni lavatoa iloo te noho hakaraaoi ka ttari, teenaa TeAtua nikauake tana mee ni purepure atu kiaa ia.

¹⁶ Ina saaita te henua maraa e tuku naa taratara laatou raa, naa tama naa maraa e hakamaumau ki naa tama e hakamau iaa ilaatou, teenaa te taratara naa ma ki mau.

¹⁷ TeAtua ni hiihai maa naa tama teelaa ma ki too ana mee ni purepure ake raa ki illoa hakaraaoi iaa la ma ki see lavaa iloo te huri tana maanatu, teenaa ni tuku ai tana taratara raa ka hakamaumau kiaa la soko la.

¹⁸ Teenaa TeAtua nikaumai hakapaa tana purepure aa ma tana taratara maaoni. Naa taratara e lua nei seelavaa te hurisia, i te aa, TeAtua ma ki see lavaa iloo

te pesi tana taratara hakareeresi. Teenaa naa manava taatou, naa tama teelaa niffuro no hakalluu iaa la raa, ku mau kitauhia taatou te mee TeAtua e taao hi manava ai taatou. ¹⁹ Te mee e taao hi manava ai taatou nei e takoto ma setaura naa ora taatou. Teenaa taatou e lavaa te hakauruhia atu kitelaa vasi temaro e tautau iloto te Hare Tapu i te lani no uru kiloto te kina iloo e tapu.*

²⁰ Jesus kunaa tae iloo ki te kina naa imua no noho hakaoti pee ko te Maatua Hakamau taatou i te noho Melkisedek.*

7

Melkisedek te Maatua

¹ Melkisedek kotetuku i Salem, aa semaatua TeAtua Haimahi. Ite saaita Abraham ni ahe ake i te ttau teelaa nitaia aia naa tuku e haaraa, Melkisedek nittiri iaa ia no kauatu iloo tana laoi. ² Teenaa kauake iloo Abraham tana tuuhana tokotasi i ana tuuhana esinahuru ni toomai i ana henua nita. (Te inoa Melkisedek raa emee maa,

‘Ttuku te Tiputipu e Tonu’; aa iaa ia kotetuku i Salem, tana inoa hoki emee maa, ‘Ttuku te Laoi’).*

³ See hai taratara etakkoto maa ko ai naa maatua Melkisedek, aa maa ko ai ana tippuna; see hai taratara hoki e takkoto maa ttama naa ni haanau aa maa ni mate i te ssao hea. Aia emee pee kote Tama TeAtua, e noho maatua i naa saaita hakkaatoa.

⁴ Aa te nei kootou kukkite maa Melkisedek setama hakamaatua iloo; teenaa Abraham, te tipuna taatou, nikauake tana tuuhana i ana mee ni hanake ma ia i te ttau.

⁵ Naa Loo Moses raa emee maa naa maatua i te manava Leviraa kiao setuuhana i naa mee te kanohenua Israel,

* 6.14 Gen 22.16-17 * 6.19 Lev 16.2 * 6.20 Ps 110.4 * 7.2 Gen 14.17-20

niaaina maa te kanohenua naa nitama hoki i te manava Abraham. ⁶ Melkisedek sei setama i te manava Abraham, tevana ia a ia ni kauake tana tuuhana Abraham, teana hakatapurua iloo ia Abraham, tetama nikauake ana purepure TeAtua. ⁷ Taatou e illoa maa tetama e hakatapu telaa tama raa e hakamaatua ia i te tama e hakatapurua. ⁸ Naa maatua e ao naa tuuhana te kanohenua Israel raa, teana nitamavare koi te maarama nei te laa ma ki oti koi ku mmate; i te vasi Melkisedek ia, naa tuuhana te henua niaohia tetama etatararaina telaupepa tapu maa koi ora itessaonei. ⁹ Taatou elavaa tetatarara maa te saaita Abraham ni sui tana tuuhana raa, Levi, tetama emee tana noho eao naa tuuhana, esui hoki tana tuuhana. ¹⁰ Ite aa, ite saaita Melkisedek nittiri i Abraham raa, Levi seki haanauria mai are, aa Levi naa semokopuna koi Abraham. Teana emee maa Levi kunaa taka are ma Abraham i te saaita naa.

¹¹ Ite saaita naa Loo raa nikauake kite kanohenua Israel raa, naa Loo naa e hakatuu maa te noho Leviraa ki heheuna ma ni maatua. Aa ki mee maa naa maatua naa ni heheuna hakaraaoi raa, TeAtua ni see kave mai are se maatua sara i te noho Melkisedek. ¹² Aa ki mee maa te laa setama itelaa noho raa ku heheuna ma se maatua, teana emee maa naa taratara naa Loo raa hoki ku ffuri. ¹³ Teana TeAriki, tetama etatararaina taatou nei, sei se maatua i te noho Levi, aa sei iloo setama i te manava e au ai a ia naa ni heheuna ma se maatua. ¹⁴ Te henua e illoa hakkaatoa maa Jesus setama i te manava Judah; aa i te saaita Moses ni taratara i naa heheuna naa maatua raa, te manava Judah raa ni sei iloo ki taapaa a ia.

Jesus e mee ma ko Melkisedek

¹⁵ Te nei taatou kukkete i te maatua hoo ku noho mai, te maatua i te noho Melkisedek. ¹⁶ Ttama naa ni see hakanohoria ma se maatua tautari ki naa loo te maarama nei, sei. Ttama naa ni hakanohoria tautari ki naa mahi tana ora e takoto no takoto hakaoti. ¹⁷ Ite aa i te Laupepa Tapu raa e mee maa,

“Koe maki noho hakaoti ma se maatua i te noho Melkisedek.” ¹⁸ Teloo tuai e hakanohonoho naa maatua imua raa e hakakkeina hakavasi, i te aa i te loo naa see haimahi aa see heheuna. ¹⁹ See hai mee elavaa te hakatonusia naa Loo Moses raa kittonu maaoni. Ite saaita nei raa TeAtua e taaraki mai te ara hoo e taukareka ia naa loo tuai, teana taatou kulavaa te hakatauppipi atu ki TeAtua i te ara naa.

²⁰ Ite saaita naa maatua imua raa ni hakanohoria raa, TeAtua ni sei tana taratara hakamaatua ni tuku. ²¹ Aa

ite saaita Jesus ni hakanohoria ma se maatua raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua ki Jesus peelaa:☆

“TeAtua ku oti te tuku tana taratara hakamaatua, aa a Ia ma ki see lavaa te huri tana maanatu: ‘Koe ma ki noho hakaoti ma se maatua.’”

²² Teenei kote taratara TeAtua ni tuku nei teelaa ekkite taatou maa Jesus kote tama ehakailoa mai ki taatou naa taratara hakamaatua TeAtua.

²³ Telaa mee hoki: e tammaki naa maatua ni heheuna imua, ite aa inaa maatua naa ni mmate koi ka suia aaraa maatua. ²⁴ Jesus ia e ora hakaoti, teenaa see hai tama ma ki suia a ia tana sao. ²⁵ Teenaa a Ia e lavaa te hakasaoria a Ia maaoni naatama e tautari ki TeAtua iloto tana inoa, ite aa ia la enoho peenaa kattaro imua naa karamata TeAtua ki hakasaoria naa tama e lotu ia Ia.

²⁶ Teenaa Jesus raa kote Maatua Hakamau etau maa naa vana taatou. A Ia etapu; a Ia see haisara; a Ia ni hakakkeeina inaa tama haisara raa no hakamasikeria ki aruna naa papallani. ²⁷ Jesus see mee ma ko aaraa maatua hakamau; a Ia see mee maa a Ia kitaa naa manu inaa aso hakkaatoa ki hakaara ki TeAtua, teenaa ma ki uiia ana haisara raa imua aa ma ki oti ku uiia naa haisara te henua. Tama naa ni hakaara tana tinotama tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara taatou.☆

²⁸ Naa Loo Moses raa ehakanoho naa tama see ttonu maaoni ma ni maatua hakamau; tevana ia ite saaita naa loo raa ku oti te kauiho raa, TeAtua ni tuku tana taratara hakamaatua no hakanoho tana Tama, aa tana Tama naa ku oti te haka kaatoaina TeAtua ka noho peenaa i naa saaita hakkaatoa.

8

Jesus te Maatua Hakamau taatou

¹ Tetahito tetaratara ekauatu maatou nei raa emee maa: taatou emee te Maatua Hakamau taatou enoho ite maatau te nohorana te Ttuku Hakamaatua iloo ite lani.☆

² A Ia e heheuna ma kote Maatua Hakamau ite kina iloo e tapu, teenaa ko e-hare tapu maaoni ni hakatuuria TeAriki; te hare naa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei.

³ Naa maatua hakamau hakkaatoa etukua kihakaara naa manu te henua etaa nottuni raa ki TeAtua, teenaa te Maatua Hakamau taatou raa hoki kimee ni mee maana kihakaara. ⁴ Kimee maa te tama naa ni noho ite maarama nei raa, a ia ni see heheuna are ma se maatua, ite aa, emee naa maatua ehakaara naa manu laatou tautari ki naa Loo naa Jew. ⁵ Naa vana naa maatua emee ite maarama nei raa essau koi ma ko naa vana emee ite lani. E mee ma kote saaita Moses ni mee ma ki hakatuu te tamaa hare e tapu raa, TeAtua ni mee ake peelaa kia ia,

“Mmata ki tautari koe ki naa tiputipu too mee ni hakakkiitea i aruna te mouna.”[☆] 6 Tevana iaa te heuna Jesus ma se maatua nei e lasi iaa i naa heuna naa maatua imua, e mee pee ko te taratara hakamaatua TeAtua e hakailotia mai Jesus ki taatou raa e taukareka iaa. I te aa, i naa taratara naa e hakatahito ki naa purepure e taukalleka TeAtua ki taatou.

7 Ki mee maa nisee hai vana nisara ite taratara hakamaatua nitakoto imua raa, nisee hai ssoa taratara ni kaumai are ki taatou. 8 Tevana iaa TeAtua ni kite maa ana tama raa ni mee naa sara laatou, i tana taratara ni mee peela:

TeAtua e mee maa, “Te aso raa ma ki tae mai, teenaa nau ma ki tuku taku taratara hakamaatua ki takoto iloto maatou ma te kanohenua Israel aa ma te kanohenua Judah.

9 Taku taratara nei ma ki see mee pee ko taku taratara ni mee maa naa tippuna laatou

i taku aso ni ppiki ki laatou no hakattaki mai i Egypt.

Naa tama naa ni see tautari ki aku taratara ni tuku ki laatou, teenaa ni see hakannoo ai nau ki laatou.”

10 TeAtua e mee maa, “Te nei taku taratara hakamaatua ku tuku ki takoto ma naa tama te kanohenua Israel:

Nau ma ki tuku aku loo raa ki takkoto iloto naa hakataakoto laatou

no sissii ki aruna naa hatumanava laatou.

Nau ma ki mee ma se Atua laatou,

aa naa tama naa ma ki mee ma ni tama aaku.

11 Naa tama naa ma ki oti ku see akonaki ake ki naa tama e nnoho hakapaa laatou, aa maa e taratara ake peela ki ana taaina,

‘A koe ki iloa i TeAriki.’

I te aa naa tama naa hakkaatoa ma ki iloa iaa nau,

e kaamata iloo ki naa tamavare notae ki naa tama hakamaatua.

12 Nau ma ki uii naa haisara naa tama naa aa nau ma ki see maanatu ake ki naa vana laatou ni hakassara imua.”[☆]

13 I te saaita TeAtua e taratara i tana taratara hoo e takoto raa, TeAtua e mee maa tana taratara mua raa teenaa setaratara tuai; aa te mee ku tuai no mee ki maseu raa ma ki oti ku sei hakaoti.

9

Naa tiputipu te lotu i te maarama nei ma i te lani

1 Tetaratara mua TeAtua ni tuku maa naa tama Israel raa e takkoto ana ara ki tautari te henua i naa saaita laatou elotu, aa e mee hoki tana hare ite kerekere nei ki lotulotu laatou. 2 Teelaa se hare kantis raa e hakatuu, aa te hare naa e mee ana puitana e lua. Te puitana ki taha raa

[☆] 8.5 Ex 25.40 [☆] 8.12 Jer 31.31-34 (LXX)

ettapa ma kote Ahana e-Tapu. Iloto te kina naa raa etakoto tanamee ehakatuutuuai telamu aa teteveo etakkoto naa haraoa ettapu ehakaara ki TeAtua.*³ Iloto tessoa tepuitana raa, imuri temaro etautau iloto tonu naa puitana raa, teenaa kote kina ettapa ma kote Uta e Tapu.*⁴ Iloto te kina naa raa, teelaa se olta e penapena ki naa kol teelaa etunittuni ai naa insens, aa etakoto hoki te pokosi ettapa ma kote Pokosi naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Te pokosi naa e aareha kato o ki naa kol, aa iloto te pokosi naa etuu tana tamaa peesini e pena ki naa kol aa etakkoto naa 'manna' iloto. Te tokotoko Aaron, teelaa ku mattiri ake ana lau raa, e moe iloto te pokosi naa hoki ma naa hatu pallaha elua teelaa e sissii naa Loo raa i aruna.*⁵ I aruna te pokosi raa teelaa ni manu elua e mee naa pakkau laua; naa manu elua naa ehuri ake peelaa maa TeAtua e noho i te kina naa. Naa manu raa e ssau naa pakkau laua no uhi vaaruna te kina TeAtua e uii naa haisara. Tevana iaa teenei seai se saaita ki taratara nau i naa mee hakkaatoa.*⁶ Teenaa naa mee iloto tehare raa emmoe peenaa. Naa maatua te Hare Tapu raa e uru no mee naa heuna laatou inaa aso hakkaatoa iloto te Ahana e Tapu.*⁷ Tevana iaa teelaa kote Maatua Hakamau raa koi teelaa elavaa te uru kiloto te Uta e Tapu. Te maatua naa maraa e uru tana saaita koi tokotasi iloto te setau ki loto te kina naa. Aia maraa e uru atu ma tettoo raa no hookii atu ki TeAtua ki uiaa ana haisara aa ma naa haisara te kanohenua Israel. Teenaa ko naa haisara naa tama naa ni ppena, aa laatou iaa see illoa maa teenaa nivana ehakallika.*⁸ Te Aitu Tapu raa ehakaari mai maa te tootoka kite Uta e Tapu raa sekitaaraki iloo, teenaa ite Ahana e-Tapu raa koituu.*⁹ Naavana naa ehurimai ki naavana taatou emee itessaonei. Teenaa emee maa naamee taatou ehookii ma naa manu taatou etaa no hakaara ki TeAtua raa see lavaa te mee te hatumanava te tama elotu raa ki kaatoa.*¹⁰ Ite aa, iteenaa nivana emee koi inaa kaikai, naa vai, aa matekau vana naa tama naa emee ki hakamaarama naa haitino laatou iloto te Hare Tapu. Naa vana nei see lavaa te hakatipu te ora te tama; naa vana nei ehakakoto koi ki tae ki te saaita TeAtua ehakatonu naa mee hakkaatoa.

Tettoo Jesus Christ

¹¹ Christ kuoti te au ma kote Maatua Hakamau inaa mee kato o etaukalleka teelaa kuoti te takkoto ite kina nei. Ttama naa ehheheuna iloto te Hare Tapu etaukareka raa iloo, see hai semee hakallika ai, teelaa ni see hakatuuria naa tama te maarama nei, teenaa

* 9.2 Ex 26.1-30; 25.23-40 * 9.3 Ex 26.31-33 * 9.4 Ex 30.1-6; 25.10-16; 16.33; Num 17.8-10; Ex 25.16; Deut 10.3-5 * 9.5 Ex 25.18-22 * 9.6 Num 18.2-6 * 9.7 Lev 16.2-34

te hare naa see hai inaa mee nipenapenaa iaruna te kerekere. ¹² Teenaa te saaita Christ ni hano vaaroto te Hare Tapu naa no uru atu hakaoti ki lotu te Uta e Tapu raa, a Ia ni see too te ttoo naa manu raa ma ki hakaara ki TeAtua; a Ia ni too tana tino ttoo no hakaara ki hakassaoria taatou i naa haisara taatou. ¹³ Te ttoo naa gout ma naa purumakau aa ma naa nahu te punua purumakau ettuni raa e too no ppisi ki naa tama e kerekere ite vasi naa loo, teenaa naa tama naa ma ki mataffua i te vasi naa loo. ¹⁴ Aa ki mee maa naa vana nei e heheuna maaoni. Eaa? Kootou emannatu maa te ttoo Christ raa ma ki heheuna peehea? I loto naa mahi TeAitu Tapu raa, Christ ni mate no hakaara tana tino see hai semee sara ki TeAtua ki uiia naa haisara taatou. Naa hakataakoto taatou e huihuia te ttoo Christ inaa vana taatou e meeme vware ite Hare Tapu, teenaa ki lotu tonu taatou i TeAtua.

¹⁵ Teenei ko te vana Christ raa ko te tama e hakatonu te taratara hakamaatua TeAtua e tuku maa tana kanohenua, teenaa naa tama ni kannaatia TeAtua raa ki toa laatou naa mee taुकalleka TeAtua ni purepure ake ki laatou. I te aa, Christ ni mate ki hakassaoria naa tama naa inaa mahi naa haisara laatou ni mee ite saaita laatou koi tautari ki naa taratara mua TeAtua ni tuku maa naa tama i Israel.

¹⁶ Ite saaita te tama raa e mate no hakatuu ite tama ma ki too ana mee raa, see hai tama ma ki too ana mee; laatou kittari ki ilotia maaoni maa te tama naa ni mate maaoni iloo. ¹⁷ Ite aa, tetaratara te tama e tuku raa, teenaa ni taratara vare koi ki mee maa te tama naa koi ora. Naa taratara naa ma ki tino maaoni koi ite saaita te tama naa e mate. ¹⁸ Teenaa ko te vana te taratara mua TeAtua e takoto raa ni ssee ki te ttoo ki hakaara ki TeAtua, ki huri ake peela maa e mee te tama ku mate. ¹⁹ Ite saaita Moses ni kauake naa Loo ki naa tama raa, a ia ni too te ttoo naa punua purumakau ma naa gout no hakauru ma te vai, araa too atu iloo no tapi atu ki aruna te laupepa naa Loo ma te kanohenua Israel. Teenaa a ia ni too naa huru sipsip e mmea no sai ki telaa telaakau 'hyssop' raa no ttoko ki te ttoo ka tapi ki naa tama. ²⁰ Aia ni mee ake peela ki naa tama naa,

“Teenei te ttoo e hakattino ai te taratara hakamaatua TeAtua ni vanaatu ki tautari kootou.”^{*}

²¹ Ite ara naa raa, Moses ni tapi hoki te ttoo raa ki aruna te hare kantis e tapu raa ma naa mee te lotu e takkoto iloto te hare. ²² Naa Loo raa e taratara maa naa mee hakkaatoa e huua ki te ttoo raa ki mataffua, aa ki mee see hai ttoo e pesi, naa haisara te henua see lavaa te uiia TeAtua.^{*}

Christ ni mate ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei

^{*} 9.13 Lev 16.15-16; Num 19.9,17-19 ^{*} 9.20 Ex 24.6-8 ^{*} 9.21 Lev 8.15

^{*} 9.22 Lev 17.11

23 Naa mee e takkoto i te kerekere nei teelaa e penapena tautari ki naa tiputipu naa mee i telani raa, naa mee naa e tau ki huua i te ara naa. Naa mee i telaniaa e tau iloo ki huua i te tto e tau kareka iaa i te tto naa manu. 24 I te aa, Christ ni see uru atu kiloto te Hare Tapu e hakatuuria naa tama te maarama nei; teenaa ko te Hare Tapu ni penapena tautari ki te Hare Tapu maaoni i telani. A Ia ni hanotonu ki telani, teenaa ko tana kina e noho imua naa karamata TeAtua i te saaita nei ka tokonaki kitaatou. 25 Te setau ma te setau naa Maatua Hakamau naa Jew raa e uru atu kiloto te Uta e Tapu ma te tto naa manu. Christ iaa ni see hano no hakaara tana tino i te lopo saaita iloto te Hare Tapu. 26 Ki mee maa Ia ni mee peenaa raa, a Ia ni hakallono isu koi peenaa i te lopo saaita, e kaamata mai iloo i te saaita TeAtua ni penapena te kerekere nei. Aa te nei taatou ku noho i naa aso hakaoti te maarama nei raa, a Ia ni hakasura mai tana saaita tokotasi nei no mee ki mate Ia ki uia naa haisara naa tama te maarama nei. 27 Naa tama hakkaatoa e takkoto naa aso laatou ma ki oti ku mmate, teenaa ko te saaita koi tokotasi laatou ma ki mmate. Aa kimuriraa TeAtua ku hakatonotonu laatou. 28 Peelaa hoki, Christ ni mate tana saaita tokotasi ki uia naa haisara te lopo tama. I tana saaita ma ki ahemai raa, a Ia ma ki see au no hakatonu naa sara te henua; a Ia ma ki au are no hakasao naa tama e ttari atu kiaa Ia.*

10

1 Te tiputipu naa mee maaoni ma ki ssura mai raa see haka kaatoina mai i naa Loo ni kauake ki naa Jew; naa Loo naa e takoto koi ma se maru i naa mee e taukalleka teelaa ma ki oti ku ssura imuri. Naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa, teenaa ko te mee tokotasi raa koi. E aa? Naa ora naa tama elotu i TeAtua raa ma ki haka kaatoina peehea naa Loo teelaa e taratara ki hakaara naa mee laatou raa i te ara naa? 2 Ki mee maa naa tama elotu i TeAtua raa ni uia maaoni naa haisara laatou raa, naa tama naa ni see ttaka are ka mannatu maa laatou ni tama e mee naa sara laatou, teenaa naa tama naa ni kaaoti te hakaara naa mee laatou ki TeAtua. 3 Teenaa naa mee naa tama naa e hakaara i naa setau hakkaatoa raa e hakkoro naa tama naa ki see ssiri i naa haisara laatou. 4 I te aa i te tto naa punua purumakau ma naa kout raa see lavaa te uii naa haisara.

5 Teenaa ko te vana te saaita Christ ni mee ki au ki te maarama nei raa, a Ia ni taratara ake peelaa ki TeAtua:*
 “Koe see hiihai ki naa manu ma naa kaikai e hakaara atu kiaa koe,
 tevana iaa koe ni penapena taku haitino no kaumai.

⁶ Koe see hiihai ki naa manu e ttuni katoou no hakaara mai i te olta,

aa ma aaraa mee e hakaara ki uii naa haisara.

⁷ Teenaa nau ki mee ake,

“TeAtua, teenei nau ku au ki haia too hiihai,

e mee pee ko i-naa taratara te Laupepa Tapu iaa nau.’”

⁸ Christ ni mee ake peela imua, “Koe see kaimanako aa maa koe e hiihai maa te henua e taa naa manu no hakaara atu kiaa koe; aa koe hoki see hiihai maa te henua e taa ka ttuni naa manu i aruna te olta no hakaara atu ki uii naa haisara laatou.” (niaaina maa naa Loo ra e taratara ki hakaara naa mee naa.) ⁹ Teenaa vanaake iloo Christ ki TeAtua,

“TeAtua, teenei nau ku au ki haia too hiihai.”

Naa mee te henua ni hakaara imua raa ku suia TeAtua ki te mate Christ. ¹⁰ I Christ ni hakannoo ki naa taratara TeAtua raa, teenaa naa haisara taatou ni uii katoou TeAtua i Christ ni hookii tana haitino i te saaita koi tokotasi ki uii naa haisara te henua.

¹¹ Teaso ma teaso, naa maatua imua raa e heheuna peenaa te hakaara naa mee raa koi i te lopo saaita; tevana iaa naa mee naa tama naa e hakaara raa see lavaa te uii naa haisara.* ¹² Christ iaa ni hakaara tana haitino ki uii naa haisara te henua, teenaa ko te hakaara e takoto no takoto hakaoti. Teenaa noho iloo Ia i te vasi hakamaatau TeAtua.

¹³ A Ia nei ku noho kattari ki tukua iho TeAtua naa tama e tautau haeo ma Ia raa kilaro ana tapuvae.* ¹⁴ Naa ora naa tama ni uii naa haisara laatou raa ni haka kaatoaina a Ia i tana saaita ni hakaara tana haitino.

¹⁵ TeAitu Tapu hoki e taratara i te mee naa.

Tana taratara mua raa e mee peela:

¹⁶ “Teenei taku taratara hakamaatua ma ki tuku maa naa tama naa i naa aso ma ki oomai nei:*

Nau ma ki hakatuu aku loo raa iloto naa hatumanava laatou ka sissii kiloto naa hakataakoto laatou.”

¹⁷ Araa TeAtua ku taratara hoki,

“Nau ma ki see lavaa te maanatu ake ki naa haisara laatou aa ki naa vana e hakallika naa tama naa ni mee imua.”*

¹⁸ Aa i te saaita naa haisara nei ku oti te uii TeAtua raa, teenaa ku see tau te hakaara hoki se mee ki TeAtua.

Taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua

¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Taatou nei ku ttana te uru atu kiloto te Uta e Tapu, i te aa, tetoo Jesus raa nipesi maa taatou. ²⁰ Christ nitaaraki mai tana ara hoou, teenaa ko te ara te ora, e tere vaaroto te maro matoru e ppui te Uta e Tapu, teenaa ko i-tana haitino. ²¹ Taatou nei ku mee te maatua hakamau taatou e roorosi i te hare TeAtua. ²² Teenaa taatou ki oomai ki tauppiri taatou ki TeAtua ma te hatumanava e taukareka aa ma te hakataakoto e tonu; taatou ki oomai ma naa hatumanava aa ma naa hakataakoto

e mallama; taatou ki oomai ma naa haitino ku oti te ffui ki te vai e maarama. ✧ ²³ Taatou ki sei iloo ki tiiake te mee e taaohi manava ai taatou, itaatou e illoa maa TeAtua ma ki taaohi ki ana purepure nikaumai ki taatou. ²⁴ Taatou ki anaana ki telaa tama, ki tokonaki telaa tama, ki huri ake te manava laaoi aa kisosorina taukareka. ²⁵ Taatou ki sei iloo ki tiiake te kkatu taatou maraa e kkatu hakapaa pee ko aaraa tama. Taatou ki saapai ki telaa tama, i kootou ku kkite maa te Aso TeAriki raa ku saaita mai.

²⁶ Ki mee maa taatou e hakamanani te ppena naa haisara, aa taatou iaa ku oti te toa taatou naa taratara maaoni TeAtua, teenaa see hai mee taatou elavaa te hakaara ki TeAtua ki uiia naa haisara taatou naa. ²⁷ Taatou ki noho koi ka ppoore naa manava taatou ki tae mai te Hakatonu TeAtua aa te ahi e ura kkaava teelaa ma ki seua ai naa tama e sahea laaou naa taratara TeAtua. ✧ ²⁸ Naa tama see hakannoo ki naa Loo Moses raa ma ki taai kimmate kimee maa setakarua kattoe e taratara maa naa tama naa e ssara; see hai tama ma ki aroha inaa tama naa. ✧ ²⁹ Kootou e mannatu peehea inaa tama e mee pakavaina laaou te Tama TeAtua? naa tama e haia laaou te ttoo te taratara hakamaatua TeAtua ma semee vare koi, tetoo teelaa e ui naa haisara laaou? naa tama e hakanaparia laaou TeAitu telaaoi? Kootou hakatuu ite hakallika naa haeo teelaa ma ki ppesi atu ki naa tama naa! ✧ ³⁰ Taatou e illoa ite tama nimee tanataratara peela, “Nau ma ki painnaki maa naa tama e hai haeo ina laaou aaraa tama”; taatou e illoa hoki ite tama ni taratara peela, “TeAtua ma ki hakatonu tonu ana tama.” ✧ ³¹ Te mee raa e hakamataku iloo kimee maa koe e takoto ilaro naa mahi TeAtua!

³² Kootou hakatuu ake ki naa tiputti pu kootou imua. Inaa aso naa, ite saaita kootou ku oti te lotu i TeAtua raa, kootou ni hakallono isu ite lopo vana, tevana iaa kootou ni mau naa manava kootou i TeAtua. ³³ E mee naa saaita kootou maraa e sasaakiria ka mee pakavaina, aa aaraa saaita, kootou maraa e tokonaki atu ki naa tama e mee pakavaina. ³⁴ Kootou ni hakallono isu hakapaa ma naa karapusi, aa te saaita naa hekau hakkaatoa kootou ni tauhia raa, kootou ni noho hakalavatoa koi, i kootou e illoa maa kootou koi mee naa mee kootou e taukalleka iaa e takkoto, aa naa mee naa ma ki takkoto no takkoto hakaoti. ³⁵ Kootou ki sei iloo ki pare tino, i te aa, kootou ma ki kauatu naa tuuhana kootou. ³⁶ Kootou kilavatoa te noho ka ttari, ki haia kootou te hiihai TeAtua, aa kutoo naa mee TeAtua ni purepure atu. ³⁷ Te Laupepa Tapu raa e taratara peela, ✧ “I loto te punaa saaita koi aa te tama ma ki au raa

✧ **10.22** Lev 8.30; Ezek 36.25 ✧ **10.27** Is 26.11 (LXX) ✧ **10.28** Deut 17.6; 19.15 ✧ **10.29** Ex 24.8 ✧ **10.30** Deut 32.35,36; Rom 12.19 ✧ **10.37** Hab 2.3-4 (LXX)

ku hakasura mai; a Ia ma ki see hakannase.

³⁸ Aku tama e ttonu raa ia ma ki hakannoo ki aku taratara no ora; aa kimee maa setama ilaatou e huri tana manava no ahe ki tana tiputipu imua raa, teenaa nau ma ki see hiahia i te tama naa.”

³⁹ Taatou seai ko naa tama e ahe ki te tiputipu imua no see ilotia. Seai. Taatou e hakannoo ki naa taratara TeAtua, teenaa taatou e hakassaoria a Ia.

11

Te tiputipu te lotu

¹ Te tama e hakatina i TeAtua raa e hakataakoto ma naa mee e taaria a ia raa ma ki oti ku ssura maaoni, aa niaaina maa te tama naa seki kite i naa mee naa, te tama naa e hakataakoto maa naa mee naa e takkoto. ² TeAtua ni hiihai ki naa vana naa tama imua ni mee raa ilaatou e hakataakoto tonu ia Ia.

³ Teenei ko te hakataakoto taatou i TeAtua nei teelaa e illoa taatou maa telani ma te kerekere ni penaa TeAtua iloto naa mahi tana taratara.*

⁴ Abel ni tautari ki tana hakataakoto no hakaara ia naa mee e taukalleka ia ina mee Cain. Teenaa ko tana hakataakoto i TeAtua naa teelaa ni hiihai ai TeAtua kiaa ia, i te aa, i TeAtua ni hiihai ki ana mee ni hakaara kiaa Ia. Niaaina maa Abel ku oti te mate raa, te tiputipu tana hakataakoto naa koi tarataraina i naa aso nei.*

⁵ Enoch ni see lavaa te mate i tana manava ni mau i TeAtua. Aia ni toa TeAtua kite lani, teenaa see haitama ni kite ia ia. Telaupepa tapu raa e taratara maa te saaita Enoch seki toa are TeAtua ki te lani raa, TeAtua ni hiihai ki ana sosorina.* ⁶ TeAtua e hiihai ki te tama e hakataakoto tonu kiaa Ia, teenaa te tama e hiihai maa ia ki au ki TeAtua raa, a ia ki mau tana manava maa TeAtua e noho mai maaoni i te lani aa ma ki oti ku kauake naa tuuhana naa tama e ssee ake kiaa Ia.

⁷ Noah ni hakataakoto ki naa taratara hakaapo ake TeAtua ina vana ma ki oti ku ssura imuri, teelaa aia seki kite. Tama naa ni hakannoo ki naa taratara TeAtua no penapena iloo tana vaka elasi teelaa ni hakassao ai a ia ma tana haanauna. Teenei ko te hakataakoto Noah i TeAtua nei teelaa ni hakassaina ai naa sosorina hakallika naa tama te maarama nei, teenaa Noah ni haia TeAtua maa setama e tonu i aa ia ni hakataakoto tonu kiaa Ia.*

⁸ Teelaa ko te hakataakoto Abraham i TeAtua raa teelaa ni lavaa ai Abraham te hakannoo ki TeAtua i tana saaita kannaatia ki hano kite henua TeAtua ni purepure ake kiaa ia. Niaaina maa Abraham ni see iloa itana kina e hano raa, a ia ni hakannoo koi ki TeAtua no hano.* ⁹ Itana saaita

* **11.3** Gen 1.1; Ps 33.6,9; Jn 1.3 * **11.4** Gen 4.3-10 * **11.5** Gen 5.21-24 (LXX) * **11.7** Gen 6.13-22 * **11.8** Gen 12.1-5

ninoho maa sehorau ite henua ni purepure ake TeAtua raa, a ia ni noho no hakataakoto tonu koi ki TeAtua. A ia ni moemoe koi i naa tamaa hare kantis, e mee pee ko Isaac ma Jacob, naa tama ni kauake hoki te purepure naa TeAtua.☆ ¹⁰ Ite aa i Abraham ni noho ka ttari ki te henua TeAtua ni hakatonu no hakatuu, teenaa se henua e penā kituu makattau hakaoti.

¹¹ Niaaina maa Abraham ku matua aa Sarah kulaka ite ssao te ffine e haitama raa, Abraham ni sura koi tana tamariki, ite aa, i Abraham ni taaohi manava ki naa purepure TeAtua kiaa ia.☆ ¹² Niaaina maa Abraham ku tae iloo ki tana matua raa, a ia ni lavaa te hakatiri tana haanauna notammaki iloo pee ko naa hetuu itelani aa ma naa kerekere makkini i naa tahua vaatai.☆

¹³ Naa tama nei hakkaatoa ni mmate ma naa hakataakoto laatou i TeAtua, aa naa tama naa iaa ni see too naa mee TeAtua ni purepure ake ki laatou. Naa tama naa ni kkite no fiafia i naa takkoto mmao mai naa mee naa. Teenaa naa tama naa ni ffuri notaratara maa laatou ni horau koi e noho i te kerekere nei.☆ ¹⁴ Naa tama e taratara peenaa raa e huriake maa laatou e sessee se henua ki mee ma settino henua laatou. ¹⁵ Naa tama naa ni see noho ka mamannatu peenaa ki te henua laatou ni oomai. Ki mee maa naa tama naa ni mannatu ki te henua naa raa, laatou ni ssee laatou ara ki ahe. ¹⁶ Tevana iaa naa tama naa ni fifai ki see henua eta ukareka iaa, se henua itelani. Teenaa TeAtua see napa maa Ia etaapaa naa tama naa ma se Atua laatou, ite aa iaa Ia kuoti te penapena hakaoti te henua naa tama naa.

¹⁷ Abraham ni usuhia tana hakataakoto i TeAtua ki hookii tana tama Isaac maa se mee aana e hakaara ki TeAtua itana saaita ni haaiteria TeAtua. Niaaina maa TeAtua ni kauake ana purepure ki Abraham raa, Abraham ni hakaara tana tama raa ki TeAtua.☆ ¹⁸ Aa TeAtua iaa ni mee ake peela kiaa ia, "Too haanauna ni purepure atu nau raa ma ki hakatiri iho i Isaac."☆ ¹⁹ Abraham ni maanatu maa TeAtua ma ki lavaa te hakamasikeria a Ia Isaac, teenaa te mee nei e mee maa Abraham ni toomai tana tama naa ite mate.

²⁰ Teelaa ko te hakataakoto Isaac i TeAtua raa teelaa ni purepure ake ai Isaac ki Jacob ma Esau ilaaua ma ki haia hakaraaoina TeAtua imuri.☆

²¹ Teelaa ko te hakataakoto Jacob i TeAtua teelaa ni huri ai a ia no hakatapu naa tamalliki Joseph raa itana saaita ni taupiri ki mate. Te saaita naa raa, Jacob ni hakapare i aruna tana tokotoko, teenaa lotu iloo ki TeAtua.☆

☆ **11.9** Gen 35.27 ☆ **11.11** Gen 18.11-14; 21.2 ☆ **11.12** Gen 15.5; 22.17; 32.12

☆ **11.13** Gen 23.4; 1 Chr 29.15; Ps 39.12 ☆ **11.17** Gen 22.1-14 ☆ **11.18** Gen

21.12 ☆ **11.20** Gen 27.27-29,39-40 ☆ **11.21** Gen 47.31 (LXX); 48.1-20

22 Teelaa kote hakataakoto Joseph iTeAtua raa teelaa, i tana saaita ni taupiri ki mate raa, ni taratara ai a ia i te ara naa tama i Israel raa ki mee ki tana haitino i te saaita laatou e hakattaha i Egypt.*

23 Teelaa ko te hakataakoto naa maatua Moses iTeAtua raa teelaa ni huuina ai lauaa Moses inaa marama etoru i tana saaita ni haanau mai. Lauaa nikkite maa te tamariki raa e tiputipu taukareka, teenaa ki see mattaku ai lauaa te sahe naa taratara te tuku.*

24 Teelaa kote hakataakoto Moses iTeAtua raa teelaa, i tana saaita ni matua raa, a ia ni see hiihai maa ia e haia ma se tamariki te tama ffine te ttuku i te henua naa.* 25 A ia ni hiihai maa ia ki hakallonoisu ma naatama TeAtua; a ia ni see hiihai maa ia ki hakahiahia tana tamaa saaita ma te tiputipu see tonu. 26 A ia ni hakatuu peelaa ma ki mee ma ia e hakanaparia ia ia etautari kite Mesaea raa, eta ukareka ia inaa mane katoo i Egypt, teenaa ia ia e ttoka are ki tana tuuhana ma ki kauake TeAtua imuri.

27 Teelaa kote hakataakoto Moses iTeAtua raa teelaa ni see matakua ai a ia itettuku Egypt no hakataha ia i te henua naa. A ia ni see hiihai maa ia e ahe, ia ia e mee maa ia nikkite iTeAtua, te tama see kiitea ki te karamata. 28 Teelaa ko tana hakataakoto iTeAtua naa teelaa ni mee ake ai a ia kite kanohenua Israel raa ki mee te Kaikai te Pasova aa ku tapi te ttoo raa i naa tootoka laatou ki see taia naa tamalliki mua laatou raa te Ensol te Mate.*

29 Teelaa kote hakataakoto naa tama i Israel iTeAtua raa teelaa ni lavaa ai naatama naa te hakahiti te 'Red Sea', e mee pee kolaatou esassare vaaruna te kerekere epakupaku, teenaa te saaita naatama i Eyptraa ni mee ma ki hakaffiti ake laatou raa, naatama naa ni mallemo hakkaatoa.*

30 Teelaa kote hakataakoto naa tama i Israel iTeAtua raa teelaa ni maaoha ai te hiri eaareha i Jericho i te saaita naatama naa ni sare aareha te matakaaina naa inaa aso e hitu.*

31 Teelaa kote hakataakoto te ffine haihuri Rahab iTeAtua raa teelaa ni see lavaa ai a ia tetaia hakapaa ma naa tama ni see hakannoo ki TeAtua, ite aa, ia ia ni hakauruhia a ia naatama i Israel kiloto tana hare, te saaita naatama naa ni oo ake no tokatoka seemuu i te henua naa.*

32 Eaa? Nau kitaratara hoki iaaraa tama? Nau see hai saaita kitaratara atu nau i Gideon, Barak, Samson, Jefta, David, Samuel, aa ma naa pure TeAtua.*

33 Teelaa kote hakataakoto naatama i Israel iTeAtua raa

* 11.22 Gen 50.24-25; Ex 13.19 * 11.23 Ex 2.2; 1.22 * 11.24 Ex 2.10-12

* 11.28 Ex 12.21-30 * 11.29 Ex 14.21-31 * 11.30 Josh 6.12-21 * 11.31

Josh 2.1-21; 6.22-25 * 11.32 Judg 6.11—8.32; 4.6—5.31; 13.2—16.31; 11.1—12.7;

1 Sam 16.1—1 Kgs 2.11; 1 Sam 1.1—25.1

teelaa ni lavaa ai naa tama naa te taaiia laatou naa tama iaaraa henua. Naa tama naa ni roorosi hakaraa oi iloo ki naa kano henua naa, teenaa laatou ni too naa mee TeAtua ni pure pure ake kilaatou. Naa pukua naa laion raa ni puuia naa tama naa, ³⁴ naa ahi e ura kkaava raa ni tinaia laatou, aa laatou ni see lavaa te taaiia ki naa paraamo a ka mmate. Naa tama naa ni matana ennae, tevana iaa laatou ni oo no haimmahi; naa soldia naa henua e mmao raa ni lavaa naa tama naa te taaiia. ^{*}

³⁵ Teelaa kote hakataakoto naa haahine i TeAtua raa teelaa ni lavaa te hakamasikeria ai naa hareaa kina laatou raa i te mate.

Aaraa tama ni see fiffai maa laatou ki hakassaoria raa, naa tama naa ni tiiake koi ma ki taaiia laatou ki mmate ki lavaa laatou te massike ki te ora e taukareka. ^{*} ³⁶ Aaraa tama laatou ni taussuaina ka sarua, aa aaraa tama e saisaitia ki naa seni no karapusina. ^{*} ³⁷ Naa tama naa ni tauatia ki naa hatu; aaraa tama ni tuutia no m motu iloto ttonu; aaraa tama ni taaiia ki naa paraamo a. Naa tama naa ettara ki naa kiri naa sipsip ma naa gout; naa tama naa ettaka see hai mee, e hai haeeoina, aa e mee pakavaina. ^{*} ³⁸ Naa tama naa see tau te nnoho i te maarama nei; naa tama naa ni sassare huri ma ko naa horau vaaroto mouku, iaruna naa tamaa mouna, iloto naa rua inaa vasi naa mouna, aa vaaroto naa rua i te kerekere.

³⁹ Naa tama nei ni hakanauria iloo inaa hakataakoto laatou i TeAtua, tevana iaa laatou ni see hai mee ni too inaa mee TeAtua ni pure pure ake. ⁴⁰ I te aa, TeAtua ni mee tana mee e taukareka ki mee ki taatou, teenaa te hakataakoto TeAtua raa e mee maa naa tama naa ettari koi ki taatou ki haka kaatoaina naa ora taatou hakapaa ma naa tama naa.

12

TeAtua taatou Tamana

¹ Taatou iaa ettaka ma te lopo tama e hakaea inaa hakataakoto laatou. Teenaa taatou ki tiiake naa mee eppui mai inaa hakataakoto taatou aa ma naa haisara e hakaviisia ai taatou, aa taatou kuuu naa kauae taatou no ffuro i te haiva TeAtua etuku. ² Taatou ki tokatonu ki Jesus, te tama e mau ai naa hakataakoto taatou i te kaamata no tae ki te hakaoti ana. A Ia ni see matakua maa iaa Ia kutuukia ki te kros. A Ia ni see maanatu maa Ia ma ki hakanaparia iaruna te kros, i te aa iaa Ia ni hakataakoto tonu ki tana saaita ma ki hiahia imuri, aa

^{*} **11.33** Dan 6.1-27 ^{*} **11.34** Dan 3.1-30 ^{*} **11.35** 1 Kgs 17.17-24; 2 Kgs 4.25-37 ^{*} **11.36** 1 Kgs 22.26-27; 2 Chr 18.25-26; Jer 20.2; 37.15; 38.6 ^{*} **11.37** 2 Chr 24.21

teenei a Ia ku noho i te vasi hakamaatau i te nohorana TeAtua.

³ Kootou hakatuu ake ki naa haaeo ttama naa ni uru; kootou hakatuu ki te lotoffaao naa tama hai sara raa iaa Ia. Teenaa kootou ki see paretino no tiiake naa hakataakoto kootou i TeAtua.

⁴ Kootou maraa e hakappuru iloo ki see lavaa kootou naa mahi te haisara, tevana iaa kootou ni see tauppiri ki mmate i naa vana kootou e mee naa. ⁵ E aa? Kootou ku ssiri koi i naa taratara hakauaua ake TeAtua ki kootou, naa tama e mee ma ni tamalliki aana?*

“Taku tama, hakannoo ki naa akonaki TeAriki e kauatu, aa koe ki see mei i too saaita e nutua a Ia.

⁶ TeAtua e hakattonu naa tama katoo ellee ai tana manava, aa e hakkaitoa naa tama katoo etauhia a Ia maa ni tama aana.”

⁷ Te saaita kootou e hakkaitoaina TeAtua raa, kootou ki illoa maa kootou e haia peenaa i kootou ni tamalliki TeAtua. Naa tamalliki katoo maraa e hakkaitoaina naa tammana laatou anii?

⁸ Ki mee maa kootou see hakkaitoaina pee ko ana tamalliki raa, teenaa e mee maa kootou seai ni tamalliki aana maaoni; kootou naa ni huivao koi.

⁹ Taatou hakkaatoa e hakkaitoaina naa tammana taatou i te maarama nei, teenaa taatou e tuku atu koi kilaatou. Eaa? Kootou see mannatu maa taatou ki tuku atu hoki peenaa ki taatou Tamana i te lani ki ora hakaoti taatou?

¹⁰ Taatou ni hakkaitoaina naa tammana taatou i te maarama nei i te tamaa saaita koi, ilaatou e mannatu maa etonu; TeAtua iaa e mee peenaa ki kaumai se taukareka ki taatou, teenaa kittapu naa ora taatou pee ko Ia.

¹¹ Ite saaita taatou e hakkaitoaina raa, taatou e mee maa taatou ki nnoho hakaaroa, teenaa maa taatou ki see fiafia. Ki muri raa naa tama ni akonakina peenaa raa ku kauake te ora e tonu.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹² Kootou ki ssau naa rima e matanaennae kootou naa aa kootou ku hakamakkaa naa turi kootou e poreppore naa!*

¹³ Sassare tonu ki naa saarena e tonu ki see hakallika naa vae naa tama see lavaa te sassare; tevana iaa naa vae naa tama naa ki taukalleka.*

¹⁴ Kootou mee ki nnoho hakaraaoi kootou ma naa tama hakkaatoa, aa kootou ku mee ki ttaka kootou ma te tiputipu e tapu, i te aa, see haitama i kootou ma ki kkite i TeAriki ki mee maa kootou see nnoho hakaraaoi peenaa.

¹⁵ Kootou mmata ki see ffuri kootou no tiiake te laaoi TeAtua. Kootou mmata ki see mee kootou ma ko naa laakau e mmara teelaa e ssomo no mee aaraa laakau no hakallika.* ¹⁶ Kootou mmata ki see hai huri kootou ka see illoa te lotu pee ko Esau,

* **12.5** Job 5.17; Prov 3.11-12 (LXX) * **12.12** Is 35.3 * **12.13** Prov 4.26 (LXX)

* **12.15** Deut 29.18 (LXX)

te tama nisui ana kaikairaa ki ana kerī iaa ia ko te tama matua.*¹⁷ Kootou e illoa maa kimuriraa aia ni hiihai maa tana tamana raa ki huri ake no hakatapu iaa ia; araa nei aia ni kerekereja kahano. Niaaina maa ia ni mate hakaoti iana tani raa, aia ni see lavaa te too tana mee ni ssee naa.*

¹⁸ Kootou ni see oomai ki te mouna e tuu i te kerekere nei, teelaa e urakkava, etakoto pouiri, aa etuu tana sisioi, pee ko naatama i Israel raa nimee i te Mouna Sinai, itesaaita TeAtua nikauake ana Loo. ¹⁹ Naa tama naa nillono inaa iri te puu kallono laatou inaa taratara ake te reo. Ite saaita naa tama naa nillono i te reo raa, naa tama naa ni ttani i laatou ni see hii hakannoo.*²⁰ I te aa, i laatou see hii hakannoo ki te taratara ekauake peelaa, “Ki mee hoki iloo ma se manu epaa i te mouna naa, te manu naa ki tauatia ki mate.”*²¹ Naa vana nissura i te kina naa ni hakamataku iloo, teenaa ki taratara Moses peelaa, “Nau e porepore i taku mataku!”*

²² Kootou iaa ku oomai ki te Mouna Saion, te henua te Atua e ora, te Jerusalem te lani ma tana simata ensol. ²³ Kootou ku oomai ki te kuturana hakahiahia naa tamalliki mua TeAtua, naa tama e mee naa inoa laatou e sissia i te lani. Kootou ku oomai ki TeAtua, te tama e hakatonutonu naa tama hakkaatoa. Aa kootou ku oomai ki naa aitu naa tama taukalleka ku mee nokaatoa naa ora laatou. ²⁴ Kootou ku oomai ki Jesus, te tama ni hakatonu te taratara hakamaatua hou TeAtua, aa ki te too teelaa e uii naa haisara; teenaa seai kotetoo etanitani ki kauake tana sui, pee ko te too Abel.*

²⁵ Kootou mmata hakaraaoi iloo ki see sahea kootou te tama e taratara atu ki kootou. Naa tama ni sahea laatou naa taratara TeAtua i te kerekere nei ni see ssao. E aa? Taatou e maanatu maa taatou ma ki ssao ki mee maa taatou e sahe naa taratara te tama e taratara iho i te lani?*

²⁶ Te kerekere raa ni ue i te saaita te reo raa ni taratara iho, tevana iaa te saaita nei a ia e taratara peelaa, “Nau ma ki ue hoki te kerekere nei hakapaa ma te lani.”*²⁷ Te saaita TeAtua e mee maa ‘hoki’ raa, a ia e mee maa naa mee katoo i te kerekere nei ma ki uettia, teenaa ki takkoto koi naa mee teelaa see lavaa te uettia.

²⁸ Taatou ki fiafia itaatou etoo te nohorana teelaa see lavaa te uettia. Taatou ki fiafia no lotu hakamaaoni iloo i TeAtua i tana ara e hiihai; ²⁹ i te aa, te Atua taatou raa e mee ma se ahi e ttuni te tama ki mate hakaoti.*

13

¹ Kootou ki manava laaoi peenaa i naa taaina ma naa kave kootou. ² Hakamaarona lokoi ki hakauru naa tama

* **12.16** Gen 25.29-34 * **12.17** Gen 27.30-40 * **12.19** Ex 19.16-22; 20.18-21; Deut 4.11-12; 5.22-27 * **12.20** Ex 19.12-13 * **12.21** Deut 9.19 * **12.24** Gen 4.10 * **12.25** Ex 20.22 * **12.26** Hag 2.6 (LXX) * **12.29** Deut 4.24

kootou see illoa raa ki naa hare kootou. E mee aaraa tama ni hakauru naa ensol raa ki naa hare laatou, aa laatou iaa ni see illoa maa teenaa ni ensol.* ³ Hakamaarona i naa tama e mmoe i naa hare karapusi, e mee pee ko kootou e karapusi hakapaa. Hakamaarona i naa tama e hakallono isu, e mee pee ko kootou e hakallono isu hoki ma ko laatou.

⁴ Kootou katoo ki mmata i te aavvana raa teenaa se vana hakamaatua. Naa hai aavvana raa ki ttaka hakapaa ka fiffai kilaatou. TeAtua ma ki hakatonutonu naa tama ilaatou e ffuri no hai huri ma naa aavvana aaraa tama.

⁵ Kootou mmata ki see kaimannako kootou ki te mane; kootou ki tau koi ma te kooina e nnoho ma kootou. TeAtua ni mee peela, “Nau ma ki see masike no tere i kootou; kootou ma ki see tiiake nau ki nnoho soko kootou.”*

⁶ Taatou ki taratara see kkapo peela:*

“TeAtua e tokonaki kiaa nau, nau ma ki see matakou.

Se aa naa tama te maarama nei e lavaa te mee kiaa nau?”

⁷ Hakamaarona i naa hakamau kootou imua, naa tama ni hakaeta atu naa taratara TeAtua. Kootou mannatu ake ki te ssao laatou ni ttaka i te maarama nei no mmate, a kootou ku tautari ki naa tiputtipu laatou. ⁸ Te tiputipu Jesus Christ se lavaa te huri; tana tiputipu i te aso raa, te aso nei, aa i naa aso hakkaatoa e ssau koi. ⁹ Kootou mmata ki see hurisia naa manava kootou naa akonaki kootou ni see illoa imua. Etaukareka maa naa ora kootou ki haimmahi e hakatahito itelaa oi TeAtua, teenaa ki see mee maa kootou e tautari ki naa ppui naa kaikai; naa tama e tautari ki naa ppui naa niseai iloo naa vana laatou ni taunai i naa ppui naa.

¹⁰ Naa maatua e heheuna iloto te kina naa Jew e lotu raa e puia naa loo raa ki see kaina laatou naa mee e hakaara i aruna te olta taatou. ¹¹ Naa Maatua Hakamau naa Jew raa e toomai te ttoo naa manu raa ki te Uta e Tapu raa ki hakaara ki uiia naa haisara te henua; naa haitino naa manu raa iaa e tuunia laatou ihaho i te kina laatou e nnoho.* ¹² Teenaa kote vana Jesus nimate hoki itaha Jerusalem, teenaa ki lavaa te huua naa haisara te henua ki tana tino ttoo. ¹³ Teenaa taatou ki oo atu kiaa Ia itaha te kina te henua e nnoho no mee ki nnapa taatou hakapaa maa Ia. ¹⁴ Ite aa itaatou see hai henua e takoto hakaoti i te kerekere nei; taatou essee ki te henua teelaa ma ki surai ho imuri. ¹⁵ Taatou ki hakanau peenaa i TeAtua i te kau saaita iloto te inoa Jesus, ki mee maa teenaa te mee taatou e hakaara ki TeAtua ki naa maaisu taatou i naa taratara taatou maa Jesus ko TeAriki. ¹⁶ Kootou hakamaarona ki sosorina taukareka kootou ka tokonaki ki telaa tama, i te nei ko te mee taatou e hakaara teelaa e hiihai ai TeAtua.

* **13.2** Gen 18.1-8; 19.1-3 * **13.5** Deut 31.6,8; Josh 1.5 * **13.6** Deut 31.6,8; Josh 1.5 * **13.11** Lev 16.27

¹⁷ Hakannoo ki naa hakamau kootou. Naa tama naa see illoa te hakamarolloo inaa roorosi laaou ki naa ora kootou, iteaa, ilaou ma ki hakaari ake ki TeAtua i naa heuna laaou ni mee. Ki mee maa kootou e hakannoo ki naa tama naa, naa tama naa ma ki heheuna ma te fiafia; aa ki mee seai, naa tama naa ma ki heheuna hakaaroha, teenaa kootou ma ki see tokonakiria naa tama naa.

¹⁸ Kootou kitaku peenaa kitokonaki mai TeAtua ki maatou. Maatou e illoa maa naa hakataakoto maatou e mallama, imaatou e fiffai maa maatou ki mee naa vana ettonu inaa saaita hakkaatoa. ¹⁹ Aa nau e hiihai maa kootou ki taku hakappuru ki mee mai TeAtua ki hanatu nau ki kootou i naa aso nei koi.

²⁰ TeAriki Jesus e mee pee ko te tama e roorosi naa sipsip, a Ia ni hookii tana tino ttoo ki tino te taratara hakamaatua TeAtua teelaa e takoto hakaoti, teenaa a Ia ni hakamasikeria TeAtua i te mate. TeAtua ko te tama e mee kootou ki nnoho hakaraaoi, ²¹ teenaa a Ia elavaa te haia a Ia te tiputipu e taukareka raa ki haimahi iloto naa ora kootou, kilavaa kootou te tautari hakaraaoi ki tana hiihai. Iloto naa heuna Jesus raa, taatou e haia a Ia ki toa taatou naa sosorina kaatoo aana e hiihai. Teenaa taatou katoo elavaa te hakanau iaa Ia i te kau saaita katoo! Amen.

Naa taratara hakaoti

²² Aku taaina. Kootou hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara nei; taku pas e sissii nei seai se pas e huarooroa.

²³ Nau e hiihai maa kootou ki illoa maa taatou taina Timothy ku oti te hanaa i te hare karapusi. Ki mee maa ia e vave tae mai, maaua ma ki oo atu hakapaa ki kootou.

²⁴ Kauatu naa purepure maatou nei ki naa hakamau kootou ma naa tama katoo telotu. Naa taaina taatou e nnoho i Italy raa e purepure atu ki kootou.

²⁵ TeAtua ki mmata ake hakaraaoi ki kootou hakkaatoa.

JAMES

TE PAS JAMES

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas James e takkoto te kau taratara akonaki teelaa e sissii ki “naa tama hakkaatoa TeAtua ettaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei”. Te tama e sissii te pas nei e taratara hakaraaoi iloo ki mallama ana akonaki inaatiputipu ma naa sosorina te tama e lotu. A ia e taratara i te kau vana pee ko te nnoho hai mane aa te nnoho hakaaroha, naa usuhia te tama i te vana e hakallika, te sosorina e taukareka, te maanatu hakallika i telaa tama, te hakataakoto te tama i TeAtua ma ana sosorina, te taratara kite taratara e kee, te atamai maaoni, te hakatauttau ma aaraa tama, te manava e ahu ma te manava e taka seemuu, te hakatonutonu aaraa tama, te manava hikkahi, te noho e noho hakalavatoa, aa naa taratara i naa taku te tama.

Te pas nei e taratara hakaraaoi iloo maa te hakataakoto te tama i TeAtua ki hanotonu ma ana sosorina, iteenaa ko naa tiputipu te tama e lotu maaoni.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas nei 1.1

Te lotu ma te atamai maaoni 1.2–8

Te nnoho hai mane ma te nnoho hakaaroha 1.9–11

Kootou mmata ki see usuhia kootou ni vana e hakallika 1.12–18

Hakannoo ki te taratara no hakasura te tiputipu e tonu 1.19–27

Kootou ki see hirihiri tama 2.1–13

Te lotu te tama ma ana sosorina 2.14–26

Te tama e lotu ki hakamattoni ana taratara 3.1–18

Te tama e lotu ma naa tiputipu te maarama nei 4.1–5.6

Te kau akonaki 5.7–20

¹ A nau James, setama e heheuna maa TeAtua, aa maa TeAriki Jesus Christ.*

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, te kanohenua TeAtua ettaka masseu ki naa kina katoo i te maarama nei.

Te lotu ma te atamai maaoni

² Aku taaina ma aku kave nei. Kootou ki fiafia i naa ttiri kootou i te kau haaeo. ³ Iteaa i kootou e illoa maa naa haaeo naa e hahaaite te haimahi naa hakataakoto kootou i TeAtua. Saaita naa hakataakoto kootou naa ma ki ttipu ake no haimmahira, kootou ma ki lavatoa te nnoho ma naa haaeo naa. ⁴ Kootou ki hakalavatoa te nnoho ma naa haaeo naa, ki see usuhia kootou no mee

* 1.1 Mt 13.55; Mk 6.3; Acts 15.13; Gal 1.19

te lopo vana see ttonu, ki ttonu kootou aa kikaatoa naa ora kootou. ⁵ Aa ki mee maa setama ikootou see atamai, a ia kitaku ki TeAtua, i TeAtua ma kikauake te atamai naa. Ite aa, i TeAtua setama ekaimaarie. A Ia ehookii vare ki naa tama katoo ekainnoo ake. ⁶ Tevana iaa, itoo saaita etaku raa, koe ki iloa maa naa mee auu ekainnoo naa ma kikauatu TeAtua. Koe seai iloo kimamaanatu tammaki maa oomee naa ma ki hainattaa tekauatu. Itama emamaanatu tammakiraa emee pee ko naa hakahua naapeau itemoana inaa oko tematani. ⁷⁻⁸ Naa tama peenaa, teenaa seelavaa te hakatonu naa mannatu laatou aa see illoa maa laatou kimee peehea; naa tama naa ki see mannatu maa laatou makitoo nimee maa laatou i TeAriki.

Naa tama e hai mane ma naa tama ennoho hakaaroha

⁹ Naa tama telotu ennoho hakaaroharaa ki fiaffia ite saaita laatou ehakassuratia TeAtua maa laatou nitama e hai hekau. ¹⁰ Aa naa tama telotu e hai hekau raa ki fiaffia ite saaita laatou ehakassuratia TeAtua maa laatou nitama ennoho hakaaroha. Ite aa, naa tama e hai hekau raa ma ki maaoha no mmate pee ko naa laakau vao. ¹¹ Te laa raa esopo ake ma te vvela notuunia naa laakau essomo, teenaa naa kaute naa laakau naa ma ki mmate no maaoha kilaro, aa tetiputipu ehakaoti manava naa kaute naa ku seai. Peelaa hoki naa tama e hai hekau raa ma ki mmate i naa sassare laatou ka mee naa heuna laatou.✧

Naa hakataakoto taatou i TeAtua ma ki haaiteria

¹² Naa tama ehakataakoto tonu i TeAtua inaa saaita laa-
tou ehaiteria raa, laatou ki fiaffia. Saaita laatou ku oti
te hahaaiteria raa, laatou ma ki sua TeAtua ki tana ora
ni purepure ake ki naa tama elaa oi iaa Ia. ¹³ Kimee
te henua ehaiteria ni haaeo peenaa, laatou kisee mee
nitaratara maa laatou peelaa, "Nau ehahaaiteria TeA-
tua." Seai. Ite aa, TeAtua seelavaa te hahaaiteria
tevana ehakallika, aa tanatino see iloa te hahaaite tama.
¹⁴ Tevana iaa te henua ma ki usuusuhia ite saaita laatou
effuri no mee naa vana hakallika e oti manava ai laatou.
¹⁵ Teenaa naa vana hakallika e oti manava ai laatou naa
ma ki oo ake no llasi ka hakassura naa haisara, aa te saaita
naa haisara naa e oo ake no llasi, teenaa te mate ma ki sura.

¹⁶ Aku taaina ma akukave nei, kootou mmata kisee
hakarereesia kootou. ¹⁷ Tekau mee etaukalleka taatou
essuramai itelani. Teenaa nimee e oomai i TeAtua,
te tama ni hakamaasina naalamu telani. A Ia see iloa
te hurihuri ni vana maana ma ki hakapooritia taatou.
¹⁸ Itana tino hiihai, taatou ni hakaoratia a Ia iloto naa mahi
te taratara maaoni, kinnoho taatou pee ko ana tama mua
i ana mee katoo ni penappena.

✧ 1.11 Is 40.6-7 (LXX)

Hakannoo ki naa taratara TeAtua

¹⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou kiilloa maa naa tama katoa ki hakannoo hakaraaoi iloo ki naa taratara e kauake, tevana iaa laatou kisee osoo taratara ka palilliri naa maaisu laatou, aa laatou kisee lotolloto nauhie. ²⁰ Ite aa, te saaita tetama eloto raa, aia ma kisee lavaa te hakasura te tiputipu etonu TeAtua e hiihai. ²¹ Teenaa kootou ki tiiake naa sosorina e kerekere kootou e hakamannani naa. Kootou ki tiiake hoki naa sosorina tippua kootou e mee naa, aa kootou kutuku ki naa vana TeAtua. Kootou kutoa kootou naa taratara TeAtua e ppono kiloto naa hatumanava kootou, ikootou ma ki lavaa te hakasaoria naa taratara naa.

²² Kootou see mee maa kootou e hakannoo koi killono kootou iana taratara; kootou ki tautari hoki ki naa taratara naa. Kootou see hakallesi ki kootou soko kootou. ²³ Ttama e hakannoo koi ki naa taratara aa see tautari ki naa taratara naa raa, e mee pee kote tama e ttoka ite mmata raa ki kite ia iana tiputipu. ²⁴ Aa itana saaita ni hakataha ite mmata raa, aia kussiri hoki iana tiputipu. ²⁵ Tevana iaa, tetama ettoka hakaraaoi ki ilotia a ia naa Loo TeAtua e hakasao te tama raa, ttama naa ma ki haia hakaraoina TeAtua iana vana katoa e mee. Ite aa, iaa ia e hakannoo hakaraaoi iloo ki naa Loo naa. Aia see mee maa ia e hakannoo koi aa ma ki oti kussiri, sei. Aia maraa e tautari ki naa Loo naa.

²⁶ Ehaitama ikootou e maanatu maa ia setama elotu? Ki mee koe see roorosi hakaraaoi too maaisu, taau naa sei selotu maaoni, aa koe naa ku hakareeresi kiaa koe soko kko. ²⁷ Telotu TeAtua Tamana e vana maa telotu ematahua aa emaaoniraa e tiputipu peenei: Taatou ki tokonaki ki naa tamalliki ku oti te mmate naa maatua laa-tou aa ma naa puruna haahine ki see nnoho hakaaroha laatou. Taatou ki roorosi hoki kisee usuhia taatou no mee naa vana see ttonu te maarama nei.

2

Kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai

¹ Aku taaina ma aku kave nei. Ikootou ni tama e hakatina i TeAriki taatou Jesus Christ, TeAriki haimahi, kootou ki see hirihiri maa ni tama kootou e fiffai aa ma aaraa tama iaa kootou see fiffai. ² Ki mee maa see tama e hakao tana kasana e taavi mmaha aa euru ki naa hekau taukalleka euru atu kiloto te harelotu kootou, aa telaatama see hai mane e hakao kinaa hekau e hakallika euru atu hoki kiloto te harelotu kootou naa. ³ Ki mee kootou e anaana koi ki te tama haimane raa no vanaake kiaa ia peela, "Kau no noho ite tuai e taukareka nei," aa kootou iaa e ffuri atu ki telaatama no vanaake peela, "Tere notuu mai peela, sei koe ku noho kite kerekere ilaro," ⁴ teenaa

kootou essara ikootou ehirihiritama, aa kootou hoki ku hakatonutonu ki naa manava e takahitihiti kootou.

⁵ Aku taaina nei, kootou hakannoo mai! TeAtua ni hiri naatama ennoho hakaaroha ite maarama nei ki illoa hakaraaoi iloo ia ia, aa kinohoria laatou te nohorana teelaa nipurepureake Ia kinaatama elaa oi ia ia.

⁶ Tevana ia naatama ennoho hakaaroharaa see haia hakaraaoina kootou. Ko ai naatama maraa e oatu no mee pakavaina kootou ka taakina kootou ki te koti? Teenaa ko naa tama naa, naa tama e hai hekau! ⁷ Teenaa kolaatou naa etuku haaeoina laatou te inoa taukareka TeAriki kootou.

⁸ Naavana kootou e mee raa ma kittonu ki mee kootou e tautari ki te Loo Te Nohorana TeAtua, teelaa e hakatuu iho iloto te Laupepa Tapu, “Manavalaaoi itelaa tama pee kokoe e manavalaaoi iaakoe sokokoe.”^{*}

⁹ Ki mee kootou ehirihiri maa nitama kootou e fiffai aa ma nitama kootou see fiffai, kootou naa kussara. Ite aa, ikootou ku sahea kootou te Loo e taratara ite tiputipu naa.

¹⁰ Ttama esahea a ia se Loo tokotasiraa, a ia naa esahea a ia naa Loo raa hakkaatoa.

¹¹ Ite aa, tetama ni mee tana Loo peelaa, “Kootou see hai huri ma naa aavana aaraa tama,” teenaa ko ia naa hoki e mee tana Loo peelaa, “Kootou see taatama.”^{*}

Niaaina maa koe see hai huri ma te aavana telaa tama, ko enaa esahea a koe naa Loo TeAtua, iaakoe etaa tootama no mate.

¹² Kootou kitaratara kasosorina pee konnaatama e illoa ma ki oti laatou ku hakatonutonusia naa Loo teelaa e mee kihakassaoria taatou.

¹³ TeAtua ma ki se sura te manava aroha itana saaita ma ki hakatonutonu te tama ni see manava aroha itelaa tama. Naa tiputipu te manava e aroha ite tama elaka iaruna te manava e hakatonutonu te tama.

Sosorina tautari ki naa hakataakoto kootou i TeAtua

¹⁴ Aku taaina ma aku kave nei. Se aa e taukareka ki mee te henua e taratara maa laatou e illoa hakaraaoi iloo i TeAtua, aa naa sosorina laatou ia ekkee? Laatou ma ki lavaa te hakassaoria peehea te illoa laatou naa?

¹⁵ Ki mee maa teelaa nitaaina ma nikave kootou ettaka see hai hekau aa see hai kaikai ki kkai. ¹⁶ Se aa e taukareka i tootaratara e pesi atu ki laatou peelaa, “Te aso taukareka! Hakao nikkahu matoru ki see makalii kootou aa kootou kukkai kipposu kootou!” aa kootou ia see kauake ni mee maa laatou kinnoho taukalleka laatou?

¹⁷ Nau e taratara atu raa ko te tiputipu te hakataakoto naa. Ki mee kootou e hakataakoto vare koi i TeAtua aa kootou ia see tautari ki naa hakataakoto naa, teenaa te hakataakoto kootou i TeAtua naa e mate.

^{*} 2.8 Lev 19.18 ^{*} 2.11 Ex 20.13,14; Deut 5.17,18

18 E mee tetama makitaratara peelaa, “Tetama elotu iTeAtua aa telaatama esosorina taukareka.” Nau ehakaheatu takutaratara peenei, “Hakaari mai kiiloo nau maa tetamaraa elotu peehea maa ia setama esosorina hakallika? Nauiaa makihakaariatu kiiloo koe inaatiputipu takulotu iTeAtua iakusosorina.”
 19 Koe eilloa maaoni maa teelaa seAtua koi tokotasi? Taukareka! Naatippuaraa hoki ettaka ma teiloo naa, teenaa eppore ai laatou inaa mattaku laatou. 20 Tevvare! Koe ehiihai maa nau ehakaariatu kiaakoe maa telotu setama teelaa seehakasoaina ana sosorina raa, teenaa selotu emate? 21 Kootou hakatuu ki Abraham. Tana ora nihakatonu peehea maa TeAtua? Teenaa koi-ana sosorina tautari ki tana hakataakoto iTeAtua itana saaita ni hookii tana tamariki, Isaac, iaruna te olta. ✱
 22 Koe seekite inaa hakauu naa mee elua nei hakapaa? Naa hakataakoto taatou iTeAtua e hakattino ki naa sosorina taatou. 23 Te Laupepa Tapuraa etaratara maaoni peelaa, “Abraham nilotu maaoni iTeAtua, teenaa aia nihaia TeAtua ma setama etonu ia aia elotu maaoni.” Aa teenaa Abraham nitaapaa ma sessoa TeAtua. ✱ 24 Aa teenaa, kootou nei ku illoa. Naa ora taatou ettonu i taatou e sosorina tautari ki naa hakataakoto taatou iTeAtua, see mee maa inaa hakataakoto koi taatou.

25 Te aranaa nisura hoki i Rahab, teffine haihuri. Tana ora nitonu maa TeAtua ia aia nihakamuunia aia naatama haka Israel niooake notokatoka seemuu i te henua naa, aa ki oti raa hakasoria iloo aia naa tama naa i telaa ara. ✱

26 Aa teenaa, te haitino e moe seai tana manu raa, teenaa se haitino emate. Peelaa hoki te hakataakoto tetama iTeAtua teelaa seehakasoaina naa sosorina e taukalleka raa, se hakataakoto emate.

3

Hakamattoni naa taratara kootou

1 Akutaaina ma akukave nei. Kootou see mee maa kootou hakkaatoa kiheheuna maa nitisa. Kootou eilloa maa te hakatonu maatou naa tisa raa makittoe ia iaaraatama. 2 Taatou hakkaatoa maraa ehakassara naa vana taatou. Tevana ia setama seehakassara ana taratara raa, teenaa kotetama etonu aa eiloo te roorosi itana haitino hakkaatoa. 3 Taatou maraa ehakao tetamaa katana itemaaisu te hos raa kilavaa te paarea taatou te hos naa ki tere ki naa kina taatou e fiffai. 4 Kootou hakatuu hoki inaa hurohuro naa vaka ellasi. Niaaina maa te hui te vaka naa etere iloto naa matani ellasiraa, te vaka naa e lavaa koi te hakaraaua te tinohiti te vaka naa ki te tamaa hoe. Te hui te vaka naa ma ki tere koi ki naa kina

✱ 2.21 Gen 22.1-14 ✱ 2.23 Gen 15.6; 2 Chr 20.7; Is 41.8 ✱ 2.25 Josh 2.1-21

te tinohiti te vaka naa e hiihai. ⁵ Te arero tetama e mee peenaa. Tetamaa arero naa e lavaa iloo te ahu ki naa vana hakamattaku.

Kootou hakatuu inaalavaa tehui tevao tetunia tetamaa maramaraahi no vela hakkaatoa. ⁶ Te arero raa emee ma seahi. Teenaa semee iloto naa haitino taatou elavaa te hakakkoro tekau vana seettonu ki hakallika taatou. Naa ora taatou nei elavaa teseua teahi etakoto inaa arero taatou, teenaa koteahi esuramai iteahi eura see mate. ⁷ Tekau manuvao e kaittäma, naa manu e lellers, naa manu e torottoro ite kerekere aa ma naa ika ite moana, kuoti te haia naa tama te maarama nei kittara, aa elavaa hoki laatou te anaanaria kittara. ⁸ Tevana iaa see haitama kuoti telavaa te haia aia te arero kitara. Te arero tetama e ssuke tekau vana hakallika aa see ilotia taatou te haia kitara, aa tetama elavaa temate iaaia. ⁹ Taatou e taratara hiahia ki Te Ariki taatou ma te Tamana ki naa arero taatou. Iaa taatou e ffuri hoki nosasaakiria taatou naa tama Te Atua nipenapena kitiputipu ma ko Ia ki naa arero naa koi.* ¹⁰ Naa taratara hiahia ma naa taratara haaeo e ssura iho ite maaisu naa koi. Aku taaina ma aku kave nei, te mee naa ki see sura i kootou. ¹¹ See hai sao e ppuna ake tevai evaittoro ma tevai evai ssaa hakapaa ite rua tokotasi. ¹² Aku taaina ma aku kave nei, telaakau te 'fig' raa see lavaa te hua naa oliv; telaakau 'grape' raa see lavaa te hua naa 'fig', aa tessao e takoto te vaittai see lavaa te ppuna iho tevai e taukareka te unu.

Te atamai Te Atua

¹³ E haitama i kootou e atammai aa e illoa inaa vana? Laatou ki hakaari maa laatou e atammai ki naa tiputipu taukalleka naa ora laatou. Teenaa ko naa sosorina taukalleka laatou e hai seemuu ilaatou e atammai. ¹⁴ Tevana iaa kimee kootou e manavassano, e haaeo, aa e kaimmune inaa mee kootou, kootou ki see taratara kailallao ka ahu maa kootou e atammai. ¹⁵ Teenaa seai seatamai esuramai itelani; teenaa semee tetama te maarama nei. Te tiputipu naa esura inaa tippua e hakallika. ¹⁶ Naa kina e takoto te manavassano ma te manava e kaimmune inaa mee raa, te hakatautau ma tekau vana e hakallika raa hoki e ssura. ¹⁷ Te tiputipu te atamai e au itelaniraa iaa e kaamata maa e matahua; emee hoki kinoholaaoi ma telaatama, e meeme hakaraaoi telaatama, e haisoalaaoi; te mee raa esura te manava aroha itelaatama, aa esura naa sosorina e taukalleka; tevana iaa te hirihiritama ma te manava e kaikailua raa see sura. ¹⁸ Te taukareka raa ko te tiputipu ma ki hakasuratia naa tama e mee telaatama ki noholaaoi maa aaraa tama.

* 3.9 Gen 1.26

4

Kootou tuku kinaavana TeAtua

¹ Kootou naa e heheatu ka hakatauttau soko kootou i te aa? Teenaa ko te tiputipu naa kaimannako kootou ki mee naa sosorina e hakallika teelaa e hetaa iloto naa hakataakoto kootou! ² Kootou ekaimannakotia kootou naa mee, iaa seelavaa kootou tetoo, teenaa emassike kootou nolellere kitaa nitama; kootou eotimanava inaa mee, iaa seelavaa kootou tetoo, teenaa emassike kootou no hetaa ka hakatauttau soko kootou. Kootou see hai mee i naa mee kootou e fiffai, i kootou see kainnoo ake ki TeAtua. ³ Aa naa saaita kootou ekainnoo raa, kootou see hai mee ekauatu, iteaa ikootou ekainnoo ma naa manava kailallao; kootou e kainnoo koi ma ki too ni mee maa kootou no hakatataahao naa tinotama kootou. ⁴ Kootou nitama e kaikailua! Kootou see illoa maa tetama ehaisoa ma te maarama nei raa ko tetama etautau haaeo ma TeAtua? Naa tama e fiffai maa laatou ehaisoa ma te maarama nei kumee ma nitama etautau haaeo ma TeAtua. ⁵ Kootou ki see mannatu maa teelaa setarata hakareeresi raa e tarataraina mai te Laupepa Tapu peelaa, "Te aitu ni kaumai TeAtua kitakoto itaatou nei e mee anamee hakamattaku eotimanava ai." ⁶ Tevana iaa telaaoi TeAtua ehookii raa e haimahia. Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "TeAtua see hiihai kinaa tama e ahu; a Ia iaa emmata ake hakaraaoi kinaa tama e ttaka seemuu."*

⁷ Aa teenaa, kootou tuku kinaavana TeAtua. Kootou ffuri no taukaina kootou Satan, iaa ia maki tere notiiake kootou. ⁸ Kootou oomai kitauppiri kootou ki TeAtua, aa a Ia maki hanatu ki taupiri atu Ia ki kootou. Fuiffui naa rima kootou, kootou naa tama haisara! Hakakkee naa ora kootou ki mataffua, kootou naa tama e kaikailua! ⁹ Kootou nnoho kappari, aa kootou kuttani; tiiake tekkata kootou naa, aa kootou kuttani; tiiake te hiahia kootou naa, aa kootou ku meeme hakaaroha. ¹⁰ Ki mee kootou e tuku soko kootou kilaro imua TeAtua, teenaa kootou maki saaua TeAtua no haia ma nitama hakamaatua.

See hakatonutonu telaa tama te lotu

¹¹ Akutaaina ma akukave nei, kootou see tuku haaeo itelaa tama. Ki mee kootou e tuku haaeo ka hakatonutonu naataaina kootou, kootou naa etuku haaeo ina kootou naa Loo TeAtua, aa kootou emee ma ehakatonutonu naa Loo naa. Kimee kootou ehakatonutonusia kootou naa Loo, teenaa kootou kuseeme ma nitama etautari kinaa Loo. Kootou naa kumee ma nitama ehakatonutonu naa Loo. ¹² Naa Loo raa ni Loo TeAtua nituku soko ia, a Ia soko ia etau te hakatonutonu naa Loo naa. A Ia soko ia elavaa te hakaora tetama, aa elavaa te seu te ora tetama. Koe ko ai ki lavaa koe te hakatonutonu telaa tama?

* 4.6 Prov 3.34 (LXX)

Kootou see ahu

¹³ Kootou hakannoo mai, naa tama i kootou e tuku taratara peelaa, “Te aso nei maatou ma ki oo ki te henua raa no nnoho se setau maa maatou ka mee ni heuna ki lavaa ni mane maa maatou. Aa ki mee matou see oo i te aso nei, maatou ma ki oo taiao.” ¹⁴ Kootou naa see illoa maa kootou ma ki tiputtipu peehea itaiao. Kootou e mee koi pee ko naa tuu te kohu raa i te tamaa saaita, aa ki oti kuseai. ✧ ¹⁵ E taukareka maa kootou ki taratara are peenei: “Ki mee maa TeAriki e hiihai, taatou ma ki haia taatou naa vana nei.” ¹⁶ Saaita nei iaa kootou ehakatannata ka ahu maa kootou e illoa itekau vana. Naa ahu peenaa e ssara.

¹⁷ Aa teenaa, naa tama see haia laatou naa vana e taukalleka laatou e illoa maa laatou ki mee raa, laatou naa e ssara.

5*Te taratara hakaapo ki naa tama hai hekau*

¹ Aa teenei, kootou naa tama hekau, hakannoo mai kiaa nau! Kootou ttani kameemee hakaaroha ki kootou i naa haaeo teelaa ma ki oo atu ki kootou. ² Naa hekau kootou ku oti kato te ppara, aa naa kahu kootou ku oti te kaaina naa manu. ³ Naa kol ma naa siliva kootou ku ppiritia kato te taekatana. Te taekatana naa ma ki seu naa pukunohi kootou hoki pee ko naa vvla naa mee ite ahi. Kootou nihakatau naa mane ma naa hekau kootou naa inaa aso hakaotinei. ✧ ⁴ Kootou ni see tauia kootou naa tama e heheuna i kootou. Kootou hakannoo atu i naa taumaruu naa tama naa i kootou! TeAtua, TeAriki Haimahi ku oti telono inaa ttani naa tama e heheuna i kootou naa. ✧ ⁵ Te saaita kootou ni nnoho ka tutu laa oi ite kerekere nei raa, telopo mee e taukalleka nikaatoa atu ki kootou; kootou ni nnoho ka hakatataahao naa tinotama kootou ki naa tiputtipu kootou e kaimannako. Kootou ku oti te kkai kappeti, aa teenei kootou ku tau ki taiaa ki mmate. ⁶ Telopo tama taukalleka ku oti te hai haaeoina kootou ka taiaa no mmate, aa naa tama naa iaa ni see hai vana hakallika ni mee ki kootou.

Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki TeAtua

⁷ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari ki te saaita ma ki ahemai TeAriki. Kootou mmata i naa lavatoo te tama e tori kaikai raa te noho ka ttari ki ffua ana kaikai etori. Aia enoho hakaraaoi iloo kattari ki tae mai te ssao te ua, ki ssomo hakaraaoi ana mee e ttari.

⁸ Kootou hoki ki nnoho hakaraaoi ka ttari. Kootou nnoho hakaraaoi ka ttari, i te aso TeAriki e ahemai raa ku taupiri.

⁹ Aku taaina ma aku kave nei. Kootou see taumaruu i telaa tama, ki seettuu kootou imua te hakatonu TeAtua.

Ttama e hakatonutonuraa ku taupiri ki au. ¹⁰ Aku taaina ma akukave nei, kootou mannatu inaa pure TeAtua tee-laa nisassare ka hakahea i te inoa TeAriki. Kootou kitoo te tiputipu naa tama naa i naa nnoho hakalavatoa laatou ma naa haaeo. ¹¹ Taatou ettapa ma laatou e fiafia ilaatou nilavatoa te nnoho ma naa haaeo naa. Kootou nillono i naa lavatoa Job te noho ma naa haaeo ni mee iaa ia. Kootou e illoa hoki maa ia ni haia hakaraaoina TeAriki imuri. I te aa, i TeAriki se tama e laaoi aa e manava aroha i te tama.*

¹² Aku taaina ma akukave nei. Teenei se taratara hakamaatua. Ki mee kootou e hai maa kootou etaratara maaoni, kootou se taratara hakamaumau kitelani ma te maarama nei. Seai. Kootou ki mee koi peela, “Uee,” i naa saaita kootou e mee maa teenaa se taratara maaoni, aa “Seai,” i naa saaita kootou e mee maa teenaa seai se taratara maaoni. Kootou ki mee peenaa ki see takkoto kootou ilaro te hakatonu TeAtua.*

¹³ Ehaitama i kootou etaka ma ana mmaha? Kootou taku ki TeAtua. Ehaitama i kootou e fiafia? Kootou huahua ni mako ka hakanau i TeAtua. ¹⁴ Ehaitama i kootou e maki? Kootou ki aru ki naa tama hakamaatua te lotu, naa tama naa ma ki taku maa naa tama e mmaki naa, aa laatou ma ki mumurua naa tama naa ki te ssunu te oliv i te inoa TeAriki.* ¹⁵ Te taku te tama e hakataakoto tonu i TeAtua raa e hakamasike te maki no marooroo. TeAriki ma ki hakahea aia naa haitino naatama e mmaki naa no taukalleka, aa naa haisara hoki naa tama naa ma ki uiia ki mee laatou ni mee ni haisara maa laatou. ¹⁶ Aa teenaa, kootou ki hakaari naa haisara kootou ki naa taaina kootou, aa kootou kutaku maa telaa tama, kimalolloo kootou i naa maki kootou. Te taku te tama e sosorina taukareka raa e haimahi iloo. ¹⁷ Elijah se tama koi ma kootatou. Aia ni taku hakappuru iloo ki TeAtua ki puuia te ua raa ki see too. Teenaa te ua raa ni see too ana setau e toru ma te vasi.* ¹⁸ Ki otiraa, aia ni taku hoki kitoo te ua. Telani ni too iho tana ua aa te kerekere ni ssomo ana kaikai.*

¹⁹ Aku taaina ma akukave nei, ki mee se tama i kootou ni tiiake ia te hakamaaoni, no sura atu telaa tama no huria tana manava kia hemai a ia, ²⁰ kootou hakamaaoni lokoi te taratara nei: te tama e huria a ia te manava te tama haisara kia hemai kite hakamaaoni raa, te tama haisara naa ku hakasaoria a ia i te mate. Teenaa TeAtua ma ki uiia a ia naa haisara katoo te tama naa.*

* **5.11** Job 1.21-22; 2.10; Ps 103.8 * **5.12** Mt 5.34-37 * **5.14** Mk 6.13 * **5.17** 1 Kgs 17.1; 18.1 * **5.18** 1 Kgs 18.42-45 * **5.20** Prov 10.12; 1 Pet 4.8

1 PETER TE PAS MUA PETER TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te Pas mua Peter raa nisissii kinaatama telotu, teenei etaapaa aia ma ko “naatama TeAtua nihakamaatino”, teelaa ettaka masseu ma ni horau ki naa matakaaina ettuu hakatokorau i Asia. Peter nisissii te pas nei ki hakatipuina naa manava naa tama teelaa ma ki tokatoka i te pas nei. Teenaa ko naa tama e mee pakavaina ka hakallono isu ilaotou elotu i TeAtua. Peter esissii te pas nei no hakasua ake i te Lono Taukareka teelaa etaratara i Jesus Christ. Teenaa maa teelaa ko te mate Christ, tana masike mai ana i te mate, aa te purepure TeAtua maa Christ ma kihahemai, teelaa kitaaohi manava laotou. Laotou kiilloa ite me nei kilavatoa laotou tennoho ma naa haaeo epakkuu ake kilaotou, aa maa naa vana nei e ssura ki haaiteria naa hakataakoto laotou i TeAtua. Teenaa maa laotou ma kikauake naatuuhana laotou TeAtua i te “Aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei”. (1.7)

E hakapaa ma naa taratara i naa nnoho hakalavatoa ma naa haaeo raa, Peter etaratara ake hoki kinaatama naa ki nnoho laotou kasosorina ma nitama teelaa ettaka ma Christ.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Peter e hakasua i te ara TeAtua e hakaora te tama 1.3–12

Naa akonaki i te ora e tapu 1.13–2.10

Naa sosorina te tama elotu i anattiri i naa haaeo 2.11—4.19

Naa meeme seemu ma naa heuna te tama elotu 5.1–11

Naa taratara hakaoti 5.12–14

¹ A nau Peter, se aposol Jesus Christ.

Nau e sissii te pas nei ki kootou, naa tama nihakamaatinoria TeAtua ettaka masseu ma ni horau iloto naa matakaaina i Pontus, Galesia, Capadosia, Asia aa ko Bitinia. ² Kootou kunaa hakamaatinoria iloo TeAtua Tamana, e hano ma tana hakataakoto ni noho ma Ia imua, no haia TeAitu Tapu ma nitama etapu ki tautari kootou i Jesus Christ aa ki uiia naa haisara kootou tana ttoo.

Nau etaku maa TeAtua ki roosi hakaraaoi iloo ki nnoho laoi kootou i naa aso hakkaatoa.

Taaohi manava i te ora maaoni

³ Taatou kihakanau i TeAtua, te Tamana TeAriki taatou, Jesus Christ. A Ia etakoto tana hui aroha itaatou, teenaa Jesus Christ nihakamasikeria a Ia i te mate ki hookii mai a Ia

te ora maaoni nei ki taatou. Teenei taatou e taaohi manava i te ora maaoni nei, ⁴ aa taatou ku matamata koi ki te ssao TeAtua ma ki hookii mai naa tuuhana taatou teelaa e tukua a la maa ana tama. Naa mee naa e takkoto i TeAtua i telani, te kina naa mee naa seelavaa te ppara, te hakallika aa seelavaa te sei. ⁵ Teenaa ni tuuhana kootou, aa TeAtua, i ana mahi, ma ki roorosi hakaraa o iloo ki kootou ki tae ki te ssao kootou ma ki hakaoratia a la i te aso hakaoti.

⁶ Niaaina maa tetamaa sao nei kootou ennoho ka hakallono isu ma tekau haae raa, kootou ki fiafia i te mee naa. ⁷ Kootou see mamannatu tammaki, teenaa ni ara TeAtua emee ki haate naa hakataakoto kootou, ki mee maa kootou elotu maaoni. Emee koi ma koinaatuunia taatou naa kol raa i te ahi ki haaiteria maa teenaa ni kol maaoni. Tevana iaa naa hakataakoto kootou ettoe iaa ina kol. Teenaa ko te vana kootou etau ki haaiteria naa hakataakoto kootou ki takkoto haimmahi peenaa. Te aso Jesus Christ ma ki hakasura iho ki te maarama nei raa, TeAtua ma ki hiahia i kootou, teenaa a la ma ki hakanau i kootou no mee kootou ma ni tama hakamaatua. ⁸ Niaaina maa kootou sekikite iaa la raa, kootou ellee koi naa manava kootou iaa la; niaaina maa kootou see kkite iaa la i te saaita nei raa, kootou elotu koi iaa la. Teenaa te hiahia e takoto iloto naa manava kootou naa see ilotia taatou te tarataraina, ⁹ i te aa, i kootou ku hakaoratia TeAtua. Teenaa ko te mee ni hakatina ai kootou iaa la.

¹⁰ Teenei ko naa taratara i te hakaora nei teelaa ni ssee hakappuru ai naa pure TeAtua raa ma ki ilotia laatou, aa teelaa ni tarataraina mai laatou hakaoti i te mee taukareka TeAtua ma ki kauatu ki kootou. ¹¹ Naa tama naa nisse ma ki ilotia laatou te ssao te taukareka naa ma ki sura mai, aa ma te taukareka naa ma ki hakasura mai peehea. Teenaa ko te ssao TeAitu Christ, teelaa e takoto ilaatou, e hakaari ake. Teenaa ko ana taratara ni mee maa Christ ma ki oti ku hakallono isu aa te laa o i teelaa ma ki sura imuri. ¹² TeAtua ni hakaari ake ki ana pure raa maa naa heuna laatou naa see mee ma ki tokonaki kilaatou; laatou e heheuna ki tokonaki ki kootou. Laatou ni tarataraina laatou naa taratara teelaa kullono kootou i te saaita nei ina hakaeta atu te Lono Taukareka raa naa tama e tauria naa mahi TeAitu Tapu, te tama ni heunatia mai i telani. Teenei ko naa mee naa ensol raa iloo e fiffai maa laatou ki illoa.

Te ora e tapu

¹³ Teenaa, kootou hakattonu naa hakataakoto kootou. Kootou ki tinomaamaa ka taaohi manava ki te taukareka teelaa ma ki kauatu i te saaita Jesus Christ ma ki hakasura mai. ¹⁴ Kootou tautari ki TeAtua, aa kootou ku tiiake naa sosorina seettonu nittaka ma kootou imua, i te saaita kootou koittaka see illoa inaavana. ¹⁵ Emee pee ko TeAtua,

te tama ni aru atu ki kootou raa e tapu, teenaa kootou hoki ki hakamaarama naa ora kootou kittapu i naa vana katoo kootou e mee. ¹⁶ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, "Hakamaarama naa ora kootou kittapu, i aa nau e tapu."*

¹⁷ Kootou ekannaa maa TeAtua ko kootou Tamana i naa saaita kootou e taku kiaa Ia. Tevana iaa kootou ki illoa maa TeAtua ehakatonutonu naatama te maarama nei; a Ia ehakatonutonu naatama hakkaatoa kitau ma naa vana naatama naa nimee. Aa teenaa, itesaaita kootou ennoho itemaarama nei raa, kootou kinnoho ma ni horau kalotu mattaku iaa Ia. ¹⁸ Kootou e illoa ikootou ni see uruhanaina TeAtua ki tiiake kootou te ora see hai vana e taunai teelaa ni hakataka mai maa naa tippuna kootou raa ki naa mee vare pee ko naa siliva ma naa kol. Seai. ¹⁹ Kootou ni uruhanaina TeAtua ki titoo Jesus, te tama ni mee ma ko te sukua sipsip e matahua. ²⁰ A Ia ni hakamaatinoria TeAtua imua tana penapena ana te maarama nei, aa teenei ni hakasuratia mai i naa aso hakaoti nei ki kauatu te taukareka kootou. ²¹ Kootou nei e tautari ki TeAtua ikootou ku illoa i Christ. Christ ni hakamasikeria a Ia i te mate no hakanohoria ma setama hakamaatua. Teenaa kootou ki tao hi manava kalotu tonu ki TeAtua soko Ia.

²² Teenei naa ora kootou ku mallama ikootou e tautari kite hakamaaoni TeAtua, aa kootou hoki ku oomai no fifai hakaraaoi ki naa taaina kootou raa, teenaa kootou ki hakassura te manava laaoi maaoni ki telaa tama. ²³ I te aa, iloto naa mahi tetarata te ora maa tetarata TeAtua e takoto raa, kootou niahe hoki no mee ma nitamalliki e hannau mai hoou. Tevana iaa kootou see hannau mai i naa mahi te tama teelaa ma ki otikoi ku mate, kootou e hannau mai iloto naa mahi TeAitu teelaa ma ki see lavaa te mate. ²⁴ Te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,

"Naa tama hakkaatoa e mee ma ko naa vee,
naa tiputtipu taukalleka naa tama naa e mee ma
ko naa kaute naa vee.

Naa vee raa ma ki mmate, aa naa kaute raa ku maaoha,

²⁵ aa tetarata TeAtua raa iaa ma ki takoto no takoto
hakaoti."*

Teenei ko naa taratara i te Lono Taukareka teelaa ni kauatu ki kootou.

2

Te hatu e ora ma te kanohenua e tapu

¹ Kootou ki tiiake te kau tiputtipu e hakallika. Tiiake te taratara kailaaraa, te manava kaikailua, te manava ssano, aa tetarata haao itelaa tama. ² Kootou ki mee ma ko naa tamalliki punaammea e hannau hoou, e hii uu lokoi ki te vai uu taukareka TeAitu Tapu, ki ttipu ake kootou no too

* 1.16 Lev 11.44-45; 19.2 * 1.25 Is 40.6-8 (LXX)

te ora maaoni. ³ E mee pee ko naa taratara te Laupepa Tapu peelaa, “Kootou ku oti te kkite soko kootou ite laa oi TeAtua.”[☆]

⁴ O o mai ki TeAriki, teenaa kote hatu te ora teelaa ni hakakkeeina te henua ma setamavare, iaa nitukua TeAtua ma setama hakamaatua. ⁵ O o mai kootou ma ni hatu e ora. TeAtua e mee ki hakatuu kootou ki mee kootou ma ko te Hare Tapu TeAitu Tapu, aa teenaa ko te kina kootou maki heheuna ma nimaatua ettapu, ehakaara naa mee maaoni teelaa ehiihai ai TeAtua, ite aa ikootou ni tama e heheuna maa Jesus Christ. ⁶ I te Laupepa Tapu raa e taratara peelaa,

“Nau ni hakamaatino te hatu hakamaatua, teenaa e hakaturia a nau ma ko te pou hakamaatua i Zion; aa setama peehea e hakatina iaa Ia raa, a ia maki see lavaa hakaoti te hakanaparia.”[☆]

⁷ Teenei ko te hatu hakamaatua ki kootou, naa tama e lotu; aa ki naa tama see lotu raa iaa, te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Te hatu ni hakakkeeina naa tama e ppena hare maa e hakallika raa, teenaa ko te hatu hakamaatua raa iloo.”[☆]

⁸ Telaa taratara e mee maa, “Teenei ko te hatu ma ki llave ai naa vae te henua no taussina kilaro, te hatupaa teelaa maki ttiri ai naa vae naa tama naa no maaoha laatou kilaro.”[☆]

Naa tama naa nillave naa vae laatou no taussina kilaro i laatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua; aa laatou hoki ni tukua ki haia peenaa.

⁹ Kootou iaa ko naa tama TeAtua ni hakamattino. Kootou naa ko naa maatua i te nohorana TeAriki, te kanohenua e tapu. Kootou naa ko naa tino tama TeAtua. Kootou nitukua TeAtua, te tama ni kannaa ma ki hakattaha kootou i te poouri no o o mai ki tana maasina, ki haka ea kootou i ana sosorina e taukalleka.[☆] ¹⁰ Imua raa kootou ni see mee ma ko te kanohenua TeAtua, aa ite saaita nei kootou ku mee pee ko te kanohenua TeAtua. Imua raa kootou ni see illoa i tana manava aroha, aa ite saaita nei raa TeAtua ku aroha i kootou.[☆]

Hakannoo ki naa tama hakamaatua

¹¹ Aku soa nei. Nau e kauatu te taratara nei ki kootou, i kootou ni horau ettaka ssiri vaaroto te maarama nei. Kootou see mee maki tautari kootou ki naa sosorina kaimannako naa tama te maarama nei e mee ki naa haitino laatou, ite naa kote tiputipu e lavaa te mee naa tinotama kootou no hakallika. ¹² Kootou ki sosorina taukalleka

[☆] **2.3** Ps 34.8 [☆] **2.6** Is 28.16 (LXX) [☆] **2.7** Ps 118.22 [☆] **2.8** Is 8.14-15

[☆] **2.9** Ex 19.5-6; Is 43.20,21 (LXX); Deut 4.20; 7.6; 14.2; Tit 2.14; Is 9.2 [☆] **2.10**

Hos 2.23

imua naa karamata naatama seelotu i TeAtua, teenaa i te saaita kootou ma ki tuku haaeoina laatou maa kootou ni tama haisara raa, laatou ki k kite i naa sosorina taukalleka kootou. Aa teenaa laatou ma ki hakannau i TeAtua i tana aso ma ki hakasura iho.

¹³ TeAriki ehiihai maa kootou ki tuku ki naa vana naa hakamau katoote maarama nei. Kootou ki tuku ki naa vana te Tuku i Rome, i aa ia kote tama hakamaatua hakaoti te henua, ¹⁴ aa kootou hoki ki tuku ki naa vana naa paretuku, ilaatou nitukua te Tuku i Rome raa ki karapusina naa tama esosorina hakallika, aa ki hakanauria naa tama esosorina taukalleka. ¹⁵ I te aa, i TeAtua ehiihai maa kootou ki sosorina taukalleka, ki see nnoho naatama esosorina vavare raa kamee te kau taratara hakallesi i kootou. ¹⁶ Kootou ki nnoho ma nitama see hakaapiapi i te kau vana, te vana iaa kootou ki see mannatu maa kootou ettana te mee mmuni ni vana e hakallika maa kootou. Kootou ki nnoho ma ni poe TeAtua. ¹⁷ Kootou ki mee hakaraaoi naa tama hakkaatoa, aa kootou ki manava laaoi i naa tama elotu kootou hakapaa. Kootou kilotu mattaku i TeAtua, aa kootou ki tuku ki naa vana te Tuku i Rome.

Tautari ki te tiputipu Christ

¹⁸ Kootou naa tama e heheuna, kootou ki tuku ki naa vana naa hakamau kootou, aa kootou ki sosorina taukareka ki laatou. Nau see vanaatu ma ki tuku koi kootou ki naa vana naa tama elaoi aa e meeme e hakaraaoi ki kootou. Seai. Kootou ki sosorina taukalleka hoki ki naa tama e haeeo. ¹⁹ Ki mee kootou see haivana essara, aa kootou iaa ehai haeeoina ka hakallono isu kootou, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoina TeAtua i kootou nilavaa te nnoho hakalavatoa ma naa haeeo naa. I te aa i naa hakataakoto kootou e takkoto i TeAtua. ²⁰ Ki mee kootou e taai i kootou esosorina hakallika, seaa e taukareka kootou ma ki too? Aa ki mee kootou esosorina taukalleka, aa kootou e taai ka hakallono isu raa, teenaa kootou ma ki haia hakaraaoina TeAtua. ²¹ Teenei kote tiputipu nei teelaa ni kannaatia ai kootou TeAtua, i Christ tanatino ni hakallono isu maa kootou. A ia ni hakasura te tiputipu nei ki k kite kootou, aa kootou kutautari kiaa ia. ²² A ia ni see haisara nippena, aa see haitama kuoti telono maa ia ni pesi setaratara hakareeresi. ²³ Tana saaita ni sasaakiria raa, a ia ni see huriatu no sasaakiri hoki; tana saaita ni taia no hakallono isu raa, a ia ni see huriatu ma ki hetaa laatou. A ia ni tuku koi ki TeAtua, te tama e hakatonutonu kite ara etonu. ²⁴ Christ tanatino ni amo naa haisara taatou itana haitino no mate maa ia ia runa te kros, kilavaa taatou temmate ki naa haisara taatou, aa taatou ku nnoho kite ora etonu. Kootou nei ku malolloo

i naa maki kootou iaa Ia ni mere i tana taia ana. ✧ ²⁵ Kootou ni mee ma ko naa sipsip e hurohuro ssiri, aa teenei kootou ku oti te hakaaha mai ki tautari kootou ki te Tama e roorosi ka mmata ake ki naa tinotama kootou. ✧

3

Naa hai aavvana

¹ Kootou naa haahine e aavvana, kootou ki tuku ki naa aavana kootou. Ki mee naa aavana kootou naa see hakannoo ki naa taratara TeAtua, naa manava laatou ma ki hurisia naa sosorina kootou kilaatou aa laatou ma ki ffuri nolotu, niaaina maa kootou see hai taratara e kauake. ✧ ² Ite aa, ilaatou ma ki kkite maa kootou e sosorina taukalleka, aa kootou hoki e hakannoo lokoi ki naa taratara laatou.

³ Kootou see mee maa kootou ki hai laakei ki te kau mee ka hakatilotilo ki naa haitino kootou, ki mmata te henua maa kootou e tiputipu taukalleka. Teena ko i-naa hirihiri naa lauru kootou ka ppini kootou ki te kau pini e makilakkila, aa i naa hekau kootou e hakao te laa etaavi mmaha aa e pura mallama. ✧

⁴ Te ata te ffine e takoto iloto tana hatumanava. Teena kotetiputipu tetama e meeme see muu, elaa oi, aa see iloa teloto: te tiputipu e kaimanako ai TeAtua.

⁵ Naa haahine telotu imua te laa nitaohi manava i TeAtua raa ni hailaakei kilaatou inaatuku laatou ki naa aavana laatou.

⁶ Sarah nimee peena. Aia ni hakannoo ki tana aavana, Abraham, ka kannaa i tana aavana naa ma se hakama aana. Kootou nei ku mee ma ni tamalliki haahine Sarah ki mee kootou e sosorina taukalleka ka see mattaku i te kau vana. ✧

⁷ Peela hoki, kootou naa taanata raa ki nnoho hakaraa oi ma naa aavana kootou, aa kootou ki illoa maa laatou see haimahi pee ko kootou. Kootou mmata atu hakaraa oi ki laatou, i laatou hoki ma ki too te ora TeAtua pee ko kootou. Ki mee te tiputipu nei e tauhia kootou, see hai vana ma ki ppui mai i naa saaita kootou e taku ki TeAtua. ✧

Noho laa oi ma telaa tama

⁸ Ki hakaoti aku taratara nei: kootou kittaka ma te hakataakoto tokotasi aa kootou ku meeme hakaraa oi aaraa tama; kootou ki hai taaina laa oi, aa kootou kilaa oi ka manava aroha i telaa tama. ⁹ Ki mee ni tama e sosorina hakallika ki kootou, kootou see ffuri atu no sosorina hakallika hoki kilaatou. Aa ki mee ni tama e sasakkiri ki kootou, kootou see ffuri atu no sasakkiri hoki. Seai. Kootou ki taku ki TeAtua ki haia hakaraa oi naa tama naa. Ite aa, te saaita kootou ni kannatia

✧ 2.24 Is 53.5 ✧ 2.25 Is 53.6 ✧ 3.1 Eph 5.22; Col 3.18 ✧ 3.3 1 Tim 2.9

✧ 3.6 Gen 18.12 ✧ 3.7 Eph 5.25; Col 3.19

TeAtua raa, a Ia nī purepure atu maa kootou ma ki haia hakaraaoina a Ia. ¹⁰ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Ki mee nitama e fiffai maa laatou ennoho hakauaua ki kkite laatou i naa sao e taukalleka,

laatou ki tiiake te taratara hakallika ma te taratara hakareeresi.

¹¹ Laatou ki tiiake naa sosorina e hakallika aa ku mee naa sosorina e taukalleka;

laatou ki hai hakappuru kinnoho laaoi laatou ma aaraa tama.

¹² Ite aa, i TeAriki erorosi peenaa kinaatama ettonu naa ora laatou,

aa e hakannoo ki naa taku laatou.

Tevana iaa a Ia see hakannoo ki naa tama e sosorina hakallika.”*¹³

¹³ Ko ai te tama ma ki maanatu ma ki haia pakavaina kootou ki mee kootou e sosorina taukalleka? ¹⁴ Aa ki mee kootou e mee pakavaina i kootou e sosorina taukalleka, kootou ki fiafia. Kootou see mattaku iaaraa tama, aa kootou ki see mamannatu tammaki. ¹⁵ Kootou ki tauhia kootou Christ ki noho hakamaatua ma se Ariki kootou. Ki mee ni tama e vasirisiri ki illoa laatou i te mee e taukareka e taaria kootou, kootou kinnoho tanatana hakaoti ma nitaratara maa kootou, teenaa aa kootou kutaratara atu hakaraaoui ki illoa laatou.* ¹⁶ Tevana iaa kootou sei iloo ki hurihuri haaeo naa reo kootou; kootou taratara atu hakaraaoui lokoi ki illoa naa tama naa. Kootou mmata ki mallama naa hakataakoto kootou. Ite saaita kootou e sasaakiria raa, naa tama e taratara haaeo i naa sosorina taukalleka kootou, naa tama e tautari ki Christ, ma ki nnapa i naa taratara laatou e mee naa. ¹⁷ E taukareka maa taatou e hakallonoisu itaatou e sosorina taukalleka, ki mee maa te nei kote hiihai TeAtua. Aa ki mee taatou e hakallonoisu i taatou e sosorina hakallika raa iaa, te mee naa e sara. ¹⁸ Christ ni mate tana saaita koi tokotasi ki uiia naa haisara naa tama te maarama nei. A Ia ni mate ki uruhanaina taatou, naa tama haisara, teenaa kitoa taatou ki TeAtua. A Ia ni taia no mate, tevana iaa a Ia ni hakaoratia hoki TeAitu Tapu. ¹⁹ Tana aitu raa ni hano no hakaea naa taratara TeAtua ki naa aitu e karapusi i naa kina. ²⁰ Teenaa ko naa aitu naa tama ni see hakannoo ki TeAtua i tana saaita ni noho kattari kilaatou ite ssao Noah nī penapena tana vaka elasi. Teelaa se takavaru koi naa tama ni ssao ite saaita naa. Naa tama naa ni hakassaoria tettai ni hakaffuta naa.* ²¹ Tevaina e huriatu te hakaukatapu, te nei e ssao ai kootou hoki iloto naa mahi teelaa ni hakamasike Jesus Christ i te mate. Teenaa sei kote hakaukau ki maffana naa kerekere naa haitino kootou. Teenaa se purepure

* 3.12 Ps 34.12-16 (LXX) * 3.15 Mt 5.10; Is 8.12-13 * 3.20 Gen 6.1—7.24

kootou e tuku ki TeAtua maa te hakataakoto e taukareka.
 22 Christ ku oti te hano ki telani, aa te nei ku noho i te vasi
 hakamaatau TeAtua. A Ia ku noho hakamaatua i naa ensol,
 naa aitu hakamaatua aa ma naa aitu haimahi i te lani.

4

Ttiputipu naa tama TeAtua

1 I Christ ni hakallono isu tana haitino, teenaa kootou
 hoki ki mee naa hakataakoto kootou ki haimahi pee ko Ia.
 I te aa, te tama e hakallono isu tana haitino raa ko te tama
 ku see ppena hoki naa haisara. 2 Kaamata i te saaita nei,
 i te saaita kootou koi noho i te kerekere raa, naa ora kootou
 ki tautari ki te hiihai TeAtua. Kootou see mee ma ki tautari
 kootou ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai
 naa tama te maarama nei. 3 Tennoho kootou imua
 ka hai naa vana te kanohenua se lotu i TeAtua raa ku tau
 peenaa. Imua raa kootou ni hai huri ka hai kootou naa vana
 e kerekere; kootou ni hakavaarea te unu naa vai mmara;
 kootou ni unuunu hakapaa ka hakassura te kau vana
 e hakannapa, aa kootou e lotu peenaa ki naa aitu hakallesi
 kootou ni penappena. 4 Aa i te saaita nei raa, te kanohenua
 se lotu i TeAtua raa kutteki i kootou ku see hakauru ake
 hoki ki naa vana laatou, teenaa kote noho laatou
 ka sosorina pee ko naa manu aa see hakatonu maa ni aa
 laatou e hai. Teenaa e ffuri ai laatou no taratara hakallika
 i kootou. 5 Tevana iaa naa tama naa ki kauake ni taratara
 maa laatou inaatakoto naa ora laatou ki TeAtua,
 iaa Ia enoho ki hakatonutonu naa ora naa tama e ora
 ma naa tama e mmate. 6 Teenaa kote vana te Lono
 Taukareka raa ni kauake ki naa tama ku oti te mmate
 i te saaita laatou koi ora. Maaoni, laatou ni mmate pee
 ko naa tama hakkaatoa e mee naa haisara laatou raa
 ni mmate, tevana iaa te nei laatou ku oti te hakaoratia
 TeAtua no ttaka laatou ma ni aitu pee ko TeAtua.

Heunatia naa heuna TeAtua

7 Tessao naa mee hakkaatoa ma ki hakaoti mai raa
 ku saaita koi. Teenaa naa hakataakoto kootou kittonu
 aa kootou ku roorosi hakaraa oi iloo i naa sosorina
 kootou, kilavaa kootou tetaku hakaraa oi. 8 Te tiputipu
 e takoto i aruna naa mee hakkaatoa raa, teenaa
 kote tiputipu te manava laa oi kootou i telaa tama. I te aa,
 te manava laa oi koi e lavaa te mee te tama ki uiia naa haisara
 telaa tama. 9 Hakauru telaa tama kiloto naa hare kootou,
 aa kootou ki see hai manava. 10 Kootou hakkaatoa ki too
 te kau mee e taukalleka kootou ni kauatu TeAtua raa
 no tokonaki ki naa taaina kootou, pee ko naa vana te tama
 e heheuna taukareka i TeAtua. 11 Naa tama e tukua
 ki taratara raa, laatou ki hakaeta naa taratara TeAtua;

☆ 4.8 Prov 10.12

naa tama e tukua ki heheuna raa ki heheuna ki naa mahi laatou ekauake TeAtua. Kootou kisosorina peenei ki takkoto naa ahuraa i TeAtua iloto te inoa Jesus Christ. A Ia e taka hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa. Amen.

Naa tama te lotu e hakallono isu

¹² Aku taaina nei. Ki mee kootou ettiri itekau haao ka hakallono isu, kootou kisee mannatu maa ni vana sara ku mee ikootou. Seai. Teenaa ni vana e ssura ki haaiteria naa hakataakoto kootou i TeAtua. ¹³ Kootou ki fiafia ikootou e hakallono isu hoki pee ko Christ. Teenaa kootou ma ki fiafia iloo i te saaita ana mahi ma ki hakassura ki te maarama nei. ¹⁴ Kootou ki fiafia ki mee kootou e sasaakiria maa ikootou ni tama e tautari ki Christ; kootou e haia peenaa i TeAitu haimahi TeAtua e takoto inaa ora kootou. ¹⁵ Ki mee setama ikootou e hakallono isu, aia kisee mee maa ia e hakallono isu maa ia aia setama e taatama, ekailaarao, e ppena naa vana e ssara, aa e hakauru atu tana pisouru ki naa vana are aaraa tama. ¹⁶ Tevana iaa ki mee kootou e hakallono isu maa ikootou ni tama telotu, kootou kisee nnapa. Kootou ki fiafia i TeAtua ikootou e taapaa te henua ki te inoa Christ.

¹⁷ Te ssao te hakatonu TeAtua ki kaamata raa ku taemai. TeAtua ma ki kaamata te hakatonu tonu ana tama raa imua. Aa ki mee a Ia e kaamata i ana tama, kootou e mannatu maa naa tama see hakannoo ki te Lono Taukareka TeAtua raa ma ki haia peehea imuri? ¹⁸ Te Laupepa Tapu raa e mee maa, “Ki mee maa e hainattaa te hakaora naa tama e taukalleka, naa tama haisara raa ma ki hakaoratia peehea?”[☆]

¹⁹ Aa teenaa, naa tama e hakallono isu i teenaa ko te tiputipu TeAtua e hiihai ki sura i laatou raa, naa tama naa ki sosorina taukalleka ki aaraa tama, aa laatou ku tiiake naa ora laatou ki takkoto i naa rima TeAtua, te tama ni penapena laatou. A Ia maraa e haia lokoi a Ia naa mee ana e taratara maa Ia ma ki mee.

5

Te kano henua TeAtua

¹ Nau nei se maatua telotu. Nau e pesi atu te taratara nei ki naa tama hakamaatua telotu ennoho ikootou i te kina naa. Nau ni kite ki aku tino karamata i te saaita Christ ni hakallono isu. Aa i te saaita Christ ma ki ahemai ma setama haimahi raa, nau ma ki haia hoki ma setama haimahi. Te nei nau ku pesi atu te taratara nei ki kootou ² ki roorosi hakaraaoi kootou ki te kano henua TeAtua teelaa ni kauatu ma ki mmata ake kootou, e mee pee ko naa tama e tukua ki roorosi naa sipsip. Kootou ki fiafia te mee naa heuna naa ikootou e illoa maa teenaa ni heuna TeAtua, tevana iaa kootou see kkaroo maa ikootou e illoa maa teenaa

☆ 4.18 Prov 11.31 (LXX)

ni heuna are aaraa tama. Kootou see mee maa kootou e heheuna ma ki tauia kootou; kootou ki heheuna i kootou e fiffai ma ki tokonaki kootou ki naa tama naa.* ³ Kootou see mee maa kootou ki meeme hakamaatua iaruna naa tama ni kauatu ma ki mmata ake kootou naa. Seai. Kootou ki hakasura te tiputipu e tonu ki tautari naa tama naa ki kootou. ⁴ Te saaita te Tama Hakamaatua e roorosi i taatou e hakasura mai raa, kootou ma ki kauatu naa hau maatua kootou teelaa see lavaa te mmae.

⁵ Peelaa hoki, kootou naa tama taane raa ki hakannoo ki naa tama kootou e mattua. Kootou hakkaatoa ki see ahu ki kootou soko kootou; kootou ki tokonaki ki naa taaina kootou. I te aa, e takoto tana taratara i te Laupepa Tapu e mee maa, "Te Atua ma ki hakanaparia a Ia naa tama e ahu. A Ia ia ma ki tokonaki ki naa tama e meeme seemu."*

⁶ Kootou ki meeme seemu ka nnoho i naa rima Te Atua, ki saaua naa inoa kootou Te Atua no haia ma ni tama hakamaatua itana saaita e vana maa e taukareka.* ⁷ Tiiake naa mmaha kootou naa ki takkoto i naa rima Te Atua, ia ia e aroha i kootou.

⁸ Kootou ki tino maamaa ka roorosi hakaraa oi iloo! Te tama e tautau haa eo ma kootou, Satan, ku sasare ka motimoti mai i naa vasi ma se manu kaitama e sessee tama ki kai. ⁹ Kootou tuum mau ma naa hakataakoto kootou i Te Atua; kootou seai iloo ki tuku atu ki naa vana te tama naa. I te aa, i kootou e illoa maa naa tama kato e lotu pee ko kootou e nnoho i naa kina hakkaatoa i te maarama nei e uru hoki ki naa haa eo peenaa. ¹⁰ Kootou ma ki hakallono isu i te punaa saaita koi. Aa te saaita naa haa eo naa e llaka raa, te Atua naa laoi hakkaatoa, te tama e aru atu ki oo ake kootou no nnoho i tana maasina e takoto see oti, i kootou ni tama Christ raa, ma ki haia a Ia naa vana kootou ki tonu kato, aa ki see hurihuri naa hakataakoto kootou. Naa hakataakoto kootou hoki ma ki haia a Ia ki haimmahi, aa ki tuutuulaoi kootou ma naa hakataakoto kootou i Te Atua. ¹¹ Te Atua ki noho hakamaatua hakaoti peenaa! Amen.

Naa purepure hakaoti

¹² Te nei ko Silas nei e tokonaki mai kiaa nau i taku pas huapotopoto e sissii atu nei. Nau e illoa maa ia se tama e lotu maaoni i Te Atua. Nau e sissii atu naa taratara nei i aa nau e hiihai maa nau ki saapai atu ki kootou, aa ki hakaari atu aku taratara nei maa te nei ko telaa oi maaoni Te Atua. Kootou ki taaohi peenaa naa hakataakoto kootou i Te Atua.*

¹³ Tesso telotu kootou i Babilon, teelaa ni hakamaatinoria hoki Te Atua, e purepure atu ki kootou. Taku tama, Mark hoki e purepure atu ki kootou.*

* 5.2 Jn 21.15-17 * 5.5 Prov 3.34 (LXX) * 5.6 Mt 23.12; Lk 14.11; 18.14

* 5.12 Acts 15.22,40 * 5.13 Acts 12.12,25; 13.13; 15.37-39; Col 4.10; Phlm 24

¹⁴ Pureppure ka vaisonisisoni ma naa taaina kootou,
ki huri ake peelaa maa kootou e fiffai ki kootou.

Kootou naa tama e lotu i Christ, te laaoi TeAtua ki takoto
i kootou.

2 PETER TE SSOA TE PAS PETER TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Te ssoa tepas Peterraa e sissii kite lopo tama telotu imua. Iloto tana pas nei raa, Peter e taratara ake ki naa tama naa ki see hakannoo ki naa taratara naa tisa hakalellesi, aa ki see tautari atu laatou ki te tiputipu hai huri teelaa ku sura i naa akonaki naa tama naa. Peter e taratara ake ki tauhia laatou te iloa TeAtua maaoni aa TeAriki Jesus Christ, teenaa ko te iloa teelaa ni kauake naa tama ni kkite ki naa tino karamata laatou i Jesus aa nillono hoki i ana akonaki. Peter e mamaanatu tammaki i naa akonaki naa tama teelaa e hai maa Christ ma ki see ahemai. Aia e taratara ake maa Christ see vave ahemai raa i TeAtua “see hiihai maa setama ki mate; a Ia e hiihai maa naa tama katoo ki ffuri naa manava laatou no tiiake naa haisara laatou.” (3.9)

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1.1–2

Te tiputipu TeAtua e hiihai ki sura i naa tama telotu 1.3–21

Naa tisa hakalellesi 2.1–22

Te saaita Christ ma ki ahemai 3.1–18

¹ A nau, Simon Peter, se tama e heheuna maa Jesus Christ, aa nau hoki se aposol aana.

Nau e sissii atu te pas nei ki kootou, naa tama ni kauake naa tiputtipu e ttonu TeAtua aa ma te tama e hakasao taatou, Jesus Christ, ki lotu pee ko maatou i Jesus Christ.

² Kootou kinnoho hakaraaoi iloo ma telaaoi TeAtua, i kootou e illoa maaoni i TeAtua ma Jesus Christ, TeAriki taatou.

Kootou ki sosorina maa ni tama ni kannaatia TeAtua

³ Taatou ni kaumai naa mee hakkaatoa iloto ana mahi hakamaatua. Teenaa ko naa mee taatou e ssee ki tokonaki ki naa ora taatou kinnoho taatou ma ko naa tama elotu maaoni. Ite aa itaatou ku oti te oomai no illoa i TeAtua, te tama ni kannaatia a Ia taatou ki oo ake no kkite i ana mahi ma tana taukareka. ⁴ Teenei ko te ara nei ni kaumai ai a Ia ana mee hakamaatua teelaa ni purepure mai a Ia ki taatou, ki tauhia taatou te tiputipu e tapu TeAtua aa ki see usuhia taatou no mee naa vana e kerekere te maarama nei.

⁵ Teenaa kootou ki hakappuru ki hakapaa te tiputipu e taukareka raa ma naa hakataakoto kootou i TeAtua, aa ki te tiputipu e taukareka raa, kootou ki hakapaa atu ma te illoa kootou iaa Ia; ⁶ aa ki te illoa kootou naa, kootou ki hakapaa atu ki telavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou; ki telavaa kootou te hakattonu naa sosorina kootou naa, kootou ki hakapaa atu te nnoho

hakalavatoa ka ttari ki te ahemai TeAriki; aa ki te nnoho hakalavatoa ka ttari raa, kootou ki hakapaa atu te manava TeAtua; ⁷ aa ki te manava TeAtua, kootou ki hakapaa atu te haitaina laaoi aa te hai kave laaoi; aa ki te haitaina laaoi ma te haikave laaoi raa, kootou ki hakapaa atu ki tellee naa manava kootou inaa tama hakkaatoa. ⁸ Teenei naa tiputtipu ki tauhia kootou ki tipu ake iloto naa manava kootou, aa kimee kootou etauhia maaoni kootou naa tiputtipu nei, naa tiputtipu nei ma ki takkoto haimmahi iloto naa manava kootou. Teena te iloa kootou i TeAriki taatou, Jesus Christ, ma ki sura inaa ora kootou. ⁹ Aa ki mee ni tama see ssura naa tiputtipu nei, teena koolatou ku see lavaa tekkite hakammao, naa karamata laatou ku mee ma eppuni. Naa tama naa kussiri maa Christ ku oti te uiia a Ia naa haisara laatou ni mee imua.

¹⁰ Aa teena, kootou akutaaina ma aku kave nei, kootou ki hakappuru ki haia kootou naa tiputtipu teelaa ma ki huri ake peelaa maa kootou nikannaatia maaoni TeAtua ki tautari kootou kiaa Ia, aa maa kootou ni tukua a Ia ki nnoho kootou pee ko tana kanohenua. Ki mee maa kootou e haia kootou naa vana nei, teena naa hakataakoto kootou i TeAtua naa ma ki see lavaa iloo te tiiake. ¹¹ I te ara nei raa kootou ma ki hakauruhia hakaraaoina iloo TeAtua kiloto te nohorana TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, teena ko te nohorana e takoto no takoto hakaoti.

¹² Niaaina maa kootou ku oti tellono inaa taratara nei ka tauhia kootou te hakamaaoni ni kauatu ki kootou raa, nau ma ki hakahekahe atu koi naa taratara nei. ¹³ I taku saaita koi ora nei, nau e maanatu maa e tonu ki hakahekahe atu nau naa taratara nei ki see ssiri kootou. ¹⁴ Nau e iloa maa taku mate kutaupiri. TeAriki Jesus Christ ku oti te hakaari mai hakaraaoina iloo kiaa nau. ¹⁵ Teena nau ma ki heheuna hakappuru iloo kilavaa kootou te hakamaarona i aku taratara nei. Taku saaita ku oti te mate raa, kootou ku mannatu lokoi ki aku taratara nei.

Temaasina TeAtua e takoto i Christ

¹⁶ Naa taratara maatou ni kauatu i te au taatou Ariki, Jesus raa, teena seai maa ni taratara hatu koi maatou nillono. Seai. Maatou nikkite i Jesus Christ ki naa tino karamata maatou. ¹⁷ Maatou nittuu ma Jesus Christ i te saaita TeAtua Tamana ni taratara hakanau mai i Jesus i telani peelaa, "Teenei taku tama hakasere e llee ai taku manava!" Te haitino Jesus ni maasina katoo i te saaita TeAtua ni taratara mai peenaa. ¹⁸ Maatou takatoru nillono i naa kaumai te taratara naa i te lani i te saaita maatou ni ttuu ma Jesus i aruna te mouna e tapu.☆

☆ 1.18 Mt 17.1-5; Mk 9.2-7; Lk 9.28-35

¹⁹ Maatou nei ku illoa maaoni maa naa taratara ni kaumai naa pure TeAtua raa ni taratara maaoni. E taukareka maa kootou ki tautari ki naa taratara naa, teenaa i naa taratara naa e mee ma selamu e ura i te kina e pouiri no tae kite tahaata, i te saaita te hetuu te tahaata raa e too tana maasina iloto naa haumanava kootou.

²⁰ Tevana iaa teenei te mee hakamau kootou ki hakamaarona lokoi. See hai tama ma ki lavaa te ilotia a ia soko ia te hakataakoto se taratara i naa taratara purepure e takkoto i te Laupepa Tapu. ²¹ I te aa, see hai taratara i naa taratara purepure ni kaumai naa pure TeAtua raa e hakatahito i te hakataakoto te tama. Seai. Naa tama ni kaumai naa taratara naa, teenaa ni tama ni tauria naa mahi TeAitu Tapu i te saaita laatou ni hakaea mai naa taratara naa.

2

Naa tisa hakallesi

¹ E mee naa pure hakallesi ni hakassura iho imua nottaka vaaroto te henua, aa i te ara naa hoki, e mee naa tisa hakallesi ma ki oti kuttaka atu vaaroto kootou. Naa tama naa ma ki hakassura atu ma naa akonaki hakallesi te laa ma ki oti kuseua ai kootou, aa laatou ma ki hakakkeeina laatou TeAtua, te tama ni hakasao laatou. Teenaa laatou ma ki hakatekia koi no seua naa ora laatou. ² Te lopo tama ma ki tautari atu ki naa sosorina hai huri naa tama naa; aa i naa vana see ttonu laatou e hai naa raa, aaraa tama ma ki ffuri no taratara hakallika i te ara te hakamaaoni. ³ I naa manava kailallao laatou raa, naa tisa hakallesi naa ma ki ffuti te lopo mane i naa taratara ffatu laatou ni kauatu kikooutou. Tevana iaa TeAtua kunaa noho iloo ka ttari ki hakatonutonu naa tama naa. Te ssao naa ora laatou e tukua ki seua raa ku taupiri!

⁴ Naa ensol nippena naa haisara laatou raa ni see hakassaoria TeAtua. Laatou ni tauatia katoo a Ia kiloto te kina te mate, teenaa te kina laatou esaisaitia ka mmoe i te pouiriana kattari kite Aso te Hakatonu TeAtua. ⁵ TeAtua ni see hakassaoria a Ia naa tama imua raa hoki. A Ia ni hakaffuta tanatai no loohia te kanohenua ni see hakannoo kiaa Ia. Naa tama koi ni hakassaoria a Ia raa ko Noah, te tama ni hakaea te tiputipu etonu, aa ma te laa takahitu tama. ⁶ TeAtua ni mee pakavaina a Ia naa henua Sodom ma Gomora. Naa henua naa ni tuunia a Ia ki sei hakaoti. A Ia ni mee te vana nei ki hakailooa ki te henua i tana vana ma ki mee ki naa tama see hakannoo kiaa Ia. ⁷ Lot ni hakassaoria a Ia i Lot se tama e taukareka. A ia ni tanitani peenaa i naa sosorina hai huri naa tama see llono taratara. ⁸ Te tama e taukareka naa ni noho hakapaa ma naa tama naa. I te aso ma te aso, a ia ni tanitani

peenaa iana noho ka ttoka aa ka hakannoo ki naa sosorina hakallika naa tama naa. ⁹ Teenaa TeAtua e iloa itana ara ma ki mee ki hakasaoria naa tama e hakannoo kiaa ia inaa mmaha ettaka ma laatou. A Ia e iloa hoki itana ara ma ki haia a Ia kilonollono raa oi iloo naa tama e sosorina hakallika raa ki tae kite Aso te Hakatonu. ¹⁰ Teenaa ko naa tama e mee pakava naa haitino laatou ki naa vana e kerekere teelaa ettuu ai naa huru laatou, aa seetuku ki naa taratara hakamaatua TeAtua.

Naa tisa hakallesi nei see illoa te ppore aa e manava hatu. Naa tama naa see illoa te tuku ki naa vana naa aitu haimahi i aruna; laatou e ffuri are no hai haeeoina laatou naa tama naa. ¹¹ Naa ensol haimahi raa iloo, teelaa e haimahi are inaa tisa hakallesi naa, see illoa te taratara haeeo ki naa tama naa imua naa karamata TeAtua. ¹² Naa tama naa iaa e sosorina see hai mannatu. Laatou see illoa te hakatonu i te vana e taukareka ma te vana e hakallika. Laatou e sosorina ma ko naa manu vao kaittama ettipu ake koi ki tauhia no taai. Laatou maraa e ffuri no sasakkiri huri i naa vana laatou see illoa. Teenaa laatou ma ki taai kimmate, emee ma ko naa manu vao kaittama. ¹³ Laatou ma ki haia ki hakallono isu hoki pee ko naa hakallono isu naa tama e mee pakavaina laatou. Ite ao raa iloo, naa tama naa ma ki hakauua inaa hai laatou kite kau vana e kerekere ma ki akottia te hiihai naa haitino laatou. Kootou ma ki nnapa inaa sosorina naa tama naa inaa saaita laatou e nnoho no kkai ma kootou. Ite aa, ilaatou ma ki taussua peenaa ka hai ki naa vana e hakannapa laatou naa iloto kootou. ¹⁴ Naa tama naa esessee peenaa ki naa haahine ekai nauhie kimmo ma laatou; laatou ma ki ttuu naa huru laatou peenaa inaa haahine. Naa tama see haimahi naa hakataakoto laatou raa e usuhia laatou peenaa kippenaa naa haisara. Laatou ni tama ku rakapau i naa vana kailallao laatou e hai. Teenaa, naa tama naa ku takkoto ilaro naa haeeo TeAtua. ¹⁵ Naa tama naa ku see tautari ki te ara e tonu, ku tautari are ki te ara Balaam, te tama Beor. Teenaa se tama e kaimanako ki ana mane ma ki oti kutoo i ana vana see ttonu e hai. ¹⁶ Tevana iaa te tama naa ni nutua te donki, (teenaa se manu see iloa te taratara) iaa ia setama haisara. Te donki naa ni huri ake notaratara ake ma setama, teenaa ki tiiake ai naa vana vvare te tama naa.*

¹⁷ Naa tisa hakallesi nei e mee pee ko naa sao ite ppaa itua ettuu pakuppaku. Laatou e mee pee ko naa uruaoa e irihia te matani, aa laatou ku oti te tukua mai laatou kina TeAtua ite poouri ana hakaoti. ¹⁸ Naa tama naa e ahu iloo inaa taratara vvare laatou e hai. Laatou e usuhia laatou naa tama ku kaamata te hakattaha inaa tama ettaka ma naa hakataakoto see ttonu raa ki ahe no mee naa vana

* 2.16 Num 22.4-35

e kerekere laatou e kaimannako. ¹⁹ Naa tama naa e taratara ake maa laatou ettana te mee naa vana laatou e fiffai, aa naa tino laatou iaa e hakavaarea naa sosorina laatou e hakamannani teelaa ma ki mmate ai laatou. I te aa, te tama e hakavaarea raa ko te tama e hakamanani peenaa ki naa sosorina see ttonu. ²⁰ Ki mee te henua ni tiiake laatou naa sosorina e kerekere te maarama nei ilaatou e illoa i TeAriki Jesus Christ, te tama e hakaora taatou, aa niahe hoki no tautari ki naa sosorina naa ka hakavaarea ai laatou, teenaa, te tiputipu laatou i te saaita nei ku hakallika iaa i te tiputipu laatou imua. ²¹ E taukareka ki mee maa naa tama naa ni see oomai no illoa i te ara te tiputipu e tonu. I te aa, te tiputipu laatou i te saaita nei e hakallika ilaatou ku ffuri no tiiake laatou te taratara hakamaatua etapu TeAtua ni kauake ki laatou, aa laatou iaa ku oti te illoa i te ara te tiputipu e tonu. ²² Te tiputipu nei e huri ake peelaa maa naa taratara raa ni taratara maaoni, teenaa ko naa taratara e mee maa, “Te poi raa e ahe koi no kai ana rua” aa ko “Te poi ku oti te kaukau raa e ahe koi no moe iloto te pelapela.”[✧]

3

TeAriki ma ki au

¹ Aku soa nei, te nei te rua aku pas e sissii atu ki kootou. Iaku pas kato e lua ni sissii atu raa, nau ni hakahekahe atu naa taratara nei ki mallama naa hakataakoto kootou. ² Nau e hiihai maa kootou ki hakamaaronaa naa taratara ni tarataraina naa pure ettapu TeAtua imua iloo. Nau e hiihai hoki maa kootou ki hakamaaronaa te taratara hakamaatua TeAriki, te tama e hakaora taatou, teelaa ni kauatu naa aposol kootou.

³ Te mee mua raa, kootou ki illoa hakaraaoi peelaa maa iloto naa aso hakaoti nei raa, e mee naa tama teelaa e tautari ki naa sosorina e hakallika teelaa e oti manava ai laatou. Naa tama naa ma ki mee naa taratara taussua laatou,[✧] ⁴ ka vasirisiri peelaa, “A Ia ni pure pure atu maa Ia ma ki au, anii? Aa teehea Ia naa? Naa tippuna taatou raa ku oti te mmate, te vana iaa naa mee kato koi takkoto iloo pee ko te saaita te maarama nei ni penapenaa TeAtua!”

⁵ Naa tama naa e mee maa laatou ku ssiri maa imua iloo raa, TeAtua nillani tanakaitae, teenaa ki mahaa ake telani ma te kerekere. A Ia nillani no maavae te kerekere ma tettai, aa teenaa hakassaina iloo a Ia te kerekere e pakupaku raa ki sura itettai.[✧] ⁶ Teenaa ko te ttai raa hoki, tettai ni hakaffuta, teelaa ni loohia ka seua ai naa kanohenua imua.[✧] ⁷ Tevana iaa telani ma te kerekere, te nei e takkoto i te ssao nei e tauhia te taratara hakamaatua TeAtua naa koi, ki tuunia i te ahi. Naa mee naa e tauhia

ki tae mai te aso te hakatonu TeAtua. Teenaa ko te saaita TeAtua ma ki hakatonu no taai kimmate naa tama see hakannoo kiaa Ia.

⁸ Tevanaiaa kootou seailoo kissiri ite mee tokotasi, aku taaina nei! Inaa karamata TeAtua raa, te rooroa te aso tokotasi e noto ki te rooroa te simata setau; naa sao e lua naa e hakatau peellaa kiaa Ia.* ⁹ Aaraa tama e mannatu maa TeAtua ennase te haia a Ia naa mee aana ni purepure mai ki taatou imua. Teenaa seai se vana maaoni, TeAtua ellee tana manava ikootou, teenaa a Ia see hiihai maa setama ikootou ki mate. A Ia e hiihai maa kootou hakkaatoa ki ffuri naa manava kootou no tiiake naa haisara kootou.

¹⁰ Tevanaiaa te aso TeAriki raa ma ki hakateki no sura iho ma setama kailaarao. Ite aso naa raa, taatou ma killono inaa takattuu mai i aruna no seai naa papallani. Naa mee kato e takkoto inaa papallani raa ma ki tuunia te vvela te ahi, aa naa mee kato ite kerekere nei ma ki seua hakaoti.* ¹¹ Inaa mee kato ma ki seua ite ara nei raa, teelaa setiputipu peehea kitauhia kootou? Teenaa, kootou ki hakamaarama naa ora kootou ki ttau aa kootou ku tautari ki te tiputipu TeAtua, ¹² inaa nnoho kootou kattari ki te aso TeAtua ka heheuna hakappuru ki vave tae mai te aso naa. Teenaa ko te aso naa papallani ma ki ura no vvela hakkaatoa. Naa mee hakkaatoa inaa papallani ma ki tuunia te vvela te ahi. ¹³ Taatou ia e ttari ki te mee TeAtua ni purepure mai ki taatou. Teenaa ko naa papallani hoou aa te kerekere hoou, te kina te tiputipu etonura e takoto.*

Naa taratara hakaoti

¹⁴ Aku soa nei. Ite saaita kootou koinnoho kattari ki te aso naa, kootou kimmate hakaraaoi iloo kittonu naa ora kootou aa kootou kumee kiseailoo nisara maa kootou imua naa karamata TeAtua. Kootou mmata hoki kinnoho hakaraaoi kootou ma Ia. ¹⁵ Kootou mmata itelavatoa TeAriki te noho kattari ki kootou. Kootou kimmate maa teenaa se ssao aana e kauatu kilavaa kootou te hakamaarama naa ora kootou ki hakaoratia kootou. Taatou taina, Paul, ni kauatu hoki naa taratara nei iloto ana pas ni sissii atu ki kootou. Paul ni kauake tana iloa TeAtua kilavaa ia te kauatu naa taratara hakamaatua peena. ¹⁶ Te nei ko ana mee maraa e sissii atu iloto ana pas hakkaatoa i ana taratara ite vana nei. Aaraa taratara Paul ni sissii iloto ana pas naa ni hainattaa te ilotia. Teenaa ko ana taratara maraa e hurisia naa tama e vvare. Naa tama naa e mee naa vana naa hoki ki aaraa taratara te Laupepa Tapu. Naa tama naa ku penapena laatou sara soko laatou.

* **3.8** Ps 90.4 * **3.10** Mt 24.43; Lk 12.39; 1 Thes 5.2; Rev 16.15 * **3.13** Is 65.17; 66.22; Rev 21.1

¹⁷ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kunaa illoa are i te mee naa. Teenaa kootou ki rooroosi hakaraaoi iloo ki see hurisia naa manava kootou naa tiputtipu see ttonu naa tama see llonotarata katiake kootou tennoho taukareka kootou naa. ¹⁸ Ite aso maa te aso, kootou kittipuake maa te manavalaaoi TeAriki taatou, Jesus Christ. Kootou kittipuake no illoa hakaraaoi iaa Ia, te tama e hakaora taatou. A Ia ki noho hakamaatua i te ssao nei aa ma naa aso hakkaatoa! Amen.

1 JOHN

TE PAS MUA JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas mua John raa etakkoto anatahito taratara elua. Te taratara mua raa, John e sissii ki naa tama ma ki tokatoka i te pas nei kinnoho hakappae ki TeAtua ma tana Tama, Jesus Christ. Tessoa te taratara raa, John e sissii ki naa tama naa no hakaapo ake ki see tautari laatou ki naa akonaki hakallesi teelaa ma ki oti ku hakallika te nnoho laatou maa TeAtua. Te taratara naa tisa hakallesi naa e akonaki ki te henua raa e mee maa te tiputipu e hakallika raa esura itaatou ennoho i te maarama nei, teenaa e mee maa Jesus, te Tama TeAtua, sei se tama te maarama nei. Naa tisa naa e akonaki maa te tama e hakattanaria ki see anaana ki tana ora i te maarama nei raa, ko te tama e hakasaoria no ora maaoni. Naa tama naa e hai hoki maa te ara TeAtua e hakasao te tama no ora raa, teenaa sei se mee e hano ma naa sosorina e ttonu te tama aa maa i ttama raa e laa oi i aaraa tama.

Kisahea aia naa akonaki naa tama naa raa, John e sissii atu maa Jesus Christ maaoni ni haanauria mai ma setamavare te maarama nei. Teenaa John e taratara atu hakaraa oi iloo ki illoa laatou maa naa tama hakkaatoa teelaa e hakannoo ki naa taratara Jesus aa e laa oi i TeAtua raa ki laa oi hoki i aaraa tama.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas

Te hakataakoto te pas 1.1–4

Te maasina ma te pouuri 1.5—2.29

Naa tamalliki TeAtua ma naa tamalliki Satan 3.1–24

Taratara maaoni ma te taratara see tonu 4.1–6

Naa heheuna te laa oi 4.7–21

Te hakataakoto e haimahi 5.1–21

Jesus ko te Taratara te Ora

¹ Maatou e sissii atu i te Taratara te Ora. Te tama naa ni noho mai iloo i te kaamata. Maatou ni llono i ana taratara kakkite hoki maatou itana tino ki naa karamata maatou. Maatou hoki ku oti teppaa naa rima maatou iaa Ia.* ² Saaita te ora nei ni hakatii maarama mai raa, maatou nikkite hakkaatoa. Teenei e taratara atu ai maatou ki illoa kootou i te ora nei. Te ora nei ni noho ma TeAtua, aa teenei ku hakailotia mai TeAtua ki taatou.* ³ Maatou e taratara atu naa vana maatou nikkite kallono. Kootou ki hakappae mai ki maatou ki nnoho hakapaa taatou maa

☆ 1.1 Jn 1.1 ☆ 1.2 Jn 1.14

te Tamana aa ma tana Tama, Jesus Christ. ⁴ Maatou e sissii atu naa taratara nei ki fiafia maaoni iloo taatou.

Te Atua raa ko te maasina

⁵ Teenei tetaratara maatou nillono itana Tama no hakaeta atu ki kootou: Te Atua raa ko te maasina. See hai kina e pouuri e takoto iaa Ia. ⁶ Ki mee taatou e taratara maa taatou e hakapaa ki Te Atua, aa taatou iaa e hai naa vana te pouuri, taatou e taratara kailallao inaa taratara taatou maa naa sisorina taatou. ⁷ Aa ki mee taatou ettaka kite maasina pee ko Ia e taka iloto te maasina raa, taatou ma ki nnoho hakapaa ma telaa tama, aa naa ora taatou ma ki huihuia a Ia ki mataffua kite tto tana Tama, Jesus Christ.

⁸ Ki mee taatou e taratara maa taatou sei naa haisara taatou, taatou nei ku hakallesi ki taatou soko taatou, teenaa te hakamaaoni raa see takoto i taatou. ⁹ Tevana iaa, ki mee taatou e hakaari naa haisara taatou ki Te Atua, a Ia ma ki tuku ki ana purepure ni takkoto imua no mee te vana e tonu: a Ia ma ki uii naa haisara taatou no huihuia a Ia naa ora taatou ki mataffua i te kau haisara taatou ni ppena. ¹⁰ Aa ki mee maa taatou e hai maa taatou ni sei naa haisara taatou ni ppena, teenaa Te Atua ku haia taatou ma se tama e taratara kailaaraa, teenaa ana taratara raa see takkoto i taatou.

2

Christ e tokonaki ki taatou

¹ Aku tamalliki nei. Nau e sissii atu naa taratara nei ki see ppena kootou ni haisara. Tevana iaa ki mee se tama i kootou e mee ana haisara, e mee te tama ma ki tuu imua taatou Tamana no hakatonutonu taatou. Tana inoa ko Jesus, te Tama e tonu. ² Jesus ni mate ki uii naa haisara taatou, aa see mee ma ko naa haisara koi taatou. Sei. A Ia ni mate hoki ki uii naa haisara te henua hakkaatoa.

³ Ki mee maa taatou e hakannoo ki naa taratara hakamaatua Te Atua, teenaa taatou e illoa maaoni maa taatou ni tama ku oti te illoa iaa Ia. ⁴ Naa tama e taratara maa laatou e illoa i Te Atua, iaa see hakannoo ki ana taratara raa, laatou ni tama e taratara kailallao. Te hakamaaoni raa see takoto ilaatou. ⁵ Naa tama kato e hakannoo katautari ki naa taratara Te Atua raa, teenaa ko naa tama e fiffai maaoni kiaa Ia. Teenei te ara e hakailo mai maa taatou ettaka maaoni maa Te Atua: ⁶ Naa tama e taratara maa laatou ettaka ma Te Atua raa ki sisorina pee ko Jesus Christ.

Manava laaoi i telaa tama

⁷ Aku soa nei, te taratara hakamaatua e sissii atu nau nei sei se taratara hoo; teenei se taratara ni takoto mai iloo imua. Kootou ku oti tellono i te taratara nei imua.

Te taratara tuai raa ko te taratara kootou nillono imua.*⁸ Tevanaiaa tetaratara hakamaatua teenei e sissii atu nau nei setaratara houu, ite aa, te hakamaaoni te taratara nei e huri mai iloto te ora Christ aa iloto naa ora kootou hoki. Tessao te pouri raa kulaka, aa te maasina maaoni raa kunaa takoto mai iloo.

⁹ Naatama ehai maa laatou ennoho ite maasina, ia elotoffaeo inaataaina ma naakave laatou raa, naatama naa koinnoho iloto te pouri ite saaita nei.

¹⁰ Naatama e manavalaaoi inaataaina aa ma naakave laatou raa, naatama naa ennoho iloto te maasina. Seehaitama makioti kussura nimannatu e hakallika inaatama naa.

¹¹ Tevanaiaa, naatama elotoffaeo inaataaina ma naakave laatou raa ennoho ite pouri. Laatou e sassare vaaroto te pouri ka see illoa inaakina laatou eoo, inaakaramata laatou e hakapouritia te pouri ana.

¹² Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, i naa haisara kootou kuoti te uua iloto te inoa Christ. ¹³ Nau e sissii atu ki kootou, naatammana, ikootou kuoti te illoa ia ia, te Tama ni noho mai iloo imua.

Nau e sissii atu ki kootou, naatama taane, i naa mahi te tipua hakallika raa kuoti te lavaa kootou.

¹⁴ Nau e sissii atu ki kootou, aku tamalliki nei, ikootou e illoa i te Tamana.

Nau e sissii atu ki kootou, naatammana, ikootou e illoa i te Tama ni noho mai iloo imua.

Nau e sissii atu ki kootou, naatama taane, ikootou nitama ehaimahi. Naataratara TeAtua raa e takkoto iloto naa manava kootou, aa kootou ku haimahi are i te tipua hakallika.

¹⁵ Kootou see oti manava i naa tiputipu te maarama nei aa ma naa mee e takkoto i te maarama nei. Ki mee kootou e oti manava ki naa tiputipu te maarama nei, teena kootou see oti manava ki naa tiputipu TeAtua. ¹⁶ Naa tiputtipu katoo iloto te maarama nei, teena ko te kaimanako ki te tiputipu haisara naatama te maarama nei, naa mee te henua ekkite no kaimannako, aa naa mee te henua eahu ai. Te tiputipu nei see au i te Tamana; teenei ni tiputtipu katoo te maarama nei. ¹⁷ Te maarama nei ma naa mee hakkaatoa e kaimannako ai te henua raa ku oo nollaka. Tevanaiaa, naatama ehaia laatou te hiihai TeAtua raa maki ora hakaoti.

Te tama e tautau haaeo ma Christ

¹⁸ Aku tamalliki nei, te aso hakaoti raa ku saaita koi! Kootou kuoti tellono maa te tama e tautau haaeo ma Christ raa ma ki hakasura iho. Aa teenei te lopo tama peenaa ku ttaka vaaroto taatou i te ssao nei. Teenei e illoa ai taatou

* 2.7 Jn 13.34

maa te aso hakaoti raa ku saaita koi. ¹⁹ Naa tama naa sei nitama taatou maaoni, teenaa kotevana laatou niffuro itaatou. Ki mee laatou nitama maaoni taatou raa, laatou ninnohokoi ma taatou. Teyana iaa laatou nei niffuro ki illoa maaoni taatou maa laatou sei nitama maaoni taatou.

²⁰ Kootou iaa ku oti te hakatapurua Christ ki TeAitu Tapu, teenaa kootou hakkaatoa e illoa ite hakamaaoni. ²¹ Nau see mee maa nau esissii atu naa taratara nei maa ikootou see illoa ite hakamaaoni nei, sei. Nau ekauatu naa taratara nei ikootou e illoa, aa ikootou hoki e illoa maa see hai taratara hakareeresi e lavaa te sura ite hakamaaoni.

²² Ko ai te tama e taratara kailaarao? Teenaa ko te tama see hakataakoto maa Christ raa ko te Mesaea. Teenaa ko naa tama e tautau haaeo ma Christ; naa tama see lotu i TeAtua hakapaa ma tana Tama. ²³ I te aa, naa tama see lotu ite Tama TeAtua raa, laatou see lotu hoki ite Tamana. Naa tama elotu ite Tama TeAtua raa, laatou elotu hoki ite Tamana.

²⁴ Kootou mmata kitauhia kootou naa taratara kootou nillono ite kaamata. Ki mee kootou etauhia kootou naa taratara naa, teenaa kootou ma kinnoho hakapaa ma te Tama TeAtua aa ma te Tamana. ²⁵ Christ ni purepure mai hakaoti maa Ia ma ki kaumai te ora e ora hakaoti.

²⁶ Nau esissii atu naa taratara nei ki illoa kootou i naa tama ma ki oo atu no hakareeresia kootou. ²⁷ Christ ku oti te kauatu TeAitu Tapu raa ki kootou. Kootou naa ku see lavaa te ssee nitama ki oo atu no akoina kootou, ite aa, TeAitu Tapu raa enoho ma kootou. TeAitu Tapu raa ma ki akonaki atu te kau vana hakkaatoa. A Ia ma ki taratara koi ki te taratara maaoni. Te taratara kailaarao raa see sura iaa Ia. Kootou hakannoo ki naa akonaki TeAitu Tapu, aa kootou ku nnoho ma Christ.

²⁸ Aku tamalliki nei. Kootou hakanniti atu kiaa Ia. Itana sao ma ki hakasura iho raa, taatou ki see ppore; taatou ki see nnapa ka ffuro no mmuni iaa Ia itana aso e au. ²⁹ Kootou e illoa maa Christ e taka ma te tiputipu ettonu. Teenaa, kootou ki illoa hoki maa te tama e taka ka hai ki te tiputipu e tonu raa, teenaa se tamariki TeAtua.

3

Naa tamalliki TeAtua

¹ Kootou mmata kikkite kootou itellee te manava te Tamana raa itaatou! A Ia ku huri no kannaa maa taatou ni tino tamalliki aana. Teenaa ko te vana taatou see ilotia naa tama te maarama nei, ite aa ilaatou nisee illoa hoki i TeAtua.*

² Aku soa nei, taatou kunnoho ma nitamalliki maaoni TeAtua ite saaita nei. Taatou iaa see illoa maa taatou

* 3.1 Jn 1.12

ma ki tiputtipu peehea imuri. Tevana iaa taatou e illoa maa te saaita Jesus ma ki sura mai raa, taatou ma ki tiputtipu ma ko Ia. Ite aa, taatou ma kikkite hakaraa oi i ana tiputipu maaoni. ³ Naa tama kato o teela a e taa ohi manava i Christ raa, naa tama naa e mee naa ora laa tou ki mataffua, ki mee pee ko Christ e matahua.

⁴ Tetama e ppena naa haisara raa e seua a ia naa Loo TeAtua, ite aa, te haisara e sura inaa seua taatou naa Loo. ⁵ Kootou e illoa maa Christ ni hakasura iho ki uia naa haisara, aa tana tino iaa seai ana haisara. ⁶ Naa tama e nnoho ma Christ raa see hakamanani te ppena naa haisara; naa tama e hakamanani te ppena naa haisara raa, teenaa ko naa tama seki kkite no illoa maaoni i TeAtua.

⁷ Aku tamalliki nei. Kootou mmata ki see oo atu ni tama no hakareesia kootou. Tetama e tautari ki te tiputipu e tonu raa, teenaa se tama e tonu pee ko Christ. ⁸ Te tama e sosorina hakallika raa iaa, teenaa se tamariki Satan. Ite aa, Satan kunaa taka mai iloo ma te sosorina e hakallika naa imua. Teenei ko te vana te Tama TeAtua raa ni hakasura iho, ki seua a Ia naa vana Satan ni ppena.

⁹ See hai tama inaa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, ite aa, te tiputipu TeAtua raa e takoto ilaatou; aa i TeAtua kumee pee kolaatou Tamana raa, laa tou ma ki see lavaa te hakamanani te ppena naa haisara. ¹⁰ Teenei te ara taatou ma ki illoa inaa kkee naa tamalliki TeAtua raa inaa tamalliki Satan. Naa tama see sosorina taukalleka aa see manava laa oi i telaa tama raa, teenaa seai ni tamalliki TeAtua.

Manava laa oi i telaa tama

¹¹ Tetaratara kootou ni llono imuaraa e mee maa taatou ki manava laa oi i telaa tama. ¹² Taatou ki see mee ma ko Cain; a ia se tama Satan aa ni taa tanatino taina, Abel, no mate. Cain ni taa tana taina raa kote aa? A ia ni taa tana taina i ana vana ni mee raa see ttonu. Naa vana tana taina raa iaa ni ttonu.

¹³ Aku taaina ma aku kave nei, kootou see oho ki mee maa naa tama te maarama nei elotoffaa eo i kootou. ¹⁴ Taatou e illoa maa naa mahi te mate raa ku oti te hakahitia taatou, aa teenei taatou kuttaka ma te ora maaoni. Taatou e illoa inaa vana nei itaatou e manava laa oi inaa taaina ma naa kave taatou. Setama peehea teela a see sura te manava laa oi raa, te tama naa koi takoto ilaro naa mahi te mate. ¹⁵ Naa tama kato o elotoffaa eo i aaraa tama raa, teenaa ni tama taa tama. Aa kootou e illoa maa naa tama taa tama raa see ttika ma te ora e ora hakaoti. ¹⁶ Jesus ni hookii tana ora ki tokonaki mai ki taatou, teenei e illoa ai taatou inaa tiputipu te manava laa oi. Taatou hoki ki hookii naa ora taatou ki tokonaki taatou ki naa taaina ma naa kave

taatou. ¹⁷ Ki mee maa naa tama e hai hekau raa e kkite maa naa taaina ma naa kave laatou raa e nnoho hakaaroha, iaa see alloha ma ki tokonaki atu laatou, teenaa naa tama naa see lavaa tetaratara maa telaaoi TeAtua e takoto ilaatou. ¹⁸ Aku tamalliki nei. Taatou ki see taratara vare koi ki naa maaisu taatou maa taatou e ttaka ma te manava laaoui TeAtua. Taatou kisosorina tautari ki naa taratara taatou e hai.

Taatou ki see ppore te ttuu imua TeAtua

¹⁹ Teenei te ara taatou ma ki illoa maa taatou nitama e tautari ki te hakamaaoni; teenei te ara taatou ma ki see ppore te ttuu imua TeAtua. ²⁰ Ki mee maa naa hakataakoto taatou e mee maa taatou nitama e hakallika, teenaa taatou e illoa maa TeAtua e takoto i aruna naa hakataakoto taatou aa a Ia e iloa i naa mee hakkaatoa.

²¹ Aa teenaa, aku soa nei, ki mee maa naa hakataakoto taatou ettonu maa taatou, taatou ma ki see ppore te ttuu imua TeAtua. ²² Naa mee taatou e kainnoo ki TeAtua raa ma ki kaumai a Ia. I te aa, i taatou e tautari ki ana taratara hakamaatua aa taatou e haia taatou naa mee e hiahia ai a Ia. ²³ Tana taratara hakamaatua e pesi mai ki taatou raa e mee peenei, "Taatou kilotu i tana Tama, Jesus Christ, aa taatou ki manava laaoui i telaa tama, e mee pee ko naa taratara mai Christ." ²⁴ Naa tama e tautari ki naa taratara TeAtua raa e nnoho hakapaa ma TeAtua, aa TeAtua e noho ma laatou. Taatou e illoa maa TeAtua e noho ma taatou, i TeAitu Tapu ni kaumai a Ia ki taatou.

4

Ttiputipu TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi

¹ Aku soa nei. Kootou see hakannoo ki naa taratara naa tama e hai maa laatou e tarataraina laatou naa taratara TeAitu. Kootou ki haaiteria kootou naa tama naa, ki illoa kootou maa laatou e tarataraina maaoni laatou naa taratara, i te aa itelopo pure hakallesi kuttaka vaaroto te maarama nei. ² Teenei te ara kootou ma ki lavaa te ilotia kootou maa teenaa ko TeAitu maaoni TeAtua: te tama e taratara maa Jesus Christ ni hakasura iho ma se tama te maarama nei raa, te tama naa e taka ma TeAitu e au i TeAtua. ³ Tevana iaa te tama e huuina a ia te taratara i Jesus nei raa, a ia e taka ma te aitu e tautau haaeo ma Christ. Teenaa ko te tama ni llono kootou ma ki oti ku hakasura iho, aa teenei kutaka vaaroto taatou ite saaita nei iloto te maarama nei.

⁴ Aku tamalliki nei. Kootou ni tamalliki TeAtua. Kootou ku haimahi are i naa pure hakallesi naa, i te aa, i TeAitu e taka ma kootou naa e haimahi are i te aitu e taka ma naa tama te maarama nei. ⁵ Naa pure hakallesi naa

☆ 3.23 Jn 13.34; 15.12,17

e tarataraina laatou naa vana te maarama nei, aa te maarama nei e hakannoo ki laatou, i te aa, i naa tama naa ni tama te maarama nei. ⁶ Taatou ia ni tama TeAtua. Naa tama e illoa i TeAtua raa e hakannoo ki taatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa ia see hakannoo ki taatou. Teenei te ara ma ki ilotia taatou inaa kkee TeAitu maaoni maa te aitu hakareeresi.

TeAtua ko te laaoi

⁷ Aku soa nei. Taatou ki manava laaoi i naa taaina taatou, i te manava laaoi raa e sura mai i TeAtua. Te tama e hakasura te manava laaoi raa setamariki TeAtua, aa e illoa i TeAtua. ⁸ Te tama see manava laaoi raa see illoa i TeAtua, i te aa, TeAtua raa ko te laaoi. ⁹ TeAtua ni hakailoa mai tana laaoi raa ki taatou, teenaa a Ia ni heuna mai tana Tama tokotasi naa ki te maarama nei, ki ora ai taatou ia Ia. ¹⁰ Tevana ia te mee raa see mee maa itaatou ni manava laaoi i TeAtua imua. Seai. TeAtua ni manava laaoi itaatou, teenaa heuna mai illoa tana Tama, ki takoto ma ko te mee te laa e lavaa ai naa haisara taatou te uia.

¹¹ Aku soa nei. Ki mee maa teenei ko naa tiputipu te laaoi TeAtua itaatou, teenaa taatou ki manava laaoi i telaa tama. ¹² See hai tama ku oti te kite i TeAtua. Tevana ia TeAtua ma ki noho ma taatou ki mee taatou e manava laaoi i telaa tama, aa tana laaoi raa ma ki haka kaatoaina mai a Ia ki loto naa ora taatou.*

¹³ Taatou e illoa maa taatou ennoho ma TeAtua aa a Ia ennoho ma taatou, i te aa, ia Ia nikaumi tana Aitu Tapu raa ki taatou. ¹⁴ Taatou ku oti te krite no haka e ki aaraa tama maa te Tamana raa ni heuna mai tana Tama kiau no hakasao te maarama nei. ¹⁵ Te tama e taratara maa Jesus ko te Tama TeAtua raa, teenaa ko te tama ennoho ma TeAtua aa TeAtua ennoho ma ia. ¹⁶ Taatou e illoa ka hakataakoto i telaa TeAtua e takoto i taatou.

TeAtua ko te laaoi. Naa tama ennoho ma telaaoi raa ennoho ma TeAtua aa TeAtua ennoho ma laatou. ¹⁷ Telaaoi raa e haia TeAtua ki kaatoa iloto naa ora taatou, ki see pporo taatou i te Aso te Hakatonu, i te ora taatou i te maarama nei e ssau koi pee ko te ora Christ. ¹⁸ Te tama e manava laaoi maaoni raa see illoa te matakū; telaaoi e kaatoa raa e mee taatou ki see mattaku i te kau vana. Teenei taatou ku illoa, telaaoi raa ni see haka kaatoaina ki te tama e matakū, i te aa, te tama e matakū raa ko te tama e illoa maa ia ma ki hakatonu tonusia TeAtua.

¹⁹ Taatou e manava laaoi i TeAtua ni manava laaoi i taatou imua. ²⁰ Ki mee taatou e taratara maa taatou e laaoi i TeAtua, aa taatou ia e lotoffaeo inaa taaina ma naa kave taatou, teenaa taatou ni tama e taratara kailallao. Peehea naa laaoi te henua i TeAtua, te Tama laatou see krite, aa laatou ia see laaoi i naa taaina ma naa kave laatou e krite? ²¹ Taratara

* 4.12 Jn 1.18

hakamaatua TeAtuaraa e mee maa: Naatama hakkaatoa elaaoi i TeAtuaraa kilaaoi hoki inaataaina ma naakave laatou.

5

Naa tama TeAtuaraa e haimahi are i naa tama te maarama nei

¹ Tetama e iloa maaoni maa Jesus ko te Mesaea raa, teenaa se tamariki TeAtua; aa te tama elaaoi i te tamana raa elaaoi hoki itanatariki. ² Taatou e illoa maa taatou elaaoi inaataamalliki TeAtua itaatou elaaoi i TeAtua, aa taatou e hakannoo ki ana taratara. ³ Taatou e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua itaatou elaaoi iaa Ia. Aa anataratara hakamaatua naa see hainattaa taatou te tautari, ⁴ i te aa, naa mahi naa tamalliki kato TeAtua raa ettoe iaa ina mahi te maarama nei. Aa taatou e haimahi itaatou elotu i TeAtua. ⁵ Ko ai te tama e lavaa te hakahitia a ia naa mahi te maarama nei? Tetama koi e iloa maaoni maa Jesus ko te Tama TeAtua.

Naa tiputipu Jesus Christ

⁶ Jesus ni sura mai iloto te vai te hakaukau tapu ma tetoo itana mate. A Ia ni see sura mai koi iloto te vai; a Ia ni sura mai iloto te vai aa ma tetoo hakapaa. Te Aitu Tapu raa e hakailoa mai maa te nei ni taratara maaoni, ite hakamaaoni raa etakoto i Te Aitu Tapu. ⁷ Te nei naa mee e toru e hakailoa mai naa tiputipu Christ kitaatou: ⁸ Te Aitu, te vai, aa tetoo. Takatoru nei e taratara ki te taratara tokotasi. ⁹ Taatou maraa e hakannoo ki naa taratara e kaumai naa tamavare te maarama nei. Iaa naa taratara e kaumai TeAtua raa e haimahi are inaataratara naa tama naa, aa a Ia kuoti te kaumai naa taratara nei ina tiputipu tana Tama. ¹⁰ Teenaa naa tama kato e illoa maaoni i te Tama TeAtua raa, naa taratara nei e takkoto iloto naa hatumanava laatou. Naa tama see illoa i TeAtua raa iaa e mee maa TeAtua se tama e taratara kailaarao. I te aa, i laatou ni see hakannoo ki naa taratara TeAtua ni mee i tana Tama. ¹¹ Naa taratara TeAtua raa e mee peenei: Te ora e ora hakaotira kuoti te kaumai TeAtua kitaatou, aa te ora nei e hakatahito i tana Tama. ¹² Te tama e iloa maaoni i te Tama TeAtua raa e taka ma te ora nei; te tama see iloa i te Tama TeAtua raa iaa see taka ma te ora maaoni.

Te ora e ora hakaoti

¹³ Nau e sissii atu naa taratara nei ki illoa kootou maa kootou ettaka ma te ora e ora hakaoti, teenaa ko kootou naa tama e illoa i te Tama TeAtua. ¹⁴ Taatou see ppoppe i naa ttuu taatou imua naa karamata TeAtua, i te aa, i taatou e illoa maa Ia e hakannoo mai kitaatou ki mee taatou

e kainnoo ake kiaa Ia, aa e hano ma tana hiihai. ¹⁵ A Ia e lono i taatou i naa saaita katoou taatou e kainnoo mee kiaa Ia; aa i taatou e illoa maa teenei se vana maaoni raa, teenaa taatou e illoa hoki maa Ia e kaumai ni aa taatou e kainnoo kiaa Ia.

¹⁶ Ki mee maa setama i kootou e kite maa tana taina raa e pena se haisara, iaa seai ko te haisara e tau te mate te tama, a ia ki taku ki TeAtua ki hakaoratia tana taina. Nau e taratara i naa haisara teelaa see tau te kauake te mate te tama. Tevana iaa e takoto te haisara e kauake te mate te tama. Nau see taratara atu ma ki taku kootou ki TeAtua i te mee naa. ¹⁷ Naa haisara hakkaatoa see ttonu i naa karamata TeAtua. Tevana iaa e takkoto naa haisara see lavaa te kauake te mate te tama.

¹⁸ Taatou e illoa maa see hai tama i naa tamalliki TeAtua raa e hakamanani te ppena naa haisara, i te aa, te Tama TeAtua raa e roorosi hakaraa o i loo kilaatou, aa laaou ma ki see lavaa te haia pakavaina Satan.

¹⁹ Niaaina maa te maarama nei hakkaatoa e takkoto ilaro te roorosi Satan raa, taatou e illoa koi maa taatou nitama TeAtua.

²⁰ Taatou e illoa maa te Tama TeAtua raa ni au no mee ki atammai taatou, ki illoa taatou i te Atua maaoni. Aa teenei taatou ku ora hakapaa ma te Atua maaoni, i taatou e ora ma tana Tama, Jesus Christ. A Ia raa ko te Atua maaoni, aa te ora nei ko te ora e ora hakaoti.

²¹ Aku tamalliki nei. Kootou roorosi ki see haka tauppiri atu kootou ki naa aitu hakalellesi!

2 JOHN

SSOA TE PAS JOHN

TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tessoa tepas John raa ni sissia te “Tama hakamaatua te lotu” ki “te Ffine raa ma ana tamalliki”, teenei pee ko te kanohenua TeAtua elotulotu i te kina naa. Naa tamaa taratara iloto te pas nei e taratara ma ki laaoi naa tama i te kina naa iaaraa tama, aa e taratara hakaapo hoki ki see tautari naa tama naa ki naa akonaki naa tisa hakallesi e mee i te kina naa.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–3

Te takoto hakamaatua te tiputipu te manava laaoi 4–6

Taratara hakaapo ki see tautari ki naa akonaki hakallesi 7–11

Naa taratara hakaoti 12–13

¹ A nau John, te tama hakamaatua te lotu, e sissii atu kiaa koe, te ffine ni hakamaatinoria TeAtua, aa ki oo tamalliki. Nau ellee maaoni iloo taku manava ia koe, see mee ma ko nau koi; naa tama hakkaatoa e illoa i te hakamaaoni raa e llee naa manava laatou ia koe. ² I te aa, te hakamaaoni TeAtua raa e takoto itaatou, aa ma ki taka hakaoti maa maatou.

³ Telaaoi, te aroha, aa ma te noho laaoi TeAtua Tamana ma Jesus Christ, tana Tama, ma ki takkoto itaatou iloto te hakamaaoni ma te manava laaoi.

Te hakamaaoni ma te manava laaoi

⁴ Nau ni hiahia iloo i taku lono ana maa aaraa tamalliki aa e takkoto iloto te hakamaaoni TeAtua, e mee koi pee ko naa taratara mai te Tamana ki taatou. ⁵ Aa teenei nau ku mee atu kiaa koe, te ffine nei: taatou katoo ki manava laaoi iaaraa tama. Teenei sei se taratara hou e sissii atu nau nei; teenei ko te taratara ni llono taatou imua. ⁶ Telaaoi e tarataraina a nau nei e mee maa taatou ki tautari ki naa taratara hakamaatua TeAtua. Tana taratara, teelaa ni llono kootou imua, e mee maa kootou katoo ki noho ma te laaoi.

⁷ Telopo tama e taratara kailallao kuttaka ki naa kina katoo i te maarama nei. Teenaa ko naa tama e huuina laatou te taratara e mee maa Christ ni tipu ake i te maarama nei ma setamavare. Te tama peenaa se tama e taratara kailaaraa, aa setama e tautau haaeo ma Christ. ⁸ Kootou roorosi ki see maffana hua naa mee kootou ni heheuna kitoo,

☆ 1.5 Jn 13.34; 15.12,17

kootou makisua hakaraaailoo aIa inaaheuna kootou emee naa.

⁹ Tetama etautari kitana tino hakataakoto aa see tautari tonu ki naa akonaki Christ raa, aia see taka ma TeAtua. Tetama etautari ki naa akonaki Christ raa iaa ettaka hakapaa laatou ma te Tamana aa ma tana Tama.

¹⁰ Kootou kuilloa lokoi, kimee setama esura atu ma nitaratara ekkee ma naataratara nei, kootou ki see hakauru atu naa tama peenaa ki loto naa hare kootou; kootou see mee hoki maa kootou e oo atu no pureppure kootou. ¹¹ Tetama e huri atu no purepure ki naa tama naa ma ki laavea hoki naa sosorina e hakallika naa tama naa.

Naa taratara hakaoti

¹² Nau emee aku lopo taratara ki kau atu ki kootou, tevana ia nau see hiihai maa nau e sissii atu naataratara nei iloto naalaupepa. Nau ettari ki hanatu taku tino ki kootou kitaratara taatou hakaraaoui naa mee nei ki mee taatou ki fiafia hakkaatoa.

¹³ Naa tamalliki tootaina ite kina nei e pureppure atu kiau koe.

3 JOHN TTORU NAA PAS JOHN TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tettoru naapas John raa ni sissia te “Tama hakamaatua telotu” kite maatua tokotasi telotu ettapa ma ko Gaius. Te tama e sissii te pas nei e taratara hakanau i Gaius iaa ia e tokonaki peenaa kiaaraa tama telotu, aa e taratara hakaapo ake kiaa ia i te tama e ttapa ma ko Diotrefes.

Naa takkoto naa taratara iloto te pas nei

Te hakataakoto te pas 1–4

Gaius e hakanauria 5–8

Diotrefes e taratara haaeoina 9–10

Demetrius e hakanauria 11–12

Naa taratara hakaoti. 13–15

¹ A nau John,[☆] te tama hakamaatua telotu, e sissii atu kiaa koe, Gaius, taku soa.

Taku manava e llee iloo iaa koe.

² Taku soa nei, nau etaku maa oovana kattoo kittonu aa maa koe ki marooroo kamata ora, iaa nau e iloa maa too hakataakoto etonu. ³ Nau ni hiahia iloo itakulono ana inaa taaina taatou nei maa koe ko itautari hakaraaoi iloo kite hakamaaoni TeAtua, iaa nau e iloa maa koe e tautari peenaa kite hakamaaoni TeAtua. ⁴ Nau e hiahia iloo itaku saita nilono maa aku tamalliki raa e tautari maaoni ki te hakamaaoni TeAtua.

John e hakanau i Gaius

⁵ Taku soa nei, nau e iloa maa koe e heheuna hakaraaoi iloo ma naatama elotu kootou hakapaa, niaaina maa naa tama naa ni horau. ⁶ Laatou ni taratara ake kinaa tama telotu ite kina nei i too laaoi. Koe ku tokonaki ake hakaraaoi iloo ki hollau laatou ma te tiputipu TeAtua e hiihai. ⁷ Ite aa, ite saita naa tama naa nikaamata te mee naa heuna Christ raa, laatou ni see tokonakina ake naa tama see lotu. ⁸ Taatou naa tama e lotu raa ki tokonaki ki laatou ki heheuna hakapaa taatou no tarataraina te hakamaaoni TeAtua.

Diotrefes ma Demetrius

⁹ Nau ni sissii taku pas ki te lotu naa, tevana iaa Diotrefes, te tama e hai maa ia raa ko te tama hakamaatua i te kina naa, see hiihai maa ia e hakannoo ki aku taratara. ¹⁰ Taku saita ma ki hanatu raa, nau ma ki hakaariatu iana vana kattoo nimee, teenaa ko anataratara e hakallika aa ma anataratara hakallesi nimee imaatou. Tevana iaa

[☆] 1.1 Acts 19.29; Rom 16.23; 1 Cor 1.14

e mee aaraa vana ana nimee; aia see hiihai maa ia ki hanake no purepure kinaatama elotu taatou haka-paa teelaa e oo atu kite kina naa. Aia maraa e kapitia hoki aia naatama e fiffai maa laatou ki pureppure ma naa tama e oo ake. Aa ki mee naatama naa see hakannoo ki ana taratara, aia maraa e huri no kerekereia laatou i te lotu.

¹¹ Taku soa nei, koe see tautari kite tiputipu e hakallika; tautari kite tiputipu e taukareka. Tetama e sosorina taukareka raa setama TeAtua; tetama e sosorina hakallika raa ko te tama seki iloa i TeAtua.

¹² Naa tama katoo e taratara hakanau i Demetrius; te hakamaaoniraa hoki e sura i ana sosorina. Aa te nei maatou hoki e taratara hakanau iaa ia, aa kootou e illoa maa naa taratara maatou nei ni taratara maaoni.

Naa purepure hakaoti

¹³ Nau e mee aku loपो taratara e mee ki kauatu ki kootou, tevana iaa nau see hiihai maa nau e sissii atu naa taratara naa iloto naa laupepa. ¹⁴ Nau e ttari ki hanatu nau aa taaua ku taratara hakaraaoi.

¹⁵ Koe ki noho hakaraaoi.

Oo soa i te kina nei e pureppure atu kiau koe.

JUDE TE PAS JUDE TE HAKATAAKOTO TE PAS NEI

Tepas Jude raa ni sissii ki naa tama raa ki see tautari ki naa akonaki naa tisa hakalellesi teelaa e hai maa laatou e illoa maaoni i TeAtua. Naataratara iloto tepas e huapopotonei essaukoi ma ko naa taratara iloto *Te ssoa tepas Peter*, teenaa te tama e sissii tepas nei e sissii ki naa tama e tokatoka tepas nei ki “hakappuru kitauhia laatou te hakataakoto e tonu teelaa ni kauake tasi koi TeAtua ki aana tama.”

Naa takkoto naa taratara iloto tepas nei

Te hakataakoto tepas 1–2

Te tiputipu see tonu ma naa akonaki naa tisa hakalellesi 3–16

Taaohi hakappuru ki te hakataakoto e tonu 17–23

Naa taratara hakaoti 24–25

¹ A nau Jude, se tama e heheuna ma Jesus Christ, aa James se taina aaku.*

Nau e sissii atu ki kootou, naa tama ni kannaatia TeAtua, teelaa ku nnoho ma telaaoi TeAtua Tamana aa ku takkoto ilaro te roorosi Jesus Christ.

² Nau etaku maa te aroha, te noho laaoi, aa te manava laaoi TeAtua kitakoto peenaa iloto naa manava kootou.

Naa tisa hakalellesi

³ Aku taaina nei. Nau ni hiihai iloo ma ki sissii atu nau ki illoa kootou ite ora hou, teenei ettaka ma taatou. Araa nei nau ku maanatu are ma ki sissii atu tepas nei imua notaratara atu itelaa mee: Nau e hiihai maa kootou ki hai hakappuru kitauhia kootou naa akonaki maaoni teelaa elotu ai taatou, naa tama TeAtua. Teenei ko te hakamaaoni teelaa ni kaumaitasi koi TeAtua kitakoto ma tana kanohenua etapu. ⁴ Iteaa, emee naa tama teelaa see illoa te hakanoo ki TeAtua ku oti te hakauru seemu mai nnoho iloto taatou. Naa tama naa e hurihurisia laatou naataratara itelaaoi TeAtua, kivana te henua maa see hai vana essara inaa sosorina hai huri laatou. Naatama naa hoki e hakakkeina laatou Jesus Christ, te Hakamau aa TeAriki taatou tokotasi. Naa haaeo TeAtua teelaa etakkoto inaa tama naa ni tarataraina mai iloo te Laupepa Tapu raa imua.

⁵ Kootou kunaa illoa are itetaratara emee itesaaita te kanohenua Israel raa ni hakassaoria TeAtua i Egypt.

* 1.1 Mt 13.55; Mk 6.3

Tevana iaa nau ehiihai maa kootou kihakamaarona ite mee nei: niaaina maa naa tama naa ni oti te hakassaoria TeAtua raa, naa tama ilaatou ni see lotu raa ni haia a la no mmate hakkaatoa.* ⁶ Kootou mannatu i naa ensol teelaa ni see nnoho tonu ki naa nohorana laatou ni tukua ma ki roorosi laatou. Naa ensol naa ni ffuro notiiake naatino nohorana laatou naa. Teenaa naa ensol naa, ite saaita nei, esaisaitia ki mmau hakaoti ka hakannohoria ite pouriana ilaro. Teenaa ko te kina naa tama naa etauchia TeAtua kita emai te aso laatou ma ki mee pakavaina. ⁷ Kootou mannatu i Sodom ma Gomora, aa ma naa matakaaina e tauppiri ake. Naa tama naa matakaaina naa ni sisorina iloo pee ko naa ensol naa, teenaa laatou ehai huri kamee naavana ekerekkere. Naa matakaaina naa nituunia katoo no vvela ite ahi, ki hakailoa mai ki taatou hakkaatoa ite ahi e ura see mate teelaa ma ki vvela ai naa tama see hakannoo ki TeAtua.* ⁸ Peelaa hoki, naa tama nei e mmoe koi ka mmiti ki te kau miti ekerekkere. Teenaa e massike ai naa tama naa no mee pakava naa tino haitino laatou ki naa sisorina hai huri laatou; laatou e tukumurina laatou ka sasaakiria laatou naa aitu haimmahi itelani. ⁹ Michael, te ensol hakamaatua raa iloo ni see sisorina peenaa. Tana saaita ni hakatautau ma Satan ite tama ilaaua ma ki too te haitino Moses raa, Michael ni see huri atu no sasaakiria Satan. Aia ni mee ake koi peelaa, "TeAriki ki huri atu no nutua koe!"* ¹⁰ Niaaina maa naa tama nei see ilotia laatou tetahito tetaratara raa, laatou e ffuri lokoi no sasakkiri. Naa tama naa esosorina ma ko naa manuvao see hai mannatu. Te nei ko naa mannatu nei teelaa ma ki oti ku mmate ai laatou. ¹¹ Nau e arohailoo i naa tama naa! Laatou ni sassare ite ara teelaa ni sare ai Cain. Laatou ni tautari katoo kinaasara Balaam nimee, ilaatou e kaimannako kite mane. Laatou e ssahetaratarapee ko Korah, teenaa e mmate ai laatou pee ko ia.* ¹² I naa saaita kootou ekkutu ma naataaina kootou kikkai kootou hakapaa ka mannatu itelaa oi TeAriki raa, naa tama naa emee ma nimee ettu ekerekkere iloto te kuturana kootou naa. Laatou see hai mannatu maa laatou e nnoho kakkai ma telopo tama; laatou e mannatu koi kilaatou sokolaatou. Laatou emee ma ko naa uruaoa e irihia te matani, iaa see hai ua. Niaaina maa teenaa ko te ssao naa kaikai katoo e ssomo taukalleka raa, naa tama naa emee pee ko naa laakau e ssomo, iaa see ffua. Laatou ku mee pee ko naa laakau e utania i naa patiaaka laatou no mmate hakaoti. ¹³ Laatou ku mee pee ko naa matapeau teelaa ekkoti ite ppaa itua, aa naa vana hakannapa laatou naa e hakassaa iho pee ko naa pepeau. Naa tama naa ku mee

* **1.5** Ex 12.51; Num 14.29-30 * **1.7** Gen 19.1-24 * **1.9** Dan 10.13,21; 12.1; Rev 12.7; Deut 34.6; Zech 3.2 * **1.11** Gen 4.3-8; Num 22.1-35; 16.1-35

pee ko naa hetuu e lellere huri i te lani, teelaa ni tukua mai hakaoti laatou kina TeAtua i te pouuri ana.

¹⁴ Teelaa ko Enoch, setama ni haanau iho iloto te hitu naa haanauna e oo iho i te manava Adam, teelaa ni pesi tana taratara peelaa inaa tama naa, “Kootou mmata, TeAriki ma kiau ma naa simata etammaki iana ensol ettapu,[☆] ¹⁵ no hakatonutonu naa tama hakkaatoa, aa ki mee pakavaina naa tama katoos see hakannoo ki TeAtua teelaa e sosorina hakallika iloo, aa inaa taratara hakallika naa tama haisara see illoa te hakannoo ki TeAtua maraa e mee iaa Ia.”

¹⁶ Naa tama nei maraa e nnoho koi ka taratara hakallika, aa e tuku haaeo peenaa iaaraa tama; laatou e tautari koi ki naa tino hakataakoto ekerekkere laatou; laatou e ahu inaa tino tiputipu laatou, aa laatou e usuusuhia laatou aaraa tama ki akottia naa vana laatou soko laatou.

Naa akonaki ma naa taratara hakaapo

¹⁷ Aku soa nei. Kootou hakamaarona inaa taratara ni kauatu naa aposol TeAriki taatou, Jesus Christ, imua. ¹⁸ Laatou ni taratara atu peelaa, “Saaita naa aso hakaoti ettae mai raa, e mee naa tama ma ki hakassura atu no taratara taussua i kootou. Teenaa ko naa tama see hakannoo ki TeAtua teelaa e tautari ki naa hakataakoto kerekkere laatou.”[☆] ¹⁹ Teenaa ko naa tama e seua laatou te nnoho te henua ki see meeme hakapaa. Naa tama naa e tautari ki naa tino hakataakoto kerekkere laatou sokolaatou. TeAitu TeAtua seai inaa tama naa. ²⁰ Tevana iaa kootou, aku soa nei, kootou ki hakatipu naa ora kootou iaruna naa hakataakoto iloo e ttapu kootou, aa kootou ku taku ma naa mahi TeAitu Tapu.

²¹ Kootou ki nnoho ka illoa maa TeAtua e llee tana manava i kootou. Teenaa kootou ki nnoho hakaraa oi iloo ka ttari ki TeAriki taatou, Jesus Christ, ki kauatu te ora e ora hakaoti. A Ia ma ki kauatu te ora naa iaa Ia e aroha i kootou.

²² Kootou ki alloha inaa tama see haimmahi naa hakataakoto laatou; ²³ aa kootou ku hakassaoria kootou aaraa tama ki see vvela i te ahi. Kootou ki hakasura te manava aroha ki aaraa tama, aa kootou ki mattaku ka hakamattoni lokoi ki see ppaa kootou ki naa tiputipu e hakallika laatou. Inaa hekau hoki laatou e hakao raa, kootou ki hakanniko. Ite aa inaa hekau naa ku mee maa e piripiritia naa tiputipu ekerekkere teelaa e oti manava ai laatou.

Jude e taku hakanau i TeAtua

²⁴ TeAtua taatou tokotasi, te tama e lavaa te saapai atu ki kootou ki see ffuri kootou noppena naa haisara, aa ki too ake kootou ma naa tiputipu ettonu, aa ma

☆ 1.14 Gen 5.18,21-24 ☆ 1.18 2 Pet 3.3

nāa manava fiaffia no hakannoho iloto tana maasina elasi.
²⁵ TeAriki taatou, Jesus Christ, ki usuhia a Ia te henua
kilotu ka hakannau i TeAtua, tetama ehakaora taatou.
Laatou ki illoa peela maa TeAtua setama hakamaatua
ni taka haimahi mai iloo imua no tae mai ki te ssao nei, aa Ia
ma ki takoto peenaa hakaoti! Amen.

REVELATION NAA VANA JOHN NI HAKAKIITEA TEATUA

TE HAKATAAKOTO TE LAUPEPA NEI

Naa vana Jesus ni hakkite ki John ni sissii i te saaita naa tama telotu raa ni mee pakavaina ilaatou e hakataakoto maa Jesus Christ ko TeAriki. Te tama e sissia a ia naa taratara nei e hiihai maa naa tama ma ki tokatoka i te laupepa nei ki sei iloo kippore aa laatou ki hakataakoto tonu lokoi i Jesus Christ, aa ina saaita laatou e mee pakavaina ka hakallono isu raa, laatou ki hakannoo lokoi peenaa ki naa taratara TeAtua.

E mahi naa taratara iloto te laupepa nei e taratara iaana mee ni hakakiitea Jesus Christ, aa te hakataakoto naa vana ni kiitea a ia naa ni hainauhie te ilotia koi naa tama telotu i te ssao naa, aa ki naa tama hakkaatoa i te maarama nei raa, te hakataakoto naa vana naa ma ki hainattaa i te ilotia. Naa taratara iloto te laupepa nei e hakahekahe ka hakatahito i te kau vana John ni hakakiitea Jesus Christ, aa iaana vana katoa nikkite raa, John e huri no kee iaana tarataraina a ia ina ssura ake naa vana naa. Niaaina maa naa tama e ttoka ina taratara te laupepa nei e kkee naa hakataakoto laatou ina koiho naa taratara nei raa, te tahito taratara raa e maarama: TeAtua ma ki hakahitia a Ia naa mahi Satan ma naa tama hakkaatoa teelaa e tautau haaeo ma Ia, aa ki oti ku suia a Ia naa tama katoa ni tautari kiaa Ia raa ki naa mee e taukalleka telani hoou ma te kerekere hoou itana saaita ma ki noho hakamaatua ina mee hakkaatoa.

Naa takkoto naa taratara iloto te laupepa nei

Te hakataakoto te laupepa nei 1.1–8

Te mee mua John ni kite aa ma naa pas ki naa kanohenua telotu e hitu 1.9–3.22

Telaupepa e rii aa ma naa loki e hitu 4.1–8.1

Naa puu e hitu 8.2–11.19

Te dragon ma naa manu kaittama e lua 12.1–13.18

Te kau mee John ni kite 14.1–15.8

Naa tamaa kamete e takkoto naa loto TeAtua 16.1–21

Babilon ku seua, aa te manukaitama ma te pure haka-reeresi aa ko Satan ku taai no mmate 17.1–20.10

Te hakatonu hakaoti 20.11–15

Telani hoou, te kerekere hoou, aa te Jerusalem hoou 21.1–22.5

Naa taratara hakaoti 22.6–21

¹ Te laupepa nei e takkoto naa taratara ina vana Jesus Christ ni hakassura. TeAtua ni haka kiitea a Ia Jesus

Christ i naa vana nei ki hakailotia a Ia naa tama e heheuna iaa Ia raa i naa vana teelaa ku tauppiri koi ki ssura. Christ ni heunatia a ia tana ensol raa ki haka kiitea John, te tama e heheuna iaa Ia, i naa vana nei. ² John nei ni tarataraina a ia ana vana katoo ni kkite. Teenei ko i-ana hakaea naa taratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari ake Jesus Christ kiaaia. ³ Te tama e tarataraina a ia naa taratara TeAtua teenei etakkoto iloto telaupepa nei ki naa tama telotu raa, a ia ma ki hiahia. Aa naa tama e hakannoo ka tautari ki naa taratara nei hoki ma ki haka fiaffiarua. Ite aa, te saaita TeAtua ma ki hakassura naa vana nei ku taupiri.

John e purepure ki naa tama naa kanohenua e hitu te lotu

⁴ Anau John, e sissii atu naa taratara nei ki kootou naa kanohenua telotu e hitu iloto Asia:☆

Nau etaku maa kootou kinnoho hakaraaoni ma telaaoni TeAtua, te tama teelaa ni noho mai iloo imua, aa teenei enoho ma taatou ite saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou. Kootou hoki kinnoho hakaraaoni ma telaaoni naa aitu e hitu teelaa ettuu imua te nohorana TeAtua. ⁵ Kootou kinnoho hakaraaoni hoki ma telaaoni Jesus Christ, te tama teelaa e huri mai naa tiputipu TeAtua ki taatou. A Ia naa ko te tama mua ni hakamasikeria ite mate, aa ko te tama hakamaatua naa tuku i te maarama nei.☆

A Ia ellee tana manava itaatou, teena taatou ni hakassaoria a Ia i naa haisara taatou i tana saaita ni mate no pesi tanattoo. ⁶ Taatou ni hakanohoria a Ia ma ni maatua i tana nohorana, ki heheuna taatou ma TeAtua, tana Tamana. Taatou ki hakanau i naa mahi Jesus Christ. A Ia ki noho hakamaatua i naa saaita hakkaatoa! Amen.☆

⁷ Kootou mmata, a Ia e au i aruna naa uruaoa! Te henua katoo ma ki kkite iaa Ia. Naa tama ni urumakkina laaou a Ia ki te ttao raa ma ki kkite hoki iaa Ia. Naa tama i naa henua hakkaatoa i te kerekere nei ma ki ttani iaa Ia. Naa vana nei ma ki takkoto peenaa! Amen!☆

⁸ TeAtua, TeAriki Haimahi, teelaa ni noho mai imua, teenei enoho ma taatou ite saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku au no noho hakaoti ma taatou, te Tamana naa e taratara peenei, “Anau nei ko te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa!”☆

John e kite i Christ

⁹ Anau ko John, kootou taina. Nau nei enoho hakalavatoa seemuu pee kokootou inaa haaeo teelaa ellave inaatama te Nohorana TeAtua, iaa nau e tautari

☆ 1.4 Ex 3.14; Rev 4.5 ☆ 1.5 Is 55.4; Ps 89.27 ☆ 1.6 Ex 19.6; Rev 5.10 ☆ 1.7 Dan 7.13; Mt 24.30; Mk 13.26; Lk 21.27; 1 Thes 4.17; Zech 12.10; Jn 19.34,37

☆ 1.8 Rev 22.13; Ex 3.14

i Jesus. Nau nikaavea mai no peesia i te henua e ttapa ma ko Patmos, ia nau ni hakaēa kite henua inaa taratara TeAtua aa ma te hakamaaoni teelaa ni hakaari mai Jesus kiaa nau. ¹⁰ I te aso TeAriki raa, nau ni tauria naa mahi TeAitu TeAtua, teenaa kilono nau inaa tanitani varo mai te tama imuriaaku, emee ma setama eiri tepuu. ¹¹ Te taratara raa e kaumai peelaa, “Sissii oo mee ekkite nei aa koe kukkave telaupepaa ki naa kanohenua telotu e hitu nei: Epises, Smirna, Pergamum, Tiatira, Sardis, Filadelfia, aa ko Laodosia.”

¹² Nau ni hakatahuri ma kite nau i te tama e taratara mai, teenaa kite nau inaa mee teelaa e hakatuutuu ai naa lamukaru raa ettuu mai. Teelaa nimee e hitu, aa naa meena e ppena ki naa kol. ¹³ Aa i te kina naa meena ettuuraa, emee ma setama raa etuu mai. Aia e uru kite kkaahu ettaki iloo ki ana tapuvae ilaro aa etuu kite ttuu e pena kite kol i tana hatahata. ✱ ¹⁴ Tana lauru emakini pee ko naa huru naa sipsip, aa emakini hoki ma se ‘snow’, ka ura mai ana karamata ma se ahi. ✱ ¹⁵ Ana tapuvae e too tana tia pee ko naa katanatea e oro ki kkiwa, aa tana reo e takattuu pee ko naa taa naa peau ellasi. ✱ ¹⁶ Tama raa e taaohi naa hetuu e hitu i tana rima hakamaataa aa te komu taa tama e kkaa i ana vasi e lua raa e ssae mai i tana pukua. Tana taurae e maasina pee ko te laa e tii i te ao.

¹⁷ Taku saaita ni kite ia ia raa, nau ni leiho atu ki ana vae no moe ma se tama ku mate. Teenaa kikkapa mai tana rima hakamaataa kiaa nau no mee mai, “Koe see mataku! Nau nei ko te kaamata aa te hakaotiana naa mee hakkaatoa. ✱ ¹⁸ Nau nei ko te tama e ora hakaoti; nau ni mate aa te nei nau kutaka ma te ora e ora hakaoti. Nau e haimahi are i aruna te mate ma te kina te mate. ¹⁹ Sissii oo mee ekkite, teenaa naa vana aau ekkite teelaa e ssura i te saaita nei aa ma naa vana teelaa ma kissima imuri. ²⁰ Koe ni see iloa maa oo mee ekkite nei maa niaa, aa te nei nau ku hakaari atu: Naa hetuu e hitu aau ni kkite i taku rima hakamaataa raa, teenaa ko naa ensol naa kanohenua te lotu e hitu. Naa mee e hakatuutuu naa lamukaru e hitu raa, teenaa ko naa kanohenua te lotu e hitu.

2

Te kanohenua te lotu i Epises

¹ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Epises raa no kauatu naa taratara nei:

“Te nei naa taratara e kaumai te tama e taaohi naa hetuu e hitu i tana rima hakamaataa aa e taka vaaroto naa mee e ppena ki naa kol e hitu teelaa

✱ 1.13 Dan 7.13; 10.5 ✱ 1.14 Dan 7.9; 10.6 ✱ 1.15 Ezek 1.24; 43.2 ✱ 1.17 Is 44.6; 48.12; Rev 2.8; 22.13

e hakatuutuu ai naa lamu karu. ² Nau e iloa inaa vana kootou ni mee i te kina naa. Nau e iloa maa kootou ni nnoho hakalavatoa iloo ka heheuna hakappuru inaa heuna TeAtua. Nau e iloa maa kootou see illoa te tuku ki naa vana naatama esosorina hakallika, aa kootou hoki kuoti te haaiteria kootou naa aposol hakallesi i te kina naa no ilotia kootou maa laatou nitama etaratara kailallao. ³ Niaaina maa kootou ni hakallono isu maa ikootou e heheuna iaa nauraa, kootou ni lavatoa koi te heheunatia kootou aku heuna. Aku heuna nei ni see lavaa iloo kootou te tiiake.

⁴ “Tevana iaa te nei taku mee see hiihai ikootou: Kootou ku mee sara pee koimua. Telaarai kootou iaa nau i te saaita nei kusee tae pee koimua. ⁵ Kootou hakatuu ki naa sosorina taukalleka kootou imua aa ma te hakallika kootou kuttaka ma kootou itessa nei. Kootou tiiake naa haisara kootou naa aa kootou kutaahi ki te tiputipu kootou imua. Ki mee kootou see tiiake naa haisara kootou naa, nau ma ki hanatu no hanaa te mee kootou e hakatuutuu ai te lamu karu raa i tana kina e tuu. ⁶ Tevana iaa te nei taku mee e hiahia ikootou: Kootou see fiffai ki naa vana naatama etautari kite kuturana naa Nikolaita raa e mee i te kina naa. A nau taku tino hoki see hiihai i naa vana naa.

⁷ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

“Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki tiiake nau kikkai laatou naa hua te laakau te ora teelaa e somo iloto te verena TeAtua.”^{*}

Te kanohenua te lotu i Smirna

⁸ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Smirna no kauatu naa taratara nei:^{*}

“Te nei naa taratara e kaumai te tama e mee ma ko te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa, te tama teelaa nimate aa nimasike no ora hoki. ⁹ Nau e iloa inaa haao ennoho ma kootou; nau e iloa maa kootou ennoho hakaaroa maa ikootou see hai hekau maaoni iaa kootou ni tama e hai mee! Nau e iloa inaa taratara hakallika kootou e haa naatama e hai maa laatou ni Jew, iaa sei ni Jew maaoni. Naa tama naa nitama e heheuna ma Satan! ¹⁰ Kootou see mattaku inaa mee teelaa ma ki pakuu atu ki kootou no hakallono isu kootou. Kootou hakannoo mai! Kootou ma ki haaiteria Satan, te naa aaraa tama ikootou ma ki karapusina inaa aso esinahuru. Kootou ki hakataakoto tonu lokoi kiana nau, niaaina maa kootou e taiaa kimmate. Nau ma ki kauatu te ora maaoni raa ki kootou, e mee ma se hau e kauatu i kootou ni lavaa te ttaka haimmahi no tae ki te hakaoti ana.

^{*} 2.7 Gen 2.9; Rev 22.2; Ezek 28.13; 31.8 (LXX) ^{*} 2.8 Is 44.6; 48.12; Rev 1.17; 22.13

11 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

“Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki see hakallono isu i te mate hakamuri.✱

Te kanohenua te lotu i Pergamum

12 “Koe ku sissii atu kite ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Pergamum no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara e kaumai te tama e taaoihi te komu taatama e kaa anavasi elua. ¹³ Nau e iloa ite kina kootou ennoho, teenaa kote kina Satan enoho haka maatua ai. Kootou elotu maaoni iloo iaa nau, teenaa ite saaita Antipas, te tama ni hakailotia a ia i aku tiputipu ki naa tama ite kina naa, ni taia no mate ite kina Satan enoho naa raa, see hai tama i kootou ni tiiake naa lotu laatou iaa nau. ¹⁴ Tevana iaa, e mee aaraa mee nau see hiihai i kootou: E mee aaraa tama ettaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki Balaam. Teenaa ko Balaam naa ni ako ake ki Balak inaa mateara ki usuhia te kanohenua Israel raa ki ppena naa haisara. Naa tama i Israel raa ni usuusuhia a ia ki kkai naa kaikai laatou e ppena ki hakaara ki naa aitu laatou e penappena. Naa tama naa e usuusuhia hoki laa-

tou kihaihuri ma naa aavana aaraa tama.✱ ¹⁵ E mee hoki naa tama ettaka iloto kootou e tautari ki naa akonaki te kuturana Nikolaita. ¹⁶ Ite saaita nei loko i kootou ki ffuri no tiiake naa haisara kootou! Ki mee kootou see ffuri naa manava kootou, nau ma ki hanatu no taia naa tama naa ki te komu teelaa e ssae mai i taku pukua.

17 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

“Naa tama e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, nau ma ki kauake ni haraoa inaa haraoa telani teelaa ni hakalluutia. Nau ma ki kauake hoki kilaatou, te tama tana hatu makkini e hakatuu te inoa hou i aruna. See hai tama e iloa ite inoa hou naa. Naa tama koi ni kauake nau naa hatu laatou naa ma ki illoa.✱

Te kanohenua te lotu i Tiatira

18 “Koe ku sissii atu kite ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Tiatira no kauatu naa taratara nei.

“Teenei naa taratara e kaumai te Tama TeAtua, te tama teelaa eura anakaramata ma seahi, aa etoo tanatia i ana vae pee ko naa katana ‘brass’ e oro kikkiva. ¹⁹ Nau e iloa inaa vana kootou e hai ite kina naa. Nau e iloa inaa manavalaaoi kootou; nau e iloa maa kootou elotu peenaa iaa nau; nau e iloa inaa heheuna taukalleka kootou, aa itelavatoa kootou tennoho kattari. Nau e iloa maa

✱ **2.11** Rev 20.14; 21.8 ✱ **2.14** Num 22.5,7; 31.16; Deut 23.4; Num 25.1-3

✱ **2.17** Ex 16.14-15; 16.33-34; Jn 6.48-50; Is 62.2; 65.15

naa vana kootou e mee i te saaita nei kuttoe iaa i naa vana kootou ni mee imua.

²⁰ “Tevana iaa, teenei te tiputipu see hiihai nau i kootou: Kootou ni see lavaa iloo te puuia kootou Jesebel, te ffine e hai maa ia ni heunatia mai TeAtua. Teenaa ko ana akonaki naa teelaa ehakarereesia ai naatama eheheuna iaa nau raa ka ffuri no hai huri ma te ffine naa aa no kkai naa kaikai teelaa ehakaara ki naa aitu epenappena.* ²¹ Nau kuoti te kauake tana sao ki huri tana manava, tevana iaa aia ni see lavaa iloo te tiiake tana manava hai huri naa. ²² Aia ma ki hakamoeria a nau kiana moelana naa kimoe ia ma naa taanata e moemmoe ma ia naa ka hakallono isu hakaraaoi iloo. Laatou maki haia a nau peenaa i te saaita nei, ki mee maa laatou see tiiake naa vana hakallika laatou ni mee ma te ffine naa. ²³ Naa tama hakkaatoa e tautari kite ffine naa maki taai a nau hoki ki mmate, ki illoa hakkaatoa naa kanohenua telotura maa nau nei koi e ilotia a nau te hakataakoto ma te hiihai te henua hakkaatoa. Kootou maki suia a nau i naa vana kootou ni mee.*

²⁴ “Tevana iaa te mahiana kootou i Tiatira ni see tautari ki naa akonaki e hakallika naa. Teenaa ni see illoa ai kootou i te taratara aaraa tama e mee maa, ‘naa taratara huu Satan’. Nau nei ku taratara atu ki kootou i aa nau ma ki see kauatu ni mmahasara hoki maa kootou. ²⁵ Tevana iaa kootou ki taaoi hakaraaoi iloo ki te tiputipu e noho ma kootou naa ki tae atu nau. ²⁶⁻²⁸ Naa tama ettaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana ka hai peenaa te ppena aku mee e fiffai raa, nau ma ki kauake naa mahi teelaa e ssau koi pee ko naa mahi nau ni too i taku Tamana. Naa tama naa ma ki nnoho hakamaatua iaruna naa kanohenua hakkaatoa; laatou ma ki nnoho ma ko naa tuku haimmahi, teenaa naa tama naa kanohenua raa ma ki sua laatou ki masseu pee koi-naa mallepu naa kamete e ppena ki naa hatu. Nau ma ki kauake hoki te Tapao, te hetuu te tahaata, kilaatou.*

²⁹ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

3

Te kanohenua te lotu i Sardis

¹ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Sardis no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara ekaumai te tama teelaa e noho ma naa aitu e hitu TeAtua aa ma naa hetuu e hitu. Nau e iloa i naa vana kootou e mee i te kina naa. Niaaina maa aaraa tama e mmata maa kootou e oraraa, kootou ni tama kunaa mmate are. ² Kootou massike no hakatonu hoki naa sosorina kootou ki see mate hakaoti te hakataakoto

* **2.20** 1 Kgs 16.31; 2 Kgs 9.22,30 * **2.23** Ps 7.9; Jer 17.10; Ps 62.12 * **2.26-28** Ps 2.8-9 (LXX)

ni ttaka ma kootou. I te aa nau e kite maa naa vana kootou ni mee naa seki ttonu hakaraaoi i naa karamata taku TeAtua.
³ Aa teenaa, kootou kihakamaarona hakaraaoi iloo ki naa akonaki kootou nikauatu ma naataratara kootou nillono. Tautari ki naataratara naa aa kootou kuti iake naa haisara kootou. Ki mee kootou see massike no mee naa vana nei, teenaa kootou ma ki hakatekia itaku saaita ma ki hakasura atu, i aa nau ma ki hakasura atu ma setama kailaarao ki kootou. Kootou ma ki see illoa hoki i taku sao ma ki hanatu.*
⁴ Tevana iaa e mee naa uruai tama i kootou i Sardis nilavaa te mee hakaraaoi naa hekau laatou ki takkoto mataffua. Kootou ma ki sassare taatou hakapaa ma naa hekau makkini kootou naa, i kootou etau tettaka ma nau.
⁵ Naatama ettaka haimmahi no tae kite hakaoti ana raa, laatou ma ki uru ki naa hekau e makkini peenei, aa naa inoa laatou ma ki see sorioia a nau ite laupepa etakkoto naa inoa naatama e ora hakaoti. Nau ma ki taratara iloo imua naa karamata taku Tamana aa ma ana ensolraa maa nau e iloa ilaatou aa laatou ni tama aaku.*

⁶ “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu!

Te kanohenua te lotu i Filadelfia

⁷ “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Filadelfia no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naataratara ekaumai tetama teelaa etapu aa etaratara ki te taratara maaoni. Aia e taaohi te kii David, aa itana saaita etaaraki te tootoka raa, see hai tama e lavaa te puuia aia. Aa itana saaita eppui te tootoka, see hai tama e lavaa te tarakina a ia.*
⁸ Nau e iloa i naa vana kootou e mee i te kina naa; nau e iloa maa naa mahi kootou see llasi; tevana iaa kootou ni hakannoo ki aku akonaki aa kootou ni lotu peenaa iaa nau. Nau ku oti te tarakina a nau te tootoka raa ki kootou, teenaa see hai tama e lavaa te puuia aia.
⁹ Kootou hakannoo mai! Aa naatama e heheuna i Satan raa iaa, teenaa ko naa tama teelaa e hai maa laatou ni Jew, iaa seai ni Jew maaoni, laatou ma ki haia a nau ki oomai no ttuu ki naa turi laatou imua kootou. Laatou ma ki kkite maa nau e llee taku manava i kootou.*
¹⁰ I kootou ni hakannoo ki aku taratara kinnoho hakalavatoa kootou raa, teenaa kootou ma ki hakalluutia a nau ki seellave kootou i naa haaeo teelaa ma ki pakkuu mai kite maarama nei kihahaaiteria naatama hakkaatoa ite kerekere.
¹¹ Nau kutaupiri kiau. Kootou taaohi hakaraaoi naa mee e nnoho ma kootou naa, ki see ssura atu ni tama no huuina naa tuuhana kootou e tukua mai TeAtua.
¹² Nau ma ki hakaturia a nau naatama teelaa

* **3.3** Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 16.15 * **3.5** Ex 32.32-33; Ps 69.28; Rev 20.12; Mt 10.32; Lk 12.8 * **3.7** Is 22.22; Job 12.14 * **3.9** Is 49.23; 60.14; 43.4

e ttaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa ma ko naa pou hakamaatua te Hare Tapu taku Atua, aa teenaa laatou ma ki takkoto hakaoti peenaa. Nau ma ki sissii te inoa TeAtua aa ma te henua TeAtua iaruna laatou. Teenaa ko Jerusalem hoo teelaa ma ki oti kutukua iho TeAtua i telani. Nau ma ki sissii hoki taku inoa hoo raa iaruna laatou.*

13 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa tama te lotu!

Te kanohenua te lotu i Laodosia

14 “Koe ku sissii atu ki te ensol e roorosi te kanohenua te lotu i Laodosia no kauatu naa taratara nei:

“Teenei naa taratara ekaumai te tama ettapa ma ko Amen, te tama teelaa e hakailotia aia maaoni naa tiputipu TeAtua. A Ia naa ko te tahito inaa mee hakkaatoa TeAtua ni penappena.* 15 Nau e iloa inaa vana kootou nimee; nau e iloa maa kootou see vvela aa kootou hoki seesaumakallii. Nau ia e hiihai maa kootou ki vvela aa ma kootou hoki ki saumakallii. 16 Tevana ia, i kootou e mahana koi raa, kootou ma ki savarea mai nau i taku pukua! 17 Kootou e taratara maa kootou e hai hekau aa maa kootou e nohonoholaaoi; kootou e hai maa kootou e kaatoa katoa naa mee. Tevana ia kootou sei illoa ki illoa inaa noho hakallika kootou ka hakaaroha mai! Kootou ettaka see hai hekau, etakaffua, aa ettaka kappuni naa karamata kootou. 18 Nau e mee atu ki oomai kootou no taavi ni kol maaoni ma kootou ia nau ki hai mee kootou maaoni. Kootou ki taavi hoki ni maro makkini ma kootou ia nau no ttara ki seennapa kootou. Kootou ki taavi hoki ni marasini no pallai naa karamata kootou ki kkite hakaraaoi kootou. 19 Naa tama elle ai taku manava raa, nau e nutu no hakatonu naa tiputipu laatou. Teenaa kootou ki mannatu hakaraaoi aa kootou kuti iake naa haisara kootou naa.* 20 Hakannoo mai! Nau etuu i te tootoka raa no kannaa. Ki mee se tama elono ia nau no taaraki te tootoka raa, nau ma ki uru atu kiloto tana hare naa no kkai maaua, aa aia ma ki noho no kai ma nau. 21 Naa tama ettaka haimmahi no ttae ki te hakaoti ana raa, laatou ma ki tiiake nau ki oomai laatou no noho i taku vasi iaruna taku nohorana maatua. E mee pee ko nau hoki ni taka haimahi no tae ki te hakaoti ana, teenei e noho ai nau ma taku Tamana i tana nohorana maatua.

22 “Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo ki naa taratara TeAitu e kauake ki naa kanohenua te lotu.”

* 3.12 Rev 21.2; Is 62.2; 65.15 * 3.14 Prov 8.22 * 3.19 Prov 3.12; Heb 12.6

4

John e kite i TeAtua e noho i tana nohorana maatua

¹ Ki otiraa, nau kuttoka nokite te tootoka e tuu taaraki itelani. Araa tereo ettani ma sepuu eiri, teelaa nitaratara mai kiaa nau imua, ku mee mai, “Kau ki aruna nei, aa nau ku hakaariatu inaa vana teelaa ma ki oti ku ssura imuri naa vana nei.” ² I te saaita naa koiraa, nau kutauria TeAitu. Teenaa kikitte nau inaa noho mai te tama iaruna te nohorana maatua itelani.

³ Tanataurae etoo tana maasina epura ma ko naa hatu e taavi mmaha pee ko naa ‘jasper’ aa ma naa ‘carnelian’, aa te tumoa raa e tuu aareha te nohorana maatua, epura pee ko naa ‘emerald’.* ⁴ Ettuu aareha i te nohorana maatua raa, teelaa nituai maatua hoki e matarua maa haa, aa iaruna naa tuai maatua naa raa, teelaa setino rua maa te takahaa naa maatua ennoho. Naa maatua naa e uru ki naa hekau e makkini aa e hakao naa noti maatua e ppena ki naa kol. ⁵ Nau nituu kattoka inaa taaraki te uila ka takattuu te hatturi i te kina te nohorana maatua. Naa ahi e hitu ettuu ka ura imua te nohorana hakamaatua raa, teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua.* ⁶ Kimua hoki te nohorana hakamaatua raa, nau e kite te mee e mee ma se moana e tuu marino kkii ka maasina mai.

Naa manu e haa teelaa e ora hakaotiraa ettuu inaa vasi e haa te nohorana hakamaatua naa. Naa haitino naa manu naa e uhi katoo ki naa karamata ettuu aareha imua aa imuri inaa haitino laatou. ⁷ Te manu mua raa e tiputipu ma selaion; ssoa te manu raa e tiputipu ma se purumakau; tettorua naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te tama; aa te haa naa manu raa e mee tana pisouru e tiputipu ma se pisouru te manu ‘eagle’ e lellee ellasi.* ⁸ Naa manu e haa naa e mee katoo naa pakkau laatou tiki ono. Naa haitino laatou e uhi katoo ki naa karamata, aa ilaro hoki naa pakkau laatou ettuu naa karamata. Ite poo ma te ao naa manu naa see illoa te mmosi i naa huahua laatou peela,

“E tapu, e tapu, e tapu, teenaa ko TeAtua, TeAriki Haimahi, A Ia ni noho mailoo imua, teenei enoho ma taatou i te saaita nei, aa teelaa ma ki oti ku hakasura mai imuri no noho hakaoti ma taatou.”*

⁹ Takahaa manu e ora hakaotiraa e fuaffua naa mako e hakanau, naa mako elotu, aa naa mako e taratara hiahia i te tama e taka ma te ora e ora hakaoti, teelaa enohonoho i te nohorana hakamaatua. Aa inaa saaita laatou e fuaffua raa, ¹⁰ te tino rua maa te takahaa naa maatua raa e tauturi katoo imua te tama enoho iaruna te nohorana hakamaatua raa no lotu kiaa Ia, te tama e taka ma te ora

* **4.3** Ezek 1.26-28; 10.1 * **4.5** Ex 19.16; Rev 8.5; 11.19; 16.18; Ezek 1.13; Rev 1.4; Zech 4.2 * **4.7** Ezek 1.5-10,22; 10.14 * **4.8** Ezek 1.18; 10.12; Is 6.2-3

e ora hakaoti. Laatou e ppeti naa noti maatua laatou raa kimua te nohorana naa no fuaffua atu kiaa Ia peelaa:

¹¹ “TeAriki aa TeAtua maatou! Koe etau ma te henua ki hakanau iaa koe, ki lotu iaa koe, aa ki ahu i oo mahi. I te aa iaa koe ni penapena naa mee hakkaatoa, aa naa mee naa ni hakaoratia a koe nossura kihano ma too hiihai.”

5

Te laupepa erii ma te Sukua Sipsip

¹ Nau e kite telaupepa erii e takoto i te rima hakamaatau tetama enoho iaruna te nohorana hakamaatua. Telaupepa naa e takkoto ana taratara e sissii i naa vasi e lua, aa e hakammau ki naa loki e hitu.* ² Araa nau kukite te ensol haimahi tokotasi e taratara vaaruna peelaa, “Ko ai tetama etau teffana naa loki raa no taaraki telaupepa erii?” ³ Tevana iaa ni see haitama inaatama itelani, naatama ite kerekere, aa ma naatama ite maarama ilaro raa nilavaa te tarakina a ia te laupepa erii raa no ttoka kiloto. ⁴ Nau nimate hakaoti i akutani, i see haitama nilavea teelaa etau tetarakina a ia telaupepa erii naa no ttoka kiloto. ⁵ Teenaa kimee mai te maatua tokotasi kiaa nau, “Koe see tani. Ttoka! Te tama e haia ma ko te Laion i te manava Judah, te mokopuna David. Te tama naa ni taka haimahi no tae ki te hakaoti ana, aa teenaa ko ia naa e lavaa te hanaa ia naa loki e hitu raa no tarakina te laupepa erii.”*

⁶ Ki oti raa nau kukite te Sukua Sipsip e tuu i te kina te nohorana hakamaatua, iloto tetakahaa manu e ora hakaoti aa ma naa maatua. Te Sukua Sipsip raa e tiputipu ma se manu ni taia. Te Sukua Sipsip naa e ttuu ana paki e hitu iaruna tana pisouru, aa e mee ana karamata e hitu. Teenaa ko naa aitu e hitu TeAtua teelaa ni heunatia TeAtua ki naa kina hakkaatoa i te kerekere nei.* ⁷ Teenaa te Sukua Sipsip raa ku hano no too telaupepa erii raa i te rima hakamaatau te tama enoho iaruna te nohorana hakamaatua. ⁸ Tana saaita nitoa a ia telaupepa erii raa, tetakahaa manu e ora hakaoti raa ni tauturi katoo imua te Sukua Sipsip naa. Naa tama naa katoo, te tama e taaohi tana ‘harp’ aa ma tana tamaa kamete e pena ki te kol. Naa kamete raa e utu ki naa laulaakau insens e mannoni, teenaa ko naa taku naa tama TeAtua.* ⁹ Naa tama naa e huahua te mako hoou: “Koe e tau te toa a koe telaupepa erii no tarakina naa loki.

* 5.1 Ezek 2.9-10; Is 29.11 * 5.5 Gen 49.9; Is 11.1,10 * 5.6 Is 53.7; Zech 4.10 * 5.8 Ps 141.2

I te aa, i aa koe ni taia no mate, aa naa tama i naa haanauna katoou, naa taratara katoou, naa kanohenua katoou, aa ma naa manava katoou ni uruhanaina a koe ki too ttoo no kauake ki TeAtua.*

10 Naa tama naa ni hakanohoria a koe ma ni maatua ki heheuna i TeAtua,

aa laatou ma ki nnoho hakamaatua i te kerekere nei.”*

11 Nau nittoka hoki nolono inaa huahua naa ensol e tammaki iloo. Te kooina naa ensol raa e noto inaa simata maa naa mano. Naa tama naa e ttuu alleha i te nohorana hakamaatua, te kina ennoho hoki naa manu e ora hakaotiraa aa ma naa maatua.* 12 Laatou e fuaffua iloo vaaruna peelaa,

“Te Sukua Sipsip ni taia no mate,

Koe e tau te noho hakamaatua, aa koe e tau te noho ma se tuku laaoi.

Koe e tau te hakanauria i too atamai i te kau vana, aa koe e tau hoki te hakanauria i too haimahi.

Maatou e ssau too inoa i aruna; maatou e hakanau i oo mahi, aa maatou e lotu kiaa koe!”

13 Teenaa nau kulono i te kautama hakkaatoa itelani, naa tama i te kerekere, naa tama i te maarama ilaro, aa naa tama i te moana, teenaa ko naa tama i naa kina hakkaatoa. Naa tama naa e fuaffua peelaa,

“Te tama e nohonoho i te nohorana hakamaatua, aa te Sukua Sipsip nei.

Maatou e ssau naa inoa koorua ki aruna;

maatou e lotu ki koorua;

aa maatou e hakannau i naa mahi koorua.

Koorua ki takkoto haimmahi i naa saaita hakkaatoa!”

14 Tetakahaa manu e ora hakaotiraa ki hakaaha peelaa,

“Amen!” Teenaa tauturi katoou naa maatua raa no lotu.

6

Te Sukua Sipsip e ffana naa loki te laupepa e rii

1 Teenaa nau kukite te Sukua Sipsip e ffana te loki mua i naa loki e hitu naa, araa nau kulono te manu tokotasi i naa manu e ora hakaotiraa e kannaa peelaa, “Kau!” Tana reo e takattuu ma ko naa hatturi. 2 Nau kittoka no kite te hos makkini. Te tama e tere ake i aruna te hos naa e taaohi te kkoru aa e hakao tana noti maatua i tana pisouru. Ttama naa e tere ake pee kotetama etaa itettau teelaa e hano ki taa hoki naa kanohenua.*

3 Ki oti raa te Sukua Sipsip raa ku ffana no taaraki te ssoa te loki, teenaa kilono nau te rua naa manu e ora hakaotiraa e kannaa, “Kau!” 4 Saaita nei raa teelaa se hos e mmea raa ku hakasura ake. Tetama e tere ake te hos naa etaka ma naa mahi ki haia aia naa tama i te kerekere raa

* 5.9 Ps 33.3; 98.1; Is 42.10 * 5.10 Ex 19.6; Rev 1.6 * 5.11 Dan 7.10 * 6.2 Zech 1.8; 6.3,6

ki hetaa soko laatou nommate. A ia naa nikauake tana komu taa tama e lasi iloo.*

⁵ Teenaa te Sukua sipsipraa kuffana no taaraki te ttoru naaloki, araa nau kulono tettorua inamanu eora hakaotiraa ekannaa, “Kau!” Teenaa nau kittoka no kite te hos euri pallaa. Tetama etereake iaruna te hos naa etaohi tesikeelraa itanarima.* ⁶ Nau elono ma setama ekannaa mai itetakahaa manu eora hakaotiraa peelaa, “Te tama ma ki heheuna tana aso hakkaatoa ki lavaa tana upu haraoa wit tokotasi koi, aa a ia ma ki heheuna hoki tana aso hakkaatoa ki lavaa ni upu haraoa ‘barley’ e toru koi. Tevana iaa kootou see taaia kootou naa laakau olivraa ma naa verena naa laakau ‘grape’.”

⁷ Ki otiraa te Sukua Sipsipraa kuffana no taaraki te haa naaloki, teenaa nau kulono itehaa naamanu eora hakaoti ekannaa, “Kau!” ⁸ Nau kuttoka no kite te hos emee ma emate tanakiri. Tetama etereake iaruna te hos naa ettapa ma kote Mate, aa telaa tama ettapa ma kote Kina Te Mate raa etereake lokoi vaamuri aana. Laaua nitukua ki roosi laaua kina kanohenua etakkoto ite murihenua tokotasi inaa murihenua ehaa te kerekere nei, teenaa ki taaia naa kanohenua naa ki mmate inaa tau, naa one, naa maki, aa ki kaaina naa manu vao ekaittama.*

⁹ Ki otiraa te Sukua Sipsipraa kuffana no taaraki te rima naaloki, teenaa ki kite nau naamanu naa tama nitaia nommate raa ennoho ilaro te olta. Teenaa ko naa tama nitaia ilaatou ni hakaia naa taratara Te Atua ka tarataraina laatou hakaraa oi iloo iana tiputipu. ¹⁰ Naa tama naa etanitanivaro peelaa, “Te Ariki Haimahi. Koe etapu, aa koe etaratara kite taratara maaoni. Koe ettari kite ssao hea ki hakatonutonu naa tama te kerekere nei, ki hakkaitoaina naa tama nitaia ai maatou?” ¹¹ Ki otiraa naa tama naa kukauake naa hekau laatou ki uru, tetama koi ana hekau emakkini. Teenaa ki mee ake Te Atua kinnoho laatou kattari hakamaarie kikaatoa mai naa tama kato e heheuna pee kolaatou aa elotu hakapaa laatou, te laa makioti kutaaia hoki pee kolaatou.

¹² Nauraa kummata inaa ffana te Sukua sipsipraa te ono naaloki. Tana saaita ni ffana te loki raa, te hui iloo te mahuke ni ruu te kerekere. Te laa raa ni uuhia no pouri tanutanu hakaoti, aa te marama raa ni huri nommea ma setoo.* ¹³ Naa hetuura ni maaoha mai kite kerekere pee ko naa maaoha naa hua mmoto e irihia te matani.* ¹⁴ Teppaa telani ni hakateki noseai, emee pee ko naa moelana ehaatua, aa naa mouna ma

* **6.4** Zech 1.8; 6.2 * **6.5** Zech 6.2,6 * **6.8** Ezek 14.21 * **6.12** Rev 11.13; 16.18; Is 13.10; Joel 2.10,31; 3.15; Mt 24.29; Mk 13.24-25; Lk 21.25 * **6.13** Is 34.4

naa tamaa henua hakkaatoa nitorona inaa kina laatou e ttuu.*¹⁵ Naa tuku te kerekere nei, naa tama hakamaatua naa kanohenua aa ma naa hakamau naa tama e taa inaa tauraa, naa tama e haihekau, naa tama haimahi, naa poe, aa ma naa tamavare hakkaatoa nimuni iloto naa rua inaa vasi naa mouna. Aaraa tama e mmuni vaararo naa hatu ellasi inaa mouna.*¹⁶ Naa tama naa e mmoe ka tanitani varo peela ki naa mouna raa ma naa hatu e llasi, “Maaoha mai kiaruna maatou no hakalluutia maatou inaa karamata tetama enohonoho iaruna te nohorana hakamaatua, kisee haihaaeo ina maatou te Sukua Sipsip.*¹⁷ Ite aso e hakamataku naa haaeo laaua raa ku tae mai. Ko ai te tama e lavaa te tuu atu ki naa haaeo naa?”*

7

Te kanohenua Israel

¹ Kimuri raa nau kukite naa ensol e haa ettuu inaa murihenua e haa ite kerekere nei. Naa ensol naa ettuu kataoahi naa matani e haaraa ki see oko iaruna te kerekere nei, aa ki see oko hoki i te moana aa ki naa laakau essomo.*² Araa nau kukite te ensol e hakasura ake ite anake ma te hakailona TeAtua, tetama e ora hakaoti. Te ensol naa e kannaa vaaruna peela ki naa ensol e haa teelaa nitukua TeAtua kiseua te kerekere ma te moana,³ “Kootou see vave seua kootou te kerekere ma te moana aa ma naa laakau essomo. Kootou ttari ki hakamaatinoria taatou naa tama e heheuna i TeAtua, ki tukua te hakailona TeAtua raa inaa taurae laatou!”*⁴ Nau elono maa te kooina naa tama ni hakamaatinoria ki te hakailona TeAtua inaa taurae laatou raa e lau ma te tino haa maa haa naa simata (144,000). Naa tama naa ni tama inaa haanauna e sinahuru maa rua ite manava Israel,⁵⁻⁸ te haanauna tokotasi, tana sinahuru maa rua naa simata tama. Teenaa ko naa haanauna Judah, Reuben, Gad, Asher, Naftali, Manasseh, Simeon, Levi, Isakar, Zebulun, Joseph, aa ko Benjamin.

Te kuturana naa tama e tammaki

⁹ Ki otiraa nau kuttoka nokite te kuturana naa tama e tammaki, see ilotia te tama te taaua. Naa tama raa ni tama inaa manava, naa haanauna, naa kanohenua, aa ma te kau taratara hakkaatoa. Laatou ettuu imua te nohorana hakamaatua raa ma imua te Sukua sipsip, aa euru katoo ki naa hekau e makkini ka taaohi naa laanui raa ki naa rima laatou.¹⁰ Naa tama naa ettuu ka tanitani varo peela, “Te ara te ora ekaumi TeAtua taatou, tetama teelaa enohonoho ite nohorana hakamaatua, aa ekaumi hoki te Sukua Sipsip!”

* **6.14** Rev 16.20 * **6.15** Is 2.19,21 * **6.16** Hos 10.8; Lk 23.30 * **6.17** Joel 2.11; Mal 3.2 * **7.1** Jer 49.36; Dan 7.2; Zech 6.5 * **7.3** Ezek 9.4,6

¹¹ Naa ensol raa hakkaatoa ettuu alleha ite nohorana hakamaatua, ite kina naa maatua raa aa ma te takahaa manu e ora hakaoti e nnoho ai. Ki oti raa laatou ku tauturi katoo imua te nohorana hakamaatua raa no lotu ki TeAtua peelaa, ¹² “E maaoni iloo! Taatou ki ssau te inoa TeAtua aa taatou ku hakanau itana haimahi. A Ia e atamai ite kau vana aa taatou kitaratara hiahia peenaa iaa Ia. Taatou ki lotu kiaa Ia, iaa Ia e noho hakamaatua aa e takoto haimahi peenaa i naa saaita hakkaatoa! Amen!”

¹³ Teenaa te maatua tokotasi ki huri mai no vasiri peelaa, “Teenei ko ai naa tama e uru ki naa hekau e makkini nei, aa laatou ni tama e oomai i hea?”

¹⁴ Teenaa ki mee ake nau, “TeAriki, koe naa e iloa.”

Teenaa ki mee mai te tama naa, “Teenei ko naa tama nissao inaa haaeo ellasi teelaa ni pakkuu ki laatou. Naa tama naa ku oti te huihui naa hekau laatou raa no mataffua ki te ttoo te Sukua Sipsip.* ¹⁵ Teenaa ettuu ai naa tama naa imua te nohorana hakamaatua raa ka mee naa heuna TeAtua ite poo ma te ao iloto tana Hare Tapu. Te tama enohonoho iaruna te nohorana maatua raa ma ki noho ma laatou ka roorosi ilaatou. ¹⁶ Naa tama naa ma ki see hiikkai ka hiiunu hoki imuri; aa laatou ma ki see lavaa te tuunia inaa vvela koo telaa.* ¹⁷ I te aa, te Sukua Sipsip e noho ite kina te nohorana maatua raa ma ki roorosi ilaatou, aa laatou ma ki taakina a Ia ki naa vai e hakaora tama. Inaa saaita laatou ettani raa, TeAtua ma ki sorioia a Ia naa vai e ffuro mai i naa karamata laatou.”*

8

Te hitu naa loki

¹ Saaita te Sukua Sipsip raa ni ffana no taaraki te hitu naa loki raa, telani ni tuu seemuu tana tamaa saaita. ² Kimuri raa nau ku kite naa ensol e hitu e ttuu imua TeAtua. Teenaa naa puu e hitu raa ki kauake ki laatou.

³ Telaa ensol, teelaa e taaohi te tamaa kamete e pena ki te kol aa e takoto ai te insens raa ku hanake no tuu ite olta. A ia naa ni kauake naa insens e tammaki ki hakapaa ma naa taku naa tama hakkaatoa TeAtua raa no hakaara iaruna te olta e pena kite kol teelaa etuu imua te nohorana maatua.* ⁴ Te kohu te insens e ttuni naa ni masike i naa rima te ensol e tuu imua TeAtua raa no hano ki aruna hakapaa ma naa taku naa tama TeAtua. ⁵ Ki oti raa te ensol naa ku too te kamete ni takoto ai te insens raa no ffao naa maramara i te olta raa no nnini ki te kerekere nei. Naa hatturi raa ni takattuu ka tallaki naa uila ka ruu te mahuke.*

* 7.14 Dan 12.1; Mt 24.21; Mk 13.19
34.23; Ps 23.2; Is 49.10; 25.8

* 7.16 Is 49.10

* 7.17 Ps 23.1; Ezek

8.3 Amos 9.1; Ex 30.1,3

Ezek 10.2; Ex 19.16; Rev 11.19; 16.18

* 8.5 Lev 16.12;

Naapuu e iri

⁶ Ki oti raa naa ensol e hitu raa ku ssau naa puu laatou raa ki iri.

⁷ Saaita te ensol mua raa ni iri tana puu raa, naa korokorohatu ma naa maramara ahi e hilo ma tetoo raa ni maaoha kite kerekere, e mee ma se ua etoo. Naa murihenua e toru i te kerekere nei ni vvela hakkaatoa, e vvela hakapaa ma naalaakau aa ma naavee teelaa e ssomo i naa kina naa.*

⁸ Teenaa, te ssoa te ensol raa ku iri tana puu. Tana saaita ni iri tana puu raa, te mee e tiputipu ma semouna elasi e ura raa ku peesia ake kiloto te moana. Naa vasi e toru te moana ni huri no mee ma setoo, ⁹ teenaa e tammaki iloo naa ika ma naa manu ettaka i te moana ni mmate, aa e tammaki hoki naa vaka ni appuru no masseu.

¹⁰ Kimuri raa te ttoru naa ensol raa ku iri tana puu. Teenaa te hetuu tokotasi elasi iloo, e ura ma se ahi, ni leiho mai itelani ki aruna telopo vai effuro ma naa tamaa vai i te kerekere. ☆ ¹¹ (Te inoa te hetuu naa ko, “Emmara.”) Etammaki naa vai e unuunuraa ni mmara hakkaatoa. Turaa tama inaatama ni unu inaa vai naa ni mmate, i naa vai naa e mmara hakallika iloo.*

¹² Teenaa, te ha naa ensol raa ku iri tana puu. Teelaa sepoouri elasi raa ni uhi ake vaaruna telaa raa ka sura tana tamaa kina e maarama. Te marama raa hoki ni uuhia te poouri naa ka sura hoki tana tamaa kina e maarama. Te mahi naa hetuu itelani ni uuhia hoki te poouri naa. Teenaa te vasiao ma te vasi poo nituu poouritanutano hakaoti.*

¹³ Nau nittoka nolono nau te manu elasi ellee ake vaaruna iloo kataratara peelaa, “Aroha! aroha! Aroha inaatama ennoho i te kerekere nei i te saaita naa ensol e toru hakaoti raa ma ki iri naa puu laatou. Naa tama naa ma ki hakallono isu hakallika iloo!”

9*Terima naa puu*

¹ Teenaa te rima naa ensol raa ku iri tana puu. Nau raa ku kite te hetuu tokotasi teelaa ni leiho mai kite kerekere. Te hetuu naa e tuu ake ma te kii te tootoka te rua e hotu iloo kilaro. ² Te hetuu naa nitaaraki te tootoka te rua raa no kohu ake te ura ite rua, e tuu pee ko naa kohu te umu elasi epuu. Te maarama telaa ma naa mee katoo i te maarama nei ni uuhia te poouri te au e kohu ake i te rua naa.* ³ Naa manu ettapa ma ko naa ‘locust’ e tiputipu ma ko naa tama te laanui raa ni massike mai

☆ **8.7** Ex 9.23-25; Ezek 38.22 ☆ **8.10** Is 14.12 ☆ **8.11** Jer 9.15 ☆ **8.12** Is 13.10; Ezek 32.7; Joel 2.10,31; 3.15 ☆ **9.2** Gen 19.28

i te au raa no llee ake ki te kerekere. Naa manu naa ni kauake naa mahi laatou pee ko naa mahi naa huitaarau.*⁴ Laatou ni puuia TeAtua ki see mee pakavaina laatou naa vvee ma naa laakau essomo; laatou e lavaa koi te mee pakavaina laatou naa tama teelaa see mmau te hakailona TeAtua raa i naa taurae laatou.*⁵ Naa manu naa ni see haimahi ki lavaa laatou tetaa naa tama naa ki mmate. Naa manu naa ma ki haia koi laatou naa tama naa ki nnoho ka hakallono isu ki lava naa marama erima. Te hakallono isu laatou naa ma killihu pee ko naa uutia laatou naa huitaarau.*⁶ Ilo to naa marama erima naa raa, laatou ma kissee niara ma laatou ki mmate laatou, tevana iaa laatou ma ki see mmate; laatou ma ki fiffai maa laatou e mmate, tevana iaa laatou ma ki see lavaa te mmate.*

⁷ Naa 'locust' naa e tiputtipu ma ko naa hos e mee ki oo no hetaa. Naa manu naa e hakao naa mee e tiputtipu ma ni notimaatua eppena ki naa kol inaapisouru laatou, aa naa taurae naa manu naa e mee ma ni taurae tama.*⁸ Naa lauru laatou e mee ma ko naa lauru naa haahine, aa naa niho laatou e mee ma ko naa niho naa laion.*⁹ Naa hatahata laatou e uhi ki naa mee e tiputtipu ma ni katana e pallaha, aa i te saaita laatou e ttaa naa pakkau laatou raa, naa pakkau laatou e ttani kapa pee ko naa ttani naa hos e tammaki teelaa e ffuro ka hakattaki ake naa pokosi e ttuu ai naa tama e oo no hetaa.*¹⁰ Naa hota naa suki laatou e uu mmahi pee ko naa uullihu te huitaarau, aa teenaa ko naa suki naa manu naa teelaa ma ki nnoho ai te henua ka hakallono isu iloto naa marama erima.*¹¹ Laatou e mee laatou tuku e noho hakamaatua i laatou, teenaa ko te ensol teelaa eroorosi i te rua e nnoto. Tana inoa i te taratara naa Jew raa ko Abadon, aa i te taratara haka Greece raa te inoa te ensol naa etaapaa ma ko Apolion (teenaa ko te taratara e mee maa, 'Te tama e seu henua').

¹² Te haeeo mua raa kulaka, tevana iaa e mee naa haeeo e lua koi takkoto mai.

Te ono naa puu

¹³ Kimuri raa te ono naa ensol raa ku iri tana puu, teenaa ki lono nau te reo e taratara mai i te kina te olta e penapena ki naa kol teelaa e tuu imua TeAtua.*¹⁴ Te reo raa e taratara ki te ono naa ensol raa peelaa, "Hakattanasia naa ensol e haa teelaa e saisaitia itevai elasi e ttaapa ma ko Euphrates!"¹⁵ Naa ensol e haa naa ni hakattanasia ki matamata laatou kitaa sekooinatama ma laatou e tammaki i tessao nei lokoi.*¹⁶ Nau elono maa tekooina katoo naa tama e ffuro naa hos no taa raa e rua rau naa mano (200,000,000).¹⁷ Aa iloto taku mee e kite naa raa, nau e kite naa tama e ffuro ake i naa hos. Naa tama naa e uhi naa hatahata laatou

* 9.3 Ex 10.12-15 * 9.4 Ezek 9.4 * 9.6 Job 3.21; Jer 8.3 * 9.7 Joel 2.4

* 9.8 Joel 1.6 * 9.9 Joel 2.5 * 9.13 Ex 30.1-3

ki naa katana e pallaha. Naa katana naa e mmea uraura ma se ahi, e pura moana pee ko te hatu 'sapphire', aa e ffelo kauna pee ko te hatu 'sulphur'. Naa pisouru naa hos naa e tiputtipu ma ko naa pisouru naa laion, aa naa pukua laatou e ura ka ssopo mai naa korokorohatu e mallaa; te a uraa etuu kakohu peenaa inaa pukua laatou. ¹⁸ Te mahi ana naa tama i te maarama nei ni mmate hakkaatoa inaa haao etoru nissae mai inaa pukua naa hos naa. Teenaa ko te ahi, te kohu, aa naa korokorohatu e mallaa teelaa nissopo mai inaa pukua naa hos naa. ¹⁹ I te aa, i naa mahi naa hos naa e takkoto i naa pukua laatou aa ma inaa suki laatou. Naa suki laatou e mee ma ni kata e mee naa pisouru laatou, aa laatou e taa ki naa suki laatou ki hakallono isu te henua.

²⁰ Aaraa tama i te maarama nei teelaa ni see mmate i naa haao nei ni seai iloo ki tiiake naa vana see ttonu laatou e hai. Naa tama naa koilotu ki naa tippua ma naa aitu laatou e penappena ki naa kol, naa siliva, naa katana tea, naa hatu, aa ma naa laakau. Teenaa ko naa aitu teelaa see kkite, see llono, aa see lavaa te sassare.* ²¹ Naa tama naa ni see tiiake hoki laatou te tiputtipu laatou e taa tama, e pakava tama, e hai huri, aa e kailallao.

10

Te ensol ma te laupepa e rii e punaamea

¹ Teenaa nau kukite telaa ensol haimahi e senu mai itelani. Tanahaitino euru kite aoa aa tetumoaraa etuu taakai itana pisouru; tanataurae e maasina pee kotelaa, aa ana vae e mee ma nipou ettuu kaura.

² Aia e taaoi tetama laupepa e rii, aa e hakatuu tana vae maatau kite moana aa tana vae maavi kiaruna te kerekere. ³ Te ensol naa ni tuu no kappisi ana varo.

Tana reo e takattuu pee ko naa kkaa naa pukua naa laion. Tana saaita ni kappisi ana varo raa, naa hatturi e hitu raa ni hakahe mai no takattuu iloo maaroo. ⁴ Nau naa ku mee lokoi ma ki sissia a nau naa taratara laatou,

araa nei nau kulono tere e taratara mai itelani peelaa, "Tauhia naa taratara naa hatturi e hitu nei ki takkoto iloto too manava; koe see sissia a koe naa taratara nei!"

⁵ Ki otiraa te ensol teelaa ni kite nau e hakatuu tana vae kite moana aa telaa vae kiaruna te kerekere raa ku ssau tana rima maatau kite lani ⁶ no pesi naa taratara haka maatua iloto te inoa Te Atua, tetama e ora hakaoti teelaa nipenapena telani, te kerekere, te moana, aa ma naa mee hakkaatoa essura inaa kina naa. Te ensol naa e mee peelaa, "Naa vana nei ma ki see nnase hoki!" ⁷ Saaita

* 9.20 Ps 115.4-7; 135.15-17; Dan 5.23

te hitu naa ensol raa ma ki iri tana puu raa, teenaa TeAtua ma ki hakassura ana vana teelaa ni see ilotia imua. Teenaa ko ana mee ni taratara ake ki naa tama teelaa ni heheuna ma ni pure aana.”[☆]

⁸ Ki otiraa tereo teelaa nilono nau etaratara mai itelaniraa ku mee mai kiaa nau hoki, “Tere notoo telaupepa e rii e taaraki teelaa e tauhia te ensol e tuu i aruna te moana ma te kerekere.”

⁹ Teenaa ki hano nau ki te ensol raa no mee ake ki kaumai telaupepa e rii punaamea. Aia ki mee mai, “Too te mee nei no kai. Temee nei ma ki vaittoro iloto toopukua ma semalaasisi, tevana iaa itoo saaita ma ki horokii raa, oomanava ma ki ssuke.”

¹⁰ Teenaa kitoo nau telaupepa e rii punaameanaa no kai. Temee raa evaittoro iloo iloto takupukua ma semalaasisi, aa taku saaita ni horokii raa, aku manava ni ssuke hakallika iloo.[☆] ¹¹ Ki otiraa te taratara raa ku kaumai kiaa nau, “Koe ku ahe no hakaea hoki i naa vana TeAtua ma ki mee ma naa kanohenua aa ma naa manava etammaki, naatama itekau taratara, aa ki naa tuku hakkaatoa.”

11

Te takarua pure e taratara i te hakamaaoni

¹ Ki otiraa te ensol raa ku kaumai te laakau e hahaaite raa no mee mai kiaa nau, “Tere no haaiteria te Hare Tapu TeAtua raa ma te olta, aa koe kutaaua akoe maa ehia naa tama hakkaatoa elotu i te Hare Tapu.”[☆] ² Tevana iaa koe see haaiteria akoe naa mataahare ihaho. Naa kina naa ku oti tetiiake kinohoria naatama teelaa see lotu iaa nau. Teenaa ko naa tama teelaa ma ki nnoho hakamaatua i aruna te henua e tapu naa ki lava naa marama e matahaa maa rua.[☆] ³ Nau ma ki heunatia atu nau te takarua pure teelaa ma ki hakaea atu ki kootou i aku tiputipu. Te takarua naa ma ki ttara ki naa maro naa paarina, aa laaua ma ki hakaea naa taratara TeAtua raa iloto naa aso e simata maa te ruarau, aa naa aso e mataono (1,260).”

⁴ Tetakarua pure naa raa, teenaa ko naa laakau elua ettapa ma ni oliv aa naalamu elua teelaa ettuu imua TeAriki te kerekere nei.[☆] ⁵ Ki mee nitama e haaiteria ma ki taiaa laatou tetakarua naa raa, laatou ma ki taiaa nommate. Iteaa, naatama teelaa etautau haaeo ma te takarua naa ma ki mmate inaa ahi teelaa essopoiho inaa pukua laaua. ⁶ Laaua nikauake naa mahi laaua TeAtua kipuuia laaua naa papallani ki see hai ua etoo

[☆] **10.7** Ex 20.11; Deut 32.40; Dan 12.7; Amos 3.7 [☆] **10.10** Ezek 2.8—3.3

[☆] **11.1** Ezek 40.3; Zech 2.1-2 [☆] **11.2** Lk 21.24 [☆] **11.4** Zech 4.3,11-14

i te ssao laaua e hakaeta naa taratara TeAtua. Laaua e lavaa hoki te huria laaua naa tamaa vai e ffuro iho i te kerekere raa ki mee ma see ttoo, aa laaua e lavaa hoki te haia laaua te kau haaeo ki llau mai ki te kerekere nei ki hakallono isu naa tama te maarama nei. Laaua e lavaa te haia laaua naa vana nei i naa saaita katoo laaua e fiffai.*

⁷ I te saaita laaua e oti te hakaeta naa taratara laaua nei raa, te manu kaitama te laa e hakasura ake i te rua e nnoto raa ma ki hetaa ma laaua. Laaua ma ki lavaa te manu naa te taia no mmate,* ⁸ aa naa haitino laaua ma ki mmoe i te ara elasi iloto Jerusalem. Teenaa kote kina TeAriki laaua raa ni taia no tuukia ki te kros. Te henua nei ni taapaa hoki ma ko Sodom aa ko Egypt.* ⁹ Naa tama naa kanohenua hakkaatoa, naa haanauna hakkaatoa, naa taratara hakkaatoa, aa naa tama inaa manava hakkaatoa ma ki mmata inaa mmoe naa haitino te takarua naa iloto te ara inaa aso etoru aa te vasi. Laatou ma ki see fiffai maa naa haitino te takarua naa etanumia. ¹⁰ Naa tama te maarama nei ma ki fiafia i te takarua naa ku mmate. Naa tama raa ma ki hai naa taffao laatou ka hakahitihiti naa hekau laatou ma naa soa laatou, ilaatou e hai maa laatou e hakallono isu i naa vana te takarua pure TeAtua naa ni mee. ¹¹ Saaita naa aso etoru aa te vasi ni mmoe ai naa haitino te takarua naa ni llakaraa, TeAtua ni iri mai tana soromatani e hakaora tama raa kilaaua, teenaa, massike iloo te takarua naa kiaruna. Naa tama katoo nikkite ilaaua raa ni poreppore inaa mattaku laatou.* ¹² Ki oti raa te takarua pure TeAtua naa kullono i te reo e taratara mai maaroo i te lani peela, "Koorua oomai ki aruna nei!" Naa tama e lotoffaao i te takarua naa ni ttuu ka ttoka i naa saaua laaua vaaroto te uruaoa raa ki te lani.* ¹³ I te saaita naa lokoi raa, te hui te mahuke raa ku ruu no seua te tamaa vasi te henua naa, teenaa naa simata e hitu naa tama hakkaatoa ni mmate. Naa tama ni ora raa ni mattaku ka hakannau i te haimahi TeAtua i te lani.*

¹⁴ Te rua naa haaeo raa kulaka, te vana iaa te ttoru naa haaeo raa koi takoto mai.

Te hitu naa puu

¹⁵ Teenaa te hitu naa ensol raa ku iri tanapuu. Nau kulono inaa haimai naa reora vaaruna iloo i te lani peela, "Naa mahi ki roosi inaa tama i te maarama nei ku takkoto i TeAriki taatou ma tana tama ni hakanoho ma se Tuku, aa TeAtua ma ki noho hakamaatua inaa saaita hakkaatoa!"* ¹⁶ Ki oti raa te tinorua maa haa naa maatua e noho i naa tuai maatua laatou imua TeAtua raa ku tauturi katoo imua TeAtua no lotu kiaa ia. ¹⁷ Laatou e lotu peela,

* **11.6** 1 Kgs 17.1; Ex 7.17-19; 1 Sam 4.8 * **11.7** Dan 7.7,21; Rev 13.5-7; 17.8

* **11.8** Is 1.9-10 * **11.11** Ezek 37.10 * **11.12** 2 Kgs 2.11 * **11.13** Rev

6.12; 16.18 * **11.15** Ex 15.18; Dan 2.44; 7.14,27

“TeAtua, TeAriki Haimahi, te tama ni noho mai iloo imua aa teenei e noho ma taatou i te ssao nei!

Maatou e fiafia i aa koe ku oti te too oo mahi hakamau aa iaa koe nei ku noho hakamaatua i maatou!

¹⁸ Naa tama teelaa seelotu iaa koe raa kuttaka ka haaeo naa manava laatou,

i too sao ki hakappuu oo haaeo raa ku tae mai,

teenaa ko too sao e hakatonu tonu naa tama e mmate.

Te ssao raa ku tae mai ki suia naa pure teelaa e heheuna iaa koe,

aa ma too kanohenua raa hakkaatoa, teenaa ko naa tama teelaa elotu kiaa koe, naa tama hakamaatua ma naa tamavare hakapaa.

Te ssao kitaaia naa tama e mee pakavaina laatou te kerekere nei ku tae mai!”[✱]

¹⁹ Te Hare Tapu TeAtua itelani raa nituu taaraki mai no kkite naa tama i te maarama nei i naa moe mai te pokosi ettapa ma ko te Pokosi naa Taratara Hakamaatua TeAtua. Teenaa naa uila raa nitallaki ka takattuu naa hatturi, te mahuke raa ni ruu no maaoha mai naa mee e mee ma ni korokorohatu i te lani.[✱]

12

Te ffine ma te manu hakamataku, te dragon

¹ Ki oti raa te hui te mee e hakassoro mmata ku hakasura ake itelani. Teelaa se ffine e hakao telaa raa ma ni hekau aana e uru, aa te marama raa e takoto ilaro ana vae. Te noti ettuu ana hetuu e sinahuru maa rua raa e hakao itana pisouru. ² Te ffine naa e ffura tana manava iaa ia etinae, teenaa etanitaniai aia vaaruna iaa ia ku taupiri ki haanau.

³ Telaa mee hoki e hakassoro mmata ni hakasura ake itelani. Teelaa se hui te dragon e mmea e mee anapisouru e hitu, aa iaruna naapisouru e hitu naa raa, tepisouru ettuu anapaki e sinahuru. Naapisouru naa e hakao katoo ki naa tamaa noti maatua.[✱] ⁴ A ia nitaa tana suki no aohia a ia naa hetuu iloo e tammaki no peesia ki laro ki te kerekere. Te manu naa etuu imua te ffine raa ka roorosi ki kaina aia te tamariki te ffine raa itana saaita lokoi e haanau.[✱]

⁵ Te ffine naa ni haanau mai tana tamariki tanata, teenaa ko te tamariki tanata teelaa ma ki oti ku noho hakamaatua ka hakamatakuria naa tama naa kanohenua hakkaatoa. Tevana iaa te tamariki naa ni uhukia i tana tinna raa no toa ki TeAtua e noho itana nohorana hakamaatua.[✱] ⁶ Teenaa kitere te ffine naa no mmuni iloto mouku, itana kina ni tukua mai hakaoti TeAtua. E mee naa tama ma ki roorosi kiaa ia ki llaka naa aso e simata maa te ruarau aa ma naa aso e mataono (1,260).

✱ **11.18** Ps 2.5; 110.5; 115.13 ✱ **11.19** Rev 8.5; 16.18,21 ✱ **12.3** Dan 7.7

✱ **12.4** Dan 8.10 ✱ **12.5** Is 66.7; Ps 2.9

⁷ Ki otiraa tettau elasi raa ku masike i te lani. Michael ma ana ensol raa e hetaa ma te dragon, teenaa te dragon raa ni huriatu ma ana ensol raa no hetaa hoki ma laatou.*
⁸ Tevana iaa te dragon raa ma ana ensol naa ni taaiia Michael ma ana ensol ka kerekereia ki see nnoho i te lani. ⁹ Te dragon elasi naa ni peesia kilaro, teenaa kote kata tuai raa iloo, teelaa e taapaa ma kote Tipua kailaaraa, aa e taapaa hoki ma ko Satan, te tama ni usuusuhia a ia naa tama hakkaatoa i te maarama nei. Aia ni peesia kilaro kite kerekere haka-paa ma ana ensol raa hakkaatoa.*

¹⁰ Kiotiraa nau kulono inaa taratara mai te reo raa itelani vaaruna peelaa, "Tessao TeAtua e hakassao ana tama raa kutae mai! TeAtua ku oti te hakaari ana mahi iaa Ia kote Tuku maaoni. Teenei te ssao tana tama ni hakanoho ma se Mesaea raa ku oti te hakaari itana haimahi! Te tama ni tuu imua TeAtua no taratara haaeo inaa taaina ma naa kave taatou i te poo ma te aora raa ku oti te kerekereia ki see noho itelani.*
¹¹ Naa mahi te tama naa ni lavaa naa taaina ma naa kave taatou raa i naa mahi te ttoo te Sukua Sipsip, aa i naa mahi te hakamaaoni teelaa ni hakaea laatou. Niaaina maa laatou ni tauppiri ki taaiia no mmate raa, laatou ni hakataakoto tonu koi i TeAtua. ¹² Teenaa kootou naa tama e nnoho itelani, kootou ki fiafia! Tevana iaa nau e aroha i naa tama e nnoho i te kerekere nei aa ma naa tama ettaka i te moana. Satan ku hanatu ki kootou, teenaa aia ku haaeo iloo iaa ia e iloa maa ia ku seai tana saaita rooroa e takoto mai."

¹³ Ite saaita te dragon raa ni iloa maa ia ku peesia kite kerekere raa, aia nisee lokoi kitaa te ffine teelaa ni haanau mai tana tamariki tanata. ¹⁴ Te ffine naa ni kauake ana pakkau elua inaa pakkau te manullee elasi raa killee ia kitana kina iloto mouku, teenaa kote kina naa tama raa ma ki roorosi kiaa ia killaka naa setau e toru maa naa marama e ono. Aia ma ki see laavea te dragon raa no taia.* ¹⁵ Teenaa, te dragon raa ki taaraki tana pukua kallohi mai tettai e hakaffuta ki tahea te ffine naa. ¹⁶ Tevana iaa te ffine raa ni hakasaoria te kerekere; te kerekere raa ni taaraki tana pukua no unumia aia tettai teelaa nillohi mai i te pukua te dragon. ¹⁷ Te dragon raa ni porepore i tana loto i te ffine, teenaa kitere ia no hetaa ma aaraatama i te haanauna te ffine naa, teenaa ko naa tama e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua, aa e taaohi kite hakamaaoni teelaa ni hakailotia Jesus. ¹⁸ Teenaa ki tuu te dragon raa ka ttari i te manumanu ttai.

13

* **12.7** Dan 10.13,21; 12.1; Jude 9 * **12.9** Gen 3.1; Lk 10.18 * **12.10** Job 1.9-11; Zech 3.1 * **12.14** Dan 7.25; 12.7

Te manu kaitama e ssae mai i te moana

¹ Kiotiraa nau kukite te manu kaitama e hakasura ake i te moana. Te manu naa e mee anapisouru e hitu aa ettuu ana paki esinahuru, aa naa paki naa e hakao naa noti maatua. Naa pisouru e hitu naa e takkoto naa taratara e sasakkiri ki TeAtua.* ² Te manu naa e tiputipu ma se 'leopard', aa naa tapuvae te manu naa e mee ma ko naa tapuvae te 'bear', aa tana maaisu e mee ma se maaisu te laion. Te dragon raa ni hookii ake ana mahi ki te manu kaitama naa, teenaa e hookii ake hoki tana nohorana raa kiaaia ki noho hakamaatua aia iana tama.* ³ Te pisouru tokotasi i naa pisouru te manu naa e tiputipu ma se kina ni mere hakallika iloo, tevanaiaa te kina ni mere naa kuoti te mahu. Naa tama hakkaatoa ennoho ite kerekere raa ni massaro iaiaia, teenaa laatou niffuri notautari katoo kiaaia. ⁴ Te henua hakkaatoa ni lotu kite dragon, iaiaia ni hookii ana mahi ki te manu kaitama naa. Laatou ni lotu hoki ki te manu kaitama naa ka hakanau iaiaia peela, "Ko ai te tama e haimahi ma ko te manu kaitama nei? Ko ai te tama e lavaa te hetaa laaua?"

⁵ Te manu kaitama raa nitiiake kiahua kiaaia soko ia ka tuku haaeo ki TeAtua. Aia nitiiake ki noho hakamaatua ia i naa marama e matahaa maa rua. ⁶ Te manu kaitama naa nikaamata tesasaakiri i TeAtua, teenaa etaratara haeeo ka sasaakiri ite inoa TeAtua, tana kina eno ho ai, aa esasaakiria aia naa tama hakkaatoa ennoho itelani.* ⁷ Te manu kaitama naa nitiiake kihetaa no lavaa aia naa tama TeAtua, aa ki noho hakamaatua ia rana naa haanauna katoo, naa kanohenua katoo, naa tama i naa taratara katoo, aa naa tama i naa manava hakkaatoa.* ⁸ Naa tama hakkaatoa ennoho ite kerekere raa ma ki lotu ki te manu kaitama naa. Naa tama koi ma ki see lotu kiaaia raa, teenaa ko naa tama te laa ni sissia naa inoa laatou imua ite mahaa mai ana te maarama nei, iloto te laupepa te Sukua Sipsip te laa ni taia no mate. Te laupepa naa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti.*

⁹ "Ki mee kootou e fiffai maa kootou e illoa, kootou ku hakannoo mai!" ¹⁰ Te tama e tukua ki karapusi raa, aia ma ki karapusi maaoni. Te tama e tukua ki taia ki te komu e taa tama raa, aia ma ki taia maaoni ki te komu e taa tama. Naa tama TeAtua raa ki noho hakalavatoa ka hakataakoto tonu i TeAtua.*

Te manu kaitama e ssae mai i te kerekere

¹¹ Nau kuttoka no kite hoki te ssoa te manu kaitama e ssae mai ite kerekere. Te manu naa ettuu ana paki elua i tana pisouru, e mee ma ko naa paki naa sukua sipsip,

* 13.1 Dan 7.3; Rev 17.3,7-12 * 13.2 Dan 7.4-6 * 13.6 Dan 7.8,25; 11.36

* 13.7 Dan 7.21 * 13.8 Ps 69.28 * 13.10 Jer 15.2; 43.11

aa etaratara ma se dragon. ¹² Te manu kaitama naa ni hakassura hoki naa mahi te manu kaitama imua, teenaa naa tama i te kerekere raa nippuratia a ia kilotu laatou ki te manu kaitama teelaa nissae mai imua, teenaa ko te manu teelaa kuoti te mahu tana kina ni mere. ¹³ Te manu kaitama hakamuri nei ni hakassura naa hui vana aitu; a ia nipena tana ahi kiau itelani no tae mai kite kerekere imua naa karamata te henua hakkaatoa. ¹⁴ Naa tama ennoho i te kerekere raa ni usuusuhia a ia kiana vana aitu teelaa a ia nitiiake ma ki hakassura imua te manu kaitama ni hakassura mai imua. Te manu kaitama naa ni mee ake kilaatou ki penapena se aitu elasi kitiputipu ma ko te manu nissae mai imua, kimannatu laatou inaa mahi te manu kaitama teelaa ni mere i te komu taa tama, iaa koi ora. ¹⁵ Te ssoa te manu kaitama raa nitiiake ki maanava atu te soromatani te ora raa kiloto te aitu naa tama raa ni penapena ma kitiputipu ma ko te manu kaitama nissae mai imua, teenaa kilavaa te aitu naa te taratara aa ki huri te aitu e penapena naa no taia naa tama teelaa see lotu kiaa ia. ¹⁶ Te manu kaitama naa ni haia a ia te henua hakkaatoa, teenaa ko naa tamavare, naa tama hakamaatua, naa tama hai hekau, naa tama ennoho hakaaroha, naa tama see heheuna maa aaraa tama aa ma naa poe, ki hakatuu se hakailona i aruna naa rima hakamaatau laatou, aa ki mee seai, ki hakatuu i naa taurae laatou. ¹⁷ Naa tama see mmau te hakailona nei i naa rima laatou ma naa taurae laatou raa ma ki see lavaa tetaavi nimee maa laatou inaa kina; laatou ma ki see lavaa hoki tetuku nimee maa laatou ki tauia aaraa tama. Te hakailona nei raa, te nei ko te inoa te manu kaitama naa, aa teenaa ko te kooina tana inoa. ¹⁸ Koe ki atamai ki ilotia a koe te hakataakoto te mee nei. Te tama e hai pisouru raa ma kilavaa te seeia a ia no ilotia te hakataakoto te kooina te manu kaitama, i te kooina e hakatuuria raa, teenaa se inoa te tama. Tana kooina raa e ono naa rau maa te mataono maa ono (666).

14

Te Sukua Sipsip ma tana kanohenua

¹ Ki oti raa nau kuttoka no kite inaa tuu mai te Sukua Sipsip raa i aruna te Mouna Zion. Teelaa se lau ma te tino haa maa haa naa simata tama (144,000) e ttuu ake ma te Sukua Sipsip naa. Tana inoa ma te inoa tana Tamana raa e hakatuu i aruna naa taurae naa tama naa.* ² Araa nau kulono te reo e taratara mai i te lani, e mmuu pee ko naa taa naa peau ellasi, aa etakattuu maaroo ma se hatturi. Te reo raa ettani ma nitama e hakattani naa 'harp'. ³ Telau maa te tino haa maa haa naa simata tama naa

* 14.1 Ezek 9.4; Rev 7.3

ettuu hakkaatoa imua tenohorana hakamaatua raa ma tetakaha manu eora hakaoti aa ma naamaatua; naa tama naa e huahua laatou mako hoo teelaa nilavaa te akoina laatou sokolaatou. Inaatama hakkaatoa ite kerekere nei raa, teenaa kolaatou naa koi ku oti te hakassaoria TeAtua. ⁴ Naa taanata nei seki mmoe iloo ma ni haahine; laatou e taao hi peenaa ki te tiputipu e tonu; laatou ni tama see aavvana. Laatou e tautari koi vaamuri te Sukua Sipsip i ana kina hakkaatoa e hano. Laatou ni hakassaoria TeAtua no hakakkeena inaatama ka too te maarama nei, aa laatou naa ko naa tama mua ni hookina ki TeAtua ma te Sukua Sipsip. ⁵ Te taratara kailaarao raa see sura i laatou; laatou ni tama see illoa te ppena naa vana e ssara.*

Naa ensol e toru

⁶ Ki oti raa nau kukite telaa ensol ellee ake vaaruna iloo. Te ensol naa ellee ake kihakaea te Lono Taukareka, teelaa seai tana hakaotiana, ki naa tama ite kerekere nei. Teenaa ko naa tama naa manava hakkaatoa, naa tama naa haanauna hakkaatoa, naa tama i naa taratara hakkaatoa, aa ma naa tama naa kanohenua hakkaatoa. ⁷ A ia e taratara vaaruna peelaa, “Kootou ki ssau te inoa TeAtua aa kootou ku hakanau itana haimahi. Ite aa, itana sao ki hakatonutonu te henua raa kutae mai. Kootou kilotu iaa ia, te tama ni penapena te lani, te kerekere, te moana, aa ma naa tamaa vai e ffuro ite kerekere.”

⁸ Telaa ensol ku hakasura ake imuri notaratara peelaa, “Te ffine raa kuleiho kilaro! Te hui te henua, Babilon, kupakuu kilaro! Naa tama naa henua hakkaatoa ku oti te hakaunumia a ia ki tana vaimmara, teelaa e vvare ai naa tama raa ka hai huri ma te ffine naa!”*

⁹ Tettoru naa ensol raa ku surake vaamuri te takarua ensol imua raa notaratara vaaruna peelaa, “Naa tama elotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, ka hakatuu te hakailona te manu naa i naa rima hakamaatau laatou ma naa taurae laatou raa, ¹⁰ teenaa ko naa tama ma ki hakappuu atu naa loto TeAtua. Naa tama naa ma kittani i naa mattaku laatou ite saaita TeAtua elotu. Naa tama naa ma ki mmoe ka hakallono isu iloto te ahi elasi teelaa eura naa korokorohatu. Laatou ma ki mmoe ka hakallono isu imua naa karamata naa ensol e t tapu raa ma te Sukua Sipsip.* ¹¹ Te kohu ite ahi teelaa e mmoe laatou ka hakallono isu naa etuu ka hano hakaoti iloo ki aruna. Naa tama elotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena raa, teenaa ko naa tama teelaa ni ttaka ma te hakailona te inoa te manu naa, ma ki see lavaa

* **14.5** Zeph 3.13 * **14.8** Is 21.9; Jer 51.8; Rev 18.2 * **14.10** Is 51.17; Gen 19.24; Ezek 38.22

te hakamannava inaa hakallono isu laatou ite poo ma te ao.”✠

¹² Naa tama TeAtua raa kinnoho hakalavatoa, teenaa ko naa tama teelaa e hakannoo ki naa taratara hakamaatua TeAtua aa e tautari peenaa ki Jesus.

¹³ Kiotiraa nau kulono itereo e taratara mai itelani peelaa, “Hakatuu peelaa iloto too laupepa: ekaamata ite saaita nei raa, naa tama e mmate iloto naa heuna laatou e mee maa TeAriki raa ki fiafia.”

Teenaa ki hakahe ake TeAitu Tapu, “Maaoni iloo! Naa tama naa maki fiafia ilaatou ku hakamalolloo inaa heuna ellasi laatou ni mee, ite aa, inaa heuna taukalleka laatou ni mee raa ma ki ttaka ma laatou.”

Te Hakatonu TeAtua inaa tama te kerekere

¹⁴ Nau kuttoka nokite te aoa makkini, aa e mee ma setama raa e noho iaruna te aoa naa. Te tama raa e hakao kite notimaatua epenapena ki naa kol itanapisouru aa etaaohi te paraamo a ekaa itana rima.✠ ¹⁵ Kiotiraa telaa ensol ku hakasura iho ite Hare Tapu no tanitani varo kite tama e noho iaruna te aoa, “Too too paraamo a raa aa koe kukaamata no vasi, ite huata raa kutae itana sao ki vasi!”✠ ¹⁶ Teenaa kimasike tetama e noho iaruna te aoa raa no hakataa tana paraamo a raa vaaruna te kerekere no vasi ka hakakkutu naa mee kuttae ite kerekere.

¹⁷ Kiotiraa nau ku kite telaa ensol ku hakasura iho hoki ite Hare Tapu itelani, aa aia hoki etaaohi tana paraamo a ekaa.

¹⁸ Kiotiraa telaa ensol ku hakasura iho ite kina te olta, teenaa kote ensol eroorosi iteahi elasi. Aia nituu ka tanitani varo kite ensol etaaohi tana paraamo a ekaa raa peelaa, “Too too paraamo a naa no haki naa hua naa wain essomo ite kerekere, inaa hua raa kulleu!”

¹⁹ Teenaa ki hakataa te ensol raa tana paraamo a vaaruna te kerekere nottuu naa hua naa wain raa ka tauatia ki te kina naa hua naa e takatakamia kippela. Te mee naa e huri ake te tiputipu inaaloto TeAtua. ²⁰ Naa hua naa wain naa nitakatakamia inaa tautaha te henua naa nollohi mai te ttoo inaa hua naa. Te ttoo raa nillohi mai pee ko naa hakatahena, ka tere tana ara e huaroora iloo.

Te ffonu te ttoo naa e tae ki naa pisouru naa hos.✠

15

Te takahitu ensol ma naa haaeo hakaoti

¹ Teenaa nau ku kite telaa mee hoki e hakasoro mmata. Teelaa setakahitu ensol ettuu mai ma naa haaeo e hitu,

✠ **14.11** Is 34.10 ✠ **14.14** Dan 7.13 ✠ **14.15** Joel 3.13 ✠ **14.20** Is 63.3; Lam 1.15; Rev 19.15

teenaa ko naa haaeo hakaoti. Teenei naa loto TeAtua raa e hakaoti mai peenei.

² Kiotiraa nau kukite ma semoana etuu marino aa emee ma ehilo ma teahi. Nau ekite hoki tekuturana tama ettuu itekerekere itai. Teenaa ko naa tama teelaa nilavaa te hakahitia laatou naa mahi te manukaitama ma tana aitu nipenapena, aa ma tetama emee tana kooina teelaa e hakatuu ma ko tana inoa. Laatou e ttuu ka hakattani naa 'harp' nikauake TeAtua kilaatou. ³ Naa tama naa e huahua te mako Moses, te tama e heheuna i TeAtua, aa ma te mako te Sukua Sipsip, laatou e huahua peelaa,

“TeAtua, TeAriki Haimahi,

oo vana e mee raa e hakasoro mmata!

Te Tuku naa kanohenua hakkaatoa,

oo sosorina e ttonu maaoni!*

⁴ Ko ai te tama ma ki see tuu no mataku iaa koe, TeAriki?

Ko ai te tama ma ki see hakanau i too inoa?

Koe koi e tapu.

Naa kanohenua katoo ma ki oomai no lotu kiaa koe,

i te aa, naa kanohenua katoo ekkite i naa ttonu oo sosorina.”*

⁵ Teenaa nau kukite te Hare Tapu itelani kutaaraki kakite nau i naa tuu mai te tamaa Hare Tapu iloto.*

⁶ Te takahitu ensol ettaka ma naa haaeo e hitu raa ku uru mai ki taha te Hare Tapu. Laatou ehakao ki naa kkahu emaasina ka mataffua, aa etuu ki naa tuu eppena ki naa kol i naa hatahata laatou.

⁷ Kiotiraa te manu tokotasi i naa manu e ora hakaoti raa ku hookii ake naa tamaa kamete e hitu eppena ki naa kol ki te takahitu ensol naa.

Naa kamete naa etakkoto naa loto TeAtua, te tama teelaa e ora hakaoti. ⁸ Te Hare Tapu raa ettoha katoo kite au teelaa ekohu mai ite kina TeAtua enoho hakamaatua ma ana mahi. See haitama nilavaa te uru atu ki loto te Hare Tapu. Laatou e ttari ki hakaoti mai naa haaeo teelaa e toomai naa ensol e hitu naa.*

16

Naa tamaa kamete e takkoto naa loto TeAtua

¹ Kiotiraa nau kulono ite tama e taratara mai vaaruna i te Hare Tapu raa ki naa ensol e hitu naa, “Kootou oo no nnini naa tamaa kamete e takkoto naa haaeo TeAtua raa ki te kerekere!”

² Te ensol mua raa ni hano no nnini tana tamaa kamete. Naa haitino naa tama ettaka ma te hakailona te manukaitama ma naa tama teelaa e lotu ki tana aitu penapena raa ni hakallono isu hakkaatoa ka ppara naa haitino laatou.*

* 15.3 Ex 15.1 * 15.4 Jer 10.7; Ps 86.9 * 15.5 Ex 38.21 * 15.8 Ex 40.34;

1 Kgs 8.10-11; 2 Chr 5.13-14; Is 6.4 * 16.2 Ex 9.10

3 Teenaa te ssoa te ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa kite moana. Te moana ni huri no mee ma settoo te tama emate. Naa manu ma naa ika i te moana ni mmate hakkaatoa.

4 Tettoru naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa ki naa vai e ffuro ma naa vai e takkoto i naa sao. Naa vai naa ni ffuri no mee ma settoo.* 5 Teenaa nau kulono te ensol e roorosi naa vai raa emee maa, “Oo hakatonu ni mee raa e ttonu ttike, i aa koe ko te tama e tapu, te tama teelaa ni noho mai imua aa te nei e noho i te ssao nei! 6 Naatoo naatama te kanohenua TeAtua ma naa pure TeAtua raa ni ssii mai i naa rima naatama naa, aa te nei laatou ku hakaunumia hoki koe kite ttoo. Laatou nei ku hakkaitoaina hakaraaoi iloo inaa vana laatou ni mee.” 7 Ki otiraa nau kulono te reo e taratara mai i te kina te olta, “TeAtua, TeAriki Haimahi. Oo hakatonu nei ettonu maaoni!”

8 Te haa naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa kite laa, teenaa naatama raa ni tiiake kituunia i te vvela tela. 9 Laatou ni tuunia i te vvela, teenaa ki ffuri laatou no tuku haaeo i te inoa TeAtua, te tama teelaa e lavaa te pesi ake naa haaeo kilaatou. Laatou ni see te tiiake naa haisara laaou naa no hakannau i te haimahi TeAtua.

10 Ki otiraa te rima naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa kite nohorana te manu kaitama, teenaa naa tama i te nohorana te manu kaitama raa ni uuha te poori e lasi. Naa tama naa ni ttani i naa hakallono isu laatou.* 11 Laatou ni ffuri no tuku haaeo i TeAtua i te lani ilaatou e hakallono isu aa inaa ppara naa haitino laatou. Tevana iaa laaou ni see tiiake naa sosorina tippua laaou.

12 Ki otiraa te ono naa ensol raa ku nnini tana tamaa kamete raa kite vai ettapa ma ko Euphrates. Te vai naa ni tere kilaro no pakupaku, ki takoto se ara maa naa tuku e oomai i te anake.* 13 Teenaa kite iloo nau naa aitu e kerekere e toru, e tiputtipu ma ni rokrok. Laatou ni ssura iho i te pukua te dragon, te pukua te manu kaitama, aa te pukua te pure hakareeresi. 14 Te nei ko naa aitu naa tippua teelaa ni hakassura naa mahi aitu. Takatoru aitu nei ettae ki naa tuku katoo i te maarama nei, teenaa ki hakakkutu laaou hakapaa no hetaa i te aso e lasi TeAtua Haimahi.

15 TeAriki ki mee ake, “Kootou ki hakamattoni lokei i te mee nei! Nau ma ki hakateki no hakasura mai, e mee koi ma ko te tama kailaarao e uru atu kiloto naa hare kootou i te saaita kootou see illoa. Kootou ki roorosi hakaraaoi ki see hakatekia kootou. Kootou ki ttara naa taapuru kootou ki mmau, ki see nnapa kootou i naa furoffuro takafua kootou vaaroto te henua i taku sao ma ki hakasura atu.”*

* 16.4 Ex 7.17-21; Ps 78.44 * 16.10 Ex 10.21 * 16.12 Is 11.15 * 16.15 Mt 24.43-44; Lk 12.39-40; Rev 3.3

16 Teenaa naa aitu raa ki hakakkutu ake naa tuku raa ki te kina e ttapa ma ko Armagedon i te taratara naa Jew.*

17 Ki oti raa te hitu naa ensol raa ku too tana tamaa kamete raa no nnini ki naa uruaoa. Teenaa kilononau inaa taratara mai vaaruna tereo i te nohorana maatua iloto te Hare Tapu raa peela, "Teenei ku oti hakkaatoa!" 18 Te uila raa nitaaraki ka takattuu naa hatturi, teenaa te hui te mahuke raa niruu. Te mahuke nei ku hakamataku inaa mahuke kato o nissura. Ekaamata mai iloo i te saaita naa tama i te maarama nei ni penapenaa TeAtua raa, see hai mahuke nilasi peenei.* 19 Te hui te henua Babilon naa ni matohi ki naa vasi etoru, aa naa henua ellasi inaa matakaaina hakkaatoa nimasseu. TeAtua ni hakamaarona inaa vana e kerekere nissura i Babilon, teenaa e hakaunumia ai a Ia naa tama te henua naa ki te vaimmara, teenaa ko ana loto e hakappuu atu kilaatou.* 20 Naa tamaa henua aa ma naa mouna raa hakkaatoa niseua noseai hakaoti.* 21 Naa hui ais ellasi iloo, e nnoto i te mmaha naa paeke leisi tiki lua raa, ni maaoha mai i te lani ki naa tama naa. Teenaa ki massike laatou no taratara haaeoina TeAtua, i naa haaeo raa ku hakamattaku hakallika iloo.*

17

Te ffine hai huri ma te manu kaitama

1 Ki oti raa te ensol tokotasi inaa ensol e hitu teelaa nitaao hi naa tamaa kamete raa ku hanake kiaa nau no mee mai peela, "Kau kihakaari atu nau itaku vana ma ki mee ki te ffine e hai huri naa, teenaa ko te henua elasi etuu i te kina naa riva tammaki.* 2 Naa tuku te kerekere raa ku oti te moemmoe kato o ma te ffine naa. Laatou ku oti te hakaunumia a ia no vvare ki te vaimmara i tana manava hai huri.*"

3 TeAitu TeAtua raa ni tau iaa nau, teenaa ki saaua nau te ensol raa no kaavea kiloto mouku. I te kina naa raa, nau ni kite te ffine e noho iaruna te manu kaitama emmea. Te manu kaitama naa e mee anapisouru e hitu aa ettuu anapaki e sinahuru. Te kau taratara haaeo i TeAtua e sissii vaaruna te haitino kato o te manu kaitama naa.*

4 Te ffine naa euru ki naa hekau emmea pouuri ka mmea maarama, aa etau ki naa kikilani e ppena ki naa kol aa ma naa paa hatu etaavi mmaha. Aia e taaohi te kapraa kitana rima, aa iloto te kapnaa e pii ki te lopo mee e kerekere hakallika. Teenaa ko naa tiputipu tana manava hai huri.* 5 I aruna tana taurae raa, e taataa te inoa teelaa see ilotia tana hakataakoto. Te inoa raa

* 16.16 2 Kgs 23.29; Zech 12.11 * 16.18 Rev 8.5; 11.13,19 * 16.19 Is 51.17

* 16.20 Rev 6.14 * 16.21 Ex 9.23; Rev 11.19 * 17.1 Jer 51.13 * 17.2 Is

23.17; Jer 51.7 * 17.3 Rev 13.1 * 17.4 Jer 51.7

e hakatuu peelaa, “Babilon, te henua hakamau, te tinna naa tama hai huri hakkaatoa aa te tinna naa tama hakkaatoa e sosorina hakallika ite maarama nei.”⁶ Nau e kite maa te ffine naa ni unu no vvere ite ttoo naa tama TeAtua ma te ttoo naa tama ni taaia no mmate i laatou ni tautari ki Jesus.

Taku saaita nikite ite ffine naa raa, nau ni ohoi loo.
⁷ Teenaa kimeemai te ensolraa peelaa, “Koe eoho iteaa? Kau ki hakaariatu nau te hakataakoto teelaa see ilotia ite ffine raa aa ite manu kaitama e ssau ia ia. Teenaa kote manu kaitama emee anapisouru e hitu aa ettuu anapaki e sinahuru.”⁸ Te manu kaitama e kiitea a koe naa ni noho mai imua, aa teenei kuseai. Tevana ia te manu naa ku saaita koi ki uru mai ite rua e hotu iloo ki laro ka pouri tanutanu, ki huri atu TeAtua no taia hakaoti. Naa tama e noho ite kerekere nei, teelaa ni see sissia naa inoa laatou imua ite mahaa mai ana te maarama nei iloto telaupepa naa tama e ora hakaoti raa ma ki oho i te saaita laatou ma ki kkite i te manu kaitama naa. Te manu kaitama naa ni ora imua, aa teenei kuseai ite saaita nei. Tevana ia a ia ma ki hakasura mai hoki imuri.*

⁹ “Te tama e atamairaa ma ki ilotia a ia te hakataakoto te mee nei. Naa pisouru e hitu raa, teenaa ni tamaa mouna e hitu teelaa e noho ai te ffine raa i aruna. Naa pisouru naa emee hoki ma ni tuku e hitu.”¹⁰ Naa tuku e rima ku oti te mmate, te tuku tokotasi koi noho i te ssao nei, aa telaa tuku seki au are. Tana saaita ma ki au raa, a ia ma ki noho hakamaatua ite tamaa saaita koi.¹¹ Aa te manu kaitama teelaa ni ora imua, aa teenei kuseai raa, a ia naa kote varu naa tuku. A ia naa setuku i naa tuku e hitu naa, aa teenaa ko ia naa teelaa ma ki taia no mate.

¹² “Naa paki e kite koe ettuu i naa pisouru te manu kaitama naa, teenaa ni tuku e sinahuru, aa laatou seki hakanoha ma ni tuku naa henua. Tevana ia laatou ma ki oti ku tiiake ki noho hakamaatua laatou ma ni tuku i te tamaa saaita ma te manu kaitama.*¹³ Naa tuku e sinahuru nei emee laatou hakataakoto tokotasi, teenaa ki hookii naa mahi laatou ki te manu kaitama naa ki noho hakamaatua ia.”¹⁴ Laatou ma ki hetaa ma te Sukua Sipsip, tevana ia te Sukua Sipsip, e hakapaa ma naa tama ni kannaatia a Ia, teenaa ko naa tama ni hakamaatinoria a Ia, naa tama e tautari peenaa kiaa Ia raa ma ki ffuri atu no taaia laatou. I te aa, i aa Ia naa ko TeAriki naa ariki aa te Tuku naa tuku hakkaatoa.”

¹⁵ Te ensolraa ki taratara mai hoki peelaa, “Te moana aau nikite teelaa e noho ai te ffine i aruna raa, teenaa ko naa kanohenua hakkaatoa, naa manava hakkaatoa, aa ma naa tama i naa taratara hakkaatoa.”¹⁶ Naa paki e sinahuru aa te manu kaitama aau ni kite raa, laatou

* 17.8 Dan 7.7; Rev 11.7; Ps 69.28 * 17.12 Dan 7.24

ma ki lotoffaaeo i te ffine hai huri naa. Naa hekau katoote ffine naa ma ki uiia laatou ka tiiake te ffine naa ki noho hua; naa pukunohi tana haitino ma ki kaina laatou ka tuunia tana haitino i te ahi. ¹⁷ Naa manava naa tuku naa ku oti te usuhia TeAtua, niaaina maa laatou ni see illoa, ki hakaioo laatou hakapaa no hookii naa mahi laatou kite manu kaitama raa ki noho hakamaatua aia, teenaa ki tae kite saaita naa taratara TeAtua raa e hakattino maaoni.

¹⁸ “Te ffine e kiitea a koe raa, teenaa kote henua elasi e mee ana tuku teelaa e nnoho hakamaatua i aruna naa tuku naa kanohenua hakkaatoa i te maarama nei.”

18

Babilon ku maseu

¹ Kimuri, itaku kite ana i te ffine e noho i aruna te manu kaitama e mmea raa, nau ku kite hoki telaa ensol e au kilaro i te lani. Te ensol naa se ensol hakamaatua iloo, teenaa te maarama nei ni maasina hakkaatoa i te ttia tana haitino. ² Aia ni tanitani varo peelaa,

“Te ffine raa ku oti te pakuu kilaro!

Te hui te henua Babilon ku oti te pakuu kilaro!

Saaita nei te henua naa ku nohoria naa tippua ma naa aitu e kerekere;

te kau manuhaaeo ma naa manu teelaa e hakanniko ai te henua ku ttaka vaaroto te henua naa.*

³ Naa tama inaa kanohenua hakkaatoa ni hakavaarea ka moemmoe laatou ma te ffine hai huri naa.

Naa tama raa ku mee ma ko naa tama e hakaunumia ki naa vai mmara.

Naa tuku i te kerekere nei ni moemmoe peenaa ma te ffine naa,

aa naa tama e mee naa sitoa laatou i te kerekere nei ni ffuti te lopo mane i te kau hekau te ffine naa ni kaimanako ka taavi.”*

⁴ Kiotiraa nau kulono itelaa reo e taratara mai itelani peelaa,

“Aku tama nei, kootou hakattaha i te henua naa!

Kootou see hakapaa atu ki see llave kootou inaa haisara te ffine naa;

kootou hakattaha ki see llave kootou inaa haaeo teelaa ma ki kauatu kiaa ia.*

⁵ TeAtua ma ki see lavaa te ssiri i naa sosorina tipua te ffine naa.

Ana haisara naa ku hakatau no ttae iloo ki te lani.*

⁶ Kootou ffuri atu no haia ia pee ko ana vana ni mee ki kootou;

* **18.2** Is 13.21; 21.9; Jer 50.39; 51.8; Rev 14.8 * **18.3** Is 23.17; Jer 51.7 * **18.4** Is 48.20; Jer 50.8; 51.6,45 * **18.5** Gen 18.20-21; Jer 51.9

ana vana e hakallika ni mee ki kootou raa, kootou
ku hakattoe no hakahe atu kiaa ia.

Kootou hakavii naa vai mmara kootou raa ki mmara
hakallika iloo, aa ku kauatu ki unu ia.

Hakauru naa vai mmara kootou naa ki ttoe are
i ana vai mmara ni penapena maa kootou.*

⁷ Haia te ffine naa ki tanitani ka hakallono isu,
ki sui tana noho ni noho ka hakaffine ma te lopo hekau.

Iaa ia maraa e hakanau peelaa kiaa ia:

‘Teenei nau e noho ma se ffine hakamaatua!

Nau seai se puruna e noho hakaaroa.

Nau seai taku vana ma ki oti ku tani ai nau!’

⁸ Tevana iaa teenei ko ana hakanau nei teelaa e takoto ai a ia
tana aso ma ki oti ku ttiri ia i te lopo haaeo.

A ia ma ki laavea te kau maki no mate;

a ia ma ki oti ku noho hakaaroa,

aa a ia ma ki noho ka hiikai.

Teena a ia ma ki tuunia no vela i te ahi,

i TeAtua, te tama ma ki hakatonutonu iaa ia raa, ko TeAriki
hakamaatua raa iloo.*

⁹ Naa tuku ni moemmoe ma te ffine naa ma ki ppari
ka ttani inaa ttoka laatou inaa ura te henua naa. ¹⁰ Laatou
ettuu hakammao iloo kattoka inaa ura te henua naa,
ilaatou emattaku maa laatou maki vvla hakapaa ma
te henua naa. Laatou ettani peelaa, “Aroha! Aroha i te hui
te henua Babilon! Koe nituu haimahi mai imua; koe
ni hakateki koi no haia pakavaina iloto te punaa saaita!”*

¹¹ Naa tama hoki emee naa sitoa laatou
i te kerekere nei raa ni ppari kattani iaa ia, i see haitama
ku tataavi naa hekau ilaatou,* ¹² ku see haitama
ku taavi naa kol laatou, naa siliva, naa kikilani aa ma
naa tamaa hatu etaavi mmaha, naa maro emakkini,
naa maro emmea pouuri, naa maro esilika, aa naa maro
epura mmea maarama. Ku see haitama hoki ku taavi
naa murilaakau emannoni teelaa seessura inaa kina,
aa ma naa mee epenappena kinaa paki naa manu vao,
naa mee epenappena kinaa laakau etaavi mmaha, aa ma
naa mee epenappena kinaa katanatea, naa katana, aa ma
naa hatu emakkini; ¹³ see haitama ku taavi te kau mee
emannoni pee ko naa ‘cinnamon’, naa ‘spice’, naa insens,
naa ‘myrrh’ aa ma naa ‘frankincense’; ku see haitama
hoki ku taavi naa wain, naa sunu, naa haraoa emakkini,
naa haraoa wit, naa purumakau, naa sipsip, naa hos aa
ma naa karis laatou ettaki, naa poe aa ma naa karapusi.*

¹⁴ Naa tama emee naa sitoa laatou raa ni ttani kiaa ia peelaa,
“Te kau mee aau ni kaimanako ma ki too maau raa ku vvla

* **18.6** Ps 137.8; Jer 50.29 * **18.8** Is 47.7-9 * **18.10** Ezek 26.16-17 * **18.11**
Ezek 27.31,36 * **18.13** Ezek 27.12,13,22

hakkaatoa, aa koe ma ki see kite hakaoti i naa mee naa! Koe ku oti te taka ka hakaffine ma telopo hekau!”¹⁵ Naa tama e mee naa sitoa laatou teelaa ni haimane iloo i te henua naa ma kittuu hakammao iloo, ilaatou e mattaku maa laatou ma ki vvela ma te henua naa. Laatou ma ki ttani ka ppari,^{*}
¹⁶ ka mee peelaa, “Aroha. Aroha i te hui te henua Babilon! Imua raa a ia ni hai laakei ki naa hekau e makkini, naa hekau e mmea pouuri, naa hekau e mmea mallama, aa etau ki naa kikilani e ppena ki naa kol aa ma naa tamaa hatu e taavi mmaha. ¹⁷ Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki no sei hakkaatoa!”

Naa ariki naa vaka ma naa tama e hollau i naa vaka naa, naa tama e heheuna inaa vaka, aa ma naa tama katoo e heheuna mane i te moana raa ni ttuu hakammao^{*}
¹⁸ ka ttani i naa kite laatou inaa tuu te kohu i naa ura ake te henua naa. Laatou ettuu koi kataratara peelaa, “See hai henua imua nitae ki te taukareka te henua nei!”^{*}
¹⁹ Naa tama naa nippari ka huru naa pisouru laatou ki naa nanahu kattani, “Aroha! Aroha i te hui te henua Babilon! Te henua ni llave ai naa mane naa vaka hakkaatoa ettaka i te moana. Aa iloto te punaa saaita koi raa, ana hekau naa ni hakateki no sei hakkaatoa!”^{*}

²⁰ Kootou naa tama i te lani, kootou ki fiafia i te henua naa ku maseu! Kootou naa tama TeAtua, naa pure aa ma naa aposol TeAtua, kootou ki fiafia i te henua naa e tuku haaeoina TeAtua i ana vana ni mee ki kootou!^{*}

²¹ Kiotiraa te ensol haimahi tokotasi kussau te hui te hatu elasi nottoni kiloto te moana kataratara peelaa, “Teenei te ara Babilon ma ki haia a nau. Te henua naa ma ki peesia a nau kiloto te moana pee kote hatu nei, ki see kiitea hakaoti!”^{*} ²² Te henua ma ki see llono hakaoti maa ni ‘harp’ e hakattani ka huahua mai naa tama, aa te henua ma ki see llono hoki maa ni poronu e hakattani aa ma ni puu eiri hoki iaruna te henua naa! Naa tama ellau te heheuna i te kau heuna raa ma ki see kiitea hakaoti iaruna te henua naa, aa te henua ma ki see llono hakaoti maa ni tama e varuloo ka hai kka!^{*} ²³ Te henua ma ki see kkite hakaoti maa ni lamu e ura ka llono hoki maa ni tama e aavvana hou i te henua naa. Naa tama ni mee naa sitoa laatou i te henua naa ko naa tama hakammao iloo i te maarama nei, teenaa naa tama katoo i te maarama nei ku oti te hakareesia a koe ki oo pakava hakallesi naa!”^{*}

²⁴ Babilon ni mee pakavaina, i naa tama teelaa ni hakaeta naa taratara TeAtua aa ma aaraa tama ana nitaai i te henua naa. Maoni iloo, Babilon naa ni mee no taai ka mmate naa tama i naa kina katoo i te maarama nei.^{*}

^{*} **18.15** Ezek 27.31,36 ^{*} **18.17** Is 23.14; Ezek 27.26-30 ^{*} **18.18** Ezek 27.32
^{*} **18.19** Ezek 27.30-34 ^{*} **18.20** Deut 32.43; Jer 51.48 ^{*} **18.21** Jer 51.63-64; Ezek 26.21 ^{*} **18.22** Ezek 26.13; Is 24.8 ^{*} **18.23** Jer 7.34; 25.10 ^{*} **18.24** Jer 51.49

19

¹ Ki otiraa nau kulono maa nitama e tammaki e hevaa mai i telani peelaa,

“Haleluia! TeAtua, te tama e hakaora taatou, e haimahi aa e noho hakamaatua i taatou!

² Naa hakatonu TeAtua ettonu maaoni.

A ia ku oti te hakatonu peelaa maa te ffine haihuri naa ki taia ki mate.

Teena ko te ffine ni mee pakavaina a ia naa tama te kerekere nei ki ana tiputipu haihuri.

A ia ni mee pakavaina TeAtua i naa tama teelaa ni heheuna ia ia raa ni taaia a ia no mmate.”[☆]

³ Teena laatou ki tanitani varo hoki,

“Haleluia! Te kohu te ahi e vela ai te henua elasi naa e tuu peena see motu!”[☆]

⁴ Te tinorua maa haa naa maatua raa aa ma te takahaa naa manu eora hakaotiraa nippesi katoo kilaro no hakamaruu ki naa turi laatou imua TeAtua, te tama e noho itana nohorana maatua, nolotu kiaa ia. Teena ki hakatoo laatou hakapaa no mee peelaa, “Amen! Haleluia!”

Te kaikai te Sukua Sipsip e aavana

⁵ Ki otiraa te taratara raa ku kaumai i te nohorana hakamaatua raa peelaa,

“Kootou naatama e heheuna i TeAtua aa ma te kau tama hakkaatoa, naa tama hakamau ma naa tamavare;

kootou hakannau i TeAtua taatou!”[☆]

⁶ Ki otiraa nau kulono ma sennana naatama tamaki, etakattuu pee ko naa peau etaa, aa etakattuu pee ko naa hatturi. Nau e lono i naa tanitani varo laatou peelaa,

“Haleluia! I TeAriki, taatou Atua Haimahi, ko te Tuku hakamau taatou!”[☆]

⁷ Taatou ki fiafia; taatou ki hakanau i ana mahi hakamaatua!

Te ssao te Sukua Sipsip ki aavana raa ku tae mai,

aa tana aavana raa ku oti te hai laakei hakaoti.

⁸ Tana aavana naa ni kauake tana maro e makkini aa e matahua ki tara.”

(Te maro e makkini naa, teena ko naa sosorina e taukalleka naa tama e ttapu TeAtua.)

⁹ Teena te ensol raa ki mee mai kiaa nau, “Hakattuu naa taratara nei ki too laupepa: Naa tama ni arumia ki te kaikai i te aavana te Sukua Sipsip raa, laatou ki fiafia.”

A ia ki mee hoki peelaa, “Teenei ko naa taratara maaoni TeAtua.”[☆]

¹⁰ Teena ki tauturi nau imua te ensol naa ma ki lotu nau kiaa ia. Araa nei a ia ku mee mai. “Koe see mee peena!”

[☆] 19.2 Deut 32.43; 2 Kgs 9.7 [☆] 19.3 Is 34.10 [☆] 19.5 Ps 115.13 [☆] 19.6 Ezek 1.24; Ps 93.1; 97.1; 99.1 [☆] 19.9 Mt 22.2-3

Nau nei se tama koi e heheuna i TeAtua, e mee pee ko kootou ma naa tama katoa teelaa e hakataakoto i te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus. Koe ki lotu ki TeAtua!”

I te hakamaaoni teelaa ni tarataraina Jesus raa ko te mee ni usuhia ai naa manava naa pure TeAtua.

Te tama e tere ake te hos e makkini

¹¹ Teenaa nau ki ttoka no kite i te lani e taaraki ka tuu mai te hos e makkini. Tetama enoho iaruna te hos naa ettapa ma ko “Te Tautaritonu ma te Hakamaaoni.” Aia e hakatonutonu kite tiputipu etonu, aa itana saaita e hai haeeo ka hetaa ma aaraa tama raa, aia e tautari kite tiputipu etonu.* ¹² Anakaramata eura ma seahi aa e hakao ana notimaatua e tammaki itana pisouru. Aia e mee tana inoa e mmau i tana haitino, iaa see hai tama e iloa i te inoa naa. Aia soko ia e iloa itana inoa.* ¹³ Ana hekau euru raa euhi katoa kitettoo. Tana inoa ko “Te Taratara TeAtua.” ¹⁴ Naa tama taa i te lani raa e ffuro ake vaamuri iaruna naa hos e makkini raa euru katoa ki naa hekau e makkini aa e mataffua. ¹⁵ Te komu taa tama e kaa raa e ssae mai itana pukua, teenaa ko tana komu ma ki sare taa aia naa tama naa kanohenua. Aia maki noho ma setuku haimahi. Teenaa aia maki takatakamia aia naa hua wain raa no mallepu, ki huri ake te tiputipu i naa lotu TeAtua Haimahi.* ¹⁶ Te inoa nei e mmau iaruna ana hekau e hakao, i te kina ana vae, e ssii peelaa, “Te Tuku hakamaatua i naa tuku, aa Te Ariki hakamaatua i naa ariki.”

¹⁷ Ki oti raa nau ku kite te ensol etuu ake iaruna telaa. Aia etuu katanitanivaro ki naa manu hakkaatoa e lelle e i te lani peelaa, “Kootou hakakkutu mai kite kaikai elasi TeAtua! ¹⁸ Kootou oomai no kkai naa pukunohi naa haitino naa tuku, naa tama e taa i naa tau ma naa hakamau laatou, naa pukunohi naa hos ma naa tama ettere i naa hos naa, naa pukunohi naa poe, naa hakamau aa ma naa pukunohi naa tamavare!”*

¹⁹ Teenaa nau ku kite i te manukaitama ma naa tuku i te kerekere nei aa ma naa tama taa laatou raa e hakakkutu ki hetaa laatou ma tetama e tere ake i te hos e makkini raa ma naa tama e ffuro ake vaamuri aana. ²⁰ Te manukaitama naa ni tauhia no karapusina hakapaa ma tana pure hakareeresi teelaa ni hakassura ana mahi aitu imua ana karamata. Teenaa ko naa mahi aitu teelaa ni hurisia naa manava naa tama ettaka ma te hakailona te manukaitama, aa elotu kitana aitu ni penapena. Te manukaitama naa ma te pure hakareeresi raa ni tauhia no peesia kiloto terua eura ana korokorohatu.*

²¹ Naa tama taa te takarua naa ni taaiia katoa no mmate kite komu taa tama teelaa e ssae mai i te pukua tetama

* **19.11** Ezek 1.1; Ps 96.13; Is 11.4 * **19.12** Dan 10.6 * **19.15** Ps 2.9; Is 63.3; Joel 3.13; Rev 14.20 * **19.18** Ezek 39.17-20 * **19.20** Rev 13.1-18

e tere ake i te hos e makkini. Naa manu katoo e lelleeraa ni lee ake no kkai naa pukunohi naa tama e mmate naa.

20

Te simata setau

¹ Teenaa kikitē nau teensol esepuiho itelani. Aia etaaoi te kii terua ehotu iloo kilaro aa ma teseni emmaha itana rima. ² Teensol naa ni osohia aia te dragon raa no tauhia, teenaa ko te kata tuai teelaa e haia ma ko te tipua kailaarao, e ttpa ma ko Satan. Aia ni saitia teensol naa ki te seni, teenaa ki karapusi ia naa setau e lava tana simata.* ³ Ki oti raa peesia iloo a ia te dragon naa ki loto te rua ehotu iloo kilaro, teenaa ki hakanitia a ia te tootoka te rua naa ki mmau, ki see hakasura mai te dragon naa no hakarereesia hoki naa kanohenua i te maarama nei. Aia ma ki tiiake ki moe peenaa kilaka te simata setau. Te saaita naa setau naa kullaka raa, a ia ma ki hakattanasia se tamaa saaita maana ki taha.

⁴ Kioti raa nau kukite naatama enoho iaruna naa nohorana maatua. Naatama naa ni hakanohoria TeAtua ki hakatonutonu laatou naatama te maarama nei. Nau ekite hoki naa manu naatama nitaai ilaatou ni hakaia te hakamaaoni teelaa nitarataraina Jesus, aa ilaatou ni hakaia hoki naa taratara TeAtua. Naatama naa ni seelotu ki te manu kaitama ma tana aitu ni penapena, aa laatou hoki ni see too te hakailona te manu kaitama raa i naa rima laatou ma naa taurae laatou. Naatama naa ni massike mai no ora hoki, aa teenaa laatou kunnoho hakapaa ma Christ ma ni tuku iloto te simata naa setau.* ⁵ (Teenei ko naa tama mua e massike i te mate. Aaraa tama ni mmate raa ni see massike no ora hoki, laatou ettari kilaka te simata setau naa.) ⁶ Naatama effai i naa tama TeAtua ma ki hakamasike mua i te mate raa, laatou etau te fiafia, ilaatou ma ki see llave i te mate hakamuri. Laatou ma ki heheuna ma ni maatua TeAtua ma Christ, aa laatou ma ki nnoho hakamaatua ma ia iloto te simata setau.

Satan ku taia TeAtua no mate

⁷ Saaita te simata setau naa e laka raa, Satan ma ki hakattanasia i tana kina e karapusina TeAtua. ⁸ Teenaa aia ma ki hano no usuhia naa kanohenua katoo teelaa e masseu ki naa kina katoo i te maarama nei, teenaa ko naa kina e haia ma ko Gog ma Magog. Naa kanohenua naa ma ki hakakuturia aia hakapaa ki hetaa ma naa tama TeAtua. Naatama naa e tammaki iloo, e mee pee ko te kerekere i naa tahua vaatai.* ⁹ Naatama naa ma ki ttoha ki naa kina katoo i te kerekere nei no aarehatia laatou te kanohenua TeAtua iloto te henua teelaa e lee ai te manava TeAtua. Tevana ia te ahiraa ni ura mai

* 20.2 Gen 3.1 * 20.4 Dan 7.9,22 * 20.8 Ezek 7.2; 38.2,9,15

i te lani no tuunia katoou laatou. ¹⁰ Teenaa Satan, te tama ni usuusuhia a ia naa tama naa, ni peesia kiloto te rua e ura ana korokorohatu. Teenaa ko te kina ni peesia hoki ka mmoe te manukaitama raa ma te pure hakareeresi. Laatou ma ki mmoe hakaoti iloto te ahi naa ka hakallono isu i te poo ma te ao.

Te Hakatonu hakaoti

¹¹ Ki otiraa nau kukite te nohorana maatua e makkini, aa teelaa setama raa enoho iaruna. Itana saaita ni hakasura iho raa, te kerekere ma telani ni hakatete ki no seai, teenaa naa kina naa ni see kiitea hakaoti. ¹² Teenaa nau kukite inaatama kuoti te mmate, naa tama hakamaatua ma naa tamavare. Laatou ettuu imua te nohorana hakamaatua. Araa naa laupepa raa ku tallaki, teenaa ko naa laupepa e hakatuu naa sosorina hakkaatoa naa tama te maarama nei. Ki oti raa telaa laupepa ku taaraki hoki, teenaa ko te laupepa e hakatuu naa inoa naa tama e ora hakaoti. Te Atua e hakatonutonu naa tama e mmate, tautari ki naa sosorina laatou e hakatuu mai iloto naa laupepa naa. ¹³ Ki otiraa te moana ku pesi ake naa tama kuoti te mmate aa e mmoe ia ia. Te mate ma te kina te mate ni ppesi ake naa tama ni mmate ka mmoe i naa kina naa. Naa tama naa hakkaatoa ni hakatonutonusia, tautari ki naa sosorina laatou ni mee i te maarama nei. ¹⁴ Teenaa te mate ma te kina te mate ku peesia katoou kiloto te rua e ura tana ahi. (Te rua e ura tana ahi nei ko te mate hakamuri.) ¹⁵ Naa tama see mmou naa inoa laatou iloto te laupepa naa tama e ora hakaotiraa ni peesia kiloto te rua e ura tana ahi.

21

Te lani hoo ma te kerekere hoo

¹ Ki otiraa nau kukite telani hoo ma te kerekere hoo. Telani mua ma te kerekere mua raa ku seai, aa te moana raa hoki ku seai. ² Teenaa kikite nau te henua etapu Te Atua, te Jerusalem hoo, e tukua iho i Te Atua i telani, e mee ma se taupu e hailaakei ki haka aavanatia. ³ Araa nau kulono i te reo e taratara mai vaaruna i te kina te nohorana hakamaatua Te Atua peelaa, "Te nei Te Atua ku noho ma naa tama te maarama nei. A Ia maki noho ma laatou, aa laatou ku mee ma ni tama Te Atua. Teenaa Te Atua tana tino maki noho ma laatou aa ku mee ma se Atua laatou." ⁴ A Ia maki sororia a Ia naa reimata e ffuro mai i naa karamata laatou. Naa tama naa maki see lavaa hakaoti te mmate aa laatou maki see lavaa hakaoti te ppari. Laatou maki see ttani hoki ka hakallono isu, i te tiputipu imua raa ku seai." ^{*}

^{*} **20.12** Dan 7.9-10 ^{*} **21.1** Is 65.17; 66.22; 2 Pet 3.13 ^{*} **21.2** Is 52.1; 61.10; Rev 3.12 ^{*} **21.3** Ezek 37.27; Lev 26.11,12 ^{*} **21.4** Is 25.8; 35.10; 65.19

⁵ Ki oti raa te tama e noho i aruna te nohorana maatua raa ku taratara peelaa, “Teenei nau ku pena naa mee hakkaatoa ki houu.” A Ia ki taratara hoki peelaa, “Sissia naa taratara nei ki too laupepa, i teenei nitaratara maaoni aa kootou e tau te tauhia kootou naa taratara nei”. ⁶ Teenaa a Ia ki mee mai hoki, “Naa mee katoou ki te haia a nau. Nau nei ko te Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa. Naa tama e hiiunu raa, laatou ma ki tiiake nau ki unu laatou i te vai e hakaora tama, aa laatou ma ki see taavi te vai e unu laatou naa.” ⁷ Naa tama e hakataakoto tonu iaa nau no ttae ki te hakaoti ana raa ma ki haia a nau peenei: Nau ma ki mee ma se Atua laatou, aa laatou ku mee ma ni tamalliki aaku. ⁸ Tevana iaa naa tama e kiri mattaku, naa tama e hakakkee i Jesus, naa tama e manava kerekere, naa tama e taatama, naa tama e haihuri, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, aa ma naa tama e taratara kailallao raa ku oti tetukua mai laatou kina TeAtua. Tekina laatou raa kote rua e ura naa korokorohatu, teenaa ko te ssoa te mate.”

Jerusalem houu

⁹ Teenaa te ensol tokotasi i te takahitu ensol teelaa ni ssura mai ma naa tamaa kamete e hitu e takkoto naa haaeo hakaoti e hitu raa, ku hanake kiaa nau no mee mai, “Kau ki hakaariatu nau te tau pu e mee ki aavana i te Sukua Sipsip.” ¹⁰ Nau ni tauria TeAitu no saaua nau te ensol raa no hakatuuria i te tauru te mouna e ooiloo iaruna, teenaa ki hakaari mai aia ki kite nau i Jerusalem, te henua e tapu, i ana tukua iho i TeAtua i telani ka au kilaro. ¹¹ Te henua naa e maasina katoou ki tetia te haitino TeAtua, teenaa e too tana maasina pee kote tamaa hatu ekkiva e tupa ma se ‘jasper’, aa e maarama ma se kalas ‘chrysal’. ¹² Te hiri e taakai vaataha te henua naa e konotuu iloo ki aruna ka mee ana tootoka e sinahuru ma rua, aa teelaa se taka sinahuru ma rua naa ensol raa e ttuu ka roorosi i naa tootoka naa. Iaruna naa tootoka raa, naa inoa naa haanauna e sinahuru ma rua i te manava Israel raa e mmau. ¹³ E mee naa tootoka tiki toru i naa vasi katoou te henua naa: e toru e huri ki te anake, e toru ki te vasi haka saupuku, e toru i te vasi haka tokorau, aa e toru e huri ki te laki. ¹⁴ Te hiri naa e hakatuu iaruna naa pou hakamaatua e sinahuru ma rua, aa naa inoa te taka sinahuru maa ttakarua aposol te Sukua Sipsip raa e mmau i naa pou naa.

¹⁵ Te ensol teelaa nitaratara mai kiaa nau raa e tuu ma te haate raa ki haate te lasi te henua naa, teenaa ki haaiteria aia naa tootoka raa ma te hiri e aareha i te henua naa. Te haate etuu ma ia naa e pena ki te kol. ¹⁶ Tellaha

☆ **21.6** Is 55.1 ☆ **21.7** 2 Sam 7.14; Ps 89.26-27 ☆ **21.10** Ezek 40.2 ☆ **21.13** Ezek 48.30-35 ☆ **21.15** Ezek 40.3

te henua naa ma tana huarooroa e hakatau peellaa lokoi. Teenaa tesaaita te ensolnaa nihaaite te henua naa raa, te huarooroa te henua naa e noto inaa sinahuru maalua mano naa 'stadia'.* Tellaha ma te konotuu te henua naa e hano hoki peenaa. ¹⁷ Te ensolraa nihaaite te hiri raa hoki, tautari ki naa hahaaite te henua. Te matoru te hiri raa e noto telau ma te matahaa maa haa naa 'cubit'.[†] ¹⁸ Te hiri raa e pena kite hatu ettapa ma se 'jasper', aa te henua naa iaa e pena kite kol, aa emaarama ma se kalas. ¹⁹ Naa pou hakamaatua e hakatuu ai te hiri te henua naa e hai laakei kato o kite kau tamaa hatu ekkiva. Te pou hakamaatua mua raa e hai laakei kite 'jasper', te ssoa te pou raa kite hatu 'sapphire', te ttoru naa pou raa kite hatu 'agate', te haa naa pou raa kite hatu 'emerald', ²⁰ te rima naa pou kite hatu 'onyx', te ono naa pou kite hatu 'carnelian', te hitu naa pou kite hatu 'quartz', te varu naa pou kite hatu 'beryl', te sivo naa pou kite hatu 'topaz', te sinahuru naa pou kite hatu 'chalcedony', te sinahuru maa tasi naa pou kite hatu 'turquoise', aa te sinahuru maa rua naa pou raa e hai laakei kite hatu 'amethyst'. ²¹ Naa tootoka e sinahuru maa rua raa e ppena ki naa tamaa hatu makilakkila ettapa ma ni 'pearl', teenaa te tootoka e pena kite 'pearl' tokotasi. Naa saarena te henua naa e ppena ki naa kol, aa e maarama ma se kalas.*

²² Nau ni see kite ma se hare tapu iloto te henua naa, ite aa ite henua naa etapu iaa ia kunohoria Te Atua, Te Ariki Haimahi, ma te Sukua Sipsip. ²³ Telaa ma te marama seetii ite kina naa, ite ttia te haitino Te Atua etoo ite kina naa no maarama ai te henua naa, aa te Sukua Sipsip raa e maasina pee kote lamu te kina naa.* ²⁴ Teenaa naa kanohenua kato o ite maarama nei ma ki nnoho iloto te maasina etoo ite henua naa, aa naa tuku ite kerekere nei ma ki tari ake naa hekau laatou kite henua naa.* ²⁵ Naa tootoka te henua naa ma ki ttuu tallaki peenaa; naa tootoka naa ma ki see ppui, ite aa, te poo see sura ite henua naa. ²⁶ Naa hekau ma naa mane naa kanohenua kato o ma ki oti ku too atu kiloto te henua naa.* ²⁷ Te vana iaa see hai mee e kerekere ma ki hakauruhia kiloto te henua naa, aa see hai tama hoki e sosorina hakannapa ka taratara kailallao ma ki lavaa

* **21.16** Naa taratara haka Greece emee maa "12,000 stadia," raa enoto naa simata e lua maa te haa naa rau naa kilomita (2,400). Te kooina 12,000-nei e huriake ki naa Jew raa iteenei se kooina ekaatoa. † **21.17** Te taratara haka Greece raa, emee maa "144 peikos" ite matoru te hiri raa, enoto naa sekumi e toru ma naa roha e toru. Te kooina 144-nei e huriake ki naa Jew raa iteenei se kooina kaatoa (12x12). ☆ **21.21** Is 54.11-12 ☆ **21.23** Is 60.19-20 ☆ **21.24** Is 60.3 ☆ **21.26** Is 60.11

te uru atu kiloto te henua naa. Naa tama koi e mmau naa inoa laatou iloto telaupepa te Sukua Sipsip, teelaa e takkoto naa inoa naa tama e ora hakaoti, teenaa ma ki oo atu no nnoho i te henua naa.*

22

¹ Te ensolraa nihakaari mai hoki teriva etakoto te vai e hakaora tama. Te vai naa e maarama ttini ma se kalas 'chrystal', aa e tere iho i te kina te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip,* ² no tere vaaroto ttonu te henua naa. Aa inaa vasi e lua teriva raa, te laakau teelaa e ffua naa kaikai e hakaora tama raa e somo. Telaakau naa e hua ana saaita katoo e sinahuru maa rua iloto te setau tokotasi, teenaa e hua i te marama; aa naa lau te laakau naa e too naa kanohenua raa no aamosi ki naa kina laatou e ppara kimmahu aa ki see mmaki laatou.* ³ Naa mee teelaa TeAtua e hakanniko raa ma ki see ssura iloto te henua naa.

Te nohorana hakamaatua TeAtua ma te Sukua Sipsip raa ma ki takoto iloto te henua naa, aa naa tama teelaa e heheuna iaa Ia raa ma kilotu iaa Ia.* ⁴ Naa tama naa ma ki kkite i naa karamata TeAtua, aa tana inoa ma ki mmau i naa taurae laatou. ⁵ Te henua naa ma ki see sura te poouri, teenaa laatou ma ki see ssee maa ni lamu aa ma se laa ki tii. I te aa, ilaatou ma ki ttaka iloto te maasina TeAtua TeAriki, teenaa laatou ma ki nnoho hakaoti ma ni tuku.*

Jesus ma ki au

⁶ Teenaa te ensolraa ki mee mai, "Teenei nitaratara maaoni, aa kootou e tau te tauhia kootou naa taratara nei. TeAtua TeAriki, tetama ni hookii tana Aitu kittaka ma ana pure, ni heuna mai tana ensolraa ki hakaari ake ki naa tama e heheuna iaa Ia inaa vana teelaa ku tauppiri ki ssura."

⁷ Jesus ki mee mai, "Kootou hakannoo mai! Nau ku taupiri ki au!" Naa tama e hakannoo no tautari ki naa taratara iloto telaupepa nei, teelaa e taratara inaa vana ni ssura imua aa ma naa vana ma ki oti ku ssura imuri, laatou ki fiafia.

⁸ Anau, John, nilono kakite naa mee nei hakkaatoa, aa taku saaita ni oti telono kakite inaa mee nei raa, nau ni tauturi imua te ensolraa ma kilotu nau kiaa ia. ⁹ Araa nei a ia ku mee mai, "Koe see mee peenaa! Anau nei se tama koi e heheuna i TeAtua, e mee pee kokoe ma ootaina, naa pure TeAtua, aa ma naa tama katoo teelaa e hakannoo no tautari ki naa taratara e takkoto i telaupepa nei. Koe kilotu ki TeAtua!" ¹⁰ A ia ki mee mai hoki, "Koe see huuina naa taratara e mmau iloto telaupepa nei, teelaa e taratara

* 21.27 Is 52.1; Ezek 44.9 * 22.1 Ezek 47.1; Zech 14.8 * 22.2 Gen 2.9; Ezek 47.12 * 22.3 Zech 14.11 * 22.5 Is 60.19; Dan 7.18

i naa vana ma ki oti ku ssura imuri. I te aa i naa vana nei hakkaatoa ku taupiri ki hakattino mai. ¹¹ Ttama e sotorina tipua raa, tiiake ia ki taka ma ana sotorina naa, aa te tama e taka ma ana mannatu e kerekere raa, tiiake ia ki taaohi ana mannatu naa; te tama e sotorina taukareka raa, a ia ki taaohi ki ana sotorina naa, aa te tama e tapu raa ki taaohi ki tana tiputipu naa.”^{*}

¹² Jesus raa kumee mai, “Kootou hakannoo mai! Nau ku taupiri ki au! Nau ma ki suratu ma naa tuuhana naa tama ni heheuna iaa nau, teenaa nau ma ki hakatuu ki naa kooina naa heuna laatou ni mee, aa ku vaevae atu naa tuuhana laatou.”^{*} ¹³ A nau nei ko te Alfa aa te Omega, te kaamata aa te hakaoti ana naa mee hakkaatoa.”^{*}

¹⁴ Kootou naa tama e fuiffui naa hekau laatou e hakao ki mataffua raa, kootou ki fiafia. Kootou ma ki tiiake TeAtua kikkai kootou naa hua telaakau e hakaoratama, aa kilavaa kootou te uru inaa tootoka raa kiloto te henua naa.”^{*} ¹⁵ Naa tama teelaa ma ki see hakauruhia kiloto te henua naa raa, teenaa ko naa tama e sotorina pee ko naa poi, naa tama e hai ki naa pakava, naa tama e hai huri, naa tama e taatama, naa tama e lotu ki naa aitu e penappena, aa naa tama e taratara kailallao ka sotorina kailallao.

¹⁶ Jesus kimee mai hoki, “A nau, Jesus, ni heuna atu taku ensol raa ki kauatu naa taratara nei ki kootou, te kanohenua te lotu. A nau nei ko te tahito manava iloo David; nau raa ko te tapao, te hetuu e maasina i te tahaata.”^{*}

¹⁷ Teenaa TeAitu ma te aavana te Sukua Sipsip raa e taku peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”^{*}

Naa tama e llono i te taratara nei ki taku hoki peelaa, “Kau, TeAriki Jesus!”

Kimee setama ehiiunu, a ia ku au kikauake nau te vai e hakaoratama, iteenaa kotaku mee e hookii vare ki naa tama ehiiunu.

Naa taratara hakaoti

¹⁸ A nau, John, e hakaapo atu te taratara nei ki naa tama kato e hakannoo ki naa taratara e takkoto iloto telaupepa nei, teelaa e taratara inaa vana ni ssura imua aa ma naa vana ma ki oti ku ssura imuri: Kimee setama epono nitaratara maana hoou iaruna naa taratara e takkoto i te laupepa nei, TeAtua hoki ma ki tosi naa haeo teelaa nitarataraina mai iloto telaupepa nei no pesi atu kiaa ia. ¹⁹ Aa kimee setama e hanaa ia nitaratara i naa taratara e takkoto iloto te laupepa nei, a ia ma ki kapitia TeAtua kiseekai a ia inaa hua telaakau e hakaoratama, aa a ia ma kipuuia hoki kiseenohoia ite henua etapu

^{*} **22.11** Dan 12.10 ^{*} **22.12** Is 40.10; 62.11; Ps 28.4; Jer 17.10 ^{*} **22.13** Rev 1.8,17; 2.8; Is 44.6; 48.12 ^{*} **22.14** Gen 2.9; 3.22 ^{*} **22.16** Is 11.1,10 ^{*} **22.17** Is 55.1

TeAtua. Teenaa ko naa mee e taukalleka teelaa e tarataraina te laupepa nei.☆

²⁰ Te tama ni hakasura iho naa vana nei ki naa kanohenua hakkaatoa raa e mee maa, “Maaoni iloo! Nau kutaupiri ki au!”

Amen! Kau, TeAriki Jesus!

²¹ Te laaoi TeAriki Jesus ki takoto i naa kanohenua hakkaatoa.

☆ **22.19** Deut 4.2; 12.32